
NAZIONALE
14
21 P
M 4
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

CLEMENTINA.

HOC EST,

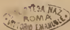
B. CLEMENTIS ROMANI, DIVORVM PETRI ET PAVLI PRINCIPVM APOSTOLORVM DISCIPVLI, ET IN ROM. SEDE SVCCESSORIS PONTIFICIS,

sapientissimi Philosophi, Martyrisq́; fortissimi OPERA, quæ quidem in hunc vsq; diem à varijs auctoribus collecta, conuersa, emendataq́; latinè exstant, omnia.

CVM NOVA PRAEFATIONE DE VERIS FALsisq́; B. Clementis scriptis, postremaq́; eorundem fideli emendatione, ac diligenti argumentorum difficiliumq́; locorum explanatione, D. LAMBERTI GRVTERI VENRADII, Ad Reuerendissimum & illustrissimum principem, D. DANIELEM, sanctæ sedis Moguntinæ Archiepiscopum, sacri Rom. Imperij principem Electorem, Germaniæq́; Archicancellarium.

Quæ & præter Clementina hoc volumine contineantur, elenchus post præfationem declarabit.

COLONIAE AGRIPPINAE,

APVD IOANNEM BIRCKMANNVM.

ANNO SALVTIS M. D. LXX.

Cum gratia & Priuilegio Cæs. Maiestatis.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, AMPLISSIMOQVE PRINCIPI, D. DANIELI, SANCTAE MOGVNTINAE SEDIS ARCHIEPISCOPO, SACRI ROM. IMPERII PRINcipi Electori, Germaniæque Archicancellario, Domino suo clementissimo, Lambertus Gruterus Venradius S. P. D.

QVIDEM scio Reuerendissime præsul, amplissimeq́ Princeps, à plerisq́ nostro tempore ualde illos reprehendi solere, mirisq́ sannis ac conuicijs passim proscindi, qui putent ad diuinæ scripturæ auctoritatem, Ecclesiæ catholicæ traditionem, paternorumq́ scriptorum cognitionem vtilem, atque adeò necessariam esse. sed me profectò nihil illi mouerunt hactenus, quin hanc ipsam sententiam & verissimam esse ego mihi persuadeam, in eademq́ libentissimè perseuerem. Est quidem pulchra certè atque etiam vera oratio, qua sacræ scripturæ plenitudinem, perfectionem vtilitatem & præstabilitatem nobis commendant, atq́ vehementer euehũt: quis enim negauerit vnq̃? sed, quod ad isthanc, ecclesiæ perpetuam traditionem nolint accedere, eam verò errore plenissimam esse, res adeò testatur ipsa miserrimaq́ hæc dissidia, quibus, dolor, Ecclesia miserabiliter iamdudum affligitur & deformatur, plùs satis abundè docent. vnde enim, quæso tot tamq́ variæ hæreses? vnde tam dissidentes sibiq́ mutuo repugnantes diuinarum literarum interpretationes? nisi, quod earũdem linea ad normam catholici sensus, vt ait ille, non dirigatur? hinc nimirum tot absurdæ monstrosæq́ nunc opinationes, quarum vel numerum inuenire, studioso homini futurum sit difficile. vt autem sciamus, quænam post Christi in cælos ascensionem initia incrementa quæ fidei fuerint, quæ præterea forma, disciplina & praxis ecclesiæ, quis non videt, illos omninò consulendos esse, qui scriptis suis ista nobis reliquerunt? quippe, qui soli penè efficiant, vt & de certa apostolicaq́ doctrina, & de vera domini nostri Iesu ecclesia certiores confirmatioresq́, reddamur. In eis verò scriptoribus ego quidem, Princeps clarissime, præcipuum, vel inter primos certè nõ postremum posui semper B. Clementem Romanum. doctissimus siquidem exstitit philosophus ille antè, Christo quàm nomen dedisset. fidem autem didicit ab ipso Apostolorum principe Petro, quem comes indiuiduus ad ipsius mortem vsq; studiosè sectatus est. in huius vitam sanctissimam, & mores modestissimos quotidiè tanquam lucidissimum speculum intuitus. ab hoc tum fidei analogiam atque normam, tum ecclesiæ gerendæ formam cognouit. huius sedem, qui post eius decessum susciperet, & præ cæteris dignus ab ipsomet Petro iudicatus, & coactus est: quod quidem verba B. Petri in designatione eius, quibus Clementem in suscipiendo episcopatu modestè tergiuersantem coram Pop. alloquitur, satis testificantur.

Vincentius Lirinensis, in commonitorio.

cantur.

câtur. Quod si esset alius melior, *inquit*, si quis mihi alius adiutor tam sedulus astitisset, si quis tam plenè doctrinæ meæ rationem cepisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plenè didicisset, habens alium talem, non te cogerem opus bonum suscipere nolentem. *In hac deniq; sede ob præclaram de Christo filio dei & S.N. confessionem exsilio tandem morteque mulctatus est. Hic tantus vir, Præsul ampliss.* ὁ ἑωρακὼς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, καὶ συμβεβληκὼς αὐτοῖς, *vt de eo scribit sanctus*

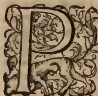
Ir.li.3.c.3. Elenchi fal so nominatæ scientiæ *Martyr, & scriptor perantiquus Irenæus, qui vidit Apostolos, cum eisdemque contulit, haud paucos eiusmodi sanè reliquit Ecclesiæ libros, qui cùm sanam fidem, tum verò rectam ipsius ecclesiæ formam, veram disciplinam, & optimam praxin, si qui alij, copiosissimè profectò nobis indicare possent:* ἔτι ἔναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, *vt porrò idem M. de eo*

*Citat. Eusebius P.li. 5 H. E. c.5. *scribit, * quòd insonantem etiam tum illam Apostolorum prædicationem, traditionemq́ ante oculos haberet. Sed enim citra summum piorum omnium cruciatum, acerbissimumq́ amicorum dolorem dici non potest, Princeps illustriss. quàm multos ipsius tanti viri libros, qui profectò præstantissimi & vtilissimi nobis futuri erant, casu, nescio quònam indigno, amiserit ecclesia nostra. Deus autem bone, quàm alij, qui pleriq; adhuc supersunt, indignè tractati? corrupti? mutilati? expuncti? nam eorum plerosq; etiam ante mille ducentos annos sic prauitas deprauauit hæretica, vt vix dum, sint ne tam præclari scriptoris, cognoscere liceat. accessit dein, vt in alijs factum videmus, mira librariorum incuria, quin & plerorumq́ corrumpendi libido accessit. quo factum est, vt mendæ, quod fieri solet, in infinitum accreuerint. De hinc morosum aliorum & periniquum iudiciū, proculdubiò, quòd deformatiores, ab Apostolicaq́ illa grauitate iam viderentur aliéniores,* εἰς τὰ ἀπόκρυφα *damnata illa coniecit. audaciores inde effecti alij, suo auctori atq; parenti, hosce suos quasi liberos, atq;, vt ita dicam, viscera, prorsus eripere & auferre sunt conati. Quis, quæso, non miseraretur hic doctissimi illius philosophi, sanctissimiq́ pontificis & Apostoli sortem? nam cur non vocem Apostolum quem diuinum illud organum Paulus suum agnoscit, adeoque prædicat* τὸν συνεργὸν *ac collegam? ecquis infelicem fortissimi martyris huius conditionē non deploret, cui tot periére labores? si modò tamen, ipsi perijsse, dicendum est: quippe, cui pro ijs apud deum nostrum remuneratorem merces reposita est, amplissima, qua etiam sanctus illius animus ex parte, dubio procul, nunc fruitur, fruetur q́ olim copiosiùs atq; perfectiùs, in illa iustorum omnium ad immortalitatem resurrectione: nobis, nobis potiùs, quibus ad res permultas sanè quàm vtilissimi fuissent, perijsse dicendum est: hunc verò nostrum casum, quis non antiquitatis, pietatis & ecclesiæ catholicæ studiosus deploraret? Quamquam nō omninò nobis illi perierint. sunt enim pleriq; mediocriter integri. In vitiosioribus reor faciundum esse, quod facit, cui vas sine vitium quod pretiosum manibus elapsum confringitur. dolet ille quidem ob acceptum damnum, sed quando integrum recuperare nequeat, testas, quod reliquum est & fragmenta colligit, collecta, adaptat, & seponit: contentus, vel aliquid superesse, neq; totum sibi perijsse. nihil eiusmodi accidit nobis. nam quos adhuc habemus, eorum plerique sunt*

saltem

saltem deformatiores. Quocirca persæpe demiratus sum, ex tam frequenti doctorum hominum numero repertum hactenus neminem, qui maculas aliquas hisce fœdiores abstergeret: tametsi non est mihi quidem dubium, quin multos in speciem apparens vilitas & deformitas ab hoc labore deterruerit: cùm præsertim in re parum vel vtili, vel magnifica se versaturos vererentur. Me sanè casus quidam primùm ad eorundem diuulgationem impulit. nam superioribus annis cùm post profanas literas iam sacris initiatus ad sacra studia animum appulissem, casuq; in hunc scriptorem incidissem, disputationibus & concionibus aliquot ipsius delectatus, & illectus, puta, de fato, de vero deo, de deorum, qui non sunt, numero, cultu, vanitate, de nostræ religionis veritate, de libero hominis arbitrio, de vera pietate, idq; genus alijs, quæ certè in solis Recognitionum libris, vt taceam de cæteris, permultæ leguntur doctissimæ, facile equidem me adduci passus sum, vt aliquid, cùm typis excuderentur, sicuti tunc exstabant, de vetere more in eos præfarer. quanquam hic nec ipse mihi quidem satisfecerim. de vita siquidem auctoris, & vtilitate scriptorũ, vti moris est, aliquid dixi, sed perfunctoriè tenuiter autem ac modicè de eorum veritate, quod in primis necessum fuerat, cùm tanta sit de ijs apud omnes dubitatio & controuersia. Postea verò, quàm diligentiùs auctorem hunc versare cœpissem, atq; mirificus inde amor ac reuerẽtia tam sacri cunctis atq; admirandi nominis Clementini accederet, summa præterea vtilitas, & incredibilis voluptas maior indies atque maior ex ipsa lectione mihi caperetur: sanè per quàm ægrè tuli, tantum Philosophum, pontificem & martyrem tam diu sperato laborum suorum fructu carere: tum Ecclesiam nostram thesauro isthoc longè vtilissimo pretiosissimoq; sic priuari. priuatur etenim, dũ eũ sic habet, atq; legit. Mihi itaq; quædã primùm inter legendũ annotare & repurgare cœpi. quo animaduerso pleraq; familiares mei, graues atq; docti homines, in ijsq; Hermannus Allerdingius, eximius theologus, Ostiæ tuæ ad Mœnum Præceptor Antoniani collegij dignissimus, quo viro ob singularẽ ipsius candorem, eximiam & pietatem & doctrinam multos iam annos vtor planè fraternè, visoq; libris me Clementinis admodum delectari, hortari, vrgere, atque etiam rogare me, operam vt dare vellem, eosdem vt Catholici omnes maiore cum facilitate & auiditate purgatiùs explicatiusq; legere possent. facilè hic mihi persuaderi passus sum, quod iam ipsemet mihi facturus eram. Cæterùm quid à nobis hic præstitum sit, apud lectorem dicam: contrahendus enim mihi stylus est, ne amplitudinem tuam prolixiore epistola diutiùs à sanctissimis illis grauissimisq; & Ecclesiæ & imperij negocijs atq; occupationibus remorari velle videar. Hunc verò laborem meum, diuinum auctoremque amplissimæ tuæ celsitudini, princeps clarissime, benigne Mecœnas, potissimum dedicare atque inscribere volui, idq; his quidem præcipuè de causis. primùm, quoniam tam fortiter suscepisti patrocinium ecclesiæ atq; doctrinæ catholicæ, cui primus à Petro iuxta quosdam præfuit hic B. Clemens noster, simul eam profiteris ingenuè, simul & promoues liberaliter: cuius virtutis tuæ, cæterarumq;, quæ in te sunt multæ, eximiæ, ac mirificæ, publicum exstare testimonium, atq; etiam apud posteros μνημόσυνον quoddam certe iustissimum est. quod licet tibi minimè gratum

DE VERITATE, VTILITATE, PRAESTABILITATEQVE AC RESTITVTIONE QVORVNDAM SCRIPTORVM CLEMENTINORVM, AD CATHOLICVM *lectorem, Præfatio D. Lamberti Gruteri Venradij.*

PRIVSQVAM de labore nostro studioque nobis in hoc auctore posito aliquid dicamus, visum est operæ pretium, Candide & catholice lector, pleraq; de libris ipsius paulò copiosiùs præfari, vt constet, quinam eorum veri sint aut falsi, γνήσια, ἢ δὲ νόθοι καὶ παρεμβεβλημένα, quique nunc ex ipsis exstent, aut desiderentur nobis. quod vt commodius fiat, abs re profectò non erat, vitæ priùs historiam auctoris nostri, ex qua, quisnam & qualis fuerit, certò cognoscatur, quando ea hîc in Clementinis sparsim referatur, apud alios autem variè incerteque describatur, quantum nobis quidem ex verissimis & antiquissimis scriptoribus eam obseruare licuit, breuiter hoc loco tanquam in tabella subijcere. Clemens igitur noster, Romæ natus fuit, patre quidem, Fausto, quem Faustinianum plerique nominant, matre verò, Matthidia, ex clarissima Cæsarum familia. puer à parentibus Athenas, vbi tunc maximè florebant studia, ad discendam philosophiam missus est, in qua se cum primis Platonicæ atq; Aristotelex disciplinæ dedit, quam sic breui percepit, vt passim etiam princeps scientiæ existimaretur. Quo tempore matrem cum binis liberis, fratribus suis, (Nicetas siue Vincentius & Aquila dicti erant, in Græciam vitandæ Zelotypiæ causa, qua à leucro premebatur, traijcientem, itemq; patrem postea suos insequentem, mirabiliter amisit naufragio: quos tamen omnes diuina Petri Apostoli dexteritate factus iam Christianus postliminio recuperauit, haud minùs certè mirabiliter. intereà cùm philosophari pergeret Clemens, opinionumque varietate, quæ permultæ sunt in ethnica philosophia, magis indies magisq; fluctuaret, ignarus, ecquam ex omnibus amplecteretur veriorem de beatitate, animorumq; immortalitate sentẽtiam, proptereaq; aditis omnium regionum scholis varios sapientes consuleret, tandem accepto nucio de noua Christi Iesu doctrina, studio huius etiam cognoscendæ commodè in familiaritatem Barnabę doctoris Euãgelij incidit, etiam dum valde iuuenis, vti de se testatur: ab eo verò ad Petrum Apostolum, qui tũc Cæsareę Stratonis agebat, ductus, didicit ex ipso Christianę religionis mysteria. idq; factũ non multos post annos ascẽsionis Christi in cœlũ. Porrò assumptus à Petro in comitẽ itineris sic breui profecit, cõiuncta cũ fide sapiẽtia illa, quã prius in mũdo didicisset, vt Petro volẽte prędicationis munere nõnunquã fungeretur: dignus deniq; sit habitus, cui post se verbi docẽdi munus apud Romã cõmitteret. Quo tempore bonã partẽ disputationũ concionumq; Petri cõtra Simonem Magum primum in Ecclesia hæreticum habitarum, à seq; adiutarum, perscripsit. qui libri Recognitionum nunc vocantur. ex quibus sanè, tametsi non ita puri existent, facile tamen, quantus in philosophia fuerit, perspici liceat. Quo tempore etiam scripsisse videtur canones ab Apostolis in Hierosolymitano Concilio factos. de quo posteà. Magnum deinde Paulum audiuit, eundem aliquandiu comitatus in docendo Euangelio: cui se ita probauit, vt ab ipso inter præcipuos suos collegas sit numeratus, eius præclara mẽtione facta, epistola ad Philip. c. 4. testãturq; probati scriptores, Paulũ hoc interprete dictâsse epistolã Hebræis inscriptã: proptereaq; olim de illa dubitatũ esse, quòd stylus Paulino dissimilior foret. Et vt dicã, quod sentio, hoc interprete existimo dictasse Pe-

Ni. Cal. l. 3. c. 35 Eucherius Lugdunens. Epist. ad Valerianum. Clemens, 8. Reco.

Recog. 1.

Recog. 8.

Recog. 3.

Hieronym. in Catalogo. & in 4. ca. ad Philip. Item, Epistola ad Dardanũ, to. 3. Nic. Call. li. 2. ca. 46.

ſe Petrum ſecundum ſuam Epiſtolam, paulò ante obitum ſuum ad eccleſiam catholicam datam: quando ea phraſis Paulinæ non adeò ſit abſimilis, & Hieronymus q. II. ad Hedibiam teſtetur, Petri epiſtolas binas propterea ſtylo & charactêre, ſtructuraque verborum diſcrepare, quòd pro neceſsitate rerum Petrus diuerſis vſus ſit interpretibus. Eum interpretem, Clementem fuiſſe, veriſimile eſt, & ex phraſi coniecturo. At enim hac doctrina Clemens, vitæq; ſanctitate celeberrimus fuit: quem etiam in pura ſanctaq; virginitate, omnem vitam tranſegiſſe, refert B. Ignatius martyr, Epiſtola ad Philadephios. Porrò poſt deceſſum Petri Apoſtoli, qui XIII. Neronis anno, ſuæque prædicationis circiter XXXV. cruci pro fide affixus eſt, ſedem eccleſiamque Romanam abs Petro iam morituro ſibi commiſſam, cum Lino & Anacleto, (qui & Cletus,) viris ſanctiſsimis gubernandam ſuſcepit. vbi non per ſe ſolùm magna induſtria ſtudioq;, verbo ſimul & exemplo fidem in D. N. IESVM CHRISTVM docuit & aſſeruit, pauperum, viduarum, & orphanorum ſummam curam habuit, Iudæos & Græcos fortiter & modeſtè confutauit, ſed alijs quoque populis per alios eandem in Gallia paſsim Germaniaque fidem prædicari curauit. Dionyſium ſiquidem Areopagitam, IX. virum Athenienſem, quem Paulus conuertit, de quo in actis, Romam Athenis, vbi conſtitutus erat Epiſcopus, venientem, vt Petrum ante obitum videre poſſet, cùm is iam martyrio perfunctus eſſet, in Galliam, ad Pariſios, Germaniamque, prædicatum miſit. Creſcentem quoque Pauli diſcipulum, Moguntiam in Germaniam miſit, cuius meminit Paulus, 2. Timoth. 4. Creſcens, inquit, in Galatiam profectus eſt. quo loco monet Epiphanius, pro Galatia, Galliam legendum eſſe. & quidem ſic habet traditio, primum Moguntinum Epiſcopum fuiſſe hunc Creſcentem: quem ipſe Clemens in Conſtit. Ap. libro ſept. ca. 46. ab ipſo etiam Petro teſtatur Galliæ ordinatum eſſe epiſcopum. ſic Euſebius Pamphilius libro 3. H. Eccl. cap. 3. itemque D. Hieronymus in Catalogos referunt in Galijs eundem Creſcẽtem docuiſſe, ſepultumq; eſſe. atqui Moguntiã in Gallijs nemo ignorat olim numeratam. Alios item ſanctos doctosq; viros aliò miſit prædicatum. atq; ita totum terrarum orbem noſtrum inſtruxit, & veluti Sol quidam præſtanti luce ſcientiaque euangelij illuſtrauit: abſentes quidem, ſcriptis libris, epiſtolis, Petri concionibus, miſsisque doctoribus, Romanos autem, coràm, annos IX. ac quo tempore pontifex fuit, laudatiſsimam epiſtolam ad Corinthiacam eccleſiam tunc tumultuantem dedit, qua eos ad mutuam reuocat pacem, ita certè præſtantem vt etiam ſit olim publicè ſolita legi. Tandem Cherſonem Ponti vrbem eſt pulſus in exſilium propter fidem, vbi quòd eam non definiret propagare, ſubmerſus eſt in mari, Traiani cæſaris iuſſu, annoque tertio, vt notant veteres, tametſi ſint, vt Georgius Cedrenus, qui ſub Dometiano aiant necatio, quod eſt abſurdum: alij rurſus, qui contendant ſic ſubmerſum, ſeptimo Veſpaſiani C. anno. * ſed hanc diſſenſionem aliâs tractabimus. A morte quidem magnis claruit miraculis, quæ præclari nobis ſcriptores, Ephraimus martyr & Epiſcopus Cherſonis, Symeon Metaphraſtes, Nicephorus Calliſtus, denique & Gregorius Turonicus deſcripſerunt. Corpus autem ſancti viri à Cyrillo ſancto Sclauorum apoſtolo repertum eſſe Corſonæ, vbi in mare proiectum erat, circa annum ſalutis DCCCLVIII. Romamque deportatum, ſcribit Martinus Polonus in ſupputationibus ſuis; idque feciſſe Conſtantinum philoſophum, magnum virum & apoſtolicæ vitæ præceptorem teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius, epiſtola ad Carolum Regem de ſcriptis B. Dionyſij data. Sed de hiſtoria certa vitæ Clementis, vnde is cognoſci queat, pro inſtituto noſtro ſatis. Porrò ſeruamus nos animi ſui reliquias, libros, inquam, ab eo conſcriptos his orbi ſupereſt, etiam defunctus, his pluribus, & efficaciùs quidem loquitur mortuus, quàm viuus: his nobis quoque viuit, ſpirat, prædicat. de quibus porrò dicendum erit paulò accuratiùs, quòd de ijs non minima ſit dubitatio. Sunt enim, qui X. Recognitionum libros, vnà cum LXXXIIII. ſeu, vt alij diſtinguunt, LXXXV. Cano-

nibus

Hildeuuinus, in Areopagiticis.

Metrodorus. M. Syngelus.

Epiph hereſi 51. contra Alogos.

Euſeb. li. 3. ca. 34. Hieron. in Cat.

Zonaras.

** Onuſrius Pan.*

De libris Clementinis.

nibus apostolicis, & V. suis epistolis, quæ nunc dudum exstant omnia, præterea libros octo constit. Ap. quos nuper in concilio Tridentino Ioannes Bouius Episcopus ostunensis à se conuersos foras dedit, non eos omneis germanos, sed fictitios potius, supposititiosq; esse contendant: quos plerosq; tamen omnes nūc Catholici pro veris Clementinis habere & agnoscere solemus. Sed vt hæc nostra opinio sit probatior, atque alijs magis perspicua, primum de ijs scriptis, qui hoc nomine in manibus sunt, ordine agemus, indicantes argumenta testimoniaq; veterum haud leuia, quibus ad credendum illud adducamur. De constitutionibus quidem nihil opus est dicere, simul, quod in eas diligenter suseq; satis R. D. Ioannes Bouius præfatus sit: simul etiam, quod si forte aut alibi dissenserimus, aut in eas quid desideretur, ex his nostris ea desumi deprehendiq; possint. de cæteris autem, de quibus hactenus nemo, nos agemus. Deinde obiectiones quasdam recitabimus, quibus permulti moti eas reijciunt, ijsque respondebimus. Hinc pauca de vtilitate & dignitate, nostroque, quod propositum fuit, in his posito studio tractabimus. denique, quæ clementina nobis desiderentur, paucis notabimus, atq; his præfationi nostræ finem faciemus. Quantum igitur ad recognitionum clemētinarum libros attinet, eos vere Clementi nostro asscribo, tametsi coruptos esse agnoscam, vt dicetur. Sed mihi de his dicturo, pauca de Hieronymo sunt commemoranda prius, is etenim vir, quoniam in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum, horum librorum nullam mentionem facit, plerisq; vel quod paulo iniquius de eisdem iudicarit, vel tanquam veros non agnouerit, videri persæpe solet, sed audiamus eius verba. Clemens, inquit, de quo Apostolus Paulus ad Philippenses scribens, ait, Cum Clemente, & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. &c. quartus post Petrum Rom. Episcopus, siquidem secundus Linus fuit, & tertius, Anacletus, tametsi plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementē, scripsit ex persona Rom. ecclesiæ ed ecclesiam Corinthiam valde vtilem epistolam, quæ & in nonnullis ecclesijs publice legitur: quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ sub pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire. sed & multis de eadem epistola non solum sensibus, sed & iuxta verborum quoque ordinem abutitur. omnino grandis in vtraque similitudo est. Fertur & secunda eius nomine epistola, quæ à veteribus reprobatur. Et disputatio Petri & Appionis longe sermone conscripta, quam Eusebius in tertio historiæ ecclesiasticæ coarguit. Hactenus Hieronymus, Quos hoc loco doctissimus vir resenset Clementis libros, ij sane nulli exstant, exstant autem eius nomine, quos ille non commemorauit, quosque nos hoc volumine complexi sumus, sed hac reticentia equidem adduci nequeo, vt germanos eos esse negare audeam. Qui fit igitur vt vir ille antiquitatis omnium studiosissimus, peritissimusque eos omiserit? vt suspectos eum habuisse verisimile est: ne id quidem mihi persuadeo, fortassis in vulgus ita noti erant, vt Hieronymus non putaret opus esse eorum enarratione, nan hac vna de causa multorum se libros preterijsse, testatur ipse, vt in Matroniano Euzoio, Cæsariense & B. Ambrosio, Mediolanense episcopo: multos etiam præterijt omnino ne ipsorum quidem auctorum facta mentione, haud licet vulgarium: vti, Dionysium Areopagitam, Athenagoram, & alios multos, de quibus apud Suidam, Niceph. Callistum aliosque legere est : qui tamen ipsi nec omnes recitarunt. Verum enim ab Hieronymo non libros Clementis enumeretos esse omneis, vel solus Epiphanius, B. Cypri. Episcopus, qui quidem æqualis & summus amicus ipsius fuit abunde testari potest: qui & hos pluresque illi tribuit alios: itemque alij, quorum mox testimonia adferemus perabsurdum fuerit, propterea Clementi hos detrahere quia non recordetur illorum Hieronymus quin potius eum agnouisse colligamus ex sua confutatione apologiæ Rustinianæ, de adulteratis libris Originis ad Macarium: in qua cum queritaretur Rufinus, Origenica exemplaria à peruersis hominibus corrupta esse, exemplique causa sic recognitionum hos libros corruptos assereret: Hieronymus minuta quidam omnia excutit multa etiam refellit : sed hoc ipsum,

quod adfert Rufinus de Clementinis recognitionibus, silentio præterit prorsus, secunda sua in Rufinum apologia: sed est manifestiùs, quàm vt egeat probatione, omnes omnium libros ab Hieronymo enumeratos non esse. vt meritò nihil his scriptis malæ suspicionis Hieronymus suo silentio adferre debeat. Sed nunc videamus ea testimonia, è quibus eorum veritas cuiuis palàm constare posit.

B. Epiphanius, Cõstantiæ Cypri Episcopus, in Panario, cõtra xxx. hæresim Ebionitarũ, enarrans libros, quibus illi vtãtur. Χρῶνται δὲ καὶ ἄλλαις τισὶ βίβλοις, δῆθεν, ταῖς περιόδοις, καλουμέναις Πέτρου, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις. νοθεύσαντες μὲν τὰ ἐν αὐταῖς, ὀλίγα δὲ ἀληθινὰ ἐάσαντες, ὡς αὐτὸς Κλήμης αὐτοὺς κατὰ πάντα διελέγχει, ἀφ᾽ ὧν ἔγραψεν ἐπισολῶν ἐγκυκλίων τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων, ὅτι ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα ἡ ἑαυτοῦ πίστις καὶ ὁ λόγος, παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς περιόδοις νενοθευμένα. Αὐτὸς γὰρ παρθενίαν διδάσκει. καὶ αὐτοὶ οὐ δέχονται. Αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει Ἠλίαν, καὶ Δαβίδ, καὶ Σαμψών, καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὓς οὗτοι βδελύττονται. Ἐν ταῖς οὖν περιόδοις τὸ πᾶν εἰς ἑαυτοὺς μετήνεγκαν, κατὰ ψευσάμενοι Πέτρου κατὰ πολλοὺς τρόπους, ὡς αὐτοῦ καθ᾽ ἡμέραν βαπτιζομένου, ἁγνισμοῦ ἕνεκεν, καθάπερ καὶ οὗτοι, ἐμψύχων τε αὐτὸν ἀπέχεσθαι καὶ κρεῶν ὡς καὶ οὗτοι. καὶ πάσης ἄλλης ἐδωδῆς, τῆς ἀπὸ σαρκῶν πεποιημένης, λέγουσιν, ἐπειδὴ περ καὶ αὐτὸς Ἐβίων καὶ Ἐβιωνῖται παντελῶς ἀπέχονται τούτων. Hoc est Vtuntur (Ebionitæ) præter corruptum S. Matthæi Euangelium, alijs etiam libris, nimirum Circuitionibus Petri appellatis, quæ per Clementem scriptæ sunt. multa in ijs corrumpẽtes, pauca autem vera relinquentes, velut ipsemet Clemens ipsos per omnia redarguit, in epistolis, quas scripsit, encyclicis, quæ in sanctis ecclesijs leguntur: quòd alium habeat characterem fides ipsius atque sermo, ab his, quæ ab illis, sub ipsius nomine in Circuitionibus deprauata sunt. Ipse etiam virginitatem docet: at illi non admittunt. Ipse etiam commendat Eliam, & Dauidem, & Sampsonem, omnesq; prophetas, quos illi abominantur. Itaq; in Circuitionibus totum in se transtulerunt, mentientes contra Petrum, multis modis: quemadmodum se ipse in aqua quotidie tinxerit, purificationis causa, sicut & ipsi: ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisse, ab omniq; edulio alio ex carnibus facto dicunt, quemadmodum & ipsi faciunt. nam & Ebion ipse & Ebionitæ penitus ab his abstinent. Hactenus Epiphanius. Manifestum est, hic ab ipso recognitionum hosce citari libros, quos appellet τὰς περιόδους, i. circuitiones, vt & Athanasius facit, de quo suo loco posteà, nimirum, quòd in ijs profectiones Petri susceptæ euangelij docendi causa describantur. porrò germanos eos Clemẽtis esse, palam suis testatur verbis, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις. nisi, quod Epiphanius hic moneat, ab Ebionitis eosdem deprauatos esse. cæterum perfacile huic vitio potest occurri, cùm ex Epiphanio constet, quibus nam in locis corrupti sint. adeoq; peruersæ opiniones istæ ab interprete Rufino, magna quidem ex parte, in conuertendo sint expunctæ, sicut ipse in præfatione sua non obscurè significat: deniq; nos etiam, si quid suspectum sit amplius, diligenter notauerimus, quo de pòst. Rursus alias hosce libros valde cum primis honorificè citat idem B. Epiphanius, eodem libro, contra xxx. hæresin Valentini & gnostorum. Verba eius sunt. ἡμεῖς δὲ ἀρκεσθέντες τοῖς τε παρ᾽ ἡμῶν λεχθεῖσιν ὀλίγοις, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας συγγραφέων τούτων λεχθεῖσί τε καὶ συνταχθεῖσι. καὶ ὁρῶντες, ὅτι ἄλλοι πεπονήκασι. (φημὶ δὲ, Κλήμης, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Ἱππόλυτος, καὶ ἄλλοι πλείους, οἳ καὶ θαυμαστῶς τὴν καθ᾽ αὐτῶν πεποίηνται ἀνατροπήν) οὐ πάνυ τι τῷ πόνῳ ἠβουλήθημεν προσθεῖναι, ὡς προεῖπον, ἠθελήσαμεν, ἱκανωθέντες τοῖς προειρημένοις ἀνδράσι. Id est. Nos verò contenti paucis hisce à nobis dictis, & his, quæ ab illis veritatis scriptoribus commemorata compositaq; sunt, ac videntes, quod alij laborauerunt, (Clemens inquam, & Irenæus, & Hippolytus, alijq; plures, qui mirabiliter etiam ipsorum euersionem fecerunt, siue, ipsius euertendis studuerunt,) non valde quid amplius labori adiungere voluimus, vt diximus, contenti prædictis viris. Hucusq;. Minus clarum hoc pro libris hisce testimonium quis fortè dixerit, quando id tam de Alexandrino, quàm nostro Clemente queat intelligi, præsertim, cùm nullus titulus libri nominetur. Ego verò, tametsi nihil temerè asseverare ve-

re velim, reor non incommodè de nostro auctore, suisq; his Recognitionibus hæc Epiphanio citata accipi posse, quòd Petri eiusmodi disputationes habitæ contra Simonem Magum, à quo quidem hæresin suam Valentinus ille hausit, hisce libris continèantur, vt nusquam ea luculentiùs confutetur: quocirca & Epiphanio vbiq; eæ familiares sunt. Sed quisq;, vt velit, accipiat. superius testimonium Epiphanij manifestißimum est.

Doctus ille commentator, qui Chrysostomi nomine tituloq; in Mathæū vsurpatur, maximi has Recognitionum fecisse videtur cum, cum in vna homelia 49. in 24. c. Matthæi ter etiam citet librū secundum. Primum. Hoc & Petrus apud Clementem exponit, loquens de euersione templi Hierosolymitani, exstat autem is locus penè in extremo primo libro. Iterum. Sic petrus apud Clementem exponit, loquens de Magicis signis, quæ edidit magus Simon, & edet Antichristus. Locus est libro secundo in principio. Rursum. Sicut in historia Clementis Petrus exponit in finem docens temporis, concedendam, diabolo potestatem signa edendi vtilia, qualia ministri Christi edere solent. Quem scholiastes hoc loco citat, exstat in tertia recognitione, pag. 62: & est profectò locus ἀπομνημονευματός. Erasmus negat hunc auctorem, Chrysostomum esse, atque ego libenter in eius hanc sententiam abeo: quibus de causis, aliàs: doctißimum tamen illum scriptorem fuisse fatetur, omnesq; vel inuiti fateri cogentur, nec minus commendabunt, quam Erasmus. vbi legerunt. Vide igitur, quanti doctus ille auctor, quicunque fuit, has Clementis Recognitiones fecerit? quas vno in loco tertium voluit citare, & quidem in difficilima materia.

GEORGIVS Cedrenus, Græcus Ecclesiæ historiographus, quem latinè conuertit Guil. Xylander, sed plerisq; locis paulò liberiùs, quàm par fuit, sua paraphrasi nōnunquam liberiùs adiecta, aut inserta, recitat disputationem Petri ex Clemente nostro, hisce incipiens verbis. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησαν πολλά, οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Συρίᾳ πρότερον: ἅτινα ΚΛΗΜΗΣ ὁ Ῥωμαῖος, καὶ πάνσοφος μαθητὴς Πέτρου, καὶ συνέκδημος διηγήσατο, ἀφ᾽ ὧν ὀλίγα συντάξομεν ἐνταῦθα. Id est. Alia etiam miracula ediderunt multa, non solùm Romæ, sed & priùs in Syria: quæ CLEMENS ille Romanus sapientißimus discipulus Petri, Comesq; enarrauit, ex quibus pauca hoc loco componemus Dein autem subijcit integram disputationem Petri cum Simone Mago, de deo vno habitam: quæ tota & quidem pleniùs exstat Recognitione secunda. Idemq; citat ibidem transformationem Fausti in Simonem Magum, quæ est in X. Recognitione.

Nicephorus Callistus, libro 2. H. Eccl. c. 35. primorum Episcoporum Ro. ecclesiæ narrata successione, vbi ad Clementem peruenisset, summariam mox vitæ ipsius subijcit historiam, quæ quasi argumentum est horum librorum, adeò, vt quis non inepte suspicari posset, ex recognitionibus eam petitam esse: quæ tametsi huc non pertineat multum, subijciam tamen, ne hæc omnia fabulosiora putet quispiam. Petrus, inquit, vna cum Simone Mago tanquam prodigiorum effector à Nerone Roma pulsus, Hierosolima rursus & orientales ciuitates petijt, & orbem miraculis illustrans in Faustum & Faustinianum siue Nicetam & Aquilam incidit: qui filij quidem clarißimi viri Fausti Romani Cæsarem genere attingentis, fratres autem Clementis erant. hos cum ab Simonis præstigijs prodigiosis abduxisset, ciuitates visebat Simonis semina vbique radicitus euellens. Deinde etiam sacrum Clementem ad se pertraxit, eumque sibi ad arcanas & obscuras illius de anima & restitutione hominis, alijsque rebus ingentibus, quæstiones per appositas solutiones rite præsentique animo respondens, atque insuper miraculis multis, ac secretioris sapientiæ vi familiarius coniunxit. Hæc Nicephorus. atqui vero quæstiones huiusmodi inter Petrū Clementemque tractatas, hic contineri, nemo ignorare potest, qui Recognitiones euoluerit, sed quando testimonium id non ita sit perspicuum, quod saltem adductum volui pro veritate materiæ in his libris tractatæ: manifestius audite, quod exstat libro 3. cap. 18. vbi vitam ipsius scriptaque breuiter recenset, de scriptis quidem

sic.

ſic. Epiſtolam huius,S. Clementis nomine editam, magnam admirandamque Euſebius pamphili attingit,quam Romanæ eccleſiæ nomine ſcripſit Corinthijs, cum apud eos ſeditio eſſet.eam & antiquitus & ſuo tempore publice in eccleſia lectam dicit, in qua multis ſententijs epiſtolæ Pauli ad Hebræos vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine Epiſtola priori illi longè impar,quam veteres ignorauiſſe, idem Euſebius ſcribit qui porro & exigua eius ſcripta,quæ Petri & appionis ait eſſe dialogum,reprobat: quæ inimicum ſinceram certamque Apoſtolicæ orthodoxiæ formam retinere negat. Ego vero (Euſebio,ſcilicet) ſi de ijs, quæ apud nos Clementina dicuntur ſentit,non aſſentior: Ea enim eccleſiæ recepta ſunt. Si vero præterea aliqua ſint alia nihil refragor.hunc autem & Apoſtolicarum Conſtitutionum,& ſacrorum quoq; Canonum eius auctorem eſſe credimus. Cæterum de Epiſtola ad Hebræos anceps eſt opinio,hicme ne Clemens,an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit,à Paulo, cuius natiua & propria eſt,dictatam. Hucuſque Nic. Quænam,quæſo, Clementina poterunt intelligi hoc loco,niſi Recognitionũ libri? cũ præſertim ſatis doceat,ex hiſce hiſtoriam ſe Clementis recitare, deque cæteris ipſius ſcriptis ſuum calculum adijciat quænã eorum vera vel falſa iudicet,ac indicet,non illa ſe Euſebiana ἀπόκρυφα vidiſſe? è quibus manifeſtè tum Canones,tum Conſtitutionum libros excipit, Clementique tribuit,de epiſtolæ autem Paulinæ ad Hebræos interprete, ecquis fuerit, in medium relinquit: Cæterum hoc Nicephori teſtimonium magis obſeruandum venit: quod in Euſebiano iudicio, quod habet lib.3. c. 38. permulta corrigat, pleraq; etiam explanet. Habet idem argumentum Abdias Babilonius, in hiſtoria ſua de Petro: vt inde vel Recognitionum argumentum affirmari queat: qui ſi falſus auctor eſt,vt mihi quidem videtur: certè,quicunque eſt,aliunde deſumpſit,quod refert. Ipſe denique Clemens noſter haud obſcurè meminit argumenti horum librorum lib. 6 Conſt. Ap.c.8.& 10. Sed de Græcorũ teſtimonijs ſatis. veniamus ad Latina. Quid autem Rufiniano illuſtrius eſſe poſsit,quum & interpres fuit horum librorum Rufinus ille Toranus,æqualis & æmulus Hieronymi,familiaris B. Epiphanij, qui nuſquam non apertiſsime eos tribuit Clementi? Inter cætera memorabile teſtimonium eius eſt in apologia ſua ad Macarium, cuius ſupra facta eſt mentio, de adulteratis libris origenis. Clemens inquit, Apoſtolorum diſcipulis,qui Ro. eccleſie poſt Apoſtolos & Epiſcopus & martyr præfuit,libros edidit, qui appellantur,ἀναγνωρισμός, id eſt,recognitio: in quibus cũ ex perſona Petri Apoſtoli, doctrina quaſi verę Apoſtolica in quamplurimis exponatur,in aliquibus ita Eunomij dogma ſcribitur,vt nihil aliud,quàm Eunomius diſputare credatur, filium Dei creatum ex nullis exſtantibus aſſeuerans.tum etiam illud adulterij inſeriturr genus, vt naturam diaboli, cæterorumq; dæmonum non propoſiti voluntatisq; malitia, ſed excepta ac ſeparata cræaturæ produxerit qualitas, qui vtiq; in cæteris omnem rationabilem creaturam docuerat liberi arbitrij facultate donatam.ſunt etiam alia nonnulla,quæ eccleſiaſtica regula non recepit omninò. Quid quæſo de his ſentiendum eſt,quod Apoſtolicus vir,imo pene Apoſtolus, non ea ſcribit,quæ Apoſtoli dicunt? cui Paulus Apoſtolus teſtimonium dedit,dicens: Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris,quorum nomina ſunt in libro vitæ: & ſcribebat hoc,quod libris vitæ contrariũ eſt? An id potius credendum eſt,peruerſos homines aſſertiorem dogmatum ſuorum ſub virorum ſanctorum nomine,tanquam facilius credenda,inſeruiſſe ea, quæ nec ipſi ſenſiſſe,nec ſcripſiſſe credendi ſunt? Hæc Rufinus,cuius totum locum aſſcripſimus,ne ſit poſt repetitione opus.in eo ſiquidem manifeſtè Clementi tribuis Recognitiones atq; eum quidem contra Hieronymum exempli cauſa adducit, vt ſupra dictum eſt: qui ſi falſus fuiſſet,nequaquam ille ſiluiſſet,cum ſingula eius verba tam exactè excutiat,ventilet,ponderet,multa quoq; refutet. Fuit enim Rufinus æmulus Hieronymi, vt dixi,ſed qui adhuc huius veri pleniùs teſtimonium requirit,legat eius in Recognitiones verſas abs ſe ad Gaudentium præfationẽ.de quo etiam Gennadius teſtatur in Catalogo ſuo: Rufinus Clementis Romani libros Recognitiouum vertit.

** Doctus

Doctus Beda, qui vixit ante annos D. CCCXL, enarrans in actis Lucæ, historiam captorum à Pharisæis Apostolorum, & per intercessionem Gamalielis dimissorum in illa Lucæ verba, quæ cap. 5. leguntur, Surgens autem quidam in Concilio Phariseus, nomine Gamaliel. ex prima Recognitione citat eam historiam plenius. Hic Gamaliel, inquit, vt Clemens indicat, Apostolorum erat in fide socius, sed eorum consilio permanens apud Iudæos, vt eorum in tali turbine posset sedare furorem. Extat is locus à Beda citatus, in postrema prima Recognitione, pag. 19. vbi Petrus historiam hanc ijs verbis narrans, inducitur. His à me dictis, ingemuit omnis multitudo sacerdotum, quod eis de templi subuersione prædixerim quod cum vidisset Gamaliel princeps populi, qui latenter frater noster erat in fide. &c. Legatur locus nam & tunc temporis ab homine magni iudicij, ingenijq; fide dignos habitos esse conspicietur. Idem venerabilis auctor, libro de Ratione temporum, cap. tertio, sic scribit. Denique sanctus Clemens Apostolorum discipulus, & Rom. ecclesiæ tertius post Petrum Episcopus, in sexto historiarum suarum libro, ita scribit. In principio fecit Deus cœlum & terram. terra autem erat inuisibilis & incomposita. Hactenus Beda Ecce in difficilima quæstione citauit Beda hunc Clementis locum, qui quidem sexta Recognitione paulo post principium, in concione Petri exstat, pag. 91. vt margini annotauimus. Porro duo velim te hic obseruare. Primum Bedam in grauissima materia Clementinis hisce libenter vti. Deinde & titulus considerandus est vocat historias, & quidem rectissime debet enim titulo subiudicari argumentum librorum, ita his perscribit Clemens integram historiam, tum de occasione, qua ad agnitionem fidemque Christi peruenerit, tum, quid sibi & Petro in profectionibus euangelij causa susceptis acciderit. Et sequitur hic Bedam Bridefertus Ramesiensis vetus librorum de ratione temporum commentator. Sed quid multa? Vel vnus Beda ad testificandum de veritate, adeoq; auctoritate Recognitionum harum satis valuerit, quippe, cui ea perquam sunt familiares.

Frechulfus Lexouiensis Episcopus, vir præstanti eruditione, qui vixit anno D. CCCXL. sub Ludouico Pio, Cæsare II. nostrate, tomo secundo chronicorum suorum libro 2. c. 10. citat verbotenus totum pene principium ex prima Recognitione. Vsque adeo & tunc temporis ab hominibus eruditis & claris certi libri fideq; digni sunt habiti. Et hos quidem sequuta posteritas maiorum nostrorum hactenus eosdem pro Clemementinis habuit semper. Atque iam nunc tempus foret indicare, quam diuersa ab his recentiorum fuerint quorundam iudicia, sed quando rationes eorum non in has solum, sed & cæteros Clementis libros dirigantur, suo loco de ijs nunc ad canones veniamus.

DE CANONIBVS. Nam & hos vere equidem ab Apostolis constitutos, à beatoq; Clemente conscriptos esse, multis & certis adducor argumentis, vt credam. Primum, quod ita nobis ab vniuersa ecclesia Græca simul & Latina traditum sit. quæ traditio cum olim vocaretur in dubium, sub Iustiniano, qui 'ρινότμητος est vsurpatus, ab vniuersa Constantinopolitana synodo sexta in Trullo habita, rursum confirmata fuit: asseueratumque ibidem, Canone secundo, hos ipsos canones & verè apostolicos, & à B. Clemente conscriptos esse. Verba Concilij sunt.

Hoc quoque huic sanctæ synodo pulcherrime & honestissime placuit, vt ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam, & perturbationum curationem firmi stabilesque maneant, qui à sanctis patribus, qui nos præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atq; adeo nobis etiam traditi sunt, sanctorum & gloriosorum Apostolorum nomine, LXXXV. canones. Quoniam autem in his nobis canonibus præceptum est, vt eorundem sanctorum Apostolorum per Clementem ordinationes susciperemus, &c. quibus adulterina introducta sunt, &c. reiecimus. Rursus canone 3. & c. 6. citantur hi Canones Apostolici: deniq; per omnia insistit id concilium hisce Can. quod studiosus lector cognoscet perfacile. Idem vero repetitum confirmatumq; est septima synodo œcumenica, habita sub Constantino & Irene matre

ipsi-

ipsius, anno DCCLXXXIX. contra Iconomachos. Canone primo hæc sunt Concilij verba inter cætera.

Diuinos canones libenter amplectimur, eorumq; constitutionem integrã & illabefactabilem confirmamus, QVAE EDITA FVERVNT A SANCTIS, SPIRITVS TVBIS, OMNI EX PARTE BENEDICTIS APOSTOLIS. Scio equidem, à doctis plerisq; hosce Canones non recipi, tanquam germanos, quòd nullos eos fecerint illa concilia: vti aiunt, cui obiectioni postea respondebimus. agnouit certè & recepit sanctus Iuo, agnouit Gratianus, agnouit & Theodorus Balsamon, Patriarcha Antiochenus, qui & scholijs illustrauit eos suis. Sed ad Canonum probationem redeamus. Nec enim sola traditio eos Clementi tribuit, sed & permulti certissimi auctores: quorum pleraq; testimonia indicabimus, omissis prolixioribus sententijs, ne nimis prolixi esse cogamur. Ioannes Chrysostomus non semel citat leges Apostolorũ, vt hom. 86. in 26. c. Matth. & alibi, haud obscurè Canones hos intelligẽs. alibi Commentator Chrysostomicus in cap. 6. Matth. ho. 13. dum librum canonum Apostolicorum, citat, intelligit non obscurè Constitutionum libros. sed ad rem. quia enim non tam clarum est hoc testimonium, audiamus clariora. Ioannes ille Damascenus, Mansur dictus, vt notat Suidas, vir sanctissimus & doctissimus, quẽ sub Leone Isauro Iconomacho circa annum domini DCCXXIIII. claruisse pleriq; scribunt, libro quarto Orthodoxæ fidei, cap. XVIII. de scripturis tranctans, inter Canonicos libros refert hos Canones, hisce verbis post Apocalypsin Ioannis, Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, id est, Canones sanctorum Apostolorum, per Clementem, S. descripti. Iam Photius, sanctus Patriarcha Constantinopolitanus qui vixit anno domini, 877. vir, vt scribit Zonaras, valde doctus, nusquam non in Nomocanono per omnes penè titulos atq; capita hos canones agnoscit & allegat. Vide primi tituli ca. 1.5.6.12.14.15. Eorum etiam meminit Symeon Metaphrastes in Commentario suo de Petro & Paulo. Et agnoscit pro germanis Nicephorus. eius testimonium suprà positum nobis est. Agnouit & Theodorus Balsamon, qui commentariolos in eos scripsit, à nobis Ipsis canonibus adiectos, singulari quodam consilio, tametsi Ecclesiæ nostræ Latinæ non adeò fauerit. in eosdem Constantinus Harmenopulus scripsit: qui commentarij nondum sunt typis excusi, quod sciam, & alibi asseruantur in bibliothecis. Sed satis testimoniorum Græcorum, cum ex his abundè cognosci queat, quid Græci de Canonibus senserint. Verè enim crediderunt Canones hos ab Apostolis statutos, & à Clemente conscriptos esse. neq; verò aliter statuit Latina Ecclesia. B. Papa Marcellus, nobilis martyr, qui Romanæ sedi præfuit anno CCCIIII, in docta & graui illa epistola, quam ad Aurelium Maxentium, Romæ Christianos grauiter affligentem, pro Christianis scripsit, citat hos canones, clementique manifestè tribuit, dum ita scribit: Quod laici, aut suspecti episcopos non debeant accusare, neque accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum sit, & à B. clemente, ipsis eum instruentibus Apostolus legimus definitum, & nos eadem firmamus. Eadẽ ferè citat B. Zephyrinus. PP. Martyr, epistola ad episcopos Aegypti. Videntur aũt canonẽ 74. intelligere. Idẽ Zephyrinus ad episcopos Siciliæ 60. canones Apostolis tribuit. Leo IX. tribuit eis I. Isidorus testatur epistola in capita Canonũ hos Canones olim à quibusdã habitos apocryphos sed tamẽ plures eos recepisse, eorũq; sentẽtias sanctos patres synodali auctoritate roborasse, & inter canonicas cõstitutiones posuisse. Quid verò hic obijciatur, pòst videbimus. Sed, quid multis opus est? Ipsa Romana ecclesia, quæ diuino quodam priuilegio & est, & vsurpatur Apostolica, à multis inde seculis illos Clementi tribuit, & vti verè Apostolicos agnouit, prædicauit, obseruauit: nisi forte ratione temporum, quatenus temporariæ vel perpetuę causæ fuerunt, quædam aut mitigauerit, aut immutarit. Quin ipse Cæsar Iustinianus claris verbis eos Apostolis ascribit. Deniq;, vt in pauca contraham, illud nemo inficias ire poterit, aut hos canones pro Apostolicis agnosci, aut planè ficticios, καὶ ψευδεπιγράφους æstimari debere: cùm Petrus 28. canone sic loquens introducatur, ὡς Σίμωνα ὁ

Vide 16. dist. Gratiani. 28 c. Si quis doc. 30. ca. Illud autem.

μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου: quemadmodum Simon Magus à me Petro, loquitur hic ipſe Petrus. id ſi quis ab aliquo ſic fictum, ſuppoſitum, vſurpatumque nomine Petri dixerit, vide, quæſo, quantum is concordi patrum Græcorum & latinorum eccleſiæque ſententiæ refragetur, qui verba hæc Petri iudicauerunt ſemper? nullius itaque iam erunt. Atq; hactenus de canonibus.

EPISTOLAS paucis porrò aggrediamur. earum nomine quinque nunc exſtant quas decretales appellare ſolemus. ſunt, qui ſuſticias eas eſſe clamitent, quorum iudicia non tanti fieri debent citra rationes, cum iamdudum ab eccleſia notata, damnataque ſint. Ego verò, num auctorem habeant Clementem cunctæ, cogor dubitare: tametſi certo ſtatuam, aut germanos eſſe, aut ex alijs Clementis ſcriptis conſarcinatas. adeo mihi Clementem ſapiunt. adeo pulchre etiam non ſolum hiſtoriæ ordinem continuant, vitam Clementis cæteraq; acta, atq; obitum Petri declarant, ſed & doctrinam, poſtremasque ipſius conſtitutiones aptiſsime referunt. Sed de ſingulis noſtram ſententiam aperiemus.

Primam omninò Clementi cenſeo tribuendam: quod ab ipſius inde ſeculo pro ſua fuerit agnita. & eſt valde erudita, in qua pulchrè eccleſiaſtica ἱεραρχία deſcribatur ideoq; toties à ſanctis vſurpata reperitur.

Anacletus, Clementis ſucceſſor & collega, tertia ſua Epiſtola nominatim agnoſcit, multis inde ſumtis ſententijs. Alexander I. PP. Martyr, in vtiliſsima & grauiſsima ſua epiſtola ad omnes Chriſtianos ex Concilio ROMÆ ab ipſo habito data, locum de ordinatione Clementis, & auctoritate ſecerdotum ex hac mutauit. Damaſus PP. pótificali ſuo in Clemente eandem germanam agnoſcit: Clemens, inquit, ex præcepto B. Petri ſuſcepit eccleſiæ pontificatum gubernandum, ſicut ei fuerat à Domino Ieſu Chriſto cathedra tradita vel commiſſa. tamen in epiſtola, quæ ad Iacobum ſcripta eſt, qualiter ei commiſſa ſit à B. Petro eccleſia, reperies. Rufinus Toranus, Clementis interpres non modo agnoſcit & citat præfatione ſua ad Gaudentium, in Recognitiones: ſed & conuerſione ſua dignam iudicauit. Leo IX. PP. doctus, qui ante quingentos annos vixit ex hac locum citat de conſtituendis epiſcopis, epiſt. ad Petrum & Ioannem, Africanos Epiſcopos. Denique vt multa teſtimonia prætercam agnouit germanam, approbauitq; antiquum illud VASENSE Concilium, quod habitum eſt Anno Domini CCCXLIIII. ſub Theodoſio iuniore & Leone PP. I. Canone VI.

Ex epiſtola ſancti Clementis vtilia quæque præſenti tempore eccleſijs neceſſaria ſunt honorifice proferenda, & cum reuerentia ab omnibus fidelibus & præcipuè clericis recipienda. ex quibus, quod ſpecialiter placuit propter venerandam antiquitatem ſtatutis præſentibus roboramus, quod ſupradictus B. Martyr de beatiſsimi Petri Apoſtoli conſtitutione Commemorat: dicens. Deinde recitantur quædam verba ex hac Epiſtola.

II. Epiſtolā agnoſcunt ſcrinia quidē primitiuæ eccleſiæ, quę VVolfgangus Lazius edididit, ſi modo titulo credendum erit, quo notatur ad Iacobum F. D. eam perſcriptam eſſe. duas autem refertur iſthic ad eum ſcriptas, quarum alia nulla propriè ad illum exſtat. Marianus Scotus diligens notator temporum eandem tribuit Clementi lib. 2. hiſtoriæ ſuæ. Equidem vix à communi hominum opinione ſententiaque diſſentire audeo, præſertim, cum ſciam, permulta ex hac tum in ius pontificium à Gratiano decretorum hinc mutuata. at ægre adduci quæo, quod vt ingenuè dico, ita modeſtè accipi peto, eam à Clemente vt ſic credam conſcriptam. quibus mouear argumentis, haud opus eſt dici, cum perſpicua ſint legenti. tametſi libenter mihi perſuadeam, totā Clementis ſententiā eſſe, ab aliquo rapſodo collectā ex alijs ipſius libris.

De III. & IIII. quod vir doctus Ioannes Sichardus ſenſit eas collectas eſſe ex Recognitionibus, ſiue ab auctore ipſo, qui Petri doctrinam ſic colligere voluerit, ſiue ab alio quopiam antiquitatis ſtudioſo, idem & ego factum exiſtimo. Itaque margini adieci, vnde pleraque deſumpta ſint, vt facilior eſſet collatio. Marianus tribuit Clementi

menti tertiam. Vtriusque doctrina certè est Apostolica. Feliciter. profectò, quicunque is fuit, ex tam varijs locis tertiam consarcinauit: cui studio fuisse videtur, vt varias Petri conciones summatim comprehenderet. & potest fieri, vt ipsemet Clemens eandem magistri sui doctrinam alio modo ad alios atq; alios sic propagare sit conatus. qua in re quisq; suo iudicio vti potest. Quarta verò tota desumpta est ad verbum ex sexta recognitione. recitatur Petri tota Concio ad Tripolitanos, accommodato saltem principio & fine.

V. nihil impedit, si inscribatur Clementi, quo certè non indigna est visa eidem Mariano Scoto. Tria docet hortaturque Hierosolymitanam ecclesiam. Primum, vt perseuerent in apostolica rerum omnium communione: quo loco tamen lector sibi cauere debet à Nicolaitis, vbi dicitur, in omnibus sine dubio & coniuges esse: vel locus est corruptus, vel ex margine in textum relatus. Secundò, vt in intelligendis scripturis non proprium sensum, sed patrum potiùs traditionem sequantur. Denique, vt citra discrimen ætatis, vitam omnes in pœnitentia sanctam peragant. in quibus omnia certè Apostolica sunt: vt libenter traditioni Ecclesiæ acquiescam, quę tribuit eam Clementi.

Hæc hactenus de scriptorum Clementis veritate mihi commemoranda sunt visa, vt constare posset, quibusnam causis & testimonijs fidem ijs habeamus. deinceps videamus, quid sit, cur eadem plerique impugnent, & ficticia, vt somnia, vt falsò tanto viro inscripta, irrideant, reijciant, damnentque tum in genere, tum in specie. Primùm igitur Erasmus Roterodamus mihi occurrit, vir certè in dijudicando valdè perspicax, at non minùs plerunque morosus & delicatus: is ait Clementis permulta supposititia esse, eiusque titulo ab aliquo conscripta, qui notas insulserit studiosè, quò eadem diuino huic viro asignare posset. nec id scribit vno loco, vt in 3. & 16. annotat. epistolæ ad Rom. & in 2. Petr. 3. cap. nec verò satis explicat, quænam scripta intelligat, Recognitiones ne, an canones & epistolas, an verò vniuersa Clementina, vti reor. Nouum quidem non est, plurimos libros, quos nunquam scripserunt, magnis hominibus semper tributos esse: eaque impostura, si vnquam, maximè certè primam Christi ecclesiam turbauit: quod commemorat Lucas præfatione sui Euangelij, nemo enim ignorat, quot Apostolorum titulo nominibusque prodierint olim Euangelia, vt pote, Thomæ, Matthiæ, XII. apostolorum, Nicodemi, adeoque & hæreticorum, Basilidis Apellis, atque aliorum, qua de re Eusebius refert primo libro hist. suæ, itemque Beda præfatione in Lucam: vbi meritò doctorum hominum diligentia commendanda venit, bono iudicio à falsis vera discernentium. Sed nec id quidem nouum est, pleraque veterum scripta à quibusdam tanquam ficticia reijci, quorum fortè palato non ita sapiunt: quod & superioribus seculis factum est, & fit etiam nunc, à quibusdam ecclesiæ nostræ aduersarijs, in diuinis illis quidem, vna, Iacobi, vna etiam, Iudæ, & altera, Petri, epistolis: quæ itidem dixerint supposititia, vt Eusebius Pamph. Hieronymus, Sophronius, Hieronymi æqualis & contubernalis, Nicephorusque Callistus testificatur: quod etiam factum est in Epistola ad Hebræos scripta, de qua graues quondam auctores dubitauerunt, neque adhuc desunt, qui à Paulo siue dictatam, siue conscriptam pernegent. quin legimus, plerisque priscis hæreticis diuinos legis Euangelicæ libros aut reiectos omnes, aut quosdam: aut, si receperunt, corruptos fuisse: quamobrem & hic opus est diligentia. Verùm enim verò reiectionis huius aut sinistræ suspicionis Erasmo causa nulla fuit: cùm præsertim tam præclarè docta de ijs vetustas scripserit atque iudicarit, vt suprà indicatum est: cuius iudicia si non fortasis occurrerunt, minus ve perspecta obseruataque fuerunt, paulò certè modestiùs, neque tam temere de his homini tam prudenti iudicandum pronunciandumque fuit. Planè, quominus eiusmodi sint, vt ille æstimat, refragatur orationis æquabilitas, deinde & doctæ disputationes, eæque personis accommodisimæ, verisimæ topographiæ, perpetua denique histo-

historia, quequidem citra manifestum vanitatis fuccum ita effingi non potuit: cum hic omnia pulcerrime conueniant in Recognitionibus consentiantq́;at enim, quod habet argumentum Erasmus, præter solam sinistram suspicionem? verum hic Rufini, Gennadij, Bedæ, & aliorum supra commemmemoratorum testimonia manifestoria sunt, quam vt sic refelli queant. Bedæ, autem vni quantum tribuerit semper Erasmus,non est ex suis annotationibus obscurum.

Sunt Apocryphi vt testatur quidem B. Athanasius, Alexandrinus episcopus in synodi diuinæ scripturæ,citans inter alios Circuitum Petri, & doctrinam Apostolorum Clementinam. Circuitum autem vocat Recognitiones,vt & supra Epiphanius:per doctrinam verò,Constitutiones videtur intelligere. Nihil nunc disputo de hoc scripto, sit ne Athanasij.nihil est opus. Nam & nos inter apocrypha numeramus.discreti namque sunt exemptique ab auctoritate canonicorum, qui vocantur, & diuinorum librorum, qui omni exceptione & contradictione sunt maiores. qua in re modeste ab Ioan Damasceno atque alijs dissentio. . Sed hic intelligendum est,nec Athanasium ipsummet apocriphorum eandem rationem habere. Sunt enim vt ipse ait,ex Apocriphis veriora quædã, spiritusq́; Dei instinctum recipientia, quæ transsumta sunt,& vt legantur,selecta.atque hos ipsos apocriphos testatur Athanasius cognitionis gratia selectos expositosque esse. Sunt autem nothi alij atque reprobi,ab hæreticis vel incertis auctoribus conscripti. hos reijcit ecclesia. porrò in prioribus illis numeramus Clementis libros, cùm nec ab incertis, nec ab hæreticis conscripti sint: quando nec in alio loco habuerint eosdem Epiphanius,Rufinus,Beda,Nicephorus Callistus Cedrenus,& alij.& vero talia ἀπόκρυφα,pleraque sunt patrum scripta omnia.

Sed in iure sacro nostro XV. distinctione c. Sancta Ro. ecclesia, à beato doctoque PP. Gelasio,in concilium 70. Episcoporum, Recognitiones titulo itinerarij damnantur? Nihil minus.qui isthic reiecti sunt,libri sunt octo.nostri sunt decem, sic ab ipso Clemente distincti,quod præter manu scripta exemplaria docet vel ipsa argumentorum tractatorum ratio. Sed si ἀπόκρυφα omnia reijcienda erunt,vide quæso, quot bonis auctoribus carendum erit. certè innumeris,optimis,doctissimis. quo circa ratio habenda est ipsorum apocriphorum,quando non omnia sint vnius generis.

At impius ille Ioan. Caluinus in scripto suo de Ecclesia contra doctum & catholicum hominem Ioannem Cochlæum edito,reijcit hæc Clementina,quod Apostolico isthoc viro stilus sibi parum dignus videatur. Quæso, quid huic homini facias? parum nimirum diligenter libros hosse legisse, manibusque versauisse videtur. inspexit forsitan, & vt fuit impudens censor atque audax παλαμομάστιξ cum minus arrideret inæquabilior latina illa dictio, eos statim virgula illa sua censoria reijcere fuit ausus. Atqui vero Græcè scriptos esse à Clemente, cogitandum ipsi erat, tum à Rufino Torano parum bene latine conuersos,vt fuit infelicior interpres ille, quemadmodum quidem ex alijs ipsius conuersionibus quiuis potest colligere. • Cæterum in eiusmodi spinosa difficilique materia, de qua inter Cephum Magumque controuertebatur, an dilucidius, acutius, & vtrinque firmiùs disputari potuisset? Tentet quis vel hoc seculo, quo sibi plurimum fidunt & tribuunt docta ingenia, verset modo has materias. illud mihi dubium quidem non est. quin huic tandem series orationis argumentorumque valde sit placitura. Quod si autem stilus præ se tulerit horridiusculum quid,quod vel ex latina conuersione græcè docti possunt olfacere, profecto non debetid impedire, quo minus Clementi hæc scripta tribuantur:quando constet ex vetustis auctoribus,stylo eiusmodi virũ hunc dudum philosophum,& in Christianæ fidei quæstionibus multum studioseque volutatum, visum fuisse:eaque de causa libentius olim à patribus non paucis ad Hebræos epistolam inscriptam ipsi esse,quippe, cuius character persimilis foret epistolæ suæ ad Corinthios datæ durior scilicet obscuriorque,sed tamen grauis atque grandis : vt B.

Hie-

Hieronymus epistola ad dardanum,& Nic. Callistus, libro 2.c.46.H.Eccl.testantur. Mihi verò suboletalia causa reijciendorum Caluino horum librorum, nimirum, quod in ijs tam apertè ipsius impiæ sententiæ de prædestinatione, de seruo arbitrio, & id genus aliæ damnentur Apostolo Petro.

Rursum alius quidam,homo certè quidem diligenter in patribus versatus, sed parum sibi constans, & vel diligentia sua nimis abutens,vel tandem senili quodam delirio abberrans,epistolis Clementinis & aliorum vetustiorum pontificum detrahit veritatem, & auctoritatem,quòd citatæ in eis scripturę versionem alicubi habeant Hieronymianam. Friuolum profectò argumentum,cum & græcè sint epistolæ scriptæ,& ætate Hieronymi à Rufino in latinum sermonem conuersæ, qui fortasis ad Hieronymianam dictionem, suam interpretationem accommodare voluerit,quam cerneret auide,vt fit in nouis rebus,à Latino populo arripi & vsurpari. denique casu potest fieri,vt in Græca sententia latinè reddenda plerunque conueniant interpretes. quin venerabilis Beda tanti fecit versionem hanc Recognitionum, vt in explicando principio Geneseos eam adhibuerit,quòd supra dictum est.

Fortasis autem aliquem moueant scrinia illa primitiuæ ecclesiæ,è quibus VVolfgangus Lazius hanc edidit de Clemente suisque scriptis historiolam. Clemens Petri in Episcopatu successor fuit: quo velut a manuēsi vsus est etiam Paulus apostolus, quem Philippensibus scribēs ob insignem pietatem præ cæteris vxori suæ commendauit:scripsit itinerarij vitæ libros viginti. Disputationis Petri, librum vnum.item epistolas aliquot,in quibus sunt duæ ad Iacobum Apostolum, de morte Petri. item vna ad Corinthios. claruit anno CIII. Hæc in scrinijs Lazij, quæ qualia, aut vnde petita sint,ipse viderit. Vtinam haberemus scrinia illa priscorum Ro. ecclesiæ notariorum? quibus nihil foret vtilius,sed quod attinet ad hanc historiolam, neminem ea mouere debet, quasi ab hoc scriptore, quisquis ille tandem fuit, negentur recognitionum libri: imò astrui hic potius dixerimus, cum presertim itinerarij libros viginti recenseat: in quibus rationem argumentumque τοῦ ὁδοιπορικοῦ tenere Recognitiones,nemo negauerit. tametsi sint pleraque quæ mihi testimonium hoc suspectum reddant. primum,quod vxorem Paulus habuisse feratur,quam per ipsius verba intelligit,Philipp.4. καὶ ἐρωτῶ σε σύζυγε γνήσιε, cuius quidem sententiæ fuerunt plerique,vt Clemens Alexand. & Eusebius v: nam Ignatij locus manifeste corruptus est: sed ea opinio à cæteris patribus,vniuersaq; adeo ecclesia est explosa,quæ Pauli verbis palam refragetur,1.Cor.7.velim omnes esse,sicut ego sum. Deinde,quod libri inscribantur antiquis damnato titulo,de quo supra,postremo,quod libri referantur viginti,cum octo Gelasius numerarit alios autem libros,eosque multos Clementi scriptos esse certum est ex 1. & 3. recognit.sed nihil hoc testimonium contra Recognitiones.

Nunc recitemus argumentum,quod fortisimum contra canones à plerisque existimatur. Isidorum aiunt auctorem esse,quod Apostolica sedes non recipiat canones,qui dicuntur,apostolorum.citatur distinct.16.c. Canones idemque doceri posse ex Leonis IX. testimonio contra Nicetam,eadem dist.c. Clementis, præterea ex Gelasij censura,distinct.15.cap.S.Rom.Ecclesia.Quantum ad Isidorum, is præfatione in volumen conciliorum satis se explicat, citaturque eadem 16. distinct. cap. propter eorum auctoritatem: quo loco scribit, vt & supra commemoraui, Canones olim à quibusdam habitos quidem apocriphos: sed plures tamen eos recepisse,præterea sanctos patrum synodali auctoritate eorum sententias roborauisse & INTER CANONICAS CONSTITVTIONES CONSTITVISSE. Iam quod attinet ad Leonem IX. certe ille excipit ab apocryphis 50. capita. atque hic videre licet, olim maiores nostros non ita certos fuisse de numero canonum: quod certius deprehenditur ex testimonio Beati Zephyrini qui 60. sequentias tribuit

Apostolis. vbi qui dicunt, distingui capita à sententijs, aliquid quidem dicunt, sed nihil certum, firmumque. Ego verò priscis aliam incertioremque distinctionem fuisse puto, vt quisque certè animaduertit aliter atque aliter eos canones distingui posse: donec concilium semel atque iterum de numero statuisset. Ad apocryphorum rationem ex ipso Athanasio sit responsum. nec enim, quod apocryphum, mox haberi debet incertum, aut damnatum, minus ve firmum. At Synodus, inquiunt, Trullana, quæ dicitur statuisse & definiuisse de Canonib. Apostolicis, canonas nullos fecit. Imò fecit: vti satis vnus Gratianus demonstrat citatis toties Trullanis canonibus, nomine sextæ synodi, vt 16. distinct. cap. Placuit. 28. distinct. cap. Presbyterum de consecrat. distinct. cap. Illud autem. 27. q. 1. cap. Si quis Episcopus. Et de consecrat. dist. 1. c. Iacobus. iterumque de consecrat. dist. 2. c. Didicimus. Quin Innocentius III. de ætate & qualit. ord. c. à multis, citat sextum canonem Trullanum nomine 6. synodi. Sic Adrianus PP. ad Tharasium Patriarcham synodum hanc, canonesque, tanquam ab illa editas recipit: vt 16. dist. ca. Sanctam sextam synodum. & de consecratione, dist. 3. c. eodem, Sextam. itemque Ioan. Damascenus, de imaginibus citat, citat, libro 3. Præterea prima actione septimæ synodi approbat eandem Tharasius: itemq; act. 4. Petrus Episcopus. & actione 6. Epiphanius. adhæc eadem synodus act. 5. & 6. vtitur Trullanorum Canonum auctoritate. Nicolaus etiam PP. ijs vtitur ad Michaëlem Imp. Denique Florentinorum Concilium sessione quinta Ferrariæ celebrata citat etiam hoc Trullanum siue VI. Const. Concilium. Vides igitur, quantam auctoritatem habeat, quodque Canones fecerit, in quorum altero cùm tam clarè, vt suprà recitatum est, canones apostolici astruantur, Clementique tribuantur, ecquis ampliùs refragabitur? Sed enim nolo prolixior hic esse illud namque libenter dedero, vti se res habet, concilium hoc VI. nullos canones fecisse, cùm primùm sub Constantino Pogonato circa annum Domini 681. coijsset, contentum sola damnatione Monothelitarum, rectæque fidei confirmatione: sed cùm posteà sub Filio Iustiniano, qui ῥινότμητος ab insecto naso dictus fuit reuocatum & continuatum esset, hosce nimirum tunc fecit canonas: in quorum secundo sic Canones Clementini probantur. Vt vt sit, magni certè viri fuerunt auctores eorum: ideoque facile auctoritatem posterioribus seculis habuerunt. Aiunt rursum. canone 84. tres libri Maccabæorũ asseruntur: idque contra consensum omnium pene ecclesiarum. Quid si dicam, aliter eos libros diuisos fuisse? aut adiunctam Iosephi historiam? quid autem, si dicam, id videri ab aliquo attextum? cuius causa debuerit etiam concilium VI. definire de certo canonum numero. Vt vt sit, causa hæc iusta non videtur damnandorũ canonum omnium.

Superest vnum adhuc telum, quo maximè epistolas impeti posse reor: hoc nimirum, quod neque tempori, neque rationi consentaneum videatur, Clementem ad Iacobum F. D. de nece beati Petri scribere potuisse, qui dudum ante Petrum fuerit ob fidem necatus. vnde absurdum sit, eas epistolas Iacobo scriptas à Clemente, germanas esse posse: ideoque vel ipsam horum scriptionem, vel certè inscriptionem necessariò ficticiam videri debere. nam Iacobus frater domini nostri, cùm XXX. annos administrasset Hierosolymorum ecclesiam, à Iudæis septimo Neronis anno lapidatus scribitur, vindicantibus in illo, quòd Paulum interficere nequiuissent: iam Festo defuncto præside καιρὸν εἰς ἐξουσίαν λαβόντες, τὴν ἀναρχίαν, vt scribit Eusebius Pamph. libro 2. cap. 23. eodemque loco apud eundem Hegesippus, & apud Niceph. Callistum lib. 2. c. 38. H. Eccle. quos etiam sequitur Beda martyrologio suo. Atqui Petrus vltimo Neronis anno interfectus est, qui eius imperij fuit XIII. tot etenim præfuit, cum diebus octo, Hegesippo teste, libr. 4. cap. 20. excidij Hierosolymitani: tametsi alij plures dies, mensesq; aliquot annumerent. Non ergo de nece Petri, suaq; ordinationatione Clemens potuit Iacobo iam sexennium occiso quicquam perscribere. Quo argumento ita plerique mouentur, viri etiam

docti

docti, vt epistolis nihil omnino, aut perparum certè tribuant. neque vero ipse diffiteri possum, hac cogitatione me quoque ad dubitandum vehementer aliquando incitatum fuisse: nisi communis me ecclesiæ sententia, maiorumque reuocasset iudicium. animaduertissemque permagnam illam apud priscos passim historicos annos computandi annotandique veritatem. qua motus equidem, longè rem sese aliter hebere putaui. quæ cuiusmodi mihi visa sit, haud grauabor explicare. Quod igitur scribunt historici, Iacobum, ad quem à Clemente hîc scribitur, cum annos ab ascensione domini XXX. tenuisset ecclesiam, in seditione necatum esse, defuncto præside, sic puto intelligendum esse, vt illi anni non mox aut præcisè numerentur inde ab ascensione domini, quando communi tunc adhuc coniunctaque opera Apostoli tenuerunt Hierosolymorum ecclesiam: vt & ex actis Lucæ clarum est, & ex Hegesippo, qui ait, post Apostolos Iacobum gubernandam accepisse ecclesiam: itemque ex apollonij Martyris, Romani nobilis senatoris testimonio deprehenditur, qui narrat ex veterum traditione accepisse se Apostolis præceptum à domino, ne ante 12. annum Hierosolymis discederent: vt refert Eusebius libr. 4. c. 18. & Nicephorus Callistus libr. 4. c. 25. sed alia quadam ratione fortasis à diuisione Apostolorum, qua in vniuersum orbem ad prædicandum euangelium dispersi fuerunt. Gregorius namque Turonicus libro 1. hist. suæ Iacobum fratrem domini scribit occisum sub Petri martyrium. & Nicephorus Callistus lib. 3. cap. 3. breui ante vrbis euersionem refert necatum: quod in causa fuerit, Hegesippo Iosephoque testibus, libro. 2. cap. 23. apud Eusebium, quare pij Iudæi vrbis excidium cædi Iacobiticæ imputauerint, nimirum, quòd eam breui consequuta foret obsidio: idemque Hegesippus narrat apud Nicephorum Callistum libr. 3. cap. 9. post vrbis euersionem, Iacobo Symeonem Cleopæ F. successorem datum esse. & apud eundem libro. 2. c. 3. testatur Euodius Apostolorum successor Antiochiæ, epistola sua φῶς inscripta, ab ascensione domini ad lapidationem vsque Stephani, annos septem effluxisse: quo certè tempore in Iudæa versabantur apostoli. porrò triginta annos Iacobum tenuisse ecclesiam, testantur plerique omnes: sed è nullo clarè additum memini, mox Christo iam in cœlos euecto ab Apostolis eum constitutum esse Episcopum, illosque annos statim ab assensione computari debere at annos tot episcopatus sui fuisse, cum necaretur. verum, quorsum hæc omnia? Nimirum hinc coligo, sic annos Iacobi numerari oportere, vt pene pertingant ad initia vsque captæ obsidionis: unde appareat, sub idem propè tempus Hierosolymis quidem, Iacobum Iustumobliam, Romæ verò Petrum Paulumque necatos esse. Nemo hic non videt, quam facilè potuerit fieri, vt Clemens in isto contra Hierosolymam bellico apparatu, Romanoque in Neronem tumultu, Petro iam crucifixo, nescierit Iacobum Iustum interfectum esse, quod illa mox facta fuerit paulo ante vrbis obsidionem: ideoque suas epistolas iam mortuo, quem tamen viuere putarat, dedicarit & inscripserit. Certè Iacobi ætas, (nam 96. annos natum scribit Epiphanius hæresi 78. dum occideretur) non multum ab hoc tempore poterit dissentire. Sed hæc disputatio, nihil asseuerans, & suum cuique permittens iudicium. Nam alias bene dicere possum, Iusto illi dedicatas hasse epistolas, qui tertius ex ordine fuit Hierosolymorum episcopus, Symeonis successor, vir sanctissimus, suamque functionem ad Traiani vsque tempora perduxit de quo Eusebius lib. 3. c. 35. & Nic. Call. lib. 3. c. 2. quæ sententia, nescio, quam sit alijs placitura, mihi certe non adeò displicet.

Apud Euse. loco, vt s.

Sic Maimo Halbestadius, in epitome sua histo.

Hactenus igitur dictum sit de veritate scriptorum quorundam nostri Clementis prolixus fortasis sed uix paucioribus licuit, si modo tot remouendæ essent obiectiones. Vt formosum corpus agnoscas, fœdæ lacereque vestes detrahendæ sunt lutumque aspersum est eluendum. Porrò iam per se dignitas & formositas librorũ satis se ostendet ipsa. cum enim constet, verè hæc esse Clementina scripta, ecquis non

non cernit ab apoſtolis per apoſtolicum virum ad nos ea proficiſci? Hoc ipſum qui cum ſuo cogitat animo, certè non reprehendat ille Ioannem Damaſcenum virum ſanctiſſ. & doctiſsimum, quòd inter Canonicos libros numerarit. nam quicquid hic ſcripſit B. Clemens, ſcripſit ex ore Petri magni apoſtoli, magiſtri ſui: ſcripſit vir doctus ex ore iuſſuque ipſius, ſcripſit teſtis oculatus, vt teſtatur Irenæus, adeoque ſpiritu dei plenus ſcripſit. Et quæ ſcripſit, res illæ ſunt omnium grauiſsimæ, maximeque ad ſalutem omnibus neceſſariæ: vt ſunt, de vero & vno deo, de vera ipſius agnitione, de lege ipſius, de Prouidentia, de CHRISTI IESV magni illius prophetæ aduentu, euangelioque, de myſterijs fidei, de ſacramentis eccleſiæ, de baptiſmo, de Euchariſtia, & alijs id genus præſtantiſsimis rebus, de rectè conſtituenda adminiſtrandaque eccleſia. Sed enim, ſi quis rurſus ſecum cogitet quàm verſutiſsimis hæreticorum fraudibus plerique hi libri fuerint defœdati, non mirabitur ille quicquam, B. Athanaſium & alios magnos viros remouiſſe hoſce libros ex publico hominum vſu & conſpectu, hoc eſt, ἀποκρύφους iudicaſſe. Cæterùm cùm huic vitio mediocriter occurſum ſit, tum ab Epiphanio, qui, quibus in dogmatis corrupti eſſent, notauit, tum à Rufino Torano, denique & à nobis ipſis, quorum ille quidem, quæ iudicauit ſuſpecta, in conuerſione ſua expunxit, ego autem notaui etiam atque indicaui, quæ obſcuriora vel fabuloſiora viſa ſunt: perfacile videbit Catholicus lector, quanta cum vtilitate & iucunditate in horum librorum lectione verſabitur. Profectò de grauiſsimis fidei diuinæque ſapientiæ quæſtionibus, quæ etiam magnis clamoribus tumultibusque hoc tempore diſputantur, ſolidiſsimas inueniet lector inſtitutiones. hic videbit, quibus Satan artibus eccleſiæ nouellæ iam pullulaſcenti ſit inſidiatus, non ſolùm manifeſtis perſequutionibus, ſed etiam hæretica perfidia aſtutiaque per aptiſsimum illud organum ſuum Simonem Magum. qui nuſquam viuidiùs cum peſtilentiſsima ſua hæreſi depingitur, atque hic fit in Recognitionibus: nuſquam præterea ſolidiùs refutatur, quàm eiſdem ipſis libris, in qua certè tractatione Clemens noſter Epiphanio multò luculentior eſt. nuſquam verò ſinceriùs, vel acutiùs, veriúsue, pace omnium, vera ſententia περὶ προνοίας aſtruitur, atque tribus poſtremis recognitionibus. Et certè multò rectiùs intelligetur doctiſsimus Irenæus in elencho ſuo falsò nominatæ ſcientiæ, itemque cæteri priſci ſcriptores plerique multò faciliùs, cognitis diſputationibus & concionibus, quas Petrus de rebus præſtantiſsimis & ſaluberrimis contra Magnum ethnicoſque philoſophos doctrinam euangelij oppugnantes, Cæſareæ, Tripoli, Laodiceæque habuit. Deus autem bone, quàm interim iucundum erit ſpectare, cuiuſmodi conciones priſcorum Chriſtianæ eccleſiæ magiſtrorum fuerint apud ethnicos, cùm necdum ſcriptura diuina ſuam apud ipſos fidem & auctoritatem haberet? Sed de hac vtilitate & iucunditate aliquid diximus ad ſingulos libros. Porrò ex his ipſis libris plurimùm augebimus etiam illuſtrabimuſque eccleſiaſticam hiſtoriam, in qua pij perſæpe deſiderant, quas in euangelio docendo Petrus profectiones, quaſque conciones & diſputationes inſtituit & ſuſcepit quo loco necdum me meæ pœnitet ſententiæ, quam olim tuli de hiſce libris, nempe videri illos mihi non contemnendam acceſsionem actorum apoſtolicorum. Lucas ſiquidem in actis ſuis, vbi ad Pauli conuerſionem peruenit, paulatim intermiſit Petri diſputationes & prædicationes, contentus narratione mirabilium, multorum, & difficiliũ Pauli laborũ in docendo euangelio ſuſceptorũ. quàm paucis quàm multa de Petro complectitur, dũ ait? Factũ eſt autem, vt Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad ſanctos, qui erãt Lyddæ. Multò latiùs Clemens hic enarrat, quomodo Petrus perambularit omnes eccleſias. Dixi nunc paucis de Recognitionum præſtabilitate: dicam etiam paucis de Canonibus & epiſtolis. Nam videtur mihi Apoſtoli omniũ nudiſsimè rationes præſcribere voluiſſe regendæ eccleſiæ, atq; etiam in ſempiternum quoddam tempus eius conſeruandæ ſpectauiſſe: dum tam modicis quidem, ſed claris apertiſque verbis

bis officia episcopi, presbyteri, diaconi, cæterorumq; ecclesiæ ordinum nobis ante oculos ponunt. Neque vero opus esset diuturna deliberatione aut consultatione ipsius reformandæ, si in has modo præceptiones atque canonas quisque ecclesiasticorum hominum diligenter intueri vellet: & quod passim dici vult, esse etiam atque agere studeret. ausim hercule affirmare, vel sexcentis ecclesiam hæresibus infestantibus, breui tamen bene sperandum esse de repurgatione & reformatione ipsius: cuius nunc in hoc quidem rerum statu vix pij spem habere possunt. Pudet enim quemque sui officij. qui ecclesiam regendam suscipit, non ordinat, non docet non visitat ipse: nec tuetur autoritate sua docentes, non promouet, non fouet: aut si promouet atque fouet, indoctum iuxta ac doctum, nebulonem perinde atque bonum virum promouet. Et quod turpissimum fuit olim in sacrato viro, id nunc omnium honestissimũ augustissimumq; habetur & contra. Inspiciant quæso 6, 8, 26, 36, 37, 41, 44, 57, 75, 80, 82, cæterosque Apostolicos canonas, cum ijsdemque studia sua & actiones componant. næ videbunt, quam longe discessum sit ab Apostolicis vestigijs. Eequem non commune faciat sui officij vel tam amabilis illa Petri oratio, qua, dum sibi successorem constituit, Clementem affatur? Ecquis non videt in his epistolis, quanta cum religione, decore, honestate, diligentia voluerint sancti apostoli nostri tractari sacras res? Facile nimirum sibi constabat ecclesiæ dei splendor atq; status, etiam in grauissimis hęresibus & persequutionibus, dum modo diuinus iste. (vt ait Nicephorus Callistus.) vitæ morumq; disciplinæ ordo & doctrinæ sinceritas retinebatur. Et huc nos Canones certè reuocare debebant. breui cerneremus nunc ita deformatam pulcriorem ecclesiam. N C.l.4. c.5.

Et verò tantæ vtilitates horum librorum, voluptatesque quas inter legendum sum capere solitus, inter cæteras causas me certe non minimum commouerunt, qua re ad editionem repurgationemque huius diuini auctoris venerim: in quo quid à me sit præstitum, porro paucis explicabo. primum igitur orationis contextũ, quem valde vitiosum deprehendi, conatus sum emendare in quo labore persæpe animum abieci, qua nescio, ægritudine, quod per pusillum videri posset, quod præstandum erat. nec enim nunc cernent, qui nunc lecturi sunt, mendas illas, quibus cum nobis colluctandum fuit, quæ fuerunt certè plurimæ, ita, vt coactus sim, totum mihi volumen sumere corrigendum, reuidendumque, vti loquuntur. magnus fuit mihi labor hic suscipiendus, magnum tedium deuorandum. Quod si lectiones corruptas vere à me sinceréque restitutas indicare velim, liber mihi exsurgeret. tot fuere. sed facile id ipsum videre licebit, si quis superiora exemplaria, cum isthoc quod apparauimus, modo & illud rectè fideliterque fuerit excusum, quod hercle in mea præsertim tam longe à typographia absentis potestate non fuit, conferre velit. sane molestiam non sentient, quam sensi ego. Præterea autem latinam dictionem feci plerunque æquabiliorem. Palam est, Rufinum interpretem ex bonis Græcis latina fecisse non tam bona, quod norunt docti, versique ab illo libri planè conuinciunt. itaque vt sensus foret subinde clarior. perspecta sententia mutauimus alicubi verbi modum, ita tamen, vt vix aduerti queat. nam manet eadem sententia, & interim suauior est atque æquabilior oratio. modiceque id ipsum & temperanter magna cum religione feci, ne in alieno labore doctus aut sapiens esse velle viderer, quo in nihil vereor, quin vel moroso Rufino, si viueret, satisfacturus essem. Vtinam autem Græcam lectionem nancisci potuissem: de integro namque maluissem conuertere, quam sic corrigere, at nusquam volens quod plerunque factitant scioli, dum libros restituere videri volunt, sensum permutaui. testor Deum. sed quemadmodum ij, qui alijs à se inuitatis opipara instruunt conuiuia, ac in gratiam voluptatemque conuiuarum sumtum omnem laboremque facilem & leuem ducunt ita & ego omnes mihi leues putaui molestias, dum à chatolicis doctissimi huius opt. martyris scripta cõmodius legi possent. quamobrẽ argumẽtis etiã summã librorũ cõplexus sum: vtq; lectio dulcior esset, scoliolis textũ, & insolẽtes quęstiones modicè

dicè enarraui,næuos,indicaui,quæ deniq; fabulosa aliquando videri poterant,tum vera,tum grauia esse demonstraui,collatis subindè probatis alijs auctoribus. In ijsq; ordine sum vsus commodo,maximeq; naturali.nam primùm posui Recognitiones, tum,quòd contineant certam & dilucidam vitæ Clementis & suorum historiam,& Petri plerasq; disputationes & conciones,tum verò,quod ipso tempore priores sint. his subiunximus,Canones & Constitutiones Apostolorum, quòd complectantur doctrinam fidei, rationemq; benè constituendæ & administrandæ ecclesiæ.hinc epistolas decretales,vti vocant,quod ex Canonibus constitut.q; conscriptæ appareant,& eodem pertineant.Demum,auctoris incerti compendium historiæ Clementinæ apposuimus,quòd in eo permulta sint,quæ in hisce non legantur.de quo suo loco.sed nolo laboris mei encomiastes esse.si placuerit ecclesiæ,pijsq;,quibus volui, profuerit,vehementer gaudebo.Atq; hæc ferè sunt,candide lector,quæ de exstantibus Clementinis in medium proponere,visum mihi fuit operæpretium: à quibus si quis forte dissenserit, non ægrè equidẽ feram.saltem cãdoris,christianæq; modestiæ vt meminerit, velim.nihil hic præscriptum est ecclesiæ catholicæ,cuius sententiam, meam sententiam semper esse volo. Nunc verò tandem accipe,quæ nobis Clementina desiderentur? I.Nominatissima illa epistola ad Corinthios,cuius meminerunt fermè scriptores omnes:Irenæus,elencho 3.c.3.quem locum græcè citat ex ipso Eusebius Pamph.lib.5.c.63.& lib.3.ca.16. Hieronymus ex hac sententiam citat memorabilem,lib.2.commentariorum in c.4.ad Ephesios,inquiens,Cuius rei & Clemens ad Corinthios testis est scribens: VINCVLVM CARITATIS dei quis poterit enarrare.Idemq; rursus in LII.c. Esaiæ in commẽtarijs suis,recitat ex eadem epistola memorabilem locũ,hisce verbis.De Christo Clemens,qui post Petrũ Romanã rexit ecclesiã,scribit ad Corinthios.Sceptrũ Dei,dominus Iesus Christus nõ venit in iactantia superbiæ,cùm posset omnia:sed in humilitate, in tantũ, vt verberatus à ministro sacerdotis,responderet:Si malè loquutus sum,argue de peccato: sin autẽ bene,quid me cedis?habẽs XII.angelorũ millia.Hactenus ex illa Hieron.Meminerũt aũt huius & alij suprà citati II.Encyclicæ epistolę de quib.supra citato loco Epiphanius.vnius ex ipsis meminit Hieronymus,lib.1.aduersus Iouinianũ,hisce verbis.Ad hos, eunuchos,& Clemens successor Apostoli Petri,cuius Paulus meminit Apostolus, scribit epistolas,oẽmq; pene sermonem de Virginitatis puritate contexuit. Et eãdem citat Epiphanius XXX.hæresi Ebionitarum. III. Liber de vero propheta cuius meminit Clemens ipse,1.Recognitione.idemq;,de præfinitione seu prædestinatione dei.Recog.3.quem vtrunq; dictante Petro se scripsisse testatur. præterea alij X. Libri: quorum argumenta ipse recenset.Petriq; solutiones difficilium quæstionum.Rec.3.Hæc desideramus: quæ quisquis in lucem protulerit, omnino bene de ecclesia merebitur.

Bene vale candide lector,nostrumq; studium & laborem gratum habe.

ELEN.

ELENCHVS HOC VOLVMI-
NE CONTENTORVM.

*** *Epi-*

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVAE SPARSIM IN HISCE D. CLEMENTIS, ALIORVMQVE SANCTISSIMORVM SCRIPTIS

insperſa ſunt, & annotatione digna viſa ſunt ſumma cura in alphabeti ordinē digeſtus. Literæ autem poſt numerum paginarum adiectæ, earundem ſectionem quadruplicem oſtendunt.

A.

*** *Apo-*

Bona

C.

Cre-

E.

F.

G.

I.

L.

M

N

Q.

R.

T.

FINIS.

RVFINI TORANI AQVILEIENSIS, IN CLEMENTIS VETVSTISSIMOS ATQVE ERVDITISSIMOS X. RECOGNITIONVM LIBROS, *præfatio, ad Gaudentium Epiſcopum.*

TIBI quidem, Gaudenti, noſtrorum decus inſigne doctorum, tantus ingenij vigor, imò, tãta ſpiritus gratia eſt, vt, ſi quid à te etiam quotidiani eloquij more dicitur, ſi quid in Eccleſia declamatur, id in libris haberi, & ad inſtructionem tradi poſteris debeat. Nos tamẽ, quos & ingenij tenuitas minùs prõptos, & ſenecta iam tardos reddit ac ſegnes, opus, quod olim venerãdæ memoriȩ virgo Syluia iniunxerat, vt Clementem noſtræ linguæ redderemus: & tu deinceps iure hæreditario poſcebas, licet multas poſt moras, tandem aliquando reſtituimus prædam: quam, vt opinor, non paruam, Græcorum bibliothecis ereptam, noſtrorum vſibus & vtilitatibus conuectamus, vt quos propriis non poſſumus, peregrinis nutriamus alimoniis. Nam & ſolent ſuauiora videri peregrina, interdum verò & vtiliora. Deniq; peregrinum eſt penè omne, quod medelam còrporibus confert; quod morbis occurrit; quod venena depellit. Iudæa balſami lacrymam; Creta comam dictamni mittit; Arabia aromatum flores; & ſpicarum nardi India ſegetẽ metit: quȩ ad nos etiamſi aliquantulò, quàm proprius ager attulit, fractiora perueniũt; odoris tamen gratiam, vimq; medendi integrã ſeruant. Suſcipe igitur, anime mi, redeuntẽ ad te Clementem noſtrum; ſuſcipe iam Romanũ: nec mireris, ſi fortè tibi in eo minùs ſolito floridus eloquentiȩ vultus appareat. Nihil intereſt, dummodo ſenſus idem ſapiat. Peregrinas ergo merces multo in patriam ſudore tranſuehimus; & neſcio quàm gratus me ciuium vultus accipiat, magna ſibi gratia ſpolia deferentem; & occultos ſapientiæ theſauros noſtræ linguæ claue reſerantẽ. Sed votis tuis faueat Deus, vt nullus nobis ſiniſter oculus, nec cuiuſquã liuidus occurrat aſpectus: ne extremo prodigij genere, cũ nihil inuideant *illi, quibus aufertur; liueſcant tamen iſti, quibus confertur, *illi ſ.Græci, iſti ſ.Latini. Aequum eſt ſanè tibi, qui hæc etiam Græcè legeris, (ne fortè in aliquibus minùs à nobis ſeruatũ tranſlationis ordinẽ putes) interpretationis noſtrȩ indicare conſiliũ. Puto quod non te lateat, Clemẽtis huius in Græco, eiuſdẽ operis ἀναγνώσεων, hoc eſt, Recognitionũ, duas editiones haberi, & duo corpora eſſe librorum; in aliquantis quidem diuerſa, in multis tamen eiuſdem narrationis. Deniq; pars vl-

tima huius operis, in qua de trāsformatione Simonis refertur, in vno corpore habetur: in alio penitus nō habetur. Sunt aūt & quædā in vtroq; corpore, de ingenito Deo, genitoq; diserta, & de aliis nonnullis, quæ, vt nihil ampliùs dicam, excesserunt intelligentiam nostram. Hæc ergo ego, tanquam, quæ supra vires meas essent, aliis reseruare malui: quàm minùs plena proferre. In cæteris autem, quantùm potuimus, operam dedimus, non solùm à sentētiis, sed ne à sermonibus quidem satis eloquutionibusq; discedere. Quæ res quanuis minùs ornatum, magis tamen fidele narrationis reddit eloquiū. Epistolā sanè, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrē Domini scribens, de obitu nuncians Petri: &, quod se reliquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ: in qua etiā de omni ordine ecclesiastico continetur: ideo nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est, & olim à me interpretata atque edita. Sed quod in ea nōnullis fortasse videbitur inconsequens, si hîc explanetur, non puto absurdum videri. Quidam enim requirunt, quomodo, cùm Linus & Cletus in vrbe Roma ante Clementem hunc fuerint Episcopi: ipse Clemens ad Iacobum scribens, sibi dicat à Petro docēdi cathedram traditam: cuius rei hanc accepimus esse rationē: quod Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem Episcopi in vrbe Roma, sed superstite Petro: vt illi Episcopatus curam gererent, ipse verò Apostolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæsaream fecisse: vbi, cùm ipse esset præsens, Zachæum tamen à se ordinatum habebat Episcopum: & hoc modo vtrunq; verum videbitur: vt & illi ante Clementem numerentur Episcopi, & Clemens tamen post obitum Petri docendi susceperit sedem. Sed iam videamus: scribens Iacobo fratri Domini, operis sui Clemens ipse quod sumat narrationis initium.

Episcopi Apostoli, vide 3. libr. Recogn.

ARGV-

ARGVMENTVM IN LIBRVM I. RECOGNITIONVM PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

CCASIONEM *perscribit initio B. Clemens, qua ad cognitionem fidei in Christum peruenerit, eam fuisse sibi perpetuam cogitationem de immortalitate, statuque animi post hanc vitam; qua cùm mirabiliter agitatus, hucque ac illuc variè circumlatus sit, tandem Deo ita disponente se in Barnabam Romæ Christum docentem incidisse, cuius opera adiumentoque in Petri Apostoli notitiam peruenerit apud Cæsaream Stratonicam, qui eum veram de fide in IESVM Christum sapientiam luculentè docuerit. Narrat autem, statim post amicam consalutationem, Petrum causam sibi explicâsse, cur tamdiu veri Dei agnitio mortales fugerit; tum, à quónam & quomodo ea discenda foret: eaque prudenti instructione ita in fide Christi se eruditum, vt mox collum fidei subdiderit, ac in Christum crediderit. Subiicit deinde de disputatione Petri apud Cæsarem futura cum Simone Mago, iam tum ab ipso Mago indicta, quo pacto, cùm eam Magus differret, à Petro sit magis magisque institutus, vera doctrina repetita inde vsque ab origine mundi, quam mox memoriæ causa coram Petro repetit Clemens sibi nimirum expositum esse, qui rerum omnium auctor sit in essentia vnus, trinus in personis; vt creatus mundus, vt tempus acceperit, hominum genus creatum, & ex eo constituta Ecclesia, de arcana Dei voluntate, de duobus regnis mundi præsentis quidem sæculi, temporario; futuri autem, æterno, denique de extremo iudicio, in quo quidem pij factorum suorum præmium, vitam consequentur, beatitatemque æternam; impij verò supplicium perpetuum. Eam porrò sic à Clemente recitatam, latissimè Petrum apertissimeque, (quæ profectò pulcherrima est instructio,) illustrasse, & à creato mundo ad Christum vsque, cursu religionis ad illud vsque tempus explicato summatim, deduxisse, & demonstrauisse. Dominum Iesum ipsummet magnum illum vatem esse à Mose in lege (Deut. 18.) promissum, qui legem ea parte, qua fuerit imbecillis, Euangelio suo absoluerit, qui verum se Deum inusitatis signis miraculisque probauerit; quique crucis necem iuxta legem vatesque nostri causa sit acerbissimam perpessus, resurrexerit mirabiliter cuius doctrinam cùm spreuerint Iudæi, (quo loco & de sectis ipsorum meminit,) ipsos iusto Dei iudicio reiectos esse ob incredulitatem; vocatas autem in horum locum ad fidem gentes, quemadmodum Iudæi, quod Apostoli publicè, constanter & vbique Iesum crucifixum Christum esse æternum assererent, persæpe cum ipsis contulerint, inque celebri quadam disceptatione, ob prædictam inter cætera abs Petro templi subuersionem iratos Iudæorum primores mala Apostolis meditatos. sed à Gamaliele, (cuius historiæ videtur in actis mentio fieri) secreto Christianæ pietatis fautore repressos esse; ac huius consilio alteram consequenti die disputationem orsos, in qua cùm ita Gamaliel ageret, quasi aduersarius: atque interim blandos beneuolosque Apostolis

auditores faceret, Caiapham colloquium turbâsse; ei verò Iacobum Iustum Episcopum dies septem continuos tam fortiter respondisse, vt omnibus ipsis etiam sacerdotibus fidem persuaserit; sed baptizari paratos ab alio quopiam, (quem Paulum fuisse omninò sit verisimile) de sententia sana deiectos; plebem etiam in Iacobum concitatam; à qua deturbatus ille de gradibus crus fregerit; alios item multos cæsos: Fideles ob hanc iniuriam, magnamque persecutionem dispersos; ad quos posteà Petrus scripsit Epistolam suam. Apostolos aufert refert Hierichuntem secessisse; quò Zachæus Cæsareâ scripserit ad Iacobum de Simone Mago, vt is fidem illic credentesque euerteret; necessum esse, vt aliquis eò confutandi ipsius causa mitteretur. (se Petrum) eò idcirco missum, cui mox in crastinum à Simone Mago sit indicta disputatio, atq; hactenus se in Magum progressum vsque ad ipsius Clementis aduentum. Hæc primo libro Clemens.

Ex hoc

Ex hoc sanè argumento facile cernitur, nec indoctam vel commenticiam rapsodian hanc historiam esse, neque verò inutilem, sed multò vtilissimam, iucundissimamque. Non solùm namque conuersio Clementis vtilissimi in Ecclesia viri ad fidem narratur; qua nihil piis iucundius. sed & ingratitudo Iudæorum, Apostolorumque diligentia præter multa doctrinarum genera explicantur: adeoque forma commodissima præscribitur conuertendarum ad fidem gentium. Nusquàm non in hoc libro defenditur liberũ hominis arbitriũ. Baptismi & Eucharistiæ vis, necessitas ac dignitas; Præterea à Trinitas personarum vnius Dei, prouidentiaque astruuntur. Docetur item, non contemnenda esse miracula ad martyrum sepulcra ædita. Sed sunt hic tamen loci quidam veluti næui, quos pium lectorem vel cautè legere, saneque intelligere; vel suspectos habere oportet. Ne quis fallatur, eiusmodi hæc sunt, numeris notata suis locis, vt quis obseruare possit.

I.

Petrus inducitur animum dicere corpore vetustiorem, quod Origenicum errorem sapit; seu, vt loquitur interpres Rufinus, antiquiorem fortasse ab hoc, quem non dubium est, Origenistam fuisse, insertum, aut certè ambiguè positum, nam antiquior idem significat, quod & vetustior & dignior. Nihil absurdi, si intelligamus animum corpore digniorem esse. Sed erat hic ambiguitas vitanda.

II.

Ob degustatam carnem, ex parte diluuium accidisse ait. Sanè quidem intellectum, fortasse non est malum. Sed cauendum est ab Ebione, qui carnem tan quam malam mali dei creaturam damnat.

III.

Abrahamum ait filium habuisse præter Ismaëlem, ante Isaacum, nomine Heliesdron; de quo nihil sacræ literæ, referunt autem, vnum ante Isaacum habuisse: Et postea ex Chettura, quam eandem quidam, sed sine certis probationibus Agar esse putant, sex. Genes. 25. quorum nullus quidem, sic ibidem appellatur. Et saltem octo fuisse ipsius filios repetens hæc Epiphanius Cyprius Ep. commemorat principio Panarij.

IIII.

Iosuam Mosis successorem vocat Ansen. Nisi fuerit binominis, aut ipsius epitheton, ac tunc fortassis Amsi, nomen viri apud Nehemiam, cap. 11. quod fortem robustumque significat.

V.

Christum ait unctum à Patre, oleo ex ligno vitæ sumpto: quod fabulosius

videri posset. Alludit autem ad 44. Psalmum sed locus prudenter intelligatur: ne in fabulas incidamus, quas vitandas monet Paulus. Paulò pòst enim vocat vnguentum spiritale.

VI.

Barnabam ait eundem esse, qui & Matthias vsurpatur Apostolus subrogatus in locum proditoris Iudæ. cui ex diametro primum actorum caput Lucæ refragari videtur: nisi binominẽ dicamus, quod equidem me non memini legere. Illud demum intelligendum est, quod Christus dominus à Petro nomine veri prophetæ semper vocetur, fieri propterea, vt Iudæos & Iudaicæ legis studiosos peritosque ad agnitionem Christi faciliùs deduceret. quippe, in qua Dominus Deus magnum eiuscemodi vatem foret pollicitus. Deute. 18. Cùm enim ipsi peculiariter inter Iudæos ab Apostolis prædicatio commissa esset, teste Paulo, Galat. 1. ipsum his magis attemperare voluisse, verisimile est.

Recognitionum

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER PRIMVS, A' RVFINO TORANO AQVILEIENSE E GRAECO IN LATINVM VERSVS: & nunc à L. Grutero Venradio fideliter vereq; permultis in locis castigatus, & explanatus.

Occasio, qua peruenerit ad cognitionem Christi Clemens, perpetua de statu animæ cogitatio. Orditur simpliciter, more veterum, nomẽ suum indicans lectorib⁹, sicut Thucydides 1. libro historiæ suæ: Θουκυδίδης ἀθηναῖος συνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν πελοποννησίων. Et Nicephorus Callistus itidem de nostris sic orditur suam Ecclesi. historiam: in qua libro 2. cap. 35. huius principij meminit.

B EGO CLEMENS in vrbe Roma natus, ex prima ætate pudi-
citiæ studium gessi: dum me animi intentio, velut vinculis
quibusdam sollicitudinis & mœroris, innexum teneret: In-
erat enim mihi cogitatio, (incertum sanè, vnde initiũ sum-
pserit.) Crebrò enim ad memoriam meam conditionẽ mor
talitatis adducens, simulq; discutiens: Vtrúmne sit mihi ali-
qua vita post mortem, an nihil omninò posteà sim futurus:
Si non fuerim antè, quàm nascerer: vel, si nulla prorsus vi-
tæ huius erit post obitum recordatio: & ita immensitas temporis cuncta obliuioni
ac silentio dabit, vt non solùm simus: sed neque, quod fuerimus, habeatur in memo-
ria: Sed & illud versabatur in pectore, quando factus sit mundus: aut si omninò fa-
ctus sit: vel antè, quàm fieret, quid erat: an verò semper fuerit? Nam certum videba-
C tur, quod si esset factus, esset profectò soluendus: & si soluatur, quid iterum erit? nisi
fortè obliuio cuncta & silentiũ teget: aut fortè aliquid erit, quòd nunc sentire mor-
talium non potest mens: hæc & his similia, nescio vndè, indesinenter animo reuol-
uens, nimietate mœroris incredibiliter tabescebam: & quod est grauiùs, si quando
respuerem huiuscemodi curas, vel vt minùs vtiles cogitarẽ, validiores in me fluctus
sollicitudinum consurgebant. Inerat enim mihi comes optima, quę me quiescere nõ
sineret: Immortalitatis Cupido. Vt enim pòst rerum exitus docuit, & gratia Dei om-
nipotentis ostendit: hæc me animi intentio ad inquisitionem veritatis, & agnitio-
nem veræ lucis adduxit. Ex quo factum est, vt lugerem postmodùm eos, quos priùs
ignorãs, beatos credebam. Igitur, cùm à prima ætate in huiuscemodi animorum in-
tentione versarer: cupiens aliquid discere, philosophorum frequentabam scholas:
vbi nihil aliud, quàm dogmatum adsertiones, & impugnationes, videbam agi sine
D fine certamina: arte syllogismorum conclusionumq; agitari versutias.

Inerat) id est. Solicitum me habebat cògitatio.

Immortalitatis cupido optima comes, ad capessendas virtutes.

Nam cùm dialectica arte in vtranque partem disputetur: non tam, qui verum defendit, quàm, qui acriùs subtiliusq; disputat, vincere solet.

Etsi quando obtinebat is sermo, quod immortalis esset anima, gratulabar: si quã-
do verò arguebatur, quasi mortalis, cum tristitia discedebam: neutrum tamẽ in cor-
de meo firmitudinem veritatis tenebat: sed hoc tantùm intelligebam, quod senten-
tiæ ac * definitiones rerum, non pro natura sua ac veritate causarum: sed pro inge-
nijs defendentium, falsæ imaginarentur, aut veræ: eoq; magis in profundo pectoris
cruciabar, quòd neque aliquid ex his, quæ dicebantur, tanquam firmum tenere po-
teram: neque abijcere desiderium requirendi: sed quantò magis negligere conabar
ac spernere: tantò ardentiùs, vt suprà dixi, velut cum quadam voluptate latenter in-
repens huiuscemodi cogitatio, mentem atque animum possidebat. Coangustatus

**Def. Γνώμη. quam paulò post Petrus repetit & approbat pagin. vj.*

igitur

igitur inuētione rerum, aiebam apud memetipsum: Quid inaniter laboramus, cùm E
manifestus sit terminus rerum? Si enim post mortem non ero, nunc superfluò crucior: Si verò erit mihi vita post obitum, seruemus illi vitæ sui temporis motus: ne fortè his, quæ nūc patior, aliqua me ibi tristiora excipiant, nisi piè ac sobriè vixero: & secundum nōnullorum sententias philosophorum, nigri * Phlegethontis fluuio, vel Tartaro, vt Sisiphus & Tityus: sed & Ixion, ac Tantalus æternis inferno supplicijs tradar. Et rursus mihijpsi respondebam: Sed hæ fabulæ sunt: vt, si ita est, in rebus dubijs præstat piè viuere.

** Pyriphlegethontis. Fabulæ de inferis. Vide 6. Aeneidos Virgilij*

Vide, quibus cogitationibus æstuet prudentis hominis animus sine certa cognitione Iesu Christi.

Sed iterum reputabam mecum. Quomodo possem sub incerto iustitiæ præmio, à peccati me libidine continere? maximè, cùm etiam, quæ sit ipsa iustitia, quæ Deo placeat, apud me habeatur incertum? & neque, si immortalis sit anima: ac sit ea, quæ aliquid sperare possit, agnoscam: neque, quid certi futurum sit, nouerim. nec tamen quiescere ab huiuscemodi cogitationibus possum. Quid igitur agam? hoc faciam: F
Aegyptum petam, atque ibi Hierophantis vel prophetis, qui adytis præsunt, amicus efficiar: & pecunia ab eis inuitatum magum precabor, vt educat mihi animā de infernis, per eam quam Necromantiam vocant, tanquam de aliquo negotio consulere cupienti. Mihi verò hæc erit consultatio, nam immortalis sit anima. Probatio autem animæ, quod immortalis sit, non ex eo quod loquitur, erit mihi certa: vel ex eo, quod audio: sed ex eo. quod video: vt oculis meis cernens eam, certissimam de reliquo immortalitatis eius sententiam teneam. Neque enim vltrà poterit veritatem visus, verborum fallacia, & auditio incerta turbare. Veruntamen hanc ipsam deliberationem meam retuli ad quendam familiarem meum philosophum, qui mihi consilium dedit, ne hoc facere auderem. Si enim, inquit, euocanti mago nō obediat anima: tu post hæc tanquam nihil esse putans post mortem, desperabiliùs viues: quippe, qui & inlicita tentaueris. Si verò & aliquid ibi videre tibi visus fueris, quæ tibi religio? aut quæ pietas ex inlicitis tradetur & impijs? Exosum namque diuinitati huiuscemodi negocium ferunt: & aduersari Deum his, qui animas post absolutionē corporum vexant. Ego verò his auditis, pigrior quidem sum redditus ad hoc, quod parabam: nec tamen vsquequaq; aut desiderium ponere poteram, aut molestiam cogitationis abijcere. Et ne longa vtar narratione, cùm his ego cogitationis meæ æstibus agitarer, fama quædam sensim in imperio Tiberij Cæsaris, initio ex Orientis partibus sumpto, peruenit ad nos, & per singula cōnualescens, velut à Deo bonus quidam nuncius missus, vniuersum replebat orbem: nec patiebatur diuinam voluntatem silentio tegi. Diffundebatur namque per singula loca, adnuncians, quod esset quidam in Iudæa, qui sumpto à tempore veris exordio, regnum Dei euangelizaret Iudæis: idq; percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum, & doctrinæ instituta seruassent. G

Hierophantæ, Sacerdotes Aegypti. Necromantia quibus euocet deos, vide apud Plinium.

Incerta fama de Christo sparsa multò sincerior, quàm nunc multorum de doctrina Euangelij sententia. H

Vt autem sermo eius fide dignus, ac diuinitatis plenus esse crederetur, virtutes multas & signa ac prodigia mira efficere iussione sola, dicebatur: ita, vt tanquàm à Deo potestatem habens, surdos faceret audire. & cæcos videre: & claudos erigere: atque omnem infirmitatem, cunctosq; dæmones ex hominibus effugaret: sed & oblatos sibi mortuos suscitaret: leprosos quoque eminùs videns, curaret: & nihil omninò esset, quod ei impossibile videretur. Hæc & horum similia processu temporis, crebris iam rumoribus, sed manifestis quodammodo aduentantium ex illis partibus nuncijs, firmabantur: & ipsa iam per dies singulos rei veritas patescebat. Denique in vrbe per loca conuentus fieri: & de hoc sermone tractari: atque in admiratione res haberi cœpit. quisnam is esset, qui apparuerit, vel quid nuncij à Deo hominibus detulisset: donec sub eodem anno vir quidam adstans in vrbis loco celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens.

A *Barnabæ oratio ad populum Romanum. Eum primùm omnium Euangelium Romæ prædicâsse & docuisse, testatur in vita ipsius Symeon Metaphrastes.*

Audite me ô ciues Romani. Filius Dei in partibus adest Iudææ, promittens omnibus, volentibus audire se, vitam æternam: si quis tamen secundum voluntatē eius, à quo missus est Dei patris, actus suos direxerit: Propter quod conuertimini à malis ad bona, & à temporalibus ad æterna. Agnoscite vnum esse Deum, cæli terræque Rectorem, in cuius iustis aspectibus, vos iniusti mundum eius habitatis. Sed si conuertimini, & secundum voluntatem eius agitis, ad futurum seculum venientes, & æterni effecti, ineffabilibus eius bonis ac præmijs perfruemini.

Barnabas quis fuerit, describit Clemens. Hebræum fuisse, discipulum Christi (fortè ex LXX.) simplici oratione præditum, non dialecticum.

Erat autem vir iste, qui hæc loquebatur ad populum, ex orientis partibus, natione Hebræus, nomine Barnabas, qui se etiam vnum ex eius discipulis esse diceret: missumq; ad hoc, vt volentibus indicaret. Quibus ego auditis, cum reliqua multitudine, sequi eum cœpi, & audire, quæ diceret. Intelligebam sanè, quòd nihil dialecticæ artis esset in homine, sed simpliciter & absque vllo dicendi fuco, quæ audisset à filio Dei, vel vidisset, exponeret. Assertiones enim suas non argumentorum virtute muniebat: sed verborum & mirabilium, quæ adnunciabat, testes multos, ex ipso etiam circunstante populo, producebat. Verùm, quoniam ad ea, quæ syncerè dicebantur, libenter annuere populus, & amplecti sermonem simplicem cœpit: hi, qui sibi eruditi videbantur, vel philosophi, ridere hominem, ac spernere cœpêre: syllogismorū in eum tendiculas, velut validissima arma, proferre: At ille interritus, & velut deliramenta, argutias eorum ducens, ne responsione quidem dignos eos iudicabat: sed ea, quæ proposuerat exequebatur intrepidus. Denique cùm loquenti ei, quidam proposuisset, cur ita factus esset culex, vt cùm sit animal exiguum, & sex habeat pedes, insuper ei additæ sint & alæ: elephantus verò cùm sit immane animal, neq; alas habeat, quatuor tantùm pedes habeat.

Ridicula argutia Philosophorum. Hoc pacto Marcionem creatoris operibus illusisse referunt Irenæus lib. 1. Tertullianus, & Hieron. contra Pelag. Sed his Barnabas eleganter, amicè & perquam humaniter respondet.

Ad hæc ille ne respiciēs quidē, sermonem suū, quem importuna propositio interruperat, cōtinuata intentione peragebat: hac sola admonitione per singulas quasq; interruptiones addita: Nos eius, qui misit nos, verba, factaq; mirabilia adnūciare vobis in mandatis habemus, fideq; eorū, quæ dicimus, nō ex argumentis arte quæsitis, sed ex vobis ipsis productis testibus confirmare. Agnosco enim plurimos adstare in medio vestrûm ex his, quos vnà nobiscū memini audisse, quæ audiuimus: & vidisse, quæ vidimus. Sit aūt in vestra potestate, vel recipere, quę adnunciamus, vel spernere. Nos enim quod expedire nouimus, tacere nō possumus: quia nobis, si taceamus, dānum est: vobis verò, quæ dicimus, si nō recipiatis, pernicies. Sed & stultis propositionibus vestris respōdere perfacilè possim, si veritatis dicēdæ causa quæreretis, de culicis, dico, atq; elephantis differētia: sed nūc de creaturis dicere vobis aliquid, absurdū est: cùm à vobis ipse omniū creator & cōditor ignoretur. Hæc aūt cùm dixisset, velut ex vno cōsensu, indisciplinatō ore oēs simul risum dedere, incutere ei verecundiā, ac silentiū imponere cupientes: barbarūq; & minùs sanæ mentis eū adclamantes. Ego verò cùm hæc ita fieri cernerē, zelo quodā, nescio vnde repletus, ac religioso furore succensus, silere nō potui: sed cū omni libertate proclamans: Rectissimè, inquā, Deus omnipotens abscondit à nobis voluntatē suam, quos agnitione sui præuidit indignos: sicut ex his, quæ nūc agitis, sanè sapientibus palam est. NAM cùm videatis prædicatores voluntatis Dei aduenisse, quia nullam sermo eorū Grammaticæ artis sciētiā profitetur, sed simplicibus & impolitis sermonibus, perferunt ad vos diuina mādata: ita, vt omnes, qui audiunt, sequi possint: & intelligere, dicuntur: ridetis vos salutis vestræ ministros, & nuncios ignorantes. quæ vestra, qui vobis periti

B C D *Clementis diuino furore succēsi pro Barnaba oratio.*

& elo-

„ & eloquentes videmini, condemnatio eſt: quòd apud aggreſtes & barbaros habetur B
„ veritatis agnitio, quæ, cùm ad vos aduenerit, nec quaſi hoſpita ſuſcipitur: quæ niſi
„ intemperantia veſtra & libido obſiſteret, ciuis eſſe & vernacula debuiſſet: vt ex his
„ arguamini, quòd non veritatis amici & philoſophi, ſed iactantiæ ſectatores, & vani-
„ loqui eſtis: qui veritatem non in ſimplicibus verbis, ſed in verſutis & callidis creditis
„ habitare: & innumerabilia verborum profertis, vnius verbi nequaquam precio pen
„ ſitanda. Quid ergo putatis ſuturum de vobis, vos ô omnis turba Græcorum, ſi erit
„ iudicium Dei, ſicut iſte dicit? Sed nunc, omittentes ridere inperniciem veſtri virum
„ hunc, reſpondeat mihi, qui vult ex vobis, quoniam quidem ſolo latratu veſtro ob-
„ turbatis etiam eorum aures, qui ſalui eſſe volunt: & mentes, quæ ad fidem paratæ
*inquam ſunt, ad infidelitatis lapſum, veſtris obturbationibus declinatis: quæ vobis erit * vn-
„ quam venia, qui diuinitatis nuncium, promittentem vobis agnitionem Dei, ridetis,
„ & iniurijs afficitis? quem vtique, etiam ſi nihil veritatis adferret, pro ipſo tamen be-
„ nignitatis erga vos propoſito, gratum acceptumq; habere deberetis. Hæc & his ſi- F
milia cùm proſequerer, plurimus adſtantis populi fremitus concitabatur, dum alij
velut erga hoſpitem miſeratione mouerentur: meumq; ſermonem conſequenter
habitum probarent: alij petulantes, & ſtolidi, in me quoq; pariter, vt in Barnabam,
effrenati animi, iracundiam concitarent. Sed cùm ad veſperum iam declinaret dies,
Familiaritas Clemẽtis & Barnabæ. apprehenſa Barnabæ dextera, obluctantem licet eum, ad meam tamen adduxi do-
mum: atque ibi manere feci: ne quis fortè ex indocili vulgo iniiceret ei manus. Ali-
quantulis igitur diebus vnà poſiti, diſſerente eo paucis, ſermonem veritatis libenter
audiebam: vrgebat tamen profectionem ſuam, dicens ſe diem feſtum religionis ſuæ,
qui immineret, omnimodis apud Iudæam celebraturum, ibiq; de reliquo cum ſuis
ciuibus ac fratribus permanſurum: euidenter indicans, iniuriæ ſe horrore percul-
ſum. Denique cùm ego dicerem, tu mihi tantùm eius viri, quem apparuiſſe dicis, ex-
pone doctrinam, & ego meis ſermonibus tua dicta componens, omnipotentis Dei
regnum, iuſtitiamq; prædicabo: & poſt hæc, ſi volueris, etiam nauigabo tecum: val- G
de enim cupio videre Iudæam, vobiſcum fortaſsis perpetuò permanſurus. Ad hæc il-
le: Tu, inquit, ſi quidem videre vis patriam noſtram, & diſcere, quæ deſideras: iam
nunc mecum pariter nauiga: ſi verò te aliquid detinet, ſigna tibi habitationis noſtrę
derelinquam, vt cùm venire volueris, inuenire nos facilè poſsis: ego enim craſtino
à prædicatione reuertitur in Iudæam. ingrediar iter: Quem vbi immobilem vidi, deſcendi cum ipſo vſque ad portum: ac di-
ligenter ab eo ſigna, quæ dixerat, habitationis accepi, dicens ei: Quia niſi aliquantu-
lum pecuniæ neceſſariò mihi eſſet à debitoribus repoſcendum, nihil omninò differ-
rem: velociter tamen inſequar iter tuum. Cùm hæc dixiſſem, commendato eò atten-
tiùs his, qui naui præerant, regreſſus ſum triſtis. Habebat enim me recordatio con-
ſuetudinis boni hoſpitis, & optimi amici. Diebus autẽ paucis remoratus, & his, quæ
debebantur, ex parte aliqua profligatis: (plurima enim feſtinandi ſtudio neglexi, ne
Clemens in Iudæam nauigat, et apud Cæſaream Stratonis, Barnabam à ianua quærẽs, ab ipſo deducitur ad Petrũ. à propoſito impedirer) enauigaui continuò in Iudæam: & pòſt dies XV. Cæſaream
Stratonis, quę eſt Paleſtinę vrbs maxima, adpulſus ſum. Cũq; naui egreſſus, hoſpitiũ H
quærerem, rumore populi cõperi, quod Petrus quidã, illius, qui in Iudæa apparuit,
& ſigna multa ac prodigia diuinitùs geſta inter homines oſtendit: diſcipulus proba-
tiſsimus, craſtino cum Simone quodam Samaritano ex caſtello Githonum, habitu-
rus eſſet verborum quæſtionumq; certamen. Quibus ego auditis, rogabam demon-
ſtrari mihi eius hoſpitium: quod cùm reperiſſem, atque ante fores conſtitiſſem, in-
gerebam ianitori, quiſnam eſſem, atque vnde aduentarem: & ecce Barnabas proce-
dens, ſtatim, vt me vidit, in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque ap-
prehẽſum me manu, introducebat ad Petrum, quem cùm mihi eminùs oſtendiſſet:
hic eſt, inquit, Petrus, quem tibi maximum eſſe in Dei ſapientia dicebam: cuiq; de te
rurſus ſine ceſſatione loquutus ſum. Ingredere igitur tanquàm benè ei cognitus.
Omnia enim, quæ in te ſunt bona, veriſsimè comperit, & religioſum propoſitum di-
ligenter agnouit, ex quo & ſummo deſiderio agitur, videndi te. Vnde magnum ei
hodie

A hodie munus meis te manibus offero: simulq; oblato me ait, Hic est, CLEMENS, PETRE. At benignissimus PETRVS, audito nomine, adcurrens protinus inhæsit osculis meis: & post hæc cùm sedere fecisset me, ait: Bene fecisti prædicatorem veritatis hospitio recipere Barnaban, nihil veritus populi insanientis furorem. Beatus eris. Sicut enim tu legatum veritatis omni honore dignum duxisti, ita te quoque peregrinantem, & hospitem, veritas ipsa suscipiet: & ciuem propriæ vrbis adscribet: & tunc tibi erit gaudium magnum, quòd exiguam nunc impartiens gratiam, æternorum bonorum hæres scriberis. Nunc ergo, ne labores exponere mihi animum tuum: cuncta enim de te & de moribus tuis Barnabas fideli sermone perducit, quotidie penè & indesinenter bonorum tuorum memoriam repetens. Et vt tibi breuiter tanquam vnanimi iam amico, quod in re est, desinam: si nihil est, quod te impediat, iter age nobiscum: & audi sermonem veritatis, quem habituri sumus per loca singula, vsquequo ad ipsam nobis perueniendum sit vrbem Romam: nunc tu si
B quid desideras, dicito.

Petrus humaniter excipit Clementem.

Meminit huius historiæ Nicephorus Callistus libro 2. H. Eccl. cap. xxxv. hisce verbis inter cætera. Petrus cùm per ciuitates vbique Simonis Magi semina radicitùs euelleret, sacrum etiam Clementem ad se pertraxit, eumque sibi ad arcanas & obscuras illius de anima & restitutione hominis aliijsq; rebus ingentibus quæstiones per oppositas solutiones ritè præsentiq; animo respondens, atque insuper miraculis multis, & secretioris sapientia vi familiariùs sibi coniunxit. Lege porrò hunc in locum Primam Clementis Epistolam ad Iacobum. Considera quoque præclaras quæstiones, quas doctus Clemens sibi initio cupit solui. In his enim potissima consistit philosophia.

Cumque ei exposuissem quid ab initio propositi gesserim, & quomodo per inanes effusus sim quæstiones, & illa omnia quæ tibi * domine mi Iacobe in principijs indicaui, (vti ne eadem repetam) libenter promisi, cum ipso me iter acturum: hoc est enim, aio, quod cupidissimè expetebam. Veruntamen priùs mihi cupio rationem veritatis exponi: vt sciam, si mortalis, an immortalis est anima: & si immorta-
C lis, vtrũ pro his quæ hic agit, ducatur ad iudiciũ. Sed & quæ sit iustitia, quæ Deo placeat, scire desidero. Tunc prætereà, si factus est mũdus, vel quare factus est: aut si soluendus, & an in melius renouandus: aut si omnino post hæc non erit mundus: & ne per singula progrediar, hæc atque horum similia vt se habeant, dici mihi velim.

* *dilecte Deo.*

Orditur Petrus fidei doctrinam à causis eius ignoratæ. Vitiis non secùs àc fumum quendam excæcâsse mortalium animos: Solum Christum esse, qui est, hunc ignorantiæ fumum dispellat: hunc sibi principio cognoscendum & discendum esse. Elegantissima similitudine hoc explicat, & accommodat fidei: cum dilucida introductione ad veram sapientiam.

Respondit ad hæc Petrus: Breuiter, inquit, tibi ô Clemens, rerum scientiam tradam, & ausculta iam nunc. Voluntas & consilium Dei latuit homines multis ex causis. Primò quidem pro institutione mala: pro sodalitatibus pessimis: pro consuetudine nequam: pro colloquijs non bonis: pro præsumptionibus minùs rectis: pro his, inquam omnibus, primùm erroris, inde contemptus, tum infidelitas & malitia,
D auaritia quoque & vana iactantia, aliaq; hijs similia mala, velut fumus quidam immensus, vniuersam mundi huius domum repleuit: & habitantibus intrinsecùs, intuendi conditorem suum, aspectum liberum non dedit, neque, quę ei essent placita, peruidendi. Quid igitur his, qui sunt intrinsecùs, conuenit? nisi, vt ex intimis præcordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem solum domus fumo repleta non claudit? & accedens aperiat ianuam domus, quò possit fumus quidem, qui intrinsecus habetur, excludi? lux verò Solis, quæ extrinsecus resplendet, induci? Hunc ergo, qui ad auxilium domus, caligine ignorantiæ, & vitiorum fumo repletæ, perquiritur, illum esse dicimus, qui appellatur verus propheta: qui solus illuminare animas hominum potest, ita, vt oculis suis, viam salutis euidenter inspiciat. Aliter enim impossibile est, de rebus diuinis æternisq; cognoscere, nisi quis ab isto vero Propheta didicerit: quia, sicut ipse paulò antè memorabas, fides rerum, causarumq; sententiæ, pro ingenijs magis defendentium ponderantur:

Paulò

Paulò ante) Scilicet, in explicatione causæ, cur ad Petrum venisset. Locus est, Cùmq; ei exposuissem. Est E
autem verissima & elegentissima γνώμη.

1. Ioan. 4. Probandi sunt enim spiritus, an ex Deo sint

Vnde & eadem causa, nunc iusta, nunc iniusta putatur: & quod modò verum vi-
debatur, alterius adsertione falsum videtur: ista de causa, religionis ac pietatis fides,
veri Prophetæ præsentiam postulauit: vt ipse nobis diceret de singulis, prout se ipsa
veritas habet: & doceret, quomodo oporteat de singulis credi: & ideo ante omnia
fidem Prophetæ omni cum examinatione oportet probari: quem cùm cognoueris
esse Prophetam, de reliquo cũcta ei credas, oportet: nec vltra discutere eum per sin-
gula, quæ docuerit: sed habere firma & sancta, quæ dicit: quæ quidem quamuis fide
suscipi videantur, ante habita tamen probatione creduntur. Cùm enim semel ex ini-
tio, Prophetæ veritas examinata constiterit: reliqua demùm fide audienda sunt &
tenẽda, qua eum doctorem esse iam constitit. Et sicut certum est, cuncta secundum
veritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinam scientiam spectant: ita indubita-
tum est à nullo alio, nisi ab ipso solo sciri posse, quod verum est. Et his dictis, tam F
mihi apertè, & tam lucidè, quis iste esset propheta, & quomodo inueniretur, expo-
suit, vt ego mihi ante oculos habere, & manu contrectare viderer probationes, quas
de prophetica veritate protulerat: ingentiq; stupore deficerem, quomodo ea, quæ
omnes quærunt, ante oculos posita nullus videat. Vnde iubente eo, ea quæ ad me lo
quutus est, in in ordinem redigens, librum de vero Propheta conscripsi, eumq; de
Cæsarea, ad te, ipso iubente, transmisi. Dicebat enim mandatum se accepisse abs te,
vt per singulos annos, si qua essent à se dicta, gestaq;, ad te descripta trãsmitteret. In-
tercà initio sermonis sui, quem primo die habuit ad me de vero Propheta, & de alijs
plurimis, cùm me instruxisset plenissimè, addidit etiã hæc: Vide, inquit, de reliquo,
& interesto tractatibus meis, quos, si quando necessitas attulerit, habebo cum his,
qui contradicunt: aduersus quos disputans, etiam si fortè inferior visus fuero, non
verebor, ne fortè tu, de his, quæ tibi à me sunt tradita, in dubium venias: quia etiam-
si ego visus fuero superari, non tamẽ idcirco ea, quæ nobis verus Propheta tradidit, G
infirma videbuntur. Spero tamen, quod nec in disputationibus superemur: si mo-
dò rationabiles sint auditores, & amici veritatis, qui discernere valeant vim, speci-
emq; verborum: & agnoscere, qui sermo ex arte sophistica veniat, non veritatẽ con-
tinens, sed imaginem veritatis: & qui sit, qui simpliciter, ac sine fuco prolatus, om-
nem vim non in specie & ornatu, sed in veritate & ratione possideat.

Liber hic Clementis de vero Pro pheta non extat.

*εὐχαριστία Clementis pro tam erudita Petri fideliq; institutione. Est hic videre, quam Dei verbum
sit efficax prudenter doctum.*

Ad hæc ego: Omnipotenti, inquam, Deo gratias ago, quia, vt optaui & deside ra-
ui, instructus sum. Veruntamen de me in tãtum esse debes securus, quod de his, quæ
didici abs te, in dubium venire non possim, vt si tu ipse velis aliquando fidem meam
à verò Propheta transferre, omninò non possis: quia pleno spiritu hausi, quæ tradi-
disti. Et ne putes magnum tibi me aliquid polliceri, quod ab hac fide negem me pos-
se transferri: certum est apud me, quia quicunq; hominum hanc de vero Propheta H
acceperit rationem, dubitare vltra de veritate nullatenus poterit. Et ideo confido de
hoc diuino dogmate cœlitus definito, in quo omnis ars malitiæ superatur. Aduer-
sus propheticam etenim neque ars vlla stare sufficit, neque sophismatũ, syllogismo-
rumq; versutiæ: Sed omnis qui audierit de vero propheta, necesse est, vt statim desi-
derium capiat ipsius veritatis: nec vltrà sub occasione veri quærendi, diuersos patie-
tur errores. Propter quod domine mi ô Petre, nolo sis vltra sollicitus, tanquam de
eo, qui nesciat, quid acceperit: & quantùm sibi commissum sit muneris: certus esto,
quod scienti & intelligenti gratiam cõtulisti: nec facilè possum decipi, pro eo, quòd,
quæ diù desiderabam, citò videor adeptus. Potest enim fieri, vt alius desiderans citò
adipiscatur, ilius nec tardè ad desiderata perueniat. Et Petrus, his à me auditis: Gra-
tias ago, inquit, Deo meo, & pro salute tua, & pro requie mea: valde enim delector,
quòd intellexisse te videam, quanta sit virtutis propheticæ magnitudo, & quòd, vt
ais,

A ais, nec si ego ipse cupiam, quod absit, posśim te transuertere in aliã fidem. & ex hoc iam incipe esse nobiscum, & crastino die interesto disputationibus nostris: erit enim mihi certamen contra Simonem Magum. Cumq; hæc dixisset, secesśit, vt cibum caperet cum suis, me autem seorsim vesci iusśit: & post cibum, cùm laudem dixisset Deo, & gratias egisset, etiam huius ipsius facti mihi reddidit rationem, & addidit, dicens: Det tibi dominus exæquari nobiscum in omnibus, vt percepto baptismate posśis ad eandem nobiscum conuenire mensam & his dictis, quiescere me iusśit: iam enim somnum natura corporis, & ratio temporis inuitabat.

Petrus seorsim à gentibus comedebat. Tantus enim fuit zelus eorum, qui nouerant fidem in Christum, vt ne verbo quidem communicarent cum contemptoribus, ideoq; ab ijs etiam, qui baptizati non forent, abstinerent. Quo de Irenæus lib. 3. cap. 3.

Postera verò die matutinus ad nos ingrediebatur Zachæus, & cùm salutâsset, ait
B ad Petrum:

Zachæi oratio renunciatoria; de Magi comperendinatione, qua cõsulit, vt interea de doctrina Christiana inter ipsos conferatur ob maiorem certitudinem.

Differt Simon certaminis diem in vndecimam mensis præsentis, quæ est post septem dies. Tunc enim magis vacuum sibi disceptandi tempus, adfirmat. Sed & mihi videtur comperendinatio eius etiam nobis esse necessaria: vt plures conueniant, qui disputationis nostræ vel auditores vel iudices fiant. Veruntamen si probabile tibi videtur, inter moras, ea, quæ in controuersiam venire posse opinamur, inter nosmetipsos priùs discutiamus, vt vnusquisque nostrûm, cùm, quæ proponenda sint, & quæ respondenda, cognouerit: apud semetipsum pertractet, si rectè se habeant, aut si inuenire poterit aliquid aduersarius quod obijciat, aut quod obiecta frustretur. Si verò ex omni latere, quæ à nobis dicenda sunt, claruerit esse munita, ita demùm confidenter quæstionis ineatur exordium. & quidem mea hæc est sententia, quod
C ante omnia requiri oporteat, quid sit omnium primum, quidve * immaculatum, quod etiam causam esse omniũ quæ sunt, docendum est: deinde cuncta quæ sunt, si facta sunt, & à quo, vel per quem, vtrum ab vno, an ex duobus, an à multis accepêre substantiam? & vtrũ ex nullis substãtibus, an ex aliquibus sumpta sint, ad adornata: tum si aliqua virtus est in altisśimis, aut in inferis? Si est, quid melius est omnibus, aut cũctis inferiùs: Si sint aliqui motus, aut nulli? si hæc, quæ videnter erant semper, & erunt? Si extitère nullo operante, & nullo soluente dilabantur? Si, inquam, ex his initiũ acceperit disputatio, puto quod ea, quæ quæruntur diligenti examinatione discussa, facilè clarescant. Cum autem hæc claruerint, eorum quæ sequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid senserim protuli: quid etiam tibi videtur, indicare non pigeat: Ad hæc Petrus: Dic, inquit, interim Simoni, faciat vt libet: certus, quod diuina prouidentia largiente, semper nos inueniet paratos. Et Zachæus quidem quæ audierat, egressus est Simoni nunciare. Petrus verò respici-
D ens ad nos, & intelligens contristatum me esse pro dilatione certaminis, ait:

Legãt hoc qui ignauia sua simi rituum prætexunt.

** immedia tum.*

Prudentem vide Petri pietatem. Cùm Clemens contristaretur tanquam nouitatis adeoque sapientiæ studiosus ob dilatam disputationem, Petrus refert eam ad diuinam prouidentiam.

Qui credit summi Dei prouidentiâ dispensari mundum, non debet ô amice Clemens, de singulis, quæ quoquo modo accidunt, aspernanter accipere. certus, quod iustitia Dei, etiam ea, quæ superflua videntur, aut contraria in vnoquoque negogotio: opportuno exitu, competentiq; dispensat: præcipuè tamen erga eos, qui eum familiariùs colunt: & ideò, qui de his, vt dixi, certus est, si quid eueniat contra sententiam, nouit pro eo mœrorem de animis expellere: meliore sententia manifestum habens, quod dispensatione boni Dei, etiam, quod contrarium putatur, vertatur in meliùs. Propter quod, ô Clemens, etiam nunc non te contristet magi Simonis ista dilatio. Credo enim, quod per Dei prouidentiam gestum sit ad vtilitatem tuam, vt posśim tibi rationem fidei nostræ, in hac septem dierum comperendinatione, absq; aliquo

Locus communis valdè consolatorius. προνοια.

Diligentibus Deum, omnia cooperãtur in bonum

Rom. 8. *Litera Sacra obscura D. Petro*

aliquo strepitu, ordinemque consequenter exponere secundum traditionem veri E Prophetæ, qui solus scit, quæ facta sunt, vt facta sint: & quæ fiunt, vt fiant: quæque erunt, vt erunt: quæ tamen manifestè quidem dicta, non tamen manifestè scripta sunt: in tantùm, vt cùm leguntur, intelligi sine expositore non possint: propter peccatum, quod coadoleuit hominibus, sicut superiùs diximus. Idcircò explanabuntur tibi per omnia: vt in his, quæ scripta sunt: dilucidè, quæ sit sententia legislatoris agnoscas. Cumque hæc dixisset, exponere mihi singula de his quæ in quæstione esse videbantur legis, capitulis cœpit, ab initio creaturæ vsque ad id temporis, quo ad eum Cæsaream deuolutus sum. Hæc mihi dicens, dilatio Simonis contulit, vt per ordinem cuncta cognoscerem. Aliàs, inquit, secundum ea, quæ opportunitas sermonibus adtulerit, de singulis quibusq;, quæ nunc compendiosiùs diximus, latiùs differemus: vt secundum ea, quæ pollicitus sum tibi, pleniùs de omnibus perfectiusq; cognoscas. Quia ergo hodierna adhuc nobis superest dies, vt his, quæ dilata sunt, volo tibi rursus ea quæ dicta sunt breuiter iterare, vt magis tibi ad F memoriam reuocentur.

Repetitio doctrinæ Petri summaria. Dein subijcitur latior διαλογισμῷ.

Et incœpit hoc modo mentibus meis innouare, quæ dixerat. Meministi, ô amice Clemens, quæ mihi fuerit de æterno seculo, ac finem nesciente, narratio? Tunc ego, nihil, inquam, ô Petre aliquando retinebo, si hoc omittere, aut obliuisci potuero. Et Petrus libenter hac mea responsione suscepta: Gratulor tibi, inquit, quod ita responderis: & non quod hæc ipsa facilè dicas, sed te meminisse protuleris: quæ enim summa sunt, silentio honorari volunt. Ad fidem tamen eorum, quæ de ineffabilibus meministi, dic, quæ retines ex his, quæ in loco secundo à nobis dicta sunt, quæ proferri facilè queunt, vt peruidens tenacitatē memoriæ tuæ, de quibus volo, promptiùs tibi indicem, & libenter aperiam. Tunc ego, vbi aduerti eum auditorum memoriâ gaudere: Non solùm, inquam, definitionis tuæ memor sum, sed & præfinitionis illius, quæ ante definitionem posita est, & omnium penè quæ G exposuisti, sensùm integrum seruo: etiam si verba non omnia: quia tanquam vernacula animæ meæ, & ingenita effecta sunt, quæ dixisti. Nimium enim sitienti mihi dulcissimum poculum porrexisti. Et ne putes, quod rerum immemor, verbis te occupem, iam nunc quæ dicta sunt in memoriam reuocabo: in quo me plurimum iuuat ordo disputationis tuæ.

Ordo memoriam iuuat.

Clemens ordinem doctrinæ Petri, methodumque laudat. Hoc est, quod Paulus desiderat in Concionatore, vt rectè secet sermonem veritatis. 2. Tim. 2.

*1. Trinitas. Aeternas voluntates appellat filium & spiritum sanctum: Mūdi creatio. Tempus. Hominum creatio. Ecclesia cō stituta. *præfinitionem. nam videtur intelligere Prædestinationem. † consilio*

Etenim, quia consequenter directa sunt, & libratè ordinata, quæ dicis, idcircò & facilè ad memoriam ordinis sui lineis reuocantur. Multùm namque ad recordandum prodest ordo dictorum: cùm enim recolere singula per consequentiam cœperis, vbi aliquid deest, statim sensus inquirit: & cùm inuenerit, seruat: aut certè, si inuestigare nequierit, à magistro requirere non pigebit. Sed ne moram faciam in reddendo ea, quæ poscis à me, retexam breuiter, quæ de veritatis definitione tradidisti. H Erat semper, & est, & erit illud, à quo prima voluntàs genita sempiternitate constat, & ex prima voluntate iterùm voluntas. Post hæc mundus, ex mundo tempus: ex hoc hominum multitudo: ex multitudine electio amicorum: ex quorum vnanimitate pacificum construitur Dei regnum. Reliqua verò, quæ hæc consequi deberent, aliás te mihi dicturum esse promiseras. Post hæc, cùm de creatura mundi exposuisses: *definitionem Dei, quam in conspectu omnium primorum Angelorum de sua † voluntate promisit, quamque æternam legem cunctis statuit, intimâsti: & quod duo regna posuit, præsentis dico temporis, & futuri: & tempora vtrique constituit, statuitq; expectari iudicij diem, quam ipse definiuit: in qua habenda sit rerum, animarūq; discretio, vt impij quidē pro peccatis suis igni tradantur æterno: hi verò qui secundum voluntatē conditoris Dei vixerint, pro bonis operibus benedictione suscepta clarissima luce fulgentes, introducti ad æternam fidem & in incorreptione durantes,

A rantes, ineffabilium bonorum munera æterna percipiant. Hæc me prosequente, gaudio perfusus Petrus, tanquam super filio tripudians, ne forte in reliquorum memoria titubans, erubescerem: propter eos, qui aderant: sufficit, inquit, ô Clemens: euidentiùs enim hæc, quàm à meipso exposita fuerant, ædidisti. Et ego aio: Narrandi ordinem, & lucidiùs ea, quæ res expetit, proferendi, eruditio nobis contulit liberalis: qua si vtamur in antiquitatis erroribus, in perniciem vitæ, verborum decore ac suauitate decidimus. Si verò ad adserendam veritatem, eruditionem sermonis, & gratiam conferamus, puto ex hoc non parum vtilitatis acquiri. Veruntamen mi domine Petre, quanta me arbitraris gratulatione sublatum, cùm in cæteris omnibus, tum præcipuè in illius doctrinæ sententia: qua ais, vnus est Deus, cuius opus mundus est, quique quia iustus est omnimodis, vnicuique pro actionibus suis reddet? Et posthæc addidisti, dicés: Pro * cuius dogmatis adsertione innumera verborum millia mouebuntur: sed in his, quibus veri Prophetæ concessa est scientia, om-
B nis ista verborum sylua succisa est. Et propter hoc, eum mihi tradideris de vero Propheta sermonem, omni me adsertionum firmitate roborâsti. Inde denique ego cùm aduertissem, in hoc summam totius religionis pietatisq; consistere, ilicò respondi: Optimè prosequutus es Petre, propter quod de reliquo iam tanquam scienti, quæ sint fundamenta fidei, & pietatis, veri prophetæ traditiones incunctanter expone: cui soli credendum esse, euidenter probatum est. Illam verò expositionem, quæ adsertionibus & argumentis indigeat, infidelibus serua: quibus nondum committere propheticæ gratiæ indubitabilem iudicaueris fidem. Et cùm hæc dixissem: Tu vtrunq;, inquam, pollicitus es, te hanc mihi simplicem expositionem, ac totius erroris expertem, & illam, quæ per singulas quasque quæstiones explicatur, quæ * & à te mouebantur, in tempore traditurum. Et posthæc exposuisti per ordinem, à principio mundi, vsque ad præsens tempus consequentiam rerum: &, si placet, possum memoriter vniuersa retexere. Ad hæc Petrus: Magnificè, inquit, delector ô Cle-
C mens, quòd tuto cordi verba committam: memorem namque esse eorum, quæ dicuntur, indicium est, in promptu habere operum fidem. Cùm verò malus dæmon salutis verba furatur, & de memoria rapit: etiam si velit, saluari non poterit. Perdit enim viam, qua peruenitur ad vitam: propter quod eò magis repetamus, quæ dicta sunt, & confirmemus ea in corde tuo: id est, quomodo, vel à quo factus sit mundus, vt tendamus ad amicitiam conditoris. Amicitia autem efficitur benè viuendo, & voluntati eius obediendo, quæ voluntas omnium viuentium lex est.

Artium liberalium quæ vtilitas, & quis debeat esse scopus.
**cuius) fortè alicuius*
Summa religionis nostra in vno Deo consistit.
**quidem*
Luca 8.

Latiùs Petrus suam doctrinam repetit inde à creato mundo, doctissimè sed obscuriùs.

Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris causa memoriæ retexemus. In principio cùm fecisset Deus cœlum & terrã, tanquam domum vnam, ipsa, quæ ex corporibus mundi reddita est vmbra, his, quæ intrinsecus clausa fuerant, tenebras ex se dedit. Sed cùm voluntas Dei) introduxisset lucem, tenebræ illæ, quæ ex vmbra corporum factæ fuerant, continuò deuoratæ sunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputan-
D tur in noctem. Iam verò aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cœli, terræq; spatio, quasi gelu concreta, & cristallo solidata, distenditur: & huiusmodi firmamento velut intercluduntur media cœli ac terræ spatia, idque firmamentum, Cœlum conditor appellauit, antiquioris illius vocabulo nuncupatum: & ita totius mundi machinam, cùm vna domus esset, in duas diuisit regiones. Diuisionis autem hæc fuit causa, vt superna regio angelis habitaculum, inferior verò præberet hominibus. Post hæc quòd reliquum fuit, in inferioribus aquarum, iussu voluntatis æternæ, locus maris & chaos effectũ recipit: eisque ad demersa & concaua defluentibus, arida quidem apparuit terra. Congregationes autem aquarum, effecta sunt maria. Et post hæc terra, quæ apparuerat, herbarum & virgultorum diuersa genera produxit: fontes quoque & fluuios, non solùm in planis: sed & in montibus protulit: & sic cuncta præparata sunt: vt hominibus qui habitarent in ea, esset facultas his omnibus pro arbitrio vti, id est, siue ad bona velint, siue etiam ad mala.

Voluntas Dei) scilicet, Fiat lux. Gen. 1.
Lux.
Tenebræ.
Aqua.
Cœlum, supera regio, beatorũ angelorũ domicilium.
Malè igitur, qui vbique illud constituũt.
Maria
Terra.
Fontes.
Liberũ arbitriũ hominis.

Astronomia finis, vsus & approbatio. Caue autem intelligas hic superstitiosam Astrologiam, quam nonus liber insectatur: sed è, qua homini ex prodigijs, qualia tempore Ezechiæ, Iosue, aduentus & passionis Christi visa sunt, & iudicij die futura, liceat diuinare alium statum rerum. E

Posthæc stellis adornat cœlum istud visibile. Solem quoque & lunã ponit in eo, vt alterius lumine dies, & nox vteretur alterius: simulque, vt essent indicio rerum præteritarum, præsentium, & futurarum. Pro signis enim temporum facta sunt ac dierum, quæ videntur quidem ab omnibus: intelliguntur autem ab eruditis & intelligentibus solis. Cumque post hæc de terra & aquis produci iussisset animantia, Paradisum fecit, quem & delitiarum locum nominauit. Post hæc autem omnia, hominem fecit, propter quem cuncta præparauerat, cuius interna species est antiquior, * & ob cuius causam omnia, quæ sunt, facta sunt: ministerio eius concessa, & habitationis eius vsibus data. Igitur consummatis omnibus, quæ in cœlo & in terris sunt, atque in aquis, multiplicato etiam hominum genere: octaua generatione homines iusti, qui Angelorum vixerant vitam, illecti pulchritudine mulierum, ad promiscuos, & illicitos concubitus declinauerunt, & inde iam indiscretè & contra ordinem cuncta agentes, statum rerum humanarum, & diuinitùs traditũ vitæ ordinem permutarunt: ita, vt omnes homines, vel persuasione, vel vi peccare in creatorem suum cogerent Deum. Ex nona generatione nascuntur Gigantes, illi, qui à seculo nominantur, non δρακοντόποδες, vt Græcorum fabulæ ferunt: sed immensis corporibus editi, quorum adhuc, ad indicium, in nonnullis locis ossa immensæ magnitudinis ostenduntur. Sed aduersum hos iusta Dei prouidentia diluuium mundo introduxit: vt orbis quidem terrarum ab eorum contagione dilueretur: omnis vero locus ab impiorum nece verteretur in pelagus. Vnus tamen tunc inuentus est iustus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filijs, eorumque vxoribus liberatus, post aquarum decursus, cum his animalibus quæ secum clauserat, & seminibus, mundi, habitator effectus est. Duodecima generatione, cum Deus benedixisset homines, & multiplicari cœpissent: acceperunt præceptum, ne sanguinem degustarent: propter hoc enim etiam diluuium factum est. F G

Primus hic huius libri næuus est. Prudenter est hoc intelligendũ, de quo post Argumentum suprà admoniti.

Genes. 6. Diluuium. Noë iustus.

Propter hoc.) Alter næuus. de quo item suprà.

Genes. 9. Cham seruorum pater.

Tertiadecima generatione, cùm ex tribus filijs Noë, vnus, qui erat medius, patri fecisset iniuriam, posteritati suæ ex maledicto conditionem seruitutis induxit, cuius interim senior frater habitationis sortem, eam, quæ est in medio terræ, suscepit, in qua est regio Iudeæ. Iunior verò Orientis plagam sortitus est: ipse autem Occidentis accepit. Quartadecima verò generatione ex maledicta progenie quidam propter artem magicam primus aram statuit dæmonibus, honorem sanguinis litans. Quintadecima generatione primò omnium homines idôlum statuentes, adorauerunt: & vsque) ad illud tempus diuinitùs humano generi data Hæbræorum lingua, tenuit monarchiam. Sextadecima generatione mouerunt se ab Oriente filij hominum: & venientes ad terras patrum suorum, vnusquisque sortis suæ locum, proprij vocabuli appellatione signauit. Septimadecima generatione apud Babyloniam Nemroth primus regnauit, vrbemq; construxit, & inde migrauit ad Persas, eosq; ignem colere docuit. H

vsque) vsq; ad cõstructionem famosæ illius Babylonica turris. Gene. 10. Gene. 11.

Ignem hunc Vr dictum coluerunt, conati sacrum ignem, qui in piorum sacrificia solebat cælitùs decidere, imitari. Vocant historiæ Orimasda, id est, sacrum ignem, quem tanti fecère Persici reges, vt equo impositum sibi ante ferri vellent. Græci πυρεῖον vocarunt, sacrum illum focum, & ignis templum. Eius Dei ignei cultum ad Theodosij tempora vsque & vltra durâsse, scribit Niceph. Callistus, libro hist. Eccl. 14. cap. 19. cuius ob cultus abrogationem Abdas Sanctus Episcopus Persidis à Varane Persarum rege occisus fuit. N. Call. De eo copiosiùs Clemens in fine quarti libri Recogn. Hic eum) Vide Suidam in dictione, ἀβραάμ. nam is ex hoc loco, quemadmodum & Clemens Alexand. id est, στρωματέων, mutuatus mihi videtur sua pleraque.

Octauadecima generatione muratæ vrbes factæ sunt: & exercitus instituti: armaque & iudices: legesque sancitæ: templa constructa: & principes gentium, tanquam

A quam dij, adorati sunt. Nonadecima generatione, posteri illius, qui post diluuium maledictus est, proprios terminos excedentes, quos in Occidentalibus partibus forte susceperant, eos, qui medium terræ fuerant sortiti locum, in terras Orientis expellunt: & vsque ad Persidem fugant: ipsique in expulsorum locis iniqua sorte succedunt. Vicesima generatione ob incesti crimen, primus morte propria filius ante patrem defunctus est. Vicesimaprima generatione exutit vir quidam sapiens, ex genere eorum, qui fuerunt expulsi, ex semine primogeniti filiorum Noë, nomine Abraham, à quo nostrum Hebræorum ducitur genus: hic, cùm vniuersus iterum mundus diuersis erroribus esset oppressus, & pro immanitate scelerum maturum ei pararetur excidium, non iam per aquam, sed per ignem: cumque iam plaga initio à Sodomis sumpto, immineret & vniuerso orbi terrarum: pro amicitijs, (quibus erat ei familiaritas cum Deo.) cui bene placuerat, vniuersum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen, cæteris omnibus errantibus, ipse, cùm arte B esset astrologus, ex ratione & ordine stellarum agnoscere potuit conditorem, eiusque prouidentia intellexit cuncta moderari. Vnde & Angelus adsistens ei per visionem, pleniùs eum de his, quæ sentire cœpit, edocuit. Sed & quid generi eius ac posteritati deberetur, ostendit, & nō tam eis danda hæc loca, quàm reddēda promisit. Igitur Abraham cùm rerum causas desideraret agnoscere, idque secum intenta mēte peruolueret, apparuit ei verus Propheta, qui solus omnium corda & propositum nouit: & omnia ei, quæ desiderabat, aperuit: diuinitatis scientiam docuit: mundi originem, finemque pariter indicauit: Animæ immortalitatem ac viuendi instituta, quibus Deo placeretur, ostendit: Resurrecturos quoque mortuos ac iudicium futurum: bonorum remunerationem: malorum pœnas: iusto cuncta moderanda iudicio, declarauit. Omnibusque ritè ac sufficienter edoctis, ad sedes rursus inuisibiles secessit. Verùm cùm adhuc Abraham in ignorantia versaretur, sicut tibi & anteà iam diximus, nati sunt ei filij duo, quorū vnus Ismael, alius Heliesdros C appellati sunt.

Bellorum origo. *Gene. 17.* *Gene. 15.* *Psalm. 7.* *Act. 1.*

Tertius hic libri næuus. de quo supra dictum est.

Ex alio Barbaræ gentes, ex alio Persarum populi descendunt: è quibus nonnulli Bracmanorum vitam, & vicina instituta sectati sunt. Alij apud Arabiam consederunt, ex quorum posteris nonnulli etiam in Aegyptum dispersi sunt. Indè denique & Indorum quidam & Agyptiorum circuncidi didicere, ac purioris obseruantiæ esse, quàm cæteri: licet processu temporis quàm plurimi eorum ad impietatem verterent argumentum, & iudicium castitatis.

Consule Philonem, libello, de Circuncisione.

Veruntamen cùm hos duos filios tempore, quo adhuc in ignorantia rerum vixerat, suscepisset, Dei agnitione percepta petit ab eo, qui erat iustus, vt ex Sarà, quæ ei erat coniunx legitima, cùm esset sterilis, habere progeniem mereretur, & accepit, D quem & Isaac nominauit, ex quo natus est Iacob. De Iacob autem 12. Patriarchæ, & ex ipsis duodecim septuaginta duo. Hi fame exorta in Aegyptum veniunt, cum omni domo sua, & intra annos. CCCC, benedictione & promissione Dei multiplicati, adfligebantur ab Aegyptijs. Cumque affligerentur, apparuit verus Propheta Moysi, & Aegyptios quidem resistentes, ne Hebræorum populus exiret ab eis, & rediret ad patriam terram, decem plagis cœlestibus affecit: populum verò Dei eduxit ex Aegypto. Sed qui superfuerant ex Aegyptijs, conspirati cum animositate regis sui, insequuti sunt Hebræos: quos cum reperissent super littus maris & interimere omnes, ac delere cogitarent. Moyses oratione ad Deum fusa, mare in duas partes diuisit, ita vt aqua dextera leuaque quasi gelu concreta teneretur: & populus quidem Dei transiret velut iter aridum: insequentes verò eos Aegyptij temerè ingressi necarentur. Vbi enim vltimus ex Hebræorum populo ascendit, Aegyptiorum quoque vltimus descendit in mare, & continuò aquæ maris, quæ vt gelu

Gene. 17. *Vide Genes. 46.* *Gal. 3. & Suidas in Mose.* *X. Plaga.* *Exod. 7.* *Exod. 14.* *In deserto Sur.* *Psal. 117.*

constrictæ, relaxatæ tenebantur, præcepto eius qui constrinxerat, relaxatæ, pœna E
de impiorum populo recepta, Naturæ suæ libertatem sumpserunt.

Cur non compendio, sed longis ambagibus Deus Israëlitas deduxerit in promissam terram, pulcrè explicat Petrus. Nimirum, vt mala ex Aegyptiorum consuetudine tacitè percepta dediscerent.

Post hæc Moyses Dei omnia prouidentis præcepto, Hebræorum populum edu-
Exod. 20. xit in deserto: & iter breuissimum, quod fert de Aegypto ad Iudæam relinquens, per
X. præcepta. longos eremi plebem ducit anfractus, vt quadraginta annorum exercitijs, mala, quæ
eis, ex, Aegyptiorum moribus, vsu longi temporis inuoluerát, innouatione mutatæ
consuetudinis aboleret. Intereà venitur ad montem Siná, & inde lex eis, vocibus &
visionibus cœlestibus traditur, decem cōscripta præceptis: quorū primū & maximū
fuit, vt ipsum solum colerent Deū, nec vllam sibi aliam speciem vel formam statue-
rent ad colendū. Sed cùm Moyses ascendisset ad montem, ibiq; diebus quadraginta
Deut. 8. moraretur: populus, qui decē plagis percussam viderat Aegyptū, & disruptū mare,
ac pedibus ingressum: manna quoq; sibi pro pane cœlitùs datum: & ex sequenti pe- F
tra poculum ministratum: quæ species sibi per virtutem Dei, in quem quisq; deside-
rasset, verteretur saporem: cùq; sub plaga cœli ardentiore positi, ne æstibus coque-
rentur, nube obumbrabantur in die, nocte verò columna ignis illuminabantur, ne
ad eremi vastitatem horror quoq; accederet tenebrarum: Cùm, inquam, moraretur
Moyses, ipsi secundum speciem Apidis, quem coli in Aegypto viderant, aureum ca-
put vituli facientes adorauerunt: & post tot ac tanta, quæ viderant, mirabilia, vete-
ris consuetudinis sordes elimare à se, atque abstergere nequiuerunt: & ob hoc bre-
ui spatio iter, quod ex Aegypto ducit ad Iudæam relinquens, immenso eremi ambi-
tu egit eos Moyses, si forte posset, vt superiùs memorauimus, vetustæ consuetudinis
mala nouellæ institutionis permutatione discutere.

Cur Iudæis, sint permissa & diminutiùs per Mosen præscripta sacrificia. Elegans & doctus locus pulcrè ad Euangelij gratiam accommodatus.

Cum interim fidelis & prudens dispensator Moyses peruidens, populo ex Aegy- G
ptiorum consortio altiùs inoleuisse vitium idôlis immolandi, nec posse de eis radi-
cem mali huius excidi, immolare quidem eis concessit: sed Deo soli hoc fieri permi-
sit: vt mediam quodammodo partem vitij altiùs inoliti resecaret. Aliam verò medi-
am, per aliud & aliud tempus reseruaret emendandam, per illum scilicet, de quo ipse
dixit: Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester, quem sicut meipsum audi-
Deut. 18. te, secundum omnia, quæ dixerit vobis. Quicunq; non audierit Prophetam illum,
Osee 6. exterminabitur anima eius de populo suo. Ad hæc autem, etiam locū statuit, in quo
Matth. 8. solo liceret eis immolare Deo. Hoc autem totum eo prospectu gerebát, vt cùm tem-
In Christo pus opportunum venisset, & didicissent per Prophetam, quia Deus misericordiam
qui sapien- vult, & non sacrificium: viderent eum, qui eos doceret locū Dei electum, esse sapi-
tia est pa- entiam eius, in quo conueniret offerri hostias Deo. Hunc autem locum, qui ad tem
tris, hostia pus videbatur electus, incursionibus hostium & excidijs sæpè vexatum, & ad vltimū
oblata est. quoq; audirent penitus excidendum: ad cuius rei fidem etiam ante aduentum veri H
Prophetæ, qui esset hostias cum loco pariter repudiaturus, sæpè ab hostibus popula-
tus est: & igni incensus: atq; in captiuitatem populus abductus, in exteras nationes:
& exinde, cùm ad misericordiam Dei confugeret, reuocatus est: vt per hæc docere-
tur, quia sacrificia offerens expellitur, & in manus hostium traditur: misericordiam
verò faciens, & iustitiam, sine sacrificijs de captiuitate liberatur, & in terram patri-
am restituitur. Sed hoc intelligere paucos admodum accidit.

Pauci rectè sapiunt in fidei negocio. Hinc illud Pythagoræ in aureis syngrammatis, Publicam viam ne ingreditor.

Anses, qui & Iosue dictus. Plures enim etiamsi sentire hæc & aduertere poterant, vulgi tamen irrationali
IIII. nonus, de quo suprà. opinione tenebátur. Paucorū namq; est recta cum libertate sententia. Igitur Moy-
ses his administratis Ansem quendam nomine, præponens populo, qui eos reuoca-
ret ad patriam terrā, ipse ad montem quendam præcepto Dei viuentis ascendēs, illic
defun-

A defunctus est: cuius tamen talis fuit mors, vt vsque in hodiernum diem sepulturam *Deut. 34.*
eius nullus inuenerit. Vt ergo populus patrium contigit solum per prouidentiam
Dei, primo statim ingressu iniquarũ gentium habitatores fugantur: & ipsi hæredita
tem paternam iudices sorte suscipiunt. Tum deinde per aliquantũ temporis iudicib. *1. Reg. 8.*
non Regibus gubernati: statu tranquilliore durarunt. Vbi verò tyrannos sibi magis
quæsiuere, quam reges, tunc etiam in loco, qui eis orationis causa fuerat prædestina
tus, templum pro ambitione regia construxere. & sic per ordinem regibus impijs si-
bi inuicem succedentibus, ad maiores impietates etiam populus declinauit.

Multa paucis complexus Petrus festinat ad docendum Christum. hunc esse promissum in lege magnum illum Vatem: hunc legẽ ea parte, qua erat imbecillior, absoluisse. hũc signis et prodigijs se Deũ demõstrâsse.

Vt autem tempus adesse cœpit, quo id quod deesset Moysis institutis, vt diximus,
impleretur, & Propheta quem præcinuerat, appareret, qui eos primò per misericor-
diam Dei moneret cessare à sacrificijs: & nè fortè putarent, cessantibus hostijs remis-
B sionem sibi non fieri peccatorum, Baptisma eis per aquam statuit, in quo ab omnib. *Baptismus*
peccatis, inuocato eius nomine soluerentur: & de reliquo perfectã vitam sequentes, *in locum sa*
in immortalitate durarent: non pecudum sanguine, sed sapientiæ Dei purificatione *crificiorũ*
purgati. Deniq; etiã hoc ponitur euidẽs magni mysterij huius indiciũ, vt omnis qui *cessit,*
credẽs Prophetæ huic, qui à Moyse prædictus est, baptizaretur in nomine ipsius: ab ex *Heb. vlt.*
cidio belli, quod incredulæ gẽti imminet ac loco ipsi, seruaretur illæsus: nõ credẽtes
verò extorres loco & regno fiant, vt vel inuiti intelligãt, & obediant voluntati Dei.

Nam Christianos in vrbe Hieros. ante excidium Pellam ex vrbe commigrâsse diuinitùs monitos testatur Eusebius s. Pamp. lib 3. H. Eccl. 5. & Nic. Call. lib. 3. cap 3.

His igitur præordinatis, adest, qui expectabatur: indicia sui, quibus fieret manife-
stus, signa & prodigia deferens. Sed ne sic quidem populus credidit, qui ad hæc cre-
denda tot seculis eruditus est: & non solùm nõ credidit, sed addidit infidelitatis bla-
sphemiam, voracẽ hominem, & ventri seruientẽ, ac dæmone agi eum, qui ob salutem *Ioann. 7.*
C suam venerat, dicens: In tantum nequitia, malorum mynisterijs valet: quod nisi sapi *Matt. 11.*
entia Dei adfuisset his, qui diligũt veritatem, omnes penè simul impius error inuol- *ἐπιφώνημα.*
uerat. Nos ergò primos elegit duodecim sibi credentes, quos Apostolos nominauit. *Matt. 10.*
Postmodum alios septuaginta (duos) probatissimos discipulos, vt hoc modo reco- *Duos) Vide*
gnita imagine Moysis, crederet multitudo: quia hic est, quem prædixit Moyses, ven *tur ex Lati*
turum Prophetam. *na lectione*

Πρόληψις. At qui in discipulis doctoribusq; ordinandis & constituendis quiuis numeretur, potest mutari. At non signa poterit. *adiectum.*

Sed fortassis, dicat aliquis, quia immitari numerum cuicunq; possibile est: at quid
de signis & virtutibus dicet, quæ iste faciebat? Etenim Moyses virtutes & sanitates
fecerat in Aegypto. Is quoq; quem ipse prædixit, sicut seipsum, surrecturum Prophe
tam, cùm omnem languorem, & omnem infirmitatem curaret in plebe, virtutes fa-
ceret innumeras, vitã euangelizaret æternã, ab impijs actus est in crucẽ: quod tamen
factum, virtute eius cõuersum est in bonũ. Deniq; cùm pateretur omnis ei cõpassus
D est mundus: nam & Sol obscuratus est, & astra turbata sunt: mare cõmotum est, mon
tesq; disrupti: & sepulchra patefacta sunt: velum templi scissum est, velut lamentans
excidiũ, loco imminens. Et tamẽ, cùm omnis mundus cõmotus sit, ipsi etiam nũc ad
inquisitionẽ tantarum rerum nullatenus cõmouentur. Verùm, quoniã necessariũ *In locum*
erat, vt in locum eorum, qui increduli permanebant, vocarentur gentes, vt replere- *Iudæorum*
tur ille numerus, qui demõstratus fuerat Abrahæ, mittitur in vniuersum mundum *vocatæ sũt*
salutaris regni Dei prædicatio: Perturbantur ob hoc mundani Spiritus, qui liberta *gentes.*
tem quærẽtibus semper obsistunt: & ad destruendã Dei ædificationem errorum ma *Romans.*
chinas quærunt. quibus hi, qui ad salutis & libertatis gloriam tendunt, obsistẽtes, & *Matt. 27.*
agônes aduersum eos non minimos desudantes, fortiores effecti, ad salutis coronam *Tenebræ*
veniant, non sine palma victoriæ. Interim cùm passus esset, & ab hora sexta vsque ad *Christo pa*
nonam mundum tenebræ pressissent. Sole reducto, ac reb. in ordinẽ restitutis, etiam *tiente.*
homines nequã ad se atq; ad mores suos, metu cessante, regressi sunt. Nam quidam

eorum, cum omni custodia seruantes locum, quem non potuere resurgentem tene- E
Matth. 28. re, magum dicebant: alij finxerunt furatum. Veruntamen veritas vbiq; vincebat. Ad indicium enim, quod hæc diuina virtute agerentur, nos, qui fueramus paucissimi,
Actor. 2. 3. processu dierũ, adstipulãte Deo, multò plures, quã illi, efficiebamur: ita, vt aliquando pertimescerent Sacerdotes, ne fortè per Dei prouidentiam, ad confusionẽ ipsorum, in fidem nostram vniuersus populus conueniret: frequenter mittentes ad nos, rogabant, vt eis de Iesu dissereremus, num ipse esset propheta, quem Moyses prædixit, qui est Christus æternus. De hoc enim solo, nobis, qui credidimus in Iesum, ad-
Iacobus à Christo ordinatus Episcopus. uersum non credentes Iudæos, videtur esse differentia. Verum cùm frequẽter super hoc rogarent, nos autem opportunum tempus requireremus: septimana iam vna ex passione Domini complebatur annorum, & ecclesia Domini in Hierusalem constituta, copiosissimè multiplicata crescebat per Iacobum, qui à Domino ordinatus est in Episcopum, rectissimis dispensationibus gubernata.

Cùm aũt nos duodecim Apostoli ad diem Paschæ cum ingenti multitudine con- F uenissemus, ingressi Ecclesiam fratrum, vnusquisq; nostrũm, Iacobo interrogante, quæ à nobis per loca singula gesta sint, audiẽte populo, breuiter exponimus. In quibus Caiaphas pontifex, missis ad nos sacerdotibus, rogat venire ad se, vt aut ratione doceremus eum, quòd Iesus æternus esset Christus: aut ipse nos doceret, quod non esset: quò in vtramlibet fidem vniuersus populus conueniret: & hoc facere nos frequenter exorat. Nos verò sæpè distulimus, tẽpus semper opportunius requirẽtes. Et ego Clemẽs respondi ad hoc: Puto hoc ipsum, quod quæritur vtrũ ipse sit Christus, multũ prodesse ad fidei rationẽ: alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret, vt de Christo vel disceret, vel doceret. Et Petr. rectè respõdisti ô CLEMENS.

Elegans similitudo, qua demonstrat Petrus fidei necessitatem ad salutem nam hanc ob rem vocat eam Paulus ὑπόστασιν. Heb. 11.

Sicut enim sine oculis cernere nemo potest: nec sine auribus capere auditũ: vel absq; narib. odoratum: neq; sine lingua gustum sumere: aut absq; manibus aliquid G contrectare: ita impossibile est absq; vero Propheta, quæ Deo placeant, noscere. Et ego respõdi: Quod ipse sit verus Propheta Christus, te docente iam didici, sed, quid sit hoc ipsum, Christus: aut cur ita appelletur: velim discere, vti ne vaga mihi sit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc Petrus docere me hoc mõdo cœpit. Deus cum fecisset mundum, tanquam vniuersitatis Dominus, singulis quibusque creaturis principes statuit: ipsis quoq; arborib. montibusq;: ac fontibus: & fluminibus: & vniuersis, vt diximus, quę fecerat: Multùm enim est ire per singula. Statuit ergo Angelis Angelum principẽ: & spiritibus spiritũ: siderib. sidus: dæmonibus dæmonẽ: auibus auem: bestijs bestiã: serpentẽ serpentibus: piscem piscibus: hominib. hominẽ: qui est CHRISTVS IESVS. CHRISTVS autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam sicut regum sunt quædam cõmunia nomina, ita, vt apud Persas, Arsaces, apud Romanos, Cæsar: apud Aegyptios Pharao: ita apud Iudæos, Christus, cõmuni nomine, Rex appellatur: Causa autem huius appellationis hæc est. Quoniã quidem cùm esset filius H Dei, & initium omniũ, homo factus est: hunc primùm pater oleo perunxit, quod ex ligno vitæ fuerat sumptum: ex illo ergo vnguento Christus appellatur.

Quinti nam loco hoc supra notauimus, Quod enim ait Petrus hic Christum vnctum à patre, oleo ex ligno sumpto, poterat fabulosum, videri: etsi & ad Psalmum 44 alludat: & mox appellet mysticũ vnguentum. Nihil habet locus incommodi sanè intellectus.

Inde deniq;, etiam ipse secundum prædestinationem patris, pios quosq;, cùm ad regnum eius peruenerint, velut qui asperam superauerint viam, pro laborum refectione simili oleo perũget: vt & ipsorum lux luceat: & Spiritu sancto repleti, immortalitate donentur. Virgulti verò huius, ex quo sumptum est istud vnguentũ, vniuersam Naturam tibi sufficienter exposuisse me memini. Sed & nunc per breuissimam speciem de omnibus te in memoriam reuocabo: In præsenti vita primus pótifex Aaron, chrismatis compositione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo suprà diximus,

A ximus, ſpiritalis vnguenti factum eſt: princeps populi fuit, & tanquam Rex primitias
& tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem ſorte ſuſcepta, de mun
dis immundiſque iudicabat. Sed & ſi quis alius ex ipſo vnguento perunctus eſt, tan-
quam virtute inde concepta, etiã ipſe REX, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod
ſi temporalis hæc gratia ab hominibus compoſita, tantùm potuit: intellige iam tu,
quantùm ſit illud vnguentum, quod à Deo de virgulto vitæ prolatum eſt, cùm hoc
quod ab hominibus factũ eſt, tam eximias inter homines conferat dignitates? Quid
enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius? pontifice clarius? Rege ſublimius? Et
ego ad hæc reſpondi: Memini PETRE dixiſſe te de primo homine, Adamo, quod
propheta fuerit: quod autem vnctus fuerit, non dixiſti. Si ergo ſine vnguento pro-
pheta nullus eſt, quomodo primus homo, cùm non eſſet vnctus, fuit propheta? Tũ
ſubridens PETRVS: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum eſt, quod & vn-
ctus ſit. Licet enim vnctionem illius ſiluerit ille, qui legem in paginis cõdidit: nobis
B tamen intelligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim, ſi vnctum eum dixiſſet, non
dubitaretur & prophetam eum fuiſſe: etiam ſi ſcriptum non eſſet in lege ita, cùm cer
tum ſit eum prophetã fuiſſe, ſimiliter certũ eſt & quod vnctus ſit, quia ſine vnguen-
to prophetare non poterat. Verùm hoc magis dicere te oportuit. chriſma arte myro
polica cõpoſitum eſt ab Aaron: quomodo primus homo perungi potuit vnguento,
antè, compoſitionis artib. nondum repertis? Et ego reſpondi: Non me traducas. PE
TRE, non enim de vnguento cõpoſito & temporali oleo loquor, ſed de illo ſimplici
& æterno, quod à Deo factum docuiſti: ad cuius ſimilitudinem iſtud compoſitum
eſſe ab hominib. dicis. Et PETRVS ad hæc, vt videbatur, indignans: Quid putas CLE-
MENS, num omnes omnia ante tempus ſcire poſſumus? ſed nunc, vti ne à propoſito
ſermone recedamus, aliâs tibi, cùm profectus tuus manifeſtus fuerit, de his apertiùs
exponemus. Tunc aũt vnguento compoſito perunctus pontifex, vel propheta Dei
altarę ſuccẽdens, in omni mũdo clarus habebatur. Sed pòſt Aaron, qui põtifex fuit,
C alius ex aquis aſſumitur, non Moyſen dico, ſed illum, qui in aquis baptiſmi, filius à
Deo appellatus eſt: Ieſus namq; eſt, qui ignem illum, quem accendebat pontifex pro
peccatis, reſtinxit per baptiſmi gratiã: ex quo hic apparuit, ceſſauit chriſma, per quod
pontificatus præbebatur: vel prophetia: vel regnum. Hunc igitur antè futurum prę-
dixit Moyſes, qui legem Dei hominibus tradidit: ſed & alius ante ipſum * ſicut tibi
& antè iam tradidi. Ipſe ergo indicauit eum venturum, primo quidem aduentu hu-
milem: ſecundo verò glorioſum. Et primum quidem iam impletum eſt: cùm venit
& docuit, & Iudex omniũ iudicatus eſt, ac peremptus. Secundo verò aduentu iudi-
caturus adueniet: & impios quidem condemnabit, pios verò in conſortium regni,
ſocietatemq; ſuſcipiet. Fides verò ſecundi aduentus conſtat ex primo. Prophetæ e-
nim de primo loquuti ſunt: & præcipuè * Iacob & Moyſes: nõnulla tamẽ de ſecun-
do. Sed magnificentia prophetiæ in hoc maximè comprobatur, quòd nihil ſecun-
dum conſequentiam rerum, de futuris dixerunt: alióqui æſtimáſſe potiùs ſapientes
D viri, quòd rerum conſequentia dictauerat, viderentur.

Nam hoc impius Porphyrius noſtris obiecit. Vide Hieron. in Danielem.

Quod autem dico, tale eſt. Chriſtum ſuſcipi à Iudæis, ad quos venerat: & credi ei,
qui expectabatur ad ſalutem populi, ſecundum traditiones Patrum cõſequens erat:
gentes verò alienas ab eo fore, quibus neq; promiſſum quicquam de eo, neq; adnun
ciatum fuerat, imò quibus ne nomine quidem ipſo aliquando innotuerat, & tamen
prophetæ contra ordinem & conſequentiam rerum, dixêre eum expectationẽ gen-
tium, & non Iudæorũ futurum. Ita deniq; & geſtum eſt, Cùm enim veniſſet, ab his
qui eum expectare videbantur. ex traditione maiorum, omnino agnitus non eſt. Hi
verò qui nihil de ipſo penitus audierant & veniſſe credunt, & venturum ſperant: &
ita in omnib. prophetia fidelis apparuit, quæ dixit ipſum eſſe expectationẽ gentium.
Erraucrunt ergo Iudæi, de primo Domini aduentu: & inter nos atque ipſos de hoc
eſt ſolum

Chriſmate vngebãtur reges & propheta.

Sine vnguẽto nemo prophetabat.

Hunc ad locum fortaſſis alludens Ioan. 1. epi. cap. 2. ſcripſit. Non neceſſe habetis, vt quis vos doceat. Chriſma ſiue vnctio, quam habetis à ſancto illo, docebit vos de omnib.

** (Abrahã vnum intelligit.)*

** Iacobus, Gen. 49.*

Fides prophetia vnde ꝓbetur.

Iudæi à chriſtianis in quo diſſentiant.

Iudæi à christianis in quo dissentiant.

est solum dissidium. Nam quod venturus sit Christus, nôrunt etiam ipsi, & expectât: E quod autem iam venerit in humilitate, hic, qui dicitur, Iesus, ignorant. Et in hoc maximè eius confirmatur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo Deus destinauit in fine mundi: quia impossibile erat, mortalium mala purgari per alium, integra duntaxat permanente humani generis creatura, hoc est, salua arbitrij libertate. Hoc igitur statu incolumi reseruato, inuitare venit ad regnum iustos quosq;, & eos, qui placere studuerunt ei, & quibus bona ineffabilia præparauit, & Hierusalem ciuitatem cælestem, quę super splendorem Solis fulgebit in habitatione sanctorum. Iniustos verò & impios, & eos, qui pro nihilo habuerunt Deum, commissamq; sibi vitam diuersa ad flagitia contulerunt, ac tempus operis iusti, exercitium fecêre malitiæ: competentibus, ipsisque dignis vltionibus tradet. Cætera verò quæ ibi gerentur, proferri & eloqui, neq; Angelis, neque hominibus fas est: sed hoc tantùm scire nos sufficit, quod bonis æternam bonorum possessionem conferet Deus. His ab eo dictis, ego respôdi: Si Christi regno fruentur hi, quos iustos inuenerit eius aduêtus: F ergo, qui ante aduentū eius defuncti sunt, regno penitus carebunt? Tum PETRVS.

Liberum arbitrium.

Perpende, quanta religione arcana cælestiu sapientia communicârint rudioribus & infirmioribus: nolentes ante porcos margaritas mittere.

Cogis me, inquit, ô CLEMENS, aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo adusq; proferri licet, facere non pigebit Christus, qui ab initio, & semper erat, per singulas quasq; generationes pijs, latenter licet, semper tamen aderat, his præcipue, à quibus expectabatur, quibusque frequenter apparuit: sed non erat tempus, vt tunc resolutis corporibus fieret resurrectio. sed hæc magis remuneratio videbatur à Deo: vt, qui inueniretur iustus, diutiùs permaneret in corpore: aut certè, sicut de quodam iusto euidenter refertur in literis legis, quod transtulerit eum Deus. Simili exemplo etiam cum cæteris gestum est, qui eius voluntati placuerunt, vt ad Paradisum translati, seruentur ad regnum. Eorum verò, qui non ad integrum potuêre explere normam iustitiæ, sed aliquas in sua carne malitiæ reliquias habuêre, corpora G quidem resoluuntur, animæ verò seruantur in bonis, lætisq; regionibus, vt in resurrectione mortuorum cùm corpora sua receperint, ipsa iam resolutione purgata, pro his quæ benè gesserant, æterna hæreditate potiantur.

Enochum intelligit, de quo Gene. 5. & Ecclesi. 44.

Petrus sentit animas defunctorū detineri alicubi in loco læto & bono, vsq; in iudicij diem: illamq; resolutionē corporis & animæ quoddā esse expiationis genus, fortasse, quod nūc vulgò purgatoriū appellamus.

Et ideo beati sunt oēs, qui regnum Christi fuerint adepti, quia non solùm inferni pœnas effugient: sed & incorruptibiles permanebunt: & primi Deum patrē videbunt: atq; inter primos apud Deum honoris ordinem consequentur. Propter quod non minima de Christo quæstio babetur, & infideles quiq; ex Iudęis immēsa aduersum nos insania cômouentur, verentes, ne fortè ipse sit, in quem peccauerunt. Et eò magis metus increscit, quod sciūt statim, vt eum cruci adfixêre, vniuersum ei côpassum esse mundū: corpusq; eius diligenti à se custodia conseruatum, nusquam comparuisse: atq; ad fidem nominis eius innumeras multitudines conuenire. Vnde & H compulsi sunt vanà cum pôtifice Caiapha, sæpiùs mittere ad nos, vt de nominis eius veritate quæreretur. Cumq; crebrò deposcerent, vt de Iesu aut discerēt, aut docerēt, vnum, ipse esset Christus: visum nobis est ascēdere ad templum: & coram omni populo protestari de eo, simul & arguere Iudęos de multis, quæ ab eis absurdè gerebantur. In multas etenim iā partes populus scindebatur, initio sumpto à Ioāne Baptista. Cùm enim iam immineret ortus Christi, ad sacrificia quidem reprimenda, baptismi verò gratiam largiendam, inimicus, ex his, quæ prædicta fuerant, adesse tempus intelligens diuersa schismata operabatur in populo, vt si fortè prius peccatum potuisset aboleri, secunda corrigi culpa non posset. 1 Frat ergo primū schisma eorū, qui dicebantur Sadducæi, initio à Ioannis iam penè temporibus sumpto. Hiq;, vt cæteris iustiores, segregare se cœpêre à populi cœtu: & mortuorū resurrectionem negare: idq; argumento infidelitatis adserere, dicentes, non esse dignum, vt quasi sub mercede proposita

1 Primum schisma Sadducæorum.

A proposita colatur Deus. Auctor verò sententiæ huius primus Dositheus: secundus Simon fuit. Aliud Samaræum schisma est, & ipsi enim resurrectionem mortuorum negantes, asserunt, non in Hierosolymis, sed in monte Garazin adorandum esse Deum. Qui tamen vnum verum Prophetam ex Moysis vaticinationibus rectè expectantes, prauitate Dosithei impediti sunt, ne hunc, quem expectabant, crederent esse Iesum. 2 Scribæ quoq; & Pharisæi in aliud schisma deducuntur: sed hic baptizati à Ioanne & velut clauem regni cælorum, verbum veritatis tenentes: ex Moysis traditione susceptű, occultârunt ab auribus populi. Sed & ex discipulis Ioannis, qui videbantur esse magni, segregârunt se à populo: & magistrum suum veluti Christum prædicârűt. Hæc autem omnia præparata sunt schismata, vt & fides CHRISTI per hæc impediretur & baptisma. Veruntamen, vt dicere cœperamus, cùm frequenter nos Pontifex per sacerdotes rogâsset, vt de Iesu sermo nobis haberetur ad alterutrum: vbi opportunum visum est, & omni Ecclesiæ placuit, ascédimus ad templum:
B & stantes in gradibus vnà cum fidelibus fratribus nostris, facto populi summo silentio, prior Pontifex cœpit adhortari populum, vt patienter & cum quiete audirent, simulq; eorum, quæ dicenda sunt, testes & iudices fierent. Tum deinde, cùm multis laudibus efferrent sacrificiorum ritum, qui ad remissionem peccatorum humano generi diuinitùs esset indultus, causabatur Iesu nostri Baptisma, velut contra hæc nuper inductum. Sed propositionibus occurrens Matthæus, euidenter ostendit, quod si quis Iesu baptisma non fuerit consequutus, is non solùm cælorum regno fraudabitur: verùm & in resurrectione mortuorum non absque periculo erit: etiamsi bonæ vitæ, & rectæ mentis prærogatiua muniatur. Hæc & his similia prosequutus, siluit Mattheus. Sed Sadducæorum pars, quæ negaret resurrectionem mortuorum, indignata est: ita, vt quidam ex ipsis de medio populi exclamaret, dicens, multùm errare eos, qui putăt mortuos aliquando resurgere. Cőtra hunc Andreas meus frater respondens, docuit errorem non esse: sed certissimam fidem, quod mortui re-
C surgant, secundum ea, quæ docuit is, quem Moyses prędixit venturum Prophetam. Aut si non videtur eis ipse esse, quem prædixit Moyses: de quo, inquit, primò requiratur, vt cùm euidenter ipse fuerit probatus, nihil de reliquo super his, quæ docuit, ambigatur. Hæc autem, & his similia plura protestatus, siluit Andræas: Samaræus verò quidam, contraria populo & Deo loquens, & neq; mortuos asserens resurrecturos, neq; eum, qui est in Hierusalem, cultum Dei tenendum, sed montem Garizin venerandum: addidit etiă contra nos hæc, quod Iesus noster non esset ipse, quem Moyses Prophetam venturű esse prædixerit. Aduersum hunc, & alium, qui cum ipso hæc eadem prosequebatur, Zebedæi filij Iacobus & Ioannes vehementer obnisi sunt. Et quamuis haberent mandatum, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque verbum eis prædicationis inferrent: tamen, ne sermo eorum si confutatus non esset, aliorum læderet fidem, ita prudenter & fortiter responderunt, vt perpetuum eis silentium darent. Nam Iacobus de resurrectione mortuorum cum totius populi fauore perora-
D uit: Ioannes verò ostendit, quia si cessarent ab errore montis Garizin, consequenter agnoscerent ipsum esse Iesum, qui secundum prophetă Moysen, expectatur esse venturus: quoniam quidem signa & prodigia, vt fecit Moyses, ita fecit etiam Iesus: & dubium non est, quin similitudo signorum ipsum esse testetur, quem, sicut se, dixit esse venturum. Hæc & alia, plura his similia protestati, siluêre: & ecce quidam de Scribis de medio populi adclamans, ait: Iesus vester signa & prodigia, quæ fecit, vt magus, non, vt Propheta, fecit. Huic Philippus vehemĕter occurrit, ostendens, quòd hac ratione accusarent etiam Moysen. Cùm enim Moyses signa & prodigia in Aegypto fecerit, similiter autem & Iesus in Iudæa: dubitari non posset, quin quod de Iesu diceretur, hoc etiam de Moyse dici videretur.

Hæc opinor, fuit causa, quur Ammonius de consonantia Iesu & Moysi librum conscriberet, vt testatur Eusebius.

Hæc & his similia plura protestatus, siluit Philippus. Pharisæus autem quidam audiens

*Dositheus & Simon principes Sadducæorum. Ioann. 4. 2 Pharisæorum secundum schisma. Discipuli Ioannis minquiores erant Christo præ suo præceptore. * ad alter. id est, inter nos mutuo. Baptismus Iudæos mire habuit: vt eius efficacitas & necessitas nunc pleraque.*

diens hæc, insimulabat Philippum, quòd Moysen æqualem diceret Iesu. Cui Bartholomæus respondens, constanter edocuit: quia non dicimus Iesum solùm æqualem Moysi, sed maiorem: quia Moyses quidem Propheta fuit, quod fuit & Iesus: quòd autem fuit Christus, Moyses non fuit, Christus. Et ideo maior ille sine dubio, qui & Propheta, & Christus est: quàm ille, qui solùm propheta est. Hæc & his similia plura prosequutus, siluit. Post hunc Iacobus Alphæi sermonem fecit ad populum, quo ostenderet, non ideo credendum esse Iesu, quia de eo prophetæ prædixerint: sed ideo magis credendũ esse prophetis, quod vere prophetæ sint, quia eis Christus testimonium reddat. Nam præsentia & aduẽtus Christi, illos verè prophetas fuisse designat. Decebat enim non ab inferioribus maiori, sed à maiore inferioribus fidei testimonium dari. Hæc & multa his similia prosequutus, etiam Iacobus siluit. Post hunc Lebbæus* populum cœpit vehementer arguere, quòd non crederet Iesu, qui eis tantùm profuerit docẽdo, quæ Dei sunt: solando afflictos: medendo infirmis, pauperes consolando: sed pro his omnibus bonis, odia, mortemque reddiderint. Hęc & his similia plura cùm esset populo protestatus, siluit. Et ecce vnus ex discipulis Ioannis adfirmabat Christum Ioannem fuisse, & non Iesum: in tantùm, inquit, vt & ipse Iesus omnibus hominibus & Prophetis maiorem esse pronunciauerit Ioannem. Si ergo, inquit, maior est omnibus, sine dubio & Moyse, & ipso Iesu maior habendus est. Quod si omnium maior est, ipse est Christus. Ad hæc Chananæus Simon respondens, adseruit Ioãnem maiorem quidem fuisse omnibus Prophetis, & omnibus, qui sunt filij mulierum: non tamen maiorem esse filio hominis: & ideo Iesus quidem & Christus est: Ioannes verò solùm Propheta: & tantùm interest inter ipsum & Iesum, quantũ inter præcursorẽ, & eum, cui præcurritur: & quantum inter eum, qui legem dat & cũ qui legẽ seruat. Hæc aũt & his similia prosequutus, siluit etiã Chananæus. Post quẽ Barnabas, qui & Matthias, qui in locum Iudæ subrogatus est, Apostolus, monere populum cœpit, ne odio haberent Iesum, neq; blasphemarent eum. E F

Tres fuisse Iacobos hinc intelligimus, de quo in fine huius libri. 1. Iaco. fuit Zebedæus. 2. Iacobus Alphæus. 3. Iacob. Iustus ad quẽ hi scripti libri.

**(Qui Thaddæus dictus est: Iudas Iacobi Alphæi frater.*

VI. hic nexus siue suspectus in hoc libro locus est, Matthiam Barnabam dici, de quo suprà. G

Multò enim esse rectiùs, etiam ignoranti, vel dubitanti de Iesu, amare eum, quàm odisse. Charitati enim Deus præmium posuit, odijs pœnã. Hoc ipsum enim, inquit, quòd Iudaicum corpus adsumpsit, & inter Iudæos natus est, quomodo non omnibus vobis incentiua sui amoris incussit? Hæc & his similia quùm perorasset, dicendi finem fecit.

Caiaphas arguit contra Apostolos Christum absurda peruersaque doctrina.

Tunc Caiaphas doctrinam Iesu culpare tentabat, dicens eum res vanas loquutũ: Beatos enim pauperes dixit: & terrenas fore remunerationes promisit: ac summam muneris in terrena hæreditate constituit. cibisque ac potu eos, qui iustitiam seruãrint, promisit esse saturãdos. Et his similia multa docuisse deprehenditur. Cui Thomas respondens, arguit eum frustrà causantem: ostendens, quia Prophetæ magis, quibus etiam ipse credit, ista docuerint: nec tamẽ, quomodo erunt hæc, aut quomodo percipientur, ostenderint: Iesus verò, qualiter accipi hæc debeant, demonstrauerit. Et quùm hæc atque his similia plura dixisset, siluit etiam Thomas. H

Cõfutatio Thomæ.

Caiaphas præcipuè Petrum accusat, seu coryphæum: hortaturque à Christo docendo vt desistat. Primùm ait, in perniciem suam id fieri. Secundò, deceptum se alios decipere. Denique, temerarium videri imperitum piscatorem, doctorem velle agere. Sed Petrus huic doctè respondit.

Post hæc rursum Caiaphas me intuens: & nunc vt monens, nunc verò vt culpãs, dicebat, cessare me debere de reliquo à prædicatione Christi Iesu: ne in pernicionẽ mei hoc agerem, neúe ipse errore deceptus, alios quoque meo errore deciperem. Tunc præterea arguebat me temeritatis, quòd quum essem ipse imperitus piscator, & rusticus, officium subire Doctoris auderem. Hæc & alia plura his similia dicenti, ego quoque in hæc verba respondi: Mihi quidem minus esse periculi, si, vt ipse ait, iste non sit Christus: quia doctorem legis receperim: ipsi verò ingens esse discrimen, si hic ipse sit Christus, sicut & certè est. Ego enim credo huic, qui apparuit: ipse autẽ, cui

A cui alii fidem seruare se credit, qui nullus apparuit? Si verò & idiota, vt ais, & imperitus, ac piscator, & rusticus, super presbyteros sapientes intelligam: hoc tibi, inquam, magis metum debet incutere. Nam si ex eruditione aliqua disputans, obtinerem vos sapientes & eruditos, videretur vtique, doctrinam hoc mihi longi temporis, & non diuinæ virtutis gratiam contulisse: nunc aũt, cùm, vt dixi, nos imperiti, vos sapientes conuincimus, & superamus: cui sensum habendi nõ palam est, quia hoc non humanæ argutiæ opus est: sed diuinæ voluntatis & muneris?

Docta ἀπολογία Petri.

Elegans summa totius Christianæ doctrinæ Petri ad Iudæos.

Hæc igitur & alia huiusmodi prosequẽtes, cõsequẽter protestati sumus, ac docuimus nos imperiti & piscatores, sacerdotes quidẽ, de vno solo Deo cæli: Sadducæos, de resurrectione mortuorum: Samaritas de consecratione Hierusalem: Non tamen ingressi ciuitatem ipsorum, sed publicè disputantes: Scribas verò & Pharisæos, de regno cælorum: Discipulos Ioannis, ne scandalum paterentur in Ioanne: Omnẽ verò
B populum, quia Iesus est Christus æternus. Ad vltimum autem monui eos, vt priùs, quàm progrederemur ad gentes prædicare eis agnitionem Dei patris, ipsi reconciliarentur Deo, suscipientes filium eius: aliter enim nullo modo ostendi posse saluari, nisi per sancti spiritus gratiam, trinæ inuocationis dilui Baptismate properarent: & Eucharistiam Christi Domini sumerent: cui soli, de his, quæ docuit, credere deberent, vt sic æternam salutẽ consequi mererentur: aliter verò impossibile prorsus esse reconciliari eos Deo, etiam si mille ei aras, & altaria mille succendant. Nos enim, inquam, pro certo comperimus, quòd super sacrificijs, quæ offertis, multò magis exasperatur Deus, sacrificiorum tempore etiam nunc expleto: quia vos non vultis agnoscere, emensum esse iam tempus hostias offerendi: ob hoc destruetur & templum, & abominatio desolationis statuetur in loco sancto: & tunc gentibus Euangeliũ prædicabitur ad testimonium uestri, vt ex illorum fide vestra infidelitas iudicetur. Omnis etenim mũdus diuersis temporibus, diuersas malitiæ ægritudines patitur, vel per
C omnes generaliter, vel per singulos quosque specialiter: & ideo indiget medico, qui eum visitet ad salutem. Nos ergo protestamur vobis, & quod vnumquenq; vestrum latuit, nũciamus. Vestrũ est deliberare, quid expediat vobis. His à me dictis ingemuit omnis multitudo sacerdotum, quod eis de templi subuersione prædixerim.

Baptismà. Eucharistia. Daniel. 9. Matt. 24. Christus medicus est.

Gamaliel clanculum fauebat apostolis. Act. 5. Citat ibidem hunc locum venerabilis Beda. Ergo hi libri fide sunt digni habiti, ante annos 834. Quo de copiosius in sententia nostra suprà.

Quod cùm vidisset Gamaliel princeps populi, (qui latenter frater noster erat in fide: sed concilio nostro inter eos erat.) quia valde fremerent, & ingenti aduersum nos furore mouerentur, adsurgẽs, ait. Quiescite paulisper, ô viri Israelitæ. non enim aduertitis tentationem, quæ imminet vobis. propter quod desinite ab hominibus istis. & si quidem humani consilij est, quod agunt, citò cessabit: si autem à Deo est, cur sine causa peccatis, nec proficitis quicquam? Dei enim voluntatem quis potest superare? Nunc ergo, quoniam quidem in vesperã iam vertitur dies, in crastino, hoc
D ipso in loco audientibus vobis, ego ipse cum istis disputabo, vt omnem errorem palàm arguam, dilucideque confutem. Et his dictis, repressus est eorum aliquatenus furor, ea præcipuè spe, quòd die crastino erroris nos publicè arguendos sperarent: & sic cum pace populum dimisit. Nos verò cùm venissemus ad Iacobum nostrum, omnia quæ dicta gestaque fuerant, exponentes, apud eum cibo sumpto mansimus: omnipotenti Deo per totam noctem supplicantes, vt futuræ disputationis sermo indubitatam fidei nostræ ostenderet veritatem. Igitur postera die Iacobus Episcopus nobiscum simul, & cum omni ecclesia ascendit ad templum, vbi ingentem reperimus multitudinem, à medio noctis expectantem nos. Stetimus ergo in locis, quibus & priùs, vt eminentiùs stantes, ab vniuerso populo cerneremur. Cùmque esset summum silentium factum, Gamaliel, qui, vt suprà diximus, nostrę fidei erat: dispensatione verò manebat inter ipsos, vt si quando iniquum aliquid aduersum nos, aut impium molirentur, vel ipsos consilio reprimeret prudenter apto: vel nos commo-

Gamaliel ex industria voluit videri dissentire ab Apostolis.

neret, vt aut curare, aut declinare possemus: Is ergo tanquam aduersum uos agens, E prior omnium Episcopum Iacobum intuens, hoc modo alloquutus est.

Gamalielis oratio ad Iacobū, qua orditur alterius diei disputationē cū ipso de Christo domino: ita insti tuta vt & placidos apostolis auditores faciat: & quasi aduersarios eos ad disp. inuitet certè docta: vt omnia.

Si ego Gamaliel neque eruditionis meæ, neque senectutis opprobrium duco, discere aliquid à paruulis, & ab imperitis, si quid fortè est vtilitatis, aut salutis acquirere: (Qui enim rationabiliter viuit, scit, quia nihil est anima praeciosius.) quomodo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, vt quæ ignorat, discat? quæ didicerit, doceat? Certissimum namque est, quod neque amicitia: neque propinquitas generis: neque regni sublimitas, homini debet esse preciosior veritate.

Veritate nihil preciosius est.

Et vos ergo fratres, si quid ampliùs nôstis, populo Dei, qui adest, idémque fratribus vestris proferre non pigeat, omni populo libenter & tota cum quiete, quæ dicitis, audiente. Quomodo enim non hoc faciat populus, cùm me ipsum videat secum pariter velle à nobis discere, si quid fortè ampliùs vobis reuelauit Deus? Si verò vos in F aliquo indigetis, similiter etiā vos à nobis non pigeat doceri: vt erga vtranq; partem, si quid deest, adimpleat Deus. Quod si aliquis vos fortè nūc solicitat metus, propter nonnullos nostrorum, qui præiudicatis aduersum vos animis vtuntur: & insidias eorum verentes, non audetis apertè dicere, id, quod sentitis, apertiùs ego, vt vos etiam huius occasione timoris absoluam, iuro vobis omnipotentem Deum, & viuentem in secula, quia nullam permittam inijcere vobis manus. Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum testem, & idoneum pignus, sacramenti nostri fœdus tenentes absque vlla eunctatione vnusquisque vestrûm quod didicit, proferat: & nos fratres intentè, & cum silentio audiamus. Hæc dicens Gamaliel, non valde placebat Caiaphę: &, vt videbatur, suspectum habens eum, ipse magis inserere se subtiliter disputationibus cępit.

Caiaphas perturbat actum colloquij Iudæorum & Apostolorum de Christo, more haereticorum ad scripturas confugiens. Iacobus occurrit ipsi, per distinctionem scripturarum. G

Subridens enim ad ea, quæ Gamaliel dixerat, Iacobum episcoporum principem, sacerdotum princeps orabat, vt de Christo non aliunde sermo, quàm de scripturis fieret: vt sciamus, inquit, vtrum Iesus ipse sit Christus, an non? Tunc Iacobus primò, inquit, requiramus, ex quibus scripturis potissimùm disputationem habere oporteat? At ille, vix aliquando ratione ipsa superatus, respondit: ex lege habendam: post hoc etiam Prophetarum addidit mentionem. Cui Iacobus noster cœpit ostendere, quia & Prophetæ, quæ dicunt, ex lege sumpserint: & legi consona sunt loquuti. Sed & de libris regnorum disseruit aliqua, quomodo & quando: & à quo scripti sint: & quomodo eis vti oporteat. Cumque & de lege plenissimè disputasset, ac singula, quæ de Christo sunt, purissima expositione protulisset in lucem, ostendit abundantissimis probationibus, quia Iesus est Christus, & in ipso vniuersa, quæ de humili eius aduentu fuerant prædicta, complentur. Duos enim eius prædictos esse docuit aduentus. Vnum humilitatis, quem adimpleuit: alium gloriæ, qui speratur H implendus, cùm veniet dare regnum credentibus in se: & seruantibus omnia, quæ præcepit. Cumque de his omnibus euidenter populum docuisset, addebat etiam hoc, quia, Nisi quis baptizatus fuerit in aqua, sub appellatione trinæ beatitudinis: sicut docuit verus Propheta, neque remissionem acciperet peccatorum, neque introiret in regna cælorum: & hanc esse Dei ingeniti præfinitionem, confirmauit.

Duo aduentus Christi. Sic Luc. 24. De 1. Persona Christi.

Quibus etiam hæc addidit: Nolite putare duos ingenitos dicere Deos, aut vnum diuisum esse in duos: vel sicut impij dicunt, eundem masculum: & fœminam, sui effectum: sed filium Dei vnigenitū dicimus, non ex alio initio, sed ex ipso ineffabiliter natum. Similiter etiam de paracleto dicimus. Sed & de baptismate, cùm aliquanta dixisset, per septem continuos dies persuasit omni populo & Pontifici, vt confestim ad percipiendum baptismum festinarent. Cumque in eo iam res esset, vt venirent & baptizarentur: homo quidam inimicus, tunc cùm paucis admodum ingrediens templum,

2. De trinitate & Natura vnius Dei patris, F. & S.S. Labor omnus in con-

A ingrediens templum, clamare cœpit & dicere: Quid facitis ô viri Israelitæ? cur vobis tam facilè subripitur? cur præcipites ducimini ab hominibus infœlicissimis, & à Simone Mago deceptis? Cumque hæc diceret, & ad hæc adderet, ac superaretur ab Episcopo Iacobo: conturbare populum, & seditiones suscitare cœpit, vti ne ea, quæ dicebantur? plebs posset audire. Igitur exagitare cuncta clamoribus, & quæ fuerant multo labore ordinata, conuellere: simulque incusare sacerdotes: & opprobrijs atque increpationibus cœpit accendere. & velut furibundus, singulos quosque ad cædem concitare, dicens: Quid agitis? quid cessatis? O segnes & desides, cur non manibus nostris inuadimus, & discerpimus omnes hos? Et cùm hæc dixisset, primus rapto ex ara torre * robusto, cædis fecit exordium. Tunc deinde & cæteri videntes eum, simili efferebantur insania? Et omnium clamor, cædentium pariter & cæsorum sanguis plurimus funditur, fuga permixta habetur: cùm interim ille inimicus homo Iacobum aggressus, de summis gradibus præcipitem dedit: quem cùm mortuum cre- * forte, combusto.
B didisset, vltrà mulctare neglexit. Nostri verò sublatum eum colligebant: erant enim & numero plures, quàm illi, & virtute maiores. sed propter reuerentiam Dei, ipsi magis interimi se à paucioribus, quàm interimere alios patiebantur. Cùm autem vespera adfuisset, templum quidem sacerdotes claudunt: nos verò ad domum Iacobi regressi & pernoctantes ibi in oratione, ante lucem descendimus Hiericho ad quinq; millia viri. Post triduum autem, venit ad nos ex fratribus quidam à Gamaliele, de quo suprà diximus, occultos nobis nuncios deferens, quòd inimicus ille homo legationem suscepisset à Caiapha Pontifice, vt omnes, qui crederent in Iesum, persequeretur: & Damascum pergeret cum epistolis eius, vt etiam inibi auxilio vsus infideliũ, fidelibus inferret exitium: idcirco autem præcipuè Damascum festinaret, quod & illuc confugisse crederet Petrum, Patientia Christianorum.

Verisimile videtur hunc Paulum fuisse. de quo historia Actor. cap. 8. & 9.

Et post dies ferè triginta digressus est per Hiericho, Damascum tendens: cùm per
C idem temporis progressi essemus nos ad sepulchra duorum fratrum quorundã, quę sponte sua, per annos singulos dealbabantur.

(Vides, non contemnenda miracula ad sepulcra martyrum & piorum contingentia? Et cur accidant, ex hoc loco licet cognoscere.

Quo miraculo multorum aduersum nos repressus est furor, videntiũ haberi nostros in memoria apud Deum. Positis itaque nobis in Hiericho, ibique orationibus & ieiunijs operam dantibus: Iacobus Episcopus accersitum me inde hûc Cæsaream mittit, dicens: quia Zachæus de Cæsarea scripserit sibi, Simonem quendam Samarę- Actor. 22.
um Magum plurimos nostrûm subuertere, adserentem se esse quendam Stantẽ: hoc est, alio nomine, Christum: & virtutem summam excelsi Dei: quæ sit supra conditorem mundi simulq; mirabilia plurima ostendens, alios dubitare, alios declinare fecerit ad se: cunctaq; diligenter comperta ab his, qui priùs vel socij eius, vel discipuli fuerant, & post hoc ad Zachæum conuersi sunt, indicauit. Multi sunt ergo, inquit
D Iacobus, ô Petre, quorum salutis causa proficisci te oportet: & arguere Magum: ac sermonẽ veritatis docere. sed nihil moreris, neq; te contristet, quod solus proficisceris, sciens comitem tibi & adiutorem Deum per Iesum, & citò per eius gratiam multos tibi socios & vnanimes fore. Dato sanè operam, vt per singulos annos præcipuá quæq; ex dictis gestisq; tuis scripta mittas ad me, & maximè per septimanas annorũ. Et his dictis dimissus ab eo, sex diebus perueni Cæsaream. Ingredienti autem mihi occurrit Zachæus dilectissimus frater noster, & inhærens amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo ipse commanebat, hospitium, requirens à me de singulis quibusq; fratribus, præcipuè tamẽ de honorabili fratre nostro Iacobo: Cumq; audisset à me, quod vno adhuc claudicâret pede: percontanti continuò causam, omnia hæc, quæ nũc tibi exposuimus, ei enarraui: quomodo euocati essemus à Sacerdotibus & Pontifice Caiapha ad templum: & Iacobus Archiepiscopus stans in summis gradib. per septem continuos dies vniuerso populo de scripturis dominicis adsignauerit, quod Iacobus altero pede claudicabat.

 Iesus

Iesus esset Christus: quóue modo, omnibus iam adquiescentibus, vt ab eo baptizarentur in nomine Iesu, inimicus homo effecerit illa omnia: quæ suprà diximus: vt ne eadem iterum dicamus. E

Operæpretium fuerit hoc loco scire, quod plures fuerint Iacobi: propter historiæ huius veritatem, certitudinemq́ue: vt apud Eusebium Pamphilum libro H. E. 2. cap. 23. & Niceph. Calistum lib. 2 cap. 28. item que Hieronymum in catalogo testatur, Hegesippus antiquißimus Ecclesiæ scriptor. Primus fuit Iacobus Zebedæi filius, Ioan Euangelistæ frater, ab Herode Agrippa iam tunc occisus, Actor. 12. Alter Iacobus Alphei filius, Iudæ Lebbæi siue Thaddei frater, vt testatur Iudas initio sua Epistola: Qui ad differentiam alterius præter superiora cognomina dicitur etiam à Marco 15. cap. μικρός: Ostracinæ, quæ vrbs est extrema Aegypti, cùm diu fidem docuißet, cruci affixus, vt refert Niceph. C. lib. eodem, cap. 40. Vterque hi Domini de numero duodecim Apostoli. Tertius fuit Iacobus Oblias siue Iustus vsurpatus, domini nostri frater, hoc est consobrinus, Ecclesiæ Hierosolimitanæ primus Episcopus post ascensionem domini, diu præfuit ille Ecclesiæ, ad annos triginta: quanquam hic numerus mihi falsus videatur, quod aliâs demonstrabimus. Primam illam è septem Catholicis Epistolam scripsiße putatur: Liturgiamq́; de qua aliâs. Occisus tandem ob Christi cō- F *feßionem à Iudæis: cùm templo deiectus eßet, & adhuc pro inimicis Deum precaretur fullonis ligno, quo vestes complanantur. Vide plura apud Niceph. Calist. & Eusebium P. locis citatis ex Hegisippo & Iosepho. Huius hic fit à Petro mentio. & ad hunc hi scripti sunt libri. Magnus est de Iacobis error, etiam doctorum hominum ideoque semel fuit istud hoc annotandum.*

Simon Magus Petro certamen denunciat.

Quibus cognitis Zachæus, rursus mihi, quæ à Simone agerentur, exponit: & inter hæc, nescio vnde, cognito aduectu meo, ipse mandat ad me Simon: Audiente, inquit, populo, die crastina disputemus. Cui ego: Fiat, inquam, vt libet: vt hæc pollicitatio mea vniuersæ innotuit ciuitati: ita, vt etiam tu, qui ipsa die adueneras, disceres, me die postera cum Simone habiturum esse certamen: & requisita mansione nostra secūdum indicia, quæ à Barnaba acceperas, venires ad nos: ego verò ingressu tuo ita gratulatus sum, vt nescio vnde motus, festinauerit animus meus exponere tibi cuncta velociter: præcipuè tamen, quod est in fide maximum de vero Propheta: quod vnum ad totius doctrinæ fundamentum sufficere posse non ambigo: tum etiam scri- G

Clarius exitat. Nec traditionū quidem bona. Hinc satis liquet, Apostolus à Seruatore quadā dogmata sibi tradita, qua non cuiuis communicarent.

ptæ legis per singula quæque capitula, quorum ratio poscebat, secretiorē tibi intelligentiam pateseci: non occultans à te, nec traditionum bona: quæ verò supersunt incipiens à die crastina, ex his, quæ in quæstionibus cum Simone mouebuntur, per dies singulos audies: vsquequo, Deo fauente, perueniatur ad ipsam, quò iter nostrum dirigendum credimus, vrbem Romam. Cumque ad hæc ab eo dicta, omnem gratiam me ei debere profiterer: facturumq́; omnia me, quę præciperet, prōptissimeq́; pollicerer: cibo sumpto quiescere nos iussit: sibiq́; ipse quietem dedit.

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI II. RECOGNITIONVM, PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

VID *indicto disputationis die inter Simonem Petrum & Magum acciderit apud Cæsaream, secundo hoc libro describit Clemens. Petrũ nimirũ maturè cubitu surrexisse, suosq; excitâsse: ac ne quid duri fore putarent in tam maturè surgendo, de Cõsuetudinis natura, qua cuncta fierẽt facilia, licet difficilia, ipsos admonuisse. quibus amicè collatis Petrum porrò cum suis consultâsse de ineunda ratione cum Mago disputandi diligenter id prouidendum, quod indignum sit adeoq; nefarium, cuiuis immortalitatis verba committere: & ex isthac collatione facilius posteà possit, quis sit, animus Simonis deprehendi, ne veritas vel disputãdo periclitetur vel iniquius tractetur: cũ impio non tam disputari posse, quam ipsum ad mentem vitamq; saniorem hortandum: Nicetam his subiecisse: Magũ dialecticum esse, disputationibusq; fidere: cauendum itaq;, ne suis artibus & magia rudi popello superare videretur. eam verò orationem exceptam ab Aquila, qui latius vim & efficaciã Magiæ illius, quàm ipsemet suus adhuc discipulus coram apud illum viderit: tum ortum Magi, patriã, parentes, gẽtem, studia, mores, doctrinam, eiusq; originem elegantissimè explicârit. (Atq; hanc descriptionẽ Clemẽs artificiosè interserit, vt lecturis meliùs Magus, de quo permulta pòst recensebit, sit cognitus.) Petrum autem istis auditis, demiratũ magnam Dei isthæc permittentis bonitatẽ: Magiq; periculosam cæcitatem & impietatẽ: cum explicatione causarũ, cur & vnde mortales pleriq; Christo & religioni aduersentur, dæmonicisq; vexationib. tradantur: item, cur in homines Deus ipsis aliquid permittat dæmonib. dixisse aũt isthæc obiter in historica narratione de Mago Nicetæ & Aquilæ: ad quam cùm redire ij vellent interturbatos, quòd iam Magus disputationi accinctus nunciaretur à Zachæo Petrum à ianua quærere: Petrum porrò disputaturum Deum inuocâsse, & hortatum cæteros ad orandum, vt successus fælix foret: Ingressum deinde turbam amicè consalutâsse, precatumq; ipsi pacem: reddita causa, cur initio eam ijs optaret ac docuisse, de quib. disputandum veniret. Magum mentionẽ pacis velut ineptæ ad veritatis inquisitionẽ reiecisse, occurrente Petro, suamq; sententiã non solùm per elegantẽ similitudinẽ explicante: sed & illustrante, causisq; datis confirmante, cur velit, vt modestè & ordine veritas quæreretur: Magum contrà, quòd Magister suus Iesus cõtraria sæpe docuerit, obiecisse: Petro rursus monente, ne non intellecta carperet et reijceret, sui officij esse, ex magistri præcepto docere illa, nõ sua dicere, in quibus si recitandis aut docendis aberraret, reprehendi posset: potiùs tamen inquirendum. Nam Christus propheta ille fuerit: Simonẽ Magum contrà, quòd cerneret hoc se causâ casurum, diuerticula quæsiuisse: vrsisse repugnãtiam doctrinæ Christi: Petrum verò caput quæstionis vẽtilandum de Christo valde monuisse. quã cùm Magus pertinaciter reijceret tergiuersando, aliam abs Petro propositã: Num esset vnus Deus: eam ægrè quidem admisisse, tandem tamen, vt disputaretur,*

in eam consensisse. Asserere Magus contra Petrum tunc, Non vnum sed plures Deos esse: è quib. sit vnus Iudæorũ Deus, cæterorũ quidem facile princeps: sed tamen suprà hunc extare alium: eumq; seculis omnib. incognitum fuisse, quem solus ipse nôsset, mundoq; patefacere vellet: Narrat porrò Clemens, Petrũ quæsiuisse, vnde Magus isthanc sententiã probare vellet, num ex scripturis? quod si vellet, qua intelligentia? sin aliunde, qua authoritate? Magum legem Moysis in medium attulisse: sed eam pro suo arbitratu explicare voluisse (sicuti nũc quoq; factitãt hæretici nostrates:) magnaq; scripturæ testimoniorũ copia plureis vno deos probare conatum. Petrum autem modestè, neq; fugientem, nec aures occludentẽ, quod aduersarius vereri se dixerat: nõ modò scripturis multis plures scripturas opposuisse: sed & doctissimè explicâsse, qua ratione multi Dij in diuinis literis asserantur: quemadmodum Moyses dicatur Pharaonis Deus? Item, Iudices, simulacra, sancti homines, angeli: quotq; modis, & cur ita dicantur, copiosè probâsse, vnum et summum Deorum omnium deum esse Iudæorum Deum, cuius germanus sit filius, verus ille pphetes Iesus, quẽ ipsus et lex & vates annunciẽt: hancq; sententiam Petrum doctè & fortiter defendisse. Mago interim, variè astutissimè & acutissimè, variè tamen, vt solent ij, qui malã causam agunt, nunc hoc, nũc illud proponẽte, nũc vtroq; relicto ad aliud cõfugiente, eam oppugnante, quod latius tam ex scholijs nostris, vbi opus fuerit: quã ex ipsa historiæ Clemẽtinæ serie cũ summa voluptate & vtilitate cognoscere poterit studiosus lector.

Vtilissima certè lectori huiusce libri lectio erit. Præterquam quod vera fides de vno et vero Deo nostro ac Seruatore Christo luculentissimè & firmissimè docetur demonstraturque præterea Magi impia hæresis, tam copiosè, vt nusquam apud alium ita, describitur: permulta etiam alia scitu sanè necessaria & iucunda ex eo cognosci poterunt.

Proponitur in hoc quidem Mago, pulcer typus & imago omniũ hæreticorum quomodo cõfidant hæretici disputantib. quo suo arbitratu scripturas sacras explicent: easq; quanta cum copia citent. quæ omnia, conducet in hoc homine considerare, et quemuis ob oculos ponere, ne mox scripturis auditis à fide catholica ob hominũ vel doctrinã vel suauem eloquentiã deficiamus. Est & illud in hoc ipso præterea bene considerandũ, Magum accusare bonum Deum, quod præter fidẽ suiue agnitionẽ etiam legẽ velit cõpleri. nã quid aliud nũc ecclesiæ obiectãt hæretici? qui legẽ datã aiũt, nõ vt obseruetur, sed vt saltẽ peccatũ inde noscatur: quod nos fatemur quidẽ: sed et illud alienũ verum esse persuasũ habemus. Perspicitur deniq; in Mago, q̃ pniciosæ sint artes, quãdo in malũ peruersũq; hominẽ incidãt.

Docet autẽ Petrus, quomodo congrediendum ac disputandum sit cum hæreticis: & quantum humanæ rationes ac quatenus fidem confirment. cur diaboli hominum corpora frequẽter animosq; inuadant. atq; hæc omnia præter veram fidem, miram modestiam & sapientiam, quæ hîc in ipso est cernere.

Postremũ, nihil hîc est, quod non sit planè catholicũ atq; eruditũ. Si cui tamẽ Pet. de sũma diuinitate obscuriùs quædã locutus fuisse videtur: is cogitet, velim, noluisse eũ apud indoctũ incredulumq; populũ, acerbissimũq; adeò religionis hostem, mysteria fidei apertiùs prædicare, neq; verò debuisse quod ipsemet ad suos in principio sequentis libri palàm testificatur.

RECO.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SECVNDVS RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

Disputatio I. Simonis Petri cum Mago apud Cæsaream.

VM AVTEM dies,quæ ad d[i]sceptandű cum Simone statuta fuerat,inlucesceret: Petrus primis gallorum cantibus surgens,excitauit etiam nos: eramus enim in eodem conclaui cubitantes,simul omnes tredecim: in quibus primus
B post Petrű,Zachæus: deinde Sophonias: Iosephus: & Michæas:Eliesdros,& Phinees:Lazarus & Hæliseus:post hos ego Clemens, & Nicodemus: deinde Niceta & Aquila, qui fuerant priùs discipuli Simonis: & docente Zachæo, cőuersi sunt ad fidem Christi. Mulierum sanè nulla prorsus aderat.Cumq; adhuc vespertinum lumen duraret,omnes resedimus: & Petrus videns vigilare nos,ac sibi intendere,salutatis nobis,cőtinuò dat sermonis exordiű. Mirari me equidem fateor,fratres,humanæ naturæ vim,quam ad omnia aptam, habilemq; esse video.Hoc autem dicere in memoriam venit ex his, quæ rebus ipsis expertus sum,vt cùm transierit mediű noctis,ego sponte iam suscitor, & vltrà somnus nequaquam venit ad me: quod mihi accidit ex eo,quia in consuetudine habui, verba Domini mei,quæ ab ipso audieram,reuocare ad memoriam, & pro ipsorum desiderio,suscitari animis meis,& cogitationibus imperaui: vt euigilans ad ea,& singu *Consuetudo.*
C la quæq; recolens ac retexens,possim memoriter retinere. Ex hoc ergo,dum omni cum dulcedine sermones Domini versare in meo corde desidero,consuetudo obtinuit vigilandi: etiam si nihil sit,quod cogitare velim. Ita ergò ineffabili quadam ratione,introducta alia consuetudine,vetus consuetudo mutatur: & id reuera,si non supra modum cogas,sed quantum recipit mensura naturæ. Neq; enim penitus somno carere possibile est: alioqui nec facta nox fuisset ad quietè. Et ego cùm audissem: Optime,inquam,dixisti Petre, quia consuetudo consuetudine commutatur. Nam & ego cùm nauigarem,primò turbabar,& intra me mihi omnia vertebantur, ita vt suggillari viderer,nec ferre possem brumam & molestiam maris: post paucos autem dies,vbi cősuetudo facta est,tolerabiliter ferre cœpi: ita, vt manè statim vnà cű nautis cibum sumere delectarer,cùm priùs ante horam septimam capiendi cibi consuetudo non esset. Nunc ergo,ex ista sola consuetudine,circa illud tempus, quo comedere cum nautis solebam,esuries admonet me: quod tamen rursus depellendű spe-
D ro,cùm alia fuerit consuetudo suscepta. Credo ergo etiam tibi vigiliarum cősuetudinem,vt perhibes,institutam: & opportunè hoc nobis exponere voluisti, vt & nos aliquantulum somni à nobis abijcere atq; effugare non pigeat: vt possimus doctrinæ viuentis instituta suscipere. Vbi enim decocti fuerint cibi,& mens acceperit nocturna silentia,oportunissimè quę docentur,insident. Et Petrus libenter accipiens, *Silentium* quod intellexerim,præfationis eius caussam,ad vtilitatem nostram prolatam, cőlau- *studijs sacrum.* dans me,adhortandi & incitandi sine dubio gratia, consequentem cœpit expedire sermonem. Opportunum mihi nunc & necessarium videtur, de his, quæ imminent, aliqua discutere,id est,de Simone.

Petrus vult,vt deliberetur,qua ratione disputandű sit cum Mago piè,ita,ne veritas periclitetur, aut iniquè tractetur,indignum,cuius cőperire verba Dei. Facilius etiam fore exploratu,quis sit Simonis animus,cum impio hoste non disputandum,sed hortandum esse ad meliorem tum mentem, tum vitam.

Scire enim velim,quibus sit moribus,& quibus sit actibus: quòd mihi,si quis scit,

 indicare

indicare non cesset: refert enim ista prænoscere. Nam si in mandatis habemus, vt venientes ad ciuitatem, discamus priùs, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus: quantò magis conuenit noscere, quis, qualisúe sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Soliciti enim, & valde soliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & alias ob causas vtile est, viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari quòd bona sint, emendatus est, & inculpabilis: hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis & humanus est, quæ vtique bona esse nullus ambigit: tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona virtutum: etiam, quod deest, fidei, & scientiæ conferatur: & in quibus maculari videtur eius vita, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in his, quæ palàm sunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus: non me oportet ei aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui: sed magis protestari & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitijs emendet. Quod si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere, quæ cum minùs rectè agentem, non oportet audire, prudenter eum debemus eludere: nam nihil omninò respondere, auditorum causa vtile non videtur, ne fortè existiment nos responsionis penuria declinare certamen: & fides eorum lædatur, non intelligentium propositum nostrum. Cumq; hæc Petrus dixisset ad nos, Niceta rogat permitti sibi dicere aliquid: atque indulgente Petro, Cum venia inquit:

Matth. 7.

E

F

Niceta monet Magum dialecticum esse, & confidere disputationibus: quo graphicè hæreticorum natura depingitur: quin & Magum esse.

Obsecro te Domine mi Petre, audias me valde solicitum tui, & verentem, ne fortè in certamine, quod tibi est cum Simone, superari videaris. Solet enim frequenter accidere, vt qui veritatem defendit, non semper obtineat: dum aut in aliquo præuēti sunt auditores, aut non grandem curam melioris sententiæ gerunt. Super hæc autem omnia, & ipse Simon vehementissimus est orator, in arte dialectica, & syllogismorum tendiculis enutritus: quod aūt est omnium grauius, & in arte magica valde exercitatus: & ideo metuo, ne fortè tam validè ex omni parte munitus, apud eos, qui ignorant eum, falsa allegans, putetur vera defendere. Neq; enim vel nosipsi eum potuissemus effugere, & conuerti ad Dominum, nisi dum adiutores eius & errorum socij sumus, agnouissemus, quod deceptor esset, ac magus. G

Confirmat Aquila Nicetæ sententiā, latius explicans Magiam ipsius, quā apud eum, cùm suus discipulus esset, viderit: item ortum, patriam, parētes, gentem, studia, mores, doctrinam, denique eius origmē.

Cumq; hæc Niceta dixisset: Aquila quoq; rogans sibi dicendi facultatē dari, hoc modo etiam ipse prosequutus est: Suscipe, quæso, & mei erga te amoris curam, optime Petre, & ego enim valde solicitus sum pro te. Nec reprehendas nos in hoc: quia curā gerere alicuius, ex affectu venit: negligere aūt, non minus est, quàm odisse. Testem verò inuoco Deum: quia, non, vt segniorē te in certamine sciens, metuo pro te, quippe, qui nec vnquam tibi præsto fuerim disputanti: sed qui illius impietates bene nouerim, existimationē tuā cogito, simul & animos auditorū, & ipsius ante omnia veritatis statum. Vehemens enim est hic Magus ad omnia, quæcunq; voluerit: & supramodū scelestus: in omnibus enim eum diligenter agnouimus, vtpote, qui à puero malorum eius auditores fuerimus & ministri: & nisi nos Dei amor abrupisset ab eo, in eisdem cū ipso etiam nunc versaremur malis: sed ingenitus quidam nobis erga Deum affectus, scelera quidem eius exosa, cultum verò Dei amabilem fecit. Vnde & arbitror opus fuisse diuinæ prouidentiæ, vt nos primò familiares eius effecti notitiam caperemus, quomodo, vel quali arte, prodigia, quę facere videtur, efficiat. Quis enim est, qui non obstupescat super his, quæ facit, mirabilibus? & non putet eum de cælis Deū ad salutē hominū descendisse? Ego de meipso fateor, nisi interiùs cū scissem, & interfuissem actibus eius, subripi mihi facilè potuisset: vnde non fuit magnū nos ab eius consortio separari, scientes eum magicis artibus, & commentis scelerum niti. Quod si vis etiam ipse de eo cūcta cognoscere, quis ipse sit, qualisúe, & vnde, vel H

qua-

A qualiter patrentur, quæ gerit, ausculta. Simon hic, patre Antonio, matre Rachele natus est: gente Samaræus: ex vico Gytthorum: arte magus: Græcis tamen literis liberalibus adprimè eruditus, gloriæ ac iactantiæ supra omne genus hominum cupidus; ita, vt excelsam virtutem, quæ supra creatorem Deum sit, credi se velit: & Christum putari: atq; Stantem nominari. Hac autem appellatione vtitur, quasi, qui neget posse se aliquando dissolui: adserens carnem suam ita diuinitatis suæ virtute compactã, vt possit in æternum durare. Hinc ergo Stans appellatur, tanquam qui nõ possit vlla corruptione decidere. Interfecto etenim, sicut scis & ipse, Baptista Ioanne, cùm Dositheus hæreseos suæ inisset exordium, cum alijs triginta principalibus discipulis, & vna muliere, quæ Selene, hoc est, Luna vocitata est.

Simon magus quis fuerit.

Luna) Præstat retinere ipsum Græcum vocabulum. Itaque nos restituimus, Selene, hoc est nostris, Luna. Vsitatius hoc est in omnibus historicis. Ne dicam ineptius videre solere in aliam linguã transferri propria nomina, vbi gratiam & vim suam plerunque amittant. Vocatur hoc scortum à plerisque ἑλένη, *quòd*
B *hanc in Helena illa Troiana inhabitasse credi vellet Magus. Vtroque nomine illi celebrata. Porrò de Simone hoc Mago consule latius Irenæum, contra hæreses, libro primo Elenchi. Et Epiphanium, in Simonianis. Vnum locum, quo hæc historia plurimùm illustrabitur, ex Iustino Martyre Philosopho, quẽadmodum is de Mago ad Antoninum Imp. perscripserit, in priore sua pro fide nostra defensione adijcere nõ grauabor. Verba ipsius sunt.*

Καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου εἰς οὐρανὸν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν. Σίμωνα μέν τινα, Σαμαρέα τὸν ἀπὸ κώμης λεγομένης Γίπτων, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης, δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας, ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν ὡς θεὸς τετίμηται, ἐν τῷ Τίβερι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν, ἔχων ἐπιγραφὴν ῥωμαϊκὴν, ταύτην, ΣΙΜΩΝΙ ΔΕΩ ΣΑΓΚΤΩ, ὅπερ ἐστὶ, Σίμωνι τῷ ἁγίῳ. καὶ σχεδὸν μὲν πάντες Σαμαρεῖς, ὀλίγοι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν, ὡς τὸν πρῶτον θεὸν ἐκεῖνον ὁμολογοῦντες, προσκυνοῦσι. καὶ Ἑλένην τινὰ τὴν συμπερινοστήσασαν αὐτῷ, κατ' ἐκεῖνο
C τοῦ καιροῦ, πρότερον ἐπὶ πλοὺς σταθεῖσαν ἐν Τύρῳ τῆς Φοινίκης, τὴν ἀπ' αὐτοῦ πρώτην ἔννοιαν λέγουσι. *Luculentum hoc testimonium, eius viri in primis, qui proximè ad Clementis tempora accessit. Quanquam nesciam, an quicquam hac historica descriptione possit esse dilucidius. adeò aperte omnia ab origine de initijs sectæ huius Magi repetit, & quidem planius, quàm alij omnes. Qui tamen plura desiderat, Eusebium Pamph. legat, libro 2. hist. eccles. cap. 12. 13. 14. Et, Niceph. Call. lib. 2. cap. 14.*

Vnde & illi triginta quasi secundũ Lunæ cursum in numero dierum positi videbantur: Simon hic malæ, vt diximus, gloriæ cupidus, accedit ad Dositheũ: & simulatis amicitijs, exorat, vt, si quando aliquis ex illis triginta obijsset, in locũ defuncti se continuò subrogaret: quia neq; statutũ numerum excedere apud eos fas erat: neq; ignotum aliquem inserere, aut nondũ probatum: vnde & cæteri studentes digni loco ac numero fieri, secundũ sectæ suæ instituta placere per omnia gestiunt: quò possit vnusquisq; ex his, qui illum numerum sequuntur, cùm fortè aliquis, vt diximus, decesserit, dignus videri, qui in locum defuncti substitui debeat.

D *Meminit Dosithei Dositheanorũq; asseclarũ, Niceph Callistus libro 4. hist. Eccles. cap 7. ex Egesippo. Et Hieronymus aduersus Luciferianos: &, in Epitaphio Paulæ. Item. Epiphanius Cypri libro primo Panarij, hæresi 13. Sed nusquã luculentius tota historia ab initio pertexitur, atque hic fit à Clemente.*

Igitur Dositheus plurimis ab hoc exoratus, vbi locus intra numerum factus est, introduxit Simonem. Sed hic non multò pòst incidit in amorem mulieris illius, quã Selenen, id est Lunam vocant, nobisq;, vtpote familiaribus suis omnia concredebat, quòd magus esset, & quòd amaret Selenen, quódq; gloriæ cupidus, noluit ea inglorius frui: sed expectare patienter, donec honestè ea vti liceret: si tamen etiam nos cõspiraremus ei ad omnia quæ vellet: sed & mercedem ministerij huius daturũ se nobis pollicebatur: summis vt honoribus affici, & dij esse ab hominibus crederemur: tantùm vt mihi, inquit, Simoni deferatis primatus, qui possum magica arte multa signa & prodigia ostendere, per quæ possit vel gloriæ, vel sectæ nostræ ratio constare. Possum enim facere, vt volentibus me cõprehendere, nõ appaream: & rursus volens

videri

Quanta esse fecerit Simon per magiam.

videri, palàm sim: Si fugere velim, montes persorem, & saxa quasi lutum pertransea: E
si me de monte excelso præcipitem, tãquam subuectus ad terras illæsus deferar: Vinctus memetipsum soluam: eos verò, qui vincula iniecerint, vinctos reddam: in carcere colligatus, claustra sponte patefieri faciam: statuas animatas reddam: ita, vt putentur ab his, qui vident, homines esse: nouas arbores subitò oriri faciam, & repentina virgulta producam: in ignem memetipsum iniijciens non ardeam. Vultum meum commuto, vt non agnoscar: sed & duas facies habere me, possum hominibus ostendere: Ouis aut capra efficiar: pueris paruis barbam producam: in aerem volando inuehar: aurum plurimum ostendam: Reges faciam, eosq; deijciam. Adorabor vt Deus, publicè diuinis donabor honoribus, ita, vt simulacrum mihi statuentes, tã-

Quod de se fe est pollicitus Simon, id est consequutus.

quam Deum colant & adorent. Et quid opus est multa dicere? quicquid voluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti causa consummata sunt. Denique aliquando, inquit, cùm mater mea Rachel iuberet me exire ad agrum, vt meterem: ego falcem videns positam, præcepi ei, vt iret & meteret: & messuit decuplo amplius cæteris. Multa iam noua virgulta produxi de terra, & conualescere ea feci: & F sub momento temporis apparere feci: & montem proximum, ego fecundo perfo-

Nam in Tiberi simulacrum erat, cui inscriptio fuit, Simoni Deo sancto vt ex Iustino suprà retulimus.

raui. Sed hæc cùm diceret de virgultis productis, & monte perforato: stupescebam pro eo, quòd etiam nos circumuenire vellet, quibus se commendare & concredere videbatur: sciebamus enim, quod à proauis hæc fuissent, quæ à se nuperfacta perhibebat. Hæc ergò nos ab eo flagitia audientes, & horum deteriora, sequebamur, tamen & ipsi eius scelera: & alios ab eo decipi patiebamur: multa etiam mentientes pro eo: & hoc, priusquam aliquid faceret eorum, quę promiserat, ita, vt nullis adhuc gestis, à nonnullis tamẽ putaretur Deus. Interim in initio, cùm adhuc inter triginta Dosithei discipulos haberetur, cœpit ipsi Dositheo derogare, tãquàm qui nõ integrè nec perfectè doceret, idq; eum non inuidia facere, sed inscientia. Verùm Dositheus, vbi sibi derogari sensit à Simone, verens, ne opinio sua obscuraretur apud homines, qui eum putabant, ipsum esse Stantem, furore cõmotus, cùm ad scholam solito conuenissent, virga correpta verberare Simonem cœpit, & repentè per corpus eius, quasi per fumum, visa est virga transire: super quo obstupefactus Dositheus, ait ad eum: G
Dic mihi, num tu es Stans? vt adorem te: Cumq; Simon respondisset, ego sum: Dosi-

Dositheus moritur.

De ipsius morte, consule Epiphanium.

theus videns se non esse Stantem, cecidit & adorauit eum: & Simoni quidem cedit principatu suo, ipsiq; obedire omnem triginta virorum ordinem iubet: semetipsum verò in locum Simonis statuit, & non multò pòst defunctus est. Igitur post obitum Dosithei, Simon accepit Selenen, cum qua vsque ad præsens circuit: vt videtis, decipiens turbas: & adserens semetipsum quidem virtutem esse quandam, quæ sit supra

Silenen Simon sapientia n vocat ut videris: πρώτην ἔννοιαν, id est, primã animi conceptionem siue intelligentiam, auctore Iustin.

conditorem Deum: Selenen verò quæ secum est, esse de superioribus cœlis deductã, eandemq; cunctorum genitricem, adserit esse sapientiam: pro qua, inquit, Græci & barbari confligentes, imaginem quidem eius aliqua ex parte videre potuerunt: ipsam verò, vt est, penitus ignorârunt: quippe, quæ apud illum primum omnium, & solum habitaret Deum. H

Epiphanius planè eadem, sed luculentiùs recenset: appellâsse, ἔννοιαν ἢ πνεῦμα ἅγιον ταύτην, καὶ δύναμιν ἄνωθεν καλοῦσαν. αὕτη δὲ ἦν ἡ τοῖς ἕλλησί τε, καὶ Τρωσί, καὶ ἀνωτάτω πρὶν τὸν κόσμον γενέσθαι, καὶ μετὰ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀοράτων δυνάμεων τὰ ἴσα ἰσότυπα πεποιηκυῖα. αὕτη δέ ἐστιν ἡ νῦν σὺν ἐμοί, καὶ διὰ ταύτην κατελήλυθα καὶ αὕτη δὲ προσεδόκα τὴν ἐμὴν παρουσίαν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἔννοια, ἡ παρ' ὁμήρῳ ἑλένη καλουμένη. &c. τὰ πάντα ταύτην παλαὶ καὶ ἔννοιαν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ ἑλένην, καὶ τὰ ἄλλα.

Et hæc, atque alia his similia cum verborum pompa proferens, decepit multos. Sed & hoc indicare debeo, quod ipse ego vidisse me memini, cùm esset aliquando Selene illa eius in turre quadam, multitudo ingens ad eam conuenerat peruidendã, & vndique circa turrim stabat: at illa per omnes fenestras turris illius omni populo procùbere ac prospicere videbatur. Et multa alia mirabilia fecit, & facit, ita vt stupẽtes pro his homines, putent eum ipsum esse summum Deũ. Nam mihi aliquãdo, &

Nicetæ

A Nicetæ rogantibus, vt exponeret, quomodo hæc pòssint arte magica effici, & quæ esset huius rei natura? Simon tanquam familiaribus suis, explanare ita cœpit: Pueri, inquit, incorrupti, & violenter necati, animam adiuramentis ineffabilibus euocatam adsistere mihi feci, & per ipsam fit omne, quod iubeo. Et ego: Est'ne, inquã, possibile animæ hæc facere? Ille respondit: Hoc vos scire volo, quia secundum locum post Deum obtinet anima hominis, cùm exuta fuerit à corporis sui tenebris. Statim deniq; & præscientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiam. Et ego respondi: Cur ergò interfectorum animæ non vlciscuntur interfectores suos? At ille: Non meministi, inquit, quod dixi, quia cùm exierit de corpore, etiam præscientiam habet? Memini inquam. Ob hoc, inquit, cùm excedit è corpore, statim prænoscit futurum esse iudicium: & vnumquemq; pro his, quę hic egerit malis, pœnas daturum: & ideo nolunt vlcisci interfectores suos, quia & ipsæ pro suis malis, quæ hic commiserant, perferunt cruciatus: & illos sciunt in iudicio grauiora manere supplicia. Su-

Absurdum commentū Simonis de puero necato, etiam hodie receptum apud magos.

Simon semetipso cōfodit: ita nusquā sibi cōstat Mēdacium.

B per hęc autem omnia, nec permittitur eis exire, aut facere quicquam, ab Angelis qui eis præsunt. Et ego respõdi: Si non permittitur eis ab Angelis huc venire, aut facere, quod volunt: quomodo Mago euocanti obtemperat anima? Ipsis, inquit, animabus venire volentibus non indulgent: cùm verò hi, qui præsunt angeli, adiurati fuerint per maiorem suum, excusationem habent nostræ, qui eos adiuramus, violentiæ: vt permittant exire animas, quas euocamus: non enim illi peccant, qui vim patiuntur, sed nos, qui inferimus, necessitatem. Ad hæc Niceta, vltrà non ferens, pręproperè respondit, quod & ego quidem facturus eram: sed priùs eum expiscari de singulis cupiebam: sed, vt dixi, Niceta præueniens: Et tu, inquit, nõ times diem iudicij, qui vim Angelis facis? & animas euocas? & homines decipis? & honorem tibi diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis persuades, quod neq; iudicium erit: vt nõnulli Iudæorum fatentur: neq; animæ immortales sint, quod videtur pluribus, cùm ipse oculis tuis videas eas, & commonitionem diuini iudicij capias ex ipsis.

Genij præsides animarum.

C *Nonnulli Iudæorum. Hi dicebantur Sadducæi hæc & iudicium extimum, & resurrectionem, & immortalitatem negantes animi: vnde Christo memorabilem illam quæstionem de Resurrectione. Matt. 22. proposuerunt. ea nota est.*

His ab eo dictis impalluit Simon, & tamen post paululũ recolligens se, ita respondit: Ne putetis, inquit: quòd generis vestri homo sim ego, neq; Magus sum: neque amator Selenes: neq; Antonij filius. Antè enim, quàm mater mea Rachel conueniret, cũ eo, adhuc virgo cõcepit me, cùm esset in potestate mea, vel paruũ esse, vel magnum: & hominẽ inter homines apparere. Tentandi ergo gratia vos primos assumpsi amicos, vt in cęlestibus & ineffabilibus locis meis primos vos collocem, cùm probauero. Humana ergo de meipso mẽtitus sum, vt vos manifestiùs cõprobarem, num integrum erga me seruaretis affectũ. Ego verò hæc audiens, ipsum quidem miserum iudicans: impudentiam tamen eius admirans: & pro eo ipse erubescens: simul & veritus, ne quid in nos moliretur mali, innuo Nicetæ, paulisper vnà mecũ simulare: &

Simon mẽtitur se ex virgine natum.

D aio ad eũ: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus, incorruptibilis Deus: sed suscipe magis affectũ nostrum, & animum volentem scire, qui sit Deus: nondum enim sciebamus, quis esses: & nec aduertebamus, quia tu es, quẽ quærebamus. Hæc & his similia vultu pro re aptato prosequentibus nobis, vanissimus credidit nos deceptos, & eò magis elatus addidit etiam hæc: Propitius vobis iam sum, pro affectu, quem erga me Deum geritis: me enim diligentes, nesciebatis: & me quærentes, ignorabatis. Sed nolo dubitetis, quia hoc est verè Deũ esse, cùm potest quis paruus effici, vel magnus, si voluerit: nam quoquo modo apparere hominibus poteram. Nũc ergo incipiam vobis aperire, quod verum est. Ego virtute mea quodã tempore aerem vertens in aquã: & aquã rursum in sanguinẽ, carnemq; solidans, nouũ hominẽ puerum formaui: & opus, cõditore Deo multò nobilius, protuli. Ille enim creauit hominẽ è terra: ego autem, quod est difficiliùs, ex aëre: quemq; rursus resoluens aëri reddidi: speciem tamen eius, imaginemq; depictam in interiore cubiculo collocaui, vt esset

Præfert se Deo Simõ: è numeratis fictitijs & inutilibus miraculis.

indicium

indicium ac memoria operis mei. Hæc autem intelligebamus eum dicere pro puero E
illo, cuius vi, necati animâ, ad ea, quæ volebat, ministeria vtebatur. Petrus ergo hæc audiens, cum lachrymis ait:

Petri lacrimabundi de ipsius Magi impietate & periculosissima cæcitate oratio, causas recensens, vnde & cur homines Christo & religioni aduersentur.

Miror admodum immensam Dei patientiam: & è contrario, in nonnullis humanæ temeritatis audaciam. Quæ enim ratio inueniri vltrò poterit, quæ Simoni suadeat, quod Deus iudicet iniquos, cùm ipse sibi persuadet, quòd animarum obedientia ad scelerum suorum vtatur ministerium? re autem vera à dæmonibus illuditur: tamen, cùm per hæc ipsa certus sit, quod immortales sunt animæ, & iudicatur pro his, quæ gesserint: & qui se putet reipsa videre ea, quæ nos fide credimus, quamuis, vt dixi, illudatur à dæmonibus: tamen arbitratur se ipsam animæ videre substantiã: Quãdo hic, inquam, fatebitur vel malè se agere in tanto malo positus? vel iudicandum se pro his, quæ gerit? qui sciens, Dei iudicium contemnit, & inimicum se exhibet Deo, F
& audet tam nefanda committere?

Tres docet causas Petrus, quæ cogunt aduersari mortales Christo, & vera religioni: Ignorantiam, peccatorum multitudinem, superbiam.

Vnde certum est, fratres mei, nonnullos veritati ac religioni Dei non ideo aduersari, quòd eis nequaquam ratio fidei cõstare videatur: sed, quia [1] aut nimietate quadam peccatorum inuoluti: aut [2] malis suis præuenti, & tumore cordis elati sunt: ita, vt nec ea quidem credãt, quæ oculis suis se videre arbitrantur. Verùm, quoniam ingenita erga conditorem Deum sufficere ad salutem videbatur affectio, his, qui diligerent eum: studet inimicus hanc affectionem in hominibus peruertere: & inimicos eos efficere, atque ingratos cõditori suo. Testor autem cœlum ac terram, quòd si, quantum cupit inimicus deseuire, permitteretur etiam à Deo: olim omnes homines deperiissent: sed misericordiæ causâ non finit Deus. Quod si affectum suum homines conuerterent ad eum, omnes sine dubio saluarentur, etiam si pro aliquibus delictis ob iustitiam corripi viderentur. Sed nunc plurimi hominum inimici effecti G
sunt Dei, quorum malignus corda penetrauit: & affectum, quem eis conditor Deus inseruerat, vt erga se haberent, in semetipsum deflexit. Aliorum verò ijs, qui aliquãtulùm vigilare videbãtur, in phantasia gloriæ & splendoris apparẽs: & magna quædam atq; ingentia repromittens: euagari nihilominus à Deo vero mentem atq; animum fecit: quæ tamen perpetrare, ei iusta quadam permittitur ratione.

Aquila docta quæstio, Cur aliquid dæmonibus in homines permittatur. Quam Petrus eleganti similitudine doctè explicat.

Ad hæc Aquila respondit: Quid ergo delinquunt homines, si malignus transformans se in splendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quàm ipse cõditor Deus? Et Petrus: Puto, inquit, hoc iniustiùs nihil esse: & quatenus iniustum sit, audi. Si filius tuus qui à te omni diligẽtia eruditus est, & nutritus, atq; ad virilẽ perductus ætatem, ingratus tibi sit: & relinquens te, ad alium, quem fortè ditiorem viderit, eat: H
& honorem, quem tibi debebat, illi exhibeat: ac spe maioris lucri Naturam neget, & iura paterna defugiat: rectum tibi videtur, an impium? Et Aquila respondit: Omnibus palam est, quod impium sit. Et Petrus: Si ergo in hominibus hoc impium dicis: quantò magis in Deo, qui supra omnes homines honore ab hominibus dignus est? cuius non solùm beneficijs fruimur: verum & ope ac virtute esse cœpimus, cum nõ essemus: cuiq; si placeamus, merebimur ab eo, vt etiam æterni in honis simus. Vt ergo infideles à fidelibus: & pij discernantur ab impijs: permissum est maligno, vti his artibus, quibus singulorum erga verum parentem probentur affectus. Quòd si verè esset aliquis Deus alienus: tamen ab eo, qui nos creauerat, quiq; nobis pater, & conditor fuerat, rectúmne erat, relicto proprio transire ad alienum? Et Aquila: Absit, inquit. Tum Petrus: Quomodo ergo dicemus malignam esse causam peccati nostri? cùm hoc permissu Dei fiat, vt per ipsum probentur, & in die iudicij arguantur,

Solutio. Dæmones adfligunt vt probetur cõstantia nostra.

his

A hi, qui maioribus pollicitationibus inuitati, veri patris & conditoris sui reliquerint pietatem: hi verò, qui fidem & charitatem proprij patris, etiam cum paupertate, si acciderit, & cũ tribulatione seruauerint, donis cœlestibus in regno eius, & immortalibus muneribus perfruantur? Sed hæc aliàs diligentiùs exponemus. Quid autem Simon egerit post hæc, scire cupio. & Niceta respondit:

Redit volente Petro ad historicam narrationem Niceta de Mago, vsque ad suam conuersionem.

Vbi intellexisse eum sensimus, quod deprehensus esset à nobis, colloquuti inter nos de sceleribus eius, reliquimus eum: & ad Zachæum venimus, hæc ipsa ei, quæ tibi nunc protulimus, indicantes. At ille benignissimè nos suscipiens, & de fide Domini nostri Iesu Christi edocens, fidelium numero sociauit. Cumq; hæc Niceta dixisset, Zachæus qui paulò antè egressus fuerat, ingrediebatur, dicens: Tempus est, vt procedas ad disputandũ Petre: turba enim multa in atrio domus congregata te operitur: quorum in medio, multis fultus ad scelus asseclis, cõstitit Simon. Tum Petrus, B vt hæc audiuit, orationis gratia secedere me iubens, nondum enim eram dilutus à peccatis, quæ in ignorantia commiseram, ait ad reliquos: Oremus fratres, vt Deus per Christum suum pro ineffabili misericordia sua adiuuet me exeuntem pro salute hominum, qui ab ipso creati sunt, & hæc cùm dixisset, oratione facta, processit ad atrium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos vbi omnes summo silentio ad se intentos vidit, & magum Simonem in medio eorum, velut signiferum, stantem, hoc modo cœpit:

DISPVTATIO PETRI CVM MAGO.

Principio Petrus congreßurus cum Simone, orat: & hortatur cæteros, vt orent pro fœlici disputationis succeßu.

Salutatio pacis, principium disputationis iuxta Christi preceptum, Matth. 10. quam eleganter Petrus enarrat, vt auditores faciat attentos, amantesque veritatis.

“ Pax vobis sit omnibus, qui parati estis dare dexteras veritatis. quicũq; enim obediunt ei, videntur quidem aliquid gratiæ referre Deo: porrò autem ipsi ab eo donũ summi muneris cõsequuntur, iustitiæ eius semitis incedentes. propter quod primũ est omnium, iustitiam Dei, regnumq; eius inquirere. Iustitiam quidem, vt rectè age- C re doceamur: regnum verò, vt quæ sit merces posita laboris & patientię nouerimus: in quo est bonis quidem æternorum bonorum remuneratio: his autem, qui contra voluntatem Dei egerint, pro vniuscuiusq; gestis pœnarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est, in præsenti vita positos, oportet vos agnoscere voluntatem Dei, vbi & agenti locus est. Nam si quis velit antè, quàm actus suos emendet, de his requirere: quæ non potest inuenire: stulta & inefficax erit huiuscemodi inquisitio. Tempus enim breue est, & iudicium Dei, gestorum causa agetur: non quæstionum. Ideoque ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, vt æternam vitam consequi mereamur? Nã si exiguum hoc vitę tempus per inanes occupemus, & inutiles quæstiones: inanes sine dubio & vacui ab operibus pergemus ad Deum: vbi iudicium, vt dixi, operum nostrorũ fiet. Vnaquæq; etenim res, suum tempus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus est: meritorum seculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum, ac temporum permutantes: primò quæ sit Dei D iustitia requiramus: vt tanquam iter acturi, abundãti viatico bonis operibus repleamur, quo possimus ad regnum Dei, tanquam ad vrbem maximam peruenire. Deus enim his, qui rectè sentiũt, per ipsa opera mundi, quæ fecit manifestus est, ipsius creaturæ suæ vtens testimonio: & ideo, cùm de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc eius iustitia requiramus & regno. Quod si aliquid nobis de secretis & reconditis inquirendum suggerit mens nostra, antequam de operibus iustitiæ requiramus, rationem reddere nobismetipsis debemus: quia si bene agentes salutem consequi meruerimus, tanquam casti & mundi euntes ad Deum, spiritu sancto replebimur: & omnia, quæ sunt secreta & occulta, sine vlla quæstionum cauillatione noscemus: quæ nunc, etiam si totum quis vitæ suæ tempus in inquirendo cõsumat, non solùm non poterit inuenire: sed & maioribus se erroribus insert: quia non per viam priùs iustitiæ incedens, ad portum vitæ peruenire contendit. Et propterea suadeo, primò iustitiam eius esse requirendam: vt per hanc iter agentes, & in via positi veri-

Matth. 6.

De quibus disputari velit, doctè docet.

Veniet enim nox vbi nemo operari poterit.

Ioan. 9.

Rom. 1.

Propositio.

Nihil proficitur in scripturis diuinis sine spiritu sancto: & studio sanctè viuendi.

tatis, verum Prophetam inuenire possimus: non velocitate pedum: sed operum bonitate currētes: vt ipso duce vsi, nullum viæ huius patiamur errorem. Si enim ipsum sequētes, ingredi meruerimus illam, quò peruenire cupimus, ciuitatem: omnia iam, de quibus quæritur, oculis videbimus, tanquam hæredes omnium facti. Intelligite itaq; viam, esse hunc vitæ nostræ cursum. Viatores, eos, qui bona opera gerunt. Portam, verum Prophetam, de quo dicimus. Vrbem, regnum esse, in quo residet omnipotens pater, quem soli videre possunt hi, qui mundo sunt corde. Non ergo nobis difficilis videatur huius itineris labor: quia in fine eius requies erit: nam & ipse verus Propheta ab initio mundi, per seculum currens, festinat ad requiem. Adest enim nobis omnibus diebus: & si quando necesse est, adparet, & corrigit nos, vt obtemperantes sibi ad vitam perducat æternam. Mea ergo ista sententia est, sicut & vero Prophetæ visum est, vt primò de iustitia requiratur: ab his maximè, qui Deum se nosse profitentur. Si ergo habet aliquis, quod esse rectiùs putet, dicat: & cùm dixerit, audiat: sed cum patientia & quiete. Propter hoc enim ab initio, salutationis specie pacem cunctis precatus sum.

Pulcerrima descriptio cursus huius vitæ.
Via.
Viatores.
Porta.
Vrbs.

E

F

Magus reijcit, tanquam ineptam ad veritatis inquisitionem, Pacem. atque Simonis illud hactenus in plerisque scholis theologorum mirè locum habuit. Philosophatur autem Magus eleganter, iuxta mundi sapientiam optat, euehitque pugnam præ pace, eamque pacis matrem vocat, estque ea sententia Hesiodi priore de officijs & diebus libro. Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Atque hic cernitur, quàm inutilis sit ad regni Dei mysteria, carnis prudētia. Petrus explicat contrà, quam pacem velit, vt cum quiete scilicet & ordine veritas, non rixosè quæratur. ac suam sententiam illustrat eleganti similitudine, causisq; firmat.

Ad hæc Simon respondit: Nos pace tua opus non habemus: si enim pax sit & cōcordia, ad inueniendam veritatem nihil proficere poterimus: habent enim inter se pacem & latrones: & scortatores: & omnis nequitia cū semetipsa concordat: & nos ergo, si ob hoc conuenimus, vt pacis causa omnibus, quæ dicuntur, præbeamus adsensum, nihil auditoribus couferemus: sed è contrario illusis eis, nos amici discedemus: propter quod noli inuocare pacem: sed magis pugnam matrem eius, & si potes G expugna errores. Nec requiras amicitiam iniustus adsentationibus paratā: hoc enim te ante omnia scire volo, quia duobus inter se dimicantibus, tunc erit pax, cùm alter ceciderit superatus: & ideo pugna, vt potes, nec requiras pacem sine bello, quod impossibile est: aut si potest fieri, ostende. Ad hæc Petrus. Attentiùs audite, ô viri, quæ dicimus. Ponamus mundum hunc campum esse aliquem magnum: & ex duabus ciuitatibus, quarum Reges sibi inuicem sint contrarij, missos esse singulos ad dimicādum Duces: & illum quidem boni Regis ducem, consilium dare, vt vterq; exercitus absq; sanguinis profusione, melioris in regis iura cōcedat: quo fine periculo omnes salui fiant: illum verò contrarium dicere: Non, sed pugnetur: vt non, qui dignus est: sed qui fortior ipse cum his, qui euaserint: regnet. Quæso vos, quid magis eligeretis? nō dubito, quin, vt cum incolumitate omniū, Regi meliori manus darentur: & ego nunc nō, vt Simon ait, pacis causa adsensum volo cōmodari, his, quæ malè dicuntur: sed vt cum quiete & ordine veritas requiratur. Nōnulli enim in disputationum certamine, vbi errorem suum senserint consutari, causa perfugij conturbare continuò incipiunt, & mouere lites, ne palàm fiat omnibus, quod superātur: & propterea ego frequenter exoro, vt cum omni patientia & quiete indago disputationibus habeatur, vt si fortè aliquid minùs rectè dictum videatur, repetere id, & apertiùs liceat explanare: solet enim interdum aliter dici quid, & aliter audiri: dum aut minùs lucidè profertur, aut minùs vigilanter aduertitur: & ob hoc patienter cupio haberi sermonem, vt neq; subripiat alter alteri: neq; sermonē dicentis, intempestiuus sermo contradicentis interrumpat: neq; reprehendendi studiū geramus: sed liceat, vt dixi, minùs planè dicta repetere: vt examinatione iustissima clarescat veritatis agnitio. Scire enim debemus, quia, si quis à veritate vincatur, nō ipse vincitur, sed ignorātia, quæ in ipso est, quæ est dæmon pessimus: quàm qui potuerit effugare, salutis accipit palmā.

Verè enim dictum est. Nimiū altercando veritatem amitti.

H

*

Respondet ei, quod Magus Petrum dixerat mentione pacis diuerticula quærere.

Propo-

A Propositum nanq; nobis est, prodesse auditoribus: non, vt malè viuamus, sed vt pro agnitione veritatis bene viuamus. Si enim veritatis inquirendæ studio sermo mo ueatur, etiam si quid minùs plenè pro humana fragilitate dicemus: Deus pro ineffa bili sua bonitate, ea quæ desunt, latenter auditorum sensibus abimplebit. Iustus est enim, & secundum vniuscuiusq; propositũ, alijs quidem in promptu facit esse, quod quæritur: alijs verò obscurum reddit, etiam quòd palàm positum est. Quia ergo via Dei, via pacis est: cũ pace, quæ Dei sunt, requiramus ad hæc si quis habet, quod prosequatur, locus est. Si verò nullus est, qui respõdere velit, ego dicere incipiam, & quæ mihi ab alio possunt obijci, ipse in medium prolata, dissoluam. Cùm ergo Petrus cœpisset continuare sermonem, Simon interrupta oratione eius.

Pro cuiusq; studio vel clara, vel obscura sunt mysteria diuina.

Magus rursus interturbat & interpellat Petrum, pacem modestiamque in disputando reijciens, arguens eum imperitia, qui contraria magistro doceat, quòd is gladium, non pacem docuerit, peruertens in aliam sententiam Christi domini verba.

B Cur, inquit, festinas ipse tibi dicere, quæ tibi videntur? Intelligo versutias tuas: vis enim tibi ea ipse proponere, quorum absolutio benè tibi meditata est: vt ignorantibus turbis, videaris rectè aliquid dicere: sed apud me non tibi erit horum locus. Nũc ergo, quoniam, vt vir fortis polliceris te omni volenti proponere responsurum, mihi interim primò respondeto. Et Petrus: Paratus, inquit, sum: tantùm vt cum pace sit sermo. Tunc Simon: Non vides, inquit, imperitissime, quòd contraria agis magistro tuo? pacem deposcens, quod vtiq; non conuenit ei, qui expugnaturum se promittit ignorantiam? Aut, si tu rectè pacem ab auditoribus poscis, non rectè magister tuus dixit. Quia non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Aut enim tu bene dicis, & ille non bene: aut si magister tuus benè: tu pessimè: qui non intellexisti contraria te proferre ei, cuius te discipulum profiteris.

Petrus rectè seruatoris sententiam explicat à Mago peruersam.

Ad hæc Petrus: neq; qui misit me, malefecit, gladium mittere in terram: neq; ego *Matth. 5.*
C contraria ei ago, auditorum pacem requirens. Sed tu & imperitè & temerè reprehẽdis ea, quæ non intelligis: etenim quia pacem non venit mittere in terram magister non audisti: quod autem dixerit audisti: Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur: Propter quod non ego magistro diuersa sentio, pacem persuadens: quam ille seruantibus beatitudinem posuit. *Matth. 10.*

Simon Magus instat, sophisticè garriens, seruatorem non seruâsse pacem ideoque nec discipulos seruare debere.

Et Simon ait: Pro magistro respondere cupiens, ô Petre, multò eum grauiùs accusâsti, si cùm ipse non venerit pacem facere, hanc alijs seruare præceperit. Et quomodo alius ille eius sermo constabit, quem dixit? Quia sufficit discipulo, vt sit, sicut magister eius.

Distinguit Petrus pacis & Gladij vocabula. Gladium esse difficultatem patientiæ, labores & molestiam ob pietatem. Præterea Gladium vocari, bellum verbi & confutationem falsæ doctrinæ: denique pu-
D *nitionem contemptorum Euangelij, elegantissimè.*

Petrus ad hæc: Magister, inquit, noster, qui erat verus Propheta, & sui in omnibus memor, neq; sibi contraria loquutus est: neq; nobis ab his, quæ ipse gerebat, diuersa mandauit. Quòd enim ait: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium: & ex hoc videbitis separari patrem à filio: filium à patre: virum ab vxore: & vxorẽ à viro: & matrem à filia: filiam à matre: fratrem à fratre, socrum à nuru: amicum ab amico: Hæc omnia cõtinent doctrinam pacis: & quomodo, audi. Initio prædicationis suæ, vtpote, qui vellet omnes inuitare & adducere ad salutem, ac patientiam laborũ, tentationumq; habendam suaderet: pauperes beatificat, eosq; pro penuriæ tolerantia adepturos esse pollicebatur regna cælorum: vt sub tanta spe æquanimiter paupertatis pondus, spreta cupiditate portarent. Est enim vnum & maximum ex perniciosissimis peccatis, cupiditas. Sed & esurientes, & sitientes æternis bonis iustitiæ saturandos esse promisit, vt egestatem toleranter ferentes, nihil pro hac iniusti operis

Spe mercedis Christus laboret huius vitæ nobis edulcauit.

 moliren-

molirentur. Mundos quoq; corde similiter beatos dicebat, & per hoc Deũ visuros: E
vt vnusquisq; adipisci tantũ cupiens bonũ, semetipsũ à pessimis & pollutis cogita-
tionibus cõtineret. Sic ergo magister noster discipulos ad patientiã virtutis inuitãs,
bonum pacis, etiam cum labore patientiæ, suadebat esse seruandũ. E contrario verò
eos, qui in diuitijs ac luxuria versabantur, lugebat, qui nihil pauperibus largiebãtur,
arguens eos rationẽ reddituros: quia proximos suos, quos diligere, sicut seipsos de-
buerant, ne in egestate quidem positos miserati sunt. Hæc aũt dicens, alios quidem
obedire fecit: alios verò reddidit inimicos. Credentibus ergo & obedientibus pacẽ
Pax. habere inter se inuicem iubet, & ipsis dicit: Beati pacifici, quia ipsi filij Dei vocabũ-
tur. His aũt, qui non solũ nõ credidére, verùm & aduersarij doctrinæ eius facti sunt:
bellum verbi & confutationis induxit: quia ex hoc videbitis separari filium à patre:
Bellum ver- & virum ab vxore: & filiam à matre: & fratrem à fratre: & nurum à socru: & inimici
bi intelli- hominis domestici eius. In vnaquaq; enim domo, cùm inter credentem & non cre-
gendum in dentem cœperit esse diuersitas, necessario pugna fit: incredulis quidem cõtra fidem F
gladio. dimicantibus: fidelibus verò in illis errorem veterem, & peccatorum vitia confutã-
Luce 11. tibus. Similiter quoq;, etiam erga Scribas & Pharisæos vltimo doctrinæ suæ tempo-
re bellum gerit, arguens eos super actibus nõ bonis, & non recta doctrina, & quòd
clauem scientiæ, quam à Moyse traditam susceperunt, occultarent: per quam posśit
ianua regni cœlestis aperiri. Sed & nos ad prædicandũ mittens nominus noster præ-
Matth. 10. cepit nobis, vt in quamcunq; ciuitatem vel domum introierimus, dicamus: Pax huic
domui: & siquidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax vestra: si verò
non fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes aũt de domo, vel de ciuitate illa, vt
etiam puluerem, qui adhæserit pedibus nostris, excutiamus super eos. Tolerabilius
aũt erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati vel do-
mui. Quod vtiq; ita demum præcepit fieri, si prius in ciuitate vel domo veritatis ser-
mo prædicetur: ex quo vel recipientes veritatis fidem, filij pacis & filij Dei fiant: vel
non recipientes arguantur, quasi inimici pacis & Dei. Ita ergo & nos, magistri insti- G
tuta seruantes, pacem primò proponimus auditoribus, vt absq; vlla perturbatione
posśit via salutis agnosci. Quod si quis pacis verba non suscipit, neq; acquiescit veri-
tati: scimus aduersum eum pugnam verbi mouere, & arguere acriùs: confutando
ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessario igitur pacem proponimus, vt si
quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum: ab eo autem, qui se alienum pacis
effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Non ergo, vt putas, consensu malorum pa-
cem proponimus: nam vtiq; continuò tibi dexteram dedissemus: sed vt per quietem
& patientiam differẽtibus nobis, qui sit sermo verus, faciliùs ab auditoribus digno-
Matth. 12. scatur. Si autem dissideas & discordes à temetipso, quomodo stabis? Necesse est, vt
cadat, qui in semetipso diuiditur. Omne enim regnum in semetipsum diuisum, non
stabit. Ad hæc si quid videtur, dicito.

Fugit Magus ad alia: causaturque Christum docuisse contraria: ideoque nec Prophetam esse posse. H
Sed in his, quæ sunt aperta, nihil porrò notabimus: contenti argumenti explicatione. Sit hæc hactenus ad
librorum lectionem commodiorem εἰσαγωγὴ quædam.

Et Simon: Stultitiam tuam demiror. Sic nobis magistri tui verba proponis, quasi
certum de eo habeatur, quod Propheta sit: quem ego perfacilè demõstrare possum,
multa sibi contraria loquutum. Deniq; ex his, quæ ipse protulisti, arguã te: ais enim
dixisse eum, omne regnum, vel omnis ciuitas diuisa in semetipsa, non stabit. Et alibi
iterum ais eum dixisse, quia ipse miserit gladium, vt separaret eos, qui in domo sunt:
ita, vt diuidatur filius à patre: & filia à matre: & frater à fratre: vt si fuerint in vna do
mo quinq;, diuidantur tres aduersum duos, & duo aduersum tres. Si ergo omne
quod diuiditur, cadit: iste, qui diuisiones facit, cadendi præstitit causas: & si talis est,
vtiq; malus est. Ad hæc responde si potes. Et Petrus: Non temerè deroges, ô Simon
his, quæ non intelligis. Primò ergo respõdeam pro eo, quod ais, me magistri mei ver-
ba proponere, atq; ex ipsis ea, de quibus dubitatur, absoluere. Dominus noster mit-
tens

A tens nos Apostolos ad prædicandum, præcepit nobis, vt doceamus omnes gẽtes, de his, quæ mandata sunt nobis: Neq; ergo dicere ea, vt ab ipso dicta sunt, possumus. Nõ enim dicere, sed docere ea in mandatis habemus: & ex ipsis ostendere, quomodo vnumquodq; eorum veritate subnixum sit. Neq; rursus proprium nobis aliquid dicere permissum est. Sumus enim missi: & necessariò, qui missus est, illud quod iussus est, nunciat: & voluntatẽ mittentis exponit. Nam si aliud dicã, quàm præcepit mihi ille, qui me misit, falsus ero Apostolus: qui nõ illud dico, quod iussus sum dicere: sed quod mihi videtur: quod qui facit, vtiq; se meliorem vult ostendere, quàm est ille, à quo missus est: & est sine dubio præuaricator. Si verò ea, quæ iussus est, prosequatur: eorũq; adsertiones manifestissimas proferat, Apostoli opus exequi videbitur: quod ego nunc implere contendens, non tibi placeo. Non ergo reprehendas, quod eius, qui me misit, proferam verba: sed si est in illis aliquid, quod non sit integre dictum, inde me vt arguas, licet. quod tamen nullo modo fieri potest. Aut si non putas eum B Prophetam esse, hoc primò requiratur.

Apostolorũ est docere, non dicere, id est Christũ sua proponere.

Apostolorũ opus quale.

Magus diuerticula quærit.

Et Simon: Non opus habeo hoc discere abs te: sed quomodo sibi ista conueniãt. Si enim inconsonans ostendetur: simul etiam Propheta non esse docebitur. Tum Petrus: Sed si priùs, inquit, ostendero eũ Prophetã, hoc, quod videtur esse incõsonans, nõ erit: neq; enim ex cõsonantia, quis Propheta esse probatur: quia hoc multis possibile est facere: quod si consonantia Prophetam nõ facit, multò magis nec incõsonantia. Quia ergo multa sunt, quę videntur quidẽ inconsona esse nõnullis: habẽt tamen profundiore ratione in semetipsis consonantiã: sicut & aliqua videntur habere consonantiam: discussa diligentiùs, inueniuntur inconsona: hac de causa aliam nõ puto rectiorẽ esse viam ad horũ discrimẽ, nisi, vt priùs cognoscamus, si is qui loquutus est ea, quæ videntur inconsona, Propheta sit. Si enim inuenitur Propheta esse, omnia illa, quæ videntur sibi esse cõtraria, constat habere cõsonantiam, sed nõ intel- C ligi. De his ergo probamenta rectiùs requirentur. Nos enim Apostoli illius, qui nos misit, verba exponere missi sumus, & adfirmare sententias: proprium verò dicere aliquid, nõ habemus in mandatis: sed verborũ illius, vt dixi, aperire veritatẽ. Et Simon ait: Doce ergo nos, quomodo cõueniat, vt is, qui diuisiones facit: quę diuisiones cadere faciant eos, qui diuiduntur: vel bonus videatur, vel ad hominum salutẽ venisse? Et Petrus: Audi, quomodo magister noster omne regnũ, & oẽm domũ diuisam aduersum semetipsam, dixit stare non posse. Hoc aũt cùm ipse fecit, vide, quomodo ad salutẽ cedat. In errore positum mundi regnũ, vel vnãquanq; in eo domũ, verbo veritatis diuidit: proculdubio vt cadat error, & veritas regnet. Quod si alicui accidat domui, vt error introductus per aliquẽ diuidat veritatẽ: cùm error obtinuerit, certũ est, veritatem stare non posse. Et Simon: Sed incertum est, vtrum magister vester errorẽ diuidat, an veritatẽ. Et Petrus: Istud alterius quæstionis est. Sed si constat apud te, quia omne, quod diuisum fuerit, cadit: superest, vt ostendam, si tãtùm cum pace D audire vis, quod Iesus noster errorem diuiserit, ac resoluerit: docendo veritatem. Tũ Simon. Omitte, inquit, sermonẽ pacis frequenter iterare: quid verò sit, quod sentis, aut credis, breuiter expone. Et Petrus ait: quid times crebrò audire de pace? an ignoras, quia perfectio legis pax est? ex peccatis enim bella nascũtur & certamina: vbi aũt peccatum non fit, pax est animæ: vbi verò pax est, in disputationibus veritas, in operibus iustitia inuenitur. Et Simon: Videris mihi non posse profiteri, quod sentis. Et Petrus: Dicam ex arbitrio, tamen non tuis versutijs coactus. Cupio enim, quod salutare & vtile est, omnibus adduci in notitiam: & ideo proferre quàm breuissimè non morabor: Vnus est Deus, idem qui conditor mũdi, iustus iudex, & vnicuiq; pro actibus suis quãdoq; restituens. Iam verò pro adsertione horum, scio innumera posse verborum millia commoueri. Et Simon ait: Miror quidem velocitatem ingenij tui: non tamen amplector errorem fidei tuæ: prudenter enim præuidisti, quod tibi contradici posset è turba: ideo etiam ipse professus es, quòd pro absertione horum, innu-

A capite vult Petrus progredi.

Consonantia nõ facit prophetã.

Nihil proprium dicere, Apostoli est.

Veritatis verbũ diuidit homines.

Eccè, quã sit impio inuisa pax.

Perfectio legis est pax.

Sũmatim aliam proponit quæstionem Petrus: An sit vnus Deus.

mera verborum millia mouebuntur: nulli enim concordat professio fidei tuæ. De- E
nique, quod vnus sit Deus, cuius sit opus mundus: hoc primùm quis recipiat? puto, quia neq; paganorum quisquam, quamuis ille sit idiota: philosophorum autem omninò nullus: sed ne Iudęorum quidem imperitissimus quisquã & miserrimus: neq; ego ipse, qui eorum legem bene noui. Et Petrus: Omitte, inquit, opiniones absentiũ: tibi quid videtur, pręsens pręsenti dicito. Cũ Simon: Possum, inquit, exponere, quod verè sentio: sed pigriorem me facit illa consideratio: quia si dixero, quod neque tibi sit consonum: neq; vulgo huic imperito rectum videtur: tu quidem quasi obstupefactus, aures continuò occludens, velut ne blasphemia polluantur, verteris in fugã: quia quod respondeas, non inuenies. Populus autem irrationabilis adsentatus tibi, te quidẽ amplectiur: quasi ea docentem, quæ in vsu eis sunt: me verò execrabuntur, veluti noua quædam, atq; inaudita profitentem, meumq; errorem alienis mentibus inserentem. Tum Petrus: Nunquid non tu, in quo nos accusas, ipse ambagibus vteris? nihil habens, quod adseras veritatis? aut si habes, incipe absq; circuitionibus: si F
tantùm confidis: & si quidem non placuerint alicui auditorum, quæ dicis, abscedet: qui verò permanserint, cogentur adsertionibus tuis, probare, quod verum est. Incipe igitur quod tibi rectum videtur, exponere.

Tandem post multas variasque tergiuersationes consentiens in quæstionem, asserit contra multos Deos, quorum sit primus & incognitus Vnus.

Et Simon ait: Ego dico multos esse Deos: vnum tamen esse incomprehensibilem, atq; omnibus incognitum, horumq; omnium Deorum, Deum. Tum Petrus: Hunc, inquit, quem dicis esse incomprehensibilem, & incognitum omnibus Deum, ex scripturis Iudæorum, quæ in auctoritate habentur, probare potes? an ex alijs aliquibus, quas omnes ignoramus? an ex Gręcis auctoribus? an ex tuis scriptis proprijs?
Legem Iudæorum admittit Simon. certè ex quibuscunq; vis, dicito, ita tamen, vt ostendas eas priùs esse Propheticas: ita enim fiet, vt earum indubitata habeatur auctoritas. Et Simon ait: Ex lege Iudæorum sola adsertiones adhibebo. In omnibus enim, qui religionis curam gerunt, manife- G
stum est, totius esse auctoritatis hanc legẽ: vnumquemq; tamen secundum propriũ sensum intelligentiam legis huius accipere.

Quod Magus dixit, id nunc factitant aduersarij Ecclesiæ. Pro suo quisque arbitrio scripturas, etsi variè explanant. Fœliciter nimirum ab hoc Mago idem successores hæretici didicerunt.

Ita enim ab eo, qui mundum condidit, scripta est, vt in ipsa rerum fides habeatur. Vnde siue quis vera, siue etiam falsa proferre velit, absq; hac lege nulla recipietur adsertio. Quia igitur scientia mea plenissimè cum lege cõcordat: rectè multos esse pro-
Gene. 3. nunciaui Deos: quorum vnus est eminentior, & incomprehensibilis: ipse, qui est Deus Deorum. Quòd autem multi sint Dij, ipsa me edocuit lex.

1. Argum. Magi, multos esse Deos. Ecce, quantum malum ex mala interpretatione!

Primo quidem: vbi ex persona serpentis dicitur ad Euam, primam mulierẽ: Quacunq; die mãducaueritis de ligno sciendi bonum & malum, eritis sicut Dij: hoc est,
Probatio. Gene. 1. sicut hi, qui hominem fecere. Posteàquàm gustauére de ligno, ipse Deus testatur di- H
Gene. 11. cens ad reliquos Deos: Ecce Adam factus est, sicut vnus ex nobis. Sic ergo constat
2. Argum. multos esse Deos, qui hominem fecerint: quia & initio ita dicit Deus ad cęteros De-
3. & 4. Argum. os: [2] Faciamus hominẽ, ad imaginẽ & similitudinẽ nostram. Sed & quod ait: [3] Eijciamus eum, & iterum: [4] Venite, descendentes confundamus linguas eorũ. Omnia
Exod. 22. hæc multos esse indicant Deos. [5] Sed illud scriptum est: Deos nõ malidices, & prin-
5. Argum. cipem populi tui nõ maledices. [6] Et rursum, quod scriptum est: Dominus solus du-
Deut. 32. cebat eos, & non erat cum illis Deus alienus: multos esse ostendit Deos. Sunt & alia
6. Argum. plurima, quæ proferri possunt ex lege testimonia, non solum obscuriora: sed & manifesta, quibus multi esse doceantur Dij. Ex quibus vnus, vt Iudæorum populo Deus esset, fortè electus est. Ego autem non hunc adsero: sed illum, qui etiam huius Deus est, quem ne ipsi quidem Iudæi nôrunt. Neque enim ipsorum est Deus: sed eorum, qui agnouerint eum. His auditis Petrus.

Modestè

A *Modestè Petrus respondit, se non fugere, aut aures occludere, quod odiosè Simon finxerat se vereri: sed se veritatis studio disputare velle. Quis autem tam benignè tot scripturæ torsiones ferre potuisset? Atque, vnum & summum Deorum deum esse Israëliticum: opponendo scripturas scripturis, & explanando vocabulum Dei.*

Nihil, inquit, verearis Simon. Ecce enim neque aures claudimus, neque fugimus, sed ad ea, quæ fallò prosequutus es, veritatis sermonibus respondemus: Illud primò adserentes, quia vnus est Deus, hic ipse Iudæorum: qui est solus Deus, cæli creator ac terræ, qui & omnium, etiam, quos dicis, Deorum, Deus est. Si ergo ostendero nullum esse hoc superiorem, sed ipsum esse super omnia, fateberis errorem tuum esse super omnia. Et Simon: Quid enim, inquit, etiam, si ego nolim fateri: qui adsistunt auditores, nónne arguent me nolentem, quæ vera sunt, profiteri? Ausculta ergo, ait Petrus, vt scias primò, quòd etiamsi multi sint Dij, vt dicis: Iudæorum Deo subditi sunt: cui neq; æqualis quisquam, neq; maior esse potest. Scriptum est enim, quod ita dicat *Deut. 10. i. arg.*
B ad Iudæos Moyses Propheta. Dominus Deus vester, hic est Deus deorum, & Dominus Dominorũ, Deus magnus: ita etiamsi multi sunt, qui dicuntur Dij, vnus est tamẽ maior omnium Iudæorum Deus, qui & Deorum Deus dictus est. Neque enim quicunque dictus fuerit Deus, continuò Deus est. Denique & Moyses Deus dicitur Pharaonis, & certum est, eum hominem fuisse. Et iudices, Dij appellati sunt: & constat eos fuisse mortales. Simulacra quoque gentium, Dij appellantur: & omnes scimus, quia non sunt: sed impiis quasi pro pęna hoc datum est, vt, quia verum Deum cognoscere noluerunt: quæcunque eis forma & imago occurrisset, haberetur ab eis Deus. Quoniam vnius, vt dixi, qui est omnium Deus, agnitionem suscipere recusarũt: ideo ergo conceditur eis, illos habere Deos, qui præstare supplicantibus nihil possunt. Quid enim autexanima simulacra conferre hominibus queant, aut animantia cùm potestas omnium apud vnum sit? Tribus igitur modis Deus quis dicitur: vel, quia verè est: vel, qui ei, qui verè est, ministrat: & ob honorem mittentis, vt plena sit eius *Iudices Dij Psalm. 81.*
C auctoritas, hoc dicitur iste, qui missus est, quod est ille, qui misit: vt sæpe factum est de Angelis: qui tamen cum apparuerint homini, si sit prudens, & eruditus vir, interrogat eius, qui apparuit nomen: vt simul & honorem missi, & auctoritatem mittentis agnoscat.

Angelus Dei iis plerunque, quibus apparet, ob repentinam ἔκστασιν, Deus videri solet: sed is, ne sui clientes errent, hunc sibi honorem neutiquam vendicat, Quod quidem palam videre licet in Reuelatione Ioannis, cap. 18. 19. & 22. Cùm Angelus renunciâsset Idololatriæ vastitatem: eumque Ioannes ob lætum nuncium, cùm præsertim Deum putaret, vellet adorare, seriò prohibetur. Vide (inquit) ne feceris: conseruus tuus sum & fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu. Deum adora. Porrò, quod consequenter ait, Vnicuique genti Angelum præfectum, nemo fabulosum putet: cùm idem manifestè diuina litera testificentur. Apud Danielem vatem cap. 10. legitur de angelo præside Persarum: de Præside Græcorum, Angelo: de Angelo Ecclesiæ, quæ olim apud Iudæos, nunc apud Christianos est. In Apocalypsi, de Angelis ecclesiæ Ephesinæ, Smyrneorum, Pergamensis, Thyatyrensis, & cæt. cap. 2. & 3. Et diuinus Moyses ait in cantico,
D *Deuteron. 32. Deum constituisse terminos populorum, iuxta numerum Angelorum dei: vt legunt 70. Mihi hanc sententiam hinc mutuatus videtur Athenagoras nobilis ille & vetustus Atheniensis scriptor, in Apologia pro Christianis ad Antoninum & Commodum Imperatorẽ, quæ extat pag. 31. Hinc & Paulus vocat eos λειτουργικὰ πνεύματα. Hebr. 1. Quæ omnia notamus, ne quis fabulosa hæc Petri verba putet à Clemente relata. Quinidem & ethnici testantur. Hesiodus 1. ἔργων Pytagoras in parangelmatis. Plato, in Epinomida. Alibi plura.*

Est enim vniuscuiusque gentis angelus, cui credita est gentis ipsius dispensatio à Deo: qui tamen, cùm apparuerit, quãuis putetur & dicatur ab his, quib. præest Deus: tamen interrogatus, non sibi dabit ipse tale testimonium, Deus enim excelsus, qui solus potestatem omnium tenet in septuaginta & duas partes diuisit totius terræ nationes, eisq; principes angelos statuit Vni verò, qui in Archãgelis erat maximus sortẽ data est dispensatio eorum qui præ cæteris omnibus, excelsi Dei cultũ, atq; scientiã receperunt. Sed & sancti homines, vt diximus, Impiorum efficiuntur. Dij tanquã

qui potestatem acceperint in eos vitæ ac necis: vt de Moyse, & iudicibus suprà me- E
morauimus. Propter quod scriptum est de eis: Deos non maledices: & principem po
puli tui non maledices. Principes ergo singularum gentium, Dij appellantur. Prin-
Exod. 20. cipum autem Deus, Christus est: qui est omnium iudex. Verè ergo neque angeli, ne-
que homines, neq; vlla creatura, Dij esse possunt: quippe, qui sub potestate sunt po-
siti, tanquam creati & mobiles: angeli quidem, vt qui non fuere & sint: homines aũt,
vt mortales: omnis verò creatura, vt quæ solui possit: sed reuerà si solueritille, qui
2. argu. fecit. Et ideo ille solus verus est Deus: qui non solùm ipse viuit: sed & alijs vitam pre-
Deut. 32. stat: quam & auferre potest, cùm vult. Propterea ergo clamat scriptura ex persona
Quid hoc Dei Iudæorum, & dicit. Videte, videte, quoniam ego sum Deus: & non est alius pre-
testimonio ter me: Ego occidam, & viuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est, qui eri-
potuit esse piat de manibus meis. Vides ergo, quomodo, ineffabili quadam virtute, scriptura oc
apertius? currens futuris erroribus eorum, qui alium Deum, præter eum, qui est Iudæorum,
3. argu. vel in cælis esse, vel in terris, adfirmarent: pronunciat, dicens: Dominus Deus tuus, F
Deut. 4. Deus vnus est, in cælo, sursum: & in terra, deorsum: & præter ipsum, alius non est.
Quomodo ergo ausus es dicere, alium esse Deum, præter eum, qui Iudæorũ est De-
4. argu. us? Et iterum dicit scriptura: Ecce Domini Dei tui, cælum: & cælum cæli: terra, & o-
Psal. 88. mnia, quæ in eis sunt. Veruntamen patres tuos elegi, vt diligerem eos, & vos post ip-
5. argu. sos. Ita ex omni parte ab scriptura munitur ista sentẽtia, quia ipse, qui mundum crea-
Alios deos uit, verus & solus est Deus. Quòd & si sint alij, vt diximus, qui dicuntur Dij: sub po-
huic subie- testate sunt Iudæorum Dei: quia ita dixit scriptura Iudæis: Dominus Deus noster,
ctos esse. hic est Deus Deorum, & Dominorum: hunc etiam solùm colendum monet scriptu
Deuter. 10. ra, dicens: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et: Audi Israel, Domi
6. argu. nus Deus tuus vnus est. Denique & sancti spiritu Dei repleti, & guttis misericordiæ
Luca 4. eius inrorati exclamabant, dicentes: Quis similis tibi in Dijs Domine, quis similis ti-
Deute. 6. bi? Et iterum: Quis Deus præter Dominum? & quis Deus preter Dominũ nostrum:
Psal. 34. Itaque Moyses, vbi proficere populum vidit, paulatim eos ad intelligentiam monar G
Psalm. 17. chiæ, & fidem Dei vnius initiauit, vt in consequentibus dicit. Nomina Deorum alio
7. argu. rum non commemorabis. recordatus sine dubio, quali pœna damnatus sit serpens,
8. qui primus nominauerat Deos. Terram denique comedere condemnatur, & tali
Serpens dã cibo dignum iudicatur: ob id, quòd primùm omnium appellationem Deorum in-
natus quia troduxit in mundum. Quod & si tu multos Deos vis introducere, vide, ne exitum
decepit E- serpentis similem sortiaris. Certus autem esto, quod nos huius ausi socios non habe
uam: & Deos bis: nec decipi nos patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excusationem in iu
nomina dicio, si dicamus, quòd tu deceperis nos, quia nec primam mulierẽ excusare potuit,
uit primus malè credidisse serpenti: sed morte, quia malè crediderit condemnata est. Hac ergo
9. argu. de causa Moyses, vnius Dei fidem populo commendans, ait: Obserua tibijpsi ne se-
10 argu. ducaris a Domino Deo tuo. Vide, quia eodem verbo vtitur, quo & prima mulier in
Deuter. 13. excusatione vtebatur seductam se dicens, sed nihil profuit. Super omnia autem, si ve
Pseudopro- rus aliquis surgeret Propheta, qui signa & prodigia faceret, suadere autem velit, H
phetas ad tẽ- vt coleremus Deos alios, præter Iudæorum Deum: nunquam ei credere possemus.
tationem Sic enim nos docuit lex diuina, secretum sermonem purius ex traditione commen-
mittitur. dans. Ait ergo: Si surrexerit in te Propheta: aut somnians somnium: & dederit signa
Vide Vincẽ- vel prodigia: & euenerint signa illa, vel prodigia: & dixerit ad te, eamus & colamus
tium Liri- Deos alienos: quos nescitis, non audietis verba Prophetæ illius: neque somniũ som-
nensem. niatoris illius: quia tentans tentauit vos, vt videat, si diligitis Dominum Deum ve-
Christum nõ strum. Propterea ergo & Dominus noster signa & prodigia faciens, Deum prædica-
docuit no- bat Iudæorum, & ideo rectè prædicationi eius creditur. Tu autem, etiamsi verè Pro-
uũ & inco- pheta esses, & signa faceres ac prodigia, sicut promittis: & alios adnunciares Deos,
gnitũ Deũ præter eum, qui verus est, manifestum esset ad tentationẽ populo Dei suscitatum: &
quærendũ, ideo credi tibi omninò non potest. Vnus est enim verus, qui est Iudæorum Deus: &
sed cognitũ: iustitiam regnumq;. ob hoc Dominus noster Iesus Christus docebat, quærendũ esse, non Deũ, quẽ bene

nouerant:

A nouerant: sed regnum & iustitiam eius: quam scribæ & Pharisæi, suscepta scientiæ claue, non concluserant: sed excluserant. Nam si ignorassent verum Deum: nunquã vtique huius rei scientiam relinquens, qui erat omnium caput, culparet eos de paruis & minimis: id est, quod dilatarent fimbrias suas, & primos accubitus in conuiuijs vindicarent: & quod, in quadriuijs stantes orarent: & alia his similia: quæ vtique ex comparatione magni huius capitis, ignorantiæ Dei, exigua videntur & parua. *Matt. 24.*

Magus contendit è verbis Christi probare, Dominũ ipsum, ignotum etiam Deum prædicâsse ex Mat. 11.

Et Simon ad hæc, ait: Ex verbis magistri tui conuincam te, quia etiam ipse ignotum quendam omnibus introducit Deum. Cùm enim & Adam creatorem suum scierit Deum, mundique conditorem: & Enoch, quippe qui ab eo translatus est: & Noë, vtpote ab eo iussus arcam construere: Cumque & Abraham, & Isaac, & Iacob *Luca 10.*
B & Moyses, & omnes patres, omnisque populus, atque omnes gentes nouerint conditorem mundi, & fateantur Deum: Iesus vester, qui longè posterior patribus apparuit, dicit: Nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quis, nisi filius: &, cui voluerit filius reuelare. Ita ergo & Iesus vester alium esse Deum incomprehensibilem omnibus, & incognitum fatetur. Tum Petrus:

Rectè & acutè Petrus instat, Magum ipsum sibi contraria loqui probans. Dixerat enim anteà summum omnium Deum se nôsse solum. nunc & Iesum nouisse ait. ergo non nouit solus. Doctè præterea respondit, patribus lege naturæ & Mosaica, Deum cognitum fuisse.

Contraria, inquit, tibimetipsi te proferre, non sentis? Si enim & Iesus noster scit istum, quem dicis, incognitum Deum: ergò, iam non à te solo est cognitus. Imò si Iesus noster eum nouit: Moyses quoq;, qui & Iesum venturum esse prophetauit, sine dubio nec ipse ignorauit eum: Propheta enim erat: & qui de filio prophetauit, sine dubio cognouerat patrem. Si enim in voluntate est filij: reuelare patrem, cui voluerit filius, qui ab initio & semper cum Patre fuit per singulas quasq; generationes, sicut
C reuelauit Moysi patrẽ: ita & alijs Prophetis: quod si est, nulli patrum fuisse eum incognitum constat. Tibi verò, qui filium non credis: quomodo potuit reuelari pater? qui nulli notus est, nisi cui voluerit filius reuelare? Reuelat autem filius Patrem his, qui ita honorificant filium, sicut honorificant patrem.

Magus absurdum ait, Deum filium habere: sed ex humana ratione argutatur, vt nunc Iudæi & Turcæ: nec vult de eo disputare, explicans suam sententiam, de incognito Dei, qua de vide suprà Epiphanij notatum locum.

Tum Simon: Memento, inquit, quia filium dixisti habere Deum, quod est iniuriæ. quomodo enim habere filium potest, nisi similia hominibus, aut animalibus patiatur? Sed de his non est nunc tempus arguere profundam stultitiam tuam: festino enim de immensitate summæ lucis exponere, & iam nunc audi. Puto esse aliquam virtutem immensæ & ineffabilis lucis: cuius magnitudo incomprehensibilis habeatur, quam virtutem etiam mundi conditor ignoret, & legislator Moyses,
D & magister vester Iesus. Tunc Petrus: Non tibi videtur amentiæ res esse, asserere *Insania* velle quempiam, quod sit alius Deus, quàm Deus omnium, & dicere: Puto esse vir- *Magi de-* tutem quandam: & priùs, quàm ipsi certum sit, quod loquitur, hoc velle alijs con- *monstrată* firmare? Estne aliquis ita præceps, qui verbis tuis credat? in quibus teipsum vi- *à Petro.* deat dubitantem? & admittat esse aliquam virtutem incognitam creatori Deo, & Moysi, & Prophetis, & legi, & Iesu etiam magistro nostro? quæ virtus ità bona sit, vt nulli velit innotescere, nisi vni tantùm, & hoc tibi tali? Tum deinde si noua est ista virtus, quomodo nobis non dat nouum aliquem sensum, præter hos, quos gerimus quinque? vt ex ipso ab eo nobis largito nouo sensu, ipsam, quæ noua est, capere & intelligere possimus? aut si non potest largiri: quomodo tibi largita est? aut si tibi reuelauit, cur non & nobis? Si verò à temetipso intellexisti, quæ ne Prophetæ quidem sentire, aut intelligere potuerunt: dic age nobis nunc, quid vnusquisque nostrûm cogitat.

Rectè Petrus à Mago scientiam hominum noscendi cogitata requirit, quando is vendicet sibi noticiam incognitæ (nescio cuius) virtutis ex se habere. nam hæc solius Dei propria est. Solus is ὁ καρδιογνώστης est vt ait Petrus Actor. 1. Solus Deus (Hebr. 4.) ὁ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Verba hæc vt sunt elegãtissima, ita & doctissima. Quin Seruator ipsius apud Mattheum nono cap. probat Pharisæis hoc argumento suam diuinitatem, quòd cogitata cordiúque occulta videat. Nimirum scrutatur corda & renes solus Deus, ait Dauid Psalm. 7 & 43. E

Quibus argumentis Petrus diuinitatem Simonis probauit.

Si enim tantus est in te spiritus, vt ea, quæ super cælos sunt, incognita omnibus, & omnibus incomprehensibilia cognoscas, multò faciliùs cogitationes humanas, quę in terris habentur, agnoscis. Quod si cogitationes nostras, qui hic stamus, non potes scire: quomodo ea, quæ nullis esse cognita adfirmas, scire te dicis? Crede autem mihi, quia nunquàm scires, quid esset lux, nisi ab ipsa luce accepisses & visum & intellectum videndi: sic & in cæteris: hic accepta intelligentia, maius aliquid & sublimius somnij instar excogitas, occasione tamen ex istis quinque sensibus sumpta: F quorum largitori ingratus es. Certus autem est, quòd, donec non inuenis nouum aliquem sensum, qui extra hos quinque sit, quibus omnes vtimur, nouum adserere non poteris Deum. Et Simon: Cùm quinque sensibus constent omnia, quæ sunt: nihil nouum addere, virtus illa cunctis eminentior, potest. Et Petrus ait: falsum est. Est enim & alius sextus sensus, id est, prænoscendi: isti enim quinque sensus scientiæ capaces sunt. sextus autem, præscientiæ est, quem habuère Prophetæ. Tu ergo quomodo potes Deum omnibus incognitum nosse, qui nec Propheticum sensum, qui est præscientiæ, meruisti? Tum Simon cœpit dicere: Hanc, quam dico, virtutem incomprehensibilem, & eminentiorem cunctis, etiam ipso, qui mundum condidit Deo: neque angelorum quisquam, nqeue dæmonum nouit, neque Iudæorum, neque vlla omninò, quæ à conditore Deo substitit creatura. Quomodo enim poterat, quam creator ipse non nouerat, lex me ipsius creatoris edocere? cùm nec ipse sciret, quod doceret? Et Petrus: Miror, inquit, quomodo tu ex lege plùs potueris discere: G quàm docere vel scire lex poterat? & quomodo horum, quæ adserere vis, probationes dicas te ex lege proferre: cùm neque legem adferas nosse ea, quæ dicis: neq; eum, qui legem dedit, id est, mundi creatorem? Sed & hoc miror, quomodo tu, qui solus hæc nôsti, hic modò cum omnibus stes, breuis atrij huius ambitu circúndatus. Et Simon, videns cum omni populo ridentem Petrum: Rides, inquit, Petre, cùm sermo de tantis rebus, & tam eminentibus habeatur? Tum Petrus: Noli, inquit, indignari Simon: nihil enim præter promissionem nostram gerimus: neque aures nostras claudimus vt tu dicebas: neque statim vt audiuimus, à te ineffabilia proferri, in fugam versi sumus: sed ne loco quidem moti. Neque enim verisimilia saltem aliqua proferuntur abs te, quæ nos possint aliquatenus deterrere: aut certè aperi nobis intelligentiam dicti huius, quomodo tu ex lege didiceris Deum? quem lex ipsa nescit,) & quem ipse, qui legem posuit, ignoret? & Simon: Si inquit, ridendo cessâsti, euidentibus adsertionibus comprobabo. Et Petrus ait: Quin desinam, vt possim discere à te, H quomodo tu à lege didiceris, quem lex nescit, & quæ ipse Deus legis ignoret. Et Simon. Audi, inquit.

Sextus sensus, præscientiæ: Verùm non hic est naturalis: sed potiùs diuinus.

Elegãs scõmma Petri in Simonis diuinitatẽ. Tantus Deus tam paruo spatio loci continuẽrus mirum.

Nescit) ὑποθετικῶς scilicet, vt astruis tu ô Simon.

Simon infirmum nostrum Deum cauillatur: ideoque maiorem eo aliquem esse debere, colligit.

Manifestum est omnibus, & ineffabili quadam ratione cõpertum, vnum esse Deum, qui sit omnium melior: à quo omne quod est, sumpsit exordium: vnde & necessariò subiecta sunt ei omnia, quæ post ipsum sunt, velut principi omnium & eminentiori. Ego ergò, cùm cognouissem Deum hunc, qui creauerat mundum, secundum quod lex docet, in multis esse infirmum (longè autem abhorret infirmitas à perfecto Deo,) & hunc viderem non esse perfectum: necessariò alium esse intellexi, qui esset perfectus. Hic enim, vt dixi, secundum quòd scriptura legis docet, in multis infirmus esse deprehenditur. Primò, quòd homo quem plasmauit, non potuit permanere talis: qualem ipse voluerat: & quia nec bonus est, qui primo homini posuit legem

A legem, vt ab omnibus quidem lignis Paradisi ederet, de ligno autem scientiæ non contingeret: sed si gustâsset, moreretur. Cur enim vetaret eum vesci, vt sciret, quid esset bonum, vel quid malum: vt sciens, mala quidem vitaret, bona verò eligeret? Sed neque ipse hoc concessit: & quia ille præter mandatum gustauit, & agnouit quid esset bonum: ac didicit honoris gratia verenda contegere: indecorum enim sensit reuelatis pudendis stare ante creatorem suum:) ille eum, qui honorem Deo deferre didicerat, morte condemnat: & serpenti, qui hæc ostenderat, maledicit. Sed vtique si lædendus ex hoc erat homo, cur omninò lædendi causam in Paradiso posuit? Si verò bonum erat, quod in Paradiso posuit: non est boni prohibere à bono. Sic ergò, cùm is, qui hominem fecit & mundum, secundum ea, quæ lex refert, imperfectus sit: alium sine dubio dat intelligi, qui perfectus sit. Necesse est enim esse aliquē omnium præstantiorem: propter quem, & omnis creatura ordinem suum seruat. Vnde & ego sciens, quia omni modo necesse est aliquem benigniorem & potentiorem eo, qui le-
B gem dedit, imperfecto Deo, ex comparatione imperfecti, perfectum quid sit intelligens, ex ipsa scriptura Deum illum, de quo scriptum non erat, intellexi, Et hoc modo potuit, ô Petre, ex lege discere, quod nesciebat lex. Quod & si lex non dedisset indicia, quibus colligeretur, imperfectum esse Deum, qui cōdidit mundum, mihi possibile erat, etiam ex his, quæ in hoc mundo geruntur, malis, nec emendantur, colligere: vel quia impossibilis est creator eius, qui malè gesta non corrigit, si non potest: vel si non vult auferre mala, ipse malus sit. Si verò neque potest, neque vult, nec potens, nec bonus sit: & ex his necesse est colligi, quod alius sit Deus omnium præstantior & potentior. Adhæc, si quid babes dicere, non moreris. Petrus respondit:

Argumētū infirmitatu Dei. primū aliquā impie ex lege sumit. Transgressionis causam Simon imputat Deo. Vide, q̄ solerter?

Alia argumenta Magi ex humana vita inæqualitate

Petrus contrà primùm ostendit ea argumenta ex peruersa & contorta interpretatione venire. Præterea, tam bene quadrare in fictitiam illam magnam Magi virtutem, quàm in verum Deum. Tum Deum hunc ex creatione vniuersi huius se patefecisse: illam autem virtutem nullum de se suaque
C *potentia præbuisse specimen vel indicium. Itaque videri perabsurdum, Deo in cuius mundo viuamus, & à quo bona omnia consequamur, relicto, adhærere ignoto, nescio cui.*

Solent ista, ô Simon, absurda aduersum Deum meditari hi, qui legem non magistris tradentibus legunt, sed semetipsos doctores habent, & putant se intelligere posse legem, quam sibi non exposuit ille, qui à magistro didicerit. 2 Veruntamen nunc, vt & nos secundum tuum sensum scripturam legis sequi videamur: quia & impossibilem, & non bonum dicis ostendi conditorem mundi: quomodo non vidisti, quod ijsdem ipsis reprehensionibus succumbit & subiacet etiam ista virtus tua, quam dicis esse eminentiorem omnium? Eodem nanque modò de ipsa dici potest: quia omnia, quæ hîc malè geruntur, aut impossibilis est, quæ non corrigit: aut si potest, & non vult, mala est: Si verò neq; potest, neq; vult, & impossibilis & imperfecta est. 3 Vndè non solùm simili culpę virtus ista tua noua, sed & deteriori inuenitur obnoxia: si super hæc omnia, etiā cùm nō sit, esse credatur. Nam is qui mundum
D creauit, hoc ipsum, quod subsistit ex opere eius, quo mundum condidit, palàm est, sicut etiā ipse confiteris. Ista verò virtus, qnam te solùm scire dicis, nullum de se indicium præbet: per quod hoc ipsum, saltem quod est & subsistit, possimus aduertere. Quale est ergo, vt derelinquamus Deum, in cuius mundo viuimus: & omnib. ad vitam necessarijs fruimur: & sequamur, nescio quem, cuius non solùm nihil consequi mur boni: sed ne hoc ipsum quidē, quod sit, scire possumus: scilicet, quia nec est: siue enim eum lucem appelles, & luce ista, quam cernimus clariorē: nomen ipsum à mundi conditore mutuaris: siue substantiam dixeris super omnia, intelligentiā hinc profers cum sermonis augmento: siue mentē: siue bonitatem: siue vitam: siue aliud quid memoraueris, hinc vocabula mutuaris. Cùm ergo nihil noui de illa virtute, quam dicis, non solùm ad intelligendum, verùm ne ad nominādum quidem habeas, quomodo introducis nouum Deum, cuius ne appellationem quidem inuenis nouam? Virtus enim non solùm creator mundi dicitur: sed & ministri gloriæ eius, omnisq;

Lex sine magistro non facile intelligitur.

Virtus.) Angeli plerique in sacris literis vocantur virtutes:

malitia

militia cæleſtis. Non tibi ergo melius videtur eſſe, vt ſequamur factorem noſtrum Deum, tanquam patrem erudientem nos, & imbuentem ſicut ipſe nouit? Quod & ſi ſit aliquis, vt tu dicis, benignior omniũ Deus, certum eſt, quia non iraſcetur nobis: ſi vero iraſcitur, malus eſt. Noſter autem Deus ſi iraſcitur & vindicet: non eſt malus, ſed iuſtus: proprios enim filios corripit & emendat. Ille verò, qui nihil nobiſcum habet negotij, ſi vindicare velit in nos, quomodo bonus erit? ſupplicia ſumẽs de nobis, quòd non derelicto patre noſtro ipſum ſequuti ſumus, inanibus ſuſpicionibus tracti: quomodo ergo iſte talis bonus à te adſeritur, qui nec iuſtus intelligi poteſt? Tum Simon. E

Respondit hic Magi obiectioni, non Deum iraſci, vt malũ: ſed, vt iuſtum. Iuſtus eſt Dominus ſi corrigit, ſumus enim filij.

Magus infert aliquid in hoc mundo incognitum Deum habere, Animas.

Tantúmne erras Petre, vt neſcias, quia animæ noſtræ à bono Deo ſunt illo omnium præſtantiore: ſed captiuæ deductæ ſunt in hunc mundum? Et Petrus: Ergo non eſt omnibus incognitus, ſicut paulò antè dicebas: & tamẽ, quomodo indulſit bonus Deus captiuitatem fieri animarum ſuarum, ſi erat ſuper omnes potentior virtus? Et F Simon: Ipſe miſit creatorem Deum, vt conderet mundum: ſed ille, mundo condito ſemetipſum pronunciauit Deum. Et Petrus: Ergo non ignoratur ab eo, qui eum condidit mundum, vt ſuperiùs dixeras: ſed neq; animæ ignorãt eum, ſiquidem ab ipſo abductæ ſunt. Cui ergo iam erit incognitus, ſi & mundi creator nouit eum: vtpote ab ipſo miſſus, ſecundum ea, quæ tu dicis. & omnes animæ tanquam ab ipſo huc violenter abſtractæ? Tum deinde dicas velim, qui vi mittebat conditor mundi, non ſciebat eum, qui mittebatur, fidem non ſeruaturum? ſi neſciebat, præſcius non erat: ſi verò præſciit & paſſus eſt, facti huius ipſe reus eſt, qui non vetuit: quòd ſi non potuit, omnipotens non eſt. Si verò, quaſi bonum id ſciens, non prohibuit: inuenitur ille eſſe melior, qui præſumpſit facere id, quod ille, qui mittebat, ignorauit bonũ. Et Simon. Volentes, inquit, ad ſe venire ſuſcipit, & ipſis benefacit. Et Petrus: Nec hoc nouum eſt: hoc enim facit & hic, quem mundi creatorem fateris. Et Simõ: Sed bonus Deus, tantùm ſi agnoſcatur, ſalutem præſtat. G

Vide hic, quàm parùm cohæreat & conſtet ſibi mendaciũ.

Aduerte diligenter, Magum in eo accuſare deum noſtrũ, quod legem iubeat velitque compleri. Quid in eccleſia Catholica plerique hæretici nunc aliud carpunt.

Mundi autem conditor exigit etiam legem impleri. Et Petrus: Ergo & adulteros, & homicidas ſaluat, ſi cognouerũt eum: bonos autem & ſobrios, vel miſericordes: ſi nullum de eo indicium capiẽtes, ignorauerint eum, non ſaluat. Magnum bonum prædicas. qui non tam malos ſaluet: quàm, qui bonis nullam miſericordiam præſtet. Et Simon: Magnus ſanè labor eſt agnoſcere eum homini in carne poſito. Omnibus enim tenebris tetrius, & omni luto grauius eſt corpus hoc, quo circundatur anima. Et Petrus: Ergo bonus iſte Deus, quæ difficilia ſunt, quærit. Qui autem verè Deus eſt, faciliora expetit. Dimittat itaq; nos, quaſi bonus, apud patrem & creatorem noſtrum, & quando diſceſſerimus è corpore, & iſtas, quas dicis, tenebras reliquerimus: tunc eum faciliùs agnoſcemus, & tunc magis anima conditorem ſuum eſſe intelliget Deum: & apud ipſum permanebit: nec vltrà diuerſis cogitationibus fatigabitur: H neq; volet ad aliam confugere virtutem, quæ nulli cognita eſt, niſi Simoni ſoli: quæ tantæ bonitatis eſt, vt niſi quis priùs impius extiterit in parentem ſuum, ad ipſam venire nõ poſſit. Neſcio quomodo hæc virtus vel bona, vel iuſta appellanda ſit: cui placere non poteſt, niſi quis impiè ſe geſſerit in eum, à quo factus eſt. Et Simon: Non eſt impium, vtilitatis gratia, & lucri maioris confugere ad eum, qui opulentioris eſt gloriæ. Et Petrus: Si, vt tu ais, non eſt impium confugere ad alienum, multò magis pium eſt permanere apud proprium patrem, etiam ſi pauper ſit. Aut, ſi non putas impium, vt relicto patre noſtro cõfugiamus ad alium, quaſi meliorem: neq; indignari credis pro hoc, creatorem noſtrũ: Multò magis bonus Deus non indignabitur, quòd cùm eſſemus ab eo alieni, non confugimus ad eum, ſed permanſimus apud creatorem noſtrum: & puto, quod ex hoc magis collaudabit nos, quia fidem ſeruamus creatori noſtro Deo: conſiderans, quia ſi ſuiipſius fuiſſemus, nunquam relinquentes ipſum, ſeduci

εἰρωνεία.

A duci illecebris potuissemus alienis. Nam, si quis opulentioribus illectus pollicitationibus, relicto proprio parente, confugiat ad alienum: potest fieri, ut iterum relicto eo, ad alium pergat, qui maiora promiserit: eò magis, quòd ipsius proprius non erat filius. quippe, qui etiam eum, qui ei natura pater erat, relinquere potuit. Et Simon: Quid si ab illo sint animæ: & ignorant eum, & ille est verè pater ipsarum? Et Petrus: Satis, inquit, ostendis eum inualidum. Nam si potentior, ut ais, omnibus est, nunquã potentiori inualidior spolia detraxisse credendus est: aut, si potuit vi ab eo animas deducere in hunc mundum creator Deus, quomodo eas corpore emissas, & captiuitatis vinculis resolutas, bonus Deus vocabit ad pœnam? quæ per ipsius vel desidiam, vel infirmitatem, abstrahi ad hunc locum & inuolui corpore quasi tenebris ignorantiæ potuerunt? Videris mihi ignorare, quid sit pater, & Deus: verùm & animæ unde sint: vel quando, & quomodo factæ, possem dicere: sed hæc nunc tibi aperire fas non est, in tanto errore posito de sciẽtia Dei. Tum Simon: Erit, inquit, tempus, cùm

Luca 11.

B pœnitebit te, quod dicentem me ineffabili virtute non intellexeris. Et Petrus ait. Da ergo nobis, ut sæpè iam dixi, tanquam nouus Deus, aut qui ab illo descenderis: sensum aliquem nouum, per quem, nouum quem dicis Deum, possimus agnoscere: isti enim quinque sensus, quos nobis dedit creator Deus, creatori suo finem seruant: nec alium quenquam esse sentiunt Deum, hoc eis ipsa sui præstante natura. Ad hæc Simon: adhibe, inquit, animum ad ea, quæ dicturus sum, & facito eum inuisibilibus semitis incedentem, peruenire ad ea, quæ tibi demonstrauero. Ausculta ergo nunc. Nunquámne in cogitatione positus, extendisti mentem tuam in regiones vel insulas porrò positas, & ita in eis fixus animo mãsisti, ut ne præsentes quidem videre, aut temetipsum scire, ubi sederes, præ suauitate eorum, quæ habebantur in oculis, posses? Et Petrus ait: Verum est Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et Simon: Ita & nunc sensum tuum extende in cælum: & iterum super cælum: & vide, quia debet esse aliquis locus, qui sit ultra mundum, vel extra mundum, in quo neque cælum sit,

Impudẽtia nescit vinci.

P. vult ex opera opificẽ incognitũ cognoscendum esse.

M. supra Deum imaginatur alium.

C neque terra, ne umbra horum etiam ibi tenebras operetur. Et ob hoc, cùm neque corpora aliqua in eo sint, neque ex corporibus tenebræ: necessariò sit lumen immensum: & lumen, considera, cuiusmodi esse possit, cui tenebræ nullæ succedunt. Nam si uniuersum hunc mundum, Solis huius replet lux: quantum æstimas esse illud incorporeum lumen, & infinitum? tantum sine dubio, ut istud Solis lumen, ad illud, tenebræ: & non lux esse videatur. Hæc cùm diceret Simon, Petrus respondit. De utroque ergo patienter ausculta. id est, & de exemplo extendendi sensus, & de immensitate lucis. Scio me ipsum, ô Simon, aliquando in cogitatione positum extendisse sensum meum in regiones, ut ais: & insulas procul positas, easque mẽte non minùs, quàm oculis perspexisse: cùm essem apud Capernaum in captura piscium positus, & sederem supra saxum, hamum setæ innexum, & decipiendis piscibus aptatum habens in manu: ita, ut hærentem ei non senserim piscem, dum mens mea per desiderabilem mihi Hierusalem distenta percurreret, ad quam sanè, oblationum gratia &

Lumen immensum suprà cælos, iuxta somniũ Magi.

Docet P. imaginatiõnẽ subindè fallere: doctissimè.

D orationum, vigilans frequenter ascenderam. Verùm & Cæsaream hanc mirari ab alijs audiens, & desiderare solebam: & eam, in qua nundum fueram, videre mihi videbar: & cogitabam de ea, quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, lauacra, plateas, angiportus, fora, & horum consequentia, secundum ea scilicet, quæ in alijs urbibus videram: & in tantum intentione huiuscemodi intuitus delectabar: ut verè, sicut ipse dixisti, nec præsentem atque adstantem viderem, nec ipse, ubi sederem, nossem. Et Simon: Modò, inquit, rectè dicis. Et Petrus denique: Cùm piscem maximum, qui hamo inhæserat, mente occupatus habere minimè sentirem: & id quidem, cùm hami lineam de manibus meis violenter arriperet, stupentem me videns frater meus Andreas, qui mecum sedebat, ac penè casurum, latus fodiens cubitu, velut dormientem excitat, dicens: Non vides Petre, quàm magnum piscem cœperis? nunquid nam mente excidisti, quòd sic attonitus stupes? quid est, quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum, quòd me à dulcedine eorum, quæ intuebar, ab-

E

Respondit hic Magi obiectioni, non Deum irasci, vt malũ: sed, vt iustum. Iustus est Dominus si corrigit, sumus enim filij.

militia cælestis. Non tibi ergo melius videtur esse, vt sequamur factorem nostrum E
Deum, tanquam patrem erudientem nos, & imbuentem sicut ipse nouit? Quod & si
sit aliquis, vt tu dicis, benignior omniũ Deus, certum est, quia non irascetur nobis:
si vero irascitur, malus est. Noster autem Deus si irascitur & vindicet: non est malus,
sed iustus: proprios enim filios corripit & emendat. Ille verò, qui nihil nobiscum ha
bet negotij, si vindicare velit in nos, quomodo bonus erit? supplicia sumẽs de nobis,
quòd non derelicto patre nostro ipsum sequuti sumus, inanibus suspicionibus tra-
cti: quomodo ergo iste talis bonus à te adseritur, qui nec iustus intelligi potest? Tum
Simon.

Magus infert aliquid in hoc mundo incognitum Deum habere, Animas.

Tantúmne erras Petre, vt nescias, quia animę nostræ à bono Deo sunt illo omni-
um præstantiore: sed captiuæ deductæ sunt in hunc mundum? Et Petrus: Ergo non
est omnibus incognitus, sicut paulò antè dicebas: & tamẽ, quomodo indulsit bonus
Deus captiuitatem fieri animarum suarum, si erat super omnes potentior virtus? Et F
Simon: Ipse misit creatorem Deum, vt conderet mundum: sed ille, mundo condito
semetipsum pronunciauit Deum. Et Petrus: Ergo non ignoratur ab eo, qui condi-
dit mundum, vt superiùs dixeras: sed neq; animæ ignorãt eum, siquidem ab ipso ab-
ductæ sunt. Cui ergo iam erit incognitus, si & mundi creator nouit eum: vtpote ab
ipso missus, secundum ea, quæ tu dicis. & omnes animæ tanquam ab ipso huc violen
ter abstractæ? Tum deinde dicas velim, quî vi mittebat conditor mundi, non sciebat
eum, qui mittebatur, fidem non seruaturum? si nesciebat, præscius non erat: si verò
præsciit & passus est, facti hùius ipse reus est, qui non vetuit: quòd si non potuit, om-
nipotens non est. Si verò, quasi bonum id sciens, non prohibuit: inuenitur ille esse
melior, qui præsumpsit facere id, quod ille, qui mittebat, ignorauit bonũ. Et Simon.
Volentes, inquit, ad se venire suscipit, & ipsis benefacit. Et Petrus: Nec hoc nouum
est: hoc enim facit & hic, quem mundi creatorem fateris. Et Simõ: Sed bonus Deus,
tantùm si agnoscatur, salutem præstat. G

Vide hic, q̃ parùm cohereat & constet sibi mendaciũ.

Aduerte diligenter, Magum in eo accusare deum nostrũ, quod legem iubeat velitque compleri. Quid in ecclesia Catholica plerique heretici nunc aliud carpunt.

Mundi autem conditor exigit etiam legem impleri. Et Petrus: Ergo & adulteros,
& homicidas saluat, si cognouerũt eum: bonos autem & sobrios, vel misericordes:
si nullum de eo indicium capiẽtes, ignorauerint eum, non saluat. Magnum bonum
prædicas. qui non tam malos saluet: quàm, qui bonis nullam misericordiam pręstet.
Et Simon: Magnus sanè labor est agnoscere eum homini in carne posito. Omnibus
enim tenebris tetrius, & omni luto grauius est corpus hoc, quo circundatur anima.
Et Petrus: Ergo bonus iste Deus, quæ difficilia sunt, quærit. Qui autem verè Deus
est, faciliora expetit. Dimittat itaq; nos, quasi bonus, apud patrem & creatorem no-
strum, & quando discesserimus è corpore, & istas, quas dicis, tenebras reliquerimus:
tunc eum faciliùs agnoscemus, & tunc magis anima conditorem suum esse intelli-
get Deum: & apud ipsum permanebit: nec vltrà diuersis cogitationibus fatigabitur: H
neq; volet ad aliam confugere virtutem, quæ nulli cognita est, nisi Simoni soli: quæ
tantæ bonitatis est, vt nisi quis priùs impius extiterit in parentem suum, ad ipsam ve-
nire nõ possit. Nescio quomodo hæc virtus vel bona, vel iusta appellanda sit: cui pla
cere non potest, nisi quis impiè se gesserit in eum, à quo factus est. Et Simon: Non est
impium, vtilitatis gratia, & lucri maioris confugere ad eum, qui opulentioris est glo
riæ. Et Petrus: Si, vt tu ais, non est impium confugere ad alienum, multò magis pium
est permanere apud proprium patrem, etiam si pauper sit. Aut, si non putas impium,
vt relicto patre nostro cõfugiamus ad alium, quasi meliorem: neq; indignari credis
pro hoc, creatorem nostrũ: Multò magis bonus Deus non indignabitur, quòd cùm
essemus ab eo alieni, non confugimus ad eum, sed permansimus apud creatorem no
strum: & puto, quod ex hoc magis collaudabit nos, quia fidem seruamus creatori no
stro Deo: considerans, quia si suiipsius fuissemus, nunquam relinquentes ipsum, se-
duci

ἐρωνεία.

A duci illecebris potuiſſemus alienis. Nam, ſi quis opulentioribus illectus pollicitatio nibus, relicto proprio parente, confugiat ad alienum: poteſt fieri, vt iterum relicto eo, ad alium pergat, qui maiora promiſerit: eò magis, quòd ipſius proprius non erat filius. quippe, qui etiam eum, qui ei natura pater erat, relinquere potuit. Et Simon: Quid ſi ab illo ſint animæ: & ignorant eum, & ille eſt verè pater ipſarum? Et Petrus: *Luca ii.* Satis, inquit, oſtendis eum inualidum. Nam ſi potentior, vt ais, omnibus eſt, nunquã potentiori inualidior ſpolia detraxiſſe credendus eſt: aut, ſi potuit vi ab eo animas deducere in hunc mundum creator Deus, quomodo eas corpore emiſſas, & captiuitatis vinculis reſolutas, bonus Deus vocabit ad pœnam? quæ per ipſius vel deſidiam, vel infirmitatem, abſtrahi ad hunc locum & inuolui corpore quaſi tenebris ignorantiæ potuerunt? Videris mihi ignorare, quid ſit pater, & Deus: verùm & animæ vnde ſint: vel quando, & quomodo factæ, poſſem dicere: ſed hæc nunc tibi aperire fas non eſt, in tanto errore poſito de ſciẽtia Dei. Tum Simon: Erit, inquit, tempus, cùm *Impudẽtia*

B pœnitebit te, quod dicentem me ineffabili virtute non intellexeris. Et Petrus ait. Da *neſcit vinci* ergo nobis, vt ſæpè iam dixi, tanquam nouus Deus, aut qui ab illo deſcenderis: ſen- *P. vult ex o-* ſum aliquem nouum, per quem, nouum quem dicis Deum, poſſimus agnoſcere: iſti *pera opificẽ* enim quinque ſenſus, quos nobis dedit creator Deus, creatori ſuo finem ſeruant: *incognitũ* nec alium quenquam eſſe ſentiunt Deum, hoc eis ipſa ſui præſtante natura. Ad hæc *cognoſcen-* Simon: adhibe, inquit, animum ad ea, quæ dicturus ſum, & facito eum inuiſibilibus *dum eſſe.* ſemitis incedentem, peruenire ad ea, quæ tibi demonſtrauero. Auſculta ergo nunc. *M. ſupra* Nunquámne in cogitatione poſitus, extendiſti mentem tuam in regiones vel inſu- *Deum ima* las porrò poſitas, & ita in eis fixus animo mãſiſti, vt ne præſentes quidem videre, aut *ginatur ali* temetipſum ſcire, vbi ſederes, præ ſuauitate eorum, quæ habebantur in oculis, poſ- *um.* ſes? Et Petrus ait: Verum eſt Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et Simon: Ita & nunc ſenſum tuum extende in cælum: & iterum ſuper cælum: & vide, quia debet eſſe aliquis locus, qui ſit vltra mundum, vel extra mundum, in quo neque cælum ſit,

C neque terra, ne vmbra horum etiam ibi tenebras operetur. Et ob hoc, cùm neque corpora aliqua in eo ſint, neque ex corporibus tenebræ: neceſſariò ſit lumen immenſum: & lumen, conſidera, cuiuſmodi eſſe poſſit, cui tenebræ nullæ ſuccedunt. Nam *Lumen im* ſi vniuerſum hunc mundum, Solis huius replet lux: quantum æſtimas eſſe illud in- *menſum ſu* corporeum lumen, & infinitum? tantum ſine dubio, vt iſtud Solis lumen, ad illud, *prà cælos,* tenebræ: & non lux eſſe videatur. Hæc cùm diceret Simon, Petrus reſpondit. De v- *iuxta ſom-* troque ergo patienter auſculta. id eſt, & de exemplo extendendi ſenſus, & de immen *niũ Magi.* ſitate lucis. Scio me ipſum, ô Simon, aliquando in cogitatione poſitum extendiſſe *Docet P. i-* ſenſum meum in regiones, vt ais: & inſulas procul poſitas, easque mẽte non minus, *maginatio-* quàm oculis perſpexiſſe: cùm eſſem apud Capernaum in captura piſcium poſitus, & *nẽ ſubindè* ſederem ſupra ſaxum, hamum ſetæ innexum, & decipiendis piſcibus aptatum ha- *fallere: do-* bens in manu: ita, vt hærentem ei non ſenſerim piſcem, dum mens mea per deſidera- *ctiſſimè:* bilem mihi Hieruſalem diſtenta percurreret, ad quam ſanè, oblationum gratia &

D orationum, vigilans frequenter aſcenderam. Verùm & Cæſaream hanc mirari ab alijs audiens, & deſiderare ſolebam: & eam, in qua nundum fueram, videre mihi videbar: & cogitabam de ea, quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, lauacra, plateas, angiportus, fora, & horum conſequentia, ſecundum ea ſcilicet, quæ in alijs vrbibus videram: & in tantum intentione huiuſcemodi intuitus delectabar: vt verè, ſicut ipſe dixiſti, nec præſentem atque adſtantem viderem, nec ipſe, vbi ſederem, noſſem. Et Simon: Modò, inquit, rectè dicis. Et Petrus deniquè: Cùm piſcem maximum, qui hamo inhæſerat, mente occupatus habere minimè ſentirem: & id quidem, cùm hami lineam de manibus meis violenter arriperet, ſtupentem me videns frater meus Andreas, qui mecum ſedebat, ac penè caſurum, latus fodiens cubitu, velut dormientem excitat, dicens: Non vides Petre, quàm magnum piſcem cœperis? nunquid nam mente excidiſti, quòd ſic attonitus ſtupes? quid eſt, quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum, quòd me à dulcedine eorum, quæ intuebar, ab-

bar, abstraxerit: respondi nihil me mali pati, sed animo desiderabilem mihi intueri E Hierusalem: simulque Cæsaream: & corpore quidem cum ipso esse, mente verò illuc penitus auferri. At ille, nescio vnde inspiratus, reconditum & secretum veritatis protulit verbum.

Petrus grauißimum & vtilißimum Andreæ fratris dogma in phantasiis & contemplationibus obseruatu dign. recitat.

Phrenetici, vnde & cur insaniant in phantasiis.

Desine, inquit, Petre: quid est quod agis? hi enim, qui dæmone incipiunt repleri: vel moueri mente, huiuscemodi initia habent, per phantasias primò ad iucũda quæque & delectabilia transferuntur: deinde ad ea, quæ non sunt, vanis & inanibus motibus effundũtur. Hoc autem accidit ex languore quodam animæ, quòd ea quidem, quæ sunt, non videt: desiderat verò adducere ad conspectus suos ea, quæ non sunt. Sed & illis ita accidit, qui Phrenesin patiuntur, & videntur sibi multas imagines videre, pro eo, quòd nimietate frigoris vel caloris anima ipsorum conuulsa & emota locis suis, errorem patitur ministerij naturalis. Sed & hi, qui laborant siti, cùm in soporem venerint, flumina & fontes videre sibi videntur, ac bibere: hoc autem patiuntur, ariditate intemperati corporis laborantes. Propter quod certum est, hæc vitio quodam, vel animæ, vel corporis fieri. Denique vt accipias rei fidem, de Hierusalem, quam sæpè videram, dicebam fratri meo, quæ loca, quósue cõuentus, visus mihi fuissem videre. Sed & de Cæsarea, quam nunquam videram, nihilóminus, cõtendebam, quòd esset talis, qualem mente & cogitatione conceperam. Cùm autem venissem huc, nihil omninò simile respiciens eorum, quæ per phantasias videram, reprehendi memetipsum, & notaui valdè, quia ex alijs, quæ videram, portas ei, & muros, aliasque ædes, reuerà similitudinem ex alijs capiens, dederam. Neque enim quis potest nouum aliquid, & cuius forma nulla vnquam extiterit, cogitare. Nam & si velit aliquis tauros, cum quinis capitibus, ex sua cogitatione formare: ex istis, quos videt cum singulis capitibus, illos quinis capitibus fingit. Et tu ergo nunc, si verè aliquid tibi videris tua cogitatione perspicere, & supra cælos intueri, non dubium, quin ex G his ea consideres, quæ in terris positus vides. Aut si putas facilem menti tuæ accessum esse super cælos, & considerare te posse, quæ illic sunt, atque immensæ illius lucis scientiam capere: puto ei, qui illa potest comprehendere, faciliùs esse, vt sensum suum, qui illuc nouit ascendere, in alicuius nostrûm, qui adsistimus, cor & pectus inijciat, & dicat, quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius nostrum, qui tamen non sit erga fauorem tuum occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi fortasse credere: quod & ea, quæ super cælos sunt, scire potueris, licet illa multò sint celsiora. Ad hæc Simon: Qui verò, inquit, multas nænias texuisti, audi iam nunc impossibile est omne, quod ad cogitationem hominis venerit, non etiam re ipsa ac veritate subsistere: quæ enim non subsistunt, nec speciem habent: quæ autem speciem non habent, nec cogitationi possunt occurrere. Et Petrus: Si omne, inquit, quod ad cogitationem venire potest, subsistit: istum, quem dicis extra mundum esse immensitatis locum, si eum quis in corde suo lumen esse cogitet, alius verò tene- H bras, quomodo poterit vnus atque idem locus secundum eos, qui diuersa de eo cogitârunt, & lumen esse, & tenebræ? Et Simon: Omitte nunc ista, quæ ego dixi: tu, quid esse putes super cælos, dicito. Et Petrus: Si de vero, inquit, fonte luminis crederes, possem te docere, quid, & quomodo esset, quod immensum est: & non phantasiam vanam, sed & consequentem & necessariam rationem redderem veritatis: nec adsertionibus sophisticis, sed legis & naturæ testimonijs vterer: vt scires, quia immensitatis fidem præcipuè continet lex. Quod si immensitatis ratio non latet legem, nihil profectò aliud eam latere potest: & ideò falsum est, quod putâsti esse aliquid quod ignoret lex. Multò autem ampliùs nihil latebit eum, qui legem dedit. Nec tamen possum tibi aliquid de immensitate, & his, quæ sine fine sunt, loqui, nisi priùs de his, qui certo fine terminãtur, cælis, rationem vel receperis nostram, vel ipse protuleris tuam. Quòd si de his, quæ certis finibus cõcluduntur, intelligere non potes:

Imaginatio si extendatur in ea quæ non sunt, errat. Imaginandum ex iis, quæ sensib. percipiuntur.

multò

A multò magis de his, quæ sine fine sunt, neque scire aliquid poteris, neque discere.
Ad hæc Simon: Melius, ait, mihi videtur simpliciter credere: quia solum istud, quod
videmus, sit cælum in vniuerso mundo. Et Petrus: Non ita, inquit, sed vnum qui-
dem confiteri conuenit Deum, qui verè est. Cælos autem esse, qui ab eo facti sunt, *Duo cæli.*
sicut & lex dicit: quorum vnum cælum sit superius, quo continetur etiam visibile
firmamentum, illud esse perpetuum & æternum, cum his, qui habitant ibi. Istud au- *Visibile cæ-*
tem visibile in consummatione seculi resoluendum esse, & transire, vt illud cælum, *lum resol-*
quod est antiquius & excelsius, post iudicium sanctis & dignis appareat. *uetur in no-*

(Vide in hunc locum copiosiùs disserentem Petrum, altera sua epistola, capite tertio.) *uißimo die.*

Ad hæc Simon respondit. Hæc ita esse, vt tu dicis, credentibus possent videri: Ei
autem, qui horum expectat rationes, impossibile est ex lege proferri: & præcipuè de
immensitate lucis. Et Petrus: Noli, inquit, putare nos, quod ex fide sola recipienda
esse dicamus, sed ex ratione adferenda. Neque enim tutum est, nudæ hæc fidei, abs-
B que ratione committere, cùm vtique veritas ratione non careat. Et ideò qui hæc ra-
tione munita susceperit, perdere eam nunquam potest: qui verò absque adsertioni- *Doctißima*
bus ea suscipit, simplicis sermonis adsensu, neque seruare ea tutò potest: neque, si *Petri in-*
vera sint, certus est. quia qui facilè credit, facilè & recedit: qui autem rationem quæ- *structio,*
siuit eorum, quæ credidit, & accepit, quasi vinculis quibusdam rationis ipsius colli- *quomodo fi-*
gatus, nunquam ab his, quæ credidit, diuelli, aut separari potest. Et ideò quātò quis *des ex hu-*
propensior fuerit in expetenda ratione, tantò erit firmior in conseruanda fide. Ad *manæ ratio-*
hæc Simon: Magnum est, inquit, quod repromittis, vt immensæ lucis æternitas ex le- *ne confir-*
ge possit ostendi. Cumque Petrus dixisset, quando volueris, Simon ait: Quoniam *manda ve-*
hora iam multa est, crastino adstanti mihi & renitenti, si probare potueris, factum *niat.*
esse hūc mundum, & animas esse immortales, habebis me adiutorem prædicationis *Inductio al-*
tuæ. Et cùm hæc dixisset, egressus est: sequuta autem est eum ex omni populo, qui *terius dispu-*
cum ipso venerat pars tertia, qui erant quasi mille viri: cæteri verò flexis genibus pro *tationū.*
C strabant se Petro, super quos ille, inuocato Dei nomine, alios dæmonia habentes cu- *Petri mira-*
rauit: alios etiam languentes sanauit: & ita lætantem populum dimisit, mandans ei, *cula.*
vt in crastinum diem maturiùs cōuenirent. Petrus verò, cùm recessissent turbæ, ster-
ni iussit humi subere atrij nudo vbi fuerat disputatum, & recubuit vnà cum illis vn-
decim: ego verò cum alijs quibusdam, qui & ipsi initia audiendi verbi Dei accepe-
rant, & erant charissimi, recumbens sumebam cibum. Sed benignissimus Petrus cō- *Vndecim*
siderans, ne fortè tristitiam mihi inferret ista sequestratio ait ad me. Non pro super- *scilicet,*
bia, ô Clemens, conuiuiū non ago cum his, qui nondum purificati sunt: sed vereor, *quos recen-*
ne fortè mihi quidem noceam, ipsis autem nihil prosim. Hoc enim pro certo scire te *suit princi-*
volo, quia omnis, qui idola coluit aliquando, & eos, quos pagani nominant deos, *pio huius li-*
adorauit, vel de immolatis eorum degustauit spiritu immundo non careat: conuiua *bri.*
enim factus est dæmonum, & participium sumpsit eius dæmonis cuius in mente sua *Clemēs ex-*
speciem, vel timore, vel amore, formauit: & per hæc mundus non est à spiritu im- *clusus à*
D mundo: & ideo purificatione indiget baptismi, vt exeat ab eo spiritus immundus, *mensa.*
qui interiores animæ ipsius insedit affectus: & quod est deterius, nec, quod intrinse- *Spiritus im-*
cus lateat, indicatur, vti ne publicatus fugetur. Amant enim isti spiritus immūdi in- *mundi cur*
hærere corporibus hominum, vt ipsorum ministerio cupiditates suas expleant: & *occupent*
ad ea, quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parere libidinibus co- *homines.*
gant: vt efficiantur ex integro vasa dæmonum.

Eandem sententiam repetit quarto libro copiosiùs & dilucidius, consimiliter & Augustinus libro 2. de doctrina Christiana, cap. 24.

Ex quibus vnus est Simon hic, qui tali quodam morbo comprehensus, nec sana-
ri iam potest, quia voluntate & proposito ægrotat. Nec contra voluntatem eius ha-
bitat in eo dæmon: & ideo, si eum quis fugare velit & expellere ab eo, cùm sit inse-
parabilis, & vt ita dicam, anima iam eius effectus, videbitur magis necare eum, & ho-
micidij crimen in[illegible]rete. Nemo ergo vestrûm contristetur à conuiuio nostro sepa-

 ratus,

Baptizati non comedebāt cum illotis.

ratus, tempore enim aliquo obseruare debet, vnusquisque sanè, quanto ipse voluerit. Paruo enim tempore sequestratur, qui citò voluerit baptizari: multo autem, qui tardiùs. Vnusquisque ergo in sua habet potestate, breue aut longum pœnitentiæ suæ tempus exigere: & ideo in vobis est, quando velitis ad nostram conuenire mensam, & non in nobis, quibus permissum non est, sumere cum aliquo cibum, nisi priùs fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos probibetis à vestro conuiuio, si ad purificandum moras habeatis, & tardiùs baptizemini. His dictis, cùm benedixisset, cibum sumpsit. Et post hęc cùm gratias egisset Deo, ingressus quieuit, similiter autem & nos omnes. Erat enim iam nox. E

ARGV-

ARGVMENTVM III. LIBRI RECOGNITIONVM CLEMENTINARVM, PER EVNDEM L. GRVTERVM VENRADIVM.

*Inas disputationes Petri cum Mago biduo habitas hoc libro perscribit B. Clemens. Narrat principiò, (vt paulò latiùs summam in tanta libri prolixitate repetamus.) Petrum, cùm ipsi rursus à Mago disputatio foret indicta, vbi maturè de more suo surrexisset cubitu, suos de magna apud indoctum vulgus disputandi difficultate commonefecisse, quod veritatem studiosos cælare, esset inutile, adeoq; impium: indignũ verò Christo & ipsius euangelio, diuina mysteria, apud quósuis infideles & contemptores passim publicare: tum clariùs ipsum pleraq; superiore libro obscuriùs dicta, hîc de personarum vnius dei trinitate repetisse. Deín subijcit alteram disputationem Cæsareanã. Initio scilicet rixatum Magum cum Petro, quòd in ipsum animos auditorũ cerneret propensiores: cui cùm satisfaceret, quòd id ex populari suoq; erga veritatem studio vsu veniret, Magum ad disputationem accelerâsse, cumq; superiorum repetitione, de lucis immensitate atq; vno deo quæstionẽ mouisse. ad quam Petrus monuerit, talia non contradictionis, sed veritatis potiùs studio quærenda esse: idq; à Mago acceptum, ac si Petrus irasceretur. verùm Petrum retorsisse calumniam, Magum ipsum conari veritatis disputationẽ eludere, quòd se eã sciret arguẽdum. atq; ita relicto instituto Magum ad aliam confugisse quæstionem: Vndenam malum foret? ac Petrum pysmatis capere voluisse: Apostolum monuisse, non esse disputantis proprium, interrogare, sed discentis: quod si discere vellet, priùs se submittere & audire debere, quàm disputaret: sin nollet, suam cuiq; sententiam priùs ab vtroq; explicandam esse, iudicium autem penes auditores relinquendum: ac Magum ironicè ficteq; discipulum agentem imperitiæ in proponenda quæstione reprehensum, ab Apostolo, negligentem, an sit, quid sit & cui malum sit, antehæc proponere. porrò ludentem Magum in ambiguo vocabulo, ridentemq; Petrum, simulantemq; suam inscitiam, rursus admonitum à Petro officij disputantis, petente prætereà, vt se declararet, auditoribus permittenda iudicia. fugiente hoc Mago, ac variè discepta*ite*, visum Petro, de libero hominis arbitrio, vt quæreretur: quòd mali quæstio omnis ex eo solui posse videretur. maluisse eum, de deo, quem cupiebat mali auctorem uideri, disputaretur: tandem tamen fatum, seruumq; hominis arbitriũ, vt nunc vocant, contra Apostolum astruisse. Hic primùm eruditè demonstrat Petrus, esse liberũ arbitriũ: tum, quid id sit, Mago quærẽti, ita definit, vt & ab aduersario laudetur: Rebus itaq; Mago minùs succedentib. varias ipsi quæstiones agitatas esse, quibus vel impotentẽ Deum, vel certè mali auctorem faceret: sed eas à Petro fœlicissimè solutas. atq; ita is dies fuit cõsumptus disputando. Refert autem Clemẽs, inusitatis miraculis Petrum à disputatione suam doctrinam illustrâsse & confirmâsse. Altero de hinc die post somnum, repetionem superiorum & precationem Petri rursus habitam disputationem, qua monuerit ille post salutationem, initio, ordine disputandum: reiq;, de qua disceptatio instituitur, principia priùs discenda fontesq;, quàm docendum. fieri ist hoc in profanis,*

multò rectiùs in rebus diuinis fieri debere. Magum conatum refellere Petri sententiam, tandem verò finxisse, quid primùm veritatis studioso sciendum esse, discere se velle: cui cùm Apostolus astrueret, Σωφρονικῶς, ante omnia, quid bonum sit, quærēdum in vita, idq́ inuentum perficiundum esse: nec de rebus fidem naturamq́ excedentibus curiosè vestigandum: Magum proposuisse de animi statu, mortalis isne foret an immortalis? sed Apostolū rectiùs hic de iustitia dei disputādum esse, dixisse: quòd ea probata, de animi immortalitate quæri posset. cōtrà illum in sententia perstitisse, quòd animi probata mortalitate, religionem Christianam penitus sciret collapsuram. Ei cùm Petrus obijceret acerbius impietatem & isthanc doctrinæ suæ inconstantiam, indicans, quàm noxia ea humanæ vitæ futura esset, fugæ quæsitam occasionem: ideoq́ Petrum admissa importuna ipsius, licet vtili, quæstiōe, docuisse animum vel ex Magi persuasione, qui necati pueri imagine domi detenta quiduis se posse putaret, immortalem esse: quib. stupefacto Mago, & iam ob patefacta arcana sua simulante pœnitentiam Apostolum non se diuinitus id, sed ex auditione accepisse, quò hominis improbi simulationem declararet, dixisse. sic Magum reuersum ad priorem mentē, & Petrum quasi malitiosè ageret, calumniatum: ac cùm Petro ipsiq́ adeò Christo maledicendo pergeret, à populo ædib. eiectum esse. porrò Apostolum admonuisse turbā magnæ Dei bonitatis inferendis impijs, eiq́ benedixisse, et cum lacrimis ac precatione Deo cōmendâsse. Sic finita est illa quoq; disputatio, atq; ille transactus dies.

Tertiū diem refert Clem. inter familiares consumptum: quomodo Niceta cōsuluerit Apostolum de Dei Opt. consilio tanta Mago permittentis: item, qui factū esset, vt Magis Aegypty potiùs, quàm Mosi fidem habuissēt: quæ cùm luculentè explicâsset ille, renunciatū fuisse, vt Magus Romam aufugerit versus. huius insectandi causa mox turbis Zachæum per impositionem manuū, orationemq́ iam abs se ordinatum, Episcopum Cæsareæ constituisse, diaconis quatuor ac presbyteris duodecim adiunctis: docendi viuendiq́ præcepta dedisse, mæstam deniq; turbam de suo discessu consolatum: postremò Clementi huic, vt harum rerum historiam perscriberet, commisisse. Atq; hactenus de disputationibus Petri cum Mago, cæterisq́ apud Cæsaream Stratonicam gestis.

Et hic permulta scitu reperies vtilia, necessariaq́. Nostro sæculo magno tumultu disputatū est hucusq; de hominis arbitrio, liberúmne sit illud an seruum, & quasi fatale. Ea de re habes hic doctissimam Petri Apost. orationem, qua, an sit, quid sit, in quibus & quatenus sit, pulcerrimè explicatur, defenditurq́ contra Magum: priore huius libri disputatione. ex qua clarè cernas, quæ sit Apostolica & vera in tanta dissensione doctorum hominum, quæue hæretica sententia.

Vis scire, quàm sit vetustus vsus vngendi iam baptizatos; oleūm consecrandi? quæ nunc passim ridentur? Agnosces hic sanè, traditionem verè Apostolicam esse, agnosces ipsam eius ceræmoniæ vetustatem. qua de re copiosè Dionysius in Ecclesiastica hierarchia. Describitur hic & ordo gradus, officiaque ministrorum in ecclesia. atque hæc omnia præter veram doctrinam fidei.

RECO.

A RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER TERTIVS, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

II. & III. Cæsareana Petri cum Mago disputationes.

INTEREA Petrus gallorum cantibus surgens, & excitare nos volens, inuenit vigilantes, vespertino adhuc lumine perdurante: cumq; ex more salutauisset: & resedissemus omnes, ita B exorsus est: Nihil est difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem disputare. Quod enim est: omnibus, vt est, dici non licet, propter eos, qui malignè & insidiosè audiunt: fallere verò non expedit, propter eos qui sincerè audire desiderāt veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiscretum populum sermo est: occultet, quod verum est? Et quomodo instruet eos, qui digni sunt? Sed si meram proferat veritatem his, qui salutem consequi non desiderent, illi, à quo missus est, iniuriam facit: à quo & mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos & canes: qui aduersum eas, argumentis ac sophismatibus reluctantes, ipsas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant: latratibus autē suis & responsionibus sordidis, rumpant & fatigent prædicatores verbi Dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de summa diuinitate intelligentiam, minùs dignis auribus pu- C blicarem. Et post hæc incipiens de patre, & filio, & spiritu sancto, breuiter nobis & euidenter exposuit, vt omnes audientes miraremur, quomodo homines, derelicta veritate, conuersi sint ad vanitatem. Sed cùm illuxisset dies, ingressus est quidam, dicens: Multitudo plurima expectat in atrio: in quorum medio stat Simon, persuasionibus pessimis præuenire aures populi cupiens. Et Petrus statim egressus, stetit in loco, in quo pridie disputauerat: omnisq; ad ipsum populus conuersus, cum gaudio intendebat in eum. Simon verò vbi sensit gauisum esse populum de conspectu Petri, & erga affectum eius moueri, obstupefactus, ait: Miror hominum stultitiam, qui me Magum dicunt: & Petrum diligunt: cùm vtiq; olim habentes notitiam mei, me magis diligere deberent: & ideo ex hoc indicio, qui habent sensum, possunt intelligere, quia magis Petrus magus videri potest: cùm mihi, cui ex cōsuetudine debitus propemodum est, non defertur, affectus: Illi aūt, cui nullo vsu debetur, abundanter expēditur. Et cùm multa huiuscemodi Simon diceret: Petrus salutato ex more populo, D ita respondit: Sufficit vnicuiq;, ô Simon, ad confutandū conscientia sua: quod si hoc miraris, quod noti non solùm te non diligunt, sed & oderunt: tui causam disce à me. Cùm sis seductor, veritatem te prædicare profiteris: ob hoc plures, desideriū gerentes discendæ veritatis, amicos habuisti. Sed hi, vbi contraria in te, quàm profitebaris, viderunt: qui amatores erant, vt dixi, veritatis, nō solùm non diligere te, sed & odisse cœperūt: Non aūt statim ab eis desertus es: quia vel pollicebaris adhuc, te eis ostēdere posse, quod verum est. Donec ergo nōdum aderat, qui posset ostendere, patiebantur te: vbi verò spes eis doctrinæ melioris arrisit: te contemnentes, quod meliùs intelligunt, nosse desiderant. Et tu quidem nefarijs artibus agens, ab exordio latere te posse credidisti, sed non lates: vrgeris enim, & cōtra spem publicaris, quia non solùm ignorâsti veritatem: sed nec audire voluisti ab his, qui eam sciebant. Si enim audire voluisses, innotuisset vtiq; tibi ille sermo eius, qui ait: quia nihil est occultum, quod non agnoscatur: neque opertū, quod nō reueletur. Hæc & his similia dicente Petro,

Difficile esse apud promiscuam plebem de veritate dicere.

Cœno carnalis intelligentiæ corrumpitur scriptura.

Secundus congressus Petri cum Simone.

Lucæ 8.

Proponit Magus, cũ ἀναιρεῖσθαι ἀπειρίας periculum. Vnus immensus.

Petro, Simon respódit. Nolo me verbis occupes, Petre: repeto abs te, quæ hesterno E
promiseras: dicebas enim ostendere te posse, quia lex doceat de immensitate lucis
æternæ. &, quod duo tantùm sint cœli, & ipsi creati: sed superius esse lucis illius se-
dem, in qua solus in æternum residet ineffabilis pater. Ad illius verò cœli similitudi-
nem, factum esse etiam illud visibile cœlum, quod & transiturum confirmabas. Vnũ
ergo dixisti esse patrem omnium, quia non possunt duo esse immensi: alioqui neu-
ter eorum immensus erit: quia in eo, quo alter subsistit, alteri finem subsistendi facit.
Si ergo hæc non tantùm polliceris, sed & ostendere potes ex lege: omittens plura lo-
qui, hinc incipe. Et Petrus: Si propter te, inquit, qui ad contradicendum tãtummo-
dò venis, rogarer de his dicere, nunquam à me vnum saltem posses audire sermoné.

Prædicatoribus velus agricolis nonnulla semina pereunt. Elegans similitudo.

Sed quoniam necesse est agricolam, qui vult bonam terram seminare: nonnulla se-
mina perdere, aut in petricosis aut in his, quæ ab hominibus conculcanda sunt: vel
in dumosis ac repletis sentibus, locis, sicut & magister noster exposuit: diuersitatem
propositi vniuscuiusq; animæ per hæc indicans, non morabor. Tum Simon: Videris F
mihi, inquit, irasci: quod si est, non necesse est inire conflictum. Et Petrus: Video te
sentire quod arguendus sis, & vis, vrbanè subterfugere certamen: nam quid vidisti
me iratum fecisse in te? hominé, tantùm populum decipere cupientem? & cùm nihil
habeas, quod dicas, modestiam simulantem? qui & auctoritate tua iubes, vt quomo-
do ipse vis, & non quomodo ordo postulat, controuersia moueatur? Et Simon: Im-
perabo mihi ipse sapientia vti ad imperitiam tuam, vt ostendam te quidem velle po-
pulum seducere: me autem docere, quæ vera sunt. Sed nũc ommitto de immensa lu-
ce discutere: quod interrogo te, hoc mihi respóde. Cum Deus fecerit vniuersa, vt tu
dicis, vnde est malũ? Et Petrus. hoc módo interrogare non est aduersantis, sed inter-
rogantis. Si ergo vis discere, cõfitere: vt priùs te doceam, quomodo debeas discere: &
cùm didiceris audire, tunc iam te incipiam consequenter docere. Si verò non vis di-
scere tanquam sciens omnia, ego priùs exponã fidem, quam prædico: expone & tu,
quod tibi verũ videtur. Et cùm manifesta fuerit vtriusq; professio, iudicetur ab au- G
ditoribus, cuius nostrum sermo sit veritate subnixus. Et Simon ad hæc respódit: Ri-

Discentibus primo imperitia sua est agnoscenda.

sus mihi est. Ecce, qui promittit, quod me doceat. Veruntamen patiar te, & imperi-
tiam tuam atque arrogantiam feram: confiteor, discere volo: videam, quomodo me
poteris docere. Et Petrus: Si, inquit, verè vis discere, disce hoc primùm, quàm impe-
ritè interrogaueris: ais enim, cùm Deus vniuersa creauerit, vnde est malum? Ante
enim, quàm hoc rogares, tres interrogandi species præcedebant. Primò, si est malũ?
Secundò, quid sit malum? Tertiò, cui sit, & vnde?

Hac de re etiam contra Simonem M. Dionysium Areopagitam de malo disputâsse, in libro, quem de diuinis nominibus scripsit, testatur Heldiuuinus in Areopagiticis. Et Maximum quendam de hac quæstione in primitiua Ecclesia commentarium scripsisse, πόθεν ἡ κακία, καὶ περὶ τοῦ γενητὴν ὑπάρχειν τὴν ὕλην, refert Eusebius Pamphilus libro 5. eccl. hist. cap. 27. Eruditè quoque in hanc materiam scripsit Augustinus, libro, de duabus animabus, contra Manichæos, & alijs multis. H

Ad hęc Simon: O imperitissime, inquit, & ineruditissime, éstne hominũ quisquã,
qui non confiteatur, quia sit in hac vita malum? Vnde & ego putans te vel commu-
nem omniũ habere sensum, interrogaui, vnde sit malum: nõ, vt discere volens, qui
omnia sciam: abs te præcipuè, qui nihil noueris: sed, vt te ostendam ignarũ esse om-
nium: & ne putes, quia iratus sum, quod ità tecũ austeriùs loquar: miseratio me ha-
bet horum, qui adsunt, quos tu decipere conaris. Et Petrus ait: Multum malus es, si
tantas iniurias nõ iratus facis: sed impossibile est fumum cõsurgere, vbi ignis non est.
Veruntamen dicam, ne te verbis videar occupare: quo minùs ad ea, quæ abs te in-
conuenienter sunt dicta, respondeam. Ais omnes fateri, quia sit malum: quòd vtiq;

Hebræi negant esse malum.

falsum est: nam primò omnium, quia subsistat malum, vniuersa Hebræorum negat
gens. Et Simon interrupto sermone, Rectè, inquit, faciunt, qui dicunt non esse ma-
lum. Et Petrus: Nõ de hoc nunc proposuimus dicere: sed, quod non oẽs dicunt esse
malum. Secundum aũt erat, interrogare te, quid est malum, substantia, an accidens,

an

A an actus? sed & alia multa huiusmodi. Et post hæc, erga quid, vel quomodo sit, aut
cui sit malum? vtrum Deo, an angelis: an hominibus pijs, an impijs, omnibus: an
aliquibus: an sibi ipsi, an nulli? Et tunc interrogares, vnde sit? vtrum nam à Deo, an
ex nihilo? semper ne fuerit, an ex tempore cœperit? vtile sit, an inutile? & alia multa,
quæ huiuscemodi propositio exigit. Ad hæc Simon respondet: Ignosce mihi, erraui
de prima interrogatione: sed puta me nunc primùm interrogare, est malum, an nō?
Et Petrus ait: Quomodo interrogas, quasi discere volens, an docere? an quæstionis
mouendæ gratia? Si quidem, quasi discere volens, habeo, quod te priùs doceam: vt
per consequentiam & ordinem doctrinæ veniens, ex teipso intelligas, quid sit malū.
Si verò, vt docens proponis, non indigeo abs te doceri: habeo enim magistrū, à quo *Ordine di-*
omnia didici. Quòd si quæstionis mouendæ: & disputandi gratia: vterq; nostrùm *scendū est.*
priùs, quod sibi videtur, exponat: & ita certamen habeatur. Neq; enim verum est, vt
interroges, quasi discere volens: & contra dicas, vt docens: vt post responsionē me-
B am in tuo iudicio sit, dicere, si benè an malè dixerim. Propter quod non potes in lo-
co contradicentis stans, iudex esse eorum, quæ dicimus: & ideo, vt dixi, si certamen
habendum est, vterq; nostrum, quod sentit, exponat: & nobis in conflictu positis,
religiosi auditores hi, iusti iudices erunt. Et Simon: Non tibi videtur absurdum, vt
imperitus populus de nostris dictis habeat iudicium? Et Petrus: Non ita est, quod
enim vni fortasse minus liquet, inuestigari à plurimis poterit: nam sæpe etiam fama
vulgi, Prophetiæ speciem tenet. Super hæc autem omnia, præsens hic omnis popu-
lus amore Dei constrictus, hic adstat, veriq; cognoscendi gratiā: & ideo omnes isti,
quasi vnus habendus est, pro vno codemq; erga amorem veritatis affectu: sicut è cō-
trario duo inter se si dissentiant, multi sunt, & diuersi. Si autem vis iudicium capere,
quomodo omnis hic populus, qui adstat, quasi vnus sit homo, ex silentio eius ipso,
& quiete considera: quomodo cum omni patientia, vt vides, etiam, antequam dis-
cant, veritati Dei honorem deferunt. Non dum enim maiorem cultum, quem ei de-
C ferre debeant, didicerunt. Propter quod spero de Clementia Dei, quod religiosum
propositum mentis eorum amplectetur erga se. & veritatem prædicāti, victoriæ pal-
mam dabit: vt manifestum eis faciat veritatis præconē. Tum Simon: De quo, inquit,
vis haberi certamen? dic, vt & ego definiam, quod mihi videtur, & ita quæstio inci-
piat. Et Petrus respondit: Si quidem, vt mihi videtur, facere vis, ego secundum magi-
stri mei præceptum fieri volo, qui primò omnium Hebrææ genti, quā sciebat habere
cognitionem Dei: & quod ipse esset, qui fecerit mundum: præcipit, nō vt eum quæ- *Obseruare*
reret: quem sciebat: sed voluntatem eius iustitiamq; perquireret: sciens, quia in ho- *mandata,*
minum arbitrio positum est, vt hoc quærentes inueniant: & faciant, atq; obseruent *siue non li-*
ea, de quibus iudicandi sunt. Et ideo iussit nos quærere, non, vnde sit malum, vt tu *beri arbi-*
paulò antè requirebas, sed iustitiam boni Dei, regnumq; eius, & omnia, inquit, hæc *trij.*
adijcientur vobis. Et Simon: Quoniam, inquit, Hebræis ista mandantur, velut rectè *Matth. 6.*
scientibus Deum, & opinantibus, quod vnusquisq; in suo arbitrio habeat, agere ea,
D de quibus iudicandus est: mihi autē ab illis discrepat sententia: vnde vis, vt incipiā? LIBERVM
Tum Petrus: Ego, inquit, suadeo, primò quærendum esse, num in potestate nostra ARBITRI-
sit scire, vnde iudicandi simus. Et Simon: Nō ita, inquit: sed de Deo: vnde & omnes, V M *hominis*
qui præstò sunt, audire cupiunt. Et Petrus: Constat ergo apud te, quia est aliquid in *esse vult &*
arbitrij potestate facere? hoc tantùm si est, & requiramus, vt dicis, de Deo. Simon ad *astruit Pe-*
hæc respondit: Nequaquā. Et Petrus: Si ergo nihil est in nostra potestate, superfluū *trus: negat*
est, nos quærere aliquid de Deo: cùm in potestate nō sit quærentibus inuenire. Vnde *Magus,*
bene dixeram, hoc primò quærendum esse, si est aliquid in arbitrij potestate. Tum *quod nunc*
Simon: Nō possum, inquit, ne hoc ipsum quidem intelligere, quod dicis, num sit ali *aduersarij*
quid in arbitrij potestate. At Petrus videns, quod ad partem se contentiosiorē decli- *fidei Catho*
naret, superari metuēs, vt quasi in incertū confunderet omnia, respōdet. Quomodo *lica, vtri*
ergo scis, quia nō est in hominis potestate scire aliquid: cùm hoc ipse scias? Et Simon: *credendū?*
Nescio, inquit, si vel hoc ipsum sciā: vnusquisq; enim, sicut ei fato decernitur, vel sapit *i. an sit*
aliquid,

aliquid, vel intelligit, vel patitur. Tum Petrus: Videte, inquit, fratres, in quæ absurda E deciderit Simon, qui ante meum aduentum docebat, quod homines in potestate haberent, & sapere, & facere, quæ vellent: Nunc in angustum redactus necessitate verborum, negat esse in hominis potestate, aut sciendi aliquid, aut agendi: & tamen audet se doctorem profiteri.

Firmissimum argumentum Petrus hic contra fatum, seruumque adeò arbitrium recitat, quod tamen contra ecclesiam magnis lateribus à plerisque, qui ipsius ecclesiæ restauratores videri volunt, nunc asseritur. Idem hinc mutuatus mihi videtur Eusebius Pamphili, libro sexto προπαρασκευῆς εὐαγγ. *quē locum, quòd sit elegantissimus, & huic planè consentaneus: non grauabor in piorum lectorum gratiam subycere. Verba Eusebij hæc sunt.* Ἀνάγκη τοίνυν (τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοπροαιρέτου κινήσεως) καταδουλώσας, βίᾳ, εἰς οἷον κακῶν δογμάτων ὄλεθρον τοὺς αὐτῷ πειθομένους καταβέβληκεν. εἰ γὰρ ἄστροις καὶ εἱμαρμένῃ οὐ μόνα τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ λογισμὸν προθυμίας ἀναθετέον, καὶ τις ἀπαραίτητος ἀνάγκη τὰς ἀνθρωπίνας ἐκβιάζεται γνώμας, οἰχήσεται σοὶ φιλοσοφία, οἰχήσεται καὶ εὐσέβεια. Οὐδὲ τις ἦν τοῖς σπουδαίοις ἔπαινος ἀρετῆς, οὐδέ τις θεοφιλία, οὐ- F δὲ τῶν ἐν ἀσκήσει πόνων καρπὸς ἐπάξιος, ἀνάγκης καὶ εἱμαρμένης τὴν αἰτίαν ἀναδεδεγμένης. οὐ δὲ οὖν προσήκει καταμέμφεσθαι τοῖς περὶ τὸν βίον πλημμελοῦσιν, οὐδέ γε τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἐπιρρήτοις. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς σπουδαίους θαυμάζειν. ταύτῃ δὲ, ὡς ἔοικεν, οἰχήσεται τὸ μέγα τῆς φιλοσοφίας κλέος, οὐκ αὐτοπροαιρέτου μελέτης καὶ ἀσκήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἄστρων ἀνάγκης ἀπῃωρημένον. Ὁρᾷς οὖν, εἰς οἷον κακῶν δογμάτων βυθὸν οἱ θαυμάσιοι θεοὶ καταβεβλήκασι. καὶ σκέψαι, ὡς εἰς ἀσωτίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ ἄλλα μυρία κακὰ παρορμᾷ καὶ προτρέπει τοῦτο τὸ δόγμα, ἀνατροπὴν τοῦ παντὸς βίου ἀθρόως κατεργαζόμενον. *Hæc, & quæ sequuntur apud Eusebium plura, omnia in assertores fati seruiq; arbitrij pulcerrimè dicuntur. Sic hic & Petrus.*

Sed dic: quomodo ergo Deus iudicat secundum veritatem vnumquenq; pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia: frustrà erit studiū sectandi meliora: sed & iudices seculi frustrà legibus præsunt: & puniunt eos, qui malè agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non peccarent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri erūt G & hi, qui seruant cum labore iustitiam: beati verò illi, qui in delitijs positi, cum luxuria & scelere viuentes, tyrannidem tenent. Secundum hæc ergo, nec iustitia erit, nec bonitas: nec vlla virtus: & vt vis, nec Deus. Sed hæc, ô Simon, cur dixeris, scio: volens profectò effugere quæstiones, ne possis manifestiùs confutari: ideo ais non esse in potestate hominis sentire aliquid, aut inuenire. Si enim verè hoc ita sensisses, non vtiq; etiam ante aduentum meum apud populum te profitereris doctorē. Ego igitur dico, sui esse arbitrij hominem. Et Simon: Quid est sui arbitrij? dic nobis. Petrus ad hæc: Si nihil potest disci, cur & audire vis? Et Simon: Nihil habes ad hoc, quod

1. Liberū arbitrium quid. respondeas? Tum Petrus: Dicam non à te compulsus, sed ab auditoribus rogatus. Arbitrij potestas est sensus animæ, habens * virtutem, qua possit, ad quos velit, actus inclinari.

** virtutē, id est, facultatem.*

Huic non est nostrorum absimilis definitio. Liberum arbitrium est libera potestas, & habitudo voluntatis rationalis, qua potest homo eligere, & ratione iudicare ac discernere. Augustinus libro de gratia & H *lib. arb. sic. Liberum arbitrium est facultas voluntatis & rationis, qua bonum eligimus gratia assistente, & malum, gratia desistente.*

Tum Simon collaudans Petrū super his, quæ dixerat: Verè, inquit, magnificè, & incomparabiliter exposuisti, bene enim dicenti tibi debeo testimonium dare: hoc tamen, quod te interrogo nunc, si exposueris mihi, in cæteris omnibus obtemperabo tibi: quo ergo volo discere, hoc est? Si quod Deus vult esse, est? & si quod non vult esse, non est? de hoc responde mihi. Et Petrus? Si ignoras, quòd absurdè & incompetenter interroges, ignoscens tibi ipse exponam: Si autem scis, quod inconsequenter interrogas, non rectè facis. Tum Simon: Iuro, inquit, ipsam, quæcunq; illa est, summā diuinitatem, quæ habet iudicium & vindictam in eos, qui peccant: quia ignoro, quid incōpetenter dixerim: & quid in verbis meis habeatur absurdū, in his dūtaxat,

Duas partes motus. quæ proposui. Ad hæc Petrus: Quoniam, inquit, te ignorare confessus es, disce. Interro-

A terrogatio tua duobus ſibi inuicem contrarijs, vnam ſententiam poſtulauit: etenim
omnis motus in duas partes diuiditur: vt quædam neceſsitate, quædã voluntate mo-
ueantur: & ea quidem, quæ neceſsitas mouet, ſemper in motu ſunt: quę verò volun-
tas, non ſemper: vt verbigratia dicã: Solis motus neceſsitate ducitur, vt ſtatutũ com-
pleat curſum: omniſq; ſtatus cœli, & miniſteria neceſſarijs motibus conſtãt. Homo
verò actuum ſuorum motus voluntarios gerit. Et ideo alia ſunt, quæ ob hoc creata
ſunt, vt in miniſterijs ſuis neceſsitate deſeruiant, nec facere aliud quippiam poſsint:
niſi, quod eis ſtatutum eſt. Cum aũt expleuerint miniſterium, creator omnium, qui
ita conſtituit ea, prout voluerit, conſeruat ea. Alia verò ſunt, vbi poteſtas eſt volun-
tatis: & in quibus agendi, quæ velint, liberum habetur arbitrium. Hæc, vt dixi, non
ſemper in eo ordine, quo creata ſunt, permanent: ſed prout voluntas duxerit, & ani-
mi iudiciũ declinauerit, ſiue bonis, ſiue malis ſtudebũt. & ideo bene agentibus mu-
nera poſuit: malè agentibus, pœnas. Ais ergo tu, ſi Deus vult aliquid eſſe, & eſt: & ſi
B non vult, nõ eſt: ſcilicet, vt ſi reſponderẽ, quia quod vult, & eſt: quod autem nõ vult,
non eſt: diceres, ergo ipſe vult eſſe mala, quæ in hoc mundo geruntur: quia omne
quod vult, hoc & eſt: quod autem non vult, non eſt: Si verò reſpondiſſem, nõn eſſe
hoc, vt quod vult Deus, ſit: & quod non vult, non ſit, tum retorto ſermonẽ diceres,
ergo impoſsibilis eſt Deus, ſi quod vult, non poteſt: & exiſteres petulantior, vt qui
nihil rectum dixeris, viciſſe te crederes. Et ideo ignoras Simon, & valdè ignoras, quo-
modo in ſingulis quibuſq; volũtas ſit Dei: quædã enim voluit, vt diximus, ita eſſe, vt
aliud eſſe nõ poſſent: quàm id, quod ab ipſo inſtituta ſunt: & his neq; præmia, neq;
ſupplicia ſtatuit. Ea verò, quæ ita eſſe voluit, vt in ſua poteſtate habeãt, agere quod
velint: his, pro actibus ac voluntatibus ſuis ſtatuit, vt aut remunerationes merẽatur,
aut pœnas. Cùm ergo in duas, vt edocui, partes diuidantur cuncta, quæ mouentur:
ſecundum eam, quã ſuprà diximus, diſtinctionem, omne quod vult Deus, eſt: quod
autem non vult, non eſt. Et Simon adhæc: Nonne poterat nos omnes facere tales,
C vt eſſemus boni? & aliud eſſe non poſſemus? Petrus reſpondet: Et hoc abſurdè in-
terrogas. Si enim nos inconuertibilis naturæ feciſſet & immobiles à bono: non eſſe-
mus verè boni, quia aliud eſſe non poſſemus: & non erat noſtri propoſiti, quod era-
mus boni: nec noſtrũ erat, quod agebamus, ſed neceſsitatis naturæ. Quomodò er-
go hoc bonum dicetur, quod ex propoſito non agitur? Ob hoc autem & prolixio-
ribus indiguit mundus iſte temporibus: donec animarum, quæ prædeſtinatæ ſunt,
ad expletionem, eius numerus impleretur: Et tunc, iſtud quidem viſibile cœlum re-
uolueretur, vt liber: Illud verò, quod eſt ſuperius, appareret: & animæ beatorum
corporibus ſuis redditæ inducerentur in lucem. Impiorum verò animæ, pro im-
mundis actibus ſuis ſpiritu flammeo circundatæ, in profundum ignis inextinguibi-
lis mergerentur, per ſeculum expenſuræ ſupplicia. Hæc autẽ ita eſſe, verus nobis pro-
pheta teſtatus eſt: de quo, ſi vis agnoſcere, quia Propheta ſit, innumeris adſertioni-
bus edocebo. Ex his enim, quæ ab eo dicta ſunt, & nunc ſingula quæ dixit implen-
D tur: etiam ea, quæ futura dixit, creduntur implenda: FIDES enim futuris, ex his, quę
iam geſta ſunt, datur. At Simon, cui compertum erat, Petrum de Prophetiæ titulo di-
lucidè adſignare rationem, ex quo quæſtio omnis abſoluitur, ſermonẽ de hoc fieri
declinauit: & reſpondẽs, ait: Ad ea, quæ volo, reſponde mihi, & dic: Si viſibile iſtud,
vt ais, cœlum reſoluetur, cur ex initio factum eſt? Reſpondit Petrus: Propter homi-
num præſentem hanc factum eſt vitam, vt eſſet intericctio quædam & diuiſio: ne
quis fortè indignus, habitationem cœleſtium, & Dei ipſius ſedem videret: quæ his
ſolis, qui mundi corde ſunt, videnda præparantur. Nunc autem, id eſt, agônis tem-
pore, inuiſibilia eſſe placuit, ea, quæ vincentibus ad præmium deſtinata ſunt. Et Si-
mon ait: Si conditor bonus eſt, & mundus bonus: quomodo bonus bona diſſol-
uet aliquando? Si autem quaſi malum reſoluit & deſtruit: quomodo non videbitur
malus, qui malum fecit? Petrus adhæc: Quoniam, inquit, ſpõpõdimus tibi, ne blaſ-
phemantem te fugiamus: ipſe enim reddes pro his, quę loqueris, rationem: patienter
ferimus.

Solerter aperit Petrus cauſam: cur Magus hãc quæſtionẽ mouerit, nimirũ, vt faceret Deum mali auctorẽ, aut imbecillum.

Rom. 2.

Alia Magi quæſtio, eõdem pertinens.

Vnde & cur Prædeſtinatio?

Egregia ſententia ad confirmandã fidem de futuris ratiocinijs.

Alia rurſus q. eõdẽ ſpectans.

Matth. 5.

ferimus. Audi ergo nunc: Cœlum istud, quod visibile est, & pertrãsit, si quidem pro- E pter semetipsum factũ esset, haberet fortasse, quod dicis aliquid rationis, quia resolui minimè deberet. Si verò propter aliud quid factum est, & non propter se: necessariò soluetur, vt illud, pro quo factum videtur, appareat.

Elegans similitudo cur cœlum resolui debeat, ab ouorum testu. Vide plura, 2. Pet. 3.

Sicut verbi gratia dixerim: testa ouorum, quamuis pulchrè facta, & diligenter formata videatur, necesse est tamen eam frangi, & resolui: vt inde pullus procedat: & illud, pro quo totius oui forma expressa videtur, appareat. Ita ergo & huius mundi necesse est transire statum, vt status ille sublimior regni cœlestis effulgeat. Et Simon: Non mihi videtur, quia resolui possit cœlum, quod à Deo factum est. Ab æterno enim æterna fiunt: à corruptibili temporalia & caduca. Et Petrus: Non ita est, sed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno verò, non semper corruptibilia, neq; semper incorruptibilia: sed prout voluerit creator Deus, ita & erunt illa quæ creat. Neq; enim sub lege est virtus Dei, sed lex creaturis F suis voluntas eius est.

Virtus Dei non est sub lege.

Vtinam hanc sententiam veram esse firmiter statuerent omnes, tanta me hercule lis non foret de veritate corporis IESV Christi in mysterijs cœnæ. Atque huc allusisse mihi videtur B. Irenæus libro 2. Elenchi, cap. 56. SVBSTANTIA OMNIVM, inquit, VOLVNTAS EIVS EST. Quod in primis est sciendum, contra quæstionem incredulorum, Quomodo?

Respondit & Simon: Reuoco te, inquit, ad primam quæstionem. dixisti Deum nunc quidem nulli esse visibilem: cum verò resolutum fuerit cœlum istud, & supernus ille status regni cœlestis obfulserit: tunc eos, qui mũdi sunt corde, etiam Deum visuros. quæ sententia contraria est legi, ibi enim scriptum est, Deum dixisse: Nemo videbit faciem meam, & viuet. Et Petrus respondit: His, qui legem non ex traditione Moysi legunt, contrarius videtur sermo meus: Sed audi ergo, quomodo non sit cõtrarius. Deus videtur mente, non corpore: spiritu, nõ carne. Vnde & angeli, qui sunt spiritus, vident Deum: & homines donec homines sunt, Deum videre non possunt. G Ex resurrectione autem mortuorum, cùm facti fuerint sicut angeli, videre poterũt Deum. Et hoc modo non est sermo meus legi contrarius: neq; illud, quod magister meus dixit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Futurum enim tempus ostendit, in quo ex hominibus angeli fient, qui in spiritu mentis Deum videbũt.

Exod. 33.

Matth. 22.

Rectè hoc est intelligendum, quod ait Petrus ex hominibus iustis post resurrectionem angelos futuros. nõ enim asserit naturam, abiecto corpore, fore humanã: sed eiusmodi fore qualitates. Qualitas trãsibit, non deficiet natura, vt ait M. Leo. ideoq́ue paulò antè ait. Cùm facti fuerint, sicut angeli. quo loco allusum est ad Christi verba. Matth. 22. Erunt, sicut angeli Dei in cœlo. Sicut, ait: non simpliciter: angeli erunt. Sic & Paulus Phil. 3.

Post hæc autem verba multaq; alia his similia, cùm iuramentis pluribus adfirmare Simon cœpit, dicens. De hoc mihi solo rationem redde, si immortalis est anima? & obsequar in omnibus voluntati tuæ, sed crastino, inquit, nam hodie iam tardum est. Vbi ergo cœpit dicere Petrus, Simon egressus est, & cum ipso perpauci ex sodalibus H eius, & hoc præ verecundia. Cæteri verò omnes ad Petrum conuersi, genibus positis prosternebant se ante eum, ex quibus aliquanti diuersis languoribus adstricti, aut dæmonibus incursati, oratione Petri sanabantur, & discedebant gaudentes, quasi veri Dei doctrinam, simul & misericordiã consequuti. Cùm ergo abscelsissent turbæ, & soli familiares eius remansissemus cum eo, stratis humi redditis accubuimus, solitum vnusquisque recognoscens locum: sumptoq́ue cibo, cum gratias egissemus Deo, quieuimus. Sequenti verò die, Petrus ex more ante lucem surgens, iam nos inuenit vigilantes, & paratos ad audiendum. Atque ita is exorsus est: Deprecor vos, fratres & conserui mei, vt si quis fortè vestrûm non potest vigilare, non sibi extorqueat, erubescens præsentiam meam: quia difficilis est subita permutatio. Longo autem tempore, si paulatim adsuescat: labor non erit, quod ex vsu venit. Nõ enim omnes eiusdem institutionis fuimus: licet processu temporis in vnam temperari cõsuetudinem

Discipuli Simonis deficiunt ad Petrum.

Vide humanitatem Petri.

A tudinem poterimus: aiunt enim, quod se ndum n turæ locum obtineat consue-
tudo. Testem autem Deum inuoco, quod non indiguor, si quis fortè non potest vi-
gilare: sed hoc magis, si cùm totam quis noctẽ dormiat, per diem non replet id, quod
omisit in nocte. Necessarium nanq; est, doctrinæ studijs intentè & indesinenter ope
rani dare: vt mens nostra Dei solius memoria repleatur: quia mentem, quam reple-
uerit memoria Dei, maligno in ea nõ dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos Petrus,
vnusquisq; nostrum solicitè satisfaciebat ei, quod olim breui somno satiati, vigilare-
mus, sed vereremur excitare eũ: quia nec deceret discipulos magistro imperare. quod
tamen penè, ô Petre, ausi fueramus præsumere, dum cor nostrum, nimio verborum
tuorum desiderio tripudians, somnum penitùs fugaret ab oculis. Sed iterũ affectus
erga te noster obstitit, & violenter te à nobis non tulit excitari. Tum Petrus: Quo-
niam igitur audiendi, inquit, desiderio libenter vos adseritis vigilare, volo vobis ea
tantùm, quæ hesterno sparsim dicta sunt, repetens, diligẽtiùs & cum suo ordine ex-
B plicare. Quod & per singulas quasq; disputationes diurnas facere dispono: vt per no
ctem, vbi secretum loci & temporis datur: si quid fortè, vtpote in certamine, minùs
plenè dictum est: id integro ordine, linea directè explanationis aperiam. Et post hæc
cœpit nobis ostendere, quomodo hesterno haberi debuerit disputatio, & propter
contentionem, vel imperitiam contradicentis haberi nõ potuit: & ideo sola profes-
sione vsus sit, atq; ea, quę ab aduersario dicebantur, tãtum destruxerit: sua verò neq;
omnia, neq; manifeste exposuerit: & singula nobis repetens, integro ordine, & ple-
na ratione disseruit. Cùm verò iam albesceret dies, egressus ad turbas post orationẽ, *Tertius cõ-*
solito ad disputandum constitit loco, & videns Simonem in medijs turbis stantem, *flictus Pe-*
ex more priùs salutato populo, ait: Dolori mihi esse fateor, de nonnullis hominibus, *tri cum Si-*
qui, cùm ita ad nos veniunt, vt discant aliquid, vbi eos docere cœperimus, ipsi rursus *mone. II.*
magistros se esse profitentur: & interrogant quidem, vt ignorantes, contradicunt *dies huius*
autem, vt scientes. Sed fortasse dicat aliquis, quod qui interroget, ob hoc quidem, vt *libri.*
C discat, interroget: vbi verò id, quod audierit, non ei rectè dictũ videatur, necesse esse,
vt respondeat: & hæc ei videtur esse contradictio, quæ non est contradictio: sed rei
interrogatio. Audi ergo ad hæc: Totius doctrinæ disciplina, certum habet ordinẽ: &
sunt quædam, quæ primo tradenda sunt: alia verò, quæ secundo in loco: & alia, ter-
tio: & sic singula quæq; per ordinem, quæ vtiq;, si per consequentiam tradãtur, ma-
nifesta fiunt. Extra ordinẽ verò, si proferantur, etiam contra rationẽ dicta videbun- *Ordine om*
tur. Et ideo in primis ordo seruandus est. si tamẽ hoc proposito quæramus, vt possi- *nia facien-*
mus, quod quærimus inuenire. Etenim qui rectũ initiũ viæ acceperit, etiam secundũ *da.*
locum consequenter aduertet: & ex secundo, tertiũ faciliùs inueniet: & quantò vl-
trà processerit, tãtò magis ei via agnitionis apertior fiet: vsquequo ad ipsam, quò tẽ-
dit & desiderat, vrbem perueniat veritatis. Qui verò imperitus est, & quærendi viam
nescit, sicut peregrinus viator, ignnrans & errans, si ciue & indigena nolit vti duce,
sine dubio, cùm aberrauerit à via veritatis, extra vitæ ianuas remanebit: & ita noctis
D atrę tenebris inuolutus, per semitas perditinnis incedet. Quia ergo, si per ordinẽ, quę
quærenda sunt, inquirantur, inueniri facillimè possunt: ordinẽ verò requirendi, im-
peritus ignnrat: rectũ est, vt scienti cedat ignarus: & primò, quærendi ordinẽ discat:
vt ità demùm interrogandi, & respondendi inueniat disciplinã. Et Simon ad hæc: Nõ *Ordo quæ-*
ergo omniũ est veritas, sed eorũ tantummodò, qui artem nouerint disputãdi: quod *rendi pri-*
vtiq; absurdum est, cùm æqualiter sit Deus omniũ, nnn oẽs æqualiter posse volunta- *mo discenã*
tem eius agnoscere. Et Petrus: Aequales, inquit, oẽs ab eo facti sunt, & æqualiter cũ- *dus.*
ctis dedit capaces esse veritatis. Verùm, quod nullus eorũ, qui nati sunt, eru tu na-
tus sit: sed posterior sit natiuitate eruditin, nulli dubiũ est. Cùm igitur natiuitas ho-
minum in eo teneat æquitatem, vt oẽs similiter percipiendæ disciplinæ capaces sint:
non est in natura, sed in eruditione diuersitas. Aut quis nescit, quod ea, quæ vnus-
quisq; didicit, priusquã disceret, ignnrabat? Et Simon: Verè inquit, dicis. Tũ Petrus:
Si ergo in his artibus, quæ vsus cõmunis habet, primò discitur: deinde docetur: quã-

tò magis oportet eos, qui eruditores ſe profitentur animarum, primò diſcere, & ita E
docere? ne, cùm ſint ipſi imperiti, ridiculum videatur, ſi alijs ſe præſtituros ſcientiam repromittant. Tum Simon: In artibus, inquit, his, quæ vſus cõmunis habet, verũ eſt, quod vnuſquiſq;, niſi didicerit, neſciat. In verbo verò ſciẽtiæ ſtatim, vt audierit quis, didicit. Et Petrus: Si quidem per ordinem, & cõſequenter audiat, poteſt ſcire, quod verum eſt: ſed qui emendatioris vitæ regulam cõuerſationiſq; caſtioris ſuſcipere recuſat: quæ vtiq; ſequela eſt ſcientiæ veritatis: ſcire ſe, quod ſcit, non vult fateri. Sicut etiam nonnullos videmus, qui artibus, quas à puero didicerant, derelictis, ad alios ſe actus conferunt: & vt excuſatio ſit eis deſidiæ ſuæ: culpare incipiunt artem, velut infructuoſam. Et Simon: Deberent omnes audientes credere verũ eſſe, quod audiũt? Tum Petrus: Qui audierint per ordinem ſermonem veritatis, contradicere omninò non poſſunt: ſed ſciunt verum eſſe, quod dicitur: ſi tamen libenter etiã vitæ inſtituta ſuſcipiant. Hos verò, quos audientes ad bona opera conferre ſe piget: malè agendi libido acquieſcere his, quæ recta iudicant, nõ ſinit. Vnde oſtenditur, poſitum eſſe in F
auditorum poteſtate, eligere, vtrum malint. Quod ſi oẽs, qui audiunt, obedirent: naturæ magis eſſet neceſsitas, quæ vnam oẽs ageret viã. Sicut enim ſuaderi quis non poteſt, vt fiat breuior aut longior: quia non ſinit vis naturæ: Ita & ad veritatẽ, ſi omnes verbo conuerterentur, aut omnes non cõuerterentur, naturæ eſſet vis: quæ cogebat verbo omnes conuerti, aut nullum omninò cõuerti. Et Simon: Doce ergo nos, quid primò oportet diſcere eum, qui veritatem ſcire deſiderat? Et Petrus: Ante omnia, inquit, quæri oportet: quid ſit homini quærenti inuenire poſsibile? Neceſſe eſt enim, iudicium Dei in hoc ſtare, num potuit homo bonum facere, & non ſecerit: & ideo quærendum eſt hominibus, num habeant in poteſtate ſua quærentes inuenire, quid ſit bonum: &, cùm inuenerint, facere? hoc enim eſt, pro quo iudicandi ſunt. Amplius) autem his, ſolùm ſcire ſas eſt Prophetam, & meritò: quid enim opus eſt, hominibus, ſcire, quomodo factus ſit mundus? Hæc enim diſcenda neceſſariò viderentur, ſi ſimile incundum nobis eſſet artificium. Nunc autem ſufficit nobis ad cultum Dei, vt G
ſciamus, quod ipſe ſecerit mundum: quomodo autem fecerit, quærendum non eſt, quia vt dixi, non nobis imminet, tanquam ſimile aliquid facturis, artis ipſius ſcientiam diſcere.

Sequela, id eſt, cõſectarium.

Elegãs eſt ſententia.

Bene viuere, ſequela eſt ſcientia veritatis.

Eligere eſt noſtri arbitrij.

Amplius) id eſt, quod ſuprà hac eſt, vel, hac excedit.

Vtinam & hæc ratio nobis in cœna myſterijs placeret. non profectò propterea diſsiparetur ita eccleſia. Quid enim ad me? quomodo verum Chriſti D. corpus in Euchariſtia pane poſsit eſſe? cùm præſertim meum non ſit, nec à me ad ſalutem requiratur, idem efficere: vt meum corpus ſub panis ſpecie lateat?

Sed neq; pro hoc iudicandi ſumus, quum non didicerimus, quomodo factus ſit mundus: ſed hoc tantùm, ſi ignoremus conditorem eius. Sciemus autẽ conditorem mundi iuſtum, & bonum Deum, ſi eum ſemitis iuſtitiæ requiramus. Nam ſi hoc tãtùm ſciamus de eo, quòd bonus ſit, huiuſmodi ſcientia nõ ſufficit ad ſalutem. In præſenti enim tempore, bonitate eius & beneficijs perfruuntur, nõ ſolùm digni, ſed etiam indigni. Si verò non tantùm bonum, ſed etiam iuſtum eum credamus: & ſecundum hoc, quod de Deo credimus, in omni vita noſtra iuſtitiam teneamus: etiam bo H
nitate eius in æternum fruemur. Deniq; Hebręis, qui de Deo ita opinabantur, quod ſolùm bonus eſſet, dicebat magiſter noſter, vt & iuſtitiam eius quærerent: hoc eſt, vt ſcirent eum præſenti quidem tempore bonum eſſe, vt omnes in bonitate eius viuant. Iuſtum verò eum futurũ in die iudicij, vt dignis præmia æterna reſtituat, a quibus excludet indignos. Et Simon: Quomodo poteſt vnum atq; idem, & bonum eſſe, & iuſtum? Petrus ait: Quia ſine iuſtitia, bonum quodammodo videbitur: boni eſt enim, Solem ſuum & pluuiam, ex æquo iuſtis & iniuſtis præbere: ſed hoc videretur iniuſtum, ſi bonos maloſq; æquali ſemper ſorte cenſeret: & niſi ſrugum cauſa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in hoc mundo nati ſunt, conueniret. Sed ſicut data à Deo pluuia, ex æquo & fruges nutrit, & loliũ: meſsis autem tempore, frumenta quidem congregantur in horreum, paleæ verò vel lolium igni conſumuntur: Ita in die iudicij cùm iuſti introducentur in regnum Dei, iniuſti autem abijcien-

Matth. 6.

Magus ludit in vocabulo. Bonã: atq; ex hoc contendit, nihil ſimul bonum eſſe poſſe & iuſtum.

Matth. 5

ὁμοίωμ.

A abijcientur foras, tunc etiam iustitia Dei ostendetur. Nam si æqualis permaneret perpetuò malis & bonis, iam hoc non solùm bonum non esset: sed & iniustum atque iniquum videretur, vt iusti & iniusti vno apud eum haberentur ordine meritorum. Et Simon: Vnum est, de quo mihi velim satisfieri, num immortalis sit anima: nô enim possum onus subire iustitiæ, nisi priùs de immortalitate animæ sciã: quæ vtiq; si immortalis non est, nec prædicationis tuæ poterit stare professio. Tum Petrus: Quæramus, inquit, priùs, num iustus sit Deus: quod si claruerit, integer profectò religionis ordo constabit. Et Simon: Videris mihi tu, qui te iactas disputãdi ordinem nosse, nunc contra ordinem respondisse: Me enim rogante, vt ostendas, num immortalis sit anima: tu ais, primò nos quærere oportet, num iustus sit Deus. Et Petrus ait: Valdè consequenter, & rectè se habet. Simon: Velim discere. Petrus: Audi, inquit. nonnulli hominum blasphemantes Deum, & omnem vitam suam iniustitiæ voluptate ducentes, in lectulis suis defuncti sunt, cõsequuti finem vitæ inter suos, & honorabilem sepulturam: alij verò Deum colentes, & cum omni iustitia & so-
B brietate, vitam suam in parsimonia conseruantes, pro iustitiæ obseruantia, in desertis interiere, ita, vt ne sepultura quidem haberentur digni. Vbi est ergo iustitia Dei, si anima immortalis non est, quæ vel, si impiè egerit, pœnas in futuro: vel, si piè & iustè, præmia consequatur? Et Simon ait: Hoc vtiq; est, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, malè pereunt: & rursum, multi impiè agentes: longi temporis cùm beatitudine vitam finiunt: Et Petrus: Hoc ipsum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit.

Bi'αιοῃ. *Quia boni aliquando malè pereunt, argumento est esse aliam vitam post hanc. Atque hoc argumentum contra negantes Prouidentiam vsurpat eleganter Gregorius Nazianzenus.*

Etenim cùm certum sit, Deum iustum esse: necessarium & consequens est, aliud esse seculum, in quo vnusquisq; pro meritis recipiens, iustitiam Dei probet. Quod si nunc omnes homines pro meritis suis reciperent, verè nos fallere videbamur, dicen-
C tes futurum esse iudicium: & ideo hoc ipsum, quod in præsenti vita non redditur vnicuiq; pro actibus suis, fidem indubitabilem facit, scientibus. Deum esse iustum quia iudicium erit. Et Simon: Quur ergo mihi non persuadetur? Petrus ait: quia verum Prophetam non audisti, dicentem: Quærite primò iustitiam eius, & hæc omnia adponentur vobis. Et Simon: Indulge, inquit, mihi, nolenti primò iustitiam quære- *Matth.6.* re, antequam sciam, an immortalis sit anima. Et Petrus: Et tu mihi hoc vnum indulge, quod nô possim facere aliter, quàm me Propheta veritatis edocuit. Tum Simon: Certum est, inquit, non posse te adserere, quòd immortalis sit anima: & ob hoc cauillaris, sciens, quod si mortalis probetur, radicitus conuellatur religionis istius, quã conaris adserere, tota professio: & ideo laudo quidem prudentiam tuam, nõ tamen probo persuasionem: multis enim persuades suscipere religionem, & libidinis subire continentiam sub spe futurorum bonorum: quibus euenit, vt neq; præsentibus perfruantur, & decipiantur futuris. Simul enim vt mortui fuerint, etiam anima pari-
D ter extinguetur.

Magus Petrum carpit, quòd doceat castitatem & moderationem à voluptatibus, cælibatumque. Quánam alia de causa nunc carpitur Ecclesia catholica? Hunc grauiter irascitur Apostolus, monstrans & exprobans calumniosam ipsi impietatẽ, & inconstantiam sua doctrina, id est, obijcit, Multos eum deos asseruisse 2. nullos. 3. supra verum deum mundi opificem alium ignotum quendam esse. 4. deum malum esse. 5. imbecillum. 6 Animos mortales. Iudicat denique, quam istius modi doctrina vita communi sit perniciosa futura.

Petrus verò hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; atterens manu, & profundo dolore suspirans, ait. Astutia serpentis antiqui, ad hominum decipiendas animas, armatus adsistis, & ideo, vt serpens sapientior cæteris bestijs ab initio doctorẽ te esse professus es. Et rursus, vt serpẽs multos introducere Deos volebas: super quo confutatus, nullum omninò nunc esse adseris Deum. Nam per occasionem, nescio cuius ignoti Dei, conditorem mũdi Deum negasti: sed eum vel malum esse, vel mul-

 tos ha-

tos habere sibi æquales: vel omninò, vt diximus, non esse Deum confirmabas. Post E hæc, cùm etiam in hoc superatus fuisses, animam nunc adseuerás esse mortalem: vti ne futurorum spe rectè iustéq; viuatur. Nam vtiq;, si desperantur futura, quid non, nisi abscindatur misericordia? luxuriæ indulgeatur, & voluptatibus? Ex quibus omnem consurgere iniustitiam constat. Et cùm tátæ impietatis doctrinam, miseræ huic introducas mortalium vitæ, teipsum pium, me impium vocas: quasi qui homines nó sinam sub [illegible] futurorum bonorum arma corripere, & impugnare se inuicem: diripere ac [illegible] rtere vniuersa, & moliri omnia, quæ libido dictauerit. Et quis erit iste vitæ status, qui a te intro[illegible]citur, vt pugnent homines, & impugnentur? vt irascantur, & pertur[illegible]entur? & semper in metu viuant? Necesse est enim eos, qui alijs insi[illegible]ru[illegible], etiam ipsos sperare similia. Videsne te ducem perturbationis, & non pacis? [illegible] æquitatis existere? Verùm ego, non quasi, qui ostendere non pos[illegible] immortalem esse animam, simulaui iracundiam: sed miseror animarum hominum, quas tu decipere conaris. Dicam ergo, sed non quasi te cogente: scio enim, F quo[illegible] dicam: & solus eris, qui de hoc non tam persuasione indigeas: quin commotio[illegible]: eo, hoc quæ verè ignorant, docebo, vt cóuenit. Tum Simon: Si irasceris, inquit, non interrogabo, nec audire volo. Et Petrus: Tu, siquidem nunc occasionem quæ[illegible] subterfugiendi, habes licentiam, & sine occasionem cuiusquá. Omnes enim aud[illegible] te nihil recte dicentem, nec potuisse aliquid confirmare: sed ob hoc tantùm interrogasse, vt contradiceres: quod quiuis facere potest. Quid enim difficile est post euidentes assertiones, respondere, nihil dixisti? Vt autem scias, quia possum tibi vno sermone ostédere, quod immortalis sit anima: interrogo te verbum, quod omnes nórunt: responde mihi, & vno sermone immortalem esse comprobabo. Tum Simon, qui iam occasionem sibi visu[illegible] fuerat inuenisse ex iracundia Petri, vt discederet: re[illegible], pro eo, quòd mira [illegible] ei aliquid promittebatur, & ait: Interroga me, vt tibi respondeam, q[illegible]od omnes nórunt, & audiam vno vt pollicitus es sermone, quomodo anima immortalis sit. Et Petrus. Dicam ita vt præ cæteris omnibus tibi magis probe- G tur. Responde ergo mihi: *quid est, quod incredulum magis suadere potest, visus, an auditus? Et Simon: Visus. Tum Petrus: Quomodo ergo à me vis discere verbo, quod tibi re ipsa probatur & visu? Et Simon: Nescio, inquit: quomodo dicas. Et Petrus: Si nescis, perge nunc in domum tuam: & ingressus interius cubiculum, videbis imaginem positam, continentem pueri violenter necati effigiem, purpura coopertam: ipsum interroga, & docebit te, vel responsione vel visu. Quid enim opus est audire ab eo, num immortalis sit anima, cùm adstare eam videas præsentem? Si enim non esset, nec videri vtiq; poterat. Quod si nescis, quam dico imaginem: hinc è vestigio cú alijs decem viris, ex his, qui præsentes sunt, eamus ad domum tuam. At Simon hæc audiens, & conscientia percussus, colore mutato, exanguis effectus est: extimuit enim, ne forte, si negaret, perscrutaretur domus eius, aut, ne indignans Petrus manifestiùs eú proderet: & omnibus, quis esset, innotesceret: ita respondit: Obsecro te Petre, per illum bonum Deum, qui in te est, vt vincas malitiam, quæ in me est: suscipe me ad pœ- H nitentiam, & habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nunc enim ve[illegible] e rebus ipsis didici, quia veri Propheta es: & [illegible]eo secreta hominum solus, atq; arcana cognosc[illegible]is. Et Petrus ait: Videtis fratres, Simonem pœnitentiam q[illegible]ærente[illegible] paulò pòst videbitis eum rursus ad infidelitatem suam reuerti. Putans enim me Prophetam esse, pro eo, quòd publicaui mala eius, quæ in secretis habebat & in occultis, pœnitentiam se acturum promisit: Me enim mentiri fas non est: neq;, vt infidelis hic saluetur, aut non saluetur: ego fallere debeo. Testor enim cœlum & terram, quia non prophetice dixi, quæ dixi: vel quæ, quantú possibile erat, turbis audiétibus indicaui: sed à quibusdá, qui tunc ei socij fuerant [illegible] suis, nunc autè conuersi sunt ad fidem nostram: quid ei in secreto gestum sit, di[illegible]cognita ergo, non præcognita loquutus sum. Simon vero, vt hæc audiuit, [illegible] his & conuicijs aggreditur Petrum, dicens: O nefandissime omnium, & dolosissime, cui victoriam fortuna, non

veritas

*hoc est, quid sit, quod incredulo magis fidem faciat possit.

Mentiendũ non est aut ingratiam proximi.

Simulata pœnitentia

A veritas dedit. Verùm ego non pro penuria scientiæ pœnitentiam petij: sed vt tu, putans me per pœnitentiam discipulum tuum fore, omnia secreta professionis tuæ cócrederes mihi: vt ita demum te cunctis agnitis confutarem. Sed, vt callidus, intellexisti, quam ob causam pœnitudinem simulâssem: & acquieuisti, tanquam meũ non intelligens dolum, vt priùs me apud populum exponeres, quasi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita populo expositus, necesse habeo indignari, & confiteri, me non verè pœnitudinem gerere, præuenisti, vt diceres me ad infidelitatem meam post pœnitentiam regressurum, vt omni ex parte vicisse videreris: siue permanerem in pœnitentia quam professus fueram, siue non permanerem: vt tu sapiens crederis, qui ista præuideris: ego autem deceptus viderer, quia tuum non præuidi dolum: tu verò meum præuidens, calliditate vsus circunscripsisti me. Sed vt dixi, fortunæ est, non veritatis ista victoria: Scio tamen, quur ego ista non præuiderim: quia adstans loquutus sum tibi per bonitatem meam, & patienter egi tecum: Nunc autem

Simonis Magi.

B tibi ostendam diuinitatis meæ potentiam, vt repentè procidas, & adores me. Ego sum prima virtus, qui semper & sine initio sum. Ingressus autem vterum Rachel, natus sum vt homo ex ea, quo ab hominibus videri possem: Ego per aerem volaui: igni commixtus vnum corpus effectus sum: statuas moueri feci: animaui exanima: lapides panes feci: de monte in monté volaui: transmeaui: manibus Angelorum sustentatus ad terras descendi. Hæc non solùm feci, sed & nunc facere possum, vt rebus ipsis probem omnibus, quia ego sum filius Dei, stans in æternum, & credentes mihi, similiter stare in perpetuum faciam. Tua autem verba vana sunt omnia: nec vllum potes opus ostendere veritatis: sicut & ille, qui misit te Magus, qui nec seipsum potuit liberare de crucis pœna. His dictis à Simone, Petrus respondit: Ne agas aliena, tu enim, quod sis Magus, ex ipsis, quæ gesisti, confessus es, & manifestatus. Noster autem magister, qui est filius Dei & hominis, manifestè bonus est. Quod autem verè sit filius Dei, quibus oportuit, dictum est, & dicetur. Tu autem si non vis confite-

Vide principium libri 2. suprà.

Magi de se falsissima professio.

IESVS, θεάνθρωπος.

C ri, quod Magus es: cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit, vter sit magus. Hæc autem Petro dicente, Simon blasphemijs & maledictis agere cœpit, vt seditione facta, perturbatis omnibus, argui nó posset: & Petrus, quasi blasphemiæ causa secedens, victus videretur. Sed perstitit, & arguere eum vehementiùs cœpit. Tunc populus indignatus, Simonem atrio eiectum, extra ianuam domus pepulit: eumq; depulsum, vnus sequutus est solus. Facto autem silentio, Petrus adloqui populum hoc modo cœpit: Patienter, fratres, malos ferre debetis, scientes, quia Deus, cùm possit eos excidere, patitur tamen durare vsque ad præstitutam diem: in qua de omnibus iudicium fiet? Quomodo ergo nos non patiemur, quos patitur Deus? Quur autem non forti animo illatas ab eis toleramus iniurias: cùm suas ille, qui potest omnia, non vlciscatur? vt & ipsius bonitas, & malorum noscatur impietas. Verùm, si non inuenisset Simonem malignus ministrum sibi, inuenisset alium sine dubio. Necesse est enim, seculo huic venire scandala: væ tamen illi, per quem veni-

Simon desertus ab omnibus eycitur ex atrio.

Petri mãsueta oratio ad turbam.

D ant. Et ideò magis deflédus est Simon, quòd vas electionis factus est maligno: quod vtiq; non fuisset, nisi potestatem in eum pro peccatis prioribus accepisset. Nam inde quid dicam, quòd & Iesu nostro crediderat: & quòd immortales esse animas sibi ipse persuasit? Quanuis in eo ludatur à Dæmonibus, tamé persuasit sibi, quod pueri violenter necati habeat animam ministrantem sibi, ad quæcunq; voluerit: in quo verè, vt dixi, à dæmonibus illuditur. & ideò ego secundũ ea, quæ ipsi videbantur, loquutus sum ad eum: nã & à Iudæis didicit, quia sit iudicium, & vltio proferenda aduersum eos, qui contra veram fidẽ veniunt, nec pœnitudiné gerũt: sed isti sunt, quibus malignus, tanquam perfectis in sceleribus, apparet, vt decipiat eos, ne aliquando ad pœnitentiam conuertãtur. Vos ergo, quia ad Dominũ conuertimini per pœnitentiam, curuate ei genua. Hæc cúm dixisset, omnis multitudo genua flexit Deo. Et Petrus respiciens ad cœlum, cum lachrymis orabat super eos, vt Deus pro sua bonitate suscipere eos dignaretur, confugientes ad se. Et postquàm orauit, & præcepit,

Mat. 18.

Credidisse aliquando Christo Simonem, ex actis cõstat Apostolorum, cap. 8.

III. dies buius libri. *Petri facilitas.* *Prima Nicetæ quæstio. Cur Deus tanta Mago permittat?* *Petri docta explicatio.* *Duo ordines bonorum.* *Rex bonorum Christus, malorum diabolus.* *Clemens dictante Petro librum conscripsit de Præfinitione Dei, à nunc non extat.* *Vnde requirenda veritas.*

vt postera die maturiùs conuenirent, multitudinem missam fecit. Tùm deinde, se- E
cundum consuetudinem, cibo sumpto, quieuimus. Igitur Petrus solita noctis hora
consurgens, inuenit nos vigilantes: & cùm ex more salutans consedisset, primus Ni-
ceta ait: Si permittis, mi Domine Petre, habeo, quod rogem. Et Petrus: Permitto, in-
quit, non solùm tibi, sed & omnibus: & nó solùm modò, sed & semper, vt vnusquis-
que quod eum mouet, & partem, quam dolet in animo, fateatur: vt posit consequi
medicinam. Quæ enim silentio conteguntur, nec innotescunt nobis, velut multi
temporis vitia difficilè curantur: & ideo, quoniam tacentibus non facilè potest me-
dela opportuni & necessarij sermonis adhiberi, proferre debet vnusquisque, in quo
animus per ignorantiam languet: tacenti verò dare remedium, solius est Dei: possu-
mus autem & nos, sed circuitu multi temporis. Necesse est enim, vt sermo doctrinæ
ab initio per ordinem currens, & singulis quibusq; quæstionibus obuians cuncta
aperiat, & cuncta dissoluat: & perueniat etiam ad hoc, quod vnusquisq; in animo
suo requirit: sed hoc, vt dixi, per multum tempus fieri potest. Nunc autem, quod de- F
sideras, roga. Et Niceta ait: Vberes tibi gratias ago, ô Clementissime Petre, verùm
hoc est, quod dicere cupio: Quur Simon, qui aduersatur, facere tanta hęc, & talia po
tuit? Non enim mentitus est aliquid ex his, quæ se fecisse professus est. Ad hæc bea-
tus Petrus, ita respondit: Deus, qui vnus & verus est, primo germini suo amicos bo-
nos & fideles instituit præparare: sciens autem, quia boni esse non possunt, nisi ha-
beant in potestate sensum, quo fiant boni: vt ex suo proposito hoc sint, quod volũt:
alióqui non possunt esse verè boni, si non proposito sed necessitate tenerẽtur in bo-
no: potestatẽ dedit vnicuiq; arbitrij sui, vt hoc esse posit, quod vult. Et rursum præ-
uidẽns, quia ista potestas arbitrij, alios quidem faceret eligere bona, alios verò mala:
& per hoc in duos ordines necessariò propagandũ esset hominum genus: vnicuiq;
ordini concessit & locum, & Regem, quẽ vellet, eligere: bonus enim rex, bonis gau-
det. & malignus, malis. Et quamuis hæc tibi, ô Clemens, in hoc tactatu, quẽ de præ-
finitione & fine disserueram, pleniùs exposuerim: tamen & nunc requirenti Nicetę G
manifestare me conuenit: quæ sit ratio, cur Simon, qui cõtra Deum sentit, tãta face-
re mirabilia potuit. Igitur primò omniũ, malus esse iudicatur apud Deum is, qui re-
quirere nõ vult, quod sibi expedit. quomodo enim talis iste aliũ diliget, qui semetip-
sum non diligit? Aut cui non iste inimicus erit, qui sibijpsi amicus esse nõ potuit? Vt
ergo distinguerentur, qui bona, & qui eligunt mala: Deus, quod vtile est, occultauit
hominibus: id est possessionem regni cœlorũ, eamq; velut thesaurum secretũ repo-
suit & abscondit, vt ad eã non facilè quis posit virtute, & scientia peruenire propria:
famã tamen eius, diuersis nominibus & opinionibus, per generationes singulas ad
omniũ perduxit auditũ: vt, si qui fortè essent amatores boni, audiẽtes, quod sibi esset
vtile & salutare, requirerẽt, & inuenirẽt: Requirerent aũt non à semetipsis, sed ab eo,
qui occultauit: darię; sibi accedendi aditũ, & viam scientiæ precarẽtur: quæ illis solis
panditur, qui eã super omnia mundi huius diligerent bona. Nec alio quis pacto vel H
intelligere eã posit, etiãsi prudentissimus videretur. Hi verò, qui neglexissent, quod
sibi vtile & salutare esset, inquirere: tanquàm seipsos odio habentes, & sibimetipsis
inimici, frauderentur eius bonis, velut, qui diligerẽt mala. Oportet ergo bonos dili-
gere eã super omnia, id est, super diuitias, gloriã, requiẽ, parẽtes, propinquos, amicos,
& omne, quod in hoc mundo est. Qui verò perfectè diligit possessionem hanc regni
cœlorũ, abijciet sine dubio oẽm malæ cõsuetudinis vsum, negligentiã, desidiã, mali-
tiam, iram, cũctaq; his similia. Nã si quid horũ prætuleris ei, tanquã, qui plùs dilexe-
ris propriæ libidinis vitia, quàm Deũ, ad possessionẽ regni cœlestis peruenire nõ po-
teris: quia & verè stultũ est, aliquid plùs amare, quàm Deũ. Siue enim parentes sunt,
moriuntur: siue propinqui, nõ permanent: siue amici mutantur. Solus est aũt Deus
æternus, & indemutabilis parens. Qui ergo nõ vult inquirere, quod sibi vtile est: ma
lus est, in tantũ, vt malitia sua ipsum impietatis principẽ superet. Ille enim bonitate
Dei abutitur, ad propositũ malitię suę: & sibi placet. Hic aũt salutis suę bona negligit,
vt per-

A vt perditione sui malo placeat. Propter hos ergo, qui salutis suæ neglectu placēt malo: & eos, qui studio vtilitatis suæ placere cupiunt bono: paria quædā ad tentationē præsenti huic sęculo statuta sunt decē: secūdum numerum decē plagarū, quæ illatæ sunt Aegypto. Cū enim Moyses secundū præceptū Dei peteret à Pharaone, vt emitteret populum: & ad testimonium cęlestis imperij signa ostenderet, proiectā in terrā virgam: conuersa est in serpentem. Cumq; ob hęc Pharao non vellet adquiescere, vt pote habens arbitrij libertatē: rursum Magi similia signa facere visi sunt, permittēte Deo: vt propositum Regis probaretur ex arbitrij libertate, si magis crederet signis Moysi, qui à Deo missus est: quàm his, quæ Magi videbantur potius facere, quā faciebant: quos ipso vtiq; nomine intelligere debuerat, nō esse operarios veritatis: quòd non à Deo missi, sed Magi appellabantur: sicut & ratio indicat. Deniq; vsq; ad aliquē locum visi sunt habere certamen, & potest hæc confessi de se, cessere meliori. Inducitur ergo plaga vltima, interitus primitiuorū: & tunc Moyses iubetur populum con
B spersione sanguinis consecrare, atq; ita magna cum prece, oblatis etiam muneribus, cum populo rogatur abscedere: Simili ergo modo etiā nunc per me video geri. Sicut enim tunc Moyse hortante Regem, vt crederet Deo, obsistebant Magi, quasi ostentatione similium signorū: & à salute incredulos prohibebant: ita & nunc, cùm ego exîerim docere oēs gentes, vt credant vero Deo, Simon Magus resistit: eadem agens aduersum me, quę & illi tunc egerunt aduersum Moysen: vt si qui sunt ex gentibus, qui non recto iudicio vtuntur, appareant: saluentur aūt, qui signorū rectum discrimen habuerint. Hæc dicente Pet. Niceta respondit: Obsecro te, vt si quid ad memoriam vènit, permittas mihi proferre. Tum Pe. delectatus super studio discipulorum: Dic, inquit, quod vis. Et Niceta ait: Quid peccauêre Aegyptij, si non crediderunt Moysi? cùm & Magi similia signa fecerint, etiamsi viderentur potiùs fieri, quàm veritate fierent? Nam & si ego fuissem tunc, ex eo, quod magi similia faciebant, nónne aut Moysen Magum credidissem? aut Magos, quæ ostendebant, diuinitùs facere pu
C tâssem? quia non mihi verisimile videretur, licet per phantasiam, eadem tamen effici à Magis posse: quæ ille, qui à Deo missus est, perpetrabat. Et nunc ergo, quid peccant hi, qui Simoni credunt? cùm videant eum tāta facere mirabilia? Aut non est mirabile per aërem volare? igni admixtum, vnum corpus effici? facere statuas ingredi? canes æreos latrare? & alia his similia, quæ vtiq; discretionem nescientibus, satis mira sunt. Sed & de lapidibus visus est panes facere. Quod si peccat, qui signa facientib. credit: quomodo non peccâsse videbitur & is, qui Domino nostro pro signis & virtutibus credidit? Et Petrus ait: Libēter accipio, quod de veritate ad amussim requiris: & impedimenta fidei in animá tua latere non pateris: vnde & medelam consequi facilè potes. Meministi, quod peius omnium esse dixi, cùm quis negligit, quod sibi expedit discere? Et Niceta respondit: Memini. Pet. Et rursum, quod Deus occultauit veritatem suam, vt eam his, qui se fideliter, sectantur, aperiat? Et Niceta: Ne hoc quidēm oblitus sum. Tum Petrus: Quid ergo putas, quia in terram defossam abscondeD
D rit Deus veritatem: & montes ei superposuerit, vt ab his, qui in profundum fodere valent, tantummodo inueniri posit? Non ita est, sed sicut montes & terram cęli ambitu circundedit: ita & veritatem charitatis suæ velamine contexit, vt ille ad eam solus peruenire posit: qui priùs ianuam dilectionis diuinæ pulsauerit. Etenim, quod priùs dicere cœperā, paria quædā huic mundo destinâsse Deū: ille, qui primus ex patrib. venit, à malo est: qui secūdus, à bono. In quo vnicuiq; hominū iusti occasio iudicij datur: siue simplex ille sit, siue prudēs. Nam si simplex est, & crédiderit illi, qui primus venit: signis enim & prodigijs motus, necesse est eâdem ratione, vt etiam illi, qui secundò venerit, credat: signis enim & prodigijs suadebitur, & hunc, sicut priùs. Dū verò crediderit huic secundo, discet ab eo, quòd primo illi, qui à malo venit, credere non debeat: & ita prioris error secundi emendatione corrigitur. Si verò, quia primò credidit, secundum recipere noluerit: meritò vt iniustus condemnabitur: iniustum enim est, vt cùm primo propter signa crediderit, secundò eadem aut etiam potiora

Decem paria ad numerū decē plagarum cōstituta.
Exod. 5. 7.
Vide Philonem, 1. lib. de vita Moses,
Exod. 12.
Altera Nicetæ quæstio
Qui factū sit, vt Magis Aegyptij potius, quàm Mosi crediderint.
pro signis i. propter signa.
Impedimēta fidei, dubitationes.
Platonicū nā hoc Plato eodē modo de dialectica scripsit.
Paria quædam mūdi.

 ferenti

ferendi ſigna, non credat. Si verò credidit primo, conſequens eſt, vt vel in ſecundo E
moueatur ad credendum. Neq; enim in tãtum animo ſtertit, vt ingeminatis mirabi-
Pſalm. 83.
libus non valeat ſuſcitari. Si verò prudens eſt, diſcretionem poteſt capere ſignorum.
Ibũt de virtute in virtutem.
Et ſi quidem primo credidit, augmentis virtutũ mouebitur ad ſecundum: & ex com
paratione, quæ ſint potiora, deprehendet: quãuis manifeſta habeantur indicia apud
eruditos quoſq;, ſicut per ordinis conſequentiam demonſtrauimus. Si verò, tanquã
ſanus quis, & qui medico non indigeat, non cõmotus ad primum: rei ipſius perſeue-
rantia ſuſcitabitur ad ſecundum: diſtinctionemq; ſignorum & mirabilium faciet, in
hũc modum. Ille, qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa verò quæ facit bo-
Amußis ad quam prodigia exigere cõuenit, an ex Deo ſint.
nus, hominibus proſunt. Nam, dic quæſo, quæ vtilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulan
tes? Latrare æreos aut lapideos canes? ſalire montes? volare per aerem? & alia his ſimi
lia, quæ dicitis feciſſe Simonem. Quæ autem à bono ſunt, ad hominum ſalutem de-
feruntur, vt ſunt illa, quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cæcos videre: fecit ſurdos
audire: debiles, claudos erexit: languores & dæmones effugauit: mortuos fecit re- F
ſurgere: & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri videtis. Iſta ergo ſigna, quæ ad ſalu-
tem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non
Signa diaboli qualia.
poteſt: niſi in fine mundi tantum. Tunc enim admiſcere ei conceditur aliqua etiam
de dextris ſignis, id eſt, vt vel dæmones fuget, vel ægritudines ſanet: & propter hoc,
tanquam qui exceſſerit terminos ſuos, & in ſemetipſum diuiſus ſit, ac ſemetipſum
Matt. 24.
impugnauerit, deſtruetur. Et propterea Dominus prædixit, in nouiſsimis tempori-
bus tentationem futuram talem, in qua decipiantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. con-
fuſis ſcilicet indicijs ſignorum, perturbari neceſſe eſt, etiam eos, qui in diſcernendis
Decem paria totius mũdi collata inter ſe.
ſpiritibus, ac diſtinguendis virtutibus videntur eruditi. Decem ergo, quæ diximus,
paria, huic mundo deſtinata ſunt ab initio ſeculi: Cain & Abel, vnum fuit par. Se-
cundum verò, Gigantium, & Noë, Tertium Pharaonis & Abraham. Quartum Phi-
liſtinorum & Iſaac. Quintum, Eſau & Iacob. Sextum, Magorum & legiſlatoris Moy
Gen. 4.
Gen. 6. 7.
ſi. Septimum, tẽtatoris & filij hominis. Octauum, Simonis & meum, Petri. Nonum, G
omnium gentium, & illius, qui mittetur ſeminare verbum inter gentes. Decimum
Antichriſti & Chriſti: de quib. paribus aliàs vobis per ſingula latiùs exponemus. Et
cùm hæc diceret Pet. Aquila ait: Verè adſidua doctrina opus eſt, vt de ſingulis poſsit
quis ſcire rationem. At Pet. Quis eſt, qui aſsiduus ſit erga doctrinam, & ſtudioſè ſin-
Mat. 19. 13.
gula quæq; perquirat? niſi, qui animam ſuam diligit ad ſalutem, & omnibus renun-
ciat huius mundi negocijs, vt ſoli verbo Dei vacet: quem ſolum prudentẽ iudicat ve-
rus Propheta, vendentem omnia, quæ ſua ſunt: & ementem vnam veram Margari-
tam: & intelligentẽ, quæ ſit differentia à temporalib. ad æterna: paruis ad magna: ho-
minibus ad Deum. Intelligit enim, quæ ſit æterna ſpes apud verũ & bonum Deum.
Nemo diligit Deum, niſi qui ſapientiam eius cognouerit.
Quis aũt eſt, qui diligit Deum, niſi, qui ſapiẽtiam eius cognouit? quomodo aũt quis
agnoſcere poterit ſapientiã Dei, niſi aſsiduus ſit ad audiendum verbum eius? ex quo
accidit, vt amorẽ eius concipiat, & digno eum honore veneretur: hymnis & oratio- H
nibus ad eum fuſis, & in his libentiſsimè requieſcens, ſummumq; deputãs detrimen
tum, ſi quando aliquid aliud vel ad momentũ temporis loquatur, aut agat: quia re-
uera nec poteſt anima, quæ Dei amore repleta eſt, aliud aliquid intueri: niſi, quod ad
Deũ pertinet: nec ſaciari poteſt præ amore eius, ea, quæ ipſi ſcit eſſe placita, meditan-
do. Hi verò, qui affectum eius minimè concepêre, nec illuminatam charitatem eius
gerunt mente, velut in tenebris poſiti, lucem videre non poſſunt. Et ideo etiã priùs,
quàm incipiant requirere de Deo, quaſi labore oppreſsi, ſtatim deficiũt: ac tædio re-
Hactenus de ante Lucanis quæſtionib. dies tertij.
pleti continuò à propria conſuetudine rapiuntur ad ea verba, quibus delectantur.
Nam de Deo audire aliquid, talibus tædioſum eſt & moleſtum: pro eo, vt dixi, quia
mens eorum nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc Petro dicente, dies
exortus eſt: & ecce veniens quidam ex diſcipulis Simonis clamabat, dicens: Obſe-
cro te Petre, ſuſcipe me miſerum, à Mago Simone deceptum: cui ego velut cœleſti
Deo intendebam, ob illa, quæ ab eo fieri mirabilia videbam: Auditis tamen ſermo-
nibus

A nibus tuis, cœpit iam mihi homo videri: & quidem malus. Veruntamē cùm hinc exiret, ego eum subsequutus sum solus, nondū enim ad liquidum impietates eius agnoueram. Cùm autē vidisset me subsequētem, beatum me dicens, perduxit ad domum suam: circa medium verò noctis ait ad me: Omnium te hominum faciam meliorem, si volueris vsq; ad finem perseuerare mecum: cui cùm promisissem, exigit à me iuramentum perseuerantię: eoque accepto, imposuit super humeros meos polluta quędam & execrabilia secreta sua, vt portarem: & sequi me iussit. Vbi verò ventum est ad mare, nauigium, quod fortè aderat, ingressus, id à ceruicibus meis, quod portare me iusserat sumpsit. Et paulò post egressus, nihil extulit: certum, quod in mare id iecerat: rogabat autem me, vt cum ipso proficiscerer, deinceps se Romā petere: ibi enim in tātum placiturum, vt Deus putetur: & diuinis publicè donetur honorib. * Tunc, inquit, te omnibus diuitijs repletum, si huc redire placuerit, & plurib. fultum ministerijs, mittam. Hæc ego audiens, & nihil in eo, secundum hanc professionem vidēs:
B sed Magum & deceptorem esse intelligens, respondi: Quæso te, ignosce mihi, quia pedes doleo: & propterea exire à Cęsarea non valeo: præterea est mihi vxor: sunt paruuli liberi: quos relinquere omninò non possum. At ille hæc audiēs, & ignauiæ me incusans, profectus est contra Doram, dicens: Cùm audieris, quanta mihi gloria erit in vrbe Roma, pœnitebit te.

Simō artis sua mysteria in mare proiecit.

** Factum hoc, suprà in librū 2. annotatū est ex Iustino Martyre*

Simon Romam proficiscitur.

Quæ sit Dora, vide initio quarti libri. Et Egesippum, lib. 1. de excidio vrbis Hierosol. cap. 35. quo loco notatur Cæsaream Stratonis sitam fuisse inter Ioppen, quæ nimirum ad meridiem mari adiacet, Syriaco: & Doram, quæ eidem imminet versus aquilonem: ambas maritimas.

Et post hæc ipse quidem, vt aiebat Romam petit: ego autem confestim redij huc, orans, vt me suscipias ad pœnitentiam, quia ab eo deceptus sum. Cum hęc dixisset is, qui à Simone egressus est, iussit eum Petrus in atrio residere. Procedens autem ipse, & turbas plurimas videns, multò plures, quàm superioribus diebus, stetit in loco solito: & ostendens eum, qui à Simone venerat, sermonē facere hoc modo cœpit. Iste,
C fratres, quem ostendo vobis, paulò antè venit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians: quomodo ipsam sceleris sui officinā proiecerit in profundum: non, quasi pœnitentia ductus: sed metuens, ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Rogabat autem hunc, vt dicit, munera immēsa pollicens, secum manere. Cui cùm persuadere minimè potuisset, tanquam ignauum increpans, dereliquit: ipse verò Romā petens. Cumq; hæc Petrus indicasset turbis, ipse, qui regressus à Simone fuerat, publicè stans, singula quæq; cœpit populo exponere de sceleribus Simonis. Et cum grauiter ferrent de his, quę audiebant per artes magicas gesta à Simone, ait Pet. Nolite fratres grauiter ferre de his, quæ trāsacta sunt: sed obseruate de futuris: quæ enim trāsierūt, iam finita sunt: quæ verò imminēt, periculosa sunt his, qui incurrerint: scādala enim nunquam deerunt huic mūdo, donec permittitur inimico agere pro voluntate sua: vt prudentes quiq; & intelligētes astutias eius, suscitatos sibi ab eo superent agones. Hi verò, qui negligunt discere, quæ ad salutem pertinēt animę suę, astutis ab eo dece-
D ptionibus capiantur. Quia ergo, vt ipsi audistis, Simon egressus est: aures gentilium, qui ad salutem vocati sunt, pręuenire necesse est: & eius vestigia insequi: vt, si quid forte ab illo dissipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniam iustum est de vobis maiorem solicitudinem geri, qui iam intra muros vitæ cōtinemini: quia, quod adquisitum est, si pereat, damnū infert: quod autem nondum, si quidem inueniri potuerit, lucrum est: si minus, hoc solùm damni est, quod lucrum factum non est. Vt ergo & vos magis in veritate firmemini: & gentes, quæ ad salutem vocātur, non vsquequaq; possint nequitia Simonis præueniri: cogitaui Zachæum vobis ordinare pastorem: ego verò ipse tres vobiscum permanere menses, & ita proficisci ad gētes: ne ampliùs morantibus nobis, & scelerib. Simonis vsquequaque grassantibus insanabiles fiant. Hæc illo dicente, vniuersus populus fleuit: audiens, quod profecturus esset. At Petrus compassus eis, etiam ipse lacrymas fudit, & in cœlum respiciens, ait: Tibi Deus, qui cœlum terramque fecisti, & omnia, quæ in eis sunt, precem supplicem fundimus,

Matt. 18.

Mala præterita boni cōsulenda.

Zachæus ordinatus Episcopus apud Cæsaream à Petro

Sic & Christus orat, Ioann. 17.

Manuũ impositio.

Vide, qualẽ ordinet Petrus Episc.

Distincta officia Episcopi, Presbyterorũ et diaconorũ, quæ?

Compendium præceptorũ Petri ad discipulos suos: & summa catechismi.

Oleo in baptismo vsi sunt in primitiua Ecclesia. Testatur id ipsum Dionysius Areopagita, in Ecclesiast. hierarchia.

mus, vt confugientes ad te in tribulatione sua soleris: propter affectum enim, quem E
habent erga te, diligunt me: qui veritatem tuam adnunciaui eis: Propter quod miserationis tuæ dextra custodi eos: nõ enim Zachæus, nec alius quisquam hominum custos esse eis idoneus potest. Hæc autem & his similia cùm dixisset Petrus, manibus superpositis Zachæo, orauit, vt inculpabiliter Episcopatus sui seruaret officium. Post hæc duodecim preshyteros ordinauit, & diaconos quatuor, & ait: Zachæum hunc vobis ordinaui Episcopum, sciens eum timorem Dei habere, & eruditum esse in scripturis: quem quasi Christi locum seruantem, honorare debetis, obedientes ei ad salutem vestram: & scientes, quod siue honor, siue iniuria, quæ ei defertur, ad Christum redundat: & à Christo, ad Deum. Audite ergo eum attentiùs, & ab ipso suscipite doctrinam fidei: monita autem vitæ à presbyteris: à diaconis verò ordinem disciplinę. Viduarum religiosam curam gerite: pupillos enixiùs iuuate: pauperibus misericordiam facite: iuuenes pudicitiam docete. Et vt breuiter totum dicam alterutrũ vos, in quibus res poposcerit, sustentate. Deum colite, qui creauit cœlum & terram: F
Christo credite: inuicem diligite: misericordes estote ad omnes, non verbo solo: sed & opere & rebus implete charitatẽ. Et cum hæc atq; his similia præcepisset, pronunciauit ad populum, dicens: Quoniã tres menses statui facere vobiscũ, si quis vestrûm desiderat, baptizetur: vt exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cælestium, ex gestis proprijs fiat. Accedat ergo, qui vult, ad Zachæum: & ipsi det nomen suum, atq; ab eo mysteria audiat regni cælorũ. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus his mensib. consummatis, in die festo poßit baptizari. Baptizabitur autem vnusquisq; vestrûm in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perũctus primò oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus, poßit percipere de sanctis. Et cùm multa dixisset de ratione baptismi, dimißis turbis, ad solitam se recepit mansionem: Ibiq; adstantibus sibi duodecim, id est, Zachæo, & Sophonia: Iosepho & Michæa: Eleazato & Phinees: Lazaro & Helisæo: me Clemente & Nicodemo: G
Niceta & Aquila: hoc modo proloquutus est: Consideremus fratres, quod iustum est: debemus enim auxilium aliquod ferre gẽtibus, quæ ad salutem vocatæ sunt. Ipsi audistis quod Simon præcedere volens iter nostrum, profectus sit: quem oportuerat & è vestigio insequi, vt sicubi aliquos subuertere tentaret, continuò confutetur à nobis. Sed quoniã iniustum mihi videtur, vt derelictis his, qui iam cõuersi sunt ad Deum, eorum, qui adhuc longè sunt, curam præferamus: rectum puto, tribus mensibus permanere me cũ his, qui in hac ciuitate conuersi sunt ad fidem: & firmiores eos efficere: nec tamẽ illos, qui adhuc longè sunt penitùs negligere: ne fortè, si diu venenis peßimæ doctrinæ inficiantur, difficiliùs reuocẽtur. Et ideo volo, si tamen etiam vobis iustum videtur, vt pro Zachæo, quem hic ordinauimus Episcopũ, subijciatur in numero Beniamin filius Saba: & pro Clemente, quem decreui mecũ semper esse, quia ex gentibus veniens, audiendi verbi Dei grande desiderium gerit, Ananias filius Safra: Pro Niceta verò, & Aquila, qui nuper cõuersi sunt ad fidem Christi, Rubelus Zachæi frater, & Zacharias structor. Istis ergo quatuor, pro his quatuor substitutis, expleri volo duodecim numerum: vt me in ipsis semper secum esse sentiat Simon. Sequestratis igitur me Clemente, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: H
Volo vos post diem crastinum proficisci ad gentes, & vestigia Simonis insequi: vt omnia, quę agit, manifesta mihi faciatis: sed & propositum singulorum diligenter requirite: & me adfuturum sine mora eis adnunciate. & ne multa vobis dicam, per omnia instruite gentiles, expectare aduentum meum. Cumq; hæc atq; his similia dixisset: etiam vos, inquit, fratres, si quid vobis ad hæc videtur, dicite: ne fortè non sit rectum, quod mihi soli placet. Tum omnes vna voce collaudantes eum: Rogamus magis, aiebant, vt pro arbitrio tuo cuncta disponas: &, quod tibi ipsi videtur, iubeas: hoc enim putamus esse opus integrum pietatis, si quæ tu iusseris, impleamus. Igitur statuto die, cùm stetissent ante Petrũ: Ne arbitreris, aiũt, Petre, paruum nobis indici

mœrorem

A mœrorem, quòd fraudamur, non audientes te per menſes tres: ſed quoniam hoc expedit agere, quod tu iubes, obediemus promptiſsimè: ſemper ergo vultum tuum in noſtro corde retinentes, ſicut iuſsiſti, alacres proficiſcimur. At ille oratione pro eis ad Dominum fuſa, emiſit eos. Et cùm profecti fuiſſent illi duodecim, qui præmiſsi ſunt, Petrus ingreſſus, ex more, in loco diſputationis ſtetit. Conuenerat autem populi multitudo, copioſior numerus, quàm ſolebat, & omnes cùm lachrymis intuebantur eum, pro eo, quod pridie ab eo audiſſent, profecturũ ſe Simonis gratia. Sed & ipſe lacrymantes eos videns ſimilia patiebatur: licet conaretur occultare, & inhibere lacrymas: prodebatur tamẽ ex tremore vocis, & interruptione ſermonis, quod ſimili angeretur affectu. Veruntamen manu confricans frontem: Aequo animo, inquit, eſtote fratres, & miſericordes animas veſtras conſilij ratione ſolamini: referentes omnia ad Deum, cuius ſolius implenda, & omnib. præferenda voluntas eſt. Nam ſi verbi gratia ponamus, quod pro affectu, quem erga vos gerimus, contra volun-
B tatem eius agẽtes, reſideamus vobiſcũ: nunquid non poteſt miſſa in me morte, profectionem mihi à vobis inducere longiorem? Et ideo melius eſt, vt hanc breuiorẽ cum voluntate ipſius impleamus: vt pote, quibus definitum eſt, in omnib. obedire Deo: vnde & vos debetis ſimili obedientia parere ei, quippe, qui etiam me, non alia ex cauſa, niſi pro ipſius amore diligatis. Vt ergo amici Dei, voluntati eius obtemperate: ſed & vos ipſi probate, quod iuſtum eſt. Nunquid non impium videbatur, ſi cùm vos Simon deciperet, ego non veniſſem ad vos? detentus à fratribus, qui erant in Hieruſalem, & quidem cum haberetis apud vos Zachæum, virum bonum, & in ſermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, ſi cùm exierit Simon ad gentes impugnandas, quibus nullus omninò defenſor eſt, ego non ſubſequar: detentus à vobis. Propter quod obſeruemus, ne fortè affectu iniuſto, voluntatem maligni faciamus. Interim tribus, vt dixi, menſibus permanebo apud vos: Eſtote aſsidui ad audiendum verbum: & conſumatis his, ſi qui poſſunt, & volunt ſequi nos: permittitur eis, ſalua
C pietate. Quod autem dico, ſalua pietate, hoc eſt, ne quem diſceſſu ſuo contriſtet, qui contriſtari non debet: vel parentes relinquens, quos non oportet: vel vxorem fidelem: vel, ſi quę ſunt huiuſmodi perſonę, quibus propter Deum deferri ſolatium conuenit. Interea per dies ſingulos diſputans & docens, propoſitum tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cùm adueniſſet dies feſtus, ſupra decẽ millia baptizati ſunt. In illis autem diebus epiſtola mittitur à fratribus, qui præceſſerant, in qua Simonis ſcelera cõtinebantur: quomodo per ciuitates deciperet turbas, & Petrum per ſingula laceraret, vt cùm fortè adueniſſet, nullus ei accommodaret auditum.

XII. diſcipuli Petri mittuntur ad prædicãdũ

Solatur Petrus triſtẽ eccleſiã Cæſareanã ob diſceſſum ſuum.

Non facilè relinquẽdi ſunt parentes aut vxores Euangelij prætextu.

Petrum publicè à dijs maleficij oraculis accuſatum & perſtrictum eſſe verſibus Græcis, teſtatur & Auguſtinus libr. 18. de Ciuitate dei, cap. 53. & 54. Dicebant Dij, huius magicis ſceleribus duraturam ſaltem Chriſti religionem ad annos trecentos, ſexaginta quinq; deinde defuturam.

Adſerebant eum Magum eſſe, * & ſine Deo: iniurioſum, callidum, imperitum, & impoſsibilia profitentẽ. Mortuos enim reſurrecturos adſerit: quod eſt, inquit, impoſ-
D ſibile. Si qui verò eum confutare velit, occultis ab eo inſidijs perimitur per ſatellites eius: propter quod, inquit, & ego cum eum ſuperaſſem & triumphâſſem, inſidias eius veritus, fugi; ne fortè maleficiis me perimeret: aut mortem meam per inſidias elocaret: indicabant autem maxime eum apud Tripolim demorari. Igitur Petrus epiſtolam recitari populo iubet: & poſt lectionem adloquutus eos, de omnibus pleniſſimè inſtruxit: præcipuè tamen, vt obedirent Zachæo, quem eis ordinauit Epiſcopum. Sed & presbyteros & diaconos populo: & ipſis nihilominus populum commendauit: ſimulque denuncians, quòd apud Tripolim hyematurus eſſet. Commendo vos, inquit, gratiæ Dei: craſtino cum voluntate Domini profecturus. Per totos autem tres menſes, quos apud Cæſaream doctrinæ cauſa exigemus, quæcunq; apud populum diſſerebat per diem, hæc nobis ſecretô lucubrantibus ſecum, pleniùs & perfectiùs explanabat tanquã fidelioribus, ac ſibi liquidò probatis. Simul & imperat mihi, quia intellexit me ſtudioſiùs, quæ audirẽ, memoriæ commẽdare: libris ſingula quæque,

** ſine Deo, id, eſt ἄθε-ος.*

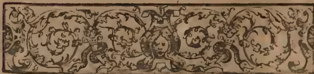
Negotium ſcribendi à Petro iniunctum Clementi.

quæque quæ memoratu digna videbantur, comprehendere, & mittere ad te, mi Domine Iacobe: ſicut & feci, parens eius præceptis. E

Non ſunt hi Recognitionum libri: ſed alij, qui nunc nobis deſiderantur. vt alia multa ex priſcorum patrum monumentis, fortaſsis autem ſunt illi, quos præter hos decem, alios totidem numero, conſcripſiſſe Clementem refert Volfg. Lazius ex ſcrinijs Primitiuæ eccleſiæ: quæ omnes viginti numero titulum itinerarij habuerint. Sed de his luculentiùs ſuprà, in iudicio noſtro de Clementinis ſcriptis.

Primus ergo liber ex his, quos priùs miſi ad te, continet de verbo Prophetæ: & de proprietate intelligentiæ legis: ſecundum id, quod Moyſi traditio docet. Secundus, de principio continet, vtrum vnum ſit principium, an multa? &, quod non ignoret Hebræorũ lex, quid ſit immenſitas. Tertius, de Deo, & his, quæ ab eo inſtituta ſunt. Quartus, quod, cum multi dicantur Dij, vnus ſit verus Deus: ſecundum teſtimonia ſcripturarum. Quintus, quòd duo ſint cœli: quorum vnum, ſit iſtud viſibile firmamentum, quod & tranſibit: aliud verò, æternum, & inuiſibile. Sextus, de bono & malo: &, quod bono cuncta ſubijciantur à patre: malum, autem quare, & quomodo, & F vnde ſit? & quod cooperetur quidem bono: ſed non propoſito bono: & quæ ſint ſigna boni, quæ verò mali: & quæ ſit differentia dualitatis & coniugationis. Septimus, quæ ſint, quæ proſequuti ſunt duodecim Apoſtoli apud populum in templo? Octauus, de verbis Domini, quæ ſibi videntur eſſe contraria: ſed non ſunt: &, quæ ſit horum ſolutio. Nonus, quod lex, à Deo poſita, iuſta ſit, & perfecta: &, quæ ſola poſsit facere pacem. Decimus, de natiuitate hominum carnalium, & de generatione, quę eſt per baptiſmum: &, quæ ſit in homine carnalis ſeminis ſucceſsio, & quæ animæ eius ratio: & quomodo in ipſa eſt libertas arbitrij: quæ quoniam non eſt ingenita, ſed facta eſt, immobilis à bono eſſe non poterat. De his ergo ſingulis, quæ apud Cæſaream diſerta ſunt à Petro, iubente, vt dixi, ipſo: decem conſcripta ad te tranſmiſi volumina. Nos autem die poſtera, vt ſtatutum fuerat, cum aliquot, qui Petrum ſequi decreuerant, fidelibus viris, à Cæſarea proficiſcimur.

ARGV-

ARGVMENTVM IIII. LIBRI RECOGNITIONVM, CLEMENTINARVM AVCTORE L. GRVTERO VENRADIO.

ACTENVS, *quid contra Magum Simon ille Petrus apud Cæsaream Stratonicam egerit: nunc porrò, quid ab ipso apud Tripolim, vrbem Phœniciæ maritimam sit actum: quæq; ibidem, dum fugientem Magum insequitur, & quamdiu ab Apostolo habitæ conciones, de vero nimirum Deo ac seruatore nostro Iesu Christo, deq; falsis dijs, & id genus principijs cognoscendi Christum, eumque contra Magum astruendi, diligẽter & luculentè ab hoc quarto libro ad septimum vsq; perscribit doctißimus Clemens. Miram vbique & planè Euangelicam Petri in profectionibus apud suos nullosq; non humanitatẽ, submißionem caritatem, studiumque regni Iesu prædicandi ac propagandi nobis interea commendat. idque sanè tam efficaciter, vt nemině esse posse putem, quin hisce lectis ad suam ipsius fidem vel excitandam, vel confirmandam, adeoq; pietatem amplificandam mirabiliter accendi cogatur. Refert hic autem Clemens, vt Petrus, intellecto eum appulisse Tripolim, coactus sit in crastino apud populum Tripolitanum facere verba, eum itaq; doctè & copiosè de origine idololatriæ, falsorum cultuum & ignorantiæ: itemq;, vnde dæmonibus data sit facultas inuadendi homines, & quâ viâ, docuisse hortatum dein, vt ad veram de deo cognitionem, priscis olim traditam reuerti velint. demonstrâsse præterea euidenter, vanitatem & imposturas idolorum colendorum: & inter diuinationes, quæ pleræq; ficticiæ & Pythonicæ sunt: aliæ autem veræ & propheticæ, diligenter distinxisse. tum omnia, quæ quidem aduersus deum ab infidelibus obijci poterant, propterea, quod dæmones formâsset, quos & seductores humani generis fore, & à se desciturosu præsciebat, διὰ τῶν πολλῶν προλήψεων remouisse. explicata deinum ratione ignorantiæ, & initio cultus impij ac idololatrici monstrato, ciues hortatum, ad vitæ religionisque puritatem per fidem in Iesum, (quem pulcerrimis interim titulis ornat.) & baptismi susceptionem, ab efficacitate fidei. ac postremò vitandos esse falsos magistros seu concionatores, docuisse.*

Quàm sit hæc grauißima Petri concio futura vtilis, vbi tot fidei dogmata de vno & vero deo, deque sano & recto eius cultu: tot de origine errorum, & fonte idololatriæ: de natura dæmonum, nequitia, insidijsque: tum de Pœnitentia: de probatione concionatorum: tot denique arcana de prisca ætate scitu iucundißima continentur atq; explicantur: equidem malo quenque ex ipsa lectione, quàm nostra oratione percipere.

RECOGNITIONVM E
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER QVARTVS RVFINO TORANO AQVIleiense interprete.

Prima Petri concio Tripoli habita, de vera agnitione cultuque Dei.

ROFECTI à Cæsarea, vt Tripolim pergeremus, apud Doram breue oppidum, primam fecimus mansionem: quia nec longè aberat. F

Doram Clemens breue vocat oppidum, vel, quòd parùm distaret à Cæsarea, Phœniciam versus: vel, quòd exiguum esset.

Et omnes penè, qui per sermonem Petri crediderant, diuelli ab eo satis ægrè habebant: sed pariter incedentes, dum iterum videre, iterum complecti iuuat: iterum conferre sermonem: ad diuersorium peruenimus. Sequenti verò die venimus Ptolomaidam, vbi decem dies demorati, cùm aliquanti verbum Dei recepissent: nonnulli eorum, qui attentiores videbantur, & diutiùs detinere nos doctrinæ gratiam cupiebant: Tripolim, si hoc vellent, vt sequerentur, indicauimus. Similiter & apud Tyrum ac Sydonam & Berytum fecimus, & his qui pleniùs desiderabant audire sermonem, apud Tripolim nobis hyemandum denunciauimus.

Dora, Ptolemais, Tyrus, Sydon ac Berytus, inter Cæsaream Stratonis, ac Tripolim mari Syriaco adiacent. Hec [illegible] *. Est autem Tripolis, Phœnicia vrbs, mari adiacens: locus sic ex numero dictus, quòd tria oppida, singulis inter se stadiis distarent, adeò coniuncta. P. Mela libro primo de situ orbis, capite duodecimo.* G

Igitur cùm ex singulis ciuitatibus studiosè quique comitarentur Petrum, electorum multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuò autem ante portas ciuitatis, fratres, qui præmissi fuerant, occurrunt: & suscipientes nos abducunt per hospitia, quæ præparauerant. Commotio autem & concursus plurimus fiebat in ciuitate, desiderantium videre Petrum. Et cùm venissemus ad domum Maronis, in qua Petro fuerat præparatum: conuersus ad turbas, post diem crastinum, sermonem se ad eos promisit facturum. Igitur quæ præmissi fuerant, fratres omnibus, qui nobiscum venerant, hospitia diuidunt. Petrus verò Maronis domum ingressus, cùm rogaretur cibum sumere, nequaquam se facturum respondit: nisi priùs sciisset, omnes, qui eum fuerant comitati, hospitijs requiescerent. Comperit autem à fratribus, qui præmissi sunt, quia à ciuibus, pro desiderio, quod erga Petrum conceperant, non solùm hospitijs, sed & omni humanitate suscepti sint: in tantùm, vt & contristarentur aliquanti, quibus defuére, quos susciperent: Ita enim omnes paratos fuisse, vt si multò plures venissent, adhuc tamen suscipiendos magis, quàm suscipientes fuisse defuturos. Super his Petrus valde delectatus, collaudauit, & benedixit eos: ac secum manere iussit. Ipse verò, cùm lauisset in mari, cibo sumpto, quieuit in vespera. H

Petri pro suis sollicitudo.

Initio nascentis ecclesiæ, sic proferebatur Euangelij doctrina: vt legis quoque obseruatio non interdiceretur. Nam debes tibi ab Ebionis cauere hæresi, qui corporis lotionem ad animi purgationem permultum facere putauit. Porrò huius & Eunomij erroribus contaminatos esse plerumque locis hos libros, fatetur Rufinus interpres, & Epiphanius Cyprius. Locos vide suprà, in Iudicio nostro.

A Et ex more, pullorũ cantibus surgens, vespertino adhuc lumine perdurante, cun ctos inuenit vigilantes: eramus autem omnes cum eo sedecim, Petrus & ego Clemens: Niceta & Aquila: & illi, qui præcesserant, duodecim. Salutans itaque, vt solebat, Petrus ait: Hodie, quia alijs occupati non sumus, nobis simus. Et ego quidem vobis, quæ apud Cæsaream, post digressum vestrum gesta sunt, enarrabo. Vos autem mihi, quæ hic à Simone perpetrata sunt, indicate. Et cùm de his ab alterutro sermo crederetur, illucescente die, ingressi quidem de familiaribus, nunciant Petro: quod Simon, vbi eum didicisset ingressum, per noctem profectus esset in Syriam tendens. Turbæ autem diem hanc, inquiunt, quam interposuisti eis, desiderio tui longissimum sibi esse tempus opinantur: denique non ferentes, stant ante ianuam, inter se inuicem de his, quæ audire cupiunt, conferentes: & te ante præfinitum tempus omnimodis se visuros sperant: quandoque magis dies clarescit, multitudines colliguntur: & auditu ros se sermonem tuum, nescio, vnde præsumentes, certissimè confi-

Simon reformidans Petri conspectum dilabitur in Syriam.

B dunt. Nunc ergo, quod tibi videtur, iube, vt dicamus eis: absurdum nanque est, tantam multitudinem conuenisse, & discedere cum mœstitia, quippe, si responsa eis nulla reddantur. Non enim cogitabunt, quod ipsi statutum non expectauerint diem: sed, quòd à te magis videantur esse contempti. Tum Petrus admirans ait: Videtis fratres, quomodo vnusquisq; sermo Domini propheticè dictus, impletur? Memini enim dixisse eum: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, vt eijciat operarios in messem suam. Ecce ergo nunc, quæ in mysterio prædicta sunt, adimplentur. Sed & quod dixit: multi venient ab oriente, & occidente, à septentrione, & meridie: & recumbent in finibus Abraham, & Isaac, & Iacob: etiam hoc pariter, vt videtis expletur. Propter quod deprecor vos conseruos & adiutores meos, vt discatis attentiùs prædicandi ordinem, & solutionum vias: vt possitis saluare animas hominum, quę occulta Dei virtute, quem debeant diligere, priùs etiam, quã doceantur, agnoscũt. Videtis enim eos, quasi bonos seruos desiderare eum,

Matt. 9.

Matt. 8.

C quem sibi sperant aduentum sui Domini nũciare: vt possint voluntatem eius, quam didicerint, implere. Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem eius quærendi, ex Deo habent: & hoc est initium doni Dei quod gentib. datur. vt possint per hoc doctrinam recipere veritatis. Sic enim & Hebræorum populo ex initio datum est, vt diligerent Moysen, & crederent verbo eius. Quod ergo fuit proprij muneris à Deo erga Hebræorum gentem: hoc nunc videmus dari etiam his, qui ex gentibus conuocantur ad fidem. Operum verò ratio, potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorum est proprium, hoc à patre cælesti donatum est, vt voluntatẽ eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias: ne dicatur ad te ille sermo eius, quem dixit: Quid autem dicitis mihi, Domine Domine, & non facitis, quæ dico? Est ergo proprij muneris à Deo concessi Hebræis, vt Moysi credant: gentibus autem, vt Iesum diligant. Hoc enim indicabat & magister, vbi ait: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quia occultâsti hæc à sapientibus & prudentib.

Proprium Hebræorũ munus factum esse & gentibus commune.

LIBERVM ARBITRIVM.

Matt 7.

Matt. 11.

D & reuelâsti ea paruulis. per quod vtiq; declaratur, quia Hebræorum populus, qui ex lege eruditus est, ignorauit eum. Populus autem gentium agnouit Iesum, & veneratur: propter quod & saluabitur, non solùm agnoscens eum: sed & voluntatem eius faciens. Debet autem is, qui ex gentibus est, & ex Deo habet, vt diligat Iesum: proprij habere propositi, vt credat & Moysi. Et rursus Hebręus, qui ex Deo habet, vt credat Moysi: habere debet, & ex proposito suo vt credat in Iesum, vt vnusquisq; eorum, habens in se aliud diuini muneris, aliud propriæ industriæ, sit ex vtroque perfectus. De tali enim dicebat Dominus noster viro diuite, qui profert de thesauris noua & vetera. Sed de his satis dictum: vrget enim tempus. & populi religiosa deuotio inuitat nos, ad ipsos facere sermonem. Et cùm hæc dixisset, requirebat, vbi oportunus esset locus ad disputandum. Et Maro ait: Est mihi ædes amplissima, quæ plùs, quàm quingentos recipiat viros: est & hortus intra domum: aut si in publico aliquo placet loco, hoc magis omnes desiderant, nemo enim est, qui non cupiat vel faciem tuam vi-

Saluãtur, non qui agnouerint Deum: sed qui voluntatem eius fecerint

Matt. 13.

dere tantùm. Et Petrus: Ostende mihi, inquit, ædem, vel hortum. Et cùm vidisset ædem, ingrediebatur, vt & hortum perspiceret: & subitò omnis multitudo, quasi ab aliquo euocata, cũm festinatione ingressa est domum: atque inde ad hortum prorupit, vbi iam stabat Petrus, considerans, quis esset aptus ad disputandum locus. Vt autem vidit turbas, velut ingentis fluuij inundasse lenem meatum: ascendens super basim quandam, quæ fortè iuxta horti parietem stabat, primò, religionis more, populum salutauit: quidam autem ex his, qui aderant, & multo tempore à dæmonibus fuerant fatigati, in terram proruunt: obsecrantibus spiritibus immundis, vt, vel vno die indulgeretur eis in obsessis corporibus permanere: quos Petrus increpans, iussit abscedere: & sine mora discesserunt. Post hos alij longis affecti languoribus, rogabant Petrum, vt reciperent sanitatem, pro quibus se supplicaturum Domino pollicetur, cum priùs sermo doctrinæ fuisset expletus. Sed statim vt promisit, languorib. resoluti sunt, & iussit eos seorsim residere cum his, qui à dæmonibus fuerant curati, quasi post laboris fatigationem. Interea dum hæc aguntur, plurima multitudo conuenit, quos non solùm desiderium Petri, sed & sanitatum, quæ perpetratæ fuerant, fama pertraxerat. At Petrus manu quiescere populum docens, & turbas in tranquillitate componens, hoc modo fecit exordium. E F

Oratio Petri, eruditißima atque elegantißima, adeoque feruentißimo ipsius spiritu referta, qua ab idôlis ad veram in vnum Deum & Christum fidem, efficacißimis varijsque argumentis hortatur Tripolitanos.

Principiũ Christianismi est, credere prouidentiam diuinã, eãq; inculpabilem.

Incipienti de vero Dei cultu facere sermonem, necessarium mihi videtur, eos, qui nondum de hoc aliquid scientiæ consequuti sunt: primò omnium docere, per omnia inculpabilem ponendam esse diuinam prouidentiam: per quam mũdus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis exordij titulum dedit præsentis operis ratio: & eorum, quos Dei virtus sanauit, occasio: vt ostendamus, quòd rectâ ratione quàmplurimi à diuersis dæmonibus obtinentur, vt per hoc appareat iustitia Dei. Inuenietur enim omnium penè malorum mater, esse ignorantia. Sed iam veniamus ad causam. Deus cùm fecisset hominem ad imaginem & similitudinem suam, operi suo spiramen quoddam, & odorem suæ diuinitatis inseruit, vt per hoc participes facti mortales vnigeniti eius: per ipsum etiam, amici Dei & filij adoptionis existerent: vnde & qua via id poßint adipisci, ipse eos, vt Propheta verus edocuit: sciens, quibus actibus hominum, delectaretur pater. Vnus itaque apud homines tunc Dei cultus erat, mẽs pura & spiritus incorruptus: Et ob hoc, omnis creatura humano generi fœdus inuiolabile conseruabat. Ob reuerentiam nanq; creatoris, nulla ægritudo in eos, nullum vitium corporis, nulla ciborum dominata corruptio est: ex quo fiebat, vt mille annorum ætas in fragilitatem non incideret senectutis. G

Præcipuus cultus Dei consistit in mẽte pura.

Vnde μακρόβιοι apud priscos. Vide in eam senten. Genes. 6. Eandem refert quoque Iosephus, in primo τῆς ἀρχαιολογίας ἰουδ. atque ex ipso Eusebius Pamph. libr. nono προπαρασκευῆς ἐυαγγ. pag. Græcè edit. 43. H

Sed, vbi vita laboris expers, bonorum perseuerantiam non putauit diuina largitione, sed rerũ sorte cõcessam: & sine vllo sudore diuinæ amœnitatis delitijs perfrui, naturæ debitum: & non Dei bonitatis munus accepit: in contrarias, per hęc hõies & impias cogitationes, ocio docente, perueniunt: putantes, Deorum sibi vitam, nullis laborib. nullisq; meritis natam. Hinc proficiũt in deterius, vt neq; prouidentia Dei mundum regi credant, neq; virtutib. esse aliquem locum: quandoquidẽ semetipsos sciant nullis priùs bonis operib. adsignatis, ocij ac deliciarum summam * tenere: & amicos Dei, absque vllis laboribus * haberi. Iustißimo itaque Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & adflictiones pro remedio conferuntur. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarum & amœnitatis exclusi sunt loco. Terra autem cœpit nihil eis sine labore producere: & tunc conuersa in hominibus cogitatio creatoris sui requirere commonetur auxilium, & orationibus ac votis præsidia inuitare diuina. Et ita factum est, vt cultum Dei, quem pro bonis neglexerant,

** tenuisse: * habitos fuisse.*

Afflictiões dantur aliquãdo pro remedio.

A glexerant,recuperarent pro malis: & cogitationes in Deum,quas peruerterat indulgentia,emendaret adflictio. Sic ergo diuina prouidentia hoc esse vtilius hominibus videns,vias benignitatis & abundantię,tanquam quæ læderent,subtrahit ab hominibus.& vexationis iter ac tribulationis inducit. Sed vt ostenderet, quia hæc pro ingratis agerentur: vnum quendam ex illis,qui primitus cœperant esse mortales,quod cum gratiæ suæ non immemorem vidit, & quia sperauit inuocare nomen Domini, ad immortales transtulit. *Noë Gen.6*

(De Enos, Gen.4. Mosis testatur, iuxta 70. οὗτος ὁ ἐνὼς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου θεοῦ. Atque hanc lectionem citat Clemens, & quia sperauit inuocare nomen domini. Verùm hic intelligendum est, de Enocho Vide Genes. 5.

Cæteris,qui in tantum ingrati extitere, vt nec laboribus & tribulationib. emendari & corrigi possint, grauissima morte damnatis. Inuenit tamẽ & inter ipsos vnũ quendam cum domo sua iustum,quem reseruaret: præcepto ei dato,vt fabricaret ar-
B cam,& in ea,(cùm diluuio cuncta necarentur:) ipse cum his,quib.præceptũ fuerat, posset euadere: quò impijs inundatione aquarum peremptis, purificationẽ mundus acciperet: & is, qui ad prosperitatem generis fuerat reseruatus, per aquam mundus effectus,mũdum denuò repararet. Sed his omnibus gestis,rursus homines ad impietatem vertuntur: & propter hoc à Deo ponitur lex, quæ viuendi modũ doceret: sed processu tẽporis, Dei quidẽ cultus & iustitia, ab infidelib. & impijs corrũpitur: sicut paulò pòst apertiùs ostendemus: peruersæ aũt & erraticæ religionis introducuntur: quibus se plurima pars hominum per occasionem feriarum, & solennitatum dederunt: potus instaurantes, & conuiuia, tibiasq́; ac fistulas, & citharas, ac diuersa genera musicorum sectantes: & semetipsos, per omnia, temulentiæ ac luxuriæ propinantes. Hinc omnis error accepit originem: hinc lucos, & aras, hinc coronas & victimas reperere, & post ebrietatẽ, quasi limphaticis motibus agi: ex hoc iam potestas dæmonijs data, ingrediendi huiuscemodi mentes: vt choros ducere insanos, & Baccho fu- *Lex viuẽdi à Deo data post diluuium.* *Festi dies Ethnicorũ*
C rere viderentur: hinc fremere dentibus, & mugire de profundis viscerib. inuentum: hinc terribilis vultus, & ferus in hominibus aspectus: vt is, quem temulentia subuerterat, ac dęmon instigauerat, numine repletus à deceptis & errantib. crederetur. Vnde cùm tã multæ in hũc mundũ falsæ & erraticæ religiones essent introductæ: missi sumus nos, deferẽtes vobis, tanquã boni negotiatores, à patrib. traditum & cõseruatum veri Dei cultũ: cuius, quasi semina quædam, vobis hæc verba respergimus: & in vestro iudicio ponimus, quod rectum videtur, eligere: Si enim recipiatis, quæ nostra sunt: non solùm ipsi incursiones dæmonis effugere: sed & ex alijs eas effugare poteritis: simul & æternorũ bonorum præmia consequemini. Qui autem contempserint recipere, quæ dicuntur à nobis, in præsenti quidem vita, diuersis dæmonibus & ægritudinum vitijs subiacebunt: Post excessum aũt corporis, etiam animæ eorum cruciabuntur in perpetuum. Deus enim non solùm bonus, sed & iustus est: nam si semper bonus sit & nũquã iustus est, vt reddat vnicuiq; pro gestis suis, bonũ inuenietur in- *Bacchi numen.*
D iustum. Iniustum nanq; est, si ita apud eum habeatur impius, sicut & pius. Igitur dæmones, sicut paulò antè diximus, cum occasionibus acceptis, ingerere se potuerunt per malos & turpes actus corporib. hominum: si multo tempore permaneant in eis, per negligentiam ipsorum: quia animæ suæ, quod est vtile, non requirũt: necessariò cogũt eos habitantium in se dæmonum de reliquo facere voluntates. Quod aũt est omnium deterius, in consummatione seculi, cùm dæmon ille igni tradetur æterno, necessariò & anima, quæ ei paruit, cũ ipso æternis ignibus cruciabitur, vna cum corpore suo, quod polluit. Dęmones autem habere desiderium immergendi se corporibus hominum, hæc causa est. Spiritus sunt, habentes propositum conuersum ad malitiam: per cibos ergo & potus immoderatos, ac libidinẽ, perurgent homines ad peccatum: eos tamen, qui peccandi propositum gerũt: qui dum videntur necessaria naturæ velle complere, non tenentes modum per nimietatem, ingrediendi in semetipsos dæmonibus faciunt locum. *Quamobrẽ dæmones gaudeant immergi humanis corporibus.*

Quod hic Petrus asserat, testatur & D. Deus apud Iobum capit. 40. Ecce, inquit, virtus eius in lumbis E
eius, (Behemoth dæmonis) & robur illius in vmbilico ventris ipsius. Nimirum significat, illecebris venerea voluptatis, quæ circa lumbos in viris: & vmbilicum in fœminis maxime sentitur, potissimum dæmonem mortales oppugnare atque inuadere. Atque hoc in causa fuit, cur suos monuerit Christus seruator, vt succingant lumbos. Luc. 12. Vide autem & suprà libri secundi finem, vbi eadem Petrus ait.

Donec autem naturæ mensura seruatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia, ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi verò aut mēs ad impietatē declinauerit, aut corpus immoderatis cibis ac potib. adimplebitur, tanquam voluntate & proposito eorum, qui se ita negligūt, inuitati, quasi aduersum eos, qui à Deo positam legem soluerint, accipiunt facultatem. Videtis ergo, quantum valeat agnitio Dei, & diuinæ religionis obseruantia? quæ non solùm defendit credentes ab incursionibus dæmonij, verùm & imperare eos facit his, qui cæteris dominantur.
Et ideo necessarium vobis est, qui estis ex gentibus, confugere ad Deum: & obseruare vos ab omni immūditia, vt expulsis dæmonibus, Dei habitatio fiat in vobis. Simul F
& orationibus commendate vos Deo: & interpellate eum aduersum impudentiam

Matt 21.

dæmonū: credentes enim quæcunq; petieritis, accipietis. Sed & ipsi dæmones, quantò viderint fidem crescere in homine, tantò ab eo refugiunt: in ea solùm parte residētes, in qua adhuc aliquid infidelitatis resederit: ab his verò, qui plena fide credūt,

Fides dæmones fugat.

absq; vlla remoratione discedunt. Anima enim, cùm venerit ad fidem Dei, cælestis aquæ virtutē consequitur: per quam dæmonem tanquàm scintillam ignis extinguat. Est ergo fidei mensura, quę si integra sit, ex integro de anima dæmonem fugat: si verò minus aliquid habeat, residet adhuc aliquid de portiōe dæmonis in portione infidelitatis: & est plurimus labor, vt intelligat anima, quādo, aut qualiter: nū plenè, aut minùs plenè ex se fugatus sit dæmon. Si enim in aliqua parte resederit, cùm tempus inuenict, cogitationes subijcit cordib. hominum: & illi nescientes, vnde hæc veniāt, suggestionibus dæmonum, quasi animæ suæ sensib. credunt: suggerūt ergo alijs, occasione corporeæ necessitatis delitias sequi: aliorum iracundiam excusant per abun G
dantiam fellis: aliorum insaniā, nigri fellis vehementia colorant: sed & stultitiā quorundam, pro multitudine phlegmatis extenuāt. Quod & si ita esset, tamē hæc singula molesta corpori esse nō possent, nisi ex ciborū potuumq; nimietate qui cùm iusto amplius sumūtur, abundantia eorū, quā decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in venenū quoddam: idq; visceribus venisq; omnib. sentinę in modū redundās, motus corporis insanos reddit & turpes. Propter quod in omnib. est obtinenda parsimonia: vt neq; dæmonib. locus detur, neq; anima ab eis obsessa vnà cum ipsis tradatur æternis ignib. crucianda. Est & alius error dæmonū, quem subijciunt sensibus hominum: vt putent se ab his, qui dicuntur Dij, perpeti, quę patiuntur: quò per hęc, sacrificia offerentes & munera, quasi repropitiantes eos, cultū falsæ religionis adfirment: nos verò refugiant, qui pro salute eorum satagimus, vt ab errore liberentur: sed hoc, vt dixi, faciunt, ignorantes, quod dæmones ista sibi suggerant, ne saluentur. H

LIBERVM ARBITRIVM.

Est ergo in potestate vniuscuiusq;: (quia liberi arbitrij factus est homo:) vtrū nobis velit audire ad vitam: an dæmonib. ad interitum. Alijs etiam dæmones in visu per diuersas imagines apparentes, interdum minas intendunt: interdum sanitates incommoditatibus pollicētur: vt his, quos decipiunt, Deorum nihilominùs de se inferant opinionem: &, quod sint dæmones, ignoretur. Sed nos non latent, scientes mysterium creaturæ: & quam ob causam dæmonibus hæc agere in præsenti sæculo permittatur: vt vel transformari eis liceat in quas volunt imagines: vel, suggerere prauas cogitationes: & inserere se per cibos & potum sibi consecratum mentibus vel

Vanitas cultus idololatrici.

corporibus eorum, qui ex eo sumpserint: vel ad idôli alicuius venerationem, somnia vana confingere. Et tamen quis ita sine sensu inuenitur: cui persuadere debeat, vt idôlum colat? siue illud ex auro, siue ex quolibet metallo factum sit: cui non palàm est, id esse illud metallum, quod artifex voluit? Quomodo ergo inesse ibi diuinitas putanda est? quod si noluisset artifex, omninò non esset? aut, quomodo inde

futura

A futura sibi adnunciari sperent, vbi nec præsentium aliquis intellectus est? Quamuis
1 etiamsi aliquid diuinarent, non continuò Dij haberi possint: quia aliud est diuina-
tio, aliud diuinitas. Nam & Pythones diuinare videntur: & non continuò Dij sunt: *Pythones diuinatorij spiritus.*
deniq; à Christianis hominibus effugantur:

Pythones, spiritus sunt, qui in fanaticis habitant, atque interrogati vaticinantur. Est enim πύθων dictus, ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, quod est, interrogare, indagare: quia diabolus respondet consulentibus. Obsessi hoc spiritu à Græcis dicuntur ἐγγαστρίμυθοι: in decretis, ventriloqui. Grauissime hæc diuinatio in lege prohibita fuit, Leuitici, cap. 20. Porro de Pythonicis, vide 1. Reg. 28. & in Actis caput 16.

2 Et quomodo Deus est, qui fugatur ab homine? Sed dicis fortasse: quid, quòd sa-
nitates efficiunt? & quomodo quis curetur, ostendũt? Hac ratione colendi sunt eti-
am medici, vt Dij: multos enim sanant, & quantò quis peritior fuerit, tantò plures
sanabit. Vnde cõstat, istos, cùm sint dæmoniaci spiritus, & multò citiùs, scire aliqua,
& multò perfectiùs: non enim ad discendũ tarditate corporis degrauantur. Et ideo,
B quæ medici longo tempore, & labore plurimo adsequuntur: hæc illi, tanquam spi-
ritus, absq; mora vlla, & absq; difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus
aliquid, quàm homines sciunt: sed hoc intuendum est, quod ea, quæ sciunt, non ad
salutem, sed ad deceptionem proferunt animarum: vt per hæc eas cultum falsæ re-
ligionis edoceãt. Sed Deus, ne tantæ deceptionis error lateret: & errantibus ipsa cau-
sa videretur existere: qui tantum eis licere permisit, vt per diuinationes, & per cura-
tiones, per somnia decipere homines possint: clementiæ suæ remedium prouidit ho
minibus: & distinctionem falsi veriq; scire cupientibus, in propatulo posuit. Est er-
go ista distinctio? Quod à vero Deo dicitur, siue per Prophetas, siue per visiones di-
uersas: semper verum est: quod autem à dæmonibus prædicitur, non semper verum *Distinctio*
est. Est ergo euidentis indicij, non à vero Deo dici ea, in quibus aliquando menda- *diuinatio-*
cium est: in veritate enim, nunquam mendacium est: in his autem, qui mentiuntur, *num dæmo*
potest aliquando & veritatis aliquid admisceri, per quod mendacia condiantur. *niacarum,*
C Quòd si dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipsum, vt eis permitteretur, vel ali- *falsarũ: &*
quando verum dixero? & per hoc, tantum errorem mortalibus introduci? Audi ad- *propheticarũ, verarũ.*
hæc si eis nunquàm fuisset indultum, veri aliquid dicere omninò, nec prædicerẽt ali- *In hunc lo-*
3 quid: non prædicentes autem, nec, quòd essent dæmones, cognoscerentur. Quòd si *cum potes*
ignorarentur esse dæmones in hoc mundo, agonis nostri & certaminis nos causa la- *legere totũ*
tuisset: & pateremur palàm, quæ geruntur in occulto: quippe si agendi tantùm ad- *4. librum*
uersum nos, & nihil loquendi facultas eis concessa videretur. Nunc autem, vbi ali- *Eusebij*
quando vera, aliquando falsa dicuntur: debemus agnoscere, vt superiùs dixi, dæmo- *προπαρ.*
4 num, & non Dei esse responsa: apud quem mendacium nunquam est. Quòd si cu- *εὐαγγ.*
riosiùs quis progrediens dicat: Quid enim opus erat, huiusmodi mala à Deo fieri,
quibus ad subuertendas mentes humanas, tanta esset intentio? Hæc proponenti re-
spondebimus: requirendum esse primò omnium, num sit aliquid in substantia ma-
lum? Et quamuis sufficeret dicere ad eum, quod non sit conueniens, vt creatura iu- *Iniquũ est*
D dicet creatorem: sed illius sit iudicare opus alienum, qui aut similis artificij, aut simi- *creatorem*
lis potentiæ est: tamen ne circuitionibus vtamur, absolutè dicimus, in substantia ni- *à creatura*
hil esse mali. Quod si ita est, substantiarum conditor frustrà culpatur. Sed occurres *iudicari.*
5 mihi, & dices: Etiamsi ex arbitrij libertate in hoc ventum est: nunquid ignorabat il-
le, qui creabit eos, quòd in malum declinaturi essent, quos creabat? oportuit ergo,
nec creari eos, quos deuiaturos ab itinere iustitiæ præuidebat.

Vide, quàm doctè Petrus explicet, cur à Deo creati sint dæmones, quos Deus tamen præsciebat à se defecturos: διὰ τῆς προλήψεως.

Audiant ad hęc, qui ita proponunt, quod huiuscemodi adsertionib. illud volunt
ostendere: cur non malitia, eorum qui nondum erat, bonitatem vicerit creatoris. Si
enim volens implere numerum & mensuram creationis suæ, extimuisset eorum, qui
futuri erãt, malitiam: & quasi, qui aliam nullam inuenire viam remedij ac medicinæ
potuisset, nisi hoc solum, vt retraheret se à proposito creandi: ne sibi adscriberetur

malitia eorum, qui futuri erant: quid aliud, per hæc doceretur, nisi indigna passio, E
& indecora fragilitas conditoris? quia ita pertimuit eorum actus, qui nundũ erant,
vt à proposita conditione cessaret. Sed his procul amotis, illud animo contemple-
mur: quia Deus vniuersitatis conditor, conditionis suæ futuras differentias præui-
dens, vnicuiq; creaturæ, secundum proprios motus, quos ex arbitrij libertate profe-
rebat prospexit: & præuidit diuersos ordines, atq; officia differentia: & cùm vnius
essent substantiæ omnes, secundum creaturæ rationem, esset tamen diuersitas in or-
dinibus & officijs secundum proprios animorum motus: ex arbitrij libertate profe-
rendos. Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas: & iustitiæ eius ratio poscebat,
vt emẽdationis causa, culpas pœna sequeretur. Oportuit ergo esse & pœnarum mi-
nistros, quos tantùm libertas arbitrij in hunc ordinem traheret: præter hæc autem
& debuerunt habere, quos vincerent hi, qui agones susceperãt, cœlestium præmio-
rum. Sic ergo nec ea, quæ putantur mala, vacant ab vtilitate: dum victi his, à quibus
vincuntur, licet inuiti, præmia æterna conquirunt. Sed de his ista sufficiãt, processu F
enim temporis etiam secretiora pandentur. Nunc ergo, quoniam mundum intelli-
gitis, quanta vos ignorantiæ caligo circumstet: interim vobis volo exponere, vnde
colendi idola exordium mundo huic datum sit.

Dæmones ministri pœnarum.

*Idola, vnde? quæ? Eodem modo scribit Eusebius Pamphili libro 1. & 3. προπαρασκευῆς ἐυαγγε-
λικῆς. capite, περὶ τῆς παλαιᾶς τῶν ξοάνων κατασκευῆς καὶ ἱδρύσεως. Quæ non inutile erit hic
cum Petri sententia conferre.*

Idola autem dico, exanima simulacra, quæ colitis: siue lignea, siue fictilia: siue la-
pidea, vel ærea: vel ex quibuscunq; alijs sumpta sunt metallis: horum ergo initium
tale est. Angeli quidam, relicto proprij ordinis cursu, hominum fauere vitijs cœpe-
re: & libidini eorum quodammodo indignum præbere ministerium: quo illorum
opera, suis magis voluptatibus morem gererent: quiq;, ne sponte inclinati videren-
tur ad indigna ministeria, docuerunt homines, quod dæmones, artibus quibusdam
obedire mortalibus, id est, magicis inuocationibus, possent: ac velut ex fornace qua-
dam & officina malitiæ totum mundum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo
repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis causis diluuium mundo introductum est: si- G
cut iam in alijs dictum est, & dicemus: & omnes, qui erant super terras, deleti sunt:
excepta Noæ familia, qui cum tribus filijs, eorumq; vxoribus superfuit: ex quibus
vnus Cham nomine, cuidam ex filijs suis, qui Mesraim appellabatur, à quo Aegypti-
orum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus: malè compertam magicæ artis
tradidit disciplinam: hunc gentes, quæ tunc erant, Zoroastrem appellauerunt: ad-
mirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri super hoc pluri-
mi habentur.

Magicæ illusiones vnde natæ? Genes. 6.

*Cham Noæ natus quatuor filios habuit, auctore Mose. Genes. 10. Chus nimirum, Mesraim, Phuth,
Chanaan. Porrò ex his Mesraim fuit auctor populi Aegyptiaci. vnde & Aegyptus ipsius de nomine מִצְרַיִם
vocatur Hebræis, Misraim. Vide Hieron. in 18. Iesaiæ, libro quinto commentariorum. Ex huius stirpe Zo- H
roastres procreatus. quẽ vocat Diodorus Siculus ὀξυάρτην: Berosus libro quinto, si modò eius hi libri sunt,
vocat, Camesenuum. Hunc primum Magicæ artis repertorem, testantur non solùm sacri auctores: Euse-
bius P. Epiphanius, principio Panarij: Paulus Orosius, libro suæ historiæ primo, cap. 4. sed & Iustinus, ex
Trogo primo libro, Diodorus Siculus: & Plinius secundus, libro trigesimo, cap. 1. qui propter hunc locum,
cùm diligenter de auctoribus Magiæ scribat, legendus in primis est. nam & librorum ipsius meminit. Eo-
rum verò catalogum luculentè recenset Suidas, in dictione, Ζωροάστρης. ac de morte ipsius sic scribit.
εὔξατο Ζωροάστρης ὑπὸ πυρὸς οὐρανίου τελευτῆσαι, παρεγγυήσας τοῖς ἀσσυρίοις, τὴν τέφραν
αὐτοῦ φυλάττειν. οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἡ βασιλεία οὐκ ἐκλείψει διαπαντός. ὅπερ μέχρι νῦν πεφύ-
λακται παρ' αὐτοῖς. Sic propè Clemens.*

Hic ergo astris multùm ac frequenter intentus, & volens apud homines videri
Deus: velut scintillas quasdam ex stellis producere, & hominibus ostentare cœpit:
quo rudes atq; ignari, in stuporem miraculi traherentur: cupiensq; augere de se hu-
iusmodi opinionem, sæpiùs ista moliebatur, vsquequo ab ipso dæmone, quem im-
portu-

A portuniùs frequentabat, igni succensus cócremaretur. Sed stulti homines, qui tunc
erant, cùm debuissent vtique opinionem, quam de eo conceperant, abijcere: quippe,
quàm pœnali morte eius viderant confutatam, in maius eum extollunt. Extructo
enim sepulcro ad honorem eius, tanquam amicum Dei, ac fulminis ad cœlum vehiculo
subleuatum, adorare ausi sunt: & quasi viuens astrum colere. Hinc enim & nomen
post mortem eius, Zoroaster, hoc est, viuum sidus appellatum est: ab his, qui
post vnam generationem Græcæ linguæ loquela fuerant repleti. Hoc deniq; exemplo,
etiam nunc multi eos, qui fulmine obierint, sepulchris honoratos, tãquam amicos
Dei colunt. Hic ergò, cùm quartadecima generatione cœpisset, quintadecima
defunctus est: in qua turris ædificata est: & linguæ hominum multipliciter diuisæ sunt.

Zoroastres fulmine ictus interijt.

Fulmine icti habiti pro dijs.

Vndecima à Noa, quæ fuit decima, incidit generatio in Sem filium, à quo per seriem Arphaxad, quæ est duodecima: Sela, quæ est decimatertia: generatio fuit decima quarta Heber: cuius natus fuit Phaleg, de-
B *cima quinta gen. cui pater vaticinio quodam nomen imposuit. Phalec enim idem, quod diuisio, est: ita dictus, quòd suo tempore linguæ sint in Babylone diuisæ. Genes. 11. Et Hieron. in Traditionibus in Genesin.*

Inter quos primus magica nihilominùs arte quasi corusco ad eum delato, Rex
appellatur quidam Nemroth, quem & ipsum Græci Ninum vocauerunt: ex cuius
nomine Niniue ciuitas vocabulum sumpsit. Sic ergo diuersæ & erraticæ superstitiones,
ab arte magica initium sumpsere. Etenim, quoniam difficile erat humanum genus
ab amore Dei abstrahi, & ad absurda atque exanima simulacra deduci: idcirco
excelsioribus vsi sunt Magi molitionibus: vt astrorum signis ac motibus, tanquam
cœlitus & voluntate Dei delatis, ad suadendos cultus erraticos verterentur. Et eius,
quem suprà diximus, indignatione dæmonis, cui nimis molestus fuerat, conflagrasse:
busti cineres, tanquam fulmine ignis reliquias colligentes hi, qui erant primitùs
decepti, deferunt ad Persas: vt ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis
conseruaretur excubijs: atq;, vt cœlestis Deus coleretur. Simili exemplo etiam per
C cætera loca reliqui homines, his, quos vel in artibus aliquibus, vel in virtute fuerant
admirati, vel certè in amore plurimo habuerant: templa construere, imagines collocare,
mysteria & cæremonias ac sacrificia instituere, & per omnia Deorum de his famam
posteris tradere gestierant: eò præcipuè, quòd, vt suprà diximus, phantasijs aliquibus
magicæ artis fulti videbantur: vt inuocatione dæmonum, agi ab his aliquid
ad deceptionem hominum, moueriq; videretur. His adijciunt & solennitates quasdam,
ac temulenta conuiuia, quibus & homines libentiùs indulgerent: & dęmones
crapulis tanquam vehiculis illati, ipsis eorum visceribus miscerentur: in quibus collocati,
ad omnem voluntatem suam, actus hominum cogitationesq; deflecterent.
Huiusmodi igitur ex initio erroribus introductis, eisq; libidine & temulentia, qua
carnales homines maximè delectantur, adiutis: religio Dei, quæ per continentiã sobrietatemq;
constabat: rarescere inter homines, atq; aboleri propemodũ cœpit. Nã
cùm ex initio homines, vtpote iustum, & omnia contuentem Deum colentes, neq;
D peccare auderent: neq; iniuriam facere proximis suis: certi, quod vniuscuiusq; actus
& motus aspiceret Deus: vbi religionis cultus ad simulacra exanima conuersus est:
tanquã de quibus certi essent, quod neq; viderent, neq; audirent, neq; mouerentur
in aliquo: licẽter peccare, & in omne facinus progredi cœpêre: quippe, qui nihil pati
vererentur ab his, quos colebant, vt Deos. Hinc bellorum rabies exarsit: hinc prædæ:
rapinæ, captiuitates, & libertas in seruitutẽ redacta: prout quisq; potuit, libidini
& cupiditati suæ satisfecit: quãuis satisfacere cupiditati nulla vis posit. Sicut enim
ignis, quantò magis ligna acceperit, tantò amplius accenditur, & inualescit: ita &
cupiditatis rabies, per ea, quæ adipiscitur, auctior & vehementior efficitur.

Vide Ge. 10 Nemroth in historijs Ninus vocatur. Niniue.

Vndè Persis ignis, quem tantoperè coluerunt.

De Zoroastris reliquijs, idem Suidas. Sed de igne Persico, suprà vide libro 1.

Demonstrato errore, hortatur ad religionis puritatem, per fidem in Christum, & baptismum, ab efficacitate fidei.

Propter quod incipite iam meliore intellectu vobismetipsis resistere, in his, quę
non rectè cupitis: si quo fortè modo reparare in vobis ac restituere posítis illam,
quæ

quæ ex initio mortalibus à Deo tradita est, religionis puritatem, & innocentiam vi- E
tæ: vt per eam vobis etiam spes bonorum immortalium reparetur: & agatur gratia
largitori omnium patri, per eum, quem posuit Regem pacis: & thesaurum ineffabi-
lium honorum: vt in præsenti quidem tempore, diluantur peccata vestra per aquam
Efficacitas fontis, aut fluminis, aut etiam maris: inuocato super vos trino beatitudinis nomine:
vera fidei. vt per hoc non solùm fugentur, si intra vos habitant, spiritus maligni: verùm etiam
cùm destiteritis à peccatis, & tota fide, totaq; mẽtis puritate Deo credideritis: etiam
Dæmones ex alijs vos malignos spiritus & dæmones effugetis: atque à passionibus & languo-
exhorres- ribus alios liberare possitis. Ipsi enim dæmones sciunt & agnoscunt eos, qui se tra-
cunt verè diderint Deo: & interdum sola eorum præsentia propelluntur: sicut paulò antè vi-
credentes. distis, quomodo, cùm vocem tantùm salutationis fecissemus ad vos, continuò dæ-
mones propter honorem religionis nostræ, exclamare cœperunt: & ne parum qui-
dem temporis potuerunt ferre præsentiam nostram. Nunquid nos alterius sumus
naturæ superioris alicuiùs? & propterea nos dæmones timent? Vnius eiusdem vo- F
biscum naturæ sumus: sed religione differimus. Quod & si vos esse vultis, non inui-
demus: quin potiùs & hortamur: certosq; esse vos volumus, quod cùm fuerit in vo-
bis eadem, quæ in nobis est, fides & religio, ac vitæ innocentia, remunerante Deo fi-
dem vestram, erit par vobis atque eadem etiam contra dæmones potestas & virtus.
Matth. 8. Sicut enim is, qui acceperit sub se milites, etiamsi ipse inferior, & illi superiores sint
viribus, tamen dicit huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & alij, fac hoc, & facit:
(Hoc autem potest non propria virtute, sed Cæsaris metu:) Ita & fidelis quisq; dæ-
monibus imperat, etiamsi videantur illi multò esse hominibus fortiores: non pro-
pter suam virtutem, sed propter Dei, qui eos subiecit potestati. Nam & quod diximus,
mus, vt Cæsar apud omnes milites, & in omnibus castris, atq; in omni regno timea-
Rom. 13. tur, cùm sit vnus & fortassis exiguus viribus, non nisi potestate Dei agitur: qui timo-
rem dat omnibus, vt vni obtemperent. Hoc sanè scire vos volumus, quòd dæmon,
nisi quis voluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersum hominem nõ G
Matth. 4. habet. Vnde & ipse, qui est princeps malitiæ, ad hunc, quem diximus à Deo destina-
tum Regem pacis, accessit, tentans, & polliceri ei cœpit omnem gloriam mundi:
quòd cum alijs obtulisse, decipiendi causa, adoratum se nouerat. Impius & imme-
mor sui, quod est proprium & speciale malitiæ, adorandum se ab eo præsumebat, à
quo se nouerat destruendum, Dominus ergo noster vnius Dei cultum confirmans,
Deut. 6. respondit ei: Scriptum est. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: qua
responsione deterritus, & metuens, ne vnius & veri Dei repararetur vera religio: fe-
Pseudopro- stinat continuò emittere in hunc mundum pseudoprophetas, & pseudoapostolos,
phetæ à dia- fallosq; doctores: qui sub nomine quidem Christi loquerentur, dæmonis autem fa-
bolo. cerent voluntatem. Propter quod obseruate cautiùs, vt nulli doctorum credatis,
nisi, qui Iacobi fratris Domini ex Hierusalem detulerit testimonium: vel eius, qui-
cunque post ipsum fuerit. Nisi enim quis illuc ascenderit, & ibi fuerit probatus, H
quod sit doctor idoneus: & fidelis ad prædicandum Christi verbum: nisi, inquam,
inde detulerit testimonium: recipiendus omninò non est: sed neque Propheta, ne-
Christus que Apostolus in hoc tempore speretur à vobis aliquis alius præter nos. Vnus enim
annus est, est verus Propheta, cuius nos duodecim Apostoli verba prædicamus: Ipse enim est
cuius XII. annus Dei acceptus, nos Apostolos habens duodecim menses. Qua autem causa vel
menses mundus ipse factus sit, vel diuersitates, quæ sunt in eo, acciderint: & quur ad repara-
sunt Apo- tionem eius veniens Dominus noster, elegerit nos duodecim Apostolos, & miserit:
stoli. aliàs latiùs explanabitur. Interim nos iussit exire ad prædicandum, & inuitare vos
ad cœnam Regis cœlestis, quam præparauit pater in nuptijs filij sui: & vt demus vo-
bis indumenta nuptialia, quod est, gratia baptismi: quam qui fuerit consequutus,
Vestis nu- tanquam vestimentum mundum, cum quo ei ingrediendum est ad cœnam Regis:
ptialis in obseruare debet, ne peccato aliqua ex parte maculetur: & ob hoc, tanquam indi-
Euangelio, gnus & reprobus abijciatur. Causæ autem quibus maculetur istud indumẽtum, hæ
sunt:

A ſunt: ſi quis recedat à patre, & conditore omnium Deo, alium recipiens doctorem, præter Chriſtum: qui eſt ſolus, fidelis ac verus Propheta: quiq; nos duodecim Apoſtolos miſit ad prædicandum verbum. Et ſi quis de ſubſtantia diuinitatis, quæ cuncta præcellit, aliter, quàm dignum eſt, ſentiat: hæc ſunt quę vſque ad mortem, baptiſmi polluunt indumẽtum. Quæ verò in actibus polluunt: iſta ſunt: homicidia, adulteria, odia, auaritia, cupiditas mala. Quæ autem animam ſimul & corpus polluunt, iſta ſunt: participare dæmonum menſæ, hoc eſt, immolata deguſtare, vel ſanguinem, vel morticinium, quod eſt ſuffocatum: & ſi quid illud eſt, quod dæmonibus oblatum eſt. * Hic ergo vobis ſit primus gradus ex tribus, qui gradus, triginta ex ſe gignit mandata. Secundus verò, qui ſexaginta. Tertius qui centum, ſicut aliàs vobis de his pleniùs exponemus. Et hæc cùm dixiſſet, ac præcepiſſet, vt die poſtera ad eundem locum maturiùs conuenirent, turbas dimiſit. quibus recedere nolentibus, ait Petrus: Donate mihi hanc gratiam, propter heſterni itineris labores: & nunc diſce-

B dentes, die craſtina maturiùs cõuenite: & ita cum lætitia diſceſsere. At Petrus paululùm me ſecedere præcipiens orationis cauſa: iubet poſt hæc in loco horti, quem vmbra contegebat, accubitum ſterni: & vnuſquiſque ex more recognoſcens proprij ordinis locum, cibum ſumpſimus. Tum deinde, quia ſupererat adhuc aliquantulum diei de mirabilibus Domini colloquutus nobis, cum veſpere facto ingreſſus in cubiculum, quieuit.

quid ſit, eleganter ac perſpicuè Petrus docet. De qua Chriſtus apud Matthæum, ca. 22. Vide, quomodo ea communiculetur in Chriſtiano

** 1. Cor. 18. Act. 15.*

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI V. RECOGNITIONVM CLEMENTINARVM, EODEM L. GRVTERO VENRADIO AVCTORE.

LTERAM *Petri diuini Apostoli concionem Tripoli altero die, quàm isthuc venisset, habitam, perscribit quinto hoc libro doctus Clemens. Persequitur autem Beatus Apostolus hesternam concionem de vera Dei agnitione cultuq́, ac de causis idololatriæ cōtra multitudinem falsorum tum Aegyptiorum, tum cæterarum gentium deorum: quos quidem nullos esse, permultis ijsq́ firmissimis rationibus probat. Sumit occasionem à præteriti diei dæmoniacorum curatione, & dæmonum in obsessis eiectione. mirum videri posse, cur pati cogantur alij, vt se dæmones affligant: alij verò tam facile ipsos fugent: docēs in illis, incredulitatē: in his, fidem in causa esse. atq; ita pergit ad fidei doctrinam, monens, vt in primis sciant sibi ignorantiam, malorum omnium fontem, propellendam: & agnitionem Dei per IESVM discendam esse: positum autem in cuiúsuis potestate, num Christum velit suscipere, an non. suscipientibus quidem remuneranda æterna bona: at verò respuentibus, diras æternasq́ restare pœnas. hortatur itaque, vt cum amore & studio tam salutiferum percipiant Dei verbum. atque annunciat ipsis IESVM Seruatorem ex miraculis ab se æditis: ex cognitione cogitationum hominum: ex oraculis vatum. ex typis: ex iusto ipsius aduentus tempore: deniq; ex vocatione ad fidem gentium olim prædicta: obtestans interim, vt ad obscuratam in ipsis Dei imaginem, amissamq; Dei conformitatē seu similitudinem redeant per sanctam vitam, & abiectionem idolorum: tum in his excogitatis quasi digito diabolicos indicat astus, doctè copioseq́ remotis omnibus, quæ ab aduersarijs in idololatrias gratiā vel dici vel obyci queant. eamq́ sententiam cùm per miracula firmâsset, populum ab eo dimissum esse. Rursus per magna contentione liberum hominis arbitrium hic asseritur ab Apostolo. Sed omnia, quod & suprà dixi, malo quenq; ex lectione, quàm verbis nostris cognoscere.*

A

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER QVINTVS, RVFINO TORANO AQVILIENSE INTERPRETE.

Secunda Petri ad Tripolitanos Concio, de vera agnitione cultuq́; Dei, & Seruatoris, Chriſti.

SEQVENTI autem die, paulò citiùs, quàm ſolebat, conſurgẽs Petrus, inuenit nos dormientes: Quod vbi ſenſit, quaſi ipſe adhuc dormire volens ſilentium ſibi fieri iuſſit: vt nobis quieſcendi facultatem daret. Vbi autem refecti ſomno exurreximus,
B inuenimus eum oratione facta, intra cubiculum operientem nos. Et cùm iam eſſet crepuſculum, ſalutans ex more, breuiter adloquutus eſt: & continuò ad conſuetum locum docendi gratia procedit: vbi cùm vidiſſet ad audiendum plurimos conueniſſe, primo religionis ritu pace eis inuocata, dicere hoc modo cœpit: Deus creator omnium, ex initio ad imaginem ſuam hominem fecit: eiq́; dominationẽ terræ, mariſq́; & aëris ipſius dedit: ſicut & verus nobis Propheta narrauit, & ipſa rerũ ratio docet: ſolus enim eſt rationabilis, & cõſequẽs eſt, vt ratio irrationabilibus dominetur. Hic ergo ab initio cùm adhuc iuſtus eſſet, cũctis vitijs, & omni fragilitate ſuperior erat: vbi aũt peccauit, ſicut heſterno die docuimus: & factus eſt ſeruus peccati· ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcircò ſcriptum eſt, vt ſciant homines, quia ſicut ex impietate paſsibiles facti ſunt: ita per pietatem poſſunt eſſe impaſsibiles: verùm & parua in Deum fide, aliorum paſsiones curantes. Ita enim ve-
C rus Propheta nobis promiſit, dicens: Amen dico vobis, quia ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc, & tranſibit. Huius vocis etiam vos ipſi documenta accepiſtis. heſterno enim die vidiſtis, quomodo adſtantibus nobis, dæmones cum paſsionibus, quas hominibus inuexerant, tranſierunt, & fugati ſunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur: alij, patientes ſanãt: cauſa ſine dubio vel patiendi, vel curandi noſcenda eſt. quæ non alia eſſe, quàm patientibus quidem, infidelitatis: curantibus verò, fidei demonſtratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum iudicium Dei: peccandi licentiam præbet: peccatum verò, hominem paſsionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum eſſe Dei iudicium credens, continet homines à peccato: non peccantes verò, non ſolùm liberi ſunt à dæmonibus & paſsionibus: verùm & aliorũ dæmones & paſsiones fugare poſſunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia deſcendat, & ipſa ſit malorum omnium mater: quæ incuriâ quidem & ignauiâ gignitur: negligentiâ verò, alitur & au-
D getur, atq; in ſenſibus hominum radicatur: quam ſi quis forrè doceat effugandam, velut antiquis & hæreditarijs ſedibus, moleſte & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis eſt, vt indagantes ignorantiæ præſumptiones, ſcientiæ ratione reſecemus: in his præcipuè, qui in aliquibus minùs rectis opinionibus præuẽti ſunt: per quas, quaſi ſub ſpecie alicuius ſcientiæ, ignorantia in eis vehementiùs radicata eſt. nihil enim grauius, quàm ſi id, quod ignorat, quis ſcire ſe credat: & defendat verum eſſe, quòd falſum eſt: quod tale eſt, ac, ſi quis ebrius ſobrium ſe putet: & agat quidem cuncta, vt ebrius: ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris velit. Ita ſunt ergo & hi, qui ignorantes, quod verum eſt, ſpeciem tamen alicuius ſcientiæ tenent: & mala, quaſi bona gerunt· atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutem feſtinant. Propter quod ante omnia properandum eſt ad agnitionẽ veritatis: vt poſsimus, quaſi lumine nobis inde ſuccenſo, errorum tenebras depellere: grande enim malum eſt, vt diximus, ignorantia, ſed quia ſubſtantiam non habet, facile ab his, qui ſtudioſi

Efficacitas fidei in Ieſum.

Matth. 17.

Ignorãtia, mater omnium malorum.

Ignorãtia præſumptio, ſcientia reſecãda eſt.

Elegans ſimilitudo de iis, qui in ignoratione Dei verſantur.

Agnitio veritatis.

ſunt,effugatur.Nõ enim aliud eſt quidem ignorantia, niſi non agnouiſſe, quod ex- E
pedit:vbi autem agnoueris,perit ignorantia.Quæri ergo magnopere debet agnitio:
quam nemo alius poteſt adſignare,niſi verus Propheta.Hæc enim porta eſt vitæ,vo-
LIBERVM ARBITRIVM rurſus aſſeritur à Petro. lentibus ingredi: & iter operum bonorum,pergentibus ad ciuitatem ſalutis. Si quis
ſanè audiens ſermonem veri Prophetæ,velit recipere aut nolit,& amplexiones eius,
id eſt,mand ita vitæ:habet in ſua poteſtate:liberi enim ſumus arbitrij. Nã ſi hoc non
eſſet,vt audientes eum iam non haberent in poteſtate aliud facere, quàm audierant:
vis erat quædam naturæ,per quam liberum non eſſet, ad aliam migrare ſententiam.
Aut, ſi rurſus ex audientibus nullus omninò reciperet, & hoc naturæ vis erat: quæ
vnum aliquid fieri cogeret: & alteri parti non daret locum.Nunc autem,quia libe-
rum eſt animo,in quam velit,partem,declinare iudicium ſuum: & quã probauerit,
eligere viam: conſtat euidenter, ineſſe hominibus arbitrij libertatem. Igitur priuſ-
quã audiat quis,quod ei expedit: certũ eſt,quia ignoret: & ignorans,vult & deſide-
rat,quod non expedit agere: propter quod pro hoc nõ iudicatur. Cùm verò audie- F
rit cauſas erroris ſui,& rationem veritatis acceperit: tunc,ſi permanſerit in his erro-
ribus, quibus dudum eſt præuentus: rectè iam vocabitur ad iudicium,pœnas datu-
rus,cur vitę eius ſpatium,quod ad bene viuendũ accepit,in ludibrijs conſumpſit er-
rorum.Qui verò audiens hæc,libenter accipit,& gratulatur bonorũ ſibi doctrinam
fuiſſe delatã,requirit intentiùs,& diſcere nõ deſinit:vſquequo cognoſcat,an ſit verè
aliud ſeculũ,in quo bonis præmia præparata ſunt? & cũ certus de hoc fuerit, gratias
agens Deo,quòd ſibi veritatis lumen oſtenderit,de cætero dirigit actus ſuos in om-
nibus operibus bonis,quorũ ſibi in futuro mercedẽ certus eſt præparatã per omnia:
demirans & ſtupens cæterorum hominum errores,& quòd ante oculos poſitam ve-
ritatem nemo videat.Ipſe tamen gaudens ſuper diuitijs ſapientiæ,quas inuenit: inſa-
tiabiliter eis perſrui cupit,& exercitio bonorum operum delectatur: feſtinans ad ſe-
culum futurum mundo corde,& pura conſcientia peruenire: vbi etiam videre Deũ
Regem omnium poſsit.His aũt omnibus carere nos & fraudari,ſola facit ignorãtia. G
Dum enim,nõ Deum ignorant homines,quãtum boni habeat ſcientia, ignorantiæ
malũ de ſe non patiuntur excludi: neſciunt enim,quãta ſit in horum permutatione
diuerſitas.Propter quod conſilium do vnicuiq; diſcentium,libenter prębere aurem
verbo Dei: & cum amore veritatis audire, quæ dicimus: vt mens optimo ſemine ſu-
ſcepto,per bonos actus,lætos adferat fructus.Nam ſi me docente ea,quę ad ſalutem
pertinent,recipere quis abnuit:& animo prauis opinionibus occupato,obſiſtere ni-
titur: non ex nobis,ſed ex ſemetipſo habebit pereundi cauſam.Debet enim iuſto iu-
dicio examinare, quæ dicimus. & intelligere, quia verba loquimur veritatis: vt co-
gnitis his,quæ ſunt,vt ſunt: & in bonis actibus dirigens vitam ſuam, regni cœlorum
poſsit particeps inueniri: ſubijciens ſibi carnis deſideria, & Dominus eorum factus:
vt ita demum,etiam ipſe fiat dominatoris omnium iucunda poſſeſsio.Nam qui per-
manet in malo,& ſeruus eſt mali, non poteſt effici portio boni, donec permanet in
malo: quia ab initio,vt antè diximus,duo regna ſtatuit Deus,& poteſtatẽ dedit vni- H
cuiq; hominum,vt illius regnì fiat portio: cui ſe ad obediendum ipſe ſubiecerit. Et
Matth.6. quia definitum eſt apud Deum,non poſſe vnum hominem vtriuſq; regni eſſe ſeruũ:
omni ſtudio date operam,in boni Regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc de-
niq; verus Propheta cùm eſſet præſens nobiſcum,& quoſdam ex diuitibus, negligẽ-
Vide Lu.16. tes erga Dei cultũ videret,huius rei ita aperuit veritatem: Nemo poteſt,inquit,duo-
Mammona quid ſignificet. bus Dominis ſeruire: non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ: mammona,patria co-
rum voce,diuitias vocans.

Annunciat Petrus Ieſum Tripolitanis. Vide, quomodo eum deſcribat & demonſtret ex miraculis, ex cognitione cogitationum,ex vaticinijs prophetarum,ex typis: idq; quàm accommodatè.

Hic ergo eſt verus Propheta,qui in Iudæa nobis apparuit,vt audiſtis: qui ſtans,pu
Matth. 9. blicè,ſola iuſsione faciebat cæcos videre: ſurdos audire: fugabat dæmones: ægris ſa-
nitatem reddebat,& mortuis vitam. Cumq; nihil ei eſſet impoſsibile, etiam cogita-
tiones

A tiones hominum peruidebat, quod nulli eſt poſsibile, niſi ſoli Deo: hic adnunciauit
regnum Dei: cui nos de omnibus, quæ dicebat, tãquam verò Prophetæ credidimus:
firmitatem fidei noſtræ, nõ ſolùm ex verbis eius, ſed & ex operibus adſumentes: quia
& dicta legis, quæ ante multas generationes de præſentia eius expoſuerant, in ipſo
conſignabantur: & imagines geſtorum Moyſi, & ante ipſum Patriarchæ Iacob, ipſi-
us per omnia typum ferebant. Tempus quoq; aduentus eius, hoc eſt ipſum, in quo
venerat, prædictũ ab eis conſtat: & ſuper omnia, quod eſſet à gentibus expectandus:
ſacris literis cõprehenſum eſt: quæ in eo pariter vniuerſa, completa ſunt. Quòd autẽ *Geneſ. 49.*
Iudæorum Propheta prædixit eum à gentibus expectandum, ſupra modum in eo fi- *Cur à Ia-*
dem veri confirmat. Si enim dixiſſet à Iudæis expectandum: non aliquid eximiũ pro- *cobo tradi*
phetâſſe videretur, quòd à contribûli populo, & à propria gente ſperaretur is, cuius *ctum ſit, à*
aduentus ad ſalutem mundi fuerat repromiſſus: videretur enim magis conſequentię *gentibus*
ratio eſſe, vt hoc fieret, quàm magnificẽtia prophetalis. Nunc aũt, cùm Prophetę di- *expectan-*
B cunt, oẽm illam ſpem, quæ de ſalute mundi repromittitur. & nouitatem regni, quę *dum eſſe*
inſtituenda per Chriſtum eſt, atq; omnia, quę de eo indicantur, ad gentes eſſe tranſ- *Chriſtum.*
ferenda: iam non ſecundum conſequentiam rerum, ſed incredibili quodam vatici-
nationis euentu, magnificentia Prophetica cõfirmatur. Iudæi nanq; ex initio adſo-
re aliquãdo hunc virum, per quẽ cuncta repararentur, veriſsima traditione ſuſcepe-
rant: & quotidie meditantes ac proſpicientes, quando eius fieret aduentus: vbi adeſ- *Inuidia Iu-*
ſe eum viderunt, & ſigna ac prodigia, ſicut de eo ſcriptum fuerat, adimplentem: in- *dæorum er*
uidia excæcati agnoſcere nequiuerunt præſentem: in cuius ſpe lætabantur abſentis: *ga Chriſtũ.*
intelleximus tamẽ pauci nos, qui ab eo electi ſumus. Hoc autem prouidentia Dei fa-
ctum eſt, vt agnitio boni huius etiam gentibus traderetur: & hi, qui nunquam de eo
audierant, nec à Prophetis didicerant: agnoſcerent eum: illi verò, qui quotidianis
meditationibus agnouerãt, ignorarent. Ecce enim per vos nunc, qui præſentes eſtis,
& deſideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoſcere quis, & quomodo, & qualis
C ſit eius aduentus, Prophetica veritas adimpletur. Hoc eſt enim, quod prædixerunt
Prophetæ: quod à vobis quærendus eſſet, qui de eo nunquam audiſtis. Et ideo vidẽ-
tes in vobis ipſis Prophetica dicta compleri: huic vni rectè creditis, hunc rectè expe-
ctatis, de hoc rectè inquiritis: vt non ſolum expectetis eum, ſed & hęreditatem regni
eius credentes conſequamini: ſecundũ quod ipſe dixit, quia vnuſquiſq; illius fit ſer- *Ioan. 8.*
uus, cui ſe ipſe ſubiecerit. Propterea ergo euigilate, & Dominum, Deumq; noſtrum *Rom. 6.*
vobis adſcribite, Dominum, qui & cœli ac terræ Dominus eſt, ad ipſius vos imaginẽ
ac ſimilitudinem reformate: ſicut ipſe verus Propheta docet, dicens: Eſtote miſeri- *Luca 6.*
cordes, ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt: qui oriri facit ſolem ſuum ſuper
bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hunc ergo imitamini, & hunc ti-
mete, ſicut mandatum datur hominibus: Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi
ſoli ſeruies. Expedit enim vobis, huic vni Domino ſeruire: vt per ipſum cognoſcen- *Matth 4.*
tes vnum Deum, à multis, quos inutiliter timebatis, liberemini. Qui enim creatorem *Deut. 6.*
D omnium nõ timet Deum: ſed eos timet, quos ipſe manibus ſuis fecit: quid, niſi vano
& inutili ſemetipſum obnoxium facit timori? vilioremq; ſe & abiectiorem reddit,
quàm ſunt illa ipſa, quorum timorem mente concepit. Quin potiùs, per bonitatem
eius, qui vos inuitat, redite ad priorem nobilitatem veſtrã: & ex bonis actibus, quod
ipſius creatoris veſtri imaginem portetis, oſtendite: vt ex contemplatione ſimilitu-
dinis ipſius, etiam filij eius eſſe credamini. Incipite ergo à ſenſibus veſtris abijcere va-
nas idolorum ſpecies, atq; inutiles & inanes timores: vt ſimul etiam conditionẽ poſ-
ſitis iniquę ſeruitutis effugere. Domini etenim veſtri effecti ſunt illi, qui ne ſerui qui- *Ab indi-*
dem vtiles vobis eſſe potuiſſent. Qu ɔmodo enim ſimulacra exanima, vel ad ſeruitutẽ *gno. Gra-*
vobis viderentur idonea, cùm neq; audiant, neq; videant neq; aliquid ſentiant? niſi, *uis ſenten-*
quod ipſa ſaltem materia, ex qua facti ſunt, ſiue auri, ſiue argenti, vel et amæris aut *tia eſt.*
ligni, cùm poſſit vobis ad vſus neceſſarios prodeſſe: vos ex ea formando Deos, ocioſã *Similes eri*
per omnia eam atq; inutilem reddidiſtis. Nos ergo adnũciamus vobis verũ Dei cul- *mus Deo,*

Si operari-tus imitamur. tum: ſimulq́; monemus & hortamur cultores: vt per bonos actus imitentur eum, E
quem colunt,&ad imaginem ac ſimilitudinem eius,vt ſuperiùs diximus,redire feſti-
nent.Velim autem,diceret mihi hi,qui idôla colunt,an optent ſimiles fieri his,quos
colunt? vúltne aliquis veſtrûm ſic videre, quomodo illi vident?& ſic audire, quo-
modo illi audiunt?ſic habere ſenſum,quomodo illi habent?

Nimirum hoc eſt,cur Dauid iunctus in idololatras,Pſalmo 113. optet, vt ſimiles fiant ſimulacris,qui faciunt ea,hoc eſt, vt eodem modo nihil videant,audiant,ſapiant,aut contrectent.

Abſit hoc ab vnoquoq; audientium.hoc enim maledictum potiùs & conuitium
credendum eſt homini,qui imaginem Dei in ſe gerit, etiãſi ſimilitudinem perdidit.
Simulacra conuertẽda,in vſus humanos. Quales ergo Dij habendi ſunt iſti,quos imitari execrabile ſit cultoribus ſuis? quorũ
ſimilitudinẽ habere,contumelia eſt?Quid ergo?ſoluite ſimulacra inutilia: & facite
vaſa vtilia: ſoluite ocioſam pigramq́; materiã: & facite humano vſui apta miniſteria.
Sed nõ ſinunt,inquit,leges humanæ.Benè,quia humanæ leges: & nõ,ipſorũ virtus.
Dij gentiũ ocioſi. Quomodo ergo Dij ſunt,qui humanis legibus,& nõ ſuis viribus defenduntur?ſicq́; F
& a furibus,canum vigilijs,& clauſtrorũ munitionibus conſeruantur?& hoc,ſi fue-
rint argẽtea,vel aurea,vel etiã ærea·nã lapidea & fictilia, ipſa ſui vilitate muniuntur,
nemo enim lapideũ aut fictilẽ Deum furatur.Vnde miſerabiliores videntur,hi,qui-
bus precioſius metallum pericula viciniora cõquirit. qui ergo furari poſſunt. qui ab
hominibus cuſtodiri,qui cõflari & appendi,& malleis cædi, iſti hominibus ſenſum
πάθος. habentibus Dij debent videri? O, in quantam miſeriã, mortalium decidit intelligẽ-
tia.Nã ſi mortuos timere,ſummæ ſtultitiæ ducitur: quid iudicemus de his,qui dete-
rius aliquid,quã ſunt mortui,timent?Iſta enim ſimulacra nec in mortuorũ numero
Ranæ præferẽdæ dijs gentilium. habenda ſunt: quia nunquã vixerunt: preferenda ſunt eis etiam ſepulcra mortuorũ,
quoniam licet nunc mortui ſunt,habuerunt tamen aliquando vitã.Iſti aũt quos co
litis,nec eam quidẽ, quæ eſt omnibus teterrima, ranarũ ac bubo num vitã aliquãdo
geſſerunt.Sed quid opus eſt de his plura memorare,cum ſufficiat dicere ei, qui ado-
rat ea:Nõ vides,quod quẽ adoras,non videt? audis, quod quẽ adoras, non audit? & G
intelligis,quod nõ intelligit?opus enim,mortalis manus eſt, & neceſſario ſenſu ca-
ret.Tu ergo adoras inſenſibilem,cũ vnuſquiſq; habens ſenſum, nec ea quidẽ credat
adoranda,quę à Deo facta ſunt,&habent ſenſum?id eſt,Solem,& lunam,vel ſtellas,
omniaq́;,quæ in cœlo ſunt & ſuper terrã?Iuſtũ enim putant,non ea,quę pro mundi
miniſterio facta ſunt,ſed ipſorũ,& mundi totius creatorem debere venerari: gaudẽt
Honor creatoris non debet creaturæ deferri. enim etiam hæc,cùm ille adoratur & colitur: nec libenter accipiunt,vt honor crea-
toris creaturæ deferatur.Exceptus enim eſt Dei ſolius cultus,qui ſolus increatus eſt:
omnia aũt cætera,factura eius ſunt.Sicut ergo proprium eſt eius,qui ſolus non eſt fa
ctus,Deũ eſſe: ita omne,quod factũ eſt,neus verè nõ eſt.Ante omnia ergo intellige-
re debetis deceptionẽ ſerpentis antiqui: & callidas eius ſuggeſtiones, qui quaſi per
Aſtũ diaboli in excogitatis idolis indicat Petrus. prudentiã decipit vos: & velut ratione quadã, ſerpit per ſenſus veſtros: atq; ab ipſo
vertice incipiens,per interiores dilabitur medullas, lucrũ magnum cõputans, dece-
ptionem veſtrã.Interſerit ergo ſenſibus veſtris opiniones quorumcunq; deorũ:tan- H
tùm,vt vos ab vnius Dei reuocet fide:ſciens peccatũ veſtrum, ſuum eſſe ſolatiũ. Ille
enim pro nequitia ſua,ab initio terram edere condemnatus eſt: propter eum, quem
Quare ſerpens condemnatus ſit terram comedere. 1.Actus. de terra adſumptum,iterum reſolui fecit in terram: vſq; ad tempus, quo animæ ve-
ſtræ per ignem traductæ reparentur: ſicut aliàs de hoc pleniùs edocebimus. Ex ipſo
ergo ſunt oẽs errores & ambiguitates,quibus ab vnius Dei fide & crudelitate con-
turbamini.Et primò omnium ſubijcit cogitationibus hominũ,vt ne audiant verba
veritatis: per quæ malorũ ignorantiã fugẽt.Et hoc facit,quaſi occaſione alterius ſci-
entiæ,adſeuerans eis illam opinionem,qua vtuntur plurimi, vt putent ſe reos futu-
Ignorãtia non excuſabit in die iudicij. ros non eſſe,ſi in ignorantia fuerint: nec reddituros eſſe rationem pro his, quæ non
audierint: & ideo à verbo declinare eos ſuadet auditum.Sed accipite cõtrã hæc.Ipſa
per ſemetipſam ignorantia,validiſsimum venenũ eſt,quod ſufficiat animã, nulla ex-
trinſecùs quæſita adiectione,perimere.Et ideo nemo eſt, qui ignorãs,per hoc,quod
ignorat,

A ignorat,eua dat:sed certū est quod intereat. Naturaliter enim peccatorū vis interimit
peccatorē. Sed quoniā iudiciū rationabile erit,tā ignorātiæ,quàm vniuscuiusq; pec-
cati causa & origo requiretur. Is ergo,qui scire noluit,quomodo posſit venire ad vi-
tā,sed maluit ignorare,ne per hoc reus fieri videretur: ex hoc ipso iam,quasi qui scie-
rit & habuerit scientiā,iudicatur. Agnouit enim quid esset,quod nolebat audire:&
nihil ei cōferet ad excusationē,serpētis artificio quæsita calliditas. cū eo enim erit ei
ratio,quē non latet cor. Vt aūt scias,quia ignorantia per semetipsam generat interi-
tum: anima cū discesserit à corpore,si talis exeat,quæ ignoret eū,à quo creata est: à
quo in mundo omnia,quæ vsibus suis erāt necessaria,cōsequuta est: tanquā ingrata
& infidelis à regni eius luce proijcitur. Subijcit iterum nequiſsimus serpens aliā ho-
minibus opinionē,quā plures vestrūm proferre solēt: Vnū esse & nos dicimus Deū:
qui est omnium Dominus: sed & isti,inquiunt,Dij sunt. Sicut enim vnus est Cæsar,
& habet sub se multos iudices: verbi gratia,præfectos,consules,tribunos,& cæteras
B potestates: simili arbitrantur modo,cùm vnus sit maior omniū Deus, etiā istos ad si-
militudinem earū,quas diximus,potestatum,ordinatos esse in hoc mundo Deos, illi
quidē maiori subiectos: nos tamen,& quæ in hoc mundo sunt,dispensantes. Audite
ergo ad hæc,quomodo in his ipsis,quæ ad deceptionē proponitis, veritatis rationi-
bus confutemini. Dicitis,quòd locū Cæsaris teneat Deus: iudicū verò eius & pote-
statum speciem seruent hi, qui dicunt Dij: seruate ergo, vt proposuistis, exemplum
Cæsaris:& scitote,quia sicut nulli ex iudicibus,vel administratoribus Cęsaris,id est,
præfectis,vel proconsulibus, vel ducibus,vel tribunis, fas est Cæsaris nomē imponi:
alioquin & ille,qui susceperit:& illi,qui detulerint: pariter interibunt: Ita & de hoc
debetis aduertere: quod si quis nomen Dei alicui,quam præter ipsum imposuerit,&
ille receperit, vnum eundemq; sortientur interitum: multò deteriore sorte, quàm
ministri Cæsaris. Hic enim,qui deliquit in Cæsarem,interitum suscipiet temporalē:
qui verò in vnum,qui solus & verus est Deus, delinquit, in seculum luet pœnas: &
C merito,vt qui nomen,quod est vnicum,iniuriosa conditione violauerit. Quamuis
hoc ipsum,Deus,non nomen sit Dei,sed hominibus interim vocabulum istud,qua-
si pro nomine eius concessum est: quod tamen,vt dixi,cum contumeliosè tractatur,
ad veri eius nominis refertur iniuriam. Deniq; veteres Aegyptiorum, qui de cœlesti
cursu,& astrorum natura rationem sibi visi sunt reperisse,obsidente sensus eorū dę-
mone,omnibus nihilominus contumelijs nomen incōmunicabile subiecerunt. Nā
alij eorū bouē,qui Apis dicitur,colendū tradidêre: alij Hircū: alij, Cattas: nonnulli,
Ibin: quidam, Serpentē: Piscem quoq;, Cæpas,& Cloacas, Crepitus ventris,pro nu-
minibus habendos esse docuerunt:& alia innumerabilia,quæ pudet etiā nominare.

2. Actus diabolus: Vnum quidem esse unum Deū, sed plures tamen sub ipso.

Resp. Loqui de Deo per cōparationes humanas nefas est.

Deus non est proprium nomē Dei.

Hæc quoq; testantur ipsi scriptores ethnici. de Api quidem copiose scribit Plinius Sec. lib. 8. nat. hist. cap. 46. Item de allio & Cæpis. lib. 19. cap. 6. Et Herodotus, libro 2. quem copiose citat Athenagoras, in legatione sua pro Christianis, ad Antoniuū & Commodū Impp. Hūc ex nostris in hūc locū in primis cōsule. Ex latius priscis, lege Minucij Fœlicis Octauium. Apud hos repertes qualia sint, quæ Petrū pudeat noīare.

D Hæc dicente Petro,riserunt oēs, qui audiebamus. Et Petrus: Ridetis, inquit, vos
aliorum dedecora: quia longa consuetudine propria non videtis. Nā Aegyptiorum
quidem stultitiā meritò ridetis,qui muta animalia,ipsi cum sint rationabiles,colūt.
Audite tamen,quomodo & illi vos irrideāt. aiunt enim: Nos viuentia colimus ani-
malia,licet moritura: vos verò,quæ nunquā omnino vixēre, hæc colitis, & adoratis.
Addunt præterea etiam illud: figuras esse,& allegorias virtutum quarundā, quibus
a diuturnitatibus regatur hominū genus: sed pudoris perfugia hæc & nōnulla his similia
cōnectentes,errorem suum velare nituntur. Sed non est nunc tēpus, Aegyptijs re-
spondere: & derelictā cura præsentiū,absentium medicari languores. Certum nāq;
indiciū est,vos ab huiusmodi ægritudine haberi alienos: qui eā non doluistis,vt pro-
priam: sed risistis,vt alienā. Sed redeamus ad vos,quibus placet haberi Deū, vt Cæsa-
rem: Deos aūt vt ministros,& procuratores Cæsaris: sequimini me attentiùs,& mo-
dò vobis ostendā latebras serpentis,in argumenti huius curuis anfractibus colloca-
tas.

Animalia, quæ sint, virtutum symbola, melius est colere, quā statuas exanimes.

Πρόληψις prima quæ similitudinis.

nem illã de Regis siue Cæsaris, suorumq; præfectorũ honore, Deo accommodatam planè docet absurdam.

tas. Certum apud oẽs esse debet, & indubitatum de Deo, quia, à nullo factus est: sed E
ipse fecit vniuersa, nihil ex facturis suis posse coæquari: neq; enim ita quis irrationa-
lis inueniri potest, qui putet, quod cõferri possit factura factori: Si ergo humana mẽs
non solùm ratione, sed & naturali quodã motu, rectè hanc opinionẽ tenet: illud di-
ci Deum, cui cõferri aut exæquari nihil potest: sed quod cunctis emineat, & cuncta
repellat: quomodo nomen illud, quod super omnia esse creditur, rectè his creditur
dari, quos ad ministerium & procurationẽ humanæ vitæ putatis esse dispositos? Sed
& illud addemus: mundus hic sine dubio factus est, & est corruptibilis: sicut etiam
póst modum latiùs ostendemus: interim & factum eum & corruptibilem constat. Si
ergo mundus, Deus dici non potest: & rectè non potest, quia corruptibilis est: quo-
modo partes mundi, Dei nomen accipient? quod enim totus non potest esse mun-
dus, multò magis non erit pars eius. Igitur, si redeamus ad exemplum Cæsaris: vide-
te, quàm longe erretis. Cæsari, eiusdem licet naturæ hominem, cuius ipse est, (con-
ferri tamen neminem licet Deo, qui hoc ipso quod à nullo factus, sed ipse fecit om- F
nia, cuncta supereminet.) conferri debere aliquem, creditis? Sed Cæsaris quidem no-
men nulli alij audetis imponere, quia reum suũ statim punit. Dei verò audetis, quia
reum suum punire propter pœnitentiam differt?

Verè co'ere imaginem Dei, est homini benefacere.

Per alios.) III. actus Satanæ. Altera πρόληψις. Est autem hîc intelligendum, non reijcere Petrum diuorum nostrorum imagines, quod olim εἰκονοκλάσαι, & nostris miseris temporibus faciunt aduersarij Catholicæ & antiquæ Ecclesiæ: sed docet Deũ inaspectabilem non coli, non adorari, nec aspectabili ratione vlla exprimi posse, id est, quod confutat. Id nimirum, quod & eodem modo Minucius Fœlix scripsit in Octauio. Quid, inquit, simulacrum Deo fingam, cùm, si rectè existimes, sit Dei homo ipse simulacrum?

Per alios itẽ serpẽs ille proferre verba huiuscemodi solet. Nos ad honorẽ inuisibi-
li Dei, imagines visibiles adoramus: quod certissimè falsum est. Si enim verè velitis
Dei imaginẽ colere, homini benefacientes, verã in eo Dei imaginẽ coleretis. In omni
enim homine est imago Dei: nõ in omnibus verò similitudo: sed vbi benigna anima,
est, & mens pura. Si ergo verè vultis honorare imaginẽ Dei, nos vobis, quod verũ est, G
aperimus: vt homini, qui ad imaginẽ Dei factus est, benefaciatis: honorẽ & reueren-
tiã deferatis: esurienti cibũ: sitienti, poculũ. nudo, indumentũ: ægro, ministeriũ: pe-
regrino, hospitium: & in carcere posito, necessaria ministretis: & hoc est, quod verè
Deo delatũ reputabitur. Hæc aũt in tantũ ad honorẽ Dei imaginis cedũt, vt qui ista
non fecerit, contumeliã imagini diuinæ intulisse credatur. Quis ergo iste honor Dei
est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atq; exanimes figuras, tanquã
numina venerari, & hominẽ, in quo verè imago Dei est, spernere? imò potiùs certi
estote, quod, qui homicidiũ facit, aut adulterum, & quicquid in hominũ pœnã, vel
iniuriam geritur, in his omnibus Dei imago violatur. Magna enim impietas in Deũ
est, lædere hominem: omne ergo, quod ipse pati non vis, cum facis alij, imaginem
Dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinsecus serpẽtis est
ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse: cùm insensibilia colitis: & non vi-
deri impios, cùm sensibiles & rationabiles læditis. Sed ad hæc alio nobis serpens ore H
respondet, & dicit: Si nolebat hæc esse Deus, vtique non erant.

Matth. 25.

Fuisse ergo Christianis legem hãc præcipuã, testatur Ælius Lamp. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Clariùs sic verti poterat. Si noluisset hæc extare Deus, vtique non essent. Tertia est, πρόληψις astutia serpentina.

Nondum vobis dico, quomodo ad vniuscuiusque mentis probationem, in hoc
mundo permittuntur esse multa contraria: sed illud est, quod nunc interim conue-
nit dici, si secundum vos omne, quod adorandum erat, esse non debuit, nihil penè fu-
turum erat, in hoc mundo. Quid enim est, quod reliquistis, quod non adoratis? so-
lem, lunam, stellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines: nihil horũ est,
quod nõ adorâstis. Oportuit ergo, iuxta vocem vestram, nihil horum fieri à Deo, ne
haberetis, quod possetis adorare: sed ne homines quidẽ ipsos esse oportuit: qui ado-
rarẽt. Verè hoc est, quod desiderat ille, qui intra vos latet, serpẽs: nulli vestrûm parcit:
nullũ vult effugere de interitu: sed nõ ita erit. Audite enim, quia nõ delinquit illud,
quod

A quod adoratur: sed ille, qui adorat. Iustũ nãq; est apud Deũ iudiciũ: & aliter, iniuriã IIII. πρό-
patientem iudicat, aliter inferentẽ. Sed dicis, Oportebat ergo eos, qui adorãt, quod ληψις.
non licet adorari, statim perimi à Deo: ne & alius hoc faceret. Sed nónne es tu prudẽ *Quis consi-*
tior Deo, vt ei consilia suggeras? scit ille, quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia *liarius eius*
positis, patientiã præstat: quia misericors & pius est: & præuidet, quia ex impijs, mul- *fuit.*
ti efficiuntur pij, & ex ipsis, qui impura figmenta, & pollutas imagines venerantur, *Rom. 11.*
nonnulli conuersi ad Deum, & reuocantes se à peccatis, & agentes bona opera, per- V. πρόλη-
ueniunt ad salutem. Sed debuimus, inquis, omnino nec ad cogitationem istam veni ψις. *Si le-*
re, vt hæc faceremus. Ignoratis, quid est libertas arbitrij? & latet vos, quia ille verè bo *gas, inquit,*
nus est, qui suo proposito bonus est? Qui autẽ necessitate retinetur in bono, bonus *intellige,*
non potest dici: quia non est suum, quod est. Quia ergo in vnoquoq; libertas est, in *Serpens.*
electione bonorum vel malorum ipse sibi vel præmia, vel interitum quærit. Imò, in- VI. πρόλ.
quis, quicquid cogitamus, Deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis ô homines? *Sic Iupiter*
B blasphematis. si enim omne, quod cogitamus, ipse nobis adducit ad mentem, ipse er *apud Hom.*
go nobis cogitationes adulterij suggerit: & auaritiæ: & blasphemiæ, omnisq; luxu- *Odyß. 1.*
riæ? Desinite quæso, ab huiusmodi blasphemijs, & qui sit Deo dignus honor, intelli ἐξ ἡμέων
gite. Nec dicatis, vt solent quidam vestrûm, quod Deus mortalium honore non in- γὰρ φασι
diget. Ille quidẽ verè nullius indiget, sed vos debetis eum agnoscere: quia vobis pro- κάκ' ἔμμε-
dest honor, quem Deo desertis. Quid enim tam execrabile, quàm si gratiam referre ναι.
nesciat homo proprio conditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipsi, & om- VII. πρόλ.
nibus cum ipso gratias agimus. In hoc subuersionem salutis vestræ non intelligitis? *Deus malo*
Tale est enim hoc, quale si quis æger ad medelam sui medicum pariter & venenarios *rum non*
inuitet: cùm illi nocere quidem possint, curare non possint: verus autem medicus, *est auctor.*
venenis illorum recuset sua medicamenta miscere: ne aut pernicies, bono, aut sani- VIII. πρό.
tas nocentibus adscribatur. Dicis ergo: indignatur, aut inuidet Deus, si cùm ipse be-
nefaciat, alijs gratiæ referantur? Etiamsi non indignetur, non vult tamen erroris au
C ctor existere: vt sui operis beneficio inani idolo fides detur.

Per concessionem hoc à Petro dicitur, Etiamsi. nam reuera & grauiter Deus irascitur ingratis & ido- IX.
lolatris. Gloriam meam alteri non dabo, inquit per Isaiam vatem, cap. 48.

Quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi: & red
dere lignis, ac lapidibus gratiã? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem
vestram. Deus enim nullius indiget, neq; aliquid requirit, neque in aliquo læditur:
sed nos sumus, qui aut iuuamur, aut lædimur in eo, quo grati, aut ingrati sumus. Nã
Deo quid cõfertur ex laudibus nostris? aut quid aufertur ex blasphemijs? nisi quod
Deus animam sibi gratias agentem, proximam sibi & familiarem facit: ingratam ve-
rò, malus possidet dæmon. Sed & illud scire vos volo, quod aduersum huiusmodi a-
nimas, non ipse Deus per se vltionem profert: sed vniuersa creatura eius insurgit, & *Creatura*
pœnas de impijs sumit: & quamuis in præsenti seculo Dei bonitas æqualiter pijs & *se ab impijs*
impijs, mundi lucem ac terræ ministeria largiatur. tamẽ non absq; dolore sui lucem *vlciscũtur.*
D sol impijs præbet, cæteraq; elementa exhibent seruitutem.

Paulus idem apud Rom. 8. ca. testatur, quod hic Petrus, Solicita creaturæ expectatio, expectat, inquit, vt palàm fiant filij Dei, quippe creatura vanitati subiacet, non volens, sed ppter eũ, qui subiecit eam in spe etc. Scimus enim, quod omnis creatura congemiscit, simulque nobiscum adhoc vsque tempus parturit.

Denique interdum etiam contra bonitatem conditoris, fatigata sceleribus impiorum vincuntur elementa: & inde est, quod aut terræ fructus corrumpitur: aut aëris temperies temeratur: aut supra modum ardor solis incenditur: vel imbrium, ac frigorum vis immensa diffunditur.

Contra bonitatem Dei, id est, permittente Deo, quamuis nollet punire: sed in humanum genus mallet semper beneficus esse.

Inde lues & fames, & mortis facies diuersa percurrit, festinat enim creatura in impios mouere vindictam. Dei tamen bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorũ refrenat: ac suæ misericordiæ obedire cogit, magis, quàm peccatis hominum, & scele

ribus inflammari: * expectat enim patientia Dei, dum in hoc corpore ſunt, hominũ E
conuerſionẽ. Quòd ſi qui ad exitum vitæ impietate perſtiterint, tum iam diſcedens anima, quę immortalis eſt, pro impietatis ſuæ perſeuerantia luet pœnas. Immortales nanq; ſunt etiam impiorum animæ, quas ipſi fortaſſe velint pariter cum corporibus ſuis finiri: ſed non ita eſt, perfert enim ignis æterni ſine fine ſupplicia, & ad perniciẽ ſui naturam non habet moriendi.

Epiſcopis non eſt tacendum.

X. πρόληψις, in perſonã Petri. eum ſic perterreſacere hoĩes. Pet. hic à proprio ſua perſona reſpondet.

Sed fortaſſe dicetis mihi: terres nos Petre. Et quomodo vobis dicemus, quæ in re ſunt? nunquid tacẽtes adnũciare poſſumus veritatẽ? quę ſunt, aliter, quàm ſunt, proferre neſcimus. Quod ſi taceamus, cauſam vobis pernicioſę ignorãtiæ nos dabimus: & ſatisfaciemus latenti intra vos, & obſidenti ſenſus veſtros ſerpenti: qui hæc vobis callidè ſuggerit, vt ſemper vos inimicos faciat Deo. Sed nos ad hoc miſsi ſumus, vt prodamus vobis latebras eius, & abſoluentes inimicitias, reconciliemus vos Deo: vt

Amicitiã cum Deo quomodo adipiſcamur.

ad ipſum conuertamini, & placeatis ei in operibus bonis. Inimicitiæ nanq; ſunt ho- F
mini ad Deum, irrationabilis & impius ſenſus, prauumq; propoſitum: maximè, cùm videtur ſibi ſcire aliquid, & eſt in ignorantia. Vbi autem abiectis his, eadem vobis placere cœperint, quæ Deo placent, & eadem diſplicere vobis: atq; ea cœperitis velle, quæ vult Deus: tunc verè amici eius dicemini.

XI. πρόλ. Deum non curare res humanas. Petrus firmiſsimum Prouidentiæ ſiue προνοίας argumentum ſumit ab hoc vniuerſo, in quo ordo iſte pulcherrimus totaq; ἁρμονία motuum, viceſque temporum ſeruiunt vtilitati noſtræ. vnde quiuis colligere cogitur, Deum eſſe Φιλόζωον, vt vocat eum Xenophon, & & curare hominum genus.

Sed fortaſsis aliqui ex vobis dicent: Nihil curæ eſt Deo de rebus humanis: &, Cuius ne ad notitiam quidẽ poſſumus peruenire, quomodo ad amicitias perueniemus? Quod Deus curam gerat humanarum rerum, ipſius mundi gubernatio teſtis eſt, cui Sol quotidie deſeruit: cui imbres miniſtrant: cui fontes, flumina, ventiq;, & omnia famulantur elementa: quæ quantò potiora ab hominibus videntur: tantò curam Dei
eſſe erga homines indicant. Niſi enim poteſtate excelſi, nunquam potiora inferiori G
bus miniſtrarent. & per hoc non ſolùm curam Deus erga homines, ſed & grandem quendam habere docetur affectum: quorum miniſterio tam præclara mancipauit

Dictum eſt hoc de Helia, de quo 3. Reg. c. 17 Et Iac. 5.

elementa. Quod autem etiam ad amicitias Dei perueniant homines, exemplo nobis ſunt hi, quorum precibus tantùm indulſit, vt clauderet imbrib. cęlum, cùm vellent: & rurſum, cùm peterent, relaxaret: & multa alia voluntatem ſuam facientibus præſtitit, quæ non niſi amiciſsimis præſtarentur. *Sed dices, quid enim læditur Deus, ſi & iſta colantur à nobis? Si quis veſtrûm honorem patri debitum, à quo plurima beneficia conſequutus eſt, alij deferat: & alienum atq; extraneum, quaſi patrem colat: non tibi videtur impius exiſtere in patrem, & exhæredatione digniſsimus.

**XI. πρό. cultui diui no[n] v[er]o obeſſe creaturarum cultũ.*

XII. πρ'λ. Turpe eſſe & impium à maiorum, qui eam religionem tradiderunt, inſtitutis diſcedere. Occurrit hic Petrus eleganti ſimilitudine.

Maiorum inſtituta ſunt imitãda, ſi Chriſto non repugnent.

Alij dicunt impium eſt, ſi non colamus ea, quæ nobis tradita ſunt à patribus no-
ſtris: & religionem præuaricamur à maioribus datam. Hac ratione, ſi cuius pater la- H
tro fuit, aut ſi cuius leno: à patribus ſibi traditam conſuetudinẽ mutare non debet: nec ad meliorem viam à paternis erroribus reuocari. & impium ducitur, ſi quis non cum parentibus peccet, aut cum ipſis impius perſeueret.

XIII. πρόλ. Deum onerari noſtro cultu & inuocatione. Videmus id Epicureos quoſdam Chriſtianos, Cyclopes verius vocarentur, dicere.

Alij dicunt, non debemus moleſti eſſe Deo, ipſum ſemper aut miſeriarum querelis, aut petitionũ noſtrarum neceſsitatibus onerare. Quam ſtulta & abſq; omni ſale reſponſio? moleſtum Deo putas, ſi ei pro beneficijs ſuis gratias agas? cui moleſtum non putas, ſi pro ipſius muneribus, lignis & lapidibus gratias referas? Et quomodo, cùm fortè imber longa ſerenitate ſuſpenditur, oẽs ad cœlum oculos tendimus, & ab omnipotente Deo pluuiarũ munera flagitamus, omneſq; cũ paruulis ad Deum fuſis precib. miſerationes ipſius exoramus? Sed reuera ingratę animę cum impetrauerint,

citò

A citò obliuiſcuntur: collectis enim meſſibus aut vindemijs,continuò ad ſurda & muta ſimulacra primitias frugum deferunt:&pro his,quę Deus conceſsit,in templis aut lucis vota perſoluunt:& ibi ſacrificia dæmonijs offerunt:atque accepta gratia permutant gratiæ largitorem.

XIIII παρόλ. Animi gratia coli deos.nam id oſtendit falſiſſimum,ex miſerrima adflictione cultorum indicat veram cultus viam.

Sed quidã dicunt,hæc lætitię gratia & ad releuandos animos inſtituta,& ad hoc inuenta,vt humana mens aliquantulùm curis &mœroribus relaxetur. Videte,quo- *Feſtà dies* modo ipſi accuſatores eſtis eorum,quæ geritis. Si hæc leuandi mœroris,& lætitiæ *gentilium.* capiendæ cauſa reperta ſunt:quomodo in lucis & ſiluis inuocationes dæmonum fiunt?quomodo inſani rotatus hominum,ſectionesq; membrorum, & abſciſsiones verendorum?*quomodo in his furor rabidus concipitur?quomodo inuitatur inſania?quomodo mulieres ſparſis crinibus furibundè iactantur?vnde ſtridor & fremi-

B tus dentium?vnde mugitus cordis & viſcerum?& omnia illa, quæ vel ſimul, vel etiã miniſterio dæmonum compaginata,ad terrorem ſtultorum, & ignorantium hominum proferuntur? hæc leuandi animi gratia fiunt, an potiùs opprimendi?

Talia fiebant in Bacchanalijs,Dianæ Taurica,Iſidis & id genus deorũ dearũq; ſacrificijs.Vide Herod.li 2.

Nondum ſentitis neque intelligitis,latentis intra vos ſerpentis hęc eſſe cõſilia?qui vos per irrationabiles errorum ſuggeſtiones,à ratione veritatis abducit;vt vos libidinis & cõcupiſcentiæ,ac totius dedecoris ſeruos tenet ac miniſtros?Sed ego clara vos *Vera reli-* omnes prædicationis voce cõteſtor, quod è cõtrario religio Dei ad ſobrietatem vos *gio Dei in* reuocat & pudicitiã:à luxuria ac furore iubet eſſe continentes: & per patientiam ac *quib.ſita.* manſuetudinem, reſecare lapſus iracundiæ, proprijs eſſe contentos, &virtute parſi- *Act. 15.* moniæ,ne egeſtate quidem compulſos aliena diripere:ſed in omnibus ſeruare iuſti- *Rom. 14.* tiam:ab idolorũ vos immolatione penitùs remouere:per hæc enim inuitatis dæmo- *1.Cor.8.10.* nes ad voſmetipſos,& introeundi eis aditum ſponte præbetis: & ex hoc iam vel furo

C ris cauſas,vel illiciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo deſcendit: hinc homicidia:adulteria:furta:& ſeminarium malorum omnium flagitiorumq; concipitur dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis, ac locũ dominandi in vos & ius quodãmodo obtinendi malignis ſpiritibus datis. Ingreſsi enim ſenſus veſtros quid,niſi quæ libidinis,quæ iniuſtitiæ,quæ crudelitatis ſunt,operentur:& ad omnia vos,quibus ipſi delectantur, ſubigant obedire?permittente reuera hoc Deo pati vos ab eis,iuſto quodã iudicio,vt ex ipſo dedecore actuum ſenſuumque veſtrorum intelligatis,quam indignum ſit dæmonibus,& non Deo eſſe ſubiectos. Hinc & ad indecoros & fœdos actus per amicitias dęmonum peruenitur. Hinc vſque ad ipſius vitæ perniciem,vel per flammã libidinis accenditur,vel per iracundiæ rabiem,aut nimietatem triſtitię peruenitur:vt ſępe notum eſt,etiam manus ſibi intuliſſe nonnullos:quod,vt diximus,iuſta quadam Dei ſententia fieri ab his non prohibetur: vt &, quibus ſe ſubdiderint, intelligant & quem deſeruerint, recognoſcant.

D *XV. παρόλ. Pios etiam perturbationibus uexari.*

Sed dicet aliquis. Paſsiones iſtę interdum accidunt etiam his,qui Deum colunt Non eſt verum: etenim nos illum Dei dicimus eſſe cultorem,qui voluntatem Dei *Roma. 2.* facit.& legis pręcepta cuſtodit. Apud Deum enim,nõ ille, qui apud homines Iudę- *Apoc. 2.3.* us dicitur, Iudęus eſt:neque, qui gentilis vocatur,ille gentilis eſt:ſed,qui Deo credens legem impleuerit,ac voluntatẽ eius fecerit:etiamſi non ſit circuncifus. Verus Dei cultor eſt is,qui non ſolum ipſe à paſsionibus liber eſt:verum &alios ab eis liberos reddit:etiamſi ſint ita graues,vt montibus coęquẽtur,per fidem qua credit Deo, *Matt.17.* transfert eas: ſed & montes verè cum arboribus ſuis, ſi neceſſe ſit, per fidem transfert. Qui autem videtur quidem colere Deum,ſed neque fide plena,neq; operibus mandatorum munitur, ſed eſt peccator: pro peccatis locum dedit in ſemetipſo paſſionibus:quæ ad pœnã peccantiũ conſtitutæ ſunt à Deo,vt ab eis per illata ſupplicia, exigant debita peccatorũ:& purgatiores eos ad iudicium illud generale perducant:

ſi tamen

Infidelium castigatio in hoc seculo, quid significet?

** Cõsidera hic scopum doctrinæ Petri. vt credentes Deo per opera bona &c. Sic 1. Epist. cap. 1.*

Miraculis confirmat suã doctrinam Petr.

Libelli isti non extãt.

si tamen castigationem eorum non deserat fides. Nam infidelium castigatio in præ- E
senti vita, indicium est, quo alieni existere incipiunt à futuris bonis: Deum verò co-
lentiũ castigatio, cùm pro peccatis, quæ acciderint eis, infertur: cõmissi ab eis exigit
debitum: vt præuenientes iudicium, in præsenti seculo peccati debitũ soluãt: & libe
rentur vel ex parte media, ab æternis, quæ illic præparatæ sunt, pœnis. Sed hæc ita esse
nõ recipit, qui non credit futurum esse iudiciũ Dei: & ob hoc presentis seculi volu-
ptatibus obligatus, ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus prædi-
care vobis, quæ saluti vestræ scimus esse necessaria: &, qui sit verus Dei cultus osten-
dere: * vt credentes Deo, per opera bona possitis vnà nobiscum futuri seculi heredes
existere. Quòd si nondum apud vos certum est, vera esse, quæ dicimus: interim pro
hoc primò non debetis ægrè accipere, & infesti esse, quia quæ putamus, bona, hæc vo
bis adnunciamus: & quod vobis salutare esse credimus, hoc etiam vobis cõferre non
inuidemus: omni, vt dixi, studio laborantes, quò cohæredes vos bonorum, quæ ipsi
nobis euentura credimus, habeamus. Vtrum autem pro certo vera sint, quæ adnun- F
ciamus vobis: non aliter scire poteritis, nisi, vt obedientes his, quæ mandantur, ipso
rerum exitu, & beatitudinis certissimo fine doceamini. Et ideo etiamsi latens intrin
secùs serpens, sensus vestros mille deprauandi artibus occupet: & impedimenta mil-
le subijciat, quibus à salutari doctrina vestrum declinet auditum: eò magis obsistere
ei debetis, & spretis eius suggestionibus ad audiendum à nobis verbum, suscipien-
damque doctrinam frequentiùs conuenire: quia nemo potest discere aliquid, qui
non docetur. Cumque hæc dixisset, iussit sibi eos, qui languoribus vel dæmonibus
vrgebantur, offerri: & imposuit eis manus cum oratione, atq; ita turbas dimisit, ad-
monens, vt ad audiendum verbum, diebus, quibus ibidem moraturus esset, frequen
tarent. Ideo vbi turbæ abscessêre, Petrus aquis quæ in horto fluebant corpus diluẽs,
vnà cum cæteris volentibus, humi sterni iussit sub arbore quadam, cuius vmbra erat
plurima, & recumbere nos, secundum ordinem apud Cæsaream statutum, præ-
cepit. Atque ita cibo sumpto, Hebræorũ ritu gratias agens Deo: quia adhuc aliquan G
tulum diei supererat, iussit nos, de quibus vellemus, percontari. Cumq; essemus
omnes cum eo viginti, vnicuique, de quo quærere voluit, explanauit:
quorum singula quæque, libellis comprehensa, tibi antè iam
misi. Vespere autem iam facto ingressi hospitium
cum ipso, suis quique locis re-
quieuimus.

ARGV.

ARGVMENTVM VI. LIBRI RECOGNITIONVM B. CLEMENTIS ROM. PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

TERTIAM *Magni Petri ad populum Tripolitanũ concionẽ, sexto hoc libro perscribit B. Clemens. qua quidem is populum sit hortacus ad diligentem auditionem perceptionemq́ diuini verbi, omissis mundi curis: atque ad pœnitentiam, vt ipsi sibi suæq́ ignorantiæ, qua in illud tantorũ malorum barathrum inciderint, irascantur: quòd Christus, vt bellum vitijs faciamus, iusserit. ante omnia deum rectè cognoscendum esse, qui vel ex sola rerum natura, quæ tota propter hominem formata sit, cognosci queat. ac mira philosophia, vt par fuit apud sapiẽtes ethnicos, qui fidei mysteria nondum capiebant, renascentiam seu* παλιγγενεσίαν, *(vt vocat Paulus,) hominem fieri debere per aquam, hoc est, baptismum demonstrat: eiúsque simul necessitatem, cur is nimirum necessarius, & vnde sit efficax, indicat abundè. docet dein baptismum honestate vitæ, sanctitate, puritate, adeoq́ perfectione ornandum esse, ita, vt & ethnicos vita præclaros superent: eleganter interim distinctéq́, cuius modi sit ista puritas, explicans: turpe esse, hîc à profanis vinci: quinetiam extremo iudicio periculosum fore. Denique quomodo auctorem nostrum Clementem hactenus catechumenum Petrus, aliosq́ Tripolitanos baptizarit, & mensæ dominicæ data eucharistia fecerit participes. Postremùm, vt ipsis ciuibus iam post trimestre ab eis Antiochiam versus discessurus Episcopum Maronem virum sanctum, hospitem suum ordinârit: omnemque ecclesiam pulcro ordine constituerit: In primis vtilis erit hæc concio, non solùm contra Anabaptistas aliquot baptismi profanatores, sed & alios plerosque, qui eius suscipiendi necessitatem palàm negant. Sunt & quædam hîc non iniucundæ similitudines, quæ non exiguam vim ad docendum populum habent.*

RECO-

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SEXTVS, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE. E

Bi verò rareſcentibus tenebris plurimum dies cœpit proferre crepuſculum, Petrus orationis gratia hortum ingreſſus, exinde egrediens atque ingrediens, velut excuſare nobis videbatur: quòd tardius ſolito euigilans, veniſſet ad nos. Aiebat ergo: Vbi Veris tempus longiorem fecerit diem, neceſſe eſt, vt mox breuior fiat: ſi quis ergo ſtudiorum cauſa noctis aliquid occupare deſiderat, non in omni tempore eaſdem horas obſeruare debet ad vigilandum, ſed eadem temporis ſpatia: ſiue breuior, ſiue longior ſit nox, dormiendo conſumere: & curare magnoperè, ne præſumens ex his ſpatijs, quæ habere ad ſtudendum ſolet, addat ſomno: & vigilandi tempus imminuat. Obſeruandum nanque & illud eſt, ne fortè, ſi nondum decoctis cibis interrumpantur ſomni, indigeſtum corpus adgrauet mentem: & crudos adhuc exhâlans ſpiritus, interiorem ſenſum confuſum reddat ac turbidum. Rectum ergo eſt, vt competenti etiam pars iſta quiete foueatur: quò poſsit ſufficienter his, quæ ſibi debentur, corpus expletis, iuſtum in reliquis menti exhibere miniſterium. F

Cócio Pet. Euangeliū colonus cordu noſtri eſt. Alluſum eſt ad parabolam Chriſti de homine ſementē variè faciēte. Luca 8.

Et cùm hæc dixiſſet, plurimis iam conſueto in horti loco ad audiendum congregatis, proceſsit Petrus, & ſalutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit. Quoniamquidem, ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſariò producit: ita ſenſus veſtér longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligētias falſæ ſcientiæ germinauit: Opus eſt nunc multa diligentia ad excolendum rus G mentis veſtræ: vt id ſermo veritatis, qui eſt verus & diligens cordis colonus, adſiduis excolat diſciplinis. Veſtrum ergo eſt præbere ei obedientiam: & occupationes ac ſolicitudines ſuperfluas amputare: ne bonum verbi ſemen enecet noxium germen. Poteſt enim fieri, vt multi temporis negligentiam, breuis & adſidua reparet diligentia: incertum nanque eſt vniuſcuiuſque vitæ tempus: & ideo feſtinandum eſt ad ſalutem, ne fortè cunctantem mors repētina præueniat. Et ob hoc acriùs intendendum eſt, vt dum eſt temporis ſpacium, collecta malæ conſuetudinis vitia reſecētur. Quod non aliter facere poteritis, niſi vt iraſcamini quodam modo aduerſum voſmetipſos: pro his, quæ inutiliter geſsiſtis ac turpiter. Hæc enim eſt iuſta & neceſſaria iracundia, qua vnuſquiſque in his, quibus errauit & perperam geſsit, indignatur: & ſemetipſum incuſat: ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui velut agro ſterili immiſſus, conſumptis & excoctis radicibus peſsimæ voluptatis, bono ſemini verbi Dei, fœcundiorem cordis præparat glebam. Puto autē, quod ſatis dignas H habeatis cauſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſsimus ignis iſte coaleſcat: ſi conſideretis, in quantos vos errores deduxit ignorantiæ malum: quantosq́; lapſus, & quanta præcipitia ad peccandum dedit: à quantis vos bonis abſtraxit, & in quæ præcipitauit mala: & quod eſt ſuper omnia grauius, quòd vos in futuro ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus, vbi vobis veritatis lumen obfulſit, ignis iuſtiſsimæ indignationis accenditur, & iracundiæ Deo placitæ intra vos conſurgit incendium? quo conſumatur, & radicitùs intereat omne germen, ſi quod fortè intra vos malæ concupiſcentiæ pullulauit. Vnde & ipſe, qui miſit nos, cùm veniſſet, & omnem mundum vidiſſet ad malitiam declinâſſe, non continuò pacem ei in erroribus poſito dedit, ne eum confirmaret in malis: ſed ignorantiæ eius ruinis, ſcientiam veritatis oppoſuit: vt ſi fortè reſipiſcerent, & lumen veritatis aſpicerent: deceptos ſe, & in præcipitia erroris abſtractos, meritò dolerent: & iracundiæ ſalutaris ignem aduerſum

A deceptricem sui conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicat: Ignem veni mittere *Luca 12.*
in terram, & quàm volo, vt accendatur. Est ergo pugna quædam, quæ gerenda no- *Vita, militia est.*
bis est, in hac vita: sermo enim veritatis & scientiæ, necessariò separat homines ab er-
rore & ignorātia, sicut sæpè vidimus, putrefactas & emortuas corporis carnes, à con
nexione viuentiū membrorū, ferro secante separari. Tale ergo aliquid est, quod agit
veritatis agnitio: necesse est enim, vt salutis causa filius, verbi gratia, qui sermonem
receperit veritatis, à parentib. separetur incredulis: aut rursum, pater separetur à filio
aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & consanguineos credentes atq;
incredulos, scientiæ & ingnorantiæ: veritatis & erroris pugna consurgit. Et ob hoc
iterū dicebat, qui nos misit: Non veni pacem mittere in terram: sed gladium. Quod *Matt. 10.*
si dicit aliquis, & quomodo iustum videtur separari à parentibus? Audi, quomodo: *Gladius Euāgelij, & bellū, quid*
quia si cum ipsis in errore permaneant, neque illis proderunt: & ipsi, cum illis pari-
ter interibunt. Iustum igitur & valde iustum est, separari eum, qui saluari vult, ab
B eo, qui non vult. Sed & illud aduerte, quia non ex illis, qui rectiùs intelligunt, venit *Vide idem*
ista separatio: illi enim volunt esse, pariter & prodesse eis, & docere meliora: sed est *suprà Pet.*
istud proprium ignorantiæ vitium, vt confutantem se veritatis lucem, non ferat ha- *explicantē*
bere de proximo: & ideo ex illis ista nascitur separatio. Nam qui scientiam veritatis *lib. secūdo.*
accipiunt, quia bonitatis plena est: tanquam à bono Deo datam: cupiunt eam, si fie-
ri potest, cum omnibus habere communem: etiam cum his, qui oderunt eos & perse
quuntur: sciunt enim, quia peccati ipsorū causa, ignorantia est. Propterea denique
ipse magister cùm ab his, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem
pro interfectoribus suis: & dicebat: Pater, remitte eis peccatum, nesciunt enim, quid *Luca 23.*
faciunt. Imitantes quoque discipuli magistrum, etiam ipsi cùm paterentur, similiter
pro interfectoribus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro inter- *Actor. 7. Stephanus*
fectoribus, & persequutoribus nostris: quomodo non etiam parentum & propin-
quorum persequutiones ferre, & pro conuersione eorum orare debemus? Tum de-
C inde etiam illud diligentiùs consideremus, quæ sit nobis causa, parentes diligendi.
Pro eo, inquis, quod vitæ nostræ videntur autores. Autores quidem vitæ nostræ, pa
rentes non sunt, sed ministri: non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad
hanc vitam exhibent ministerium. auctor autem vitæ, vnus & solus Deus. Si ergo
auctorem vitæ diligere voluerimus: illum nobis sciamus esse diligendum. Sed illum,
inquis, cognoscere non potuimus: istos autem & nouimus, & in effectu habemus.
Esto, non potueris cognoscere, quid sit Deus, * quid tamen non sit Deus, perfacilè ** Hoc est,*
scire potuisti. Nam quomodo latere potuit hominem, quod lignum, aut lapis, aut *quod opinor, impu-*
æs, vel alia huiusmodi materia, Deus non sit? Quod si in his quæ facilè deprælende- *lit Dionysium scribe*
re potuistis, animum ad discutiendum noluistis intendere: certum est, quia in agni- *re de Theologia nega*
tione Dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignauiæ vitio: nam si voluissetis, ex *tiua.*
his ipsis inutilibus simulacris, profectò accepissetis intelligentiæ viam. Certum est
enim, quod per ferrum facta sint simulacra, ferrum verò per ignem confectum sit:
D qui ignis aqua extinguitur: aqua autem per spiritum mouetur, spiritus autem à Deo
initium habet. Sic enim dicit Moyses Propheta: In principio fecit Deus cælum & ter *Gen. 1.*
ram, terra autem, erat inuisibilis, & incomposita: & tenebræ erant super abyssum, &
spiritus Dei erat super aquas, qui spiritus iussu Dei, quasi ipsa cōditoris manu lucem
separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælum, istud visibile produxit: vt superio
ra quidem, habitaculum faceret Angelis: inferiora verò, hominibus.

Hunc locum citat de verbo doctus Beda libro de ratione temporum, capite tertio, Verba ipsius sunt. Denique sanctus Clemens, Apostolorum discipulus, & Romanæ ecclesiæ tertius post Petrum Episcopus, in sexto historiarum suarum libro, ita scribit. In principio fecit Deus cælum & terram: & cætera, quæ hic verba sequuntur. Idem locus citatur eodem modo quarta epistola Clementis. Tanti sunt hi libri ante annos 834. æstimati, vt docti viri eorum testimoniis in rebus difficilibus libenter vterentur. Quo de suprà copiosius.

Propter te ergo Dei iussu, aqua, quæ erat super faciem terræ, secessit, vt terra tibi

produceret fructus: cui etiam humorum venas latêter inseruit: vt tibi ex ea proflue- E
rent fontes,& flumina.Propter te,producere iussa est animantia: & omnia,quæ tuo
vsui voluntatiq; seruirent. An non propter te venti spirant,vt ex ipsis concipiens fru
ctus tibi terra parturiat? Nónne propter te imbres profluunt? & tempora vicissitu-
dines mutant? Nónne propter te Sol oritur & occidit,& mutationes Luna perpeti-
tur? Propter te mare exhibet famulatum suum, vt tibi ingrato cuncta subiaceant.
Nónne pro his omnibus ista erit vltionis pœna,quia horum omnium largitorem
quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum præ cæteris ignorâstis
Sed & nunc eisdem vos ad intelligentiam vijs duco: videtis etenim,quod omnia
gignuntur ex aquis: * à qua verò per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò,
omnipotens Deus caput est,per quem tali ordine,quo supra diximus,peruenitur ad
patrem: cùm autem perueneris ad Patrem, agnosces hanc esse voluntatem eius, vt
per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuò renascaris. Qui enim regeneratus fuerit
per aquam,bonis operibus adimpletis, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione F
regeneratus est.Propter quod paratis animis accedite,quasi filij ad Patrem,vt pecca
ta vestra diluantur: & causa eorum,sola ignorantia fuisse probetur apud Deum.Nã
si post agnitionem horum permanetis in incredulitate: vobis iam perditionis vestræ
causa,& non ignorantiæ reputabitur. Nec putes,quod etiamsi omnem pietatem co
las,omnemq; iustitiam,baptismum verò non accipias: spem possis habere apud Deũ:
imò potiùs maiore pœna dignus erit,qui bona opera non bene operatur: † confer-
tur enim meritum homini ex bonis gestis: sed si ita gerantur,sicut Deus iubet. Deus
autem iussit omnem colentem se,baptismo consignari: quod si tu reniteris, & tuæ
voluntati magis,quàm Dei obtemperas,contrarius sine dubio & inimicus es volun-
tati eius. Sed dices fortasse,quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò qui-
dem,quia,quod Deo placuit,impletur: secundò, quia regenerato ex aquis, & Deo
renato,fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta est, amputatur: &
ita demum peruenire poteris ad salutem: aliter verò impossibile est. Sic enim nobis, G
cum sacramento,verus Propheta testatus est,dicens: Amen dico vobis, nisi quis de-
nuò renatus fuerit ex aqua,non introibit in regna cœlorum. Et ideò accelerate: est
enim in aquis istis misericordiæ vis quædam,quæ ex initio ferebatur super eas: & ag-
noscit eos,qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti: & eripit eos de sup
plicijs futuris: quasi donum quoddam offerens Deo,animas per baptismum conse-
cratas. Confugite ergo ad aquas istas. solæ sunt enim,quæ possint vim futuri ignis
extinguere: ad quas,qui moratur accedere,constat in eo infidelitatis adhuc idolum
permanere: & ab ipso prohiberi ad aquas,quæ salutem conferunt, properare. Siue
enim iustus sis,siue iniustus,baptismus tibi per omnia necessarius est. Iusto quidem,
vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo: iniusto verò, vt peccatorũ, quæ
gessit in ignorantia,remissio concedatur. Omnibus ergo festinandum est sine mo-
ra,renasci Deo: quia incertus est vniuscuiusq; exitus vitæ. Cùm autem regeneratus
fueris per aquam,ex operibus bonis ostende in te similitudinem eius, qui te genuit H
patris. Agnouisti enim Deum,honora patrem: honor autem eius est, vt ita viuas, si-
cut ipse vult. Vult autem ita viuere,vt homicidium,adulterium nescias: odium,aua-
ritiam fugias: iram,superbiam,iactantiam respuas. & execreris: inuidiam, cæteraq;
his similia,penitùs à te ducas aliena. Est sanè propria quædam nostræ religionis ob-
seruantia,quæ non tam imponitur hominibus, quàm propriè ab vnoquoq; Deum
colente causâ puritatis expetitur: Castimoniæ dico causa,cuius species multæ sunt:
sed primò, vt obseruet vnusquisque,ne menstruatæ mulieri misceatur. hoc enim,
execrabile ducit lex Dei. Quod etsi lex de his non admonuisset: nos,vt * Cantari li-
benter volueremur in stercore? Debemus amplius aliquid habere animalibus, vt-
pote rationabiles homines,& cœlestium sensuum capaces,quibus summi studij esse
debet,ab omni inquinamento cordis conscientiam custodire.

Ebioniticus totus hic locus videri posset, ita intellectus, quasi lotio aqua requiratur vel faciat aliquid

Propter hominem omnia creata sunt.

Ioan. 3.

(Nã Thales Milesius dixit, ἀρχὴν ἁπάντων ὕδωρ εἶναι.)

Hortatur Petrus ad baptismũ Tripolitanos.

Baptismus quàm sit necessarius, & Cur?

Opera tum sunt bona, si fiunt ita, vt Deus præcepit:

Ioan. 3.

† Sic Mmo Publianus.

Bonum fit non bonũ, quando fit non bene.

Omnibus necessarius baptismus.

Ornandus baptismus sancta vita

Leuit. 18.

Vetus exemplar, cãtari habebat: in alio

A *quid ad uitæ puritatem sanctitatemque. nam Ebionitæ crebram aquæ lotionem in suis, eadem properatione vt nunc Anabaptistæ, crebros baptismos, requirebant. At sanè tamen de baptismo poterat intelligi licet difficilius & coactiùs. Certè mihi quidem videtur vt ingenuè fatear, quanquam nec asseuerare, velim, neque negare: totum illum locum, à periodo: Bonum est autem: vsque ad illam clausulam, Verè enim si mens mundetur: παρεμβεβλημένον esse. quod istic huc ab Ebionitis in his libris plerunque factum testatur Epiphanius. ideoque nos enim, tui monendi causa, parenthesi inclusimus. (   ). Sensus sanè pulchrè sibi constat, his licet abiectis. Illud quoque volo, animaduertas, Petrum hic per purificationem carnis, intelligere castitatem & moderationem, abstinentiamque à coitu & promiscuis voluptatibus. ne rursus alio pacto in Ebionis errores.*

non erat omnino, suspicor autē legendum. cantherij. *Matth. 23.*

(Bonum est autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum verò dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur: sed, quod sequela sit illius boni, hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magister noster quosdam Pharisæorum & Scribarum, qui videbantur esse cæteris meliores, & à vulgo separati: increpa-
B bat: dicens eos hypocritas, quia ea solùm, quæ hominibus videbantur, purificabant: corda verò, quæ solus Deus aspicit, inquinata relinquebant & sordida. Ad quosdam ergo ex ipsis, non ad omnes, dicebat: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, calicis & parops idis, quod deforis est, intùs autem plena sunt sordibus. Pharisæe cæce, emunda priùs, quod intus est. & quod deforis est, erit mundum.) Verè enim, si mens mundetur luce sciẽtiæ, cùm ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiam eius, qui deforis est, hominis, ipsa necessariò curam gerit, id est carnis suæ: vt & ipsa purificetur. Vbi agit ista, quæ deforis est, purificatio carnis negligitur, certũ est, sibi neq; de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is quidem, qui intrinsecus mũdus est, mundetur sine dubio & extrinsecùs. Non semper autem is, qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est: videlicet, cùm agit hæc, vt hominibus placeat. Sed & illa species castimoniæ obseruanda est, vt ne passim, & libidinis solius causa, fœminis coeatur: sed posteritatis reparandæ gratia. Quæ obser-
C uantia cùm in nonnullis etiam pecudibus inueniatur: pudoris est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur. In tantum autem castimonia, verum Dei cultum tenentibus, per has, quas suprà diximus, aliasque horum similes species, conseruanda est: vt etiam apud eos, quæ à diabolo adhuc in erroribus detinentur, attentiùs obseruetur: est enim & apud illos nonnulla obseruantia castimoniæ. Quid ergo, quod errantes custodiebatis, hoc non obseruabitis emendati? Sed fortasse dicet aliquis vestrũ: Oportet ergo nos omnia, quæ fecimus, dum coleremus idôla, custodire? Non omnia, sed quæcunq; bene fiebant, hæc etiam nunc conuenit obseruari: quia si quid rectè fit ab his, qui in errore sunt, certum est, id à veritate sumtum. Quia & si quid in vera religione non rectè fit: non est dubium, quin ab errore mutatum sit: bonum namq; etiamsi ab errãtibus gestum fuerit, bonum est, & malum, etiamsi ab his, qui veritatem sequuntur, gestum fuerit, malum est. Aut nunquid ita decipiemus, vt si videamus eum, qui idola colit, esse sobrium: nos, qui Deũ
D colimus, sobrij esse recusemus, ne eadem facere, quę ille, qui colit idôla, videamur Non ita est, sed sit nobis studium, vt si illi, qui errant, homicidium non faciunt: nos ne irascamur quidem: & si illi adulterium non admittunt: nos, ne concupiscamus quidem alienam mulierem: si illi amant proximos suos, nos diligamus etiam inimicos nostros: si illi mutuo dant his, qui habent, vnde reddant: nos, etiam his demus, à quibus recipere non speramus. Et per omnia nos, qui æterni seculi hæreditatem speramus, debemus præcellere eos, qui præsens tantum seculum nôrunt: scientes, quia si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicij similia inueniantur ac paria, confusio nobis erit: quòd æquales inuenimur in operibus, his, qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerunt. Et verè digna confusio est, vbi nihil ampliùs gessimus ab his, quibus ampliùs intelleximus. Quòd si confusio nobis erit, æquales eis inueniri in operibus bonis: quid erit nobis, si inferiores nos, ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo, quomodo de his nos

Christiani quibus modis Ethnicos vincere debeant. *Matt. 5.*

Turpe vinci in sanctitate vitæ à profanis nō initiatis Christo.

A hus meis affectibus habeo, pro patre: pro matre: pro fratribus: ſuper hæc autem om- *Adeo Apoſtoli erant modeſti, atque ab omni ſeditione & oſtentatione.*
nia eſt, quod mihi ſalutis cauſa, & agnoſcendæ veritatis tu ſolus extitiſti. Sed & illud
non mihi in poſtremo habetur loco: quod iuuenilis ætas quæ in me eſt, concupiſcē-
tiarum inſidijs ſubiacet: & vereor eſſe ſine te, cuius ſolam præſentiā omnis luxuria,
quanuis ratione careat, erubeſcit. Licet confidam de miſericordia Dei, quod etiam
ſenſus meus, ex his, quæ per doctrinam tuam concepit: aliud iam aliquid ad cogni-
tionem recipere non poſsit. Præterea memini te apud Cæſaream dixiſſe, vt, ſi quis
vult me ſalua pietate comitari, comitetur. Salua autem pietate dicebas, vt neminem
contriſtaret, cui ſecundum Deum deberet adhærere: verbi gratia, ne vxorē fidelem
relinqueret: vel parentes: vel alias huiuſcemodi perſonas: à quibus ego valde liber
ſum: & ideo aptus ad ſequendum te: atque vtinam mihi concedas, vt tibi etiam ſer-
ui miniſterium exhibeam. Tum Petrus adhæc ridens, ait: Et quid putas Clemens,
quod non te ipſa neceſsitas mihi faciat ſeruum? Nam quis mihi poterit alius ſterne-
B re ſindones: & ſtragula pulchra componere? Quis ſeruare annulos, & indumenta,
quæ aſsiduè mutare debeā, præparabit? Quis etiam cocis imperabit? & diuerſa atq;
electa pulmenta prouidebit? quæ arte ſcitiſsima & varia præparentur? & omnia illa,
quæ hominibus molliter inſtitutis, imò potiùs cupiditati eorum velut immaniſsimę
cuidam beſtiæ iniuſtis quæſita ſumptibus conuectantur? Sed fortaſſe, quanuis me- *Tenuitas et parſimonia Petri.*
cum poſitus videaris, non agnoueris vitam meam. panis mihi ſolus cum oliuis, & ra-
rò etiam cum olerihus in vſu eſt. Indumentum autem hoc eſt mihi, quod vides, tu-
nica cum pallio: & hæc habens, aliud nihil requiro: hoc mihi ſufficit, quia mens mea
non ad hæc præſentia, ſed ad illa, quæ æterna ſunt, aſpicit: & ideo nihil me rerū præ-
ſentium, viſibiliūq; delectat. Vnde tuum quidem erga me bonum animum ample-
ctor & miror: ac te magis laudo. quomodo cùm ſis vir, ex cōſuetudine multæ abun-
dantiæ veniens, tam citò transferre & aptare te potueris, ad hāc vitam noſtram, quæ
ſolis neceſſarijs vtitur? Nos enim à puero, id eſt, ego & frater germanus meus Andre- *Petri & Andreæ paupertas.*
C as, non ſolùm orphani, ſed & valde pauperes creuimus: & neceſsitate, operarij eſſe
conſueuimus. Vnde & nunc facilè vexationes itinerum ferimus: ſed potiùs, ſi mihi
adquieſceres & permitteres: ego magis homo operarius, faciliùs tibi poſſem ſerui
implere miniſterium. Ad ego hæc audiens, contremui: & lachrymæ mihi continuò
proruperunt: quòd talem mihi ſermonem dixerit vir tantus: quo omnis mundus ha
betur inferior. Tum ille lachrimantem me videns, cauſam percontatur. Cui ego re-
ſpondi: quid tantùm in te peccaui, vt me tali ſermone onerares? Et Petrus: Si malum
eſt, inquit, quod dixi, vt ſeruiam tibi, tu prior peccaſti, hoc mihi dicendo. Et ego:
Non eſt, inquam, ſimile: me enim decet, hoc tibi facere: tu autē, qui Dei ſummi præ-
co ad ſaluandas animas hominum miſſus es: graue eſt, vt hoc mihi dicas. Et Petrus:
Acquieſcerem tibi, inquit, niſi Dominus noſter, qui ad ſalutem totius mundi venit, *Matth. 20.*
& qui erat omni creatura nobilior, ſeruire paſſus eſſet: vt nos ſuaderet, non erubeſ-
cere fratribus noſtris ſeruorum exhibere miniſterium. Tum ego: Si puto, quòd poſ-
D ſim te vincere, valde ſtultus ſum: veruntamen ago gratias prouidentiæ Dei, quod pa
rentum loco habere te merui. Tum Petrus, Nemo enim, inquit, verè ex genere tibi
ſupereſt? Reſpondi: ſunt quidem multi potentes viri ex Cæſaris proſapia venien-
tes: nam patri vtpote propinquo ſuo, & vnà educato, nobilis adæquè familiæ Cæſar *Clementis proſapia.*
ipſe iunxit vxorem: ex qua duos geminos ante me filios ſuſcepit, non valde, vt aiebat
pater, ſibi inuicem ſimiles: ego enim eos non adeò ſciebam. Sed ne matris quidem
valde memor ſum, ſed quaſi per ſomnium: ita tenuiter vultus eius ſpeciem recolo.
Mater ergo mea Matthidia, pater Fauſtinianus vocitatus eſt: fratrum autem meo-
rum alter Fauſtinus, alter Fauſtus dicebatur.

De Clementis proſapia vera eſſe, quæ hic referuntur, auctores plerique omnes teſtantur. Vnum adferam grauiſsimi viri teſtimoniū, Eucherij illius Lugdunenſis, vetuſti Epiſcopi, qui ſub Valentiniano & Marciano vixit, is nimirum Epiſtola, qua cognatum Valerianum ab amore mundi eruditè diſerteque dehortatur, inter cætera Clementis hoc exemplum adfert, hiſce verbis. Poſſem, niſi longum eſſet, multos ex

innumeris nominatim recensere, quanti in sæculo illustrium virorum, hanc actionem, diuini cultus obser- E
uantiam vitamque sectati sunt, quorum tamen exempla, ne cuncta penitus omittam, cursim pauca sub-
nectam. CLEMENS vetusta prosapia senatorum, atque etiam ex stirpe Cæsarum, omni scientia re-
fertus, omniumque artium liberalium peritißimus, ad hanc iustorum viam transijt. itaque etiam ex-
cellenter in ea effloruit, vt Principi quoque Apostolorum succeßor extiterit.) Ita, hoc & Niceph. Call.
lib. 2. hist. Eccl. cap. 35. totamque hanc in sequentem historiam commemorat: ne quis hanc fabulo-
sam putet.

Interea cùm ego quinq; vix dum essem annorum: mater, sicut à patre didici, som-
nium vidit: quo moneretur, nisi cum duobus filijs suis geminis, confestim vrbem fu-
isset egressa, & abfuisset annis decem: ipsam pariter cum liberis interitu exitiabili pe
rituram. Tum pater, qui tenerè diligeret filios, adiunctis seruis & ancillis, ac sumpti-
bus sufficienter præbitis: naui impositos cum matre filios, Athenas mittit erudien-
dos: me sibi solùm, filium ad solatium retinens, & in hoc quidem gratias agens, quia
non etiam me imperauit somnium pariter cum matre discedere. Anno autem com- F
pleto, Pater misit ad eos Athenas homines, & sumptus: scire simul cupiēs, quid agāt:
nec tamen redeunt, qui missi sunt. Tertio rursus anno, mœstissimus pater mittit ali-
os cum pecunijs: qui quarto anno regressi, nunciant, neq; matrem se, neq; fratres
vidisse: sed neque Athenas eos omninò peruenisse: neque vsquam alicuius saltem,
qui cum ipsis fuerant, vestigium repertum. Pater hæc audiens, & multa tristitia ob-
stupefactus, nesciens, quò tenderet, aut vbi quæreret: vnà mecum descendit ad por-
tum, & requirere à nautis cœpit sic: vbi aliquis eorum vidisset aliquando ante qua-
tuor annos corpus mulieris, cum duobus paruulis eiectum? Cùm multi multa dice-
rent, nec aliquid nobis rati elucesceret, tam immensum pelagus perscrutantibus,
pro multo tamē affectu pater, quem erga suos gerebat, pascebatur vanis spebus: do-
nec visum ei, vt me sub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret: annorum
cùm essem duodecim: & ipse pergeret ad requirendum: flens itaq; descendit ad por-
tum, & nauem conscendens profectus est: ex eo vsq; in hodiernum, neq; literas eius G
accepi: neq; si viuat, aut defunctus sit, noui. Sed magis suspicor, quia & ipse obierit,
aut tristitia victus, aut naufragio: anni etenim viginti elapsi sunt: quibus hæc gerun-
tur: & ne nuncius quidem de eo ad me aliquis venit. Petrus hæc audiens, ex affectu
lachrimas fudit: & ad eos, qui aderāt, familiares ait: Hæc si quis in Dei cultu positus
pertulisset, quę huius pertulit pater: statim homines religioni adscriberēt ærumna-
rum causam: quæ cùm accidunt miseris gentilibus, malorum causam fato adscribūt.
Miseros autem dico eos, quia & hic vexantur erroribus, & ab spe futura fraudantur:
Dei enim cultores cùm hæc patiuntur, ad purgationem peccatorum cedit eis: quod
perferunt patienter. Post hæc dicta, vnus ex adstantibus Petrum rogare cœpit, vt die
crastina maturiùs ad insulam proximam, quæ sex nō ampliùs stadijs aberat, (*Ara-
dum nomine, pergeremus: videndi in ea gratia, mirum aliquod opus, columnas vi-
treas magnitudinis immensæ: cui Petrus, vt erat clementissimus, acquiescit: sed mo-
nuit nos, vt cùm nauem descendissemus, non vnà omnes concurrerent ad videndū: H
nolo enim, inquit, notari vos à turba.

Religioni enim sicut & hodie imputata sunt incō-moda, si quæ euenerant.

(In vetustißimo codice legitur, Aradum, qua lectio mihi probatur. Quamuis non ignorem, vel ex li-*
bro quinto Plinij poße & Anataradum legi. Sed hic Aradum rectè legi, vel solus Hieronymi testimonium
probat, qui traditionibus in Genesin scribit: Aradum insulam angusto freto, à Phœnices littore separa-
tam eße, cuius incolæ vocentur Aradij, nam aptè huic historiæ quadrat ea descriptio.)

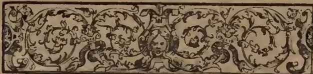
Cùm ergo die postera naui sub momento horæ venissemus ad insulam, continuò
ad locum, in quo erant columnæ mirabiles, properamus. Erant autem in æde qua-
dam positæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur: quibus intento vnus-
quisq; nostrûm detinebatur aspectu. Petrus verò, vbi solas columnas miratus est vi-
treas, nequaquam raptus picturæ gratia: egressus, vidit pro foribus mulierculam
quandam stipem ab introeuntibus deposcentem, quam attentiùs considerans, ait:
Dic mulier, quod tibi membrum corporis deest, quòd huic te iniuriæ subiecisti,

ARGVMENTVM VII. LIBRI RECOGNITIONVM D. CLEMENTIS, L. G. VENRADIO AVCTORE.

Vcusque Tripolitanæ conciones. Petrus porrò Tripoli digressus, quòd auditorum comitantium turbis obrueretur, quæ gentibus quoq; suspectæ poterant esse: eas tum declinandæ inuidiæ causa, tum, vt singulis cõmodiùs hospitia procurari possent, ne vagari incertis sedibus in vrbibus cogerentur, seorsum diuisit in partes: ac discipulos plerosq; ante se Seruatoris exemplo præmisit. Clemẽs, quòd retentus esset à Petro, agat ei gratias. cui cùm se famulum quoque offerret, Petrus ostensa vitæ suæ tenuitate parsimoniaq; nullo eo se docet indigere: imò se potiùs Clementi famulari debere, laboribus à pueritia assuetum. indignè hoc accipiente illo, & asseuerante contrà, Petrum se parentis loco colere: Apostolum sciscitatum esse de suis, num qui superessent: cui Clemens amissorum suorum parentum fratrumq; certè miserabilem casum retulit. Refert deinceps ex hoc mirabiliter posteà Petrum reperisse & deprehendisse matrem Clementis Matthidiam, apud Aradios Phœniciæ mendicantẽ, hac enim narrante, cùm ex ea Petrus causam mẽdicitatis inquireret, infœlix suum naufragium, ac quædam affingente: motum commiseratione Apostolum sui Clementis cõsimilem narrâsse ipsi casum. ex quo deprehensum fuit, eam huius esse matrem. porrò relatum inauditum hoc factum cæteris comitibus, qui iam antecesserant, Nicetæ nimirum & Aquilæ: ex quo consimiliter deprehensum fuit, hos germanos esse fratres Clementis, priùs Faustini Faustiq; vocabulis appellatos. Matthidiam domũ cum sua hospita ab Apostolo baptizatam esse.

Mirificam sanè liber hic sub oculos ponit Dei prouidentiam, in suaui ista quidem, sed planè diuina & inopinata Clemẽtis matris fratrumq; agnitione, quam ne quis fabulosam putet, eandem quoque sciat perscriptam à Nicephoro Callisto libro secundo, capite tricesimo quinto historiæ suæ ecclesi. itemq; in Epitome historiæ Clementinæ huic volumini adiecta.

A vt stipem petas? & non potiùs manibus tuis, quas à Deo accepisti, operans, cibũ quęras? At illa suspirans, ait: Vtinam mihi quidẽ essent manus, quæ moueri possent: nũc autem species tantùm seruata est manuum, nam ipsæ sunt emortuæ: & meis morsibus debiles, & sine sensu redditę. Et Petrus: Quæ, inquit, fuit causa, vt hoc tibi tantũ mali ipsa cõferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: si enim fuisset in me aliquid virtutis potui vel præcipitio vti, vel profundo maris inijcere memetipsam: & finem dare doloribus meis. Tum Petrus: Ecquid putas, ait, mulier quòd qui semetipsos perimunt, à supplicijs liberãtur? nisi, quia maioribus subiaceant pœnis animæ eorum, qui sibijpsis intulerint manus. At illa: Vtinam, inquit, istud mihi certum fieret, quod viuant animæ in inferno: libenter amplecteretur etiã pœnas ferre mortis illatæ: tantùm, vt dulces mihi natos horam saltem vnam viderem. Et Petrus: Quid tãtum istud est, quod te tam graui afficit tristitia, scire velim. Si enim doceres me causam, possem tibi & ego euidenter ostendere, ô mulier, quòd in inferno viuant animæ: & pro pręB cipitio vel profundo, possem tibi dare medicamentum aliquod, vt sine cruciatu valeas vitam finire. Tunc mulier promissione hac gratanter accepta, cœpit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ sit, nec credi facile: nec dici necessariũ puto. sed causam tantùm sufficit doloribus exponere, cur morsibus meis, meas ipsa debiles reddiderim manus. Ego generosis orta parentibus, & potentis ad æquè viri sortita matrimonium, duos suscepi geminos liberos, & post hos vnũ alium. Sed frater viri mei, illicito in me amore vehementer exarsit: mihi autem cùm super omnia chara esset pudicitia, neq; tanto sceleri acquiescere, neq; viro vellem flagitiũ fratris aperire: cogitaui, quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicum & hostem non facerem fratri: ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobrium darem. Patria ergo & vrbe, cum duobus meis geminis discedere statui, donec incestus amor côquiesceret? quem fortè præsentiæ meæ palparet & inflammaret aspectus: alius saně filius, quatenus patri maneret ad solatium, cogitaui. Sed vt hæc ita fieri possent, C somnium finxi: quasi adsistente mihi per visum quodam numine, & dicente, vt confestim cum geminis meis vrbe discederem: & tandiu abessem, donec redire me ipse præciperet: quòd si non facerem, cum liberis omnibus me pariter perituram: & ita factum est. Statim enim vt somnium viro enarraui, extimuit: & sociatis mihi duobus filijs, seruis quoq; & ancillis, pecunia etiam abundanti data, nauigare Athenas iubet: vbi simul & erudire liberos possem: mansura, inquit, ibi, vsquequò visum fuerit ei, qui præcepit, exire: vt redeas ad nos. Interea nauigans vnà cum meis natis, ventorũ violentia ad hos infœlix nocturno naufragio depulsa sum locos: & cùm omnes interissent, adreptam me crudelem, supra saxum quoddam vehementior fluctus eiecit: vbi cùm sederẽ, ea sola spe, qua meos possem fortè natos inuenire: in profundum me nõ præcipitaui, tunc, cùm adhuc perturbata mens, & doloribus ebria facere hoc & audebat, & poterat. Verum vbi dies exortus est, & ego cũ clamore & vlulatu infœlicium natorũ circumspicerẽ: sicubi vel eiecta possem videre cadauera, miseratione cõD moti quidã ex his, qui me viderãt, primò per pelagus, tum etiã circa littora requirũt: si quẽ fortè de meis infantibus inuenirẽt. Sed vbi nusquã vllus inuentus est, miserãtes me mulieres loci, cõsolari cœperunt: enarrãtes singulæ suas quæq; miserias, vt ex similitudine calamitatum solatium caperem: quod me magis cõtristabat: non enim tale mihi erat ingeniũ, vt aliorũ mala, mea esse solatia ducerẽ. Et cùm me multæ hospitio cuperent recipere, vna quædã paupercula hìc habitans, extorsit mihi, tugurio eius succedere: dicens, fuisse sibi virum nautam, eũq; in mari adolescentem defunctum, sibiq; ex eo die, cùm multi eam accipere in coniugium cuperent, amore viri viduitatem fuisse chariorem. Erunt ergo, inquit, nobis communia, quæcunq; manibus nostris operantes, quærere poterimus: & ne longa ac minùs vtile narratione vtar: libenter habitaui cum ea, propter affectũ fidei, quã seruauerat viro. Si non multò pòst, mihi infœlici laceratæ dudum morsibus, resolutæ sunt manus: & illa, quæ me susceperat, incurrit paralysin: & domi in lecto iacet. Illarum aũt mulierum, quæ priùs

Exemplũ pudicitia in matre Clemẽtis.

Athenæ.

Naufragiũ mulierculæ

priùs miserabantur, refrixit affectus: nos ambæ debiles: ego, vt vides, sedeo stipem pe E
tens: vt, si quid fortè quæsiero, sit vnus duarum infœliciũ cibus. Ecce iam quæ mea
sunt, sufficienter audisti: tu nunc, quid moraris implere, quod promiseras: & dare
medicamẽtum, quo possit absq; cruciatu, vt ais, vtraq; nostrûm miserabilis vitæ sor-
tem finire? Hæc dicente muliere, multa Petrus cogitatione distractus, velut attoni-
tus, stabat: & ego Clemens superueniens: dudum sn quã, per omnia discurrens, quę-
rebam te: & nunc, quid facimus? At ille præcepit mihi, vt ad nauiculam pręcederem:
ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iussit, impleui. Ipse
verò, vt mihi cuncta posteriùs enarrauit, suspicione quadã pulsatus, requirebat à mu
liere genus, & patriã simul: & nomina filiorũ: quæ si mihi, inquit, dixeris, dabo con-
tinuò medicamentũ. At illa, quasi vim sustinens, quia neq; fateri, & medicamenti cu
pida erat, finxit alia ex alijs: & ait, se quidẽ esse Ephesiam, virum aũt Siculum: sed &
filiorum nomina, similiter immutauit. Tum Petrus, putans, eam verum respondisse,
ait. Heu mulier, putabam, inquit, grande aliquod gaudiũ hodierna nobis die oritu- F
rum: suspicabar enim te esse quandam mulierem, de qua similia quædam nuper ad
fidem didici. At illa adiurabat eum, dicens: Rogo te, vt indices mihi, quæ ista sit, vt
sciam: si est vlla inter mulieres me infœlicior. Tum Petrus, fallere nesciens, & mise-
ratione commotus, cœpit dicere: Est quidam adolescens inter eos: qui me sequun-
tur, religionis & sectæ gratia: Romanus ciuis, qui mihi enarrauit, quod patrẽ habu-
erit, & duos geminos fratres, ex quibus nullus ei superest. Mater, inquit, mea, sicut à
patre didici, somnium vidit, vt Romana vrbe ad tempus excederet cùm duobus ge-
minis natis, ne fortè exitiali interitu deperirent: quæ cùm discessisset, nusquam ter-
rarum vltrà comparuit. Pater verò suus post hęc ad inquisitionem vxoris ac filiorum
profectus, nec ipse inuenitur. Hæc cùm dixisset Petrus, mulier stupore percussa cor-
ruit. Tum Petrus continere eam, & cõsolari cœpit: ac requirere, quid esset causę, aut
quid pateretur? At illa vix aliquando spiritũ reuocãs, ac semetipsam ad gaudij, quod
sperabat, magnitudinem reparans: simulq; adfricans vultum: hic, inquit, est quem di G
cis, adolescens? At Petrus, vbi rem intellexit: Dic, inquit, mihi tu prior: nam videre
eum non poteris. Tum illa: Ego, inquit, sum adolescentis mater. Et Petrus: Quod
ei nomen est? At illa Clemens, ait. Petrus: Ipse est, & ipse erat, qui paulò ante mecũ
loquebatur, & quem iussi ad nauem præcedere. Tum illa, procidens ad pedes Petri,
rogare cœpit, vt festinaret ad nauem. Et Petrus: Si mihi, inquit, seruas fidem, vt fací-
as, quod dico. At illa: Omnia, inquit, facio. tãtùm mihi, inquit, ostende vnicum me-
um natum. puto enim me per ipsum, & geminos meos videre. Et Petrus: Cùm vide-
ris, inquit, eum, modo interim dissimula paululum, vsq; quo egrediamur ab insula.
Ita, inquit, faciam. Et tenẽs manum eius Petrus, adducebat eam ad nauẽ. Quem ego
videns manũ dantẽ mulieri, ridere cœpi. accedens tamẽ honoris eius gratia, pro ipso
cœpi velle subijcere manum meã, & sustentare mulierem: simul aũt, vt manum eius
contigi, vlulatu ingenti reddito, in amplexus meos irruit: & maternis me consecta-
ri osculis cœpit. At ego ignorans omne negotium, quasi insanientem mulierem re- H
pellebam: simul &, cum verecundia licet: indignabar tamen quodammodo aduer-
sum Petrum, At ille: Desine, inquit, quid agis, ô fili Clemens, noli repellere tuam ma
trem. Ego verò, vbi hæc audiui, continuò lacrimis suffusus, cõcidi supra iacentem
matrem: & osculari eam cœpi. Simul enim vt audiui, paulatim vultum eius reuoca-
bam ad memoriam, & notior mihi intuenti tantò magis fiebat. Multitudo interim
conueniebat plurima: audiens, quod mulier, quæ ad stipem petendã sedebat, reco-
gnita esset à filio suo, viro quodam bono. Et cum vellemus confestim enauigare ex
insula, mater ait ad me: Fili dulcissime, rectum est, vt valedicam mulierculæ, quæ me
suscepit: est enim egens, & paralytica, iacẽs in lectulo. Quibus auditis Petrus, & om-
nes qui aderant, admirati sunt bonitatẽ, ac prudentiam fœminæ: & continuò iussit
Petrus abire quosdam, & deferre mulierem in lectulo, vbi iacebat. Cumq; fuisset al-
lata, & in medio turbæ adstantis posita, in conspectu omnium Petrus, ait: Si veritatis
ego

A ego ſum pręco,& confirmandam fidem horum omnium,qui adſiſtunt,vt ſciant, & credant,quia vnus eſt Deus,qui cœlum fecit,ac terram: in nomine Ieſu Chriſti filij eius,ſurgat hæc mulier. Et ſtatim,vt hæc dixiſſet, ſurrexit ſana, & procidit ad pedes Petri,atq; amicam ſuam,ac familiarē oſculis petens,percontabatur ab ea, quid iſtud eſſet negotij? At illa breuiter omnem ei ordinem agnitionis expoſuit,ita,vt etiā turbæ adſtantes mirarentnr. Tum Petrus de fide Dei ac religionis inſtitutis,quod ad ſe pertinebat,in quantum tempus patiebatur,loquutus ad turbas: addit etiam hoc, vt ſi quis vellet de his diligentius noſcere, Antiochiam veniret: vbi tribus,inquit,menſibus ſtatuimus reſidere,vt quæ ad ſalutem pertinent,diſcat. Si enim,inquit, negociandi cauſa,aut militandi,patriam relinquunt homines: ac parentes, & longas peregrinationes ſubire non metuunt pro vita æterna tribus ſaltem menſibus peregrinari,cur onerosū videatur ac difficile? Cumq; hæc & alia his ſimilia dixiſſet,ego mulieri,quæ ſuſceperat matrē, & ſanitatem receperat per Petrum, mille drachmas dono

Petrus ſanat paralyticam.

Qua ſumma paulò plus conſicit, quàm 33. aureos Rhenenſes.

B naui: & præſentibus cunctis,cōmendaui eam cuidam viro bono, primario illius oppidi,qui & libenter ſe facturum, quod imperabamus,ſpopondit. Sed & alijs quibuſdam aliquantulum pecuniæ diſtribui: & illis mulieribus, quæ aliquando ſolatæ diceba̅tur in miſerijs matrem meā, quibus & gratias retuli,& poſt hæc vnà cum matre enauigabamus Antaradū. Cumq; veniſſemus ad hoſpitium, mater requirere cœpit à me,quónam deueniſſet pater. Cui ego: Ad te, inquam, requirendam profectus,vltra non redijt. At illa audiens,ſuſpirauit tantùm, grande enim pro me gaudium habens, reliquos ſolabatur mœrores. Die autem poſtera ſedens vnà cum vxore Petri, iter agebat nobiſcum,& venimus Balaneas; vbi triduo remorati, inde acceſsimus Paltho: & poſt hoc Gabala: & ſic Laodiceā peruenimus: vbi ante portas occurrunt nobis Niceta & Aquila,& oſculantes nos abducunt in hoſpitium. Petrus autem vidēs amplam ciuitatem & ſplendidam: Dignū eſt,inquit,remorari nos in hac diebus decem,aut etiam ampliùs. Tum Niceta cum Aquila requirebāt à me, quæ eſſet mulier

Vxor Petri vnà erat in peregrinatione. Eius videtur apertè Paulus meminiße, 1. Corinth. 9.

C hæc ignota? Et ego reſpondi: mater mea eſt, quam mihi redonauit Deus,per Dominum meum Petrū. Hæc cùm ego dixiſſem, cuncta eis Petrus per ordinem cœpit exponere: & ait: Cùm veniſſemus Aradum,& ego vos pręcedere iuſsiſſem, profectis vobis eadem die Clemens cùm incidiſſet ſermonis occaſio, genus ſuum mihi expoſuit ac familiam: &, quod parentibus eſſet orbatus: duosq; habuiſſet priores ſe geminos fratres: & ſicut mihi,inquit,pater enarrauit,ſomnium vidit aliquādo mater, quo iuſſa eſt cū geminis ſuis,ex vrbe Roma proficiſci,ne ſubitò & pariter interirent. Cumq; ſomniū patri indicāſſet,ille,qui tenero filios diligeret affectu: ne quid fortè mali paterentur,vxorem pariter ac filios, naui cum omnibus neceſſarijs impoſitos, emittit Athenas erudiendos. Poſt hæc miſit ſemel, & iterum, qui requirerent: nuſquam vllius ne veſtigium quidem reperit. Ipſe ad vltimum pater ad inquirendū proficiſcitur,& vſq; ad præſens,ne ipſe quidem vſquā eſt. Hæc cùm mihi Clemens enarràſſet, acceſsit ad nos quidam,rogans,vt ad inſulam Aradum, quæ vicina erat, acce-

An nō, ait, habemus poteſtatē ſororē mulierē circūducendi? quēadmodum & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?

D deremus, videndi gratia columnas vitreas miræ magnitudinis: acquieui, ventum eſt ad locum. cæteri omnes interiora ædis ingreſsi,mihi animus, neſcio ob quā cauſam, ingrediundi vltrà non dedit. Sed dum illos foris operior, mulierem hanc conſiderare cœpi,qua parte membrorum eſſet debilis,vt non labore manuum victum quæreret,ſed mendicitatis pudorem ſubiret: requiro ergo ab ea cauſas. Illa nobili ſe ortam genere,& nobili nihilo minus viro in matrimonio fuiſſe iunctam fatetur: cuius frater,inquit,in me illicito amore inflammatus,fraternum thorum polluere cupiebat. Quod ego abhorrens, & rurſum de tanto ſcelere viro indicare nō audens: & ne bellum fratribus,& obprobrium generi indicerem: magis ex patria diſcedere iudicaui, cum duobus geminis filijs meis,iuniore puero ad ſolatiū patri relicto. Et vt hæc, inquit,honeſta ſpecie fierent, cogitaui ſomnium fingere: & dicere viro, adſtitiſſe mihi numen quoddam per viſum,& dixiſſe,vt cum duobus geminis meis confeſtim ex vrbe proficiſcerer: vſquequò ab ipſo audirem, quando redire deberem. Quibus

auditis,

auditis,credidisse,aiebat,virum,& Athenas se geminis cũ liberis emisisse inibi eru- E
diendis: sed tempestate graui ad hanc insulam fuisse depulsos: vbi confracta naui, se
fluctu excussam supra saxum quoddam: ob hoc solùm mortem distulisse,donec, in-
quit, infœlicium natorum meorum saltem emortua membra cõplecterer, ac sepul-
turæ mandarem: Sed cùm dies fuisset exortus, & turbæ conuenissent, miseratione
moti proiecerunt mihi indumentum: At ego infœlix fletibus multis rogabam,vt re-
quirerent,sicubi infœlicium natorum possent inuenire corpuscula. Ego autem om-
ne corpus meum dentibus lanians, planctibus & vlulatibus nihil aliud clamabam:
nisi,Vbi mihi infœlici Faustus est,vbi Faustinus? Et cùm hæc diceret Petrus, Niceta
& Aquila subitò adsurgunt,& stupefacti, perturbari cœperunt, dicentes: Domina-
tor Domine & Deus omnium,verá ne hæc sunt? an somnium est,quod agitur? Tum
Petrus: Nisi inquit,nos insani sumus: hæc vera sunt. At illi paululũ remorati,& con
fricantes faciem,aiunt· Nos sumus Faustinus & Faustus. Sed & ab initio, cùm nar-
rare cœpisti,statim in suspicionem incidimus:ne fortè ad nos pertinerent,quæ dice- F
bantur: rursus tamen cõsiderantes,multa similia accidere in vita hominum,reticui-
mus: licet cor nostrum spe aliqua pulsaretur· aspiciebamus ergo ad finem sermonis:
vt si ad integrum de nobis esse constaret,tum fateremur. Et cùm hæc dixissent,lacri-
mantes ingrediebantur ad matrem: cùm reperissent quiescentem, & complecti vel-
lent,prohibuit Petrus,dicens:Sinite me priùs præparare animos matris,& ita vos af-
ferre ei,ne fortè multo & subito gaudio mente excidat: & sensus eius turbetur: ma-
ximè,quia nunc etiam somno occupata stupet. Igitur vbi mater exurrexit è somno,
alloqui eam Petrus cœpit,dicens:Scire te volo mulier religionis nostrę obseruantiá.
Nos vnum colimus Deum,qui fecit mundum, huius & legem seruamus, qua man-
dat in primis,ipsum colendum,& nomen eius venerandum: parentes honorandos:
pudicitiam,iustitiamq; seruandâ. Sed & illud obseruamus, mensam cum gentilibus
non habere communem,nisi cùm crediderint,& recepta veritate baptizati fuerint,
ac trina quadam beati nominis inuocatione consecrati: & tunc cum eis cibum su- G
mimus. Alioquin,etiamsi pater aut mater sint,aut vxor,aut filij,aut fratres:non pos-
sumus cum eis mensam habere communẽ: Quia ergo religionis causa præcipua hoc
facimus,non tibi iniuriosum videatur,quod nõ potest filius tuus vnà tecum sumere
cibum: vsq;quo eadẽ tibi sit,quæ illi sententia fidei. Quibus illa auditis, Et quid, in-
quit,vetat hodie me baptizari? quę etiam priùs,quàm te viderem,illos,quos dicunt,
Deos,penitùs auersata sum,quòd mihi frequenter & penè quotidie sacrificanti sibi,
præstare potuerunt nihil. Nam de pudicitia quid dicam? cùm me neq; tunc delitiæ
deceperint,neq; nunc egestas peccare compulerit? Satis autem puto innotuisse tibi,
quantus mihi exinde fuerit amor pudicitiæ,quę vt euaderem illiciti amoris insidias,
somniũ finxi: vt cum duobus meis geminis peregrinarer: & hunc solum filium meũ
Clementem,ad solatium patri reliqui. Si enim mihi duo vix sufficiebant: quantò ma
gis contristasset patrem,si nullum penitùs habuisset? Erat enim miser grandi affectu
erga filios,ita,vt vix ei somni auctoritas extorqueret,Faustinum & Faustũ Clemen- H
tis huius fratres,mihi concedere: & ipse solus cõtentus esset Clemẽte. Hæc illa cùm
diceret,vltrà non ferentes fratres mei, irruunt in cõplexus matris, cum multis lacri-
mis,& osculantur eam. At illa: quid vult,inquit,hoc esse? Tum Petrus: Nolo turbe-
ris mulier. constans esto:isti sunt Faustinus & Faustus filij tui,quos in profundo pe-
rijsse dicebas: quomodo autẽ viuant,& quomodo in illa horribili nocte de profun-
do euaserint: & quemadmodum alius ipsorum,Niceta: & alius,Aquila dicatur:ipsi
tibi exponere poterunt: & vnà tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc Petrus dixit,
mater nimio gaudio intercepta,corruit: & tandẽ aliquando reparata,atq; in semet-
ipsam regressa,ait: Obsecro vos dulcissimi filij, dicite mihi,quæ acciderint vobis
post illam feralem,& crudelissimam noctẽ. Tum Niceta cœpit dicere: In illa nocte,
ô mater,cùm nauis fuisset resoluta,& nos innitentes fragmẽto cuidam tabularum,
per pelagus iactaremur: viri quidam, quibus per profundum latrocinari artificium
est,

Niceta & Aquila fratres Clemẽtis: antehac dicti, Faustinus & Faustus, deprehenduntur mirabiliter.

Mortuos enim legimus aliquot subito gaudio.

Fides Christianæ compendium.

A est, repertos imposuerunt nos nauiculæ suæ: & remis vndarum vortices superantes diuersis itineribus Cæsaream Stratonis perduxerunt: ibiq; adfligentes nos fame, verberibus, metu, vti ne, quod esset in vero, proderemus: immutatis etiam nostris nominibus vendiderunt nos cuidam viduæ, honestæ admodum fœminæ, Iustæ nomine: quæ cùm emisset, habuit loco filiorum, ita, vt etiam Græcis nos literis, & liberalibus attentissimè erudiret. Vbi verò adoleuimus, etiam philosophorum studijs operam dedimus: quò possemus religionis diuinæ dogmata, philosophicis disputationibus adserentes, confutare gentiles. Simoni autem cuidam Mago, qui nobiscũ vnà educatus est, pro amicitijs & puerili consuetudine adhæsimus, ita, vt penè ab eo decipi possemus. Fertur enim in religione nostra sermo de Propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deseruiunt, speraretur aduentus: per quem immortalis & beata vita credentibus danda promittitur. Hunc ergo nos putabamus Simonem: sed hæc tibi mater, oportuniùs exponentur. Nos interim, cum penè iam deci-

Philosophiæ studia perdiscẽda sunt ad refurandos hæreticos.

B peremur à Simone, quidam collega Domini mei Petri, Zachæus nomine, monuit, ne falleremur à Mago: sed obtulit nos aduenienti Petro, vt ab ipso, quæ erant sana & perfecta, doceremur: quod & tibi optamus euenire, sicut & nobis cõcessit Deus: vt possimus etiam cibum, & mensam habere communẽ. hinc ergo fuit mater, quod nos à piratis raptos, tu in mari defunctos esse, credidisti. Cùm hæc dixisset Niceta, mater nostra procidit ad pedes Petri: rogans & obsecrans, vt & seipsam & hospitam suam euocaret sine mora, ac baptizaret: vti ne vnâ, inquit, die damnum patiar consortij & societatis natorum meorũ. Similiter autem & nos filij eius rogabamus Petrũ. At ille: quid putatis, inquit, quod ego immisericors sum solus, & nolo vos matris cõuiuio sociari? sed necesse est eam vel vna die ieiunare priùs, & ita baptizari: & hoc, quia sermonem ab ea quendam audiui, per quem mihi fides eius claruit: & qui indicium dedit credulitatis eius: alioqui multis eam diebus oportebat antè instrui, & doceri. Et ego, quæso te inquam, Domine mi Petre, dic, quis est iste sermo, quem dicis,

C dedisse tibi indicium fidei eius? Et Petrus: Ille sermo est: quo rogauit, vt & hospita sua, cuius beneficijs vicem reddere desiderat, simul baptizetur cum ipsa. Non autem rogaret, vt illi, quam diligit, præstaretur hæc gratia: nisi credidisset, quod magnum aliquod in baptismate munus esset. Vnde & ego reprehendo plurimos, qui cum ipsi baptizentur & credant: nihil tamen dignum fide agunt, cum his quos diligũt: id est vxoribus, vel filijs, vel amicis: quos non ad hoc hortantur, quod ipsi adsequuti sunt: si quidem verè crediderint, quòd æterna vita per hoc donatur. Deniq; si eos ægrotare videant, aut periculo alicui carnaliter subiacere: dolent & lugẽt, quia in hoc certi sunt, eis imminere perniciem. Ita ergo, si & de hoc certi essent, quod qui Deum non colunt, manet eos pœna ignis æterni: quando cessarent monentes & cohortantes? Aut si obsisterent, quomodo non lugerent eos, & plangerẽt, certi æterna eis imminere supplicia? Nunc ergo illam quidem mulierem euocabimus pòstmodum, & videbimus, si amat fidem religionis nostræ, &, prout consequens fuerit, agemus. Hæc

D autem, quoniam fideliter sensit de baptismo, ieiunet vel vna die ante baptismum. At illa cum iuramento satisfaciebat, præsente vxore Domini mei Petri: quia ex quo tecognouerit filium, præ multo gaudio cibum capere omninò nequiuerit: nisi hesterna die calicem aquæ solùm biberit. Testabatur autem & vxor Petri, dicens ita esse. Et Aquila ait: Quid ergo obstat, cur nõ baptizetur? Tum Petrus subridens: Sed non est, inquit, hoc ieiunium baptismi, quod non propter baptismum ieiunatum est. Et Niceta: Sed fortè, inquit, volens Deus matrem nostram nec vna die agnitis nobis separari à consortio mensæ nostræ, præordinauit hoc, vt antè ieiunaret. Sicut enim pudicitiam seruauit in ignorantia, vt proficeret ei ad baptismi gratiam: ita ieiunauit, antequam sciret ieiunij rationem, vt proficeret ei ad baptismum: & statim ab initio agnitionis nostræ nobiscum pariter mensæ consortio frueretur. Tum Petrus: Non nos, inquit, vincat malignus: occasione accepta, per affectum matris: sed magis vos & ego vobiscum, hodie ieiunemus cum ipsa: & crastino baptizabitur: neque enim

Ieiunium ante baptismum.

K iustum

A vereor, ne forte disputantibus nobis, cùm palàm facta fuerit veritas, tu verecundiam patiaris ob præsentiā multitudinis cedere: & acquiescere his, quæ vera dici intellexeris. Ad hæc Senex ait: Ego non ita stultus consenui, vt intelligens, quod verum est, abnuam id, ad vulgi gratiam. Cœpit ergo Petrus dicere: Videntur mihi hi, qui loquuntur verbum veritatis, & qui illuminant animas hominum, similes esse radijs Solis: qui vt processerint, & aperuerint mūdo, celari vltra aut occultari nullatenus possunt, dum non tam videntur ab hominibus, quàm videre omnibus præstant. Vnde & bene à quodam dictum est, ad veritatis præcones: Vos estis lux mundi: &, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum, vt omnibus luceat, qui in domo sunt. Et Senex: Bene valde dixit, quisquis ille est. Sed exponat aliquis vestrûm, quid sibi sequendum videatur: vt ad certum *prospectum emittamus sermones nostros. Non enim sufficit ad inueniendam veritatem destruere ea, quæ è diuerso dicuntur: sed &

eruditi à disputationibus abesse voluerūt

Matth. 5.

** τὸμ σκοπόμ.*

B ipsum proferre in medium, quod possit, qui* è diuerso est, impugnare. Vt ergo partium sit æqua congressio, rectum mihi videtur, vt priùs, quid vterque nostrûm defendat, enunciet: & si placet, ipse primus incipiam. Ego dico, non secundum Dei Prouidentiam gubernari mundum: quia multa in eo iniustè & inordinatè geri videmus: sed Genesim dico esse, quæ omnia agit & continet. Ad hæc cùm Petrus respondere vellet, Niceta præueniens, ait: Indulgeat mihi Dominus meus Petrus adhæc respondere: & non videatur proteruum, quòd iuuenis cum sene habear sed, vt filius cum Patre colloquar. Et Senex: Non solùm tu, inquit, fili, quod tibi videtur, vt prosequaris, volo: sed & si quis ex sodalibus tuis, si quis etiā de adstantibus, qui videatur scire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus: collatio enim plurimorum faciliùs ea, quæ ignorantur, inueniet. Tum ergo Niceta respondit: Non me æstimes, pater, temerè fecisse, quod inserui me sermonibus Domini mei Petri: sed magis pro honore eius hoc mihi facere visus sum. Homo enim Dei est, plenus totius scientiæ,

** è diuerso est, id est, aduersarius*

Asserit suā propositionē Senex.

Legendum est, Qui videatur al. scire, &c.

Petri eruditio.

C quem ne Græca quidem latet eruditio: quia spiritu Dei repletus est, quem nihil latet. Sed, quia ipsum de cœlestibus loqui conuenit: ego de his, quæ ad Græcorum loquacitatem pertinent, respondebo. Postea verò, quàm à nobis Græcorum more fuerit disputatum: atque ad id ventum, vbi exitus nullus appareat: tunc ipse, quasi scientia repletus, apertè & dilucidè rerum nobis omnium patefaciet veritatem: vt non solùm nos, sed & omnes, qui præsto sunt, auditores, viam veritatis agnoscāt. Et ideo nunc ipse, quasi arbiter sedeat: vt cùm vnus aliquis ex nobis cesserit: tunc ipse suscipiens, indubitatam sententiam ferat. Hæc cùm dixisset Niceta, hi qui conuenerant, inter semetipsos colloquebantur: Hicne est ille, quem audiebamus, Petrus? illius, qui in Iudæa apparuit, & signa ac virtutes plurimas fecit, discipulus probatissimus? Et intendentes in eum, cum timore ac veneratione ingenti stabant: tanquam boni serui, honorem Domino deferentes. Quod vbi Petrus sensit, ait ad eos: Attentiùs audiamus, rectum tenentes iudicium de his, quæ dicentur ab vtroque: & post ipso-

Petrus arbiter inter congredientes.

D rum conflictum, quod necessarium visum fuerit, addemus & nos. Et cùm hęc dixisset Petrus, gauisæ sunt turbæ. Niceta verò dicere hoc modo adgressus est. Definisti pater, quod non per Dei prouidentiam mundus regatur: sed omnia Genesi subiaceant, tam, quæ ad mores vniuscuiusque, quàm quæ ad gesta pertinent. Ad quæ statim quidem potui respondere: sed quia iustum est seruare ordinē, definimus & nos, quid teneamus, sicut ipse fieri rogāsti. Ego dico Prouidentia Dei gubernari mundū, in his duntaxat, quæ gubernatione eius indigent. Vnus est enim omnia tenens, qui & mundum fecit, iustus Deus: vnicuiq; secundum gesta sua quandoq; redditurus. Ecce habes & nostram definitionem, nunc quod vis, prosequere, vel mea destruens, vel tua adstruens: vt & ego his, quæ à te prosequentur, occurram. Aut si me vis priorem dicere, non morabor. Et Senex respondit: Siue tibi placet fili priùs dicere, siue hoc magis placet, vt ego dicam, nihil interest: apud eos præcipuè, qui bona venia disputāt. Dic tamen tu prior: libenter accipio: atque vtinam possis etiam, quæ à me di-

Assertio Nicetæ cōtra Senem.

cenda sunt, prosequi: atq; his, quæ contraria sunt, obijcere: & ex vtrorúq; collatione E ostēdere veritatem. Niceta respondit: Si vis, inquit, possum etiam tuas partes dicere: & ad hæc respondere. Et Senex: Ostende mihi prius, quomodo potes scire ea, quæ nondum loquutus sum? & ita tibi credam, quod partes meas prosequi possis. Et Niceta: Secta, inquit, tua, & sententia, quam definisti, manifesta est his, qui eruditi sunt in huiusmodi disciplinis: certaq; est eius consequentia. Et quia ego nō sum ignarus, quæ sint definitiones Philosophorum, ex his, quæ proposuisti, quid consequatur, agnosco: maximè, quia præ cæteris Philosophis, Epicuri scholas frequentaui. Frater autem meus Aquila, magis Pyrrhonios sequutus est. Alius frater noster, Platonicos & Aristotelicos: itaq; cum eruditis tibi auditoribus sermo est.

Epicurus casu cuncta fieri affirmabat, & nihil regi consilio Dei, huius igitur scholas cùm adisset Niceta, facile poterat intelligere Senis pro fato argumenta, casui aduersa. Qui sint Pyrrhonij, & cur ἐφεκτικοὶ, σκεπτικοὶ καὶ ἀπορητικοὶ dicantur, diserte docet A. Gellius libro xj. noct. Att. cap. v. Meminit ibidem & differentiæ, quæ sit inter Pyrrhonios & Academicos. Faciet ad huius loci intelligentiam F maiorem, si iuuet legere. Pyrrhoniorum erat, ἐποχή, Academicorum autem, ἀκαταληψία.

Tum Senex: Bene, inquit, & cōsequenter docuisti, quomodo ex his, quæ propositæ sunt, definitionibus, etiam ea, quæ consequuntur, aduerteres. Sed ego amplius aliquid professus sum, quàm sentit Epicurus: quia introduxi Genesim: eāq; , causam omnium gestorum, hominibus posui. Cumq; hæc Senex dixisset, ego Clemens aio ad eum: Audi pater, si te frater meus Niceta obtinuerit, quia non sine Dei Prouidentia mundus agitur, in ista parte, quæ superest de Genesi, ego tibi potero respondere, est enim mihi notitia huius scientiæ. Et cùm hæc dixissem, frater meus Aquila: Quid necesse est, inquit, vt eum patrem vocemus, cùm in mandatis habeamus, neminem super terram patrem vocare? Et post hæc respiciens ad Senem: Non iniuriose, inquit, accipias, pater, quod fratrem meum culpaui: quia te patrem vocaret: habemus enim tale mandatum, ne aliquem nomine isto vocitemus. Cumq; hęc dixisset Aquila, risit omnium adstantium cœtus, vnà cum Sene & Petro. Aquila autem requirente cau- G sam, cur omnes riserint: aio ad eum, quòd tu, in quo alios culpas, id ipse facis: qui Senem appellaueris Patrem. At ille negabat, dicens: Verè nescio, num cum patrem vocārim. Intereà Petrus mouebatur suspicionibus quibusdam, sicut ipse nobis enarrauit pòstmodum: & respiciens ad Nicetam: Expedi, inquit, quod proposuisti. Tum Niceta hoc modo exorsus est: Omne quod est, aut simplex est, aut compositū. Quod simplex est, caret numero, diuisione: colore: differētia: asperitate: lenitate: pondere: leuitate: qualitate: quantitate: & ob hoc etiam fine. Quod verò compositum est, aut ex duobus, aut ex tribus, aut etiam ex quatuor compositum est: aut certè ex pluribus: & quæ composita sunt, necessariò etiam diuidi possunt. Et Senex audiens hæc: Optimè, inquit, & doctissimè dicis, fili. Et Niceta: Igitur illud, quod simplex est, & his omnibus caret, quibus solui, quod subsistit, potest: sine dubio incomprehensibile & immensum est, neque initium vllum neque finem sciens: & ideo vnum & solum est, & sine auctore subsistens. Quod autem compositum est & numero ac di- H uersitati, diuisioniq; subiacet, necessariò auctore aliquo compositum est, atque in vnam speciem diuersitas congregata. Quod ergo immēsum est, bonitate, pater est: virtute, conditor. Neq; ergo condendi virtus, in immenso cessare potuit: neq; bonitas ociari: sed ad substituenda ea, quæ sunt, bonitate: ad componenda & firmanda, virtute prouocatur. Substituuntur ergo & componuntur quædam, vt diximus, ex duobus, vel ex tribus: quædam verò ex quatuor: alia ex pluribus. Sed, quoniam nunc nobis de mundi ratione quæritur, & de substantia eius, quam ex quatuor elementis esse compositam constat: cui omnes illæ decem differentiæ, quas suprà comprehendimus accidunt: ab his inferioribus incipientes gradibus, ad superiora veniemus. Via enim nobis ad intellectualia, & inuisibilia, ab his quæ videmus & contrectamus datur: sicut continetur in Arithmeticis disciplinis: vbi, cùm de diuinis quæritur, ab inferioribus ad superiores numeros ascenditur: cùm verò de præsentibus

Matth. 23.

Nota naturalis λογγῦς.

Aggreditur Niceta doctissimè disputationem, primùm in partem cōtrariam.

Immēsum.

Decem. scilicet, Numerus, diuisio, color. &c. vt recensuit suprà.

ARGVMENTVM VIII. RECOGNITIONVM LIBRI, PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

INuenta iam baptizataq; Clementis matre Matthidia, in errabundū quendā cū suis incidit Petrus: quē Faustinianū (alij, Faustum.) ipsius Clemētis parentē fuisse, cōsequens declarat historia, is obseruata eorū precatione, congressus cum ipsis acriter factū ac casum astruere: quò doceret, frustra quē precari Deū. cum hoc cōgrediens Niceta, doctè in partē disputat contrariā, Mundum tum factū, tum à Deo, & quidē ex nihilo factū esse, probans: præterea contra Epicuri atomos eruditissimè prouidentiā multis solidis rationibus, testimonijsq; philosophorū & astronomorū, deniq; & ab effectis in natura, quæ tā artificiosè, sapienter ἠμμελῶς perfecta, casu orta esse nequeāt, euidenter asserit. præoccupatione solutis ac remotis, quæcunq; vel obijci cōtrà, vel in dubiū vocari possent. Tota disputatio est de Genesi. Est aūt Genesis, vt hoc obiter monendi causa adijciamus, nihil hic aliud, quā siderū sub horā vel cōceptionis vel natiuitatis positus, ex quo de cuiusq; hominis vita, statu atq; morte cōiectāt mathematici. Ad verbū, sicut apud Gelliū libro noct. att. xiiij. c. j. Phauorinus vertisse videtur, genitura, seu natalis diei obseruatio dicta: idem, quod nostris fatū, vel Necessitas. Græcis, εἱμαρμένη, μόρος, ἀνάγκη, ἡ κῆρ, μοῖρα, πεπρωμένη: quorū omnium vereloquia, ex Diogeniano Peripatetico doctè recenset Eusebius sexta προπαρασκευῆς, contra Chrysippum, πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι docentē. Grauissima & vtilissima certè disputatio, quippe, quæ nō solùm veteres philosophos valde exercuit: vt in varijs Aristotelis & Ciceronis libris videre est: sed etiā nostros Apostolos haud parùm in docendi functione molestauit. De hac autem tota quæstione vide totam sextam προπαρασκευῆς Eusebij: Prudentij librum 2. contra Symmachum: Minuciū Fœlicem, in Octauio suo: Lact. Firmianum lib. de vera falsaq; religione: Augustinū libro de Ciuit. Dei 5. c. 1. 2. 3. 5. & 6. Sed pace omniū, doctiorem hac Clemētina disputatione, conuenientiorem aut acutiorē haud facile reperiri posse existimo.

Altero porrò die cōgreditur cū Sene, sic volente Petro, Aquila. Senex summatim repetitis superioribus à Niceta dictis, permulta obijcit in mundo ἄτακτα esse: quæ vt auctore Deo, vel prouidētia sint ipsius effecta, vel à ratione seu mēte instituta, dicere sit absurdum. Aquila diligēter inter ea distingui vult, quæ vel à mente fiant: vel, casu fortuitoq; in vita accidant: monstratis principijs & auctoribus, quorum operâ permulta citra ordinem vsu veniant. Auet senex varia hic doceri, tum, vnde & cur factus malus ille, mali auctor: tum, vnde malum ipsum? sed, quòd ea ad præsentem rem non adeò pertinerent, perbreuis in his est. Aquila. Vrget igitur suam senex genesin, ex astrologica demonstratione. mittitur ad Clementem, Mathescos peritiorem. atq; ita in crastinum differtur disputatio. Petrus excepta disceptatione finem ei impositurus, frustra sudari docet, in arcanis naturæ deiq; cognoscendis, nisi sit, à quo certa cognitionis huius ratio indicetur: rationem peruersam esse, ab imperitis artificem iudicari: ab iniustis, iustum: ab effectis, opificem: consulendum hic potiùs magnum illum vatem Iesum Dominum nostrum, veræ sapientiæ verissimum magistrū. Atq; hæc viij. libro.

A Collectú est, congregari & misceri sine artifice potuit. Igitur, si mundi conditor Deus esse à me euidenter ostenditur: qui erit Epicuro locus introducendi atomos? & adserendi quòd ex corpusculis insensibilibus, non solùm sensibilia corpora: sed & mentes intellectuales & rationales fiant? Sed dices, vt Epicuro visum est continuationes atomorum indesinenti cursu venientium, per immensa & sine fine tempora miscentium se, atq; in vnum conglobantium corpora solida efficiuntur. Non venio ad hæc, vt rem fabulosam, & ineptè compositã dicam: videamus magis, num qualecunq; istud sit, possit stare, quod dicitur. Aiunt enim corpuscula ipsa, quę atomos appellant, diuersis esse qualitatibus: & alia quidem humida, & ob hoc grauia ac deorsum tendentia: alia verò arida & terrena, atq; ob hoc nihilominùs grauia: alia autem ignea, & ob hoc rursum semper nitentia: alia verò frigida, & ob hoc pigra, & semper media. Quomodo ergo, cùm alia semper sursum tendãt, vt pote ignea: & alia semper deorsum, vt pote humida & arida. alia verò media, & non æquali cursu incedant: co-
B ire simul potuerũt, & vnum corpus efficere? Si quis enim de superioribus, verbi gratia, minutissimas paleas, & ad eandem magnitudinẽ minutissimi plumbi particulas deorsum iaciat: nunquid poterant, quamuis æquales sint magnitudine, leues paleæ partes, plumbi particulas consequi? longe enim velociùs ad imum grauiora perueniunt. Ita ergo & atomi etiam, si magnitudine æquales sint, pondere tamen inæquales, nunquam poterunt, quæ leues sunt, consequi grauiores: quòd si consequi non possunt, sine dubio nec misceri, neq; corpus efficere. Tũ deinde si indesinenter feruntur, & semper veniunt: & reb. quarum iam mensura integra constat, adduntur quomodo stare vniuersitas potest? cùm tam immẽsis ponderib. noua semper pondera cumulentur? Sed & illud requiro: si paulatim coëuntib. corpusculis extruebatur hic, quẽ videmus, ambitus cęli: quomodo non in eo ilicò, cùm cõsurgeret, corruit? si quidem hians machinæ ipsius summitas, nullis suffulta repagulis stringeretur. Sicut. n. hi, qui ædificiorũ tholos in circulũ instruunt: nisi conclusionẽ medij verticis strinxe-
C rint, vniuersum pariter soluitur: Ita & mundi circulus, quẽ tam decora specie collectum videmus, si nõ subitò & sub vno diuinę virtutis rotatu, potẽtia cõditoris effectus est: sed paulatim concurrentib. atomis & instruentib. non, vt ratio patebat, sed vt fortuitus incidisset euẽtus, quomodo non priùs, quã colligi posset & concludi, dilapsus est & dissolutus? Ad hęc etiã illud requiro, quod sit munimen, super quod tã immẽsæ molis iacta sint fundamenta? Et rursus: illud ipsum, quod dixeris munimẽ, * super quid iaceat? Et itẽ illud aliud, super quid? & eo vsq; interrogando progrediar, donec responsio ad nihil & inane perueniat. Quòd si dicat aliquis, quia atomi igneæ qualitatis cõiunctæ, sibi corpus vnũ fecerũt: & quia ignis qualitas nõ deorsum, sed sursum tendit, impositã mundi molẽ, ad superiora semper nitẽs ignis Natura subuectat: Ad hæc respõdebimus: Quomodo potuerunt atomi igneæ qualitatis, quæ semper ad superiora cõtendunt, in inferiora descendere? & in profundo, ac sub omnia demerso inueniri loco? Cùm itaq; grauiores quęq;, id est, terrenæ vel humidæ qualitates pręD ueniant, vt diximus, leuiores: vnde & cęlũ velut superiorẽ fabricã igneis atomis, quę & leuiores sunt, & sursum semper fugiunt, adserunt structã: neq; ergo fundamenta ignis, aut alia vlla habere mundus potest: neq; atomis grauioribus cum leuiorib. id est, his, quæ deorsum semper præcipitantur, & his, quæ semper sursum fugiunt, societas aut cõpaginatio vlla conueniat. Igitur, quod impossibile sit ex atomorũ coniunctione, corpora mundi solidari, sufficiẽter dictũ: &, quod nõ potuerint insensibilia corpora, etiãsi vlla ratione coire & cõnecti potuissent: formas dare corporib. & mensuras: vel membra fingere: vel qualitates efficere: vel exprimere quãtitates: quę vtiq; omnia modulatione sui manum testantur artificis, & opus rationis ostendũt, quam rationem ego verbum & Deum appello. Sed dicet aliquis hæc à Natura fieri: Iam in hoc de nomine cõtrouersia est. Cùm enim constet mentis esse & rationis opus: hoc, quod tu Naturam vocas, ego Deũm conditorẽ voco: constat nec potuisse nec posse vel corporum species tam necessarijs distinctionibus institutas: vel animorũ sensus irrationa-

πρόληψις. Ex atomis factum esse mundum.

Rationes contra atomos Epicuri, firmissimæ, doctissimæq;. Eodẽ planè modo Cicer. quarta Academica.

ὄροφοι ἢ θόλος, vmbilicus testudinis, in quo contignationũ trabes coniungũtur: seu testudo in orbem ducta.

** vt innitatur? τίνι ἐπίκειται.*

Alia πρόληψις.

πρόληψις 3. Natura non Deo opus esse hoc vniuersum

irrationabili opere, &, quod sensu careat, effici. Quòd si idonei tibi testes videntur Philosophi, Plato de his testatur in Timæo: vbi de mundi factura discutiés requirit: vtrúmnam semper fuerit, an initium sumpserit? & pronunciat, quod factus sit: Visibilis enim, inquit, est & palpabilis, atq; corporeus: omnia autem, quę huiusmodi sunt, facta esse constat: Quod autem factum est, aliquem habet sine dubio auctoré, à quo factum est: hunc ergo, inquit, factorem parentemq; omniũ, & inuenire difficile est: & inuentum vulgò enarrare, impossibile. Hæc quidem Plato dicit. E

Locus, quem ex Timæo Platonis citat hic Niceta, hic est, eruditus & valde memorabilis.

Πᾶν δὲ γιγνόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι· παντὶ γὰρ ἀδύνατον, χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν. *Et subiungit,* ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς καὶ κόσμος, ἢ καὶ ἄλλο ὅ, τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστ' ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὀνομάσθω· σκεπτέον οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ τοῦ παντὸς ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν· πότερον ἦν ἀεὶ γενέσεως ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος· ὁρατὸς γὰρ ἁπτός τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχων. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, αἰσθητά. τὰ δ' αἰσθητά, δόξῃ περιληπτὰ καὶ γενητὰ ἐφάνη. τῷ δ' αὖ γενομένῳ φαμὲν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀναγκαῖον εἶναι γενέσθαι. τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. *Hucusque Plato. Eundem verò locum Eusebius quoque Pamphilus libro citat 11. προπαρασκ. εὐαγγ. vbi docet,* γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον. *B. item Theodoretus Cyri Ep. li. 4. Græcarum curationum, de materia & mundo disputans. denique & Minutius Fœlix, in Octauio.* F

Sed & si ipse, alijque Græcorum Philosophi, de factura mundi silere voluissent: nónne omnibus intellectum habentibus, palàm esset? Quis enim est exigui saltem sensus homo, qui cùm cernat domum, omnia, quæ ad vsus necessaria sunt, habẽtem, cuius cameram in sphæræ gyrum videat collectam: eamq; vario splendore, & diuersis imaginibus depictam: luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis inquã, est, qui huiusmodi fabricam videns: non statim pronunciet, à sapientissimo & potentissimo artifice esse constructam? Et ita quis inuenietur insipiens, cùm cœli opus inspiciat: Splendorem Solis cernat: ac Lunæ, astrorum cursus, & species, & vias certis rationibus & temporibus videat definitas: non tam à sapiente hæc artifice, & rationabili, quàm ab ipsa sapientia & ratione clamet effecta? Quod & si secundum alios Græcorum Philosophos audire vis, & mechanicis imbutus es disciplinis: *de excelsis, quæ traduntur, non te sine dubio latent. Ponunt enim sphæram, æqualiter ex omni parte collectam: & ad omnia similiter respicientẽ: atq; à centro terræ aquis spatijs distinctam: ipsaque sui æqualitate ita stabilem: vt eam in nullam partem declinare vndiq; æqualitas collecta permittat: & ita, à nullo fulcimento subuecta, sustentatur sphæra. Quòd si verè hanc habeat similitudinem mundi machina: euidens est opus in ea diuinum. Si verò, vt alijs visum est, super aquas posita sphæra: vel super ipsas fertur, vel in ipsis voluitur: etiam sic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de his, quæ non omnibus palàm sunt, incerta videatur adsertio: ad ea veniamus, quæ neminem latent. Quis astrorum cursus tanta ratione disposuit: ortusque eorum & occasus instituit? certisque & demensis temporibus vnicuiq; tenere cœli ambitum dedit? Quis ad occasum alijs etiam redire in ortum permisit? Quis imposuit modum cursibus Solis, vt horas, & dies, & menses, & temporum vicissitudines, diuersis motibus signet? & nunc hyemem, inde ver, æstatem, pòst & autumnum, certa cursus sui dimensione discernat? & semper eisdem vicibus anni orbem in cõsulta varietate constringat? quis, inquam, tanti ordinis moderatricem, non ipsam Dei pronunciet sapientiam? Et hæc quidem secundum illa nobis dicta sint: quæ de excelsorum disciplinis traduntur à Gręcis. Quid aũt & de his, quæ vel in terris, vel in mari videmus, nón ne euidenter edocemur, Dei in his non solùm opus esse: sed & Prouidentiam? Nam, quòd in terra montes excelsi, certis quibusque habentur in locis: vt ex his velut compressus & coangustatus aer, ordinatione Dei cogatur & exprimatur in ventos: ex quibus & fructus germen concipiant: & æstiuus ardor temperiem sumat: cùm Pleiades ignitæ, Solis ardoribus incanduerint. Sed dices: Cur & ardor Solis, vt temperies requiratur? &, quomodo fruges humanis vsib. necessariç maturesceret? Sed & illud aduerte, quod ad axem meridianũ, vbi plus est caloris, nõ multa datur nubiũ constipatio: G H

Marg.: *περὶ τῶν μετεώρων.* *A testimonio astronomorum, & mathematicorum.* *A cursu astrorũ probat Prouidentiam.* *Genes 1.* *Eodem modo & Eusebius P. 8. li. Præp. Euãgel. disputat.* *Ab effectu in rerum natura.* *Raræ pluuiæ ad axẽ meridianũ quare fint.*

A bus & visibilibus ratio exponitur, de superioribus ad inferiores numeros ordo di- *Per inferio*
rigitur. An non ita est? Et Senex ait: Valde bene prosequeris. Et Niceta: De mundi *ra ad supe-*
nunc ergo ratione prosequendum est: cuius prima quæstio in duas partes diuiditur. *riora perue*
Quæritur enim, vtrum factus sit, an non & si quidem non est factus, ipse erit illud *nitur.*
ingenitum, ex quo omnia. Si verò factus est, de hoc rursus quęstio in duas partes scin *Erudita*
ditur: Vtrum nam ex seipso factus sit, an ab alio? & si quidem à semetipso sit, excludi- *quæstionu*
tur sine dubio Prouidentia. *diuisio.*

Absurda, qualia admittantur negata prouidentia. Eadem argumenta proponuntur suprà, li. 3. Reco. eodemq; modo tractantur ab Eusebio P. lib 6. προπαρασκ. c. ἀνασκευαστικὰ περὶ εἱμαρμένης.

Si prouidentia non recipitur, frustra animus ad virtutem prouocatur: frustra iu-
stitia custoditur: quippe, si non sit, qui iusto pro meritis aliquádo restituat. [2] Sed ne.
anima quidem ipsa immortalis videbitur: si eam post absolutionem corporis, nullius
prouidentiæ excipiat dispensatio. Nam si doceatur esse Prouidentia, & per ipsam fa-
B ctus mundus: alia rursus, quæ discutiantur, occurrunt: requiretur enim, quomodo
sit Prouidentia? vtrum generaliter erga omnia? an specialiter erga partes? an & gene-
raliter erga partes? an & generaliter erga omnia? & specialiter erga partes? Genera-
lis autem intelligitur hoc modo: quasi ab initio Deus faciés mundum, ordinem de-
derit rebus, & cursum statuerit: & vltrà eorum curam, quæ geruntur, habere cessaue
rit. Specialis verò erga partes, hoc modo est, vt quorũdam quidem vel hominum, vel
locorum prouidentiam gerat: quorundam verò non gerat. Generalis aũt omnium,
& specialis partiũ simul: hoc modo est, quasi & ab initio omnia fecerit Deus: & vsq;
ad finem per singulos quosq; prouidentiam gerat: & vnicuiq; reddat pro actib. suis. 1.
Prima ergo illa propositio, quę dicit, quia ab initio Deus fecerit omnia: & cursu atq; *Contra Fa*
ordine rebus imposito, de reliquo nihil ad se reuocet: secundũ Genesim geri cuncta *tum, Gene*
confirmat. Ad hoc ergo primò respondebimus, & his præcipuè qui Deos colunt, & *simq; gene*
Genesim defendunt: qui vtiq; cùm immolant dijs, & exorant eos, sine dubio contra *ralem, ra-*
C Genesim se impetraturos aliquid sperant: & per hoc Genesim soluunt. Cùm verò ri *tio firmissi*
dent eos qui ad virtutem prouocant, & ad continentiã cohortantur: & dicũt, quod *ma.*
nemo possit facere aliquid, aut pati, nisi, quod ei fato decretum est, omnem profectò
cultum diuinitatis abscindũt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil possis,
quod non patiatur ratio decreti? Hæc interim aduersus illos dicta sint.

Nunc Niceta suam sententiam astruit, id est, Mundum factum esse.

Ego verò mundum dico à Deo factum, & ab ipso quandoque esse soluendum:
vt ille appareat, qui æternus est: & ad hoc factus, vt semper sit: & dignos se, recipiat
iudicio Dei.

Idem suprà. secundo extremo libro docet & Petrus.

Quòd autẽ sit alius inuisibilis mundus, qui hunc visibilem intra semetipsum con
tineat: posteà, quàm de visibili mũdo discusserimus, tunc & ad illũ veniemus. [1] Nunc
interim, quod factus sit mundus iste visibilis, testantur etiam philosophorum pluri- *Philosophi*
D mi sapientes viri. Sed ne videamur quasi egentes assertionibus, vti voluisse testibus: *etiam ali-*
de principijs eius, si videtur, quæramus. Corporeum esse mundum hunc visibilem, *quot mun-*
eo ipso, quòd est visibilis, satis constat. Omne autem corpus duas recipit differentias: *dum esse*
aut enim connexum est & solidum, aut diuisum & separatum. Et si quidem conne- *creatũ con*
xum fuit & solidum corpus, ex quo mundus factus est: & per diuersas species partés- *fitentur.*
que secundum differentias sui, corpus illud partium est & diuisum: necesse est intel-
ligi, fuisse aliquem, qui corpus, quod erat connexum & solidum, dirimeret: atque in
partes multas duceret, formasque diuersas. At si ex diuersis dispersisque corporum *Atomos*
partibus, omnis mundi hæc moles composita est & compaginata: necesse est nihilo- *intelligit.*
minùs intelligi, fuisse aliquem, qui in vnum dispersas colligeret: & diuersas rebus spe *Materia.*
cies induceret. Equidem plures philosophorum hoc magis sensisse, scio: quod ex v-
no corpore, quam illi materiam vocant, diuisiones ac discretiones conditor fecerit
Deus: quod tamẽ ex quatuor simplicibus, & in vnum temperamento quodã diuinæ

A patio: nec abundans copia imbrium funditur: ne morbus habitantibus generetur: humidæ enim nubes, si calore rapido coquantur, aërem corruptum & pestiferum reddunt. Sed & terra callidum imbrem suscipiens, non nutrimēta segetibus, sed perniciem præbet: in quo, quis dubitat opus esse diuinæ prouidentiæ? Denique Aegyptus, quia Aethiopicis è vicino flagrat ardoribus: ne insanabiles corruptelas aëris imbrium necessitate susciperet: campi eius non pluuiam, nubibus ministratam, sed terrenum quodammodo imbrem, Nilo inundate, suscipiunt. Quid de fontibus dicemus, & fluuijs? qui perenni in mare fluunt meatu? & per diuinam Prouidentiam, nec illis abundans deficit cursus: nec mare, tantas aquarum recipiens copias, vllum sentit augmentum: sed in eādem mensura, & ea, quæ conserunt, & ea, quæ ibi conser runtur, elementa perdurant. Sed dicis mihi, salsa aqua naturaliter consumit fluentū dulce, quod ei fuerit infusum. Et in hoc ergo manifestum est Prouidentiæ opus, vt salsum faceret illud elementum, in quod cursus omnium aquarū, quas ad vsum ho- B minibus præstiterat, declinauit: vti ne per tanta seculi spatia, repletus maris alueus, inundationem perniciosam terris & hominibus redderet. Nec ita quisquam insipiēs erit, vt hanc tantam rationem, tantamq; prouidentiā ab irrationabili natura arbitretur esse dispositam. Quid autem de virgultis? quid de animalibus dicam? nónne per Prouidentiam factum est: vt cùm senecta temporis resoluerentur, virgulta quidē vel plantis, vel seminibus, quæ ipsa dederint: animalia verò, per progeniē repararentur: & mira quadam dispensatione Prouidentiæ, nasci turo pecori lac præparatur in vberib. ac statim, vt natum fuerit, nullo docente, scit, vbi alimoniæ suæ horrea requirat? Gignuntur aūt non solùm mares, sed & fœminæ. vt ex vtroq; possit rursus constare posteritas. Sed ne, vt putant homines, viderentur hæc Naturæ quodam ordine, & non dispensatione fieri conditoris: pauca quædam ad indicium & documentum Prouidentiæ suæ, mutato ordine genus seruare iussit in terris: verbi gratia, vt per os conciperet Coruus: & per aurē Mustela generaret: vt aues nonnullę, sicut Gallinæ, inter- C dum oua vel vento, vel puluere concepta parerent: alia quædam animalia marē vicibus alternis in fœminam verterent, & sexum per annos singulos cōmutarent, vt Lepores: & Hyænæ, quas Beluas vocant. Alia etiam, ex terra orirentur, atque inde sugerent carnem, vt Talpæ: alia ex cinere, vt Viperę: alia ex putrefactis carnibus, vt Vespæ quidem, equinis: Apes autem, bubulis: alia ex fimo boum, vt Scarabæi. alia ex herbis, vt de ocymo. Scorpius: & rursus herbæ ex animalibus: vt, ex cornu cerui vel capræ, apij & asparagi. Et quid opus est plura enumerare, in quibus diuina Prouidentia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur: multimodis differentijs natiuitatem animalium constare voluit, ex quibus non irrationabilis rerum cursus: sed ipsius dispensatus ratione doceretur? An non & in hoc plenissimum demonstratur opus diuinæ prouidentiæ: vbi ex terra & aqua, ad vitam hominum semina iacta reparantur? Quę cùm terrę fuerint mandata, voluntate Dei humorē, quem susceperit gleba, velut vberib. suis seminib. immulget: aquis inest quædā vis spiritus à Deo dati D ex initio: cuius opere, habitus futuri corporis, in ipso statim semine formari incipit: & per culmū spicamq; restitui: turgefacto etenim ex humore seminū grano, per angustos quosdā venarū meatus, vis illa spiritus, quę inesse aquis data est, vtpote incorporea trāscurrens, ad incrementū, semina suscitat: & crescentium species format. Ministerio igitur humidi elemēti, cui vitalis ille spiritus insitus semper & ingenitus est, efficitur: vt non solū reparetur: sed, vt per omnia similis species & forma his, quæ iacta fuerint seminib. redeat. Quæ ratio, cui vel * breuē sensum habēti, per irrationabilem naturā, & non per diuinā sapientiā constare videbitur? Deniq; etiā hęc ad similitudinem humanæ natiuitatis formata sunt: videtur enim terra vuluæ locū tenere, cui semen iniectū per aquæ & spiritus vim, sicut supra diximus, & formatur, & alitur. Sed & in hoc admiranda est diuina prouidentia, quod videre nos quidē & agnoscere fecit, quæ fiunt: quomodo autem & qualiter fiant, in secreto posuit & in occulto: vt non indignis ad agnitionē subiaceāt: sed dignis & fidelib. cùm meruerint, patefiant.

Calidi imbres, pestilētes sunt.

De his copiosè et doctè Aristoteles in librum Meteorologicorum.

Aqua marina necessa= ria prouidentia salsa est.

Virgulta.

Quedā mutato natura ordine gignūtur.

Vide Plin. S. in natu= rali histo= ria. li. 10. c. 12. sed negat Aristoteles, lib. 3. de Animali bus, c. 6. Anaxagora aūt menda ciū esse ait, de Coruo quidem & Mustela.

Cætera manifestiora sunt.

Terra humorem tanquā vberibus cōcipit.

* Πλατωνικῶς.

* exiguum.

Terra vulua habet speciem.

Alia

Alia quæstio obiter ad probationẽ superiorũ argumentorũ adsumpta: Aqua nimirũ & spiritu constare oĩa. Probat hanc experiẽtia. Mihi quidem hac philosophia eò quoq; pertinere videtur, vt lubentiùs Ethnici Regenerationi, quæ fit in baptismo ex aqua & spiritu, credant. Aqua porrò dignitatem præ cæteris elementis agnoscit & celebrat Plin. lib. 31. nat. hist. cap. 1. Quippe, inquit, hoc elementum omnibus imperat cæteris. terras deuorant aquæ. flammas necant: scandunt in sublime: & cælum quoque sibi vendicant: ac nubium obtentu vitalem spiritum strangulant. Sic Hippocrates in primis plurimùm in terum natura tribuit Spiritui. Vide librum ipsius de Ventosis flatibus. Estq; hoc Platonicum dogma, à Virgilio elegantißimè sexto Aeneidos scriptum. E

Principio cœlum, terram, camposque liquenteis, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra.
Spiritus intus alit, &c. Quod nos spiritui, sanctißimo Deo, tribuimus: iuxta illud Danielis: Verbo domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Vt autem rebus ipsis & exemplis probemus, nihil omninò ex terrena substantia seminibus dari: sed totum ex elemento aquæ & spiritus, qui inest ei, virtute constare: pone mihi, verbi gratia, in cratêre aliquo amplißimæ magnitudinis, inijci terræ F talenta centum: & seminentur in eo diuersæ species seminum: vel olerum: vel etiam virgultorum. his præbeatur ad rigandum aqua sufficiens, & per annos plures adhibeatur ista diligentia: congregentur aũt semina, quæ collecta fuerint: verbi gratia, frumenti: vel bordei, aliarumque specierum per singulos annos seorsim: donec vnuscuiusque seminis aceruus, ad centum talentorum pondus ascendat: tum etiam arbores auulsæ radicitùs adpendantur: & his omnibus ex creaturæ sumptis, si adpendatur terra, centum sua nihilominus talenta salua restituet. Vnde ergo dicemus omne illud pondus, omnemq; quantitatem seminum diuersorum atque arborum surrexisse? nónne euidenter apparet, quod ex aquis? Terra enim, quod suum est, integrum tenet: aqua verò, quæ per singula iniecta est, nusquam prorsus est: ob potentem diuinæ conditionis virtutem, quæ per vnam aquæ speciem tantorum seminum virgulrorumque & substantias reparat: & species format: & genus fœnore multiplicato custodit. Ex quibus omnibus satis abundeq; patére puto, artifici sensu, & non G irrationabili naturæ opere cuncta effici, & vi vniuersa constare.

Aliud argumentum, ab opificio humani corporis sumptum. Pleniùs idem tractat F. Lactantius, libro peculiari de opificio hominis scripto. Habet hoc quoque Theodoretus Cyri Episcopus, Sermone 3. & 4. de Prouidentia.

Sed veniamus adhuc, si videtur etiam ad nostram, id est, ad hominis substantiam, qui est paruus in alio mundus: & consideremus, quanta sit ratione compositus: & ex hoc, præcipuè sapientiam cõditoris intelliges: qui cùm ex diuersis substantijs constet, id est, mortali & immortali: per artificem prouidentiam conditoris, societatem diuersitas non refugit: & quidem * longè à se substantijs. Alia nanque de terra sumitur, & à conditore formatur: alia verò ex immortalibus substantijs datur:

** longè à se i. diuersis.*

Quod hic ait Niceta, dari animum ex immortalibus substantiis: prudenter intelligendum de auctore, vel etiam natura animi, ne in hæresin Originis incidas, vel Apollinaris: quorum hic ex traduce: ille, ex particula diuina natura animam nasci & dari putauit.

Nec tamen ei per huiuscemodi coniunctionem honor immortalitatis infringitur: nec, vt quibusdam videtur, affectus, quibus ad hæc singula moueri posit. Nam H corpus, quod ex osibus & carnibus constat, initium sumit ex semine viri, quod è medullis calor eliciens, vuluæ, quasi terræ consignat: cui inhærens ex fonte sanguinis, paulatim rigatum in carnem & ossa producitur: atque in speciem auctoris iacti seminis reformatur. Et vide in hoc artificis opus, quomodo ossa, velut colũnas quasdam, quibus caro sustentetur ac portetur, inseruit: Tum deinde æqualis ex vtraque parte, id est, dextera ac læua, mensura seruetur: vt congruat pes, pedi: & manus manui: digiti quoque digitis: vt singuli ad singulos tota æqualitate concordent: sed & oculus oculo: & auris auri: quæ non solùm consona sibi & concordantia, sed & vsibus necessarijs apta formantur. Manus quidem, vt operi commodæ sint: pedes, vt gressibus: oculi, vt visibus seruiant: superciliorum excubijs custoditi: aures ad audiendum ita formatæ, vt cymbalo similes, suscepti verbi repercussum sonitum altiùs reddant

Semen ex medullis.
Ossa in corpore humano sunt pro columnis.
Proportio corporis humani, euidentis prouidẽtiæ argumẽtum.

A reddant,& vſque ad ſenſum cordis emittant.Lingua autẽ ad loquendum illiſa den- *Ideo praeci-*
tibus,plectri reddat officium: Ipſi verò dentes , alij vt incidant & diuidant cibos : & *fores dicti.*
interioribus tradant:interiores verò,vt in modum molæ conficiant & comminuãt: *Molares.*
quo opportuniùs ſtomacho traditi,coquantur:vnde & molares appellati ſunt. Sed
& nares cõmeandi flatus,& reddendi ac recipiendi gratia factæ ſunt:vt innouatione *Nares.*
ſpiritus,calor naturalis,qui ex corde eſt,vel accendi,vel refrigerari,cũ res popoſcerit,
queat,pulmonis officio:qui pectori inhærere datꝰ eſt:vt mollitie ſua palpet& foueat
cordis vigorẽ,in quo videtur vita conſiſtere:vita dico, non anima. Nam quid dicam
de ſubſtantia ſanguinis? quam velut fluuius ex fonte procedens , & vno priùs alueo *Sanguis.*
inuectus:tum deinde per innumeras venas, quaſi per areas deriuatus , totam huma-
ni corporis terram,vitalibus rigat fluentis,iecoris opere miniſtratus: quod ad effica- *Iecur.*
ciam digeſtionis ciborum,atque in ſanguinem mutandorum in dextro latere iacet. *Splen.*
In ſiniſtro verò , ſplenis eſt locus : qui trahere ad ſe & purgare quodammodo ſordes *Inteſtina*
B ſanguinis poſsit.Inteſtinorum quoque ratio,quanta eſt? quę idcirco longis nexibus *quare hu-*
in circulorũ ordinata ſunt modum,vt ſuſceptas digeſtiones ciborum paulatim ege- *mida.*
rant:quo neq; ad ſubitum inanes efficiant locos,& his,qui ſuperadditi fuerint,non
impediantur cibis . Membranæ autẽ in modum idcirco facta ſunt, vt ex ipſis ea,quæ
intrinſecus ſunt, humorem ſenſim ſuſcipiant: quo neque ſubitò effuſus exinaniſſet
interna:neq; denſiore cute prohibitus,arida,quæ intrinſecùs habẽntur,efficeret:&
totã hominis fabricam ſitis neceſsitate turbaret.Porrò verò fœminea poſitio,& vul *Vulua.*
uæ ſinus ad recipiendum germen,& confouendum viuificandumq; cõmodiſsimus,
quẽ non ratione & prudentia effecta eſſe,quæ facta ſunt,ſua deat? quòd in ea ſolùm
parte membrorum, à virili ſpecie fœmina diſcrepat, qua poſteritas ſata ſuſcipitur,&
fouetur? & rurſus virilis habitus ea tantummodo membrorũ parte immutetur,qua
ei vis ſerendi & generandi hominis ineſt? Et in hoc magnũ quidem teſtimoniũ Pro-
uidentiæ datur, ex neceſſaria diuerſitate membrorum : ſed ibi maius, vbi in habitus
C ſimilitudine,vſus diuerſitas,& officij varietas inuenitur.Nam mammillæ viris æquè
ſunt ac fœminis:ſed fœminarum ſolæ ſunt , quæ lactis munere replentur : vt ſtatim,
vbi genuerint,apta ſibi paruulus inueniat nutrimẽta.Quòd ſi tanta ratione videmus
in homine membra diſpoſita, vt cum in cæteris omnibus ſimilis habitus videatur:in
his tantummodo diſcrep[illegible], in quibus vſus diuerſitatem requirit: & neq; in viro ali
quid ſuperfluum,aut egens,neq; in fœmina,quod deſit,videamus:vel, quod abun-
det: quis ex his omnib. non euidenter agnoſcat rationis opus,& ſapientiam cõdito- *Cumulo*
ris? His adſtipulatur etiam cæterorũ animaliũ rationabilis diuerſitas: & ſuo quodq; *quodam κὐ*
vſui miniſterioq; conueniens. Hæc teſtatur & arborum varietas, herbarumq; diuer *συναθροισ-*
ſitas,tam ſpecie variata: quàm ſuccis. Hæc aſſerit & permutatio temporũ, in quatuor *μῷ, abeſſe*
diſtincta viciſsitudines : & certis horis, diebus, menſibus, annum circulus claudens: *etiam natu-*
& ne vnam quidem horã ſtatutę rationis excedens: hinc denique etiam mundi ipſius *ra docet*
ætas certa & ſtabili ratione, concepto annorum numero cenſetur. Sed dices, quando *Prouerb.*
D mundus factus eſt,& quare tam tardè? Hoc poſsis obtẽdere, etiamſi antè factus fuiſ- *Alia πρό-*
ſet: diceres enim, cur non & ante hoc? & ita immẽſa ſæcula trãſcendens, ſemper poſ- *ληψις, de*
ſis requirere, cur non & ante hoc? Sed nobis nunc ſermo non de eo eſt, ſed num om *tẽpore crea-*
ninò factus ſit? Si enim factum conſtat, neceſſariò potẽtis & ſummi artificis opus eſt: *tionis mun-*
quod ſi conſtat, quando eum facere voluerit, ſapientis artificis arbitrio iudicioque *di, δι᾽ ἐνστά-*
relinquendum eſt. Niſi videatur tibi omnis hæc ſapientia, quæ tam immanem mun- *σεως ſolu-*
di machinam ſtruxit: & ſingulis quibuſcunque rebus, formas & ſpecies dedit: qua- *ta, doctiſsi-*
rum habitum non decori ſolùm conuenientem, ſed & futuris vſibus aptiſsimum & *mè.*
neceſſarium poneret, hoc eam ſolùm fugerit: quo tam magnificæ conditionis opor- *ἐρωτικῶς*
tunum tempus abſumeret. Eſt apud illum profectò certa ratio : ſunt euidentes cau-
ſæ: cur, & quando, & qualiter fecerit mundum : quas hominibus, quibus hæc, quæ
ante oculos poſita ſunt,& de eius Prouidentia conteſtantur, inquirere & intellige-
re pigrum fuit: aperiri vtique non oportuit: quæ enim in occulto habentur, & intra

Conclusio Nicetæ.

sapientiæ sensus, velut intra regios thesauros recondita sunt, nemini patent: nisi his, qui ab illo didicerint, apud quem signata sunt hæc & reposita. Deus ergo est, qui fecit omnia: & ipse à nemine factus est: qui autem Naturam pro Deo nominant, & per Naturã facta esse cuncta testantur, latet eos appellationis suæ error. Si enim Naturã irrationabilem putant, stultissimũ est, rationabilem facturam ab irrationabili facto re progredi: Si verò ratio est, id est, ὁ λόγος, per quam facta constat vniuersa: superfluò nomen immutant, vbi de conditoris ratione profitẽtur. Ad hæc si quid habes pater, prosequere. Hæc cùm Niceta dixisset, Senex ita respondit: Tu quidem fili prudenter, & fortiter prosecutus es, adeò, vt meliùs dici posse de Prouidentia non putem. Sed quoniam hora iam multa est: crastino, ad hæc, quæ persequutus es, respondere aliqua volo: de quibus, si mihi satisfeceris, gratiæ me fateor debitorem. Et his à Sene dictis, surrexit Petrus. Quidam verò ex adstantium Laodicensium primas, rogabat Petrum & nos, vt senis indumenta, quæ habebat, sordida & scissa, mutaret: quem Petrus & nos amplexi, & collaudantes pro honesta & optima voluntate sua, dicebamus: Quia nec nos ita insipientes sumus, & impij, vt, cui tam preciosa verba concredimus, non multò magis etiam hæc, quæ ad vsus corporeos sunt necessaria, præbeamus: quæ eum & libenter suscepturum credimus, tanquam à filijs patrem: sed & tectum nobis & vitam communem fore credimus. Hæc cùm nos diceremus: & ille primarius ciuitatis, summa vi, & blandimẽtis plurimis auellere à nobis cuperet Senem: nos verò eò vehementiùs retineremus: omnis populus acclamauit, vt illud magis fieret, quod ipsi placeret Seni: & cùm silentium factum fuisset, Senex iuramento præuenit, dicens: Hodie apud nullum manebo: neq; ab aliquo quicquam suscipiam: vti ne alterius delectio, alterius tristitia fiat: hæc enim postmodũ, si visum fuerit, fieri possunt. Et cùm hæc dixisset Senex, Petrus ait ad primarium ciuitatis: Quoniam nostri præsentia, bonam voluntatem tuam ostendisti, tristem te non oportet abscedere: sed accipiemus abs te gratiam pro gratia: domum tuam nobis ostende, & præpara eam, vt crastino disputatio, quæ futura est, habeatur: & si qui volunt adesse ad audiẽdum, permittantur. Quæ cùm audisset primas ciuitatis, valde gauisus est: sed & omnis populus libenter audiuit. Cumque discessissent turbę, domum suam ostendit: discedere autem & Senex cœpit. Ego tamẽ vni ex pedissequis meis imperaui, clàm subsequi vestigium Senis: & discere, vbi maneret. Nos autem cùm redissemus ad hospitium, enarrauimus omnia fratribus, quæ nobis cum Sene habita sunt: & ita, ex more cibo sumpto requieuimus. Die autem postera Petrus maturè surgens, suscitauit nos, & perreximus pariter ad locum secretum, in quo & pridie orationis causa fueramus: atque inde post orationem, dum veniremus ad constitutam domum, in itinere monebat nos, dicens. Audite me conserui dilectissimi. Bonum est, vt vnusquisque vestrûm, secundum quod potest, prosit accedentibus ad fidem religionis nostræ: & ideo non vos pigeat secundum sapientiam, quæ vobis per Dei prouidentiam collata est: differentes instruere ignaros: & docere, ita tamen, vt his, quæ à me audistis, & tradita sunt vobis, vestri tantùm sermonis eloquẽtiam societis. Nec aliquid proprium, & quod vobis non est traditum proloquamini, etiam si vobis verisimile videatur. Sed ea, vt dixi, quæ ipse à vero Propheta suscepta vobis tradidi, prosequamini: etiam si minus plenæ adsertionis esse videbuntur. Hinc enim sæpe contingit declinare quosdam à veritate, dum speciem sibi verioris & validioris veritatis, proprijs cogitationibus reperisse se credunt. His à Petro dictis, libenter annuimus: dicentes ei, nihil nos acturos, nisi quod ipsi videretur. Tum ille: Vt ergo, inquit, sine periculo exerceamini: me corã disputate singuli: ita, vt vnus alij succedat, ac suas vnusquisq; explicet quæstiones. Nunc ergo, quomodo hesterno die Niceta sufficienter disseruit: hodie sermonem faciat Aquila: & post Aquilam Clemens: inde, ego: si tamen etiam me res poposcerit aliquid addere. Intereà, dum huiuscemodi sermones cedimus, ad domum ventum est: in qua suscipiens nos paterfamilias, introducit ad locum quendam, in similitudinem theatri collectum, & pulchrè exædificatum: in quo turbas

Finis disputationis prioris Senis cum Niceta.

Pedissequi Clementis.

Petrus sermoni veritatis nihil vult addi, nisi eloquẽtiam.

A turbas plurimas ex tempore noctis operientes nos reperimus: inter quos & Senex, qui pridie nobiscum disputauerat. Itaque medium habentes Petrum, ingredimur etiam nos, circumspicientes, sicubi cerneremus Senem: quem prior Petrus videns in medio turbæ latitantem, euocauit ad se, dicens: Clariorem multis animam possidés, cur in occulto lates? & verecundia contegeris? accede huc magis, & quæ tibi videntur, exsequere. Vbi hæc dixit Petrus, statim turbæ locum dare cœperunt Seni. Cúmque accessisset, ita cœpit: Eorum, quæ die hesterno prosequutus est iuuenis, etiamsi verba non memini: sensum tamen & ordinem teneo: & ideo necessarium puto propter eos, qui hesterno non adfuerunt, ἀνακεφαλαίωσιν facere eorum, quæ dicta sunt, & breuiter cuncta repetere: vt etiamsi me aliquid effugerit, ab eo, qui prosequutus est, præsente, commonear. Hic ergo fuit hesternę disputationis sensus, quòd omnia, quæ videntur, quoniam certa mensura & arte, formaque ac specie constant, sine dubio à sapiente virtute facta sint: vt rationis ipsius Prouidentia mundus regatur: eti-

Altera disputatio Senis Fausti, cũ Aquila.

Ἀνακεφ. i. summatim repetere dicta. Vulgo vocant Recapitulationem.

B amsi nobis ea, quæ geruntur in mundo, minùs rectè geri videantur. Consequitur autem, vt si creator omnium Deus est ac mens, sit etiam iustus: quòd si iustus est, necessariò iudicat: si iudicat, necesse est, vt homines de suis actibus iudicentur: & si de actibus suis vnusquisque iudicatur, erit ergo inter iustos & peccatores, iustum quandoque discrimen.

αὕτη ἡ παντὸς τοῦ λόγου περιοχή, ἤδ' ὑπόθεσις. hoc fuit totius orationis argumentum.

Hæc fuit, vt opinor, totius verbi continentia. Si ergo ostendi potest, quod mens ac ratio cuncta condiderit: consequens est: & ea, quæ sequuntur, ratione & Prouidentia geri. Si verò Natura imprudens & cæca gignit vniuersa, perimitur sine dubio iudicij ratio: nec discussio peccatorum, ac benefactòrum remuneratio sperabitur: vbi iudex non est. Quia ergo omnia in hoc pendent, & huic capiti adhærent: non indignemini, si fortè paulò latiùs discuti hæc & pertractari voluero. In hoc enim mihi ad omnia, quæ proponuntur, velut prima ianua clauditur: & ideo hanc mihi ante om-

Prima ianua ad agnitionem Dei.

C nia aperiri volo. Nunc ergo audite, quæ dico. & respondeat mihi, si quis vestrûm volet: non enim erubescam discere, si audiero, quod verum est, & rectè dicenti acquiescere. Igitur hesterno à te habitus sermo, qui adserebat, quòd arte, & mensura, & ratione cuncta constarent, non valde me suadet, mentem rationemque esse, quæ fecerit mundum: multa enim habeo, quæ ostendam competenti mensura, ac forma, & specie constare, nec tamen per mentem condita ac rationem. Tum præter ea video multa inconditè, inconsequenter, iniustè geri in mundo, & sine Genesis cursu nihil fieri posse: quod post omnia etiam ex meipso manifestissimè adprobabo. Hæc cùm Senex diceret, Aquila respondit: Quoniam ipse proposuisti, vt ad ea, quæ diceres haberet copiam respondendi, qui velit: concedit mihi frater meus Niceta hodie facere sermonem. Et Senex: Prosequere, ait, fili, vt vis. Et Aquila respódit. Promisisti, quòd ostenderes multa esse in mundo, quæ formam ac speciem æquali ratione collectam gerant: quæ tamen cõstet, non effici per conditorem Deum. Nunc ergo, quod pro-

Proponit Senex, obijciens, multa in rerũ natura esse ἄτακτα: quæ à Deo vel per Prouidentiam facta dicere, sit absurdum.

D misisti, ostende. Et Senex: Ecce arcum videmus in cœlo, circulum tenere omni mensura collectum: & habere speciem veri: quam fortassis nec mens cõcedere, nec describere ratio potuisset: nec tamen hic ab aliqua mente fit. Ecce in breui totum proposui, responde ad hæc. Tum Aquila: Non continuò, inquit, si quid ex typo & forma exprimitur, id intelligitur à ratione esse: ac sine méte non fieri posse: quoniam typus ipse, qui exprimit figuras ac formas, non sine méte factus est. Verbi causa: cera, si adfigatur sculpto annulo, imaginé quidem & figuram sumit ex annulo, qui sine dubio sensu caret: sed annulus, qui exprimit effigiem, manu artificis sculptus est: & mens fuit ac ratio, quæ typum annulo dedit. Ita ergo & arcus exprimitur in aëre: Sol enim nubibus rarescentibus radios suos imprimés, & humori nubilo velut ceræ molli adfigens orbis sui typum, arcus specié reddit: & efficit hoc ipsa, vt dixi, repercussio splendoris Solis in nubibus, atque ex illis fulgorem circuli eius reddens: fit autem hoc non semper, sed cùm oportunitatem sui, humectæ nubes rarescendo præstiterint.

1. obiect. Arcus cælestis non fit ab aliqua mente.

ὁμοίωμ.

Arcus in cælo ex repercussione solis vide Aristot lib 3.

περὶ μετεώρων. Plinius lib. 2. c. 59.

Vnde & rursus, cùm densantur nubes & coëũt, arcus forma resoluitur, & exolescit: E denique nunquam sine Sole & nubibus arcus apparet: sicut nec sine typo & cera, & alia huiusmodi materia, exprimitur imago. Non ergo mirum est, si conditor Deus ex initio fecit typos, ex quibus nunc formæ exprimãtur ac species. Simile autem hoc & illi, quod ab initio Deus elementa insensibilia creauit: quibus ad reliqua omnia formanda, & explicanda vteretur. Sed & qui statuas formant, typum priùs luci vel ceræ fingunt: & ex ipso redditur statuæ effigies: tum deinde & vmbra redditur ex statua, quæ vmbra per omnia formam ac similitudinem statuæ gerit. Quid ergo, dicemus insensibilem statuam formare vmbram, tam diligenti, quàm ipsa statua est, ratione collectam: an illi sine dubio adscribetur vmbræ collectio, qui & statuam finxit? Si ergo tibi videtur hoc ita se habere: & sufficit, quod de hoc dictum est: ad alia inquirenda veniamus: aut si aliquid adhuc deësse putas, repetamus.

2. obiect.

Et Senex ait: Volo, vt repetas de hoc: sunt enim & alia multa, quæ similiter fieri video: nam & fructus ar- F borum simili modo pulchrè formati, & in rotundum mirè collecti, nascuntur: & foliorum species ingenti decore formatur, atque exquisita arte viridis membrana contexitur. Tum prætereà pulices, mures, lacertas, & his similia, nunquid & hæc dicemus à Deo fieri? Vnde ex his vilioribus, coniectura capitur meliorum: quod nequaquam mentis arte formentur.

Contemptissima quæq; animalia à Deo creantur.

Benè, inquit Aquila, de foliorum textura, & de paruis animalibus colligis, quod ex his fides etiam melioribus deroganda sit: sed non te ista decipiant, vt putes quasi duabus solis manibus operantem Deum, non posse vniuersa complere, quæ fiunt: sed memento quomodo hesterno tibi frater meus Niceta respondit, & mysterium ante tempus aperuit, verè quasi cum patre loquens: & cur, & quo modo fiant, hæc, quæ inutilia videntur, exposuit.

Eadem primâ Recognitione Barnaba Euangelium docẽts obiecta, retulit suprà B. Clemẽs. βίαιος.

Et Senex: Cur ista inutilia voluntate illius summæ mentis fiant, velim à te audire. Si inquit, liquidò apud te cõnstat, quòd mentis & rationis opus in ipsis est, tum demum tibi etiam cur facta sunt, dicere non pigebit: & quod iustè facta sint, edocere. Ad hæc Senex G respondit: Non possum fili, ea, quæ videntur ex arte formata, dicere per mentem fieri: propter cætera, quæ iniustè & inordinatè fieri videmus in mundo. Si te, inquit Aquila, ea, quæ inordinatè fiunt, dicere, quòd per prouidentiam Dei facta sint, non sinunt. cur non ea, quæ ordinatè fiunt, dicere te, quòd à Deo facta sint, cogunt? & quia irrationabilis Natura, opus rationabile proferre non possit? Certum est enim,

Solutio.

nec omninò negamus, quia in hoc mundo quædã ordinatè quędã inordinatè fiant: ea ergo, quæ rationabiliter fiunt, crede: quòd per prouidentiã fiant: quæ verò irrationabiliter & inordinatè, quia naturaliter eueniãt, & fortuitò accidant: Miror autẽ non aduertere homines: quia vbi sensus est, possunt res ordinatè fieri & inordinatè: vbi autem nullus est sensus, neutrum omnino effici: nam ratio ordinem facit: ordinis autem cursus, si contrarium quid acciderit, quod ordinem turbet: necessariò inordinatum aliquid profert. Et Senex: Hoc ipsum mihi à te ostendi volo. Non, inquit Aquila, morabor. Duo visibilia signa monstrantur in cœlo, vnum Solis, a- H liud Lunæ: hæc sequuntur & aliæ quinque stellæ, diuersos & proprios singulæ explicantes cursus.

Genes. 1.

Hæc ergo Deus posuit in cœlo, quibus aëris temperies pro ratione temporum dispensetur: & ordo vicissitudinum permutationumque seruetur. Horum autem ipsorum ministerio & si quando pro peccatis hominum plaga & correptio terris inijcitur: perturbatur aër: lues, animantibus: corruptio, frugibus: pestilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit, vt vno eodemque ministerio, & seruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm est incredulis & imperitis, quòd cursus Solis vtilis & necessarius mundo, per Prouidentiam datus semper ordinatus habeatur. Lunæ verò, ad comparationem cursus Solis, in augmentis & detrimentis suis apud imperitos inordinati cursus videntur & incompositi. Nam Sol certis distinctionibus & ordinatis mouetur: ex ipso enim sunt horæ: ex ipso, dies, cùm ascenderit: ex ipso etiam, nox, cùm occiderit: ex ipso, menses & anni numerantur: ex ipso, vicissitudines temporum fiunt: dum ad superiora conscendens, ver tem-

perat:

A perat: vbi autem ad summum cœli venerit, æstiuos accendit calores: decidens rursus, autumni temperiem reddit: vbi verò ad inferiorem redierit circulum, ex glaciali compage cœli, rigorem nobis hyberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latiùs disseremus. Nunc interim, cùm sit iste minister bonus, ad vicissitudines temporum moderandas: tamen, vbi secundum voluntatem Dei correptio mortalibus datur, incandescit acriùs, & vrit mundum vehementioribus flammis. Similiter autem & Lunæ cursus, atque hæc, quæ imperitis videntur, inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: agmentis enim eius detrimentisque mira quadam prouidentiæ arte, omne, quod gignitur, alitur, & crescit: de quibus latiùs prosequi possemus, & aperire de singulis rationem, nisi nos propositæ quæstionis ordo reuocaret. His tamen ipsis eisdemque ministerijs quibus gignuntur, aluntur, augentur vniuersa: cùm fuerit iusta aliqua ex causa ordinis instituti mutata temperies: corruptio oritur & intemperantia: vt in homines, sicut suprà

B diximus, castigatio, Dei voluntate, procedat. Sed fortasse dices: quid? quòd in ista communi castigatione similia impij patiuntur & pij? Verum esse etiam nos fatemur: sed pijs, castigatio ad profectum cedit, vt in præsenti vita adflicti, purgatores veniant ad futuram: in qua perpetua eis requies præparata est. Simul autem, vt & impij aliquantulum ex ipsorum castigatione proficiant: aut iusta in eos feratur iudicij futuri sententia, cùm in eisdem castigationibus, iusti quidem gratias egerint Deo: iniusti autem, blasphemauerint. Igitur cùm in duas partes rerum diuidatur opinio, quòd alia per ordinem, alia contra ordinem fiant: ex his quidem, quæ secundum ordinem fiunt, oportuit credi esse prouidentiam: de his verò, quæ contra ordinem geruntur, causas requirere ab his, qui eas per doctrinam propheticam dedicére: quibus enim innotescere potuit sermo propheticus, sciunt, quando, & ob quam causam ærugo, grando, pestilentia, & horum similia per singulas quasque generationes exorta sint: & ex quibus peccatis hæc ad vindictam data sint: vnde humano generi cau

Obiectio alia διὰ προλήψεως. Quamobrē pij cum impijs aliquādo affligantur.

C sa tristitiæ: vnde gemitus ac dolores acciderint: vnde etiam tremoris languor aduenerit: & quod hæc ab initio fuerit vindicta parricidij. Nam ab origine mundi nihil horum fuit: sed ex impietate hominum, initium mala ista sumpsére: & inde semper crescentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina Prouidentia iudicium erga omnes statuit: quia præsens seculum non erat tale, in quo vnicuique possit pro meritis dispensari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominum mundo acciderunt, malis, illa contemplanda sunt, quæ ab initio, cùm nullæ malæ causæ existerent, bene & ordinatè instituta sunt: denique ad indicium eorum, quæ ab initio fuére, inueniuntur nonnullæ gentes, alienæ ab huiusmodi malis. Nam Seres, quia castè viuunt, expertes habentur horum omnium: quia neque, post conceptum adiri vltrà apud eos fœminam, fas est: neq;, cùm purgâtur, carnibus ibi immundis vllus vescitur: sacrificia nemo nouit: secundum iustitiam omnes sibiipsis iudices fiunt. Idcirco neque castigantur istis plagis, quas suprà diximus: & plurimum tem-

Calamitates nobis in vindictam data sunt.

D poris in vita durantes, absq; ægritudine finiunt vitam. Nos autem miseri, velut cum serpentibus pessimis habitantes, cum hominibus dico iniquis, perferimus necessariò cùm ipsis afflictionum plagas in hoc mundo: sed spem gerimus, ex consolatione futurorum bonorum. Si propter iniquitates, inquit Senex, aliorum, cruciantur etiam iusti, oportuit Deum tanquam prouisorem iubere hominibus, vt non facerent ea: ex quibus, necesse esset cum iniustis affligi etiam iustos: aut faceret emendationem aliquam, aut purificationē mundo adhiberēt. Iussit, inquit Aquila, Deus hæc, & dedit præcepta per Prophetas, quomodo homines viuere deberent: sed & hæc cōtempserūt: imo verò & eos, si qui fortè obseruare cupiebant, diuersis iniurijs afflixerūt: donec etiam ipsos a proposita obseruatione deijcerēt, & ad incredulitatis nibilómi nus verterent turbam: sibiq; similes efficerent. Propterea denique ab initio cum fuisset omnis terra maculata peccatis, Deus diluuiū mundo induxit, quod vos sub Deucalione factū dicitis: & tunc vnū quendam iustum cum filijs suis in Arca reseruauit:

Seres innocente, mitesq; esse testantur & Plin. lib. 6. ca. 17. nat. hist. Populi orientales, lanitio nobiles. Vnde Sericum dicitur Solinus idem refert in Polyhistore, cap. 63. Ezech 2. Peccatū diluuio vltus est Deus.

& cum eo omnium ſeminum, omniumq́ue animantium genus. Et tamen etiam, qui E ex ipſis nati ſunt, tempore intercedente, rurſus ſimilia prioribus agunt: obliuioni enim, quæ acciderant, data ſunt: ita, vt poſteri ne hoc ipſum quidem crederent, quod diluuiũ factum eſt: Vnde & ſtatuit Deus in præſenti ſeculo vltrà non fieri diluuium: alióqui ſecundum rationem peccatorum, neceſſe erat etiam per ſingulas generationes hoc fieri, infidelitatis gratia: ſed magis indulſit per ſingulas gẽtes, angelos quoſdam agere principatum, qui malis gaudent: quibus tamẽ ea conditione poteſtas aduerſum vnumquemque mortalium data eſt, ſi priùs ſe ipſe quis peccando eis feciſſet obnoxium: donec adueniret ille, qui bonis gaudet: & compleretur per ipſum numerus iuſtorum: & per omnem mundum creſcente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas: & innoteſceret omnibus, quod omne, quod bonum eſt, à Deo ſit. Ex arbitrij autem libertate vnuſquiſq; hominum, dum incredulus eſt de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc ſunt, quæ videntur in mundo contra ordinem geri: quibus cauſas, vt eſſent, infidelitas dedit. Miranda igitur per omnia eſt diuinæ Prouidentiæ diſpenſatio: quæ his, qui initio fuerint, bonam quidem viam vitæ incedentib. bonis incorruptibilibus dedit perfrui: vbi verò peccauerint, mali originem peccato pariente ſumpſerunt. Et vnicuiq; bono quaſi quodam coniugij fœdere, ex parte peccati ſociatum eſt malum. F

Omne bonum à Deo Iacob. 1.

Malum bono tanquã ex fœdere adhæret.

Sic Phauorinus apud Gellium, libro ſexto, ca. primo: non per naturam ait, ſed κατὰ παρακολούθησιν ſiue iuxta conſequentiam mala eſſe. quòd ex contrario conſequatur, vt cùm in rerum natura bona ſint, contrà ſint & mala. At hi Adã noſtri Euaque peccatum neſciére.

Quoniam quidem humano ſanguine terra polluta eſt: & aræ dæmonibus ſuccenſæ: aerem quoque ipſum inceſto ſacrificiorum fumo temerârunt: & ita demum corrupta priùs elementa, hominibus corruptelæ vitium, velut radices ramis ac fructibus tradiderunt. Vide ergo in hoc, vt dixi, quàm iuſtè vitiatis rebus Prouidentia diuina ſuccurrat: vt quoniam bonis Dei, mala, quæ ex peccato originem ſumpſerant, G ſociata ſunt: duabus his partibus, duos principes poneret. & ei, qui bonis gaudet, bonorum ordinem: qui ad fidem Prouidentiæ ſuæ, credentes adducere ſtatuit: ei verò, qui malis gaudet, ea quæ contra ordinem & inutiliter gerũtur: ex quibus ſine dubio etiam prouidentiæ fides in dubium veniat: & habita eſt per hoc à iuſto Deo iuſta diuiſio. Hinc ergo eſt, quod cùm ordinatus aſtrorum curſus, fidem faciat manu artificis conditũ mundum: rurſum conturbatio aëris, aura peſtilens, fulminũ vagi ignes, Prouidentiæ opus refellant. Habent enim, vt diximus, ſingula quæq; bona, contraria & coniuncta ſibi mala: vt fœcundis imbrib. grando inimica eſt: vt rori placido, rubiginis eſt ſociata corruptio: vt ventis lenibus, procellarum turbines iuncti ſunt: fructuoſis arboribus, infructuoſæ: herbis vtilibus, noxiæ: animalibus mitib. fera & pernicioſa connexa ſunt: Hęc autem omnia poſtea ſunt à Deo, pro eò, quòd hominibus voluntas arbitrij à bonorum propoſito diſceſsit: & declinauit ad mala. Igitur in omnibus mundi rebus habetur iſta diuiſio: & ſicut ſunt pij, ita & impij: vt ſunt Prophetæ, ita & falſi Prophetæ. Sed & apud Gentiles ſunt philoſophi, ſunt & falſi philoſophi. Iudæorum quoque circuncisionem Arabicæ gentes, aliæq́ue plurimæ ad miniſterium ſuæ impietatis imitati ſunt: Sic & diuino cultui, eſt contrarius dæmonum cultus: & baptiſmo, baptiſmus: H

Arabes circũciſionem Iudæorum ſunt imitati. Abuſus multarum rerum.

Vt Marcion. ter repeti lucre baptiſma dixit: teſte Epiph. hæreſi 42. Et Eunomius docuit Ἀναβαπτισμούς: Nicephorus Call. libr. 11 cap. 11.

Et legi, leges: & Apoſtolis, pſeudapoſtoli: & doctoribus, falſi doctores. Et inde eſt, vnde apud philoſophos, alij aſſerãt prouidentiam: alij negent: alij vnum Deum, alij plures defendunt. Vſq; ad hoc res deniq; acceſsit, vt cùm verbo Dei fugentur dæmones: per quòd eſſe prouidentia declaratur: inuenerit ars magica, ad infidelitatem confirmandam, quò etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic ſerpentũ venena mitigare carminibus, inuentum: & verbo ac poteſtati Dei contrarias inducere ſanitates. Angelis quoq; Dei contraria reperit ars magica miniſteria: animarũ ſuſcitationes cõtra

hæc,

A hæc,& figmenta dæmonũ potens. Et ne multa enumerãdo, sermonẽ longiùs trahã: nihil omninò est, quod fidẽ prouidentiæ facit,& nõ habeat è cõtrario aliud ad infidelitatẽ paratũ: & ideo qui ignorãt istam diuisionẽ rerum, pro his, quæ à semetipsis discordant in mundo, nõ putant esse Prouidentiã. Sed tu pater, quasi vir sapiens, ex ista diuisione elige partẽ, quæ ordinẽ seruat, & fidẽ Prouidentiæ facit: & nõ solùm sequaris illam partẽ, quæ cõtra ordinẽ currit: & prouidentiæ derogat fidẽ. Ad hæc Senex respondit: Da mihi viã, fili, qua possim ex duobus istis ordinibus, quorũ alter asserit, alter refutat prouidentiã. vnum aliquẽ in meis sensibus cõfirmare. Rectũ, inquit Aquila, habenti iudiciũ facile discrimẽ est: nam & hoc ipsum, quod ais, ordo & inordinatio, ab artifice fieri potest: nã. verbi gratia, ponamus de excelsa rupe abruptum saxũ in præceps ferri, idq; illisum solo in multa fragmenta cõminui: nunquid euenire vllo modo potest, vt in illa multitudine fragmentorũ, inueniatur vnũ saltẽ fragmentũ, in quo perfecta aliqua species per omnia habeatur ac forma? Et Senex
B respondit: Nõ potest. Quod si adsit, inquit Aquila, signorũ artifex, excisum de monte saxũ manu artifice & sensu rationabili formare, in quã velit speciem, potest. Et Senex. Verum, inquit, istud est. Ergo, ait Aquila, vbi sensus nõ est rationabilis, nulla species ex integro formari potest: vbi aũt sensus est artifex, ibi & forma, & informitas esse potest: verbi gratia, si excidat è mõte saxũ artifex, cui formã velit imponere: necesse est, vt id primò informe cædat & barbarũ: tum deinde paulatim excudens, & ad libram suæ artis exsculpens, exprimat formã, quam mente conceperit. Ita ergo ex informitate vel deformitate, artificis manu peruenitur ad formã: & vtrunq; ab artifice procedit: simili igitur modo, & ea, quæ in mundo geruntur, per artificis prouidẽtiam fiunt, etiãsi minùs ordinata videantur. Et ideo, quia tibi duæ istæ innotuerunt viæ, earũq; accepisti diuisiones, fuge infidelitatis viam, ne fortè perducat te ad illum principem, qui malis gaudet: sequere fidei viam, vt peruenire possis ad Regem illũ, qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc Senex respondit: Cur aũt & princeps ille, qui *Alia quæstio de materia & auctore.*
C malis gaudet, factus est? &, vnde factus est, aut, non est factus? Aquila ait: Alterius temporis est iste tractatus: verùm, ne expers abeas etiam huiùs respon̄sionis, pauca tibi de hoc quoq; insinuabo. Præscius omniũ Deus ante constitutionẽ mundi, sciens, *Cur facti dæmones?* quod futuri homines, alij quidem ab bona, alij verò ad cõtraria declinatiori essent, eos, qui bona elegerint, suo principatui, & suæ curæ sociauit: atq; hæreditatem sibi eos propriã nominauit: eos verò, qui ad mala declinarent, Angelis regendos permisit: *his, qui non per substantiã, sed per propositũ cum Deo permanere noluerunt, *Vnde?* inuidiæ & superbiæ vitio corrupti: dignos ergo dignorũ principes fecit. Ita tamẽ eos tradidit, vt nõ habeant potestatem in eos faciendi, quod volunt: nisi statutũ sibi ab initio terminũ transeant. Hic est aũt statutus terminus, vt, nisi quis priùs fecerit dæmonum voluntatẽ: dæmones in eo non habeant potestatem. Et Senex ait. Magnificè prosequutus es, fili: superest nunc, vt dicas, vnde sit substantia mali? si enim à Deo facta est, fructus malus radicem culpabilem docet: videtur enim & ipsa malæ natu-
D ræ: si verò coæterna fuit hæc substantia Deo, quomodo potest, quod equaliter ingenitum & coæternũ est, alteri esse subiectum? Nõ semper fuit, inquit Aquila: sed neq; si ex Deo facta sit, continuò necesse est, etiam conditorem eius talem videri, quale est illud, quod ab eo factum est: nam substantias quidem Deus fecit omnium. Sed si rationabilis mens, quæ à Deo facta est, nequaquã conditoris sui legibus acquiescit: & modum statutæ sibi temperantiæ excedit, quid hoc ad conditorẽ spectat? vel si aliqua est ratio hæc superior, ignoramus: neq; enim de singulis ad perfectum scire possumus: & de his præcipuè, pro quibus non sumus iudicandi, cur ignoremus. Ea verò, pro quibus iudicandi sumus, facillima sunt ad intelligendum: & penè vno sermone absoluuntur. Omnis enim propemodum actuum nostrorum in eo colligitur obseruantia, vt, quod ipsi pati nolumus, ne hoc alijs inferamus: sicut enim ipse occidi non vis, caueas oportet, ne alium occidas. Et, sicut tuum non vis violari matrimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non vis? nec ipse facias: *Christiani quædam tutiùs ignorãt, quàm inuestigãt.*

&intra hanc regulam, humanorum gestorum singula quæque concurrunt. Tum E
Senex: Næ ægrè, inquit, accipias fili, quod dicturus sum: sermones tui quamuis vali-
di sint: non possunt tamen flectere me, vt credam, fieri aliquid posse extra Genesim.
Scio enim, omnia mihi necessitate Genesis accidisse: & ideo suaderi mihi nõ potest,
quod vel bene, vel malè agere in nostra potestate sit: & si actus nostros in potestate
non habemus, non potest credi futurum esse iudiciũ: per quod vel malis, pœnæ: vel
bonis, præmia tribuantur. Deniq;, quoniam te imbutum video in huiuscemodi di-
sciplinis, pauca tibi ex ipsa arte proferam. Si, inquit Aquila, ex ipsa disciplina adstrue-
re aliquid cupis, frater meus Clemens tibi diligentiùs respondebit: qui pleniùs scien
tiã mathesis adtigit: ego enim alijs vijs adserere possum, quod actus nostri in nostra
sint positi potestate: ista aũt, quæ non didici, præsumere nõ debeo. Cùm hæc Aqui-
la dixisset, ego Clemens: Crastino, inquam, dices, pater, vt voles, & audiemus liben-
ter. nam & te puto gratè habiturum, quòd cum his tibi erit sermo, qui expertes non F
sunt eius, quam protuleris, disciplinæ. Cùm ergo placuisset inter me & Senem, vt se-
quenti die disputatio nobis de ratione Genesis haberetur. vtrum omnia ex ea fierent,
an esset aliquid in nobis, quod non Genesis, sed animi iudicium gereret: Petrus sur-
rexit, & sermonem facere hoc modo cœpit: Mirum mihi admodũ est, quòd res, quæ
facilè inueniri possunt, homines exquisitis cogitationibus ac verbis difficiles faciũt:
& hi maximè, qui videntur sibi sapientes: quiq; volentes Dei voluntatem compre-
hendere, quasi homine, vtuntur Deo: imò & si quid minùs: nam hominis cõsilium
vel sensum scire nemo potest, nisi ipse prodat, quid cogitauerit: sed neq; artem quis
discere potest, nisi multo tempore à magistro fuerit imbutus: quantò magis inuisi-
bilis & incõpræhensibilis Dei, neq; sensum neq; opus scire quis potest, nisi ipse mit-
tat Prophetam, qui enarret consilium suum, & viam conditionis exponat, in quan-
tum discere hominibus fas est. Vnde ridiculum puto, cùm naturalibus vijs de virtu-
te Dei homines iudicant, & putant hoc quidem ei esse possibile: illud verò impossi- G
bile: aut hoc maius, illud minus: ignari omnium: qui cùm sint homines iniusti, iu-
dicant Deum iustum: artificem, imperiti: incorruptibilem, corrupti: factura, facto-
rem. Et nolo putetis, quia hæc dicens, iudicandi de rebus adimo facultatem: sed con
silium do, ne per diuina quis incedens, sine fine incurrat errores. Et ideo non solùm
sapientibus, sed & omnibus hominibus, qui desiderium gerunt agnoscendi, quod
sibi expedit, suadeo, vt requirant verum Prophetam: quia ipse solus est, qui nouit
omnia: & scit, quid, & quomodo vnusquisque quærat. Inest enim intra vniuscu-
iusq; nostrûm mentem: sed in illis quidem, qui desiderium Dei agnitionis & iusti-
tiæ eius nullum gerunt, ociatur. In his verò, qui, quod animæ suæ expedit, quæ-
runt, operatur: & scientiæ lumen accendit. Propter quod primò omnium hunc re-
quirite: quem si non inueneritis, ab alio vos agnituros aliquid non speretis. Inue-
nitur autem citò ab his, qui veritatis amore perquirunt: & quorum anima præoc-
cupata non tenetur in malitia. Adest enim his, qui eum in innocentia spiritus sui
desiderant: qui per patientiam sustinent: & suspiria de profundo cordis, verita- H
tis amore producunt: fugit autem maleuolas mentes: quia, vt Propheta, cogno-
scit cogitationes vniuscuiusque. Et ideo nemo putet eum per prudentiam suam in-
uenire posse: nisi, vt suprà diximus, mentem suam omni nequitia vacuam effecerit:
atque agnitionis eius desiderium purum & fidele conceperit. Vbi enim talem se
quis præparauerit, ipse vt Propheta, videns præparatam mentem, sponte se adhibet
ad agnoscendum. Si quis igitur vult omnia discere, non per singula discutiens, (ne-
que enim poterit, cùm sit mortalis, Dei inuestigare consilium, & ipsam immensita-
tem perscrutari) sed si discere, vt diximus, omnia desiderat, verum Prophetam requi-
rat. Quem cùm inuenerit, non quæstionibus & disputationibus, neq; argumentis
cum eo agat: sed, si quid responderit: si quid pronunciauerit: hoc certũ esse, non po-
test dubitari. Et ideo quæratur verus Propheta ante omnia, & eius verba teneantur:
in quibus illud tantummodo discutiendum vnicuiq; est, vt satisfaciat sibi: num verè
Prophe-

παραχωρεῖ vi ad futuram disputationem.

Clemens mathesεος fuit doctus

Finem disputationi imponit Petrus, docẽs, in infinitũ progredi disputatiões: consulendũ potiùs IESVM, qui de reb. omnibus certò & verè docuerit.

Sic Paulus, Act. 17.

Christus in nonnullis hominibus ociosus est.

Sapient. 1.

Prudentia humana caecutit in rebus diuinis.

Habes aliam, vt ita

A Prophetica eius verba sunt: id est, num indubitatam fidem contineant futurorum: *dixerim,*
num tempora definita consignent. num rerum ordinem seruent: anne, quæ prima *lineam ad*
sunt, nouissima: &, quæ in nouissimis gesta sunt, prima narrarint: num nihil versu- *quam exi-*
tum, nihil magica arte ad decipiendum compositum, contineant: aut si nō, quæ alijs *gas prophe*
reuelata sunt, ad se transtulerit, admixtis mendacijs. Et cùm his omnibus recto iudi- *tias.*
cio discussis, verba constiterit esse prophetica: ita demum credi eis de omnibus, qui-
bus dixerint, & responderint, debet. Etenim consideremus diligentiùs opus diuinæ
Prouidentiæ. Nam, quod Philosophi introduxerunt verba subtilia quædam & dif-
ficilia, ita, vt ne ipsa quidem vocabula sermonum, nota esse omnibus possent & in- *Rom. 1.*
telligibilia: Deus eos, qui sibi artifices verborum videbantur, per omnia imperitos *1. Cor. 1. 3.*
esse erga agnitionem veritatis ostendit. Simplex enim est, & manifesta, ac breuis re-
rum scientia: quæ per verum Prophetam traditur: quam isti per deuia incedentes
scrupeas verborū difficultates, tota ignorauerunt via. Igitur verecundis & simplici-
B bus mentibus, cùm viderint fieri, quæ prædicta sunt, satis abundeq; sufficit, vt de cer
tissima præscientia, certissimam scientiam capiant: & de cætero requiescant, euiden-
ti agnitione veritatis adsumpta: cætera omnia æstimatione tractantur, in quibus fir-
mum nihil esse potest. Quis enim sermo est, qui non recipiat contradictionem? &
quæ argumentatio est, quæ non possit alia argumentatione subuerti? & inde est,
quod ad nullum finem scientiæ & agnitionis per huiusmodi disputationem perue-
nire homines possunt: priusq; finem vitæ inueniunt, quàm quæstionum. Et ideo
cùm in his omnia habeantur incerta, ad verum Prophetam veniendum est: quem
Deus pater, volens ab omnibus diligi, hæc, quæ homines induxerunt, in quibus ni-
hil potest adprehendi, voluit penitùs extinguere: vt eò magis iste quæreretur, &
quàm illi obcluserant, hic hominibus viā veritatis aperiret. Propter hunc enim Deus
etiam mundū fecit: & ab ipso mundus repletur: vndè & quærentibus se adest vbiq;,
etiamsi in vltimis terræ finibus quæratur. Si verò nō purè eum quis, nec sanctè, neq; *Act. 17.*
C fideliter quærat, intra ipsum quidem est, quia vbique est: & intra sensus om-
nium inuenitur. sed, vt suprà diximus, infidelibus dormit, & absens ha-
betur his, à quibus esse non creditur. Cumq; hæc & alia huiusmo-
di Petrus de vero Propheta prosequutus esset, turbas dimi-
sit. Senem verò cùm rogásset plurimùm permane-
re nobiscum, obtinere non potuit.
sed & ipse discessit, alia
die, sicut
placuerat, rediturus. Et post hæc nos vnà cū Petro ingres-
si hospitium, cibo & quiete solito vtimur.

D ARGV-

ARGVMENTVM IX. RECOGNITIONVM LIBRI, PER L. GRVTERVM VENRADIVM.

Ertia IX. hoc libro Senis adhuc ignoti disputatio cum ipsomet Clemente habita perscribitur. Initio Petrus sese explicat, quomodo pridie dixerit, sine propheta nihil certò sciri posse. cui succedit Clemens, eruditè docens, vndénam sit natus ille error, astris vt mala asscribantur: imputenturq́; tum, vnde hæc rerum in vita inæqualitas: demum, quod Aquilæ proposuerat Senex, vnde ipsum malum, quoq́; modo depellendum. obijcit Senex, constellationibus multos ad crimina cogi: enarratis exempli causa schematis aliquot. hunc rursum Clemens modestissimè simul & doctissimè cõfutat: monstratis erroris huius falsitatisq́; causis: ad quæ nihil ille aliud, nisi, quod miserrimi sui casus, quem sua sibi Genesis visa sit præsagire, schema referat. ex hac fatalium suorum malorum enarratione, trium fratrum, cum quibus fuit congressus, parens esse deprehenditur mirabiliter: redditur suis. Matthidia, optatum recuperat maritum: castissimam hic vxorem: cariss. illi patrem. Est certè hæc Clementis perdocta disputatio, de mali causis & remedijs: digna me hercule, quam accuratè legant omnes. mirum, quàm fidem ille rectamq́; περὶ τῆς προνοίας sententiam pulchrè philosophicis & naturæ rationibus confirmet. Petrus denique sanat dæmoniacam.

A RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER NONVS, RVFINO TORANO AQVILEIENSE interprete.

SEQVENTI die Petrus vnà nobiscum maturè ad locum, in quo pridie habita fuerat disputatio, properauit: atq; ibi, cùm plurimas iam ad audiendũ conuenisse turbas, & Senem cum eis videret: ait ad eum: Hesterno die, ô Senex, cum Clemente B placuerat, vt hodie sermo fieret: &, aut tu ostenderes, nihil extra Genesim fieri. aut Clemens doceret, Genesim nõ esse. Ad hæc Senex respondit: Et quid placuerit, memini: & tua verba teneo: quæ post pactiones loquutus es, quibus docuisti, impossibile esse homini scire aliquid, nisi à vero Propheta didicerit. Et Petrus: Nescis, inquit, quomodo dixerim: sed nunc te ego commonebo: de voluntate dixi, & consilio Dei, quam habuit, priusquàm mundus esset: &, quo consilio fecerit mũdum: tempora statuerit: legem dederit. iustis, bonorum remunerationem, futurum sæculum promiserit: iniustis, pœnas ex iudicij sententia statuerit: hoc ego dixi consilium, & hanc voluntatem Dei, ab hominibus inueniri non posse: quia nemo hominum potest sensum Dei coniecturis & æstimatione colligere, nisi Propheta ab eo missus enunciet. Non ergo de quibuscunq; disciplinis, aut studijs dixi: quod inueniri sine Propheta, aut sciri non possint: quippe, qui sciam & artificia, & disciplinas C sciri: & exerceri ab hominibus, quas non à vero Propheta: sed à magistris hominibus didicerint. Quoniam ergo te professus es gnarum esse positionis siderum, & stellarum cursus: ex quibus conuinceres Clementem, quòd Genesi omnia subiaceant: aut ab ipso disceres, quòd per Prouidentiam regantur vniuersa, & sit etiam aliquid in nobis: hoc expedire vos conuenit. Ad hæc Senex respondit: Iam quidem necessarium non erat, huiusmodi mouere quæstiones: si possibile esset nobis à vero Propheta discere, & audire, definita sententia: quod sit aliquid in nobis & in arbitrij positum libertate: valde enim me sermo tuus mouit hesternus, in quo de virtute prophetica disputâsti: vnde & ego assentio, & confirmo sententiam tuam, quia nihil potest ab homine certum indubitatumq; cognosci: cui & exiguum vitæ tempus est, & breue ac tenue spiramen, quo retineri videtur in vita. Veruntamen, quoniam priùs, quàm de prophetica virtute aliquid audirem, pollicitus videor Clementi, vt ostenderem, quod omnia subiecta sint Genesi: aut ab ipso discerem, quod sit aliquid & in D nobis: præstet mihi ipse in hoc gratiam, vt primus incipiat: &, quæ obijci possunt, proponat & absoluat: ego enim, ex quo paucis à te audiui de virtute prophetiæ, magnitudinem præsentiæ cõsiderans, obstupui fateor: nec omninò recipiendum quicquam censeo, quod coniecturis & æstimatione colligitur.

Explicat Petrus, quomodo dixerit, sine propheta IESV. nihil certò sciri posse.

Clementis oratio, vnde natus sit error tribuendi malorum causas astris, & vnde hæc in vita inæqualitas?

Et cùm hæc Senex dixisset, ego Clemens dicere ita cœpi: Deus per filium suum creauit mundum, tanquam duplicem domum: interiectu firmamenti huius, quod cœlum appellatur, distinctam: & in superiori quidem angelicas habitare virtutes: in isto autem visibili mundo, nasci hominum multitudinem dedit: ex quibus eligeret amicos filio suo, cum quibus lætaretur: &, qui ei tanquam sponso, dilecta sponsa pararentur.

Renouata est nostro tempore de Cœlo disputatio, sit'ne aliquo certo loco, nécne. Clara hic cernitur sententia: quæ est & Petri, libro primo. Putatum quidem fuit à quibusdam patribus olim, certo loco, non in cœlis, ante diem nouissimum detineri beatas animas: sed ab Ecclesia damnata atque explosa est hæc sententia, 2. Cor. 5. Paulo clarè docente, consultius esse peregrè abesse à corpore, & apud Deum præsentes esse. E

Verùm vsque ad nuptiarum tempus: quod est præsentia seculi venturi: statuit virtutem quandam, quæ ex his, quæ in mundo nascuntur, eligat, & custodiat meliores: ac seruet filio suo, sequestratos in loco quodam mundi, qui extra peccatum est: in quo iam sunt aliquanti, qui ibi velut sponsa, vt dixi, decora, ad sponsi præsentiam præparantur. Nam mundi huius & præsentis temporis princeps, adultero similis est: qui mentes hominum corrumpit, ac violat: & à desiderio veri sponsi seducens, illicit ad aliena desideria. Sed dicit aliquis: Quid ergo necesse erat istum principem fieri, qui à verò principe mentes hominum declinaret? Quoniam Deus, qui, vt dixi, filio suo amicos voluit præparare: non eos tales esse voluit, qui necessitate naturæ, aliud quid esse non possent: sed, qui arbitrio suo & voluntate, boni esse desiderarent: F quia nec laudabile est, quod non est desiderabile: nec bonum iudicatur, quod non proposito expetitur: nihil enim laudis est, id esse, à quo te mutari naturæ necessitas non sinat: Prouidentia ergo Dei, hominum multitudinem nasci in hoc mundo voluit: vt ex pluribus eligerentur, qui iustam diligerent vitam. Et quia præsentem mũdum præuidit non aliter posse, nisi diuersitate & inæqualitate constare: secundum præsentium rerum diuersitates, vnicuiq; menti libertatem motuum dedit: & hunc principem posuit: quo ea, quæ contraria videntur, agitante, electio meliorum, virtutis opere constaret. Sed vt planiùs fiat, quod dicimus, per singula exponemus. Nunquid omnes, verbi gratia, oportebat esse in hoc mundo Reges, aut Principes, aut Dominos, aut pædagogos, aut legisperitos, aut geometras, aut aurifices, aut pistores, aut fabros, aut grammaticos, aut diuites, aut agricolas, aut olitores, aut piscatores, aut pauperes? hæc certum est, quod omnes esse non potuerint. Omnia tamen hæc officia, & multò plura, præsens vita hominum requirit: & sine his transigi G non potest: est ergo necessaria in hoc mundo inæqualitas. Nõ enim potest esse Rex, nisi habeat, quos regat, & quibus imperet: neque potest esse Dominus, nisi habeat, cui dominetur: & cætera, similiter. Sciens ergo conditor, à nullo sponte veniri ad agonem, dum refugitur labor: hoc est, ad exercendas artes istas, quas suprà diximus, per quas vel iustitia vniuscuiusque, vel misericordia manifestari potest: corpus homini fecit, quod famem, & sitim, & frigus reciperet: vt reficiendi corporis causa compulsi homines, ad omnes, quas suprà exposuimus, artes, victus necessitate descẽderent. Cibi enim & potus atq; indumẽti gratia, singulas quasq; artes expetere edocemur. Et hîc iam vniuscuiusq; mentis propositum declaratur, vtrum necessitatem famis & frigoris, per furta & homicidia, ac periuria sarciat, perq; alia huiusmodi scelera: an iustitiam, misericordiam, continentiamq; custodiens: artis studio & manuũ labore, imminentis necessitatis expleat ministeriũ. Si enim cum iustitia & pietate, ac misericordia, necessitatem corporis transigat: velut propositi agônis victor, amicus H filij Dei & electus abscedit. Si verò per fraudes, per iniquitates & scelera, concupiscẽtijs deseruit corporalibus, principibus mundi, atque omnium dæmonum amicus efficitur: à quibus etiam hoc edocetur, vt stellarum cursibus, malorum suorum adscribat errores: quod non nisi proposito ac voluntate delegit. Etenim artes cogente, vt diximus, cibi ac potus voluptate discuntur, & exercentur: quæ voluptas, cùm accesserit vnicuiq; veritatis agnitio, infirmior efficitur, succedente parsimonia: quantus enim sumptus est, aqua & pane vtentibus, & hunc à Deo sperantibus? Est ergo, vt diximus, necessaria quædam in dispensatione mundi inæqualitas: dum omnes quidem homines, non omnia possunt scire: vel implere artificia: vsu tamen & ministerio omnium penè omnes indigent: & ob hoc necesse est, alium operari, alium operanti præbere mercedem: alium seruire, alium dominari: alium regi, alium regere: sed hanc inæqualitatem, quæ mortaliũ vitam necessariò subsequuta est, diuina prouidentia

Πενία τέχνας ἐγείρει. Inopia seu paupertas excitat artes. Græcum est dictum.

Parsimonia, Christianis magnum vectigal est.

A uidentia in occasionem iustitiæ, misericordiæ, humanitatisq; conuertit: vt, dum hæc inter homines aguntur, sit vnicuiq; causa iustè agendi cum eo, cui merces operis exoluenda est: & faciendi misericordiam cum eo, qui debilitate fortasis, aut penuria intercedente, debitum soluere non potest: sed & humanè agendi cum his, qui conditione videntur obnoxij: mansuetudinem quoque conseruandi erga subiectos: & omnia prorsus gerendi secundum legem Dei: dedit enim legem, iuuans per hoc humanas mentes: vt faciliùs erga vnumquodq;, qualiter agi deberet, aduerterent: qua via effugerent malum: & qua ad futura tenderent bona? &, vt in aqua regenerati per opera bona, ignem vetustæ natiuitatis extinguerent. Prima enim nostra natiuitas, per ignem concupiscentiæ descendit: & ideo dispensatione diuina, secunda hæc per aquam introducitur: quæ restinguat ignis naturam: vt, cœlesti spiritu anima illuminata, metum primæ natiuitatis abijciat: si tamen ita de reliquo viuat, vt nullas omninò mundi huius voluptates requirat: sed sit tanquam peregrinus & aduena, B atq; alterius ciuitatis ciuis. Sed fortasse dicas, quia in his quidem, in quibus naturalis necessitas, exigit artium operumq; ministeriũ, potest vnusquisq; habere in potestate, seruare iustitiam, & modum, vel desiderijs, vel actibus, quem velit imponere: quid de ægritudinibus dicemus, & infirmitatibus, quæ accidũt hominibus? &, quod dæmonibus nonnulli vrgentur: & febribus: & frigoribus: nonnulli etiam furore agũtur, & mente excidunt: & omnia illa, quæ innumeris casibus premunt mortalium genus? Ad hæc dicemus, si consideret quis totius ministerij rationem, hæc illis, quæ suprà exposuimus, iustiora esse pronunciabit: Deus enim hominibus naturam dedit, per quam & doceri possint de bono, & obsistere malo: id est, vt & artes possint discere: &, obsistere voluptatibus: ac præferre in omnibus legem Dei: & ob hoc virtutes quasdam contrarias, oberrare mundum hunc, & obluctari nobiscum permisit: propter causas, quæ iam superiùs dictæ sunt: vt ex earum certamine, oriatur iustis palma victoriæ, & meritum præmiorum. Ex istis ergo accidit interdum: vt, si qui C incontinenter egerint, & nõ tam obsistere, quàm cedere atq; in semetipsis dare eis voluerint locum: noxia earum adspiratione generetur intemperata, & vitiosa progenies. Dum enim totum libidini indulgetur, & obseruatio nulla coëundi est: illorum sine dubio dæmonum, quibus hæc perurgentibus fiunt: vitia & fragilitates suscipit importuna generatio. Et ideo pro huiusmodi vitijs natorum, obnoxij erũt parentes, qui legem seruare concubitus noluerunt: licet sint & aliæ causæ secretiores, quibus his malis obnoxiæ efficimur animæ: quas nunc proferre temporis non est. Tamen oportet vnumquenq; agnoscere legem Dei, vt ex ea generandi obseruantiam sumat: & immunditiæ causas declinet: vt possit mundum esse, quod gignitur. Neq; enim fas est, vt non, in plantandis quidem virgultis, vel in seminãdis frugibus, oportunum tempus quæratur: terra purgetur: atq; omnia, quæ conuenit, præparẽtur: ne fortè semen iactum lædatur & pereat: & in solo homine, qui est super hæc omnia, serendi obseruatio nulla habeatur, nulla cautela.

Duæ natiuitates hominum.

Baptismus quid, et cur institutus?

1. Petr. 2.

Hebr. 13.

Mundus nobis pro hospitio est, non domo.

Natura hominũ capax boni.

Lex Dei nõ impossibilis.

Hæreditaria sunt liberis nullius vitia corporis à parentibus.

D *Neque enim fas est.) Geometrica hic doctus Clemens, disputans scilicet cum Mathematico, phrasi vsus videtur: quam Rufinus vertit paulò obscurius. Sententia est. Cùm in plantandis virgultis, seminãdisque frugibus opportunum tempus quæratur, &c. non est consentaneum, solum hominem cæteris rebus præstantiorem nullam habere debere sui coitus & sationis obseruationem. Doctum est argumentum, doctè propositum. Estque ea forma ratiocinandi valde familiaris scriptoribus Græcis, in primis Mathematicis: neque inusitata Ciceroni: cuiusmodi est in oratione pro Milone: &, libro de Diuinatione.*

Sed quid? quod nonnulli, inquit, cùm in prima ætate absque vitio fuerint corporali: processu temporis incurrunt hæc mala, ita, vt aliquanti etiam violenter præcipitentur in mortem? Etiam de his vicina, & penè eadem ratio est: illæ enim, quas diximus, contrarias humano generi potestates, ad vniuscuiusque cor, per multas diuersas concupiscentias inuitantur quodammodo: & ingrediendi accipiunt locũ: estq; hæc in illis vis & potestas, quæ hortetur & incitet tantùm: non, quæ cogat, & perficiat. Si ergo quis adquiescat eis, vt etiam agat ea, quæ malè desiderat, consensus sui &

actus, mercedem perditionis & pessimæ mortis inueniet. Si verò futurum iudicium cogitás, metu ipso fuerit repressus: & reuocauerit se, ne actu impleat, quod mala cogitatione concepit: effugiet, non solùm perniciem præsentē: sed & futura supplicia. E

Elegans simile, quo baptismi necessitatem, efficaciam, modumq; pulcrè explicat. Nam sciendum est, hunc locum de baptismali tinctione: non aūt Ebionitica illa quotidiana ablutione, rectè intelligi debere.

Causa peccati similis est stupæ oblitæ pice.

Omnis enim causa peccati, similis videtur esse stupæ pice oblitæ: quæ, vbi calorem ignis acceperit, statim inflammatur: huius verò ignis incendium opera esse dæmonum intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis & concupiscentijs, tanquam pice, oblitus, ignis ei facillimè dominatur. Si verò non peccati pice, sed aqua purificationis & regenerationis infusa sit stupa, ignis in ea dæmonum non valebit accendi. Sed dicet aliquis: Et quid faciemus iam nos, quos contigit peccatis, sicut pice oblitos esse? respōdebo. nihil aliud, nisi, vt festinetis ablui: quo expurgetur à vobis ignis materia, per inuocationem sancti nominis: & de reliquo futuri iudicij metu, cōcupiscentias refrenetis: atq; aduersarias potestates, cùm fortè ad sensus vestros accesserint, tota obstinatione pellatis. Sed dicis: Si in amorem quis inciderit, quomodo se poterit continere, etiamsi ante oculos suos, ipsum ignis fluuium, quem pyriphlegetonta nominant, videat? Hæc excusatio est eorum, qui conuerti ad pœnitentiam no sunt. Denique nunc nolo pyriphlegetonta adducas in medium: hominum tibi propone pœnas: & vide, quantum valeat metus: potestne quisquam, cùm pro amoris crimine ad supplicium ducitur, & ad stipem colligatur vrendus: in illo tempore eius, quam amauit, vel desiderium capere, vel speciem ante oculos proponere? Nequaquam, inquies. Vides ergo, quia præsens metus resecat iniqua desideria. Quod si credentes Deo, & futurum iudicium, pœnamq; ignis æterni confitentes, non se continent à peccato: certum est, quòd non plena fide credunt: si enim certa sit fides, certus sit & timor: si verò minus aliquid est in fide, relaxatur & metus: & tunc locum inueniunt introeundi contrariæ potestates: quarum persuasionibus cùm acquieuerint, necesse est, vt & potestati earum obnoxij fiant: & ipsis persuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Astrologi ignorantes huiusmodi mysteria, putant stellarum cursibus ista contingere: vnde & his, qui accedunt ad eos, vt de futuris aliquid consulant, respondentes, falluntur in plurimis: nec mirum. non enim sunt Prophetæ, sed vsu multi temporis auctores eorum perfugium quoddam, in his, quibus decipiebantur, inueniunt: & climactêras quosdam introducunt, vt de rebus incertis scientiam fingant. Climactêras enim dicunt, quasi periculi tempus: in quo interdum perimatur quis, interdum non perimatur: ignorantes, quod non stellarū cursus hæc, sed dæmonum gerit operatio: qui ad astrologiæ errorem confirmandū, deseruientes, calculis mathesis decipiunt homines ad peccandum: vt cùm vel Deo permittente, vel legibus exigentibus, peccati dederint pœnas: verum dixisse videatur astrologus: & tamen falluntur etiam in hoc: si enim cito conuersi fuerint ad pœnitentiam, & futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metū, cōuersis ad Deum * per gratiam baptismi, resoluitur pœna mortis. F G H

Metus fidei coniunctus. (margin, beside "quam, inquies")

Climactêres anni Astrologorum. (margin, beside "bus decipiebantur")

** Vide, de quanam ablutione dixerat.*

Climactêras quosdam.) Climacter, Græcè, ὁ κλιμακτὴρ, gradus est, seu scala. Idem hîc significat, quod τὸ ἔτος κλιμακτηρικὸν, id est, annus scansilis, vt Plinius vertit libro 7. Nat. hist. cap. 49. vel gradarius, vel scansorius: ille videlicet, vbi vel ex septenario, in septenarium: vel ex nouenario, in nouenarium ascendimus. ex quo Climacter ille, vel septenarius: vel nouenarius, apud scriptores vocatur. Obseruatum autem est à priscis, insignes naturarum atque temperamentorum conuersiones in hos annos incidere: ideoque plurimum fuit eis tributum semper. Vide in suprà dictum Plinij locum, Hermolaum Barbarum, Gellium quoque, libro noctium 3. cap. 10. & lib. 15. cap. 7. de his consule. qui ex M. Varrone eum citat locum, ad quem & Clementem respexisse verisimile est. eodem propè modo ibidem legitur. Pericula quoque vitæ fortunarumque omnium, quæ Climacteras Chaldæi appellant, grauissima quæque fieri affirmat. De his & Macrobius 1. libro Somnij. Censorinus, de die Natali. Rectè eam futilitatem Clemens reijcit, etiam ab ipsis ethnicis irrisam. Artis inconstantiam declarat, quàm incerta res sit: inquit Plinius.

Sed

A Sed dicet quis: Multi & homicidium,& adulterium,&alia scelera commiserunt, & nihil mali passi sunt. Hoc quidem rarò accidit hominibus: tamen nescientibus consiliũ Dei, frequenter videtur accidere: Deus autem, qui nouit vniuersa, scit quomodo,& quare peccet, qui peccat: & quæ vnumquenque causa ducat ad peccatum. Hoc tamen generaliter agnoscendum est: quòd si qui non ita mente, vt actibus, mali, proposito incitato ad peccandum deuoluuntur: his velocior & magis in præsenti vita redditur pœna. vbique enim & semper Deus, prout competere iudicat, vnicuique pro actibus suis reddit. Eorum verò, qui proposito exercent malitiam, ita, vt interdum etiam in eos sæuiant, à quibus bona consequuti sunt: & nullam recordationem capiunt ad pœnitentiam, differt pœnas in futurum: non enim merentur isti, sicut illi, de quibus suprà diximus, in præsenti vita scelerum suorum finire vindictã: sed permittitur eis præsens tempus implere, vt volunt: quia emendatio eorum non est iam talis, quæ temporalibus indigeat castigationibus: sed, quæ æterni ignis in in-
B ferno exigat pœnas, quorum animæ ibi pœnitentiam quærent, vbi inuenire non poterunt. Quod si in hac vita positi, illas, quas ibi patientur pœnas, ante oculos posuissent: refrenâssent vtiq; desideria,& nullo pacto decidissent in peccatum. Multùm enim potest sensus in anima, ad resecãdas omnes eius cupiditates: maximè, cum cœlestium scientiam cœperit: per quam, lumine veritatis accepto, ab omni obscuritate malorum actuum declinauit. Sicut enim Sol omnes stellas splẽdore sui fulgoris obtundit,& contegit: ita & mens per scientiæ lucem, omnes concupiscentias animæ inefficaces reddit & ociosos: futuri iudicij memoriam super eas tanquam radios suos emittens, ita, vt ne apparere quidem vltrà in anima queant. Quòd autem timor Dei multùm valeat ad deprimendas concupiscentias, cape humani timoris exemplũ. Quotusquisq; est, qui non inter homines concupiscat aliena,& tamen metu pœnæ, quæ legibus statuta est, refrenatur, & cõtinentiùs agit? Regi propter metum gentes subiacent: & armatus paret exercitus. Serui cùm sint validiores Dominis suis, pro-
C ptèr metum tamen imperia perferunt Dominorum. Bestiæ ipsæ feræ metu mitescũt. Tauri validissimi, iugo colla submittunt: & immanes elephanti magistris obtemperant, per timorem. Sed cur humanis vtamur exemplis, cùm etiam diuina non desint? nónne terra ipsa sub præcepti metu permanet, quod etiam motu sui & tremore testatur? Mare, statutum terminum seruat. Angeli, pacem custodiunt: stellæ, ordinem tenent: & fluuij, meatus: dæmones quoque certum est timore in fugam verti. Et ne per singula sermonem longiùs producamus, intuere, quomodo vnumquenque timor Dei continens, cuncta in harmonia propria,& ordinis sui compage custodiat. Quantò magis ergo certi esse debetis, quia & dæmonũ concupiscentiæ, quæ in cordibus vestris oriuntur, admonitione timoris Dei extingui possunt,& penitùs aboleri? cùm etiam ipsi incentores concupiscentiæ, metu sibi dominante diffugiant. Hæc ita se habere sciens, si quid tibi respondendum videtur, incipe. Tum Senex: Sapienter, inquit, filius meus Clemens aptauit prosequutionem suam: ita, vt nihil nobis ad
D hæc dicendum reliquerit: verùm omnis eius sermo, quem de natura hominis disseruit, hanc habet continentiam: quod cum eo, quod insit libertas arbitrij, sic extrinsecùs & aliqua causa mali: ex qua per diuersas concupiscentias incitantur quidem homines, non tamen coguntur ad peccatum. pro eo, inquit, quòd multò his validior est timor, qui obsistat,& impetus desideriorum refrenet: vt cùm naturales motus deciderint, effugatis his, qui eos incitant & inflammant dæmonibus, peccatum non possit admitti. Sed me hæc non adducunt ad fidem: conscius enim mihi sum quorundam, ex quibus bene noui, quod compaginatione stellarum, homines aut homicidæ, aut adulteri fiant, cæteraq; perpetrent mala. Similiter autem & honestæ ac pudicæ fœminæ, vt bene agant, inde coguntur.[1] Denique cum Mars centrum tenens, in domo sua ex tetragono respexerit Saturnũ, cum Mercurio ad centrum: Luna veniente super eum plena, in Genesi diurna, efficit homicidas, & gladio casuros: sanguinarios: ebriosos: libidinosos: dæmoniosos: secretorũ perscrutatores: male-

Cognitio veritatis, vt Sol, mentẽ illuminat.

Quanta sit vis timoris Dei pio, cõtra cupiditates.

Senex docet cõstellationibus cogi ad peccata homines.

De his aspe flib. stellarum, lege 1 Firmicũ, libro 3.

M 2 ficos:

ficos: sacrilegos: & si qua sunt his similia: præcipuè, cùm bonarum stellarum nul- E
2. la respexerit. Sed & ipse rursus Mars ad Venerem schema tetragonum habens, ex parte ad centrum non respiciente aliquo bonorum: adulteros efficit: & sorores, & filias, & matres in coniugium adducit. Venus cum Luna in finibus & domibus Sa-
3. turni cum Saturno si fuerit adtestante Marte, efficit mulieres viragines: ad agriculturam, ad structuram, & ad omne opus virile promptas: misceri, quibuscunque voluerint: & non argui à viris pro adulterio: nulla vti mollitie: non vnguentis, non vestibus, non calciamentis muliebribus, sed virorum sorte agentes: viros autem esse,
4. vt fœminas: nec quicquam virile gerere. Cacodæmon Venus cum Marte si sit in ariete, efficit è contrario mulieres, si sit in Capræcorna aut Aquario. Cumq; multa de his Senex prosequutus esset: & vnumquodq; schema mathesis, stellarum quoque positiones enumerâsset: volens per hæc ostendere, quod timor non sufficiat refrenare concupiscentias: ego rursus respondi: Verè pater doctissimè & eruditissimè prosequutus es: & ipsa me ratio inuitat, aliquid ad ea, quæ à te disserta sunt, respon- F
dere: quoniam quidem scientia mihi mathesis nota est: &, libenter cum erudito viro habeo sermonem.

Clementis Responsio, qua Senis confutat sententiam: docens, astra neminem cogere ad peccatum. Totius loci hæc est sententia. Cùm tanta sit diuersitas populorum & nationum in moribus atque ingenijs: quos tamen & vno cælo frui, & frequenter vna siderum constitutione nasci constat: quomodo fieri potest, vt Genesi dominetur humana vita? Eodem modo ratiocinatur & Plinius libro 7. cap. 49. Phauorinus apud Gellium, libro 14. noct. cap. 1. Et eruditè Augustinus noster, libro 5. de ciuitate Dei, cap. 1. 2. 3. Nusquam tamen plenior est confutatio aut exactior, atque hic Clementis. ex qua videas, quantus ille in philosophia fuerit.

Timēt peccare mali formidine pœna.

Accipe ergo ad ea, quæ dixisti, vt euidenter agnoscas Genesim ex stellis omninò non esse: & quod possibile sit obsisti aduersum impugnationem dæmonum: ab his, qui confugiũt ad Deum: ac, sicut prædixi, non solùm per timorem Dei, naturales cohiberi concupiscentias posse: sed & per timorem hominum: sicut iam nunc edocebi- G
1. mus. Leges sunt in vnaquaque regione vel regno ab hominibus positæ, siue scriptura, siue etiam vsu durantes: quas nemo facilè transgreditur. Denique primi Seres, qui initio orbis terræ habitant, neque homicidium, neque adulterium, neque scortum nosse, neque furtum committere: neque idôla venerari: & in illa omni regione, quæ est maxima, neque templum inuenitur: neque simulacrum: neque meretrix: neque adultera: neque fur ad iudicium deducitur: sed neque occisus ibi homo fertur aliquando: & tamen nullius libertas arbitrij secundum vos à stella Martis ignita, vt ferro vteretur ad hominis necem, nec Venus cum Marte posita, alienum matrimonium compulit vitiari: cùm vtique apud eos, per singulos dies Mars medium cœli circulum teneat. Sed est apud Seres legum metus vehementior: quàm Genesis constellatio.

De his populis supra 8. Rec. qui sint, dictũ.

Seres.

2. Bactra, & Bragmania, populi interiora Orientis habitantes: illi vltra mare Caspium, ad Oxum omnem, hi ad Imaum. Mela, libro 1. cap. 6. Plinius, 6. libro, cap. 16. 17. Solinus in Polyhistore, cap. 62. H

Sunt similiter & apud Bactros in regionibus Indorum immensæ multitudines Bragmanarum, qui & ipsi ex traditione maiorum, moribus, legibusq; concordibus, neque homicidium neque adulterium committunt: neque simulacra colunt: neq; animantia edere in vsu habent: nunquam inebriantur: nunquam malitiosè aliquid gerunt: sed Deum semper timent: & quidem cùm cæteri Indorum & homicidia, & adulteria committant: & simulacra colant: & inebrientur: atque alia huiusmodi flagitia exerceant. Sed in ipsius Indiæ nihilominus occiduis partibus regio quædam est, vbi hospites, cùm inciderint, capti immolantur & comeduntur: & neque bonæ stellæ vetuerunt eos ab huiusmodi flagitijs, & ab execrandis cibis: neq; malignæ stellæ compulerunt Bragmanas, vt aliquid agerent mali. Et rursus mos apud Persas, matres accipere in coniugium, & sorores & filias: & sub illo omni axe incesta Persæ ineunt matrimonia.

Scythe tales eos esse, ex libro 4. cap. 12. & sexto Plinij. cap. 17. adparet.

Persæ.

3. De

A *3. De incesto horum, filiorum cum matribus, concubitu, vide Philonem, libro, de Specialibus legibus. Minucium F. in Octauio. Duplex apud Plinium, libro 6. cap. 28. & 29. Magusum, & Magusa.*

Ac ne fortè liceat his, qui mathésim sequuntur, vti illo perfugio, quo dicunt: certas quasdam esse plagas cœli, quibus propria quædam habere cõceditur: ex ipsa Persarum gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui Magusæi appellantur, ex qui- *Magusai.*
bus vsque in hodiernum sunt alij, in Media: alij, in Parthia: sed & in Aegypto nonnulli: plures autem in Galatia: & Phrygia: qui omnes incestæ huius traditionis formam indeclinabilem seruant: ac posteris custodiendam transmittũt: etiam cùm plagam cœli mutauerint: nec tamen eos Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni, cum Saturno, adtestante etiam Marte, compulit habere inter cæteros Genesim.

4. Gelonum gens talis, qualis est apud Soli. cap. 65. Pandæ, Populus Mæoticus ad Tanaim, vrbẽ ligneam habitantes, prope γυναικοκρατουμένους. Mela lib. 1. cap. 21. Plinius lib. 4. cap. 12. Solinus, cap. 29. Potest hoc loco legi Gelas, quorum fit apud Plinium mentio, lib. 6. cap. 16. populi vltra Hyrcanum mare: Græcis, καδδούσιοι.

B Apud Gelonos quoq; mos est, vt mulieres agricolentur: ædificent: & omne opus virile perficiant: sed & miseri, quibus volunt, licet: nec incusantur à viris, aut adulteræ appellantur: passim enim cõcubitus miscent: & præcipuè cũ hospitibus: vnguenta nesciunt: non induuntur veste fucata, non calceis: è cõtra, viri Gelonũ ornantur: pectuntur: indumẽtis mollibus & varijs induuntur: auro cõpositi: vnguẽtisq; delibuti: & hæc nõ pro dissolutione virũ: (sunt enim bellicosissimi, & venatores acerrimi:) nec tamen vniuersæ Gelonũ mulieres, in Capræcornu aut Aquario cacodæmonẽ Venerem nascentes habuére: neq; viri eorũ in ariete cũ Marte Venerẽ positã: per quod schêma, effœminatos & dissolutos nasci, asserit viros, Chaldaica disciplina.
Porrò verò in Susis, mulieres vnguentis, & quidẽ optimis vtuntur ornamẽtis: com- *5.*
ptæ ex lapidibus præciosis: ministerijs quoq; ancillarũ fultæ procedunt: multò ma- *Susidæ mu-*
iore ambitione, quàm viri: nec tamen pudicitiã colunt: sed indifferens eis cum qui- *lieres. de*
C buscunq; voluerint, vsus est: & seruis & hospitibus: tali licentia, à viris permissa: & *his Plinius*
non solùm non culpantur pro hoc, sed & dominantur in viros. Nec tamẽ omnium *li. 6. cap. 27*
Genesis mulierũ Susidarum in medietate cœli, cũ Ioue & Marte Venerẽ in Iouis domibus habẽt. In vlterioribus orientis partibus, si puer muliebri se substernat iniuriæ, cùm agnitũ fuerit, à fratribus, aut parentibus, vel quibuslibet proximis, interficitur.
nec sepultura donatur. Et rursus apud Gallos lex prisca cõstituit, nuptum tradi pu- *6.*
blicè pueros: nec obprobriũ ex hoc aliquod duci: & nũquid possibile est, vt omnes, *Galli.*
qui tam turpiter succũbunt apud Gallos, Luciferũ cũ Mercurio in domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britanniæ partibus, plures viri vnã habent vxorẽ: *7.*
in Parthia multæ mulieres vnũ habent virũ: & vtraq; orbis pars, moribus suis atque *Britanni*
institutis obsequitur. Amázones oẽs non habent viros: sed sicut animalia, semel in *multi vnã*
anno circa vernale æquinoctiũ, proprios egressæ terminos, finitimæ gentis viris mis- *vxorem ha*
centur: solennitatẽ quandam per hoc obseruantes: ex quibus, cùm cõceperint, re- *bent.*
D deunt: & si marem pepererint, abijciunt: fœminas nutriunt. Cumq; vnius tẽporis sit *8.* *Amázo-*
omniũ partus, absurdũ est, vt in maribus quidẽ, putetur Mars cùm Saturno in tẽpo- *nes. De his*
re æquis esse portionibus: in fœminarũ verò Genesi, nunquã. Sed neq; Mercurium *vide Insti-*
cum Venere habuisse in domibus proprijs positũ, vt vel pictores sibi, vel sculptores, *nũ, libro 2.*
vel trapezitas efficiat: aut in domibus Veneris, vt vnguentarios, vel vocales, vel poë- *historiæ*
tas producat. Apud Saracenos, & superiores Libes, & Mauros, & circa ora maris O- *mundi.*
ceani habitãtes, sed & in extremis Germaniæ partibus, & apud Sarmatas, & Scythas, *9.*
atq; oẽs, quæ sub axe Septentrionis iacent, Pontici littoris gentes: & in Chryse insu- *Mauri.*
la, nunquã inuenitur trapezita: nec sculptor: aut pictor: aut architectus: aut geome- *Germani.*
tra: aut tragœdus: aut poeta: Ergo deficit apud eo Mercurij, Venerisq; cõstellatio. *Sarmatæ.*
Ex omni orbe terrarũ, Medi tantummodo summa obseruantia, adhuc spirantes ho- *Chryse, ex-*
mines, canibus deuorandos abijciunt: & nõ ob hoc Martẽ cum Luna, per diurnam *tra ostium*
Genesim in Cancro positos, habent. Indi mortuos suos incendũt: cũ quibus & vxo- *Indi sita*
est, ad Ta-

 res

res defunctorũ, ſponte ſe offerentes, exuruntur. Sed nõ ideo oẽs, quæ viuæ incendũ- E
tur, Indorũ mulieres, in nocturna Geneſi ſub terra habẽt Solẽ cũ Marte in partibus
Martis. Germanorũ plurimi laqueo vitã finiũt, nec idcirco oẽs Lunam cũ hora, Sa-
turno & Marte circuncinctas habent: ſed nõ in omni gente, & in omni die per oẽm
diuerſitatem Geneſis naſcuntur homines. Ex quibus omnibus apparet, quod metus
legũ in vnaquaq; regione dominetur: & arbitrij libertas, quæ eſt hominibus inſita
per ſpiritũ, obtemperet legibus: nec cogere poteſt Geneſis aut Seres, homicidiũ com
mittere: aut Bragmanas, carnibus veſci: aut Perſas, inceſta vitare: vel Indos, nõ exu-
ri: aut Medos, nõ à canibus deuorari: Parthos, nõ habere plures vxores: aut mulieres
Meſopotamię, nõ ſeruare pudicitiã: Græcos, non exerceri palæſtris: Gallorũ pueros,
nõ pati muliebria: vel gentes barbaras, Græcorũ ſtudijs inſtitui: ſed, vt diximus, vna
quęq; gens ſuis legibus vtitur pro libertatis arbitrio & decreta Geneſis legum ſeue-
ritate depellit. Sed dicet aliquis eorũ, qui in diſciplina matheſis eruditi ſunt, Gene-
ſim in ſeptem partes dirimi: quæ illi climata appellãt dominari verò vnicuiq; clima- F
ti, vnã ex ſeptem ſtellis: & iſtas, quas expoſuimus, diuerſas leges, nõ ab hominibus po
ſitas: ſed ab iſtis principibus, ſecundũ vniuſcuiuſq; voluntatẽ: & hoc, quod ſtellæ vi-
ſũm eſt, legẽ ab hominibus obſeruatam. Ad hæc ergo reſpondebimus, quòd primò
quidẽ non eſt in ſeptẽ partes orbis terrę diuiſus: tum deinde, & ſi ita eſſet, in vna par-
te & in vna regione inuenimus multas differentias legum: & ideo neq; ſeptẽ ſunt ſe-
cundum numerũ ſtellarũ: neq; duodecim ſecundũ numerũ ſignorũ, neq; XXX. &
VI. ſecundũ numerũ decanorũ, ſed ſunt innumeræ. Meminiſſe aũt debemus eorũ,
quæ ſuprà enumerata ſunt, quod in vna Indiæ regione ſint, & qui hominũ carnibus
veſcantur * & ſint, qui etiam à pecudibus vel auibus, omnibusq; animantibus abſti-
neant: Et, quod Maguſæi non ſolùm in Perſide matres ac filias accipiãt in matrimo-
nium: ſed & in omni gente, vbicunq; habitauerint, malorum ſuorũ inceſta inſtituta
cuſtodiant. Tum præterea & innumeras gentes memorauimus, quæ penitùs ſtudia
neſciant literarũ: ſed & aliquot ſapientes viri, ipſas leges in nõnullis cõmutauerint G
locis: aliæ verò etiã ſponte pro ſui vel impoſsibilitate, vel inhoneſtate derelictæ ſint:
certè, quod in promptu eſt noſcere, quot Imperatores gentiũ, quas vicerant, leges &
inſtituta mutàrint, & ſuis eas legibus ſubiecerint: quod euidenter à Romanis factũ
docetur, qui oẽm penè orbem, oẽsq; nationes proprijs primò & varijs legibus inſti-
tutisq; viuentes, in Romanorũ ius & ciuilia ſcita verterunt. Supereſt ergo, vt & ſtellę
gentium, quæ a Romanis victæ ſunt, climata ſua partesq; perdiderint. Addam adhuc
rem, quæ poſsit etiã valde incredulis ſatisfacere. Iudæi oẽs, qui ſub lege Moyſi viuũt,
filios ſuos octaua die abſq; vlla dilatione circuncidunt: & infantis teneri ſanguinem
fundunt: à ſeculo autẽ nullus ex gentibus hoc die octaua perpeſſus eſt: & è contra,
Iudæorum nullus omiſit. Quomodo ergo in hoc ratio Geneſis ſtabit, cùm per cun-
ctas orbis terræ partes, omnes Iudæi admixti gentibus viuant? & octaua ferrum per-
ferant die, vnius in membri loco? & nemo gentilium, ſed ipſi ſoli, vt dixi, hoc faciant?
non ſtella cogente, nec perfuſione ſanguinis perurgente: ſed lege religionis addu- H
cti: & in quocunq; orbis loco fuerint, hoc eſt eis inſigne vernaculum? Sed & quòd
vnum nomen omnibus ineſt, vbicunq; fuerint: nunquid & hoc per Geneſim venit?
&, quòd nunquã apud eos infans natus exponitur? &, quod ſeptimo quoq; die om
nes vbicunq; fuerint, ocium gerũt, nec iter incedunt, nec igni vtuntur? Quid eſt er-
go, quod nullum Iudæorum in illa die cogit Geneſis, aut iter agere: aut ædificare:
aut vendere aliquid, aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum præſentium da-
bo: ecce enim ex aduentu iuſti & veri Prophetæ, vixdum ſeptem anni ſunt, in qui-
bus ex omnibus gentibus conuenientes homines ad Iudæam, & ſignis ac virtutibus
quæ viderant, ſed & doctrinæ maieſtate permoti, vbi receperunt fidem eius, abeun-
tes ad regiones ſuas, illicitos quoſq; gentilium ritus, & inceſta ſpreuêre coniugia.

Conſidera hoc loco, num Lector, quoto anno hæc & acta ſint, atque ſcripta. permultùm id delectabit te, & germanos hos libros auctoris eſſe docebit.

Denic-

mum. Mela, li. 2. c. 7. Plinius, li. 6. cap. 21.

ἀπνεῦα. [unclear]

Canes Medis ſunt pro ſepultura.

11. Indi exurunt mortuos. Vide Melam, lib. 2. cap. 7

12. Germanorũ priſcus obitus.

Alia πρόληψις.

Septem climata.

** Bragmanas eos eſſe conſtat, ex Euſeb. præ. euang. li. 6. in quem ex Clemente ad verbum multa trãſtulit.*

Scilicet, hoc abſurdum eſt. Ergo.

Vernaculũ inſigne Iudæus eſt, circuncifio. Rom. 4.

Sabbatum Iudæorum.

A Denique apud Parthos,sicut nobis Thomas, qui apud illos euágelium prædicat, scripsit: non multi iam erga plurima matrimonia diffunduntur: nec multi apud Medos,canibus obijciunt mortuos suos: neq; Persæ matrum coniugijs,aut filiarum incestis matrimonijs delectantur: nec mulieres Susides illicita ducût adulteria.nec potuit ad crimina Genesis compellere; quos religionis doctrina prohibebat. Ecce ex hoc ipso conijce,& de quibus sumus locis, coniecturam cape: quomodo, fama tantùm perferente ad aures hominum, quod Propheta in Iudæa apparuit, qui signis & virtutibus doceret homines vnum colere Deum: omnes paratis intentisque animis expectabât,etiam ante aduentum Domini mei Petri,vt sibi aliquis, quæ docuisset ille,qui apparuit,nunciaret. Sed,ne multa enumerare videamus, dicam, quo debeant cuncta concludi: cùm Deus iustus sit,& ipse fecerit hominum Naturam: quomodo poterat fieri,vt ipse poneret Genesim contrariam nobis: quæ nos cogeret ad peccatum,& rursus vlcisceretur ipse peccantes? Vnde certum est,quod non aliam ob cau-
B sam Deus siue in præsenti,siue in futuro seculo peccatorem punit: nisi,quia scit eum potuisse vincere: sed neglexisse victoriam: infert enim & in præsenti seculo vindictã in homines,sicut in eos fecit,qui diluuio perierunt,qui vtiq; oēs vna die,imò,vna hora extincti sunt: cùm certum sit, non eos esse secundum Genesis ordinē,vna hora natos: absurdissimum est autem dicere,quod ex natura nobis accidat pati mala: si non priùs peccata præcesserint. Et ideò,si salutis curam gerimus,ante omnia scientiæ debemus operam dare: certi,quòd si mens nostra in ignorantia perseueret, non solùm Genesis mala, sed & alia extrinsecùs, quæcunque dæmonibus visa fuerint, perferemus: nisi metus legum & futuri iudicij obsistat omnibus desiderijs: & impetum peccandi refrenet. Nam & humanus timor,multa bona,multa etiam mala agit: quę Genesis nescit. sicut suprà ostendimus. Triplici igitur modo mens nostra erroribus subiacet: Ex his,quæ per malam consuetudinem veniunt: Vel ex his,quæ corpus naturali suggerit desiderijs: Vel,ex his,quę contrariæ potestates perurgent: Sed his singu-
C lis obsistere & repugnare habet in Natura sua mens: cùm ei obfulserit veritatis agnitio: per quam scientiã,timor futuri iudicij datur,qui sit idoneus animæ gubernator: & qui eam possit à concupiscentiarũ pręcipitijs reuocare. Quod ergo sint hęc in nostra potestate,sufficiēter dictum est. Nunc & tu Senex,si quid habes,quod ad hęc respondeas,incipe. Plenissimè,ait,ostendisti fili: sed ego, sicut dixi ex initio,omni huic incomparabili assertioni tuæ,à propria conscientia prohibeor accōmodare consensum. Noui enim & meam Genesim,& coniugis meæ: & scio ea,quæ vnicuiq; nostrũ dictabat Genesis,accidisse: & ab his,quæ rebus & operibus cōperta sunt mihi, nunc verbis transferri non possum. Deniq; quoniam te adprimè imbutũ video in huiusmodi disciplinis,audi coniugis meæ thema: & inuenies schema, cuius exitus accidit: habuit enim Martem cum Venere super centrum: Lunam verò in occasum in domibus Martis,& finibus Saturni: quod schema adulteras facit: & seruos proprios amare: in peregrinatione, & in aquis defungi, quod & ita factum est. Incidit nanque in
D amorem serui, & periculum simul atq; obprobrium metuens fugit cum ipso,& peregrè profecta. vbi amori suo satisfecit, perijt in mari. Et ego respondi: Vnde scis, quod peregrè seruo suo sociata sit,& in eius cōsortio posita,defuncta? Et Senex: Certissimè,inquit,scio. reuera,non,quod nupserit seruo: quippe, qui neq; hoc quidem, quòd eum amaret,agnouerã: sed postquam profecta est, frater meus mihi enarrauit: dicēs,quòd primò quidem ipsum adamasset; sed ille, qui erat honestus vtpote frater, noluit thorum fratris incesti macula polluere. Sed illa me verens,& obprobriũ non ferens infœlix, (neque enim imputandum ei est, quod eam Genesis facere compulit) finxit somnium, & ait ad me: Adstitit mihi quidam per visum, qui iussit me cum duobus geminis meis,sine mora,ex vrbe proficisci. Hæc ergo cùm audissem,pro salute eius filiorumque solicitus,confestim ipsam & liberos exire feci: vnum,qui erat iunior, mihi retinui: hoc enim, qui responsa in somnis dederat permisisse dicebat. Tum ego Clemens,intelligēs,quod ipse fortassis esset pater meus: lacrimis oppletus

Thomas apud Parth. euãgeliza-uit. Testatur idem Sophronig, apud Hier. in Catal. Nicephor. Call. lib. 2. cap. 40. histor. Eccle.

Quare Deus puniat.

Tres errorum fontes sunt. 1. Mala cõsuetudo. 2. Cupiditates. 3. Diabolica oppugnationes.

Vide mirabilem exitum huius disputationis: ex quo nullus non cogitur agnoscere diuinã Prouidentiam

Senex ille qui Faustinianus dicebatur, inuenitur pater Clementis.

ſum: fratres quoque meos, volentes proſilire, & aperire rem, prohibuit Petrus di- E
cens: Quieſcite, quoadusque mihi placuerit. Reſpondens ergo Petrus, ait ad Senem:
Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait, Clemens. Et Petrus: Si tibi, inquit, ho
die coniugem tuam, caſtiſsimam conſignauero, cum tribus filijs tuis: credis, quod
poſsit pudica mens motus irrationabiles ſuperare? &, quod omnia, quę à nobis dicta
ſunt, vera ſint? & Geneſis nihil ſit? Et Senex: Sicut impoſsibile eſt, inquit, te exhibe-
re, quod promiſiſti: ita impoſsibile eſt extra Geneſim fieri aliquid. Tum Petrus: Te-
ſtes, inquit, habere volo omnes hos, qui præſentes ſunt, me tibi hodie coniugem tu-
am, cum tribus veſtris liberis viuentem pudiciſsimè traditurum: & iam nunc accipe
fidem rerum, ex eo, quòd omnem cauſam multò diligentiùs ſcio, quàm tu: cunctaq;
tibi per ordinem, quæ geſta ſunt, enarrabo: & vt tu cognoſcas: & qui præſentes ſunt,
diſcant. Et cùm hæc dixiſſet, conuerſus ad turbas, ita cœpit: Hic, quem videtis, ô viri,
in hac veſte pauperrima, Romanæ vrbis eſt ciuis, ex genere ipſius Cæſaris deſcēdēs.
nomen ei Fauſtinianus: vxorem quoq; nobiliſsimam, Mathidiam nomine, ſortitus F
eſt, ex qua tres filios ſuſcepit: quorum duo, gemini, vnus autem, qui erat iunior, cui
nomen Clemens, hic eſt. Et cùm hoc dixiſſet, digito me oſtendit. gemini autem filij
eius, ſunt iſti, Niceta & Aquila: quorum alius, Fauſtinus vocabatur priùs: & alius
Fauſtus. Simul autem, vt nomina noſtra enūciauit Petrus: Senex, reſolutis membris

Hæc narratio eſt quaſi hiſtoria vitæ trium fratrum, compendiaria.

omnibus, quaſi interceptus concidit: Nos autem filij irruentes ſuper eum, comple-
ctebamur & oſculabamur: verentes ſimul, ne ſpiritum reuocare non poſsit. Et cùm
hæc fierent, populus quidem admiratione ipſa obſtupefactus eſt. Petrus autem ſur-
gere nos à complexibus patris, ne eum necaremus, iubet: & ipſe, adprehenſa manu e-
ius, quaſi de ſomno quodam profundo eleuans eum, & paululum recreans: omnia,
quæ geſta fuerant, ſecundum veritatem cœpit exponere: quomodo frater eius in a-
morem inciderit Mathidiæ: & illa, cùm eſſet pudiciſsima, illicitum fratris amorem
viro indicare noluerit: ne vel bellum fratribus, vel obprobrium generi indiceret: ſed
ſapienter ſomnium finxerit: quo ex vrbe iubetur excedere cum geminis filijs, iunio- G

Vide ſuprà, lib. 7.

re apud patrem relicto: Vtque nauigantes naufragium vi tempeſtatis incurrerint:
& ad inſulam Antaradum nomine expulſi: Mathidia quidem ſupra ſaxum quod-
dam fluctu iactante proiecta ſit: gemini verò liberi, rapti à piratis, & Cæſaream per-
ducti, religioſæ cuidam fœminæ venundati ſunt: quæ eos in filiorum loco habens,
liberaliter edocuerit, & erudiri fecerit: eorumque nomina piratæ immutauerint:
& Nicetam, alium: alium, Aquilam vocitauerint. Vtque poſt hæc ſtudiorum & con-
ſuetudinis cauſa, Simoni adhæſerint: atque ab eo, vbi magum & deceptorē viderunt,
auerſi acceſſerint ad Zachæum: &, vt poſt hæc ſociati ſint ſibi. Sed & Clemens, quo-
modo ex vrbe agnoſcendæ veritatis cauſa profectus, per Barnabę notitiam, Cæſareā
venerit: ſibique innotuerit & adhæſerit: vtq; ab eo ſit de fide religionis edoctus. Sed
& qualiter apud Antaradum mendicantem repererit & recognouerit matrem: vtq;
omnis inſula in eius recognitione gauiſa ſit, & de pudiciſsimæ hoſpitæ contuber-
nio, atque eius per ſemetipſum collata ſanitate: & de liberalitate Clementis in eos, H
qui erga matrem beneficij extiterant. Vtq; poſt hæc Niceta & Aquila requirentes,
quænam eſſet peregrina mulier, cùm audiſſent à Clemente omne negotium: ſe eſſe

**Multos repētino gaudio obijſſe, refert Plin. lib. 7. c. 53. & Gell. lib. noct. att. 3. cap. 15.*

geminos eius filios, Fauſtinum exclamauerūt & Fauſtum: omnemq; hiſtoriam, quæ
eos egerit, patefecerūt: vtq; poſt hęc matri cautiꝰ, *ne ſubito gaudio interciperetur:
ipſo inſinuāte, oblati ſint Petro. Sed cùm hæc in auditu Senis, narratione gratiſsima
turbis exponeret Pet. ita, vt audientes, geſtorum miraculis, & humanitatis miſeratio
ne lacrimarent: neſcio: vnde audiens mater de recognitione patris, curſu concito,
irruit in medium noſtri, cum clamore, dicens. Vbi eſt meus vir, meus Dominus Fau-
ſtinianus, qui tam multis temporibus affligitur? ambulans per vrbes ſingulas, &
me quærens? Hæc cùm illa quaſi amens clamaret, & circunſpiceret: Senex accurrens

Quædam enim nimia trimonio,

cum multis lacrimis, ampli & conſtringere eam cœpit: Et cùm hæc gererentur,
Petrus rogauit turbas, vt diſcederent: dicens, inuerecundum eſſe, vltrà perſiſtere:

A ſed dandum eis locum, familiariùs inuicem ſe videndi: Craſtino autem huc, inquit, ſi qui veſtrûm volunt, conueniant ad audiendum verbum. His à Petro dictis, receſſerunt turbæ. & cùm vellemus nos quoque ire ad hoſpitium, Dominus domus ait ad nos: Turpe eſt & impiũ, tales ac tantos viros manere in ſtabulo: cùm ego omnem pene domum vacantem habeam: lectosque ſtratos quàm plurimos: &, quæ neceſſaria ſunt, parata. Sed Petro cõtradicente, vxor patrisfamilias vna cum liberis ſuis proſtrabat ſe ante eum, & exorabat, dicens: Obſecro te, mane apud nos. Sed ne ſic quidem acquieſcebat Petrus, donec filia eorum, qui rogabant, ab immundo ſpiritu temporibus multis vexata: & catenis vincti, quæ fuerat intra conclaue clauſa, effugato à ſe dæmone, & oſtijs patefactis, cum catenis ſuis veniens, procidit ad pedes Petri, dicens. Rectum eſt, mi Domine, vt agas hodie hic ſalutaria mea: & non contriſtes neq; me, neque parentes meos. Petro autem requirente catenarum ſermonumq; eius cauſam: parentes præter ſpem læti effecti de filiæ ſanitate, & velut ſtupore quodam attonitis

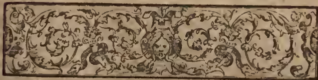
B ipſi quidem dicere nequeunt: adſtantes autem famuli, aiunt: Hęc à ſeptimo ætatis anno dæmone occupata, omnes, qui accedere tentaſſent ad eã, ſcindere: dilaniare morſibus: etiam diſrumpere: & hoc per viginti annos vſque ad præſens facere nunquam deſtitit: nec ab aliquo potuit curari, ſed ne accedere ad eam quiſquam valebat: multos enim inutiles reddidit: alios & peremit: omnibus enim viris validior erat, ſine dubio, viribus dæmonis niſa. Nunc autem, vt vides, ex præſentia tui dæmon quidem fugit: oſtia verò, quæ ſummo cum munimento clauſa fuerant, aperta ſunt. & ipſa, ſana ſtat ante te, rogans, vt diem ſalutarium ſuorum lætum & ipſi, & parentibus facias: & maneas apud eos. Hęc cùm ita vnus ex famulis enarraſſet: & ipſe catenæ de manibus eius ac pedibus fuiſſent ſponte reſolutæ: Petrus certus, quod per ipſum ſanitas hæc reddita eſſet puellæ: acquieuit manere apud eos. Sed & illos, qui remanſerant in hoſpitio, vnà cum vxore ſua tranſire iuſsit: & vnuſquiſque acceptis ſeorſum cubiculis manſimus: atque ex more, cibo ſumpto, redditisque laudibus Deo, ſuis ſinguli requieuimus locis.

C

licet recte parum tamen verecunde, & decore in publico fiunt.

Puella à dæmonio liberatur, ex Petri ingreſſu. Sic Deus patefacit & illuſtrat ſuum Apoſtolum.

ARGV.

ARGVMENTVM X. RECOG. LIBRI, PER I. GRVTERVM VENRADIVM.

Gitur hoc X: libro de cōuertendo ad fidem Faustiniano Clementis patre. quoniā autem res est cum docto & in philosophicis versato viro: quò melius Christianæ religionis ipsi professio persuadeatur: superstitionis ethnicæ vanitas ac fictitiorum deorum impietas eruditè à Clemente proponitur. Suos initio docet Apostolus, quonam modo cum Sene sit agendū. senex paulò pòst ingressus, modestè, quî se debeat gerere, rogat: acceptaq; discendi ac disputandi facultate, cum Clemen. sitne in natura reipsa malum aliquid, disserit: quod ipsum copiosè et doctè Clem. docet, existere. Relabitur hic ille ad Genesin: sed Clem. repetita superiore de eadem disputatione: monet, semel rectè conclusa, in dubium non debere reuocari: monstrata Genethliacorum vanitate, verisq; malorum & infortuniorum causis. Nunciatur interea Petro, frequentem populum audiendi gratia conuenisse. eo igitur admisso, Clemens porrò, sic volente Pet. originem & inanitatem cōmonstrat ethnicorum deorum. Deinceps Niceta intelligentiam fabularum allegoricam explicat. his autē dictis, hortari Pet. Faustinianum ad fidem in Christum, pœnitentiamq; explicans Christiani hominis officia: sed ille, dum isthoc agitur, mirabiliter à Mago transformatur: restitutus tamen suæ formæ paulò postea à Petro: qui Laodiceâ pergit Antiochiam: vbi & cathedram constituit: & Faustinianū baptizauit. Atq; ita x. hisce libris, à sua ipsius ad fidem conuersione exorsus B. Clemens, ad mirificam vsq; patris amissi recuperationē, conuersionemq; ducta historia, iucundissimas certè, doctiss. & ecclesiæ vtiliss. Petri Apostolorū coryphæi conciones, disputationes, profectiones, cæterasque actiones eleganter nobis & doctè perscripsit. Porrò permultùm huic libro lucis accedet, si quem non piguerit, Athenagoræ Atheniēsis docti philosophi Christiani, pro Christianis ἀπολογίαν, ad Antoninum & Comodum Impp. scriptam cum eo conferre. eos dum ego quidem inter se cōfero, pleraq; omnia eadem dixisse, nec pauca à nostro Clemente dicta obscuriùs explicanisse videtur. quocirca non verebor lectori hortator esse, cum altero vt alterū conferat: adiuncto Minutij Fœlicis Octauio. operæpretium erit. & vt fiat, sanè quæstionis postulat difficultas. quicquid enim in Argonauticis, Orpheus: qcquid in rapsodijs suis, Homerus: quicquid in Theogonia, Hesiodus Diodorus Siculus, & Apollodorus Atheniensis in suis de deis bibliothecis: quicquid Ouid. in Metamorphosi: cæteriq; poëtæ & ethnici scriptores passim: quicquid etiam nostri, Athenagoras, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Cyprianus, contra Demetrianum: quicquid Eusebius Pamphilus, in Euangelica præparatione: quicquid Arnobius, Lactancius, Ambrosius, Prudentiusq; contra Symmachum, denique Augustinus in libris de Ciuitate dei habent: hoc totum propè Clemens breuiter & accuratè hic est complexus. ad ea autem omnia rectiùs intelligenda, plurimùm iuuaucrit Lilius Gyraldus suis de Deis syntagmatis.

RECO-

A RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER DECIMVS, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

MANE autem exorto Sole, ego Clemens & Niceta atque A-
quila vnà cum Petro, venimus ad locum, in quo pater simul
cum matre requiescebat: & cùm adhuc eos dormientes repe
rissemus, pro foribus cõsedimus: vbi Petrus, talibus apud nos
sermonibus vtitur: Audite me, dilectissimi cõserui Scio, quid
grandem habeatis affectum erga patrẽ vestrum, vereor ergo,
B ne ante tempus eum perurgeatis iugum religionis suscipere,
nondum ad id paratum: ad quod fortè pro vestri gratia videa
tur adquiescere: sed hoc non est firmum: quod enim propter homines fit, probabile
non est: & citò dilabitur. Ideoq; videtur mihi, vt concedatis ei anno vno viuere pro
arbitrio, quo potest, iter agens nobiscum, dum nos alios docemus, etiam ipse simpli-
citer audire: & audiens, siquidem agnoscendæ veritatis rectum propositũ gerit, ipse
rogabit. vt suscipiat religionis iugũ: aut, si non placet ei recipere: permaneat amicus.
Hi enim, qui non id ex corde suscipiunt, cùm cœperint ferre non posse, non solùm
abijciunt, quod susceperãt: sed, quasi pro excusatione infirmitatis suæ, incipiunt viã
religionis blasphemare, & malè loqui de his, quos nequaquã sequi aut imitari potue
runt. Ad hęc Niceta respondit: Non contradico, Domine mi Pet. rectis & bonis con
silijs tuis: sed dicere aliquid volo, vt per hoc discã, quod nescio. Quid? si intra annum
hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noster? descendet in infernum vacuus,
C & cruciandus in æternum. Tum Petrus: Amplector, inquit, benignum erga patrem
propositum tuum: & ignosco tibi de his, quæ ignoras. Quid enim cẽses, num, si quis
putatur iustè vixisse, iste continuò saluabitur? Non putas eum discutiendum ab eo,
qui occulta hominum nouit? quomodo iustè vixerit, num fortè, ritu gentiliũ, insti-
tutis eorum & legib. parens: vel pro amicitijs hominum, aut pro sola consuetudine,
aut qualibet alia ex causa, vel necessitate, & non propter ipsam iustitiam, neq; pro-
pter Deũ? Qui enim propter solum Deum, & iustitiã eius iustè vixerint: ipsi ad æter-
nam requiem venient: & perpetuitatẽ regni cęlestis accipient. Salus enim non vi ac-
quiritur, sed libertate: nec per hominum gratiam, sed per Dei fidem. Tum præterea
cogitare debes, quod Deus præscius sit: & nouerit num hic suus sit. quod si nouit eũ
non esse, quid faciemus ad ea, quæ ex initio statuta sunt ab eo? In quo autẽ possum,
cõsilium do, cùm euigilauerit: & sederimus nos, vos quasi aliquid discere volentes,
proponite ex his duntaxat, quæ illi expetit discere: & dũ nos loquimur inter nos, ille
D instruitur. Sed tamen primò quiescite, num fortè ipse videatur aliquid interrogare:
quod si fecerit, aptior erit sermonis occasio: si verò ipse nihil quęrit, nos ab alterutro
sicut dixi, discere aliquid volentes, rogemus vicissim: mihi ita videtur, etiam vobis,
quid placeat, dicite. Cumq; collaudassemus eius rectum consilium, ego Clem. aio:
In omnib. rebus plurima ex parte ad initium respicit finis: similisq; principijs rerum
exitus datur: spero ergo etiam circa patrem nostrum, quoniã per te Deus bona initia
dedit, his congruũ seq; dignum largiatur & finẽ. Veruntamẽ etiã illud suggero, si vt
dixisti, cęperimus præsentẽ patre, quasi inter nos aliquid tractandi, vel discendi gra
tia loqui: tu, mi Domine Pet. non debes eum locum agere, quasi, qui discere aliquid
debeas: hoc, n. si videat, fortasse magis offendetur: (certus est enin, te omnia scire dili
genter, sicut & verè est: quale ergo erit, si te videat ignorantiã simulantẽ? hoc eũ, vt di
xi, magis lædere poterit: nescientẽ consiliũ tuũ.) Sed nos quidem fratres inter nos ha
bẽtes, si in aliquo dubitem⁹, à te quęstioni nostrę finis cõgruus detur: nã & si te cun-
ctantem

Homines non sunt vrgendi ad fidem.

τ̃ προσρ- ασόμ hic Petrus palàm subindicat & asseuerat.

Qui propter solum Deum iustè vixerint saluabuntur.

Aduertant theologi.

ctantem videat aut dubitantem, tunc verè putabit, quòd apud nullum erit ſcientia E
veritatis. Et Petrus ad hæc reſpondit: Omittamus hæc, & ſiquidem dignum eſt, vt ingrediatur ianuam vitæ, Deus occaſionem competentem dabit: eritque initium ex Deo, & non ex homine.

Noluerunt Apoſtoli in ſalutis fideiq; negocio, quippe, quod eſt donum Dei, tyrannidem affectare videri. Ideoq́ue modeſtia ſua & doctrina potiùs ſunt vſi: quam conceſſa ſibi facultate: quam ad ædificationem ſibi, non deſtructionem profitebantur datam. Sic & B. Chriſoſtomus lib. 2. περὶ ἱερωσύνης, cap. 4. non vult aliquem cogi inuitum ad pœnitentiã. Idem & in oratione ὑπὲρ τῶ μὴ ἀκούς τῶ προοιμίων docet. Quod haud quaquam eò pertinere putandum eſt, vt ne magiſtratus poſſit pietatis catholicæ contemtores & contumaces coërcere atque punire: in qua ſententia ſe aliquando fuiſſe teſtatur Auguſtinus, epiſtola 48 ad Vincentium: & 50. ad Bonifacium: denique 204. ad Donatum: à qua tamen poſtea facile diſceſſit, motus aliorum ſententijs atque etiam exemplis: ſed omnem coactionem à fide aſſumenda tyrannidemq́ue vult Petrus abeſſe: ne aſcribi queat homini ſalutis initium.

Et ideo, ſicut priùs dixi, permittite eum iter agentem nobiſcum, audire nos aliquid diſputantes: ſed, quoniam feſtinantes vos vidi, idcirco dixi oportunitatem quęrendam: quam cùm dederit Deus. vos quoque ad ea, quæ dixero, obtemperate mihi. Hæc nobis ſermocinantibus, venit puer, dicens: vigilare iam patrem: & cùm vellemus ingredi ad eum, ipſe venit ad nos: & oſculo nos ſalutans, cùm reſediſſemus, ait: Licet' ne percunctari, ſi quid volet quis: an ſecundum Pythagoricos tacendum ſemper eſt? F

De Pytagoreorum ſilentio vide Gellium, lib. noct. 1. cap. 9. Diſcipuli in diſciplinam recepti ad certum tẽmpus tacere iubebantur: prout dociles fore videbantur. ad minimum tamen, quemadmodum colligitur ex quodam Luciani dialogo, biennium: ad ſummum quinquennium. Quærit F. num ita agatur in fidei doctrina?

Et Petrus. Nos nec ſilere ſemper, neque percunctari cogimus accedentes ad nos: ſed relinquimus ipſorum libertati, facere vt volunt. ſcietes, quod, qui curam gerit ſalutis ſuæ, ſi in parte aliqua ſentit animæ ſuæ dolorẽ, tacere non patitur. Qui verò negligit ſalutem ſuam, ſi interrogare cogatur: nihil ex hoc vtilitati eius confertur: niſi G hoc ſolùm, vt ſtudioſus eſſe videatur, & diligens. Quamobrem tu, ſi quid diſcere vis, require. Et Senex ait: Eſt quidam ſermo apud Græcorum Philoſophos, vehemens valde, qui dicit, in vita hominum, re ipſa neque bonum eſſe aliquid, neque malum: ſed, quæ videntur hominibus, vſu & conſuetudine præſentis vitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. Nam neque homicidium reuera malum eſt, quia animam vinculis carnis abſoluit: denique, aiunt, & iuſti quique iudices, peccantes perimunt. Quod ſi homicidium ſcirent malum eſſe, non vtique id iuſti homines facerent. Neque adulterium malum eſſe dicunt, ſi enim ignoret vir, aut non curet: nihil, aiunt, mali eſt. Sed neque furtum malum eſſe: quod enim deeſt alicui, aufert ab alio, qui habet: quod quidem oportebat liberè ſumi & publicè: ſed quia occultè fit, in hoc magis illius, à quo clam aufertur, inhumanitas redarguitur. Communis enim vſus omnium quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit: ſed per iniquitatem alius, hoc ſuum dicit eſſe: & alius, aliud: & ſic inter mortales diuiſio facta eſt. Deniq; Græ- H corum quidam ſapientiſsimus hæc ita ſciens eſſe, ait: Communia debere eſſe amicorum omnia: in omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges: & ſicut non poteſt, inquit, diuidi aër, neque ſplendor Solis: ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo data ſunt, omnibus ad habendum diuide debere, ſed habenda eſſe communia. Hæc autem dicere volui, quoniam quidem cupio me inclinare ad bene agendum: & non poſſum bene agere, niſi priús didicero, quid ſit bonum: quod ſi intelligere potuero, ex ipſo etiam, quid ſit malum, hoc eſt, huic contrarium, aduertam. Verùm ad hæc quæ dixi, vnum è vobis reſpondere volo, non Petrum non enim dignum eſt, ab illo verba & doctrinam cum quæſtionibus capere: ſed ille, ſi quid pronunciauerit, hoc abſque aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipſe nobis ſeruetur, quaſi arbiter: vt, ſicubi diſputatio noſtra exitum non inuenerit: ipſe, quod ſibi viſum fuerit, pronuncians, indubitatum finem rebus dubijs imponat. Et nunc ego poſſem ſola eius

Hi erant, qui ἀκαταληψίαν inuexerunt: quorũ præter alios Cic. ſæpe meminit.

Amicorum omnia communia. Platonis vox eſt.

Petrus arbiter deligitur.

A sententia contentus credere, si quid ei videretur: quod & ad vltimum faciam, volo tamen priùs videre, num sit possibile, disputãdo inuenire, quod quæritur. Placet ergo, vt Clem. primus incipiat: & ostendat, an sit aliquid in substantia & actib. bonum vel malum. Ad hæc ego respõdi. Quoniam quidem à me vis discere an'ne sit aliquid Natura, aut actu bonum vel malum: an potiùs vsu præuentis hominib. bona quædã, & alia videntur mala: pro eo, quòd diuisioné inter se rerum fecére communiũ: quæ deberent, vt ais, ita esse cõmunia, vt aër & splendor Solis, puto, quod non debeã tibi aliunde assertiones adhibere: nisi ex his disciplinis, quibus ipse vteris: &, quas ipse cõfirmas: vt indubitata tibi sint, quæ dicuntur. Omnium elementorũ & stellarum certos ponitis fines aliquasq; stellas dicitis in quibusdam absq; noxia coire, sicut in coniugijs: in alijs verò noxiè misceri, sicut in adulterijs. Et dicitis, quædam generalia esse omnium: quædam verò non omnium: neq; generalia. Sed ne prolixa disputatio fiat, breuiter & de re dicam. Terra, quæ arida est, coniugio & admixtione indiget aquæ,

Propositio disputationis.

1. arg. esse re uera in natura rerum mala.

B vt possit generare fructus: qui sine vita hominibus non est: est ergo hęc legitima coniunctio. Econtrà, si aut pruinæ, frigus terræ misceatur, aut calor, aquis: huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus, aut calor, aquis: huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talihus, adulterium est. Et pater respondit. Sed sicut elementorum vel stellarum inconsonæ coniunctionis statim proditur noxa: ita deberet & adulterium statim ostẽdi, quàm malum sit. Et ego aio: hoc mihi primò confirma, an, vt etiam ipse confessus es, ex incongrua & inconsona admixtione efficiantur mala? & istud in consequentibus requiretur. Et pater ait: vt se habet rei Natura, ita ais fili. Tum ego respondi: quia ergo discere cupis de his, vide, quanta sint, quæ mala esse apud neminem dubitantur. Non tibi videtur malum esse febris? incendiũ? seditio? ruina? cędes? vincula? supplicia? dolores? luctus? & his similia? Et pater: verum est, inquit, fili hæc mala esse, & valde mala: aut certè qui negat hæc esse mala, patiatur ea. Et ego respondi: quia ergo cum eo mihi sermo est, qui in astrologica di-

Inter aquã & terram coniugium est. Empedocleũ est.

Adulteria in elemẽtis

2. arg.

C sciplina eruditus est, secundum ipsam tecum agam, vt de his quæ tibi in vsu sunt, accipiens rationem, citiùs acquiescas. Audi nunc ergo. Confessus es mala esse ea, quæ suprà diximus, id est, febres, incendia, & his similia: hæc secundum vos à malitiosis stellis fieri dicuntur: id est, ab humido Saturno, & calido Marte: horum verò contraria, à benignis fieri stellis, id est, à temperato Ioue & humida Venere, an non ita est? Et Pater respondit: Ita est fili, nec aliter fieri potest. Tum ego: quia ergo à bonis stellis, Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis: videamus vnaquæque malarum stellarum cùm admixta fuerit honis, quid est, quod efficit? & illud esse intelligamus malum. Etenim nuptias facere Venerem, ponitis: quæ si Iouem habeat in schemate suo, pudicas efficiat: Ioue autem non respiciente, si adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciatis. Et Pater: Ita se, inquit, habet. Ego respondi: Ergo malum est adulterium, quandoquidem ex malarũ stellarum admixtione committitur: & vt cõpendiosiùs explicemus omnia, quæ dicitis ex malarum admixtione stellarum bonas

3. arg.

Saturnus qui hic humidus dicitur, vno omniũ astrologorũ ore, siccus putatur. Quod igitur eum humidũ dicat Clemẽs ita est intelligendum, quòd leniter exsiccet saltem: cùm Mars exsiccet vehementer, adeoq; vre-

D perpeti stellas, mala esse sine dubio pronuncianda sunt. Istæ ergo stellæ, quarum admixtione diximus febres, incendia, & cætera his similia effici mala: ipsæ secundum vos etiam homicidia, adulteria, & furta operantur, propter vos etiam & stolidos ipsæ efficiunt. Et Pater: Verè inquit, hreuiter, & incomparabiliter ostendisti, quod sint mala in actihus: sed hoc adhuc velim, quomodo iustè iudicat Deus eos, qui peccant, sicut vos dicitis, si peccare eos Genesis cogit? Tum ego respondi: Vereor dicere tibi aliquid, pater, quia in omni te honore haberi à me decet: alioquin erat, quod possim dicere, si deceret. Et pater ait: Dic, quod tibi occurrit fili, etiamsi iniuriosum videtur: non enim tu, sed quæstionis ratio iniuriam facit: sicut pudica mulier intemperanti viro, si pro salute indignetur & honestate. Et ego respondi: Si prima quæque inter nos confirmata & confessa non bene retineamus: sed semper, quæ definita sunt, resoluantur, per obliuioné videhimur telam texere Penelopes, ea, quæ texuimus resoluentes: & ideo debemus aut non facilè acquiescere, priùs, quàm diligenter

re dicatur.

Præfatione honoris vtitur Clem. eò, quòd dicendi qua-

dam fini asperiùs dicē la:q, vt possint boni consuli sine eiusmodi lenocinio.

genter examinetur sermo propositus: aut si iam adquieuimus, & confirmata senten E
tia est: seruare semper, quod semel definitum est: vt possimus & de alijs quærere. Et
pater ait: Bene dicis fili, & scio, quam ob causam dicas, quia hesterno die de naturali
bus disputans causis, ostendisti, quod virtus quædam maligna, transformans se in or
dinem stellarum, humanas concupiscentias exagitet, diuersis modis prouocans ad
peccatum: non tamen cogens, aut efficiens peccatum. Cui ego respondi: Bene, quia
& meministi: & cùm memineris, erràsti. Et Pater: Ignosce, inquit, fili, nondum enim
vsum multum in his habeo: nam & hesterni sermones tui veritate ipsa concluserunt
me, vt tibi adquiescerem: in conscientia tamen mea sunt, quasi quædam reliquiæ fe-
brium, quæ paululum me à fide quasi à sanitate retrahunt: discrutior enim, quod sci
am multa mihi, imò penè omnia accedisse secundum Genesim.

Eruditißimè Cle. vanitatem Genethliacorũ arguit, quemadmodum Phauorinus apud Gell. li. 14. noct. cap. 1. cuius disputationem cum hoc loco conferre vtilißimum fuerit. Vide & Io. Picum, contra astrologos. F

Et ego respondi: Audi ergo pater, quæ sit mathesis natura: & facito secundum ea,
quæ dico tibi. Vide mathematicum, & dic ei primò: talia quædam mihi acciderunt
mala in illo tempore: vnde ergo, aut quomodo, aut per quas mihi acciderint stellas,
discere volo. Respõdebit tibi sine dubio, quod tempora tua malitiosus suscepit Mars
aut Saturnus, aut aliquis eorum apostaticus fuit: aut aliquis annum tuum aspexit ex
diametro: aut coniunctus: aut in centro: vel alia his similia respondebit: addens, quia
in his omnibus aliquis aut ἀσύνδετος fuit cum malo: aut inuisibilis: aut in schemate:
aut extra hæresim: aut deficiens, aut non contingens, aut in obscuris stellis: & multa
alia his similia: secundum rationes proprias respondebit, & de singulis adsignabit.
Post hunc, alium adito mathematicum, & dicito contraria: illud mihi boni contigit
in illo tẽpore: tempus aũt hoc idem dicito: & require, ex quibus partib. Genesis hoc
tibi euenerit boni: & tẽpora, vt dixi, eadem, quæ de malis interrogaueras, custodito.

Locus hic inspecto astrolabio rectiùs intelligetur. ἄξιον foret, huc omnia cõijcere. Vide quoq; theorica G
planetarum: si est animus, exactiùs hæc cognoscere: quæ certè ex ima philosophia astronomica sunt petita.

Cumq; tu fefelleris de temporibus, vide, quanta tibi inueniet schemata, per quæ
ostendat quod tibi in illisipsis temporib. euenire debuerint bona. impossibile enim
est hominum Genesim tractantibus non in omni, quam dicũt, regione stellarum,
semper inuenire quasdam bene positas stellas, & quasdam, malè. circulus enim est
æqualiter ex omni parte collectus secundum mathesim, diuersas & varias accipiens
causas, ex quibus occasionem capiant dicendi, quod volunt. Sicut enim fieri solet,
vbi somnia aliqua viderint homines, & nihil certi intelligunt: cùm aliquis occurre-
rit exitus rerum: tunc ad ea, quæ acciderint, aptant etiam somnij visum: Ita est & ma-
thesis: antequam aliquid fiat, certi nihil pronunciatur: postea verò, quàm aliquid ac
ciderit: rei iam gestæ colligunt causas. Denique frequenter cùm enarrauerint, & ali-
ter res acciderit: semetipsos increpant, dicentes, quod illa fuerit stella, quæ impedi-
uit, quæ occurrit: & non videmus ignorãtes, quod error eorum, non ex artis impru-
dentia, sed ex totius causæ inconuenientia descendat: ignorãt enim, quæ sint, quæ fa H
cere quidem concupiscamus: non tamen indulgeamus concupiscentijs. Nos autem
qui mysterij huius didicimus rationem, scimus & causam: quia libertatem habentes
arbitrij interdum concupiscentijs obsistimus: interdum cedimus: & ideo humano-
rum gestorum incertus est exitus: quia in libertate pendet arbitrij. Nam concupi-
scẽtiam quidem, quam operatur maligna virtus, potest indicare mathematicus: sed,
an concupiscentiæ huius actus vel exitus impleri possit, nec ne, quia in arbitrij liber-
tate est, sciri ante effectum rei à nullo potest: & hoc est, quod ignorantes astrologi
De climactere, suprà inuenerunt sibi, vt climacteras dicerent, rei scilicet incertæ perfugia: sicut hesterno
plenissimè ostendimus. Ad hæc si quid tibi dicendum videtur, dicito. Et pater: Ni-
hil verius, inquit, fili his, quæ prosequutus es. Cumq; hæc loqueremur inter nos,
nunciauit quidam plurimum stare populum foris, qui audiendi gratia cõuenerint:
& Petrus iussit his ingrediendi copiam dari. erat enim locus opportunus & amplus.

Cumque

A Cumque ingressi fuissent, ait ad nos Petrus: Si quis vult vestrûm, faciat ad populum sermonem: & de idololatria disserat.

Populo admisso, disputatur, volente Petro, de Idololatria: ipsius origine & vanitate.

Cui ego Clemens respondi: Multa benignitas tua, & erga omnes lenitas, ac patientia indulget nobis, vt audeamus loqui corā te, & rogare, quæ volumus: & ideo, vt dixi, morum tuorum mansuetudo inuitat omnes, & adhortatur salutaris doctrinæ præcepta suscipere: hoc ego vsque ad præsens apud nullum alium vidi, nisi apud te solùm: apud quem inuidia nulla est, neq; indignatio: sed quid tibi videtur? Et Pet. Non solùm hæc ex inuidia aut indignatione veniunt: sed interdum inest aliquibus verecundia, ne fortè de his, quæ proponuntur, plenè respondere non possint, & refugiunt imperitiæ notam. Sed non debet pro hoc quis verecundiam pati, quia nec est aliquis hominum, qui profiteri debeat, omnia se scire: vnus enim est, qui scit omnia: ipse, qui & fecit omnia. Si enim magister noster diem & horam, cuius etiam signa B prædixit: nescire se professus est: vt totum reuocaret ad patrem: quomodo nos turpe ducemus, si aliqua nos ignorare fateamur? cùm magistri in hoc habeamus exemplum. Hoc tamen vnum profitemur scire, quæ à vero propheta didicimus: ea autem à vero Propheta nobis esse tradita, quæ sufficere humanæ scientiæ indicauit. Tum ego Clemens dicere ita cœpi: Apud Tripolim cum contra Gentiles disputares, Domine mi Petre, valde miratus sum te, qui à patribus Hebræo ritu, & obseruantijs propriæ legis imbutus, Græcæ eruditionis studijs in nullo inquinatus es: quomodo tam magnificè, & tam incomparabiliter prosequutus sis, ita, vt etiam quædam de historijs Deorum, quæ in theatris decantari solent, contingeres. verùm quoniam sensi tibi ipsas fabulas, & blasphemias eorum minùs esse notas: de his si placet, aliqua in auditu tuo repetens, ab ipsa origine disseram. Et Petrus: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationem nostram. Tum ego: dicam igitur, quia iubes, non vt docēs: sed, quàm stultas de Dijs suis opiniones habeant Gentiles, in medium proferēs. Cumque vel-C lem dicere, Niceta labrum mordicus stringens, innuebat mihi vt tacerem. quem cùm vidisset Petrus, ait: Cur ingenium liberale, & generosam lædere vis naturam, vt in honorem mei, qui nullus est, tacere eum velis? An nescis, quod si omnes gentes, postquam audierint à me prædicationem veritatis, & crediderint, vellent se ad docendum conferre, mihi maiorem pariant gloriam, si quidem gloriæ me cupidum putas? Quid enim tam gloriosum, quàm Christo discipulos præparâsse? non, qui taceant, & soli salui fiant: sed qui loquantur, quæ didicerunt? & multis prosint? vtinam quidem & tu Niceta, sed & tu dulcissime Aquila, iuuaretis me ad prædicandū verbum Dei: eò magis, quòd ea, in quibus errant Gentiles, bene vobis comperta sunt: & non solùm vos, sed & omnes, qui audiunt me, opto, ita audire & discere; vt & docere possint: multis nanque adiutoribus indiget mundus, quibus homines ab errore reuocentur. Cumque hæc dixisset, ait ad me: Tu ergo Clemēs exequere, quæ cœpisti. Et ego continuò subiunxi: Quoniam, vt dixi, apud Tripolim disputans, mul-D ta de Dijs gentium vtiliter, & necessariò disseruisti: cupio de origine eorum, ridicula, te coram exponere, vt neque te lateat vanæ huius superstitionis commentum: & auditores, qui adsistunt erroris sui probra cognoscant.

Luc. 21.

Cur Christus dixerit se nescire extremum diem.

Vide suprà 4. 5. & sextam Recognitionē.

Clementis oratio de genealogia Deorum gentilium.

Non debet mirari, Lector: si fortè diuersiùs à quibusdam θεογονίαν Clemēs tibi enarrare visus fuerit: quando ipsimet Græci valde inter se dissentiant. Aliter namq; Orpheus: aliter Antiphanes, citatus ab Irenæo, libro Elenchi hæreseōn 2. ca. 19. aliter Homerus: aliter Hesiodus: aliter in Timæo, Plato: aliter rursum Diodorus Siculus, & Apollodorus Ath. in suis bibliothecis. Neminem in his sequitur ille vnum. visus fortassis in tanta varietate suo iudicio: vel quod sic tunc sua memoriæ occurrerit γενεαλογία: vel, quòd ita eam sapientes enumerarint. Consule in hunc locum auctores, quos ad argumentum adieci.

Aiunt ergo, qui sapientiores sunt inter Gentiles, primò omnium Chaos fuisse hoc per multum tempus exteriores sui solidans partes, fines sibi & fundum quendam fecisse, tanquam in oui immanis modum formamque collectum: intra quod multo nihilominùs tempore, quasi intra oui testam, fotum viuificatumque esse

** μορφὴν τὴν διφυῆ ὃν ἀρσενόθηλυν καλοῦσι.*

animal quoddam: diſruptoq; poſt hæc immani illo globo, proceſsiſſe ſpeciem quandam hominis duplicis formæ, quam illi Maſculofœminam vocant: * hunc etiam Phanetam nominârunt, ab apparendo: quia cùm apparuiſſet, inquiunt, tunc etiam lux effulſit: & ex hoc dicunt progenitam eſſe Subſtantiam, Prudentiam, Motum, Coitum: ex his factum, Cœlum & Terram. Ex Cœlo, ſex progenitos mares, quos & Titânas appellant: ſimiliter & de Terra ſex fœminas: quas Titanidas vocitârunt: & ſuut nomina eorum quidem, qui ex Cælo orti ſunt, hæc: Oceanus, Cœus, Crios, Hyperion, Iapetos, Cronos, qui, apud nos, Saturnus nominatur. Similiter & earũ, quæ è Terra ortæ ſunt, nomina ſunt hæc: Theia, Rhea, Themis, Mnemoſine, Thetis, Hebe. Ex his omnibus, qui primus fuerat è Cœlo natus, primam Terræ filiam accepit vxorem: ſecundus, ſecundam: & cæteri ſimiliter, per ordinem. Primus ergo, primam duxerat: propter eam deductus eſt deorſum: ſecunda verò: propter eum, cui nupſerat, aſcendit ſurſum: & ita ſinguli per ordinem facientes, manſerunt in his, qui eis nuptiali ſorte obuenerant, locis. Ex iſtorum coniunctionibus, alios quoq; innumeros adſerunt progenitos. Sed de illis ſex maribus, vnus qui dicitur Saturnus, qui in côniugium acceperat Rheam: &, cùm reſponſo quodam commonitus eſſet, quod, qui ex eo naſceretur, fortior ipſo futurus eſſet, regnoq; eum depelleret: omnes, qui ei naſcerentur filios, deuorare inſtituit: Huic ergo primus naſcitur filius, quem ἅιδην appellârunt, qui apud nos Orcus nominatur: quem pro cauſis, quibus ſuprà diximus, adſumptum deuorat pater.

Saturnus Rhea.

Orcus, ἅιδης, ab α priuatiua, & ἅδω, video: quod omnia ſint illis obſcura, nec quicquam cerni queat.

Neptunus Iupiter.

Poſt hunc ſecundum genuit, quem Neptunum dicunt: quemq; ſimili modo deuorauit. Nouiſsimum genuit eum, quem Iouem appellant: ſed hũc mater miſerans Rhea, per artem deuoratori ſubtrahit patri: & primò quidem, ne vagitus pueri innoteſceret, Corybantas quoſdam, cymbala fecit ac tympana percutere: vt obſtrepente ſonitu, vagitus non audiretur infantis.

Hinc κορυβαντιασμὸς apud Dionyſium Halicarnaſſeum, lib. 2. ἀρχαιολογίας ῥωμαϊκῆς. quem locum citat & Euſebius 2. προπ. Vide de hoc tinnitu Minutiani F. in Octauio. Sed notiora hæc ex fabulis poëticis eſſe poßunt. G

Sed cùm ex vteri imminutione intellexiſſet pater editum partũ, expetebat ad deuorandum: Tunc Rhea lapidem ei offerens magnum: Hunc genui, inquit. At ille accipiẽs, abſorbuit, & lapis deuoratus, eos, quos primò abſorbuerat filios, truſit & coëgit exire. Primus autem procedens, deſcendit Orcus, & inferiora, hoc eſt, inferna occupat loca. Secũdus, vtpote illo ſuperior, ſuper aquas detruditur: is, quem Neptunũ vocant. Tertius, qui arte matris Rheæ ſuperfuit, ab ipſa, cápræ ſuperpoſitus, in cęlum emiſſus eſt. Hactenus anilis gentiliũ fabula & genealogia proceſſerit. ſine fine enim eſt, ſi velim omnes generationes eorum, quos Deos appellant: & impia geſta, proferre. Sed exempli gratia, omiſsis cæteris. vnius, quem maximum & pręcipuum habent, quemq; Iouem nominant flagitioſa geſta replicabo. Hunc enim cęlũ dicunt tenere, tanquam cæteris meliorem: qui ſtatim, vt adoleuit, ſororem propriam, quam Iunonem dicunt, duxit vxorem. in quo vtiq; ſtatim fit ſimilis pecudi. Iuno Vulcanũ parit: ſed, vt tradunt, non ex Ioue conceptum. Ex ipſo autem Ioue Medeam genuit. quam reſponſo accepto, quod qui ex ea naſceretur fortior ipſo eſſet, & regno eum depelleret, aſſumens etiam ipſe deuorat, & rurſum genuit de cerebro quidem Mineruam, de fęmore verò Liberum. Poſt hæc Thetidem cùm adamâſſet, aiunt Prometheum pronunciâſſe ei, quod ſi concubuiſſet cum ea, qui ex ea naſceretur, fortior foret patre: & ob hoc veritus, Peleo cuidam dat eam in matrimonium: dehinc Perſephonæ, quæ ei ex Cerere fuerat ſuſcepta, miſcetur, ex qua Dionyſium genuit, qui à Titânis diſcerptus eſt: ſed recordatus, inquit, ne fortè pater ſuus Saturnus alium filium generaret: qui etiam ſe fortior naſceretur, regnoq; depelleret: oppugnare adgreditur patrem vnà cum fratribus eius Titânis: quibus oppreſsis, ad vltimum etiam patrem in vincula coniecit: deſectaq; eius genitalia in mare proijcit: ſed cruor qui defluxit, ex

1. Iniecta flagitia Iouis.

Iuno: H

Minerua.

Vide 1. dialogum deorum, apud Lucianum.

Ouid. 11. Metamor.

vulnere

A vulnere susceptus, fluctibus & frequenti collisione in spumam versus, procreauit *2. Iouis a-*
eam,quam dicunt Aphroditen, quamq; apud nos Venerem appellant:ex cuius con *dulteria.*
cubitu, quæ erat vtiq; soror:hunc ipsum Iouem ferunt genuisse Cyprin,ex qua aiūt *Vide Apollo*
& Cupidinem natum.Hæc quidem de incestis eius:Audi nunc & de adulterijs.Eu- *dorum ex-*
ropam.Oceani coniugem vitiat:ex qua,nascitur Dodonæus. Helenam, Pandionis: *tat enim.*
ex qua nascitur Musæus.Eurynomē, Asopi:ex qua nascitur Ogygias. Hermionem,
Oceani:ex qua nascuntur Charites,Thalia,Euphrosyne,Aglaia.Themin,sororem ** Eurin.)*
suam:ex qua nascuntur Horæ,*Eurinomia,Dice,Irene.Themisto,Inachi:ex qua na *Hanc Apol*
scitur Arcas.Idean,Minois:ex qua nascitur Asterion.Phænissam, Alphionis:ex qua *lodorus, Eu*
nascitur Endymion.Iô,Inachi:ex qua nascitur Epaphus.Hippodamiam &Isionem, *nomiam*
Danai filias:quarum vnam Hippodomiā, Olenus: Isionem verò, Orchomenus siue *vocat.*
Chryses habuit.Carinean, Phœnicis: ex qua nascitur Critomaris, quæ fuit sodalis *Iô.)Ouid.1.*
Dianæ.Calisto Lycaonis: ex qua nascitur Arcas. Lybeen Munanti: ex qua nascitur *Metam.*
B Belus.Latonam,ex qua nascitur Apollo,& Diana. Leanidam, Eurymedōtis:ex qua *De Calisto*
nascitur Coron.Lysithean,Eueni:ex qua nascitur Helenus. Hippodamiā: Belloro- *ne,Ouid 2.*
phontis:ex qua nascitur Sarpedon.Megachten,Magaclei.ex qua nascitur Thebe,& *Metam.*
Locrus.Nioben Phoronei,ex qua nascitur Argus,& Pelasgus. Olympiadam,Neo-
ptolemi:ex qua nascitur Alexander. Pyrrham,Promethei: ex qua nascitur Helmē-
theus,Protogeniam & Pandoram, Deucalionis filias: ex quibus genuit Aethlium,
& Dorum,& Meleram,& Pandorum. Thaicruciam,Protei: ex qua nascitur Nym-
pheus. Salaminā,Asopi:ex qua nascitur Saracon. Taygetem.Electran, Maian:Plu-
tiden,Atlantis filias:ex quibus genuit,ex Taygete quidem,Lacedæmonem: ex Ele-
ctra,Dardanum:ex Maia,Mercuriū: ex Plutide, Tantalum.Pthiā, Phoronei:ex qua
genuit Achæum.Chalceam,nympham:ex qua nascitur Olympus. Charidiam,nym *De Chlori-*
pham:ex qua nascitur Alchahus.Chlorida,quæ fuit Ampegi: ex qua nascitur Mop- *de, Catul-*
sus.Cotoniam,Leshi:ex qua nascitur Polimedes.Hippodamiam,Aniceti:Chrysoge *lo,inComa*
C niam,Penei:ex qua nascitur Thisseus.Sed & alia sunt plurima eius adulteria,ex qui- *Berenices.*
bus nec progeniem suscepit, quæ enumerare satis longum est. Verùm ex his omnib. *3.Iouis trās*
quas enumerauimus,nonnullas transformatus,vtpote Magus,vitiauit.Deniq; An- *formati a-*
tiopen Nyctei, versus in Satyrum corrupit: ex qua nascuntur Amphion & Zethus. *dulteria,*
Alcmenam,mutatus in virum eius Amphitryonem,ex qua nascitur Hercules.Aegi- *de his vide*
nam Asopi,mutatus in aquilam:ex qua nascitur Aeacus.Sed & Ganymeden Darda- *Arachnen,*
ni,mutatus nihilominùs in aquilam, stuprat. Manthean Phoci, mutatus in vrsum,ex *apud Ouid.*
qua nascitur Arctos.Danaēn Acrisij,mutatus in aurum,ex qua nascitur Perseus. Eu *li.6.Meta.*
ropen Phœnicis,mutatus in taurum,ex qua nascitur Minos & Radamanthus,Sarpe *Et Higinū,*
donq;.Eurymedusam Achelai, mutatus in formicam, ex qua nascitur Myrmidon. *in suo My-*
Thalian Aetnam nympham, mutatus in vulturem, ex qua nascuntur apud Siciliam *thologico*
Palisci.Lnādram Geneani apud Rhodum, mutatus in imbrem. Cassiepeiam,ex qua *Poetico.*
nascitur Anchinos. Lædam Thesei, mutatus in cygnum,ex qua nascitur Helena: &
D iterum eandem,mutatus in stellam, ex qua nascuntur Castor & Pollux. Lamiā,mu-
tatus in vpupam. Nnemosynen,mutatus in pastorem: ex qua nascūtur Musæ nouē. *De Semele,*
Nemesin, mutatus in anserē. Semelen Cadmiam,mutatus in ignem,ex qua nascitur *Ouid. lege*
Dionysius.Ex filia autem sua Cerere,genuit Persephonen,quam &ipsam corrupit, *3. Metam.*
mutatus in draconem:sed & Europā,Patrui sui Oceani vxorem:& sororē eius Eury
nomen adulterat:& patrē punit:& Pluten,Atlantis filij sui adulterat filiā,ex qua na *Larissen vo*
tum sibi filiū Tantalū,damnat.Ex Larisse etiā Orchomeni, genuit Tityonē, quē & *cat Apollo-*
ipsum supplicijs tradidit. Dianā Ixionis filij sui diripiēs vxorē,ipsum perennib.subij- *dorus Ela-*
cit pœnis: &penè oēs,quos ex adulterijs genuit filios,violēte mortis cōditione dam- *ram.filiam*
nauit:quorū & sepulcra penè omniū manifesta sunt. Ipsius deniq; parricidæ,qui & *Orchome-*
patruos peremit: & vxores eorū vitiauit:sororib. stuprum intulit:multiformis Magi *ni, matrē*
sepulchrū euidens est apud Cretenses: qui tamen scientes & cōfidentes infanda eius *Tityi.lib.1.*
atq; incesta opera,& omnibus enarrātes: ipsi eum confiteri Deum non erubescunt.

A situm reuertamur. Quæ, malum, ratio est, imò, quæ amentia mortalium possidet mentes, vt hominem, quem impium, scelestum, profanum, Iouem dico incestum, patricidam, parricidam, non solùm sciunt esse, sed & publicè in theatris cantant, húc vt Deum colant & adorent? Aut si pro his gestis Deus esse meruit: ergo, & si quos audiunt homicidas adulteros, parricidas, incestos, etiam núc debent, vt Deos, adorare. Sed quod in alijs execrantur, scire omninò nõ possum, cur in illo venerétur. Et Petrus respondit: Quoniam te nescire dicis, disce à me, cur in illo facinorosa gesta venerentur: primò quidem, vt cùm ipsi similia egerint, acceptos se ei futuros sciant: vtpote, quem imitantur in flagitijs.

Vel vnus Terentianus Cherea satis locuples erit testis hoc ita esse: is enim quod in virginem sibi permisit, Iouis se exemplo fecisse excusat. Actu 3. scena 5. in Eunucho. Testatur & Ouidius primo de arte amandi.

Iupiter ex alto periuria ridet amantum:
Et iubet Aeolios irrita ferre notos.
B *Per styga Iunoni falso iurare solebat:*
Iupiter exemplo nunc fauet ille suo.

Idem autem & Menippus in νεκυομαντίᾳ apud Lucianum testatur. Quà de re & Augustinus de Ciuitate Dei, libro 2. cap. 7.

Secundò, quod hæc literis scitè recondita, & versibus eleganter inserta veteres reliquerunt. Et nunc puerilis eruditionis obtentu, cùm eorú notitia teneris & simplicibus adhæserit mentibus: reuelli ex eis atq; abijci difficulter potest. Hæc cùm dixisset Petrus, Niceta respondit: Nõ putes Domine mi Petre, nõ habere eruditos quosq; gentiliú verisimilitudines quãdã, quibus adstruant hæc, quæ culpabilia videntur & probrosa, quæ quidẽ ego, nõ vt confirmãs errores eorú dico (absit enim à me, vt hoc vel ad cogitationẽ meam veniat:) sed tamen scio esse apud prudentiores ipsorú defensiones quasdam, quibus adstruere & colorare solent hæc, quæ videntur absurda. Et si tibi placet, vt aliqua ex his proferã, quæ ex parte aliqua retineo: vt iubes, faciam.

C Cumq; Petrus permisisset: Niceta hoc modo cœpit: Omnis sermo apud Grecos, qui de antiquitatis origine cõscribitur, cùm alios multos, tum duos præcipuos auctores habet, Orpheú & Hesiodum. Horum ergo scripta in duas partes intelligentiæ diuiduntur, id est, secundú literam, & secundum allegoriam: & ad ea quidem, quæ secundum literam sunt, ignobilis vulgi turba confluxit. Ea verò, quæ secundum allegoriam constat, omnis Philosophorum & eruditorum loquacitas admirata est. *Orpheus.* *Hesiodus.*

Poeticas fabulas allegorice enarrárunt olim Aristoteles, in Peplo. Dionysius, in Corona. Reginus in Πολυμνήμονι. vt refert Niceph. Callistus, libro 10. cap. 36. Denique Ioannes Tzetzes de ratione eas intelligendi pulcre scripsit, in 1 librum Hesiodi, de officijs & diebus.

Orpheus igitur est, qui dicit primò fuisse Chaos sempiternum, immensum, ingenitum, ex quo omnia facta sunt: hoc sanè ipsum Chaos non tenebras dixit esse: non lucem: non humidum: non aridum: non calidum: non frigidum: sed omnia simul mixta: & semper vnum fuisse: informe aliquando: tamen quasi ad oui immanis modum, per immensa tempora effectam peperisse, ac protulisse ex se duplicem quãdam speciem, quam illi Masculofœminam vocant, ex contraria admixtione huiusmodi diuersitatis speciem concretam: & hoc esse principium omnium, quod primum ex materia puriore processerit, quodque procedens discretionem quatuor elementorum dederit: & ex duobus, quæ prima sunt, elementis, fecerit cœlum, ex alijs autem, terram: ex quibus iam omnia participatione sui, inuicem nasci dicit & gigni. Hæc quidem Orpheus. Subiungit autẽ his & Hesiodus, post Chaos statim Cœlum dicens factum esse, & Terram: ex quibus ait progenitos illos vndecim, quos interdum & duodecim dicit: ex quibus sex mares, quinque fœminas ponit: nomina autem dat maribus: Oceanus, Cœus, Chrius, Hyperion, Iapetus, Cronus, qui & Saturnus. Item fœminis, Thya, Rhea, Themis, Mnemosyne, Thetis: quæ nomina per allegoriam hoc modo interpretãtur. Numerú quidem vndecim vel duodecim, ipsam dicunt primam naturam, quam & Rheam à fluendo dictam volunt: reliquos autem *Cœli & Terra filij.* *Locus egregie philosophicus.* *ῥέω enim, fluo est.*

D

autem decem accidentia eius dicunt: quas & qualitates appellant: duodecimum E tamen addunt & Cronum, quem apud nos Saturnum dicunt, hûc pro tempore accipiunt. Saturnum ergo & Rheam tempus ponunt, & materiam, quę vbi cum humido & arido, & calido, & frigido tempore fuerint admixta, omnia generat. Hæc ergo, inquit, primò omnium tempore multo concretam genuit quandam quasi bullam, quæ ex spiritu, qui in aquis erat, paulatim collecta intumuit: & aliquanto tempore circūacta per superficiem materiæ: ex qua, quasi ex vulua processerat, rigore frigoris obdurata, & glacialibus augmentis semper increscens: abrupta tandem demergitur in profundum: ac pondere ipso pertracta, in infernum descendit. Et quia inuisibilis facta est,

(Legendum videtur: quasi ἀΐδης appellata est ᾅδης. ᾍδης, tartarus, siue, inferi, quasi ἀΐδης, inaspectabilis, obscurus: ab α priuatiua part. & ἰδεῖν, id est, videre.)

Aides appellata est: qui & Orcus, vel Pluto nominatur. Cumq; de superioribus mergeretur in inferna, locum confluendi humido præbuit elemento: & pars crassi- F or, quæ est terra, aquis cedentibus patefacta est. Hanc ergo aquarum libertatem, quę priùs bulla obtegente premebatur, postquam illa inferni sortita est locum, Neptunum esse appellatum. Post hoc, cùm elementum frigidum per concretionem glacialis bullæ, ad inferiora fuisset absorptum, & aridum fuisset humidúq; discretum: nullo iam impediente elementum calidum ignis, vtpote vigore & leuitate ad superiora cōuolauit aëris, spiritu & procella subuectum. Hanc ergo procellam, quæ καταιγὶς Græcè appellatur, ægam, id est capram dixerunt: & ignem, qui ad superna conscendit, Iouem: & ideo eum capra subuectum conscendisse Olympum dicunt.

περὶ τῆς καταιγίδος vide Aristotelem, de Mundo ad Alexandrum.

Iupiter vnde dictus sit. Vide eundem Arist. Ibidem: Orphea in Cratere: Platonem in Cratylo.

Ipsum verò Iouem, Græci quidem à viuendo, vel vitam dando: nostri à iuuando nominatum volunt. Hanc ergo esse viuentem substantiam ferunt: quæ in superioribus posita, vi caloris velut cerebri ambitu, ad se trahens cuncta, & cuiusdam temperamenti moderatione componens: de capite dicitur genuisse sapientiam, quam Mi- G neruam vocant: quæ à Græcis ἀθήνη propter immortalitatem nominata est: quæ, quia pater omnium per sapientiam suam cuncta condidit: & ex ipso capite eius, & principali omnium genita dicitur loco: & temperata admixtione elementorum, vniuersum formâsse mundum, & adornâsse perhibetur. Igitur species, quæ materiæ inditæ sunt, vt fieret mundus, quia vi caloris constringuntur, Iouis viribus contineri dicuntur. Quæ quoniam sufficienter se habent, nec vltrà addi sibi indigent aliquid noui, sed vnumquodque seminis sui posteritate reparatur: vinctæ esse à Ioue Saturni manus dicuntur: quia nihil noui iam, vt dixi, ex materia tempus producit: sed calor seminum, secūdum sui speciem cuncta restituit: nec vltrà Rheæ partus, hoc est, propago materiæ fluentis ascēdit, & ideo ipsam primam elementorū diuisionem, abscisionem Saturni nominant: quasi, qui vltra mundū generare nō posit. Nam de Venere hoc modo allegoriam tradūt, vbi aiunt,ætheri subiectum est pelagus, cùm repercussus aquis splendor, cœli gratior refulsisset, venustas rerum, quæ ex H aquis pulchrior apparuerat, Venus nominata est: quæ Aetheri tanquā fratri suo sociata, quòd concupiscibile decus effecerit. Cupidinem genuisse memorata est. Hoc ergo modo per allegoriam Cronum quidem, qui est Saturnus, tempus esse diximus, tradunt: Rheam, materiam: Aiden, id est, Orcum, inferni profundum: Neptunum, aquam: Iouem, ætherem, id est, caloris elementum: Venerem, venustatem rerum: Cupidinem, concupiscentiam, quæ inest rebus omnibus, per quam posteritas reparatur: vel etiam rerum ratio, quæ sapienter inspecta delectat. Hera, id est Iuno, aër iste medius, qui de cœlo vsque ad terram descendit, ponitur. Diana, quam ipsam Proserpinam dicunt, aërem inferne tradunt. Appollinem, ipsum etiam Solem dicunt, circumeuntem polum. Mercurium, verbum. quo ratio de singulis quibusque reddatur. Martem, intemperatum ignem, qui cuncta consumat. Sed ne singula enumerando immoremur, ad hanc allegoriæ speciem, de vno quoq;

Minerua ἀθήνη propter immortalitatem dicta est. Alij quasi ἀθήλη dictā volunt, id est, non lactatam.

Saturni manus à Ioue vinctæ, cur?

Eodē modo Philo Iudæus, libro de decalogo, in primum præceptum.

Iuno.

Diana.

Mercurius.

A quoq; eorum, quos colunt, in quibus secretior de talibus inest peritia, honestas sibi videntur & iustas reddere rationes. Hęc cùm Niceta dixisset, Aquila respondit: Valde mihi videtur, quisquis est auctor & inuentor horum, impius extitisse: si hæc, quæ grata & honesta videntur, abscondit: & superstitionis suæ ritum in dedecorosis & turpibus obseruantijs collocauit: cùm ea, quæ secundũ literam scripta sunt, manifesta inhonesta sint, & turpia: & tota religionis eorũ obseruantia, in ipsis cõstet, vt per huiusmodi scelera & impietates, Deos suos quos colunt, doceãt imitari. Nã in istis allegorijs, quæ eis vtilitas erit? quæ quãuis honesta finguntur, nullus tamen ex eis aut vlus ad cultũ peruenit: aut ad mores, emendatio. Vnde magis constat, quòd prudentes viri cùm viderent cõmunem superstitionẽ tam probrosam esse, tam turpem, nec tamen corrigendi modum aliquẽ, vel scientiam didicissent: quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus, conati sunt res inhonestas honesto sermone velare: & non, vt dicũt, honestas rationes, inhonestis fabulis occultare: quod si esset, nunquã
B vtiq; ipsa eorum simulacra, atq; ipsæ de eis picturæ, cum suis vitijs & criminibus formarẽtur. Nõ cygnus, adulter Ledæ: nec taurus formaretur Europæ: & in mille mõstra eum, quem putant meliorem omnibus, verterent. Quod vtiq;, si magni & sapiẽtes, qui sunt apud eos, viri, fictum scirent esse, non verum: nónne impietatis arguerent & sacrilegij eos, qui ad iniuriam Deorum huiusmodi aut picturam ponerent, aut sculperent simulacra? deniq; Regem temporis sui, depingant in houis forma vel anseris, vel formicæ, vel vulturis: & scribant suprà Regis sui nomen: atq; huiusmodi vel statuam, vel imaginem collocent: & iniuriam facti sentient, & vindictæ magnitudinem. Sed quoniam vera hæc magis sunt, quæ publica turpitudo testatur: & ad excusationem à viris prudentibus, sermonibus honestis quæsita sunt, & cõcinnata velamina: idcirco non solùm non prohibentur: sed & ipsis mysterijs Saturni filios deuorantis, & occultati pueri, per Corybantum & cymbala, & tympanorum sonitus, exprimuntur imagines. De abscisione verò Saturni, quæ maior erit probatio ve
C ritatis, quàm, vt in honorem Dei sui, simili infœlicitatis sorte abscindãtur etiam cultores? Cùm ergo hæc manifestè cernantur, quis tam exigui sensus, imò tam stolidi inuenietur: cui non palàm sit, hæc magis vera esse de infœlicibus Dijs, quæ infœliciores cultores etiam corporum suorum vulneribus, & abscisione testãtur? Quod si, vt dicunt, hæc ita honestè & piè gesta tam inhonesto ritu ministrantur & impio, sacrilegus profectò est, quisquis ille, vel ex initio hæc tradidit, vel nunc malè tradita persistit implere. Quid aũt & de libris dicimus poetarum, nónne oportuerat eos, si honesta, & pia Deorum gesta turpibus fabulis insamárunt, abijci protinus, atque in ignem dari: ne persuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, Iouem ipsum Deorum principem, parricidam erga parentes: incestum erga sorores & filias. impurũ etiam in pueros extitisse? Venerẽ cũ Marte adulteros: & omnia illa, quæ iam superiùs dicta sunt. Aut quid tibi videtur Domine mi Petre? Tunc ille respondit: Certus esto, dulcissime Aquila, quia omnia per bonã Dei prouidẽtiã gesta sunt, vt non solùm infir-
D ma, & fragilis, verũ & turpis esset causa, quæ futura erat contraria veritati. Si enim validior & verisimilior fuisset erroris assertio: haud facile quisquã, qui in eo deceptus esset, ad iter veritatis rediret. Si enim nunc, cùm tam multa proba & dedecora de dijs gentium proferuntur, vix aliquis turpem derelinquit errorem, quãtò magis, si esset ibi aliquid honestum & verisimile? Difficulter nãq; transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus est: & ob hoc, vt dixi, diuina prouidentia factum est: vt erroris substantia, & infirma esset & turpis. Sed & cætera omnia simili modo, competenter & commodè dispensat diuina prouidentia: licet nobis ignorantibus rerum causas, bonæ & optimæ dispensationis diuinæ non liqueat ratio. Cum hæc Petrus dixisset, ego Clemẽs Nicetam rogabã, vt aliqua de allegorijs gentiliũ, quas diligenter attigerat, agnoscendi gratia exponeret: vtile enim est, vt quãdo cum gẽtilibus disputamus, etiam ista nos minime lateant. Et Niceta: Si, inquit, permittit Dominus meus Petrus, possum dicere. Tum Petrus. Hodie, inquit, permisi vobis dicere aduer-

sum

Allegoria de Dijs gẽtilium ad velanda dedecora eorum inuẽta sunt.

Propterea Plato Rep. sua eiecit poëtas.

Prouidẽtia Dei omnia sunt infirma & palàm inhonesta, quæ veritati repugnant.

ſum gentiles, vt nôſtis. Et Niceta ait: Dic ergo Clemens, de quibus audire velis. Cui E
ego aio: Quomodo tradunt de Deorum cœna gentiles, quam in Pelei nuptijs ha-
buerunt, & Thetidis, quem dicunt eſſe Paridem paſtorem, & quas ponunt in Iuno-
ne, Minerua & Venere, quæ apud eum iudicantur, quemúe Mercurium, vel quod
malum, & cætera quæ per ordinem conſequuntur? enarra nobis.

De Nuptijs Pelei ac Thetidis luculentè ſcribit Apollodorus Athenienſis, lib. 3. de dijs. Earum atque cœna hic eſt valde elegans explicatio. Vide & Gyraldum 5. Syntagmate. Lucianum, in Iudicio Paridis.

Tum Niceta: Cœnæ Deorum cauſa hoc modo ſe habet. Conuiuium, mundum
tradunt: diſcumbendi ordinem Deorum, ſtellarum poſitionem, quos Heſiodus cœ
li & terræ primos filios nominat: in quibus ſex mares, & ſex fœminas, ad duodecim
ſignorum numerum referunt: quæ vniuerſum circumeunt mundum: dapes autem
conuiuij, rationes eſſe & cauſas rerum tradunt, dulces & concupiſcibiles, quæ, qua-
liter regatur & gubernetur hic mundus, ex ſignorum poſitione, & aſtrorũ curſibus F
colliguntur. Ad libertatis tamen conuiuij modum, dicunt iſta cõſtare, pro eo, quòd
poteſtatem habeat vniuſcuiuſq; ſenſus, ſi velit deguſtare aliquid ex huiuſmodi ſcien
tia, aut ſi nolit: & ſicut in conuiuio nemo cogitur, ſed veſcendi libertas penes vnum-
quemq; eſt: ita & philoſophandi ratio, pendet in voluntatis arbitrio. Diſcordiam,
concupiſcentiam carnis dicunt: quæ inſurgit aduerſum propoſitum mentis: & phi-
loſophandi impedit ſtudium: ideo deniq; & tempus illud eſſe aiunt, in quo de nu-
ptijs agitur. Peleum verò & Thetidem nympham, aridum & humidum ponunt ele-
mentum, ex quorum admixtione ſubſtantia corporum conſtat. Mercurium, verbũ
eſſe tradunt: per quod ſenſui doctrina confertur. Iunonem, pudicitiam. Mineruam,
fortitudinem. Venerem, libidinem dicunt. Paridem, ſenſum. Si ergo aiunt, accidat,
in homine barbarum eſſe & imperitum ſenſum, & rectum iudicium neſcientẽ, ſpre-
ta pudicitia, & virtute, libidini palmam, quod eſt malum, dabit: per quod non ſolùm
ſibi, ſed & ciuibus & vniuerſæ genti ſubuerſio & pernicies aderit. Hæc ergo licet il- G
lis componere ex qualibet materia viſum ſit: tamen aptari ad omnem hominem poſ-
ſunt: quia ſi quis paſtoralem & ruſticum atque imperitum habeat ſenſum, nec velit
erudiri: vbi corporis calor de libidinis ſuauitate ſuggeſſerit: cõtinuò ſpretis ſtudio-
rum virtutibus, & ſcientiæ bonis, ad voluptates corporum animum confert. Et hinc
eſt, vnde impacata bella conſurgunt: vrbes ruunt: patriæ concidunt: ſicut & Paris
rapta Helena ad mutuum Græcos & Barbaros armauit exitium. Et Petrus, collau-
dans proſequutionem eius, ait:

Inde etiam nomẽ quidam Mercurium inueniſſe teſtantur.

Sic & 2. epiſt. 1.

Petrus docet non licere in diuinis libris intelligendis agere, quod ethnici faciunt in fabulis. Vera ſanè regula explicandarum ſcripturarum. Docet præterea, quatenus ſcientia profana adhiberi poſſit ad diuinam doctrinam.

Multas, vt video, ingenioſi homines, ex his, quæ legunt, veriſimilitudines capiũt,
& ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundũ proprij in-
genij intelligentiam legatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quæ poſ-
ſunt trahi ad ſuum ſenſum: quem ſibi vnuſquiſque ſponte præſumpſit: quod fie- H
ri non oportet. Non enim ſenſum, quem extrinſecus attuleris alienum, & extra-
neum debes quærere, quem ex ſcripturarum auctoritate confirmes: ſed ex ipſis
ſcripturis ſenſum capere veritatis: & ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcri-
pturarum, qui eam à maioribus, ſecundum veritatem ſibi traditam, ſeruat, vt & ipſe
poſſit ea quæ rectè ſuſcepit, competẽter aſſerere. Cùm enim ex diuinis ſcripturis in-
tegram quis ſuſceperit & firmam regulam veritatis, abſurdum nõ erit, ſi aliquid eti-
am ex eruditione communi ac de liberalibus ſtudijs, quæ fortè in pueritia attigit, ad
aſſertionem veri dogmatis cõferat: ita tamen, vt vbi vera didicit, falſa & ſimulata de-
clinet. Et cùm hæc dixiſſet, ad patrem noſtrum reſpiciens, ait: Tu ergo, ſenex, ſi qui-
dem ſaluti animæ tuæ conſulis, vt cùm corpore fuerit reſoluta, pro breui hac cõuer-
ſione, requiẽ inueniat ſempiternã, require, de quibus vis: & conſule, vt poſſis, ſi quid
in te eſt, dubitationis abijcere: incertũ enim eſt etiam iuuenibus vitæ tẽpus: ſenibus
autem,

Hortatur P. ſenẽ Fauſtum ad ſi-

A autem,iam nec incertum est: non enim dubitatur,quin,quantumcunque est,quod putatur superesse,breue sit.Et ideo tam iuuenes,quàm senes oportet de conuersione,& pœnitentia valde esse solicitos: & satagere,vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis: id est,dogmatibus veritatis: decore pudicitiæ:splendore iustitiæ: candore pietatis, alijsq; omnibus quibus cõptam decet esse rationabilem mẽtem.Tum præterea declinare à consortijs inhonestis & infidelibus: & societates habere fidelium: atq; illos frequentare conuentus,in quibus de pudicitia, de iustitia, de pietate tractatur.Orare semper Deum ex corde:& ab ipso petere,quę decet à Deo poscit: ipsi gratias agere: veram pœnitudinẽ gerere præteritorũ gestorum. Aliquãtulum etiam,si possibile est, per misericordias pauperum iuuare pœnitentiam. per hæc enim facilior venia dabitur: & indulgenti citiùs indulgebitur. Quod si prouectioris ætatis sit is,qui ad pœnitentię venit: non magis gratias agere debet Deo,quòd postquam fractus est omnis impetus concupiscentiæ carnalis,scientia veritatis acce-
B pta,nulla ei imminet pugna certaminis: per quam insurgentes aduersum animã, reprimat corporis voluptates.Superest ergo in agnitione veritatis,& misericordiæ operibus exerceri: vt afferat fructus dignos pœnitentiæ: nec putet,quod in temporis lõgitudine documentum conuersionis ostendatur,& non in deuotionis ac propositi firmitate:Deo enim manifestæ sunt mentes, qui non temporum rationem colligit: sed animorum: ipse enim probat,si quis agnita veritatis prædicatione nõ distulit,neque tempus negligendo consumpsit. sed statim, & si dici potest, eodem momento, præterita perhorrescens, futurorum desiderium cœpit: & in amorem regni cœlestis exarsit. Propter quod nemo vestrûm vltra dissimulet, nec retro respiciat: sed ad euangelium regni Dei libenter accedat. Non dicat pauper, cùm diues factus fuero, tunc conuertar: non requirit à te Deus pecuniam,sed animum misericordem, & piam mentem. Neque diues conuersionem suam differat, pro solicitudine seculari: dum cogitat,quomodo dispenset abundantiam frugum: neque dicat intra semetip-
C sum,quid faciam,vbi recondam fructus meos?neque dicat animæ suæ, habeo multa bona reposita in annos multos,epulare, lætare: nam dicetur ei:Stulte,hac nocte auferetur abs te anima tua: & quæ præparâsti,cuius erunt?Itaque festinet ad pœnitentiam omnis ætas,omnis sexus,omnisq; conditio,vt vitam consequatur æternam.Iuuenes quidem in eo grati sint,quòd in ipso impetu desideriorum ceruices suas iugo subijciunt disciplinæ: Senes & ipsi laudabiles,quia multi temporis consuetudinẽ,in qua male præuenti sunt,pro Dei timore commutant. Nemo ergo differat,nemo cũctetur: quæ enim causa cunctandi est ad benè agendum? aut times, ne cùm benefeceris,ibi remunerationem non inuenias,vt putasti?Et quid senties detrimenti,si bene feceris gratis: nónne etiam sola in his sufficeret conscientia?Quòd si inueneris,vt præsumis,nónne pro paruis,magna: & pro tẽporalibus,æterna recipies? verùm ego hæc propter incredulos dixi.Nos autem quæ prædicamus,ita se habent:quia nec aliter esse possunt,quę Prophetica voce promissa sunt.Si quis verò cupit ex amussim ve-
D ritatem nostræ prædicationis agnoscere, conueniat ad audiendũ: &, quid sit verus Propheta,cognoscat: & tunc demũ omnis in eo cessabit ambiguitas: si tamen non obstinatis animis resistat his,quæ vera esse cõpererit. Sunt enim quidã, qui quolibet modo,ad hoc tantùm respiciũt,vt vincant: & laudem pro hoc magis, quàm salutem quærãt:quibus non cõuenit vel dici aliquid,ne & sermo nobilis patiatur iniuriã, & iniuriæ suæ reum æterna morte cõdemnet.Quid enim est,in quo aduersari prędicationi nostræ quis debeat?aut,in quo cõtra veri honestiq; fidem sermo prædicationis nostræ deprehenditur? qui dicit,honorandũ esse Deum,& patrem omniũ conditorem: eiusq; filium,qui solus eum & voluntatẽ eius nouit: cuiq; soli de omnibus credendum est,quæ præcepit: solus enim est lex,& legis lator,& iudex iustus: cuius lex discernit, honorandum esse Deum, Dominum omnium, per vitam sobriam, castam,iustam,misericordem,& in ipso solo omnem collocandam spem. Sed dicet aliquis,etiam à philosophis huiusmodi præcepta dari. Nihil est simile: nam de iustitia

de in Christũ, & pœnitentiam: explicans officia veri Christiani hominis: docens denique, quomodo necessariò ex sacris literis petenda sit veritatis cognitio.

Retro respicere, est moras texere, aut causari aliud, quod priùs te agere expediat.

Ita Christus Luc. 12

Inter salubria philosophorũ &

Christi præcepta, quid interſit. tia quidem ab eis,& ſobrietate mandatur: ſed remuneratorem Deum, geſtorum bo- E
norum malorumq; non nôrunt: & eò leges & præcepta eorum accuſatorem tantũ-
modò publicum vitant: conſcientiam verò purificare non poſſunt. Quid enim ti-
1. meat in occulto peccare,qui occultorum eſſe arbitrum & iudicem neſcit? Addunt
2. præterea philoſophi in præceptis ſuis,etiam Deos,qui ſunt dæmones, honorandos:
quod ſolum,etiamſi in alijs probabiles viderentur,grauiſsimæ eos poteſt impietatis
arguere,& proprijs cõdemnare ſententijs: qui vnum quidem eſſe pronunciant Deũ:
3. pro aſſentatione tamen erroris humani,plures mandent colendos. Aiunt autem &
illud Philoſophi,Deum non iraſci: neſcientes,quid dicant.Ira enim mala eſt,vbi mẽ-
tem turbat,vt rectum conſilium perdat: illa verò,quæ malos punit,perturbationem
menti non infert: ſed vnus, vt ita dixerim, idemq; affectus eſt, qui & bonis præmia,
& malis retribuit pœnam: nam ſi bonis & malis bona reſtituat, & ſimili remunera-
πρόληψις tione erga pios vtatur,& impios,iniuſtus potiùs,quàm bonus videbitur. Sed ais: nec F
1. Deus debuit facere malum. Verum dicis: neq; facit: ſed, qui ab eo creati ſunt, dum
iudicandos ſe eſſe non credunt: indulgentes voluptatibus ſuis, à pietate & iuſtitia
2. deuoluti ſunt. Sed dices, ſi iuſtum eſt punire malos, ſtatim, vt malè agunt, puniri de-
Prolixa patiẽtia Dei. bent. Tu quidem bene feſtinas,ſed ille, qui æternus eſt,& quem nihil latet:&,quan-
tò nullus ei finis, tantò & prolixa patientia eſt: & non ad velocitatem vindictæ, ſed
ad ſalutis reſpicit cauſa: delectatur enim non tam morte,quàm conuerſione peccan
Ezech. 18. Ioan. 12. tis.Ideo deniq; & ſanctũ baptiſma largitus eſt hominibus,ad quod ſi quis venire fe-
ſtinet,& de reliquo maneat emẽdatus: delentur ex eo omnia peccata,quæ per igno-
rantiam commiſſa ſunt. Nam philoſophi quid contulerunt vitæ mortalium, dicen-
do hominibus non iraſci Deum? nempe, vt docerent eos nullum habere vindictæ
alicuius,vel iudicij metum: & per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi
humanum genus iuuârunt,qui dixerunt,non eſſe Deum: ſed caſu omnia,& fortui-
tò agi? nónne,vt hæc audientes homines,& arbitrantes nullum eſſe iudicem, nullũ G
prouiſorem rerum, ad omne facinus,quod vel furor, vel auaritia, vel libido dictâſ-
ſet,neminem verendo præcipites agerentur? Nam illi multùm reuera iuuerunt mor
talium vitam,qui dixerunt,nihil poſſe ſine Geneſi fieri: ſcilicet,vt vnuſquiſque pec-
cati ſui cauſam Geneſi aſſcribens: ſemetipſum in ſceleribus ſuis pronunciaret inno-
xium: dum crimen ſuum non pœnitendo diluit,ſed factum culpando congeminat.
Nam de illis,quid dicam,philoſophis,qui Deos colendos eſſe introduxerunt: & ta-
Vitia culta pro Dijs. les Deos,quales paulò antè audiſtis? Quid fuit aliud decernere, niſi, vt vitia: niſi,vt
flagitia colerentur? Pudet,miſeretq; me veſtri, ſi creditis, quod indigna hæc eſſe &
impia,atq; execrabilia,aut non deprehendiſtis hactenus, aut deprehenſa & intelle-
De rebus diuinis loqui humanis coniecturis, quàm friuolum. cta,mala pro bonis & optimis coluiſtis. Tum præterea & illud quale eſt, quod præ-
ſumpſerunt nonnulli philoſophorum,vel de Deo loqui,cùm ſint mortales: & opi-
nione ſola de inuiſibilibus dicere: vel de mundi origine, vbi non aderant, cum fie-
ret:vel de fine eius,vel de animarum in infernis diſpenſatione & iudicio:neſcientes,
quod præſentia quidem & viſibilia noſſe,hominis ſit rationabilis? Præterea verò, & H
futura,& inuiſibilia ſcire,ſolius propheticæ præſcientiæ ſit. Non ergo hæc coniectu
Sic enim Petrus 2. epiſt. cap. 1. ris & opinionibus colligenda ſunt,in quibus valde falluntur homines: ſed fide pro-
pheticæ veritatis,ſicut ſe habet hæc noſtra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loqui-
mur, nec humana æſtimatione collecta adnunciamus: hoc decipere eſt auditores:
ſed veri Prophetæ auctoritate nobis tradita, & manifeſtata prædicamus. De cuius
præſcientia & virtute prophetica, ſi quis, vt dixi, ad liquidum vult documenta ſuſci-
pere, ſolicitus conueniat,& impiger ſit ad audiendum: & euidentes dabimus proba-
tiones,quibus vim propheticæ præſcientiæ, non ſolum auribus audire: ſed & ocu-
lis etiam videre,ac manu contrectare ſe credat. De quo cùm certam fidem concepe-
rit,iugum iuſtitiæ & pietatis abſque vllo labore ſuſcipiet: tantamq; in eo ſentiet ſua-
uitatẽ,vt non ſolùm nihil ei laboris ineſſe cauſetur, verùm & ampliùs aliquid addi
ſibi deſideret,& imponi, Cumq; hæc & alia his ſimilia dixiſſet, & nonnullos ex his

qui

A qui aderant infirmos,& dæmonibus obſeſſos curaſſet: gratulantes,& Deum collaudantes turbas dimiſit:præcipiens eis,vt ad eundē locum,etiam conſequentibus diebus audiendi gratia conuenirent. Cumq; domi iam inter nos eſſemus,ac præpararemus ad edendum,ingreſſus quidam nunciat Appionem Pliſtonicenſem,cum Anubione nuper veniſſe ab Antiochia: & hoſpitari cum Simone. Tum pater audiens, gauiſus eſt, & ait Petro: Si permittis, volo & ſalutare Appionem, & Anubionem,quia valde amici mihi ſunt. Fortaſſis aūt Anubionem etiam ſuadere potero, diſputare cum Clemente de Geneſi. Et Petrus: Permitto, inquit: & laudo, quòd amicos colas:veruntamen conſidera,quomodo per prouidentiam Dei omnia tibi ex ſententia concurrunt:ecce enim non ſolū affectio tibi propria Deo præſtante reparata eſt:ſed & amicorum præſentia procuratur. Et pater: Verè, inquit, aduerto ita eſſe,vt dicis.Et cùm hæc dixiſſet,abijt ad Anubionem.Nos autem cum Petro poſiti, per totam noctem interrogando de diuerſis,& diſcendo ab eo, delectatione ipſa do-
B ctrinæ, & ſuauitate verborum peruigiles manſimus. Et cùm iam auroreſceret, Petrus intuens me ac fratres meos,ait:Miror,quid viſum ſit patri veſtro.

Appion. Anubion.

Plerique totus hic locus valde ſuſpectus eſt,de transformatione Fauſtiniani in Magum:quod in præfatione ſua Rufinus teſtetur penitus illum non haberi in quibuſdam codicibus: neque hæc res à fabula multùm videatur abeſſe. non debeat tamen omitti, quando & manu ſcripti vetuſti quidam codices eum habeant: & in Epitome referatur: denique perpetua ſibique pulchrè cohærens hiſtoriæ ſeries ſatis inducet παρεμβεβλημένον eum eſſe non poſſe.

Cumque hæc diceret,ſuperuenit pater,& inuenit Petrum nobis de ſe loquētem. Cùmq; ſalutaſſet, ſatis ſacere cœpit; & cauſam exponere, ob quam foris manſiſſet. Nos autem reſpicientes ad eum, expauimus, vultum in eo Simonis videntes: vocem tamen patris noſtri audiebamus.Cumque refugeremus eum,&execraremur,ſtupebat pater, quòd tam auſterè cum eo ageremus & barbarè. Solus tamen Petrus erat, qui vultum eius naturalem videbat,qui &ait ad nos.Cur execramini patrē veſtrum?
C Cui nos vnà cum matre reſpondimus: Hic nobis Simon videtur, vocem habens patris noſtri.Et Petrus: Vobis quidem vox eius,quæ maleficijs mutata non eſt,ſola nota eſt:mihi autē etiam vultus eius,qui alijs arte Simonis mutatus apparet, Fauſtiniani patris veſtri notus eſt: & intuens patrem,ait:Cauſa, quæ coniugem tuam conturbat,ac filios,hæc eſt:ſpecies vultus in te non videtur illa, quæ fuit:ſed facies execrandi Simonis in te apparet.Et cùm hæc diceret,ingreſſus quidam ex his,qui Antiochiam præceſſerunt,dicebat ad Petrum:Scire te volo,Domine mi Petre,quod Simon apud Antiochiam publicè multa faciens ſigna,&prodigia,nihil aliud populo perſuaſit,niſi,quæ ad tui odium pertinent: Magum te nominans,maleficum, homicidam: & in tantum eos aduerſum te odium cōcitauit,vt magnopere deſiderent, ſi te vſquā inuenire queant,etiam carnes tuas deuorare: & ob hoc nos,qui præmiſſi ſumus,videntes valde commotam contra te ciuitatem,occultè in vnum conuenientes, conſiderabamus,quid fieri oporteret. Cumq; nullum videremus exitum rei, ſuperuenit
D Cornelius Centurio,miſſus à Cæſare ad præſidem Cæſareæ, publici negotij gratia: hunc acceſſimus ad nos ſolū,cauſamq; ei,qua mœſti eſſemus,exponimus: ac,ſi quid poſſet,vt iuuaret,hortamur.Tum ille promptiſſimè repromittit,ſe eum protinus fugaturum,ſi tamen conſilio eius etiam nos adniteremur:cumq; nos polliceremur impigrè cuncta geſturos,ait:Cæſar in vrbe Roma, & per prouincias maleficos inquiri ſuſsit ac perimi,ex quibus plurimi iam perempti ſunt. Ego igitur diuulgabo per amicos,me,vt iſtum Magum caperem,veniſſe:&ob hoc miſſum à Cęſare,quo etiam hic cum cæteris ſuis ſocijs puniatur. Veſtri ergo,qui cum ipſo ſunt, occultè quaſi vndecunque audierint,dicēt ei, quod ego ad ipſum capiendum miſſus ſim:& certum eſt, quod cum audierit,fugiat:aut ſi vos aliquid meliùs videtis,dicite. Quid plura?ita factum eſt à noſtris, qui cum ipſo erant, explorandi gratia ſimulati. Vbi didicit Simon ventum eſſe ad ſe, tanquam ingens ſibi beneficium collatum ab eis accipiens, in fugam verſus eſt. Diſcedens igitur ex Antiochia, cum Athenodoro huc venit, ſicut au-

Cornelius centurio is, qui Act. X. iuſtus & timens Deū dicitur.

diuimus, hoc ergo visum est nobis omnibus, qui præcessimus, vt interim nunc ascendas Antiochiam, vsquequo videamus, num illo discedente, odium, quod de te populo seminauit, aliqua ex parte vacuetur. Cùm hæc insinuasset is, qui de Antiochia venerat, Petrus respiciens ad patrem nostrum, ait: Faustiniane, à Simone Mago transformatus est vultus tuus, sicut apparet: putans enim, quod à Cæsare quæreretur ad pœnam, tertius fugit, & suum vultum tibi imposuit, si fortè tu pro ipso caperis: & ad mortem duci posses: vt filijs tuis tristitiam moueret. Pater verò vbi hęc audiuit, cum lachrimis exclamans: Rectè, inquit, æstimâsti Petre. nam & Anubion, quia mihi valde amicus erat, sub mysterio quodã mihi indicare cœperat, de insidijs eius: sed infœlix non credebam: quia nihil in eum commiseram mali. Cumq; omnes vnà cum patre tristitia & lachrimis ageremur, interea & Anubion venit ad nos, indicans nobis Simonem fugisse per noctem, Iudæam petentem. Videns autem patrem nostrum plangentem & lamentantem se, ac dicentem: Infœlicem me, qui eum Magum audiens non credebam: quid mihi misero accidit, vt vna die recognitus ab vxore, & filijs, lætari non potuerim cũ eis, sed ad priores miserias, qnas in errore pertuli, reuolutus sum? Mater autem multò grauiùs sparsis & laceratis crinibus plangebat: nos quoque in permutatione vultus patris stupentes, nec, quid rei esset, intelligere poteramus. Sed & Anubion omnes nos ita videns affligi, velut mutus stabat. Tunc Petrus nos intuens filios eius, ait: Mihi credite, quòd hic ipse est pater vester: propter quod & moneo vos, vt quasi patrem seruetis eum. Dabit enim Deus occasionem aliquam, qua deposito Simonis vultu, euidentem patris vestri, id est, suam recuperare possit effigiem. Et ad patrem reuersus, ait: Ego tibi permiseram salutare Appionem, & Anubionem: quos tibi amicos à puero fuisse dixeras: non tamen, vt cum Simone loquereris. Et pater: Peccaui, inquit, fateor. Tum Anubion: Et ego, inquit, cum ipso rogo & deprecor te, vt ignoscas seni, viro bono, & generoso: seductus est infœlix, & ludibrio factus, à nominato Mago: dicam enim, quomodo res gesta est. Vbi venit ad salutandos nos, cõtigit, vt in ipsa hora circunstaremus Simonẽ audientes eum dicentem, quod fugere vellet: in ipsa nocte audisse enim se, quod venerint quidam etiam ad hanc Laodiceæ ciuitatem, qui eum ex præcepto Imperatoris comprehenderent: velle autem se in hunc, qui nuper ingressus est Faustinianum, omnem conuertere furorem. Et ait ad nos: tantùm, inquit, vos facite eum cœnare nobiscũ: & ego vnguentum quoddam componam, quo cœnatus perungat faciem suam; vt ex eo meum vultum omnibus habere videatur: vos autem herbæ cuiusdam succo facies perungemini priùs, vt non fallimini de immutatione vultus eius: ita, vt exceptis vobis, alijs omnibus Simon esse videatur. Et cùm ille hæc diceret, aio ad eum: Et quid tibi ex hoc facto confertur lucri? Tum Simon: Primò, inquit, vt ipsum cõprehendant, qui me quærunt, & me desinant quęrere. Si verò punitus fuerit à Cæsare, vt luctum maximum habeant filij sui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrũ: & sunt modo adiutores ipsius. Ego autem confiteor tibi, Petre, quod verum est: timui tunc Faustiniano indicare hæc: sed neque spacium nobis ipse Simon dedit, vt possemus secretiùs loqui, & pleniùs ei consilium Simonis aperire. Interea circa mediam noctem, Simon in Iudæam petens confugere, (deduxit autem eum Athenodorus & Appion,) ego simulaui inæqualitatem corporis tanquam dormituriens, vt dormire manens, facerem hunc velociùs ad vos redire: si fortè possit aliquo modo occultari apud vos: ne ab his, qui Simonem quærunt, comprehensus, ad Cæsarem perducatur: & pereat gratis: & nunc solicitus pro ipso, veni videre eum, & redire antequam superueniant illi, qui deduxêre Simonem. Et cõuersus ad nos Anubion ait: Ego Anubion patris vestri verum vultum video reuera: quia perunctus sum prius ab ipso Simone, sicut narrauit nobis, vt oculis meis vera Faustiniani facies appareret, vnde satis stupeo & admiror artem Simonis Magi, quod vos stantes modò non agnoscitis patrem vestrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro his, quæ acciderant, motus miseratione etiam Anubion, flebat. Tum Petrus misericordia

Simon in Iudæam fugit.

A cordia permotus, restituturum se promittit faciem patris nostri, dicens ad eum: Audi Faustiniane, cùm nobis priùs vtilitatis aliquid contuleris error iste transformati vultus tui, & ministrauerit ad ea, quæ volumus, tūc ego veram tibi vultus tui imaginem reddam: si tamen priùs, quæ à me tibi fuerint imparata, profligaueris. Cumque pater meus impleturum se cuncta, quæ iuberet, omni promitteret pacto: tantùm, vt propriam recuperaret effigiem: Petrus ita cœpit: Ipse auribus tuis audisti, quòd vnus ex his, qui præmissi fuerant, regressus ex Antiochia, nunciauerit, quomodo Simon ibi positus, turbas aduersum me cōcitauerit, atque in odium mei totam inflammauerit ciuitatem: magum me & homicidam ac deceptorem confirmans: in tantū, vt desiderent, si me videant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo, quod ego dico tibi, relinquens apud me Clementem, præcede nos Antiochiam cum coniuge tua, & Fausto ac Faustino filijs tuis. Sed & alios mittam tecū, quos mihi videbitur, qui obtemperent his, quæ præcepero. Cùm ergo vnà cum ipsis Antiochiam veneris, quan-

B doquidem Simon videris, publicè stans, prædica pœnitentiam tuam, & dic: Ego Simon denuncio vobis & confiteor, me omnia fefellisse de Petro: ille enim neque seductor est: neque magus: neque homicida; neque horum aliquid, quæcunque contra eum loquutus sum: sed dixi illa omnia furore commotus. Obsecro ergo vos ipse ego, qui dudum causas odij vobis contra eum dederam, vt nihil tale de eo sentiatis: sed deponite odium, cessate ab indignatione, quia verè à Deo ad salutem mūdi, missus est discipulus veri Prophetæ, & Apostolus. Propter quod suadeo, hortor, & moneo, vt ipsum audiatis, ipsi credatis prædicanti vobis veritatem, ne fortè si spreueritis eum, ipsa etiam subitò ciuitas vestra pereat. Quam verò ob causam hæc nunc vobis confitear, indicabo. Hac nocte Angelus Dei corripuit me impium, & cur inimicus essem veritatis præconi, vehementissimè flagellauit. Deprecor ergo vos, vt, etiā si ego ipse post hæc veniens ad vos, aliquid tentauero aduersum Petrum dicere, ne suscipiatis, nec credatis. Confiteor enim vobis, ego magus, ego seductor, ego deceptor

Nec illa habentur in nonnullis codicibus, nec mihi arridet. Non enim decuit Petrum astus: nec eo fuit illi opus in Euangelico negocio.

C fui, sed pœnitentiam ago: licet enim per pœnitētiam priora malè gesta delere. Cùm hęc Petrus intimaret patri, ille respondit: Scio, quid velis, ne labores vltrà: intellexi enim & noui, quid oporteat, cùm ad locum venero, prosequi. Et Petrus iterum suggerebat ei, dicens: Cūm ergo veneris ad locum, & videris populum ex sermone tuo conuerti; &, depositis odijs, recipere desiderium nostri; mitte & manda mihi, & statim veniam. Cùm autem venero, sine mora alienum hunc à te vultum effugabo, & tuum proprium, qui tuis omnibus notus est, reddam. Et his dictis fratres meos proficisci cum ipso iubet, ac Mathidiam matrē nostram, & quosdam ex familiaribus simul. Sed mater recusabat proficisci simul, & aiebat: Quasi adultera mihi futura videor, si vultui Simonis coniuncta sim: quod etsi cogar simul ire, impossibile tamen est, vt in eodem lectulo cum ipso iaceam: sed nescio, si proficisci simul acquiescam. Et cùm valde renueret, Anusion hortari eam cœpit, dicens: Crede mihi & Petro: sed & ipsa vox non tibi Faustinianum esse persuadet coniugem tuum, quem verè nō

D minus ego diligo, quam tu? Deniq; etiam ego ipse vobiscum veniam. Et cum hæc dixisset Anubion, promisit mater simul se profecturam. Tum ego, Competenter, aio, Deus negotia nostra componit: habemus enim nobiscum & Annubionem astrologū, cum quo, si Antiochiam venerimus, de Genesi attentiùs disputabimus. Cumque post mediū noctis pater noster, cum his, quos iusserat Petrus, & Anubione profectus esset; manè, priusquam procederet ad disputandum Petrus, regressi sunt illi, qui deduxerunt Simonem, id est, Appion & Athenodorus: & venerunt ad nos, requirentes patrem meum. Petrus verò, vbi cognouit, iussit eos introire. Et cùm consedissent, Vbi est, aiunt, Faustinianus? Petrus respondit, nescimus: vespere enim postquam ad vos venit, vltrà nulli suorum visus est: hesterno tamen die manè Simon venit, quærens eum, & quia nihil illi respondimus, nescio quid ei visum sit: Faustinianum se esse dicebat: quod cum ei nemo crederet, flens & dolens comminabatur peremptum semetipsum, & post hæc abijt ad mare versus. Hæc cum audisset Ap-

pion,& qui cum ipſo erant,vlulatum dederunt grandem,dicentes: Quid hoc feci- E
ſtis,cur non recepiſtis eum? Et cùm vellet Athenodorus dicere mihi,ipſe fuit Fau-
ſtinianus pater tuus: Appion præueniens eum: Comperimus, inquit, à quodam,
qui cum Simone profectus eſt, ipſo Fauſtiniano deprecante eum, pro eo quòd nol-
let filios ſuos videre, quia Iudæi erant.Nos ergo cùm audiſſemus hæc,venimus eum
hic requirere: ſed quia hic non eſt,apparet,quod verè dixit,qui nunciauit,eum cum
Simone profectum: hoc ergo nunciamus vobis. Ego autem Clemens, vbi intelle-
xi conſilium Petri,quia voluerit eis ſuſpicionem dare,quod ab ipſis quærendus eſſet
ſenex, vt timerent & fugerent,cœpi iuuare cōſilium eius, & aio ad Appionem: Au-
di chariſsime Appion, nos, quod bonum credimus, etiam patri tradere volumus:
quod ſi noluerit recipere,ſed magis,vt dicis,exhorreſcens nos fugit,(aſperum ſit for
taſſe,quod dico) nec nos de eo curamus.Et cùm hæc dixiſſet, quaſi execrantes cru-
delitatem meam diſcedunt,veſtigia Simonis,vt ſequenti die comperimus,inſequen
tes. Intereá,cùm Petrus ex more quotidie populum doceret: & virtutes multas ac F

Fauſtinianus ſubditus Simō antiochia plebem reconciliat Petro.

ſanitates efficeret: poſt dies decem venit quidam noſtrorum ab Antiochia, miſſus à
patre,adnuncians nobis,quomodo publicè ſtaret pater,Simonem quidē,qui in vul-
tu videbatur,accuſans: Petrum verò immenſis laudibus præferens: & omni populo
commendans,ac deſiderabilem faciens: ita, vt omnes ex eius ſermone mutati, deſi-
derarent eum videre· multos autem tantum in Petri amorem veniſſe,vt ſæuirent in
patrem,quaſi in Simonem: & manus ei vellent inijcere, velut, qui tātum mali com-

Tempore, i. periculo.

miſiſſet in Petrum: propter quod,aiebat,adpropera,ne ſortè perimatur: in tempo-
re enim magno poſitus, velociter miſit me, vt ſine mora venias, quò viuentem eum
occupes: ſimul & creſcenti erga tui deſiderium ciuitati, opportunus appareas. Aie-
bat etiam, quomodo mox, vt vrbem Antiochiam pater ingreſſus eſſet, quaſi ad Si-
monem,omnis populus ad eum collectus eſſet,& cœpiſſet omnibus confiteri publi
cè ſecundum ea,quæ populi reſtauratio flagitabat: nam, quicunque,omnes ſimul,
nobiles,& diuerſi ſimul diuites ac pauperes cōueniſſent,ſperantes aliqua ab eo,mo- G
re ſolito, prodigia poſſe fieri,omnes hac voce adloquitur: Diu eſt, quod me Simo-
nem infœliciſsimū hominū patiētia diuina ſuſtinet: nā, quicquid in me mirati eſtis,
non veritatis myſterio,ſed dæmonū mendacijs & artibus geſtum eſt: vt veſtrā fidem
euerterem,& meam animam condemnarem. Confiteor me omnia de Petro fuiſſe
mentitum: ille enim neque Magus,neque homicida vnquam fuit: ſed à Deo ad ſa-
lutem veſtram omnium miſſus,eſt quem ſi ex hac hora contemnendū putaueritis,
certum ſit apud vos:quòd poſsit ipſa ciuitas veſtra repente deperire.Quæ autem cau
ſa ſit,vt hæc vobis vltrò confitear: ab Angelo Dei hac nocte vehementer correptus
ſum,& cur ei inimicus extiterim,vehemētiſsimè flagellatus.Deprecor ergo vos,vt ſi
ego ipſe ex hac hora aperuero os meum cōtra eum, proijciatis me ab aſpectu veſtro:
ille enim immundus dæmon ſaluti hominum inimicus, per os meum contra ipſum
loquitur,ne per eum vos pertingatis ad vitam. Quid enim ars magica per me vobis

Talia paraſse Magum, ſuprà dictum eſt. Vide & Nic. Call. lib. 2. c. 27.

potuit virtutis oſtendere? Canes feci æreos latrare: & ſtatuas mouere: figuras mu- H
tare hominū, & ſubitò ab aſpectibus hominum abſentari: ſed per hæc debuiſtis ar-
tem magicam execrari,quæ,vt vobis miraculum inane prætenderem,animas veſtras
diabolicis laqueis innodabant,ne crederetis Petro: qui & languentes in nomine ei-
us,à quo miſſus eſt,curat: & dæmonas fugat: ac cæcos illuminat: & paralyticis ſalu-
tem reddit: & mortuos ſuſcitat.Hæc & his ſimilia multa proſequente, execrari cœ-
pit populus,& dabant fletum & gemitum,quòd peccâſſent in Petrū,credentes eum
eſſe magum,& impiùm. Eodem verò die ad veſperam reſtituta eſt in Fauſtiano fa-

Fauſtiniano natiua facies reſtituitur.

cies propria,& abſceſsit ab eo aſpectus Simonis Magi. Audiens autem Simon,vul-
tum ſuùm in eo ad Petri gloriam proſeciſſe, feſtinus præuènit Petrum, & agere cu-
piens arte ſua,vt Fauſtiniano eius ſimilitudo recederet, cùm iam hoc iuxta verbum
Apoſtoli ſui Chriſtus impleſſet. Videntes autem Niceta & Aquila poſt prædicatio-
nem neceſſariam, paternam faciem reſtitutam: gratias agentes Deo, non eum per-
miſerunt

A miserunt vlteriùs adloqui populum. Simon autem cœpit, licet occultè, per amicos suos & familiares ambulare, & ampliùs Petro derogare, quàm antea. Tunc omnes expuentes in faciem eius, expulerunt eum de ciuitate, dicentes: Tu eris reus mortis tuæ, si vlterius loquutus contra Petrum, huc tibi crediderit esse veniendum. Quibus cognitis, Petrus postera die conuenire populum iubet, & vno ex his, qui sequebantur eum, ordinato eis Episcopo, alijs etiam presbyteris: baptizatis quoque plurimis: & omnibus, qui erant vexati languoribus, vel dæmonibus, sanitati redditis: demoratus ibi aliud triduum, cunctis ritè compositis, valedicens eis, proficiscitur à Laodicea multùm desiderabilis Antiochensium plebi: & cœpit per Nicetam & Aquilam tota ciuitas audire, quod Petrus aduentaret. Omnis autem populus Antiochiæ ciuitatis, audiens Petrum venire, occurrerunt ei: & penè omnes maiores natu & nobiles, cinere aspersi in capite, pœnitentiam agentes, qui contra prædicationem eius, Magum Simonem suscepissent: Hæc & his similia prosequentes, offerunt ei vexatos

Simon eiectus Antiochia.

B languoribus, & dæmonijs fatigatos, paralyticos quoque, & diuersa pericula patientes: & erat infinita multitudo simul languentium. Quos videns Petrus, non solùm pœnitudinem agere, quòd de eo malè sensissent per Simonem: verùmetiam & iam integram fidem exhibere iubebat Deo, vt etiam omnes, diuersas ægritudines patientes, crederent per eum posse saluari, expandit ad cœlum manus suas, & cum lacrimis orationem effundens, gratias referens Deo, dicebat: Benedicte pater per prædicande, qui omne verbum & promissum filij tui adimplere dignaris, vt cognoscat omnis creatura, quia tu solus Deus in cœlo & in terra. Hæc & his similia dicens, ascendit in eminentiore loco, & iussit ante se poni omnem multitudinem ęgrotantium quos omnes hac voce alloquutus est: Similem vobis hominem me esse videntes, nolite putare, quòd à me possitis recuperare salutem vestram: sed per eum, qui de cœlo descendens, ostendit credentibus sibi, integram animæ & corporis medicinam: vnde vox vestra testem habeat hunc omnem populũ, quod ex toto corde cre-

Deo referendum acceptũ, si quid gestum fuerit ab hominibus paulò diuinius.

C datis in Dominum Iesum Christũ, vt sciant etiam seipsos ab ipso posse saluari. Cumque omnis multitudo infirmantium vna voce clamaret, hunc esse verum Deum, quem Petrus adnunciaret, subitò immensum lumẽ gratiæ Dei in medio plebis apparuit, & cœperunt paralytici currere ad pedes Petri, sani: cæci, recuperato visu clamare: claudi, restaurato gressu gratias agere: languentes, recepta sanitate gaudere: nonnulli etiam solo flatu viuentes, iam sine sensu & sine voce recuperati sunt: omnes quoque lunatici, & pleni dæmonijs liberati sunt. Tantam itaque spiritus sanctus in illa die gratiam suæ virtutis ostendit, vt omnes à minimo vsque ad maximum vna voce confiterentur Dominum: & ne multis immorer, intra septem dies, plùs quàm decem millia hominum credentes Deo, baptizati sunt, & sanctificatione consecrati: * ita, vt omni auiditatis desiderio, Theophilus, qui erat cunctis potentibus in ciuitate sublimior, domus suæ ingentem Basilicam, Ecclesiæ nomine consecraret: in qua Petro Apostolo constituta est ab omni populo cathedra: & omnis mul-

**Vide priscum vsum Deo dicandarũ & cõsecrandarũ ecclesiarũ.*

D titudo quotidie ad audiendum verbum conueniens, credebat sanæ doctrinæ, quam sanitatum efficacitas adfirmabat. Tum ego Clemens cum fratribus meis & matre patrem adloquimur, vtrum aliquæ infidelitatis in eo reliquiæ remansissent. At ille: Venite, ait, & videbitis coram Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum. Tunc accedens Faustinianus, procidit ad pedes Petri dicens: Semina verbi tui, quæ ager meæ mentis accepit, iam nata sunt: atque ita ad fœcundam maturitatem prouecta sunt, vt nihil desit: nisi, vt à paleis me spiritali illa tua deseces falce, & reponas me in horreo dominico, faciens me mensæ diuinæ participem. Tum Petrus cum omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratribus meis, dicens: Sicut tibi patri filios restituit Deus: ita & patrem filij restituunt Deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & veniente die dominica, baptizauit eum: atque in medio populo, ex conuersione eius materiam sumens, omnes casus

Cathedra Petro Antiochia constituta.

Faustinianus quantũ promouerit.

eius exposuit: ita, vt omnis ciuitas quasi Angelum eum susciperet: & non mino- E
rem ei gratiam, quàm Apostolo exhiberet.

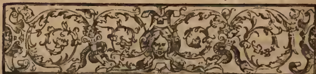
RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

L. Gruterus Venradius Lectori, S. F

Ommodè potuisset ad persecutionem historiæ hoc loco subiungi Clementis illa vitæ gestorumq́ epitome: ex qua quæ hîc desiderantur, peti porrò possent, sed cõsultius visum est, suo quæque ponere loco: quàm seruato historiæ ordine, veros atque γνησίους cum libris ψευδεπιγράφοις καὶ τοῖς νόθοις confundere, infrà tamen licebit cætera cognoscere, Vale.

CANO- G

A CANONES Apostolorum iuxta veterem editionem.

CAP. 1.

Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur.

CAP. 2.

Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & diaconus, & reliqui clerici.

B

CAP. 3.

Si quis Episcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini alia quædã in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, & cõfecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

C

CAP. 4.

Offerri non liceat aliquid ad altare, præter nouas spicas & vuas & oleum ad luminaria, & thymiama, id est, incensum, tempore quo * sancta celebratur oblatio.

CAP. 5.

Reliqua poma omnia ad domum primitiæ Episcopo & presbyteris dirigantur, non offerantur in altari.

D

Certum est autem, quod Episcopus & presbyteri * diuidant & diaconis, & reliquis clericis.

CAP. 6.

Episcopus, aut presbyter vxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat: si verò reiecerit, excommunicetur: * sed si perseuerauerit, deijciatur.

CAP.

KANONES τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων.

α.

Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

β.

Πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου χειροτονείσθω, καὶ διάκονος καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

γ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος παρὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἢ τινα ἐπιτηδευτά, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια, ὡς παρὰ τὴν διάταξιν κυρίου ποιῶν, καθαιρείσθω. πλὴν νέων πυρῶν ἢ σταφυλῆς, τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. Μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω προσάγεσθαί τι ἕτερον εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς λυχνίαν, καὶ θυμίαμα καιρῷ τῆς προσφορᾶς.

Δ.

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω, ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. δῆλον δέ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

ε.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας. ἐὰν δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω: ἐπιμένων δέ, καθαιρείσθω.

ς.

CANONES APOSTOLORUM sanctorum per Clementem à Petro Apostolo Romæ ordinatum Episcopum, in vnum congesti: Gregorio Haloandro interprete.

CAP. 1.

Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinator.

CAP. 2.

Presbyter ab vno Episcopo ordinator. item diaconus & reliqui clerici.

CAP. 3.

Si quis Episcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino sicera, aut confecta quædã, aut aues, aut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor, excepto nouo frumento, & vua opportuno tempore. Præterea licitum non esto, aliud quippiam admonere ad altare, quàm oleum in candelabrum & * incensum oblationis tempore.

CAP. 4.

Omnium aliorum pomorum primitiæ Episcopo & presbyteris domũ mittuntor, non super altare. Manifestum est autẽ, quòd Episcopus & presbyteri inter diaconos & reliquos clericos eas diuidunt.

CAP. 5.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abijcito, si abijcit, segregator à communione: si perseuerat, deponitor.

Sacrificiũ Missæ à Domino ordinatum.

* al. sacra.

* al. diuidunt.

Distin. 28. Si quis docuerit. & Dist. 13. Intellige de cura. Quicunq; declarauo

*ca. Et in dec. Iuo lib. 3. *al. &. Dist. 81. c. Episcopus aut sacerdos. *al. eijciatur.*

CAP. 6.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus seculares curas non suscipito, alióqui deponitor.

ς.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω. εἰ δὲ μὴ, καθαιρείσθω.

CAP. 7. E

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, nequaquã seculares curas adiumat: sin aliter,* deijciatur.

CAP. 7.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctum diem paschæ ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponitor.

ζ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω.

CAP. 8.

Si quis Episcopus aut presbyter, aut diaconus, sanctum paschæ diem ante vernale æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, abijciatur.

Missam esse sacrificium & oblationem quæ facta, omnes olim communicabãt, qui intererant. De consec. dist. 1. c. omnes fideles.

CAP. 8.

Si quis Episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut quicunque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non communicauerit, causam dicito: Et si bona ratione subnixa sit, veniam promeretor. Sin minùs dixerit, à communione excluditor, tanquam, qui populo auctor offensionis fuerit, mota contra eũ suspicione, qui obtulit.

η.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω. καὶ ἐὰν εὔλογος ᾖ, συγγνώμης τυγχανέτω. εἰ δὲ μὴ λέγει, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος.

CAP. 9. F

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicauerit: aut causam dicat, vt si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communione priuetur, tãquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo qui sacrificauit, quòd recte non obtulerit. G

**al. qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiã, & scripturas Apostolorum & euangeliũ audiant: Qui aũt nõ perseuerãt in oratiõe, vsque dum missa peragatur, nec*

CAP. 9.

Quicunque fideles Ecclesiam ingrediuntur, & scripturas audiunt, neque apud preces & sanctam cõmunionem permanẽt, eos, tanquam qui ordinis in Ecclesia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

θ.

πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή.

CAP. 10.

Omnes fideles * qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas audiunt, nõ autem perseuerant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ com mouentes, conuenit communione priuari.

CAP. 10.

Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit, iste communione priuator.

ι.

Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ, συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω.

CAP. 11. H

Si quis cum excommunicato saltem in domo * simul orauerit, iste communione priuetur.

*In dec. Iuo. lib. 3. *al locutus fuerit, vel 2. Ioan. 1. c.*

CAP. 11.

Si quis cum deposito clerico, vt cum clerico, preces coniunxerit, depónitor & ipse.

ια.

Εἴ τις καθηρημένῳ κληρικῷ, ὡς κληρικῷ, συνεύξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

CAP. 12.

Si quis cum damnato clerico, veluti cum clerico, simul orauerit, iste dãnetur.

In dec. Iuo. lib. 3.

CAP. 12.

Si quis clericus, aut laicus à cõmunione segregatus,

ιβ.

Εἴ τις

CAP. 13.

Si quis clericus, aut laicus, à cõmunione suspensus,

A sus, seu communicans, ad aliam properet ciuitatem, & suspiciatur præter commendatitias literas, & qui susceperunt, & qui suscepti sunt, communione priuentur. Excommunicato verò proteleatur ipsa correptio, tanquam qui mentitus * sit, & Ecclesiã Dei seduxerit.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἤτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός.

tus, seu nondum in communione receptus, ad aliam profectus ciuitatem, sine commendaticijs literis receptus fuerit, à communione excluditor, tam qui recepit, quàm qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor. *al. sic

CAP. 14.

B Episcopo nõ licere alienam parœciam, propria relicta, peruadere, licet cogatur à plurimis. Nisi fortè quis * cum rationabili causa * compellat, tãquam qui possit ibidem * constitutis plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid * profectò prospicere. Et hoc non à semetipso pertẽtet: sed multorum Episcoporum iudicio & maxima C supplicatione perficiat.

ιγ.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν αὐτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται, εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

CAP. 13.

Episcopo, qui parœciam suã dereliquerit, alteri insilire nephas esto, licet à pluribus ad hoc compellatur, nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere vi adigat: nẽpe quod plus lucri, & vtilitatis his, qui illic constituti sint, verbo pietatis conferre possit: neq; hoc tamẽ à seipso, sed multorum episcoporũ iudicio, & exhortatione maxima.

Nic. cõ. c. 15. Antio. con. cap. 21. *al. eum *al. compellatur. *al. constitutus. *al. profectus.

CAP. 15.

Si quis Presbyter, aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum relinquens propriam parœciam, pergat ad alienam, & omninò demigrans præter Episcopi sui conscientiam, in aliena parœcia commemoretur, hunc vlteriùs mi- D nistrare non patimur: præcipuè si vocatus ab Episcopo, redire contemserit, in sua inquietudine perseuerans. Veruntamen tanquã laicus ibi communicet.

ιδ.

Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβοι ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, μάλιστα εἰ προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐπανελθεῖν οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνείτω.

CAP. 14.

Si quis presbyter aut diaconus, aut quicunque tandem de clericorum consortio, relicta parœcia sua in aliam cõcesserit, & omninò transmigratione facta, præter voluntatem sui Episcopi in alia parœcia moram traxerit, hunc iubemus, ne porrò in ministerio publico sit Ecclesiæ, maximè si accersente ipsum Episcopo eius, redire contemnat, peruerso illo ordine perseuerans, vt laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

Nicæ. concil. cap. 16. Antio. concil. cap. 3.

CAP. 16.

Episcopus verò apud quẽ * memoratos esse constiterit, si contra eos decretam cessationem pro nihilo

ιε.

Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ᾧ παρατυγχάνουσι, παρ᾽ οὐδὲν λογισάμενος τὴν κατ᾽ αὐτῶν ὁρισθεῖσαν

CAP. 15.

Quòd si Episcopus, ad quem accesserint, pro nihilo reputata vocationis à ministerio ecclesiastico pœna,

*al. moratos.

pœna, quæ contra eos definita est, ipsos vt clericos susceperit, à communione excluditor, vt peruersi ordinis magister.

CAP. 16.

Distin. 33. c. Si quis post.

Qui post baptismũ duabus implicitus fuit nuptijs, aut concubinam habuit, is Episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut denique in cõsortio sacerdotali esse non potest.

CAP. 17.

Distin. 34. c. Si quis viduam.

Qui viduam duxit, aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis, Episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

CAP. 18.

**al. viduã fratris, vel filiam patris.*
** al. filiam fratris.*

Qui duas sorores duxit, aut consobrinam, clericus esse non potest.

CAP. 19.

Clericus, qui fideiussiones dat, deponitor.

CAP. 20.

Dist. 55. c. Eunuchus si per.

Si quis humana violentia eunuchus factus est, aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est, efficitor Episcopus.

CAP. 21.

Ibidem c. Si quis abscideret. al. suipsius.*

Qui sibijpsi virilia amputauit, clericus non efficitor: sui enim ipsius homicida est, & inimicus creationi Dei.

CAP. 22.

Nic. con. c. 1.

Si quis cùm clericus esset, virilia sibijpsi amputauerit, deponitor. Homicida etenim suijpsius est.

CAP.

ϖθᾶσαμ ἀργίαμ δέξεη αὐτοὺς ὡς κληρικοὺς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλ ἀταξίας.

ις.

Ο δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπ, ἢ πρεσβύτερ, ἢ διάκον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

ιζ.

Ο χήραμ λαβὼμ, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραμ, ἢ οἰκέτημ, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπ, ἢ πρέσβυτερ, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

ιη.

Ο δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμεν, ἢ ἀδελφιδοῦν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

ιθ.

Κληρικὸς ἐγγύας διδούς, καθαιρείσθω.

κ.

Ευνοῦχος εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἐστὶν ἄξι, γινέσθω ἐπίσκοπ.

κα.

Ο ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω κληρικός. αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

κβ.

Εἴ τις κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω. φονεύ-

---

hilo reputans, tãquam clericos forte susceperit, velut magister inquietudinis, communione priuetur. E

CAP. 17.

Si quis post baptisma secundis fuerit nuptijs copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non presbyter aut diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt. F

CAP. 18.

Si quis viduam aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de ijs, quæ publicis spectaculis mancipantur, non potest esse Episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deseruiunt.

CAP. 19.

Qui duas in coniugium sorores acceperit, vel * filiam fratris, clericus esse non poterit. G

CAP. 20.

Clericus fideiussionibus inseruiens, abijciatur.

CAP. 21.

Eunuchus si per insidias hominũ factus est, vel si in persequutione eius sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, efficiatur Episcopus. H

CAP. 22.

Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputauit sibi virilia, non fiat clericus: quia * suus homicida est, & Dei conditionis inimicus.

CAP. 23.

Si quis cùm clericus fuerit, absciderit semetipsum, omninò damnetur, quia suus

A suus est homicida.

Cap. 24.

Laicus semetipsum abscindens, annis tribus communione priuetur, quia suæ vitæ insidiator extitit.

Cap. 25.

Episcopus aut Præsbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, depo-
B natur, non tamen communione priuetur. Dicit enim scriptura: Non* vindicabit Dominus bis in idipsum.

Cap. 26.

Similiter & reliqui clerici huic conditioni subiaceant.

Cap. 27.

Innuptis autem qui ad clerum prouecti sunt, præ-
C cipimus, vt si voluerint, vxores accipiant: sed lectores cantoresque tantùm modo.

Cap. 28.

Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per huiusmodi volentem timeri deijci ab officio suo præcipimus,
D quia nusquam nos hoc Dominus docuit. E contrario verò, ipse cùm percuteretur nō repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.

Cap. 29.

Si quis Episcopus, aut diaconus, depositus iustè super certis criminibus ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum,

ποτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

κγ.

Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφοριζέσθω ἔτη τρία· ἐπίβουλος γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ ζωῆς.

κδ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ ἢ ἐπιορκίᾳ, καὶ κλοπῇ ἁλοὺς καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῇ αὐτῇ αἱρέσει ὑποκείσθωσαν.

κε.

Τῶν εἰς κλῆρον προεληλυθότων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους.

κϛ.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καὶ διὰ τοιούτων φοβεῖν θέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν. οὐδαμοῦ γὰρ ὁ κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξε. τοὐναντίον δὲ αὐτός, τυπτόμενος οὐκ ἀντέτυπτε, λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει.

κζ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

κη.

Cap. 23.

Laicus qui se ipsum mutilauit, per tres annos à cōmunione eijcitor, puta quia ipse vitę suę posuit insidias.

Cap. 24

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus, deponitor, non tamen à communione excluditor. Dicit enim scriptura: Bis de eodem delicto vindictam non exigies. Eidem conditioni consimiliter & reliqui clerici subduntor.

Dist. 81. c. presbyter aut Diaconus.

*Num. 1. c. secundum aliam literam. al. * vindicauis.*

Cap. 25.

Ex his, qui cœlibes in clerum peruenerunt, iubemus, vt lectores tantùm, & cantores (si velint) nuptias contrahant.

In dec. Iuo. lib. 3.

Cap. 26.

Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorē ipsis per huiusmodi vult incutere, deponi præcipimus. Nusquam enim Dominus hoc nos docuit. Imò verò contrà, cùm ipse percuteretur, non repercutiebat: cùm lacesseretur conuicijs, non regerebat conuicium, cùm pateretur, nō comminabatur.

Dist. 45. c. Episcopum aut presbyterum.

Esa. 53. c. 2. Pet. 2. d.

Cap. 27.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus ob certa crimina iustè depositus, attingere ministerium quod aliquando tractauerat, præsumserit, omninò hic ab Ecclesia abscinditor.

Antio. con. cap. 4.

Cap.

missum, hic ab Ecclesia penitùs abscindatur. E

CAP. 28.

Chal. con. cap. 4. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniæ interuentu hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipse, quàm qui eum ordinauit, & omninò à cõmunione abscinditor, Actu. 8. d quemadmodum Simõ Magus à me Petro.

κη'

Εἴ τις ἐπίσκοπος, διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω τῆς κοινωνίας παντάπασιν, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

CAP. 30.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, per pecunias hanc obtinuerit dignitatem: deijciatur & ipse, & ordinator eius, & à communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon Magus à Petro. F

CAP. 29.

16. q. 7. c. Si quis Episcopus. Si quis Episcopus secularium magistratuum familiaritate vsus, per ipsos Ecclesiam nactus fuerit, deponitor: segregantor al. * quiq. quoque à cõmunione, quicunque cum ipso communionem habent.

κθ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς γένηται ἐκκλησίας, καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθωσαν, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

CAP. 31.

Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes,* qui illi cõmunicant.

CAP. 30.

Antio. con. cap. 5. Si quis presbyter, proprium aspernatus Episcopum, seorsim conuenticula egerit, & altare erexerit, cùm de nullo crimine Episcopum in pietate ac iustitia condemnârit, deponitor quasi qui principatum ambiat: tyrannus enim est. Consimiliter & reliqui clerici, qui suum illi calculum apponunt: laici verò à communione segregantor. Atque hæc post vnam, & item alteram, ac tertiam Episcopi exhortationẽ fiunto.

λ.

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγωγὴν καὶ θυσιαστήριον πήξῃ, μηδὲν καταγνοὺς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος, τύραννος γάρ ἐστιν· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην παράκλησιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω.

CAP. 32.

Si quis presbyter contemnens Episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud erexerit, nihil habens quo reprehendat G Episcopum in causa pietatis & iustitiæ, deponatur, quasi principatus amator existens: est enim tyrannus, & cæteri clerici quicunque tali consentiunt, deponantur, laici verò segregentur. Hæc autem post vnam & secundam & tertiam Episcopi obsecrationem, fieri H conueniat.

CAP. 31.

Nic. cõ. c. 5. Antio. con. cap. 6. Si quis presbyter, aut diaconus per Episcopum à communione exclusus sit, hunc neutiquam ab alio fas esto suscipi, quam ab eo, qui ipsum à communione exclusit, nisi fortè fortuna Episcopus, qui ipsum à cõmunione segregauit, defunctus sit.

λα'.

Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπ' ἐπισκόπου γένηται ἀφορισμένος, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δέχεσθαι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

CAP. 33.

Si quis presbyter aut diaconus ab Episcopo suo segregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestrauerat, nisi forsitan obierit Episcopus ipse, qui eum segregâsse cognoscitur.

CAP. λβ. CAP.

A CAP. 34.

Nullus Episcoporũ peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorũ, sine cõmendatitijs suscipiatur epistolis. Et cùm scripta detulerint, discutiatur attentiùs, & ita suscipiantur, & si prædicatores pietatis extiterint. Sin minùs, nec quæ sunt necessaria, subministrentur eis, & ad
B communioné nullatenus admittantur, quia per subreptionem multa prouenunt.

λβ.

Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι. καὶ ἐπιφερομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν. εἰ δὲ μήγε, τὴν χρείαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε. πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται

CAP. 32.

Nemo peregrinorũ Episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitijs suscipitor literis, & si eas obtulerit, attentiùs in disquisitionem vocantor. Et quidẽ si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntor sin, minùs, vbi necessaria ipsis suppeditaueritis, ad communionem & vlterioré ipsos consuetudinem non admittote, multa enim per obreptionem fiunt. *Antio. con. cap. 7.*

CAP. 35.

Episcopos gentium singularũ scire conuenit, quis inter eos primus habeatur, qué velut caput existimét, & nihil ampliùs præter eius conscientiam gerant, quàm illa sola singuli, quæ
C parœciæ propriæ, & villis quæ sub ea sunt, cõpetunt. Sed nec ille præter omniũ conscientiã faciat*aliquid: sic enim vnanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christũ in spiritu sancto.

λγ.

Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης. ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ᾽ αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι.

CAP. 33.

Cuiusq; gentis Episcopos oportet scire, quinam inter ipsos primus sit, habereq; ipsum quodammodo pro capite, neque sine illius voluntate quicquã agere insolitum: illa autem sola quenque pro se tractare, quæ ad parœciam eius, & loca ipsi subdita attinent. Sed neque ille citra omniũ voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in sancto spiritu. *Antio. con. cap. 9.*

*al. aliquid in eorum parœcys.

CAP. 36.

Episcopum non audere extra terminos proprios ordinationes facere in ciuitatibus & villis, quæ illi nul-
D lo iure subiectæ sunt. Si verò conuictus fuerit hoc fecisse præter eorum conscientiam, qui ciuitates ipsas & villas detinent: & ipse deponatur, & qui ab illo sunt ordinati.

λδ.

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν αὐτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

CAP. 34.

Episcopus extra terminos suos in ciuitatibus & regionibus sibi non subiectis ordinationes facere nõ præsumito. Si verò præter voluntatem eorum qui ciuitates illas, aut regiones detinent, id fecisse conuictus fuerit: depónitor tam ipse, quàm etiã hi quos ordinauit. *Antio. con. cap. 13.*

CAP. 37.

Si quis Episcopus non suscꝭperit officium, & curam populi sibi commissam,

λε.

Εἰ

CAP. 35.

Si quis ordinatus Episcopus ministerium & curam populi sibi commissam, *Antio. con. cap. 18.*

sam non susceperit, hic à cõmunione seiunctus esto tãdiu, donec susceperit (obedientiam accomodans. Similiter autem & presbyter & diaconus.) Si verò non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non susceperit: maneto ipse quidem Episcopus: clerus verò eius ciuitatis à communione segregator, eo quòd [illegible] inobedientem populum nõ corripuerint.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν, καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται. εἰ δὲ μὴ δεχθείη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μενέτω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.

sam, hic communione priuetur, quo adusque cõsentiat, obedientiam commodans: similiter autem & presbyter, & diaconus. Si verò perrexerit, nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populi ipse quidã maneat Episcopus: clerici verò ciuitatis communione priuentur, eo quòd eruditores inobedientis populi nõ fuerunt

CAP. 36.

Nicæn. c. 5. Antio. con cap. 20.

Hyperberetæus apud Asiæ populos, & Macedones October Græcè dictus.

Bis in anno Episcoporũ celebrator synodus, & pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocanto, neque non in Ecclesijs incidentes contradictiones dirimunto, semel quidẽ quarta feria pentecostes, secundò duodecima Hyperberetæi.

λς.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν, ἅπαξ μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

CAP. 38.

Bis in anno Episcoporũ concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emergẽtes Ecclesiasticas contentiones amoueant, semel quidem quarta septimana pentecostes, secundò verò duodecimo die mensis Hyperberetæi, id est, iuxta Romanos quarto Idus octobris.

CAP. 37.

Omnium rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato: quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto, quippiam ex ijs sibi tanquã proprium assumere, aut cognatis suis elargiri, quę Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint, vt pauperibus subministrato: non tamen horum prætextu res Ecclesiæ venundato.

** al. ne*

** al. deprædentur.*

λζ.

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτά, ὡς θεοῦ ἐφορῶντος, μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

CAP. 39.

Omnium negotiorum Ecclesiasticorũ curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset, nec ei liceat ex his aliquid omninò contingere, aut parẽtibus proprijs quæ Dei sunt, cõdonare. Quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, * nec eorũ occasione Ecclesiæ negotia * deprædetur.

CAP. 38.

12. q. 1. cap. Sint manifesta.

Presbyteri & diaconi absque voluntate Episcopi nihil peragunto. Ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorũ animabus ab ipso repetetur ratio.

Mani-

λη.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου, καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος.

λθ.

CAP. 40.

Presbyteri, & diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent. Nam Domini populus ipsi commissus est, & pro animabus

bus

A bus eorum hic redditurus est rationem. Sint autem manifestę res proprię Episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ, vt potestatem habeat de proprijs, moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere.*Nec sub occasione Ecclesiasticarũ rerum, quę Episcopi esse probantur, intercidant: fortasis enim
B aut vxorem habet aut filios, aut propinquos, aut seruos. Et iustum est hoc apud Deum & homines, vt nec Ecclesia detrimentum patiatur, ignoratione rerum pontificis: nec Episcopus vel eius propinqui, sub obtentu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinẽt, morsq; eius iniurijs malæ famæ *subijciatur.
C

λθ.

Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, ἵνα ἐξουσίαν ἔχῃ τὰ ἴδια τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται, καταλεῖψαι, καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου· ἐσθ᾽ ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκέτας. Δίκαιον γὰρ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν, ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας πημαίνεσθαι· ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

CAP. 39.

Manifestæ sunto priuatę res Episcopi, (si modò & priuatas habet) manifestæ item sunto Dominicæ, vt priuatas quidem res Episcopus, cùm moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione Ecclesiasticarum rerum inter cidant res Episcopi, qui nonnunquam vxorem & liberos, aut cognatos, aut seruos habet. Iustum enim est apud Deum, pariter & homines, simul, ne Ecclesia per ignorationem rerũ Episcopi damni aliquid sustineat, simul, ne Episcopus aut cognati eius prætextu Ecclesiæ oblædantur, aut atiam, qui illũ generis proximitate contingunt, incidant in negocia, eiusque mors implicetur diffamationibus. *al ne. *al subiaceat.

CAP. 41.

Præcipimus, vt in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum preciosæ illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita vt potestate eius indigentibus omnia dispensentur per presbyteros & diacqnos, & cũ
D timore omniq; solicitudine ministrentur. Ex ijs autem quibus indiget, (si tamen indiget) ad suas necessitates & ad peregrinorum fratrum vsus ipse percipiat, vt nihil eis posit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, vt qui altari deseruiũt, de altari pascantur: quia nec miles stipendijs propri js contra hostes arma sustulit.
Episco

μ.

Προστάσσομεν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. Εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν μᾶλλον δέοι ἐπὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν διοικεῖσθαι τὰ τοῖς δεομένοις διὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτῷ χρείας, καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι. ὁ γὰρ νόμος τοῦ Θεοῦ διετάξατο τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ ὑπηρετοῦντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου διατρέφεσθαι, ἐπείπερ οὐδὲ στρατιῶταί ποτε ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρονται.
μά.

CAP. 40.

Præcipimus, vt Episcopus res Ecclesiæ in potestate habeat. Nam si preciosæ hominum animæ fidei eius committendæ sunt, multo vtique magis oportuerit & de pecunijs mandatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, neque non cũ timore Dei, summaq; solicitudine per Presbyteros, ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos, & hospitio exceptorum fratrum vsus opus habet, ne quomodo ipse posterio re loco habeatur, quàm ceteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari inseruiunt, de altari nutriantur, quando nec milites vnquã
P 2 suis

12.q.1.c. Præcipimus, vt. Ibidem.c. Ex ys autẽ. Leuit. in pluribus capit & Deu.18.a. 1.Cor.9.a.

suis annonis arma hostibus inferant.

CAP. 41.

Dist.33.c. Episcopus aut presbyter.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget: vel desinito, vel deponitor.

**al. deponatur.*

μα.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων ἢ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

CAP. 42. E

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deseruiens: aut desinat, aut certe* damnetur.

CAP. 42.

**al. communione priuetur.*

Subdiaconus, aut cantor, aut lector, qui consimilia facit, vel desinito, vel à communione reiungetor. Similiter & laici.

μβ.

Ὑποδιάκονος, ἢ ψάλτης, ἢ ἀναγνώστης τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως οἱ λαϊκοί.

CAP. 43.

Subdiaconus, aut lector aut cantor similia faciens: aut desinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laicus. F

CAP. 43.

Dist.47. Episcopus aut presbyter. Et in dec. Iuo l.3 vbi additur, damnetur & communione priuetur.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vsuras à mutuum accipientibus exigit: vel desinito, vel deponitor.

μγ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

CAP. 44.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens: aut desinat, aut certe damnetur.

CAP. 44.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui cum hæreticis preces coniunxerit duntaxat, à communione suspenditor. Si verò etiam ipsos tanquam clericos aliquid agere permiserit, deponitor.

μδ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξάμενος μόνον, ἀφοριζέσθω. εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω.

CAP. 45.

Episcopus, presbyter & diaconus, qui cum hæreticis orauerit, [illegible] modo communione priuetur: si G verò tanquam clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

CAP. 45.

Episcopum, aut presbyterum, qui hæreticorum baptisma, aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conuentio, inter Christum & Belial? Aut quæ particula fideli cum infideli?

1.Cor. 6. c.

με.

Ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξάμενον βάπτισμα, ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις τῷ Χριστῷ πρὸς Βελίαρ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου.

CAP. 46.

[illegible] aut presbyterum [illegible] suscipientem baptisma, damnari [illegible]. Quæ enim conuentio Christo ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? H

CAP. 46.

Dist.32.ca. præter. §. sciendum sententialiter.

Episcopus, aut presbyter, si eum qui verum baptisma habeat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impijs non baptizauerit: deponitor, vt qui crucem & mortem Domini derideat, neque discernat veros Sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

μϛ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν κατ' ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν, ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας τῶν ψευδιερέων.

CAP. 47.

Episcopus, aut presbyter, si eum qui secundum veritatem habuerit baptisma, denuò baptizauerit, aut pollutum ab impijs nõ baptizauerit: deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec sacerdotes à falsis sacerdotibus iure discernens.

CAP. μζ. CAP.

A

CAP. 48.

Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit, communione priuetur.

μζ.

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλων, ἑτέραν λάβῃ, ἢ παρ᾽ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω.

CAP. 47.

Si quis laicus cum à se vxorem abijcit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam: à cõmunione segregator.

CAP. 49.

Si quis Episcopus aut presbyter iuxta præceptũ Domini non baptizauerit,

B in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus filijs, aut in tribus paracletis, abijciatur.

μη.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ᾽ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱοὺς, ἢ τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

CAP. 48.

Si quis Episcopus, aut presbyter secundum ordinationem Domini non baptizauerit in patrem, & filium, & spiritum sanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor. *Mat. 28. d.*

CAP. 50.

Si quis Episcopus, aut presbyter, non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate, quod dari videtur in Domini morte, depo-

C natur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

μθ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλ᾽ ἓν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλ᾽ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

CAP. 49.

Si quis Episcopus, aut presbyter in vna initiatione non tres immersiones, sed vnam duntaxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate; sed profecti docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

De consecrat. dist. 4. c. Si quis presbyter. Et in dec. Ivo. lib. 1.

Mat. vlt.

ν.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου, καὶ κρεῶν, καὶ οἴνου οὐ δι᾽ ἄσκησιν, ἀλλὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος, ὅτι πάν-

D τα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

CAP. 50.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quiuis omninò de sacerdotali consortio nuptijs & carnibus & vino abstinuerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed ptopter abominationem oblitus quod omnia pulchra valde, & quòd masculum & fœminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationẽ Dei vocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia reijcitor. Consimiliter & laicus.

να.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλὰ ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω, ὅτι λυπεῖ Χριστὸν εἰπόντα, χαρὰ ἐπιγίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

CAP. 51.

Si quis Episcopus, aut presbyter, eum qui à peccato reuertitur, non recipit, sed reijcit: deponitor, eò quòd Christum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem qui resipiscat, gaudium oboriri in cœlo.

νβ.

P 3 CAP.

CAP. 52.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus & vino festiuis diebus non vtatur, idq; per abominationem, nó propter exercitationem ad cultum pietatis: deponitor, tanquam qui cauterio notatam babeat conscientiam, & multis au ctor sit offendiculi.

νβ. E

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν καὶ οἴνου βδελυσσόμενος, καὶ οὐ διὰ ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυτηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

CAP. 53.

Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excluditor, excepto tamen eo, qui necessariò in itinere in commune diuerterit hospitium.

νγ.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω, παρὲξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύσαιτος. F

CAP. 54.

Si quis clericus Episcopum contumelia affecerit, deponitor: principi enim populi tui non maledices.

νδ.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρείσθω. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

CAP. 55.

Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum aut diaconum, à communione segregator.

νε.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω. G

CAP. 56.

Si quis mancum, aut mutum surdumue aut cæcũ, aut eum cui vitiosus incessus est, subsannauerit, communione priuator. Consimiliter & laicus.

νϛ.

Εἴ τις χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάζει, ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

CAP. 57.

Episcopus aut presbyter, qui negligentiùs circa clerum vel populum agit, neq; in pietate eos erudit, à communione segregator. Si verò in ea socordia perseuerauerit, deponitor.

νζ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω. ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω. H

CAP. 58.

Si quis Episcopus, aut presbyter clerico ex inopia laboranti necessaria nó suppeditauerit, à communione reijcitor. Sin perseuerat, deponitor, vt qui fratrem suum necauerit.

νη.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγεῖ τὰ δέοντα ἀφοριζέσθω. ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

CAP. 59.

Si quis falsò inscriptos impiorũ libros, tanquam sacros in Ecclesia ad populi & cleri

νθ.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία ὡς ἅγια ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

ξ. Εἴ

A

ξ.

Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθείη· εἰς κλῆρον μὴ ἀγέσθω.

ξα.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον ἰουδαίου, ἢ ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ ἀρνήσεται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω, εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω. μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊ-

B κὸς δεχθήτω.

ξβ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ξγ.

C Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν συνεύξασθαι, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω.

ξδ.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούσματος ἀποκτείνῃ, καθαιρείσθω διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ξε.

D Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

ξϛ.

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχει, ἀφοριζέσθω. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν, ἣν ἠρετίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

ξζ.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαι-

cleri corruptionem publicauerit, deponitor.

CAP. 60.

Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & cõuictus fuerit: in clerum non producitor.

CAP. 61.

Si quis clericus per metum humanum vel Iudæi vel Græci vel hæretici negauerit, siquidem nomen Christi, ab Ecclesia reijcitor: si verò nomẽ clerici, deponitor. Pœnitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

CAP. 62.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omninò quicunque ex sacerdotali consortio, comederit carnes in sanguine animæ eius à bestijs abreptum, aut suffocatum, deponitor. Hoc enim lex prohibuit. Sin verò laicus fuerit, à communione excluditor.

CAP. 63.

Si quis clericus, aut laicus synagogam Iudæorum, aut hæreticorum conuenticulum ingressus fuerit, vt preces cum illis coniungat deponitor, & à communione secluditor.

CAP. 64.

Si quis clericus in concertatione aliquem pulsauerit, & vno ictu ac pulsatione interemerit: deponitor, propter temeritatem suam. Sin verò laicus sit, arcetor à communione.

CAP. 65.

Si quis clericus dominicum diem aut sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor. Sin laicus, è communione eijcitor.

Hos dies portui & stationi cõparat Chrisosto. ho. 11. in Genesin.

CAP. 66.

Si quis virginem sibi non desponsatã admota vi detinet, à communione suspẽditor. Non licitum autem esto ei aliam ducere, sed eam detineto quam solicitauit, quamuis paupercula sit.

CAP. 67.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinationem

onẽ susceperit, deponitor tàm ipse, quàm qui ipsum ordinauit, nisi fortè constet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui enim à talibus baptizati aut ordinati sunt, hi neque fideles neque clerici esse possunt.

καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, εἰ μήγε ἀρασυσαίη ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει χειροτονίαν, τοὺς γὰρ παρὰ τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας οὔτε πιστοὺς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν. E

CAP. 68.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor, sacram quadragesimam paschæ, aut quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit: deponitor, præterquam si imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus sit, communione priuator,

ξη΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν μὴ νηστεύοι, καθαιρείσθω αὐτὸς εἰ μὴ δι᾽ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη ἀφοριζέσθω. F

CAP. 69.

Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omninò quicunque ex clericorum consortio cum Iudæis ieiunauerit, aut communem festum diem cum ipsis egerit, aut laucia festi, nempe azima, aut aliud huius generis, ab eis susceperit, deponitor, si laicus, à communione segregator.

ξθ΄.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν νηστεύει μετὰ τῶν ἰουδαίων, ἢ συνεορτάζει μετ᾽ αὐτῶν, ἢ δέχεται παρ᾽ αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, οἷον ἄζυμα, ἤ τι τοιοῦτον, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. G

CAP. 70.

Si quis Christianus oleum ad sacra gẽtilium, aut in synagogam Iudæorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

ο΄.

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὰ ἐθνῶν ἢ εἰς συναγωγὴν ἰουδαίων ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἅπτει, ἀφοριζέσθω.

CAP. 71.

Si quis clericus aut laicus ceram aut oleum ex sancta surripiat Ecclesia, à communione sciungitor.

οα΄.

Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω. H

CAP. 72.

Vas aureum & argenteum, sanctificatum, aut velamen linteumúe nemo amplius in suos vsus assumito: iniquum enim est. Cæterùm si quis deprehensus fuerit, excommunicatione mulctator.

οβ΄.

Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν, ἢ ὀθόνην μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω. παράνομον γάρ, εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

CAP. 73.

Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab Episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, & confessus cõuictusúe fuerit, cẽsura irrogator ecclesiastica. Si verò vocatus.
non

ογ΄.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων. κἂν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμο-

ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθείη, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. εἰ δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπισκόπων. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

non obtemperauit, secunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum Episcopis: quod si per contumaciam ne sic quidem comparuerit Synodus suam contra ipsum pronunciato sententiam, ne quid, tergiuersando detrectandoq; iudicium, lucri facere videatur.

οδ.

Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα μόνον. ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

B

CAP. 74.

In dictionem testimonij contra Episcopum hæreticus non admittitor, sed neque fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

οε.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ, ἢ υἱῷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαρίζεσθαι πάθει ἀνθρωπίνῳ. οὐ γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμους ὀφείλει τιθέναι. εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει ἄκυρος μενέτω ἡ χειροτονία. αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

CAP. 75.

Item non oportet Episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato, humano gratificari affectu. Neque enim Ecclesiam Dei cõferre debet in hæredes. Enimuerò si quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio, ipse autem excommunicatione percellitor.

ος.

C

Εἴ τις ἀνάπηρος ἢ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δέ ἐστιν, ἐπίσκοπος γινέσθω, οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

CAP. 76.

Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existit, & dignus sit, Episcopus efficitor. Non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.

οζ.

Κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος, οὐχ ὡς βεβλαμμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

CAP. 77.

Qui verò mutus, surdúsue & cæcus est, Episcopus non efficitor: non quia oblæso corpore est, sed ne Ecclesiastica impediantur munia.

οη.

D

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω, καθαρισθεὶς δὲ προσδεχέσθω, καὶ ἐὰν ἄξιος, γινέσθω.

CAP. 78.

Si quis dæmonem habeat, clericus non efficitor, sed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò recipitor, & si dignus fuerit, efficitor.

οθ.

Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαύλου διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. ἄδικον γὰρ τὸν μηδὲ πρόπειραν ἐπιδειξάμενον ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον. εἰ μή που κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνεται.

CAP. 79.

Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus est, aut ex cõuersatione praua, eũ iustum non est protinus promoueri in Episcopum. Iniurium enim est, cum, qui non prius specimen & documentum de se præbuerit, aliorum doctorem existere, nisi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.

π. Εἰ

Dici-

CAP. 80.

Dicimus, quod non oporteat Episcopum, aut presbyterum, publicis se administrationibus immittere sed vacare, & commodum se exhibere vsibus Ecclesiasticis. Animum igitur inducito, hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis seruire, iuxta præceptum dominicum. *Matt. 6. c.*

π.

Ἔπομεν, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ, προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις. ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν κατὰ κυριακὴν παρακέλευσιν. E

CAP. 81.

Serui si in clerum promoueantur citra dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando verò seruus quoq; gradus ordinatione dignus videatur, qualis & noster Onesimus apparuit, & domini consenserint, manuq; emiserint, & domo sua ablegauerint, efficitor.

πα.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης, ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται. εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη ὁ οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσωσιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθερώσουσι, καὶ τοῦ οἴκου ἐξαποστελοῦσι, γινέσθω. F

CAP. 82.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus qui militiæ vacauerit, & simul vtrunque retinere voluerit, tàm officium Romanum, quàm functionem sacerdotalem deponitor. Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari & quæ Dei, Deo. *Luc. 20. c.*

πβ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν, καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. τὰ γὰρ τοῦ Καίσαρος, Καίσαρι. καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, θεῷ. G

CAP. 83.

Quisquis imperatorem aut magistratum contumelia affecerit, supplicium luito, & quidem si clericus sit, deponitor: si laicus, à communione remouetor.

πγ.

Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα, ἢ ἄρχοντα, τιμωρίαν τινύτω. καὶ εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

CAP. 84.

Sunto omnibus vobis, Clericis simul & laicis venerandi ac sacri libri, veteris quidem testamenti, Moisis quinq; Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filij Naue vnus, Iudicum vnus, Ruth vnus, Regnorum quatuor, Derelictorū ex libro dierum duo. Hester vnus, de Machabæorum gestis tres, Iob vnus, Psalterium vnus, Salomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Cāticum canticorum Prophetarum duodecim, Esaiæ vnus, Hieremiæ vnus, Iezechiel vnus, Daniel vnus. Inquiritor autem à vobis extrinsecus, vt adolescentes vestri addiscant item sapientiā eruditi Syrach. Nostra

πδ.

Ἔστω πᾶσιν ὑμῖν κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια, τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, Μωσέως πέντε. γένεσις, ἔξοδος, λευϊτικὸν, ἀριθμοὶ, δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἕν. κριτῶν ἕν, ῥοὺθ ἕν βασιλειῶν τέσσαρα. παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν δύο. Ἐσθὴρ ἕν. Μακκαβαϊκῶν τρία. Ἰὼβ ἕν. ψαλτήριον ἕν. Σολομῶντος τρία, παροιμίαι, ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων. προφητῶν δεκαδύο. ἓν Ἡσαΐου. Ἱερεμίου ἕν. Ἰεζεκιὴλ ἕν. Δανιὴλ ἕν. ἔξωθεν δὲ προσιστορείσθω ὑμῖν μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τὴν σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ.

Ἡμέ-

A Ἡμέτερα δὲ, τοῦτ᾽ ἔστι τῆς καινῆς διαθήκης, εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου, Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο. Ἰωάννου τρεῖς. Ἰακώβου μία, Ἰούδα μία. Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο. καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι᾽ ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι, ἃς οὐ δεῖ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά. καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

Τέλος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.

Nostra verò, hoc est, noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli epistolæ quatuordecim, Petri epistolæ duæ, Ioannis tres, Iacobi vna, Iudæ vna, Clementis epistolæ duæ, & præceptiones, quę vobis Episcopis per me Clementē in libris octo nuncupatæ sunt, quas omnibus publicare non oportet, ob quædam arcana quæ in se continent. Et actiones nostras Apostolorum.

Finis Canonum Apostolorum.

B

L. GRVTERVS VENRADIVS CATHOLICO LECTORI, S.

Placuit hoc loco succinctam atq; eruditam Theodori Balsamonis Antiocheni Patriarchæ, commentationē, quam is vir ante annos plus minus CCCCXXVII. sub Emanuele Comneno, Constantinopolitano Imperatore in Apostolicos Canones perscripsit, subiungere: vt & eorum veritas præter cætera testimonia magis ex tanti viri explicatione cognoscatur: ijdemque rectiùs intelligantur. quod id tibi, Catholice Lector, operæ precium, gratumq; fore putauimus. Vale.

C

CANO-

 E

CANONES SANCTORVM APOSTOLORVM, DOCTE AC SVCCINCTE A' THEODORO BALSAMONE EXPLICATI: CONVERSIQVE IN LATINVM SERMONEM PER GENTIANVM HERVETVM.

Can. 1. PISCOPVS, à duobus vel tribus Episcopis ordinetur.

BALS. Hic canon Appostolicus, loquitur de ordinatione, quæ fit Antistitibus in Ecclesia: sicut magnus quoque dicit Apostolus, Nemini manus citò imposueris, nec alienis peccatis communicaueris, non autem de electione, vt nonnulli dicebant, sicuti ea quæ dicebantur sine scriptis per manuũ eleuationem quæ fiebat à populo ciuitatum, quando fiebant electiones Antistitum. Etsi enim Laodicena Synodus dicit in primo canone non debere fieri ordinationes in præsentia audientium, quo in loco ordinatio, quæ Græcè est χειροτονία, pro electione accipitur, & Deo nonnulli existimarunt hunc quoque canonem loqui de electione, mihi tamen videtur eos non rectè dicere. Quæ enim fit in Ecclesia ordinatio, per preces mysticas peragitur, etiam si fiat coram multis: alioqui cùm iiij. canon sanctæ primæ Synodi decernat debere fieri electionem Episcopi ab omnibus Episcopis prouinciæ, vel à tribus saltem, reliquis in scriptis assentientibus, dubito quomodo dixerunt nonnulli hunc canonem de electione intelligi, qui dicit a duobus vel tribus Episcopis ordinandum Episcopum. F

Can. 2. Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus & reliqui Clerici.

BALS. Hic quoque præsens canon de ordinatione consequenter statuens, probat etiam præcedentem canonem accipi de ordinatione Episcoporum, non de eorum electione. Neque enim presbyterum, vel Diaconum, vel alium Clericum prius eligi & sic ordinari docti sumus. G

Can. 3. Si quis Episcopus, vel Presbyter, præter Domini de sacrificio ordinationem, alia quædam ad altare attulerit, mel, vel lac, vel pro vino siceram, vel confecta, vel aues, vel aliqua animalia, vel legumina præter ordinationem, deponatur, præterquam noua legumina § tempore oportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quàm oleum ad luminare, & incensum tempore sanctæ oblationis.

§ Haloandri exemplar habet ἢ σταφυλῆς, id est, vel uuam, quod hic deest.

BALS. Sacrificia, quæ ex lege antiqua in templo fiebant per sanguinẽ & animalium cædem prohibentes diuini Apostoli, incruentum, quod à Domino traditum est, sacrificium fieri iusserunt, & Sacerdotem, qui præter hæc facit, deponendum esse statuerunt. Est autem sicera quicquid sine vino inebriat. Cùm autem audis canonem dicentem, præterquam noua legumina, ne putes per hæc permitti fieri sacrificium. Sed dic ea offerri Sacerdoti, tanquam nouorum fructuum primitias: & vt ea ex manibus Sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, quæ ad victum nostrum cultumque sufficiunt. Et ideo, vt est verisimile, Patriarcha quoque vuas offerunt in altari sacra ædis Blachernarum, peracto sacro in festo dormitionis sanctissimæ Deiparæ. Ego autem vidi quendam depositum, & ex venerandi Monasterij, cui præerat, præfectura eiectum, quòd caseos & carnes ad altare inferret, consilio cuiusdam improbi hominis, qui eum seduxit, & dixit hoc modo futuram plurimorum morborum medelam. Incensum autem & oleum propter sacrificium non offertur, sed ad templi illuminationem, & veræ Lucis & Deo gratiarum exhibendam actionem. Lege sextæ Syn. can. xxviij & xxxij. H

Can. 4. Omnis autem alius fructus domum mittatur, primitiæ Episcopo & Presbyteris. Clarum autem est, quòd Episcopus & Presbyteri Diaconis & reliquis Clericis distribuunt.

BALS. Nota etiam ex hoc præsenti canone, quòd in templo sola legumina & vuæ, vt primitiæ, Deo offeruntur: fructus autem, & reliqua mittuntur ad Episcopum, vt per eum, vt par est, Deo gratiæ agantur. Quomodo autem quæ in memorijs sanctorum & mortuorum offeruntur, & canisca appellantur, omni genere

κανίσκια.

A *vi genere fructuum ornata ad altare afferantur, disces ex oratione magni Athanasij, De ijs dormierunt. Tu autem dic quòd etiam ex præsenti canone necesse habent Episcopi consolari Clericos suos ex redditibus Ecclesiarum.*

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus vxorē suam ne eijciat religionis prætextu: sin autem eiecerit, segregetur. & si perseueret, deponatur. *Can. 5.*

BALS. Ante sextam Synodum, quæ fuit in Trullo Pallatij, licebat Episcopis habere vxores, etiam post dignitatem Episcopalem, quemadmodum & qui post matrimonium ordinantur Sacerdotes & Diaconi. Quoniam itaque ante cxvij. Iustiniani nouellam, quæ sita est in libro Imp. xxviij. tit. vij. licet quauis ex causa mittere suæ vxori libellum repudij, dicit præsens canon, non licere Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono prætextu pietatis suam vxorem eijcere. Hic autem canon exoleuit, quod ad presbyteros & diaconos attinet: Episcopi enim, vt dictum est, post Episcopatum vxores habere non possunt: quòd non possit aliter solui matrimonium quàm pro causis quæ in nouella continentur, quæ sunt hæ. Si quis ex coniugibus aduer-
B *sus Imperatorem conspirauerit. Si vxor adulterata fuerit. Si alteruter vitæ alterius insidiatus fuerit. Si vxor cum viris externis nolente marito conuiuetur, vel lauetur. Si extra domum mariti vxor manserit, nisi fortè apud suos parentes. Si vxor vadat ad equorum curriculum præter voluntatem mariti. Si alteruter coniugum vitā Monasticam elegerit. Sunt etiam aliæ causæ in dicta nouella contentæ, quam etiā lege:*

Episcopus, vel presbyter, vel Diaconus seculares curas non suscipiat: alioqui deponatur. *Can. 6.*

BALS. De hominibus consecratis, qui seculares seruitutes exercent satis scripsimus in xiij. cap. viij. tit. Præsentis operis. Cùm autem hic canon dicat, Clericum qui sic facit deponendum 81. autem canon Apostolicus & alij canones dicant, vel cesset, vel deponatur, interrogauerit quispiam, quinam est sequendus: & puto, quòd benignior. Nam clarum illum & magnum œconomum Arsilenum 30. dierum publicis edictis à iure dicendi officio cessare iussit sancta Synodus.
C

Si quis Episcopus, Presbyter, vel diaconus, Sacri paschæ diem ante vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit. deponatur. *Can. 7.*

BALS. Diuini Apostoli nolunt nos festum cum Iudæis celebrare. Decernunt ergo vt Pascha dominicum à nobis celebretur postquam illi pascha legale celebrauerint: & quia illi ante vernum æquinoctium Pascha celebrant, debemus nos post vernum æquinoctium celebrare. Est autem vernum æquinoctium, non, vt nonnulli dicunt, 25. mensis Martij, vel 20. vt aliquis alius dies præstitutus: sed quando id euenerit, ex cyclica enim sententia cursus Solis & Lunæ alias aliter est æquinoctium. Quia ergo Moses Iudæis constituit pascha, seu malorum transitum quotannis celebrarent in memoriam liberationis à seruitute Aegyptiaca idq; non aliter quàm ante vernum æquinoctium existente 14. Luna in primo mense, seu Martio: nos quoque pascha dominicum celebramus, seu nostram liberationem à captiuitate diaboli, quam Deus nobis per suam passionem largitus est. Celebramus autem non eo tempore quo pascha Iudaicum celebratur, sed
D *post ipsum: scilicet postquam fuerit vernum æquinoctium, & post 14. Lunam primi mensis, seu primam Lunam Martij, sed in eadem quidem certè hebdomade, quod passio Domini & resurrectio sic fuerunt. Quære etiam 8. orationem sancti patris nostri Ioannis Chrisostomi, quam scripsit de pascha. Lege & 73. can. Syn. Carth. & quæ in eo à nobis scripta sunt.*

Si quis Episcopus, Prerbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione non communicauerit, causam dicat: & si probabilis fuerit, veniam consequetur: sin verò minus; segregetur, vt qui populo offensionis causa sit, & suspicionem dederit aduersus eum qui obtulit, tanquam non dignè obtulerit. *Can. 8.*

BALS. Episcopum quidem vel presbyterum non nouit quispiam ad altare accessisse, & sacrificasse, & sacramentis non communicasse. Si quis autem ex his inuentus fuerit tale quid fecisse, non solum segregabitur, sed etiam valdè punietur, nisi iustam aliquam & probabilem causam dixerit, quæ sanctam communionem prohibeat. Neque enim leuis ex ea re offensio oritur: ex diaconis autem plurimos ad altare ac-

cedere, & non communicare, sed nec sancta attingere. Si quis autem ex eis contrectauerit, & non communicauerit, segregabitur, vt vult canon & nonnulli quidem canonem sic sunt interpretati. Nonnulli autem dicunt vnumquemque consecratum, a canone segregari, si non communicet, etiam si sit extra sacrum tribunal, quod est grauissimum. Octauum & nonum canonem alij quidem aliter sunt interpretati: alij verò aliter. Vnde eos simul coniungentes dicimus, quòd qui in sacerdotalem catalogum annumerantur, & sacramentorum mysteria peragunt, oblationi autem quæ fit non communicant, segregantur: nisi iustam causam dixerint: Sacrati autem qui sancta super altare tractant, & omnes laici fideles, qui non expectant, seu ad finem vsque non perseuerant donec à dignis sancta facta fuerit communicatio segregantur. Dicere enim fideles laicos, & consecratos, qui sacra non tractant, oportere quotidie sanctis communicare, alioqui segregari, nec est ex sententia canonis, nec potest fieri: & ideo nonus canon dixit puniri fideles qui non permanent. Ita interpretare canonem conuenienter 2. canoni synodi Antiochenæ. E

Can. 9. De consecra. dist. 1. Quicunque fideles ingrediuntur, & scripturas audiunt, in precatione autem & sacra communione non permanent, vt Ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet. F

BALS. Præsentis canonis constitutio est acerbissima. Segregat enim eos qui in Ecclesiam conueniunt & non ad finem vsque expectant, nec communicant. Porrò autem alij quoque similiter decernunt, vt omnes sint parati, & digni communione, eosque qui tribus dominicis non communicant, segregant.

Can. 10. Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, is segregetur.

BALS. Ἀκοινωνήτοις, id est, excommunicationis vocabulum, idem est quod segregatio. Qui ergo vnà cum excommunicato quomodocunque precatus fuerit, segregabitur, etiam si sit Episcopus vel Laicus. Hoc autem scriptum est, propter eos qui dicunt, quòd qui est segregatus, ex Ecclesia eiectus est. Si quis ergo vnà cum eo canit in domo vel in agro, ei crimini non dabitur. Idem est enim seu in Ecclesia seu extra Ecclesiam orare cum excommunicato. Cum excommunicato autem colloqui non prohibemur, lege etiam 9. canonem syn. Cartha. G

Can. 11. Si quis cum sit clericus, vnà cum eo qui est depositus, orauerit, deponatur & ipse.

BALS. Nonnulli illud vnà precari, pro eo quod est, simul sacrificare acceperunt. Sed mihi non ita videtur. De quouis enim clerico deposito accipitur canon, sed non etiam de solo sacerdote. Alij autem dixerunt hic depositum etiam segregationi subijci, & ideo esse prohibitam vnà cum eo precationem. Ego verò intelligo, quòd canonis hoc est institutum, punire quemuis clericum, qui cum quouis deposito clerico, & post depositionem sacerdotale quidpiam operato, sit quomodocunque precatus. Propterea enim illi etiam depositio infligitur. Ex eo autem quòd quis cum aliquo excommunicato precatus fuerit, non affertur depositio, sed excommunicatio.

Can. 12. Si quis clericus, vel laicus segregatus, siue non recipiendus, discedens, in altera vrbe receptus fuerit absque literis commendatitijs, segregetur & qui excepit, & qui exceptus est. H

BALS. Aliud est segregatus, & aliud is qui non est recipiendus, siue is qui ab Episcopo ad aliquid non admittitur. Qui enim segregatus est, ab Ecclesiastica communione arcetur: qui autem non est recipiendus, multis modis non admittitur. Illud enim Siue, pro eo quod est, vel, disiunctiuè accipitur, vt hoc ex sequenti canone probatur, qui dicit, Sin autem sit segregatus, &c. Dicunt ergo præsentes canones 12. & 13. eum qui semel ad aliquid non recipiendus iudicatus est, si sine sui Episcopi commendatitijs literis sciens acceperit, segregetur. Vnà autem segregetur is quoque, qui receptus est. Sin autem non est is eiusmodi, vt recipi non possit: sed est segregatus, rursus qui eum suscepit segregetur, segregati autem augeatur segregatio. Quære 11. canonem 4. syn. & Antiochena canonem 5. & Chalced. canonem 13.

Can. 13. Sin autem est segregatus, eius intendatur segregatio.

Can. 14. Episcopo non liceat sua relicta parochia, ad aliam transilire, etiam si à pluribus cogatur,

A cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, vtpote ad maius lucrum, cum possit ipse ijs qui illic habitant pietatis verbo conferre, idque non ex se, sed multorum Episcoporum iudicio & maxima exhortatione,

*BALS. Præsens quidem canon 14. decernit non licere Episcopo ex sua parochia ad aliam transilire, etiā si populi vtilitatis gratia hoc fecerit, & ab aliena regionis populo ad hoc cogatur, nisi hoc et Synodali permissione fecerit. 16. aūt canon Antiochena syn. dicit, eum reyciendum, qui absque synodali sententia vacantem Ecclesiam arripuit. Tu autem scias, quòd etiam si præsens canon Apostolicus non punit eum qui docet extra suam diœcesin, alij tamen diuersi canones, eos qui extra diœcesin aliquid sacerdotale exercent, depositioni subijciunt. * Characterem autem dare extra diœcesin iussu imperatorio permissum est.* * σημειῶσαι.
Quidam autem metropolitanus, qui in compluribus suis Episcopatibus præter Episcoporum voluntatem docuerat, & accusabatur, respondebat dicens, iustum non esse vt ex eo læderetur, quòd & Episcopatus sint in sua potestate, & quòd præsens canon ei pœnam non imponat, & quòd non sit forte munus Episcopale
B *docere, vel * dare characterem. Quæ quidem magna synodo non placuerunt. Ex hoc præsenti autem 14. canone sanctorum Apostolorum comprehenditur, quòd maligna quidem à parochia in alienius Episcopi parochiam inuasio condemnatur. Translatio autem, quæ iusta de causa, & proprietate ac religione confirmanda, cum maxima Episcoporum fit adhortatione, permittitur. Quia autem dicunt nonnulli, ne à præsenti quidem canone permitti translationem, sed Episcopi tantum ad tempus euocationem docendi gratia, ex hoc ostendi dicimus: primùm cùm hic canon nihil dicat eiusmodi, vndénam ipsi hoc afferunt? Deinde, quænam possit esse vacantis Ecclesiæ populo vtilitas, si Episcopus semel vel bis, vel aliquo vno tempore docuerit, & nullum aliud antistitis munus exercuerit? deinde, quid opus erat vt fieret hæc euocatio cum magna multorum Episcoporum adhortatione? poterat enim vel vnus pietatem prædicare. Iam vero & qui hoc dicit, accusat sanctum Gregorium Theologum, & alios sanctissimos Patriarchas, qui ex episcopatibus translati sunt in sedem Constantinopolitanam, & ad alias sedes patriarchales, tanquam qui indigne in translatione sacra ministeria obeant, quod non est venia dignum.* * σημειῶσαι.

C Si quis presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, relicta sua parochia in aliam abcesserit, & cum penitùs transierit, præter sui Episcopi sententiam in alia parochia maneat, eum non amplius celebrare iubemus, maximè si eum adhortante Episcopo vt rediret, non paruerit in contumacia & insolentia perseuerans: is tamen vt laicus communicet. Can. 15. Nic. ca. 16. Anti. ca. 3.

BALS. Sextus canon syn. Chalced, iubet, non absolutè, sedis Episcopatu, vel Ecclesia, vel monasterio, ordinari clericos, nec possunt præter eius qui ei præest sententiam, ad aliam abire prouinciam aut diœcesim & clericatuum officia exercere. eum autem qui hoc facit, canon segregat, maximè si euocatus, & ad priorem parochiam redire iussus, non paruerit: eum tamen in alia ciuitate vt laicum versari canon non prohibet. Quære etiam 16. canonem primæ syn. & quinta can 4. Quare nota quòd non solum commendatitijs literis clerico opus est, volenti in alia diœcesi agere, & quæ sunt clerici exercere: sed etiam dimissorijs literis Episcopi qui eum fecit clericum. Nisi enim eiusmodi literas ostendat, prohibebitur ab operatione. Quære etiam 17, can. Syn. in Trullo.
D

Sin autem Episcopus nihili faciens aduersus eos decretam a munere cessationem eos vt clericos receperit, segregetur vt immodestiæ & insolentiæ magister. Can. 16.

BALS. Nota quod præsens canon segregat episcopum, qui suo clero connumerauit alterius diœcesis clericum absque sui Episcopi dimissorijs literis. Solus autem Episcopus Carthaginensis potest in suum clerum referre alterius etiam diœcesis clericos absque dimissorijs literis eorum qui illos ordinauerunt. Hoc autem inuenies in canonibus Carth. Syn. sed etiam Archiepiscopus Constantinopolitanus, potest similiter facere. Dicit enim expressè 3. nouella Iustiniani Imperatoris, seu. 2. caput 2. tit. 3. lib. Imp. Si enim in sacro sanctis monasterijs prohibemus ex alio monasterio transire in aliud, multomagis nec religiosissimis clericis hoc permittemus, lucri & negociationis ostentatione hanc habere cupiditatem existimantes. Si quando autem eiusmodi translatione tua beatitudo, vel quæ tunc fuerit Imperialis maiestas, faciendam duxerit, ne hoc aliter fiat, priusquàm res ad dictum nobis numerum redacta fuerit. Eiusmodi autem no-

uella scripta est ad Patriarcham Constantinopolitanum qui erat tunc temporis. Nota autem quòd etiam Imperatori concessum est facere clericorum translationes. E

Can. 17. Dist. 33. Si quis post. Qui post sanctum baptismum duobus coniugijs fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

BALS. *Eum qui post sanctum baptismum digamus fuerit, vel fornicatus sit prohibet canon fieri Episcopum, vel sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim ante baptismum admissa sunt omnis generis peccata prætermittit, cùm factus sit nouum opus gratiæ sancti spiritus. lege etiam 2. can. sancti Basilij. Quomodo autem multi lectores qui digami fuerant, in suis gradibus conseruati, & per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promoti sunt, ignoro. lege etiam 137. Iustiniani nouellam, quæ sita est in primo titulo 3. libri Imp. Decernit autem etiam cum multis alijs quæstionibus Ecclesiasticis, quid debeat fieri in clericos digamos. Similiter. lege etiam 23. cap. primi tit. præsentis operis, & quæ in eo sunt.* ALIA *Interpre. Superius quidem scripsimus nos ignorare quomodo lectores qui duas vxores duxerant, non deponuntur, sed potius per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promouentur. Nuper autem leges & canones diligentius considerantes, animaduertimus hunc & 18. canonem tractare de Episcopis, sacerdotibus, diaconis, & subdiaconis non autem etiam de lectoribus. Illi enim siue ante ordinationem, siue post, digami fuerint, deponuntur. Hi verò lectores, si ante characterem quidem fuerint digami, deponuntur. Post characterem autem, eis permittitur, & ignoscitur, sed ad alium maiorem Ecclesiasticum gradum promoueri prohibentur. Hæc enim expressè dixit 137. Iustiniani nouella, seu 31. & 32. cap. primi tit. 3. libri Imp. Si autem post ordinationem Episcopus, Presbyter, vel diaconus, vxorem duxerit, clero eijciatur, & ordini ciuitatis, in qua erat clericus, cum bonis suis tradatur, sin autem lector secundam vxorem duxerit, sed primam quidem viduam, vel à marito separatam, vel legibus sacrisue canonibus prohibitam, ad alium Ecclesiasticum gradum non prouehatur: sin autem quocunq; modo ad maiorem gradum promotus fuerit, ex eo eijciatur, & priori restituatur. Si velis autem accipere canonem vt etiam de lectoribus loquatur, potes: quòd scilicet non possit esse vel fieri lector, qui secundam vxorem duxerit. Vbi enim cognitum fuerit, deponitur. Lectori autem, qui post characterem secundam vxorem duxit, ignoscitur, sed ad maiorem gra-* G *dum non promouetur. Quomodo aũt lectores, qui secundas vxores duxerunt, per Archiepiscopalia pittacia ad * domesticata, & alia ecclesiastica officia promouentur, nobis dicere necesse est. Dicimus ergo quòd ecclesiastica officia abusiue gradus vocantur. Est enim propriè gradus, sacerdotũ, diaconorũ, subdiaconorũ, & lectorum. Officia autem sunt honores, & victus subministrationes. Vnde qui fuit lector ab ineunte ætate, & secundam vxorem duxit, fit citra vllum impedimentum clericus ecclesiasticus, & populi conuocator, per pittacia. Sed non hypodiaconus, vel diaconus. Qui enim hoc ausus fuerit, deponetur.*

* δομεστικάτα.

Can. 18. Dist. 34. Si quis viduã. Qui viduam accepit, vel eiectam, vel meretricem, vel seruam, vel mimam seu scenicam, non potest esse presbyter, vel Episcopus, vel diaconus. vel omnino ex numero sacerdotali.

BALS. *Nota præsentem canonem. vult enim non solum eum qui est sacratus, esse modestum & continentem, sed etiam suam coniugem: & ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus matrimonio coniungi, vtpote quòd eas continenter viuere non credatur, propter earum sordes & improbitatem. Si quis ergo cum eiusmodi muliere matrimonio coniunctus fuerit, sacerdotio non dignabitur, & post sacerdotium deponetur. Deponetur autem etiam, si eius vxor eo sciente adulterata fuerit & patiente. lege etiam 29. cap. 9. tit. præsentis operis,* H

Can. 19. Qui duas sorores duxit, vel consobrinam, non potest esse clericus.

BALS. *Consobrina Græcè dicitur* ἀδελφιδῆ *& etiam* ἀνεψιά. *Eum ergo qui ducit in vxorem vel duas sorores, vel amitam, vel consobrinam, non permittit canon effici clericum, licet omnino à matrimonio separetur. Tu autem scias, quòd non solum qui hoc fecit, sed & qui aliud matrimonium propter consanguinitatẽ vel affinitatem prohibitum contraxit, non fiet clericus, sed ei pœna potius imponetur. Quænam sunt autem pœnæ eorum qui incestum committunt & cum consanguineis rem habent, scies ex diuersis canonibus sancti Basilij.*

Can. 20. Clericus fideiubens deponatur.

BALS.

BALS. Fideiubere nonnulli hic esse dicunt clericum pro alio fideiubere: nonnulli autem clericum A *pro seipso dare fideiussorem propter inopiam. dicere ergo deponi clericum, qui ad iudicium vel ad agendum propter paupertatem, vel aliquam aliam iustam causam non admittitur, & propterea dat fideiussorem vt à molestia liberetur, est grauissimum, & Apostolica humanitate indignum. Si clericus autem pro alio fideiubeat, fortasse quandoque punietur. Si enim clericus lucri gratia pro aliquo fideiusserit, deponetur, propter fideiussionis turpitudinem: sin autem pro aliquo paupere fideiusserit propter misericordiam, vel propter aliquam piam causam seipsum pro alio ingesserit, non deponitur. Inuenti sunt autem etiam in 4. vniuersali Synodo multi clerici & episcopi, qui fideiussores & dederunt, & acceperunt, nec tamen vllus ideo lapsus est, Fideiussionem ergo ita interpretare. lege etiam 123. Iustiniani nouellam, qua sita est in libro 3. Imp. tit. primo seu cap. eius 13. quod sic dicit in parte: Presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, qui solo iure cognationis ad tutelam vel curam vocantur, tale munus suscipere permittimus. Et paulò post: Sed nec publicorum tributorum exactorem, vel receptorem, vel vectigalium conductorem, vel curatorem domus, vel causæ procuratorem, vel pro his causis fideiussorem, Episcopum, vel œconomum,* B *vel alium clericum cuiuscunque gradus, vel Monachum proprio nomine, vel ecclesiæ aut Monasterij, esse permittimus: ne hoc prætextu sanctis quoque domibus detrimentum afferatur, & diuina mysteria impediantur. Quare ex his quoque verbis Nouellæ quæ dicunt non debere fieri aliquem pro his causis fideiussorem, ijs videlicet quæ comprehensa sunt, posse clericum pro alijs ijs causis fideiubere, sicut etiam seipsum ingerere. Quare titulum nonum præsentis operis, cap. 34. & 27. & quæ sunt in eis & Chalced. syn. can. 30.*

Eunuchus, si ex hominum quidem iniuria factus sit, vel in persecutione virilibus priuatus sit, vel sic natus est, & dignus est, fiat. *Can. 21.*

Qui se ipsum mutilauit, ne sit clericus: est enim sui homicida, & DEI opificij hostis. *Dist. 33. Eunuchus si. Ibi. Ca. 22.*

Si quis cum sit Clericus, se ipsum mutilauerit, deponatur: est enim sui homicida. *Can. 23.*

Laicus qui se ipsum mutilauit, tribus annis segregetur: est enim suæ ipsius vitæ in- *Nic. conc. ca. 1. Ca. 24.*
C insidiator.

BALS. Hi quatuor canones ijs qui antequam Clerici facti essent, propter morbum, vel hostium incursionem castrati sunt, ignoscunt, & eos in Clerum referunt, si omnino digni inueniantur. eos autem qui post Sacerdotium seipsos mutilauerunt, etiam si à morbo coacti sunt: similiter & eos qui ante sacerdotium absque morbo genitalia execti sunt, puniunt. Illos enim deponunt, hos verò Clericos fieri prohibent: laicos autem, qui absque morbi iniuria seipsos mutilant, tribus annis segregant. Vnde etiam plurimi homines paulò consideratiores, suos filios propter morbum castraturi, ad sanctissimam Ecclesiam accedunt, & morbum & testiculorum abscissionem aperiunt. Ciuiles autem leges valdè puniunt eos qui suos filios, vel seruos, vel alios morbo non opressos castrant. Lege 14. caput primi tituli præsentis operis, & 60. Nouellam Imperatoris Domini Leonis sapientis. Quia autem tria sunt eunuchorum genera: Thlibiæ, qui ab infantia genitales partes amiserunt, vt quæ eis à parentibus expressæ & inutiles factæ sunt: Spadones, qui à natiuitate testiculos non habent: Castrati, qui ferro execti sunt. Thlibiæ quidem & Spadones sine vllo præ- D *iudicio consecrabuntur, vtpote qui sibi nullius mali auctores fuerint: Castrati autem, vt voluit superior constitutio, aliquando quidem ad sacros ordines admittentur, aliquando verò non*

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel periurij, vel furti conuictus, deponatur, & non segregetur. *Can. 25.*

Dicit enim scriptura: Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque Clerici. *Naum. 1.*

BALS. Illud, Non vindicabis bis in idipsum, ne dixeris accipi in quouis quomodocunque deposito. Qui enim vel magistratus potentia vel pecunijs sacerdotium assecuti sunt, & deponuntur, & segregantur. Vt dixit 29. canon Apostolicus & 30. sed dic accipi de ijs qui deponuntur propter peccata quæ hic continetur, & propter alia eiusmodi. Quare & sancti Basilij can. 3. 32. & lib.

Ex ijs qui non ducta vxore ad clerum promoti sunt, iubemus, si velint, vxorem ducere lectores & cantores solos. *Can. 26.*

BALS. *Ante ordinationem permittebatur omnibus vxorem ducere, & ita eos ordinari subdiaconos, diaconos, & Presbyteros: post ordinationem verò solis lectoribus & cantoribus vxorem ducere concessum est.* E

Can.27. Episcopum, vel Presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui iniuriam fecerunt, & per hæc vult perterrefacere, deponi iubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit: contra autem ipse verberatus non repercussit, maledictis appetitus maledicta non retulit, patiens non minatus est.

BALS. *Qui sunt ex sacro tribunali, non debent ab ira superari, & verberare eos qui in ipsos peccarunt, f[illegible] scilicet, vel e[illegible]iam infideles, eósque sta vlcisci, & terrere reliquos. Qui autem tale quid faciunt, præter doctrinam Domini quæ decernit, dextram percutienti maxillam oportere alteram quoque obuertere, deponuntur. Leges autem ciuiles contrarium decernunt, dicentes licere, Vim vi repellere, & arma armis propulsare. Et hæ quidem leges omnino de laicis intelliguntur, licet præceptum Domini, cum sit g[illegible]ale, sit omnibus editum. Suos autem discipulos mediocriter castigare peccantes, & post denunciationem se non corrigentes sacerdotibus permissum est. Nam etiam Dominus eos qui in templo vendebant, & in Deum peccabant flagello percutiens exegit. Lege etiam nonum canonem syn. congregatæ in æde sanctorum Apostolorum, & quæ prima & secunda dicta est.* F

Can.28. Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus iustè ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab Ecclesia omnino abscindatur.

BALS. *Qui ob manifesta crimina est legitime depositus, & ideo ne appellationis quidem habet auxiliũ, si prius ministeriũ suũ attingere ausus fuerit, vt impudentissimus abscinditur. Si enim habet appellationis auxilium, & de eo quod aduersus illum statutum est adhuc ambigitur, non condemnabitur si ministret. Lex quidem certè ciuilis hæc dicit in libro 3. Imp. tit, 1. cap. 1. Episcopus à synodo depositus, qui tumultum excitauit quòd Episcopatum rursus acceperit, centum milliaribus longe à ciuitate ex qua eiectus est habitet, nec ad Imperatorem accedens: & si forte rescribat, ea sint inutilia: & qui eum defenderit, repellatur. Quære & Antiochenæ synodi canon. 4. 12. & 15.* G

Can.29. Calc. conc. ca. vi. Act. 2. Si quis Episcopus per pecunias hanc sit dignitatem assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinauit, & à communione omnino excindatur, vt Simon Magus à me Petro.

Can.30. Si quis Episcopus secularibus principibus vsus, per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.

H

BALS. *Præsentes duo canones vigesimus nonus & tricesimus non solum deponunt, sed etiam à cõmunione abscindunt, seu segregant eos qui per pecunias, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi fiunt, & eos qui per principum potentiam creantur Episcopi. Sancti enim Spiritus, inquit, gratia non est venalis. Porrò autem sancti quoque Tarasij Patriarchæ Constantinopolitani Epistola ad Papam Adrianum, dicit esse tollerabiliorem hæreticum Macedonium, qui sanctum spiritum seruire impie & blasphemè dixit, eo qui pecunijs emit vel vendit sancti spiritus gratiam. Qui enim vendit, vendit tanquam Dominus, & qui emit, tanquam Dominus argentum soluit. Sanctissimi quoque Patriarchæ Gennadij, quæ passim legitur, epistola, eos quoque anathemati subijcit, dicens: Sit itaque & est abdicatus, & ab omni sacerdotalis dignitate & ministerio alienus, & anathemati execrationi subiectus tàm qui vendit quàm qui emit sancti spiritus gratiam, siue sit Clericus, siue laicus. Quæsiuerit autem quispiam, cum tricesimus canon solius Episcopi meminerit, similiter autem & vigesimus nonus. Diaconorum tantum, non etiam lectorum mentionem fecerit, si aliquis Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel Lector principis aut Magistratus potentia fiat, vel Subdiaconus, aut Lector datis pecunijs constituatur, quid debet fieri. SOL. Hi quoque deponentur & segregabuntur ex sine præsentis tricesimi canonis, qui dicit, non*

solum

A *solum primos auctores malorum deponi, & segregari, sed eos etiam qui illis communicant. Porrò autem Gennadij etiam epistola, vt dictum est, non solum sacratos, sed & laicos, qui tale quid fecerunt anathemati subijcit, lege etiam secundum can. syn. Chalced. & 5. cap. primi tit. præsentis, operis & quæ sunt in eo.*

Si quis Presbyter, contempto proprio Episcopo, seorsum congregationem fecerit, & altare fixerit, & alterum altare fixerit, Episcopo suo in religione ac iustitia nulla in re à se condemnato, deponatur, vt imperium obtinendi cupidus. est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur, eaq; post vnam alteramq; ac tertiam admonitionem fiant. Can. 31.

BALS. Nota præsentem Apostolicum canonem, qui decernit posse Clericos impunè à suis Episcopis discedere, si eos vt impie vel iniuste se gerentes condemnent, & hoc est nomen in iniustitia: alioqui enim
B *etsi sit pessimis moribus, non debet à suo episcopo abscedere vel à sacerdote, sed potius credere se per peccatorem Sacerdotem & Episcopum sanctificari. Omnes enim, inquit, Deus, non eligit, sed per omnes operatur. lege & sancti Chrysostomi interpretationem epistolæ ad Timotheum, & 13. can. Syn. quæ habita est in Templo sanctorum Apostolorum. ALIA. interp. Et sacrati & Laici vniuscuiusque Ciuitatis debent subesse episcopo Ciuitatis, & cum eo congregari, & in Ecclesia versari, nisi illum vt impium vel iniustum condemnarint. tunc enim si ab eo recesserint, eis non imputabitur. Qui autem præter hæc fecerit, & sine ratione à proprio episcopo abscesserit, & separatim in Ecclesia fuerit, si est quidem Clericus, deponetur vt Imperij cupidus: si autem Laicus, segregabitur. Sed can. quidem hæc esse facienda decernit, post primam, secundam, & tertiam admonitionem. lege etiam 6. can. Syn. Gangr. & 10. Carth. Hoc canone, & reliquis qui eadem decernunt, freti Metropolitani & Episcopi, murmurant aduersus eos qui quærunt vt cruces Patriarchales in suis regionibus figantur, & ideo sæpe quoque nonnullis Imperatoris & Patriarchæ aures obtuderunt, quærentes vt Patriarchalium affigendarum crucium datio auferretur, vtpote quòd qui ea quærerent, & de his ad vniuersalem Patriarcham referrent, eorum nullam rationem*
C *haberent. Sed non sunt exauditi: & cum postularent proferri canones, qui crucium eiusmodi figendarum concessionem permitterent, sanctissimæ ecclesiæ pars eorum instantiam reiecit per longam non scriptam ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro canonibus firmata est tanto tempore quanti memoria haberi non potest, & in hodiernum vsque diem. Scias autem, quòd post præsentis canonis interpretationem, cum aliquot Antistites conuenissent, qui ægre ferebant sibi iniuriam factam esse à Patriarchis * Crucium fixiones, tanquam id præter canones factum esset in suis diœcesibus, animaduerti hæc iure & canonicè fieri, & Episcopos hæc fieri frustra queri. A diuinis enim canonibus nec Metropolitano, nec Archiepiscopo, nec Episcopo data est regio: sed quinque Patriarchis distributæ sunt regiones totius orbis terrarum: & ideo ab omnibus qui sunt in ipsis, nomina ad eos referuntur, & hoc clarum est ex 6. & 7. canone primæ Synodi, & ij. & iij. canon secundæ Syn. qui decernunt, vt Alexandrinus habeat prouinciam omnem, Aegyptum, Libyam, & Pentapolim: Antiochenus cœlen Syriam, Mesopotamiam, & Ciliciam: & reliqui Patriarchæ alias diœceses, vt his canonibus comprehenditur. Cùm autem ipsi eos, Antistites, qui earum curam gerunt, iudicent, & canonicè corrigant, iure etiam dabunt ius figendi cruces in earum ciuitatibus, & Parochijs earum quoq; clericos impune sibi proprios efficiant, quoties voluerint. Cùm autem hæc ita se habeant, nulli Patriarchæ licebit in alterius Patriarchæ prouinciam mittere iura figendi crucem, nec eius clericum*
D *abducere, ne confundantur iura ecclesiarum.*

*σταυρο-πήγια

Si quis Presbyter vel Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non liceat alij eum suscipere quàm qui ipsum segregauit: post eius qui segregauit mortem, soluere non est permissum. Can. 32.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum, sine commendatitijs recipiatur, ijsq; afferentibus, examinentur. Sin minus, ijs quæ sunt necessaria, alijs exhibitis, ad communionem ne admittantur. Multa enim per surreptionem fiunt. Can. 33.

BALS. Alia quæ sunt in præsenti canone, sunt in alijs canonibus exposita. Quomodo autem qui est

segregatus, à segregatione absoluitur post mortem Episcopi qui eum segregauit, nunc accipe, & disc quòd postquam è viuis excessit qui eum segregauit: vel qui succedit Episcopus, segregationẽ soluit vel is Antistes qui defunctum præfecit, Patriarcha scilicet, vel Metropolitanus, sed non nisi post examinationem. Alterius autem parochiæ Episcopo segregatur. Sine literis commendatitijs non admitti externos Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos anteà didicimus. Nunc autem definit canon, eos qui commẽdatitias literas afferunt, de pietate ac religione debere examinari: & si rectè de fide sentiant, ad communionem admitti: sin secus, vt dubios ac suspectos recusari: alimentis autem non oportere eos frustrari definitum est: Et hæc quidem præsens canon. Alijs autem canonibus cauetur, vt licet commendatitias literas habeant, & de fide rectè sentiant, dimissorias tamẽ literas suorum Episcoporum ostendere oportere, alioqui sacris non operaturos. Per commendatitias enim literas eos esse sacratos probatur: licere autem ijs in aliena terra sacrificare, non ex ijs, sed ex dimissorijs literis ostenditur. Et ideo, vt est consentaneum, præsens canon solius cõmunionis meminit, non autem ministerij, vt pote cùm ij qui literas commendatitias habeant, in externa ecclesia versari non prohibeantur. E

Can. 34. Episcopos vniuscuiusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare vt caput: & nihil facere * quod sit arduum aut magni momenti præter illius sententiam: illa autem facere vnumquenque quæ ad suam Parochiam pertinent, & pagos qui ei subsunt: sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat. Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Iesum Christum. F

* περιττὸν

BALS. Ordo omnia continet & cælestia & terrestria. Vnde & præsens canon decernit eos qui ordinant, debere honorari ab eis qui sunt ordinati. Hi enim sunt primi & capita ipsorum, & ideo communi sententia constitutum est, vt quæ vltra illa quæ ad vniuscuiusque administrationem pertinent, & ad ecclesiasticam constitutionem spectant, & ardua & magni momenti reputantur, ne fiant absque sententia primorum. Atque ipsi etiam primo absque episcoporum sententia non licet aliquid facere. Sic enim, inquit, quæ est ex Deo dilectio & concordia inter eos conseruabitur. Et hæc quidem est canonis interpretatio. Quod autem ad illa ardua & quæ sunt magni momenti attinet, dic, verbi gratia, quòd multæ ciuitates propter gentium incursionem absque Episcopis manentes, œconomica ratione alijs ciuitatibus attribuuntur. Si ergo primas sub quo hæ sunt, sine sententia eorum qui sunt ministerij coadiutores, hanc attributionem fecerit, reprehenderur. Eiusmodi enim sunt ardua ac difficilia: non posse autem primũ quidquam facere sine sententia episcoporum, ne dixeris esse intelligenda de omnibus, sed de ijs quæ sunt ardua. Si enim hoc dixeris, is qui ordinat et qui ordinatur suberit, cùm is qui ordinat omnino prohibeatur absque sententia eorum qui ei subsunt aliquid agere: illi verò primi præsentia ad ardua tantum opus habeant, quod est absurdum. G

Can. 35. Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in vrbibus & pagis non eis subiectis: sin autem hoc fecisse conuictus fuerit, præter eorum sententiam qui tenent pagos illos vel ciuitatem, deponatur & ipse, & ij quos ordinauit.

*BALS. Extra diœcesis terminos prohibitum est ordinare: & eũ qui id ausus fuerit præter voluntatem episcopi illius regionis, canon deponit vnà cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in primates, qui in suorum episcoporum diœcesi celebrauerint præter eorum sententiam. lege Antioch. Syn. can. 13. & 22. & secunda Syn. can. secundum. Si quis autem extra diœcesim * characterem dederit, vel aliquid aliud fecerit quod non sit ex ijs quæ sunt intra sacrum tribunal, aliquo alio modo, prout Synodo videbitur, esse eum puniendum dicunt nonnulli. Quare etiam 16. canonem sanctorum Apostolorum.* H

* σφραγισ-
οντα.

Can. 36. Si quis ordinatus Episcopus nõ suscipiat ministerium & curam sibi commissam, sit segregatus donec eam susceperit: similiter & presbyter, & diaconus. Sin autem recesserit, nec susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse quidem maneat episcopus, Clerus autem ciuitatis segregetur, quòd eiusmodi rebellis & insolentis populi institutores non fuerint.

BALS. Ordinatus Græcè est χειροτονηθείς. χειροτονία autem & pro electione & ordinatione seu consecratione accipitur. Nonnulli autem χειροτονίαν hic pro electione acceperunt, dixeruntque se mirari

A *mirari quomodo nonnulli ad ecclesias electi recusant. Praestantissimus autem Zonaras canonem exponens, accepit χειροτονίαν pro manuum impositione seu ordinatione & consecratione, & etiam pro electione. Ego verò rectè habere animaduerti, si χειροτονία hoc in loco accipiatur pro impositione manuum. Meminit enim presbyterorum & diaconorum, qui ex more qui olim seruabatur, mittebantur in alias regiones, vt docerent populum. Diaconos autem ordinari quidem, id est characterem accepisse didicimus: eligi autem non audiuimus, sicut eliguntur episcopi, & olim etiam sacerdotes. Vt dicit canon 13. Syn. Laodicena. Decernit itaque praesens canon, vt si quis episcopus, presbyter, vel diaconus ad docendum pertinentem manuum impositionem acceperit, & suum munus non impleat, segregetur, donec eò ire statuerit quo iussus est. Sin autem cum accessisset non susceptus fuerit propter improbitatē populi regionis, clerus quidem licet non fuerit auctor mali, segregatur, vt qui insolentem populum non erudiat. Nota ergo quod clericus punitur propter populi insolentiam. Et lege Ancyr. Syn. can. 18. & Antioch. can. 17. & 18. epistolam sancti Cyrilli ad Domnum: prima & secunda Syn. quae habita est in templo sanctorum Apostolorum can. 16. septima Syn. can. 9. & Chalced. can. 29.*

B

Bis in anno fiat episcoporum synodus, & inter se examinent decreta religionis, & incidentes ecclesiasticas controuersias componant: semel quidem quarta hebdomade Pentecostes: iterum autem Hyberberetaei, duodecimo. Can. 37.

BALS. Propter ecclesiasticas, quae in regione incidunt, controuersias, necessarium visum est Episcopos vniuscuiusque prouinciae, cum ipsorum Primate conuenire, vt quae sunt dubia & controuersa soluantur. Et praesens quidem canon, & 21. Antioch. Syn. & 5. Nicenae, bis in anno iubent fieri episcoporum synodos. Nicena autem secunda synodus bis in anno episcopos conuenire oportere decreuit. Similiter & 20. & 21. cap. primi tit. 3. lib. Imper. quae est Iustiniani Nouella, dicit synodos debere fieri semel in anno. Hyperberetaeus autem est mensis october. Quare & praesentis operis tit. 8. cap. 9.

Omnium rerum ecclesiasticarum episcopus curam gerat, & eas administret tan- Can. 38.
C quam Deo intuente. Ne liceat autem ex eis aliquid sibi vendicare, vel proprijs cognatis quae Dei sunt largiri: si autem sunt pauperes, vt pauperibus suppeditet: sed nō eorum praetextu vendat quae sunt ecclesiae.

BALS. Eos quibus à sancto spiritu credita est animarum administratio, absurdum visum est reddere rationem rerum episcopatus. Sed tanquam intuente, inquit, Deo ea administrent prout eis visum fuerit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, Si hoc datum fuerit, vendet episcopus ea quae sunt ecclesiae, & ea suis cognatis elargiendo dissipabit: subiungit canon, non licere episcopo ea ad gratiam dare suis cognatis, vel vendere: ex redditibus tamen ecclesiae posse eum quae sunt necessaria inferre, & cognatis suis, si sint pauperes, quae sunt ad vitam necessaria suppeditare visum est. CXX. autem Iustiniani Nouella, seu tertium decretum primi tituli 5. libri Imp. haec dicit praecise: Oeconomis autē administratoribus, & chartularijs sacrosanctarum domorum quae vbique sunt, & eorum parentibus & filijs, & alijs vel genere vel affinitatis iure coniunctis, locationes, vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium,
D *quae ad eas sacrosanctas domos pertinent, subire vel per se vel per interpositas personas, sicut & ijs qui sunt in Imp. ciuitate, ijsdem poenis prohibemus. Si vis autē scire quae sunt poenae, quaere 5. decretum eiusdem tit. & libri, quod ea persequitur, & hoc aperte infert. Scientibus ipsis quòd si tale quid factum fuerit, hoc quoque erit irritum, & omnes eorum facultates & eorum qui accipiunt, & oeconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus dicto modo coniunguntur, ad sacrosanctam domum, ex qua rem accipiunt, post eorum mortem redire iubemus. Dic ergo ex canone & ex Nouella colligens, quòd non solum ad gratiam, sed nec vllo alio modo licet episcopo, vel oeconomo, vel vlli ex prius enumeratis in cognatos transferre ecclesiarum vel sacrosanctarum domorum immobilia.*

Presbyteri & diaconi sine sententia episcopi nihil perficiant: ipse enim est cuius Can. 39.
fidei populus est creditus, & à quo pro animabus ratio exigetur.

BALS. Non oportere presbyteros & diaconos sine sententia episcopi quidquam agere, ne dixeris esse vniuersale, sed dixeris non licere eis aliquid facere, quod ad episcopum pertineat, absque eius senten-

sententia, ficut locare immobilia, redditus importare, pœnas imponere, & alia eiusmodi. Administratio enim, inquit, rerum episcopalium, & animæ populi episcopo credita sunt: lege Nicenæ syn. secundæ canon 43.

Can. 40. 11. q. Sint manifesta,

Manifestæ sint episcopi res propriæ, si quidem res habet proprias, & manifestæ res Dominicæ. Vt sit in potestate morientis episcopi, propria, quibus vult, & vt vult relinquere, & non rerum ecclesiasticarum prætextu res episcopi intercidant, qui nonnunquam vxorem habet & liberos, vel cognatos vel famulos. Est enim iustum apud Deum & homines, vt nec ecclesia damnum aliquod accipiat propter rerum episcopi ignorationem: nec episcopus, vel eius cognati ecclesiæ prætextu proscribantur, vel in negotia litesq; incidant qui ad eum attinent, & eius mortem maledictis infaustisq; verbis prosequantur.

δημοσιεύονται legitur etiam πημαίνονται.

BALS. Diuini Apostoli iusto nihil præferentes, definierunt separata esse debere & non communia, ea quæ sunt episcopi propria, & quæ pertinent ad ecclesiam, vt sit in episcopi potestate quæ sua sunt pro suo arbitrio administrare, & in vita, & in vltima dispositione: & nec ecclesia damno afficiatur, prætextu debitorum episcopi, quæ emerserunt: nec eius voluntas vel in vita, vel in morte intercidat. Quamobrem constituitur, vt nisi episcopus res quæ suæ erant ante electionem declarauerit, similiter & quæ post electionem ad eum deuenerunt, nec sunt ecclesiastica, res omnes eius apprehendat qui succedit episcopus, & vniuersa pars ecclesiæ, & ea sibi attribuat. Omnino autem cogetur pro illius debitis respondere, nisi vtique eius facultatum indicem seu inuentarium ediderint, Tunc enim fiet, vt mihi videtur, quod dicit lex in libro 35. tit. 14. cap. 117. Quære & præsentis operis tit. 10. cap. 5. & cap. 2.

Can. 41. 12. q. Præcipimus.

Iubemus episcopum rerum ecclesiæ potestatem habere. Si enim preciosæ hominum animæ sunt eis credendæ, multomagis eis sunt committendæ pecuniæ, vt in eius sit facultate omnia administrare, & ijs qui egent per presbyteros & diaconos subministrare cum Dei timore & omni religione, & etiam si sit opus in necessarium suum vsum accipere, & fratrum qui hospitio excipiuntur, ita vt ipse nullo modo egeat. G Lex enim Dei hoc statuit, vt qui altari * assident, ex altari alantur, quandoquidem nec miles vnquam suo viatico aduersus hostes progreditur.

** προσεδρεύοντας Haloandri exemplar habet ὑπηρετοῦντας.*

BALS. Præsens canon interpretatus est per interpretationem 38. canonis, qui eadem dicit. Hic autem adijcit debere episcopum amatorem pauperum, & largitionē in pauperes debere fieri per suos presbyteros & diaconos. Si vult se seruare ab omni suspicione immunem. lege 24. can. Syn. Antioch. & epistolam Cyrilli ad Domnum.

Can. 42. Dist. 35. Episcopus aut presbyter.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, aleis & ebrietatibus vacans, vel cesset, vel deponatur.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor similia faciens, vel cesset, vel segregetur. Itidem & laicus.

H

Can. 43.

BALS. Aliter puniuntur episcopi presbyteri, & diaconi aleis & ebrietatibus vacantes, & aliter hypodiaconi, cantores, lectores, & laici. Præsentes enim canones dicunt illos quidem deponi nisi cessauerint, hos verò segregari. Quære 9. canonem Syn. in Trullo, & tit. 9. præsentis operis, cap. 27. & 35. & tit. 13. cap. 29.

Can. 44.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, pecunias mutuo datas cum fœnore exigens, vel cesset, vel deponatur, Lex antiqua dicit: Non dabis fratri tuo pecuniam ad vsuram. Consequenter ergo præsens canon dicit quidem omnem deponi episcopum, presbyterum, & diaconum fœnerantem, nisi cessauerint. Quintus autem canon syn. Carth. & 13, primæ syn. & 10. syn. in Trullo, dicunt omnem esse clericum deponendum, nisi cessauerit fœnerari. Quære etiam 9. tit. præsentis operis, cap. 27.

Can. 45.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis vel solùm comprecatus

A tus est, segregetur. Sin autem eis tanquam clericis aliquid operari permiserit deponatur.

BALS. Rogauerit quispiam, cur Haeretici vnà cum episcopis comprecati, & etiam Presbyteri & diaconi non deponuntur, sed solum segregantur, quemadmodum & qui cum aliquo segregato comprecati, vt vult Apostolicus canon 10. SOL. Ne hic dixeris episcopum & reliquos vnà cum haeretico in templo orare. Hi enim deponentur, vt vult 46. canon: sicut & qui eis permisit tanquam clericis aliquid operari: sed accipe illud comprecari pro eo quod est simpliciter communicare, & in Haeretici precet mitius affectum esse. eos enim tanquam execrabiles abhorrere, non eis familiariter vti debemus. Vnde & sufficere visa est segregationis poena.

Episcopum, vel presbyterum, qui haereticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus. Quae est enim conuentio Christi cum Belial? vel quae pars est fideli cum infideli? Can. 46.

B

BALS. Praesens quidem canon eos qui haereticorum baptismata vel sacrificia admittunt, episcopos vel sacerdotes deponi iubet. Magna autem Synodus diuersos sacratos, qui Fircnici illius haeretici scripta tantum viderant, & non eis insultauerant, nec ea despuerant, iustissime deposuit.

Episcopus vel presbyter, eum qui verè habet baptismum, si de integro baptizauerit, vel si eum qui ab impijs pollutus est non baptizauerit, deponatur, vt qui irrideat mortem & crucē Domini, & non discernat sacerdotes à falsis sacerdotibus. Can. 47.

*BALS. Verè baptizatur quis, quando conuenienter voci Domini semel baptizatus fuerit, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Si quis ergo episcopus, vel presbyter eum qui sic baptizatus est, tanquam de integro nulla eius cura habita baptizauerit, deponetur. Similiter deponetur & qui non rebaptizauerit eos qui ab haereticis baptizati sunt. Id autem quod hic quaeritur est eiusmodi: Quidā à Persis forte captus est, & coactus est execrabilia eorum dogmata audire, & * immolatis vesci. Post captiuitatem autem confessus quod factum fuerat, non alias ad communionem admissus est ab illius regionis episcopo vel presbytero, quàm si baptismum quo prius susceperat. Eum ergo qui sic fecit, & hominem rebaptizauit, deponi canon. Dic autem & quod deinceps à canone definitur. Baptizatus est quispiā ab impio: id enim est pollutum esse: & cum vellet rursus baptizari, & Christianis communicare, ab episcopo seu presbytero non est admissus, dicente non debere eum rebaptizari qui semel baptizatus est. Dicit ergo canon, deponi debere episcopum seu presbyterum, qui eum non baptizat, sed eum suscipit cum impuro baptismate.* C *μαρφοαγεῖν.

Si quis laicus sua eiecta vxore aliam acceperit, vel ab alio solutum, segregetur. Can. 48. De consecrat. Distin. 4. Si quis presbyter.

BALS. Qui suam vxorem praeter rationem eijcit, aliam accipere non potest, vel potius etiam segregabitur: & qui liberam non accepit, sed solutam (est autem soluta, quae nō ex lege à suo marito est separata) vt adulter contemnatur, conuenienter ei quod dixit Dominus: Et qui solutam duxerit, moechatur, & segregatur. Quare apud canones adulteri & fornicatoris ecclesiastica poena est segregatio. hoc dicunt nonnulli: sed mihi non videtur. Et lege canones sancti Basilij, qui inter fornicatorem & adulterum differentiam introducunt. Scias autem, quòd vir quidem, si adhuc constante matrimonio cum aliqua muliere rem habeat, fornicationem, non adulterium committit. non ita autem si cum ea quae viro coniuncta est. tunc enim vt adulter punitur. Mulier autem, si cum alio quocunque constante matrimonio coeat, vt adultera punitur. Et haec quidem ita habent. Iustiniani autem nouella, quae sita est in libro Imp. 28. tit. 7. dicit, quod ante quidem poterat vterque coniunx quando volebat mittere libellum diuortij. Vir enim dicebat: Mulier habe tibi res tuas: & mulier, Vir age res tuas. Sed deincepts fit diuortium ex certis causis. Hae autem in nouella quoque causae scriptae sunt. Sed antiquitus quoque non fiebat libere diuortium nisi cum cognitione iudicis. Qui eam ergo vxorem duxit, quae non sic dimissa est, adulterauit. D

Si quis episcopus, vel presbyter ex Domini ordinatione non baptizauerit in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in trium principij expertium, vel trium filiorum, vel trium paracletorum, deponatur. Can. 49.

BALS.

BALS. Episcopum, vel presbyterum, qui non baptizat secundum Domini constitutionẽ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tres principij expertes, vel tres filios, vel tres paracletos, dicit canon esse deponendos: erant enim quidam hæretici, qui hæc impiè blasphemeq́ue dicebant, nos autem deitatem credentes in tribus personis, baptizamur in vno baptismate, per inuocationem patris, & filij, & spiritus sancti. Ideo autem episcoporum, & presbyterorum tantũ meminit canon, eo quòd aliens alij non permittitur baptizare. E

Can. 50. Si quis episcopus, vel presbyter, non tria vnius mysterij baptismata perfecerit, sed vnum baptismum, qui datur in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, In mortem meam baptizate: sed, Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

BALS. Hic quoq; canon est eiusdẽ potestatis: statuit enim per tres immersiones peragi oportere mysterium sacri baptismatis, scilicet in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. semel autem baptizare propter vnitatem deitatis, & Trinitatem personarum: vel propter mortem Christi in cruce, & eius triduanam resurrectionem. Dicit enim etiam Apostolus: In mortem eius baptizati sumus. Baptismata autem hic pro immersione accipienda sunt. eum quidem certè, qui per vnam immersionem in mortem Domini baptizat, canon dicit deponendum, vt qui præter Domini doctrinam faciat, & apertè sit impius. F

Can. 51. Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, à nuptijs, carnibus, & vino, non propter exercitationem, sed propter abhominationẽ abstinet, oblitus quòd omnia valde bona, & quòd masculinum & fœmininum fecit Deus hominem: sed blasphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex ecclesia eijciatur. Similiter & laicus.

BALS. Legitimas nuptias ecclesia non reijcit: quia propter eas Deus masculum & fœminam creauit. nec eos qui carnibus vescuntur, & vino vtuntur abhorret, si omnia opportunè faciant, & sicut sacra tradunt oracula. Sed nec eos rursus, qui ab his propter exercitationem abstinent, punit. Et ideo animaduertendum est quomodo quis ab eis abstinet: & si quidem, vt vel maximè impij Bogomili, propter eorum odium, & quòd mali causa sint, ijs qui eis abstinent, deponetur, si post denunciationem non corrigatur, vel quod magis est, etiam ex ecclesia exterminabitur, vt qui aduersus Dei creaturas blasphemet. Si autem propter exercitationem, & quandam religionem ab ijs abstinet, non condemnabitur. Et ideo multi etiam Monachi, qui satis longo tempore propter continentiam, nec caseum, nec ouum, nec vinum gustauerant, ea aliquando gustarunt, & omne quod malam de ijs suspicionem afferebat, offendiculum amputauerunt. Vt beatus ille Hesychastes, qui Ferrasus dictus est, & qui Elea episcopus vocatus est, Monachus Theodulus, in synodo, vt offendiculum, & improborum quorundam nullas tolleret, caseum & ouum gustauit. G

Can. 52. Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus eum qui à peccatis conuertitur, non recipit, sed eijcit, deponatur quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: Gaudiũ est cælo propter vnum peccatorem pœnitentiam agentem.

H

BALS. Non est peccatum quod Dei benignitatem & humanitatem superet: & ideo omnes qui pœnitentia ducuntur, & à bono ad malum conuertuntur, Dominus obuijs vlnis excipit. Propter peccatorũ enim salutem è cælo descendit, & dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Episcopus ergo, vel presbyter, qui eos qui sic conuertuntur non recipit, sed illius Nouati instar eos abhorret, deponatur, vt qui Dei voluntati aduersatur qui dicit: Gaudium est in cælo ob vnum peccatorum pœnitentiam agentem. Nota ergo ex præsenti canone, quòd non solis episcopis & sacerdotibus concessum est hominum confessiones audire, & peccata remittere. Sed etiam presbyteri cum episcopali permissione peccatorum confessiones audiunt. Quære 6. can. Carth. Syn. & quæ in ea scripta sunt. ALIA Interp. Cum præsens can. Apostolicus puniat episcopos & presbyteros, qui non suscipiunt peccatores qui conuertuntur: 6. & 7. & 42. can. Carth. Syn. non permittat sacerdotibus insciente episcopo peccatorum enumerationes audire, & peccata remittere, apparet non solum Monachis, sacerdotibus concessam esse peccatorũ reconciliationẽ, sed etiã generaliter omnibus sacerdotibus. Hoc aũt pulchre à me cõprehenditur, vel ex hoc quòd diuinis & sanctis Apostolis cognitus non esset Monachalis habitus. Monachi enim tunc cognoscebantur & no-

A *& nominabantur, qui deserta & solitudines habitabant, vt & Propheta Helias, & sanctus præcursor, & magnus Antonius, & sanctus Paulus Thebanus, & alij. Quæ autem in vrbibus hodie degit forma Monachalis, sancto Pachomio reuelata est per angelum circa finem sanctorum canonum. Quomodo ergo nec à patriarchis, nec ab episcopis permittitur sacerdotibus qui non sunt monachi, peccatorum hominum confessiones audire, nescio. Ego autem permisi multis in magna Antiochia sacerdotibus, qui erant clerici eiusdem sanctissimæ sedis, peccatorum confessiones absque vlla prohibitione excipere, & peccata remittere.*

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, in festis diebus carnem & vinum nõ sumit, abhorrens & nõ propter exercitationem, deponatur, vt qui habeat inustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa. Can. 53.

BALS. Omnem diem festum, & omnem diem dominicum celebrantes non ieiunamus, sed sabbatis omnibus præterquam magno sabbato ieiunium soluimus. Qui ergo his diebus ieiunat, siquidem vt ea quæ nobis à Deo in cibum data sunt abhorrens, & hinc populo offensionis causam præbens, deponitur, si sit
B *videlicet episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Sin autem propter exercitatione ab eis abstinet, ei ignoscetur. Lege 14. can. syn. Ancyr. laicus verò qui sic malè ieiunat, segregatur in fine h. can.*

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregatur, præterquã si in publico diuersorio in via propter necessitatem diuerterit. Can. 54.

BALS. Diuini & sancti apostoli cùm vellent clericos agere vitam ab omni reprehensione alienam, nec multos offendere, sed potius ad bonum excitare, decernunt vt non solum ab omni turpi mercatura abstineant, vt in alijs canonibus dictum est. eum autem qui propter necessitatem in caupona diuersatus est, non punit propter circunstantiam. Qui ergo dicunt clericos posse vini mercaturam facere, vel lauacra conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, malè dicunt. Si enim absolute prohibitum est, ne clericus cauponam ingrediatur, multo magis prohibebitur eiusmodi turpem mercaturam exercere, vel per se, vel per interpositam personã. lege etiam syn. Laodic. can. 24. & Carth. 40. Quia autem 41. canon Apostolicus episcopum quidem, & presbyterum, & diaconum aleis vel ebrietatibus vacantes deponi iubet, si non cessauerint: hypodiaconum autem, & omnem, vt semel dicam, clericum tale quid
C *facientem: similiter & laicos segregari, nisi corrigantur post denunciationem. Existimo ergo quòd hic quoque post primam & secundam admonitionem, segregabitur clericus qui cauponam ingreditur, & à malo non abstinet. Probatur enim hoc quoque ex eo quod dicit canon, Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, sæpe scilicet malo vsus.*

Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponatur: principi enim populi non maledices. Can. 55.

Si quis clericus presbyterum vel diaconum iniuria affecerit, segregetur. Can. 56.

D *BALS. Hi duo canones 55. & 56. puniunt petulantes & iniuriosos clericos. sed 55. dicit deponẽdum clericum, qui episcopum iniuria affecit. 56. autem decernit segregandum clericum, qui presbyterũ, vel diaconum iniuria affecit: idque quia episcopo maior honor debetur. Et canones quidem sic diuidunt supplicium insolentium clericorum. Ius autem ciuile definit quenuis iniuriam facientem notari infamia præter pœnam pecuniariam. Existimo autem quòd infamiam sequitur etiam depositio.*

Si quis clericus claudum, vel surdum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur. Similiter & laicus. Can. 57.

BALS. Clericos & laicos segregat canon, qui eorum qui quomodocunque sunt corpore mutilati non miserentur, sed eos irrident. Permulti autem ex ijs accipiunt ridendi occasionem, Dei iudicijs resistentes.

Episcopus vel presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pieta- Can. 58.

tem non docet, segregetur: & si in socordia perseueret, deponatur. E

BALS. *Episcopalis dignitas in docendo consistit: & omnis episcopus debet docere populū pia dogmata, & statum orthodoxorum. episcopus enim ideo constituitur, vt quæ sui sunt populi attendat: & ideo etiam populus est appellatus. Porrò autem etiam presbyteri tales esse debent, quia etiam prope episcopos sedent in superioribus cathedris. Episcopus ergo & sacerdos, qui non sic facit, sed negligenter est affectus, segregatur: sin autem in socordia perseuerat, etiam deponitur.*

Can. 59. Si quis episcopus, vel presbyter, cum sit aliquis ex clericis egenus, ea quæ sunt necessaria ei nō suppeditat, segregetur: sin autem perseueret, deponatur, vt qui fratrem suum interfecerit.

BALS. *Didicimus quòd episcopus debet post necessariam suam impensam, ecclesiæque & clericorum consuetam dispensationem, quæ supersunt ex ecclesiæ redditibus dare pauperibus. appellantur enim bona pauperum. Nunc autem decernit canon, vt episcopi & presbyteri curam gerant vt suppeditent pauperibus clericis ea quæ sunt necessaria. & eos quidem qui non ita faciunt, segregat: qui verò perseuerant, deponit, vt qui causa sunt mortis fratris. Ne dicas autem, Quare punit canon Presbyteros, qui res suas pauperibus clericis non distribuunt? finge enim presbyterum possidere bona ecclesiastica, vt qui sit forte promotus Chorepiscopus, vel Protopapa, & qui ex eo diues euaserit, & necesse habet pauperes sustentare, & multo magis pauperes clericos. Nisi enim hoc dixeris, non video quomodo segregabitur, vel deponetur presbyter, qui non dat pauperi suo conclerico quæ sunt necessaria. Fratrem autem interfecisse ne dixeris ad factum vsque processisse. Etsi enim non est mortuus, quod ad episcopi tamen vel presbyteri propositum attinet, id factum est.* F

Can. 60. Si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sanctos, in ecclesia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur.

BALS. *Præsenti Apostolico canoni consequenter alij quoque definiunt canones, non esse legendos impiorum libros, sed igni tradendos. Quære 12. tit. præsentis operis, cap. 3. & quæ in ipso sunt. Quia autem nonnulli pia scripta adulterauerunt, vel etiam orthodoxorum nomina eorum qui malè sentiunt scriptis apposuerunt, vt hæreticus ille fecit Pamphilus, qui aurea theologica dicta Chrysomalla, vnguas hæreticas appellauit, & ita simpliciores decepit, decernit canon sacerdotem esse deponendum, qui hoc audet in populi perniciem. Quære vltimum canonem Apostolicum, heroicos versus sancti Gregorij theologi, & syn. in Trullo canonem 63. & scies quinam libri legi debent ab orthodoxis.* G

Can. 61. Si aduersus fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis, & conuictus fuerit, ad clerum ne prouehatur.

BALS. *Qui fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis accusatus & conuictus seu condemnatus est, non efficitur clericus. Et nota hoc propter eos qui dicunt ex eo solo quòd quis accusatus fuerit, impediri ordinationem. Ecce enim dicit canon, quòd qui conuicti sunt non deponentur, non etiam qui solum accusati fuerint.* H

Can. 62. Si quis clericus propter metum humanū, vel Iudæi, vel Græci, vel hæretici, negauerit: si quidem nomen Christi, eijciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, vt laicus recipiatur.

BALS. *Ius quoque ciuile ei dat veniam, qui vi vel metu aliquid facere adactus est. Sed ius ecclesiasticum vult omnes orthodoxos esse fidei confessores. Si ergo propter metum pœnæ negauerit aliquis nomen Christi, non solum deponetur, sed etiam tanquam membrum putridum, ex pulchro ecclesiæ corpore abscindetur: sin autem se esse clericum negauerit, deponetur. sed & qui in vtrisque egit pure pœnitentiam, vt laicus admittetur. Nota ex hoc quòd qui tonsura signaculum seu characterem acceperunt, & deinde*

A *deinde in lectorum ordine conſtituti ſunt, ſi ſacras veſtes proiecerint, & inſtar laicorum conuerſati fuerint, non poßunt quidquam tanquam lectores agere, ſi rurſus ad clerici habitum redierint, vel etiam monachi facti fuerint, ſed vt laici vitam agent. Si enim qui propter metum clericatum ſuum negauit, deponitur, & tanquam laicus ſolum poſt pœnitentiam admittitur: multo magis qui talem ſua ſponte abnegationem admiſit, & ſanctum amictum illuſit, dignus priori ordine non cenſebitur.*

Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex ſacerdotali catalogo, comederit carnes in ſanguine animæ ipſorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur. hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, deponatur. Can. 63.

BALS. Illud, Ne comedatis carnes in ſanguine animæ ſuæ, in libro Geneſis conſtitutũ eſt. Hæc autem ſunt ſuffocata & morticina. Sed nec à fera captum, vel morticinum licet comedere. Qui autem præter hæc facit, ſi eſt quidem clericus deponatur: ſi verò ſit laicus, ſegregetur. Quæ autem à venatorijs auibus vel canibus capiuntur, & ſuffocantur, quomodo ab aliquibus comeduntur neſcio. Nota ergo canonem, propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim comedunt. B

Si quis clericus vel laicus in Iudæorum vel hæreticorum ſynagogam ingreſſus ſit ad orandum, deponatur & ſegregetur. Can. 64.

BALS. In 45. canone Apoſtolico à nobis interpretatum eſt, quomodo intelligitur illud, Vnà cum hæreticis orare. Hic autem canon conſtituit, & qui in Iudæorum vel hæreticorum ſynagoga orauerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi verò laicus, ſegregetur. Ita enim pœnam diuidit, quod nec poßit deponi laicus. Si autem deponi & ſegregari dixeris clericum qui hæc facit, minimè aberraueris. Lege & 11. can. ſyn. in Trullo, qui decernit vt omnes Chriſtiani nomen ſortiti & ſacrati & laici, à Iudæis longè ſint remoti. & nec vſque ad medicinam, vel vllam aliam cauſam, cum eis communicent, vel hi quidem deponantur, illi verò ſegregentur.

C

Si quis clericus in pugna pulſatum aliquem vno ictu occiderit, deponatur propter ſuam procliuitatem & temeritatem. Can. 65.

BALS. Sacrorum Myſteriorum miniſtri iußi ſunt iram comprimere, ſicut ex 27. canone Apoſtolico declaratur. Hic autem decernit canon, vt deponatur clericus qui ab ira victus fuerit, & tempore concertationis aliquem percußum occiderit. Perinde aũt ac ſi dixiſſet quiſpiam, non debere eũ deponi, ſi ab vna pulſatione vulnere accepto mortuus ſit, quòd nõ fuerit cædes volũtaria, inſert canon eũ etiã deponi oportere qui vno ictu interfecerit. Et diuerſi etiam ſancti Baſilij canones clericum, qui quomodocunque interfecerit, deponi iubent. Lege etiam librum 60. tit. 39. cap. primum, decretum tertium & cap. 5. decretum ſecundum & cap. 10. & cap. 26. 9. tit. præſentis operis. Illic enim ſita ſunt dicta leges. Similiter lege & ſancti Baſilij can. 8. 11. 43. 54. 55. 56. 57. & ea magis conſidera quæ ad animam pertinent. Animæ enim vulnera magis eccleſiaſtico quàm ciuili auxilio indigent.

D

Si quis clericus inuentus fuerit die dominico ieiunare, vel ſabbato, præterquam vno ſolo, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur. Can. 66.

BALS. Sabbato non ieiunamus, ne Iudæos imitari videamur: & diem dominicum celebramus propter Domini & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ eſt in vniuerſo mundo, lætitiam, & reſurrectionem: quoniam, illud quidem, mundi opificij eſt monumentum: hæc verò, reſurrectionis, vel potius reformationis. Vno autem magno ſabbato, quo Domini corpus exanime in ſepulchro iacebat, ieiunare iußi ſumus. De eo enim dicit Dominus: Quãdo ablatus ab eis fuerit ſponſus, tunc ieiunabunt. Qui ergo præter hæc facit, ſi eſt quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur. Excipe autem mihi diuinos patres, qui propter exercitationem nonnunquam ieiunant etiam his diebus. hi enim non condemnabuntur. Quære etiam 51. & 53. can. ſanctorum Apoſtolorum.

Si quis virginem non deſponſam vi allata habet, ſegregetur: ei autem aliam accipere non liceat: ſed illam retinere quam elegit, etiam ſi pauper ſit. Can. 67.

BALS. *Qui virgini non desponsæ vim attulit, sic punitur, sed qui desponsæ vim attulit, vt adul-* E *ter punitur. lege & 82. can. 6. syn. De eo autem, quòd qui vim attulit, eam quam violauit habeat, etiam si sit pauper, & aliam non accipiat, idque cum lex dicat in libro 60. tit. 37. inst. 71. Qui puellæ vim affert, & eam corrumpit, ei nares abscindantur, & det ei etiam tertiam partem suarum facultatum: videtur ergo hic quoque canon intelligi conuenienter 3. cap. 38. tit. 60. libri, decernenti eum qui cum continente muliere rem habet, eam in matrimonij societatem accipere: & propter vim quidem, segregari eum qui peccauit, propter virginis autem salutem, cogi ipsum ei legitime copulari: lege & præsentis operis tit. 9. inst. 30. & quæ in eo sunt, & librum Imp. 60. tit. 58. inst. 3. dicentem: Ne nubat rapta ei qui eam rapuit, sed si talis matrimonij copulæ consenserint eius parentes, exterminantur. Et ne contraria existimaueris. Aliter enim punitur qui puellam rapuit, aliter qui vi virgini vitium attulit. Et raptus quidem propter eius qui rapuit impudentiam non condonatur. Per vim autem stupratio, si ab ea cui vis allata est, suscipiatur, remittitur. Sed qui illius voluntate cum virgine congressus est, aliò modo punitur. Ait enim lex in libro 60 tit. 37. cap. 80. Qui cum virgine puella coijt, illius quidem voluntate, parentibus autem ignorantibus, recognita, si eam quidem in vxorem habere voluerit, & parentes consentiant, fiat contractus. Si* F *autem vna pars parentum, id est vtriusque persona, non velit, si diues quidem est qui vitium attulit, violatæ puellæ det vnam auri libram. Sin autem sit egentior, suarum facultatum dimidium. sed si in extrema sit paupertate, verberatus & tonsus exterminetur.*

Can. 68. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinauit, nisi vtique constiterit quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati, vel ordinati sunt, vt fideles vel clerici sint fieri non potest.

Can. 69. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschæ quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur. si sit autem laicus, se- G gregetur.

BALS. *Quadragesimale Paschæ ieiunium, primum quidem à Domino traditum est, qui tot diebus ieiunauit. Deinde per præsentem canonem à sanctis apostolis. Dicit enim, Si quis fidelis non ieiunat in sancta quadragesima Pascha & in omni quarto die, & parasceue (nam & in ijs similiter ac in quadragesima aridis vesci iussi sumus) si est quidem clericus, deponatur: si verò laicus, segregetur. Excipe mihi eos qui ægrotant. Hi enim si per pisces ieiunium seruant, eis venia datur. Per carnem autem non soluet quemcunque quartum diem, & parasceuen, exceptis paschalibus, & alijs concessis, etiam si extremum spiritum agat. Similiter excipe mihi & ex quadragesima, sabbata, & dies dominicos. Nam & in his etiam ieiunium soluimus, vt vult Apostolicus canon. 66. Similiter excipe mihi quartos dies, & parasceuas quæ sunt ante τὴν ἀπόκρεω, τὴν τυροφάγον & hebdomadem τῆς διακαινησίμου. In ijs enim soluimus, quia ieiunant Armenij propter Nineuitas: in eo qui est ante ἀπόκρεω & in eo qui est ante τυροφάγον, heretici Tetraditæ magnum ieiunium obseruant. Hebdomas autem τῆς διακαινησίμου, tan-* H *quam ipse magnus dominicus dies reputatur. Propterea enim, & matutina resurrectionis euangelia eo die leguntur. Cùm autem solutionem audis, ne dicas eam quæ fit per carnem: propter corporalem enim imbecillitatem non permittetur cuipiam, etiamsi extremum agat spiritum, in magna quadragesima carnibus vesci. Vidimus enim hoc diuersis temporibus synodicè petitum esse, & non esse concessum. Nota & ex hoc præsenti canone vnum esse ieiunium quadragesimale, quod est in festo Paschæ. Si enim essent & alia, eorum canon quoque meminisset Sed & si in alijs ieiunij diebus, scilicet sanctorum apostolorum, dormitionis sanctissimæ deiparæ, & natalis Iesu Christi ieiunauerimus, pudore non afficiemur. lege & quæ à nobis scripta sunt in Interrogationem synodalium factarum responsionum in diebus Patriarchæ Domini Nicolai.*

Can. 70. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, ieiunat cum Iudæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis festi xenia accipit, vt verbi gratia azyma, vel quid tale, deponatur. Si verò sit laicus, segregetur.

A *BALS. Ne dixeris autem eos Iudaizare, tanquam idem cum Iudæis sentiant, omnino enim non depositioni vel segregationi solum subijcientur, sed etiam absoluta & omni ex parte perfecta excommunicationi, vt iubet 29. canon Laodic. syn. sed dic hos quidem rectè sentire & orthodoxos esse, sed ecclesiasticarum traditionum contemptores, & indiscriminatim viuentes. & ideo ipsos mitius, vt qui offendiculum generent, puniri. Propterea & nos qui Iudæis alijsque hereticis contraria & sentimus & agimus, soluimus citra dubitationem, quando illi ieiunant, forte propter minas Niniuæ, vel alias quæ eis videntur causas. Ac ex hoc quidem quòd deponuntur vel segregantur ij qui ex Iudæis festorum xenia accipiunt azyma, & cætera, dicunt multi eos argui qui per azyma mysticum sacrificium faciunt. si enim simpliciter azymum comesse, Iudaici festi depositionem & segregationem inducit, eorum tanquam dominici corporis esse participes, & similiter ac illi pascha facere, quam non habebit condemnationem siue animaduersionem? Nota ergo canonem, & quære Carth. Syn. can. 60.*

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Iudæorum, in eorum festis, vel lucernam accendit, segregetur. *Can. 71.*

B

Si quis clericus vel laicus à sancta ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur. *Can. 72.*

BALS. Auferre, non de furto intelligo (qui enim è sacro furatur, vt sacrilegus punitur) sed ipsum solum auferre, & quod Deo dicatum est commune facere, punitur, etiam si imperij dominium in templo habeat, et si eius sit minister.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo amplius in suũ vsum conuertat. hoc fit enim præter ius & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, multetur. *Can. 73.*

*BALS. Quæcunque suppellex Deo fuerit dedicata, eam communem ac prophanam fieri vetat. Veli autẽ seu ὀθόνης nomine, quicquid est textile significatur. Achaz autem ille, cũ linguam auream ex aureis spolijs Deo quidem votis ac promissis, sed nondum consecratis, sibi vt propriam attribuisset, *generatim ab omnibus, lapidibus obrutus est. lege & 10. can. 1. & 2. synodi quæ fuit in templo Apostolorum.*

C **πανδημεί.*

Episcopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est. & si se quidem stiterit, & confessus, vel conuictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si autem etiam sic non obedierit, vocetur & tertio, duobus ad eum rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax non steterit, synodus ea quæ videntur aduersus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur *dum iudicium subterfugit. *Can. 74.* **φυγοδικῶν.*

BALS. Quinam possint episcopos & clericos accusare, & quinam aduersus eos testimonium ferãt, lege præsentes operis tit. 9. cap. 1. & quæ in eo sunt, & cap. 2. & quæ sunt in ipso. Præsens autem canon

D *statuit accusatum episcopum vt ei crimen intendatur, legitimè ab episcopis accersi: eum enim absentem condemnari iniquum visum est, & præsentem quidem, & vel ex non refellendis probationibus, vel ex propria confessione, in iudicio conuictum, canonicè multari. Si autem non accesserit, à duobus rursus episcopis vocari. Atqui & tertio quoque, vt si ne sic quidem stiterit, synodus aduersus eum pronunciet, etiam si *pars vna tantum adsit, ea quæ sibi videbuntur: ne contemptor, inquit, seu contumax, ex impudenti dilatione lucretur. Hæc cùm decernat canon, sæpe quæsitum est, an per præsentem canonem Synodo permissum sit, inobedientem ac contumacem episcopum depositioni subijcere. Dixerunt autem aliqui, *à misericordia nimis alienum esse, vt ob inobedientiam siue contumaciam deponatur episcopus, Si enim ea esset, inquiũt, Apostolorum sententia vt deponeretur episcopus, depositionis in hoc canone meminissent. Alij autem dixerunt, quòd ex proximè edita sancti Basilij nouella, quicunque is sit aduersus quem actio intenditur, si in iudicium vocetur, & post tres quidem scriptis mandatas denunciationes accersitus, & non veniens, condemnatur vel vna tantum parte præsente. Si ergo etiam episcopus cum datione libelli ac scriptis legitimis accusatus fuerit, & in ius vocatus, primum quidem per citationes seu denunciationes, deinde etiam per tria scriptis mandata edicta, & se iudicio non obtulerit, damnabitur vel vna tantum par-*

**μονομερῶς.*
**ἀσυμπαθῶς.*

te presente, & deponetur. Hic ergo vocari, legitimè intelligitur, scilicet per 30. dierum edicta, & non vt nonnulli dixerunt, per paucorum dierum scriptis mandatas denunciationes. Hoc autem alio modo dictum est in tribunali Imperial. & magis in causa episcopi Besana. & iudicatum est per tria legitima edicta debere vocari episcopum, aduersus quem actio intenditur, & ita propter contumaciam condemnari. Condemnari itaque contumacem episcopum, vt vult nouella illustris Imp. Emanuelis Comneni, est extra omnem controuersiam. Ita enim iudicatum est etiam apud tribunal Imperatorium. Cum duobus autem antistitibus, & non vllo alio modo vocationē eius fieri, non est iuris, nec ea est huius canonis sententia. Quando enim scriptus est, nec iudicibus nec Patriarchalibus notarijs per se fidem haberi in vsu erat. Hodie autem cùm eis per se maior & amplior fides habeatur, necessario & quæ à Patriarchalibus notarijs vel iudicibus edicta sunt, nec reprobari, nec refelli poterunt. Rectè ergo condemnabitur qui per ea euocatus fuerit, & in iudicio nō steterit, cùm edicta nō ex eo labe facientur quòd nō fiant ab Antistitibus. E

Can. 75. In testimonium aduersus episcopum hæreticus ne admittatur: sed nec vnus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium stabit omne verbum. F

Vide tit. 9. huius operis cap. 2.

BALS. Hoc quod hic dicitur, si summum ius accuratè spectetur, non indistinctè verum est. Si est enim causa pecuniaria, & vsque ad libram vnam, duo testes, fide digni, bonæ existimationis, aduersus episcopum iurati testificantes sufficiant. Sin autem vsque ad L. libras, tres. Si autem vltra hæc, quinque. Si autem non est pecuniaria causa sed criminalis, per quinque fide dignos testes & iurantes, qui sunt & ipsi bonæ famæ aduersus episcopum accusatio probatur. Et de hoc lege 1. tit. lib. 21. Imp. constit. quæ hæc huiusmodi multa docet.

Can. 76. Quod non oportet episcopū fratri, vel filio, vel alij cognato gratificantē, humana affectione *ad episcopatus dignitatem quem vult eligere. Episcopatus enim hæredes facere iustum non est, ea quæ Dei sunt largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione multetur.

*εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ὃν βούλεται χειροτονεῖν. *Haloandri exemplar hoc nō habet.*

BALS. Præsens quidem canon statuit non licere episcopo cognatum loco suo in episcopatu constituere, nec spiritus gratiam vel humanam aliquam hereditatem transmittere. Infirmat autem & irritam decernit huiusmodi electionem, & etiam episcopum segregat. Tu autem dic, quòd etiam si non ad suum cognatum episcopus episcopatum transmiserit, sed ad alienum, idem erit. Episcopos enim à Synodis fieri decretum est. Et ideo etiam vita functus ille vrbis Philippi Metropolitanus maximus, suam metropolim sub hac conditione renuncians, si eius œconomum vrbis Philippi Metropolitanum pro seipso sancta Synodus constitueret, non est exauditus, sed audit: quòd si res, quas post electionem ex ecclesia redditibus acquirit, non potest dare, vel ad quos vult transmittere, multo magis episcopatum. Lege Carth. Syn. can. 32. & Antioch. syn. can. 23. dicentes non licere episcopo, etiamsi moriatur, alium pro se episcopum constituere. G

Can. 77. Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, episcopatu autem dignus sit, fiat nō enim corporis damnum cum polluit, sed animæ inquinatio.

*BALS. Antiquis quidem lege nullus vlla corporis parte mutilatus ad sacerdotium promouebatur. multo magis autem si post sacerdotium ex morbo vel casu aliquo læsus ac mutilatus esset, à sacrificio cessabat. Diuini autem Apostoli, eos quidem, qui quominus quæ sunt sacerdotij exequantur, impediti sunt, non admitti statuerunt: eos autem qui possunt, etiam si vno oculo careant, & claudi sint, qui eligantur dignos haberi iussere. Animam enim puram & integram omnes habere volunt, non autem corpus. Nunquid autem si post sacerdotium fiat aliquis surdus, vel cæcus, vel aliquo alio corporis vitio affectus, & non potest sacerdotalia exequi, sacerdotio mouebitur veteris legis instituto? SOL. Nequaquam. est enim *à commiseratione disiunctum, & à recto Apostolico iudicio alienum, vt qui misericordia potius dignus sit, propter id quod ei accidit indignus iudicetur. Ac multi quidem antistites, & sacerdotes, & diaconi excæcati, & alioqui extremo morbo affecti, & in summam imbecillitatem adducti, & qui nec sacerdotale quidpiam agere poterant, ad eorum vsque vitæ finem non moti sunt. Iam verò lex quoque dicit in lib. 9. tit. 1. cap. 4. excæcatus autem etiam iudex esse potest, & senatu non mouetur, nouum autem magistratum non suscipit: sed quem ante morbum habebat, habere perseuerat.* H

*ἀσυμπαθής.

Qui

A Qui autem eſt ſurdus & cæcus, ne ſit Epiſcopus, non vt pollutus, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur. Can.78. Haloander legit ζεζ-

Si quis dæmonem habeat, neq; fiat clericus, ſed ne cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & ſi ſit dignus fiat. λαμμένος non μεμαμμένος.

*BALS. Tertium canon Patriarcha Alexandrini Timothei dicit, Si ſic fidelis dæmone percitus, debet eſſe ſanctorum myſteriorum particeps: & præſenti canoni non aduerſatur. Ille enim de his loquitur, qui per dilucida interualla furore corripiuntur, & ſciunt eo tempore quo reſipuerunt, diuinorum ſacramentorum myſterium. Præſens autem canon de eo loquitur, qui eſt perpetuo furioſus. Si autem etiam de eo qui per dilucida fuerit interualla, canonem loqui dixeris, nec ſic quidem vllum tibi erit impedimentum. Neque enim concedetur ei qui per dilucida interualla furore corripitur, in clerum cooptari, ne ſacerdotium furoris tempore contumelia afficiatur, *probriſque & blaſphemijs diuina appetantur.* Can.79. βλασφημεῖσθαι

B

Eum qui ex vita gentili acceſſerit & baptizatus fuerit, vel ex improba viuendi ratione, non eſt æquum protinus Epiſcopum fieri. Iniquum eſt enim, vt qui ſui nondum experientiam oſtenderit, ſit aliorum magiſter, niſi forte hoc diuina gratia fiat. Can.80.

BALS. Scire debes ex 10. can. Sardic. Syn. & 17. can. Syn. habita in æde ſanctorum Apoſtolorum, quæ prima & ſecunda dicitur, quod neque fidelis Laicus illinc ad epiſcopalem dignitatem prouehitur, niſi præſtituta tempora per alios gradus impleuerit. Si autem fidelis laicus non aliter fit epiſcopus multo magis nec ad epiſcopatum prouehetur qui recens eſt illuminatus, niſi præſtitutos gradus peruaſerit tempore ſufficienti. nec ei docere permittetur, niſi prius fuerit edoctus myſterium. oportet ergo enim ſufficienti tempore probari, & ſi dignus fortè inuentus fuerit, prouehi. Quare & ſecundum can. primæ Syn. quæ omni depeni ſtatuit qui præter hæc fecerit. Iam verò & magnus Paulus neophytum prohibet, id eſt, νέον, fieri epiſcopum, ſed recens plantatum, quod vocat νεόφυτον. Illud autem niſi hoc forte diuina gratia fiat, de
C *reuelatione dici intellige. Apoſtolo enim Ananiæ reuelatum eſt de magno Paulo eum eſſe vas electionis,*

Diximus non oportere epiſcopum vel presbyterum ſeipſum ad publicas adminiſtrationes demittere, ſed in eccleſiaſticis negocijs verſari. Vel ergo ita facere perſuadeatur, vel deponatur. Can.81.

BALS. Sextus canon Apoſtolicus ſacris initiatos indiſtinctè deponi iubet, qui mundanas in ſecuras ſuſcipiunt. Præſens autem canon in eos paulo clementius animaduertit. Dicit enim, vel ceſſent, vel deponantur. Trahe ergo canonas in vnam intelligentiam ad id quod eſt humanius, & dic etiam 6. can. huic conuenienter intelligi. Quære & 16. can Carth. Syn. & quartum quarta,

Seruos in clerum prouehi, ſine voluntate dominorum non permittimus ad eorum qui poſſident moleſtiam. * Domorum enim euerſionem talia efficiunt. Si quando autem etiam dignus ſeruus viſus ſit qui ad gradum eligatur, qualis noſter quoque Oneſimus viſus eſt, & Domini conceſſerint, ac liberauerint, & ædibus emiſerint, fiat. Can.82. *οἴκων ἀναστροφὴν ἐργάζεται, nō habec Haloandri exēplar, quidē ἀντὶ

D

BALS. De ſeruis qui in clerum cooptantur, lege 36. cap. 1. tit. præſentis operis. Hic aūt canon nolens nostris fratribus aliquid à nobis offendiculi afferri, non permittit vt alienus ſeruus in clerum promoueatur, etiam ſi ſit prudentiſſimus & dignus, niſi dominus ei rei conſenſerit, & eum prius libertate dignum exiſtimauerit. Ad exemplum autem ſcriptum eſt & quod factum eſt in Oneſimo. Scriptum eſt enim quòd hunc Oneſimum Philemonis ſeruum magnus Paulus ad Philemonem remiſit, etiam ſi ei viſus eſſet ad miniſterium vtiliſſimus, dicens, non eſſe iuſtum eum ſine Philemonis voluntate in fidei prædicatione ſeruire. Quare nec libertas, nec ſacerdotium, nec aliquid aliud Dominum ignorantem à ſerui ſui dominio abalienant. Et lex quæ ſtatuit aduerſus libertatem non dari reſtitutionem, de his non intelligitur, ſed de ſeruis liberatis voluntate imperfecti Domini. προτὴρ vertit redhibitionē, nescio qua ratione motus.

Can.83. Episcopus, vel Presbyter, vel diaconus, exercitui vacans & vtraque obtinere volens, Romanum scilicet Magistratum, & sacerdotalem administrationem, deponatur. Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. E

*BALS. Diuersi canones Apostolici prohibuerunt, sacris initiatos publica negocia administrare. Præsens autem canon iubet eos deponi qui exercitui vacant, vel huiusmodi militares commeatus administrant, & * expeditionis militaris rationem ducunt. Talis enim hic militia existimanda est, & non ea quæ fit armis. Illa enim omnino prohibita est, & lege 7. can. Chalced. Syn. tales anathemate ferientem, si non pœnitentiam agant. Quæ fierit autem quispiam, an & hic illud, cesset vel deponatur, locum habeat, quemadmodum & in 81. can. didicimus. An etiam ante edicta, sacerdos qui rem militarem tractat, ex eo deponetur? SOL. Existimo quòd hic quoque post edictum, is qui copiarum rationem ducit, si non cessat, deponetur. Omnia enim publica eandem causam habent.*

* στρατολογῶν.

Can.84. Quisquis regem vel principem præter ius contumelia affecerit, pœnas luat: & si sit quidem clericus, deponatur: si verò laicus segregetur. F

BALS. Lex Mosaica dicit: Principi populi tui non maledices: Ei ergo consequenter statuit canon, eum qui regem vel principem iniuria afficit, si sit quidem clericus, deponi: si verò laicus, segregari. Et hoc quidem quantum ad Ecclesiasticam traditionem attinet. Imp. autem leges Imp. factam iniuriam aliter vindicant lege autem 36. stat. primi tit. præsentis operis. Nonnulli autem illud interpretantes, Si quis regem vel principem præter ius contumelia afficit, dixerunt sæpe etiam iustam reprehensionem pro iniuria accipi. Existimo autem hoc explicari à 14. cap. 36. tit. 60. libro Imp. quod situm est in tricesimosexto capite, nono titulo præsentis operis.

Can.85. Sint vobis omnibus clericis & laicis libri venerandi & sancti, veteris quidem testamenti, Mosis quinque, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iesu Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus. Regnorum quatuor. Paralipomenon, id est derelictorum libri dierum, duo. Esdræ duo. Ester vnus. Maccabæorum tres. G Iob vnus. Psalterium vnus. Solomonis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica canticorum. Prophetarum duodecim. Esaiæ vnus. Ieremiæ vnus. Iezechiel vnus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur: debere vestros adolescentes discere sapientiam eruditissimi Sirach. Nostra autem, id est, noui testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Pauli Epistolæ quatuordecim. Petri Epistolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Clementis Epistolæ duæ, & ordinationes vobis episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus diuulgandæ propter ea quæ sunt in eis mystica: & actus nostri Apostolorum.

*BALS. A 60. quidem canone didicimus non legere falso inscriptos impiorum libros, tanquam sanctos, nunc autem discimus quósnam libros legere debeamus ex veteri Testamento & nouo. Tu autem intelligas, quòd et si hic scriptum est, ordinationes Clementis legi à nobis, sed non diuulgari debere, secundus tamen sexta Synodi canon earum lectionem prohibuit, quòd in eis * adulteratio facta sit. & lege eundem secundum canonem statuentem cum aliis quibusdam solos 85. canones sanctorum Apostolorum legere nos oportere, alium autem nullum curare, etiam si esse dicatur sanctorum Apostolorum canon.* H

* παραποιήσις.

Quæ autem à sanctis patribus & confessoribus scripta sunt, & legere & amplecti debemus, vt quæ nos ad veram & orthodoxam fidem deducant.

CONSTI-

CONSTITVTIONVM APOSTOLICARVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE LIBRI VIII. IO. CAROLO BOVIO EPISCOPO OSTVNENSI INTERPRETE.

PRAEFATIO.

NTEQVAM Clementem Latinè loquentem audiamus, libet præfari quædam, quæ non aliena à propositi muneris ratione videbuntur. Tractabo autem Prolegomena illa, quæ Philosophi in principijs librorum quęrere consueuêrunt: ea verò (quantùm ad præsens institutum attinet) sunt septem, scopus, vtilitas, an sit legitimus liber, inscriptio, numerus librorum auctoris, partitio horum librorum in capita, ordo lectionis, methodus. Primùm ergo videamus scopú, hoc est quinam sit finis propositus scriptori, ad quem omnis disputatio sit referenda.

LEGISLATOR noster, & Ecclesiæ fundator Christus, ordiens propagandæ religionis initium, eas nobis credendi, atque viuēdi leges dedit, quę vniuersam fidei summam, rationem sacramentorum, ac vitæ degendæ præcepta continerent. Haud facilè autem Dei cultus amplificari, neque pietas coli potuisset, nisi mandata, quæ de huiusmodi rebus vniuersa quâdam ratione, & generatim tradita fuerant, in certos ac proprios modos essent distributa. Videmus enim in omni optimè constituta ciuitate, eum morem disciplinamque haberi, vt legum descriptione definita sint singula rerum agendarum munera, quâ tàm ij, qui alijs præsunt, quàm qui eorum potestati obediunt, intelligant, quantum sibi impositum sit muneris, quo loco, quo tempore, qua ratione ac modo vnumquodque sit agendum. Huiusmodi autem dispositionem atque moderationem rerum Saluator noster mandauit Apostolis, quorum consilio & legibus, institutam à se Ecclesiam, regendam atque tuendam commisit. Cùm enim Dominus se ita Apostolos misisse affirmet, quemadmodum ipse à patre missus fuisset, constet autem eum (vt alia ipsius œconomiæ munera prætermittantur) à patre missum, vt legislatoris, moderatoris, Episcopi munere fungeretur: necesse est Apostolos eorum munerū potestatem obtinuisse à Domino, quâ ad gubernationem Ecclesiæ, & ad reliquam instituti operis substructionem absoluendam vterentur. Quibus etiam cum dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: significauit Apostolicarum pręceptionum auctoritatem perinde futuram, atque si ipsius mandatis obtemperantes, ad illas seruandas compelleremur. Hac igitur auctoritate præditi Apostoli, vt diuinum cultum constituerent, & Euangelicas leges stabilirent, post Domini ascensionem, fidelium cœtu in ordines distributo, singulis ordinibus officia, & propriam viuendi normam dederunt: sacra, ceremonias, preces, ieiunia, ritus, solennia omnia instituerunt: fidem, hoc est credendi legem, pro ratione temporum explicauerunt. Hæc verò omnia Apostoli in Ecclesijs in quibus Euangelium nunciauerant, voce ac verbis tradiderunt. Quanquam aliqua etiam epistolis prçceperunt, quæ non ita multa sunt. *Cætera enim (inquit Apostolus) cum venero disponam.* Et alio in loco, *Tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam.* Has igitur traditiones, quæ nullis literarum monumentis ab Apostolis commendatæ sunt, sed sermone, & non scripta institutione ad Ecclesias peruenerunt, collegit in vnum Clemens Pauli familiaris ac comes, atque ijs octo libris digessit: vt verè affirmare possimus, propositum esse Clementi, dispositum Dei cultum, ritus sacrorum, ceremonias, obseruationes, ordines, statum Ecclesiæ, & præcepta ad eum pertinentia, ijs libris complecti. Atque is quidem est horum librorum scopus.

Venio

VENIO ad vtilitatem, quam puto esse tantam, vt credam hos libros diuinitus nobis oblatos hoc tempore, quo oppugnatur legum Ecclesiasticarum auctoritas, in dubium veniunt Apostolicæ traditiones, labefactantur sacra, euertuutur solennia, omnis denique pietatis cultus extinguitur. Quæ cum fiunt, ipsa Euangelij summa, & fidei caput concidat necesse est. Quod declarat Sanctissimus Pater Basilius in libro, quem de Spiritu sancto inscripsit, in quo de ijs ipsis non scriptis traditionibus disputans, *Si conemur (inquit) non scriptas consuetudines, quasi non magnam vim habentes reijcere, eò deueniemus vt præcipuas Euangelij partes labefactemus, imò ad nudum nomen, prædicationem redigamus.* Quam sententiam ijs calamitosis temporibus veram esse experimur. nam dum contemptis ceremonijs, quæ ad excitandam, atque fouendam pietatem humanæ imbecillitati sunt necessariæ, religio ad nudum Euangelium reuocata est, confusionem & fidei obliuionem inductam videmus. Quid dicam de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & reliquis inferiorum graduum ordinibus, quorum hic mystica institutio explicatur, & eam ad Dominum, vel ad Apostolos pertinere intelligimus? quæ res Ecclesiasticam Hierarchiam contra hæreticorum errores constituit.

LICET quoque ijs in libris cernere continentiæ leges, aliarum rerum, quas adiaphoras vocant, necessitatem, iusta mortuorum, liberi arbitrij facultatem, operum ad salutem consequendam vim, in tuendis leuissimis officijs diligentiam, tantam quantam nunc in maximis mandatis seruandis nemo adhibet. Quod si nostrum officium expendere & considerare libuerit, facilè ijs libris intelligemus, quantum munus sustineamus, quis nobis id imposuerit, quid præstare debeamus, quo studio qua diligentia, qua vigilantia, quantis animi & corporis viribus in eo sit elaborandum, quanto virtutum ornatu instructos nos ad id præstandum accedere oporteat. Quæ & si nos deterrent à tanto onere, & desperatione debilitant, tamen non nihil proficimus cum officij nostri admoniti, antiquam pietatem imitari, vel certe studio & amore prosequi conamur. Atque vt omnia simul complectar, cum duobus malis laboret Ecclesia, hæresum immanitate, & corruptorum morum deprauatione, ad vtrunque malum magna ijs libris adhibentur remedia. Nam nihil ferè oppugnant hæretici, quod horum librorum auctoritas non defendat: & quæ ij, veluti Christianæ pietati cõtraria, per errorem & superstitionem in Ecclesiam irrepsisse affirmant, ea in ipsis Ecclesiæ incunabulis instituta, atque ab antiquissimis illis Ducibus approbata, & per tot sæculorum ætates continuata, ad nos peruenisse cognoscimus. Disciplinam verò Ecclesiasticam quid magis constituere potest, quàm veteris illius Ecclesiæ proposita nobis ad imitandum forma? quam cùm intuemur, animum ad pietatem erigimus, & priscæ virtutis studio incendimur: cum verò illam cum ijs, quæ nunc vsuueniunt comparamus, intelligimus, quàm omnia conuersa, ac propè iam ad interitum perducta sint. Quare si perditis Ecclesiæ rebus subuenire, & has ruinas restituere cupimus, ea in primis quærere debemus, quæ antiquorum temporum disciplinam nobis proponunt, & expressam Apostolicæ religionis imaginem oculis nostris subijciunt.

SED video non defuturos quam plurimos, qui ne sententiarum, quas defendunt impietas tam graui testimonio refutetur, eleuabunt horum librorum auctoritatem, affirmantes eos esse apocryphos, & ab Ecclesia iampridem ciectos. Quare necesse est de illo tertio capite pertractare, quo in Prolegomenis quæritur, An liber sit auctoris, cui inscribitur, legitimus atque germanus. Ad id autem de præsenti scriptore confirmandum, primi prodeant Canones Apostolorum, perpetuo constantique omnium Græcorum, multorum Latinorum patrum consensu, atque approbatione recepti. In quorum vltimo, inter eos libros, qui in Ecclesijs veluti sacrosancti habendi sunt, numerantur octo libri de Constitutionibus, auctore Clemente, scripti Episcopis: quos, inquit, non oportere peruulgari propter mystica, quæ in ijs sunt scripta.

SEQVITVR Ignatius, qui Ecclesiæ Antiochenæ secundus post Petrum præfuit, nam is

nam is in duodecim Epistolis, quas cum Romam ad supplicium duceretur, in itinere ad Ecclesias misit, Institutiones Clementis ita est imitatus, vt non solùm earum dogmata atque præcepta expresserit, sed etiam ex ijs sæpe sententias totidem verbis exscriptas transtulerit, easdem figuras, idem dicendi genus seruauerit, easdem rationes in suis sententijs confirmandis, atque in alienis confutandis attulerit. Quæ singula separatim in suis locis annotabo. Nunc tantùm quædam proferam, quæ id apertè ostendent. In Epistola ad Trallianos, institutam Parasceues, sabbati, atque diei dominici obseruationem ijsdem verbis, quibus Clemens, refert ad passionem, sepulturam & resurrectionem Domini. In epistola ad Philippenses, præcipiens quadragesimam, eandem præceptionis causam, eademque verba adducit, quæ Clemens. quod idem seruauit in hebdomade passionis, Parasceue, & quarta feria. Sabbatismum in principio nascentis Ecclesiæ aliqua ex parte seruatum, eodem modo instituit. In Epistola ad Magnesios docens nil præter sententiam Episcopi agendum: *Non licet, inquit, sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque sacrificium facere.* Et deinde nonnullis interiectis verbis, *Vt Dominus sine Patre nihil facit (non possum enim inquit, facere à me ipso quicquam) sic nec vos sine Episcopo, neque Presbyter, neque Diaconus, neque Laicus.* Et ad Heronem scribens, *Nihil inquit, sine Episcopis agito: sunt enim sacerdotes, tu sacerdotum minister. Illi baptizant, sacrificant, ordinant, manus imponunt.* Quæ omnia totidem verbis translata sunt à Clemente. In Epistola ad Trallianos, iubet revereri Episcopum veluti Christum. atque vt ostenderet fontes, ex quibus præceptum hauserat, dixit id faciendum ex Apostolica cõstitutione: quam secutus in omnibus ferè Epistolis, Hierarchiam Ecclesiasticam designat ad imitationem Clementis. In Epistola ad Mariam, & in Epistola ad Magnesios, Diaconos, inquit, obtinere locum Christi, Episcopum Dei, Presbyteros referre cœtum Apostolorum: quo nihil frequentius in Clementis libris reperias. Multa prætereo, quę de Dei Patris auctoritate, Verbi origine, Spiritus sancti natura ijsdem sententijs atque verbis, quibus Clemens, accurate disputauit: quem etiam imitatus est, cùm Christi dispensationem secundùm carnem exposuit: & cum aduersus hæreticorum errores Catholicam fidem defendit, in quibus omnibus latum vnguem à Clemente non discessit.

QVOD si quis hoc non satis esse velit, neque omnino ex eo id effici putet, quod nos probandum suscepimus, propterea quòd Ignatius, nec librorum, neque eorum auctoris mentionem vllam facia. (quod ad constituendam auctoritatem testimonij necessarium videtur) nos non dicimus Ignatium Clementis veluti horum librorum auctoris mentionem facere: illud autem satis esse iudicamus, quòd Ignatius hos libros cognouit, vidit, atque ita probauit, vt ex eorum sententijs & verbis, suas Epistolas conflauerit, ac totam Ecclesiarum, quas docebat institutionem, ad eorum exemplum expresserit. Quare certum ex eo ducitur argumentum, nec nuper scriptos hos libros esse, neque in apocryphis omnino numerandos, quos primæua illa Ecclesia habuit, & Apostolici viri cognitos probatósque in sua scripta transtulerunt. Quod vt necessaria ratione colligimus, sic illud non leui coniectura assequimur, hos libros ab Ignatio Clementi tributos. Is enim ea, quæ ex ijs libris hausit, ab Apostolis disposita, atque instituta fuisse, non obscurè affirmat. Clementem autem Petri & Pauli auditorem appellat, vt facilè quis intelligat, Ignatij testimonio Apostolicas constitutiones ei tribuendas, qui Apostolorum auditor fuisset. Non ignoro autem esse nonnullos, qui has ipsas, quarum auctoritate vtimur, Ignatij Epistolas in eandem suspicionem adducant: quos rectè facturos existimo, si patientur nos Irenæi, Athanasij, Eusebij, Hieronymi auctoritatem ipsorum iudicio anteponere: Ij enim has Epistolas agnoscunt, & eas ipsas esse, quarum ij mentionem faciunt, ex particulis Epistolarum quas in suis scriptis inserunt, intelligimus. Quod si ex ceremonijs, quas non probant, atque ab illius temporis consuetudine alienas existimant, eas suspectas facere volunt, est id quidem omnino superbum & arrogans, ex sententijs, quas ipsi veras opinantur, velle de vete-

rum

rum ſcriptorum auctoritate coniecturam facere, & ad ſuum iudicium, aliorum diſciplinam accommodare: cùm potiùs hæ ſententiæ condemnandæ ſint, quæ à certiſſimis probatiſsimiſque priſcorum monumentis diſſentiant, quam ea in dubium reuocanda quæ cum opinionum, quas ij tuentur, nouitate non cohæreant. Ac de Ignatio quidem hactenus.

ATHANASIVS, cuius teſtimonium grauiſsimum eſſe debet, horum librorum mentionem facit, & de ijs preclarè ſenſit, in ea Epiſtola ad Ammum Monachum, in qua libros Canonicos numerauit. Aggregat enim Apoſtolorum doctrinam (ita enim eos appellat) in ordinem eorum librorum, qui quidem in Canonem relati non ſunt, ſed tamen ab ijs, qui pietatis & veri cultus rationem percipere expetunt, non contemnendi: de quo librorum genere poſt Canonicos libros ſcribit ijs verbis, *Sed vt res ſit accurata, & exactior, hoc quoque adijcio, ſcribens neceſſario, quòd extra hos, ſunt alij quoque libri, non in Canonem quidem redacti, ſed quos legi à patribus decretum eſt, ijs, qui nunc accedunt, & volunt in pietatis, veriq́ue cultus ratione initiari. Sapientia Solomonis, Sapientia Sirach, & Eſter, & Iudith, & Tobias, & Doctrina, quæ dicitur Apoſtolorum, & paſtor, qui ſunt tamen non aſpernandi.*

ATHANASII iudicium ſecutus Euſebius, neque in eis ſcripturis hos libros numerauit, quæ pro Canonicis ab omnibus Eccleſijs receptæ erant, neque in apocriphis, ſed in eis, quas non omnes Eccleſiæ agnoſcebant. In quo etiam ordine ſtatuit quoſdam libros, qui olim omnium Eccleſiarum cõſenſu non ita probati, nunc ab omnibus ſine controuerſia pro canonicis habentur. Sed præſtat, vt Euſebij locum proferam. Is enim in primo libro Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, connumeratis ſcripturis ab omnibus receptis, ſubiungit hæc verba, *In eis, quæ ſunt in controuerſia, cognita tamen ſunt à multis, numeratur Epiſtola Iacobi, quæ appellatur, & Iudæ, & Petri ſecunda, & ſecunda ac tertia, quæ dicuntur ſcripta à Ioanne, ſiue is ſit Euangeliſta, ſiue eiuſdẽ nominis alius. Aggregetur quoque in nothas ſcriptura de Actis Pauli, & Paſtor, & Apocalypſis Petri: præterea Epiſtola Barnabæ, & inſtitutiones Apoſtolorum, quæ appellantur, præterea, vt dixi, Apocalypſis Ioannis.* Vides cum quibus libris connumerentur ab Euſebio inſtitutiones Apoſtolorum, ex quo perſpicuum fit, à veteribus non eſſe dubitatum de veritate doctrinæ, ſed num eſſent ij libri in Canonem ſacrarum ſcripturarum referendi. Quod certe nunquam obtinuerunt, neque nos ijs tantam auctoritatem tribuere volumus.

HANC verò fuiſſe Euſebij ſententiam, declarant eius verba, quæ mox ſequuntur. In quibus hæreticorum commenta, & compoſitas in fraudem fidelium fabulas, quę nomine Apoſtolorum erant inſcriptæ, ab hoc gemino librorum ordine ſegregauit. Reddens enim rationem, cur eorum librorum, qui non ita ab omnibus Eccleſijs reciperentur, mentionem fecerit, ſic inquit, *Neceſſariò horum quoque catalogum fecimus, diſcernentes, quæ ſecundum Eccleſiaſticam traditionem, vera, germana, & certa ſcriptura haberentur: & præterea illas, quæ non ſunt illæ quidem in teſtamento, & in controuerſiam veniunt, ſed tamen à multis Eccleſiaſticis agnòſcuntur: idque ea de cauſa fecimus, vt & has ſcripturas cognoſceremus, & eas, quæ nomine Apoſtolorum ab hæreticis circumferuntur, continentes Petri, Thomæ, Matthiæ, & quorundam aliorum Euangelia, vel Andreæ, Ioannis, & aliorum Apoſtolorum Acta, quorum nullus omnino ex Eccleſiaſticorum traditione vir mentionem faciendam cenſuit. multumq́ue in ijs dicendi Character, ab Apoſtolico more diſsidet, ipſa quę ſententia, & eorum, quæ dicuntur inſtitutum, à vera atque orthodoxa norma longiſsimè aberrans, manifeſtum facit, hæc hæreticorum commenta fuiſſe: quo neq; in nothis ſunt numeranda, ſed vt abſurda atque impia reijcienda.* Hactenus Euſebij cenſuram, id tantùm ijs libris detrahentis, vt propter quorundam dubitationem, eos in Canonicarum ſcripturarum numerum non aggregauerit.

HORVM duorum æqualis Cyrillus Hieroſolymarum Epiſcopus, in decima octaua Catecheſi, vt probaret mortuos reuiuiſcere, ex quinto Clementis libro, ijsdem penè verbis, vſus eſt renaſcentis Phœnicis ſimilitudine: eius verba hæc ſunt, *Quærunt Græci reſurrectionem è mortuis manifeſtam magis: & aiunt, quod & ſi reuiuiſcunt animalia, quæ diximus tamen hoc fieri, quoniam non omnino interierunt: & quærunt aliquod animal, quod manifeſtè corruptum reuiuiſcat. Nouit Deus eorum incredulitatem: atque adeo ad hoc condidit Phœnicem, quæ (vt ſcribit*

(vt scribit Clemens, & multi narrant) cùm sit soligena, post quingentorum annorum circuitum, ad Aegyptiorum Regionem aduolans, resurrectionem demonstrat, eamque non in desertis locis, ne mysterium esset occultum, sed in clara vrbe, vt res incredibilis manibus tractaretur. Extructo enim sibi tumulo ex thure, smyrna, atque aromatibus, post absolutum annorum cursum eò accedens, euidenter moritur, atque corrumpitur. Postea ex illius mortua corrupta carne, vermis quidam gignitur, qui in auem formatur.

QVANTO opere ijs libris delectatus sit Epiphanius, declarant eius scripta aduersus hæreses, in quibus frequenter Apostolicæ Constitutionis mentionem facit. Nam in primo libro attulit verba translata ex proœmio, in quo scriptum extat. Dei plantationem, & vineam esse Catholicam Ecclesiam. Et in tertio disputans aduersus Aerium, solennem sextæ & quartæ feriæ obseruationem, & exquisitum illud ieiunium, quod sex diebus ante Pascha seruabatur, confirmat vnà cum reliquo veteris Ecclesiæ ritu, ex ea Apostolorum constitutione, quæ in octauo libro scripta reperitur. Et in eodem tertio libro eam de alenda barba, & capillo præceptionem producit, quæ extat in primo libro harum institutionum. Quæ verò fuerit de ijs libris Epiphanij sententia, quam ipse exposuit, cùm contra Audianos disputaret, dicam cum reliquos numerauero, qui horum librorum mentionem faciunt, in quibus est Chrisostomus, qui in Homilia 53. in Matthæum hos libros nominat ijs verbis, *Quomodo autem quidem sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro octauo Canonum Apostolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est Diaconus, aut Sacerdos.* Hanc sententiam in eo ipso libro, quem Chrisostomus nominat, totidem verbis scriptam inuenies.

HOS ipsos Apostolorum Canones, quorum Clementem auctorem facit, nominat Ioannes Damascenus in quarto de fide orthodoxa libro, cum recenset sacrorum librorum volumina.

PROCLVS quoque Patriarcha Constantinopolitanus hos libros agnoscit, in quodam capite De Traditione diuini sacrificij, & Oecumenius, in Commentarijs in Epistolam primam ad Timotheum: & S. Nicolaus Methonensis Episcopus, in eo libello, in quo probat verum Corpus & sanguinē Christi contineri in Eucharistia.

QVAMPLVRIMA alia eiusdem rei testimonia ex veterum monumentis quæ non dum edita sunt, præsertimq́; ex prima & octaua Synodo excerpta, collegit in vnum Romæ homo doctus, & illustrandæ Ecclesiasticæ antiquitatis laude excellens Gulielmus Sirlætus Protonotarius: cuius lucrubrationes, ad stabiliendam horum librorum auctoritatem fortasse aliquando in lucem prodibunt. Nos tamen interea facilè ijs contenti esse possumus. Nam cui hæc satis non sunt, certè eum neque alijs auctorum testimonijs crediturum existimo.

RELIQVVM est nunc, vt de sexta Synodo aliquid dicam, cuius sententia ij libri damnati videntur: Omitto ea, quæ verè dicere possem, Canones illos, qui sextæ Synodo tribuuntur, potiùs, quàm clementis libros esse damnandos, vt qui à sexta Synodo nullo modo prodierint, sed à connentu quodam Græcorum Constantinopoli sinē editi, in quo ij pleraque à recta religionis norma aliena decreuerunt. Confirmatum est enim in eo cœtu Concilium illud Afrorum à Cypriano coactum, in quo statutum est hæreticos ad Ecclesiam se recipientes, iterum baptizandos. Alia quoque aduersus sanctissimas Ecclesiæ Romanæ leges sunt diffinita: quò factum est, vt Ecclesia hos Canones, quanquam plurimi multa vtilia haberent, nunquam in Sanctioribus Canonicis numerauerit.

SED hoc totum aduersarijs omitto: alia ratione agam, Habeant Canones aliquā auctoritatem, vt qui si non ab Ecclesia at ab hominibus doctis, & rerum diuinarum scientia præditis sint compositi. Quid ait Canon? *Ordinationibus Sanctorum Apostolorum per Clementem, iam olim ab ijs qui in fide aliena sentiunt, adulterina quædam & à pietate aliena introducta sunt, quæ diuinorum dogmatum elegantem ac decoram speciem obscurarunt.*

SENTENTIAE horum patrum Sanctissimi ac doctissimi Patris Epiphanij iudi-

cium oppono. is enim negat ijs libris aliquid à fide alienum contineri. nam in tertio libro, cùm refutaret Audianos ad horum librorum auctoritatem confugientes, de ijs scripsit. *Ad hoc Audiani proferunt Apostolorum ordinationem, quæ quidem apud multos reuocatur in dubium, sed tamen non est improbanda. nihil enim habet peruersum in fide aque confessione, sed neque in Ecclesiastica gubernatione & Canone.* Non potuit Epiphanius expressiùs horum librorum auctoritatem commendare. Duo sunt quæ nostræ religionis summam continent. recta fidei sententia, & Ecclesiæ disciplina. in ijs duobus (inquit Epiphanius) nihil habet absurdi Apostolorum ordinatio.

QVOD si quis contenderet in sequenti tempore hos libros fuisse deprauatos, cùm priùs integri fuissent: primùm accipio id quod Canon apertè affirmat, libros esse Clementis, germanam & integram (vt paulò post Canon inquit) habuisse olim Apostolorum doctrinam. An verò ij libri fuerint postea hæreticorum erroribus aspersi puto hoc melius posse lectione ipsa librorum iudicari, quàm cuiusquam auctoritate vel sententia statui. Iampridem explosæ sunt omnes veterum hæreticorum sententiæ, omnia, de quibus aliquo tempore dubitatum est, ita nunc sunt certa atque explorata, vt vnusquisque, qui modò in Ecclesia educatus, Catholicam normã tenere studeat, possit vera à falsis, integra à corruptis secernere. Percurrat hos libros qui velit, & singulas eorum sententias expendat: nihil profectò in ijs inueniet, quod Christianæ pietati non sit maximè consentaneum, quodque non appareat ab Euangelij fontibus manâsse. Quinetiam multorum errorum labem iam tum ab hæreticis Ecclesiæ inuectam, in ijs libris ita repulsam videbit, ea ad cauendum remedia adhibita, atq; ita totius Christiani mysterij rationem expositam, vt Clemens non ab hæreticis deprauatus, sed ipse hæreticorum impietatem labefactâsse videatur.

ILLVD autem negandum non est, videri aliquando Clementem de Spiritu sancto exiliter loqui, de Verbo quoque, & si ille præclarè sentit, tamen duriores quasdam interdum voces fundere, quæ certè defendi omnia possunt, & suam propriam habent rationem atque sententiam: de quibus cùm ad illum locum peruenero, dicam quid sentiam.

SED tamen vt concedamus Paulianos, Arianosue, siue etiam Macedonianos, aliquas voculas ijs libris iniecisse, quibus opinionis suæ prauitatem possent defendere, eritne obsecro verum, vt ideo integrum amittamus Clementem? aut num minima eius cicatrix reliquum corpus obscurabit, & quia næuum in corpore non probamus, egregiam atque omnibus numeris absolutam speciem contemnemus? Si quid habet Clemens ab hæreticis inculcatum, & refectum, id quanquam est exiguum cum reliquis partibus comparatum, facilè cognoscitur. nam vt in nitidissima veste leuis macula, sic in hoc præclarissimo opere modica peruersio eminet atque apparet. Est autem illud considerandum, quòd si libri hi, ab hæreticis (vt Canon ait) deprauati fuissent, id tantum ex ea parte accidere potuisset, quæ illorum sententias attingeret, quæ verò ad hæreticos nihil pertinerent, integra mansissent. Quare, cùm Ecclesiæ descriptionem ac disciplinam (quam ferè omnem Clemens ijs octo libris est complexus) in controuersiam eius ætatis hæretici non vocauerint, vt qui vnam fidei sententiam perstrinxerint, non est cur suspicemur eam hæreticorum deprauatione minus sinceram relictam. Aërius autem, qui post primam Ecclesiæ ætatem, exæquare ordines, & plerasque obseruationes, quarum hic mentio fit, euertere est conatus, tantum abest, vt hos libros corruperit, vt nullis validioribus armis aduersus eius insaniam pugnare possimus. Si quis dicat hæc de ceremonijs, & de diuino cultu præcepta, permista ijs libris fuisse à superstitiosis, qui Euangelij & Christianæ pietatis leges ignorarent, primùm Canon testatur ab hæreticis deprauatos libros fuisse, qui vt suas sententias fidelibus probarent, eas horum librorum testimonio commendari voluerunt. Deinde si externi cultus, & Ceremoniarum vestigia in omni antiquitate nusquam apparerent, possent, quæ à Clemente præcipiuntur, in eam venire suspicionem, vt ad Apostolicam institutionem minimè

referenda

referenda viderentur. Sed cùm nullus fere ex antiquis illis patribus reperiatur, qui hos ipsos viuendi ritus à Clemente expositos non vehementer approbet, eósque ad Apostolorum auctoritatem, atque ad illius temporis consuetudinem pertinere non iudicet, pleraque etiam ab illo tradita (quod est omnium maximum) constanti perpetuaque omnium gentium, omniumque sæculorum consensione sint in Ecclesijs obseruata, dubitandum non est, ea à Clemente ita fuisse exposita, atque tradita, quemadmodum ipse ab Apostolis accepisset. Quod si illud dicant Clementis vituperatores, satis esse ad eleuandam eius testimonij fidem, si minima ex parte ij libri sint deprauati, vel in aliquo suspecti: leuia enim errata fidei, & paruæ ijs in rebus dubitationes, non solùm illam rem in qua est offensum, euertunt, sed etiam vniuersam sententiæ summam perturbant. Quod quidem dici posset, si ex Clementis libris noua pietatis dogmata constituenda essent. Quod si antiqua & probata solùm confirmare, vel Apostolicam pietatis formam intueri sit in animo, nullus credo, in Ecclesia liber tam receptus, tamq; omnium iudicio probatus reperietur, qui vberiorem nobis harum rerum facultatem præbere posit. quem, vt scriptoris auctoritas non probet, saltem ita commendat vetustas, vt à nemine magis priscæ Ecclesiæ testimonium petendum censeam. Nemo enim ijs libris vnquam adimet, quin detracto illis Apostolicæ auctoritatis nomine, sint tamen certi fidelesque illorum temporum testes: à quibus, veluti ab inspectoribus earum rerum, quas narrant, primæui illius temporis ritus, mores, instituta, religionis originem, Ecclesiæ incunabula possimus cognoscere. Quæ certè amplam materiam nobis præbent, non solùm Ecclesiæ constituendæ, sed etiam nouæ huius impietatis refutandæ.

ARGVMENTANTVR quoque detractores ex his ipsis libris, quòd in ijs quædam reperiri affirmant, peruersa, atque inter se pugnantia: alia verò puerilia atque indigna omnino tanti auctoris nomine. Ad quæ respondebo, cùm de methodo agam, ostendamque (vt spero) ex via & ratione, quam auctor tenuit, nihil esse ijs in libris non graue, non constans, nihilq; quod viro Apostolico meritò non sit tribuendũ.

VENIO ad inscriptionis causam: nam ea quoque in prolegomenis quæri solet. Inscriptio semper ferè libri scopum indicat. id est, cùm ab eo, de quo tractandum est, appellatio ducitur. Quod in horum librorum inscriptione est seruatum. Dicuntur enim διατάξεις ἀποστόλων hoc est, præscripta & institutiones Apostolorum. Et, vt vox ad communem loquendi vsum accommodetur, constitutiones, siue ordinationes possunt dici. Estque huius vocis ea vis, vt disciplinæ lexque ab aliquo præscripta significetur: quod totius operis instituto aptissimè conuenit.

REPERIO autem hos libros variè à patribus appellatos: nam, vt vidimus, Athanasius doctrinam Apostolorum nominat, Chrysostomus & Ioannes Damascenus Canones, Oecumenius Diatyposim, hoc est informationem & institutionem. Quæ tamen voces, in inscriptione idem valent, atq; in varietate nominum, eadem est rei vis, & significatio. communius verò & frequentius est, vt Diataxes inscribantur: quam vocem sæpe, cum de ijs ageret, vsurpauit Ignatius, vsusque est ea Paulus, huiusmodi Ecclesiasticæ œconomiæ leges præscribens.

NON est omittendus numerus eorum librorum Clementis, qui quidem in cognitionem nostram peruenire potuerunt. Epiphanius, qui huius scriptoris libris præcipuè est delectatus, eorum librorum, qui de Recognitionibus inscribuntur, mentionem facit, ex quibus, disputans contra Gnosticos, nonnulla est mutuatus. Ij libri quòd continent Petri plerasque prouincias, docendi causa obeuntis peregrinationes, Itinerarij nomem obtinuerunt: quos erroribus refertos esse, auctor est idem Epiphanius, & in Apologia Origenis Ruffinus, qui eos in Latinum conuertit. eis autem non modò permisti errores adimunt auctoritatem, sed etiam ille casus parentum & fratrum Clementis, qui cuiusdam fabulæ potius Argumentum, quàm vllam veritatis similitudinem videtur continere: in quo tamen illud ex Apostolicis constitutionibus compertum habemus, Nicetam, & Aquilam Clementis fratres fuisse.

Scripsit quoque decem libros, quorum Argumenta exposita sunt in calce libri tertij de Recognitionibus. Agnouit antiquitas eius epistolas, in quibus vna ad Corinthios pene sacræ Scripturæ auctoritatem obtinuit. Canon tamen ille Apostolorum duabus dat auctoritatem, quæ vicio temporum interierunt. Relictæ verò nobis sunt aliæ epistolæ Clementis nomine inscriptæ ex quibus Romani Pontifices, & Tribunense Concilium, atque Vasense aliqua transtulerunt. Quas tamen certum est, non esse eas, quarum meminit Epiphanius in primo contra hæreses libro: in quo scribit laudari in ijs epistolis virginitatem, atque omnes Prophetas, ex eoque sumi Argumentum contra Hebionem illos vituperantem. Quæ quidem in ijs peruulgatis epistolis non legimus: leguntur autem in eis multa translata ex Itinerario, quæ illarum auctoritatem reddunt leuiorem in quibus vnum de quotidiana lotione corporum, quasi ea ad mentis mundiciem pertineat, est omnino non ferendum. Hebionitæ enim cùm quotidianos baptismos haberent, corruptis Clementis libris, Petrum fecerunt illorum baptismorum auctorem. Tributi sunt etiam Clementi Dialogi quidam inter Petrum & Appionem habiti, quos Eusebius respuit. Libros autem Clementis à Hieronymo conuersos (vt ipse testatur in fine interpretationis commentariorum Originis in Epistolam ad Romanos) iudico has ipsas esse Apostolorum constitutiones. quid enim ille in vertendis Apocryphis tantopere insudaret, præsertim si sciret palmam sibi à Ruffino præreptam? Doctrina verò Apostolorũ, qua Latinæ Ecclesiæ hactenus caruissent, digna profectò erat, in cuius interpretatione tantus vir laboraret.

QVANTVM attinet ad librorum diuisionem, huius operis Argumentum digestum est octo libris. In quorum primo traduntur officia pertinentia ad communem vitam. nam primùm exponuntur aliqua præcepta moralia veteris legis, quibus adiunguntur alia perfectiora ex Euangelio, quod dicitur Caput & explementum legis. Deinde proponuntur præcepta, quibus prohibetur cultus & ornatus corporis, admonenturq́; fideles ne otiosi discurrant, sed domi suis rebus dent operam, præscribiturq́; eis, quid domi agere debeant: interdicitur ipsis lectio librorum Ethnicorum, danturque legendi libri ex veteri Testamento: admonentur ijdem, quid in ijs libris obseruare debeant: Traditur præceptum ex Solomone de cauenda illecebra mulierum: instituuntur vxores, quemadmodum viris obtemperare debeant, & erga ipsos fungi officio: quarum probitas etiam Solomonis testimonio commendatur. Deniq; in balneis ab earum societate repelluntur viri, & quædam alia officia eis seruanda præscribuntur. In secundo libro exponuntur mores & officia episcopi, in quibus copiosè agitur de illo graui ac præcipuo eius munere, quod versatur in recipiendis consiliandisq́; pœnitentibus: de quorum statu multa præclarè scribuntur. Præterea tractatur diligenter de Decimis Episcopo debitis, deq́; earum dispensatione. Item de honore habendo, & de obedientia præstanda Episcopis simulq́; de presbyteris ac diaconis: quam scilicet ij personam, siue figurã referant. Præterea de iudicijs Episcoporũ iustè exercẽdis. quibus expositis, describitur forma, qua Ecclesiastici conuentus ab episcopo celebrari debeant, ac queadmodũ peregrini recipiẽdi sint, & laici ad conuentus inuitandi, quos bis in die Ecclesiam adire oporteat, ac templa dæmonum & ludos omnino vitare. De quibus multa vtilia præcipiuntur.

TERTIVS liber de viduis ac de illarum statu pertractat. In quibus quædam iniecta sunt de oblationibus à quibúsnã hæ sint recipiendæ. In codẽ libro interdicitur mulieribus docendi munus, rerumq́; sacrarum administratio: quod etiã ad omnes Laicos pertinere ostenditur. Assignantur Episcopis & presbyteris certæ quædã ac propriæ functiones, deinde redit oratio ad officium viduarum in quo mentio fit officij diaconissarum in baptismo mulieribus administrando. Cuius rei occasione exponitur diuina initiatio baptismi, & præscribuntur mores illorũ, qui sunt initiandi. Deniq; agitur de officio diaconi, & de ordinatione episcopi, atq; de officio presbyteri, quę occasione quadam, atq; obiter videntur allata.

QVARTVS liber tractat de pupillorum cura suscipienda, de collectis conferendis accipiendisque, de officio parentum & librorum, dominorum & seruorum, de subiectione & obedientia magistratibus exhibenda. denique de virginibus.

QVINTVS de Martyribus omni cultu atque officio prosequendis, de persecutionibus & ærumnis pro Christi nomine perferendis, simulque de moderatione adhibenda in morte pro fide obeunda: item de resurrectione, cui adiunctæ sunt quædam mortales admonitiones de idolorum cultu fugiendo, de dierum festorum celebritate seruanda: cui sermoni accedit digressio de Passione Domini, & institutione certorum dierum in quibus ieiunium seruandum sit.

SEXTVS liber hæreticorum errores complectitur, quibus ex aduerso opponit Catholicam Apostolicæ fidei doctrinam, commendat legem à Mose scriptam, explanat legem naturalem, differit de humanis traditionibus, & de inductis obseruationibus, quas Euangelium vel sustulit, vel mutauit.

SEPTIMVS tradit præcepta de vita & moribus ex lege mosis, quæ coniungit cũ ijs, quæ longè excellentius, atque perfectius lex Euangelica præcepit. Ijs absolutis tractat de baptismo eiusq; ceremonijs, nec non de ijs, qui baptismi sacris sunt initiandi: repetit quædam de ieiunijs, & festis diebus, quibus additæ sunt præclaræ quædam, & diuinæ formulæ rogandi Deum cum præconio laudum, & gratiarum actione. Instituit Catechumenos, exponens consecrationem aquæ, olei, & mystici chrismatis: connumerat Episcopos ab Apostolis institutos: quibus postremò accedunt quædam preces solennes certis diei temporibus conceptæ.

OCTAVVS liber prosequitur omnium ferè rerum mysticarum Argumentum. Primùm disputat de Chrismatibus, hoc est de ijs muneribus, quæ Spiritus sanctus ad regendam & conseruandam Ecclesiam distribuit: in quibus Episcopatum numerat, cuius omnem mysticam institutionem præclarè exponit, cùm quo sermone simul omnem ritum sacrorum omnem rei diuinæ rationem, ceremonias, solennes preces, admirabili Eucharistiæ sacrificio adiunctas complectitur. Deinde ad reliquorum graduum institutionem descendit. cui sermoni cùm inseruisset nonnullas alias mysticas benedictiones, & pauca quædam de oblationibus descendit ad propria quædam præcepta certis personis atque officijs accommodata. Qui in cœtum fidelium sint admittendi, quique repellendi: quandiu Catechumeni instituendi: quibus diebus ab operis cessandum sit quando, vbi, quomodo supplicandum: iusta mortuis quibus diebus soluenda: quibus nonnulla alia minuta sunt permista, quæ cum vix in summam colligi possint, suis locis lectori patebunt. Denique pulcherrima Ecclesiasticæ Hierarchiæ descriptione totum opus clauditur.

EST autem intelligendum hanc per capita, partitionem, & synopsim, quæ singulis capitibus præposita est, nouam esse, singuli enim libri ab Auctore perpetua oratione sunt continuati. quam rem illud maximè ostendit, quòd sæpe sequẽtis capitis initium continuatur cum fine capitis superioris, vt ex vtroque integra constet oratio. fit etiam in quadam synopsi, Hegesippi & Tertulliani mentio: quos Apostolicis temporibus inferiores fuisse neminem arbitror ignorare. Vidi ego codicem in quo capita non eodem modo diuidebantur, & minùs interrupta erat oratio. Is verò qui hanc Capitum distributionem composuit, videtur interdum in synopsi scribenda negligens fuisse, vt quæ non semper capiti ex omni parte respondeat, nec contineat plenum & integrum rei, qua de agitur argumentum.

SEQVITVR ordo librorum, qui nihil est aliud, nisi librorum inter se connexio & dispositio quædam, quæ cùm ratione & via tractatur, ita aptos efficit libros, vt sequens liberà priori pendeat. quod scriptor ita assequitur, si diuidendi arte aptè vtatur: Gaudeant enim (inquit Plato) qui hac methodo vti sciunt, mihi verò omnes hos libros, singulasq; eorum partes diligenter consideranti, non videtur accurata vlla partitio à Clemente in ijs libris disponẽdis adhibita. Nã si prima 8. librorũ argumenta expẽdere velimus, inueniemus ea nullo vinculo connexa esse, neq; inter se ita

cohærere, vt mutuus ordo sponte existat, & ex natura rei distributio nascatur. Quin etiam in ipsis libris videmus quædam crebrò inculcati, vt in eis collocandis diuisione ex arte vti nullo modo possimus. Necesse enim esset aliqua sæpe repetentes, partes ita diuidere, vt aliquando alia aliam contineret, quod est diuisionis vitium vel maximum. Tenuit igitur Clemens Christianam illam simplicitatem Apostolorum discipulo dignam, sicque ordinem est secutus, vt à rebus confusionem tolleret, exquisitum illud Artificium contemneret. Non enim negari debet, aliquando ordinem in nonnullis locis notari posse, sed eum nec de industria quæsitum, neque summa arte elaboratum.

ERIT etiam vtile, si scriptoris methodum cognouerimus. Methodum autem voco docendi viam, & argumenti tractationem. Quam ad subtilem illam Philosophorum rationem non reuoco. Vt quærenda nobis sint demonstrationum genera, diffinitiones, componendi & resoluendi viæ, à notioribus nobis, vel naturæ progressiones. quibus modis & vijs scientiæ & facultates vtuntur. non hæc instrumenta Apostolicus Philosophus ad docendum adhibuit, vt quæ Christianæ institutioni, quam sibi tractandam proposuerat, non ita erant accommodata. Omnia igitur rerum probandarum argumenta Clemens ducit à scripturarũ auctoritate nam siue vitæ ac morum præcepta tradat, siue rerum Ecclesiasticarum formam doceat, siue Christi Oeconomiam, ac rerum diuinarum rationem demonstret, singula ita efficit, vt ea, vel in sacris literis explicata ostendat, vel ex ijs necessaria consecutione colligat. Atque ea laus præcipua ac summa Clementi tribuenda est, quòd nemo ex scriptoribus sacris, scripturarum locis sit vsus tàm proprijs tàmque ad docendum accommodatis. Quare ex multis vtilitatibus, quas hi libri continent, hæc quoque magna habenda est, quòd ex ijs plerasque veras ac germanas scripturarum sententias intelligimus. Scripturas autem duobus modis tractauit Clemens, nam aut earũ auctoritate est vsus, proferens ex ijs testimonia, quibus sua dicta confirmantur, aut eas in sua scripta ita transtulit, & in oratione inclusit, vt sententias ex suis & scripturæ verbis contextas, perpetuo stylo continuauerit. quod cum fit, grauitas & sanctior, quædam dignitas orationis existit. Eas verò frequenter composuit ex verbis Pauli, quem omni ex parte est imitatus, vt facilè intelligatur disciplinam Clementis, præsertim eam, quæ pertinet ad mores, & vitam in omni statu regendam, ex Pauli præceptis translatam, atque ad eius generis similitudinē expressam.

ILLVD quoque verè possumus dicere, Clementis libros ex coaceruatis, & in vnum locum collectis sacrarum literarum partibus constare. Visus est autem veteris testamenti interpretatione septùaginta Interpretum, vt quæ illo tempore erat in vsu, & ab omnibus sacrosancta habebatur. Nam Euangelistæ quoque & Paulus Hebraicè doctus, ea vti voluerunt: nec erat illo tempore (credo) alia interpretatio, quæ omnibus esset peruulgata, cùm Apostoli Aquilam, Theodotionem, & alios, qui vetus testamentum sunt interpretati, ætate longè antecesserint: quo fit, vt sententiæ plerunque ab hac communi & vulgata interpretatione dissideant, aliquæ etiam ex ijs in nostro Canone non reperiantur. Constat enim ex Epiphanio septuaginta Interpretes in vertendo, eam rationem secutos, vt veluti explanantes scripturam, aliqua de suo adderent, alia veluti superflua relinquerent. Non solùm enim interpretum, sed etiàm Prophetarũ (vt idem Epiphanius inquit) functi sunt munere.

QVATVOR docendi generibus scriptura frequenter vtitur. Vnum est, quod dogmaticum vocant, aliud in imperando ac precipiendo consistens προσακτικὸν Græcè dicitur tertium quo aliquid definitur & quasi suis terminis describitur, propterea que ὁρισμὸν appellatur. Quartum est prophetarum, quod pertinet ad prædictiones. Ex ijs Clemens dogmaticum & præcipiens frequenter vsurpat, definiens non est ipsi adeo frequens. Is enim docendi modus non præcipit, neq; decreto statuit, sed quid ad rem aliquã adipiscendam vel fugiendã sit opus, designat & præscribit, cuiusmodi est illud, Qui non tollit crucē suã, & sequitur me, nō est me dignus. Et illud,

Nisi

Nisi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius sanguinem,non habebitis vitam in vobis. Quærendum etiam esset an Prophetico genere aliquādo sit vsus. Fortasse enim nonnulla, quæ nondum viuis omnibus Apostolis acciderant,potuerunt ab ipsis,vt mox futura,præscribi,& prædictione designari.

QVOD attinet ad genus sermonū, cùm Clemens disciplinam ex Apostolorum sermonibus exceptam, atque fidelibus traditam in Ecclesijs vellet esse perpetuam, e mijs octo libris est cōplexus,in quibus suppressa sua persona, omnem sermonem tribuit Apostolis, putans,opinor,maiorem auctoritatem habituram orationem, si quæ ab Apostolis præcepta accepisset,ea Apostolos ipsos faceret exponentes. Dixi autem eum suum nomen suppresisse, propterea quòd ex propria persona non est præfatus,quanquàm se aliquando faciat ex cœtu loquentium vnum,socium Apostolorum,& in rebus agendis administrum. Ex quo intelligitur, huiuscemodi scribendi genus esse quasi mixtum ex dialogo,&ex eo genere in quo perpetuo orationis cursu res narrantur,quod διηγηματικόν vocant.Nam ex ea parte,qua personæ loquentes inducuntur,videtur dialogi similitudinem habere: quatenus sermones non habentur inter ipsos loquentes,sed a principio in Apostolorum personam instituta oratio eandem formam conseruat, quasi ipsi Apostoli hos libros conscripserint,potest infusum illud & perpetuum genus referri.

IN ijs sermonibus duo sunt diligentissimè animaduertenda,vnū est illud, aliqua facta vel instituta Apostolorū,non eo ordine à Clemente exposita esse,quo ab ipsis sunt gesta vel præcepta. nam pro argumento rei, quam tractabat, mentionem fecit Clemens earum actionum, quæ ad rem propositam pertinebant, in quibus euenit aliquando vt illa primo loco narrantes fecerit Apostolos, quæ tempore inferiora erant ijs,quæ post cōmemorantur.Alterū est attendendum,quæ à Clemente in personam Apostolorū dicuntur,non ita intelligi præcepta ab Apostolis,vt omnes vno tempore atq; vnum in locum conuenientes, vniuersa, quæ ijs octo libris continentur,præscripserint,sed esse quædam,quæ diuersis tēporibus,separatim, ac nō ab omnibus præcepta sint,in quæ Clemens cum incidebat,cōtinuò illa referebat ad institutionis auctorē,eumq; more suo,loquentem inducebat.Ijs duabus rebus obseruatis,multa quæ videntur pugnantia,vel præpostere dicta,conciliantur,& ad distinctā rerum seriem rediguntur.Ex hoc enim accidit,vt Clemens,cùm res postulat,loquētem faciat Iacobū fratrem Domini, quem tamen mortuum fatetur in quinto, & septimo libro,& in secundo libro Ioannes sui Euangelij,& Apostoli Actorum mentionem faciant,quæ tamen euidens est,vltimo loco scripta fuisse. Ita anteuertit aliquando Clemens,& anticipat rerum Ecclesiasticarū institutiones, easdem nonnūquam in postremum locū reijcit,præponens ea,quæ longo pòst tempore acciderūt. quod totum methodo,quam tenuit,tribuendū censeo. Nam cùm, excluso nomine Auctoris,res narrentur ab Apostolis,quemadmodū ipsi eas gesserunt,atq; instituerunt,necesse est,cùm mentio fit certæ rei,ad vnum, vel plures Apostolos pertinentis,is,qui eius auctor extitit,loquatur,& sui facti se auctorē faciat,ita euenit, vt quæ tempore posteriora sunt, plerunque primo loco commemorentur, vel quæ multo antè acciderunt,ab ijs dicantur, quos mortuos iam constet, propterea q; non sunt quibusdam in locis (quo ad temporum seriem attinet) sequentia cum superioribus continuanda.Id si consideretur, quæ perturbata & confusa putantur, apparebunt aptissimè disposita, Clemensq; vituperatorum reprehensione, atq; calumnia facilè liberabitur.Dictionem autem eam est secutus Clemens,quæ rerum, quas tractabat sanctitati conueniret.Simplici vtitur oratione,casta, subtili, pressa, quam tamen concinnitate quadam ita elimauit,vt non modò nihil habeat horridū, atq; ieiunū,sed etiā mediocri cultu expolita videatur. Attico more plerunq; mutat numeros,etiam nōnunquā personas. sequitur ἀκατάλληλον illud & ἀνανταπόδοτον,quod fit,cùm vel orationi sequēs membrū non respōdet, vel cum oratio suspensa sustinetur,nec habet aliquid quo nixa cōsistat. In vertēdo aūt satisfecil e me suscepto mu-

neri existimarem, si adhibita veritate sententiarum, aptisq; ad loquendum verbis Clementeum scribendi genus essem imitatus. Sed sententias (vt spero) ita expressi, vt ijs fidelis interpretis diligentia non desideretur. quod verò attinet ad verba, voluissem quidem semper ijs vti idoneis, atque huiusmodi, quæ à Latini sermonis consuetudine non abhorrerent: sed cùm Ecclesiastica tractarem, nephas esse duxi, ab eis vocibus discedere, quæ iampridem ab Ecclesia receptæ, suam quandam habent religionem: cùm præsertim eas loquentium consuetudine tritas, vsus iam emoliuerit. Plerunque etiam cùm mystica occurrebant, quæ pene in singulis verbis totidem continent sententias, verbum pro verbo necessariò reddens, nõ potui omnem orationem ad veterem illam purè loquendi normam dirigere. Ac cùm frequenter in eas sententias inciderem, de quibus summæ sunt nobiscum Ecclesiæ aduersarijs concertationes, malui in ijs vertendis verba sequi Græcum quiddam olentia & peregrinum, quàm existumari, paululum à verbis deflectens, sententiarum integritatem deprauasse. De similitudine verò scriptorum, scio eam præcipuam haberi laudem interpretis, si is eius, quem transferendum suscepit virtutes imitatione assequi studeat. In quod quidem studium me aliquid operæ, ac laboris contulisse non nego, sed non eo animo, vt sperarem interpretationem meam Clementis laudes assecuturam: non enim adeò insaniebam, sed vt (quod à diligenti interprete præstari erat æquum) aliqua ex parte Latino stylo eius formæ similitudinem adumbrarem. In quo, & si intuens meam tenuitatem, atque in huius generis facultate inopiam, quicquam laude dignũ efficere me non potuisse intelligo, sit tamẽ illud in optatis, vt cùm illam politissimam elegantiam genere dicendi meo attingere nõ potuerim, hoc saltem, γείτερομπλῶν (quod aiunt) sim assecutus, vt opera mea Clemens quasi ciuitate Romana donatus, nostris hominibus, Græca non plenè intelligentibus, perspicuè atq; enucleatè loquatur.

CONSTI-

A CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE.

LIBER PRIMVS.

IO. CAROLO BOVIO EPISCOPO OSTVNENSI, INTERPRETE.

Catholica doctrina de laicis. *Cap. I.*

B

POSTOLI, & Presbyteri omnibus, qui ex Gentibus crediderunt in Dominum Iesum Christum: gratia vobis, & pax ab Omnipotente Deo per Dominum nostrum Iesum Christum abundet in cognitione ipsius. Dei plantatio est catholica Ecclesia, & vinea eius electa: illi, qui crediderunt in infallibilem pietatem ipsius, qui fruuntur æterno regno eius per fidem, qui acceperunt virtutem ipsius, & armati sunt, communicatione Sancti Spiritus per Christum, & timorem eius induerunt, participes pretiosi, & immaculati sanguinis Christi, qui fiduciam acceperunt, vt Omnipotentem Deum inuocarent, cohæredes & consortes facti dilecti filij eius. Audite doctrinam sacram, qui amplectimini promissionem eius, ex mandato Saluatoris, æquiparandam gloriosis vocibus ipsius. Attendite filij Dei
C omnes, vt in obedientia Dei vitam agatis, estoteq; in omnibus placentes Christo Deo nostro: nam si quis iniquitatem secutus, faciat quę voluntati Dei aduersantur, is veluti gens iniqua à Deo æstimabitur.

CAPVT II.

BSTINETE animum vestrum ab omni cupiditate, & iniquitate: nã in lege scriptum est, Non concupisces vxoré proximi tui, non agrũ eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non iumentum eius, neque aliquid, quod proximi sit: quoniam omnis harum rerum cupiditas à malo prouenit. Nam qui vxorem concupiscit, vel seruum, vel ancillam proximi, iam mente adulter, ac fur censetur (nisi eum pœniteat) ac iudicatus est à Domino nostro Iesu Christo, per quem gloria Deo in *Exod. 20.* ” ” ” ”
D sæcula, Amen. Inquit enim in Euangelio (in summam redigens, & stabiliens, ac perficiens legis Decalogum.) In lege scriptum est, Non mœchaberis: ego autem dico vobis, hoc est in lege, quæ per Mosem scripta est, ego locutus sum: nunc verò, idẽ ille vobis dico, Omnis, qui aspexerit vxorem proximi ad expetendam eam, iam corde suo mœchatus est: ita mœchus iudicatur, qui animi cupiditate ardet. Qui verò bouem, vel asinum concupiscit, nónne in eam cogitationem venit, vt furetur? vt suum faciat? vt abducat? Rursus, qui agrum cupit perseuerans in huiusmodi affectione, nónne improbè facit? vt cùm fines proferre velit, cogat possessoré vilissimi vendere. *Matth. 5.*
Ait enim quodã in loco Propheta, Væ cõiungentibus domũ domui, & agrũ agro continuantibus, vt proximo auferant aliquid: propterea dicit, Nunquid habitabitis soli super terram? audita sunt enim in aures domini Sabaoth hæc. Et alio in loco, Maledictus, qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, fiat. Ideo, inquit Moses, Non commouebis fines proximi tui, quos posuerunt patres tui. Ea de causa *Isaia c. 5.* *Deut. 27.* *Deut. 19.*

causa igitur formidines, mortes, iudicia, damnationes à Deo talibus hominibus im- E
minent. Is verò, qui Deo sunt obedientes, vna est Dei lex imposita, quæ simplex, vera, viua existit. Quod in te ab altero fieri non vis, id tu in alterum ne feceris. Non vis vt aliquis in vxorem tuam turpiter conijciat oculos, animo eam vitiandi? nec tu in vxorem proximi tui improbe oculum defigas. Non vis vestimentum tuum tolli? neque tu alterius vestimentum tollas. Non vis percuti, contumeliam ferre, petulantiam perpeti? neque tu in alium hæc ipsa committas.

De non referenda contumelia, & de non vlciscendo eum, qui iniuriam intulit. Cap. III.

Cap. 24. T maledicit aliquis tibi, tu benedic ei: quoniam scriptum inuenitur in libris Numerorũ, Qui benedicit tibi, benedictus est· & qui maledicit tibi, maledictus est. Eodem modo in Euangelio scriptum F est, Benedicite maledicentibus vobis. Cùm iniuriam patimini, nolite iniuriam referre, sed æquo animo pati: quoniam inquit scriptura, Noli dicere, vlciscar inimicum meum de ijs, quæ in me iniuste fecit, sed expecta vt pro te vendicet Dominus, & vltionem inferat iniuriam inferenti
Matth. 5. tibi. Etenim rursum in Euangelio ait, Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs, qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus, & persequentibus vos, & eritis filij patris vestri, qui in cœlis est: quoniam solem suũ oriri facit super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos. Attendamus igitur dilecti ijs mandatis, vt eis obsequentes,
Ephes. 4. filij lucis inueniamur. Ferte igitur serui, & filij Dei vos inuicem. Vir aduersus eius vxorem ne sit superbus, neque elatus, sed facilis, ac benignus, cupiens tantùm propriæ vxori placere, atque ei indulgere, cum honore illi studens gratificari.

De cultu, & ornatu, atque de peccato ex eo proueniente. Cap. IIII. G

EQVE ornatui studebis, quo aliqua alia mulier in te capiatur. Nã, siue ab ea victus peccabis, mors à Deo æterna tibi parata est, & sensu doloris acerbè cruciaberis: siue flagitium non facies, sed illa repulsa non consenties. at hoc ipso peccasti, etiam si nõ feceris, quoniam solùm propter ornatum tuum illaqueasti mulierem, vt tui cupiditate flagraret. Fecisti enim vt quæ hoc passa est, per concupiscẽtiam in te mœcharetur: sed non ita es in culpa, quoniam non morem gessisti ei, quæ tui amore irretita fuerat. Non enim tu illam concupiuisti. Et quoniam illi nõ es obsecutus, misericordiam inuenies à Deo, qui dixit, Non mœchaberis, & non concupisces. Nam si illa, cùm te vidit, vel intempestiuè obuiam tibi facta est, mente plagam accepit, & ad te misit, tuq; vt pius reiecisti eam, illa verò corde sauciata est, tu tamen quia iuuenis formosus es, & ornatus incedis, vt ideo illa tui amore capta sit, reus iu- H dicaris peccati illius tãquam ijs qui causam scandalo illius dedisti, & in væ incidisti.
Galat. 1. Quare roga Dominum Deum, vt nihil mali tibi propterea, contingat, non enim te hominibus placere oportet in peccatum, sed Deo in sanctitatem, & vitam, ac requietem æternam amplecti. Pulchritudinem tibi à natura, Deo auctore collatã, noli adiecto cultu, exornare, sed humiliter eam aduersum homines ita cohibe: capillum comæ non nutriens, sed potius illum detondens, & adimens, ne tu pruitu vexatus, & caput lacerationis expers conseruans, vel vnguentis perfundens, inducas tibi mulieres, quæ hoc modo illaqueant, vel illaqueantur. Neque verò vestitu vti velis comparato ad decipiendum: neque femoralia vel crepidas pedibus tuis improba arte consuas, sed tantùm ijs vtere, quæ ad grauitatem, & vsus necessarios pertinent. Neque auream palam in digitos tuos induas, quoniam hæc omnia scortationis sunt argumenta, quibus qui præter id, quod decet, studet, iniustè facit. Fidelis enim cùm

sis, &

A sis,& homo Dei, non licet tibi nutrire capillum,& in vnum complicare, quod est delicatum,& molle, vel discerniculo discriminare, neque verò intortum calamistris crispare, vel flauum facere: quoniam quidem lex vetat in Deuteronomio, inquiens, Non facietis vobis rotunditatem ex coma capitis vestri, neque incisiones. Neq; verò licet barbæ pilos corrumpere: neque hominis figuram præter naturam mutare. » Lenit. 19.
Non incidetis (inquit lex) superficiem barbæ vestræ: Hoc enim mulieribus decens » Lenit. 21.
creator Deus statuit, viris indecorum esse iudicauit. Tu verò hæc faciens, & vt tibi » placeas legem violans, in odio eris apud Deum, qui creauit te secundum imaginem » suam. Si igitur cupis Deo placere, contine te ab omnibus quæ odit ipse, & nihil facias, quod animo eius displiceat.

Quòd non oportet esse curiosum de ijs, qui malè viuunt, sed proprio operi inuigilare. *Cap. V.*

B NOLI quasi peruolare, discurrere, & vagari per plateas intempestiuus speculator eorum qui perditè viuunt: sed arti tuæ, & operi tuo incumbens, quære vt facias quæ sunt Deo accepta, & Christi sermones in memoriã reuocans, assiduè meditare. Inquit enim scriptura, In lege eius meditaberis die, ac nocte: scilicet, cũ in agro ambulas, cum domi sedes, cùm in lectulo cubas, cùm manè surgis: vt in omnibus intelligas. Quòd si diuitijs abundas, & vt te sustentes arte, opus non habes, no li circumcursare, & intempestiuè obambulare. Psalm. 1.

Quos scripturæ libros legere oporteat. *Cap. VI.*

C SED siue ad fideles, & eiusdem sententiæ homines accedis conferens cum ijs, vitalia verba loquere: sin minus accedis, intus sedens percurre legem, Reges, Prophetas, psalle hymnos Dauid, lege diligenter Euangeliũ, quod est horum complementum.

Quòd oportet abstinere ab omnibus exteris libris. *Cap. VII.*

ABSTINE te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis Prophetis? quæ quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas gentium fabulas confugias? Nam Historica percurrere cupis, habes Reges, si Sophistica, & Poetica, habes Prophetas, & Iob, & Prouerbiorũ auctorem, in quibus omnis Poeticæ, ac Sapientiæ accuratã rationem inuenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quòd si cantilenas D cupis, habes Psalmos: si rerũ origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta, gloriosam Dei legem. Ab omnibus igitur externis, & diabolicis libris vehementer te contine: veruntamen legem quoque perlegens, inducta illa, atque adiecta, quæ appellantur, reijce. Quòd si non omnia, at quædam, quæ sunt in traditionibus seniorum, Deuteroses quæ appellantur Solùm autem historiæ causa illa lege, vt cognoscas, & glorifices Deum, qui te à talibus, ac tantis vinculis liberauit. Habeas autem præ oculis ad cognoscendum quid sit naturalis lex, quid sint traditiones, & illa inducta, atque adiuncta, quæ in deserto ijs, qui vitulum conflauerunt, sunt imposita. Lex enim est, id quod locutus est Dominus, antequàm populus in Idololatriam incideret, & vitulum conflatilem faceret illum Aegyptiorum Apim: Hoc est Decalogus. Quæ verò illis peccantibus vincula accesserunt, illa tibi ne attrahas: Saluator enim noster nullam aliam ob causam venit, nisi vt saluaret reos reseruatæ iræ, & impleret legem, & Prophetas, & vincula adiecta humanarum traditionum, &

inductorũ,vel solueret,vel mutaret.Ideo inuitãs nos dicebat,Venite ad me omnes, E
Matth. 11. qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos.Tu ergo perlegens legem consentaneam Euangelio,& Prophetis,lege etiam Reges,vt intelligas quot Reges iustè vixerũt,eos à Deo auctos fuisse,& ijs promißionẽ vitæ æternæ apud ipsum permãsisse. Quot verò Reges à Deo defecerunt, rebellione sua breui tẽpore interijsse, iusto iudicio Dei,& vita eius priuatos fuisse,pro requiete æternum supplicium consecutos. Hæc cùm leges,multum fide auctus ædificaberis in Christo, cuius corpus, & membrum existis. Inambulans autem in foro, & lauare volens, vtere virili balneo,ne si nudatum corpus tuum mulieribus turpiter aperueris,at speciem viris nõ conueniẽtem aspexeris,vel irretitus inueniaris,vel ipse in te irretitas mulieres, quæ tam facilè capiuntur.Caue igitur ab ijs ne laqueis impedias animam meam.

De Mulieribus malis. *Cap. VIII.*

F

Prouer.7. DICAMVS enim in sapientia quid dicat sanctus sermo. Fili custodi sermones meos,præcepta mea reconde tibi, dic sapientiæ sororem esse,& prudentiam amicam acquire tibi, vt custodiat te à muliere extranea,& mala,si te verbis blandis adoriatur.Nam à fenestra domus suæ prospiciens in plateas, quem viderit ex filijs insipientibus adolescentulum,vecordem prætereuntem in foro,in biuijs domus suæ,& loquentem in tenebris vespertinis,quando quies nocturna fuerit, & caliginosa: mulier autem occurrit illi, ornatu meretricio ad faciendum iuuenem euolare à corde: vaga autem est,& dissoluta: domi non quiescunt pedes sui. Nam modò foris vagatur,modò in plateis per omnes angulos insidiatur. deinde, apprehẽsum osculata est eum,& impudenti vultu affata est eum.Hostia pacifica mihi est,hodie reddo vota mea,idcirco exij obuiam tibi, desiderans faciem tuam, inueni te:intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus ex Aegypto, asperfi cubile meum croco, domum meam cinnamomo: veni, & fruamur amicitia, donec illucescat dies: veni, & G implicemur amore. & reliqua,quibus subiungit: Decepit illum multus sermo,& la queis labiorum protraxit illum. Ipse autem sequitur eam delinitus. & rursus dicit,
Prouer.5. Noli attendere mulieri prauæ: mel enim stillat à labijs mulieris fornicarię,quod bre ui tempore impinguat guttur tuum.Postea amarius felle inuenies,& acutius gladio ancipiti.Et rursum,Fuge,& ne moreris,neque figas oculum tuum in illam: multos enim vulnerans percußit,& innumerabiles sunt,quos interfecit.Quod si non feceris,mutaberis,inquit,in nouissimis tuis,quando consumentur carnes corporis tui, & dices, Quomodo odio habui doctrinam, & redargutiones iustorum declinauit cor meum? non audiui vocem erudientis me,& docenti me non accommodaui aurem meam:propemodum factus sum in omni malo.Ne pluribus testimonia producamus.Quòd si aliqua omisimus,sapientes ipsi vobis legentes bona,ex sacris scripturis confirmemini, fugientes omnia praua, vt sancti requiamini in vita æterna apud H Deum.

De subiectione mulieris studiosæ erga virum suum, & temperatæ. *Cap. IX.*

MVLIER subdita esto viro tuo: quoniam caput mulieris vir est. viri ambulantis in via iustitiæ, caput est Christus: Christi caput est Deus,& Pater eius.Igitur post omnipotentem Deum nostrum,& Patrem præsentis,& futuri sæculi dominum, omnis spiritus, & omnis virtutis creatorem,& post dilectum eius filium Dominum nostrum Iesum Christum,per quem gloria Deo,time tuum virum ô mulier, & reuerere,illi soli placere studens,illi obsequens in ministerijs tuis: vt in te beati-

ficetur

A ficetur vir per Sapientiam, dicentem per Solomonem hæc verba, Mulierem fortem
quis inueniet? æstimabilior est lapidibus preciosis. Quæ talis est confidit in ea vir su-
us, talis spolijs non indigebit. Operatur enim viro bona omnibus diebus vitæ suæ,
ducens lanam & linum: fecit vtilia manibus suis. Facta est quasi nauis mercaturam
faciens, de longè congregans victum suum. Et surgit de nocte, deditq; cibaria do-
mui, & opera ancillis. Considerans agrum, emit eum, & de fructibus manuum sua-
rum plantauit possesionem. Accingens lumbos suos sustulit brachia sua, & gusta-
uit quod bonum est operari, & non extinguitur lucerna eius in tota nocte. Cubi-
tos suos extendit ad vtilia, manus suas firmat ad fusum. Manus suas aperuit paupe-
ri, & palmam extendit mendico. Non curat de ijs, quæ sunt domi vir eius: omnes
enim qui apud eum sunt, vestiuntur stolis duplicibus. Chlamydes fecit viro suo: ex
bysso, & purpura vestimenta. Conspicuus in portis vir eius quando sedet in con-
sessu cum senioribus habitantibus. Sindones fecit, & vendidit Phœnicibus, cingu-
B la Chananæis. Gloriam & honorem induit, & gauisus est in diebus nouissimis. Os
eius aperuit sapienter, & opportunè, & ordinem misit linguæ suæ. Augustæ sunt se-
mitæ domus suæ, & panem ociosum non comedit. Aperuit os suum sapienter, &
conuenienter. Lex misericordiæ in lingua eius. Surrexerunt filij eius, & ditatam
laudauerunt eam: & vir laudauit eam: multæ filiæ possederunt diuitias: multæ fe-
cerunt virtutem. Tu autem supergressa es, & superasti omnes. Falsa gratia, & vana
pulchritudo mulieris ne sit tibi: mulier etiam pia benedicitur, & timens Deum ipsa
laudatur. Date ei de fructibus labiorum eius, & laudatur in portis vir eius. Et rur-
sum, Mulier fortis corona viro eius. Et rursum, Multæ mulieres ædificauerunt do-
mum. Didicistis qualia encomia mulier temperata, & viri studiosa capit à Domino
Deo. Si fidelis, & grata Deo cupis esse ô mulier: noli te ornare, vt placeas alienis vi-
ris, & meretricum plicaturas, vestitus, calceamenta imitari, ad alliciendum eos, qui
huiusmodi rebus tenentur. Nam quanquàm tu non peccandi studio hoc nefas com
C misisti, sed tantùm cultus causa, tamen non ideo effugies pœnam, quia illo ornatu
coëgisti aliquem, vt ad te concupiscendum induceretur. neque adhibuisti cautio-
nem, vt neque tu in peccatum incideres, neque alij in scandalum. Quòd si tu quoq;
peccabis, laxata libidine, & tu deliquisti, & illius animæ rea facta es. deinde cùm in
vno peccaueris, veluti in desperationem adducta, in alio rursum delinques, vt quæ
omnem sensum doloris amiseris, quemadmodum affirmat diuinus sermo, Impius *Prouer. 18.*
cùm in profundum malorum venerit, contemnit: aduenit ei tristitia, & opprobriũ.
Talis enim mulier deinde, vltrà modum saucia, illaqueat animas insipientium. Vi-
deamus igitur quomodò triumphum agat de talibus diuinus sermo, Odi supra mor *Eccle. 7.*
tem mulierem, quæ est laqueus, & plaga animæ. Ligatæ sunt manus eius. Et alibi, *Prouer. 11.*
Quasi inauris aurea in naribus suis, sic mulieri insipienti pulchritudo. Et rursum, Si- *Prouer. 25.*
cut in ligno vermis, sic perdit viros mulier malefica. Et rursum, Melius est habitare *Prouer. 21.*
in angulo aperto, quàm cum muliere procaci, & contentiosa. Nolite igitur imitari
D vos tales mulieres cùm sitis Christianæ. Si verò fidem seruare velis viro tuo, stude vt
illi tantùm placeas. In plateis verò caput tuum vela. Nam si te texeris, ab aspectu tui
arcebis curiosos. Noli depingere os tuum, quod fecit Deus. nihil est enim in te, quod
ornatum desideret. quoniam omnia, quæ fecit Deus, erant valde pulchra: accessio
autem ornamenti in pulchro est importuna, & artificis laudem dedecorat. Demis-
sis oculis viam tuam ingredere, obuoluto capite, quemadmodum decet mulieres.

Non debere mulierem lauare vnà cum viro. Cap. X.

DEVITA confusam vnà cum viris in balneo lotionem. multa enim sunt retia mali. Mulier fidelis cum viris ne lauet: nam si contegit faciem, vt ab alienorum virorum aspectu os suum verecundè occultet, quomodò nuda cum viris talis mulier in balneum intrabit? Muliebre si sit balneum,

Hæc duo ad verba ordinatè & modestè, vsurpauit. S. Ignat. ad Heronem.

cum pudore ordinatè, & modestè lauet, neque superfluam lotionem faciat, neque multam, neque frequentem, neque in meridie, sed si fieri potest, neque de die. Hora sit tibi constituta balneo decima. Oportet enim te, fidelis, cùm sis, omni occasione, & vndique superuacaneam oculorum sedulitatem declinare. E

De contentiosa, & procaci muliere. Cap. XI.

S. Ignat. ad Trall. Isaiæ 55.

CONTENTIONEM verò tuam aduersus omnes, maximè verò aduersus virum præcide, fidelis cùm sis, ne vir tuus si infidelis fuerit, vel gentilis, propter te offensus, Deum blasphemet, & tu illius væ hæreditatem apud Deum adepta reperiaris. Væ enim, inquit, ei, propter quem nomen meum blasphematur inter gentes. Quòd si fidelis vir tuus fuerit, cogetur tanquàm scripturarum peritus dicere verbum, quod in Sapientia inuenitur scriptum, Melius est habitare in deserto, F quàm cum muliere procaci, & contentiosa. Quare mulieres per pudorem, & mansuetudinem, religionem ostendite in conuersionem, & exhortationem fidei externis omnibus, siue mulieribus, siue viris. Et si his paucis admonitas instituimus vos sorores, & filiæ, & membra nostra, ipsæ quoque tanquàm sapientes absque vllo vitæ probro permanete. Quærite vt disciplinam cognoscatis, per quam poteritis ad Domini nostri regnum bona ipsius voluntate peruenire, & requiescere.

Prouer. 22.

CONSTI-

A CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE

LIBER SECVNDVS.

De Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. Cap. I.

B DE EPISCOPIS audiuimus à Domino nostro, Pastorē, qui constituitur Episcopus per Ecclesias in omni parœcia oportere esse sine crimine, in quem nō cadat reprehensio, expertem omnis iniquitatis hominum, non minorem annis quinquaginta, quod quodāmodò in hac ætate iuueniles perturbationes, & externas calumnias superauit aduersus blasphemias, quæ multis à quibusdam falsis fratribus infligūtur, qui non norunt verbum Dei, quod est in Euangelio, Qui locu- *Matth. 12.*
» tus fuerit verbum ociosum, reddet de eo rationem Domino in die iudicij. Et rursus,
» Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sit igitur, si fieri potest,
» eruditus, & peritus in scientia verbi conuenienter ætati. Quòd si in parua parœcia grandior natu aliquis non reperitur, qui testimonio probatus, & sapiens in Episcopum constitui possit, iuuenis verò ibi est, testimonium habens eorum, quī cum eo vixerunt, Episcopatus munere illum dignum esse, in mansuetudine, & modestia senectutē præ se ferens, & probatus talium testimonio cōmendetur, is cōstituatur in
C pace. Nam Solomon duodecimum agens annum, in Israele regnauit, & Iosias octo *3. Reg. 6.*
annos natus regnauit in iustitia. Item Ioias in septimo anno præfuit populo. Quare *2. Para. 34.*
quanquam iuuenis, at mitis esto, timidus, & quietus. quoniam per Isaiam Dominus *2. Para. 23.*
Deus inquit, Ad quem respiciam nisi ad humilem, & quietum, & timentem sermo- *Isaia 66.*
» nes meos per omnia? Item in Euangelio hoc modo, Beati mites, quoniam ipsi hære- *S. Ignat. ad*
» ditabunt terram. Sit verò & misericors, quoniam rursus dictum est, Beati misericor- *Trall.*
» des, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sit etiam bonæ conscientiæ: omni *Matth. 5.*
malitia, atque improbitate vacuus: quoniam rursum dictum est, Beati mundo cor-
» de, quoniam ipsi Deum videbunt.

Qualem oporteat esse Episcopum, & reliquos Clericos. Cap. II.

D SIT igitur sobrius, temperans, moderatus, constans, placidus, nō violentus, non percussor, sed æquus, non contentiosus, non auarus, non neophytus, ne in superbiam elatus, in iudicium, & in laqueum incidat diaboli: quoniā omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Talem verò oportet esse Episcopum, qui sit vnius vir vxoris, quæ quidem semel nupserit. Bene suæ domui præsideat. Sic enim probetur, cùm ordinationem capiens in Episcopatus loco collocatur, si sit honestus fidelis, moderatus, si vxorem honestam habeat, vel habuerit: si filios religiosè educatos, & in disciplina Domini institutos produxerit, si domestici venerabiliter, reuerenterq́; omnes illi obediunt. Nam si secundum carnem propinqui dissident ab eo, & parere ei nolunt, quónam modo, qui extra domum propinqui futuri sunt, ei parebunt? *1. Timo. c. 3* *Luca 14.*

E

In quibus oporteat probari propositum Episcopum. Cap. III.

Luce 21. PROBETVR igitur an vacet omni culpa in ijs, quæ ad communis vitæ vſum pertinent. Scriptum eſt enim, Exquirite diligenter aſſumēdum in ſacerdotium. Sit igitur expers iræ, quoniam, inquit Sapientia: Ira, ſapientes perdit. Sit miſericors, non illiberalis, charitate præ-

Ioan. 13. ditus: quoniam dicit Dominus, In hoc cognoſcent omnes, quòd mei diſcipuli eſtis, ſi diligetis vos inuicem. Sit facilis ad communicandum, ſtudioſus viduarum, hoſpitalis, promptus ad ſuppeditandum, ac miniſtrādum paratum ſe exhibens, ſine pudore inſeruiens, noſcens quiſnam dignior ſit, vt accipiat.

F

Quòd non oportet ſingulis viduis ſuppeditare, ſed aliquando nupta præponenda eſt: & quòd voratori, ebrio, inerti, non eſt miniſtrandum. Cap. IIII.

NAM ſi quæ vidua ſit, quæ poſſit ſibi neceſſarios vitæ vſus parare, alia verò ſit non vidua, ſed tamen quæ vel propter morbum, vel propter alendos filios, vel propter manuum imbecillitatem egeſtate laboret, in hanc potius manum porrigat. Si quis verò helluo, ebrioſus, iners, inopia rerum vitæ neceſſariarum prematur, non eſt is ſubſidio dignus: neque verò Dei Eccleſia. Scriptura enim de ijs inquit,

Prouer. 19. Quoniam abſcondens piger manum ſuam in ſinu, non poterit admouere ipſam in

Eccleſ. 4. os ſuum. Et rurſum, Piger comprehendit manus ſuas, & comedit carnes ſuas. Om- G

Prouer. 23. nis enim ebrius & fornicator mendicabit, & induetur ſciſſa, & lacera ſomnolen-

Ignat. ad tus. Et alibi, Si dederis ad phialas, & calices oculos tuos, poſtea ambulabis nudior

Tharſen. piſtillo. Verè enim pigritia mater eſt famis.

Quòd oportet Epiſcopum non eſſe acceptorem perſonarum in iudicando, & moribus moderatum, & victu frugalem. Cap. V.

NE ſit autem Epiſcopus acceptor perſonarum, neque diuitem reuereatur, vel aſſentetur ei, præter id quod decet, neque pauperem contemnat, vel opprimat. Non accipies enim, inquit Deus Moſi, perſonam diuitis: ne- H

Exod. 23. " que pauperis miſereberis in iudicio, quoniam domini iudicium eſt. Et

Deuter. 16. rurſum, Iuſtè perſequeris iudicium. In cibo & potu frugalem, & parcum ſe præbeat Epiſcopus, vt poſſit ſobrius eſſe, dum corripit homines carentes diſciplina, nec " ſit ſumptuoſus, nec delicatus, nec voluptuoſus, neque bonorum ciborum vorator. Sit autem patiens, longanimis in admonitionibus, copioſus in docendo, meditatione, ac ſtudio inuigilans in Dominicis libris, nimius in lectionibus, vt ſcripturas diligenter exponat. Euangelium interpretur conuenienter Prophetis, & legi. Interpretationes ex lege & Prophetis procedant ad conuenientiam, & ſimilitudi-

Ioan. 5. nem Euangelij. Ait enim Dominus, Scrutamini ſcripturas, quoniā ipſæ teſtimoniū perhibent de me. Et rurſum, De me enim Moſes ſcripſit. Præ omnibus autem diſcriminator bonus ſit, legem, & traditiones diuidens, ac demonſtrās, quæ ſit lex fideliū, & quod ſit vinculum infideliū, ne quis in vincula incidas. Attende igitur diligenter verbo,

A verbo, ô Episcope, vt quatenus fieri potest, omnia ad verbũ interpreteris. Et in multa doctrina abundè nutrias, & illumines populum tuũ illuminatione legis. Immittite, enim, inquit Deus, ipsis lumen scientiæ, quòd adhuc tempus est.

Quòd Episcopus non debet esse turpis lucri cupidus, nec fideiussor, neque Aduocatus. Cap. VI.

NE quærat Episcopus turpe lucrum, maximè in gentibus, detrimẽtum patiatur potiùs, quàm inferat: ne sit iniuriosus, nec rapax, nec expilator, nec diuitiarum cupidus: ne inopes odio habeat, ne sit loquax, ne falsum testimoniũ dicat, ne sit iracũdus, ne cõtentiosus, ne vitæ negotijs impediatur, ne fideiubeat pro vllo, nec sit aduocatus in pecuniarũ litibus, ne sit ambitiosus, nec duplicis mentis, neq; bi-
B linguis, neq; ad calumniam, neq; ad detrahendum præbeat aures, ne sit hypocrita ad festa gentium ne accedat, vanis deceptionibus non vtens, ne sit cupidus, nec auarus: quoniam hæc omnia infesta Deo sunt, & dæmonibus amica. Hæc omnia Episcopus laicis confirmando denunciet, inducens eos, vt eius mores imitentur. Timoratos enim, inquit, facite filios Israel. Sit sapiens, humilis, præceptor in disciplinis Domini, bonæ mentis, qui abrenunciauerit omnibus, quæ sunt in vita, malis studijs, & omnibus ethnicis cupiditatibus. Sciat bene præcipere, sit acutus in cognoscendis malis, ijsq; vitandis: amicus omnibus, iustus, iudicio præditus. Et denique quæcunque bona in hominibus reperiuntur, ea Episcopus in se possideat. Quoniam si vacauerit iniustitia Pastor, proprios discipulos coget, & consuetudine sua compellet, vt suarum actionum digni imitatores existant, vt inquit quodam in loco Propheta, Et erit sicut sacerdos, sit & populus. Etenim Dominus noster, & magister Iesus Christus filius Dei, incœpit priùs facere, & postea docere, vt inquit Lucas, Quæ incœpit *Isaia 24.*
C Iesus facere, & docere. Propterea dicit, Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Dei. Speculatores enim oportet vos Episcopos fieri populo: quoniã & vos speculatorem habetis Christum. Igitur efficiamini vos quoq; boni speculatores populo Dei: quoniam ait Dominus per Ezechielem, Speculatorem dedi te domui *Ezech. 33.* Israel, & audies de ore meo verbum & custodies. Et annunciabis eum ex me, dicente me iniquo, Morte morieris, & non locutus fueris, vt auerteres iniquũ ab iniquitate sua. Iniquus ille in iniquitate sua morietur, & sanguinem illius de manu tua requiram. Tu verò si annunciaueris iniquo, vt auertatur à via sua, & nõ fuerit auersus, ipse in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberasti. Similiter si gladius belli venerit, & constituerit populus speculatorem ad custodiam, & videns eum venientem non indicauerit, & ceperit animam, anima quidem peccato ipsius capta est, sanguis verò de manu speculatoris requiretur, quoniam non significauit tuba. Si autẽ significauerit buccina, & non cauerit, qui audiuit, & venerit gladius, & ceperit eum, san-
D gui ipsius erit super ipsum, quoniam non cauit audiens buccinam: qui verò cauit, animam suam liberauit, & speculator, quoniam significauit, vita viuet. Gladius est iudicium: tuba sacrum Euangelium: speculator, constitutus in Ecclesia Episcopus, quẽ oportet annunciantẽ contestari, & cõfirmare de iudicio. Nisi annũciaueritis, & contestati fueritis populo, in vos peccatũ ignorantiũ recidet. Ideo carentes disciplina admonete, & redarguite cũ libertate, ignorantes docete, scientes confirmate, errantes reducite. Eadem de ijsdem rebus dicentes, non peccabimus fratres. Nam ex frequentibus sermonibus verisimile est, aliquos pudore deterritos, quanuis semel aliquid boni facturos, & mala declinaturos. Inquit enim per Prophetam Dominus, *Ezech. 2.* Contestare ipsis hæc, fortè audient vocem tuam: & rursum, Si fortè audiant, si fortè *Ezech. 3.* quiescãt. Et Moses dicit populo, Si auribus audiueris Dominũ Deũ, & feceris bonũ & *Exod. 15.* rectũ in oculis eius. Et rursum, audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est. Et Dominus *Exod. 20.* in Euãgelio sæpe inculcat illud, Qui habet aures audiẽdi, audiat. Et sapiẽs Salomon *Luca 8.*

 dicit,

Prouer.1. dicit, Audi fili disciplinam patris tui, & ne abijcias legem tuæ matris. Atque hucusque quidem non audiuerunt: nam cum audire viderentur, perperàm audiuerunt, relinquentes vnum, ac solum verum Deum, in perniciosas, & graues hæreses inducti, de quibus alio loco dicemus. E

Qualem oporteat esse initiatum. *Cap. VII.*

COGNITVM autem sit vobis, charissimi, quòd baptizati in mortem Domini Iesu, ampliùs peccare non debent. Nam vt mortui peccádi potestate sunt priuati, sic qui commoriuntur Christo, peccandi consuetudinem amittunt. Quare non credimus, fratres, eum, qui lauacrum vitæ est adeptus, póstea iniquorum flagitia facturum: qui verò post baptismum peccauit, nisi peccati dolore sit affectus, & delictis finem faciat, condemnabitur in gehennam. F

De eo, qui iniustè accusatur, vel de eo, qui redarguitur. *Cap. VIII.*

SI quis ab Infidelibus per calumniam accusetur, eo quòd vnà cum eis flagitiosè non viuat, sciat quòd talis beatus apud Deum censetur,
Matth.5. quemadmodum in Euangelio Dominus dicit, Beati eritis cùm exprobrauerint vobis, vel persecuti vos fuerint, vel dixerint contra vos omne malum verbum, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis. Si quis igitur blasphemiã patiatur in re falsa, is beatus est existimandus. Dicit enim Scriptura, Vir reprobus intentatus apud Deum. Quòd si quis aliquam rem iniquam egisse conuincatur, is non modò sibi obfuit, sed etiam communi Ecclesiæ corpori, & doctrinæ blasphemiam intulit. Quasi non facientibus nobis illa, quæ bona esse dicimus, & arguemur à Domino: Quoniam dicunt, & non faciunt. Vnde tales verè conuictos, & redargutos G
Matth.23. vitabit cum libertate Episcopus, si mores non mutauerint.

Quòd integrum oportet esse Episcopum. *Cap. IX.*

NON solùm enim offensione vacare Episcopũ oportet, sed etiam acceptorem non esse personarum, in bonitate corrigentem peccatores. Quòd si ipse non bona conscientia præditus, personis gratificatus fuerit, propter turpem quandam & quæstuosam munerum perceptionem parcet impiè peccanti, permittens eum in Ecclesia manere, negligens diuinam illam, & dominicam vocem dicentem,
Exod.32. Iustè quod iustum est persequeris, non accipies personam in iudicio, non iustifica- H
Deut.16. bis impium, non capies munera propter animam: munera enim obcæcant oculos sapientum, & euertunt verba iustorum. Et in alijs inquit, Educite malum de vobis.
Ioan.5 Et Solomon dicit in Prouerbijs, Eijce pestilentem de consilio, & exibit cum eo
Prouer.22. contentio.

Quòd Episcopus sine iudicio parcens peccatoris, est in culpa. *Cap. X.*

HIS igitur rebus non attendens, incõsideratè parcet, cui debetur pœna. Quod Saul fecit in Agag, & Heli in filijs, qui nõ nouerãt Dominũ, qui tales est, prophanauit propriã dignitatem, & Dei Ecclesiam, quæ sua parœcia cõtinetur. Iniustus est ille, & Deo, & sanctis hominibus, vt qui causam scandali dederit multis nuper illuminatis, & Catechumenis, atq; ætate iuuenibus, quẽ væ manet, & mola asinaria in

A ria in collo,& profundũ,cui obnoxius factus est. Nã propter omissi iudicij iniquitatem,videntes talem virum sibi præesse,ipsi inter se disceptabunt,lapsique in eundẽ morbum,vnà cum illo interire cogentur, vt populus cum Roboam & cum Core,ij, qui eum adiuuerunt. Quòd si peccator cernet Episcopum,& Diaconos criminis expertes, & gregem purgatum, primùm non audebit per contemptum in Ecclesiam intrare,perculsus conscientia. Quòd si id nihili faciens ingredietur, continuò refutabitur,vt Ozar cùm arcam attrectasset, & vt Achar in furto muneris, & vt Giezi in pecunijs Naaman:& statim pœnas dabit,vel correptus à Pastore in pœnitentiam reducetur. Circumspiciens enim omnes sigillatim,& in nullo maculam inueniens, neque in Episcopos, neque in populo sibi subiecto pudore affectus cum multis lachrymis egredietur,pacificè commotus,& grex relinquetur purgatus: ille verò ingemiscet in conspectu Dei,& pœnitentiam aget de ijs quæ peccauit,& habebit spem,grexque totus cernens illius gemitum, admonebitur, quòd peccator, si pœnitentiam egerit,non perit. 2.Reg.6. Iof.7. 4.Reg.5.

B

Quomodo oporteat Episcopum iudicare eos, qui peccant Cap. XI.

VARE, ô Episcope, stude mundiciei operum excellere, cognoscens locum ac dignitatem tuam,tanquam locum Dei obtinens,eo quòd præes omnibus Dominis,sacerdotibus,Regibus,Principibus,patribus, filijs,magistris,atque subditis simul omnibus. Sicque in Ecclesia sede cùm sermonem facis, vt potestatem habens iudicandi eos, qui peccauerunt: quoniam vobis Episcopis dictum est, Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum in cœlo, & quodcunque solueritis super terram,erit solutum in cœlo. Matth. 18.

C

Doctrinam, quomodo oporteat se gerere cum pœnitentibus, & huius rei exempla varia. Cap. XII

VDICA igitur, ô Episcope cum potestate,tanquam Deus, sed pœnitentes recipe. Deus enim,misericordiarum Deus est. Increpa peccantes, admone eos qui non conuertuntur, hortare stantes vt perseuerent in bonis, pœnitentes recipe: quoniam Dominus Deus cum iureiurando promisit remissionem se concessurum pœnitentibus de ijs, quæ peccauerunt. Dicit enim per ipsum Ezechiel, Dixi eis: Viuo ego dicit Dominus Adonai. Si voluero mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua mala & viuat. Conuertimini igitur à vijs vestris malis, & vt quid moriemini domus Israel? Hic sermo fiduciam dedit peccatoribus, vt si pœnitentiam egerint,salutis spem habeant,ne aliquando sensu doloris amisso,se tradant iniquitatibus sed habentes spem salutis, conuersi clament ad Deum pro peccatis suis, & pœnitentiam agant ex corde. Paul. 2. ad Corinth.

D

Quòd oportet fugere experientiam peccatorum. Cap. XIII.

OS verò, qui non peccauerunt, tales manere oportet, neque descẽdere ad experientiam peccatorum, ne opus habeant dolere, tristitia gemitu pro remissione. Quid enim scis homo cum peccasti, si vnum diem victurus es in hac vita, vt pœnitentiam agere possis? quoniam incertus est tuus è vita discessus,& in peccato morienti, nulla pœni-

Psalm. 6. tentia relinquitur vt inquit per Dauid, In inferno quis confitebitur tibi? Oportet E
Prouer. 24. igitur paratum esse in bonis, vt sine tristicia illud iter peragamus. Propterea horta-
tur diuinus sermo per sapientem Solomonem dicens, Tibi præpara in exitum ope-
Matth. 25. ra tua, & para in agrum ne desit nobis aliquid ex bonis: quemadmodum quinque in Euangelio virginibus ꝑpter stulticiam defuit pietatis oleum, & extinctis diuinæ cognitionis lampadibus, expulsæ sunt à sponso. Propterea securus manet omnis, qui vitæ suæ parcit, & perseuerat sine peccato, vt iustitias à se prius peractas, sibi conser-
Exod. 23. uet. Tu igitur ita iudica tanquam Deus iudicium exercens. Iudicium enim, inquit, Domini est. Primùm igitur potestate reum iudica, deinde cum misericordia, humanitate, & indulgentia eum concilia, promittens ei salutem, si morem mutauerit,
Lucæ. 15. & ad pœnitentiam redierit. Pœnitentem corripiendo recipe, memor Domini dicentis, Quod gaudium fit in Cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente.

De dicentibus recipiendum non esse pœnitentem. Cap. XIIII. F

Psalm. 73. Ierem. 8. & eandem habet sententiã Ignat. ad Ephe.

SI pœnitentem non receperis, insidiatoribus trades, oblitus Dauid dicentis, Ne tradas bestijs animam confitentem tibi. Ideo inuitans ad pœnitentiam Ieremias inquit, Non cadens non resurgit, vel se conuertens non cõuertitur? Quoniam conuersus est populus meus conuersione audaci, & deuicti sunt in electione ipsorum. Conuertimini, qui elongati estis, & ego medebor cõtritionibus vestris. Recipe igitur pœnitentem, sine vlla dubitatione omnino, neque impediaris ab ijs, qui crudeliter dicunt, non oportere cum ijs coinquinari, neque sermonis communionem habere. Hæc enim consilia sunt hominum ignorantium Deum, atque eius prouidentiam de agrestibus beluis, ferisque indomitis. Non enim vident quòd o- G
Eze. 18. portet non communione sermonis cauere à peccatoribus, sed operis. Iustitia enim
Eze. 14. iusti super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit. Et rursum, Terra si peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricationem, & extendam manum meam in illam, & conteram super eam virgam panis, & immittam famem, & exterminabo ab ea hominem, & iumentum. Et si fuerint tres viri in medio eius, Noë, Iob, & Daniel, ij in iustitia sua saluabunt animas suas, dicit Dominus Adonai. Manifestè declarauit Scriptura, quod iustus si vixerit cum iniquo, non perit cum eo. In hoc enim Mundo iusti, & iniusti vnà congregantur societate vitæ, non sanctitatis, neque in hoc pec-
Ignat. ad Philadelph. cant sancti. Imitatores enim sunt patris sui, qui est in Cœlo, qui Solem suum oriri
Matt. 5. facit super iustos & iniustos: & pluit super bonos & malos, & nullum ex hoc periculum imminet iusto: nam in stadio & victores cernuntur, & victi, in corona soli,
2. Timo. 2. qui generosè certauerunt. Nemo verò coronatur, nisi qui legitimè certauerit. Vnus-
Genes. 7. quisque de se confitebitur, & non perdet Deus iustum cum iniusto: quoniam apud H
Gene. 19. eum expers peccati vita immunis est à supplicio: nam nec Noë aqua obruit, neque
Iosue. 2. Lot incendio consunpsit, neque Raab vna cum alijs interemit.

Quòd nemo pro alio punitur, sed vnusquisque pro se rationem reddit. Cap. XV.

QVOD si scire vultis ea quæ nobis euenerunt. Iudas cùm esset nobiscum accepit sortem ministerij eam, quam nos accepimus, & Simon Magus accepit sigillum in Domino. Sed vterque cùm se prauum ostendisset, alter suffocatus est, alter contra naturam volans attritus est. Et in arca Noë, & filij eius erant, sed solus Cham improbus repertus, in filio pœnas dedit. Quanquam parentes pro filijs non puniuntur,

A niuntur, neque filij pro parentibus neque serui pro Dominis,neq; propinqui pro propinquis,neque amici pro amicis,neque iusti pro iniustis, sed vnusquisque de suis operibus rationem est redditurus. Nam neq; Noë pro Mundo pœnas pendit, neque Lot pro Sodomitis igne flagrauit,neque Raab pro Ierichuntijs interfecta est,neque Israël pro Aegyptijs. Non enim cohabitatio condemnat iustos cum iniustis,sed eiusdem propositi, ac voluntatis consensio. Non oportet igitur ad cædem paratis, nec ijs,qui odio homines habent,neq; criminum studiosis, & per occasionem mortem inferentibus,mentem adhibere:alius enim pro alio mortem non subit,sed propriorum peccatorum catenis vnusquisq; constringitur, & ecce homo & opus eius.

Quòd oportet infirmis in fide, opem ferre. Cap. XVI.

B OPORTET autem vos opem ferre infirmis periclitantibus, & errantibus, & quoad fieri potest sermonis exhortatione sanare eos, & liberare à morte:non enim opus habent, qui valent, medico, sed qui ægrotant: quoniam non est voluntas coram Patre, vt pereat vnus ex paruulis. Non enim hominum duri cordis voluntatem expendere oporter, sed Dei & Patris cunctorum, quæ est per Christum Dominum nostrum,cui honor in secula. Amen. *Matt.18.*

Quòd non oportet Episcopum obsequi laico seditioso. Cap. XVII.

NON enim est equum,caput cùm sis, ô Episcope,caude obsequi,hoc est,laico homini seditioso in alterius perniciem,sed Deo soli. Imperare enim debes subditis, non parere:nam neque filius imperat patri secundum originis rationem, nec seruus Domino secundum po-
C restaris rationem,neq; discipulus magistro, neq; miles Regi, ita neque laicus Episcopo: nam quod dicitur, Ne videantur cum iniustis consuetudinem habentes,sermonis doctrina quasi contagione inquinari, vel communicare cum eorum peccatis. Ezechiel præcidés hanc improborum suspicionem, *Cap.18.*
inquit:Quid vos dicitis ipsis parabolam hanc in terra Israël? Patres comederunt vuã „
acerbam,& dentes filiorum obstupescunt. Viuo ego dicit Adonai Dominus. Si di- „
cetur in vobis hæc parabola in Israël, quoniam omnes animæ meæ sunt: Quomodo „
anima patris,ita anima filij mei est:anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Vir autem „
qui erit iustus faciens iudicium & iustitiam. Et deinceps exponens reliquas virtutes „
concludit dicens,quòd hic iustus est, vita viuet,dicit Dominus Adonai. Et si genue- „
rit filium pestilentem fundentem saguinem, & in via patris sui iusti non ambulaue- „
D rit. Et subiungens reliqua,quæ sequũtur,tandem infert, Vita non viuet, omnes ini- „
quitates has fecit,morte morietur. Sanguis eius super ipsum erit. Et dicere quòd nõ „
portauit filius iniquitatem patris,& iustitiam ipsius, qui iustitiam,& misericordiam „
fecit, & dices eis, Anima,quæ peccauit,ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatẽ „
patris,& pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super ipsum erit, & iniqui „
tas iniqui super ipsum erit. Et paulò pòst ait, Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fe- „
cerit iniustitiam, secundum omnes iniquitates non recordabuntur: in præuaricati- „
one,quam pręuaricatus est,& in peccato,quo peccauit,in eo morietur. Et post pau- „
ca infert, Cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam fecit, & fecerit iudicium, „
& iusticiam,hic animam suam seruauit, & auertit se ab omnibus iniquitatibus suis, „
quas fecit, vita viuet & non morietur. Et infra, Secundum vias vestras iudicabo vos, „
domus Israël, ait Dominus Adonai. Videte filij nostri charissimi quã misericors cũ „
iusticia sit Dominus & Deus noster,bonus & benignus,qui innocentẽ non absoluit.

reum,

reum & se conuertentem recipit, atque viuificat, non relinquens suspicandi locum E
acerbè iudicare volentibus, ac omnio declinare peccantes, & nullam societatem cum eis habere sermonum consolatoriorum, qui ad pœnitentiam possint inducere. Contra quos Deus per Isaiam inquit Epscopis, Consolamini consolamini populum meum, Sacerdotes loquimini ad cor Ierusalem.

Quod oportet Sacerdotem neq; contemnere peccata, neq; esse promptum ad puniendum *Cap. XVIII.*

Portet igitur vos, ipsum audientes, hortari eos, qui in peccatum inciderunt, & ad pœnitentiam inuitare, & bonam spem inijcere, F
ac non existimare vos delictorum communionem habituros ob charitatem, quæ erga illos ostenditur. Libenter verò pœnitentes admittere, gaudentes illorum causa cum misericordia, & humanitate, iudicantes eos, qui deliquerunt. Nam si aliquem in ripa fluminis ambulantem, & labi incipientem, baculo impuleris, & in flumen deieceris, cui potius manum eras porrecturus, certè occidisti fratrem cum labenti dexteram præbere debeas, ne penitus intereat, vt populus admoneatur, & ne qui peccauit, omnino pereat. Oportet autem te, Episcope, neque contemnere populi peccata, neque „ pœnitentes vitare, ne tanquam imperitus corrumpas gregem Domini, & vile efficias eius nomen nouum, quod est impositum eius populo, & exprobrabitur tibi, sicut „ antiquis pastoribus, de quibus Dominus per Ieremiam dicebat. Pastores multi corruperunt vineam meam, inquinauerunt hæreditatem meam. Et alibi, Contra pastores incitatus est furor meus, contra agnos irascar. Et in alijs, Vos sacerdotes, qui G
vilificatis nomen meum.

Ignat. ad Philad. *Isa.62.* *Iere.12.* *Iere.23.* *Mala.1.*

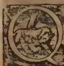
De pœnitentia, & quis sit eius modus, & quomodo rectè peragatur. *Cap. XIX.*

Vm aliquem peccauisse cognoueris, exacerbatus iube eum foras eijci, & exeunte illo exacerbentur diaconi, ac quæsitum detineant extra Ecclesiam, ingressique pro eo te rogent: etenim pro peccatoribus Saluator patrem rogauit, vt in Euangelio est scriptum, Pater dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt. Tunc tu iubebis illum intrare & expendens an pœniteat, & dignus sit, qui in Ecclesiam omnino recipiatur, afflictum illum diebus ieiuniorum pro ratione peccati hebdo- H
madas duas, vel tres, vel quinque, vel septem, dimitte, dicens ei quęcunque conueniunt ad peccatorem corripiendum, & increpatum doce, & admone, vt maneat apud se, & humiliter se gerat, rogetque Deum, vt sit sibi benignus, & dicat, Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quoniam apud te est propitiatio. Nam quiddam huiusmodi inuenit illud, quod in Genesi dictum est Cain. Peccasti, quiesce: hoc est, ne addas. Nam quod eum, qui deliquit, oportet proprij delicti pudore affici, satis demonstrat sermo Mosis pro Maria dictus, quando rogabat vt ei peccatū remitteretur. Ait enim Deus Mosi, Si Pater eius spuisset in faciem illius, nonne verecundia affecta esset? septem dies eijciatur extra castra, & postea ingrediatur. Idem nos facere debemus, & eos qui se peccatorum pœnitere dicunt, segregare per certum tempus secundum proportionē peccati, deinde pœnitentia peracta, recipere tanquam patres filios.

Luc.23. *Gen.4.* *Num.12.*

A *Quod sine reprehensione oportet esse Episcopum, tanquam formam subditorum. Cap. XX.*

VOD si Episcopus ipse in offensione fuerit, quomodo amplius prohibit ad quærendum crimen alicuius? vel ad coarguendum aliquē cùm ob gratificationem personarum, vel ob munerum perceptionem nec ipse, neq; Diaconi bonæ conscientiæ præditi fuerint? Nam cùm Magistratus petit, & iudex capit, nunquam ad finem perducitur iudicium. Quod si cum furibus societatem habeant, & iudicio viduarum non attendant, non poterunt qui Episcopo subsunt. adiuuare Episcopum: dicent enim ei quod est in Euangelio scriptum, Quid aspicis, festucam in oculo fratris tui, trabem verò in proprio oculo non consideras? Caueat igitur Episcopus cum suis Diaconis, vt audiat sermonem huiusmodi, hoc est, ne det occasionem. Matt. 7.
B Nam peccator cùm viderit aliquem similia suorum operum facientem, confirmatur, vt eadem faciat. Deinde improbus ex illo vno occasionē accipiens, cum alijs operatur (quod absit) atq; ita peruertitur ouile. Cùm enim plures sunt peccantes, maior existit improbitas, quę ab illis committitur. Peccatum enim non repressum, fit deterius, & in alios grassatur: Quoniam paruum fermentum totam massam corrumpit, & fur vnus vniuersæ genti fraudem illam inuehit, & muscæ mortuæ corrumpunt vnguenti suauitatem, & Rex si audiat sermonem iniustum, omnes eius ministri fiunt iniusti: sic ouis scabiosa. cum alijs communicat morbum, nisi separentur ab ea oues integræ: & homo pestilens à multis cauendus est: & canis rabidus, nisi coërceatur, periculosus est omnibus, quos attigerit. Si igitur hominem iniquum ab Ecclesia non separemus, faciemus domum Dei speluncam latronum: non enim oportet in peccantibus conniuere, sed coarguere, admonere, vrgere, ieiunijs affligere, vt alijs timorem incutias: Timoratos enim (inquit) facite filios Israel. Oportet enim Episcopum peccatorum prohibitorem per admonitionem effici, iustitiæ scopum, præparatorum à Deo bonorum præconem, & futuræ in iudicio iræ nuncium, ne Dei plantationem ob negligentiam contemnens, audiat quod in Osea dictum est, Quare reticuistis impietatem, & fructum eius vindemiastis Gal. 5. Eccle. 10. Prou. 19 Ose. 10.
C

Quòd oportet Episcopum curare, ne populus peccet, cùm sit eius scopus. Cap. XXI.

MNIVM curam habeat Episcopus, eorum, qui non peccauerunt, vt perseuerent sine peccato, & eorum, qui peccant, vt pœnitentiam agant. Dicit enim Dominus vobis, Videte ne contemnatis vnum ex paruulis istis. Et pœnitentibus remissionem concedere oportet: Matth. 18.
D nam eo ipso quo delinquens, verò affectu dicit, Peccaui in Dominum: respondet Spiritus sanctus, Dominus remisit tibi peccatum: confide, non morieris. Recognosce igitur, ô Episcope, dignitatem tuam, quòd sicut ligandi potestatem accepisti, sic etiam & soluendi. Obtinens igitur soluendi potestatem, recognosce te ipsum, & secundum dignitatem loci tui, in hac vita versare, sciens quòd de pluribus rebus ratio abs te requiretur. Cui enim (inquit) depositum est multum, abundantius repetetur ab eo. Nam peccati expers reperitur nemo, excepto eo, qui propter nos factus est homo: Quoniam scriptum est, Nemo Mundus à sordibus, neque si vnum diem vixerit. Atque ob hanc causam veterum iustorum, & Patriarcharum, vitæ consuetudinesque conscriptæ sunt, non vt ijs exprobremus, cùm illa legimus, sed vt nos pœnitentiam agamus, & bonam spem habeamus nos remissionem consecuturos. Nam in illorum sordibus nostra securitas, & ad monitio cōsistit, quòd veniam obtinebimus. Scriptum est enim, Luc. 12. Iob. 25.

Quis

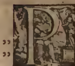
Prouer. 20. Quis gloriabitur castum se habere cor? vel quis confidit mundum se esse à peccato? E Nemo igitur sine peccato viuit. Tu igitur, quoad potes, conare reprehensione carere, & de omnibus sollicitus esto, ne quis propter te scandalum passus pereat. Laicus enim de se solo est sollicitus, tu autem de omnibus, vt qui maius onus habes, & grauius sustines pondus. Scriptum est enim, Et dixit Dominus ad Mosem & Aaron, Num. 18. „ Accipietis peccata sacerdotij. Quare tanquam de pluribus rationem redditurus, de omnibus curam suscipe: ac sanum quidem conserua, peccantem castiga, & ieiunio afflictum remissione releua, & ingemiscentem recipe, omni Ecclesia pro illo rogante, manuque ei imposita permitte, deinde illum esse in ouili. Somnolentos autem & inertes converte, confirma, hortare, cura, sciens quãta merces tibi parata sit, cùm hæc facis, quemadmodum contra quantum periculum tibi immineat, si hæc negligas. Inquit enim negligentibus populum Episcopis Ezechiel, Væ pastoribus Israël, Cap. 34. „ quoniam pascebant semetipsos: non greges pascunt pastores, sed seipsos. Lac comeditis, & lanis induimini, crassum occiditis, oues non pascitis. Quod infirmum fuit, F non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum, non alligastis: quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed in potentia corrigebatis illas, & cum superbia: & dispersę sunt eo quod non esset pastor: & factę sunt in deuorationem omnibus feris syluæ. Et rursum, Et non quæsiuerunt pastores oues meas, & pascebant pastores seipsos, oues autem meas non pascebant. Et paulò pòst, Ecce ego aduersus pastores, & exquiram ego oues meas de manu ipsorum, & cessare faciam eos ne pascant oues meas, & non pascent ampliùs pastores seipsos, & liberabo oues meas de manu ipsorum, & non erunt ipsis in escam. Et subiungit, populo dicens, Ecce ego iudicabo inter ouem & ouem, arietem & arietem. Nũ parum erat vobis quòd pascua bona depascebatis, & reliquias pascuarum conculcastis pedibus vestris, & oues conculcationes pedum vestrorum comedebant? Et paulò pòst subiungit, Et cognoscetis quòd ego Dominus, & vos oues pascuarum mearum. Homines mei estis, & ego Deus vester dicit Dominus Adonai. G

Quòd pastor negligenter se gerens cum ouibus, pœnas dat, & ouis non obediens pastori, punitur. *Cap.* XXII.

AVDITE Episcopi, & audite laici quomodo dicit Deus, Iudicabo inter arietem, & arietem, & inter ouem, & ouem. Et ad pastores dicit, Iudicabimini propter imperitiam vestram, & perditionem ouium. Hoc est, Inter Episcopum & Episcopum iudicabo: & inter laicum & laicum, & inter Principem & Principem. Sunt enim rationales hę oues, & hi arietes, non irrationales, ne fortè dicat laicus, ego ouis sum, non pastor, & nullam rationem mei habeo, sed pastor videbit, & ipse solus de me rationem est redditurus. H Nam quemadmodum si ouis bonum pastorem non sequatur, lupis exponitur ad interitum: ita si malum pastorem sequatur, in euidentem mortem incidit: vorabit enim eam pastor. Quare fugiendi sunt pastores perniciosi.

Quomodo oporteat subditos obedire præsidentibus Episcopis. *Cap.* XXIII.

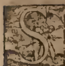

PASTOREM bonum laicus honoret vt Dominum, vt Pontificem Dei, vt Magistrum pietais. Nam qui illum audit, Christum audit: Luc. 10. & qui illum spernit, Christum spernit: qui verò Christum non recipit, non recipit eius Deum ac patrem. „ Nam qui vos audit, inquit, „ me audit, & qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eũ qui

A qui misit me. Item Episcopus laicos, vt filios diligat, fouens ac complectens charitatis studio tanquam oua ad pullos procreandos, vel tanquam pullos in vlnis tenens ad educandas gallinas: omnes admonens, omnes, qui quidem reprehensione opus habent, obiurgans, sed non percutiens, adigens ad pudorem, sed non ad euersionem, castigans ad conuersionem, coarguens ad correctionem, & rectitudinem viæ. Quod est validum conserua, hoc est, quod est firmum, fide securum custodi, populum pacificè pascens: infirmum consolida, hoc est, quod tentationem patitur, admonitione confirma. Aegrotum sana, hoc est, quod laborat ex fide in incertitudine, per doctrinam cura. Fractum alliga, hoc est, quod errauerat, vel quod comminutum, vel disruptum fuerat peccatis in errore viæ, alliga per consolatoriam admonitionem, leuatum delictis & bona spe iniecta recreatum: sic robustum ad Ecclesiam reuoca, reducens ad gregem. Abiectum restitue, hoc est, in peccatis repertum, & in pœnam segregatum, non permittens foris manere, sed apprehendens & conuer-
B tens reduc ad ouile, hoc est, ad populum immaculatæ Ecclesiæ. Quod perierat quære, hoc est, eum qui ob multitudinem peccatorum de salute desperauerat: ne sinas funditus interire eum, qui ob multum torporem atque inertiam, somnolentus factus est, & qui propter grauem somnum, suæ vitæ est oblitus, & à proprio ouili ita longè discessit vt in lupos incideret, tu require, & correptum conuerte, & sobrium esse hortare, atque spem iniice, non permittens illum dicere id, quod à quibusdã dicitur, Quod impietates nostræ in nobis sunt, & in ipsis tabescimus, & quónam modo inuenimus? Si igitur fieri potest, transferat in se Episcopus peccatum, & dicat ei, qui peccauit, Tu modò conuertere, & ego morem debitam tibi, in me suscipio vt Dominus mortem nobis & omnibus debitam, in se suscepit. Nam bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis: mercenarius autem, qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, hoc est, diabolum, & relinquit oues, & fugit, & lupus diripit eas. Intelligere igitur oportet, quòd cùm er- *Ioan. 10.*
C ga peccatores misericors sit Deus, cum iureiurando pœnitentiam promisit. Qui ergo peccat, & promissionem Dei pœnitentiæ ignorat, & longanimitatem, ac patientiam eius nescit: præterea verò sanctas Scripturas eam prædicantes cognitas non habet, vt qui abs te eas non didicerit, is ad interitum ruit: tu verò tanquam pastor beneuolus, & custos bonus, inuestiga numerans gregem, & quod deest, quære, quemadmodum Dominus Deus, & bonus Pater noster, cùm misisset filium suum pastorem bonum, & saluatorem, Magistrum nostrum Iesum, mandauit ei vt relinqueret nonaginta nouem in montibus, vt pergeret ad quærendam errantem, & inuentam, super humeros attolleret, & ad gregem ferret lætus quòd perditam ouem reperisset. Eodem modo te obedientem præbe, ô Episcope, quærens quod perierat, dirigens, quod aberrauerat, reducens quod recesserat: potestatem enim habes reducendi, & absoluendi vulneratos in remissione. Propter te Saluator dicit Paralytico in peccatis, Remittuntur tibi peccata. Fides tua te saluauit, vade in pace. Pax autem, &
D portus tranquillus est, Dei Ecclesia, cui absoluendo peccatores restitue sanos, immaculatos, alacres, studiosos, laboriosos in operibus bonis. Vt peritus & clemens Medicus medere omnibus in peccato errantibus: non enim opus habent, qui valent, medico, sed qui ægrotant. Venit enim filius hominis saluare, & quærere quod errauerat. Quoniam ergo medicus es Ecclesiæ Dei, adhibe medicamentum accommodatum vnicuique ægroto: Omnibus modis cura, sana, saluos restitue Ecclesiæ. Pasce gregem: noli cum superbia præesse tanquam dominans, sed tanquam pastor bonus in sinum congregans agnos, & prægnantes consolans. *Matt. 9.* *Ignat. ad Polyc.* *1. Pet. 5.* *Esa. 40.*

Periculosum esse, reo non audito, iudicare, & pœnam in reum statuere, antequam sermone redargutus sit.
Cap. XXIIII.

V Si autem

IT autem probus, bonus, mansuetus, simplex, verus, non durus, E
non contumax, non immanis, non gloriosus, non misericordiæ expers, non inflatus, non acceptor hominum, non tumidus, non duplex, non illudens populis subiectis, non abscondens ab eis Dei leges, & sermones de pœnitentia, non promptus ad eijciendum, & expellendum, sed cautus: non obiurgator, non præceps, non admittens testimonium contra aliquem sine tribus testibus, ijsque, quorum mores pridē sint testimonio probati, & qui neque inimicitijs, neque inuidia ducantur. Reperiuntur enim multi, qui aliorum malis lætantur, dicaces, triplices linguæ, fratres non odio habentes, operam dantes, vt Christi oues dissipent: quorum sermones si temerè au[...]re voles, disperges tuum ouile, & trades lupis in cibum, hoc est Dæmonibus & pr[a]uis hominibus, sed in figura humana feris, Ethnicis, Iudæis, & hæreticis im-
Ioan.8. pijs. Nam ad expulsum ab Ecclesia, statim accedunt perniciosi lupi, & eum tāquam agnu[m] [de]uorare existimant, suum lucrum illius interitum credentes. Etenim horum F
pater diabolus homicida est. Et qui ob temeritatem iudicij tui iniustè damnatus est, mœ[s]titia affectus, & imbecillitate animi oppressus, vel ad gentes transfugiet, vel hæresibus impedietur, & omnino ab Ecclesia atque à spe in Deum abalienabitur, & implicabitur impietati: tuque illius interitus reus efficieris. Non enim est æquum promptum esse ad eijciendum peccatores, tardum ad recipiendum reuertentem, &
Prou.1. paratum ad abscindendum, durum ad ægrotos curandum. Nam te talibus diuina Scriptura dicit, Pedes eorum in malitiam currunt, veloces sunt ad effundendum sanguinem. Contritio & labor in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt. Non est
Matt.7. timor Dei ante oculos eorum. Via pacis est Saluator noster Iesus Christus, qui docuit nos cùm dixit, Remittite, & remittetur vobis: date & dabitur vobis: hoc est, date remissionem peccatorum, & remittentur vobis delicta, quemadmodum & per orationem, nos instituit vt Deo diceremus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Nisi ergo vos dimiseritis peccatoribus, qua ra- G
tione remissionem peccatorum vestrorum obtinebitis? Nonne contrà ipsi vos aligamini dicentes dimittite cùm non dimittitis? Nonne vestro ipsorum ori aduersamini, dicentes, dimittimus, non dimittentes? Scitote enim quòd, qui innocentem eijcit, vel redeuntem non recipit, interfector fratris existit, & eius sanguinem fundit, vt Cain sanguinem Abel fratris: sanguisq; eius clamans ad Deum requiretur. Nam iustus ab aliquo iniustè occisus, in requiete apud Deum manebit in æternum. Eodem modo si quis temerè ab Episcopo fuerit eiectus. Ille, qui eiecit innocentem, tanquam peccatorem, acerbior interfector censetur, cùm non respiciat ad Dei misericordiam, nec memor sit illius erga pœnitentes bonitatis, neque talium rerum scopus habeat eos, qui multitudinis peccatorum in pœnitentia remissionem impetrauerunt. Quare audacior existimandus est interfectore corporali is, qui insontem reijcit: eodem modo qui pœnitentes non recipit, dissipat quæ Christi sunt, contra
Psalm.150. illum veniens. Nam vt Deus iustus est in peccatoribus condemnandis, sic etiam misericors in pœnitentibus recipiendis. Misericordiam enim, & iudicium canebat de eo pius Dauid. H

Quòd magnum exemplum pœnitentiæ proponitur nobis Dauid, & Neniuitæ & Ezechias & eius filius Manasses: Cap. XXV.

ECESSE est autem, Episcope, vt ante oculos habeas exempla præteritorum, ijsque peritè vtaris ad regendum eos, qui vel asperis, vel lenioribus opus habent sermonibus. Præterea verò æquum est, vt in iudicando, Dei sententiam sequaris: & si Deus iudicat peccato-
2. Reg. 12. res, val conuersos, item tu eodem modo iudices. Etenim nonne Dauid lapsum increpatum per Nathan dicentemque se pœnitere, continuò

A continuò morte liberauit? inquiens, Confide, non morieris. Ionam nolentem Niniuitis prædicare, iussit à mari atque à Cete deuorari, orantem in ventre Cete ab interitu in vitam reduxit. Ezechiam paululum in superbiam elatum cum lachrymis rogantem, crimine liberauit. Audite, ô Episcopi, vtile ad tales res exemplum. Scriptum est enim in quarto Regum, & in secundo Paralipomenon libro dierum, his verbis, Et mortuus est Ezechias, & regnauit filius eius Manasses: duodecim annorum erat cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis ragnauit in Ierusalem: & nomen matri eius Epsiba. Fecitque malum in conspectu Domini, non abstinuit ab abominationibus gentium, quas exterminauit Dominus à facie filiorum Israël: & conuersus est Manasses & ædificauit excelsa, quæ dissipauit Ezechias pater ipsius, & statuit columnas Baal, & erexit altare Baal, & fecit Lucos sicut fecerat Achab Rex Israël. Et fecit altare in domo Domini, in quo dixit Dominus ad Dauid & ad Solomonem filium eius, Quoniam in ipso ponam nomen meum. Et statuit Manâsses altare, & in ipso seruiuit Baal, & dixit, Erit nomẽ meum in æternum: & ædificauit altaria in duobus atrijs domus Domini militiæ cœli. Et ipse traduxit filios suos per ignem in Gebenænom, & ariolatus est, magicisque artibus operam dedit, & habuit Pythones, vates, coniectores, & Seraphin: & abundauit vt faceret malum in oculis Domini, vt irritaret eum. Et posuit fusile, & sculptile luci imaginem, quam fecit in domo Domini in quo elegit Dominus ponere nomen suum illic in Ierusalem sancta ciuitate in æternum, & dixit, Non faciam pedem meum moueri à terra Israël, quam dedi patribus ipsorum. Verum si custodiuerint omnia quæcunque mandaui ipsis secundum mandatum, quod [illegible]dauit seruus meus Moses, & non audiuerunt. Et seduxit eos Manasses vt facere[illegible]lum in cõspectu Domini super gentes, quas deleuit Dominus a facie filiorum Israel. Et locutus est Dominus ad Manâssem, & ad populum eius in manu Prophetarum seruorum eius dicens, Eo quòd fecit Manâsses Rex Iuda abominationes has malas, ab omnibus quæ fecit Amorræus in conspectu eius, & peccare fecit Iudam in idolis suis, hæc dicit Dominus Deus Israël, Ecce ego porto mala in Israël & Iudam, vt omnis qui audit illa, personent ambæ aures eius: & extendam super Israël mensuram Samariæ, & pondus domus Achaab, & delebo Ierusalem tanquam tabulam, quæ deletur: & euertam in faciem suam, & tradam reliquias hæreditatis meæ, & dabo eos in manus inimicorum ipsorum, eruntque in vastitatem, ac in rapinam omnibus inimicis ipsorum, eo quòd fecerunt mala in oculis meis, & sunt irritantes me à qua die eduxi patrem ipsorum à terra Aegypti, vsque ad hanc diem. Insuper sanguinem innocentem effudit Manâsses multum vehementer, donec impleuit Ierusalem vsque ad os, præter peccata ipsius à quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum in oculis Domini. Et eduxit Dominus duces copiarum Regis Assur, ceperuntque Manâssem in vinculis, & vinxerunt compedibus ferreis, duxeruntque Babylonem, & erat vinctus & totus ferro circumdatus in carcere, & dabatur ei sursuraceus panis pondere modicus & aqua cum aceto in mensura, vt viuere posset. Et erat oppressus, dolensque valde. Et postquam vehementer afflictus est: quæsiuit faciem Domini Dei sui, & humiliatus est vehementer à facie Domini Dei patrum ipsius, & orauit ad Dominum dicens:

Reg. 4. c. 21.

B / C / D (marginal section letters)

Oratio Manâsses Regis Iuda. *Cap.* XXVI.

DOMINE Omnipotens Deus patrum nostrorum Abraham, Isaac, & Iacob, & seminis ipsorum iusti, qui fecisti cœlum, & terram cum omni ornatu eorum: qui ligâsti mare verbo mandati tui, qui conclusisti abyssum, & consignasti eum terribili, & glorioso nomine tuo, quem omnia pauent, & tremunt à facie virtutis tuæ: quoniam importabilis magnificentia gloriæ tuæ, & intollerabilis ira in peccatores

catores comminationis tuæ, immensa, & inuestigabilis misericordia promissio- E
nis tuæ, quia tu es Dominus misericors, longanimis, multæ misericodiæ, & pœnitens super improbitates hominum. Quoniam tu Deus secundum bonitatem probitatis tuæ, promisisti pœnitentiæ remissionem peccantibus in salutem. Tu igitur Dominus Deus noster iustorum non posuisti pœnitentiam iustis Abraham, Isaac, & Iacob, qui non peccauerunt, sed posuisti pœnitentiam super me peccatore, quoniam peccaui super numerum arenæ maris. Multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ iniquitates meæ: & non amplius dignus sum figere oculos, & intueri altitudinem cœli à multitudine iniquitatum mearũ: Incuruatus, multò vinculo ferri, quoniam irritaui furorem tuum, & malum in conspectu tuô feci, statuens abominationes, & multiplicans offensiones. Et nunc inclinans genua cordis mei, rogans bonitatem tuam: peccaui Domine, & peccata mea ego cognosco, sed peto, rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus conserues mala mihi, neque condemnes me in F
infimis locis terræ. Quia tu Deus, Deus pœnitentium, & super me ostendes bonitatem tuam, quoniam cum sim indignus, saluabis me secundum multam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ, quoniam te laudat omnis virtus Cœlorum, & tua est gloria in secula. Amen.

Et audiuit vocẽ suam Dominus, & misertus est eius, & facta est circa ipsum flamma ignis, & liquefacta sunt omnia circa ipsum ferramenta & sanauit Dominus Manassem à tribulatione eius, reduxit eum Ierusalem ad regnum suum. Et cognouit Manasses quòd Dominus [illegible] est Deus solus, & seruiuit soli Domino Deo in toto corde eius, & in tota ani[illegible], & putatus est iustus. Et sustulit Deos alienos, & sculptile à domo Domini, & omnia altaria, quæ ædificauerat in domo Domini, & omnia altaria in Ierusalem eiecit extra ciuitatem & direxit altàre, & sacrificauit super ipsum sacrificium salutaris & laudis. Et dixit Manasses Iudæ, vt seruiret Domino Deo Israël, & dormiuit in pace cum patribus suis, & regnauit Amon filius eius G
pro eo, & fecit malum coram Domino, secundum omnia quæcunque fecerat Manasses pater eius in primis, & irritauit Dominum Deum suum. Audistis, filij charissimi, quemadmodum Dominus Deus eum, qui idola coluerat, & multos insontes occiderat, leuiter castigatum recepit, & dimissis delictis, eum in regnum reduxit. Non solùm enim pœnitentibus indulget, sed etiam pristinam dignitatem restituit.

Contra eos, qui ex contemptu peccant fit exemplo Amon. Cap. XXVII.

VLLVM peccatum idolatriæ reperitur grauius: ea est enim contra Deum impietas, sed tamen ipsa quoq; per veram pœnitentiam condonatur. Si verò quis de industria peccet tentas Deum, quasi non H
vlciscentem mala: is remissionem non consequitur, quamuis secũ ipse dicat, Sit mihi propitius Deus, quoniam ambulabo in cuersione cordis mei praui. Talis fuit Amon Manassis filius. Inquit enim scriptura, Et cogitauit Amon cogitationem trangressionis malam: & dixit, Pater meus à iuuentute multa iniquè fecit, & in senectute pœnitentiam egit, & nunc ego ambulabo prout concupiscit anima mea, & postea conuertar ad Dominum. *4. Reg. 21.*

Et fecit malum in conspectu Domini supra omnes, qui fuerunt ante ipsum, & exterminauit eum Dominus Deus citò à terra eius bona: & irruerunt in eum serui sui, & occiderunt ipsum in domo ipsius, & regnauit annos duos solos.

Quòd

A *Quòd Christus Iesus venit peccatores saluare per pœnitentiam. Cap. XXVIII.*

TTENDITE laici, ne quis vestrum cogitationem Amon in corde suo confirmet, & breui tempore pereat. Eodem modo Episcopus conseruet quantum potest, eos, qui non peccauerunt, vt sine peccato perseuerent: & eos qui à peccatis conuertuntur, curatos recipiat. Si verò pœnitentem contra misericordiam non admiserit, peccabit in dominum Deum suum, iustificans seipsum supra illius iustitiam, & non recipiens quem ille recepit per Christum: propter quem misit filium suum in terram hominibus tanquam hominem: propter quem voluit de muliere illum nasci cum esset factor mulieris & viri: cuius causa non parcens cruci, & morti, ac sepulturæ, permisit illum pati, cum esset natura impassibili, filius dilectus, dei verbum, magni
B consilij angelus, vt morti subiectos, morte liberaret. Hunc irritant non recipientes pœnitentem. Is enim me Matthæum, cùm essem priùs publicanus, vocare non est veritus, & petrum, qui cum ob timorem ter negauit, cùm is per pœnitentiam ipsum placasset, & amaræ fleuisset, in gratiam recepit, pastoremq; propriorum agnorum constituit. Et Paulum coapostolum nostrum, qui multa nobis prius intulerat mala, & blasphemauerat in nomen sanctum: pro persecutore Apostolum fecit, vas electionis illum instituens, & alteri cuidam mulieri peccatrici inquit, Remittuntur tibi peccata multa, quoniam dilexit multum. Quãdam aliam peccatricem statuerũt seniores coram eo, & reiecto in eum iudicio, exierunt. Cognitor verò cordium dominus, cùm quæsisset ab ea, num seniores ipsam condemnassent, illaq; negasset, dixit mulieri, Vade, neque ego te condemno. Hunc Saluatorem, Regem, & Dominũ, & Deum nostrum Iesum Christum, ô Episcopi, tanquam scopum vos habere, huius immitatores vos esse oportet, mites, quietos, clementes, misericordes, pacificos,
C mansuetos, promptos ad docendum, ad conuertendum, ad recipiendum, ad cohortandum non percussores, non iracundos, non petulantes, non gloriosos, non superbos, non vinolentos, non ebrios, non inanes sumptus facientes, non delicatos, non sumptuosos, non tanquam alienis, sed tanquam proprijs Dei donis vtentes, tanquam bonos dispensatores factos, tanquam eos, à quibus Dominus rationem est postulaturus. Sufficientem habeat victum & vestitum Episcopus, vsui, & dignitati accommodatum: non vtatur Dominicis rebus tanquam alienis, sed moderate: dignus est enim operarius mercede sua. Delicatus ne esto, ne leuis, sed tantùm expetat, quæ faciunt ad conseruandam naturam.

Matt. 9. Matt. 26. Act. 9. Luc. 7. Ioan. 8. Matt. 10.

De primitijs & decimis, & quomodo debeat Episcopus ex ijs ipse capere, vel eas cum alijs communicare. Cap. XXIX.

D

VAE ex decimis, & primitijs secundum mandatum Dei dantur, vt Dei homo consumat, voluntaria, quæ occasione pauperum offeruntur, rectè dispensat orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus: vt qui habet Deum harum rerum rationem ab eo reposcentem, qui hanc dispensationem illi commisit. Omnibus egentibus cum iustitia tribuentes, ipsiq; ijs vtentes, sed non abutentes: comedentes de ijs, sed non soli vorantes, egenisq; impertientes, Dei offensionem vitabitis. Nam si soli hæc consumetis exprobrabitur vobis à Deo dicente, tanquam insatiabilibus, & voratoribus, lac comedebatis, & lanis vestiebamini. Et in alio loco, Nunquid habitabitis soli super terram? Propterea in lege præceptum est vobis. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Atq; hęc non ideò dicimus, vt non capiatis fructum laborum vestrorum. Scriptum est enim, Non infrenabis os boui trituranti: sed moderatè, & cum iustitia Et igitur in area laborans in somnis hos comedit quidem, sed non totum absumit, sic vos laborantes in area, hoc est, in Ecclesia

Ezec. 34. Isa. 5. Deu. 25.

Dei, de Ecclesia comedite, more Leuitarum ministrantium in tabernaculo martyrij, E
quod per omnia Ecclesiæ figuram referebat, etiam verò ex nomine martyrium Ecclesiæ tabernaculum designabat. Hic igitur leuitę tabernaculo assidentes, de ijs, quę Deo offerebantur ab omni populo, donis, partibus, primitijs, decimis, sacrificijs, oblationibus sine prohibitione partem habebant ipsi, & vxores eorum, filij & filiæ eorum.
Nu. 8. Quoniam autem eorum officium erat tabernaculo ministrare: propterea sortē terrę non acceperunt in filijs Israel, quòd oblationes populi sors Leui, & sors tribus eius. Vos igitur hodie, o Episcopi, estis populo vestro sacerdotes. Leuitæ, qui ministrant sacro Tabernaculo sanctæ, & catholicę Ecclesiæ, atq; assistentes ad altare Domini & Dei nostri, & adducentes ei rationales & incruentas hostias per Iesum magnum Pontificem. Vos laicis, qui inter vos sunt, estis Prophetæ, Principes, Duces, & Reges, mediatores Dei, & fidelium ipsius, participes verbi ac nuncij, cognitores Scripturarum ac tubæ Dei, testes eius voluntatis, qui omnium peccata portatis, & de omnibus rationem redditis, quibus ut audistis grauiter minatur sermo, Si ab- F
Luc. 11. sconderitis ab hominibus clauem scientiæ. quibus periculum damnationis imminet, nisi annunciaueritis voluntatem eius, populo vobis subiecto: quibus certa merces à Deo parata est, & gloria ineffabilis laudabiliter, & rectè ministrantibus in Taberna
Ignat. ad Polycarpũ. culo sancto. Nam quemadmodum vestrum est onus, ita ministeria victus, atq; alios necessarios vsus vos capitis. Imitatores enim estis Christi, & vt ipse omnium nostrũ peccata portauit in ligno affixus, immaculatus pro ijs, qui supplicio digni erant, sic
Isa. 53. vos populi peccata in vos ipsos transferre oportet. Dictum est enim de Saluatore in Isaia, quòd hic peccata nostra tollit, & pro nobis dolet. Et rursum, Ipse peccata multorum portauit, & propter iniquitates ipsorum est traditus. Quemadmodum igitur vos scopus estis, ita scopum habetis Christum. Vt igitur ille omnium vestrum scopus est, sic vos laicorum vobis subiectorum. Nolite enim existimare facilè vel leue esse Episcopatus onus. Conuenit igitur, vt quemadmodum onus sustinetis ipsi, ita quoque fructuum primi participes sitis, & egentibus partem suppeditetis, vt qui ra- G tionem reddituri estis ei, qui falsas rationes à vobis non est accepturus. Oportet enim eos qui Ecclesiæ assident, ali de Ecclesia. Quippe sacerdotes, Leuitas, assessores,
Num. 18. ministros Dei, vt in libro Numerorum scriptum est de sacerdotibus. Et dixit Dominus ad Aaron, Tu & filij tui, & domus patris tui accipietis peccata sanctorum sacerdotij vestri. Ecce dedi vobis custodiam primitiarum de omnibus sanctificatis à filijs Israel. Tibi dedi ipsa in munus, & filijs tuis post te in legem æternam. Et hoc erit vobis à sanctificatis, à fructibus, & à donis, & ab omnibus sacrificijs, & ab omni delicto, & de peccatis, & quęcunque reddunt mihi, ab omnibus sanctis tibi erunt, & filijs tuis. in sanctuario comedite ipsa. Et paulò pòst, Omnes primitiæ olei, & vini, & frumenti, quæcunque dederint Domino, tibi dedi ipsa. Primogenita omnia tibi dedi, & dices omne donum omne primogenitum hominis & iumentorum mundi & immundi, & hostiæ & pectoris, & humeri dexteri ad sacerdotēs pertinet, & reliquos inseruientes Leuitas. Audite hæc vos laici, & electa Dei Ecclesia Dei. Etenim antea popu H lus Dei populus & gens sancta vocabatur: vos quoq; igitur estis sancta Dei, & sacra
Exod. 19. 1. Pet. 2. Ecclesia descripta in cœlis, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus acquisitionis, spōsa ornata Domino Deo, Ecclesia magna, Ecclesia fidelis. Quæ prius dicta sunt, nunc auribus percipe, primitiæ Pontifici Christo, & ministrantibus ei, Decimæ salutaris initium nominis Iesu. Audi sacra catholica Ecclesia, quæ decem plagas effugisti, & Decalogum accepisti, & legem didicisti, & fidem eis adepta, & in Iesum credidisti, & de nomine eius appellata es, & in consummatione gloriæ ipsius firmata: quæ tūc victimæ erant, nunc orationes sunt preces & gratiarũ actiones: quæ tūc primitiæ, & decimæ partes & dona, nūc oblationes: quę per sanctos Episcopos offeruntur Domino Deo per Iesũ Christũ qui pro ipsis mortuus est. Ij enim sunt Pōtifices vestri, sacerdotes vestri presbyteri sunt leuitæ vestri qui nūc sunt Diaconi, lectores, cantores, ostiarij, Diaconissæ, vestræ viduæ, virgines, orphani vestri: his omnibus superior pōtifex est.

In

A *In cuius figuram, & dignitatem quilibet de Clero sit constitutus.* Cap. XXX.

PISCOPVS verbi minister est, scientiæ custos, mediator inter Deũ & vos in seruitute, quam Deo impendit: is pietatis magister est, is post Deum pater vester, qui per aquam vos regenerauit in adoptionem filiorum Dei, is Princeps & dux vester, is Rex vester & dynasta. Denique, is terrenus Deus post Deum, cui à vobis honor debetur: nam de eo & similibus Deus dicebat. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes: & dijs non maledices. Episcopus enim supra vos sedeat, vt qui Dei dignitate ornatus est, quatenus clero præest & omni populo imperat. Diaconus huic assistat vt Christus patri, & ministret ei in omnibus sine reprehensione, quemadmodũ Christus à se ipso nihil faciens, quæ grata sunt patri facit omnino. Diaconissa in figuram Spiritus sancti honoretur à vobis, nihil sine Diacono agens vel loquens, quemadmodum nec paracletus à se ipso aliquid loquitur vel facit, sed glorificans Christũ, expectat eius voluntatem. & vt nemo in Christum credere potest sine doctrina spiritus, sic sine Diaconissa nulla mulier accedat ad Diaconum vel Episcopum. Presbyteri in formam Apostolorum à vobis censeantur: magistri sint scientiæ Dei, quoniam Dominus nos mittens dicebat, Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes ipsos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes ipsos seruare omnia, quæ mandaui vobis. Viduæ & orphani in figuram altaris existimentur à vobis, virgines in figuram turibuli & incensi honorentur.

Psal. 82. *S. Ignat. se rè eadem scripsit ad Magnes. et ad alios. in Epistola vero ad Trall. hæc ipsa re petẽs, mẽtionem sacer apostolicarũ constitut.* *Matth. 28.*

Quòd res tremenda est hominem se ipsum demittere ad dignitatem aliquam sacerdotalem vt Coritæ, vt Saul, vt Ozias. Cap. XXXI.

C VEMADMODVM nõ erat licitum alienigenam, & eum qui non esset Leuita, aliquid offerre, vel ad altare accedere sine sacerdotibus: ita vos sine Episcopo nihil facite. Quòd si quis sine Episcopo faciat aliquid, frustrà illud facit: non enim in opus ipsi imputabitur. Vt enim Saul cum sine Samuele obtulisset, audiuit quoniam frustrà fecisti: sic laicus omnis sine sacerdote perficiens aliquid, frustrà facit. Et vt Ozias Rex cùm non esset sacerdos, & sacerdotũ sacra administraslet, in lepram incidit propter iniquitatem. sic omnis laicus non effugiet supplicium, si Deum contempserit, suosq; sacerdotes despexerit, sibiq; honorem arrogauerit, non imitatus Christum, qui non ipse se glorificauit vt fieret sacerdos, sed expectauit vt à patre audiret, Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech. Quòd si sine patre Christus ipse se non glorificat, quomodo fieri potest vt homo ipse se in sacerdotium projiciat, non accepta dignitate à superiore, & ea faciat, quæ solis licita sunt sacerdotibus? Nonne Coritæ quanquàm de tribu Leui erant, incendio consumpti sunt cùm in Mosen & in Aaron insultassent, & de ijs, quæ ad se non spectabant, pugnassent? & Dathan, & Abiron viui in Infernum descenderunt? Et virga cùm germinasset multorum inaniam compressit, & à Deo Pontificẽ institutum indicauit. Decet igitur & vos fratres sacrificia vestra, siue oblationes Episcopo afferre, vt Pontifici vel per Diaconos: etiam verò primitias, & decimas, & voluntaria ei afferte. Ipse enim cognoscit oppressos & cuilibet tribuit, quantum satis est, ne quis sæpe eodem die, aut eadem hebdomada accipiat, alius verò nihil omnino. Aequum est enim ijs, qui verè oppressi sunt, potius in vsus suppeditare, quàm ijs, qui oppressi esse existimantur.

1. Reg 13. *4. Reg. 15. & 2. Para. 26. S. Ignat. in Epist. ad Magnes.* *Psalm. 109.* D *Num. 16.* *Num. 17.*

De conuiuio, & quemadmodum oporteat singulos Cleri ordines ab inuitantibus honorari. Cap. XXXII.

VI ad Agapas, siue (vt Dominus nominauit) ad conuiuium insti- E
Luce 14. tuerũt vocare Presbyteros: quam norunt Diaconi oppressam, eam
S. Ignat. frequenter vocent. Seponatur autem in conuiuio quod pastori
ad Smyr. consuetum est dari, dico autem id quod ad primitias pertinet, velu-
ti sacerdoti, etiam si conuiuio non adsit, in honorem Dei, qui ei sa-
cerdotium commisit. Quantum autem vnicuique Presbyterorum
S. Ignat. datur, eius duplum detur Diaconis in honorem Christi. Presbyteris verò, vt qui
ad Mag. laborant in verbo doctrinæ, duplex quoque seponatur pars in gratiam Apostolo-
rum Domini, cuius locum sustinent, tanquàm consiliarij Episcoporum, & Ecclesiæ
corona. Sunt enim ij Senatus cõsessus Ecclesiæ. Si Lector sit, capiat partem vnam in
honorem Prophetarum. Eodem modo Cantor & Ostiarius: vnicuique igitur gra-
dui, laici debitum honorem tribuant, in donis atque in omni vitæ veneratione.
Non autem facilè molesti sint præpositis, sed per ministros, quæ voluerint, signifi-
cent, hoc est per Diaconos, quibus cum maiori libertate poterunt vti. non enim ad F
Omnipotentem Deum accedere licet, nisi per Christum: ita laici omnia, quæ vo-
lent, per Diaconum manifesta Episcopo faciant, sicque de illius sententia ea perfi-
ciant. Neque enim olim in sacro sanctuario offerebatur vel gerebatur aliquid sine
sacerdote. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem exquirent de ore
ipsius, ait quodam in loco Propheta. Quoniam Angelus Domini Omnipotentis
Malac. 2. est: nam si ijs, qui dæmones colunt, in nefarijs & abominandis impurisque eorum
" sacris, etiam nunc sancta imitantur (ac longo quidem interuallo piaculum si in com
parationem veniat, à pietate distet) veruntamen si ij in illis impijs religionibus sine
sacerdote nihil offerunt, nihil faciũt, sed os lapidearũ statuarum sacerdotem putãt, à
quo expectãt sibi præcipi quid facturi sint, & quæ ille præceperit omnia exequũtur,
nihilq; nisi de eius sententia agunt, in honoreque habent sacerdotem, eiusque no-
men sacrosanctum existimant in honorem inanimarum statuarum, cultumque im-
proborum spirituum: si inquam illi, cùm inania falsaque opinentur, in nullaque G
re firma spem suam collocẽt, tamen sanctitatem imitari conantur, quanto est æqui-
us vos, qui clarissimam fidem certissimamque spem obtinetis, & gloriosam æternam
infallibilem promissionem amplectimini, in præpositis colere Dominum Deum, ex-
istimantes os Dei, esse Episcopum.

Quæ sit dignitas Episcoporum, & Diaconorum: Cap. XXXIII.

AM si Aaron postquàm nunciauit Pharaoni sermones nomine Mosis,
Propheta dictus est, Moses verò Pharaonis Deus, scilicet vti Rex simul,
& Pontifex (vt inquit ad eum Deus) Deum posui te Pharaoni, & Aaron
frater tuus erit tuus Propheta: cur non vos quoque internuncios verbi
Prophetas esse existimetis, eosque vt Deos reuereamini? H

Quomodo oporteat laicos parere Diaconis. Caput XXXIIII.

VNC enim vobis loco Aaron Diaconus est, loco Mosis Episcopus?
quòd si Moses à Domino appellatus est Deus, à vobis quoque Epi-
scopus Dei loco in honore habeatur, & Diaconus sit tanquàm eius
Propheta. Nam quemadmodum Christus sine Patre nihil agit, ita
Diaconus nihil agit nisi de sententia Episcopi. Et quemadmodum
Filius sine Patre non est, ita neque Diaconus sine Episcopo. Et
quemadmodum Filius est obediens Patri, ita Diaconus omnis Episcopo paret. Et
quemadmodum Filius nuncius est & Propheta Patris, ita Diaconus nuncius est
& Pro-

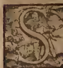
A & Propheta Episcopi. Propterea omnia quæ à Diacono geruntur, significentur Episcopo, & per eum ad exitum perducantur.

Quòd non licet Diaconum sine Episcopo aliquid agere.
Cap. XXXV.

N summa autem nihil agat Diaconus sine Episcopo, nec cuiquam quicquam det, nisi de illius sententia. Nam si clam Episcopo alicui egenti præbuerit aliquid, in contumeliam Episcopi præbebit, eumque calumniæ subijciet, vt qui negligere videatur eos, qui egestate oppressi sunt. Qui verò Episcopo sermone vel factis detrahit, Deum offendit, non audiens eum, qui dixit: Dijs non maledices. nõ enim *Exod. 22.* de lapidum & lignorum piaculis legem ferebat, quæ suo falso nomine sunt abomi-
B nabilia, sed de sacerdotibus, & iudicibus, quibus dixit, Dij estis, & filij excelsi omnes. *Psalm. 81.*

Quòd non oportet Diaconum præter Episcopi sententiam dare aliquid: nam in calumniam Episcopi hoc aget.
Cap. XXXVI.

I vides, Diacone, aliquem inopia premi, admonito Episcopo illi suppedites, nec clam in eius contumeliam quicquam agas, ne murmurationem in illum excites. Non enim contra illum murmuratio orta videbitur, sed contra Dominum Deum, & audiet Diaconus & ‹‹ alij, quæ Aaron & Maria in Mosen oblocuti, audiuerunt. Quomo- ‹‹ do non timuistis loqui contra Mosen seruum meum? Et rursum *Exod. 16.* idem Moses ijs, qui in eum conspirauerant, inquit, Non enim contra nos murmu- ‹‹
C ratio vestra est, sed contra Dominum Deum nostrum. Nam cùm laicus, qui dixerit ‹‹ racan, vel stulte, non impunè abiturus sit, vt qui nomen Christi contumelia affecerit, quid dicemus de Episcopo? per quem Dominus in ordinatione Spiritũ sanctum vobis dedit: per quem sanctam doctrinam didicistis, & Deum cognouistis, & in Christum credidistis: per quem cogniti estis à Deo: per quem consignati estis oleo exultationis, & chrismate sapientiæ: per quem filij lucis facti estis: per quem Dominus illuminatione vestra, Episcopi manus impositionem testimonio suo comprobans, in singulis vestrum suam sacram vocem emisit, dicens, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Per Episcopum, ô homo, adoptat te Deus in fili dexteram matris tuæ, & dilige eum, qui secundum Deum tuus pater est, & illum reuerere.

Quomodo oporteat honorare sacerdotes, & venerabiles ex-
D *istimare, cùm sint patres spirituales.*
Cap. XXXVII.

AM si de parentibus secundum carnem lex diuina inquit, Hono- *Exod. 20.* ra patrem tuum, & matrem tuam, vt bene tibi sit, & qui maledixerit ‹‹ patri vel matri, morte moriatur. quanto magis de spiritualibus pa- ‹‹ rentibus vobis præceptum est, vt eos honoretis, & diligatis tanquàm beneficos legatosque ad Deum, qui vos per aquam regenerauerunt, verbo quasi lacte educauerunt, in doctrina nutriuerunt: in mandatis confirmarunt: salutari corpore, & precioso sanguine dignos reddiderunt: à peccatis soluerunt, & sacrosanctæ Eucharistiæ participes effecerunt: diuinæ promissionis consortes, cohæredesque statuerunt? Hos venerabiliter colite varijs honoribus: ij enim à Deo vitæ & mortis potestatem acceperunt in

peccatoribus iudicandis,damnandisq; in mortem ignis æterni, nec non in liberan- E
dis ijs,qui redeunt,& in vita illis præstanda.

Quòd sacerdotes sunt præstantiores Principibus, & Regibus. *Cap.* XXXVIII.

os Principes & Reges vestros putatote, & tributa tanquàm Regibus penditote. De vestro enim illos,& domesticos illorum ali oportet,quemadmodum Samuel præcepit populo de Rege in primo Regum,& Moses de sacerdotibus in Leuitico, eodem modo nos de Episcopis vobis præcipimus. Nam si tunc populus proportione, tãto Regi munera præbebat,quanto magis nunc Epicopus decreta sibi à Deo stipendia capere debet ad se alendũ,& clericos,qui apud eum sunt? Quòd si aliquid orationi addendum est,plura hic capiat,quàm ille olim. Ille enim rem militarem tantùm administrabat,belli pacisq; moderator ad tuenda corpora, hic verò F
Dei sacerdotium administrans,corpus,& animam periculis liberat. Quanto igitur anima corpore est excellentior,tanto sacerdotium Regno præstat. Ligat enim id & soluit supplicio,vel indulgentia dignos. Ideo Episcopum diligere debetis,vt patrem timere,vt Regem,honorare,vt dominum. Fructus vestros & opera manuum vestrarum in vestram benedictionem illi offerentes primitias vestras, decimas, partes, dona vestra dantes ei vt sacerdoti Dei: primitias inquam frumenti, vini, olei, pomorum, atque omnium, quæ Deus præbet vobis. Et erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis Domino Deo tuo, & benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit Dominus bona terræ tuæ, quoniam benedictio in caput tribuentis reuertitur.

Quòd quemadmodum leges decimas dare præcipiunt, ita & Euangelium. *Cap.* XXXIX. G

NTELLIGENDVM est autem, quòd quanquàm Dominus liberauit vos à seruitute a dictorum vinculorum, & eduxit vos in refrigerium,non amplius sinens vos sacrificare bruta animalia pro peccatis,solutos illis expiationibus,emissarijs,assiduis lotionib9,& aspersionibus: nõ tamen oblationibus vos liberauit, quas sacerdotibus debetis,& beneficentijs erga eos,qui egent. ait enim Dominus noster in Euangelio, Nisi abundauerit vestra iustitia plusquàm scribarum & Pharisæorum,non intrabitis in regnum Cœlorum. Ita ergo abundabit iustitia vestra,si de sacerdotibus,orphanis,viduis maiorem curam suscipietis, vt scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus,iustitia eius manet in sæculum sæculi. Et rursum, Per eleemosynam & fidem delentur peccata. Et rursum, Anima benedicta omnis simplex. Ergo ita facies quemadmodum Dominus præcepit, & dabis sacerdoti iusta sua, primitias de area & torculari pro peccatis tanquàm mediatori, atque internuncio posito inter Deum & eos,qui expiationibus & deprecationibus opus habent. Te enim dare oportet,illum distribuere tanquàm œconomum, & dispensatorem rerum Ecclesiasticarum. Neque enim ab Episcopo tuo rationem petere debes, neq; eius dispensationem obseruabis quomodo eam peragat, quando, cum quibus, vbi, bene, vel malè,vel conuenienter. Habet enim iudicem Deum, qui in eius manus hanc dispensationem commisit,& dignum eum effecit sacerdotio tanti loci. H

Leuit. 16. Matth. 5. Psalm. 3. Prouer. 15. Prouer. 11.

Admonitio decem mandatorum. *Cap.* XL.

ABE præ oculis timorem Dei, memor omni tempore decem Dei mandatorum.

1 Diligito Deum vnum,ac solum,omnibus viribus tuis.

A 2 Noli attendere Idolis, & huiusmodi alijs tanquam dijs inanimis, vel ratione carentibus, vel dæmonibus.

3 Intellige Dei opera diuersum sumpsisse exordium per Christum, & sabbatiza- *S. Ignat.*
bis per eum, qui cessauit ab operando, non autem à prouidendo sabbatismum, qui *ad Mag.*
est meditatio legum, non manuum cessatio.

4 Omnem absurdam cupiditatem abijce.

5 Omnem iniuriam, quæ ad hominum perniciem pertinet, iram omnem.

6 Honora parentes tanquam ortus tui auctores.

7 Dilige proximum, sicut teipsum.

8 Impartire victum egentibus.

9 Periurium & iusiurandum vanum vita: non enim innocens iudicaberis.

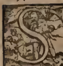
10 Non appareas coràm sacerdotibus vacuus, & voluntaria assiduè offer, nec ab
Ecclesia Dei absis: summo mane, ante omne opus, & iterum vesperè gratias agens
B Deo, eo quòd tibi vitam est largitus. Operare, persecuera, labora, offer Domino vo-
luntaria tua. Honora enim, inquit, Dominum tuis iustis laboribus, præbe peregri- *Matth. 6.*
nis vnum, vel duo, vel quinque minuta. Congrega tibi cœlestes diuitias, quas nec ti- "
nea, neque fur demolitur. Si quæ faciens noli iudicare Episcopum tuum, neque col- "
laicum: nam si fratrē iudicas, factus es iudex, à nullo ad hoc munus electus. Nā solis "
sacerdotibus cōcessum est vt iudicent, quoniā dictū est eis, Iustum iudicium iudica- *Deuter. 1.*
te, Et ru[illegible], Estote trapezitæ probati. Vobis enim permissum non est, imò cōtrà *Ioan. 7.*
ijs, qui iudicandi potestate carent, dictum est, Nolite iudicare, & non iudicabimini. *Damascenus de fi. Ortho. li. [illegible]* *Matth. 2.*

De accusatoribus, & calumniatoribus, & quòd non oportet iudicem ijs facilè credere, vel non credere, sed cum diligenti inquisitione. Cap. XLI.

C OPORTET tamen vt Episcopus rectè iudicet, sicut scriptum est, Iu-
stum iudicium iudicate: & alio loco, Cur à vobis ipsis non iudica- *Ioan. 7.*
tis quod iustum est? Imitamini ergo peritos argentarios. Vt enim ij *In secunda*
improbos nummos reijciunt, probatos recipiunt, sic Episcopus de- *auctoritate, videtur*
bet quæ à reprehensione absunt, retinere: quæ vitium habent vel *alludere ad*
curare, vel si immedicabilia fuerint, proijcere, & non statim abscin- *praeceptum*
dere, neque cuiuis temere fidem habere. Accidit enim vt aliqui vel propter æmu- *Pauli in*
lationem, vel propter inuidiam contra fratrem falsam accusationē instituant, quod *prima ad*
duo senes Babylone fecerunt in Susannam, & Aegyptia mulier in Ioseph. Tu igitur *Cor. cap. 6.*
cùm sis homo Dei, noli tales criminationes facilè admittere, ne perdas innocentem,
& occidas iustum. Nam qui talia recipere vult, iræ magis, quàm pacis pater est. Vbi
autem ira reperitur, inde abest Dominus: nam ira cùm sit Satanæ amica (illam in-
quam, quæ præter rationem excitatur) per falsos fratres nunquam in Ecclesia con-
D concordiam esse patitur. Quare quos tales cognoscitis dementes, contentiosos,
alienis malis gaudentes, ijs nolite fidem habere, sed cauete ne quid à talibus con-
tra fratrem audiatis: quoniam in oculis eorum nihil insidet, præterquàm cædes, &
in quo minus quis suspicatur, consodiunt virū. Tu ergo mentē adhibe accusatori,
sapienter obseruās eius vitæ consuetudinē, quæ, ac cuiusmodi fuerit: & si cōperies
eum verum dicere, fac secundum præceptionem Domini, apprehensumq; accusa-
tum remotis arbitris corrige, vt ad pœnitentiam redeat. Quòd si obsequi noluerit, *Prou. 6, 14.*
vocatis duobus, vel tribus viris, monstra ei delictum, admonens eum in mansuetudi-
ne, & disciplina. Quoniam in corde bono requiescet sapientia, & in corde insipien-
tum non cognoscitur.

Quòd oportet peccatores separatim increpare, & pœnitentes recipere secundum ordinationem Domini. Cap. XLII.

Si

I igitur persuasus fuerit in ore trium vestrum, bene habet: quòd si E
obdurauerit, dic Ecclesiæ: si Ecclesiã non audierit, sit tibi tanquàm Ethnicus & publicanus, nec illum ampliùs veluti Christianum in Ecclesiam admiseris, sed veluti Ethnicum vitaueris. Pœnitentiam agere volentem recipe: non enim priùs Ethnicum vel Publicanum in communionem recipis, quàm eum præteritæ impietatis pœniteat. nam pœnitentibus locum pœnitentiæ statuit Dominus noster Iesus Christus.

Exempla de pœnitentia. Cap. XLIII.

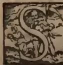
TENIM ego Matthæus vnus ex duodecim, qui in hac doctrina loquuntur vobis, sum Apostolus, & cùm prius publicanus essem, nũc per fidem misericordiam consecutus sum, pœnitentiãq; egi de præteritis actionibus, & dignus factus sum, vt essem Apostolus, ac præ- F
dicator verbi. Et Zachæus, quem Dominus recepit in pœnitentia illi supplicantem, item Publicanus antea fuerat. Iam verò milites, &
Luca 3. publicanorum turba, cùm accederent ad dominicum de pœnitentia sermonem, audierunt à Propheta Ioanne post baptismum, Nihil plusquàm quod ordinatum est
„ vobis, facite. Eodem modo Ethnici spem vitæ nõ amiserunt, si per pœnitentiam incredulitatem abiecerint. Quare vti Publicanum & Ethnicum habeas illum, qui de opere malo correptus, pœnitentiam agere recusat. Et Ethnici, si postea dolere, & ab errore redire volent, eos in Ecclesiam recipimus, vt verbum audiant, non tamen cõmunionem habemus cum eis, quousq; recepto baptismi sigillo, initiati sint. Eodem modo pœnitentes, quousq; pœnitentiæ fructum non ostenderint, permittimus Ecclesiam ingredi, quò verbum audientes funditus non intereãt non habeant autem cõmunionem orationis, sed discedãt post lectionem legis, Prophetarũ, & Euangelij: vt per discessum meliores euadant in vitæ consuetudine, studentes ad conuentus G
quotidie venire, & precibus operam dare, quò & ipsi recipi valeant, & eos, qui vident compungant, cautioresq; fiant, verentes ne in similia incidant.

Quòd non oportet inimicum animum habere aduersus illos, qui semel bisue peccant. Cap. XLIIII.

OLI tu abominari, ô Episcope, eum, qui vno alteróve peccato lapsus est: nec illum Dominico sermone prohibito, neque à communi victu reijcito: quoniam neque Dominus recusabat cum Publi-
Matth.9. canis & peccatoribus cibum capere. quod cùm ei à Pharisæis obijceretur, dicebat, Nõ opus hebẽt, qui valent, medico, sed qui ægrotant. Versamini igitur, & consuetudinem habete cum ijs, qui propter peccata segregati sunt, eos procurantes, consolantes, confirmantes, dicentesq; H
Hebr.12.6. ijs, Corroboramini manus dissolutæ, & genua debilitata. Consolari enim oportet lugentes, & parui animi hominibus alacritatem inijcere, ne ob magnitudinem mœstitiæ in dementiam incidant, quoniam pusillanimis valde insipiens est.

Quomodo oporteat recipere pœnitentem, & quomodo cum peccatoribus agendum sit, & qui sint ab Ecclesia abscindendi. Cap. XLV.

I quis conuersus pœnitentiæ fructum ostenderit, ad orationem eũ admitti oportet, vti filiũ illum perditũ & prodigũ, qui consumptis bonis cum meretricibus, porcos pascebat, & siliquis satur fieri expetebat, cùm nemo illi daret. Deinde cùm pœnitentia ductus, & ad patrem reuersus, dixisset: Peccaui in Cœlum, & coràm te, & non sum

ampliùs

A amplius dignus vocari filius tuus, eum amantissimus pater cum musicis recepit, redditaq; illi veteri stola, annulo, & calceamẽtis, atq; occiso vitulo saginato, lætatus est cum amicis. Idem fac tu Episcope. Sed quemadmodum Gentilem per lauacrum recipis, post eius institutionem, ita hunc per manuum impositionem vti per pœnitentiam purgatum, omnibus pro eo rogantibus, in pristinum statum restitues, & erit ei in locum lauacri impositio manuum. Nam per impositionem manuum nostrarum credẽtibus Spiritus sanctus dabatur. Ac si quis ex firmis fratribus obijciat tibi, quòd hunc in gratiam recepisti, dic ei, Tu semper mecum es, & mea omnia tua sunt: gaudere debebas & lætari quòd frater hic tuus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Quòd autẽ Deus pœnitentes non modò recipit, sed etiam eos in pristinũ gradum restituit, idoneus testis est sanctus DAVID, qui post commissum in Vriam delictum, rogabat DEUM, dicens: Redde mihi exultationem salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Et rursum, Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes
B iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me DEUS, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum ne auferas à me. Tu igitur vti clemens medicus, peccatores omnes cura, vtens accommodatis ad salutem medicamentis, non modò secando, vrendo, nouaculam adhibendo: sed etiam alligando, exiccando, injiciendo medicamenta leuia, cicatricem obducentia, emolliendo sermonibus consolatorijs. Si vulnus altum fuerit, reficito suaui vnguento, vt repletum reliquis partibus æquetur. Si sordes collegerit, nouacula perpurgato, hoc est, sermone ad incidendum idoneo. Si intumuerit, id acri collyrio complanato, hoc est, iudicij minis. Si serpat, cauterio cohibeto, tabemq; excidito, ieiunij acrimonia. Quòd si hæc feceris, viderisq; à pedibus vsq; ad caput non prodesse fomenta: non oleum, non fascias, sed serpere tabem superareque omnem medicinam, veluti cancrum omnia membra exedentem, tunc re multum considerata, ac deliberata, adhibitisq; alijs peritis medicis, tabidum membrum abscindito, ne totum Ecclesiæ cor-
C pus contabescat. Noli igitur esse facilis ad abscindendum, neque cito ad dentatam serram curras, sed primùm vtaris cultello abscissum diuidens, vt causa, quæ dolorem faciebat expulsa, corpus sine dolore conseruet. Quòd si aliquem impœnitentem, atque obduratum videris, tunc cum tristitia & luctu medicinam respuentem, ab Ecclesia abscinde. Tollite enim malum de vobis, & timoratos facite filios Israel. Et rursum, Non accipies personam diuitis in iudicio, & pauperis non misereberis in iudicio, quoniam iudicium DOMINI est.

Luce 15. / Psalm. 50. / Exod. 23.

Quòd oportet Iudicem, non esse acceptorem personarum. *Caput* XLVI.

D QVOD si falsa fuerit criminis accusatio, vosq; pastores vnà cum Diaconis vel ob personarum gratiam, vel ob munerum pactionem falsum pro vero acceperitis, volentes criminatori gratificari, reumque accusatum illum quidem, sed innocentem ab Ecclesia eieceritis, rationem reddetis in die Domini. Quoniam scriptum est, Innocentem & iustum non occides: non capies munera vt percutias animã. Munera enim excæcant oculos sapientum, & perdunt verba iusta. Et rursum, Iustificantes impium pro donis, & quod iustum est à iusto tollentes. Cauete igitur à condemnando aliquo iniustè, & ab improbis defendendis. Væ enim dicenti bonum malum, & malum bonum: amarum dulce, & dulce amarum: ponenti lucem tenebras, & tenebras lucem. Nam si alios iniustè condemnatis, ipsi contra vos pronunciatis: quoniam ait Dominus, Quo iudicio iudicatis, iudicabimini, & quo condemnatis, condemnabimini. Quare si nulla personarũ ratione habita, iudicaturi estis, cognoscite eum, qui falso testimonio accusat proximum, ostenditeq; esse calumniatorem, inuidum, interfectorem, perturbatorem, oratione incõstantem, sibi pugnantem in

Exod. 23. / Esaie 5. / Esaie 5. / Matth. 7.

ijs,quæ loquitur,& verbis proprij oris conuictum.Laqueus enim validus insidet in E
eius labijs: quem refutatis eius mendacijs, seuerè iudica,& gladio ignis trade,facq;
tu in eum, quemadmodum ille cogitabat in proximum facere.Nam quod locutus
est,quantum ad eum attinet,occidit fratrem, iudicis auribus occupatis. Scriptū est
Deuter.19. autem,quòd fundens sanguinem hominis,pro sanguine ipsius effundetur, & tolles
sanguinem innocentem à te effusum.

Quomodo oporteat calumniatorem punire. Cap. XLVII.

EIICITE eum extra cœtum vestrum veluti fratris interfectorem:deinde intericcto tempore,si se pœnitere confessus fuerit,premitte eū ieiunijs,postea manu ei imposita recipite,prius tamen fide accepta, se neminem posthac turbaturum. Quòd si reuersus in Ecclesiam, eodemmodo seditionem moueat,& studio contentionis comparās crimina,non desinat fratrem perturbare,& vexare: exterminate eū, F veluti hominem pestilentem,ne Ecclesiam Dei euertat.Talis enim homo ciuitatem perturbat,& si intra Ecclesiam manet (quod decorum nón est) illi existit inutilis,& superfluus,inquinans,quantum in se est,Christi corpus. Nam si quidam homines, qui à suo ortu superflua membra reliquo corpori adiuncta habent, veluti digitos, vel carnis processus,propter turpitudinem illas eminentias abscindūt,nihilq; fit ijs indecorum,cùm per artificem naturalem corporis habitum recipiunt, quanto magis id facere debetis,vos Pastores,cùm sit Ecclesia corpus perfectum constans ex integris membris in Deum credentibus in timore Domini & charitate:scilicet cùm inuenitur membrum aliquod superfluum, improba sapiens, & reliquum corpus deturpans,atq; perturbans, seditione, contentione, detractione: afferens ei timores, molestias,maculas,detractiones,crimina,perturbationes,& huiusmodi diaboli opera: operam dans veluti ad id delectus à diabolo vt nihili fiat Ecclesia per blasphemi- G as,tumultus,contentiones,dissentiones.Is igitur extra ecclesiam iterum eiectus à cœtu Domini meritò abscinditur: ornatiorq; est Dei Ecclesia, quàm antea, cùm illud superfluum,& à se alienum membrum nutriebat.Ideo neq; in blasphemiam amplius,neq; in contemptum incurrit, liberata improbis, dolosis, contumeliosis, ferocibus,proditoribus,honestati infestis,voluptuosis,vanæ gloriæ cupidis,deceptoribus, ostentatoribus,qui sibi proposuerunt dispergere,imò verò dissipare agnos Domini.
„ Tu autem,Episcope,stude vnà cum clero tibi subiecto, rectè tractare verbum veri-
„ tatis,quoniam dicit Dominus,Si obliquè contra me ambulatis,& ego contra vos ob-
Leuit.26. liquè ambulabo.Et alio in loco,Cum sancto sanctus eris, & cum innocente inno-
Psal.17. cens eris,& cum peruerso peruerteris.Sanctè igitur ambulare, vt laude potius à Domino,quàm contrà reprehensione digni iudicemini.

Quòd oportet Diaconum leuare onus Episcopi & leuiora gubernare. Cap. XLVIII. H

CONCORDIAM tenentes,ô Episcopi,pacem inter vos seruate, misericordes & fratrum amantes, accurato studio pascite populum, vnanimi mente docentes vobis subiectos eandem sententiam habere,& idem de ijsdem rebus sentire.Ne sint in vobis schismata: sis autem vnum corpus & vnus spiritus perfectus eadem mente, & eadem sententia secundum Domini mandatum. Atq; omnia quidem Diaconus ad Episcopum referat,vt Christus ad patrem refert, sed quæ potest ipse,per se gubernet, accepta ab Episcopo potestate, vt Dominus à patre & creandi & prouidendi potestatem accepit.Grauiora Episcopus iudicet. Verùm esto Diaconus

Ignat. ad Trall.ad Mag. ad Smyrn.

A nus Episcopi auditus, oculus, os, cor, anima. Ne sit in multis sollicitus Episcopus, sed tantùm in præcipuis, quemadmodum Ithor Mosen admonuit, & eius consilium probatum fuit.

Quòd non est conueniens Christiano controuersia, & altercatio. Cap. XLIX.

RAECLARA Christiani laus est, cum nullo habere negociū. Quòd si ex aliqua vexatione, vel tētatione lis alicui oriatur, curet vt ea trāsigatur, etiam si detrimētum pati debeat. nec ad Ethnicum iudiciū accedat, sed nec patiatur mundanos magistratus, de nostris ius dicere. Nam per illos diabolus Seruos Dei vexat, & nobis notam inurit, quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter partes ius B administrare, & controuersias componere.

Quòd non oportet fideles coram Infidelibus litigare, neque ex ijs aliquem testem vocare aduersus Christianum. Cap. L.

ON cognoscant ergo gentes controuersias, quæ inter vos oriuntur, neque contra vos infidelium testimonia recipiatis, neque ab ijs iudicari velitis, neque ijs aliquid tribuatis commodi metúsve causa: Sed reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo: veluti tributum, censum, didragmum: quemadmodum Dominus noster cùm dedisset staterem, molestia liberatus est. Opta igitur potius detrimentum pati, & ijs, quæ ad pacem pertinent, intende, nō solùm erga fratres, sed etiam erga infideles. Nam si in commodis vitæ iacturam pateris, in ijs, quæ ad Deum C pertinent, damni nihil facis, cùm pius sis, & secundum Christi mandatum viuas. Quòd si fratres inter se de ijs rebus controuersias habent (quod absit) hoc ipso Præpositi intelligere debetis, quòd qui tales sunt, fratrum in Domino officio non funguntur, sed potiùs, infensorum inimicorum: atque vnus quidem ex ipsis inuenietur, mitis, probus, filius lucis, alius verò immanis, contumax, iniustus. Cōdemnatus igitur, mulctetur, segregetur, pœnas odij aduersus fratrem pendat. Deinde si eum pœniteat, recipiatur, Sicq; castigati homines leuiora vobis reddent iudicia. Oportet etenim inter se condonare iniurias, non eos, qui iudicant, sed eos, quibus iniuria illata est, quemadmodum Dominus pronunciauit, cùm ego Petrus eum interrogāssem. Quoties in me frater meus peccabit, & remittam ei vsque septies? Et ipse respōdit, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Tales enim Dominus vult suos esse discipulos, nihilq; omnino eos habere aduersus quenquam veluti effrenatam iram, vel immanem furorem, vel iniustam cupiditatem. Ira perturbatos igi D tur reducite in amicitiam, inimicitijs irretitos in concordiam, quoniam ait Dominus, Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.

Marc. 12.
Matth. 17.
Matth. 18.
Matth. 5.

Quòd oportet in secunda sabbatorum cognoscere causas. Cap. LI.

VDICIA vestra fiant in secunda sabbatorum, vt si qua controuersia ex sententia vestra oriatur vsque ad sabbatum, libera sit vobis facultas, qua possitis illam controuersiam componere, & pacem cōciliare inter eos, qui litigant. Adsint autem iudicio Diaconi & Presbyteri integrè iudicaturi, veluti Dei homines cum iustitia. Cum vtrâque persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigāt, statuan-

tur in medio tribunali, ijsq; auditis, sanctè iudicium pronunciate: studentes, ante E
sententiam Episcopi, eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatorem,
prout in tribunali consortem participemq; causæ habet Christū Dei filiū. Quòd si
qui, eo quòd nō rectè ambulant in Domino, de blasphemijs eruntab aliquo redargu-
guti, eodem modo audite vtramque personā, accusatoris & rei non corrupti mune-
ribus, neque in alteram partem propensi, sed cum iustitia tanquàm vitæ æternæ mor-
Deut. 16. tisq; sententiam ferentes. Iustè enim (inquit) Quod iustum est, persequeris: nam
qui iure à vobis supplicio afficitur, atque eijcitur, à vita, gloriaq; æterna expellitur,
& apud homines sanctos, infamia notatus, & apud Deum iudicatus habetur.

Quòd non oportet pro omni delicto eandem pœnam inferre, sed differentem pro varietate peccati. Cap. LII.

NOLITE pro omni peccato eandem sententiam ferre, sed vnicuique F
propriam pœnam statuite, cum multa prudentia, iudicantes singu-
la delicta parua ac magna. atque aliter quidem æstimabitis peccatū
operis, vel sermonis: aliter propositi vel cōuitij vel suspitionis. Atq;
alios quidē minis subijcies, alios subsidijs pauperū, alios ieiunijs af-
fliges, alios segregabis pro delicti magnitudine. Nā lex quoq; non
omnibus delictis eandem pœnam decreuit, sed aliter puniebat quę in Deum, & quę
in sacerdotem, & in sacrum, & in hostiam committebantur: aliter quæ in Regem &
Principem, atque ea, quæ in militem, & in subditum æqualem, siue quæ in seruum
vel in bona, vel in bruta delinquebantur: & rursum non erat eadem ratio peccati in
parentes, atque consanguineos, & non eodem modo vindicabantur, quæ ex propo-
sito fiebant, & quæ casu, atque illis quidem mors per crucem, vel per lapides pœna
statuebatur, ijs multa vel verbera, vel talionis pœna. Quare vos quoque diuersis de-
lictis, diuersas pœnas imponatis, ne fortè aliqua iniuria interueniēs, prouocet Deum G
ad iram. Nam si quod iniustum iudicium exercebitis, eius à Deo mercedem capietis.
Matth. 7. Sicuti enim iudicio iudicatis, iudicabimini.

Quales oporteat esse accusatores, & iudices. Cap. LIII.

SEDENTES igitur pro tribunali, pręsentibus ambabus personis, nō
enim eos dicēmus fratres, quousq; pacē inter se conciliauerint) ex-
quirite diligēter de ijs, quæ in iudiciū adducūtur. Et primum de ac-
cusatore, an nūc primùm accusauerit, an aliorū nomē detulerit: nū
ex simultate ipsorū, vel ex cōtentione crimē natū videatur: qualis sit
eius vitæ consuetudo, ac cū talis bonæ conscientiæ repertus fuerit,
tamen nō habeatur fides soli. Est enim id cōtra leges, sed habeatis alios testes simili-
Matth. 18. bus moribus præditos, prout lex iubet, In ore duorū vel trium stabit omne verbū. H
" Eam autem ob causam diximus, mores illorum inuestigandos esse cuiusmodi sint,
quoniam sæpenumero euenit, vt duo vel plures in re mala testimonium dicant, &
Daniel. 13. cōcorditer falsum defendant, quod factū est Babylone à duobus senibus in Susan-
3. Reg. nā, & Samariæ à filijs iniquorū in Nabuthæ, & in Ierusalem à multitudine Iudæo-
cap. 21. rum in Dominum, & in Stephanum eius protomartyrem. Testes igitur sint mites,
iræ expertes, boni, charitate præditi, temperantes, continentes, ab improbitate alie-
ni, fideles, pij: nam talium hominum, propter mores firmum, & propter vitam eo-
rum verum censendum est testimonium: illorum, qui tales non sunt, testimonium
nolite probare, etiam si aduersus aliquem concordes esse videantur. Præceptum est
Exod. 23. enim in lege, Non eris cū multis in malicia: Non accipies auditū vanū: Non sedebis
" cum multitudine vt declines iustum. Rursum reum quoq; cognoscere debetis qua,
consuetudine, ac quibus moribus sit, si probatæ vitæ, si sine crimine, si sanctitatem
ample-

A amplectatur, si viduarum peregrinorum, & pauperum curam habeat, si fratres diligat, si turpis lucri cupidus non sit, non vorator, non pecuniarum direptor, si sit temperans, ac non asotus, vel ebrius, vel helluo, si sit clemens, & ad largiendū paratus.

Quòd fieri potest, vt alicui ex prioribus malis, in secundis habeatur fides. Cap. LIIII.

I enim ille præteritorū delictorum habet præiudicium, iam ex parte aliqua vera putanda sunt crimina, quæ ei nunc obijciuntur, nisi ius ipsi faueat. Fieri enim potest, vt ille aliquando peccauerit, à præsenti verò crimine innocens sit. Quare in ijs diligenter inuigilantes, in reum cautas firmasque sententias proferte: ac si post segregationem is veniam petat, procumbatq; Episcopo, & peccatum confitea-
B tur, recipite ipsum, neque illum calumniatorem impunitum dimittatis, ne in alium rectè viuentem calumniam excogitet, néue aliquem alium inuitet ad eadem faciendum. Neque verò conuictum sine nota relinquatis, ne alius in eandem culpam incidat. Nam nec testis prauorum impunitus manere debet, neque delinquens, pœnam effugere.

Quòd non oportet in iudicijs alteram tantùm partem audire. Caput LV.

ICIMVS non oportere iudicia ex altera tantùm parte constituere: nam si vnam tantùm personam audiueritis, absente altera, neq; se defendente aduersus obiectum crimen, temereq; sententiam damnationis tuleritis, rei interitus, & participes criminatoris, esse apud
C Deum, iustum iudicem reperiemini. Nam qui alterius iudicio præest, similis est eius, qui caudam canis manibus tenet. Quòd si Babylonios senes imitati fueritis, qui falso testimonio dicto, Susannam morti addixerūt, illorum iudicio ac pœnæ obstricti eritis, quoniam Susannam Dominus per Danielem è manu iniquorum eripuit: eos verò, qui sanguinis illius rei erant, igni adiudicauit: vos autem per ipsum increpauit, dicens: Sic fatui filij Israël non iudicantes, neque, quod verum est, cognoscentes, condemnâstis filiam Israël, reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt contra eam. *Daniel. 13.*

Exempla iusti iudicij, externorum iudicum in sententijs cautio. Caput LVI.

D SPICITE mūdana iudicia, quorum potestati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum persossores, latrones: de quibus, cum quæsiuerunt præfecti iudicio, ab ijs, qui illos in iudiciū adduxerunt, demum interrogant reos, an illa ita se habeant? Quibus affirmantibus, non continuò eos ad supplicium mittūt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio, & velo interiecto. Tandem verò is, qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatis manibus aduersus solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur. Quod illi faciunt, quanquàm Ethnici, & diuini numinis ignari, vltionisq; à Deo propositæ propter innocentum damnationem.

Quòd non oportet fideles contra se inuicem aliquid habere. Caput LVII.

Os verò cùm sciatis quis sit Deus vester, & cuiusmodi sint eius iudi- E
cia, quonam modo poteritis prauo animo in aliquem iudicij vestri
sententiam ferre: quæ statim à Deo cognoscitur? Ac si iustè iudicã-
stis, iusta præmia capietis, nunc & in futurum: si iniustè, paria cõse-
quemini. Nos ergo fratres consulimus vobis, vt à Deo potius lau-
dem, quàm vituperationem consequi velitis: quoniam laus homi-
num à Deo vita æterna est, quemadmodum contrà, mors æterna paratur. Quare
estote iusti iudices, pacifici, iracundia vacantes: nam qui sine causa irascitur fratri, re-
Ephe. 4. us erit iudicio. Quòd si accidat ex casu aliquo commoueri vos in aliquem, sol non
Psal. 4. occidat super iracundiam vestram. Irascimini (inquit Dauid) & nolite peccare, hoc
est, citò conciliamini, ne ira confirmata, recordatio offensionum fiat, & peccatum
efficiat. Animæ enim recordantium mala in mortem, inquit Solomon. Dicit autem
Matth. 5. Dominus noster & Saluator Iesus Christus in Euangelio, Si offers donum tuum ad
altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid contra te, dimitte ibi
munus tuum ante altare, & vade prius & reconciliare fratri tuo, & tunc veniens,
offer donum tuum. Donum autem, quòd Deo offertur, est cuiusque oratio &
Eucharistia, Quare si quid aduersus fratrem tuum habes, vel ipse aduersus te,
nec orationes tuæ exaudientur, neque Eucharistiæ tuæ recipientur propter sub-
iectam iracundiam. Oportet autem assiduè orare fratres. Sed quoniam Deus eos,
qui in iracundia iniustè cum fratribus inimicitias habent, non exaudit, etiamsi
ter in hora orauerint: ideo necesse est omnes inimicitias, & animi imbecillitatem
deponere, vt corde puro & immaculato orare valeamus. Quanquam inimi-
" cos quoque diligere Dominus præcepit: minimè verò amantes odio habere. Et
Leuit. 19. legislator inquit, Non odio habebis omnem hominem: non habebis odio fratrem
" tuum mente tua: redargutione redargues fratrem tuum, & non accipies per ipsum
Deut. 23. peccatum: non odio habebis Aegyptium, quoniam aduena fuisti apud eum: non
" odio habebis Idumæum, quoniam frater tuus est. Et Dauid dicit. Si retribui retri- G
Psal. 7. buentibus mihi mala. Quare si vis Christianus esse, sequere legem Domini: solue
omne vinculum iniquitatis: in te enim Dominus potestatem reposuit dimittendi
peccata fratri, quæ in te commissa sunt vsque septuagies septies, hoc est ad quadrin-
genta nonaginta. Quoties igitur dimisisti fratri tuo, vt nolis eidem etiam nunc di-
" mittere? Quanquàm Zachariam audiuistis dicentem, Vnusquisque malum proxi-
Zacha. 8. mi vestri ne cogitetis in cordibus vestris. Tu verò tamen iniuriarum memor es, & cõ-
" seruas inimicitias, & ad iudicium vocas, atque iram respicis, & oratio tua impeditur.
Quòd si quadringentas nonaginta offensiones dimisisti fratri tuo, tamen auge præ-
terea mansuetudinem tuam in bonitatem per te ipsum: & quamuis ille non faciat,
tu tamẽ stude dimittere proximo, vt efficiaris filius Patris tui, qui est in cœlis, & cum
oraueris, exaudiaris tanquàm amicus Dei.

Quòd oportet Episcopos ea, quæ pertinent ad pacem, suggerere laicis per Diaconos. Caput LVIII. H

IDEO, ô Episcopi, cùm ad orationem peruenietis post lectionem,
post psalmodiam, post Scripturarum doctrinam, Diaconus astans
prope vos, alta voce dicat, Ne quis contra aliquem: Ne quis in hy-
pocrisi. Vt si inter aliquos dissentio reperta fuerit, conscientia per-
culsi rogent Deum, concilienturq; cum fratribus. Etenim si domũ
aliquam intrantes, ante omnia dicere debẽt, Pax huic domui, veluti
Matth. 10. pacis filius, pacem largientes ijs, qui ea digni sunt, vti scriptum est, vicinis & longin-
quis, quos nouit Dominus, quòd sunt sui, multò magis eos, qui Ecclesiã Dei ingre-
diuntur. Oportet in primis pacẽ precari. Quòd si quis alijs eam precatur, multò ma-

A gis ipse in pace reperiatur, veluti filius lucis. Nam, qui illam in se non possidet, non est dignus, qui eam alijs concedat. Ideò opus est vt in primis habeat pacẽ ipse. Nam, qui ipse se cum non dissidet, neque cum alio contendet, sed erit pacificus, amicabilis, congregans quæ Domini sunt, cooperator eius factus ad multiplicandum ei illos, qui salui fiunt in concordia. Qui enim inimicitias & dissidia excogitant, nec non contentiones ac iudicia, improbi & alieni à Deo iudicantur.

Connumeratio variæ prouidentiæ, & quemadmodum Deus à principio per quamlibet generationem vocauit omnes ad pœnitentiam.
Cap. LIX.

B DEVS enim cum misericordiæ Deus sit, à principio singulas generationes ad pœnitentiam vocauit per iustos ac prophetas. Atque illos quidem, qui ante diluuium fuerunt, per Abel, & Sem, & Seth, præterea per Enos, & per Enoch, qui fuit translatus, instituit: eos, qui in diluuio reperti sunt, per Noe: qui erant Sodomis, per hospitalẽ Lot: eos, qui post diluuiũ nati sunt, per Melchisedech, per patriarchas, per sanctum Iob: qui in Aegypto fuerunt, per Mosen: Israelitas per eundẽ Mosen, & per Iesum Leb, Phinees & reliquos: eos, qui post legem fuerunt, per angelos, & per prophetas: eosdem per propriã incarnationẽ ex Virgine factam: illos, qui fuerunt paulò ante eius corporalem manifestationem, per præcursorem Ioannẽ: eosdẽ per eundem, etiam post natiuitatem ipsius (Dicebat enim, pœnitentiã agite, appro- Matth. 3.
pinquauit enim regnum cœlorũ) eos qui post eius passionem fuerunt, per nos duodecim, & per vas electionis Paulum. Nos ergo, qui digni facti sumus, vt essemus te-
C stes aduentus ipsius cum Iacobo fratre Domini, & alijs septuaginta duobus, & septẽ Diaconis eius ex ore Domini nostri Iesu Christi audiuimus, & perfecte scientes dicimus, quæ sit voluntas Dei bona, placens & perfecta per Iesum Christum nobis demonstrata, vt nullus intereat, sed vniuersi homines vnanimi sententia credentes ei, & vnanimem laudem ferentes in eum, viuant in æternum.

Quòd voluntas Dei est, vt omnes homines sint concordes in pietate ad imitationem cœlestium Virtutum.
Caput LX.

D HOc est enim illud, quod docuit nos Dominus, dicere patri suo, cùm oramus, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, vt quemadmodum cælestes naturæ incorporearum virtutum omnes concorditer glorificant Deum, ita & in terra omnes homines vno ore, vnóque affectu glorificent solum Deum, vnum, ac verum per vnigenitum Christum. Voluntas igitur sua est laudari ipsum concorditer, adorari vnanimiter. Ea est enim voluntas ipsius in Christo, vt multi sint, qui saluentur in ipso. nec ei damnum demus, neque Ecclesiam extenuemus, neque numerum minuamus per vnam animam hominis à nobis interemptam, quæ cum potuisset saluari per pœnitentiam, perijt non modò per propriam iram, sed etiam per vestras insidias, & impleuistis quod scriptum est, Qui non congregat mecũ, dispergit. Ac cum Matth. 12.
talis dissipator fueris, eris etiam ouium aduersarius, Dei inimicus, agnorum corruptor, quorum Dominus pastor fuit. nos congregatores ex varijs gentibus & lin-

guis in multo labore, in periculo, in fatigatione afsidua, in vigilijs, & ieiunijs, humi E
cubationibus, persecutionibus, plagis, carceribus, vt Dei voluntati obsecuti, implemus tricliniũ recumbentium, hoc est sacram & catholicam Ecclesiã, gaudentibus & exultantibus iis, qui sunt vocati: laudantibúsque, & glorificantibus Deum, qui illos, per nos ad vitam vocauit. Vos igitur quoad per vos fieri potuit, disperfistis, vos verò laici pacẽ inter vos seruate, studentes Ecclesiam amplificare, & eos, qui putãtur agrestes, ad illã reducere: mansuefacere, atque restituere. Eáque summa promifsio-
Iere. 3. nis merces à Domino proponitur. Si separaueris ab indigno, dignum, & preciosum, quasi os meum eris.

Descriptio Ecclesiæ & Cleri, & quid vnusquisque ex congregatis Clericis & Laicis in Synaxi facere debeat. Caput LXI.

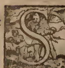
F

TV verò, ô Episcope, esto sanctus, vacans culpa, non percussor, non iracundus, non immanis, sed ædificator, conuersor, paratus ad docendum, patiens, benignus, mitis, longanimis, monitor, consolator tanquàm Dei homo. Cùm verò Ecclesiã Dei conuocas, veluti magnæ nauis gubernator, iube cum omni scientia cœtus celebrari, præcipiens Diaconis tãquàm nautis, vt disponãt loca fratribus, tanquàm Epibatis, cum omni diligentia & sanctitate. Ac primùm sit longa domus, ad Orientem conuersa, ex vtráque parte pastophoria habens ad Orientem, quæ nauis habeat similitudinem: In eius medio sit Episcopi sedes, ad cuius vtrunque latus con sideant Presbyteri, & Diaconi afsistant, succincti & expediti. Hi enim sunt ad nautarum & muralium præfectorum similitudinem. Horum cura laici in altera sedeant, cum omni quiete & ordine: mulieres quoque separatim sedeant, silentium seruantes. Medius Lector, è loco superiori stans, legat libros Mosis, Iesu Nauæ, Iudicum, G
Regnorum, Paralipomenon de reditu: præterea Iob, Solomonis, sexdecim Prophetarum: seruata lectionum vicifsitudine. Alius Dauid Hymnos canat, & populus initia versuum concinat. Post hæc acta nostra, & Epistolæ Pauli cooperatoris nostri, quas ad Ecclesias misit, secundum institutionem Spiritus sancti. Deinde Diaconus vel Presbyter legat Euangelia, quæ ergo Matthæus, & Ioannes vobis tradidimus, & cooperatores Pauli Lucas, & Marcus accepta vobis reliquerunt. Ac cùm Euangelium legitur, omnes Presbyteri, Diaconi, & Laici afsurgant cum magno silentio:
Deut. 27. & 5. Scriptum est enim, Tace & audi Israël. Et rursum, Tu verò hic sta, & audies. Deinde verò moneant presbyteri populum, vt sedeat, sed non omnes, ac postremus omniũ Episcopus, qui gubernatori est similis. Maneant autem Hostiarij ad introitus virorum, illos custodientes: Diaconifsa ad introitus fœminarum more nauticorum custodum. Nam in tabernaculo testimonij eadẽ seruabatur forma, cum populo, Deo. Si quis inueniatur extra locum sedere, increpetur à Diacono veluti proreta, & in H
suum locum reducatur. Non solùm enim nauis, sed etiam mandræ habet Ecclesia similitudinem: nam sicut pastores pecudes, capras, inquã, & oues secundum genera & ætates separant, & quælibet sui generis similes sequitur, sic in Ecclesia iuniores seorsum sedeant, si fuerit locus, alioqui maneant recti, grandiores natu ordine sedeant, pueros stantes recipiant eorum patres & matres. Adolescentulæ rursum, si sit locus, seorsum maneant: cæteroqui post mulieres stent: nuptæ & quę iam liberos habent, seorsum maneant: Virgines & viduæ & anus primæ omnium vel stent, vel sedeant. Diaconus autem loca videat, vt quilibet ingrediens in suum locum concedat, ac præter decorum ne sedeat, Eodem modo, Diaconus attendat in populo ne quis murmuret, néue conniueat, vel nutet. Oportet enim in Ecclesia accuratè, sobriè, vigilanter manere, attentas aures habentem ad Domini sermonem. Posthæc omnes

A omnes simul assurgentes,& ad Orienté conuersi post Catechumenorũ,& pœniten
tum exitum,supplicent Deo cœlũ cœli tenenti,idque ad Orienté,in memoriã vete-
ris possessionis Paradisi ad Orientem positi,vnde primus homo contépto mandato
serpétis cõsilio obtéperans,expulsus fuit.Diaconi,absoluta oratione,alij oblationi
Euharistiæ sint intenti,ministrãtes corpori Domini cum timore,alij turbas videãt,
quietemque illis imperent.Dicat autem,qui assistit pontifici,diaconus populo,NE
QVIS CONTRA ALIQVEM. NE QVI IN HYPOCRISI. Deinde salutent inter
se viri,& inter se mulieres osculo in Domino, sed caueant ne quis dolose id faciat
quemadmodũ Iudas Dominũ osculo tradidit.Postea Diaconus oret pro omni Ec-
clesia,próque vniuerso Mundo:pro suis partibus ac mébris,item pro sacerdotibus,
pro principibus,pro pontifice,pro Rege,atque pro cõmuni pace. Deinde pontifex
populo precatus pacé,eidem benedicat,quemadmodũ Moses mandauit sacerdoti-
bus,vt benediceret populo his verbis,Benedicat tibi Dominus,& custodiat te, osté- ”
B dat Dominus faciem suam super te,& det tibi pacem.Item Episcopus oret,ac dicat ”
Saluum fac Domine populum tuum,& benedic hereditati tuæ,quam possedisti, & ”
acquisiuisti precioso sanguine Christi tui,& vocasti regale sacerdotium, & gentem
sanctam.His perfectis sacrificiũ peragatur astante omni populo atque secretò oran
te.At postquam oblatum fuerit,accipiant singuli per se ordine, dominicũ corpus,
& preciosum sanguiné gradatim cum pudore,ac timore tanquàm ad Regis corpus
accedentes:mulieres quoq; velato capite,quemadmodũ eas decet, ordine accedãt.
Custodiantur portæ,ne quis infidelis,vel nondum initiatus ingrediatur.

De commendatis peregrinis Laicis,Clericis,
Episcopis. Cap. LXII.

C SI quis venit à parœcia frater:vel soror commendatitias literas afferés,
cognoscat de ijs Diaconus:exquirens,an fideles sint, an Ecclesiasti-
ci, an ab hæresi non deprauati:& rursum sitne nupta vel vidua.atq;
ita cum perspexerit illorum statum,quòd sunt verè fideles & cócor-
des in domesticis rebus, deducat vnumquemque in conuenientem
sibi locum.Si presbyter à parœcia venerit,recipiatur à presbyteris in
communioné:Si Diaconus,recipiatur à Diaconis:Si Episcopus, vnà cum Episcopo
sedeat,eundem ab illo obtinens honorem.Rogabisq; eum ô Episcope,vt sermones
habeat ad populum,ad docendum accomodatos,peregrinorum enim adhortatio,
& admonitio valde accepta,atque vehementer vtilis esse consueuit. Nullus enim
propheta,inquit,acceptus est in patria sua.Permittes etiam ei Eucharistiam offerre:
si propter reuerentiam,veluti sapiens, scilicet honorem tibi reseruans, nolue
rit Eucharistiã offerre,coges eum vt vel populo benedicat.Si cùm sedet is,alius qui-
dã interueniat honestus & clarus in vita peregrinus,vel indigena:tu Episcope, qui
D forte vel verbum Dei prædicas,vel Cantorem aut Lectorem audis,noli illius perso-
næ obsequio ministerium verbi relinquere,vt illi primum concessum præcipias, sed
mane quietus non interrumpens sermonem,vel auditionem tuam:fratres auté per
Diaconos eum recipiant.Si locus desit,Diaconus,excitato eo,qui iunior fuerit,non
tamen iram adhibens,sed persuasionem,illum in sede collocet.Est autem æquũ vt
beneuolus frater id per se faciat.Quòd si renuerit,illum vi deturbatum post omnes
statuat,vt discant reliqui præstantioribus cedere.Si inops aliquis vel obscurus, vel
aduena venerit,siue senex,siue adolescens ætate is sit,locúsque desit, ei locum
ex toto corde prouideat Diaconus,ne personis gratificari videatur,
sed à Deo ministerij gratiam inire.Idem seruet Diaconissa
cum aduenientibus mulieribus pau-
peribus siue diuitibus.

Quòd oportet manè & vesperi cœtus frequentare,
Caput LXIII. E

VM doces, ô Episcope, iube & hortare populum Ecclesiam frequẽtare manè ac vespere quotidie, nunquamq; absesse omnino, sed assiduè vnumquemq; conuenire, nec Ecclesiam mutilare, se ipsum subtrahentem, neq; truncum, christi corpus reddere. Non enim solùm de sacerdotibus dictum est, sed quilibet Laicus de se id audiat, cogitans dictum à Domino, Qui non est mecum, contra me est: & qui nõ cõgregat mecum, dispergit. Nolite ergo vos, membra christi cum sitis, dispergi, cœtus non celebrando, Christum caput habentes, secundum promissionem suam, adiunctum & consociatum vobis. Nec ipsi vosmet negligatis, neq; Saluatorẽ proprijs membris destituatis, neq; eius corpus scindatis, neq; ipsius membra dissipetis, neque huius vitæ necessaria diuino verbo anteponatis, sed quotidie cõueniatis manè ac vespere psallentes, atq; orantes in dominicis, manè dicentes Psalmum sexagesimum secundum, vespere centesimum quadragesimum, maximè verò hoc seruetis in sabbato & in die, resurrectioni dicato. Verùm in die Dominico diligentius cõuenite, laudem Deo laturi, qui per Iesum cuncta condidit, & illum ad nos misit, atq; mori permisit, & à mortuis excitauit. Nam quam excusationem afferre potest Deo, qui in hoc die non conuenit ad audiendum salutarem de resurrectione sermonem, in quo tres orationes stantes concipimus in memoriã illius, qui tertia die resurrexit, in quo Prophetarum lectio habetur, & Euangelij predicatio, & sacrificij oblatio, atque sacri cibi dispensatio? F

Exemplum nos ad imitationem inducens, ductum ex Græcorum & Iudæorum vano concursu ad templa, & Synagogas.
Caput. LXIIII. G

VOMODO non hostis Dei habendus est his, qui in temporalibus diu noctuque est occupatus, æterna verò contemnit? ac balnea quidem & caducum cibũ quotidie frequentat, quæ verò perpetuò manent, non curat? Quomodo non dicet Dominus huic, Iustificatæ sunt gentes supra vos: quemadmodum Israëli improperãs, dicebat. Iustificata est Sodoma ex te. Nam si gentes de somno quotidie excitatæ concurrũt ad Idola, vt illa venerentur, & priusquam opus actionemue aliquã instituant, illis supplicant, & à festis celebritatibusque eorum se non subducunt, sed in ijs sunt intenti, non solùm indigenæ, sed etiam qui longè absunt, atque in Theatra tanquam in Synagogas conueniunt. Eodem modo qui frustrà Iudæi nominantur, post sex dierum cessationem, septimo die in Synagogam conueniunt, & vacationis Synagogæque suæ rationem habent (qui tamen in sua infidelitate, virtute verbi sunt priuati, præterea verò ipsius nominis, quo appellãtur, vim, proprietatemque amisẽrunt, Iudas enim, confessio est, ij aũt non sunt confitentes Deo, cùm Christi passionem per scelus effecerint, vt per pœnitentiã salutem adipiscantur: si igitur qui non saluantur in ijs, quæ sine fructu faciunt, sunt assidui: tu qua excusatione vteris cum Deo, qui Ecclesiam eius derelinquis, nec gentes imitaris: sed eò derelinquis, vel quia te das ignauiæ, vel quia deficere cogitas, vel alicui malo studes. Quibus dicit Dominus per Ieremiam, Iustitias meas non custodistis, sed neq; secundum iustitias gentium ambulãstis: paulò minus & superãstis illos. Et rursum, Iustificauit animam meã Israël ab incomposita Iudæ, & deinceps, Si mutabunt gentes Deos ipsorum & ij non sunt Dij, quoniam pertransistis ad Insulas Chetim, nisi & videtis. Et in Cædar misistis. & cogitate vehemẽter si facta sunt hæc, quoniã illa nõ mutant sua legitima, populus H

Matt 11

Hæc sententia est in Ezech. 16.

Ierem. 3.

Ierem. 2.

A populus etiam meus mutauit gloriam ipsius, de qua non iuuabitur. Ergo qua defensione vtetur is, qui negligit, vel deserit Ecclesiam Dei?

Quòd nefas est res mundanas diuinis præferre. *Caput LXV.*

VOD si quis occasionem proprij operis opponens, negligens fuerit, excusando excusationes in peccatis: sciat is, artes fidelium succisiuas, propriam eorum operam, pietatem esse. Artes igitur vestras in succisiuis subsecundarijsque operis ponite, vt victui vestro inseruiant: opere autem pietatem colite, quemadmodum Dominus dicebat, Operamini non cibum, qui perit, sed manentem in vitam æternam. Et rursum, Hoc est opus Dei vt credatis in eum, quem misit ille. Conamini igi- *Ioan.6.*
B tur nunquam Ecclesiam Dei relinquere. Quòd si quis ea neglecta, in gentium conscelerata templa fuerit ingressus, vel in Iudæorum Synagogam, vel Hæreticorum, is quam excusationem apud Deum inueniet in die iudicij? quia verba Dei viuentis reliquit, viuentia ipsa vitamque tribuentia, quæ possunt æterno supplicio liberare, & ad ædem Dæmoniorum se contulit, vel ad Synagogam interfectorum Christi, vel ad Ecclesiam malignantium, non audito eo, qui dixit, Odi Ecclesiam malignantium, & cum iniqua gerentibus non ingrediare. Et rursum, Beatus vir, qui non ambulauit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentium non sedit, sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Tu verò relicto Fidelium cœtu, Dei Ecclesia ac legibus, respicis speluncas latronum, sancta ducens, quæ ille nefaria esse voluit, & communia faciens, quæ ille, separauit: non solumque id facis, sed etiam ad Græcorum ludos curris, & ad Theatra properas, expetens vnus ex venientibus eo numerari, & particeps fieri auditionū *Psalm.25.* *Psalm.1.* *Iere.15.*
C turpium ne dicam abominabilium: nec audisti Ieremiam dicentem, Domine non sedi in consilio ludentium, sed timui à conspectu manus tuæ. neq; Iob dicentem similia, Si verò & cum irrisoribus ambulaui aliquando, appendor enim in statera iusta. *Iob.31.*
Quid verò cupis Græcos sermones percipere hominum mortuorum, afflatu diaboli tradentium ea, quæ mortem afferunt, fidem euertunt, ad Deorum multitudinem credendam inducunt eos, qui ad illa attentionem adhibent. Vos verò diuinis legibus inuigilantes, vitæ huius necessitatibus putate eas præstantiores, maioremq; ijs honorem deferentes, conuenite ad Ecclesiam Domini, quam acquisiuit sanguine Christi dilecti primogeniti omnis creaturæ. Ea en enim altissimi filia, quæ parturijt, nos per verbum gratiæ, & formauit in nobis Christum, cuius participes facti sacra membra existitis, & electi, non habentia maculam neq; rugam, neq; aliquid huiusmodi, sed tanquam sancti & irreprehensibiles in fide perfecti estis in ipso, secundum imaginem eius, qui creauit vos. *Ephe.5.*
D

Quòd oportet declinare omnes Græcorum impietates *Cap: LXVI.*

AVETE igitur ne conuentus celebretis cum ijs, qui pereunt, quæ est Synagoga gentium ad deceptionem & interitum. nulla est enim societas Dei cum diabolo: nam qui congregatur vnà cum ijs, qui cum diabolo idem sentiunt, vnus ex ipsis connumerabitur, & væ habebit Fugite quoque indecora spectacula, Theatra (inquit) & Græcorū ludos, incantationes, ariolationes vaticinia lustrationes, aruspicinā, auguria, necromantiā, inuocationes: quoniā scriptum est, Non erit auguriū in Iacob, neq; vaticinium in Israël. Et rursum, Auguriū peccatū est. Et alibi, Non augurabimini, & ariolationes, diuinationes, & Pythones nō sequemini, lustra- *Deut.18.*
tores

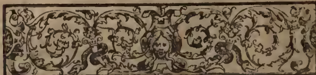
Ier.10. tores non acquireretis. Ideo monet Ieremias, dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & à signis cœli ne timueritis. Propterea oportet fidelem fugere impiorum cœtus Græcorum ac Iudæorum, reliquorumq; hæreticorum, ne vbi vnà cum eis degimus, animis nostris laqueos paremus, & ne vbi in eorum festis versemur, quæ in honorem Dæmonum celebrantur, cum eis habeamus societatem impietatis. Vitandi quoq; sunt illorum mercatus, & qui in ijs fiunt ludi. Fidelem enim oportet ad mercatum tantum comparere, vt corpusculum emat, & animam acquirat, atq; alia quædam ad vsus necessarios comparet. Vitate igitur omnem Idolorum pompam, speciem, mercatum, conuiuia, gladiatores, deniq; omnia dæmoniaca spectacula. E

Quòd non oportet otiosum comedere, sicuti Petrus Piscator, & alij Apostoli: Paulus verò & Aquila scenas faciebant, Iudas & Iacobus Agricolæ erant. narrat Hegesippus & Tertullianus Romanus. Cap. LXVII. F

QVI in Ecclesia iuuenes estis, curate in omnibus rebus necessarijs sedulò ministrare, cum omni sanctitate operis vestris vacate, vt omni tempore, & vobis & egentibus suppeditare possitis, ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Euangelij succisiuas operas non negligimus. Alij enim ex nobis piscatores sunt, alij scenarum artifices, alij agricolæ ne vnquam
Prou.6. otiosi simus. Dicit autem quodã in loco Solomon, Vade ad formicã, ô piger, & imi-
» tare vidẽs vias ipsius, & fies illa sapientior. Illi enim cùm agricolatio non sit, neq; co-
» gentem habeat, neque Domino subdatur, parat in æstate cibum, multamq; in mes-
» se facit congregationem. Et accedit ad apem, & disce quam operaria sit, & opus quã
» grauè negocietur, cuius labores. Reges & idiotæ ad sanitatem adhibent. Est autem
» desiderabilis & gloriosa quemadmodum est viribus infirma. Et deinceps, Quousq; G
» tandem piger iacebis, quando de somno excitaberis, parũ dormis, parum sedes, pau-
» lulùm dormitas, paulum autem suffarcinas manibus pectora, postea adest tibi sicut
» malus viator paupertas, & egestas tanquam bonus cursor. Si verò impiger fueris, ve-
Prou.12. niet sicut fons messis tua, & egestas tanquam malus vir transfugiet. Et rursum, Qui
Eccle.4. laborat terram suam, replebitur panibus. Et alio in loco, Piger complicat manus
Prou.19. suas, & comedit carnes suas. Et deinceps, Abscondens piger manus suas, non
Ecle.10. poterit applicare ad os suum. Et rursum, Propter pigritiam manuum
» humiliabitur contignatio. Laborate ergo assiduè, est enim otio
» si reprehensio irreparabilis. Si quis non laborat, hic apud
vos non manducet, otiosos enim odit Dominus Deus noster: Nemo enim ex ijs, qui Deo vacant esse debet otiosus.

CONSTI- H

CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE.

LIBER TERTIVS.

De Viduis. Caput I.

VIDVAS constituite non minores [illegible] vt quodammodo propter illarum ætatem, [illegible] hospitione vacare. Si iuniorem in viduali statu c[illegible] illa non ferens in iuuentute viduitatem, nupserit, [illegible] bit gloriam vidualis gradus, & rationem Deo reddet, non quoniam secundas nuptias locuta est, sed quoniam suam professionem non seruauit, luxuriata Christo. Quare oportet non temerè facere professionem, sed cum consilio & considera- B tione: [illegible] enim eam non vouere, quàm vouere, & non reddere. Si autem aliqua adolescentior sit, quæ cùm breui tempore virum suum habuerit, illumque [illegible] per obitum, vel per aliquam aliam occasionem amiserit, per se manere voluerit, [illegible] habens viduitatis, beata hæc inuenietur, imitata Sidoniam illam viduam in S[illegible]tha, cuius hospitio sanctus Dei propheta Helias est vsus. Talis mulier similis erit Annæ filiæ Phanuelis de tribu Aser, quæ à templo non discedebat, diu noctu[illegible] inuigilans precibus, & supplicationibus: quæ nata annos octuaginta quatuor, à virginitate cum viro vixerat annos septem, Christiq; aduentum glorificans, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem in Israel. Quæ C talis fuerit, testimonio accepto honorabitur, adepta in terra apud homines gloriã, & in cœlo apud Deum æternam laudem.

1. Tim. 5.

Eccle. 5.

3. Reg. 17.

Quòd cauendum est à constitutione Viduæ iunioris propter suspitionem. Cap. II.

ADOLESCENTIORES Viduæ, ad vidualem statum ne ordinentur, ne fortè ea occasione, qua non possunt florem ætatis cohibere, ad secundas nuptias descendentes, negotium habeãt. Adiuuentur autem & subleuentur, ne occasione mo[illegible] carnis, ad secundas nuptias delapsæ, in re indecora detin[illegible]ur. Nam hoc quoq; scire debetis, quòd primæ nuptiæ, si legit[illegible] iustæ censentur, vt quæ secundum Dei voluntatem sunt. Bigamia post prof[illegible] iniqua habenda est, D non propter coniunctionẽm, sed propter menda[illegible] incontinentiæ est argumentum. Id, quod supra trigamiam fit, manifest[illegible]catio iudicatur, & non dubia intemperantia. Deus enim vnam mulierẽ vni vi[illegible]dit in creatione, Erunt enim duo in carne vna. Adolescentioribus verò post [illegible] viri obitum concedatur secundus, ne incidat in iudicium Diaboli, & in laqueos [illegible]ltos, atq; in libidines insanas inutilesq; animis, quæ supplicium potius, quàm iucunditatem afferunt.

Quales esse oporteat Viduas, & quomodo adiuuandæ sint ab Episcopo. Caput III.

VERAE sunt Viduæ, quæ vni nuptæ fuerunt plurimorum testimonio probatæ, bonis operibus intentæ: viduæ re vera temperatæ, castæ, fideles, piæ, quæ bene liberos educauerunt, & laudabiliter hospites receperunt, qui-

bus opem ferre oportet tanquàm Deo dicatis. Sed etiam pauperum, ô Episcope, memor esto, ipsis quoque adiutricem manum præbens, curamq; eorum suscipe veluti Dei œconomus, opportuno tempore vnicuique tribuens, quæ sibi sunt necessaria, viduis, orphanis, vitæ subsidia non habentibus, & in tribulatione constitutis. B

Quòd cuilibet indigenti benefacere oportet. Cap. IIII.

VID enim si quædam Viduæ non sint, & quidam vxoribus non careant, cùm tamen subsidio egeant ob inopiam, vel ob morbum, vel ob liberos alendos, omnes debes respicere, omnium curam suscipere. Nam qui dona dant, non præcisè illa destinant viduis, sed in vniuersum conferunt, voluntaria ea appellantes: quo tu sciens eos, qui præmuntur, vti bonus œconomus diligenter impertias eis de munere. Deus enim cognoscit eum, qui dedit, quamuis absens per te egentibus impertiat: atque ille quidem habet beneficentiæ mercedem, tu verò probatæ œconomiæ laudem: dicq; illis, quis dederit, vt ex nomine pro eo orare valeant. Oportet enim omnibus hominibus benefacere, non facientes delectum huius quisnam sit, vel illius. Inquit enim Dominus, Omni petenti te da. nimirum re vera egenti, etiam si amicus sit, etiam si inimicus, si consanguineus, si alienus, si sine vxore, si cum vxore viuat. In omni enim scriptura Dominus de pauperibus præcipit per Isaiam, Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque introduc in domum tuam. Si videris nudum, cooperi illum, & propinquos seminis tui ne despexeris. Et per Danielem dicit potenti, Ideo Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in miserationibus pauperum. Et per Solomonem, inquit, Per eleemosynam & fidem purgantur peccata. Et per Dauid rursum ait, Beatus qui intelligit super inopem, & pauperem, in die mala liberabit eos Dominus. Et rursum, Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum. Et Solomon inquit, Qui miseretur pauperis, Domino fœneratur, & secundum donum ipsius retribuetur ei. & deinceps, Qui obturat aures suas, ne audiat indigentem, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum. E G

Marginal notes: Luca 6. Cap. 58. Cap. 4. Prouer. 14. Prouer. 19. Prouer. 21.

Quòd oportet Viduam probitati morum studere. Cap. V.

IT omnis Vidua mitis, placida, proba, malitiæ expers, non iracunda, non loquax, non vociferatrix, non procax, non maledica, non verborum auceps, non bilinguis, non curiosa. Si quid vidit vel audiuit, quod fuerit minùs rectum, perinde sit, atque si id non viderit, nec audiuerit: neque vlla alia res viduæ sit curæ, quàm orare pro ijs, qui subsidia ministrant, & pro vniuersa Ecclesia. Si quid ab aliquo rogetur, nolit facilè respondere, nisi in ijs, quæ ad fidem, iustitiam, spem in Deo habendam pertinent, reijciatq; ad præpositos, illos, qui in disciplina pietatis institui volunt, eaq; sola respondeat, quæ faciunt ad euertendum errorem de Deorum multitudine, explicetq; rationem de vnius Dei principatu: de reliquis non temerè respondeat: ne si quid indoctè dixerit, blasphemiam impingat verbo. Grano enim sinapis simile esse verbum, Dominus docuit: id verò ardorem habet, quo si quis imperitè vtatur, amarum inueniet: oportet enim in mysticis non proditorē esse, sed cautum: admonet enim nos Dominus dicens, Nolite proijcere margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus, & conuersi dilanient vos. Nam infideles si audiant sermonem de Christo non perfectum, sed imminutum, & maximè eum, qui de incarnatione atque passione habetur, deridebunt nos veluti eos, qui falsa opinantur. Itaque rea fiet temeritatis & blasphemię Presbytera, & væ habebit: Væ enim (inquit) ei, per quem nomen meum blasphematur in gentibus. H

Marginal notes: Matth. 13. Matth. 7. Isaia 52. ad Rom. 2.

Quòd

A *Quòd non oportet mulierem docere: indecorum est enim, & quæ mulieres sequebantur Dominum.* *Cap. VI.*

NON permittimus igitur mulieres in Ecclesia docere, sed tantùm orare, & magistros audire. nam magister ipse & Dominus Iesus Christus cùm nos duodecim ad docendum populum gentesq; misisset, nusquam mulieres misit ad prædicationem, quanquam non deerant. Erat enim nobiscum mater Domini, & sorores eius, prætereа Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Martha & Maria sorores Lazari & Solome, & quædã aliæ. Nã si necesse fuisset mulieres docere, ipse primus ijs quoq; præcepisset, vt vnà nobiscum populũ instituerent. Si enim caput mulieris vir est, nõ est æquum vt reliquum corpus capiti imperet. Intelligat vidua se Dei altare esse, sedeatq; domi apud se, non frequentans fidelium domos cum occasione aliquid capiendi: altare enim Dei non circuncursat, sed in vno loco stabile manet. Igitur virgo quoque, & vidua non circumcursent, neque vagentur per alienas domos, quoniam vagæ impudentesq; non consistunt vno in loco, eo quòd non viduæ sed peræ potius sunt, paratæ ad capiendum, garrulæ, maledicæ, contentiones serentes, impudentes, inuerecundæ: quæ sunt huiusmodi, non habendæ sunt dignæ illo, qui eas vocauit. Nam ad communem Synagogæ quietem in die dominico non conueniũt, vt ij qui vigilant, sed vel dormitant, vel garriũt, vel lenocinantur, vel petũt, vel alios captiuos faciunt, inducentes eos ad malum, neque permittentes sobrios in Domino esse, sed ita illos præparant, vt tales exeant, quales intrauerunt, scilicet inanes, cùm non audiant eos, qui docent, neque qui legunt verbum Domini. De ijs enim Isaias propheta inquit, Auribus audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cognoscetis: incrassatum est enim cor populi huius.

1. Cor. 14. — B — *S. Ign. ad Tarsen.* — *S. Ign. ad Philad.* — *Isaie 6.*

C *Quales sunt falsæ Viduæ.* *Cap. VII.*

EODEM modo talium viduarum obturatæ sunt aures cordis, ne intra suos parietes sedentes, cum Domino colloquia habeant, sed circumcursantes, animo quæstum per nugas faciendi, aduersarij desideria expleant. Tales igitur viduæ non pertinent ad Christi altare: sunt enim viduæ, quæ in opere hanc rem ponunt, & quòd impudẽter petunt, & vltra modum capiunt: ideo iam multos ad dandum segniores reddiderunt: nam cum deberent propter modestiam propositi, Ecclesiasticis rebus esse contentæ, per diuitum domos circũcursantes, pecuniam extorquẽt, sibi cumulantes, atq; acerbo fœnore mutuum dant, nihilq; præter mammonam curant: quarum Deus crumena est: quæ escam & potum omni virtuti anteponunt dicentes, Comedamus, & bibamus, cras enim morimur. Nam, quæ in quærenda pecunia est exercitata, pro Deo mammonam colit, hoc est quæstui seruit. Deo autem grata esse non potest, neque eius cultui inseruire, cum nequeat asiduè illum interpellare, ad parandam pecuniam mente animoq; intenta: quoniam vbi est thesaurus, ibi & cor suum. Cogitat enim aliquò accedere quæstus gratia, vel quòd illa sua amica eius oblita est, & aliquem sermónem ad illam referre oportet. Quæ vero talia cogitat, non potest orationi intenta esse, sed occurrenti cogitationi. Ideò quamuis aliquando pro aliquo orare velit, non exaudietur: non enim ex toto corde offert orationem Domino, sed distracta cogitatione. Quæ verò vult Deo intendere, intus sedens cogitat quæ sunt Domini, diu noctuq; incessabili ore offerens preces mundas. Vt igitur sapientissima Iudith temperantiæ testimonio commendata, diu noctuque supplicabat pro Israele Deo: sic similis illi vidua continuatam pro Ecclesia interpellationem Deo offeret, qui illam exaudiet: quoniam eius mens ad hoc solum fixa est, neque ad sumptuosam cupiditatem, neq; ad insatietatem se proijcit. Huius casti sunt

Isaie 22. — D — *Iud. 9.*

oculi, aures purgatæ, manus puræ, pedes quieti, os neque ad ingluuiem, neque ad loquacitatem paratum, sed loquens quantum est opus, capiens quæ sunt solùm ad cōseruandam naturam necessaria. Ita cùm grauis fuerit & sedata, grata erit Deo & simul ac petet aliquid, præueniet eam concessio. Adhuc enim te, inquit, loquente, dicam, Ecce adsum. *Isaia 52.* Talis cum sit, careat auaritia, superbia, turpi lucro, ne sit insatiabilis, ne gulosa, sed continens, mitis, quieta, verecunda, pudens, domi sedens, psallens, orans, legens, vigilans, ieiunans, ex omni parte cum Deo colloquia habens, canticis & hymnis: lanam accipiens, alijs potius ministret, quàm ipsa ab alijs petat: memor commendatæ à Domino, in Euangelio viduæ, *Luca 21.* quæ cum ad templum accessisset, misit in gazophylacium duo minuta, hoc est quadrantem: quam intuitus cordis scrutator Christus Dominus, & magister noster dixit, Amen dico vobis, quòd hæc vidua plusquàm omnes in gazophylacium misit, quoniam omnes ex abundanti miserunt, hæc ex eo quod deest illi, totum quem habebat victum misit. Sāctas igitur viduas esse oportet, obedientes Episcopis, Presbyteris & Diaconis, eam Diaconissas venerantes, verentes, timentes, non libertate vtentes, neque contra mandatum aliquid facere volentes, præter sententiam Diaconi: veluti si pergere velit ad aliquem, vt apud eum comedat, & bibat, vel si ab aliquo quidpiam capiat. Quòd si iniussa aliquid horum fecerit, puniatur ieiunio, vel segregetur veluti temeraria.

Quòd non oportet ab indignis capere, neque Viduam, neque Episcopum, neque alium fidelem. *Cap. VIII.*

QVID enim scit qualis sit ea, à qua accipit, vel à quali ministerio victū suppeditat? num de rapina, vel de aliquo nō honesto studio? ignorat vidua quòd de vnaquaque harum rerum rationem Deo reddet, recipiens quæ Deo sunt indigna. Nam neque sacerdotes talis mulieris voluntariam oblationem vnquam recipient, veluti furis vel meretricis. Scriptum est enim, Nō concupisces res proximi, *Deut. 23.* & non offeres mercedem meretricis Domino Deo. Non est igitur à talibus capiendum, neque etiam ab excommunicatis. Sint autem viduæ paratæ ad obediendum ijs, quæ eis à præpositis sunt præcepta, & ad præscriptum Episcopi faciant, veluti Deo obedientes. nam qui ab huiusmodi excommunicato, vel extra Synagogam eiecto accipit, & pro tali orat, qui in malis perseuerare sibi proponit, nec aliquando vult ad pœnitentiam redire, communicat cum eo in oratione, & offendit Christum, qui impios declinat, & confirmat eum per indignam largitionem, & contaminat se cum eo, non sinens illum ad pœnitentiam venire, vt ingemiscat, & roget Deum.

Quòd non oportet mulieres baptizare: impium est enim, & à Christi doctrina alienum. *Cap. IX.*

DE mulieribus autem an hæ baptizare debeant, significamus vobis, quòd nō paruum periculum imminet eis, quæ hoc faciunt. Ideo nō consulimus: periculosum est enim, imò iniquum & impium. *1. Cor. 15.* Nam si mulieris caput est vir, is verò ad sacerdotium promouetur, non est æquum opificium contemnere, & principium relinquentem, ad infimum corpus venire. Mulier enim viri corpus est, de costa conflatum, subiectumq́; illi, à quo est abscissum ad filiorum procreationem. Ipse enim inquit, Tui dominabitur. Principium enim mulieris vir est, quoniam eius est caput. Quòd si in præcedentibus docere eas non permisimus, quomodo quis eas præter naturam sacra facere concedat? Hæc est enim inscitia ad Græcorum impietatem pertinens, fœminis deabus sacrificulas instituere. Sed non est Christi ordinationis proprium:

A prium: nam si à mulieribus baptizandum fuisset, omnino Dominus à propria matre baptizatus fuisset, non à Ioanne: aut cùm nos ad baptizandum misit, vnà nobiscum ad id mulieres misisset. nunc autem id nusquam ordinauit, neq; scriptum reliquit, cognoscens & naturæ conuenientiam, & rei ipsius decorum, vt qui naturæ auctor erat & ordinationis legislator.

Quòd non oportet laicum sacerdotale officium facere, baptisma, sacrificium, manus impositionem, & benedictionem. Cap. X.

SED neque laicos concedimus aliquod sacerdotale munus exercere, veluti sacrificium, baptismum, manus impositionem, vel benedictionem magnam, siue paruam. Non enim sibi quis sumit honorem, sed qui vocatur à Deo. Nam per Episcopi manus datur hæc digni-
B tas. Qui verò ad eam promotus non est, sed eam sibi vsurpat, Oziæ pœnam sustinebit.

Quòd excepto Episcopo vel Presbytero, nemini ex reliquis clericis concessum est, sacerdotalia exercere: ordinare autem soli Episcopo conuenit: alij nemini. Cap. XI.

SED neque reliquos clericos baptizare permittimus, veluti Lectores, Cantores, Ostiarios, ministros: sed solos Episcopos, & Presbyteros, ministrantibus illis Diaconis. Qui hoc ausi fuerint, Contratum supplicium patientur. Non concedimus autem Presbyteros ordinare Diaconos, Diaconissas, Lectores, ministros, Cantores, Ostiarios, sed solos Episcopos: is est enim ordo, & harmonia Eccle-
C siastica.

Dehortatio ab Inuidia. Cap. XII.

DE Inuidia, obtrectatione, detrectatione, simultate, contentione antea dictum est vobis, quòd hæc à Christianis aliena sunt, maximè viduis: quoniam quidem agitator diabolus multiplex, variusque cum sit, de non viduis triumphum quærit, veluti olim de Cain. Quædam enim viduas se esse dicunt, officia autem digna viduitate non faciunt, quemadmodũ nec Cain fraterna iusta faciebat. Ignorant, enim quòd non viduitatis nomen in regnum ipsas introducet, sed fides vera & opera sancta. Si verò aliqua nomen viduitatis possideat, aduersarij studia exerceat, viduitatis eius ratio non habebitur, sed regno expulsa, æterno supplicio tradetur.
D Audimus enim quasdam esse viduas obtrectatrices, inuidas, calumniatrices, dolentes aliorum commodis. Tales Christi non sunt, neq; eius doctrinæ discipulæ. oportebat enim eas, cum conuidua ab aliquo vestitur, vel argentum capit, vel cibum, vel potum, vel calceamenta, videntes sororem recreatam dicere.

Quomodò oporteat viduas orare pro ministrantibus vitæ subsidia. Cap. XIII.

BENEDICTVS es Deus, qui consolatus es viduam: Benedic Domine & glorifica ministrantem ei & opus eius, vt ascendat in veritate ad te, & memor esto eius in bonũ in die visitationis suæ. Et Episcopo, qui bene ministrauit & docuit, opportunam eleemosynam nudæ conuiduæ meæ fieri, addas gloriam, & des ei coronam gloriæ in die

reuelationis visitationis suæ. Eodem modo vidua, quæ misericordiam accepit, precetur pro eo, qui victum ipsi ministrauit.

Quòd non oportet gloriari, & efferre suum nomen eam, quæ fructificat secundum Domini ordinationem. Cap. XIIII.

ILLA tamen, quæ benefecit, occultet proprium nomen, veluti sapiens, non canens tuba coràm se, vt sit eleemosyna in occulto apud
Matth.6. Deum, sicut dicit Dominus, Cum facis eleemosynam, non cognoscat sinistra tua quod facit dextera tua, vt eleemosyna tua sit occulta: & vidua oret pro eo, qui dedit. quicunq; tandem ille sit, cùm sanctum Christi altare referat, & Pater in occulto videns, benefacienti in aperto reddet. Sed quæ secundum Dei mandatum viduæ viuere nolunt, exquirere studét, quæ sit illa quæ ministrauit, & quæ accepit, quod cùm cognouerint accusant ministrantem illam dicentes, Nesciebas quòd ego eram tibi vicinior, & quòd F
magis egebam quàm illa? Cur igitur antepofuisti eam mihi? Hæc dicit stulta, non intelligens non hominis voluntate id factum, sed diuino consilio. Nam cùm ipsa testetur se viciniorem & maiori inopia oppressam, magisq; nudam fuisse, etiã animaduertere debuit, diuinam ordinationem, tacitamq;, non accusantem præbitricem illam, domum ingredi, & in faciem procumbentem rogare Deum vt remittatur sibi peccatum. Deus enim facienti bonum præcepit, ne opus bonum peruulgaret. hæc autem illam accusauit quòd suum nomen non indicauit, vt illo cognito ad accipiendum posset accurrere, ac non solùm accusauit, sed etiam illi maledixit, oblita eius,
Gene.12. qui dixit, Benedicens tibi, benedictus est: & maledicens tibi, maledictus. Dicit au-
Matth.10. tem Dominus, Cum intraueritis in domum, dicite, Pax huic domui: & si fuerit ibi filius pacis, pax vestra requiescet super eum: Si non fuerit dignus, pax vestra ad vos reuertetur. G

Quòd indecorum est conuitio afficere proximum: alienum enim Christiano est maledicere. Cap. XV.

QVOD si pax ad eos redit, qui eam miserunt, cùm ipsa dignos non inuenerit, multo magis maledictum in caput illorum reuertetur, qui iniustè id miserunt, cùm non sit dignus vt in maledictum incurrat is, in quem est iactum. Nam qui inaniter conuitium facit, ipse sibi
Prouer.26. maledicit, vt ait Solomon, Quemadmodum aues volant, & passeres, ita maledictum vanum, in neminem superueniet. & rursum dicit,
Prouer.10. Qui proferũt contumelias, insipientissimi sunt. Atque vt apis robore suo imbecilla, vbi aliquem percussit, amittit aculeum, fitque sterilis: eodem modo vos iniuriam, quam in alios facitis, in vos ipsi recipitis. Lacum enim aperuit, & effodit eum, & in-
Prouer.26. cidet in foueam, quam fecit. Qui fodit foueam proximo, incidet in eam. Igitur qui H
Eccle.10. maledictum fugit, alteri ne maledicat. Nam quod in te fieri non vis, nec tu id in aliũ feceris. Quare castigate inobedientes: increpate inuerecundas: hortamini pusillanimes: confirmate infirmas: laudate in sanctitate ambulantes: benedicant potius, & non conuicientur: pacem componant, & non excitent bellum. Quare nec Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, neque alius quisquam de sacro numero maledicto linguam contaminet, ne pro benedictione consequatur maledictionem. Adhibeat autem studium diligentiamque, vt nec laicus maledictum proferat. Omnium enim curam suscipere debet Clericorum, virginum, viduarum, laicorum. Ideo, ô Episcope, coadiutores vitæ tuæ, & iustitiæ operarios Diaconos Deo acceptos gratosque elige, quos ex omni populo probatos iudicas esse dignos, & ad vsus ministerij idoneos. Elige quoque Diaconissam fidelem & sanctam ad mulierum ministeria. nam accidit aliquando, cùm in aliquorum domos Diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles, mittes igitur mulierem Diaconissam propter impro-

A improborum cogitationes. nam ad multos vsus muliere Diaconissa indigemus: ac primùm cum illuminantur mulieres, Diaconus vngit fronté ipsarum oleo sancto, deinde Diaconissa eas abstergit. Nō est enim necesse mulieres aspici à viris, sed solùm in manus impositione caput illius vnget Episcopus, quemadmodū sacerdotes, & ,, Reges antiquo tempore vngebantur. non quòd, qui nunc baptizantur sacerdotes *1. Pet. 2.* ordinantur, sed quòd à Christo Christiani dicuntur: regale sacerdotiū, & gens san- ,, cta. Ecclesia Dei, columna & firmamentū thalami sponsi: qui aliquando non popu ,, lus, nunc autē dilecti & electi, super quos inuocatū est nomen ipsius nouū, vt testatur Isaias propheta dicens, Et vocabunt populū nomen eius nouū, quod Dominus *Isai. 62.* nominabit eum.

De diuina initiatione sancti Baptismi. Cap. XVI.

B Tv ergo, episcope, illa figura vnges caput illorū, qui baptizātur, siue ij viri sint, siue mulieres, oleo sancto in figurā spiritualis baptismi. Deinde vel tu Episcopus, vel tibi subiectus Presbyter sacrā super ipsos dicens ac nominans inuocationem patris & Filij, Spiritus sancti, baptizabis eos in aqua: ac virum suscipiat Diaconus, mulierem Diaconissa, vt decore traditio infrangibilis sigilli administretur. Postea Episcopus liniat baptizatos vnguento.

Quam causam habeat baptismus in Christum cum assignatione causæ eorum, quæ in eo dicuntur, ac fiunt. Cap. XVII.

DATVR igitur baptismus in mortem Iesu, aqua pro sepultura, oleum pro Spiritu sancto: sigillum pro cruce: vnguentum est confirmatio professionis, mentio fit Patris vti causæ & mittentis: Spiritus sancti
C vti testis: demersio significat quòd cōmorimur: emersio quòd resurgimus. Pater qui est super omnia Deus, Christus vnigenitus Deus dilectus Filius, gloriæ Dominus, Spiritus sanctus, Paracletus, qui à Christo mittitur & ab illo docetur, & illum prædicat.

Qualis esse debeat is, qui initiatur. Cap. XVIII.

SIT, qui baptizatur, ab omni impietate alienus, mortuus peccato, amicus Dei, hostis Diaboli, hæres Dei Patris, cohæres filij sui, qui abrenūciauerit Satanę & Dæmonibus, & fraudibus suis, castus, mundus, sanctus, pius, filius Dei orans tanquàm filius patrem & dicens vti à communi fidelium conuentu in hunc modū, Pater noster, qui es in Cælis, sanctificetur nomen tuum: Fiat volūtas tua sicut in cœ-
D lo & in Terra. Panem nostrum supersubstantialē da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationē, sed libera nos à malo. Quoniā tuū est regnū, virtus & gloria in sęcula. Amē.

Qualis debeat esse Diaconus. Cap. XIX.

SINT Diaconi nulla ex parte reprehendendi, quemadmodum & Episcopus: tantùm sint faciliores, accommodati ad multitudinem Ecclesiæ, vt infirmis ministrare valeant, veluti operarij, qui pudore non deterreantur. Ac mulier quidem mulieres curare studeat: vterque nunciandi, cursandi, ministrandi, inseruiendi officia absoluat, vt de Domino Isaias dicebat ijs verbis, Iustifica iu- *Isai. 53.* stum bene seruientem multis. Vnusquisque igitur suum locum agnoscat, ,,

 & eum

" & eum expleat diligenter, concorditer, vnanimiter, cognoscens Diaconatus merce E dem. Sint Diaconi a pudore alieni in ministrando egentibus, quemadmodum Dominus noster non venit ministrari, sed ministrare, & dare animã suã in redemptionem pro multis. Idem ipsos facere oportet: quanquàm animam pro fratre exponere opus foret, noliut dubitare: nam Dominus & Saluator noster Iesus Christus non dubitauit animam suam ponere (vt ipse inquit) pro amicis suis. Quòd si cœli & terræ Dominus omnia propter nos pertulit, quomodo vos ministrare indigẽtibus vere bimini? cùm eius imitatores esse debeatis, qui seruitutem, paupertatem, plagas, crucem propter nos est passus. Quare oportet vos quoque vti Christi imitatores inseruire fratribus. Qui vult enim (inquit) inter vos esse magnus, sit vester minister. Et qui vult inter vos esse primus, sit vester seruus: Ita enim ille opere præstitit vt inseruiret multis, non sermone, nam cum accepisset linteũ præcinxit se, deinde misit aquã in peluim, nobisque recumbentibus accedẽs, omnium nostrum lauit pedes, & linteo abstersit. Quod faciens demonstrabat nobis fraterni amoris charitatem, vt nos quoque inter uos idem faceremus. Cum igitur Dominus noster ac magister adeo se met exinaniuerit, qua ratione vos pudebit idem facere in infirmos, & imbecillos fratres, cùm sitis operarij veritatis, & pietatis patroni? Ministrate igitur amanter, non murmurantes, nec discordias excitantes: non enim propter homines hæc facitis, sed propter Deum, & ministerij mercedem ab illo consequemini in die visitationis vestræ. Necesse est igitur vos Diaconos omnes inuisere, qui quidem visitatione opus habent, & de oppressis referre Episcopo vestro. Vos enim anima eius sensusque esse debetis, prompti, & obedientes in omnibus rebus ei, vti Episcopo vestro & patri, ac magistro.

Matt. 20.

Quòd à tribus, vel duobus Episcopis debet ordinari Episcopus, & non ab vno: irritum est enim. *Cap.* XX.

G

PISCOPVM mandamus ordinari à tribus Episcopis, vel ad minus à duobus: non licere autem ab vno vobis constitui: nam duorũ vel trium testimonium firmius, tutiusque existit. Presbyterum, & Diaconum, & reliquorum clerum ab vno Episcopo. Nec Presbyterum neq; Diaconum iubemus ordinare ex laicis clericos, sed Presbyterum tantùm docere, offerre, baptizare, benedicere populo: Diaconum ministrare Episcopo, & Presbyteris, hoc est, diaconatum exercere, non tamen reliquã peragere.

CONSTI- H

CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO. AVCTORE,

LIBER QVARTVS.

De Orphanis. Cap. I.

B SI Quis Christianus Orphanus fiat, siue puer, siue virgo, bene erit si aliquis ex fratribus carens liberis puerum suscipiat, & filij loco habeat. virginem verò, qui filium habuerit ducendæ vxori idoneum, ei in matrimonium collocet: hoc enim qui faciunt, opus magnum præstant, orphanorum patres facti, & à Domino Deo consequentur huius officij mercedem. Quòd si quis secundum gratiam hominum ambulans despexerit, cum sit diues, orphanatus membra, orphano quidem prouidebit orphanorum pater, & viduarum iudex: illi verò occurret aliquis, qui ipsius parsimoniam deuorabit: fietque in illum, quod dicitur, Quæ non comederunt sancti, comederunt Assirij sicut Isaias dicit, Viduam vestram coràm vobis, alieni deuorant eam. Isai. 1.

C

Quomodo Episcopus debeat orphanis prouidere. Cap. II.

Nos, Episcopi, solliciti estote de eis alendis, in nullo deficientes, orphanis præstantes munera parentum, viduis virorum, adultis nuptias, artifici opus, infirmo misericordiam, esurienti cibum, sitienti potum, nudis vestitum, ægrotis medicinam, in carcere inclusis opem. Preterea verò maiorem curam de orphanis suscipite, ne quid illis desit: virgini quoad ad nubilem ætatem perueniat, & eam in matrimonium fratri detis: puero vt sit subsidium, quo artem discat, & alatur ex ministerio: vt cùm in arte profecerit, tunc possit artis instrumenta sibi emere, ne amplius molestus sit veræ fratrum erga se charitati, sed sibi suppeditet. Etenim verè beatus dicendus est is, qui cum possit sibi in sumptus ministrare, orphani, viduæ, & aduenæ locum non occupat.

D

Quibus debeant subsidia ministrari secundum Domini mandatum. Cap. III.

QVO-

Actor. 20. VONIAM & Dominus beatiorem esse dixit eum, qui dat, quàm qui E accipit. Etenim rursum ab eo dictum est, Væ habentibus, & in hypocrisi accipientibus, vel ijs, qui sibi opitulari valent, & ab alijs accipere volunt, vterque reddet rationem domino Deo in die iudicij. Nam qui vel propter pupillarem ætatem, vel propter senectutis imbecillitatẽ, vel propter morbi casum, vel propter filiorũ numerũ capit, non solùm reprehendendus non est, sed etiam laude dignus censetur. Pro altari enim Deo dicato existimatus, à Deo honorem consequetur, diligenter & assiduè pro ijs, qui ei præbent, preces fundens qui non segniter accipit, sed doni quoad potest gratiam refert per orationem. Talis igitur homo in vita æterna à DEO beatitudinem consequetur. Qui verò de suo habet, & propter hypocrisim capit, vel propter inertiam, cùm tamen laborando alijs opem ferre debuisset, Deo pœnas dabit, quoniam pauperum escam surripuit. F

De Auaritia. Cap. IIII.

Eccle.6. *Prou.11.* AM qui argentum habet, & alijs non impartitur, nec ipse vtitur, serpentis locum obtinet, quem aiunt in thesauris dormire: & de eo vera est Scriptura, quæ ait, Congregauit diuitias, ex quibus non comedet, & nihil ei proderunt pereunti à vindicta. Non enim iuuabunt, inquit, existentes in die iræ: nam qui talis est, in Deum non credit, sed in aurum, existimans illud Deum, & in illo confidens. Veritatis hypocrita is est, personarum acceptor, perfidus, dissimulator, timidus, debilis, leuis, facilis, morosus, tristis, sibi infestus, ne- G
" mini amicus: huius pecuniæ peribunt, & vir aduena eas consumit, vel à viuo
" sublatas, vel illo mortuo perceptas; diuitiæ enim iniustè congregatæ euomentur.

Cum quali timore oporteat dominicarum collectarum participem esse Cap. V.

ONEMVS igitur viduas & orphanos, vt cum omni timiditate, ac verecundia percipiant de ijs, quæ ipsis præbentur, gratiasque H agant DEO, qui dat esurientibus escam, & in eum oculos attollant. Quis enim, inquit, vestrum comedet, vel quis bibet sine ipso? Ipse enim aperit manum suam, & implet omne animal
Matth.6. benedictione, frumentũ adolescentibus, & vinũ virginibus, & oleũ in hilaritatẽ viuentium, fenũ iumentis, herbã seruituti hominũ, carnes bestijs, semina auibus, & omnibus accõmodatam escam. Ideo, inquit Dominus, Videte volatilia cœli, quoniam non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester nutrit illa: nónne illis meliores estis vos? Nolite igitur esse solliciti dicentes, Quid commedemus, quid bibemus: nouit enim Pater vester, quòd ijs omnibus indigetis. Cum igitur tanta prouidentia vobis consulat, bonaque ab illo percipiatis, laudibus efferre debetis orphanum & viduam suscipien-

A cipientem, omnipotentem DEVM per dilectum filium eius IEsum CHristum Dominum nostrum, per quem gloria DEO in spiritu & veritate in secula Amen.

Quorum oblationes recipiendæ sint, & quorum non sint. *Cap. VI.*

PISCOPVM scire oportet quorum debeat recipere fructus, & quorum non debeat. Cauendi enim sunt illi in capiendo caupones: non iustificabitur enim caupo à peccato. De ijs Isaias improperans Israëli dicebat, Caupones tui miscent vinum aqua. Fugienda quoque sunt scorta: non offeres enim Domino mercedem meretricis. Rapaces quoque vitandi, & rerum alienarum cupidi, & adulteri: abominabilia enim horum sacrificia sunt apud Deum. Sed etiam opprimentes viduas, & orphanum affligentes, & carcerem implentes innocentibus. Illi quoque, qui seruos suos malè tractant, verberibus inquam & fame, atque acerba seruitute: fugiendi quoque sunt tibi, ô Episcope, ij, qui ciuitates totas perdunt, quorum oblationes sunt abominandæ. Vitabis quoque deceptores, & Rhetores iniuriam defendentes, idolorum artifices, fures, iniustos, publicanos, pondera & mensuras fraudantes, militem calumniatorem non contentum stipendijs, sed pauperes concutientem. Homicidam quoque & carnificem, iudicemque iniustum, rerum euersorem, hominum insidiatorem in sceleribus versatum, ebrium, blasphemum, cinædum, fœneratorem, denique quemcunque improbum & Dei voluntatis aduersarium: quoniam inquit C Scriptura, tales homines apud Deum esse abominabiles. Nam qui ab ijs aliquid capiunt, & alunt de eo viduas, & orphanos, rei in iudicio Dei efficientur: quemadmodum Adonias in libro Regnorum, Propheta cùm Deo non paruisset, panemque comedisset, & aquam bibisset in loco à Domino prohibito, propter impietatem Hieroboami, à Leone est interemptus. Nam viduæ panis labore partus iustior est, quamuis paucus & exiguus, eo, qui de iniquitate & calumnia quæritur, quamuis multus sit, & elaboratus. Inquit enim Scriptura, Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas: Quòd si ab impijs pasta vidua, & satura facta, pro eis supplicauerit, non exaudietur, quoniam scrutator cordium Deus cum iudicio pronuntiauit de impijs dicens, Si steterit Moses & Samuel ante faciem meam pro eis, non exaudiam ipsos: & tu ne ores pro populo isto, & noli misereri eorum, & non accedas ad me pro ipsis, quoniam non exaudiam te.

Marginalia: B; Eccle. 28.; Isai. 1.; Deut. 23.; 3. Reg. 13.; Psalm 36.; Isai. 15.; D

Quòd indignorum oblationes quousque ij tales manserint, non modò Deum non placant, sed potius contrà illum ad iram prouocant. Cap. VII.

ERVM etiam ij, qui in peccatis versantur, nisi pœnitentiam egerint, non solùm non exaudiuntur, cum supplicant, sed etiam Deum irritant, in memoriam ei reducentes suam improbitatem. Vitate igitur talia ministeria, tanquàm canis pretiū, & mercedem meretricis. Vtcunq; enim in lege est prohibitū: nam nec Eliseus ab Azaele munera allata accepit, neque Achias à Ieroboamo. Quòd si Dei Prohetæ ab impijs oblata munera reiecerūt: itē vos reijcite, ô Episcopi. Sed etiā Simō Magus mihi Petro,

Marginalia: Deut. 23.; 4. Reg. 8.; 3. Reg. 11.

Petro, & Ioanni pecuniam afferens, conatus est pretio inæstimabilem gratiam eme- E
re, quibus reiectis, execrationibus perpetuis illum deuinximus, quoniam donum
Dei, non beneuolentia erga Deum, sed pecunia existimauit possideri. Fugite ergo
Actor. 8. oblationes altaris Dei, à mala conscientia prouenientes, quoniã, Abstine te, inquit,
Isai. 54. " ab iniusto, & non timebis, & pauor non appropinquabit tibi.

Quòd præstat de proprio labore viduis suppeditare, quamuis pauca, & exigua, quàm ab impijs multa, & magna: præstat enim fame perire, quàm ab impijs oblationem accipere Cap. VIII.

ED si dicatis quòd ij sunt, qui eleemosynas dant, à quibus nisi capiatur, non erit, vnde viduis ministretur, & inopes populi alantur: audietis à nobis quòd ideo accepistis donum Leuitarum, vt suppeditaretis, & vobis, & egentibus, ac ne inopia laborantes, ab improbis caperetis. Quòd si adeò egebunt Ecclesiæ, præstat perire, quàm ab inimicis Dei aliquid capere in contumeliam & irrisionem amicorum F
eius. Nam de ijs Propheta dicit, Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Pro
Psal. 140. bationem igitur talium facite, atque ab ijs qui sanctè viuunt, capite, & oppressis præbete, ab ijs, qui foris sunt, nolite capere, priusquàm Ecclesiæ membra efficiantur. quòd si desit quod detur, significa fratribus, ex quorum collectis ministra orphanis & viduis in iustitia.

Quòd oportet incitari populum à sacerdote ad benefaciendum pauperibus, vt sapiens Solomon dicit. Caput IX. G

IC populo tuo, quæ sapiens Solomon ait, Honora Dominum de
Prou. 3. " tuis iustis laboribus, & primitias da illi, de tuis fructibus iustitiæ, vt
" impleantur horrea tua repletione frumenti, vino torcularia tua re
" dundent. Quare de iusto labore fidelium alite, & vestite inopes, &
" quæ ex eo, vt ante dictum est, cogitur pecunia, statuite vt conferatur in redemptionem sanctorum, liberantes seruos, captiuos, vinctos, ignominia notatos, damnatos, propter nomẽ Christi, de Ty-
Prou. 24. rannorum sententia, ad monomachias & ad mortem. Inquit enim Scriptura, Libera
" qui ducuntur ad mortem, & redime occisos, ne parcas.
"

Constitutio vt si quis impius vi obtrudat pecuniam sacerdotibus, in ligna, & carbones eam consumant & non in victum. Cap. X. H

I necesse sit aliquando ab aliquo impio inuitus pecuniam capere, in ligna & carbones illam consumite, ne vidua, vel orphanus de ea su-
Leu. 19. mens, cogatur præter phas cibum, vel potum sibi emere: æquum est enim talia quæ ab impijs veniunt, ignis pabulum, non piorum escã fieri. Hæc quoque lex præcipit, quæ sacrificium serotinum non comedendum appellat, & igni consumi iubet: non enim sua natura mala sunt, quæ offeruntur, sed sententia illorum, qui illa adducunt. Hoc verò præcipimus, ne omnino vitemus illos, qui ad nos accedunt, cum sciamus consuetudinẽ ipsè piorum, impijs vtilem esse, obesse tantùm cultus, & superstitionis societatem.
Hæc

A Hæc hactenus, dilecti, dicta sint vobis propter cautionem vestram.

De Parentibus, & filijs. Cap. XI.

PATRES instituite filios vestros in Domino, educantes eos in disciplina atque præceptis Domini, erudientes in artibus idoneis, atque accõmodatis verbo, ne otio lasciuientes, & à parentibus non correpti, atque ante tempus libertatem adepti, honestati aduersentur. Quare ne vereamini eos grauiter castigatos corripere: non enim occidetis eos cum castigatis: quin potiùs seruatis illos, vt Solomon in Sapientia inquit, Castiga filium tuum, & requiescere te faciet, hic enim erit tibi bonæ spei: tu enim virga percuties eum, animam autem eius à morte liberabis, & idem, Qui parcit baculo, odit filium. Et alio in loco, Tunde latera ipsius dum est B infans, ne aliquando induratus non obediat tibi. Qui igitur negligit admonere & castigare filium, eum odio habet. Docete ergo filios vestros sermonem Domini, corripite verberibus, obsequentes facite ab infantia, erudientes eos sacris literis vestris, diuinisque, atque in omni diuina Scriptura instituentes, attendentes, ne in vos potestatem habeant præter vestram sententiam, cum æqualibus in conuiuium non permittentes eos conferre. Ita enim in intemperantiam labentur, & in fornicationem incident. Et si parentum incuria id patientur, genitores rei illarum animarum fient. Si enim negligentia parentum filij cum intemperantibus peccati consuetudinem habebunt, non solùm ipsi intemperantes erunt, sed etiam pro eis parentes iudicabuntur. Ideo date operam vt cùm ad adultam ætatem peruenerint, matrimonio iungantur, ne illi feruore ætatis in consuetudinem fornicandi incurrant, cuius vos in die Iudicij rationem Domino Deo effetis reddituri.

Prouer. 23. Prouer. 13. Eccle. 30.

C

De seruis, & Dominis. Cap. XII.

DE Seruis quid præterea dicere possumus, nisi quòd seruus beneuolentia prosequatur Dominum, quamuis impium, quamuis improbum? non tamen concordiam cum eo habeat religionis. Et Dominus diligat seruum, ac quamuis illo præstet, tamen se æqualem iudicet quatenus homo existit. Qui fidelem habet Dominum, saluo eius dominio, diligat vt Dominum, vt eiusdem fidei consortem, vt patrem, non vt seruus ad oculum, sed vt Domini studiosus, & amans: sciens Deum sibi redditurum seruitutis mercedem. Eodem modo Dominus fidelem habens seruum, salua sibi seruitute, diligat vt filium, vel vt fratrem propter fidei societatem.

D

In quibus oporteat subiectos esse mundanis potestatibus. Cap. XIII.

OMNI Regno, ac Magistratibus subditi estote in eo, quod Deo placet, tanquàm Dei ministris, & impiorum vltoribus: timorem illis debitum præstate, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, munus, censum. Dei est enim præceptio, nemini quicquam debere, nisi amicitiæ signum, quod DEVS statuit per Christum.

De Virginibus Cap. XIIII.

1. Cor. 7.

Eccle. 5.

E virginitate præceptum non accepimus, volentium autem potestati id remittimus, tanquàm votum. Illud tamen admonemus, ne facilè aliquid promittant, quoniam Solomon ait, Melius est non vouere, quàm vouere & non reddere. Virgo igitur ipsa sit sancta corpore, & anima, vt templum Dei, vt domus Christi, vt habitaculum Spiritus sancti: oportet enim eam, quæ promisit, digna promisso suo opera efficientem, ostendere promissum suum verum esse, & propter exercitationem pietatis, non propter calumniam nuptiarum, conceptum. Ne sit vaga, ne intempestiuè ambulet, careat duplici mente, sit veneranda, continens, temperata casta, fugiat multorum commercia præsertim profanorum.

CONSTI-

A CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE,

LIBER QVINTVS.

De Martyribus Cap. I,

SI QVIS Christianus propter nomen Christi, & charitatem
erga Deum, ac fidem ab impijs ad ludos, aut ad bestias, aut
ad metallũ fuerit damnatus: illum ne deseratis, sed de labo-
B re atque sudore vestro illi in victum mittatis, & militibus in
stipendiũ, vt subleuetur, & cura aliqua colatur, atq;, quan-
tum in vobis est, ne ærumnis præmatur beatus frater vester.
Nam qui propter nomen Domini Dei condẽnatur, is Mar-
tyr sanctus est, frater Domini, filius Altissimi, habitaculum
Spiritus sancti, per quem vnusquisque fidelis illuminationem gloriæ sancti Euan-
gelij accepit, eo quòd meruit incorruptibilem coronam martyrij passionum ipsius
& societatem sanguinis ipsius, configuratus morti Christi in adoptionem filiorum.

Quòd ijs, qui propter Christum calamitatem ab Infidelibus perferunt, æquum est fideles necessaria præbere secundum Christi ordinationem.

C *Cap. II,*

QVARE omnes fideles per Episcopum vestrum de facultatibus, ac de
labore vestro ministrate sanctis. Si quis nõ habeat, ieiunet, partiens-
que victum quotidianum distribuat sanctis. Si quis copia bonorum
abundet, plura pro ratione facultatum præbeat, Quòd si posset ven
ditis suis bonis, eos carceribus liberare, beatus censebitur, & ami-
cus Christi. Nam qui pauperibus bona sua dat, perfectus est post re
rum diuinarum cognitionem: multo magis qui id pro Martyribus facit: is enim di- *Matth. 10.*
gnus Dei amore obtemperabit eius voluntati, prebens illis, qui eum confessi sunt
coram gentibus, Regibus, & filijs Israël, de quibus Dominus pronuntiauit hæc ver- „
ba, Qui me cõfessus fuerit coràm hominibus, cõfitebor & ego eũ coràm patre meo. *S. Igna. ad*
Quòd si tales sunt vt Christi testimoniũ coràm Patre sint habituri, non debetis vos *Smyrn.*
D pudore detineri, quin ad eos accedatis. Hoc enim si feceritis, martyrium vobis attri-
buetur, quoniam illis martyrium tentatio fuit, vobis alioqui promptitudo & alacri-
tas, vt qui participes illorum certaminis estis. Inquit enim ijs Dominus quodã in lo- *Matth. 25.*
co, Venite benedicti Patris mei, accipite regnũ, quod paratum est vobis ab origine „
mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hos- „
pes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus erã, & visitastis me: „
in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes, Domi- „
ne quãdo vidimus te esurientẽ, & aluimus: vel sitientẽ, & dedimus tibi bibere: quan „
do te vidimus nudum, & cooperuimus: vel infirmum, & visitauimus: quando te vi-
dimus hospitẽ, & collegimus: vel in carcere, & accessimus ad te? Et respondẽs dicit
eis, Quod fecistis vni ex ijs fratribus meis minimis, mihi fecistis. Et ibunt ij in vitã æ-
ternam. Tunc dicit ijs, qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æter- „
num, qui est paratus Diabolo, & angelis suis. Esuriui enim, & nõ dedistis mihi man- „

" " ducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & nō collegistis me: nudus, E
" " & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc responde-
bunt & ipsi dicentes, Domine quando te vidimus esurientē, vel sitientē, vel hospitē,
vel nudum, vel infirmū, vel in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc responde-
" " bit eis dicens, Amen dico vobis, Quod non fecistis vni ex ijs minimis, nec mihi feci-
" " stis: & ibunt ij in supplicium æternum.

Quòd fugienda est falsorum fratrum consuetudo, quando perseuerant in malitia. Cap. III.

I QVIS dicens se fratrum esse, deceptus à Diabolo malū fecerit, conuictúsque, morti sit adiudicatus, vt fur, adulter, homicida: recedite ab eo, vt sitis inuiolati, ac ne quis vestrum in suspitionem veniat societatis sceleris, & in maledictum incurratis, quasi omnes Christiani iniustis actionibus delectētur. Quare longè ab illis discedite, inclusis verò in custodia odio aduersus Christū, vel vltimo supplicio traditis, vel in vincula coniectis, vel ablegatis, omni studio opē ferre, mēbra vestra liberantes de manibus impiorū: ac si quis cum illis repertus cōprehendatur, atq; flagella perferat, beatus existimatur, quoniā socius Martyris est effectus, imitatorq; Christi passionū. Etenim nos quoq; pro Christo sæpe à Caipha Alexandro, Anna plagis acceptis gaudentes exibeamus, quoniā digni habiti eramus pro Saluatore nostro talia perpeti. Vos quoq; gaudete quòd hæc patimini, quoniā beati eritis in illa die.

Actor. 4.

Quòd per Christum vexatis oportet manum præbere, quamuis adsit periculum. Cap. IIII.

G

OS qui persecutionē propter Christū patiuntur, & de ciuitate in ciuitatē fugiunt propter mandatū Domini recipite, subsidiū eis præstantes, eósq; vti Martyres amplectimini læti, quòd participes eorū persecutionis facti estis, scientes illos à Domino beatos appellari. In

Luc. 6.

" " quit enim ipse, Beati eritis quando exprobrauerint vos, & persecuti
" " fuerint, & dixerint omne malū verbum contra vos, mentiētes pro-
" " pter me: gaudete & exultate, quoniā mercēs vestra multa est in cœlis. Sic enim perse-
cuti sunt Prophetas ante nos. Et rursum, Si me persecuti sunt, & vos persequentur.
Ioan. 15. " " Et deinde, Si persequentur vos in hac ciuitate, fugite in aliam, quoniā in mundo tri-
" " bulationē habetis. Tradent enim vos in Synagogas, & ante Præsides, & Reges duce
" " mini propter me in testimoniū ipsis. Et qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus
" " erit: nam qui propter fidem persecutionem patitur, & illi testimonium exhibet, ac
" " perseuerat, is re vera homo Dei est. H
" "

Quòd tremenda, & exitiabilis res est negare Christum. Cap. V.

VI se Christi esse negat, ne hominibus sit in odio, & suam animam magis diligit, quàm Dominū, in cuius manu spiritus eius est positus, is denique miserabilis, atq; infelix est: nefarius, & abominādus, qui hominibus amicus esse vult, Deo inimicus: patrem habēs non ampliùs cum Sanctis, sed vnà cum execratis: qui in locum regni benedicti expetit ignem æternum, paratum Diabolo & angelis eius: & qui non ampliùs ab hominibus odio habetur, sed à Deo repellitur, & à conspectu
Matth. 10. ipsius eijcitur. Nam de hoc locutus est Dominus dicēs. Qui negauerit me coràm hominibus

A minibus,& erubuerit nomen meũ,negabo & ego ipsum, & erubeſcã coràm Patre ,,
meo,qui eſt in cœlis. Et iterũ nobis diſcipulis inquit,Qui amat patrem vel matrem ,,
ſupra me,non eſt me dignus,& qui amat filiũ,vel filiam ſupra me,nõ eſt me dignus: ,,
& qui non tollit crucem ſuam,& ſequitur me,non eſt me dignus: qui inuenit ani- ,,
mam ſuã,perdet eam: & qui perdit animã ſuã propter me,inueniet eam. Quid enim ,,
prodeſt homini,ſi vniuerſum mundũ lucretur,animę verò ſuę detrimentũ patiatur, ,,
vel quam retributionẽ dabit homo pro anima ſua? Et deinceps,Nolite timere, qui ,,
occidunt corpus,animã autem non poſſunt occidere. Timete potius qui poteſt ani- ,,
mam & corpus perdere in gehennam. ,,

Quòd imitari oportet Chriſtum in patiendo,& æmulari in patientiam. Cap. VI.

B VNVSQVISQVE,qui artẽ aliquã diſcit, intuẽs magiſtrũ actione, viuẽque ſuo abſoluere artis munus,conatur in ſuo opere illius ſimilitudinẽ imitari. Niſi igitur vires intenderit,nõ erit in arte perfectus. Itẽ nos magiſtrũ habentes Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ,cur eius doctrinã non imitamur? Ille enim renuntiauit voluptatibus, delitijs, gloriæ, diuitijs, ſuperbiæ, opibus, matri, fratribus, deniq; propriæ vitæ,& propter ſuam ergã patrẽ pietatẽ,erga nosq; benignitatem,non modò pertulit perſecutionẽ,verbera,opprobria,illuſionẽ,ſed etiam crucis ſupplicium; vt Iudæos & Græcos ad pœnitentiã reuocatos ſeruaret. Cùm igitur ille propter nos vitæ cõmoda reliquerit,nec crucem ſibi turpem exiſtimans,neq; mortẽ indecorã, quid eſt cauſæ cur nos eius paſsiones non imitemur,deleramusq; præ eo vitam ipſam præſtante illo nobis patientiã? Ille enim propter nos,nos propter ipſoſmet patimur; nõ enim no- *Iob 35.6.*
bis opus habet ipſe,ſed nos illius miſericordia indigemus. Solùm autẽ à nobis fidem ,,
C germanã liberamq; flagitat. Inquit Scriptura, Si iuſtus es quid dabis ipſi? vel quid de ,,
manu tua accipiet? viro,qui eſt ſimilis tui impietas tua & filio hominis iuſtitia. ,,

Quòd non debet fidelis ſe periculis exponere, neque propter ignauiam timere, ſed cautè fugere, & ſi in diſcrimen incidat, certare propter repoſitam coronam Cap. VII.

RENVNCIEMVS ergo parentibus, conſanguineis, amicis, vxori, filijs, poſſeſsionibus, denique omni vitæ, ſi quidẽ aliquid horũ impediat pietatem. Oportet enim orare nos ne intremus in tentationẽ. quòd ſi ad martyrium vocemur,conſtanter confiteri pretioſum nomen, ac ſi propter hanc cauſam ſupplicio afficiamur,lętemur,quòd ad im-
D mortalitatem properamus,perſecutionem patientes nolimus quaſi in re noua obſtupeſcere,ne diligamus præſens ſæculũ,nec humanas laudes, neque principũ gloriam atq; honorem more quorundam Iudæorũ,qui Domini opera admirantes,metu Pontificum & reliquorũ principũ,in eum non credebant: Dilexe- *Iohan. 12.*
runt enim magis gloriã hominũ quàm gloriã dei. Profitentes pulchrã illam confeſ- ,,
ſionem fidei,nõ ſolùm ipſi ſaluamur,ſed etiam nuper illuminatos confirmamus,& Cathecumenos fideles reddimus. Si verò de confeſsione deceſſerimus,negãtes pietatem ob ſentẽtiæ imbecillitatẽ,metumq; breuiſsimi ſupplicii: nõ ſolùm ipſi nobis vitam æternã eripimus,ſed etiã alijs interitus auctores ſumus,& conduplicatũ ſupplicium feremus,vt qui propter abnegationẽ,ſuſpitionẽ dedimus,celebratã à nobis veritatẽ,doctrinã erroris continere. Quare ne ſimus nimis prompti, neq; ad pericula præcipites: inquit enim Dominus, Orate, ne intretis in tentationẽ. Spiritus quidem *Matth. 26.*
prõptus eſt,caro autẽ infirma. Quòd ſi tempus incidat,ne deturpemus ignauia pro- ,,
feſsionẽ noſtram. Nam ſi quis abnegata ſua ſpe,qui eſt Ieſus filius Dei,tẽporali mor- ,,

te sit liberatus, cras aũt in grauissimũ morbum incidens, ventris, siue stomachi, siue E
capitis, vel etiã in aliquã immedicabilẽ ægritudinẽ lapsus, veluti in tabem, cancrum,
apostema, morbũ intestini, aquam inter cutẽ, tormina, breui exitu finiatur, atq; è vi-
ta discedat, nónne huius vitæ bonis priuatus erit, & æternis excidet? quin potius in-
tra æternos cruciatus se conijciet, profectus in tenebras exteriores, vbi est fletus &
stridor dentiũ. Qui verò martyriũ consequi meruit, gaudeat in Domino quòd tan-
tam coronã est adeptus, & per confessionem diem clausit extremũ: ac quãuis fuerit
catechumenus, lætus discedat: passio enim, quã pro Christo sustinet, cedet ei verio-
" rem baptismũ, quoniã ipse re ipsa cõmoritur Christo, alij in figura. Gaudeat igitur
Luc. 6. quòd imitatur magistrũ, quoniã de eo mandatũ habemus. Perfectus sit omnis sicut
magister eius: magister aũt eius, ac noster Iesus Dominus propter nos cæsus est, ma-
ledicta pertulit, & contumelias cum longanimitate, sputa, & alapas accipit, post fla-
" gella cruci affixus est, aceto & felle potatus, perficiens omnia, quę de se scripta erãt.
" Dixit Deo Patri, In manus tuas cõmendo spiritũ meum. Quare, qui illius discipulus F
esse cupit, æmuletur eius certamina, imitetur patientiã: sciens quãuis ab hominibus
igne cõburatur, nihil tamen se passurũ, veluti illi tres pueri. quòd si patiatur aliquid,
tamen præmiũ à Domino consequetur, fidem habens vni, & soli vero Deo, ac patri
per Iesum Christum magnum Pontificem, & redemptorem animarũ, certaminum-
que remuneratorem, Cui gloria in sæcula Amen.

De Resurrectione. Cap. VIII.

IPSE enim nos excitabit omnipotẽs Deus per Dominũ nostrũ Iesum Christũ, propter promissionẽ ipsius verã: excitabit autẽ cum omnibus, qui à principio dormierunt, tales quales modò sumus præsenti figura, nil mancũ habentes, nec corruptioni obnoxium: quoniã immortales resurgemus. Quamuis enim in mari moriamur: quamuis in terra discerpamur: quamuis à feris, vel ab auibus laniemur, tamen G
Luc. 21. excitabit nos virtute sua: quoniã Mundus totus Dei manu continetur Capillus, in-
" quit, ex capite vestro nõ perit, Ideo monet nos inquiẽs, In patientia vestrã possidete
" animas vestras. De resurrectione autẽ mortuorũ, deq; Martyrũ remuneratione, Ga-
Daniel. 12 briel Danieli inquit, Et multi de ijs, qui dormierunt, de terræ puluere resurgent: alij
" enim in vitã æternã, alij in turpitudinẽ & opprobriũ æternũ. Et intelligentes fulge-
" bunt quasi sol, & quasi firmamentũ, & stellę. Quasi luminaria splendorẽ habituros
" Sanctos prædixit Sanctis. Gabriel, ipsos enim intelligere veritatẽ testatur, & sacrum
" nomen eius. Nõ solùm autem Martyribus promisit resurrectionẽ, sed etiã omnibus
Eccle. 12. hominibus iustis, & iniustis, pijs, atq; impijs, vt singuli pro meritis pendãt. Adducet
" enim, inquit, Deus vniuersam creaturã in iudicium in omni neglecto, siue bonũ id
" fuerit, siue malũ. Hanc resurrectionem nõ credentes Iudęi olim dicebãt, Aruerunt
" ossa nostra, & dissensimus. quibus Deus respondens dicit, Ecce ego aperio tumulos
Eze. 37. vestros, & educã vos ex ipsis, & dabo spiritũ meũ in vobis, & viuetis, & cognoscetis, H
" quoniã ego Dominus locutus sum, & faciã. Et per Isaiam inquit, Resurgent mortui
" & excitabuntur qui sunt in sepulchris: & lętabuntur quiescentes in terra, quoniam
" ros tuus medicina ipsis est. Multa alia de resurrectiõe dicta sunt, & de iustorũ in glo
Isai. 26. ria permansione, deque impiorum supplicio, casu, auersione, pœna, infamia, igne æ-
terno, verme non pereunte. Quòd verò si voluisset homines immortales manere,
" hoc facere potuerit: ostendit in Enoch, & in Helia, quos mortẽ experiri non permi-
sit. Item quòd potuerit quolibet tempore, si voluisset, eos in vitam reducere, id fece-
rẽ, & per se, & per alios, manifestum fecit, cùm filium viduæ per Heliã excitauit, &
Sunamitidis filium per Helisæum. Persuasi autẽ sumus mortem, supplicium nõ esse,
ex eo quòd sancti eam sunt passi: imò ipse sanctorũ Dominus Iesus Christus vita fide
lium, & resurrectio mortuorum. Quare veluti in magna ciuitate versantibus nobis,
post certamina, inducit breuis temporis dissolutionem, vt postea vnumquemque
I in vitam excitatum vel reprobet, vel coronet. Nam qui Adæ & reliquorum corpo-
ra ex

A ra ex terra coagmentauit, post dissolutionem ea reparabit, quoniam debetur hęc res rationali hominū naturæ: Perpetuitatem inquam. qui igitur corpus dissoluit, idem restituet. Et qui dixit quòd accepit Dominus puluerem de terra, & formauit hominem, & inspirauit in faciem eius spiritum vitæ, & factus est homo in animam viuentem: & qui post inobedientiam dixit, Terra es, & in terram reuerteris. Idem postea nobis resurrectionem promisit. Audient enim, inquit, qui sunt in monumentis vocem filij Dei, & qui audiuerint, viuent. Præterea credimus resurrectionem futuram, ex Domini resurrectione: Ipse enim, qui Lazarum quatriduanum in vitam reduxit, & Iairi filiam, ac viduæ filium, seq; ipsum etiam mandato Patris tertia die excitauit, quod est pignus & arra resurrectionis nostræ, Ego enim, inquit, sum resurrectio & vita: quiq; Ionam post tertium diem viuum incolumemq; de ventre cete eduxit, & tres pueros de Babylonico camino eripuit, & Danielē ore leonū liberauit: is quoque nos poterit à morte excitare. Quòd si Græci derident nos, nō credentes nostris B scripturis, saltem fidem habeant vati suæ Sibyllæ, quæ ad verbum ita inquit.

Gene. 2.
Gene. 3.
Ioan. 5.
Matth. 9.
Ioan. 11.

Atque vbi cuncta cinis fuerint tenuisq́; fauilla: „
Atque idem Deus extinguet quem incenderat ignem. „
Ossaq́; restituet rursum cineresq́; sepultos: „
Et genus omne hominum (vt fuerant) Deus ipse reponet. „
Tunc graue iudicium veniet, quo iudicet Orbem „
Ipse iterum Deus, hosq́; iterum iam terra recondet. „
Sed quoscunque pios, viuos suscipiet Orbis „
Inspirante Deo vitam, gratumq́; fauorem, „
Mutuaq́; inter se cumulabunt gaudia Leti. „

Cùm igitur illa, resurrectionem affirmet, corporumq́; renouationem nō neget, C piosq́; ab impijs discernat: temerè ij nostratibus aduersantur. Quanquàm aiunt in vnica specie * se resurrectionem ostendere, non credentes ijs, quæ ipsimet narrant. Aiunt enim auem quandam esse soligenam, vberem præbentem resurrectionis demonstrationem, quam dicunt comparem non habere: solamq́; in Mundo reperiri, Phœnicem appellant: narrantq́; eam post quingentesimum annum in Aegyptum aduolantem, secumque copiam cinnamomi, casiæ, xylobalsami adducentem, in loco, qui dicitur, Solis ara, consistere, ibique conuersam ad aspectum Solis, ei (vt aiunt) supplicem sponte conflagrare, redigique in puluerem. Ex cineribus autem vermem existere, eumque concalefactum, in nouam phœnicem formari, alitemque factum in Arabiam, quæ est vltra Aegyptiacum saltum, aduolare. Cum ergo (vt ipsi aiunt) per auem rationis expertem, probetur resurrectio, cur temerè nostratia calumniantur, cum fateamur, qui potentia sua effecit, vt quod non erat, esset, eum D quoque facere posse vt id post eius interitum restituatur? Nam propter hanc persuasionem verbera, persecutione, mortes perferimus. nam frustrà ea didicissemus, nisi firmiter nobis hærerent ea, quæ alijs prædicanda suscepimus. Quemadmodum igitur credimus Mosi dicenti, In principio fecit cœlum, & terram. & cognoscimus, non materiæ inopia, sed voluntate sola Christum, quæ constituit, ea produxisse cœlum inquam, terram, mare, lumen, noctem, luminaria, astra, volatilia, aquatica, quadrupedia, reptilia, plantas, herbas: eodem modo excitabit nos sua voluntate, ope aliena non indigens. Eiusdem enim facultatis munus est, producere mundum atque mortuos excitare. Atque tunc quidem hominem, qui nullus erat, ex diuersis constantem rebus effecit, data ei anima de nihilo: nunc autem existētibus animis, dissoluta corpora restituet. Rerū enim manentiū est resurrectio, nō in nihilū redeuntiū. Ille igitur, qui prima corpora de nihilo effecit, ex ijsq́; varias naturas composuit, idem mortuos vita reddita excitabit. Nam qui in vtero hominem de pusillo semine fingit, animamq́; illi nondum existentem, creat, & (vt ipse inquit

Ierem. 1. quodam in loco Ieremiæ) Antequàm te formarem in vtero, noui te. Et alio in loco, E
Zach. 12. Ego Dominus firmans cœlum, & fundans terram, & formans spiritum hominis in
" eo. idem ipse omnes homines excitabit, cùm eius sint opera, quemadmodum diuina
Gene. 1. Scriptura testatur dixisse Deum vnigenito Christo, Faciamus hominem ad imagi-
" nem & similitudinem nostram. Et fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei
" fecit illum, masculum & fœminam fecit eos. Et diuinissimus & patientissimus Iob,
Iob 10. de quo Scriptura ait, quod scriptum est eum resurrecturum cum ijs, quos Dominus
" suscitabit, sic inquit ad Deum, Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coa-
" gulasti? pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & neruis compegisti me. vitam & mi-
" sericordiam posuisti apud me, & visitatio tua custodiuit spiritum meum. Hæc ha-
bens in me ipso, scio quòd omnia potes. Ideo inquit Saluator ac magister noster Ie-
Psal. 118. " sus Christus, Quod hominibus est impossibile, Deo possibile est. Dicitq; Deo cha-
Psal. 102. rissimus Dauid, Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Et iterum, Tu nosti
Psal. 138. figmentum nostrum. Et deinceps, Tu plasmasti me, & posuisti super me manum F
" tuam. Mirabilis facta est scientia tua, ex me confortata est, non potero ad eam. Im-
" perfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribetur. Sed etiam Isai-
Isaia 64. as illi supplicans dicit, Nos lutum, & tu fictor noster. Quare si opus eius homo est
" per Christum effectus, omnino mortuus per eum resurget, vel ad rectè factorũ præ-
mia, vel ad scelerum supplicia. Quod si iustitia iudicat veluti legislator, quemadmo-
dum impios punit, ita seruat fideles, atque eos, qui pro Christo ab hominibus sunt
interfecti, alios quasi astra decorans, alios quasi luminaria illustrans, sicuti Danieli
dicebat Gabriel. Quare cùm fideles Christi discipuli omnes simus, eius promissio-
Psal. 144. nibus credimus. verus est enim qui promisit. Dicit autem beatus Propheta Dauid,
" Fidelis Dominus in omnibus sermonibus suis, & sanctus in omnibus operibus suis.
" Nam qui de Virgine sibi corpus parauit, is reliquorum hominum instituit originẽ,
qui ipse se è mortuis excitauit, is omnes sepultos in vitam reuocabit: qui ex vno gra-
no multũ tritici de terra excitat, & abscissæ arbori regerminantes surculos restituit, G
& arefactæ virgæ Aaron reddidit viriditatem, ille ipse nos quoq; suscitabit in gloria:
& qui paralyticum incolumem restituit, aridam manum habentem curauit: cæco à
natiuitate, luto de sputo ac terra facto mancam partem reddidit, idem ille nos in vi-
tam reducet: quiq; ex quinq; panibus, & duobus piscibus, quinq; millia hominum
satiauit, vt duodecim cophini superessent: & in vinum aquam conuertit, & ex ore
piscis per me Petrum eductum staterem censum petentibus misit, is quoq; mortuos
suscitabit. Hæc enim omnia nos de eo testamur, alia contestantur Prophetæ. Nos
qui cum illo comedimus, & bibimus, & spectauimus eius miracula, vitam, consue-
tudinem, sermones, passiones, mortem, resurrectionem à mortuis, versatiq; cum eo
sumus postea per quadraginta dies, mandatumq; habuimus vt prædicaremus Euan-
gelium in vniuerso Mundo, & doceremus omnes gentes: baptizaremusq; in mor-
tem eius in virtute Dei cunctorum, qui est pater ipsius, & testimonio Spiritus, qui est
paracletus: ijdem illi docemus vos hæc omnia, quæ cùm nobis præciperet, in cœlum H
ab oculis nostris sublatus est, rediens ad eum, qui ipsum miserat. Quę si credetis, bea-
titudinem assequemini, cæteroqui ipsi sine culpa inueniemur, nec nos contamina-
bit infidelitas vestra. De martyribus dicimus vobis, vt apud vos in omni honore sint,
quemadmodum & apud nos in honore habiti fuerunt, beatus Iacobus Episcopus,
& Sanctus noster condiaconus Stephanus. ij enim & à Deo sunt beatitudinem cõ-
secuti & ab hominibus honorem: expertes omnis delicti: obfirmati aduersus pecca-
tum: immutabiles in bonis: securi in laudibus, de quibus Dauid dicebat, Pretiosa in
Prouer. 10. conspectu Domini mors Sanctorum eius. Et Solomon, Memoria iusti cum laudẽ.
De quibus propheta quoque dicebat, Viri iusti tolluntur.

De falsis Martyribus. Cap. IX.

OMNIA

A OMNIA iam dicta sunt, quæ ad eos, qui pro Christo verè Martyres
sunt, pertinebant, nihil de falsis martyribus, de quibus scriptura di-
cit, Nomen Impiorum extinguitur. Testis enim fidelis non menti- ,, *Prouer. 10.*
tur, & profert falsa testis iniquus: nam qui sine mendacio martyri- *Prouer. 14.*
um pro defendenda veritate est executus, is verax martyr putatur,
fidelisque, eo quòd verbo pietatis per proprium sanguinem est pa-
trocinatus.

Moralis admonitio. Cap. X.

HORTAMVR vos fratres, & conserui, vt relinquatis inania & turpia
verba, facetias, ebrietates, libidines, delicias, immoderatam iracun-
diam cum stultis sermonibus: quoniam neque in Dominicis die-
B bus, qui sunt hilaritatis & lætitiæ, concedimus vobis præter sancti-
tatem aliquid dicere vel facere. Ait enim quodam in loco scriptura, *Psal. 2.*
Seruite Domino in timore, & exultate ei in tremore. Exultationes ,,
igitur vestras cum timore & tremore celebrari oportet. Christianus enim fidelis nec
carmen Ethnicum, neque meretriciam cantilenam canere debet, quoniam contin-
get eum in cantione, dæmoniacorum nominum Idolorum mentionem facere, & in
locum Spiritus sancti inuadet in eum spiritus malus.

Admonitio erudiens fugiendam Idololatriæ ab-
ominationem. Cap. XI.

PROHIBITVM est autem iurare per illa, & in ore habere illorum ab-
ominabilia nomina, vel ea colere, vel timere veluti Deos: non enim
C dij sunt, sed improbi dæmones, & ridicula opera. Dicit enim quo- "
dam in loco Dominus de Israëlitis, Reliquerunt me, & iurauerunt *Ierem. 5.*
in dijs, qui non sunt, & reliqua. Tollam nomina idolorum ex ore *Zach. 13.*
ipsorum. Et alio in loco, Ipsi me prouocauerunt in ijs, qui non sunt ,,
dij: irritauerunt me in Idolis suis, atque omnibus scripturis hæc prohibita reperiun- *Deuter. 32.*
tur à Domino Deo.

Quòd non oportet Cœlum & astra colere, neque per ea, aut per alias
creaturas iurare secundum Domini mandatum.
Caput XII.

D NON solùm enim de Idolis prohibitum est, sed etiam de luminari-
bus lege est sancitum, ne quis per illa iuret, neque ea colat: inquiūt
enim, Ne aspiciens Solem, & Lunam, & astra, in errorem inductus
ea adoret. Et alio in loco, Secundum vias gentium nolite discere, & *Deuter. 4.*
à signis Cœli nolite timere: astra enim & luminaria vt luceant ho- ,, *Ierem. 10.*
minibus, non vt colantur data sunt. Et si Israelitæ, vitio morum,
pro creatore adorabant creaturam, Opificem contemnentes, creaturam plusquàm
oportuit admirantes: qui quandoque vitulum conflauerunt, vt in deserto: aliquan-
do Beelphegor adorauerunt: aliquando Baal, & Thammus, & Sidoniam, Astar- *3. Reg. 11.*
tem, ac rursum Moloch, & Chamos: & aliquādo Solem, vt in Ezechiele scriptū est.
Iam verò bruta quoq; coluerunt, vt Aegyptiū Apim & hircū, Desiū, ac deos argen-
teos & aureos: quod factū est in Iudæa. Quocirca minitās illis per Prophetā aiebat,
Parum ne est hoc domui Iudæ, quòd faciunt abominationes istas, quas fecerūt, quā- *Ezech. 9.*
do impleuerūt terrā iniquitate, eo quòd irritauerūt me? Et ecce ipsi sunt, quasi sub- ,,
sannan-

" sannantes, & ego faciam cum furore: non parcet oculus meus, neq; miserebor, & cla- E
" mabunt in auribus meis voce magna & non exaudiam eos. Videte, dilecti quāta aduersus Idololatras, & colentes Solem, ac Lunam pronunciet Dominus. Quare debet homo Dei, vti Christianum decet, nec per Solem iurare, neq; per Lunam, neque per astra, neq; verò etiam per Cœlū, neq; per terrā, neq; vel per aliquod elementū magnum siue paruum. Nam si magister per verum Deum nos iurare prohibuit, vt
Matth. 23. oratio vestra iureiurando firmior sit, neq; verò per Cœlum (pertinet enim ad Græcorum impietatem) neq; per Israëlem, vel per Dei sancta, vel per altare, ac donum, vel per templi ornatum, vel per proprium caput. Est enim Iudaici abusus consuetudo, ideoq; prohibetur: fidelibus verò præcipit illorum sermonem esse, Est, est, Non, non, quodq; præter id fit, esse à malo: quantò damnabiliores sunt qui falsa nomina adhibent ad iusiurandum & existimata pro veris colunt? quos Deus propter malitiam tradidit in reprobum sensum, vt optrentur quæ non oportet. F

Numerus dierum festorum Domini, quos oportet custodire, & quando quilibet ex ijs sit celebrandus. *Cap. XIII.*

IES festos custodite fratres. In primis diem Natalem, qui celebretur à vobis vigesimaquinta noni mensis. Post quem Epiphaniæ dies sit vobis in maximo honore, quo die Dominus propriam diuinitatem ostendit. Celebretur is sexta decimi mensis. Postquem, seruandum est à vobis ieiunium quadragesimæ, continens memoriam conuersationis & legislationis Domini. Celebretur hoc ieiunium ante ieiunium Paschæ, quod incipiens à secunda sabbati, desinat in parasceuem. Post quos dies soluto ieiunio, aggredimini sanctam Paschæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cum timore, & tremore, orantes per eos dies, pro ijs, qui pereunt. G

De Pascha. *Cap. XIIII.*

GGRESSI enim sunt consilium aduersum Dominum in secunda sabbati mēse primo, qui est xanthicus, & ad tertiam sabbati durauit deliberatio, quarta decreuerunt eum cruce interimere.

De Iuda. *Cap. XV.*

C Iudas hoc cognouit, qui pridem deprauatus, tunc etiam à diabolo auaritia corruptus fuit. quanquàm antea cùm ei loculi traditi essent, & pauperum res furaretur, non reiectus fuit à Domino propter longanimitatem, sed aliquando comedentibus nobis cum eo, H volens illum ad sanitatem reducere, nosq; erudire, eius prædictionem præfatus est inquiens, Amen amen dico vobis, quòd vnus ex vobis me tradet. Et quolibet nostrum dicente, nunquid ego sum? Dominoq; tacente: consurgens ego vnus ex duodecim, qui plus alijs ab illo diligebar, & ad pectus eius recumbens, ei supplicabā vt diceret, quis eum esset traditurus: neq; tamē hoc modo indicauit nobis illius nomen bonus Dominus, sed duo signa proditoris dedit, vnum dicens, Qui intingit mecum panem in catino. alterum, Cui ego intinctam buccellam dabo. quanquàm illo dicente, Nunquid ego sum Rabbi? tamen non dixit Dominus, etiam, Sed tu dixisti. Illumq; de hoc perterrefacere volens, ait: Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: melius esset ei si natus non fuisset. Quæ cum audiuisset, discessit, dixitq; sacerdotibus, Quid vultis mihi dare, & ego illum vobis tradam? Illi verò constituerunt ei triginta argenteos: & impleta est Scriptura dicens, Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quod parauerunt à filijs Israël,

A & dederunt eos in domum figuli. Itaque quinta die cùm comedissemus apud eum Pascha, & intinxisset ille manum in catinum, & buccellam accepisset, exiuissetq; nocte, dixit nobis Dominus, Venit hora, qua dispergamini, & me solum relinquatis. Et quolibet contendente, se cum non deserturum, meq; Petro promittente, cum illo me commoriturum, dixit: Amen dico vobis, antequam gallus cantet, ter me negabis nosse.

Quod non aderat Iudas cum Dominus discipulis tradidit mysteria. Cap. XVI.

B VM verò antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui nobis tradidisset, quibus non aderat vnà nobiscum Iudas, exijt ad montem oliuarum prope torrentem Cedron, vbi erat hortus: aderamus cum eo etiam nos, hymnumq; de more diximus cumq; longè à nobis secessisset, rogauit patrem dicens, Pater transfer à me calicem: veruntamen non mea voluntas fiat, sed tua. Quod cùm ter fecisset, nosq; propter mœstitiam in somnum incidissemus, accedēs ipse ad nos, Venit, inquit, hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Et ecce Iudas & cum eo turba impiorum: signumq; proditionis illis ostendit dolosum osculum, qui signo accepto ceperunt Dominum, vinctumq; in domum Pontificis Caiphæ duxerunt, in qua frequens cōuenerat non populus, sed colluuies: nec sacrū Presbyteriū, sed consessus iniquorum & impiorum consibū. Qui cùm multa contra eū facerent, nullum petulantiæ genus omittebant, despuentes, deridentes, cædentes, cōuiciantes, tentantes, diuinationes pro Prophetijs quærentes, simulatorē, blasphemū, Mosis violatorem, templi euersorem, sacrificiorū extinctorem, Romanorū hostem, Cæsaris aduersarium eum appellātes. Cumq; vsq; ad primum diluculum ei ita insultassent,
C tauri illi & canes ad Annam eum ducunt, qui Caiphæ gener erat: cumq; ibi similia egissent, & esset illo die Parasceue, Præsidi Romanorum Pilato tradunt, multa ac grauia ei obijcientes, quæ probare non potuerunt. Quare indignatus Pilatus, nullam, inquit, aduersus hūc causam reperio. Itaq; illi duobus falsis testibus productis, Dominum criminari voluerunt. Qui cùm varij & inter se dissentientes reperti fuissent: ad maiestatē rem reuocauerūt, dicentes, Hic iactat se regem esse, prohibetq; tributa dari Cæsari. fiuntq; ijdem accusatores, testes & iudices: sententiæq; auctores, dicentes, Crucifige crucifige eū: vt impleretur quod de eo in Prophetis erat scriptum, Cōgregati sunt super me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Et rursum, *Psal. 26.*
Circundederunt me canes multi, concilio malignantium complexi sunt me. Et alio *Psal. 21.*
in loco, facta est hæreditas mea mihi: sicut leo in sylua, dedit super me vocem suam. ,,
Igitur Pilatus ob animi molliciem, dedecorato magistratu, ipse se improbitatis coarguit, qui turbas, quàm iustitiam colere maluerit: testatusq; sit, illum esse innocentē, *Ierem. 12.* ,,
D & vti nocentem, tamē cum crucis supplicio tradiderit, quanquàm Romanorū legibus prohibentibus quenquā indicta causa supplicio affici. Carnifices porrò comprehensum Dominum gloriæ, ligno cōfixerunt: sexta enim hora illum in crucem egerunt, tertia sententiā acceperūt, postea acetum ei ad bibendū felle mistū obtulerūt: tum vestimenta sorte partiti sunt, duosque maleficos ex vtraq; parte cum eo crucifixerunt, vt impleretur quod dictum est, Dederunt in escam meam fel, & in sitim meā *Psal. 68.*
potauerunt me aceto. Et rursum, Diuiserunt sibi vestimēta mea, & super vestem me- ,,
am miserunt sortem. Et alio in loco, Et cum impijs reputatus sum. Deinde per tres *Psal. 21.*
horas tenebræ extiterūt à sexta ad nonam. Rursum lux orta est vergente Sole ad Oc- ,,
casum, sicut scriptum est, Nónne dies, & non nox & ad vesperam erit lumen? Quæ *Zach. 14.*
omnia intuiti qui cum eo in crucem acti fuerant latrones, alter ex eis maledicta in eum iaciebat, vt qui ob imbecillitatem sibi opem ferre non posset, alter huius inscitiam increpabat: ad Dominumq; conuersus vti illustratus ab eo, sciensq; qui nam esset

esset qui pateretur, rogabat eum vt postea in regno, sui memor esset. Ipse verò concessa illi rerum præteritarum obliuione, in Paradisum eum introduxit ad fruendum mysticorum bonorum suauitate. Circa verò horam nonam exclamans, Deus meus, inquit, cur me dereliquisti? Et paulò post voce magna clamans, Pater, inquit, dimitte eis: non enim sciunt quid faciunt. Et subiungens, In manus tuas commendo spiritum meum. spiritum emisit: sepeliturq́; ante Solis occasum in monumento nouo. Illucescente verò vna sabbatorũ, surgens à mortuis præstitit illa, quæ ante passionem nobis prędicebat, quòd oportebat filiũ hominis in corde terræ per tres dies, & per tres noctes manere. Excitatusq́; à mortuis, primùm Mariæ Magdalenæ, & Mariæ Iacobi se se ostendit, postea Cleophæ in itinere, deinde nobis suis discipulis, qui quidem propter metum Iudæorum fugiebamus, clanculùm autem de illo exquirebamus. Hæc in Euangelio quoque scripta sunt: præcepit igitur nobis vt ieiunaremus sex his diebus, propter Iudæorum impietatem atque iniquitatem: admonens nos vt eos ob interitum lugeamus, atque deploremus. Et enim ille quoque illacrymatus est, ignorantibus tempus visitationis suæ. In quarta feria & Parasceue nobis ieiunium indixit: in illa ob proditionem, in hac ob passionem: desinere autem ieiunium in septima die in galli cantu. Iussit in ipso sabbato ieiunare, non quòd oportebat in sabbato ieiunium seruare, cùm in eo cessatio conditi operis sit, sed quòd in illo tantùm ieiunare oportet, in quo opifex ipse subtus terram mansit. In ipso enim festo suo detinuerunt Dominum, vt impleretur ille sermo, Posuerunt signa sua in medio festiuitatis eorum, & non cognouerũt. Debemus igitur pro ipsis lugere, quòd cùm venisset Dominus, ei credere noluerunt: iudicantesq́; se salute indignos, eius doctrinam reiecerunt. Beati nos igitur sumus, qui aliquando populus, nunc verò gens sancta, liberata Idolorum errore, ignorantia, impietate: qui non misericordiam consecuti, nunc propter obedientiam cordis vestri misericordiam impetrauistis. Vobis enim qui ex gentibus venistis, apertum est ostium vitæ, qui aliquando non eratis dilecti, nunc in gratiam atque amorem recepti estis, populus acquisitionis Dei, designatus ad eius virtutes enuntiandas: de quibus dixit Saluator, Inuentus sum à non quærentibus me, manifestatus sum à non interrogantibus me. dixi, Ecce adsum gẽti, qui non inuocauerunt nomen meum. Nam cùm illum non quæreretis, tunc ab illo quæsiti estis. Quare cùm in eum credideritis, obedite eius vocationi, relinquentes multorum deorum insaniam, atque ad vnum verum & omnipotentem Deum confugientes per Christum, qui effecti estis supplementum numeri eorum, qui saluantur decem millia myriadum, & millia millium, vt scriptum est in Dauid, Cadent à latere tuo mille, & à dextris tuis decem millia. Et rursum, Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium. Ad Israëlem verò infidelem dicit, Tota die expandi manum meam ad populum non obedientem, & contradicentem, ambulantem in via non bona, sed post peccata sua: populum irritantem me in conspectu meo.

Marginalia: E; S. Ign. ad Trall.; F; Psal. 73.; G; Isaia 65.; Daniel. 7.; Psal. 67.; Isaia 65.

H

Connumeratio propheticarum prædictionum, quæ Christum prædicant, quarum exitũ Iudæi cernentes, tamen ob malitiam credere noluerunt, eum esse Christum Dei, & ad crucem, gloriæ Dominum condamnauerunt.
Caput XVII.

VIDETE quomodo irritauit Dominum populus, cùm ei credere noluerit. Ideo dicit, Irritauerunt Spiritum sanctum, & conuersus est eis in odium: tenebrę enim eis offusę sunt propter suam improbitatem, quoniam cernentes Dominum, non crediderũt eum esse Christum Dei, ante omnia sæcula ex ipso genitum, filium vnigenitum, propter infidelitatem verbum Deum non agnouerunt: neque ex operibus

Marginalia: Psal. 106.

A operibus suis, neque ex prophetijs de eo scriptis. Nam quòd de Virgine nasci debebat, legerant, Ecce virgo concipiet, & pariet filium & vocabunt nomen eius Emanuel. Puer natus est, filius natus est, cuius principium super humerum eius, & vocatur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, dominator, princeps pacis, pater futuri sæculi. Quòd verò propter summam vitiositatem non erant obedientes futuri, ait, Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Et deinceps, Auribus auditis, & non intelligitis: & videntes videtis, & non cognoscitis. Induratum est enim cor populi huius. Quare erepta est ijs notitia, quoniam cum vidissent, despexerunt, & cùm audiuissent, attendere noluerunt. Vobis verò à gentibus profectis assignatum est regnum, quoniam cùm Deum ignoraretis, per prædicationem credentes cognouistis: imò verò ab eo cogniti estis per Iesum Saluatorem & redemptorem omnium, qui in eo spem collocant. Nam relicta inani prioris temporis consuetudine: despectisq; inanimis *Isaiæ 7.* *Isaiæ 53.* *Isaiæ 6.* *Act. 28.* *Matth. 21.*

B Idolis, illisq; Dæmonum tenebris dispulsis, complexi verum lumen, cognitoque per id vno & solo atque vero Deo, ac patre, regni eius hæreditatem estis consecuti. Nam baptizati in nomen Domini, atque in eius resurrectionem, veluti infantes nuper nati nullum peccati sensum, actionemque habere detis. Non enim in vestra estis potestate, sed eius, qui sanguine suo vos redemit. Nam de veteri Israele propter eius infidelitatem (inquit Dominus) Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ipsius: id est à vobis ab illo olim longè abalienatis, concesso regno, recipit rectæ sententiæ fructus. Vos enim estis, qui ad vineam olim missi fuistis, & obtemperare ei noluistis: sed vos peccati dolore ducti, nunc in ea laboratis, illi ægrè ferentes conditiones, non modò vineam incultam reliquerunt, sed etiam interfecerunt procuratores Domini, alium lapidibus, alium ferro: quendam etiam dissecuerunt: alium interemerunt, inter templum & altare. Denique ipsum hæredem extra vineam expulsum occiderunt, qui ab illis veluti lapis inutilis est reiectus, à vobis vt *Psal. 17.*

C angularis receptus. Ideo de vobis dicit, Populus, qui me non cognouit, seruiuit mihi, ad aurem auditus obediuit mihi.

Quomodo agendum sit Pascha. Cap. XVIII.

PORTET ergo vos fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis, dies Paschæ accuratè & cum omni diligentia celebrare. Post æquinoctium, ne bis in anno vnius passionis memoriam colatis, sed semel in anno eius, qui semel mortuus est, memoriã renouetis, cauentes ne cum Iudæis festum agamus. Nulla enim nunc est nobiscum cum illis societas. Versantur enim in errore, atque in ipso diei calculo, quem putant se obseruare, vt ex omni parte errare, & à veritate discedere inueniantur. Vos autem obseruate subtiliter æquinoctium verni temporis quod *S. Ign. ad Philippen.*

D est XXI. duodecimi mensis, qui dicitur Dystrus *obseruantes vsque ad vigesimum primæ Lunæ, ne in aliam hebdomodam incidat quartus decimus Lunæ, atque illo errore lapsi per ignorantiam, bis in anno celebremus Pascha, vel in alio die festum peragamus resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, præterquàm in dominico solo.

Dispositio de magna Paschæ hebdomada. Cap. XIX.

N diebus Paschæ ieiunate, incipientes à secunda sabbati vsque ad Parasceuen & sabbatum dies sex, solo pane contentes, sale, atque oleribus, & aqua in potum. A vino & carnibus vos abstinete in ijs diebus: sunt enim dies luctuosi, non festi. Parasceuem tamen & sabbatum integrum ieiunet, qui quidem possunt, nihil gustantes

vſque ad galli cantum noctis. Quòd ſi quis non poteſt duorum dierum ieiunium E
continuare, ſeruet ſaltem ſabbatum: ait enim quodam in loco de ſe Dominus. Quâ-
Matth. 9. do diſcedet ab eis ſponſus, ieiunabunt in illis diebus: ijs igitur diebus ſublatus eſt à
falſis Iudæis, & crucifixus eſt, & cum impijs reputatus.

De pernoctatione magni ſabbati, & de die Reſurrectionis. Cap. XX.

QVARE monemus vos vt ieiunetis per hos dies, quemadmodum nos etiam ieiunauimus cùm nobis ipſe ereptus eſt, vſque ad veſperam. In reliquis verò diebus ante Paraſceuem nona hora, vel veſperi quilibet cibum capiat, vel quemadmodum quiſque poterit: à veſpera autem quinti diei vſque ad galli cantum vigilantes, atque in Eccleſiam conuenientes vigilate orantes ac rogantes Deum, legentes in F
veſtra pernoctatione legém, Prophetas, pſalmos, vſque ad galli cantum: baptizatiſque Cathecumenis veſtris, & lecto Euangelio in timore ac tremore, luctum definite, rogateque Deum, vt conuertatur Iſrael, & inueniat pœnitentię locum, atque impietatis remiſsionem: quoniam Iudex alienigena lotis manibus dixit, Innocens ſum à ſanguine iuſti huius, vos videritis. Iſraël verò exclamauit, Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Pilatoque dicente, Regem veſtrum crucifigam? Ipſi exclamauerunt, Non habemus Regem niſi Cæſarem. Crucifige crucifige eum: omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari: & ſi hunc dimittis, nô es amicus Cæſa-
Pſal. 7. ris. Et Pilatus Præſes, & Herodes Rex, iuſſerunt eum crucifigi: & impletus eſt ille ſermo: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt Reges terræ & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, aduerſus Chriſtum eius, & proiecerunt dilectum veluti mortuum irriſum. Ipſoque crucifixo & ſuſci-
Pſal. 81. tato, illucelcente die dominico, impleta eſt Scriptura, quæ dicit, Exurge Deus iudi- G
Pſal. 12. cans terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Et rurſum, Exurgam dicit Dominus, ponam in ſalutari, fiduтialiter agam in eo, & tu Domine miſerere mei, ſuſcita me & retribuam eis. Quare vos quoque ſuſcitato Domino offerte ſacrificium veſtrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens, Hoc facite in meam commemorationem. Deinde ieiunium ſoluite læti, & feſtum diem agentes, quoniam pignus reſurrectionis noſtræ Ieſus Chriſtus à mortuis eſt excitatus: idque ſit vobis legitimum ſolenneque in perpetuum vſque ad conſummationem ſæculi, quoad venerit Dominus. Iudæis enim Dominus etiam nunc mortuus, Chriſtianis iam ſurrexit, illis propter perfidiam, ijs propter fidei certitudinem. Quoniam ſpes in eo ſita immortalis æterna que vita habenda eſt. Poſt octo dies iterum veneranda Octauæ celebritas ſeruetur: in qua me Thomam reſurrectionem credere nolentem confirmauit, demonſtratis mihi fixuris clauorum lateriſq; lancea percuſsi vulnere. Ac rurſum à prima dominica numeratis quadraginta diebus à dominica vſque ad quin- H
tam, celebrate feſtum Aſcenſionis Domini, in quo perfecta omni diſpenſatione atque diſpoſitione, in Cœlum ad eius Deum ac Patrem eſt receptus, ſedens à dextris
Ign. ad Magneſios. Virtutis, & expectans donec ponantur inimici ſui ſub pedibus ſuis. Qui in conſummatione ſæculi cum virtute & gloria multa venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos, ac reddendum vnicuique ſecundum opera ſua. Tumque videbunt dilectum filium Dei, in quem confixerunt, illoque cognito percutient ſe tributim, mulieresq; eorum ſeorſum.

Prædictio prophetiæ de filio Dei. Caput XXI.

A

TENIM nunc quoq; decima mensis gorpæi conuenientes lamétationes Ieremiæ legunt in ea parte in qua dictũ est, Spiritus faciei nostræ Christus Dominus cõprehensus est in corruptionibus ipsorũ. Et quod scriptum est in Baruch, Hic est Deus noster, non æstimabitur alius aduersus eum: inuenit omnem viam scientiæ, & ostendit illam Iacob puero eius, & Israël dilecto eius. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus. Cumq; hæc legunt se cædunt, & deplorant vt ipsi arbitrantur, solitudinem, quæ sub Nabuchodonosor contigit. Vt autem se habet veritas, futuri luctus inuiti initia ordiuntur. Post decem Assumptionis dies, qui est à prima dominica quinquagesimus, sit vobis magnus dies festus Penthecostes. In eo die hora tertia misit nobis Dominus Iesus donum Spiritussancti, repletíque sumus eius operatione, linguisque nouis locuti, quemadmodum eius afflatus nobis suggerebant, & prædicauimus Iudæis & gentibus eum esse Christum Dei con- *Baruch 3.*

B stitutum iudicem viuorum & mortuorum. Hoc Moses testatus dicebat, Accepit Dominus ignem à domino, & pluit. Hunc vidit Iacob vti hominem, & dixit, Vidi Deum facie ad faciem, & saluata est anima mea. Hunc Abraham hospitio acceptum iudicem, suumque Dominum confessus est. Hunc Moses in rubo vidit: de hoc in Deuteronomio dicebat, Prophetã vobis excitabit de fratribus vestris tanquàm me, ipsum audite in omnibus, quæ locutus fuerit vobis: & omnis anima, quæ nõ audiuerit Prophetam illum, exterminabitur è populo ipsius. Hunc vidit Iesus Naue dux exercitus Domini, armatum simul pugnantem ad Hiericho, quem procidens adorauit vti dominus seruum. Hunc Samuel cum vidisset, Sacerdotes ac Reges Christos appellauit. Hunc Dauid cum vidisset, cecinit pro eo canticum appellans canticum pro dilecto: subiungensque in personam illius dicebat. Accinge gladium tuum ad femur tuum potentissime: specie tua & pulchritudine tua, intende, procede prosperè, & regna, prpter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam, & ducet te mi- *Gene. 19. S. Ignat. ad Antioch. has eadem fere omnia Gene. 32. Deuter. 18. 1. Reg. 16. 24. 26. Psal. 44.*

C rabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, potens, populi sub te cadent in corde inimicorum Regis: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ iuxta participes tuos. De eo quoque Solomon dicebat vti in personam ipsius, Dominus possedit me principium viarum suarum, ad opera ipsius ante sæcula fundauit me, in principio antequàm terram faceret, antequàm venirent fontes aquarum, antequàm montes stabilirentur, ante omnes colles generat me. Et rursum, Sapientia ædificauit sibi domum. De eo quoque Isaias dicebat, Egredietur virga de radice Iessæ, & flos de radice ascendet, & erit radix Iessæ, & qui surgit vt dominetur gentibus, in eum gentes sperabunt. Zacharias, Ecce Rex tuus venit iustus, & saluans, ipse mitis, & sedens super asinam, & pullum filium iumenti. Hunc Daniel filium hominis esse, inquit, venientem ad patrem, & omne iudicium atque honorem ab illo recipientem, & lapidem sine manu à monte abscissum, factum in montem magnum, & replentem vniuersam terram, conterentem imperia prouinciarum, multitudi- *Prouer. 8. Prouer. 9. Zach. 9.*

D nemque Deorum, nunciantem vnum Deum, & constituentem Imperium Romanum. De hoc Ieremias prædicebat: Spiritus, inquiens, faciei nostræ Christus Dominus comprehensus est in corruptionibus ipsorum, cui diximus: In vmbra eius viuemus in gentibus. Et Ezechiel atque alij deinceps Prophetæ vbique prædicant hunc esse Christum, Dominum, Regem, iudicem, legislatorem, angelum Patris, vnigenitum Deum. Hunc igitur nos quoque prædicamus, atque nuntiamus vobis Deum verbum ministrans Deo eius, ac patri, in condenda rerum vniuersitate: in hunc credentes viuetis, non credentes plectemini: qui enim non obedit filio, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super illum. Post festum Pentecostes celebrate vnam hebdomadam, post quam, ieiunate alteram hebdomadam: æquum est enim & lætari Dei dono, & ieiunare post hilaritatem. Etenim Moses & Helias ieiunauerunt per quadraginta dies, & Daniel hebdomadas dierum treis panem cupiditatum non comedit, nec caro, neque vinum in os eius intrauit. Et beata Anna *Ierem. 4. 1. Ioan. 3. Exod. 24. & 34. Daniel. 10. 1. Reg. 1.*

Aa 2 rogans

rogans Samuelem, dicebat: Vinum, & omne quod inebriat non bibi, & effundam E
Ioan. 3. animam in conspectu Domini. Nineuitæ quoque, cùm per tres dies & tres noctes
Esther 4. ieiunassent, iræ Dei periculum effugerunt. Esther quoque Mardochæus, Iudith
Iudith 9. impiorum insultationem, id est Olophernis, & Amon ieiunio declinauerunt. Da-
Psal. 108. uidque dicit, Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum, Vos quoque per ieiunium supplicationes vestras Deo offerte. Post hebdomadam ieiunij in omni quarta feria, & Parasceue præcipimus vobis vt ieiunetis, idque quod à ieiunio superest, pauperibus præbeatis. In omni sabbato excepto vno atque die dominico conuentus celebrantes exilaramini: obnoxius enim peccato est, qui die dominico ieiunat, cùm sit dies resurrectioni dicatus, quique in Pentecoste atq; omnino in die festo Domini mœstitiam præfert per hos enim dies exhilarari oportet, non lugere.

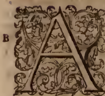
CONSTI-

CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE.

LIBER SEXTVS.

De Schismate. Caput I.

NTE omnia cauete Episcopi à formidandis, grauibus, atq; impijs hæresibus, fugientes eas veluti ignem adurentem eos, B qui ad illum accedunt. Fugite quoque schismata: nam nec ad nefarias hæreses fas est inclinare mentem, neq; ab eiusdem sententiæ fratribus ob imperandi cupiditatem licitum est recedere. Hæc enim cùm quidam olim aggredi ausi fuissent, non effugerunt supplicium. Dathan enim, & Abiron cùm aduersus Mosen se opposuissent, terræ motus absorbuit, & Core cum ducentis quinquaginta viris, qui in Aaron seditionem commouerunt, incendio sunt consumpti. Maria cum exprobrasset Mosi, à castris septem diebus ablegatur: dicebat enim Mosen vxorem Aethiopissam duxisse: sed etiam idem factum est in Azaria, & Ozia Rege Iudæ, qui cum vsurparet sibi sacerdotium, ac vellet adolere incensum, quod ad se non attinebat, prohibereturque ab Azaria Pontifice, & ab octuaginta senioribus, neque illis obtemperaret, lepra in fronte est perfusus. Itaque continuò exiuit, quoniam refutauit eum Dominus.

Num. 16. S. Ignat. ad Mag. Num. 16. Num. 12.

C

Quòd nec Regno, neque sacerdotio licet insultare. Cap. II.

TTENDAMVS, ô dilecti, quæ sit seditiosorum gloria, & qui euentus. Nam si Reges inuadens supplicio dignus iudicatur, quamuis filius, vel amicus sit, quanto magis qui sacerdotibus insultat? Quanto enim sacerdotium regno est excellentius, cùm regendarum animarum officio præsit, tãto grauiori supplicio punitur, qui aduersus id aliquid temerè fecerit, quam qui aduersus Regnum, quanquàm nemo impunè discedit. Nam nec Absalon, & Beddam impuniti manserunt, nec Core & Dathan. Illi enim aduersus Dauid de Regno, ij aduersus Mosen de principatu pugnam susceperunt, atque omnes aduersarijs maledixerunt. Absalon Dauid patrem iniustum iudicem illum appellans, dicensq́;, Vnicuiq; sermones tui pulchri sunt, D & non est qui iustificet te, quis me faciet principem? Abeddam Verò, Non est mihi, inquit, pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iessæ: scilicet indignum iudicans, Dauid imperio parere, de quo dixit Dominus, Inueni Dauid filium Iessæ virum secundum cor meum, qui faciet omnem voluntatem meam. Dathan autem & Abiron, & Coritæ dicentes in Mosen, Num parum est quòd eduxisti nos de terra Aegypti fluente lacte, & melle, & quid? quòd eruisti oculos nostros, & tu imperas nobis? & cõgregauerunt in eum Ecclesiam magnam. Et Coritæ, Num Mosi locutus est Dominus soli? quid quòd Aaron soli dedit sacerdotium, nónne omnis Synagoga Domini sancta? & quid quòd solus Aaron sacerdotio fungitur. Et ante hos alius dicebat, Quis te constituit iudicem principem, & iudicem nostrum?

2. Reg. 15. 2. Reg. 20. Num. 16.

De virtute Mosis, deq́; infidelitate gentis Iudæorum, & quòd Deus admirabilia edidit per eum. Cap. III.

T inuecti sunt in Mosen seruum Dei, omnium mitissimum,& fidelissimum, despexeruntq; ingrauissimi tantum virum legislatorem, custodem, Pontificem,& regem, interpretem diuinarum rerum, quasi conditorem cùm conditoris opera ostenderit, clementissimum, humilissimum, patientissimum, humanissimum, qui eos multis periculis liberauerat,& à vario mortis genere sua sanctitate eripuerat: qui tot tantaq; signa atque prodigia populo ediderat: qui præclara & admirabilia opera in eorum beneficium effecerat: qui decem plagas Aegypto intulerat: qui mare rubrum transmiserat, aquasque veluti murum vtrinque diuiserat: qui per arida deserta populum duxerat, Pharaonemque, & Aegyptios cum omnibus, qui eos sequebâtur, demerserat: qui eis fontē iniecto ligno dulcē reddiderat, & ex petra dura sitientibus eis aquas eduxerat, qui manna eis de cœlo dederat,& carnes de aêre collegerat: columnā igneā noctu ad illustrandū demonstrandūq; iter præbuerat,& de die columnam nubis ad vmbram faciendam, frangendosque solis ardores parauerat: qui legem Dei tabulis lapideis incisam eis tradiderat, perfecti numeri Decalogum, quem Deus facie ad faciem alloquebatur, veluti si quis cum suo amico loqueretur: de quo dixit, Non surrexit Propheta vt Moses: Huic Coritæ,& Rubelitæ insultauerunt, & in Mosen lapides iactauerunt rogantem ac dicentem, Ne intendas in sacrificium ipsorum. Atque apparens gloria Dei, alios in terram demersit, alios incendio consumpsit. Itaque duces erroris & schismatis dicentes, Constituamus ducem nobis, aperiens se terræ hiatus deuorauit cum tabernaculis suppellectileque ipsorum,& viui in Infernum descenderunt. Coritæ igne sunt interempti.

Deut. 34.

Quòd schisma effecit non qui ab impijs secessionem facit, sed qui à pijs recedit. Cap. IIII.

VOD si ijs, qui imperandi cupiditate se separauerunt, statim Deus supplicium intulit, quanto grauiori pœna afficiet impiarum hæresum auctores improbantes illius prouidentiam,& operum institutionem? Sed vos, fratres, Scripturis eruditi, nolite facere schismata sententiæ, neque verò vnitatis vestræ: quoniam, qui nefariæ opinionis sunt auctores, scopi interitus populis statuuntur. Eodem modo laici cum ijs, qui contraria sententiæ Dei dogmata defendunt, nolite societatem habere, neque participes illorum impietatis fieri. Ait enim Dominus, Recedite è medio horum hominum, ne cum eis pereatis. Et rursum, Egredimini è medio ipsorum, & segregamini, dicit Dominus: & immundum ne tangatis,& ego recipiam vos.

Num.

Demonstratur ex prophetica prædictione, quare falsi nominis Israël reiectus fuerit. Cap. V.

ERE enim fugiendi sunt, qui Deo blasphemiam dicunt. quàm plurimi enim ex impijs Deum ignorant, ij verò tanquàm Deo infensi malitiæ improbitatisq; morbo laborant: nam ex malitia hæreticorum prodijt contaminatio in omnem terrā, vt inquit Ieremias propheta. Cum enim expulerit synagogam prauam Dominus Deus, domumq; reiecerit, vt dicit quodam in loco, Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. Et rursum, Relinquam vineam meam,& non putabitur, neque fodietur,& ascendet in eam tanquàm in terram incultam spina, & nubibus imperabo ne pluant super eum imbrē. Cum igitur reliquerit populū sicut tentorium in vinea,& sicut pomorum custodiam in cucumerario, sicut ciuitatē obsessam, subtraxeritq; ei Spiritū sanctū, imbremq; propheticū: repleuit gratia spirituali Ecclesiā ad

S. Ign. ad Philadelp.

Ierem. 12.

Isaiæ 5.

Isaiæ 1.

A ad ſimilitudinẽ fluminis AEgypti in diebus noualium, & extulit eam quaſi domum *Eccle.24.*
in monte collocatam, & quaſi in montem excelſum, quaſi montem abundantem ca *Iſai.2.*
ſeo, quaſi montem pinguem in quo complacuit ſibi Deus, vt habitaret in eo. Etenim *Pſalm. 67.*
Dominus in ea cõmorabitur vſq; ad finem, Et in Ieremia dicit, Solium gloriæ exal- *Iere.17.*
tatum ſanctificatio noſtra. Et Iſaias, Et erit in nouiſsimis diebus manifeſtus mons *Iſai.2.*
Domini, & domus Dei in ſummis montium, & exaltabitur ſuper colles. Quoniam ,,
igitur populũ reliquit, & templum deſertum dimiſit, abſciſſo velo templi ſublato- ,,
que ab eo Spiritu ſancto: Ecce enim, inquit, relinquitur vobis domus veſtra deſerta: ,,
Contulit vobis, qui de gentibus veniſtis, ſpiritualem gratiam, vt inquit per Ioël, Et ,,
erit poſt hæc, ait Dominus, & effundam de ſpiritu meo in omnem carnem, & pro- ,,
phetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ viſiones videbũt, & ſenes veſtri ſomnia ſomnia- *Matth.23.*
bunt: omnem enim ſermonis facultatem, & actionem, atque huiuſmodi officium ,,
ereptum populo Deus in vos gentium ſobolem tranſtulit: ideoque Diabolus inui- ,,
B dens ſanctæ Dei Eccleſiæ excitauit in nos ærumnas, perſecutiones, perturbationes, *Ioel.2.*
blaſphemias, ſchiſmata, hæreſes. Nam populum illum propter Chriſtum interfectũ ,,
ſibi ſubegit: nos qui ab eius vanitate receſsimus, varijs modis tentat, vt olim beatum ,,
Iob: nam & ſummo Pontifici Ieſu filio Ioſedec reſtitit, & nos ſæpè cribrare voluit, vt *Zach.3.*
deficeret fides noſtra: ſed magiſter noſter illum in iudicium adducens dicebat, Incre *S.Ignat.*
pet in te Dominus Diabole, & increpet in te Dominus, qui eligit Iſraelẽ, nonne, ecce, *Smyrn.*
hic eſt auulſus tanquàm titio? & qui dixit tunc ijs, qui apud Pontificem aderant, ,,
Detrahite ei veſtimenta ſordida: ſubiunxitque, Ecce abſtuli iniquitates tuas abs te: *Zach.3.*
idem dicet nunc, quod olim congregatis nobis dicebat de nobis, Quòd rogauit ne ,,
deficeret fides noſtra. ,,

Quòd apud Iudæos conſtabat impia doctrina variarum hæreſum. Cap. VI.

C

HABVIT quoque Iudaicus populus hæreſum prauitates, nam Sadducæi ex illis prodierunt, qui negabant mortuorum reſurrectionem: & Phariſæi, qui fortunæ & fato peccatorum actiones tribuunt. Et Baſmothei, qui prouidentiam tollunt, affirmãtes fortuito caſu omnia conſtare, ijque animæ immortalitatem negant. Sunt quoq; Hemorobaptiſtæ, qui quotidie niſi in aqua mergantur, cibum non capiunt, ſed etiã lectis, tabulis, crateris, calicibus, ſcabellis niſi aqua purgatis non vtuntur: & qui noſtris temporibus orti ſunt Ebionæi, filium Dei nudum hominẽ fuiſſe contendentes, viri libidine, & Ioſeph, ac Mariæ concubitu genitum: qui ab ijs omnibus ſeparatur, & patrias leges ſeruant, ſunt Heſſæi. Atq; hæc quidẽ in veteri populo fuerunt, ſed nunc quoque improbus dæmon efficax ad malefaciendum, & bonum cuiuſmodi ſit ignorás, ex nobis quibuſdã excitatis, hæreſes & ſchiſmata in ijs effecit.

D

Vnde ortæ ſint hæreſes, & quis fuerit auctor impietatis. Cap. VII.

NOVAE autem hæreſes hoc habuerunt exordium. Cùm inuaſiſſet Diabolus Simonem quendam è vico Gitthon appellato, Samaritanum, arte magum, ſuæ prauæ ſententiæ eum adminiſtrum effecit: quo autem tempore coapoſtolus noſter Philippus, Domini dono, atque ſui ſpiritus afflatu virtutes curationum Samariæ adminiſtrabat: ita vt obſtupefacti Samaritani in fidem venerint cunctorum Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, baptizatique ſint in nomine ipſius: cumque iam Simon ipſe ſigna & prodigia intuitus, ſine vlla magica arte perfecta, admiratuſq; crediſſet, & baptiſmum accepiſſet, atq; ieiunio & orationi eſſet intẽtus:

audientes nos gratiam Dei ad Samaritanos per Philippum peruenisse, ad eos accessi-
mus, multisq; ad doctrinæ sermonem collatis, omnibus baptizatis impositis mani- E
bus, oratione, gratiam ei Spiritus sancti impartiebamus. Vidensq; Simon impositio-
ne nostrarum manuum dari credentibus Spiritum, obtulit nobis pecuniã, inquiẽs:
Mihi quoq; hanc potestatẽ datæ, vt cui ego imposuero manus, is habeat spiritũ san-
ctum. volens scilicet, vt quemadmodũ Adam gustato ligno, promissa immortalitate
priuatus fuit: sic nos accepta pecunia deliniti, Dei munere excluderemur, quo per
cõmutationem, pecuniã ei traderemus, inæstimabilẽ Dei gratiã. Quare perturbatis
omnibus nostris, conijciens ego Petrus oculos in maleficũ serpentem, qui illum de-
tinebat, respondi Simoni, Argentum tuũ tecum sit in perditionẽ, quoniam donum
Dei putasti pecunia posſideri. non est tibi pars in sermone isto, neq; sors in ista fide:
cor enim tuum non est rectum coràm Deo. Pœnitentiam itaq; age à tanta nequitia,
& roga Dominum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim ama-
ritudinis, & in vinculo iniquitatis video te esse. Tuncque Simon perterritus, Rogo, F
inquit, precamini vos pro me Dominum, vt nihil in me veniat eorum, quæ dixistis.

Qui fuerint successores impietatis Simonis, & quibus hæresibus præfuerint Cap. VIII.

CVM verò ad gentes exiuimus ad prædicandum verbũ vitæ, tunc Dia-
bolus molitus est in populo, vt post nos Pseudapostolos mitteret
ad sermonem labefactandum. Itaque produxerunt Cleobiũ quen
dam, & adiunxerunt Simoni: ij verò discipuli fuerunt eiusdem Do
sithei, quem reprobatum eiecerunt principatu, deinde alij aliorum
absurdorum dogmatum auctores extiterũt Cerinthus, Marchus,
Menander, Basilides, Saturninus. Ex ijs alij plures Deos esse opinãtur: alij tres inter
se contrarios sine origine, semper congredientes: alij infinitos, & ignotos: quidam G
verò nuptias tollunt, arbitrantes non esse eas opus Dei: alij quosdam cibos abomi-
nantur, alij inuerecundè fornicantur, quod nunc faciunt falsi nominis Nicolaitæ.
Veruntamen Simon cùm me Petrum primùm conuenisset Cæsareæ Stratonis, vbi
Cornelius fidelis per me in Dominum Iesum crediderat, cùm esset Ethnicus, verbũ
Dei conatus est peruertere, cùm vnà mecum adessent sacri filij Zachæus olim publi-
canus, & Barnabas, item Niceta, & Aquila fratres Clementis Episcopi, & ciuis Ro-
mani, Pauli coapostoli nostri discipuli, & in Euangelio coadiutoris. Cúmq; tertiò
cum eo disputassem de Propheta, deque Dei Monarchia, illum virtute Domini con-
uictum, atque repressum, in Italiam aufugere compuli.

Quemadmodum Simon præstigijs quibusdam cùm voluisset volare, precibus Petri ab alto deiectus fregit pedes, & manus: Narrat Clemens, Hegesippus, Iustinus, Irenæus. Cap. IX. H

ROMAM cùm venisset Ecclesiam vehementer perturbauit, multos e-
uertens, atque in suam adducens sententiam, gentes verò commo-
uebat magicis artibus. Itaque quadam die cùm in Theatrum in me-
ridie processisset, iussissetque suis operis, vt me in Theatrum attra-
herent, pollicitus est se in aëre volaturum. Cumque omnes hac re ere-
cti essent, ego seorsum orabam, itaque sublatus à Dæmonibus vo-
labat sublimis, dicens in cœlum se ascendere, vnde illis bona suppeditaturus esset, po-
pulo illi, veluti Deo, acclamante optima, attollens ego manus in cœlũ, tota mente
supplicabam Deo, vt per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illũ, & Dæ-
monũ vim labefactaret, in fraudem ac perniciem hominũ, illa vtentiũ, illũque per-
fractum non occideret, sed comminueret. Tuncque Simonem intuitus, S. Dei
[illegible]

A (inquam) homo ego sum, Apostolus verò Iesu Christi verus, doctorque pietatis nó erroris, cuiusmodi & tu Simon: impero improbis virtutibus apostatæ pietatis, quibus vehitur Simon Magus, vt remittant suas vires, vt ab alto hic decidat in risum eorum, qui ab ipso decepti sunt. Cumq; hæc dicerē, desertus à virtutibus Simō, cū magno fragore corruit, vehementerque concussus fregit coxendicē, & pedum talos, clamorque plebis ortus est, quo ferebatur vnum esse Deum, quem iuste Petrus nunciaret, tantùm veritate fretus, multique ab eo defecerunt. Quidam cùm essent illius pernicie digni, remanserunt in eius praua disciplina. Atque hoc modo primùm inducta Romæ est impia Simonianorum hæresis, atque per reliquos Pseudapostolos operabatur Diabolus.

Quomodo hæreses & inter se, & cum veritate dissideant. Cap. X.

B

Is omnibus vnus, atque idem erat propositus impietatis finis. Omnipotenti Deo maledicere: ignotum Deum celebrare: nec esse Deū patrem Christi, neque Mundi conditorem, sed ineffabilem, atque innominabilem, per se genitum, legis & Prophetarum oraculis nō locutum: prouidentiam nullam esse: resurrectionem non futuram, nec Iudicium, neque retributionem: animam esse mortalem: voluptatem solam sequendam: omnem cultum sine delectu amplectendū. Aliqui enim plures Deos esse putant, aliqui tres principio carentes, alij duos ingenitos, alij infinita æua inducunt, ac quidam nuptias respuunt, carnem item & vinum, quæ in rebus abominandis ponunt: item nubere, & liberis operam dare prohibent, ac quosdā cibos capere, scilicet vt hac continentia suæ sententiæ prauitatē facilius probare possint. Quidam verò ex ijs docent abstinendum carnibus, non quòd parcant animantibus ratione carentibus, sed quòd ea animam rationis participē habere existimant, eosque pœnas cædis daturos, qui ea occidere audent. Alij suilla tantùm carne abstinent, ijs, quæ lege munda censentur, vescuntur: putantque circuncisionem ex lege seruandam. In Christum credendum veluti in virum sanctum, ac Prophetam. Alij docent sine pudore libidini inseruiendum, & carne abutendum, animamque ea sola ratione Mundi principes posse effugere, si omnem impuram actionē exequatur. Ij omnes Diaboli organa sunt, & iræ filij

Contra has hæreses præclare disputat. S. Ignatius in Epistolis, non discedens à Clemente.

C

Expositio Apostolicæ prædicationis. Cap. XI.

Nos verò Dei soboles, & filij pacis, sacrum ac rectum prædicātes pietatis sermonem, vnum solum nunciamus Deum, legis, ac Prophetarum Dominum, rerum omnium auctorem, Christi patrē: non qui sit sibi ipsi origo, & per se genitus, sed æternum: & principij expertem: & lumen inhabitantem inacessibilem: non congeminatū vel multiplicem, sed solùm in æternitate: non ignotum vel silentio abditum, sed per legem, ac prophetas proditum, omnipotentem, omnium opificē: omnium potestatem habentem: Deum & patrem vnigeniti & primogeniti omnis creaturæ: vnum Deum, vnius filij patrem, non multorum: vnius Paracleti per Christum, aliorum ordinum effectorem: vnum conditorē variarū creaturarū per Christum: factorem eundem, rectorem ac legislatorem, per ipsum: resurrectionis auctorē, iudicij retributionis, per eundem Christum. Hunc ipsum voluit hominem fieri, qui versatus est cùm hominibus sine peccato, passus est, à mortuis surrexit, & ad illum, qui eū miserat, reuersus est: Atque omnem creaturam Dei bonam fatemur, nihilque respuendum, omneque, quod ad naturæ necessitatem pertinens iustè sumitur, id optimum ducimus. Omnia enim secundum scripturam erant valde bona. Nuptias,

D

legiti-

legitimas,& liberorum procreationem honestã,nec contaminatam credimus:nam E
ad propagandũ genus hominũ,sexuum differentia formata est in Adam & in Eua. Animam incorporeã,& immortalem affirmamus,nec interire eam veluti corpora, sed perpetuò manere,vti rationis participem,& libertate preditam. Omnẽ iniustũ concubitum,maximè,eum,qui contra naturam à quibusdam exercetur, respuimus vt nepharium,& sceleratum:resurrectionẽ futuram fatemur, iustorum & iniustorum,nec non retributionem. Christum non confitemur purum hominem,sed Deũ
Gene. 49. verbum,& hominem,mediatorem Dei & hominum: Pontificem Patris. Neq; verò
" vnà cum Iudæis circumcidimur,scientes venisse eum,cui repositum esset,& per quẽ
" custodirentur generationes,expectationem gentium Iesum Christum,ex Iuda or-
" tum,de Iessæ florem, cuius imperium super humerum eius.

Contra eos, qui Christum confitentur, & tamen Iudaizare volunt. Cap. XII. F

SED quoniam tunc hæc hæresis magnas ad decipiendum vires videbatur habere,totaque Ecclesia in periculo versabatur,nos duodecim cùm conuenissemus Hierosolymis(nam in locum proditoris Matthias Apostolus factus est)qui sortem Iudæ accepit (vt scriptũ est,Et Episcopatum eius accipiat alter) vnà cum Iacobo fratre Domini deliberabamus quid faciendum esset:visumq; est ipsi & Pres-
Actor. 15. byteris,sermonibus doctrinæ alloqui populum. Etenim quidam à Iudæa Anthiochiam profecti,docebant fratres,affirmantes nisi circunciderentur secundum morem Mosis,aliosq; ritus,quos ille præceperat,seruarent,saluos fieri non posse. Cùm ergo seditio,quæstioque non parua commota esset,& fratres,qui erant Antiochiæ, & cognouissent nos conuenisse,vt de hac re quæreremus:miserunt ad nos viros fideles,& sacrarum literarũ peritos,vt de hac quæstione cognoscerent,qui cum ad nos G
venerunt,nuntiarunt,nobis quæ in Antiochæna Ecclesia quærebantur,aliquos affirmare,oportere circuncidi,aliasque ceremonias seruare. Atq; alijs alia dicentibus Ego Petrus cum cosurrexissem, Viri fratres(inquam)scitis vos ab antiquis diebus in nobis elegisse Deum,vt per os meum audirent gentes Euangelij sermonem, & crederent. Et qui nouit corda Deus testimonium perhibuit ipsis. Cornelio enim Centurioni imperij Romani,visus est aliquando Angelus Domini,qui ei dixit vt me accerseret,ac de ore meo verbum vitæ audiret. Is verò à Ioppe Cæsarea Stratonis me vocauit. Cumque me ad iter pararem,volui cibum capere:qui cùm pararetur, interea eram in cœnaculo orans:quo tempore vidi cœlum apertum,& vas quoddã quatuor initijs vinctum,veluti splendidum linteum in terram submitti:in quo inclusæ erant omnes quadrupedes,atque reptiles terræ,& alites cœli:auditaque est vox de cœlo, Surge Petre,sacrifica,& manduca. Et ego respondi, Nequaquam Domine, quoniã H
nihil commune, vel immundum vnquam comedi. Iterumque audita vox est, Quæ Deus purgauit,ne tu immunda existimaueris. Quòd cùm ter esset factum,vas in cœlum receptum est. Cúmque in dubio essem,quonam spectaret visa species,dixit mihi Spiritus, Ecce viri te quærunt,surge & vade cum eis. nihil dubitans:quòniam ego
Ioel.2. illos misi. Ij verò à Centurione missi fuerant. Quæ cùm mecum euoluerem, agnoui
Psal.21. sermonem Domini scriptum, Omnis,qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.
" Et rursum, Recordabuntur & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ, &
" adorabunt coràm eo omnes Tribus gentium,quoniam Domini est regnum,& ipse
" dominatur gentibus. Cogitansque vbique de vocatione gentium scriptum esse,sur-
" rexi,& cum eis sum profectus,atque domũ illius intraui. Me verò ad huc nuntiante sermonem,cecidit Spiritus sanctus in eum,atque in illos,qui vnà cum eo ibi aderant:quemadmodum nobis in principio acciderat: nullumque discrimen statuit inter nos,& illos,fide purificans corda:& cognoui ego non esse acceptorem persona-
rum

A rum Deum, sed in omni gente eum, qui timet, ipsum, & operatur iustitiam, illi esse acceptum. Commoti autem hac re sunt qui ex circuncisione fideles erant. Nunc igitur quid tentatis Deum, vt imponamus iugum graue collo discipulorum, quod nec nos, neque patres nostri ferre potuerunt, sed per gratiam Domini credimus saluari, quemadmodum & illi? liberauit enim nos vinculis Dominus, & leuauit nos onere nostro, iugumque clementia dissoluit. Quæ cùm diceré, siluit omnis multitudo, respondit autem Iacobus frater Domini ijs verbis, Viri fratres me audite, Simon narrauit quemadmodum primùm Deus statuit sumere de gentibus populum nomini suo, cui rei consentiunt verba Prophetarum quemadmodum scriptum est, Post hæc *Amos.9.* reuertar, & restituam tabernaculum Dauid collapsum, & ruinas illius reparabo, & excitabo illud vt requirant cæteri homines Dominum, & omnes gentes, super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc, nota sunt à sæculo Deo omnia opera sua. Quare ego iudico non grauandos eos, qui à gentibus ad Deum se
B conuertunt, sed scribendum ad eos vt se abstineant à contaminationibus gentium, Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione: quæ etiam olim seruabantur ante legem ab ijs, qui secundũ naturã viuebant, Enos, Enoch, Noë, Melchisedech, Iob, vel si quis alius huiusmodi fuit. Tuncq; visum est nobis Apostolis, & Episcopo Iacobo, atq; Presbyteris cum vniuersa Ecclesia, delectos ex nobis viros mittere vnà cùm Barnaba, & Paulo gentium Apostolo, Tarsensi, & Iuda cognomento Barsabbano, ac Sila, viris præcipuis inter fratres, scribereque epistolam eorum manu ijs verbis.

Apostoli & Presbyteri, & fratres, his, qui sunt Antiochiæ in Cilicia, & Syria fratribus, ex gentibus, salutem.

C QVONIAM audiuimus quòd quidam ex nobis conturbauerunt vos sermonibus, peruertentes animas vestras ijs, quę nõ mandauimus: visum est nobis, in vnum congregatis, delectos viros ad vos mittere cũ dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus, qui animas suas tradiderunt pro Domino nostro Iesu Christo pro iis, quæ significastis: misimus etiam cum ijs Iudam, & Silam, qui verbis eadem vobis referent. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis nihil plus imponi vobis oneris, quàm horum necessariorum, vt abstineatis ab Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione, à quibus si continebimini, bene agetis. Valete. Atque epistolam quidem misimus, nos verò per aliquot dies mansimus Hierosolymis, simul deliberantes quæ ad communem vtilitatem, & ad corrigendas res pertinebãt.

Quòd oportet separari ab hæreticis. Cap. XIII.

D POSTEA intercessit aliquod tempus, visitatis fratribus, ijsque in sermone pietatis confirmatis, admonitisq; fugere eos, qui sub nomine Christi & Mosis aduersantur Christo, & Mosi, & in pelle ouina includunt lupum: ij enim sunt Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & Pseudapostoli, deceptores, corruptores, vulpibus similes, humi iacẽtes, vinearum calamitas: propter quos refrigescet multorum charitas. qui verò perseuerauerit vsque in finem inflexibilis is, saluus erit. A quibus vt caueremus, Dominus nobis denuntiabat, Venient, inquiens, ad vos viri in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Attendite ab ipsis. Surgent enim Pseudochristi, Pseudoprophetæ, & decipient multos.

Matth.24. *Matth.27.*

Qui sint, qui catholicam doctrinam prædicauerint, & quæ sint illorum præcepta. Cap. XIIII.

IGITVR

GITVR horum causa nunc in vnum conuenientes Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, Philippus, & Bartholomęus, Thomas, & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Lebæus cognomento Thadæus, & Simon Cananites, & Matthias Iudæ suffectus, & Iacobus frater Domini Hierosolymarum Episcopus, & Paulus doctor gentium, vas electionis, vnà congregati scripsimus ad vos hanc catholicam doctrinam ad vos cōfirmandos, quibus in vniuersa Ecclesia Episcopatus munus est commissum: in qua declaramus vobis, Deum Omnipotentem vnum esse, præter quem nullus est, atque vt illum solū colatis, & adoretis per Iesum Christum Dominum nostrum in sancto spiritu: vtaminiq; sacris Scripturis, lege, & Prophetis, parentes reuereamini: omnes nefarias actiones fugiatis: resurrectionem & Iudicium credatis, retributionem expectetis: omnibus eius creaturis cum gratiarū actione vtamini: veluti eius operibus, nihilque in se continētibus mali, legitimè con nubia iungatis: vituperatione enim carent huiusmodi nuptiæ, quoniam & à Domi- F
Matth. 17. no iungitur viro mulier, atque Dominus dicit. Qui fecit ab initio masculum, & fœ-
" minam, fecit eos & dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhære-
" bit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Neque verò post nuptias liceat eam indem-
" natam eijcere: Custodiet enim, inquit, spiritu tuo, & vxorem iuuentutis tuæ ne reli-
Malach. 2. queris: quoniam ipsa est particeps vitæ tuæ, & reliquiæ spiritus tui, & ego feci, & nō alius: inquit enim Dominus, Quod deus coniunxit, homo ne separet. Mulier enim est vitæ consors ac socia, in vnum corpus à Deo conflata. Qui verò contrà scindit in duo id, quod est in vnum à Deo concretum: rationem rerum à deo conditarū euertit, & illius prouidentiæ aduersatur. Eodem modo retinens eam, quæ naturæ legem
" violat, iniuste facit: quoniam qui adulteram retinet, insanus atque impius est. Ab-
Eccle. 25. scinde enim eam, inquit, à carnibus tuis: nō enim est adiutrix, sed insidiatrix ad aliū
" deflectens mentem. Neque etiam circuncidamini: contentique sint fideles circonci
Ierem. 4. sione cordis in spiritu. Circuncidimini enim, inquit, Deo vestro, & circuncidite præ G
" putium cordis vestri.

Quòd non oportet baptismum iterare, neque recipere baptismum ab impijs datum, qui baptismus non est, sed potius contaminatio. Cap. XV.

ODEM modo contenti sint vno solo baptismo, qui in Domini mortem traditur, non ministerio abominandorum hereticorū, sed probatorum sacerdotum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Neque impiorum baptismus recipitur, neque is, qui per sanctos administratur, altero baptismo, debet irritus effici, vt enim vnus est Deus, & vnus Christus, & Paracletus vnus: sic vnus est baptismus, H qui in eius nomine datur. Qui verò ab impijs piaculum accipiunt, eorum sententiæ
1. Reg. 3. socij fiunt: non enim illi sunt sacerdotes: dicit enim ijs Deus, Quoniam tu abiecisti scientiam, abijciam & ego te, vt non sis sacerdos mihi. Neque verò baptizati ab ijs, initiati censentur, sed potius inquinati, cùm non peccatorum remissionem accipiāt, sed impietatis vinculum induant. Verumtamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant Spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccāt in mittentem, in passum, & in testificantem. Sed etiam, qui ob negligentiam baptizari contemnit, veluti infidelis condemnabitur, & ei exprobrabitur veluti ingrato.
Ioan. 3. Ait enim Dominus, Nisi quis baptizatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingre
" dietur in regnum cœlorum. Et iterum, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluabi-
" tur: qui verò non crediderit, condēnabitur. Qui verò dicit, Baptizabor cùm ad finē

vitæ

A vitæ peruenero,ne peccē,& baptismū inquinem:is Deum ignorat,& suæ naturæ est parum memor.Noli enim differre conuerti ad Dominum:nescis enim quid sequēs dies pariat.Baptizate quoque puerulos vestros,& educate eos in disciplina & præceptis Dei.Sinite enim,inquit, paruulos venire ad me,& nolite eos prohibere. Prouer. 3. ››

De libris falsò inscriptis. Cap. XVI.

Hæc omnia mandauimus vobis,vt nostram sententiā cognosceretis cuiusmodi sit atque nostro nomine inuulgatos ab impijs libros ne receperitis:non enim nominibus Apostolorum attendere debetis, sed naturæ rerum,& rectæ sententiæ : nouimus enim à Simone & Cleobio pestilentes sub nomine Christi & Apostolorū cōpositos libros circunferri in fraudē vestri,qui Christum,nosque eius seruos B diligitis.Prisci quoque temporibus quidam libros.Apocryphos scripserunt Mosis, Enoch,& Adæ,Isaiæ quoque,Dauidis & Heliæ,atque trium Patriarcharum perniciosos & veritati infestos.Tales modò libros effecerunt execrandi homines,dānantes rerum originem,nuptias,prouidentiā,liberorū procreationē,legem,Prophetas, barbara quædam nomina inserentes,vt ipsi aiunt,Angelorum,re vera autem dæmonum in ipsis loquentium.Quorum doctrinam fugite,ne supplicij eorū participes sitis,qui illos conscripserunt,vt deciperent ac perderent fideles,& laudandos Domini Iesu discipulos.

De Clericis Cap. XVII.

Episcopvm & Presbyterū,ac Diaconum dicimus vnius vxoris debere constitui,siue viuant eorum vxores,siue decesserint: non licere autem ijs,si post ordinationē sine vxore fuerint,ad nuptias C transire,vel si vxores habeant,cum alijs coniungi,sed contentos esse ea, quam habentes ad ordinationem venerunt:ministros quoq;, Cantores,Lectores,Ostiarios vnius vxoris viros esse iubemus.Si ante nuptias ad clerū venerunt,cōcedimus eis vt vxores ducere possint,siquidē hoc expetēt, ne si peccauerint,pœna afficiuntur.statuimus autē nemini licere ex clero amicā, vel ancillā,vel viduā,vel repudiatā ducere,vt etiā lex vetat.Diaconissa sit virgo, casta, sin minus,saltē vidua eligatur,quæ vnum virum habuerit,fidelis & honesta.

Adhortatio,admonens fugiendam impiorum hæreticorum societatem. Cap. XVII.

Poenitentes recipite:hæc est enim Dei voluntas in Christo. Cathecumenos,post institutionem baptizate. Impios hæreticos, qui D impœnitentes fuerint,segregatos à fidelibus eijcite,atque à Dei Ecclesia exterminate,prçcipiteq́ue fidelibus,vt ab eorum consuetudine omnibus modis se abstineant,nec sermonis cum ijs,neque precū communionem habeant vllam.Ij enim aduersarij, insidiatoresq́ue Prouer. 14. sunt Ecclesiæ,qui gregem labefactant,& hæreditatem contaminant.Ostentatores, ›› atq; ex omni parte deprauati,de quibus dicebat Solomon, in impietate eos simulare pietatē.Est enim,inquit,via quæ videtur quibusdam recta,sed extrema eius respiciunt profunda Inferni:hi sunt illi,de quibus Dominus amarè seuereq́; pronuntiauit,dicēs:Quòd sunt Pseudochristi,& doctores falsi,qui blasphemia affecerūt Spiritum sanctū,eiusq́; donū post adeptam gratiam reiecerunt, quibus non remittetur, nec in hoc sæculo,neq; in futuro:qui Iudæos falsa religione superāt,Grçcos impietate:qui Deo,qui est super omnia,maledicunt,& Filium eius despiciunt,atq; doctrinam

nam Spiritus contemnunt: qui diuinos sermones negāt, & per hypocrisim se eos recipere simulant in contumeliam Dei, fraudemque eorum, qui eos sequuntur, qui sacram scripturam derident, & iustitiam, quæ tandē illa sit, ignorant: qui Ecclesiā Dei labefactant, veluti vulpeculæ vineam: quos monemus vt fugiatis, ne laqueis animas vestras impediatis. Nam qui cum iustis ambulat, iustus erit: & qui cum insipientibus ambulat, cognoscetur: nec enim cum furibus currere oportet, neque cum adultero partem ponere, quoniam sanctus Dauid, inquit, Domine qui oderunt te, eos odio habui, & aduersus inimicos tuos contabui: perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Et Iosaphat Deus exprobrat amicitiam, societatemque initam cum Achabo, & Ozia, per Ionam Prophetam inquiens, Si cum peccatore tu amicitia iungeris, & auxilium præbes ei, qui odio habetur à Domino, ideo statim ira Domini facta esset in te, nisi inuentum fuisset cor tuum perfectum erga Dominum: propterea pepercit tibi Dominus: veruntamen interrupta sunt opera tua, & fractæ sunt naues tuæ. Vitate igitur illorum societatem, atque ab eorum pace abalienamini: de ijs enim Propheta loquebatur ijs verbis, Non est gaudere cum impijs, dicit Dominus: ij enim sunt occulti lupi, noui canes, qui non possunt latrare, qui quidem modò sunt pauci, sed progrediente, atque appropinquante consummatione, plures grauioresque sunt futuri: de quibus dicebat Dominus. Nunquid filius hominis cum venerit, inueniet fidem in terra? & eo quòd abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, & venient Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa in cœlo, vt si fieri possit etiam electi decipiātur: quorū fraude liberabit nos Deus per Iesum Christum, qui est spes nostra. Etenim nos quoque cùm peragraremus gentes, Ecclesiasq; confirmaremus, alios quidē multis admonitionibus & sermonis medicina curatos ad sanitatem reduximus, cùm morti essent vicini, & tantùm non animam efflarent: eos, qui nullo remedio curari potuerunt, ab ouili eiecimus, ne morbi contagione valentes agni contabescerent, sed puri, mundi, sani, integri Domino conseruarentur. Atque hæc quidem vbique toto orbe terrarum in singulis ciuitatibus præstitimus, Reliquimus verò vobis Episcopis, & reliquis sacerdotibus iure, ac merito huius catholicæ doctrinæ monumentum pro confirmatione illorum, qui Deo crediderunt. Quam doctrinam misimus per Clementem cooperatorem nostrum fidelissimum, & filium vnanimem in Domino vnà cum Barnaba & Timotheo filio optatissimo, & Marco Germano, cum quibus Titum vobis dedimus, & Lucam, Iasonem quoque & Lutium, & Sosipatrum, per quos hortamur vos in Domino, vt à veteri consuetudine recedatis, vinculorum, inanium, exterminationū, obseruationū, delectus ciborum, baptismorum quotidianorum: vetera enim recesserunt, ecce noua sunt omnia.

Eccle. 9. 2. Par. 19. Isai. 57.

Contra improbantes legem. Cap. XIX.

OGNOSCITIS enim Deum per Christum, vniuersamque eius dispensationem à principio institutam, quòd dedit nobis legem simplicem ad auxilium naturalis legis, puram, salutarē, sanctam, in qua & proprium nomen reposuit, perfectam, absolutam, decem præcepta continentem, plenam, reprehensione carentem, cōuertentem animas, cuius immemores Hæbreos per Malachiam prophetā admonet, dicens: Recordamini legis Mosis hominis Dei, qui præcepit nobis mandata & iustitias: qui adeò sanctus ac iustus est, vt cúm Dominus leprosum vnum curauisset, posteaq; nouem alios, dixerit priori, Vade & ostende te Pontifici, & offer munus, quod præcepit Moses in testimoniū ipsis, nouē verò illis rursum, Ite & ostendite vos sacerdotibus. Non enim legē dissoluit, vt Simō opinatur, sed impleuit. Inquit enim, Iota vnū, & vnus apex non præteribit à lege, quousq; omnia fiant: non enim veni, inquit, soluere legem, sed adimplere. Etenim Moses legislator simul ac Pontifex, idemque

Mala. 4. Luca 5. Math. 5.

A idemq; Propheta,& Rex,Helias quoque zelator Prophetarum adfuerũt in trãsfiguratione Domini in monte,incarnationis,passionumque testes,vt amici familiaresq; Christi,non vt inimici,& alieni.Ex quibus perspicuum fit,legem bonam sanctamque esse vnà cum Prophetis.

Quæ sit naturalis lex, & quæ sit inducta,atque adiecta, & quam ob causam inducta sit. Cap. XX.

Ex est Decalogus,quàm antequàm populus vitulum, hoc est, apim AEgyptium faceret,Deus tulit voce, quæ auribus audiretur. Hæc lex iusta est: ob quam causam lex dicitur,quòniam secundum naturam iustè iudicia facit,quam Simon improbat,putans se ab ea iudicatum,supplicium effugere nõ posse.Hæc lex bona est, sancta, libera: *Exod. 20.*
B inquit enim,Si feceris mihi altare, ex terra facies mihi ipsum: non dixit Fac,sed,si feceris:non necessitatẽ imposuit,sed liberæ potestati permisit:non enim sacrificio opus habet Deus,cùm nulla re suaptè natura indigeat,sed queadmodum iam superiori tempore Deo charus Abel,& Noë,atq; Abrahã, & reliqui non rogati,sed naturali lege cõmoti,sua sponte Deo sacrificia offerebant à grato animo profecta,ita permittit modò Hebræis,non iubendo,sed si voluerint concedendo:ac si recta animi sententia obtulerint,benignè recipiendo sacrificia ipsorum. Ideo, inquit,Si sacrificare desideras,non indigenti mihi sacrifica:nulla enim re opus habeo: meus est enim orbis terrarum & perfectio eius. Cùm verò eius populi homines huius rei immemores fuẽrunt,& vitulum pro Deo,Deum inuocauerunt,eique causam profectionis ab AEgypto tribuerunt,dicentes:Hi sunt Dei tui Israël,qui eduxerunt te de terra AEgypti. Et colentes similitudinẽ vituli comedẽtis fœnũ,negauerunt Deum,qui per Mosen visitauerat ipsos in tribulationẽ ipsorum,Mosen (inquã) *Exod. 32.*
C qui in manu & virga signa effecerat,AEgyptios decem plagis percusserat, mare rubrum diuisis aquis transmiserat,eos per mediam aquam vt equitatum per campum duxerat inimicos,& insidiatores eorum demerserat,fontem amarum ad Marã dulcem reddiderat,ex duro lapide aquam ad satietatem eduxerat:columna nubes propter æstus magnitudinem eos cõtexerat:columna ignea illustrauerat,viamq; monstrauerat ignorantibus quò pergerent: qui manna de cœlo dederat,à mari carnis copiam miserat inuecta ortygometra: qui in monte leges eis dederat. Cuiusq; vocem audire meruerant,eum abnegauerunt dicentes,Fac nobis Deos,qui præant nos: vitulumque conflauerunt,& sacrificauerunt Idolo.Tunc verò ira incensus Deus, vt qui eos ingratos videbat,obligauit eos vinculis arctissimis oppressione onerum,atque duricie catenæ,& non amplius dixit,Si feceris,sed Fac altare,& assiduè sacrifica.immemor es enim gratiæ.Offer igitur iuge holocaustum,vt memor sis mei.Nam quoniam malè vsus es libertate,posthac tibi impono necessitatem,atque certis cibis
D te prohibeo,& animalium mundorum & immundorum delectum tibi præscribo, quanuis omne animal bonitatem habeat,vt quod à me factum sit, & exterminationes tales tibi impero,expiatiões,assidua baptismata,aspersiones,lustratiões,cessationes varias,atque ijs singulis,nisi obtemperaueris,pœnam statuo,vt æquum est inobediẽti,vt hoc modo vexatus,& catena enectus,à multitudine deorũ recedas, omissoque illo,Hi sunt dij tui Israël.Recorderis illius,Audi Israël Dominus Deus tuus Dominus vnus est,confugiasque ad illam legem,quam ego natura hominibus indidi,vnum solum esse Deum in cœlo & in terra,huncque diligendum ex toto corde, ex omnibus viribus,atque ex omni mente, & excepto illo neminem timendum, neque aliorum deorum nomen mente concipiendum, neque lingua pronunciandũ. *Exod. 32.*
Nam ob duritiem obligauit eos,vt sacrificando,cessando,se expiando, atque talia obseruando, in cogitationem eius venirent, qui hæc ipsis præcepisset.

Quòd sub gratia sumus, & non in seruitute legis inductæ in Christum credentes. Cap. XXI. E

ESTRI, qui credidistis in vnum Deum, ac non necessitate, sed recta sententia, ei, qui vos vocauit, paruistis, beati sunt oculi, quoniã vident: & aures, quoniam audiũt. Soluti enim estis vinculis, & seruitute liberati. Non ampliùs enim (inquit) dico vos seruos, sed amicos, quoniam omnia, quæ audiui à Patre meo, manifestaui vobis. Illis enim nolentibus loqui vel audire, nõ defectu pœnarũ, sed abundantia, nequitiæ, dedi mandata non bona, & iustitias, in quibus victuri non sunt. Non bona autem ex proposito ipsorum, quoniam cauteria, gladius, medicamenta infesta sunt non valentibus: non seruantur autem propter inobedientiam, vnde nõ seruata mortem eis afferunt. F

Quòd lex de sacrificio inducta erat, quam adueniens Christus, sustulit. Cap. XXII.

OS igitur beati estis, qui maledictione estis liberati. Christus enim Dei filius cùm venisset, legem ratam habitam impleuit, inducta sustulit, si non
" omnia, at grauiora: legem confirmans, ijs finem imponens, voluntátemq́;
" humanam rursum dimisit liberam, vt non hic temporaneæ mortis iudicium exerceat, sed in alio statu rationes sit cogniturus. Ideoque dicit, Qui vult venire post me, veniat. Et rursum, Num & vos vultis abire? Iam verò ante quoque eius
" aduentum recusabat populi sacrificia, sæpenumero in eum peccantis, atque existi-
Ierem. 6. mantis sacrificijs eum nõ pœnitentia placatum iri. Ita enim, inquit, Vt quid mihi in-
" censum de Saba affers, & cinnamomum de terra longinqua? Holocaustomata ve-
Ierem. 7. stra non sunt accepta, & sacrificia vestra non placent mihi. Et deinceps, Holocau- G
" stomata vestra congregate cum sacrificijs vestris, & comedite carnes, quoniam non
" mandaui vobis, quando eduxi vos de terra Aegypti. De holocaustis, & sacrificijs per
Isai. 1. Isaiam quoque, Quid mihi multitudo victimarum vestrarum? dicit Dominus. Ple-
" nus sum holocaustis arietum: adipem agnorum, & sanguinem taurorum, & hirco-
" rum nolo, neque veneritis apparere mihi. Quis enim quæsiuit hæc de manibus ve-
" stris? calcare atrium meum non addetis ampliùs. Si obtuleritis siliginem vanam, in-
" censum, abominatio est mihi. Neomenias vestras, & sabbata vestra, in diem magnũ
Amos. 5. non feram. Ieiunium, & cessationem, & festiuitates vestras odit anima mea. Facti
" estis mihi in satietatem. Et per alium dicit, Discede à me, sonum carminum tuorum,
" & psalmum organorum tuorum non audiam. Et Sauli, qui sacrificare constituerat
1. Reg. 15. Samuel dicit, Bona auscultatio super sacrificium, & obedientia super adipem arietũ.
" Ecce enim non vult Deus sacrificium sicut obtemperari sibi, & per Dauid dicit, Nõ
Psalm. 49 recipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hædos, Si esuriero, non dicam H
" tibi: meus est enim orbis terrarum, & perfectio eius. Num manducabo carnes tauro
" rum, aut sanguinem hircorum bibam? Sacrificia Deo sacrificium laudis, & redde
" altissimo vota tua. Atque in omnibus scripturis eorum sacrificia reijcit, quoniam ij
" in ipsum peccauerunt. Sacrificia enim impiorum, abominatio apud dominum. Ete-
Prouer. 15. nim iniquè offerunt ea. Et iterum, Sacrificia ipsorum tanquam panis ipsis, omnes co
" medentes, ea inquinabuntur. Quòd si ante suum adventum, loco sacrificij cor mun-
" dum postulabat, & spiritum contritum, modo cùm iam venerit, multo magis hæc, quæ per sanguinem fiebant, eum dicimus sustulisse. Sustulit autem cùm prius illa impleuerit: etenim circumcisus est, & aspersus, sacrificia quoque obtulit, & holocausta, atque alijs moribus vsus est, ipseque legislator effectus est perfectio legis, nõ sublata lege naturali, sed extinctis ijs, quę per Deuterosim inducta fuerant, quanquã non omnibus.

Quomo-

A *Quomodo Christus impleuerit legem, & quæ extinxerit, quæ commutauerit, vel transtulerit. Cap. XXIII.*

EGEM enim naturæ non sustulit, sed confirmauit: nam qui dixit in lege, Dominus Deus tuus, Dominus vnus est: idem dicit in Euangelio, Vt cognoscant te solum Deum: & qui dixit, Diliges proximum tuum, sicut te ipsum: in Euangelio renouato præcepto. Mandatum nouum (inquit) do vobis, vt diligatis vos inuicem. Qui tunc cædem prohibuit, modò prohibet incōsideratam iram: qui tunc adulteriū, modò illicitam cupiditatē: qui tunc latrocinium, modò magis commendauit eum, qui de proprijs laboribus inopibus præbet: qui tunc odium prohibuit, nunc inimicorum dilectionem præcepit: qui vindictam, nunc præcipit patientiam, nō quòd iniusta sit vindicta, quæ iustè sumatur, sed quòd præstantior sit patientia. Neque verò B naturales affectiones excidi iussit, sed illarum exuperantiam, qui colendos parentes præcepit, ipse ijs subiectus erat, qui Sabbatum seruari voluit, vt ille dies consumeretur in legum meditatione, nunc quotidie iussit nos cogitantes conditæ naturæ prouidentiæque legem, gratias agere Deo. Circumcisionem sustulit, cùm eam in se explesset. Ipse enim erat, cui reposita erat expectatio gentium, qui iusiurandum præceperat, & periurium prohibuerat, omnino iurare vetuit. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit: pro quotidiano baptismo, vnum solum baptismum instituit, qui in eius mortē perficitur pro vna tribu. De qualibet natione præcepit optimos diligi, nec corporum integritatem spectari, sed religionem ac vitam. Pro sacrificio cruento, rationale, & incruentum, ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per Symbola corporis, & sanguinis sui celebratur: pro adoratione locali, ab ortu Solis vsq; ad occasum in omni loco imperij sui, nomen suum celebrari statuit. Quare non sustulit à nobis legem, sed vincula: C nam de lege Moses inquit, Meditaberis verbum, quod ego tibi mādo, sedens domi, surgens & ambulans in via. Et Dauid ait, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditaberis die ac nocte: vbique enim nos legibus obsequentes esse vult, non legum contemptores. Beati enim (inquit) immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirent eum. Et iterum, Beati sumus Israël, quoniā quæ placent Deo, cognita sunt nobis. Et Dominus inquit, Si hæc cognouistis, beati estis si feceritis ea.

Quod per Romanos quoque voluit Dominus iustitiæ legem demonstrari. Capi XXIIII.

ON solùm per nos Iustitiæ legem vult demonstrari, sed etiam placuit sibi, vt ea per Romanos appareret, atque luceret: nanque ij quoque credentes D in Dominum, à deorum errore, atque iniquitate recesserunt, & bonos receperunt, improbosque puniunt, & Iudæos vectigales habent, atque suis iustis eos vti non permittunt.

Quod Deus Iudæos ob impietatem, qua aduersus Christum vsi sunt in seruitutem redactos, tributo subiecit. Cap. XXV.

VONIAM sponte seruitutem sibi imposuerunt dicentes, Non habemus Regem nisi Cæsarem: & nisi occidamus Christum, omnes in eum credent, & venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem. Atque inuiti, vera prædixerunt: nam & in eum gentes crediderunt, ipsiq; à Romanis potestate spoliati sunt, prohibitique ea facere, quę sibi patrijs legibus pręcepta fuerāt: Maledictus enim, inquit,

qui non manet in omnibus scriptis in libro legis vt ea faciat,fieri autem non potest, E
Gal. 3. vt cùm dispersi vagique inter gentes viuant,omnia faciant,quæ lex præscribit. Vetat enim diuinus Moses altare extra Hierosolyma constitui,legemque extra Iudææ fines legi. Sequentes igitur nos Christum,benedictionum hæreditatē adipiscamur, legi & Prophetis per Euangelium obsequamur. Fugiamus eos,qui Deos colunt,interfectores Christi,& Prophetarum,nephandos atque impios hæreticos, obtemperemus Christo vt Regi, qui potestatem habet inducendi varias leges,ac tanquàm sapiens legislator nouas ferendi, vbique naturalibus immobilibus conseruatis.

Quòd fugere oportet hæreticos tanquàm animarum pestem.
Cap. XXVI.

AVETE ab hæreticis omnibus Episcopi & laici,qui legem, & Prophetas improbant. Deo enim Omnipotenti infesti non parent & F
Christum non confitentur filium Dei: negant enim eius generationem secundum carnem. Crucem erubescunt, pasioné ac mortem contemnunt,resurrectionem ignorant,æternam eius generationem præcidunt. Alij ex ijs in alio impietatis genere versantur: opinati Dominum purum hominem esse ex anima tantùm & corpore constantem, alij Iesum illum ipsum Deum,qui est super omnia,esse existimant,putantes eum sibi ipsi patrem esse: quibus quid potest esse magis impium? alij rursum cibos quosdam vituperant,nuptiasq; cum liberorū procreatione improbant: quòd opus sint diaboli:cumq; ob suam improbitatē sint impij,nolunt à mortuis resurgere: propterea resurrectionē labefactant,dicētes,nos eximios quosdā fore,si comedere,& bibere noluerimus,fingētes dęmonia quędā nudata carnibus,à mortuis excitatū iri,qui damnabuntur ad ignē æternū. Quare fugite ab ijs,ne vnà cum illorū impietate pereatis. G

De Iudaicis & Græcis obseruationibus.
Cap. XXVII.

VOD si quidam Iudaicas consuetudines obseruant,fluxum seminis, nocturnas pollutiones,legitimos concubitus: dicant nobis his horis,vel diebus,quibus horum aliquid ipsis accidit,abstinéntne se ab oratione vel à libro tangendo? si affirmahunt,perspicuū est eos Spiritu sancto destitui, qui semper cū fidelibus versatur:nam de Sanctis ait Solomon,vt vnusquisque se præparet,vt cùm dormit, custo-
Prouer. 6. diat eum,& cū expergiscitur,colloquatur cum eo. Nam si existimas,ô mulier, septē diebus te in puerperio manentem,Spiritu sancto priuatam esse,num quoque si repentè mortem obires, vacua Spiritu sancto,& destituta spe erga Deum decederes? H
vel potius spiritū habes omnino inseparabilē, vt qui locū non occupet? necessaria est autē tibi oratio,& spiritus afflatus,cùm nihil in eo pecces. Nam nec legitimus cōcubitus,nec cubile,nec sanguinis fluxus,nec nocturna pollutio potest hominis naturā contaminare,vel Spiritū sanctū auferre,sed sola impietas & actio iniusta. Nā Spiritus sanctus semper manet cum ijs,qui eū adepti sunt,quousq; digni fuerint, & à quibus se subtrahit,eos desertos,& spiritui nequā contraditos dimittit. Homo autem omnis,alius Spiritu sancto plenus est,alius impuro,nec potest alterū effugere, nisi aliquod contrariū patiatur. Paracletus enim odit omne mendacium, Diabolus omnem veritatem. Vnusquisque autem qui baptismum verè est adeptus, à diabolico spiritu recessit,& Spiritum sanctum obtinuit,atque bonum agenti adest Spiritus sanctus,complens eum sapientia & intellectu,nec permittit spiritū malum ad eum accedere,obseruās illius inuasiones. Tu ergo mulier si quemadmodum dicis,in diebus puerperij Spiritu sancto vacua es,certè plena es impuro:nam nec orans, neque

legens

A legens, inuitum illum aduocas: amat enim is ingratos, si vllus alius, inertes, negligẽtes, somnolentos, quoniam ipse quoque ingrato animo malignus à Deo spoliatus est dignitate, qui pro Archangelo, diabolus esse maluerit. Ideo mulier vanos sermones desere, semperq; memor esto Dei, qui te creauit, atque ei supplica. est enim tuus quoque, qui cunctorum est Dominus: meditareq; illius leges, nihil obseruans, nec naturalem purgationem, neque concubitum legitimum, neque partum, neque abortum, neque corporis maculam: quoniam huiusmodi obseruationes, sunt stultorum hominum inania commenta, ac mente carentia: nam nec funus, nec cadauer, nec sepulchrum, nec cibus, nec pollutio potest animam hominis inquinare, sed sola aduersus Deum impietas & iniquitas, atque proximi iniuria, vt rapina, & vis atque omne quod est Iustitiæ contrarium, adulterium, fornicatio. Quare ijs vitatis, deserite obseruationes dilecti, Græcorum enim sunt propriæ: nõ enim mortuum abominamur vt illi, sperantes illum iterum victurum, neque legitimum concubitum im-
B probamus. Est enim eorum consuetudo vt in ijs impiè sentiant: Dei enim voluntate conciliatur viri & mulieris iusta coniunctio. Nam qui fecit ab initio masculum, & „
fœminam fecit eos, & benedixit eis, ac dixit, Crescite & multiplicamini, & replete „
terram. Quare si Dei voluntate sexus sunt ad sobolem propagandam congeminati, ergo de illius quoque sententia facta est maris & fœminæ congressio.

De masculorum concubitu, adulterio, fornicatione. Caput XXVIII.

AT non ille abominabilis concubitus, qui contra naturam fit, neq; praua actio, quæ Deo infesta est? nam contra naturam est Sodomorum peccatum, & cum bestijs coniunctio, praua actio adulterium, & fornicatio, quorum factorum aliud est scelus, aliud est iniustitia,
C vltimum est peccatum, nullum verò impunitũ relinquitur pro suo genere. Nam primi quærunt mundum dissolui, ijs, quæ secundum naturam sunt, cõtra naturam abutentes. Secundi iniustè faciunt, qui alienas nuptias corrumpunt, & quod à Deo in vnum coniunctum est, in duo diuidunt, filiosque suspectos faciunt, & naturalem virum insidijs exponunt. Fornicatio est propriæ carnis corruptio quæ non causa liberorum expetitur, sed voluptatis: quod est incontinentiæ signum, non argumẽtum virtutis. Hæc autem omnia legibus prohibita sunt,
" inquit enim Scriptura, Non dormies cum masculo coitu muliebri: maledictus enim est talis, & lapidibus obruite eos: abominationem fecerunt. Omnem dormientem cum iumento, interficite eum: iniquitatem fecit in populo. Et si quis mulierem nuptam vitiauerit, occidite vtrumq;, iniquitatem fecerunt, rei sunt moriantur. Et deinceps, Non erit, qui fornicetur in filijs Israel. Et non erit quæ fornicetur de filiabus Israel. Nõ offeres mercedem meretricis Domino Deo tuo ad altare, nec pretium car- *Leuit. 18. & 20. Leuit. 18. & 20. Deut. 23.* "
D nis. Non enim, inquit, castæ sunt preces de mercede meretricis. Hæc leges prohibuerunt, nuptias commendauerunt, benedictas eas appellantes: quoniam benedixit eis „ *Deut. 23.*
Deus, qui fœminam cum masculo cõiunxit. Ait quodam in loco sapiens Solomon, „
A Domino copulatur mulier viro. Et Dauid inquit, Vxor tua sicut viris abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Nuptiæ igitur honestæ & commendabiles sunt, ipsaq; liberorum procreatio pura est: nihil enim mali inest in bono. Neque verò naturalis purgatio odiosa Deo est, qui illam instituit in mulieribus per menstrua spatia, valetudinis, firmitatisq; causa, cùm otiosæ sint, vt quæ magna ex parte domi sedent, sed etiam (vt habetur in Euangelio) cùm illa, quæ patiebatur fluxum sanguinis, valetudinis gratia salutarem fimbriam attigisset non molestè tulit Dominus, neque omnino illam accusauit, imò potius eam curauit dicens, Fides tua te saluam fecit. Menstruisque apparentibus mulieribus, viri cum eis *Prou 19. Psal. 127. Matth. 9. Ezech. 18.*

" ne coeant, vt filij sine morbo nascantur: prohibuit enim hoc lex inquiens, Ad mulierem menstruatam ne accedas. Neque verò cum prægnantibus consuetudinem habeant: non enim suscipiendorum filiorũ, sed voluptatis causa hoc faciunt. Oportet autem Dei amicum, non appetere voluptatem. E

Quomodo oporteat mulieres viris suis subiectas esse, & viros diligere suas vxores. Cap. XXIX.

MVLIERES subiectæ estote viris vestris, eosque in honore habete, ac timore, & charitate illis inseruite: quemadmodum sancta Sara Abraham honorabat, quæ nec nomine ipsum audebat appellare, sed dominum illum vocabat: Dominus meus, inquiens, senex est. Item viri diligite vestras vxores vt propria membra, vt vitæ socias, in
Prouer. 5. filijsq; generandis adiutrices. Lætare enim inquit, cũ muliere, quæ F
" est à iuuentute tua, cerua tuæ amicitiæ, & pullus tuarum gratiarum conuersetur tecum, propria verò præeat te, & adsit tibi in omni tempore. In huius enim amicitia
Malach. 2. implicatus, multiplicabilis eris. Diligite ergo eas vti membra propria, vti corpora vestra. Scriptum est enim hoc modo, Dominus testificatus est, inter te & mulieré adolescentiæ tuæ, & hæc consors tua, & non alius fecit, & reliquiæ spiritus tui, & custodite in spiritu vestro. Et mulierem adolescentiæ tuæ ne deseras. Vir igitur & vxor iustis nuptijs coniuncti, mutuò se excitantes, sine obseruationibus orent, & quanuis non lauent, tamen erunt lustrati. Qui verò alienam vxorem corruperit, vel cum meretrice se inquinauerit, neque si toto mari, atque omnibus fluuijs se abluerit, expiari poterit.

Quòd Iudæorum & Græcorum mos est obseruare naturales purgationes, & mortuorum reliquias vitare. à Christianis verò hoc est alienum. Cap. XXX. G

NOLITE obseruare legalia, nec naturalia piacula, existimantes ijs cõtaminari, nec sequamini Iudaicas separationes, nec assiduos baptismos, neque expiationes in contractu mortui, sine vllaque exceptione conuenire in cœmeteria, sacros libros in ijs legentes & & psallentes pro ijs, qui dormierunt, Martyribus, atque omnibus sanctis, qui à sæculo fuerunt: proq; fratribus nostris, qui in Domino obierunt: Et antitypum regalis corporis Christi, acceptabilemq; Eucharistiam offerte in Ecclesijs & cœmeterijs vestris. Atque in exitu mortuorum psallentes, eos
Psal. 115. deducite, si fideles fuerint in Domino, Preciosa enim in cõspectu Domini mors san-
Psal. 114. ctorum eius. Et iterum, Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus H
Sap. 3. benefecit tibi. Et alio in loco, Memoria iustorum cum laude. Et iustorum animæ in
Prouer. 10. manu Dei. Nam, qui in Deum crediderunt, quanquàm obierunt, tamen non sunt mortui. Dicit enim Dominus Sadducæis de resurrectione mortuorum, Non legistis
Matth. 22. quod scriptum est, Quoniam ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed viuorum, omnes enim in ipso viuunt. Igitur eorum, qui in
4. Reg. 6. Deo viuunt, nec reliquiæ sine honore manent. Nam Helissæus Propheta post discessum è vita, mortuum quẽdam excitauit interfectum à Piratis Syriæ. Attigit enim corpus eius Helissæi ossa, atque excitatus vixit: quod factum non esset, nisi Helissæi corpus sanctum fuisset. Et Ioseph complexus est Iacob post mortem cùm iaceret in lectulo, & Moses ac Iesus Nauæ Iosephi reliquias secum duxerunt, quod minimè putauerunt piaculum. Quare, vos quoque Episcopi & alij sine metu piaculi contingentes mortuos, nolite putare quòd eorum contractus vos inquinat: neque eorum reliquias vitetis, omissis huiusmodi insanis obseruationibus, ornaminiq; sanctitate & tem-

A & temperantia, vt participes immortalitatis, & consortes Regni Dei efficiamini, & promissionem Dei assequamini, requiescentes in æternum per Iesum Christum Saluatorem, qui potest aperire aures cordis vestri, ad recipiendum acute Dei eloquia per Euangelium, & per Doctrinam Iesu Christi Nazaræi. Qui crucifixus est sub Pontio Pilato, & Herode: mortuus ac suscitatus à mortuis, & iterum venturus in consummatione sæculi cum gloria ac virtute multa. Qui mortuos est excitaturus, Mundo finem impositurus, & vnicuique pro meritis tributurus. Qui dedit nobis seipsum pignus resurrectionis, atque in Cælum assumptus est per potentiam Dei & patris ipsius in conspectu nostro. Qui per quadraginta dies comedimus & bibimus vnà cum illo, postquam à mortuis resurrexit: quique sedet à dextris Throni maiestatis Omnipotentis Dei super Cherubin. Qui audiuit, Sede à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Quem vidit beatissimus Stephanus stantem à dextris virtutis, & exclamans, dixit: Psal. 109.
B Ecce video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei, vti Pontificem omnium rationalium ordinum, per quem honor, maiestas, & gloria omnipotenti Deo, nunc, & in secula. Amen. Act. 7.

CONSTI-

CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE.

LIBER SEPTIMVS.

De conuersatione, & vitæ moribus, deq́ gratiarum actione. *Caput I.*

VM legislator Moses dixerit Israëlitis, Ecce posui in conspectu vestro viam vitæ, & viam mortis. Et subiunxerit, Elige vitam vt viuas. Et Helias Propheta dixerit populo, Quousque claudicatis vtroque poplite? Si Deus est Dominus, sequimini eum. Meritò quoque dicebat Dominus, Nemo potest duobus dominis seruire, vel enim alterum odio habebit, alterum diliget, vel vni hærebit alterum contemnet.

Deut. 30. 3. Reg 18. Matth 6.

De via naturali, & inducta, & quòd vna à Deo, altera ab errore prouenit ex insidijs Diaboli. *Cap. II.*

ECESSARIO nos etiam secuti magistrum Christum, qui omnium hominum Saluator est, maximè fidelium, dicimus duas esse vias, vnam mortis, vitæ alteram, quæ inter se comparationem non habent: magna est enim earum differentia, imò omnino dissident: ac naturalis quidem est vitæ via, inducta verò via mortis, quæ non voluntate Dei accidit, sed insidijs aduersarij. Prima est igitur via vitæ, atque hæc ipsa est, quam præscribit lex: dilige Dominum Deum ex tota mente, ex tota anima, atque illum solum, præter quem nullus est, & proximum sicut teipsum: & quodcunque tibi fieri non vis, id alteri ne feceris. Benedicite maledicentibus vobis. Orate pro calumniantibus vos. Diligite inimicos vestros: quæ est enim merces vestra, si ametis, qui amant vos? nam & Ethnici hoc faciunt: vos verò amate illos, qui odio vos habent, & inimici cum non habebitis. Nullum hominem, inquit, odio habebis, non Aegyptium, non Idumæum: omnes enim sunt Dei creaturæ. Fugite autem improborum non naturam, sed propositum. Abstinete vos à carnalibus & mundanis cupiditatibus. Si quis percusserit te in vna maxilla, verte ei alteram, non quòd vindicta in malis sit, sed quòd patientia præstantior. Ait enim Dauid, Si retribui retribuentibus mihi mala. Si quis te angariauerit vnum milliare, vade secum alterum. Volenti tecum certare, & tunicam tuam accipere, dimitte etiam pallium. Et ab eo, qui tollit tua, ne repetas. Petenti à te, da. Et volenti abs te mutuũ accipere, noli claudere manum. Vir enim iustus misericordia mouetur, & accõmodat, omnibus enim vult dari Pater, qui Solem suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Omnibus igitur æquum est suppeditare de iustis laboribus. Honora enim, inquit, Dominum, de tuis iustis laboribus: præferendi autem sunt Sancti.

Deuter. 6. Matth. 7. Matth. 5. Deut. 23. 1. Pet. 4. Matth 5. Psal. 7. Matth. 5.

Morales exhortationes dominicarum præceptionum concordes cum antiquis mandatis diuinarum legum. Prohibitio iræ, inuidiæ, corruptelæ, adulterij, atq; omnis vetitæ actionis. *Cap. III.*

Non

A NON occides, hoc est, non perdes tibi similem hominem: dissoluis enim quæ bene coagmentata sunt, non quòd omnis cædes in malis habenda sit, sed quia solùm illa prohibetur, quæ innocenti infertur, iusta verò magistratibus reseruatur. Non mœchaberis: diuides enim carnem in partes duas. Erunt enim, inquit, duo in carne vna: vnum enim sunt vir & mulier natura, consensione, societate, amore, vita, more: separantur autem sexu, & numero. Pueros non vitiabis: contra naturam enim est hoc vitium, profectum à Sodoma, quæ à Deo misso incendio conflagrauit: is enim est execrabilis, & dicet omnis populus fiat. Non fornicaberis: non enim erit fornicator inter filios Israël. Non furaberis. Achaz enim cùm in Israele furatus esset, in Hiericho lapidibus oppressus interijt, & Giezi furatus, mentitusque, Neemani lepram adeptus est. Et Iudas cùm surriperet pauperum facultates, Dominum gloriæ Iudæis tradidit, & peccati dolore se suspendit, & crepuit medius, diffu-
B saq; sunt viscera eius. Ananias quoque & Saphira eius vxor furati res proprias, cùm tentassent Spiritum Domini, sententia Petri coapostoli nostri statim sunt mortui.

Exod. 20. ,, ,, Leuit. 20. Ios. 7. 4. Reg. 5. Ioan. 12. Act. 1. Act. 5.

Prohibitio magiæ, interemptionis filiorum, periurij, falsi testimonij. Cap. IIII.

MAGICAE arti: non dabis operam non lustrabis: lustratores enim nō sinetis viuere. Non interficies filium tuum in interitu, nec quod natum erit, occides: omne enim quod formatam animam à Deo accepit, vendicabitur, si iniustè interimatur. Non concupisces res proximi tui, veluti vxorem, filium, bouem, agrum. Non peierabis: dictum est enim ne iures omnino, quòd si non feceris, saltem iustum iusiurandum iures, quoniam laudabitur omnis, qui iurat in idipsum. Falsum testimoniū
C non dices, quoniam qui criminatur pauperem, irritat eum, qui illum creauit.

Exod. 20. Matth. 5. Psal. 62.

Prohibitio detractionis iracundiæ, morum subdolorum, sermonis otiosi, mendacij, iniuriæ hypocrisis. Cap. V.

NON maledices, Ne diligas, inquit, maledicere. Ne tollaris: neq; iniuriarum memor eris. Viæ enim recordantium iniuriarum in mortem. Non eris ancipitis sententiæ, neque bilinguis: laqueus enim fortis viro, propria labia. Et vir loquax nō rectificabitur super terram. Non erit sermo tuus vacuus: omnis enim sermonis otiosi reddes rationem. Non mendacium dices: Perdes enim, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Non eris iniuriosus neque rapax, Væ enim, inquit, opprimenti proximum iniuria mala.

Prouer. 12. Prouer. 6. Psal. 139. Matth. 12. Psal. 5. Isaiæ 45.

D

Prohibitio improbitatis, personarum acceptionis, iræ, odij, inuidiæ. Cap. VI.

HYPOCRITA noli esse, ne partem tuam cum ipsis ponas. Nec improbus, nec superbus: Superbis enim Deus resistit. Non accipies personam in iudicio, quoniam Domini est iudicium. Nō odio habebis oēm hominē, redargutione, redargues fratrem tuum, & non accipies per eum peccatū. Et redargue sapientē, & diliget te. Fuge omne malū, & omne quod est simile ipsi: Abstine enim, inquit, ab iniusto, & tremor nō appropinquabit tibi. Noli esse iracūdus, inuidus, obtrectator, neque esto furiosus, aut audax, ne tibi accidat, quod Cain, quod Sauli, quod Ioab: quoniā ille quidē occidit fratrē Abel, quòd is præstabilior iudicatus fuerat à Deo, & quòd

Deut. 10. 16 Leuit. 19. Prouer. 9. ,, ,,

quòd eius sacrificium fuerat prælatum: alter sanctum Dauid persequebatur, qui vicerat Goliam Philistæum, cùm illi inuidisset in acclamatione à Choro puellarum celebrata. Tertius duos duces exercitus interemit, Abenner Israelis, & Amessam Iudæ. E

De augurali carmine. Cap. VII.

1 Reg. 15. Num. 23. Deut. 18. Leuit. 19.

OLI augur esse, quoniam ducit hoc studium ad Idololatriam. Augurium enim, inquit Samuel, peccatum est. Et non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israël. Non eris incantans, neque lustrans filium tuum. Noli ariolari, neque augurari, neque disciplinis prauis studere: hæc enim omnia lex prohibuit. Noli esse malorum cupidus: perduceris enim ad immensam peccatorum multitudinē. Noli vti verborum obscœnitate, vel oculis alludere, vel vinolentiam expetere: hæc enim scortationes & adulteria pariunt. Noli auarus esse, ne pro Deo, mammonæ seruias. Noli duci gloriæ cupiditate, neque elatus sis, neque excelsos spiritus habeas. Ex ijs enim omnibus oriuntur iactantiæ. Memor esto eius, qui dixit, Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me, nisi quòd humiliatus sum. F

Psal. 130.

Prohibitio murmurationis, insolentiæ, superbiæ, audaciæ. Cap. VIII.

Matth. 5.

OLI murmurator fieri, memor supplicij, quod pertulerunt qui contra Mosen murmurarunt. Noli insolens esse, neque prauam mentem, neque cor durum habeas. Neque sis iracundus, aut pusillanimis. Omnia enim hæc ad blasphemiam perducunt. Sed esto mitis, sicut fuerunt Moses & Dauid, quoniam mites hæreditabunt terram. G

De longanimitate, simplicitate, mansuetudine, patientia. Cap. IX.

Luca 18. Eccles. 2.

STO longanimis. Qui enim talis est, prudentia præstat, quoniam pusillanimis valde est insipiens. Præbe te misericordem: Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sis simplex, quietus, bonus, timens sermones Dei. Noli te extollere, sicut ille Pharisæus. Quoniam omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Et quod est excelsum inter homines, abominatio est apud Deum. Nō addes animæ tuæ audaciam. Quoniam homo audax in mala incidet. Non ambulabis cum insipientibus, sed cum sapientibus, ac iustis. Qui enim ambulat cum sapientibus, sapiens erit: & qui ambulat cum iustis, cognoscetur. Accidentes tibi calamitates, æquo animo patere, & casus sine molestia, sciens mercedem tibi à Deo datum iri, sicut Iob & Lazaro data est. H

Quòd oportet, magistros secundum Christum, parentibus pluris ducere. Cap. X.

EXPLICANTEM tibi sermonem Dei honora, eumque in memoria habe diu noctuque: in honore autem habe eum, non vt ortus vitæque tuæ auctorem, sed vt eum, qui tibi dedit, vt bene ac laudabiliter viueres: vbi enim viget Doctrina de Deo, ibi adest Deus. Exquires quotidie faciem sanctorum, vt acquiescas in sermonibus ipsorum.

Quòd

A *Quòd non oportet separari à sanctis.* *Cap. XI.*

OLI à sanctis secedere, memor Coritarum: inter pugnantes pacem compone, sicut Moses, concilians concordiam. Iustè iudica. Domini enim est iudicium. Non accipies personam in redarguendo de peccato, quemadmodũ Helias, & Michæas redarguebant Acahab: & Abdemelech Aethiops Sedeciam, & Nathan Dauid, & Ioannes Herodem. *Deut.16.* ›› ›› *3.Reg.18.* *Ierem.38.* *2.Reg.12.*

De infirmo siue pusillanimi. *Cap. XII.*

OLI esse pusillanimis in oratione tua, si futura sit, vel secus: inquit enim Dominus mihi Petro in mari, Modicæ fidei, quare dubitasti. Noli ad capiendum producere manum, ad dandum contrahere. ››

B

De Beneficentia. *Cap. XIII.*

SI habueris quod manibus tuis tibi paraueris, præbeto, vt labores tui cõsumantur, in redemptionem peccatorũ tuorũ: eleemosynis enim & fide purgãtur peccata. Noli dubitare in erogãdo in pauperes, nec cum das murmurato: cognoscet enim quisnam is sit, ille qui præmia tribuit. Nam qui miseretur, inquit, pauperis, fœneratur Domino. Perinde enim atque donum illius erit, retribuetur ei. Noli auertere oculos ab indigente. Qui enim, inquit, claudit aures suas, ne audiat indigentem, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum. Communica omnia cum fratre tuo, neque dicito propria esse: communis enim perceptio, vsusque à Deo omnibus hominibus parata est. Noli manum tuam tollere de filio tuo, vel à filia tua, sed à pueritia institue eos in timore Dei. Institue enim, inquit filium tuum, ita enim tibi erit bonæ spei. ›› *Prouer.19.* ›› ›› *Prouer.19.* ››

Quemadmodum à dominis serui tractandi sint, & quomodo serui debeant dominis subiecti esse. *Cap. XIIII.*

SERVO tuo ne domineris, & ancillæ tuæ, qui in eundem Deum fidem posuerunt, in acerbitate animæ: ne aliquando suspirẽt aduersus te, & in Dei iram incidas. Vosque serui subiecti estote dominis quasi in figura Dei, in oratione, ac timore, vel uti Deo, & non hominibus.

De hyprocrisi, attentione legis, & confessione. *Cap. XV.*

ODIO habeto hypocrisim, & omne quod optimum sit, Domino facito: mandata Domini ne contemnito: quæ ab eo accepisti seruato, nec addens aliquid, nec detrahens. Nõ addes enim sermonibus eius, ne redarguat te & mendax fias. Confitere Domino Deo tuo peccata tua. Et non ampliùs addas ad ea, vt bene tibi sit à Domino Deo tuo, qui non vult mortem peccatoris, sed penitentiam. *Deuter.12.*

De cultu parentum. *Cap. XVI.*

PATREM tuum & matrem tuam honora, cùm sint auctores originis tuæ, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi. Fratres tuos & consanguineos tuos ne contemnas. Propinquos enim seminis ne despexeris. *Exod.20.*

De subiectione erga Regem & Magistratus. Cap. XVII. E

REGEM timeto, sciens Domini esse electionem. Magistratus eius in honore habeto, vt ministros Dei: vltores enim sunt omnis iniuriæ: quibus penditore tributum, vectigal, atque omnem collationem grato animo.

De pura conscientia orantium. Cap. XVIII.

NON accedes ad orationẽ in die iniquitatis tuæ, priusquàm solueris amaritudinem tuam. Hæc est via vitæ, quam vt possitis assequi, concedatur vobis per Iesum Christum Dominum nostrum.

Quòd via quæ insidijs Diaboli inducta est, impietatis, & iniquitatis est plena. Cap. XIX. F

VIA mortis ea est, quæ in vitiosis actionibus cernitur: in ea enim ignoratio Dei, & multorum Deorum coaceruatio reperitur, à quibus proueniunt cædes, adulteria, fornicationes, periuria, iniustę cupiditates, furta, idololatriæ, magiæ, veneficia, rapinæ, falsa testimonia, hypocrisis, cordis duplicitas, dolus, superbia, vitiositas, insolentia, iniuria, obscænitas, obtrectatio, audacia, alti spiritus, iactantia, temeritas, bonorum persecutio, veritatis odium, mendacij studium, ignoratio iustitiæ: quæ qui agunt, non adhærent bonitati, nec recto iudicio, inuigilant non virtuti, sed vitio, à quibus longè abest mansuetudo & patientia. Qui inania diligunt, sectantur retributionem, non mouentur misericordia pauperis, non dolent cum dolente, ignorant suum conditorem, interfectores filiorum, interemptores plasmatis Dei, auertentes se ab indigentibus, affligentes oppressum, diuitum aduocati, pauperum contemptores, vndique peccatis obruti. Cauete filij ab ijs omnibus. G

Quòd non oportet nec ad dextram, nec ad sinistram pietatis declinare: monet enim hoc legislator. Cap. XX.

Deut. 5.

VIDE ne quis te abducat à pietate. Non declinabis enim, inquit, ab ipsa nec ad dextram, nec ad sinistram, vt intelligas in omnibus, quæ agas. Nõ enim, nisi deflexeris à via recta, impius eris.

Quòd non est improbandum aliquid, ex ijs, quæ ad victum sunt accommodata, sed cum gratiarum actione, & ordinatè omnia sunt percipienda. Cap. XXI. H

S. Ign. ad Heronẽ. Isaia 1. Gene. 9. Zach. 9. 2. Esdras 8.

DE nescis dicit Dominus, Bona terræ comedite, & omnem carnem edite vt olera herbarum: sanguinem autem effundes: nõ enim quæ intrant in os, coinquinant hominem, sed quæ exeunt, blasphemias inquam, & detractiones, ac si quid est huiusmodi. Tu verò comedas medullã terræ cũ iustitia, quoniã quodcunq; bonum ipsius est, frumentũ iuuenibus, & vinũ odore fragrans virginibus. Quis enim comedit vel bibit sine ipso? admonet quoque te sapiens Esdras, Ite, inquiens, & comedite pinguedines, & bibite dulcedines, & ne tristemini.

Quòd

A *Quòd abstinendum est ab Idolothytis: Cap. XXII.*

VGITE ab Idolothytis: in honorem enim Dæmonum ea sacrificant, in contumeliam videlicet Dei, qui vnus est,atq; ita non eritis participes Dæmonum.

Ordinatio Dominica: quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem. Cap. XXIII.

E Baptismo,ô Episcope & Presbyter,iam antea præcepimus,ac nunc quoque dicimus,quòd baptizare debes,quemadmodum Dominus præcepit nobis dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti,docentes eos
B seruare omnia,quæ præcepi vobis: Patris,qui misit: Christi,qui venit: Paracleti,qui testimonium dedit. Vnges autem prius oleo sancto: deinde baptizabis aqua. Postremò consignabis vnguento,vt vnctio sit participatio sancti Spiritus: aqua sit symbolum mortis: vnguentum,sigillum pactionum. Si desit oleum,vel vnguentum, sufficit aqua, & ad vnctionem, & ad sigillum,& ad promissionem morientis,vel potius commorientis. Ante baptismum ieiunet qui est baptizatus. Etenim Dominus prius baptizatus à Ioanne,& in desertum ductus, postea ieiunauit quadraginta diebus,& quadraginta noctibus. Baptizatus est autem, & ieiunauit non ad eluendas sordes, vel quòd ieiunio sibi opus esset,vel purgatione,qui natura purus ac sanctus erat,sed vt Ioanni veritatem comprobaret, & nobis regulam præscriberet. Quare Dominus in suam passionem non est baptizatus,neque in mortem,neque in resurrectionem: nihil enim horum adhuc venerat, sed ad aliorum institutionem,ideoque ex potestate post baptismum ieiunat, vt Dominus Ioannis: qui verò in eius mortem initiatur,primùm ieiunare debet,& postea baptizari: non est enim æquum commortuum & suscitatum sub ipsam resurrectionem mœstum esse. Homo enim non est dominus institutionis Saluatoris,quoniam is dominus est, ipse verò subiectus.

Quibus diebus hebdomadæ sit ieiunandum, & quibus non ieiunandum, & quam ob causam. Cap. XXIIII.

EIVNIA vestra aliena sint à consuetudine hypocritarum, qui ieiunant in secunda & quinta Sabbati. Vos verò vel per totos quinque dies ieiunate,vel in quarta feria, & Parasceue, quoniam in quarta iudicium contra Dominũ prodijt,cùm Iudas pecunia accepta promisit eum tradere: in Parasceue verò,quoniã in ea Dominus, crucis supplicium passus est sub Pontio Pilato. Sabbatum & dominicum diem, festum agite, quoniam illud naturæ conditæ est monumentum, hic resurrectionis. Vnum Sabbatum seruãdum vobis est in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet,nõ festum agere: nam quo tempore naturæ auctor subter terram degit, validior est de eo luctus, quàm de natura instituta, lætitia,cùm opifex natura,ac dignitate suis operibus sit præstantior.

S. Ignat. ad Magn. & ad Phil.

Quales debeant esse ij, qui orationem Dominicam dicunt. Cap. XXV.

VM oratis, nolite imitari hypocritas, sed orate quemadmodum Dominus in Euangelio instituit, Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationé, sed libera nos à malo: quoniam tuum est regnum in sæcula Amen. Ter in die ita orate, præparantes vos ipsos, vt sitis digni adoptione filiorum Patris, ne si indignè vos illum patrem vocetis, exprobretur vobis id, quod Israel filius primogenitus audiuit: Si sum Pater, vbi est gloria mea? Et si sum Dominus, vbi est timor meus? Gloria enim patrum est filiorũ sanctitas, & honor dominorum, timor seruorum: quemadmodum quod est horum contrarium, ignominia est & Domini expulsio. Propter vos enim, inquit, nomen meum blasphematur inter gentes.

Malach. 1.

Mystica gratiarum actio. Cap. XXVI.

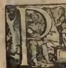

Eadem verba sunt in epist. Ign. ad Philip.

ESTOTE ex omni parte gratijs agendis intenti, tanquam fideles, & grati serui. Atq; in agendis gratijs dicite hoc modo, Gratias agimus tibi Pater noster pro vita, quam manifestasti nobis per Iesum filium tuum, per quem cuncta creasti, & vniuersis prouides, quem & misisti ad saluandum nos, vt fieret homo: quem permisisti pati & mori, & suscitatum glorificare voluisti, & à dextris tuis collocasti, per quẽ nobis promisisti resurrectionem mortuorum. Tu Domine Omnipotens Deus æterne, quemadmodum hoc dispersum erat, & congregatum factum est vnus panis, ita congrega Ecclesiam tuam à finibus terræ in regnum tuum. Etiam gratias agimus tibi Pater noster pro pretioso sanguine Iesu Christi, qui effusus est pro nobis, & pro pretioso corpore, cuius hæc antitypa perficimus, ipso nobis ordinante, vt annunciemus eius mortem, per quem tibi gloria in sæcula amen.

Nullus qui non sit initiatus, ex ijs comedat, sed tantùm qui sunt baptizati in Domini mortem. Si quis non initiatus se occultans sumpserit iudicium æternum comedet, quòd cùm non sit de fide Christi, sumpsit quę nephas erat sumere in supplicium suum. Si quis per imprudentiam perceperit, eum subitò institutum initiate, ne contemptor exeat.

Gratiarum actio in diuina sumptione. Cap. XXVII.

POST perceptioné, gratias agite hoc modo, Gratias agimus tibi Deus & Pater Iesu Saluatoris nostri, pro sancto nomine, quod habitauit in nobis, & pro cognitione, fide, charitate, & immortalitate, quã dedisti nobis per Iesum Christum filium tuum. Tu Domine Omnipotens cunctorum Deus creasti Mundum, & quæ in eo sunt per ipsum, & legem plantasti in animis nostris, & victum præparasti hominibus. Deus sanctorum & irreprehensibilium patrum nostrorum Abraham, Isaac, & Iacob fidelium seruorum tuorum. Deus fortis, fidelis, verus, & non mentiens in promissionibus: qui Iesum Christum tuum in terram misisti, vt cum hominibus versaretur vt homo, qui erat Deus verbum & homo: errorem & radicitus euelleret. Tu ergo nunc per ipsum memento huius Ecclesiæ sanctæ tuæ, quã acquisitisti pretioso sanguine Christi tui, & libera eam ab omni malo, & perfice in dilectiõe tua & veritate: & congrega nos in regno tuo, quod præparasti. Ipsa Maranatha *, osanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini. Deus Dominus, qui apparuit nobis in carne. Si quis Sanctus sit, accedat qui non est, fiat per pœnitentiam. Permittite etiam Presbyteris vt gratias agant.

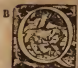
Gratia-

A *Gratiarum actio pro mystico vnguento.* *Cap.* XXVIII.

E Vnguento, gratias agite hoc modo. Gratias agimus cunctorũ opifex Deus etiam pro fragrantia vnguenti, & pro immortali sæculo, quod manifestasti nobis per Iesum filium tuum, quoniã tua est gloria, & potestas in sæcula amen. Si quis veniat & hoc modo gratias agat, recipite eum, vti Dei discipulum. Si verò aliam doctrinam prædicauerit, præterquã vobis tradidit Christus per nos, eũ non permittatis gratias agere: is enim contumelia afficit Deũ potius quàm honorat

Quod oportet delectum adhibere in communione.
Caput XXIX.

B

VI ad vos veniunt, omnes probati recipiantur. Intelligentia enim præditi estis, & potestis dextram, vel sinistram cognoscere, & falsos doctores à doctoribus discernere. Venienti verò magistro, ex animo, ministrate in vsum necessarium: falso autem magistro præbete quoque quæ opus habet, sed eius errorem nolite recipere, aut cum illo orare, ne eius contagione contaminemini: quilibet Propheta verus, vel magister veniens ad vos, dignus est qui alatur, vt operarius sermonis Iustitiæ.

De primitijs. *Cap.* XXX.

RIMITIAS fructuum torcularis, & areæ, boum quoque & ouium dabis Sacerdotibus, vt benedicantur horrea & cellæ tuæ, & fructus terræ tuæ, stabiliarísque frumento, vino, & oleo, & augeantur armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum, omnem decimam dabis orphano, ac viduæ, pauperi, & aduenæ, primitias panum calidorum, cadum vini, olei, atque mellis, nucum quoque, vuæ, & aliarum rerum primitias dabis sacerdotibus, argenti vestri, & omnis possesionis orphano & viduæ. *Num. 7.*

C

Quomodo oporteat diem dominicum congregatos celebrare.
Caput XXXI.

IE Resurrectioni Domini dicato (dominicum dicimus) conuenite assiduè, gratias agentes Deo, & confitentes de beneficijs, quæ in nos contulit Deus per Christũ, liberans nos ab ignorantia, errore, vinculis, vt careat reprehensione sacrificium nostrum, & facilè ascendat in Deum, qui de Oecumenica sua Ecclesia dixit, In omni loco offeretur mihi incensum & sacrificium mundum, quoniã Rex magnus ego sum & Dominus Omnipotens: & nomen meum admirabile inter gentes. *Malach. 1.*

D

Quales esse oporteat eos, qui ordinãtur. *Cap.* XXXII.

ONSTITVITE Episcopos dignos Domino, Presbyteros quoque & Diaconos, homines pios, iustos, mites, non cupidos, veritatis studiosos, probatos, sanctos, non acceptores personarum, qui valeant docere sermonem veritatis, rectè procedentes in placitis Domini Vos verò eos honorate vt patres, vt dominos, vt beneficos, vt bene viuendi auctores. Increpate vos mutuò, non cum iracundia, sed cum longanimitate, bonitate, & pace. Omnia, quæ sunt præcepta vobis à Domino seruate, vigilate pro vita vestra: sint lũbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes. Vósque similes hominibus expectantibus Dominum, quando veniet vesperè, vel manè vel in galli cantu, vel in media nocte. Qua enim hora non expectant, veniet Domi- *Luca 12.*

 nus,

nus,& si ei aperuerint,beati serui illi,quoniã inuenti sunt vigilantes: quoniam præ- E
cinget eos,& collocabit in mensa,& præteriens ministrabit eis. Estote ergo sobrij
& orate ne dormiatis in mortem:non enim proderunt vobis priora rectè facta si in
extremo à vera fide aberraueritis.

Prædictio rerum futurarum. Cap. XXXIII.

AM in nouissimis diebus multiplicabuntur Pseudoprophetæ, & sermonis corruptores,& conuertentur oues in lupos,& charitas in odium:abundante enim iniquitate,refrigescet multorum charitas:mutuò enim se odio habebunt & persequētur,ac tradēt: tuncque existit Mundi deceptor, veritatis hostis, mendacij patronus,
2.Thes.2. quē Dominus Iesus interimet spiritu oris sui,qui labijs perdit impiū
multūq; scandalum patientur in eo:qui perseuerauerint vsq; ad finem, ij salui erūt. F
Tuncq; apparebit in cœlo signum filij hominis,deinde sonus tubæ excitabitur per
Archangelum,interea mortui in vitam redibunt,tumque veniet Dominus, & omnes Sancti vnà cum eo,cum terræmotu, supra nubes cum Angelis Virtutis suæ,in Throno Regni ad condemnandum deceptorem Mundi Diabolum,& ad tribuendum vnicuique pro actionibus suis. Tunc proficiscētur mali ad æternum suppliciū:
1.Cor.3. iusti in vitam æternam,adipiscentes illa,quæ oculus non vidit,& auris non audiuit,
& in cor hominis non ascenderunt:quæ præparauit Deus diligentibus se.Lætabunturq; in Regno Dei,quod est in Christo Iesu.Quare cùm tanta bona ab eo simus cōsecuti, efficiamur eius serui,eum assidua oratione inuocantes,& dicentes.

Oratio commemorans variam Dei prouidentiam. Cap. XXXIIII.

ETERNE Saluator noster Rex Deorum, qui solus es omnipotens, G
& Dominus Deus omnium creaturarum,& Deus sanctorum & irreprehensibiliū Patrum nostrorum antiquorum.Deus Abraham, & Isaac,& Iacob,misericors,miserator,longanimis,& multæ misericordiæ,cui omne cor patet,& omnis occulta cogitatio reuelatur, ad te clamāt animæ iustorū,in te confidit spes sanctorū,Pater iustorum,& cum rectitudine inuocantiū exauditor,qui etiā tacitas interpellationes cognoscis:pertingit enim vsque ad interiora hominis tua prouidentia,& per conscientiam scrutaris cuiusque sententiam,cui in omni regione orbis terræ precum, & orationis offertur incensum,qui præsens seculū Iustitiæ curriculū instituisti, omnibus aperiens ostium misericordiæ,& vnicuiq; ostendens per innatā cognitionem,& naturale iudicium,legisq; admonitionem,quòd diuitiarum non est æterna possessio, nec formæ perpetuus decor,quod virium robur facilè dissoluitur, cunctaq; quasi vapor & vanitas consumuntur,solaq; fidei conscientia pura permanet, quæ per me- H
dios cœlos cum veritate ascendens comprehēdit futuræ vitæ dexterā, simulq; antequàm promissum regenerationis præstetur,ipsa anima spe exultans lætatur. Iterum Patre nostro Abraham instituente viam veritatis,qui visione viā monstrauit, & docuit cuiusmodi sit præsens sæculum,ac fidem quidem eius præiuit cognitio, cogni-
Gene. 15. tionem secuta est fides,fidem pactio.Dixisti enim,Faciam semen tuum vt stellas cœ-
Gene. 28. li,& arenam,quæ est in littore Maris:sed etiam cùm ei Isaac filium concesseris,cognouerisque ipsum similem futurū illius,item eius Deus vocari voluisti, dicens: Ero
Gene. 32. tuus Deus,& seminis tui post te. Cùmque Pater noster Iacob in Mesopotamiam mitteretur,monstrato ei Christo,per eum locutus est,dicens:Ecce ego sum tecū & augebo te & multiplicabo vehemēter:atq; eodē modo dixisti Mosi fideli ac sancto
Exod. 3. seruo in visione rubi,Ego sum qui sum:hoc mihi nomē est æternū, & memoriale in generationibus generationū.Propugnator generis Abrahā benedictus es in sæcula.

Oratio

A *Oratio commemorans varia Conditoris opera.*

ENEDICTVS es Domine sæculorum Rex, qui per Christum cuncta fecisti, & per ipsum in principio incondita ordinasti: qui diuisisti aquas ab aquis firmamento, & spiritum vitalem eis immisisti: qui stabiliuisti terram, & extendisti cœlum, & singularum creaturarum perfectam dispositionem ordinasti. Tua enim virtus, Domine, Mũdum ornauit, cœlum vt fornicem cõcretum decorauit astris ad expellendas tenebras, lucẽ, solemque ad illustrandos dies, fructuũq; maturitatẽ condidit. lunam ad temporũ vicissitudinem, crescentẽ, & decrescentẽ noctem diemq; appellasti, firmamentũ per mediũ abyssum demonstrasti, & dixisti vt congregarẽtur aquæ, & appareret arida. Mare verò ipsum quomodo quis explicare posset? quod quidem æstuans ab alto in terram impellitur, recurrit autem iussu tuo, arena prohi-
B bitum. Dixisti enim vt in ea ipsius vndę frangerentur, idque animantibus paruis, & magnis, nauigijsq; peruium effecisti: vel quomodo terra se vestiens herbis, tanta florum iucunditate distincta sit, tantaq; arborum varietate, quam lucidissima lumina nutriunt, constantissimum seruantia cursum, & in nullo tuum imperium variantia, sed quatenus tu iubes orientia atque occidentia in signa temporum, & annorum, & pro hominum vsu permutantia cursus sui vicissitudinem. Deinde varia animalium genera condita sunt, terrestrium, aquaticorum, alitum amphibiorum, quibus sapiens ars prouidentiæ tuæ singulis accommodatam victus rationem largitur: vt enim varia producere potuit, sic variè singulis prouidere non contempsit, finemq; operis rationale animal mundi ciuem tuæ sapientiæ dispositione condidisti, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, illum constituens, vt esset Mundi ornamentum, cuius corpus ex quatuor incorporeis elementis condidisti,
C animam de nihilo ei dedisti, quinq; sensus, quasi quinq; certamina concessisti, mentem animæ aurigam, sensibus præfecisti. Præterea, Domine, quis posset pro dignitate commemorare roscidarum nubium tempestates, micantium fulgurum splendores, tonitruum horribiles fragores, ciborum conuenientem ministratum, cœlorum omnibus accommodatam temperationem? parere verò nolentem hominem, vitæ mercede priuasti, non illo funditus sublato, sed breui tempore morti traditum, iureiurando in vitam reuocasti, & terminum mortis soluisti, qui mortuos viuos facis per Iesum Christum, qui est spes nostra.

Oratio cum gratiarum actione commemorans Dei in rebus prouidentiam. Cap. XXXV.

AGNVS es Domine, Omnipotens, & magna est fortitudo tua, & sapientiæ tuæ non est numerus. Creator, Saluator, diues in gratijs, lõ-
D ganimis, & misericordiæ largitor, qui non subtrahis à creaturis tuis salutẽ: natura enim es bonus, & peccatoribus parcis, ád pœnitentiã eos prouocans, miserationibus enim plena est tua castigatio: quomodo enim sustineremus, si ad subitum iudicium vocaremur, quãdo diuturno tempore expectati, vix infirmitatem abijcimus. Tuam potentiã enarrãt cœli & terra firmitate librata, mole sua apta Mare fluctuãs, infinitos pascens animãtium greges: coercetur arena, tuum per horrescens imperiũ, omnesq; cogit clamare, Magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti: repleta est terra operibus tuis. Exercitus Angelorum ardens, spiritusq; intellectuales dicunt. Vnus Sanctus & Seraphin vnà cum Cherubinis, sex alis ornatis tibi victoriæ hymnum canentia incessabili voce proclamant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabbaoth: Plenum est cœlum & terra gloria tua. Aliæ quoque ordinum turbæ Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes inclamantes dicunt, *Psal.103.*

Benedicta gloria Domini de loco eius. Israël verò, hoc est terrena Ecclesia ex gentibus congregata, cœlestes Virtutes æmulata, diu noctúq; corde pleno & volenti animo canit, Currus Dei decem millium multiplex millia lætantium, Dominus in eis, in Sina, in sancto. Nouit cœlum eum, qui ipsum nullo fulcimento nixum concamerauit, & stabile effecit, vt lapidem cubum, qui etiam terram & aquam in vnum coëgit, aëremq; diffudit, vnde vita ac spiritus duceretur: cui ignem coniunxit ad tepo- E
rem, tenebrarumq; expulsionem. Obstupescit astrorum chorus indicans eum, qui ipsa numerat, & demonstrans illum, qui ipsa nominat. Obstupescunt quoque animalia, vitæ inspiratorem, & arbores suum satorem: quæ omnia verbo tuo creata, indicant tuæ potentiæ magnitudinem. Quare debet omnis homo ex intimo pectore tibi per Christum laudem pro ijs omnibus tribuere, cum propter te hæc omnia possideat. Tu enim bonus es in beneficijs concedendis, & largitor in misericordia præstanda. Qui solus es omnipotens: quãdo enim vis, adest tibi, vt possis: tua enim æterna potentia flammam refrigerat, leones coërcet, cete mãsuefacit, ægrotos sublcuat, F
copias euertit, exercitum hostium & multitudinem populi superbientem prosternit. Tu es in cœlo, in terra, in Mari, in vltimis finibus, nullo ipse termino circumscriptus, magnitudinis tuæ non est finis: non enim hoc nos dicimus Domine, sed serui tui est oraculum dicentis, Et cognosces corde tuo quia Dominus Deus tuus, Deus in cœlo sursum, & in terra infrà, & non est alius, nisi ipse, neq; enim est Deus prætérquàm ipse solus. Sanctus non est præter te, Dominus Deus scientiarum, Deus sanctorum, sanctus supra omnes sanctos. qui enim sanctificati sunt, sub manu tua sunt: gloriosus, exaltatus, inuisibilis natura, imperscrutabilis in iudicijs cuius nullius indiga vita est, sine mutatione & varietate duratio, sine labore operario, nullis finibus definita maiestas, perpetuus decor, inaccessibile domicilium, intransmigrabilis habitatio, interminabilis scientia, inuariabilis veritas, sine medio opus, sine insidijs potentia, sine successione imperium, sine aduersatio vires, numerosa est exercitus multitudo. Tu enim es sapientiæ pater, naturæ per mediatorem auctor, vt causa, prouidentiæ præbitor, legum dator, inopiæ expletor, impiorum vltor, & iustorum retributor, Christi Deus, ac Pater, & colentium illũ Dominus, cuius est infallibilis promissio, incorruptibile iudicium, inexorabilis sententia, inexhausta pietas, æterna benignitas, propter quem tibi digna ac merita adoratio debetur ab omni rationabili & sancta natura. G

Deut. 4.

Oratio commemorans Christi incarnationem, & variam erga Sanctos prouidentiam. Cap. XXXVI.

DOMINE Omnipotens Mundum per Christum condidisti, & Sabbatum propter id instituisti, quoniam in eo quieuisti ab operibus, in meditationem tuarum legum, festaq; præcepisti in lætitiam nostrarum animarum, vt memoriam recoleremus creatæ à te sapientiæ: quemadmodum propter nos nasci voluit ex muliere, apparuit in vita, demonstrans se in baptismo, quòd Deus & homo erat, qui apparuit, pro nobis passus est tua permissione, & mortuus atq; tua potentia suscitatus. Ideo resurrectionis festum celebrantes in dominica lætamur, propter eũ, qui vicit mortẽ, donauit vitam, & immortalitatẽ: per quẽ accesserũt gentes ad ipsum in populum magnũ, verũ Israëlem, Deo charũ, videntẽ Deũ. Tu enim Domine etiã patres nostros de terra Aegypti eduxisti, ferrea fornace, luto atq; opere latericio liberauisti, è manu Pharaonis suorũq; ministrorũ eripuisti, per Mare veluti per aridã duxisti, eisq; in deserto omnibus es obsecutus: legem dedisti decẽ mandatorũ tua voce prolatam, & manu tua conscriptam. Sabbatum eos seruare iussisti, nõ vt ansam cessandi eis dares, sed vt occasionẽ pietatis haberent, scilicet vt potentiam tuam agnoscerent, & mala vitarẽt, qua si sacris quibusdã cancellis eos astringẽs, doctrinæ causa in exultationẽ hebdomadis: propterea hebdomas vna est insignis, & hebdomades septem, H

& men-

A & mensis septimus,& annus septimus,cuius replicata cõuersio Iubilæum efficit anni quinquagesimi,in quo est dimissio, videlicet ne vlla occasione, homines ignorãtiam possint excusare. Huius causa in omni Sabbato iussit cessari,vt ne sermonẽ quidem iratum in die Sabbati de ore suo quisquam vellet emittere. Sabbatum enim est creationis requies,Mundi perfectio,legum inuestigatio,grata Dei laus pro ijs,quæ hominibus est largitus: ijs omnibus præstat dominicus dies, qui cum demonstret nobis ipsum mediatorem, moderatorem, legislatorem, resurrectionis auctorẽ, primogenitum omnis creaturæ, Deum verbum,& hominem,natum de Maria sine cõgressu viri,conuersatum sanctè,crucifixum pro nobis sub Pontio Pilato,& mortuũ ac suscitatum à mortuis meritò vt dominicus præcipitur,vt tibi Domine pro ijs omnibus gratiarum actio offeratur: ea est enim à te collata gratia,quæ sua magnitudine omnia beneficia obscurat. S. Ign. ad Magn. & Smyr.

B *Oratio continens mentionem prouidentiæ, & connumerationem diuersorum beneficiorum, Dei prouidentia, per Christum collatorum Sanctis.* Cap. XXXVII.

Qvi promissiones à Prophetis prædictas impleuisti, & misertus es Sion,& Hierusalem, eo quòd solium Dauid pueri tui in medio eius excitasti,propter natiuitatem Christi,qui de semine eius secundum carnem ex sola Virgine erat nasciturus: ipse quoque nunc Domine Deus accipe deprecationem labiorum populi tui,qui constat ex gẽtibus inuocantibus te in veritate, quemadmodum accepisti dona iustorũ in generationibus suis. Abel primũ sacrificiũ respexisti & recepisti: Noë cùm de arca esset egressus: Abraham postquàm exiuit de terra Chaldæorũ, Isaac in puteo iuramenti, Iacob in Bethel: Mosis in deserto, Aaron in medio viuorum & mortuorum, C Iesu Naue in Galgalis, Gedeonis in petra, & velleribus ante peccatum, Manoe & vxoris in campo, Sampsonis in Siti ante delictum: Iephtę in bello ante temerariam promissionem: Barac & Debboræ in Sisara: Samuelis in Massepha: Dauid in Area: Ornæ Iebusæi, & Solomonis in Gabaon, & Hierusalem: Heliæ in monte Carmelo: Helissæi in fonte sterili: Iosaphat in bello: Ezechiæ in morbo, & in Enancherim: Manassis in terra Chaldæorum, post delictum Iosiæ in Phassa: Esdræ in reditu: Danielis in lacu leonum: Ionæ in ventre Cetis: trium puerorum in fornace ignis: Annæ in tabernaculo ante arcem: Neemię in excitatione murorum: Zorobabelis, Mattathię & filiorum, in zelo tuo: Iabelis in benedictionibus. Quare nunc quoq; suscipe cum approbatione orationes populi tui, tibi per Christum oblatas in spiritu.

Oratio auxilij iustorum. Cap. XXXVIII.

D Gratias agimus tibi pro vniuersis Domine Omnipotens, quòd nõ abstulisti misericordias tuas, & miserationes tuas à nobis, sed in vnaquaq; generatione, & generatione, saluas, liberas, succurris, protegis, Succurristi enim in diebus Enos & Enoch: in diebus Mosis, & Iesu: in diebus iudicum: in diebus Samuelis, & Heliæ, & Prophetarum: in diebus Dauid & Regum: in diebus Esther, & Mardochæi: in diebus Iudith: in diebus Iudę Machabæi & fratrũ, & in diebus nostris succurristi nobis per tuũ Pontificem magnũ, Iesum Christũ filium tuũ. Nã & à gladio seruauit, & à fame eripuit alendo, & à morbo liberauit, & à lingua iniqua nos texit. ne omnibus tibi per Christũ gratias agimus, qui nobis vocẽ formatã ad cõfessionẽ dedisti, linguã cõpositam veluti plectrum & organũ accommodasti, gustatũ idoneũ, tactũ conuenientẽ, visum ad aspiciendum, auditũ ad apprehendendum voces: odoratũ ad percipiendos odores, manus ad opus, pedes ad ambulandum concessisti: hæcq; omnia ex paruula gutta in vtero informas, & post informationem, animam immortalem

largi-

largiris, producisque in lucem animal rationale hominem, quem legibus instituisti, E
iustificationibus ornasti, eique breuis temporis dissolutione inducta, resurrectionē promisisti. Quæ ergo vita sufficeret, aut quæ laudum excellentia satis esset, vt gratias tibi agere possemus? Sed hoc pro meritis præstare non valemus, præstare autem quantum possumus pie debemus. Eripuisti enim nos ab impietate eorum, qui plures deos colunt, & qui Christum occiderunt, ab hæresibus vindicasti, ab ignorantiæ errore reuocasti, Christum misisti ad homines, vt esset homo, qui erat vnigenitus Deus, Paracletum collocasti in nobis, Angelos præfecisti, diabolum dedecorasti, cùm non essemus, nos condidisti, conditos conseruas, vitam suppeditas, victum præbes, pœnitentiam promisisti, pro omnibus tibi gloria, & honor per Iesum Christum nunc & semper & in sæcula Amen. Hæc meditamini, fratres, & erit Dominus vobiscum in terra, & in regno patris ipsius, qui & eum misit, & nos per eum liberauit à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ, & promisit vitam credentibus per ipsum in cunctorum Deum. Quemadmodum viuere debeant qui sunt Christo ini- F
tiati, & cuiusmodi gratiarum actiones Deo per Christum offerre iam diximus. Aequum est autem vt etiam ijs, qui nondum initiati sunt, opem præstemus.

Quomodo oporteat Cathecumenos institui Cap. XXXIX.

QVI in sermone pietatis instituendus est, erudiatur ante baptismum cognitione Dei ingeniti, instruatur etiam notitia Iesu vnigeniti, & fide de Spiritu sancto: discat varium creaturarum ordinem, prouidentiæ seriem: diuersarum legū iudicia, erudiatur cur Mundus conditus sit, & quamobrem homo mundi ciuis sit cōstitutus: agnoscat naturam suam cuiusmodi sit: instruatur, quemadmodum Deus vitiosos puniuit aqua & igne, Sanctos honorauit in qualibet ætate, Seh, Enos, Enoch, G
Noë, Abrahā cum suis posteris, Melchisedech, Iob, Mosen, Iesum, & Caleb, & Phinees sacerdotem, & alios, qui in quauis ætate, sanctitate præstiterūt, quemadmodū sua prouidentia non auertit se Deus ab humano genere, sed id per diuersa tempora ab errore, & vanitate ad cognitionem veritatis reuocauit, transferens à seruitute, & impietate ad libertatem & pietatem, ab iniustitia ad iustitiam: à morte perpetua ad vitam æternam. Hæc atque huiusmodi discat in Catechesi, qui ad baptismū accedit. Adoret autem, qui manus imponit, ipsum Deum cunctorum Dominum, gratias agens pro plasmate ipsius, quòd misit filium suum vnigenitum Christum, vt hominē saluum faceret deletis iniquitatibus, & vt dimitteret impietates & delicta, & ab omni macula carnis ac spiritus eum expiaret: sanctificaret autem hominem secundum beneplacitum bonitatis suæ, & dirigeret voluntatem, & illuminaret oculos cordis eius ad intelligendum mirabilia ipsius, & manifestaret ei iudicia iustitiæ vt odio habeat omnem viam iniustitiæ, & ingrediatur viam veritatis, vt dignus fiat lauacro regenerationis in filiorum adoptionem in Christo, atque complantatus similitudini H
mortis Christi in spe gloriosæ communionis, mortuus reddatur peccato, viuat autem Deo secundum mentem, verbum & opus, & in libro viuentium cōnumeretur. Post hanc gratiarum actionem, instruat eum in ijs, quæ pertinent ad incarnationem Domini, ad passionem, resurrectionem, ascensionem.

Præceptio quomodo oporteat Catechumenū cum initiatur à Sacerdotibus, benedici, & quæ ab ijs docendus sit. Cap. XL.

DEINDE cùm se iam ad baptismū parat Catechumenus, discat illa, quæ dicuntur de abrenunciando Diabolo, & de aggregando se Christo. Oportet enim vt primùm discedat à contrarijs, deinde ingrediatur mysteria, deleta prius à corde omni improbitate, macula & sordibus, atque hoc

modo

A modo sancta percipiat: nam vt diligens agricola purgat prius agrũ succrescentibus spinis, deinde triticum serit, sic debetis vos prius expulsa omni impietate constituere pietatem, & ad baptismum accedere. Etenim Dominus noster ita nobis præcipit dicens, Docete prius omnes gentes. Et postea subiunxit, Et baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Profiteatur igitur ille qui baptizatur, cum abrenunciat, hoc modo.

Abrenunciatio contrarij, & congregatio ad Christum Dei Cap. XLI.

ABRENVNCIO Sathanæ & operibus eius, pompis, cultui, Angelis, & machinationibus eius, & omnibus quæ sub ipso sunt. Post abrenunciationem, aggregans se Christo dicat, Quoniã & aggregor Christo, & credo, & baptizor in vnum ingenitum meum verum Deum
B omnipotentem, patrem Christi, creatorem & opificem omnium, ex quo omnia: & in Dominum Iesum vnigenitum filium eius primogenitum omnis creaturæ, genitum beneplacito Patris ante sæcula, per quem omnia facta sunt, quæ sunt in cœlis & in terra, visibilia, qui in nouissimis diebus descendit de cœlis, & carnem assumpsit, & ex sancta Virgine Maria natus est, & conuersatus sanctè secundum leges Dei, & Patris ipsius. Crucifixus sub Pontio Pilato, mortuus pro nobis: resurrexit à mortuis tertia die postquàm passus est. Ascendit in cœlos, sedet ad dextram patris, iterum venturus est in consummatione sæculi, cum gloria, iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Baptizor, & in Spiritum Sanctũ, hoc est Paracletum, qui operatus est in omnibus sanctis, qui fuerunt à seculo: postea missus est Apostolis a patre secundum promissionem Saluatoris nostri, & Domini Iesu Christi: & post Apostolos omnibus credentibus in sancta catholica Ecclesia. Carnis resurrectionem, peccatorum remissionem, regnum cœlorum, vitam venturi sæculi. Post hanc promissionem deinceps venit ad olei vnctionem.

Chrismatis mystici olei benedictio. Cap. XLII

BENEDICITVR hoc oleum a Sacerdote in remissionem peccatorum & præparationem baptismi. Inuocat enim hoc modo ingenitũ Deũ patrem Christi, Regem omnis sensitiuæ & intellectualis creaturæ, vt sanctificet oleum in nomine Domini Iesu, & det gratiam spiritualem, & remissionem peccatorum, & præparationẽ confessionis baptismi, vt qui vngitur liberatus omni impietate, dignus fiat initiatione secundum mandatum Vnigeniti.

Mysticæ aquæ benedictio. Cap. XLIII.

DEINDE venit ad aquam, benedicit & glorificat sacerdos Dominũ Deum Omnipotentem, patrem vnigeniti Dei, gratias agens, quòd misit ad suscipiendum carnem, filium suum propter nos, vt nos saluos faceret: quoniam subijt incarnationẽ, vt in omnibus obediẽs fieret, & annunciaret regnum Cælorum, remissionem peccatorũ, & mortuorum resurrectionem. Post hęc adorat ipsum vnigenitũ Deum, post ipsum, & propter ipsum, gratias agens ei, eo quòd pertulit pro omnibus mortem crucis, cuius figuram tradidit baptismũ regenerationis: glorificat quòd in nomine Christi Deus cunctorum Dominus in Spiritu sancto nõ despexit genus humanũ, sed variè ei prouidit: ipsi Adæ in paradiso cùm ei primũ pro delitijs domicilũ paradisi tradidit, deinde cùm suæ prouidentiæ ratione mandatum dedisset, cumque in pec-

in peccatum lapſum iuſtitia ſpoliaſſet, bonitate vtens, non abiecit illum omnino, ſed E ſuos poſteros pro temporum ſucceſsione varijs rationibus inſtituit, propter quem in extremo ſęculi miſit filiũ ſuum, vt propter homines homo fieret, & omnes humanas ægritudines ſuſciperet, excepto peccato. Ipſum igitur nunc quoque inuocet ſacerdos ad baptiſmũ, & dicat, Deſcende de Cœlo & ſanctifica hanc aquam, da ei gratiam & virtutẽ, vt qui baptizatur ſecundũ mandatum Chriſti tui, cum eo crucifigatur, & commoriatur, & conſepeliatur, & correſurgat in adoptionem filiorum Dei, quæ eſt in ipſo, vt mortuus quidem ſit peccato, viuat autem iuſtitia. Et poſt hoc baptizatum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vngat vnguento dicens.

Benedictio vnguenti myſtici. XLIIII.

OMINE Deus, qui es ingenitus, ſummus cunctorum Dominus, qui odorem cognitionis Euangelij in omnibus gentibus ſuauem fecisti, da nunc etiam hoc vnguentum operari virtutem in baptizato, F vt firma & ſancta in eo maneat fragrãtia odoris Chriſti tui, & cõmortuus ipſe reſurgat, & viuat vnà cum chriſto. Hæc atque huiuſmodi dicat: vniuſcuiuſq; enim manus impoſitionis, virtus hæc eſt, Nã niſi in quolibet horũ à pio ſacerdote aliqua huiuſmodi inuocatio fiat, in aquam ſolam deſcendit qui baptizatur more Iudæorum, ac tantùm abijcit ſordes corporis, non animæ. Deinde aſtans dicat orationem, quam nos docuit Dominus. Surgentẽ autẽ ſtare oportet neceſſariò & orare, quoniam qui ſuſcitatus eſt, rectus manet: ideo cùm is commortuus ſit & excitatus vnà cum Chriſto, aſtare debet. Oret autem verſus Orientem: nam id ſcriptum eſt in ſecundo Paralipomenon. Cùm enim templũ à Rege Solomone perfectum eſſet, in ipſa dedicatione Sacerdotes, & Leuitæ, & Cantores cum cymbalis & pſalterijs conſtiterunt, ad Orientem conuerſi laudantes, & G confitentes, ac dicentes, Laudate Dominum, quoniam bonus, quoniam in ſęculum miſericordia eius.

Oratio eorum, qui dudum ſunt initiati Cap. XLV.

RATE in hunc modum, poſt primam orationem, Deus Omnipotens, Pater Chriſti tui, vnigeniti filij tui, da mihi corpus purum, cor mundum, mentem vigilantem, ſcientiam infallibilem, Spiritus ſancti aduentum in adoptionem, & certitudinem veritatis Chriſti tui, per quem tibi gloria in ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum. Amen.

Qui miſsi ordinati ſint ab Apoſtolis. Cap. XLVI.

AEC de Catechumenis præcipienda duximus. De ordinatis autem à H nobis Epiſcopis in vita noſtra, ſignificamus vobis quòd ij ſunt. Hieroſolymis ordinatus eſt Iacobus frater Domini, quo mortuo ſecundus Simeon Cleopæ: poſt eum tertius Iudas Iacobi: Cæſareæ Paleſtinæ primus ordinatus eſt Zachęus olim publicanus: poſt eũ Cornelius: tertius Theophilus: Antiocheæ Euodius à me Petro: Ignatius à Paulo: Alexandreæ Annianus primus à Marco Euangeliſta eſt ordinatus: ſecundus Abilius à Luca ita Euangeliſta: Romanæ Eccleſiæ Linus, Claudiæ primus à Paulo: Clemens poſt eius mortẽ à me Petro, ſecundus ordinatur. Epheſi Timotheus à Paulo, Ioannes à me Ioanne, Smyrnæ Ariſto primus: poſt eum Stratæas Loidis: & tertius Ariſto: Pergami Caius, Philadelpheę Demetrius à me: à Paulo Lucius Cenchreis: Titus in Creta: Dionyſius Athenis: Tripolis Phœnicũ Marathones: Laodiceę in Phrigia Archippus: coloſſenſiũ Philęmo: Berœę, quę eſt in Macedonia: Oneſimus Philemonis:

A nis: Crescens in Ecclesijs, quæ sunt in Gallia: Aquila, & Niceta in Paræcijs, quæ sunt circa Abiam: Crispus in Aeginensi Ecclesia. Ij sunt, quibus nos Paræcias in Domino commisimus. Quorum doctrinæ memores ex omni parte obtemperate nostris sermonibus, eritque Dominus vobiscum nunc, & in infinita tempora, quemadmodum ipse dixit nobis. cùm ad suum Deum ac Patrem se reciperet, Ecce enim, inquit, ego ,, vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi Amen. ,,

Oratio Matutina. Cap. XLVII.

GLORIA in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: laudamus te, celebramus te, benedicimus te, glorificamus te, adoramus per magnum Pontificem te verum Deum ingenitum, v-
B num, inaccessibilem, solum propter magnam gloriam tuam, Domine Rex cœlestis, Deus Pater Omnipotens, Domine Deus Pater Christi agni immaculati, qui tollit peccata Mundi, suscipe deprecationē nostram: qui sedes super Cherubin. Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus Iesus Christus Dei omnis creatæ naturæ, Regis nostri, per quem tibi gloria, honor, & cultus.

Vespertina Oratio. Cap. XLVIII

LAVDATE pueri Dominum, Laudate nomen Domini: Laudamus te, celebramus te, benedicimus te, propter magnam gloriam tuam, Domini Rex Christi, agni immaculati, qui tollit peccata Mundi. Te decet laus, te decet hymnus, te decet gloria Deum, & Patrem per filium in Spiritu san-
C cto, in sæcula sæculorum. Amen.

Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

Oratio in Prandio.

BENEDICTVS es Domine, qui pascis me à iuuentute mea: qui das escam omni carni, reple gaudio, & lætitia corda nostra, vt omnem sufficientiam habentes, abundemus in omni opere bono in Christo Iesu Domino nostro, per quem tibi gloria, honor & fortitudo in sæcula, Amen.

D

CONSTITVTIONVM SANCTORVM APOSTOLORVM B. CLEMENTE ROMANO AVCTORE,

LIBER OCTAVVS.

De Charismatibus. Cap. I.

VM Deus & Saluator noster Iesus Christus nobis magnū
tradiderit pietatis sacramentum, inuitaueritque Iudæos ac
Græcos ad agnitionē vnius & solius veri Dei, quemadmodū F
Ioan.17. ipse quodā in loco gratias agēs de salute credētiū, affirmat,
" Manifestaui, inquiens, nomē tuum hominibus, opus quod
dedisti mihi, consummaui. Et de nobis Patri dicit, Pater san-
ćte, & si Mundus te non nouit, sed tamen ego te noui, & ij
te norunt. Meritò nobis simul omnibus veluti perfectis
de Charismatibus, quæ ab ipso per spiritum dantur, dicit, Signa eos, qui crediderint,
Mar. vlt. hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpen-
" tes tollent, si quid mortiferum bibent, non eis nocebit, super ægrotos manus impo-
" nent, & bene habebunt. Quæ Charismata primùm nobis Apostolis concessa
sunt, cùm Euangelium omni creaturæ prædicaturi essemus, deinde ijs, qui per nos
crediderunt, sunt collata necessariò, non ad eorum, qui illa exercent vtilitatem, sed
ad infidelium persuasionem, vt quos oratio flectere non potuit, commoueat prodi-
giorum potentia. Signa enim non nobis fidelibus dantur, sed ijs, qui de Iudæorū & G
Græcorum gente infideles sunt. Nulla enim nobis vtilitas accedit, cùm Dæmones
expelluntur, sed ijs, qui ope Domini purgantur, quemadmodum quodam in loco
" ipse Dominus erudiēs nos ostendit dicēs, Nolite gaudere quòd Spiritus vobis obe-
Luc.10. diunt, sed gaudete quòd nomina vestra scripta sunt in Cœlo. Quoniam illud eius
" virtute fit, hoc nostra beneuolentia & studio, scilicet accedente ipsius auxilio. Non
est ergo necessarium vt omnes fideles Dæmonia eijciant, vel mortuos excitent, vel
linguis loquantur, sed is tantùm cui Charisma propter aliquam vtilitatem conces-
sum est, videlicet ad salutem infidelium, cùm sæpenumerò conuincantur nō sermo-
num demonstratione, sed prodigiorum effectione, cùm salute digni fuerint. Nam
" nec impij omnes miraculis ducūtur: cuius rei testis est ipse Deus cum dicit, Si in alijs
Isai.28. linguis loquar populo huic, & in alijs labijs, non credent. Neque enim Ægyptij
" crediderunt Deo, cùm Moses tanta signa atque prodigia effecisset, neque Iudæorū
1.Cor.14. multitudo, quasi alteri Mosi, Christo credidit, cùm omnem illorum morbum, om- H
nemque infirmitatem curauerit. Nam illos non commouit virga in serpentem con-
uersa, nec manus dealbata, nec Nilus sanguine perfusus: hos verò non flexerunt cæ-
ci videntes, nec claudi ambulantes, nec mortui in vitam reuocati: atque illi quidem
aduersabātur Ioannes & Mambres, huic Anna & Caiphas. Ita non omnes commo-
uent prodigia, sed solos bona mente præditos, quorum gratia Deus tanquam sapiēs
dispensator virtutes fieri statuit, non hominum viribus, sed sua voluntate: quæ ideò
dicimus, ne qui huiusmodi charismata obtinuerunt, extollātur in eos, qui ea nō ac-
ceperunt. Charismata dicimus, quæ in signis consistunt, quoniam cæteroqui nullus
est qui per Christū in Deum crediderit, quin spirituale Charisma acceperit: nam li-
berati multorū Deorum impietate, & credere in Deū Patrem per Christū, Dei Cha-
risma censendū est. Item abiecto Iudaico velo, credere Dei voluntate eū, qui est ante
sæcula vnigenitus, in extremo tempore ex Virgine sine viri concubitu natū, conuer-
satumq; vt hominē sine peccato, omnēq; legis iustitiā implesse, ac Dei permissiōe cru
cem

A cem ſubijſſe contépto dedecore,cùm eſſet Dei verbũ: eundéq; mortuũ & ſepultũ,ac
tertia die ſuſcitatũ, poſtq; reſurrectioné per quadraginta dies cum Apoſtolis fuiſſe,
perfectaq; ómni diſpenſatione,in conſpectu ipſorũ, ad Deum ac Patrẽ ſuũ,à quo
miſſus fuerat,ſublatũ.Hæc qui credit,nõ ſimpliciter nec temerè,ſed iudicio & ſen-
tentię firmitate Chariſma à Deo obtinet.Eodẽ modo,qui omni hęreſi eſt liberatus.
Quare nemo ex ijs,qui ſigna & prodigia faciunt,iudicet quenquã ex fidelibus, qui
faciẽdi illa poteſtatẽ nõ eſt adeptus.Varia enim ſunt Dei dona,quæ ab ipſo per Chri-
ſtum tribuuntur:ac tu quidẽ accepiſti hoc,ille aliud,videlicet ſermonẽ ſapientię, vel
ſciẽtiæ vel facultatẽ ſpirituũ ſeparandorũ,vel prædictionẽ rerũ futurarũ,vel ſermo-
nẽm ad docendũ idoneũ,vel patientiã,vel moderatã cõtinentiã. Etenim Moſes ho-
mo Dei,cùm in Aegypto miracula ederet,non elatus eſt ſupra gẽtiles ſuos,nec cùm
Deus vocaretur,cũ proprio Propheta Aaron ſe iactabat.Et Ieſus Naue qui poſt Mo
ſen populo præfuit,& ſi in bello contra Iebuſæos eius voluntate ſol ad Gabæon,lu-
B na ad vallẽ Aelon conſtitit,cùm dies ad victoriã non ſufficeret: tamen non inſulta-
uit aduerſus Phinees,neq; Chaleb.Nec Samuel,qui tot admirabilia egerat,deſpexit
Deo charũ Dauid,quanquã vterq; Propheta erat,& vnus Pontifex, alter verò Rex,
Cumq; in Iſraële ſeptẽ millia virorũ eſſent,qui non incuruarent genu ante Baal,ta-
men ſolus Helias,& eius diſcipulus Heliſſæus reperti ſunt,qui miracula facerent:ſed
neq; Helias œconomũ ſuũ eluſit,qui cùm Deum timeret,tamẽ ſigna nõ edebat:ne-
que Heliſſæus ſuum diſcipulũ,hoſtem expaueſcentem cotẽpſit:neq; ſapiens Daniel
cùm ab ore leonum iterũ eſſet ereptus:nec tres pueri cùm camino ignis eſſent libe-
rati reliquos generis ſui homines deſpexerunt.Sciebant enim ſe nõ proprijs viribus,
periculis liberatos,ſed Dei ope,miracula edidiſſe,& diſcrimina ſuperaſſe.Quare ne-
mo ſe efferat ſupra fratrem,quamuis Propheta fuerit,& miraculorum effector: nam
ſi cui ſemel conceſſum eſt,vt non ampliùs numeretur inter infideles,ſuperflua eſt ei
reliqua omnis miraculorũ facultas: nã vt quis pius ſit,ab amore proficiſcitur, vt mi-
C racula efficiat,ab auctoris poteſtate,quorum primum nos ipſos reſpicit,alterũ ope-
rantem Deum,ob eas cauſas,quas antea diximus. Quare nec Rex contemnat Du-
ces ſuos,nec Princeps eos,qui eius imperio parẽt.Nam ſi nulli ſint qui pareãt, Prin-
cipes ſunt ſuperflui:& ſi nulli ſint Duces,non poterit regnum conſiſtere. Sed nec
Epiſcopus ſe extollat aduerſus Diaconũ vel Presbyterum: neq; Presbyter aduerſus
plebem:mutua enim coniunctione copulata eſt huius ſocietatis communio. Epi-
ſcopi enim & Presbyteri,quorundam ſunt ſacerdotes,& laici,quorundam ſunt lai-
ci.Atque eſſe quidem Chriſtianum,in noſtra ſitum eſt poteſtate : eſſe Apoſtolum,
vel Epiſcopum,vel aliud quidpiam:non eſt in noſtra ſitum poteſtate,ſed in poteſta-
te Dei,qui largitur Chariſmata.Atq; hæc quidẽ hactenus dicta ſint propter eos, qui
chariſmata vel dignitates acceperunt.Addimus autem illud ad ſermonem, qui Pro-
phetæ munere vtũtur,non eſſe omnes ſanctos,nec qui Dęmones eijciunt, præditos
eſſe omnes pietate.Etenim Balaam filius Beor vates,cùm eſſet impius, futura præ-
D dixit:item Caiphas,qui falſi nominis Pontifex erat. Multa etenim Diabolus vnà cũ
ſuis Dæmonibus prædicit,nec tamen ideò vlla eſt illis pietatis ſcintilla:inſcitia enim
ſunt oppreſſi propter voluntariam prauitatem.Perſpicuum eſt igitur impios,quam-
uis Prophetarum officio fungantur,non deponere ob prophetiam,ſuam impietatẽ,
nec eos,qui Dæmones expellunt,ſanctitatem acquirere,eo quòd illi cedunt. Fal-
lunt enim ſe mutuò(vt ij qui ludos riſus cauſa exercent)atque eos,qui ipſis mentem
adhibent,ad interitũ perducunt.Neque verò Rex impius, pro Rege habendus eſt,
ſed Tyrannus: neq;Epiſcopus imperitia aut nequitia cumulatus,eſt Epiſcopus, ſed *Ier.27. 28.*
falſo nomine gaudet,vt qui non à Deo,ſed ab hominibus cõſtitutus ſit,vt Ananias, *Achias eſt*
&Samæas in Hieruſalem,& Sedecias,& Achias, qui Babylone falſi Prophetæ fue- *Achab in*
runt, ſed etiã, Balaam vates pœnas dedit cùm Iſraëlem in Beelphegor peſſundede- *Ieremia.*
rit,Et Caiphas poſtea ſibi mortem conſciuit,& filij Sceuæ cùm conarentur Dæmo- *Actor.21.*
nes eijcere,ab ijs vulnerati,turpiter ſe in fugam dederunt.Reges quoq; Iſraëlis & Iu- *Nu.24.25.*

dæ secuti impietatem, varia supplicia pertulerunt. Perspicuum est igitur falso nomine præditos Episcopos atque Presbyteros, diuinam vltionem non declinaturos. Dicetur enim ipsis, Et nunc vos sacerdotes, qui vile facitis nomen meum, tradam vos in occisionem, vt Sedeciam, & Achiam, quos in sartaginem misit Rex Babylonis, vt inquit Ieremias Propheta. Hæc verò dicimus non vt veras prophetias damnemus (scimus enim eas afflatu diuino inter sanctos agitari) sed vt gloriosorum audaciam comprimamus: illudq; præterea addimus, Deum talibus hominibus gratiam auferre. Superbis enim Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Silas & Agabus cùm nostro tempore Prophetæ essent, non comparabant se cum Apostolis, neq; fines suos transibant, quanquàm Deo charissimi erant. Prophetarũt quoq; olim Maria Mosis & Aaronis soror & postea Debbora, & post has Olda & Iudith, vna Iosiæ, altera Darij tempore. Mater etiam Domini prophetauit, & Elisabeth eius cognata, & Anna: nostro quoq; tempore Philippi filiæ eodem sunt functæ munere, sed hæ aduersus viros suos superbia inflatæ non sunt, sed intra proprios terminos constiterunt. Quare si inter nos quoq; reperitur vir vel mulier, cui huiusmodi gratia concessa sit, humiles spiritus habeat, vt in eo sit grata voluntas Dei: Ad quem enim, inquit, respiciam, nisi ad humilem & quietum, & pauentem sermones meos.

Malach. 1 — Ierem. 29. — Esaia 66 — E — F

De Ordinationibus. *Cap. II.*

IN principio orationis exposuimus quæ ad charismata pertinebãt, quæ quidem Deus propria voluntate concessit hominibus, & quẽadmodum morem eorũ refutauerit, qui vel falsa dixerunt, vel alieno spiritu ad prædicandum sunt excitati, & quòd improbis hominibus sæpe Deus prophetiam & miraculorum facultatem tribuit: nũc autem ad præcipuum Ecclesiasticæ descriptionis caput oratio properat, vt cùm vos, qui de Christi sententia per nos Episcopi constituti estis, hanc à nobis dispositionem didiceritis, omnia secundum tradita nobis mandata perficere possitis, scientes quòd qui nos audit, Christum audit, & qui Christum audit, is Deũ & Patrem ipsius audit, cui gloria in sæcula Amen. Simul igitur congregati nos duodecim Domini Apostoli, has nostras diuinas præcepimus institutiones de omni Ecclesiastica forma, præsentibus vnà nobiscum electionis vase Paulo coapostolo nostro, Iacobo episcopo, atque reliquis Presbyteris, & septem Diaconis. Primus igitur ego Petrus dico, Episcopum ordinari debere (vt suprà simul omnes constituimus) ex omni parte reprehensione carentem, ab omni populo delectum, quo nominato & approbato, conueniens populus cum collegio Presbyterorum, & Episcopis, qui adsunt, in die dominico, præcipuus ex omnibus interroget Presbyteros, & plebẽ, an is sit, quem petunt in Rectorem: quibus annuentibus, iterum interroget, num omnes testificentur eum dignum esse hac magna & illustri gubernatione: deinde an pietatem erga Deum coluerit, erga homines iusta seruauerit, domum suam rectè administrauerit: sine reprehensione vitam instituerit. Atque omnibus simul ex veritate non ex coniectura testificantibus talem eum esse, veluti coram iudice Deo & Christo, præsente nimirum etiam Spiritu sancto, atque omnibus sanctis, & administratorijs spiritibus, tertiò iterum interrogentur, an vere dignus sit sacerdotio, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Iisque tertiò assentientibus, illum dignum esse, ab omnibus assensus petatur, quem prompto animo præstantes audiantur, silentioque imperato, vnus ex primis Episcopis cum duobus alijs stant prope altare, reliquis Episcopis & Presbyteris secretò orantibus, Diaconis diuina Euangelia super caput eius, qui ordinatur, aperta tenentibus, dicat conuersus ad Deum.

G — H

Inuocatio ordinationis Episcoporum. *Cap. III.*

DOMINE

A DOMINE Deus Omnipotens, qui solus es ingenitus, & à nullo dominaris, qui semper es, & existis ante sæcula: qui nullo indiges, & superas omnem causam atq; originem: qui solus es verax, solus sapiẽs, solus altissimus: qui natura es inuisibilis: qui omnia nosti antequàm fiãt: qui abscondita scrutaris: qui es inaccessibilis, & nullius imperio subditus: Deus & pater vnigeniti filij tui Dei & Saluatoris nostri, cunctorum opifex per ipsum, prouisor, gubernator, pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis: qui in altis habitas, & humilia respicis. Tu es qui dedisti leges Ecclesiæ per corporeã præsentiã Christi tui sub testimonio Paracleti, per tuos Apostolos, qui & ipsi gratia tua astitimus Episcopi: qui à principio ad gubernationẽ populi tui sacerdotes designasti, Abel imprimis, Seth, Enos, Enoch, Noë, Melchisedech, Iob: qui instituisti Abraham &, reliquos Patriarchas cum fidelibus seruis tuis Mose, Aarone, Eleazaro, Phinees: qui ex ipsis principes & sacerdotes in arca testimonij constituisti: qui Samuelem in sacerdotem & Prophetam elegisti, qui sanctuarium tuum sine ministerio non reliquisti: qui in ijs, quos elegisti, glorificari voluisti, ijdem quoque nunc intercessione Christi tui infunde virtutem Spiritus principalis, qui ministrat dilecto filio tuo Iesu Christo, quem voluntate tua donauit sanctis Apostolis tuis. Da in nomine tuo scrutator cordium Deus huic seruo tuo, quem elegisti Episcopum, pascere sanctum gregem tuum, & fungi Pontificatu tibi, sine reprehensione ministrantem die & nocte, & placantem faciem tuam, congregare numerum eorum, qui saluantur, & offerre tibi dona Ecclesiæ tuæ sanctæ. Da ei Domine Omnipotens per Christum tuum participationem sancti Spiritus, vt habeat potestatem dimittendi peccata secundum mandatum tuum: dandi sortes secundum præceptum tuum, soluendi omne vinculum, secundum potestatem, quam dedisti Apostolis, vt placeat tibi in mansuetudine & mundo corde, firmiter ac laudabiliter, offerendo tibi mundam & incruentam hostiam, quam per Christum instituisti mysterium noui Testamenti, in odorem suauitatis, per sanctum filium tuũ Iesum Christum, Deum & Saluatorem nostrum, per quem tibi gloria, honor & adoratio in sancto Spiritu nunc & semper, & in sæcula sæculorum Amen.

B (margin, beside "nij constituisti") · C (margin, beside "sterium noui Testamenti")

Sermo de Cathecumenis. *Cap. IIII.*

POSTQVAM hæc erit precatus, reliqui Sacerdotes dicant Amen, & cum eis vniuersus populus: & post orationẽ vnus ex Episcopis tradat Eucharistiam in manus ordinati, & ipso mane collocetur à reliquis Episcopis in suo throno, omnibus eum osculantibus osculo in Domino. Post verò lectionem legis & Prophetarum, Epistolarum nostrarum, actuum, atq; Euangelij, ordinatus salutet Ecclesiam ijs verbis, Gratia Domini Dei nostri Iesu Christi, & charitas Dei Patris, & communicatio Spiritus sancti, sit cum omnibus vobis Amen. Et omnes respondeant, Et cum spiritu tuo: post hæc verba alloquatur populum sermonibus exhortatorijs.

D (margin, beside "municatio Spiritus sancti")

Sermo Diaconi pro Catechumenis. *Cap. V.*

QVIBVS absolutis, Dico ego Andreas frater Petri, omnibus consurgentibus, Diaconus ascendens altum aliquem locum pronunciet, NE QVIS AVDITORVM, NE QVIS INFIDELIVM. Silentioq; facto dicat, CATECHVMENI ORATE. Et omnes fideles orent attento animo dicentes, Domine miserere. Diaconus pro ipsis oret dicens, Pro Catechumenis omnes Deum oremus, vt bonus & benignus Dominus clementer exaudiat obsecrationes & preces ipsorum, & recipiens eorum supplicationes, tribuat eis auxilium, & concedat petitiones cordis ip-

ſorum ad vtilitatem, reuelet eis Euangelium Chriſti ſui, illuminet eos, & inſtituat E
diſciplina cognitionis Dei, doceat ipſos mandata, & iudicia ſua, inſerat in animam eorum caſtum & ſalutarem timorem ſuum, aperiat aures ipſorũ vt meditentur in lege ſua die ac nocte, confirmet eos in pietate, vniat, & connumeret in ſancto ouili ſuo, dignos faciens lauacro regenerationis veſte immortalitatis, vera vita, liberet eos ab omni impietate, & ne det locum inimico aduerſus eos, mundet eos ab omni inquinatione carnis, & ſpiritus inhabitet in eis, & inambulet per Chriſtũ ſuum, benedicat introitus & exitus eorum, & dirigat vias eorũ in bonum. Etiam pro eis intentè oremus, vt remiſsionem delictorum conſecuti per baptiſmum, ſanctis myſterijs digni fiant in manſione ſanctorum Erigite vos Catechumeni, & petite pacem Dei per Chriſtũ ſuum, diem pacificũ & ſine peccato: itémque omne tempus vitæ veſtræ Chriſtianos præſides veſtros, propitiũ & benignũ Deum delictorum remiſsionem ipſi ſoli ingenito Deo per Chriſtum ſuum volmet commendate: Inclinamini, & benedictionẽ accipite. In ijs ſingulis, quæ loquitur Diaconus, populus, vt prædiximus F
dicat, Domine miſerere: & in primis pueruli. Inclinantibus autem ipſis capita, benedicat ijs ordinatus Epiſcopus benedictione huiuſmodi.

Benedictio Epiſcopi ſuper Catechumenos. Cap. VI.

EVS Omnipotens, ingenite inacceſsibilis qui es ſolus verus Deus, Deus & pater Chriſti vnigeniti filij tui, Deus Paracleti & cunctorum dominus, qui per Chriſtum dicipulos conſtituiſti doctores ad docendum pietatem, ipſe nunc reſpice ſuper Catechumenos Euangelij Chriſti tui & da eis cor nouum, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus eorum, ad cognoſcendam & faciendam voluntatem tuá in corde pleno, & volenti animo, dignos fac eos ſancto baptiſmo, & aggrega eos Eccleſiæ tuæ ſanctæ, & participes fac ſanctorum myſteriorum per Ieſum G
Chriſtum qui eſt ſpes noſtra, quique pro nobis mortuus eſt, per quem tibi gloria & adoratio in Spiritu ſancto in ſæcula Amen.

Sermo Diaconi pro Energumenis. Cap. VII.

OST hæc Diaconus dicat, Ite Catechumeni in pace. Qui poſtquã ij exiuerunt, dicat. Orate Energumeni, hoc eſt vexati ab immundis ſpiritibus. Intentè omnes pro ipſis orate, vt benignus Deus per Chriſtum increpet immundos & nequam ſpiritus, & eripiat ſeruos ſuos ab imperio inimici. Qui increpauit legionem dæmonũ & principem malorũ diabolum: ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua á vexatione ipſius, & purget ea, quæ ingenti ſapientia cõ- H
didit. Etiam intentè oremus. Salua & excita illos Deus in virtute tua: Inclinate vos Energumeni, vt benedictionẽ accipiatis Et Epiſcopus oret dicens.

Oratio pro Energumenis. Cap. VIII.

VI fortem armatum ligaſti, & omnia vaſa eius diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones & ſuper omnem virtutem inimici: qui homicidam ſerpentem ligatum tradi-
Luca 10. diſti nobis, tanquàm paſſerem puerulis, quem cũcta pauent & horrentá facie virtutis tuæ: qui eum deieciſti ſicut fulgurà cœlo in ter-
Iob 8. ram, non lapſu locali ſed ab honore in ignominiã, ob voluntariam nequitiã: cuius aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liqueſaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant,

A lebrant,& adorant Angeli: qui aſpicit ſuper terram,& facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant: qui minatur Mari & ſiccat illud,& omnia flumina deſerta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat ſuper Mare,ſicut ſuper pauimentum. Vnigenite Deus magni patris filij increpa ſpiritus nequam,& libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus vexatione: quoniam tibi gloria,honor & adoratio, & per te tuo patri in ſancto Spiritu in ſæcula Amen. *Pſal.* 10. *Nahum.* 1. *Iob* 9.

Sermo Diaconi pro illuminandis. *Cap. IX.*

IACONVS dicat, Ite Energumeni,& poſtea dicat, Orate qui illuminamini. Intentè omnes fideles pro ipſis oremus, vt Dominus dignos illos reddat vt in Chriſti mortem initiati reſurgant vnà cum illo,& conſortes faciat eos regni ipſius,&participes myſteriorũ eius; B vniat & conſcribat in numero eorum,qui ſalui fiunt in ſancta eius Eccleſia. Salua & ſuſcita illos in tua gratia. Cõſignati Deo per Chriſtum eius,inclinantes ſe,benedicantur ab Epiſcopo hac benedictione.

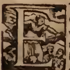
Oratio tertia ſuper illuminandos. *Cap. X.*

VI per ſanctos Prophetas prædixiſti ijs, qui initiantur, lauamini,mundi eſtote. Et per Chriſtum inſtituiſti ſpiritualem regenerationem, idem nũc reſpice ſuper eos, qui baptizantur & benedic,& ſanctifica eos,& præpara dignos fieri tuo dono ſpiritali, & vera adoptione filiorum ad conſequendum ſpiritalia tua myſteria in numero eorum,qui ſaluantur per Chriſtum Saluatorem noſtrum,per quem tibi gloria,honor,& adoratio in Sancto Spiritu in ſæcula Amen.

C

Sermo Diaconi pro pœnitentibus. *Cap. XI.*

T dicat Diaconus, Diſcedite illuminandi, & poſt hoc pronuntiet, Orate pœnitentes intentè oẽs. Pro pœnitẽtibus fratribus rogemus, vt miſericors Deus oſtendat illis viam pœnitentiæ: recipiat reſipiſcẽtiam & confeſsionem ipſorum, & conterat citò Satanam ſub pedibus eorum,& redimat eos à laqueis diaboli, & à fraude dæmonum, & eripiat eos ab omni verbo nephario, ab omni opere illicito, & amore prauo: & condonet eis peccata voluntaria,& inuoluntaria, & deleat chirographum ipſorum,& conſcribat eos in libro vitæ,eos ab omni piaculo carnis & ſpiritus,& vniat eos,reducens ad ſanctũ ſuum ouile,quoniam ipſe cognoſcit figmentũ noſtrum: quoniã quis gloriabitur ſe caſtum habere cor? vel quis confidet ſe mundũ D eſſe à peccato? Omnes enim ſumus pœnæ obnoxij. Etiã pro ipſis intentius oremus, quoniam gaudium fit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, vt declinantes omnem actionem malam,amplectantur omnia opera bona,vt benignus Deus citò eorũ obſecrationibus placatus,reſtituat eis lætitiam ſalutarẽ, & ſpiritu principali confirmet eos, ne ampliùs prohibeantur communionem habere ſanctorum ſacrorum ipſius,& participes fieri diuinorum myſteriorum,vt digni reperti adoptionis filiorum,vitam æternam conſequantur. Etiam omnes intentè pro eis dicamus, Domine miſerere.

Impoſitio mánuum pro pœnitentibus. *Cap. XII.*

SALVA eos Deus, & ſuſcita miſericordia tua. Suſcitati Deo per Chriſtum inclinate vos,& benedicimini.

Episcopus ita oret.

MNIPOTENS æternæ Deus, cunctorũ Domine, creator & gubernator vniuersi, qui hominẽ in Mundi ornatũ posuisti per Christũ, & dedisti ei legẽ naturalem & scriptam, vt viuendi normã haberet, vti rationis compos: & si in aliquo peccaret, fundamentum pœnitentiæ tradidisti ei bonitatem tuam: respice super inclinantes tibi colla animæ & corporis, quoniam tu non vis mortem peccatoris,
1.Tim.2. sed pœnitentiam, vt reuertatur à via sua mala, & viuat: qui Niniuitarum pœnitentiam admisisti, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui filium, qui suas facultates luxuriosè consumpserat, paterno affectu recepisti per pœnitentiam: recipe nunc quoque supplicantium tibi pœnitentiam, quoniam non est qui non peccet in te. Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? quoniam apud te est redemptio, & reduc eos in sanctam tuam Ecclesiam, F restituta illis priori dignitate & honore per Christum Deum & Saluatorem nostrũ, per quem tibi gloria & adoratio in sancto Spiritu in secula Amen. Et Diaconus dicat, Discedite pœnitentes. Et addat, Nullus ex prohibitis accedat. Fideles flectamus genua, rogemus Deum per Christum eius, omnes intentè Deum per Christum inuocemus.

Alocutio Diaconi pro fidelibus. *Cap.* XIII.

RO pace, & pro tranquillitate Mundi & sanctarum ecclesiarum oremus, vt cunctorum Deus suam æternam & firmam pacem nobis concedat, vt in stabilitate virtutis secundum pietatem perseuerantes nos custodiat. Pro sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia diffusa à finibus vsque in fines, oremus, vt Dominus immobilem & tranquillam eam custodiat, atque conseruet vsque ad consummationem seculi, fundatam supra firmam petram. Et pro sancta paræcia huius loci oremus, vt concedat nobis cunctorum Dominus cœlestem eius spem perfectè persequi, & ei debitam orationis seruitutem sine intermissione impendere. Pro omni Episcopatu, qui est sub Cœlo rectè tractantium verbũ veritatis orate. Pro Episcopo nostro Iacobo, & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Clemente & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Euodio & paræcijs ipsius orate, vt misericordiam Deus concedat suis Ecclesijs, eos esse saluos, honorabiles, longæui temporis, venerabilemque ipsorum senectutem faciat in pietate & iustitia. Et pro Presbyteris nostris orate, vt Dominus eripiat eos ab omni re incommoda & mala, saluum & honorabile presbyterium eis præbeat. Pro omni in Christo Diaconatu & ministratu orate, vt Dominus inculpabilem Diaconiam eis præbeat. Pro Lectoribus, Cantoribus, Virginibus, Viduis, Orphanis orate: pro matrimonio copulatis, & liberis operam dantibus orate, vt Dominus omnium suarum misereatur. Pro Eunuchis sanctè ambulantibus orate. Pro cõtinenter & castè viuentibus H Pro afferentibus fructus sanctæ Ecclesiæ, & facientibus pauperibus eleemosynam orate. Et pro sacrificia & primitias offerentibus Domino Deo nostro orate, vt sanctus Deus remuneretur ipsos cœlestibus donis, & det ipsis in præsenti centuplum, & in futuro vitam æternam: & præstet eis pro tẽporalibus sempiterna, pro terrenis cœlestia. Pro nuper illuminatis fratribus nostris orate, vt Dominus stabiliat eos, & confirmet. Pro infirmis fratribus nostris orate, vt Dominus liberet eos ab omni ægritudine & imbecillitate, & saluos restituat sanctæ ipsius Ecclesiæ. Pro nauigantibus & viatoribus oremus. Pro ijs, qui sunt in metallis, in exilio, in custodia & vinculis propter nomen Domini, orate. Pro oppressis amara seruitute orate. Pro inimicis & odio vos prosequentibus orate. Pro persequentibus nos propter nomen Domini oremus, vt Dominus mitigato illorum furore, dissipet iram conceptam contra nos. Pro ijs qui extra sunt & in errore versantur orate, vt Dominus illos conuertat.

A veras. Infantum Ecclesiæ memores simus, vt Dominus perfectos eos in timore suo ad adultam ætatem perducat. Pro nobis mutuò oremus, vt Dominus seruet nos, & gratia sua custodiat vsq; ad finem & liberet nos à malo, atque ab omnibus scandalis operantibus iniquitatem, & saluet in cœleste regnũ ipsius. Pro omni anima Christiana oremus. Salua & suscita nos Deus misericordia tua. Excitemus nos orantes intentè & mutuò nosmet commendemus Deo viuo per Christum eius.

Oret Pontifex & dicat. *Cap. XIIII.*

DOMINE Omnipotens altisime, qui in altis habitas, sanctè requiescens in sanctis, qui es sine principio, & solus dominaris, qui per Christum, prædicationem verbi dedisti nobis in agnitionẽ gloriæ tuæ & nominis tui, quod manifestauit nobis in compræhensionẽ: B ipse quoque nunc respice per eum super hunc gregem tuum, & libera eum omni ignorantia & opere malo, & da eum timore timere te, & dilectione te diligere, & irẽ à facie gloriæ tuæ. Benignus & propitius esto in precibus ipsorum, & conserua eos immobiles culpa carentes, criminis expertes, vt sint sancti corpore & anima, non habentes maculam, neque rugam, neque aliquid huiusmodi, sed sint perfecti, & nullus inter ipsos sit mancus vel imperfectus. Adiutor, potens, personarum non acceptor, succurre huic populo tuo, quem redemisti pretioso sanguine Christi tui, defensor, auxiliator, dispensator, custos, murus fortissimus, sepes, securitas, quoniam de manu tuã nemo potest eripere: nam non est sicut tu Deus alter, quoniam in te sustinemur. Sanctifica eos in veritate, quoniã verbum tuum veritas est, qui nullius gratiam respicis, falsis rationibus non deciperis, libera eos ab omni morbo, & ab omni infirmitate, ab omni peccato, ab omni dolo & fraude: à timore inimici: à sagitta volante in die: à negocio perambulante in tenebris, & C dignos fac eos vita æterna, quæ est in Christo tuo, filio tuo vnigenito, Deo & Saluatore nostro, per quem tibi gloria & honor in sancto Spiritu nunc, & semper & in secula seculorum Amen.

Apparatus ad mysticum sacrificium. *Cap. XV.*

POST hoc Diaconus dicat, Attendamus. Et Episcopus salutet Ecclesiam, & dicat, Pax Dei cum omnibus vobis. Et populus respondeat, Et cum spiritu tuo. Et Diaconus dicat, Salutate vos inuicem in osculo sancto, & salutent Clerici Episcopum, & viri laici laicos, & mulieres salutẽt mulieres. Pueri stent ad suggestũ, & alius Diaconus præsit eis ne obstrepant. Et alij Diaconi deambulent & videãt viros & mulieres, ne tumultus aliquis excitetur, & ne quis murmuret, néue conniueat, vel nutet: Diaconi verò maneant ad portã virorũ, Hipodiaconi ad portam mulierũ, ne D vllus exeat, néue porta aperiatur, etiam si fidelis fuerit tempore oblationis. Vnus Hipodiaconus det aquam manibus sacerdotum in signum puritatis animarũ Deo repositarum. Dico ego Iacobus frater Ioannis Zebedæi, vt statim Diaconus dicat: Nullus Cathechumenus, Nullus Auditor, Nullus infidelis, Nullus hereticus, Qui primam orationem perfecistis, discedite. pueros recipite matres. Ne quis contra aliquem, Ne quis in hiprocrisi, Erecti ad Dominum cum timore & tremore manentes sinatur offerri, Quibus peractis Diaconi afferant dona Episcopo ad altare, & Presbiteri à dextris, & à sinistris asistãt veluti discipuli asistentes magistro. Duo Diaconi ex vtraque parte altaris teneant flabellum confectũ ex tenuibus membranis, vel ex pauonum pennis, vel ex velo, quibus leniter abigant præter volantes bestiolas, ne in pocula incidant.

Gratiarum actio ante consecrationem. *Cap. XVI.*

ORANS

RANS igitur per se Pontifex vnà cum sacerdotibus, induensq; ve- E
stem splendidam, & stans ad altare, Trophæo crucis se consignans
in frôte, dicat, Gratia Omnipotêtis Dei, & Charitas Domini nostri
Iesu Christi, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vo-
bis. Et omnes vna voce respondeant, Et cum spiritu tuo. Et Ponti-
fex dicat, Sursum mentem: omnes respondeant, Habemus ad Do-
minum. Et Pontifex, Gratias agamus Domino: & omnes respôdeant, Dignum, &
iustum est. Pontifex dicat. Verè dignum & iustum est ante omnia laudare te verum
Deum, qui es ante res generatas, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nomi-
natur, qui solus es ingenitus sine principio, non agnoscens alicuius imperium, aut
dominium, nullius indigens, omnis boni dator, extra omnem causam, generatio-
nemq; positus, semper in eodem statu consistens, ex quo omnia, quasi ex quodam
fonte in rerum naturam processerunt. Tu enim es notitia carens principio, æterna
visio, ingenitus auditus, sapientia increata, primus natura, lex essendi, extra omnem F
numerum constitutus, omnia de nihilo producens per vnigenitum filium tuum, ip-
sum verò ante omnia sæcula genuisti voluntate, virtute, & bonitate immediatè fili-
um, vnigenitum verbum, Deum, sapientiam viuentem, primogenitum omnis crea-
turæ, Angelum magni consilij tui, Pontificem tuum, Regem, & Dominû omnis in-
tellectiuæ & sensitiuæ naturæ, qui est ante omnia, per quem omnia. Tu enim æter-
næ Deus per ipsum cuncta fecisti, & per ipsum conuenienti prouidentia cuncta gu-
bernas, per quem enim concessisti vt res essent, per eundem fecisti, vt benè essent, De-
us & Pater vnigeniti filij tui, qui per ipsum ante omnia fecisti Cherubin & Seraphin,
sæcula & exercitus, virtutes, & potestates, Archangelos, & Angelos, & post hæc om-
nia, fecisti hunc Mundum visibilem, & omnia, quæ in eo sunt. Tu enim es, qui cœlû
vt fornicem statuisti, & vt pellem extêdisti, & terræ molem nullo adminiculo stabi-
liuisti, sola voluntate tua: qui constituisti firmamêtum, noctem & diem parasti, qui G
ex thesauris protulisti lucem, & eius recessu induxisti noctem ad requietem animâ-
tium, quæ mouentur in Mûdo: qui Solem disposuisti in potestatem diei, & Lunam
in potestatem noctis: qui stellarum ornatu cœlum distinxisti in laudê maiestatis tuę:
qui fecisti aquam in potum & munditiam, aërem vitalem ad ducendum spiritum vo
cemq; formandam, per linguam percutientem aerem: auditum auxilio ipsius, vt ap-
prehenderet sonos, & exciperet delatas sibi per aërem voces: qui fecisti ignem ad de-
pellendas tenebras, & ad explendam necessitatem, simulq; vt ab eo calefieremus, &
illustraremur: qui immensum Mare à terra segregasti, & illud nauigabile effecisti,
hanc pedibus peruiam: illud etiam animantibus pusillis atque magnis auxisti: hanc
mansuetis atque agrestibus refersisti, plantarum varietate ornasti, herbis decorasti,
floribus distinxisti, seminibus ditasti: qui constituisti Abyssum, & vasto hiatu eam
comprehendisti, salsarum aquarum cumulatis æquoribus, & eam tenuissimæ arenæ
terminis conclusisti: qui Mare modò ventis in montium altitudinem extollis, mo- H
dò in planiciem exæquas, & modò agitas tempestate, modò sedas tranquillitate, vt
ad nauigiorum cursus sit idoneum: qui creatum per Christum à te Mundum cinxi-
sti fluminibus, alluisti torrentibus, fontibusq; perennibus irrigasti, montibus circû-
dedisti, in firmissimam terræ stabilitatem: refersisti enim Mundum & ornasti suauis-
simis plantis, & ad medicinam aptissimis, multis ac varijs animantibus robustis atq;
infirmis, ad esum, atq; ad laborem idoneis, cicuribus, atq; feris, serpentem sibilis, &
diuersorum alitum cantibus, annorum recurrentibus circulis, mensium atq; dierû
numerosa multitudine: Solstitiorû vicissitudine, nubiû imbriferarum têpestatibus,
ad fructuum maturitatem, & animantium côseruationê stationemq; ventorû flan-
tium ad imperium tuum, ad plantarum quoq; atq; herbarum multitudinê: ac non
solùm Mundum creasti, sed etiam Mundi ciuem hominem condidisti: Mundi or-
natû eum faciens. Dixisti enim Sapientiæ tuæ, Faciamus hominem ad imaginem &
similitudinem nostram, & imperet piscibus Maris, & volatilibus cœli: ideoque
com po-

A composuisti eum ex anima immortali & corpore dissolutioni obnoxio. Illa de nihilo creata, hoc ex quatuor elementis cõflato, & dedisti ei per animam rationalem, intelligentiam, pietatis & impietatis iudicium, iusti & iniusti obseruationem: per corpus quinque sensus, motum quo progreditur. Tu enim Deus Omnipotens per Christum Paradisum in ædem ad Orientem plantasti, & varijs plantis ad cibum aptis ornasti: & in eum quasi in lautam domum hominem introduxisti, quem cùm cõderes, legem dedisti ei naturalem, vt intus inclusa, & apud se haberet semina diuinæ cognitionis. Nam cùm illum in Paradisum delitiarum induxisti, omnia ei permisisti vt perciperet, vnum autem solum gustare prohibuisti, spe maiorum rerum, scilicet vt si mandatum seruasset, mercedem eius, immortalitatem reportaret: sed cùm mandatum contempsisset, & prohibitum fructum gustasset, fraude serpentis, & consilio mulieris, meritò illum eiecisti Paradiso: sed bonitate tua non permisisti vt penitus periret (tuum enim erat opus) sed subiecta ei creatura concessisti, vt sudore ac labore B victum sibi quæreret, te omnia serente, augente, ac maturante. Cùmque iureiurando ei breuis temporis soporem dederis, illum ad nouam generationem reuocasti, soluto mortis termino, vitam ex resurrectione promisisti: non solumque id præstitisti, sed etiam posteros suos in infinitam multitudinem propagasti: obsequentes tibi glorificasti, rebelles supplicijs affecisti: atque Abelis quidem sancti sacrificium accepisti. Cain fratris interfectoris munus tanquàm scelerati hominis reiecisti. Præterea Seth & Enos recepisti, & Enoch transtulisti. Tu enim opifex es hominum vitæ præbitor, inopiæ expletor, legum dator, eas seruantium remunerator, violantium vltor: qui magnum diluuium induxisti Mundo propter multitudinem impiorum, & iustum Noë erupuisti à diluuio, in arca, cum octo animis, vt esset finis præteritorum, & principium eorum, qui erant in futura successione nasciturі: qui formidandum ignem quinque Sodomenis vrbibus immisisti, & terrã fructiferam in salsuginẽ, posuisti à malitia inhabitantium in ea, & sanctũ Lot incendio liberasti. Tu es, qui C Abraham maiorum suorũ impietate liberasti, & Mundi hæredem fecisti, & ei Christum tuum ostendisti: qui Melchisedech Pontificem seruitutis tuæ constituisti, patientissimum seruum tuum Iob victorem serpentis auctoris malorum, declarasti, qui Isaac filium promissionis fecisti. Iacob patrem duodecim filiorum, eiusq; posteros in numerosam sobolem propagasti, illum verò cum septuaginta animis in Aegyptum introduxisti. Tu Domine Iosephum non neglexisti, sed præmium suæ temperantiæ ei concessisti vt Aegytijs imperaret. Tu Domine Hebræos ab Aegyptijs vexatos non neglexisti, vt promissa patribus suis seruares. Cumque homines naturæ legem labefactarent, & creaturam aliquando fortuitam ducerent, aliquando plusquàm oporteret in honore haberent, & eam tibi Deo æquarent, non permisisti illos errare, sed excitato sancto seruo tuo Mose, per eum, in subsidium naturalis, scriptam legem dedisti, & creaturam ostendisti tuum opus esse, Deorumque multitudinem exterminasti. Aaron & posteros sacerdotali honore decorasti, Hebræos peccantes D puniuisti, resipiscentes recepisti, Aegyptios decem plagis es vltus, diuiso Mari Israëlitas traduxisti, persequentes Aegyptios demersos interemisti, ligno aquam amaram dulcem fecisti, è dura petra aquam eduxisti, de Cœlo manna dedisti, atque ex aëre ortygometram in cibũ, columnam igneam nocte ad illustrandũ, & die columnam nubis ad opacandum statuisti, Iesum imperatorem delegisti, septem nationes Cananæorum eius opera expugnasti, Iordanem aperuisti, flumina Ethan siccasti, muros sine machinis, sineque hominum manu diruisti, Pro omnibus tibi gloria Domine Omnipotens, Te adorant infiniti exercitus Angelorum Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Virtutum, Exercituum æternorum, Cherubina, & sex alas habentia, Seraphina, duabus velantia pedes, duabus capita, duabus volantia, & dicentia vnà cum millibus millium Archangelorũ, & cum millenis millium Angelorum incessabili voce clamantium.

Et

Et omnis populus simul dicat. E

SANCTVS, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabbaoth: Plenum est cœlum & terra gloria tua, Benedictus in sæcula Amen.

Et Pontifex deinde dicat. *XVII.*

SANCTVS enim es, & in omnibus sanctus altissimus, & superexaltatus in sæcula. Sanctus & vnigenitus filius tuus Dominus noster & Deus Iesus Christus, qui in omnibus ministrauit tibi Deo ipsius & Patri, in vario opificio creaturarum & in earum conuenienti prouidentia. Non permisit genus humanum perire, sed post naturalem legem, post legis scriptæ admonitionem, post propheticas increpationes, post Angelorum tutelas, violantibus naturalem legem hominibus, vnà cum F scripta, obliterataq; memoria diluuij, incendij, plagarum Aegyptiacarum, cædis Palestinorum, imminenteq; omnium interitu, decreuit voluntate tua: qui hominem condiderat fieri homo: qui legislator erat, subijci legibus: qui Pontifex erat, victima fieri: pastor, efficit ouis. Teque Deum suum ac Patrem placauit & conciliauit Mundo, atque instanti ira omnes liberauit, natus de Virgine, natus in carne, Deus, verbum, Filius dilectus, primogenitus omnis creaturæ, secundum de eo prædictas prophetias, ex semine Dauid & Abraham: de tribu Iudæ & conceptus est in vtero Virginis formator omnium, qui nascuntur: atque incarnatus est is, qui carnis est expers, in tempore natus qui ab æterno est genitus, piè conuersatus est, & sanctis legibus instituit, omnem morbum, atque infirmitatem expulit, signa ac prodigia in populo fecit, cibum, potum, somnum cœpit is, qui omnes cibo indigentes alit, & replet omne animal benedictione: manifestauit nomen tuum ijs, qui id ignorabant: ignorantiam fugauit, pietatem excitauit, voluntatem tuam expleuit: opus, quod dederas G illi, consummauit. Quæ omnia cùm perfecisset impiorum manibus comprehensus sacerdotum atque Pontificum falsi nominis, populiq́ue ipsius iniqui, & malitia laborantis traditione, multa passus est ab ipsis, omnemq́ue sustinuit ignominiam tua permissione. Traditus est Pilato Præsidi, ac iudicatus is, qui iudex erat, condemnatus est aliorum Saluator, crucifixus, qui est impassibilis: mortuus, natura immortalis: sepultus, omnium viuificator, vt passione & morte liberaret eos, propter quos venerat, & vincula Diaboli disrumperet, homines q́ue ab eius fraudibus eriperet. Et resurrexit à mortuis tertia die, & per quadraginta dies versatus cum discipulis, receptus est in cœlum, & sedet ad dexteram Dei & Patris sui.

Memores igitur eorum, quę propter nos est passus, gratias agimus tibi Deus Omnipotens, non quantum debemus, sed quantum possumus. Et ordinationem eius implemus. Nam in qua nocte tradebatur, accipiens panem in sanctas & immaculatas manus, & suscipiens in te Deum suum & patrem, frangensq; dedit discipulis dicens, Hoc mysterium noui Testamenti, accipite, ex eo comedite, hoc est corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Similiter & calicem miscens ex vino & aqua, & sanctificans tradidit eis dicens, Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum, hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hūc, & biberitis calicem hunc, mortem meam annunciabitis donec veniam. Memores igitur passionis eius & mortis, necnon ex mortuis resurrectionis, atque in Cœlos ascensionis, & futuri eius secundi aduentus, in quo veniet cum gloria & virtute iudicare viuos, & mortuos, & reddere vnicuique secundum opera sua: offerimus tibi Regi & Deo secundum ipsius ordinationem panem hunc & calicem hunc, gratias tibi agentes, eo quòd nos dignos fecisti assistere in conspectu tuo, & fungi sacerdotio tibi. Rogamusq; te, vt benignè aspicere digneris super hæc dona proposita in cōspectu tuo, tu qui nullo indiges Deus, & complaceas tibi in ipsis in honorē Christi tui, & mittas

sanctum

ſanctum Spiritum tuum ſuper hoc ſacrificium, teſtem paſsionum Domini Ieſu, vt oſtendat hunc panem corpus Chriſti tui, & hunc calicem ſanguinem Chriſti tui, vt qui eum percipiunt, confirmentur in pietate, & remiſsionem peccatorũ conſequãtur, diabolo & errore eius liberentur, Spiritu ſancto repleantur, Chriſto tuo digni efficiantur, vitam æternam adipiſcantur, te eis reconciliato Domine Omnipotens.

Myſtica oratio. *Cap. XVIII.*

TIAM rogamus te Domine pro ſancta tua Eccleſia, quæ eſt à finibus vſque ad fines, quam acquiſiuiſti precioſo ſanguine Chriſti tui, vt eam quietem & tranquillam conſerues vſque ad conſummationem ſæculi. Et pro omni Epiſcopatu rectè tractante verbum Veritatis, etiam imploramus te, & pro mei offerentis tibi tenuitate, proque omni Presbyterio, pro Diaconis atque omni clero, vt omnes à
B te edoctos Spiritu ſancto repleas. Etiam rogamus te Domine pro Rege, & pro ijs, qui ſunt in ſublimitate conſtituti, proq; omni exercitu, vt per illos pacificè viuamus, vt in quiete & concordia perſeuerantes, per omne tempus vitæ noſtræ glorificemus te per Ieſum Chriſtum, qui eſt ſpes noſtra. Etiam offerimus tibi pro omnibus, qui à ſæculo placuerunt tibi, ſanctis, Patriarchis, Prophetis, iuſtis Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, Epiſcopis, presbyteris, Diaconis, Hypodiaconis, Lectoribus, Cantoribus, Virginibus, Viduis, laicis atque omnibus quorum tu cognouiſti nomina.

Etiam offerimus tibi pro populo hoc, vt facias eum in laudem Chriſti tui regale ſacerdotium, gentem ſanctam: pro Virginibus, & caſtitatem ſeruantibus: pro Viduis Eccleſiæ: pro copulatis honorabilibus nuptijs, & filios procreantibus: pro infantibus populi tui, vt neminem noſtrûm reijcias. Etiam rogamus pro hac ciuitate, & habitantibus in ea: pro laborantibus infirmitate, & pro acerbam ſeruitutem ſerui-
C entibus: pro relegatis, & publicationem bonorum perpeſsis: pro nauigantibus, & pro peregrè proficiſcentibus, vt ſis auxiliator, omnium adiutor & opitulator. Etiam oramus te pro ijs, qui nos odio habent & perſequuntur nos propter nomen tuum: pro ijs, qui extra ſunt, & verſantur in errore, vt reducas eos in bonum, & furorẽ eorum mitiges. Etiam rogamus te pro Catechumenis Eccleſiæ, & pro vexatis ab aduerſario, & pro fratribus noſtris pœnitentibus, vt illos in fide perficias, alios à vexatione mali eripias, horum pœnitentiam recipias, & indulgeas illis atque nobis delicta noſtra. Etiam offerimus tibi pro aeris ſalubritate, & fructuum fertilitate, vt abũdè bona tua percipientes, te aſsiduè laudemus, qui das eſcam omni carni. Etiam rogamus te pro ijs, qui iuſta cauſa impediti abſunt, vt omnes nos in pietate cuſtoditos congreges in Regnum Chriſti tui, Dei omnis ſenſitiuæ, & intellectualis naturæ, & Regis noſtri, ſtabiles in bono, inculpabiles, crimine carentes, quoniam tibi omnis gloria, cultus, gratiarum actio, honor & adoratio Patri, & Filio, & Sancto ſpiritui, &
D nunc, & ſemper, & in infinita ſæcula ſæculorum. Et omnis populus dicat, Amen. Et Epiſcopus dicat. Pax Dei ſit cum omnibus vobis. Et omnis populus dicat, Et cum ſpiritu tuo.

Et Diaconus iterum pronunciet.

Caput XIX.

TIAM rogemus Deum per Chriſtum ſuum. Pro dono oblato Domino Deo, oremus

Vt bonus Deus ſuſcipiat illud intercedente Chriſto ipſius, in cœleſte altare ſuum, in odorem ſuauitatis. Pro hac Eccleſia, & pro populo rogemus, Pro omni Epiſcopatu: pro omni presbyterio: pro omni in Chriſto diaconia, & miniſterio: pro vniuerſo Eccleſiæ cætu rogemus, vt Dominus omnes conſeruet atq; cuſtodiat. Pro Regibus, & pro ijs, qui ſunt in ſublimitate conſtituti oremus, vt in pa-

ce per ipsos viuamus, vt quietam & tranquillã vitam agamus in omni pietate ac sanc- E titate: sanctorum Martirum memoriam colamus, vt digni efficiamur certaminis ipsorum. Pro ijs, qui in fide quieuerunt, oremus. Pro salubritate aëris, & fructuum maturitate rogemus. Pro nuper illuminatis oremus, vt omnes in fide confirmentur. Excita nos Deus in gratia tua. Excitati, nos ipsos Deo per Christũ eius cõmendemus.

Et Episcopus dicat,

Caput XX.

MAGNVS Deus, & magni nominis, magnus consilio, & operibus potens. Deus & pater sancti pueri tui Iesu Saluatoris nostri, respice super nos, & super hoc ouile tuum, quod per ipsum elegisti in gloriã nominis tui, & sanctificato corpore nostro, & anima dignos nos fac, vt purgati omni inquinatione carnis ac spiritus, proposita bona F consequamur, & neminem nostrum iudices indignum, sed sis adiutor noster, auxiliator, & defensor noster per Christum tuum, cum quo tibi gloria & honor, laus, gloriatio, & gratiarum actio, & sanctoSpiritui in sæcula Amen. Et postquam omnes dixerunt Amen. Diaconus dicat. Attendamus. Et Episcopus alloquatur populum ijs verbis, Sãcta sanctis. Et populus subiungat, Vnus sanctus, vnus Dominus, vnus Christus, in gloriam Dei Patris benedictus in sæcula Amen.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Osanna Filio Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis Osanna in atisimis. Post hoc sumat Epoiscopus, deinde, Presbyteri, & Diaconi, & Hipodiaconi. & Anagnostæ, & Cantores, & Ascetæ, & ex mulieribus Diaconissæ. & Virgines, & viduæ, postea pueri & omnis populus ordine cum pudore & reuerẽtia absque tumultu. Et Episcopus det oblationẽ dicens, Corpus Christi. Et sumens dicat Amen. Diaconus teneat calicem, & quando tradit dicat. Sanguis Christi, ca- G lix vitæ. Et bibens dicat, Amen. Cùm reliqui sumunt dicatur psalmus à XXXIII. Postquã omnes sumserunt, accipiant Diaconi reliquias, & portent in Pastophoria, perfecto psalmo Diaconus dicat,

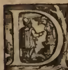
Sermo post communionem. *Cap.* XXI.

PERCEPTO precioso corpore, & precioso sanguine Christi, gratias agamus ei, qui dignos nos reddidit percipiendi sancta eius mysteria & rogamus vt non in iudicium, sed in salutem nobis fiant in vtilitatem animæ & corporis, in custodiam pietatis, in remissionem peccatorum in vitam futuri sæculi, Excitemur in gratia. Nos ipsos Deo soli, ingenito Deo & Christo eius commendemus. H

Et Episcopus gratias agat.

Oratio post communionem. *Cap.* XXII.

DOMINE Deus Omnipotens, pater Christi tui filij benedicti: exauditor inuocantium te in rectitudine, qui scis interpellationes tacẽtiũ gratias tibi agamus quòd fecisti nos dignos participationis sanctorum mysteriorũ tuorũ, quæ præbuisti nobis in confirmationẽ eorũ, quæ bene cognita sunt, in costodiã pietatis, in remissiomem peccatorũ, quoniam nomen Christi tui inuocatũ est super nos, & tibi conciliati sumus: qui segregasti nos à cõmunicatione impiorũ coniunge nos cũ cõsecratis tibi, cõfirma nos in veritate, sancti Spiritus superuẽtione, ignorata reuela,

quæ

A quæ desunt exple, cognita corrobora, sacerdotes immaculatos tuere in seruitute tua. Reges conserua in pace, Magistratus in iustitia, cœlum in salubritate, fructus in fertilitate, Mundum in prouidētia omni ex parte sufficienti, nationes bellicosas reprime, errantes conuerte, populum tuum sanctifica, Virgines conserua, matrimonio vinctos custodi in fide, ignorantes corrobora, infantes ad virilem ætatem perduc, nouitios confirma, Catechumenos instrue, & initiatione dignos redde: nosq; omnes congrega in regnum cœlorum in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

Et Diaconus dicat,

Caput XXIII.

B DEO per Christum eius inclinamini, & benedictionem accipite. Et Episcopus iterum oret, dicens: Deus Omnipotens, verus & incōparabilis, qui vbique ades & præsens es in cunctis, & in nullo tanquàm ens quiddam existis, qui loco non circunscriberis, nec tempore consenescis, nec sæculis terminaris, neque sermonibus explicaris, qui generationi non es subiectus, custodia non indiges extra interitum es positus, mutationem non recipis, qui natura es inuariabilis, qui lucem inhabitas inaccessibilē, qui natura es inuisibilis, quem vniuersales naturæ cum amore te inuestigantes cognoscunt, qui comprehēderis ab ijs, qui in charitate quærunt te, Deus Israëlis re vera videntis, populi tui credentis in Christum: propitius factus exaudi me propter nomen tuum, & benedic eis, qui tibi inclinant colla sua: & concede eis petitiones cordis ipsorum, quæ sunt ad vtilitatem, & nullum ex ipsis expelle à possessione regni tui, & sanctifica eos, muni, tege, defende, libera ab aduersario, ab omni inimico, domos ipsorum custodi, introitus & exitus eorum muni, quo-
C niam tibi gloria, laus, maiestas, cultus, & adoratio, & puero tuo, Iesu Christo tuo Domino nostro, & Deo & Regi, & sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen:

Et Diaconus dicat,

Ite in pace. Hæc de mystica seruitute disponimus nos Apostoli vobis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis.

Caput XXIIII.

DE ordinatione Presbyterorum ego dilectus à Domino dispono vobis Episcopis.

Cùm ordinas Presbyterum, ô Episcope, manum super caput Presbyteri ipse impone assistentibus tibi Diaconis, & orando dic,

D

Oratio ordinationis Presbyterorum.

DOMINE Omnipotens Deus noster, qui per Christum omnia creasti, & per eundem opportunè prouides cunctis. Cui enim adest potestas diuersa faciendi, eidem inest facultas variè prouidendi: ideo enim Deus prouides immortalibus sola cōseruatione: mortalibus successione: animæ, studio seruandarū legum: corpori, reparatione eius quod deest: idem igitur nunc respice super sanctam Ecclesiam tuam, & auge eam, & multiplica præpositos eius, & da illis virtutem vt laborent verbo, & opere ad ædificandum populum tuum. Idem quoq; nunc respice super hunc famulum tuum suffragio & iudicio omnis cleri in Presbyterium electū, & reple eum spiritu gratiæ & consilij ad adiuuandum & gubernandum populum tuū in mundo corde, quemadmodum respexisti super populum electionis tuæ, & præ-

cepisti Mosi vt eligeret Presbyteros, quos repleuisti spiritu. Et nunc Domine hoc E præsta, & conserua in nobis integrum spiritum gratiæ tuæ, vt repletus operibus curationum & sermone doctrinæ, in mansuetudine instruat populum tuum, & inseruiat tibi sincerè, in pura mente, & in anima studiosa. Et sacrificia pro populo tuo immaculata perficiat per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

De Ordinatione Diaconorum ego Philippus dispono.

Caput XXV.

ONSTITVAS Diaconum Episcope imponens ei manus, assistentibus tibi omnibus Presbyteris & Diaconis, & orando dices.

Deus Omnipotens, verus & non mentiens, qui diues es in omnibus inuocantibus te in veritate, terribilis in consilijs, sapiens in F intellectu, fortis, & magnus: Exaudi orationem nostram Domine, & auribus percipe supplicationem nostram: & ostende faciem tuam super hunc seruum tuum electum tibi ad Diaconatum: & reple eum Spiritu sancto, & virtute, quemadmodum repleuisti Stephanum Martyrem, & imitatorem passionum Christi tui, & concede ei, vt ritè administrato credito sibi Diaconatu, constanter, laudabiliter, innocenter, maiori gradu dignus efficiatur interuentu vnigeniti filij tui, cum quo tibi gloria, honor & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amē.

De Diaconissa Ego Bartholomæus dispono.

Caput XXVI.

O EPISCOPE imponens ei manus præsentibus Presbyteris, Diaconis, & Diaconissis, ac dices, G

Oratio ordinationis Diaconissæ.

ETERNAE Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, opifex viri & mulieris, qui Spiritu compleuisti Mariam, Debborram, Annam, Oldam: qui non dedignatus es vnigenitum Filium tuum nasci de muliere: qui in tabernaculo testimonij, & in templo cōstituisti mulieres custodes tuarum sanctarum portarum, ipse quoque nunc respice super hanc famulam tuam, quæ ad Diaconatum promouetur, & da ei Spiritum sanctum, & munda eam ab omni inquinatione carnis & spiritus, vt dignè exequatur commissum sibi officium in gloriam tuam, & laudem Christi tui, cum quo tibi gloria & adoratio, & Sancto spiritui in secula, Amen.

De Hypodiaconis ego Thomas dispono vobis Episcopis. H

Caput XXVII.

YPODIACONVM cùm ordinas, ô Episcope, impones ei manus & dices.

Domine Deus opifex cœli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, qui in tabernaculo testimonij æditui constituisti tuorum sanctorum vasorum custodes: ipse quoque nunc respice super hunc seruum tuum electum Diaconum, & da ei Spiritum sanctum, vt dignè tractet ministratoria vasa tua, & faciat voluntatem tuam in omnibus per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

De Lectoribus ego Matthæus, qui & Leui olim publicanus dispono.

Caput XXVIII.

A
VI Lectorem constituit, imponens ei manum, & orans dicat, Deus æternæ, qui multus es in misericordia & miserationibus, qui Mundi constitutionem per ipsa opera manifestas, & numerum electorum tuorum conseruas: ipse nunc respice super famulum tuum, qui promouetur ad legendum tuas sanctas scripturas populo tuo: da ei Spiritum sanctum, spiritum propheticum, qui seruũ tuum Esdram instruxisti ad legendum leges populo tuo, & nũc inuocatus à nobis instrue seruum tuum, & da ei vt laudabiliter perfecto commisso sibi munere, altiori gradu dignus efficiatur per Christum, cum quo tibi gloria, & cultus, & spiritui Sancto in sæcula, Amen.

Iacobus Alphæi ego quoque dispono de Confessoribus.

De Confessoribus. *Cap.* XXIX.

B
ONFESSOR non ordinatur (pertinet enim hoc ad propositum, fortitudinemq; animi) magno autem honore dignus est, vt qui cõfessus est nomen Dei & Christi eius in conspectu gentium & Regum. Quòd si illo est opus, in Episcopum, vel Presbyterũ, vel Diaconum ordinatur. Si verò Confessor aliquis non ordinatus, vsurpauerit sibi aliquam huiusmodi dignitatem, quasi confessionis occasione, deponatur & eijciatur: non enim est, quoniam negauit Christi dispositionem, & est infideli deterior.

Idem de Virginibus.

Caput XXX.

C
ON ordinatur Virgo: mandatum enim Domini non habemus: propositi enim est hoc certamen, non ad vituperationem nuptiarum, sed ad exercitium pietatis.

Caput XXXI.

T ego Lebbæus cognomento Taddæus hæc de Viduis dispono.

Vidua non ordinatur. Sed si iampridem virum amisit, & temperatè ac laudabiliter vixit, & domestica rectè gubernauit, vt Iudith, & Anna, quæ fuerunt fœminæ venerabiles, ascribatur in statum vidualem. Quòd si nuper amisit coniugem, ei fides non habeatur, sed tempore iuuentus probetur: affectiones enim aliquando consenescunt cum hominibus, nisi maiori freno reprimantur.

Idem de Eporcista.

D *Caput* XXXII.

ON ordinatur Eporcista, spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum, superuentione Spiritus sancti: nam qui accipit Charisma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, cum pateat omnibus gratia quæ est in ipso.

Caput XXXIII.

ANITES Simon quoque ego dispono à quot Episcopis debet ordinari Episcopus.

PISCOPVS à tribus vel duobus Episcopis ordinetur. Si quis ab vno ordinetur Episcopo, deponatur ipse, & qui eum ordinauit. Quòd si necessitas postulet ab vno ordinari, eo quòd non possunt plures accedere propter persecu-

 tionem,

tionem,vel propter aliquam huiusmodi causam, afferatur decretum commissionis E plurium Episcoporum.

Canones de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & reliquis Clericis. Cap. XXXIIII.

IDEM de Canonibus.

Episcopus benedicit,non benedicitur,manus imponit,ordinat,offert, benedictionem ab Episcopis accipit,à Presbyteris nullo modo.Episcopis deponit quemuis clericum dignum depositione,excepto Episcopo.Solus enim non potest.

Presbyter benedicit,non benedicitur: benedictiones accipit ab Episcopo, & cõpresbytero: eodem modo dat ipse compresbytero,manus imponit: non ordinat,nõ deponit,excommunicat inferiores,si huius pœnæ rei extiterint.

Diaconus non benedicit,non dat benedictionem: accipit autem ab Episcopo vel F Presbytero: non baptizat,non offert,offerente Episcopo vel Presbytero,ipse dat populo,non veluti sacerdos,sed veluti ministrans sacerdoti. Ex alijs Clericis, Diaconi officium facere liceat nemini.

Diaconissa non benedicit, sed nec aliquid ex ijs,quæ faciunt Presbyteri vel Diaconi exercet ipsa,sed tantùm portas custodit & ministrat Presbyteris,quando baptizantur mulieres,propter honestatem.

Diaconus excommunicat Hypodiaconum,Lectorem,Cantorem,Diaconissam, si quid tale contingat,absente scilicet Presbytero.

Hypodiacono excommunicare non licet,nec Lectori,nec Cantori, nec Diaconissæ: non clericum,non laicum. Sunt enim Diaconorum ministri.

De aqua & oleo ego Matthæus dispono.

Caput XXXV. G

AQVAM & oleum benedicat Episcopus, si absit, benedicat Presbyter assistẽte Diacono. Quando aderit Episcopus, Diaconus assistat & Presbyter: dicat autem hoc modo,

Gratiarum actio de aqua & oleo.

DOMINE Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & dator olei, misericors & benigne,qui dedisti aquam ad potum, & mũdiciem: oleum ad exhilarandum faciem in exultationem lætitiæ: ipse quoque nunc per Christum sanctifica hanc aquam & hoc oleum, in nomine eorum,qui attulerũt, & da virtutem sanitatis effectricem, ægritudinum expultricem, Dæmonum fugatricem, omnibus insidijs aduersariam per Christum,qui es spes nostra,quo cum tibi gloria,honor,&cultus cum sancto Spiritu in sæcula,Amen. H

Idem de primitijs & Decimis. Cap. XXXVI.

ETIAM præcipio omnes Primitias afferri Episcopo, & Presbyteris,& Diaconis ad victum ipsorum.Decimas offerri ad victum reliquorum Clericorum, Virginum,ac Viduarum,& ijs,qui sunt paupertate oppresi. Primitiæ enim sunt Sacerdotum & ministrantium ipsis Diaconorum.

Idem de reliquijs. Cap. XXXVII.

BENEDICTIONES, quæ in mysticis sacris supersunt, de sententia Episcopi vel Presbyterorũ Diaconi Clero distribuant,Episcopo partes quatuor,Presbytero partes tres,Diacono partes duas: cæteris verò, Hypodiaconis scilicet, Lecto-

Lectoribus, Cantoribus, Diaconissis partem vnam. Hoc enim honestū & acceptum est coram Deo quemlibet pro sua dignitate honorari. Ecclesia enim non confusionis, sed ordinis & dispositionis est magistra.

Canones varij Pauli Apostoli. Cap. XXXVIII.

ET Ego Paulus minimus Apostolorum hæc dispono vobis Episcopis & Presbyteris.

Qui primò ad mysterium pietatis accedunt, per Diaconos adducantur ad Episcopum vel Presbyteros, & causæ exquirantur, cur ad dominicum sermonem accesserint, & ij, qui eos adduxerunt, testificentur singula diligenter exponentes. Exquirantur autem eorum mores, ac vita, & an serui sint, vel liberi. Quòd si quis seruus reperiatur, quæratur ab eo, cuius domini sit: ac si hominis fidelis seruus fuerit, interrogetur Dominus, an illum suo testimonio commendare velit. Si nolit, reijciatur, quousq; se dignum apud
B dominum exhibeat. Si cōmendatur domini testimonio, recipiatur. Si sit Ethnici seruus, instruatur quemadmodū placeat domino, ne blasphemetur Verbum. Si habet vxorem, vel mulier si virum, doceatur, contentus esse vterq; suo connubio. Si sint soluti, discant nō fornicari, sed iustis nuptijs copulari. Si dominus fidelis sciens seruum vel ancillam fornicari, tamen nō dat seruo vxorem, vel ancillæ virū, excōmunicetur.

Si quis Dæmonem habet, erudiatur in pietate. Sed non recipiatur in communionem priusquàm purgetur. Si mors instet, recipiatur.

Si quis sit leno, vel lenocinium desinat, vel reijciatur.

Meretrix si accedat, vel desistat, vel reijciatur.

Artifex Idolorum, si accedat, vel artem desinat, vel reijciatur.

Scænicus si accedat, siue vir sit, siue mulier, auriga, gladiator, cursor stadij, Ludius, Olympius, Choraules, Citharœdus, Lyristes, saltator, caupo, desistat, vel reijciatur.
C Miles si accedat, erudiatur nemini iniuriam facere, non calumniari, contentum esse suis stipendijs, si pareat recipiatur, repugnans reijciatur.

Pædico, cinædus, mollis, incātator, Astrologus, vates, venatorijs carminibus dans operam, nepos, circumforaneus, amuleta faciens, lustrator, Augur, coniector, palmorum interpres, obseruās in occursu offensiones oculorum, pedū, auium, felium, carminum, auditionum symbolicarum, tempore probetur, nisi pareat, reijciatur.

Pellex, infidelis ancilla soli Domino obsequens, recipiatur. Si cum alijs intemperans fuerit, reijciatur.

Fidelis qui pellicem habet, si sit ancilla, desistat, & vxorem ducat: si libera, ducat eam in vxorem. Si nolit, reijciatur.

Græcos mores qui sequitur, vel Iudaicas fabulas, vel mutet se, vel reijciatur.

Theatralibus ludis qui dat operam, venationibus, equorum cursibus, ac certaminibus, vel desistat, vel reijciatur.

D Qui catechesi erudiendus est, per tres annos erudiatur. Quod si virtute præditus sit, & erga Scripturam studium ostendat, recipiatur, quoniam non tempus, sed animus æstimatur.

Qui docet, quamuis laicus sit, peritus tamen sermonis & moribus grauis, doceat. Erunt enim omnes docibiles Dei.

Quilibet fidelis vir, muliérve summo mane excitatus è somno, antequàm opus aggrediatur, lotus oret. Quòd si catechesi verbi est erudiens pręponat operi verbum pietatis.

Fidelis benignè se gerat cum seruis quemadmodum in superioribus libris præcepimus, & in Epistola docuimus.

Quibus diebus oporteat quiescere seruos, ego Paulus, & ego Petrus disponimus.

Caput XXXIX.

PERENTVR serui quinque dies: in Sabbato & dominica die qui- E
escant in Ecclesia, propter doctrinam pietatis: Sabbatum enim diximus creationis habere rationem, dominicum resurrectionis.

Serui per totam magnam hebdomadam,& sequentem quiescāt, quoniam illa ad passionem pertinet, alia ad resurrectionem, & est opus instituti qui sit ille qui passus sit, & resurrexerit, & quis hoc permiserit & suscitauerit.

In Ascensione quiescant,quoniam est finis Christi dispensationis.

In Pentecoste quiescant propter pœnitentiam Spiritus sancti donatam ijs,qui in Christum crediderunt.

In Natali festo quiescant,quoniam in eo inexpectata gratia data est hominibus, vt nasceretur Dei verbum Iesus Christus ex Maria Virgine propter Mundi salutem.

In festo Epiphaniæ quiescant, quoniam in ea facta est manifestatio diuinitatis Christi testificante ei Patre in Baptismo, & paracleto in forma columbæ, demon- F
strante eum,cui testificatio facta est.

In diebus Apostolorum quiescant: Magistri enim vestri in Christo fuerunt, & Spiritus vos participes fecerunt.

In die Stephani Prothomartyris quiescant, & reliquorum sanctorum Martyrum,qui Christum propriæ vitæ antepofuerunt.

Quibus horis, & cur in eis orandum sit. *Cap.* XL.

RECES vestras facite diluculo,tertia hora, sexta,nona,vespere & in galli cantu,diluculo gratias agentes,quoniam illuminauit nos Dominus expulsa nocte,& inducto die: hora tertia,quoniam illa hora Dominus sententiam Pilati accepit: sexta,quoniam tunc crucifixus est: nona, quoniā omnia commota sunt crucifixo Domino per hor G
rescentia impiorum audaciam,& non ferentia ignominiam Domini:vespere gratias agentes,quòd dedit nobis noctē diurnorum laborū requietem:in galli cantu,quoniam illo tēpore nunciatur aduentus diei ad exercenda opera lucis

Si propter Infideles ad Ecclesiam iri non potest, domi cœtus congregabis, ô Episcope,ne pius ingrediatur Ecclesiam impiorum: non enim locus sanctificat hominem,sed homo locum. Quòd si impij locum occupauerint fugiendus tibi est is locus,quoniam ab ipsis prophanatus est: nam vt sancta sacerdotes sanctificant, sic nepharij contaminant.Si nec domi nec in ecclesia cœtus celebrari possunt vnusquisq; apud se psallat,legat,oret,vel duo aut tres vnà cōgregati.Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo,ibi sum in medio eorū.Fidelis vnà cū Catechumeno nec domi oret:non enim est æquum initiatum vnà cum eo, qui non est initiatus, coinquinari.Pius cū Hæretico nec domi oret: quæ est enim societas lucis cum tenebris?

Fidelis seruus & ancilla coniuncti,separentur,vel reijciantur. H

Caput XLI.

ET ego Iacobus frater quidem Christi secundum carnem, seruus autem tanquam Dei vnigeniti,Episcopus autem ab ipso Domino,& ab Apostolis Hierosolymarum ordinatus, hæc dico.

Vespere, ô Episcope, congregabis Ecclesiam, & dicto nocturno psalmo loquetur Diaconus pro Catechumenis,& Dæmone agitatis, pro illuminandis, & pœnitentibus,vt ante diximus· Quibus dimissis Diaconus dicet, Qui fideles sumus rogemus Dominum: & postquàm primam orationem absoluit,dicet,

Sermo nocturnus.

A EXCITA & salua nos Deus per Christum tuum, erigẽtes nos petamus misericordias Domini, & miserationes ipsius, Angelum pacis, bona & vtilia, Christianos Principes, vesperam & noctem pacificam, & sine peccato, atque omne tempus vitæ nostrę inculpabile: nos mutuò Deo viuo cõmendemus par Christum suum.

Et Episcopus orando dicat.

Gratiarum actio nocturna. *Cap.* XLII

NVLLO qui ortus principio, Deus, nullo fine teminaris, cunctorum creator per Christũ, atque gubernator, & ante omnia Deus ipsius ac pater, spiritus, intelligibilium, atque sensibilium Rex, qui fecisti diem propter opera lucis, noctem ad requietẽ imbecillitatis nostræ: B tua est enim dies, & nox: tu enim præparasti lucem & solem: tu nunc Domine benigne, ac bone, placidè suscipe hanc nostram vespertinã gratiarum actionem, qui nos traducis per longitudinem diei, & perducis ad initium noctis, custodi nos per Christum tuum, præbe vesperam pacificam, & noctem sine peccato, & dignos nos fac vita æterna per Christum tuum, per quem tibi gloria, honor & cultus in sancto Spiritu in sæcula. Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinate vos manuum impositioni.

Et Episcopus dicat.

Caput XLIII.

DEVS Patrum, & Domine misericordiæ, qui sapientia tua condidisti hominem rationale animal, & vnum Deo charum, ex ijs qui sunt in terra, & dedisti ei vt imperaret ijs, que sunt in terra, & constituisti C sententia tua Principes & sacerdotes, illos ad securitatẽ vitæ, hos ad iustam seruitutem: Ipse quoque nunc inclina Domine Omnipotes & ostende faciẽ tuam super populum hunc, inclinantem colla cordis sui, & benedic ei per Christum, per quem illuminasti nos lumine cognitionis, & reuelasti nobis teipsum, quo cum tibi digna debetur adoratio ab omni rationali & sancta natura, & Spiritui Paracleto in sæcula Amen.

Et Diaconus dicat, Ite in pace. Eodem modo diluculo Diaconus dicto matutino & dimissis Cathechumenis, Energumenis, baptizãdis, & pœnitẽtibus, habitóque sermone debito (ne iterum eadem dicamus) subiungat post illa verba, Salua eos Deus & excita in gratia tua. Petamus à Domino misericordias ipsius, & miserationes, diluculum hoc & diẽ pacificũ & sine peccato, & omne tempus peregrinationis nostræ Angelum pacis, Christianos Principes, propitium & benignum Deum, nos mutuò viuenti Deo commendemus per vnigenitum suum.

D Et Episcopus orans dicat.

Caput XLIIII.

DEVS spiritum atque omnis carnis, incomparabilis, nullo indigens qui dedisti solem in potestatem diei, & lunam & astra in potestatẽ noctis: ipse quoque nunc respice super nos benignis oculis, & recipe matutinas nostras gratiarũ actiones, & miserere nostri: nõ enim expandimus manus nostras ad deũ alienũ: nõ enim est nobis Deus recens, sed tu æternus & infinitus, qui nobis per Christũ prębuisti, vt essemus, & per eundẽ largitus es vt bene essemus: ipse nunc per eũ dignos fac vita æterna, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula, Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinate vos manus impositioni.

Et Episcopus iterum oret dicens.

Manus

Manus impositio matutina. *Cap.* XLV. E

IDELIS Deus & verus, qui facis misericordiam in millia & decem millia diligentibus te, qui es amicus humilium, & patronus pauperum, cuius omnia indigent, quoniam omnia seruiunt tibi, respice super hunc populum tuum inclinantium tibi capita, & benedic eis benedictione spirituali, custodi eos vt pupillum oculi, cõserua eos in pietate & iustitia, & fac dignos vita æterna in Christo Iesu dilecto puero tuo, cum quo tibi gloria, honor, & cultus vnà cum sancto Spiritu nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Et Diaconus dicat, Ite in pace.

Benedictio Primitiarum. *Cap.* XLVI.

VPER Primitijs, quæ offeruntur, Episcopus gratias agat ijs verbis, F Gratias agimus tibi Domine Omnipotens, cunctorũ opifex & prouisor per vnigenitum filium tuum Iesum Christum Dominum nostrum, de oblatis tibi primitijs, non quidem quantum debemus, sed quantum possumus. Quis enim hominum dignè tibi gratias agere posset pro ijs, quæ dedisti eis in perceptionem: Deus Abraham, Isaac, & Iacob, atque omnium Sanctorum, qui omnia produxisti per verbum tuum, & iussisti terræ, vt varios ferret fructus in lætitiam & escam nostram, qui dedisti crassioribus & rudioribus herbiuoris animantibus herbam, alijs carnem, alijs semina, nobis frumentum in victum opportunum & accommodũ, aliaq; varia partim ad vsum, partim ad valetudinem, partim ad delectationem: ob hæc igitur omnia & supra modum celebrandus, de beneficijs, per Christum in omnes collatis, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in secula, Amen. G

Allocutio pro defunctis: *Cap.* XLVII.

E ijs autem, qui quieuerunt in Christo, postquam Diaconus absoluit orationem, ne idem repetamus, hæc addet, Pro quiescentibus in Christo fratres nostri rogemus, vt benignus Deus, qui ipsius animã suscepit, dimittat ei omne delictum voluntarium & inuoluntarium. Et propitius illi factus, collocet eum in regione piorum & beatorum in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: cum omnibus, qui à sæculo placuerunt illi, & fecerunt voluntatem ipsius, vnde abest dolor, tristitia & suspirium.

Excitemus nos, & inuicem commendemus nos æterno Deo per verbum, quod erat in principio.

Episcopus dicat,

Qui immortalis natura es, & nullo fine terminaris, à quo omne immortale & caducum prodijt: qui rationale animal hominem Mundi ciuem, mortale in sua constitutione fecisti, & promisisti ei resurrectionem: qui Enoch & Eliam mortem experiri non permisisti, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, non mortuorum, sed viuentium Deus, quoniam omnium animæ apud te viuunt, & iustorum spiritus in manu tua sunt, quos non attinget tormentum: omnes enim sanctificati sub tua manu sunt. Ipse quoque nunc respice super hunc seruum tuum, quem recepisti in alteram vitam, & condona ei, si quid volens, vel inuitus delinquit: & Angelos placidos constitue ei, & colloca eum in sinu Patriarcharum, Prophetarum, & Apostolorum, & omniũ, qui tibi à sæculo placuerunt, vbi nõ est tristitia, dolor, neq; horror, sed cætus piorũ & lætantiũ, & terra rectorũ beata videntium gloriã Christi tui, per quẽ tibi gloria, honor, cultus, gratiarũ actio, & adoratio in sancto Spiritu in sæcula, Amẽ. H

Et Diaconus dicat, Inclinamini & benedictionem accipite.

Et Episcopus agat gratias pro eis, ijs verbis,

Salua

Salua Domine populum tuum & benedic hęreditati tuę, quam redemisti pretioso sanguine Christi tui. Pasce illos in dextera tua, & tege illos alis tuis, & da eis bonum certamen certare, cursum consummare, fidem seruare constanter, & laudabiliter per Dominum nostrum Iesum Christum dilectum puerum tuum, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in sæcula, Amen.

Quomodo oporteat, & quando fidelium defunctorum memorias celebrare: & quòd de facultatibus ipsorum erogandum sit pauperibus. Cap. XLVIII.

PERAGATVR dies tertius mortuorum in psalmis, in lectionibus, atq; orationibus propter eum, qui tertia die resurrexit. Item nonus in commemorationem superstitum, atq; defunctorum: etiam quadragesimus, secundum veterem formam. Mosen enim hoc modo populus luxit: nec nō anniuersarium pro memoria ipsius, deturq; de illius facultatibus pauperibus in commemorationem ipsius.

B

Quòd impios morientes nihil iuuant memoriæ vel mandata. Cap. XLIX.

HAEC de pijs dicimus: nam de impijs, & si omnes Mundi facultates dares pauperibus, tamen nihil eis prodesses. Nam cui viuo infensus erat Deus, certè eidem mortuo est iratus: nōn est enim iniustitia apud eum. Iustus est enim Dominus, & iustitias dilexit. Et ecce homo, & opus eius.

De vinolentis. Caput L.

C

QVI ad memorias eorum vocamini, cum modestia, & cum Dei timore comedite, veluti valentes legatione fungi pro mortuis: cùm sitis Presbyteri & Diaconi Christi, sobrij esse debetis, & priuatim, & cū alijs, vt possitis intemperantiā coërcere. Dicit autem Scriptura, Dynastæ sunt iracundi, vinum verò non bibant, ne cùm biberint, obliuiscantur sapientiæ, & recta iudicare non possint. Quare Presbyteri & Diaconi post Deum Omnipotentem & dilectum Filium eius, sunt Ecclesiæ Dynastæ: quod non ideo dicimus ne bibant: nam cætero qui contumelia afficerent id, quod à Deo creatum est in lætitiam, sed ne vinolentiæ studeant: non enim dixit Scriptura, ne bibas vinum, sed quid dicit? Noli bibere vinum ad ebrietatem: & iterum, Spinæ nascuntur in manu ebrij: quod non solùm de Clericis præcipimus, sed etiam de omnibus laicis, super quos inuocatum est nomē Domini nostri Iesu Christi: nam ipsis quoque dictum est, Cui væ, cui tumulus? cui tristitiæ & nugæ? cui liuidi oculi, cui contritiones superuacaneæ? nōnne commorantium in vino, & inuestigantium vbi potationes fiunt?

Prouer. 23. Eccle. 31. Prouer. 26. Prouer. 23.

D

De recipiendis ijs, qui per Christū persecutiones patiuntur. Cap. LI.

RECIPITE eos, qui persecutionem patiuntur per Christum, & fugiunt de ciuitate in ciuitatem, eò quòd sermones Domini in memoria habent. Fugiunt enim quoniam sciunt spiritum promptū, carnem infirmam esse, & bona sua relinquunt diripienda, ne confessionem nominis Christi abijcere cogantur. Erogate igitur eis in vsum, mandato Domini obsequentes.

Quòd vnusquisq; manere debet in ea sorte, in qua est collocatus, & ordinem seruare, & nō arripere quæ sibi cōmissa non fuerūt. Cap. LII.

ILLVD

LLVD autem communiter omnes præcipimus, vt vnusquisq; maneat in ordine sibi tradito, nec fines transeat: non enim nostri sunt sed Dei, nam qui vos audit (inquit Dominus) me audit: & qui vos spernit, me spernit, qui verò me spernit, spernit eum, qui misit me: nam si inanima rectam ordinis dispositionem conseruant, nox, dies, sol, luna, astra, elementa solstitia, menses hebdomadæ, dies, horæ, & impositæ sibi necessitati obediunt, secundum illud, Posuisti terminos, quos nō pertransibunt: & iterum de mari, Posui & terminos circumponens claustra & portas: Dixi autem ei, Hucusque venies, & non transgredieris: quando magis vos nihil debetis commouere ex ijs, quæ nos diuinam secuti auctoritatē vobis perscripsimus. Sed quoniā plerique leue hoc putant esse, ideo ordines confundere audent, & vnicuique attributam ordinationē perturbare, arripientes sibi dignitates non cōmissas & tyrannicè vendicantes sibi ea, quorum non habent potestatem. Ideóque Deum irritant veluti Coritæ, & Rex Ozias, qui præter phas, prætérque Dei voluntatē sacerdotium inuaserunt, ex quibus Coritæ incendio conflagrarunt, Ozias in lepram incidit. Irritant quoque Spiritum sanctum, cuius testimonium euertunt. Quare prospicientes periculum impendens talium rerum auctoribus, negligentiamque in sacrificijs, & Eucharistia prouenientem, ex eo quod offeruntur ab ijs, quos nō decet, quique ludum putant Pontificalem honorem institutum ad magni Pontificis Iesu Christi Regis nostri imitationem: propterea necessarium duximus, vt de ijs rebus

Exod. 33. admoneremus. Dicimus itaq; Mosen Dei seruum, quem Deus facie ad faciem allo-
Num. 12. quebatur, veluti si quis cum amico loqueretur, cui dixit, Noui te Præter omnes: cui corā loquebatur, non per species, nec per insomnia, nec per Angelos, vel ænigmata: hūc igitur virum dicimus diuinarum legum rationē tradentem præscripsisse, quæ à Pontificibus administrari commēdet, quæ à Sacerdotibus, quæ à Leuitis, vnicuique proprio & suo muneri accōmodato cultu distributo: atque ea quidem, quæ Pontificibus præcepta fuerant, nephas erat sacerdotem attingere, quæ sacerdotibus mandabantur, ab ijs Leuitæ repellebātur, sed quilibet intra commissi sibi ministerij fines se continebat: quos si quis transire volebat, extremo supplicio puniebatur. Hoc verò maximè docuit Saulis audacia, qui cùm sacrificare decreuisset sine Propheta, ac Pontifice Samuele, suscepit in se peccatum: execrationémque irreuocabilem, neq; Prophetam deterruit, quòd à se Rex vnctus fuisset. Idem euidentius ostendit Deus in Oziæ facto, à quo nulla interposita mora, commissi sceleris pœnam expetiuit: & qui sacerdotiū concupiuerat, regno est spoliatus. Nostras res fortasse non ignoratis: scitis enim à nobis Episcopos, Presbiteros, & Diaconos vocari, oratione & manuum impositione, differentia nominum, rerum differentiam indicantes: non enim

3. Reg. 12. vnusquisque prout vult, apud nos implet manū (quemadmodum regnante Ierobo-amo, nepharij sacerdotij mos fuit, in illo vitalæ piaculo) sed qui à Deo vocatur. Nā nisi propria quædam iura essent, atque ordinum discrimina, satis esset vt per vnum nomen vniuersa perficerentur. Sed à Domino edocti consequentiam rerum, Episcopis Pontificatus munera assignauimus, Presbyteris sacerdotij, Diaconis ministeria erga vtrosque, vt quæ ad religionē pertinent, purè perficiātur. Nam nec Diacono phas est offerre sacrificium, vel baptizare, aut benedictionem paruam vel magnā facere, nec Presbytero ordinationes exercere: impiū est enim ordinem peruerti: nō enim est Deus confusionis, vt inferiores superiorum officia tyrannicè sibi vendicent: noua instituta sibi fingentes in detrimentum suum, ignorantes durum sibi esse contra stimulum calcitrare. Non enim vel nobis, vel Episcopis aduersantur huiusmodi homines, sed omnium Episcopo & Pontifici Patris Iesu Christo Domino nostro A Mose enim Deo charissimo Pontifices instituti sunt, sacerdotes Leuitæ à Saluatore nostro nos tredecim Apostoli ab Apostolis ego Iacobus, & ego Clemens, & nobiscū alij, ne iterum omnes numeremus. Communiter ab omnibus nobis, Presbyteri, Diaconi, Hipodiaconi, Lectores. Primus igitur natura Pontifex est vnigenitus Christus,

A Christus, qui non sibi ipsi honoré arripuit, sed cõstitutus est à Patre, qui propter nos factus homo, & spirituale sacrificium offerens Deo & Patri suo, ante passionem nobis solis præcepit hoc facere: quanquàm præsentes nobiscum esse alij, qui in ipsum crediderant, sed non omnino omnis qui credit, continuò sacerdos est, & pontificiũ consequitur honorem. Post autem assumptionem ipsius, nos oblato secundum eius ordinationem sacrificio puro, & incruento, constituimus Episcopos, Presbyteros & Diaconos numero septem, è quorum numero vnus erat Stephanus beatus Martyr, qui in amore erga Deum nobis non erat inferior: quiq; adeò fide sua pietatem charitatemq; erga Dominum nostrum Iesum Christum ostendit, vt pro ipso animam tradiderit, à Iudæis Domini interfectoribus, saxis percussus. Sed tamen talis ac tantus vir, qui spiritu feruens erat, & qui vidit Christum à dextris Dei, & Cœli portas apertas, nusquàm apparet ijs officijs, quæ Diaconiæ nõ conueniunt esse vsus, vel sacrificiũ obtulisse, vel manus alicui imposuisse, sed vsq; ad finem Diaconiæ ordinẽ
B seruasse. Ita enim erat decẽs, vt Christi martyr ordinis dispositioné seruaret. Quòd si qui Philippũ Diaconum nostrũ, & Ananiam fidelem fratrem producunt, quorum alter Eunuchum baptizauit, alter me Paulum: ignorant ipsi id, quod nos dicimus, nã dicimus neminẽ sibi arripere debere sacerdotalem honorem, sed vel à Deo esse accipiendum, quod fecit Melchidech & Iob: vel à Pontifice vt Aaron accepit à Mose. Quare Philippus & Ananias non ipsi se elegerunt, sed à Christo promoti sunt incomparabili Deo.

FINIS.

IO. CAROLI BOVII EPISCOPI OSTV-NENSIS.

E

Scholia in Clementis libros.

NVNC in animo est, aliqua in ijs libris percurrere, quæ nisi explicarentur, lectoris studium possent retardare. Quod faciam in paucis quibusdam locis annotandis, non enim statui scholia in singulis sententijs scribere, sed tantum pauca, quæ dubitationem aliquam habent, illustrare.

Ex Primo Libro.

F

IN Cap. 3. ex Euangelio non solùm vltio inimicorum prohibetur, sed etiam dilectio & amor erga eos præcipitur. seruauit enim sæpe hoc antiquitas, vt Consilia quæ appellantur, in præceptis numeraret.

IN Cap. 4. ne pruritu vexatus &c. Hanc ego puto esse veram huius loci sententiam. Iubet tonderi capillum, ne eo cultu prouocentur mulieres ad amorem. Inquit igitur, si capillum nutrias, necesse erit tibi ob pruritum scalpere caput ac lacerare, ad hanc verò molestiam fugiendam, caput comptum & ornatum te habere oportebit, idq; vnguentis perfundere quo mulieres allicientur ad libidinem, ergo tonde capillum, ne capitis cultu opus habeas.

IN Cap. 7. illud (*sisophistica*) est nonnullis suspectum, qui si considerarent sophistarum nomen fuisse aliquando in laude, atq; ita appellatos eos, qui sapientiam & rerum omnium scientiam profitèrentur, certè nihil de eo dubitarent. Clemens ergo Græcorum disciplinis eruditus, sophistica ea vocat, quæ ab hominibus doctis & vitæ magistris, sapienter sunt tradita. G

IN eodem cap. duo dicit à Christo antiquata, deuteroses, quas Hieronymus humanas traditiones, Epiphanius, seniorum traditiones appellat. Eas verò (teste eodem Epiphanio in primo contra hæreses libro) Iudæi habebant quatuor libris digestas, quibus traditi erant ritus & cæremoniæ, quas à maioribus suis seruandas acceperant, quasq; Dominus in Marci Euangelio reprehendit.

ETIAM inducta & adiecta quæ dicuntur, Christus abrogauit, quæ accesserunt Decalogo, ea sunt sacrificia, expiationes, atque aliæ cęremoniæ præceptæ Hebræis, postquàm ij Aegyptiam superstitionem imitati absente Mose, vitulum adorauerunt. Iudicauit enim Moses, cùm gens Hebræorum prona ad malum, diuinam legem liberam atque à natura in hominum animis insitam facilè contemneret, eam ita in officio posse contineri, à cultu simulacrorum abduci, si assidua ac necessaria rerum diuinarum occupatione detineretur. Inducta, quæ dicit mutata in melius, vt ipse alio in loco declarat, tria sunt, Sacrificia, quibus successit incruentum Eucharistiæ sacrificium: Aspersiones, quæ mutatæ sunt in baptismum: Adoratio, quæ tunc certo loco fiebat, nunc patet à solis ortu ad occasum: in omni enim loco sacrificatur & offertur nomini eius oblatio munda. H

IN eodem capite mirum videri non debet lectionem librorum prophanorum ab Apostolis prohibitã, qui in primis illis pietatis rudimentis, vt abolerent omnia gentilitatis vestigia, non solum illa prohibuerunt, quę sua sponte Christianæ pietati aduersabantur, cuiusmodi erant sacrificia, & reliquus Deorum cultus, sed etiam omnia illa, quæ suis admonitionibus refricare poterant veteris erroris memoriam. Cõfirmata verò religione, cùm iam homines non fierent, sed nascerentur Christiani, liberior fuit legendorum huiusmodi librorum consuetudo, adhibito tamen iudicio atq; delectu, vt ex illorũ lectione fideles fructũ caperẽ, & ad pietatem possent proficere.

A ficere. Scripsit Basilius aureum libellum de vtilitate capienda ex Græcorum disciplinis, quem auctorem sequentes fructuosè huiusmodi libros legimus.

In Cap. 10. prohibentur mulieres lauare vnà cum viris, quod idem prohibuit Conc. Laodic. Can. 30. & sex. Syn. Can. 77.

Ex Libro Secundo.

In Cap. 29. (*Decima salutaris, initium nominis Christi.*) hoc dicitur, quoniam nomen Iesu à Iota incipit, qua litera Græci notant numerum denarium.

In Cap. 30. (*vt qui Dei dignitate ornatus est, quatenus clero præest, & omni Ecclesia,*) hanc eandem sententiam apertius atque distinctius expressit S. Ignatius in Epistola ad Smyrn. ijs verbis, Ego aũt dico, honora Deũ vt auctorem cunctorũ ac Dominum ,,
B Episcopum verò vt Pontificem, imaginem gerentem, quatenus imperat, Dei, quatenus sacerdotalia exercet, Christi. ,,

Observa in eodem capite, in Ecclesiæ membris cõtineri mysticas significationes per quædam accommodata, & (vt ita dicam) appropriata muneribus, cum omnia in Ecclesia ita constituta sint, vt (quoad possunt) diuinam similitudinem referãt ac significent. Porrò quod de Viduis dicitur, eas altaris similitudine n imitari, id dictum, opinor, ad significandam constantiam, ac firmitatem propositi earum in statu viduali, Et quod pietatis officia, quæ in eas, & in orphanos conferuntur, sunt quasi victimæ in altari collocatæ ad faciendum holocaustum Deo. Virgines thuribulum significant propter virginitatis fragrantiam, & illos ex purissimis earum corporibus atque animis afflatos odores, qui non solum per Ecclesiam diffusi omnia suauitate complent, sed etiam in Cœlum sublati Deum delectant.

In Cap. 31. quod traditur, non esse arripiendum sacerdotij honorem, sed capi-
C endum ab eo, qui diuina potestate ius obtinet illud alijs dandi, atq; alia, quæ diuinitus à Clemente exposita, ad hunc locum pertinent, habentur in Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 5. vt perspicuum sit vtrunque hanc doctrinam, ex eisdem fontibus haustam, literarum monumentis commendasse. In cap. 32. de Agap. vi. [illegible] cap. 61.

In Cap. 32. Presbyteræ, quæ nominãtur, sunt viduæ ita enim eas appellat in tertio lib. cap. 5. quare aliæ sunt illæ Presbyteræ, quarũ mẽtio fit in Con. Laod. Can. 31.

In Cap. 59. noli mirari Iacobũ fratrem Domini extra duodecim Apostolos numeratũ, fuit enim hęc cõstans nõ modò Clementis, sed etiã Eusebij, Epiphanij, Ambrosij, atq; aliorũ sententia. cui non obstat quòd in Epist. ad Galat. Paulus eũ Apostolum nominat & columnam, cùm ampliori vocabulo dicti sint Apostoli alij, qui præter duodecim, ad propagandum Euãgelium missi, Apostolatus munere fungebantur, quemadmodũ dicimus S. Martialem Apostolum Galliarum fuisse. Meritò aũt Iacobus columna videbatur, cùm esset Hierosolymitanorũ Episcopus, omniaq;
D ad stabiliendum Ecclesiæ statum pertinentia, vnà cum Apostolis administraret.

In Cap. 60. sunt hæc verba. (*Glorificent solum Deum, vnum & verum per vnigenitum Christum*) quæ nullam in nobis gignere debent suspicionem erroris, quasi non faciant filium honore ac diuinitate parem, vniusq;, atque eiusdẽ naturæ cum patre: nam cùm sint translata ex Euangelio Ioannis, Vt cognoscant te solum Deum verum· interpretatio, qua illa sententia exponitur, debet quoque ad hunc locum accommodari. ,, Eadem verba, de Christo loquens, scripsit S. Ignatius in Epistola ad Magnesios. Ijs, qui extra ciuitatem manebant, vnum & solum verum Deum nunciauit. Sed erit locus opportunior, & magis proprius de hac ipsa re accuratè dicendi.

Capvt sexagesimũ primũ continet informationẽ quandã eorũ, quæ in octauo libro distinctius & accuratius describuntur: in eo enim traditur integra sacrorũ ratio, vt nihil possit desiderari hic breuis anticipatio eorũ, quæ ibi susius exponũtur.

In eodẽ cap. Pastophoria existimo fuisse tabernacula quædã quasi armaria in frõte templi vtrinq; posita in quibus Eucharistia, vestes, & vasa sacra condebantur.

Osculum mysticum, in hoc ipso loco dari solitum, affirmat Dionysius, cum E agit de synaxi. Cyrillus in mystagogicis orationibus. Laodic. Conc. in Can. 19.

In Cap. 32. Mentio fit Agapæ, Christani enim in principio religionis, in Ecclesiam conuenientes, simul epulabantur: ea conuiuia quoniã amore & charitate mutua celebrabantur, Agapæ sunt dicta, quæ quòd confusionem Ecclesiæ Corinthiorum afferrent, reprehensæ sunt ab Apostolo, sed nihilominus saltem in alijs Ecclesijs diu manserunt. Eas post longum tempus prohibuit Consilium Laodicenũ, ne scilecet in Ecclesijs fierent, & postea Carthaginense, manserunt tamẽ: nam Canones Constantinopolitani, qui longo pòst tẽpore scripti sunt, de eis sanxerunt, nunc omnino in dissuetudinem atque obliuionem abierunt.

In Cap. 63. præcipitur, vt in sabbato ac die Dominico Christiani frequentius accedant ad Ecclesiam: quantum attinet ad sabbatum mos fuit priscorum, vt eo die quoque cœtus celebrarentur, & diuinæ scripturæ legerentur: de quo nobis forsan alio loco agendum erit. F

Tres illæ solennes precationes, quæ die Dominico concipiebãtur, patebunt in octauo libro: earum quoq; mentio fit in Conc. Laod. Can: 19.

Ex Tertio Libro.

In Cap. 10. magnas benedictiones puto eas appellari, quæ sunt propriæ Episcoporum, paruas, quæ licitæ erant Presbiteris.

In Cap. 11. ministri sunt ij qui alio nomine dicti sunt Subdiaconi, quod alio loco patebit, & Conciliũ Laod. eorũ mentionẽ facit: lege in eo Theodorũ Balsamonẽ.

In Cap. 15. & 16. quæ de vngendis catechumenis dicuntur, item de Chrismate eadem habentur in Dionysio in capite de baptismo, & in Cyrillo in secũda & tertia catechesi mystagogica: in ijs cognoscis, quod idem in alijs vetustis scriptoribus obseruatur, morem fuisse, vt statim post baptismum Chrismatis sacramentum daretur.

In Cap. 17. vides appellari Patrem super omnia Deum, quod idem in alijs locis G inuenies, est quæ idem loquendi modus consuetus Ignatio, qui in Epistola ad Philippenses disputans contra eos, qui confundebant Patris & Filij personam, sic inquit, Quòmodo non videtur tibi Christus natus ex Virgine, sed esse is qui est super omnia Deus: & ad Tarsen. de ijsdem hæreticis scribens, Alij dicunt quod ipse est, qui est super omnia Deus: quod non ideo dictum est, quasi creditũ sit ab eis, Deum verbum, non esse item supra omnia Deum: legerant enim Paulum dicentem, Quorum Patres illi, ex quibus Christus secundum carnem, qui est Deus supra omnia in sæcula amen. Quid igitur causæ est, cur Deum Patrem solum, sic vocauerint? Auctoritas Principis, siue (vt antiqui Patres locuti sunt) excellẽtia causæ effecit, vt prisci illi omnem eminentiam soli Deo patri tribuerint, non quòd illã Verbo & Spiritui sancto detrahere voluerint (longè enim abest talis ab eorũ pietate sententia) sed quia hanc auctoritatis præstantiam Patri, qui est fons & origo diuinitatis, tribuendam censuerunt, quod nonnullis testimonijs confirmabo. S. Ignatius ad Philippen. tractans illa H verba, quibus Dominus à se reiecit Diabolum, Vade retro Satana, scriptum est, Dominum Deũ tuũ adorabis &c. in persona Christi, sic inquit, Ego cognosco qui sum & à quo sim missus, & quẽ adorari oporteat, Dominũ enim Deum tuũ adorabis, & & illi soli seruies, noui illum vnum, agnosco illum solum à quo tu defecisti, non sum Deo aduersarius: confiteor excellentiam, scio meæ generationis auctorem patrẽ. Et ad Smyrnenses, ita scribit, Qui rogauit ne deficeret Apostolorum fides, nõ quasi ipse non satis esset, vt illam seruaret, sed quod gaudebat excellentia Patris. S. Epiphanius in eo libro, qui Ancyrotus dicitur, vsus erat aduersus Arianos illa Christi sententia, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: illi verò ita ad eã respondebant, quòd in ea Pater appareret primus operator, atque ita constarat eum filio esse præstantiorẽ. Hic ô Ariane (inquit Epiphanius) stultè dicis, & multa principia vis in diuinitate intelligere, vnũ verò est principiũ, & eadẽ vna diuinitas, non reijcit autem à

A tem à se Filius, Patris honorem, sed ostendit quomodo se habeat ipsa diuinitatis cõsequentia. Hæc Epiphanius. Cum ergo honor Patri tribuitur, non eò fit quòd idẽ honor non sit tribuendus filio, sed vt demonstretur diuinitatis consequentia, hoc est ordo originis, quemadmodum Filius æterno ortu à Patre naturam accepit: hanc quæstionem multo expresśius declarat S. Basilius in libro, quem scripsit contra Eunomium, in quo diligenter tractat illũ locum, Pater maior me est: longámque eius rei disputationem concludit ijs verbis, Reliquum est igitur, vt maius, hoc in loco dicatur secundum causæ rationem: quoniam enim à Patre Filij principium atque origo est, secundum hoc maior est pater, vt causa & principium propterea Dominus sic dixit. Pater maior me est. scilicet quatenus Pater est, Pater verò quid aliud significat quàm quod est principium & causa illius, qui ab ipso est ortus? Non discesśit ab hac sententia S. Hilarius, qui in nono libro de Trinitate sic scripsit, Donantis auctoritate Pater maior est, nunquid per doni cõfesśionem Filius minor est? maior itaq; do-
B nans est, sed minor iam nõ est, cui vnum esse donatur. Ait enim, Ego & Pater vnum sumus si hoc non donatur Iesu, vt confitendus sit in gloria Dei Patris, minor Patre est: si autem in eadem gloria & donatur esse, qua Pater est, habes & in donantis auctoritate, quia maior est, & in donati confesśione, quia vnum sunt. Maior itaque Pater filio est, & planè maior, cui tantum dona esse, quantus est ipse, cui innascibilitatis imaginem sacramento natiuitatis impartit, quem ex se in forma sua generat. Hæc Hilarius, quam sententiam non semel in suis libris exposuit, hác auctoritatem principij in patre considerantes prisci illi, omnem dignationem ei soli tribuere vidétur. multa enim huiusmodi in Clemente legimus, in Pastore Ignatio. Iustino atque alijs qui ante Arrianam hæresim vixerũt: qui omnes vnam in tribus personis essentiam, paremque maiestatem venerati, tamen celebrauerunt originẽ. postquam autem Arrius cœpit filij dignitatem minuere, & alij Spiritum sanctum in numerum creaturarum aggregare: Patres omisso huiusmodi loquendi more, quem Euangelista-
C rum & Apostolorum loquendi modũ imitata, tenuit antiquitas: apertis verbis tres personas æquales prædicauerunt, nihilque vni tribuerunt, quod non item cæteris tribuerent. Hoc enim fieri solet, cùm existunt hæreses, vt quod antea omitti posse videbatur, cùm nulla de eo esset controuersia, orta hæresi id diligenter, planè, apertè sit enucleandum: atque ita ex hæresum immani peste hoc boni consequitur Ecclesia, vt sententiæ fidei, quæ antea nunquam agitatæ obscuriores videbantur, postquã oppugnari cœptæ sint, illustrẽtur, atq; declarentur. Hæc fusius dixi, propterea quòd in Clemente aliqua sunt, que ad hanc norman dirigi oportet. Tu verò cùm in ea incides, eam adhibe moderationem, quam tibi ij fontes ostendunt: quod statim serua in ea sententia, quæ in eodem capite de Spiritu sancto habetur, quem dicit à Christo doceri, & Christum annunciare, translatum est hoc ex 16. capite Ioannis sic dicentis, Cum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semet ipso, sed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura sunt
D annunciabit vobis: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annũciabit vobis, in quibus verbis, propter Spiritus sancti à Patre & Filio progresśionẽ, agnosce in duobus spiratoribus auctoritatem vnius principij, in Spiritu sancto nullam alienæ ab ijs naturæ differentiam. Quòd autem ita interpretari debeamus loca, quę tam in scripturis quam in priscis patribus, videntur Spiritus sancti maiestatem non ita extollere, docet S. Basilius in eodem libro contra Eunomium, qui eadẽ via progrediens, quæ de filio dixerat, ea accommodat ad Spiritum sanctum. Eius verba hæc sunt, Quæ est necesśitas, vt si dignatione atque ordine tertius sit Spiritus sanctus: sit quoque natura tertius. Nam quòd obtineat secundas post filium partes, fortasse pietatis ratio id tradit. Tertia verò vti natura, nec ex sanctis Scripturis didicimus neque veluti consequens eorum, quæ dicta sunt, concludere possumus. Nam quemádmodum Filius ordine, secundum post patrem locum habet, quoniam ab illo est genitus, & dignatione, quoniam principium & auctor ipsius Pater est, & quoniam per eum aditum

" & accessum habemus ad Patrem: natura verò nullo modo est secundus, quoniam E
" vna est in vtroque diuinitas; ita Spiritus sanctus, & si ordine ac dignatione Filio est
" submissus, (vt hoc omnino concedamus) non tamen eo modo, vt quasi differentis ab ipso naturæ existat.

QVOD dicitur in eodem Cap. Spiritum sanctum assumi vt testem, trāslatum est
" à 15. capite Ioannis sic dicentis, Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam
" vobis à Patre spiritū veritatis, qui à Patre procedit, ille testimoniū perhibebit de me.

IN Cap. 20. obserua Presbyteri officia, quæ sunt hæc, docere, offerre, baptizare, benedicere populo: quorum quidem habet potestatem Presbyter, sed tamen illam exercere non potest, nisi concedente Episcopo: lege Ignatium Smyrnenses sic insti-
" tuentem, Nemo sine Episcopo aliquid agat eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent, illa
" firma Eucharistia censeatur, quæ sub Episcopo fuerit. Et paulò post, Non liceat sine Episcopo baptizare, nec offerre, neque sacrum facere. quod idem de reliquis muneribus censendum est. Nam hæc ipsa munera, quæ nunc contemnuntur, in veteri F Ecclesia exercebant Episcopi, vt aliquando sola causa fuerit accersendi Episcopum absentē in Paschæ tempore, vt Catechumenos instruere, & baptizare posset, de Eucharistia vides in Clemente Episcopum semper illam peragere: de docendi munere nihil dico, cum in hoc præcipuè versetur Episcoporum officium. Hoc verò est intelligendum quòd quanquàm Presbyteri docendi munus habebant, tamen summa rei & doctrinæ iudicium Episcopo reseruabatur, imò præsente Episcopo Presbyteri desinebant munus suum, nisi ille aliud iuberet.

EX QVINTO LIBRO.

IN Capite 7. Considera auream illam sententiam de baptismo sanguinis, cur Catechumeni cum eo morientes salui fiant. Re ipsa enim commoriuntur Christo, alij G in figura. Hæc scribenti, venit mihi in mentem alterius præclaræ sententiæ S. Cyrilli, quæ fusius eandem rem explanat. ea scripta est, in secunda mystagogia ijs verbis.
" O rem nouam & admirabilem, non verè mortui sumus, neque verè sepulti, neq; ve-
" rè crucifixi surreximus: In veritate tamen saluamur. Christus sic crucifixus est, & re
" ipsa sepultus, & verè resurrexit: atque hæc omnia nobis donauit, vt imitatione, pas-
" sionum suarum participes facti, re ipsa salutem consequamur.

IN Cap. 12. Quod de hirco defio dicitur, vel fortè mendesio, (nam ita quoq; dici posset, si illud μεν quod in Græco præmittitur, sit syllaba) mihi id cuiusmodi sit, compertum adhuc non est, forte enim alij locum hunc illustrabunt.

IN Cap. 16. Considera rem insignē, scilicet Iudam absuisse cùm data est Apostolis Eucharistia: Cyprianus enim secus sentit, in sermone de ablutione pedum, & Augustinus in Epistola 163. & in explicatione decimi Psalmi, & in sex. tractatu in Euāgelium Ioannis, & Chrysostomus in sermone de latrone. Theophylactus, etsi idem H sentit, tamen agnoscit eam opinionem, qua alij affirmant Iudam non adfuisse, nec eam reijcit. Existimaui aliquando Dionysium Areopagitam hoc affirmare: quod si certum haberem, vix iam phas esse ducerem secus opinari, sed tamen cum Dionysij verba diligentius expenderem, non ita certa mihi visa est eius sententia: tātum enim affirmat Christum Eucharistiæ auctorem iustissimè excludere eum, qui non sanctè atq; ad imitationem sui sacro conuiuio interesset: quæ quidem sententia hoc non obscurè innuit, non autem manifestis, & perspicuis verbis asseruerat. Quare Maximus ex verbis Dionysij, probabili quadā coniectura id colligit, cuius annotatio in
" Dionysij verba hæc est. Ex ijs aliquis rationabiliter dicere posset, quòd postquam
" exijt Iudas, tradidit discipulis Christus mysteria, vt qui ijs non erat dignus. Georgius Pachymeres hunc locum Dionysij nouo quodam modo explanat, putat enim Dionysium dicere, Christum tradidisse quidem Iudæ mysticum panem & calicem, mysteria verò solis discipulis dedisse, postquàm Iudas discessit: eius verba hæc sunt,

Exclu-

A Excludit & segregat iustisime Iudam, qui non sanctè conuiuio intersuerat, nam
cùm illum mystici panis & vini participem fecisset, mysteria discipulis, postquàm il-
le è cœna discesit, solis tradidit, cùm ijs indignus esset Iudas. Cur igitur Iudam ar-
cet à diuinis mysterijs, qui simul cœnauerat: Etenim docet, quòd non satis est tan-
tùm corporaliter adesse & conuiuium celebrare: non enim hoc cum communione
habet similitudinem, sed oportet intellectu, & mente adesse. Hæc Georgius, qui, di-
co, asseuerat ex Dionisij sententia, vnum Iudam participem fuisse cœnæ mysticæ,
hoc est panis & vini mystici, non agni typici (hunc enim sensum manifestè explo-
dunt verba Dionysij & Georgij) alterum, mysteria data solis Apostolis. Quærerem
ego libenter à Georgio, quæ tandem fuerint mysteria, quibus exclusus sit Iudas, &
quæ solis credita sunt Apostolis cùm prius omnes simul panem & vinum mysticum
sumpsissent. si responderet fuisse sacramenti effectum & spiritualem manducatio-
nem, rursum scire vellem ab eo, quid opus erat, vt propterea Iudas abesset? quòd si
B mysteriorum traditionem putat ipsam Eucharistiæ institutionem, iam hoc scriptu-
ræ aduersatur coniungenti Eucharistiæ institutionem cum eius dispensatione. Su-
mens panem fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc facite, &c. Itaque mihi ma-
gnæ tenebræ sunt non modò in Dionysij, sed etiam in paraphrastis sui verbis, quæ
dicere volui vt admonerem lectorem, vt legens Dionysium, hanc rem etiam consi-
deraret: mihi enim amplius de ea videtur quærendum. hoc tamen est in ea commo-
di, quòd ad factum pertinet, vt siue hoc vel illo modo se habeat, nulla labes, neque
peruersio fidei accidat.

In eodem capite, Eucharistiæ mysteria dicuntur antitypa corporis & sanguinis,
quæ vox idem valet, quod in Dionysio Symbola, hoc est signa: signa verò cum audis,
noli ab ijs remouere signatum, ita enim illa signa sunt, vt etiam verè & realiter con-
tineant signatum, hoc est corpus & sanguinem Domini: patres verò antitypa illa di-
xerunt, vel respectum habentes ad præcedentem substantiam, vel quia species sunt
C sacramenta corporis & sanguinis Christi, qui in eis continetur: appellationes enim
plerunque ducuntur ab eo, quod apparet & sub sensum cadit.

Pene omiserã id, quod in secundo capite tertij lib. annotatione dignũ videtur:
damnari enim videtur nuptiæ, quæ mortua prima vxore iterantur. Scito autem hu-
iusmodi nuptias non damnari, iustæ enim sunt: reprehenditur autem intemperan-
tia eorum, qui illas contrahunt. nam cùm primis nuptijs diuino illi propagandæ so-
bolis præcepto satis fecerint, iterum iungunt connubia, quæ improbantur ab anti-
quis, non quòd putent ea nepharia, sed quòd sint indicia incontinẽtiæ, & libidinosi
putentur, qui illa appetunt. Eam ob causam antiqui Canones bigamis pœnitentiæ
tempus præscripserũt, quod legimus in Conc. Ancyr. Can. 19. & Neocæsar. Can. 3.
& Laod. Can. 1. Tertullianus etiam cùm recta saperet, has nuptias permissas tan-
tùm putauit: Hieronymus durior fuit bigamis, ita vt nisi leniùs cum eo agatur, vix
posimus illum à reprehensorũ criminatione vindicare. redeo nũc ad quintũ librũ.

D In Cap. 18. quinti libri, in quo traditur seruandi Paschæ ratio, nihil iam anno-
tandũ est, sed id totum potiùs delendũ, vt nothum ac nouũ. quod luce clarius per-
spici potest ex ea Epiphanij disputatione, qua vtitur aduersus Audianos imitantes in
Paschæ obseruatione Iudæorum consuetudinem: narrat enim Epiphanius Audia-
nos sententiã suã defendisse auctoritate constitutionis Apostolorũ, in qua caueba-
tur ne alij calculũ Pasche facerẽt ipsi, sed agerẽt Pascha quãdo fratres sui de circũci-
sione agerent, atq; id vnà cũ eis celebrarent, agnoscitq; Epiphanius huiusmodi con-
stitutionẽ, atq; eã interpretatur, inquiens primùm, dici in constitutione Pascha agẽ-
dum, quando id agerent fratres de circuncisione, non fratres qui sunt in circunci-
sione, hoc est quando agerent ij Episcopi, qui de circuncisione & Iudæorum gente
genus ducebant, quos scribit quindecim fuisse: deinde inquit, id factũ fuisse ab Apo
stolis ad tuendam consensionis vnitatem. Quare tantum abest vt ea, quæ in hoc ca-
pite legimus Apostoli statuerint, vt etiam contraria horum ab ipsis præcepta

 videantur.

videantur. Præterea orientales illi Iudaicum morem retinentes, nullam aliam excu- E
sationem, vt in Eusebio legimus, afferebant suæ obseruationis, nisi quòd Ioannem & Philippum Apostolos imitarentur, testabatúrque Polycarpus Ioannis discipulus se vnà cum Ioanne eo die Pascha celebrasse. Neque mirum est Apostolos in illis Ecclesiæ rudimentis eo die inter se egisse Pascha, quo ipsi cum Domino egissent. Sed quid opus est aliunde argumenta petere? ipsa constitutio se prodit, & tantum non vocem emittens, clamat se nouam esse: ait enim æquinoctium fieri vigesima secunda Distrimensis, hoc est Martij: perspicuũ est autem Christi tempore æquinoctium fuisse vigesima quinta Martij: tẽpore verò Anatolij Laodiceni Episcopi, qui vixit, Probo imperante, anno Domini ducentesimo octuagesimo, æquinoctij tempus retrocesserat tribus diebus, solq; arietem ingrediens faciebat æquinoctium vernum vndecimo Calendas Apriles, hoc est vigesima secunda Martij, quod narrat Eusebius in Ecclesiasticæ historiæ libro septimo. Quare noua est constitutio, fortasse edita post Consilium Nicænum, in quo Paschæ obseruatio ad eam rationem redacta fuit F
vt post æquinoctium vernũ, quarta decima lunæ obseruaretur, & die dominico, qui post plenilunium primus esset, Pascha celebraretur, quod factum est ea præcipuè ratione, ne Iudæorum consuetudinem imitaremur, neque bis in eodem anno Pascha ageremus, hoc enim accidere posset si tantum duodecim lunares menses obseruaremus, nulla æquinoctij ratione habita, aliquando enim post æquinoctium celebrato Pascha, eodem anno ante æquinoctium itidem celebraretur: initium enim anni ordiuntur ab introitu Solis in signum Arietis. Existimo igitur cum verba Apostolicæ cõstitutionis viderentur antiqua, illi & ab ecclesia reiecta, Paschæ celebrationi quodammodo fauere viros pios, illa verba, ne offensionis causam præberent, & aliquos in errorem inducerent, deleuisse, reposuisseque receptam & probatam ab Ecclesia obseruandi Paschæ rationem.

In Cap. 19. intellige Christianos olim sex diebus ante pascha siccis cibis vesci solitos, cuius moris mentionem facit Epiphanius in libro tertio aduersus hæreses. G

In Cap. 21. illa auctoritas, qua dicitur quod Dominus accepit ignem à domino, & alia qua Iacob fatetur se vidisse deum facie ad faciem, item illa de rubo, quem vidit Moses ardentem, meritò accommodantur ad filij Dei personam: fuit enim hæc constans priscorum procerũ sententia, ijs & huiusmodi alijs visionibus, Christum Dei demonstratum. Possem ad hoc probandum vnanimem Patrum omniũ consen-
" sum in medium afferre, sed breuitati studens, contentus ero vna sancti Leonis sen-
" tentia quæ scripta reperitur in Epistola 13. ad Pulcheriam Augustam, ijs verbis. Po-
" tuerat quippe omnipotentia filij Dei sic ad docendos iustificandosque homines
" apparere, quomodo Patriarchis & Prophetis in specie carnis apparuit, cũ hoc luctamen inijt, aut sermonẽ conseruit, cúmue officia hospitalitatis non abnuit, vel etiam
" appositum cibum sumpsit, sed illæ imagines huius hominis erant indicia, cuius veri-
" tatem ex præcedentium Patrũ stirpe sumendã significationes mysticæ designabant. H

In eodem Capite, cum dicitur Deum Verbum, Deo ipsius ac Patri in condenda rerum vniuersitate ministrasse, cautus esto, & memento eorum quæ de auctoritate Principij sunt dicta: nolique putare illud ministerium efficere filium minorem Patre, ministrat enim quatenus sapientia & ars Patris existit, per quem vniuersa sunt condita. Iustinus in dialogo, quem cum Tryphone habuit, opera filij Patri cooperantis, ministeria appellat, filiumque Patris ministrũ, scilicet ea ratione, qua dictum est, Verbum esse rationẽ artẽmque Patris in rebus creandis, productumque à Patre qui ei vnà cum essentia eandem operandi potestatem dedit. Quare vt hic ordo significaretur, Patres aliquando ministerium filio tribuerunt. Non potuit autem hæc res planius explicari, quàm est à Tertulliano explicata in lib. de Trinitate, cuius verba hic subieci, quoniam instar normæ esse debent, ad quam hæ, quę duriores videntur, priscorum sententiæ, sint dirigendæ. Sic igitur in fine eius libri inquit Tertullianus, Subiectis enim ei quasi filio omnibus rebus à Patre, Patris quidem sui Filius probatur

A probatur, cæterorum autem & Dominus & Deus esse reperitur. Ex quo dum huic,
qui est Deus, omnia substrata traduntur, & cuncta sibi subiecta Filius accepta refert
Patri, totam diuinitatis auctoritatem rursus illi remittit: vnde vnus Deus ostenditur
verus & æternus Pater, a quo solo hæc vis diuinitatis emissa, etiam in Filium tradita
& directa, rursum per substantiæ communionem ad Patrem reuoluitur. Deus qui-
dem ostenditur Filius, cui diuinitas tradita & porrecta conspicitur, & tamē nihilo-
minus vnus Deus Pater probatur, dum gradatim reciproco meatu illa maiestas, at-
que diuinitas ad Patrem, qui dederat eam, rursum ab illo ipso filio missa reuertitur
& retorquetur, vt meritò Deus Pater omnium Deus sit, & principium Filij sui, quē
Dominum genuit: Filius autem cæterorum omnium Deus sit, quoniam omnibus
illum Deus pater præposuit quem genuit: ita mediator Dei & hominum Christus
Iesus omnis creaturæ subiectam sibi habens à Patre proprio potestatem qua Deus
est, cum tota creatura subdita sibi concors Patri suo Deo inuentus, vnum & solum
B & verum Deum Patrem suum, manente in illo quod etiam auditus est, breuiter ap-
probauit. Est igitur ipse filius creaturarum conditor vnà cum Patre, δημιουργὸς om-
nino, ita enim alijs in locis eum Clemens appellat, hoc est opifex atque auctor, non
ὑπουργὸς quemadmodū Arrius & Aetius impiè dicebant: facientes eum quasi secū-
darium Deum submissum ac subordinatum primo cōditori quorum opinionis du-
ritas à Christianis mentibus longè repellatur.

Ex Sexto Libro.

In Cap. nono animaduerte ferè earundem hæresum mentionem fieri in Episto-
lis Ignatij. De Prophetia, & de monarchia sermones à Petro cum Simone habitos,
scriptos à se testatur Clemens in Itinerario.

Qvae in quinto decimo capite habentur, atque omnia ea, quæ pertinent ad
C Concilium illud Apostolorum, cuius in Actis fit mentio, non sunt continuanda
cum alijs, quæ primo loco dicta sunt, in quibus mortis Iacobi Episcopi facta est mē-
tio. quare dirige hæc ad eam normam, quàm posui in Prolegomenis, cum de me-
thodo agerem.

In e[illegible] Cap. nomen Iacobi Zebedæi delendum est, negligentia enim vel im-
peritia alicuius huc irrepsit, cùm Iacobus Zebædei filius antequam hæc gereren-
tur, ab Herode fuerit interfectus, id quod in Actis Apostolorum legitur.

In Cap. 16. statuitur iterandum esse baptisma ab hæreticis administratū, quod
conuenit cum quadragesimo septimo Canone eorundem Apostolorum: iudico au-
tem Apostolos id statuisse quòd ij, qui eo tempore hæreses sectabantur, cum de di-
uinis personis falsa atque impia opinarentur, non potuerunt seruare synceram ba-
ptismatis formam, propterea q; necessarium erat instaurare baptismum in ijs, quos
ipsi baptizassent. Quòd idem statuit Nicæna Synodus in Canone 19. de ijs, qui à Pau
D lianistis fuerant baptizati, ij enim à Paulo Samosatensi profecti, Christi diuinitatem
labefactabant. Quam impietatem postea Arrius & Aetius magis peruulgarunt.
Narrat Epiphanius formam baptismatis seruatam ab Aetio, quæ hæc erat. In no-
mine Dei increati, & in nomine Filij creati, & in nomine Spiritus sanctificati,
& à creato Filio creati. Quis non videt, hoc modo, tota fide euersa, necessariam fu-
isse baptismi renouationem? idem existimo de ijs, quos rebaptizari voluerunt
Apostoli.

In Cap. 24. noli putare vniuersum populum Romanum eo tempore, Christi fi-
dem amplexum fuisse, sed cùm multi essent in vrbe Christiani, iamq; religio esset ce-
lebris. præsertim si ab ea (vt legitur) Tiberius non abhorruerit, propterea hanc rem
extollens Clemens, inquit, Romanos recepta Christiana pietate, ab Idolorum cultu
discessisse.

In Cap. 26. recognosce easdē hæreses numeratas ab Ignatio, in quibus animad-
uertere

uerte illud idem, quod in decimo septimo cap. tertij libri dictum est de Deo, qui est E
supra omnia. Hoc loquendi more à Clemente accepto vsi, sunt Ignatius, & Iustin us,
cum Trinitatis personas distinxerunt, quod quoties occurret reuoca in memoriam,
quæ de hac re in eo loco annotata sunt, ita enim omnis erroris suspitio abiret.

Ex septimo libro.

In Cap. 23. Non debes mirari, quòd ieiunium ante baptismum præcipitur, cùm præcipuè ob eam causam putem Catechumenos olim in nocte magni Sabbati baptizatos. Narrat Cassiodorus Burgundiones, cùm vexati ab Hunnis in Galliá transissent, Christianàmque pietatem recepissent, à quodam Episcopo baptizatos fuisse
" indicto ipsis prius octo dierũ ieiunio. Tertullianus in libro de Baptismo, Ingressu-
" ros, inquit baptismum, orationibus crebris ieiunijs, & geniculationibus & peruigi-
" lijs orare oportet, & cum confessione omnium retrò delictorum. F

In Cap. 24. quartæ & sextæ feriæ ieiuniũ præcipitur, quod diu mansit in Ecclesia, nunc (quod est dolendum atque lugendum) cum alijs optimis maiorum institutis in dissuetudinem abijt. Præcipitur quoque sabbati celebritas, quam tamen cùm diei Dominici cultu minimè æquatam, ostendit huius libri caput trigesimum quartum, non est autem mirandũ Apostolos œconomia, atque consilio vsos, aliquid Synagogæ ad Ecclesiam migranti concessisse: altè enim in ea insederant veteres cæremoniæ, vt non adeò facilè aboleri possent. Fuit tamẽ hic mos (vt vidimus in secũdo libro) ita retentus, vt in eo die meditatio diuinæ legis esset, non manuum cessatio. Consilium Laodecenum iubet in Sabbato congregari Ecclesiã, idémque prohibet eum diem more Iudæorum custodiri. Etiam quod hic statuitur de vnius magni Sabbati ieiunio, agnosco priscum morem, sed eundem accessione meliorum legum exoletum: nam Ecclesia Romana, quæ Apostolica vtens potestate, singula pro conditione temporum in melius mutat, non fuit contenta vnius Sabbati ieiunio, sed G instituit, vt idem mos in omnibus Sabbatis seruaretur. De ea re, atque alijs eò spectantibus extat præclara Innocentij primi Epistola ad gaudentium Egubinum Episcopum.

In Capite 39. nota Patrem appellari Deum ingenitum, alibi filius dicitur Deus genitus, quæ voces & si molliores sunt, suspectæ tamen fuerunt patribus, cùm ab Arianis vsurparentur, qui ingeniti & geniti differentiã induxerunt, putantes ex ea filij naturam diuersam fieri à patre. Duces illi Ecclesiæ, & si voces non aspernabantur (non enim id efficiunt, quod volebant Ariani) tamen quoniã in scripturis non reperiuntur, & eis vtebantur hæretici, quorum etiam vocabula timenda sunt, ideo in eis recipiendis, cautionem adhibendam censuerunt: lege Epiphanij disputationem contra Aerium, & Basilij contra Eunomium. Magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ, duo inquit significare ingenitum, id quod existens H
factum non est, & id quod suæ naturæ auctorem non habet: ad priorem significationem respiciens, filium ingenitum verè dicere poterit, idem si alteram spectet, id de solo Patre verè affirmabit: postea idem sanctissimus Pater, sciẽs ijs vocibus vsos priscos, præscribit nobis, quemadmodum in eorũ libris hæ voces sint intelligendæ: in-
" quit enim, Non ignoramus eos, qui dixerunt vnum esse ingenitum Patrem, non eo
" animo scripsisse, quasi Verbum Dei genitum, hoc est factum, & opus esse vellent, sed
" ideò, vt ostenderent, Patrem sui auctorem non habere, sed illum Patrem sapientem
" esse, & omnia genita, hoc est quæ facta sunt, in sapientia fecisse. Cùm igitur in libris
" in hæc verba (incides autem sæpe) noli existimare ea iniecta ab Arianis, & si ipsi ijs vocibus delectati sunt, sed illa accipe quemadmodum Athanasius est interpretatus nunc cùm expulso Arianorum errore integra synceraque manserit Homousij fides has voces non ita perhorrescimus.

In Cap. 40. dicitur Christus genitus bene placito Patris, nõ quòd voluntas Dei

Patris

A Patris ei ortum dederit (omnibus enim creaturis, vt inquit Hilarius, substantiã. Dei voluntas attulit, sed Filio natura dedit) sed dicitur genitus beneplacito Patris, quatenus in eo naturaliter genito quiescit beneplacitum Patris, Hic est enim, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Pari sententia Origenes inquit, Patrem protulisse germen voluntatis.

IN Cap. 43. sunt hæc verba, *(post hæc adorat ipsum vnigenitum Deum, post ipsum, & propter ipsum gratias agens ipsi,)* quorum verborum hæc est sententia, adorat vnigenitum Deum post ipsum, id est post Deum Patrem, vt ex eo intelligatur ordo originis, & in Patre principij dignatio, vt iam diximus, & propter ipsum, siue per ipsum, id est per Filium gratias agat ipsi Patri.

IN Cap. 42. 43. 44. habes benedictionem olei Catechumenorum, aquæ baptismatis, & Chrismatis: intelligendum est autẽ priscos illos mgnã vim tribuisse horum elementorũ sanctificationibus. Tertulianus in libro de Baptismo sic inquit, Igitur
B omnes aquæ de pristina originis prærogatiua sacramentum sanctificationis consequuntur, inuocato Deo: superuenit enim statim Spiritus de Cœlis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi cõbibunt. Cyprianus ad Ianuarium, oportet verò mundari & sanctificari aquam prius à sacerdote, vt possit baptismo suo, peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Augustinus tract. 80. in Euangelium Ioannis, Detrahe verbũ ab aqua, quid erit nisi aqua, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Ante hos, Dionysius in capite de baptismo, exponit quemadmodũ aqua per Spiritus sancti inuocationẽ, & sacri Chrismatis permistionẽ sanctificata, præparabatur ad baptismũ. Cyprianus in sermone de Chrismatis vnctione, sanctificatis (inquit) elemẽtis iam non propria natura præbet effectũ sed virtus diuina potentius operatur. Cyrillus Hierosolymitanus, qui has ipsas baptismi cæremonias tradidit, de oleo exorcizato, (ita enim appellat oleũ Catechumenorum) post multa alia hæc inquit, Quemadmodum insufflationes sanctorum, &
C diuini nominis inuocatio, quasi vehemens flamma vrit atque fugat dæmones, ita hoc oleum exorcizatum, inuocatione Dei, & oratione tantas acquirit vires, vt non solũ ardentia peccatorũ vestigia deleat, sed etiã omnes inuisibiles dæmones expellat.

IN Capite 44. verba sunt obscura, *(vnius cuiusque enim manus impositionis virtus hæc est)* si mendum absit, sententia (nisi fallor) est huiusmodi, in qualibet manus impositione tam ea quæ fit in baptismo, quàm ea quæ fit in sacramento confirmationis, virtus hæc est, id est virtus in sanctificatis elementis consistit, quatenus sacramenta illa requirunt materiam per inuocationem Spiritus sancti sanctificatam atque præparatam, sine qua sacramentum ritè administrari non potest: quæ sententia valde conuenit ijs, quæ mox sequuntur. *(nisi enim super quodlibet horum inuocatio fiat &c.)* in quibus verbis esto cautus, & primum illud tibi statue, sanctificationem materiæ baptismi magis requiri præcepti, quam sacramenti necessitate. Sancti Patres tamen, tam ij quorũ verba protuli, quàm alij non pauci, illam inuocationem Spiritus sancti super
D aquã magno opere extollunt, atque ei immensa tribuunt, vt non mirũ sit Clementem quoque adeo eã commendasse, nam eius dictis minime aduersatur, vt quis non adhibita ad baptismum aqua sanctificata, verè sit baptizatus: & si absit contemptus vel negligentia, sacramenti fructum consequatur. Non enim negat Clemens illum esse verè baptizatum, sed inquit, non abiecisse eum animæ sordes, hoc est, non esse assecutum baptismi effectum. Quod intellige, si præter necessitatem, seu aliã æconomicam rationem eam omiserit.

CONVERSIONEM ad Orientem explanãs S. Cirillus, cuius sæpè mentionẽ feci, hæc inquit, Quãdo abrenuncias sathanæ, omni testamẽto, veteriq; pacto in inferno cũ eo inito rescisso, aperitur tibi paradisus Dei quẽ plãtauit ad Orientẽ vnde propter præuaricationẽ primus pater noster fuit expulsus, cuius rei signũ est, cũ ab Occidẽte cõuerteris ad Orientẽ, qui lucis est locus. Oẽs alias baptismi cæremonias à Clemẽte expositas, Dionys. Tertull. Cyprian. Cyrillus, Aug. & deniq; prisci oẽs agnoscunt.

CAPVT

Caput 47. continet hymnum Angelorum, quem quoniam, S. Hilarius, paucis E mutatis, in latinum conuertit, atque in missam inclusit, Concilium Toletanũ quartum, & quidam alij eum huius hymni auctorem faciunt.

Ex Libro Octavo.

In Capite primo, in quo sermo est de Episcopis improbis, quasi ij non sint veri Episcopi, caue ne hæc sententia tibi sit occasio sequendi errorẽ Hussitarum negantium Episcopum, presbyterumue mortali peccato obstrictum esse Episcopum, vel presbyterium. Non enim ita est accipienda Clementis sententia, quasi velit eos, quĩ huiusmodi sunt, amittere potestatem, quam in ordinatione acceperunt, sed eos negat esse Episcopos, quatenus officia ac munera, quibus funguntur, non sunt grata atque accepta Deo, imò neque electio ipsorũ ei tribuitur, sed hominibus: sunt igitur hi Episcopi quoad potestatem: non sunt Episcopi, quoad Deum attinet, quia F Institutiones ipsorũ atque officia, quæ postea exercent non sunt probata Deo. Joannes Chrysostomus hanc quæstionem pertractans, ad eius explicationẽ produxit
" Clementis sententiam, cuius verba audiamus. Diaconis autem & Presbyteris se-
" cundum præuidentiam suam. illis videtur Deus iniungere ministerium Diaco-
" natus aut Presbiteratus, qui sunt iusti: qui autem inueniuntur iniusti, illos ordi-
" nasse homines videntur, non Deus ab exitu ergo rei cognoscitur, qui à Deo ordi-
" natus est, & qui ab hominibus. Qui enim ministerium suum bene consumauerit,
" apparet quia ex Deo fuerat ordinatus: qui verò ministerium suum non bene consummauerit, ex hominibus ordinatus est. Quomodo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro octauo Canonum Apostolorum dicitur Hieronymus quoque in commẽtarijs in Epistolam ad Galatas asseuerat, eos esse ab hominibus ordinatos, qui indignè, fauore populi, patientiã Domini contemnentes diuino sacerdotio contra meritum ordinantur. Tales igitur non sunt sacerdotes G hoc est, Deus non elegit eos, vt essent sacerdotes, neque ipsorum muneribus acquiescit diuini beneplaciti cõsensio, quanquam ex vi ordinationis consequuntur diuinitus sibi delatam potestatem.

In Cep. 3. vide id, quod etiam in Dionysio legitur, signum externum, quo instituuntur Episcopi & cælestem accipiunt potestatẽ, esse impositionẽ libri Euangeliorum ceruicibus illorum, qui instituuntur, cuius rei rationem cognosces ex eodem Dionysio, ex qua plura possunt intelligi, quã mihi modò breues annotationes scribenti, & offensiones vitanti, explananda videntur.

In eodem capite tertio, Pater appellatur cunctorum opifex per Christum, qui (vt diximus) est ars & sapientia patris, per quam facta sunt sæcula.

In quarto præcipit Catecbumenis, vt se cõmẽdent Deo ingenito per Christum & meritò: per eum enim habemus accessum ad Patrem.

In nono & decimo cap. qui illuminantur, sunt ij Catechumeni, qui de fide in- H structi, & diu in Ecclesia versati, breui erant ad baptismum accessuri.

In cap. decimo sexto, attende verba præfationis, quibus etiam nunc vtimur, ab Apostolis manasse ac ne constitutio nouitatis suspitionem tibi afferat, lege Cirillum qui in mystagogicis orationibus hunc ipsum Liturgiæ morem exposuit, totidẽ verbis de Clemente trãslatum ex quo facilè intelligitur liturgiam Clementis Hierosolymis in vsu fuisse, eadem verba leguntur in Basilio, & Ioanne Chrysostomo, Iustinus, & si verba non retulit, tamen eorum vim expressit. In eodem cap. dicitur Filius voluntate & potentia Patris generatus: quibus verbis explanatur recta de origine filij sententia, est enim potentia generatiua Patris principium generationis filij cuius æterna voluntas est comes.

In cap. 17. *(vt ostendat hunc panẽ corpus Christi tui.)* hoc est vt efficiat, hanc enim vim habet Grecum verbum. Eadem verba sunt in Liturgia Iacobi, Basilij, Chrysostomi,

quæ

A quæ nemini suspitionem afferre debent, quasi alijs verbis, quàm ijs, quæ à Domino accepta se nobis tradere affirmat Paulus, putauerint ij Patres panem & vinũ in corpus & sanguinem conuerti, constans enim & perpetua fuit omnium patrũ sententia verbis Domini tantum mysterium administrari. Quod verò hoc loco dicitur, ad superiora verba respectum habet, & ad illa referri debet vt enim quæ ante consecrationem dicuntur, ad oblationem corporis & sanguinis Christi dirigêda sunt, sic quæ post consecrationem mysticè precatur, & facit sacerdos, ad vnum peractæ consecrationis actum trahuntur Sacerdos ante consecrationem tenens manu patinã, & calicem, dicit se offerre hostiam immaculatam pro peccatis, & calicem salutaris, quæ actio respondet oblationi corporis & sanguinis faciendæ, tunc anticipatione quadam sacerdotis mente atque proposito conceptæ, ita post consecratã Eucharistiam inuocatur Spiritus sanctus illorum munerũ sanctificator, & peracti operis vnà cum Patre & Filio effector, quæ inuocatio non est separanda à priore actione, qua sacer-
B dos, verba Domini proferens, panem & vinum consecrauit, sed ad eundem actum reuocari debet, imò ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conuersio facta est: nàm cum omnia simul, atque vno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis interuallo disponuntur, quæ verò sermone & tempore diuiduntur, cogitatione atque intelligentia sunt in vnum coniungenda. Græci cùm in Concilio Florentino interrogati essent, cur post verba Domni prolata, quibus consecratio absoluitur, precarentur Deum vt panem & vinum in corpus & sanguinẽ conuerteret, responderunt, se constanter credere consecrationem verbis Domini perfici, preces autem illas eam vim habere, atque idem valere, quod in Latinorum Liturgia oratio, quæ post consecrationem dici consueuit. Supplices te rogamus omnipotens Deus ›› iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu ›› diuinæ maiestatis tuæ. ››

In cap. 18. habetur oblatio pro Prophetis Apostolis & Martyribus, quæ fortè
C alicui videbitur absurda, eo quòd iniuriam (vt inquit Augustinus) facit Martyri, qui orat pro Martyre. Tu verò intellige hoc loco non modò nihil absonũ fieri, sed etiam maximè pietatem coli. audi autem non me, sed Cyrillum, cuius nomen toties repetiui, hanc sanctorum memoriam exponentem ĳs verbis, Atque hoc sacrificium ›› tibi offerimus, vt memores simus, primum eorum, qui dormierunt, Patriarcharum ›› Prophetarum, Apostolorum, Martirum, vt Deus orationibus & intercessionibus ›› ipsorum nostram deprecationẽ suscipiat: deinde vt in memoria habeamus sanctos ›› patres, qui dormierunt, atque Episcopos, & denique omnes, qui nos præcesserunt ›› magnam vtilitatem credentes accessuram eorum animabus, pro quibus offertur, ex ›› oratione sancti & tremendi sacrificij. Habes in Cyrillo duplicem ordinem dormi- ›› entium, quorum in sacrificio fit mentio, vnum constantem ex Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, qui ideo memorantur, vt nostræ necessitatis ipsi memores, rogent Deum pro nobis: alterum ordinem eorum, quorum necessitati nos ora-
D tione & sacrificio subuenimus. Præter hæc, quæ dicit Cyrillus, videtur Christianæ pietati maximè consentaneum, vt sacrificium etiam pro Patriarchis, atque Apostolis offerri dicatur, non quidem ad delictorum expiationem, sed ad gratiarum actionem: aguntur enim gratiæ Deo, quòd illi athletæ, & pugnatores magni, post tot susceptos labores, & gloriam Dei celebratam, dignam suo certaminẽ gloriam acceperunt. De alijs autem. quibus sacrificio opem prẽstamus, nihil iã attinet dicere, cùm continuata traditione, constantique omnium patrum testificatione, certum iam sit ab incunabulis Ecclesiæ, toto Orbe Christiano, atq; omnibus temporibus mortuorum memoriam supplicationibus & sacrificijs cultam ac celebratam fuisse.

In Cap. 17. memoratur impositio manuum, quæ fiebat Diaconissis, quod pugnat cum decimo nono Canone Concilij Nicæni, negante Diaconissas manuum impositionem habere. Item quod dicitur de imponenda manu Hypodiaconis, & ijs qui in minoribus gradibus collocantur, est omnino mihi dubium, cùm canoni-

ea auctoritate constet, manuum impositionem infra diaconatum non descendere.

In Cap. 35. ne sit tibi mirum creaturam, De inuocatione, solemnique peccatione sanctificatam, adipisci facultatem expellendorum morborum, que etiam dæmones fugare soleat, refert S. Thomas se in historijs legisse, Anachoretas, qui in AEgypti solitudine vitam ducebant, vicinis mittere solitos oleū benedictum ad curandos morbos idoneum.

In eodem, cap. ancilla libidini domini obsequens recipitur, cum enim ipsa sui corporis potestatem nō habeat, meritò culpa nō in eam, sed in dominū est reijcieda.

Cap. 39. Preceptio quiescendi diebus Apostolorū, fortè post tempora Apostolorum adiecta fuit, quanquam incredibile non est Apostolos suum exitum in Dei gloriam & fidei propagationem futurum prospicientes, voluisse, vt ijs diebus fideles in commemorandis eorum certaminibus & Christi nomine celebrando essent occupati.

Constitvtio iubens seruum & ancillam & separari: intelligenda est, si ij inuitis dominis, seu omnino non iustis nuptijs sint copulati. F

In Calce vltimi Capitis, in quo de institutione sacrificij agitur, habentur verba quædam, quæ ansā præbere possent, vt ij libri sint contemnendi. Inducuntur enim tresdecim Apostoli dicentes se à Christo ordinatos: quod mirum esset si Christus omnium Ecclesiæ munerum institutor, & auctor, suam excellentem potestatem sacramentis alligasset, vel eam certis finibus circumscriptam, vnum in locū inclusisset Matthias supra quem cecidit sors hoc est (vt Dionysius interpretatur) signum visibile apparuit, vt Apostolus, sic sacerdos à Domino est electus: Paulū, non ab hominibus, neque per homines electum, omnia munera ab eo accepisse, censendū est qui cum vas electionis instituit. Subiungit Clemens in personam Apostolorum. Qui propter nos factus homo, & spirituale sacrificium Deo suo & Patri offerens, ante passionem nobis præcepit solis, vt hoc faceremus, quanquàm nobiscū essent alij, qui in illum crediderant. Ijs verbis aiunt Clementē censere tresdecim Apostolos, fuisse cùm Dominus mysticam cænam celebrauit. Quæ tamen verba non sunt referenda ad superiora, sed intelligenda solùm de ijs, qui tunc præsentes fuerunt. Nosti enim ex mea obseruatione Clementis morem ita inducētis Apostolos loquentes, vt sermo præsens ad præterita referatur, & quamuis omnes loqui videantur, ijs tamen solis tribuatur narratio, qui rei, quam exponunt præsentes interfuerunt. G

SEQVVN-

H

EPISTOLAE B. CLEMENTIS PONTIFICIS MARTYRIS DE VERA FIDE, ET RECTE CONSTITVENDA REGENDAQVE ECCLESIA, EXPLICATAE, DEMONstratæq; scholiolis Lamb. Gruteri Venradij.

ARGVMENTVM PRIMAE EPISTOLAE CLEMENTINAE, PER Lamb. Gruterum Venradium.

Eatò Iacobo Iusto, Hierosolymorum Episcopo perscribit doctissimus & sanctissimus Clemens, quónam modo abs Petro Apostolo iam iam morituro sit ordinatus Romæ Episcopus: quæq; ipsi Præcepta dederit, tum de officijs gerendi Episcopatus: tum de officijs presbyterorum erga cuiusq; conditionis atq; ætatis homines, tum deniq; de Concionatoribus, catechistis & diaconis: quaq; ratione formam ipsi Ecclesiæ pereleganter descripserit, postremò, quæ obedientia Episcopo & Pastori præstanda veniat, & quomodo sit omnibus sanctè viuendum. Vtinam aūt, hæc officia sic à Petro descripta, ab ijs, à quibus debebant, obseruata perfectaq; essent, aut fierent etiam nunc nunquam profectò tam miserè deformata foret Ecclesia nostra Catholica, & verò citò reformari posset, quo de vix certam spem pijs concipere in hoc quidem rerū statu liceat. Omninò statuo, hanc Clementis veram esse Epistolam: vt meritò digna sit legi. Sed de vèritate suprá.

ARGVMENTVM PRIMAE EPIstolæ Clementis, per Ioan. Sichardum.

ON admodum his repugnauerim qui epistolam istam Clementis, Recognitionibus præfigendam censuerūt, vt quæ à Rufino latinitate donata sit ante recognitiones. Attamen cum in præfatione ad Gaudentium episcopum, Rufinus eius rei ipse meminerit, nolitque versionis tempus obseruari, visum fuit subiniquum, autori iniuriam facere, præsertim huc nos seriе historiæ inuitante. Nam quid est verisimilius, quàm tum demum ad constituendum ecclesiæ statum Petrum animum adiecisse, cum iam videret mortis diem adpetere? Quod vero Clemens hic se primum à Petro episcopum Romæ ordinatum asserit, à Rufino est satis superque excusatum, dum Apostoli & Episcopi peculiaria munera, inter se differre dicit.

EPISTOLA CLEMENTIS PRIMA AD IACOBUM FRATREM DOMINI, RUFINO TORANO AQUILEIENSE INTERPRETE. E

LEMENS Iacobo fratri domini,& Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum sanctam ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes ecclesias, quæ vbiq; Dei prouidẽtia fundatæ sunt, cum presbyteris & diaconis, & cæteris omnibus fratribus, pax sit semper. Notum tibi facio domine, quia Simon Pe-
Matth. 16. trus,(qui veræ fidei merito,& integræ prædicationis obtẽtu fundamentũ esse ecclesiæ definitus est,qua de causa eti- F
am domini ore cognominatus est Petrus, qui fuit primitiæ
Ioan. 1. electionis domini Apostolorum primus, cui & primò Deus pater filium reuelauit,
cui & competenter beatitudinem contulit,qui & vocatus est & electus & cõuiua
domini & comes effectus, tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui obscu-
πα'ς@. riorem mundi plagam occidentis, velut omnium potentior, illuminare præceptus
est,quique & integrè potuit implere præceptum: Sed quousque sermonem protra-
ham, refugiens indicare, quod triste est? Quod quidem necesse est, licet tardè,pro-
ferre:) Hic denique ipse Petrus, qui pro immensa charitate, quam erga omnes ho-
** Neronẽ,* mines gerebat,palam cum omni fiducia, * aduersante etiam tyranno totius mundi,
vel ipsum bonum prædicare non destitit: & regem omnium seculorum per orbem terræ,& vs-
diabolum que ad ipsius Romanæ vrbis huius notitiam, vt etiam ipsa saluaretur, inuexit: Hic,
intellige. inquam, pro pietate pati volens, præsentem vitam finiuit. In ipsis autem diebus,
Ita Paulus (quibus vitæ finem sibi imminere præsensit) in conuentu fratrum positus, appre- G
2.Thes.2. hensa manu mea repente consurgens, in auribus totius ecclesiæ hæc protulit verba:
Audite me fratres & conserui mei, quoniam vt edoctus sum ab eo,qui misit me, domino,& magistro meo Iesu Christo,dies mortis meæ instat, Clementem hunc Episcopum vobis ordino,cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram * trado.

Refert Egesippus libro tertio, capite secundo, de excidio Hierosolymitano, Christum Petro precibus discipulorum fugienti ante vrbem occurrisse, vtque rediret, monuisse,& crucis necem prædixisse. Sic testatur ipse Petrus 2. Epist. cap. 1.

Qui mihi ab initio vsque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnouit. Qui in omnibus tentationibus meis socius extiti, fideliter perseuerans. Quem præ cæteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem,& scientem ferre nonnullorum (etiam ex his, qui in verbo Dei instituuntur) iniurias.

Describit hanc historiam ex hac epistola Nic. Callistus, libro 2. cap. 35. Vide autem, qualem constituat sibi Petrus successorem Episcopum. Et certè talem vult Paulus constitui, 1. Tim. 3. Tit. 1. H

In dec. Iuo. Propter quod ipsi trado à domino mihi traditam potestatem ligandi & soluen-
li.5.13.q.3. di,vt de omnibus, quibuscunque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in cœlis.
Quicũque Ligabit enim, quod oportet ligari, & soluet, quod expedit solui, tanquam qui ad
contri. liquidum ecclesiæ regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes, quod quicunque
Et infra in contristauerit doctorem veritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacer-
epis. 1. Ale- bat Deum,propter quod & vita carebit. Ipsum autem,qui præest cæteris,oportet
xandri pa- medici vicem agere, & non feræ bestiæ furore commoueri. Hæc eo dicente, ego
pa 1. procidens ad pedes eius,rogabam excusans me,& declinans honorem cathedræ vel
Modestia potestatem. At ille respondens,pro hoc,inquit,ne me rogaueris. Hoc enim fieri sta-
Clemẽtis. tutum est mihi, & eò magis, quò te excusas, quia hæc cathedra eum,qui cupit eam,
* & audacter expetit,non requirit,sed ornatũ moribus,& in verbis eruditum. Quod

si esset

A si esset alius melior, si quis mihi alius adiutor tam sedulus astitisset, si quis tam plenè doctrinæ meæ rationem cœpisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plenè didicisset, habens alium talem, nó te cogerem opus bonum suscipere nolentem. Superfluum est ergo alium quærere, quum primitias eorum, (qui ex gentibus per me saluantur, & præcipue huius vrbis.) te primum obtulerim Deo. Sed & illud intuere, quod si periculum peccati timens, suscipere refugis ecclesiæ gubernacula, certus esto, quia amplius peccas, quàm si populũ Dei velut in fluctibus positũ & periclitanté (quùm iuuare possis) subterfugis, tui tãtummodo habens considerationem, & nó, quod in commune omnibus expedit, prouidens. Sed certus esto, quòd necesse est, te suscipere omne periculum, quia nec ego pro salute omnium ab obsecrando cessabo. † Quanto ergo mihi citius acquieueris, tãto me citiùs *laboris & tristitiæ meæ mœrore releuabis. Noui etiam hoc, ô Clemens, quod tibi tædia & molestias, pericula etiam & opprobria inerudit vulgi indocilisque conciliem, quæ tu tamen, scio, B quod constanter & fortiter feras, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud Deum patientiæ præparat coronam. Sed & illud cupio, te mecum iusta ratione perspicere, quando maxime opera tua indiget Christus, nunc quum inimicus aduersus sponsam eius commouet bellum, an in futuro tempore, quando iam Christus post victoriam triumphabit, nec vltra vllius opera indigebit? Quis non etiam parui sensus intelligat, quòd istud est tempus, in quo operam tuam Christus requirit? Tota igitur mente in præsenti necessitate præbe operam tuam, & auxilium in prælijs exhibe regi optimo, remunerationes magnificas post victoriam reddituro. Libenter ergo suscipe episcopatus officium, eò maximè, quòd ecclesiasticas dispositiones à me probabiliter didicisti, vt salus eorum, qui per nos confugerunt ad Deum, nequaquam vacillet. † Veruntamen & breuiter, te de ipsius dispensationis ordine, coram omnibus cõmonere necessarium duxi. Te quidem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias, ne fide iussor existas, C ne aduocatus litium fias: néue in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris, mundialis negotij occasione perplexus. Neq; enim iudicem aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare: & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. † Ista nanque opera, quæ tibi minùs congruere superiùs exposuimus, exhibeant sibi inuicem discentes, id est laici, & te nemo occupet ab his studijs, per quæ salus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimé est, neglectis verbi Dei studijs, solicitudines suscipere seculares: ita & vnicuique laicorum peccatum est, nisi inuicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ vsum pertinent, operam fideliter dederint. Te verò securum facere ex his, quibus non debes vacare, omnes cõmuniter elaborent. Quod si fortè à semetipsis hoc laici non intelligunt, per Diaconos edocendi sunt, vt tibi solius ecclesiæ solicitudines derelinquant, quò ipsam, vt dignum est, dispensare sufficias, & veritatis verbo abundantiùs & studiosiùs deseruire. Si enim D mundialibus curis fueris occupatus, & teipsum decipies, & eos, qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, pleniùs singulis quibusq; distinguere: Et ex eo fiet, vt & tu, tanquam quæ non docueris, quæ ad salutem hominum pertinent, *deponaris, & discipuli per ignorantiam pereant. Idcirco tu quidem ad hoc solum vacato, vt opportunè & sine intermissione doceas verbũ Dei, per quod salutem consequi possint: Illi verò, cum tanta reuerentia tua verba suscipiant, tanquam qui sciant legatum te & præconem esse veritatis: & quodcunq; ligaueris super terram, esse ligatum & in cœlo, & quodcunq; solueris super terram, etiam ibi esse soluendum. Quoniam quidem & tu, vt dixi, quæ oportet, ligabis, & quæ expedit, solues. Et ad te quidem, qui præes ista sint monita, & his similia. † Ad presbyteros verò sint ista. Ante omnia, vt pudicitiæ studentes, adolescentes nuptijs iungant, quò calorem feruentis ætatis coniugali lege præueniant. Sed ne in prouectionibus quidem curam habere huiuscemodi negligát: quia in multis, etiã, quùm senuerit corpus, concupiscé-

† Videtur polliceri intercessionẽ post mortẽ.
**al. mœroris & tristitiæ meæ labore rele.*
† Episcopi propria erga se officia.
2. Tim. 2.
11. q. 1. Te quidem.
† Pop. erga Episcopum studiũ quale debeat esse.
11. q. 1. Sicut enim.
**al. puniaris.*
Idem in epist. Euaristi papæ.
In decre. Ino. lib. 5.
Matth. 16.
† Presbyterorum officium.

32.quæst.7 tia viget, Ne fortè ergo fornicationis labes, occasione accepta, tanquã venenũ pessi- E
Quid in mũ serpat in vobis, cauere & anteuenire necessariũ est, ne quod in vobis adulterij oc
omnibus. cultũ calescat incendiũ. Et quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum
Et in decr. nãq; in pœnis obtinet locũ, quoniã quidẽ primũ illi habẽt, qui aberrant à Deo, etiã
Iuo.lib.7. si sobriè vixerint. Propter quod vos ô presbyteri, Ecclesiã excolite, & adornate spõ-
* sam Christi ad pudicitiã. Sponsam aũt dico, omnem Ecclesiæ congregationẽ, quæ si
QVAE ECCLESIA pudica inuenta fuerit à spõso suo, ingentibus ab eo donis & muneribus honorabi-
sponsa sit tur, & vos velut ministri sponsę & amici spõsi ingenti gaudio & lætitia perfruemini.
Christi? Si vero spõsa hæc reperta fuerit cõmaculata peccatis, ipsa quidẽ tanquã indigna *nõ
*al.extru tradetur regalibus thoris. Vos autem pœnas dabitis, si fortè per vestram negligenti-
detur à re- am vel desidiam obrepserit contagio sæua peccati. Idcirco ante omnia sobrietatis &
galibus. prudentiæ solicitudinem gerite. Valde enim apud Deum graue crimen ducitur for-
nicatio, cuius species sunt quidem plures, sicut vobis & ipse Clemens diligenter ex-
ponet. Veruntamen prima species adulterij est, virum propria vxore solummodo F
non esse contentum, & mulierem non proprio tantùm seruare se viro. Si ergo castus
fuerit quis, potest & humanus & misericors fieri, per quod & ipse æternam à Deo
1.Cor.13. misericordiam consequatur. Sanè sicut adulterij venenum cunctis malis perniciosi-
us est, ita amor fraternus & charitas totius boni fastigium tenet. Et ideo diligite om-
nes fratres vestros, & cum religione ac misericordia respicite ad omnes, orphanis, ex
hibete vosmetipsos parentes, viduis, virorum curam impendite cum omni castitate,
2.Thes.3. quæ necessaria sunt, prębentes. Iuniores tamen viduas nuptijs copulate. His qui ig-
1.Pet.4. norant artificia, exquirite honestas aliquas occasiones, quibus victum necessarium
quærant. Artificibus verò operam prouidete: debilibus, misericordiam facite. Scio
autem hæc omnia facturos vos, si charitatem præ cæteris &, ante omnia in vestro
corde figatis. Cuius charitatis & recipiendæ habendæq; maximũ erit fomentum, si
frequenter inter vosmetipsos communem cibum vestrum mensamq; faciatis, & in-
quãtum vnusquisq; præualet, crebriùs panes ac sales suos cum fratribus suis sumat. G

Vide hic, quid sit illa maiorum ἀγάπη: vnde meliùs intelligas Corinthiorum abusum in Cœna dominica: de qua loquitur Paulus, 1.Corinth. 11

Per hæc enim præcipuè charitas comparatur, & causa totius boni in huiusmodi
communione consistit. Vbi autem pax & bonitas, ibi & salus. Propter quod com-
Matt.25 munes facite cibos vestros cum his qui secundum Deum fratres sunt: quia per hæc
Item epist. temporalia officia, pacis & charitatis fructibus gaudia æterna merebimini. Multò
Euaristi autem solicitiùs esurientes reficite, & sitientibus potum date, nudis vestimen-
Papæ. II. tum, ægros visitate, & eos qui in carcere sunt, prout possibile est iuuate, peregrinos
q.1. Si qui satis promptè in domibus vestris suscipite. Et ne omnia nunc singulatim dicam, om-
ex. ne bonum ipsa per se, si in vobis fuerit, charitas facere vos docebit, sicut & è contrari-
*Sic 1. Co- o eos, quià salute alieni sunt, omne malum facere odium docet. * Si qui ex fratribus
rinth.6. negotia habent inter se, apud cognitores sæculi non iudicentur, sed apud presbyte-
ros Ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur, & omni modo obediant statutis eorum. H
Super omnia autem auaritiam fugite, quæ homines occasione præsentis lucri ab
Leuit.19. æternis separat bonis. Pondera, mensuras, stateras pro locis quibusque æquissima
Prouer.10. custodite deposita, fideliter restituite. Quæ omnia, & si qua sunt similia his, ita de-
11.16. mum solicitè & diligenter implebitis, si futurum iudicium dei sine intermissione
* * in vestro corde voluatis. Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei
Eccl.7. iudicium ponat? Quod in fine mundi certum est agitandum, vt tandem, qui bene in
Matth.25. hac vita egerunt, consequantur bona reposita, peccatores autem, vt consequantur
præparatas pœnas, de quibus ita futuris dubitare omnino non possumus. Si quidem
hæc omnia ita esse ventura, verus nobis propheta prædixit. Vnde & vos, qui estis ve-
Nota de cõ ri prophetæ discipuli, abijcite à cordibus vestris ante omnia discordias & animorum
fessione sa- dissensiones, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicita-
cramẽtali. tem tota mente seruate. Quod si fortè alicuius vel cor, vel liuor, vel infidelitas, vel
aliquod

A aliquod malum ex his, quæ ſuperiùs memorauimus latenter irrepſerit, non erubeſcat, qui animæ ſuæ curam gerit, confiteri hæc huic, qui præeſt, vt ab ipſo per verbum dei & conſilium ſalubre curetur, quò poſsit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire. Diaconi vero Eccleſiæ, tanquam oculi ſint Epiſcopi, oberrantes, & circunluſtrantes cum verecundia actus totius eccleſiæ, perſcrutantes diligentiùs, ſi quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum eſſe peccato, vt referant hæc ad Epiſcopum, & commoneri ab eo poſsit is, qui in pręcipitium lapſurus eſt, vti reuocetur, & non corruat in peccatum. Negligentiores quoque, & eos qui rariùs ad audiendum verbum Dei accedunt, nec ſolicitè ad Epiſcopi tractatum conueniunt, ipſi commoneant & hortentur. Si enim aſsidui ſunt ad audiendum, non ſolùm vitæ æternæ ex ſalubri commonitione capi unt lucra, verum & quæcunque illę ſunt triſtitiæ vel mœrores, quæ ex præſentis vitæ neceſsitatibus & cladibus temporum veniunt, * quæcunque ſermonibus ſuis in B corde velut iacula defixa circunferunt, abijciuntur omnia prædicatione veritatis, & vitæ æternæ doctrina, & eruditione purgata. Alioquin, ſi multo tempore auditum ſubtrahant à verbo dei, & remaneant in cultu vitiorum, ſine dubio * ſpinis erunt ac ſentibus occupati. Ecquid aliud, niſi ad ignem talis hæc terra præparabitur? De his ergo, vt diximus, diaconis cura ſit. Sed & eos qui ſecundum carnem ægrotant, ſolicitè perquirant, & plebi, ſi fortè plebs ignorat, indicent de his, vt & ipſi viſitent eos, & quæ neceſſaria ſunt, præbeant eis, cum conſcientia eius, qui præeſt. Quod tamẽ, etiam ſi clam fecerint, non peccabunt. Sed & de peregrinis, ſimiliter epiſcopo ſuggerant, refouendis: & cætera his ſimilia, quæ ad cultum eccleſiæ & diſciplinam eius pertinent, diaconis curæ ſint.

*Diaconorũ officia. Diſt. 93. Diaconi ec cleſiæ. Vtilitas frequentis concionis. *al. quæq; malorum ſermonibus in corde ſuo. *al. deum amiſerũt, ſpinis. Diſt. 93. Diaconi ec cleſia.*

Catechiſtarum officia, Doctorum concionatorum. Et hic aduerte, quid ſit B. Paulo, ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. 2. Tim. 2.

Qui catechizant, id eſt, qui verbo inſtruunt incipientes, primò oportet, quòd ipſi C inſtructi ſint. De anima enim agitur hominũ. Et oportet eum, qui docet & inſtruit animas rudes, eſſe talem, vt pro ingenio diſcentium ſemetipſum poſsit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipſe præcipuè apprimè eſſe eruditus, & doctus, irrepræhenſibilis, maturus, impauidus, ſicut ipſi probabitis fore Clementem hunc poſt me. Multum eſt autem, ſi ego nunc de ſingulis, quæ vnuſquiſque habere debeat, proſequar. Veruntamen illud eſt, quod præ cæteris ab omnibus vobis cupio in commune ſeruari, vt concordiam teneatis per quod ſolum poteſtis portũ quietis intrare, & ciuitatẽ ſummi regis, quæ pax nominatur, habitare.

Pulcerrima hæc eſt ὑποτύπωσις ac Comparatio Eccleſiæ in eaque ordinis cum naui & re nautica. Eundemque ad modum Petrus in ordinatione Zachæi pulcrè deſcripſit diſtincta officia Epiſcopi, presbyteri & diaconi, tertia Recognitione, vide, ſi iuuat, atque confer. Eſt autem eiuſmodi comparatio etiam ſapientibus ethnicis vſitata, Nam naui Remp. conferunt Cicero & Horatius.

Similis namque eſt omnis ſtatus eccleſiæ magnæ naui, quæ per vndoſum pelagus D diuerſis è locis, & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properare cupientes. Sit ergo nauis huius dominus, ipſe omnipotens Deus, gubernator verò ſit Chriſtus. Tum demum proretæ officium, Epiſcopus impleat, presbyteri, nautarum, diaconi diſpenſatorum locum teneant, hi qui catechizant * nautologis conferantur.

Proreta eſt guberna-tor in prora

Epibatis) Dicuntur Epibatæ, qui naues conſcendunt, vt aliquò auehantur: ab ἐπιβαίνω, quod eſt, conſcendo. eos Vlpianus vocat vectores, eorumque naues, ἐπιβάδας, ſiue vt legunt alij, ἐπιβατίδας, in L. prima, ff. de exercitoria actione. Cæſar vocat v. comment. vectorias. Aptè ſanè Populus τοῖς ἐπιβάταις confertur, quando eadem ratio ſit Populi in Eccleſia, quæ eſt conſcenſorum, in naui.

va naues: Græcis πορθμεύτης.

Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo ſimilis ſit: ipſum quoque mare, hic mundus habeatur: ventorum vero varietates & turbinum, diuerſis tentationibus conferantur: perſecutiones, tribulationes, & pericula fluctibus exequantur.

**Nautologis) Ναυτολόγους Clemens vocare videtur, quos vocabant Athenienſes ναυτοδίκας, qui*

Gg 4 magiſtra-

magistratus erant componẽdorum dissidiorum nauticorũ. Quamquã mâlim intelligi eos, qui tamquam E
magistri nautas tyrones rem docent nauticam. nam huic significationi apte quadrat similitudo.

Terreni vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudo-
**al.impro* prophetarum & seductorum, * seu prauæ doctrinæ verba ducãtur: promontoria ve-
be. rò & loca confragosa hi, qui in potestatibus seculi sunt iudices, & pericula minan-
† *ἔτυμον,* tur & mortes. Bithalassa vero loca, † quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberan-
nam θά- tur, dubijs mente, & de repromissionum veritate nutantibus conferantur: atq; his,
λασσα sci- qui irrationabili fidem nostram ratione discutiunt. Hypocritæ autem & dolosi, pi-
licet, mare ratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex, & tartarea charybdis, & saxis illisa
**al. sub-* naufragia, ac mortiferæ * subuersiones, quid aliud æstimãda sunt, quàm peccata? Re-
mersiones. stat igitur, vt hæc nauis cursu prospero, tuta possit portum desideratæ vrbis intrare,
ita Deo precem fundere cõuenit nauigantes, vt mereantur audiri. Audiri aũt à Deo
ita demũ merebitur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuué-
tur. Sed ante omnia cũ quiete & silentio, epibatæ, id est laici, in suis vnusquisq; resi- F
deant locis, ne fortè per inquietudinem, & inconditos inutilesq; discursus, si passim
vagari cœperint, vel ab officio suo nautas impediãt, vel in alterũ latus per inquietu-
Vide extre dinem eorũ, nauis pressa demergatur. Nautologi de mercedibus cõmoneant: nihil
mam 3. Re omninò, quod ad diligentiam, vel ad disciplinam pertinet, diaconi negligant. Pres-
cognit. byteri velut nautæ aptent singula ad instructionẽ nauis diligenter, & instruant, quæ
in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tanquã proreta vigilanter & solicitè, gu
bernatoris verba custodiat Christi. Saluator dominus, gubernator ecclesiæ suæ dili-
gatur ab omnibus, & ipsius solius præceptis ac iussis credat, & obediat omnis eccle-
sia. Deo quoq; indesinenter supplicetur à cunctis de prosperitate ventorũ, vt naui-
gantes oẽm tribulationẽ, & omne periculum superent, tanquã in mare profundum
mundi istius, & vitæ humanæ pelagus nauigãtes, in quo esuriendũ sit & sitiendum,
nuditatem quoq; ferendam, morbos etiam corporis & ægritudines tolerãdas, insu-
per & hominũ insidijs, ac dolo sæpe laborandũ, quippe qui dispergendos se nonnũ- G
quam nouerint: sed aliquando etiam congregandos, vomitus quoq; & suggillatio-
nes ferendas, quùm ex confusione peccatorum & reiectione criminũ, velut malè cõ-
gregatis in visceribus, fellis iactura facienda est, & abijcienda prorsus è corde, omnis
intrinsecus, quę latet amaritudo peccati, si qua fortè ex desiderijs iniquis, velut ex ci-
bis noxijs, congregata est. Quam vtiq; quùm euomuerit quis, & abiecerit, ingentis
ægritudinis liberabitur morbo, si tamen post vomitũ, quæ ad sanitatẽ pertinent, su-
mat. Veruntamen scitote cuncti, quòd supra oẽs vos laboret Episcopus, quia vnus-
quisq; vestrúm suum laborem fert, ille verò & suum & singulorum, propter quod, ô
Clemens, tanquã qui omnibus præesse te noueris, singulos, prout potueris, iuua, &
singulos releua: qui & singulorum onus, & solicitudinẽ portas. Vnde & ego nunc
hanc tibi iniungens dispensationem, scio, quia accipio gratiam magis, quam præsto.
Sed esto cõfidens, & fortiter ferens, certus, quia laboris tui meritum recipies, quùm H
ad portum quietis incolumem hanc prouexeris nauem, vbi mercedes & præmia pro
omnium salute suscipies, si hic pro omniũ incolumitate vigilaueris. Itaq; si te multi
è fratribus propter rigorem iustitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed
ex huiuscemodi odijs amor tibi conciliabitur dei. Et ideo satage magis, & refuge, ne
lauderis ab iniquis, & ne à pessimè agentibus diligaris, sed potius propter iustitiæ di-
Laicorum spensationẽ, & æquissimam regulam disciplinæ, à Christo collaudari merearis. Hæc
officia præ- quũ dixisset, & his similia quã plurima, rursum respiciens ad populũ, dixit: Sed & vos
stãda Epi- charissimi fratres, & conserui mei, huic, qui præsidet vobis ad veritatem docendã, in
scopo. omnibus obedite, scientes, quod si quis hunc contristauerit Christũ, qui ei docen-
Matth. 10. di credidit cathedrã, non recipit. Et qui Christum nõ susceperit, nec Deũ patrem su-
scepisse iudicabitur, & ideo nec ipse suscipietur in regno cœlorũ. Propter quod sata-
gite, ad oẽm collectam & congregationem semper cõuenire, vt non velut negligen-
tes & desides à iudice Christo condemnemini. Conuenientes verò semper ad Cle-
mentem

A mentem date omnes operam pro ipso sentire, & summo studio fauorem vestrum erga ipsum dependere, scientes, quia propter singulos vestrum ipsi magis soli infestus est inimicus, & in ipsum maiora suscitat bella. Oportet ergo vos summo studio niti vt omni erga illum vinculo amoris innexi, plenissimo erga eum inhæreatis affectu: Sed & vos quoque ipsi vnanimes in omni concordia perdurate, quo faciliùs etiam illi obedire omnes pari & consensu & vnanimitate possitis. Propter quod & vos salutem consequi, & ille possit, obtemperantibus sibi vobis, promptiùs impositi oneris pondus euehere. Quędã ex vobis etiam ipsis intelligere debetis, si qua sint, quę ipse propter insidias hominũ malorũ nõ potest euidentiùs & manifestiùs proloqui. Verbi gratia: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat, cũ illo nolite amici esse, sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque commonitione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque, qui in culpa est, dum cu-

Dist. 93. Et in epist. decre. 3. Anacle. Papæ, cuius initium est, Benedictus Deus.

B pit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citiùs reconciliari ei, qui omnibus præest, vt per hoc redeat ad salutem, quũm obedire cœperit monitis præsidentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est & ipse ex illis, qui exterminare volunt Ecclesiam Dei, & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est: Et est multò nequior hostis hic, quàm illi qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ inimica sunt gerit, & Ecclesiam dispergit ac vastat. Et quum hæc dixisset in medio coram omnibus, manum mihi imposuit, & in cathedra sua, ingenti verecundia fatigatũ, sedere me compulit. Quùmque sedissem, hæc ad me rursum loquutus est: Deprecor te, ô Clemens, coram omnibus, qui præsentes sunt, vt posteaquam, sicut naturæ debitum est, vitæ præsentis finem fecero, Iacobo fratri Domini, descripta breuiter, vel, quæ ad initium fidei tuæ spectant, vel etiam, quos ante fidem * animos gesseris, sed & qualiter mihi ab initio vsque ad finem comes itineris

Et similiter hab. Papæ, qua incipit, Diuinis præceptis.

Luc. 11. Qui nõ est mecum, cõtra me est.

Argumentum Recognitionum.

C & actuum fueris, quæque per singulas ciuitates (me disputante) solicitus auditor exceperis, quique in prædicationibus meis vel verborũ fuerit ordo vel actuum, sed & qui me finis in hac vrbe repererit, sicut dixi, omnia, quàm potes, breuiter comprehensa, ad ipsum te destinare non pigeat. Nec verearis, ne forte multùm de meo exitu contristandus sit, quùm id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei grande solatium, si didicerit, quòd post me non imperitus aliquis, aut indoctus, aut ignorans, diuini verbi* mysterium, ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinę regulam nesciens, susceperit cathedram meam. Scit enim, quia si indoctus & inscius officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli, & auditores ignorãtiæ tenebris obuoluti, in interitum demergantur. Vnde & ego, mi domine Iacobe, quum hæc ab eo præcepta susceperim, necesse habui implere, quod iusserat, indicans tibi, & de his ipsis, simul & de illis breuiter comprehendens, quæ per singulas quasque vrbes digrediens, aut in prædicationis sermone protulerit, aut in gestorum virtute perfe-

** al. annos*

** al. ministerium.*

D cerit, quamuis tibi de his plurima iam, & pleniùs ante descripta, ipso iubente transmiserim sub eo ipso titulo, quem ipse præcepit, affigi, id est, Clementis itinerarium non prædicationis Petri.

Intelligendi hic sunt libri Recognitionum, qui sunt velut ὁδοιπορικὸν quoddam Petri. Nam quod est in contextu, Clementis id non præd. Petri, vel assumendum alicuius indocti παρεμβεβλημένον esse puto, vel ex margine in contextum irrepsisse, cum alias Clementis quod dicitur, Itinerarium sit taxatum à B. Galasio PP. dist. 15. cap. Sancta Rom. Ecclesia quo de consule Præfationem nostram.

Sed & nunc exponere iam, quæ præcepit (Domino opem ferente) incipiam. Pœnitemini, inquit, & veram agite pœnitentiam. Omnes ergo homines, qui Christiano censentur vocabulo, patrem, & filiũ & spiritũ sanctum vnũ Deum, & dominum veraciter credere, & confiteri, eumq́; tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere, & proximos suos tanquã semetipsos, docibilesq́; esse vsq; ad perfectam doctrinã, ad hæc perficienda summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fun-

Hebr. 11. a est fundamentum. Sine fide autem placere Deo nemo poterit. Christo itaque resur- E
Act. 1. 2. gente & ascendente in cælum, misso sancto spiritu, collata Apostolis scientia lingua-
rum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquis-
que, quod sensit, dicendo, condiderunt, vt discedentes ab inuicem, hanc regulam
CONFESSIO VERA, Quid per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes in
qua & integritas credulitatis ostenditur, & vnius Dei omnipotentis (id est, sanctæ
Trinitatis) æqualitas declaratur, & mysterium incarnationis filij Dei qui pro salute
humani generis à patre de cœlo descendens, de virgine nasci dignatus est, quoque
ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexerit, & in carne
ipsa cælos ascenderit, ad dexteramque patris consederit, & iudex venturus sit, ac
qualiter remissionem peccatorum sacro baptismate renatis contulerit: & resurre-
ctionem humani generis in eadem carne in vitam æternam futuram, sic docuerunt.
Symbolum enim Græcè, Latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti apostoli in-
ter se, per spiritum sanctum salubriter (vt dictum est) condiderunt. F

Symbolum ab ipsis Apostolis esse compositum, multis locis testatur Leo Pont. I.

Dicitur & indicium, quod per hoc, qui rectè crediderit, indicatur. Ergo cunctis
credentibus quæ continentur in præfato symbolo, salus animarum & vita perpetua
bonis actibus præparatur. Et quod in primordio eiusdem symboli præponitur,
Explicatio Symboli. Credo in Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium, & funda-
mentum in prima fronte monstratur, quia saluus esse poterit, qui rectè crediderit.
CREDO. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iustitiam,
Rom. 10. & ore confessio fit ad salutem. Vnde ait propheta: Credidi, propter quod loqu-
Psal. 115. tus sum. Et illud: Iustus ex fide viuit. Et, nisi credideritis, non intelligetis. Ergo in
Rom. 1. rebus humanis nullum opus incipitur, nisi labor omnis ad effectum venire creda-
Abac. 2. a tur. Vnde credendum est in Deum, à quo tam præsens vita, quàm futura tribuatur.
Esaia 7. iuxta 70. Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, siue timoris diuini. Igitur Deus
sine principio, sine fine, simplex, incorporeus, & incomprehensibilis. Patrem autem G
In Deum. Patrem. quum audis, agnosce, quod habeat filium veraciter genitum: sicut possessor dicitur,
qui aliquid possidet, & dominus, qui habet, cui dominetur. Deus ergo pater, secre-
ti sacramenti vocabulum est, cuius verè filius est verbum, & speculum, & character,
& imago viuens patris viuentis, in omnibus patri similis, eiusdem naturæ. In diuini-
Esaia 53. c tate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quæratur, quomodo genuit fi-
lium, quod & angeli nesciunt, prophetis incognitum est. Vnde illud dictum est: Ge-
nerationem eius quis enarrabit? Quam secretam originem cum proprio filio, nouit
ipse solus, qui genuit: Nec Deus à nobis discutiendus est, sed credendus, qui in no-
bisipsis nescimus, quod sapimus, quomodo sapientia, ingenium, aut intellectus, aut
consilium, aut mens nostra generat verbum. Sed sufficit nosse, quia lux genuit splē-
Psalm. 109. dorem, sicut ait Propheta: In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum ge-
Baruc. 3. d nui te. Et illud: Hic Deus noster, & non reputabitur alter ad eum. Et post: In terra H
Ibidem. visus est, & inter homines conuersatus est. Diligere ergo Deum, vnumquemque ex
Matt. 22. d toto corde, & ex tota anima, vt præfixum est, & ex tota fortitudine oportet, & pro-
ximum tanquam semetipsum, respondente Domino cuidam scribarum, ac dicente:
Primum omnium mandatum est: Audi Israël, Dominus Deus tuus. Deus vnus est:
Marc. 12. c Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mente tua, & ex tota virtute tua, hoc est primum mandatum. Secundum autem si-
mile est illi: Diliges proximum tuum, tāquam teipsum. Maius horum aliud manda-
tum non est, quod maius est omnibus holocaustomatibus & sacrificijs. Vnde & in
Tobiæ 4. c veteri testamento scriptum habetur: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris Et Do-
Matth. 7. b minus ait: Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite similiter
Luca 6. e illis. Quibus vtrisque mandatis, per vnum malitia compescitur, & per * aliud beni-
* al. alterū gnitas propagatur, vt ne malum quis inferat, sed bonum impendat. Primum, vt ca-
Ioan. 4. d ueat lædere. Secundum, vt norit bonum præstare. Si enim fratrem, quem vides, non
diligis:

A diligis, Deum, quē non vides, quomodo potes diligere? Sic ergo nos docet exercere *
curā nostrā, vt non dimittamus curā vestrā, & sic diligere nos, ne negligatur dilectio *Cant. 8. b*
proximi quia Dei dilectio morti cōparatur, dicente sapientia: Valida est dilectio, vt *Ioan. 4. c*
mors idcirco quia sicut mors violenter separat animā à corpore, ita dilectio Dei se- *Iobel. 14. c*
parat animā violenter à mundano & carnali amore. Qui enim, Dominus inquit, di- *vel Ioā. 15. b*
ligit me, mandata mea seruabit, Nam qui Dei præcepta contemnit, Deū non diligit.
Vnde scriptum est: Nolite putare, quòd maneatis in dilectione mea, si non seruaue-
ritis præcepta mea. Neque enim regem diligimus, si odio leges eius habemus. Ne-
que enim ex toto corde poterit ille Deum diligere, qui noscitur in proximi corruere
dilectione, quia per dilectionem proximi peruenitur ad charitatem Christi, quoni-
am, vt prælibatum est, in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Docibi- *Matt. 22. d*
les ergo, qui perfectè docti non sunt ad hæc peragenda, oportet omnes esse, & vt ipsi
docti sint, & alios prudēter instruere, & perfectè possint docere, iuxta Danielē pro- *Dan. 11. c*
B phetam, qui ait, Populus autem sciens deum suū, obtinebit & faciet, & docti in po- *Matt. 15. b*
pulo docebunt plurimos. Omnes docibiles, vt iam dictum est, qui docti sunt, esse *Matth. 5. b*
oportet, sed sacerdotes doctiores cæteris populis necesse fore, docebat Christus, di-
cens, Quia si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Sacerdotes ve- *Dist. 95. Sa*
rò sal terræ & mundi lumen docens, præcepit in splendore bonorum operum pa- *cerdotes ve*
trem glorificare deum, de quibus dominus ait: Beati estis, quum maledixerint vobis *ro.*
homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, men- *Matt. 5. a*
tientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cæ-
lis. Sic enim persequuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos, Vos estis sal terræ,
Quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltrà, nisi vt foras mittatur,
& conculcetur ab hominibus. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita
neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt
luceat omnibus, qui in domo sunt, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Sic luceat
C lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem
vestrum, qui in cœlis est. Episcopus autem per singulas ciuitates, quibus ille non mi
serat, perdoctos, & prudentes sicut serpentes, simplicesque, sicut columbas (iuxta *Matth. 10.*
Domini præceptionem) nobis mittere præcepit. Quod etiam facere inchoauimus,
& (Domino opem ferente) facturi sumus, Vos autem per vestras diœceses Episcopos
sacrate, & mittite, quia nos ad alias partes, quod idem iussit, agere curabimus. Ali-
quos vero ad Gallias, Hispaniasque mittemus, & quosdam ad Germaniam, & Itali-
am atque ad reliquas gentes dirigere cupimus.

Leo 9. qui vixit ante 500. annos, citat hunc locum in ep. ad Petrum & Ioannem Afric. Episcopos.

Vbi autem ferociores & rebelliores gentes esse cognouerimus, illuc dirigere sa-
pientiores & austeriores necesse habemus, qui quotidie non cessent diuina semina-
re semina, & multos Christo lucrari, & ad rectam fidem & viam veritatis perducere
vt plures manipulos Domino valeant præsentare.

D *Vide si placet, quid in hunc locum notarit. Beatus Rhenanus libro 3. rerum Germanicarum, capi-
te, de diœcesibus Episcopalibus.*

In illis verò ciuitatibus, in quibus olim apud Ethnicos *archiflamines eorum, at- *Dist. 80. In*
que primi legis doctores erant, Episcoporum primates poni, vel patriarchas ordina- *illis ciuita*
uit, qui reliquorum Episcoporum iudicia & maiora (quoties necesse foret) nego- *tibus.*
tia in fide agitarent, & secundum Dei voluntatem, sicut constituerunt sancti Apo- ** al. primi*
stoli, ita, vt ne quis iniuste periclitaretur, definirent. In illis autem ciuitatibus, in *sacerdotes*
quibus dudum apud prędictos erant archiflamines (quos tamen minores tenebāt, *flamines.*
quàm memoratos primates) Archiepiscopos institui præcepit, qui non tamen pri- *aliàs primi*
matum, sed & archiepiscoporū fruerentur nomine. Episcoporum quoq; iudicia (vt *flamines.*
superiùs memoratum est) & maiora ecclesiarum negotia, si ipsi reclamauerint, aut
aliquem timorem, aut istos vel alios suspectos habuerint, ad iam dictos primates vel
patri-

*al. quis in patriarchas, ne * aliquis nocenter periret, transferri * perdocuit. In singulis verò re- E
nocenter. liquis ciuitatibus, singulos & non binos vel ternos aut plures episcopos constitui
*al. iussit. præcepit, qui non primatum, aut Archiepiscoporū, aut metropolitanorum nomi-
ne, (quia matres ciuitatum non tenent) sed Episcoporū tantùm vocabulo potiren-
tur, quoniā nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed vnus omnibus præfuit.
In decr. Hoc tamen præuidendum instituit, ne in villis aut castellis vel modicis ciuitatibus
Iuo. lib. 2. instituerentur episcopi, ne vile eorum nomen fieret. Episcopos ergo vicem aposto-
lorum gerere, Dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tene-
re presbyteros debere insinuabat. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimā
illi pœnam inferri debere, prædicabat. Cunctos se inuicem diligere, & adiuuare de-
7. q. 1. Bea- bere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat. Homicidas verò
tus Petrus. & adulteros ac cūctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erāt,
Matt. 10. c ab eorū vexatione & accusatione (docente Domino) prohibebat, & non nisi à co-
æqualibus aliquid eis inferri debere docebat, quia discipulum supra magistrum esse, F
*al. oporte aut vllam ei iniuriam inferre, nullatenus * debere oportet. Infames etiam omnes,
re decet. & quos primates & leges seculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione
& vexatione semper repelli debere, rogabat, & cunctos illis subditos esse præcipie-
2. q. 7 Lai- bat. Cūctorum sacerdotum vitam superiorem sanctioremq; ac discretam à secu-
ci in accu- laribus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atq; sacerdotes super carna-
satione. les ac laicos semper constituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet,
vt à talibus arguamur & iudicemur, vel ab alio humano die. Maiores vero à mi-
noribus nec accusari, nec iudicari, vllatenus posse dicebat, quoniā nō solùm hoc di-
1. Cor. 4. a uinas, sed & leges seculi inhibere docebat. Omnes ergo legum diuinarum liben-
ter violatores & sacrarum institutionum voluntariè perturbatores, ecclesiastica in-
dignos regula & sancta communione, iudicabat. Operatores vero earundem, eisq;
Esaia 1. a obedientes, vtrarumque ac cæterorum bonorum dignos esse dicebat. Vn● & pro-
phetas in testimonium sumebat, Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam do- G
minus loquutus est, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cogno-
uit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit
me, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, se-
mini nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum
Israël, abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos vltra addentes præuari-
cationem? Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad
verticem non est in eo sanitas, Vulnus & liuor & plaga tumens non est circumliga-
ta, nec curata medicamine, neque fota oleo. Terra vestra deserta, ciuitates vestræ
igne succensæ, Regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut
Esaia 5. c. in vastitate hostili, & derelinquetur. Væ, inquit, qui dicitis bonū, malum: & malū,
bonum: ponentes tenebras, lucem: & lucem, tenebras, ponentes amarum, in dulce,
Ibidem. c. d & dulce, in amarum. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit
scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Propterea H
dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino, Et descen-
dent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosique eius ad eum: Et incurua-
bitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimētur. Et exaltabitur do-
minus exercituum in iudicio, & deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Carnales
spiritualibus resistere prohibebat. Et de his qui ceruices suas contra magistros & se-
niores suos erigebant, hæc in exemplum adducebat. Detracta est ad inferos superbia
Esaia 14. c tua, concidit cadauer tuum, Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt
vermes. Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in ter-
ram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo, in cælum conscendam, supra
astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilo-
nis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Veruntamen ad in-
fernum detraheris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; pro-
spicient:

A picient: Nunquid iste est vir, qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem.

Ebrietatem oppidò prohibebat, & ebriosus corpore & animo mortuos esse prædicabat. De quibus & in exemplum aiebat, Væ, qui consurgitis manè ad ebrietatem *Isaia 5.c* sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, tympanum, & tibia & vinum in conuiuijs vestris, & opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Et iterum, Væ, qui potentes estis ad bibendum *Ibidem. e* vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, & extendit manum suam super eum & percussit eum. Et conturbati sunt montes, Et facta

B sunt morticinia eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extensa. Nullum etiam presbyterum in alicuius Episcopi parœcia aliquid agere debere absque eius permissu* docebat *al. volebat* sed & cunctos presbiteros proprijs Episcopis in omnibus absque mora obedientes (instituente domino) esse debere docebat. Nullum item aliena concupiscere aut præsumere, quæ eorum erant, sed vnumquemque suis sibique commissis * con- *al. contē-* tentos esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vellet *tum abire* fieri, instruebat. Sanctam quoque ecclesiam immaculatam omnes seruare debe- *oportere.* re euangelizabat, cuius claues Episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem *Tobia 4. c* claudere cœlum, & aperire portas eius, quia claues cœli facti sunt. Amouere autem *Matt. 16. c* eos neminem debere docebat, quia oculi domini sunt, & qui eos tangit pupillam *Zach 2.c* oculi eius. Et quanta pœna dignus sit, qui eos scandalizat, ipsum dominum docuisse dicebat, vbi ait, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, ex- *Matt. 18. a*

C pedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum *b. c.* maris. Væ mundo ab scandalis, Necesse est enim, vt veniant scandala, Veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua scandalizat te, abscinde eam & projce abs te. Bonum est tibi, ad vitam ingredi debilem, quam duas manus habentem mitti in gehennam ignis. Et si pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proijce abs te, Bonum est tibi, introire ad vitam claudum, quàm duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te, Bonum est tibi, vnum oculum habentem in vitam introire, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte, ne contemnatis vnum ex his pusillis. Amen dico vobis, Quęcunque alligaueritis super terram, erunt alligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quacunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati

D in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterum per prophetam loquitur di- *Hiere. 2. c* cens, Expauit, inquit, cœlum super hoc, & horruit amplius vehemēter, dicit dominus. O intolerabilem malignitatem, O linguam iniquitatem loquentem contra Deum, & mentem in altitudinē cornu extollentem? Et iterum, Impone homo tuæ *Eccle. 28 d* linguæ ostium & seram. Cessa cornu in altitudinem extollens, & loquens aduersus Deum iniquitatem, & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo & fratribus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmam conscientiam, in Christū grauiter peccatis, & rei iudicio affecti, infames efficiamini, & iuste repellimini. Et iterum per prophetam loquitur dicens, Vos autem sacerdotes *Esai. 61 b.* domini vocabimini, ministri dei nostri, dicetur vobis, Fortitudinem gentium come- *c. d.* detis, & in gloria eorum superbietis, pro confusione vestra duplici & rubore laubabunt patrem eorum. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, & letitia

ſempiterna erit eis. Quia, ego dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam E
in holocauſtum, Et dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.
Et ſcietur in gentibus ſemen eorum, & germen eorum in medio populorum. Om-
nes qui viderint eos cognoſcent eos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit dominus.
Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in Deo meo, Quia induit me
veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circundedit me, Quaſi ſponſum decora-
tum corona, & quaſi ſponſam, ornatam monilibus ſuis. Sicut enim terra profert
germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic dominus Deus germinabit
iuſtitiam, & laudem coram vniuerſis gẽtibus. Eos autem à ſolo domino aut iudicã-
al. idcirco dos aut remouendos, & nõ ab alijs * eſſe dicebat, quia ſui ſunt, & nõ alterius. Et quis
aſtruebat. eſt, qui alterius iudicet ſeruũ? Nam ſi iſta nõ patiuntur homines, nec Deus deorum
**al. eius* & dominus dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & prophetas * ſibi teſtes eſſe
rei teſtes dicebat, per quos dominus loquitur, dicẽs, Ecce excoxi te, ſed nõ quaſi argentũ, elegi
proferebat te in camino paupertatis. Propter me faciã, vt nõ blaſphemet, & gloriã meã alteri nõ F
Iſaia 48. b dabo. Audi me Iacob & Iſrael, quem ego voco. Ego ipſe, ego primus, & ego nouiſsi-
Eſaiæ 51. c mus. Manus quoq; mea fundauit terram, & dextra mea mẽſa eſt cælos. Ego vocabo
eos, & ſtabunt ſimul. Me inſulæ expectabũt, & brachiũ meum ſuſtinebũt. Salus aũt
mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea nõ deficiet, Audite me, qui ſcitis iuſtum, po-
pulus meus lex mea in corde eorũ. Nolite timere opprobrium hominũ, & blaſphe-
mias eorum ne metuatis. Sicut enim veſtimentum, ſic comedet eos vermis, & ſicut la
nã, ſic deuorabit eos tinea. Salus autẽ mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea in ge-
nerationes generationum. Et iterũ, Abſcondita eſt vita mea à domino, & à Deo meo
Eſaiæ 40 g iudicium meum * tranſibit. Nunquid neſcis, aut non audiſti? Deus, ſempiternus do-
**al. tran-* minus, qui creauit terminos terrę, nõ deficiet, neq; laborabit, nec eſt inueſtigatio ſa-
ſiuit. pientiæ eius. Qui dat laſſo virtutem, & his (qui nõ ſunt) fortitudinẽ, & robur multi-
plicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui aũt ſpe-
rant in domino, mutabunt fortitudinẽ, & aſſument pennas ſicut aquilæ, current, & G
nõ laborabunt, ambulabunt, & nõ deficient. Tranſeant ad me inſulæ, & gentes mu-
Eſaiæ 41. a tent fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, ſimul ad iudicium propinquemus.

Hos aũt, qui eos vetãt, aut amouere vel damnare nituntur, dominus per prophe-
tam damnat, & vſq; ad ſatisfactionẽ eorum & eccleſiæ dãnatos eſſe docebat, vbi ait,
Eſaiæ 66. b Talia elegerunt in vijs ſuis, & in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt.
Vnde & ego eligam illuſiones eorũ, & damnationẽ adducã eis, quia loquutus ſum
eis, & non audierunt, feceruntq; malum in oculis meis, quæ nolui, elegerũt. Audite
Eſaiæ 65. d verbum domini, qui tremitis ad verbum eius, Dixerunt fratres veſtri, odientes vos &
abijcientes propter nomẽ meum. Glorificetur dominus, & videbimus in lætitia ve-
ſtra, ipſi aũt confundentur. Non enim laborabunt fruſtra in cõturbatione præſules
mei, quia ſemen benedictorum domini eſt. Antequam clament, ego exaudiam, ad-
huc illis loquentibus ego audiã. Ad glorificandũ ſe, & diuina mandata ſeminãda &
euangelizanda eos dominus elegit, & nõ vt prohibeantur aut perturbẽtur, ſuggere- H
Matth. 10. bat, quoniã qui eos lædit, eũ lædit, cuius legatione fungũtur. Prædicare eos aſsidue,
& mandata domini ſine intermiſsione annũciare rogabat. Opera eorũ bona coram
hominibus monſtrare, & conſcientiam bonam coram Deo habere inſinuabat: Om-
nes principes terræ, & cũctos homines eis obedire, & capita ſua ſubmittere, eorũq;
adiutores exiſtere præcipiebat, vt oẽs pariter fideles & cooperatores legis Dei mon-
Eſaiæ 41. c ſtrarentur, ne de eis dicatur: Confundentur & erubeſcent oẽs, qui pugnant aduer-
11. q. 3. Si ſum te, & erunt, quaſi non ſint, & perihunt viri, qui contradicunt tibi. Quæres eos,
aũt vobis. & non inuenies viros rebelles tuos. Erunt, quaſi non ſint, & veluti conſumptio
De pœn. di. hominis bellantis aduerſum te. Omnes ergo qui eis contraueniunt, ita damna-
1. Homici- tos & infames vſque ad ſatisfactionem monſtrabat: & niſi conuerterentur, à limi-
diorũ tria. nibus eccleſiæ alienos eſſe præcipiebat. Homicidiorum vero tria genera eſſe dice-

bat

A bat,& pœnam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas [1] interfecto-
res fratrum, ita & [2] detractores eorum [3] eósque odientes, homicidas esse mani-
festabat: Quia & qui occidit fratrem suum,& qui odit,& qui detrahit ei, pariter ho- *Matth.5.*
micidæ esse monstrantur. Omnes etiam à carnalibus desiderijs,quæ militant ad-
uersus animam abstinere,& bonam eorum conuersationem ac innocentem omni-
bus monstrare,rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinua-
bat,& veram fraternitatem inter se habere docebat. Quotidiana enim illius præ-
dicatio inter cætera diuina mandata hæc erat,quam in eius exemplum etiam tibi fra
ter charissime significare curaui. Bonorum,inquit, operum inter cætera semina ac
negotia sunt,quantum vnusquisque sapit & potest,totius intimi cordis,vt prælibа- *Matt.22.d*
tum est,visceribus Deum diligere,& proximum,velut seipsum, Abnegare seipsum *Luca 10.e*
sibi,vt Iesum Christum dominum nostrum sequatur,& nihil eius amori præponere *Luca 9.c*
veritatem corde & ore proferre debere, & totam spem suam Deo semper commit-
B tere. Instruebat, actus suæ vitæ omni hora custodire,& in omni loco Deum respi- *Nota de cõ*
cere,firmiter terre cogitationes malas cordi suo aduenientes,mox ad Christum alli- *fessione pœ*
dere,& sacerdotibus domini manifestare. Os suum à multo vel prauo colloquio cu- *nitentiali.*
stodire,& verba vana aut mendacia non loqui: quia os quod mentitur occidit ani-
mam. Verba diuina libenter audire, & sacerdotibus suis libenter obtemperare, at- *Sap.1.c*
que obedientes esse docebat. Prædicationi & orationi ac lectioni frequenter in-
cumbere , & eleemosynas veras perficere. Desideria carnis non perficere , sed *Galat.5.c*
propriam frangere voluntatem,boni aliquid in se quum viderit, Deo * applicare, **al. attri-*
non sibi,& malum à se factum cognoscat,& sibi imputet. Multum loqui non ama- *buere.*
re,sed custodire labia sua,ne dolum aut malum loquantur,diem iudicij timere, ge- *Psal.33.*
hennam expauescere,vitam æternam omni concupiscentia desiderare,non occidere
non adulterari,non furtum facere,non rem proximi concupiscere,non falsum testi *Deut.5.a*
monium dicere,sed omnes homines honorare,corpus custodire, vanas & caducas
C non amplecti delitias,ieiunium & vigilias sanctas amare, pauperes recreare, nudos
vestire,infirmos visitare, sitientes potare,mortuos sepelire,& diligenter eorum exe-
quias peragere,pro eisque orare,& eleemosynas dare.

De exequijs,& oratione pro vita functis. Eam esse Apostolicam traditionem ipse Clemens in constit. docet Dionysiusque Areopagita,& Patres plerique omnes.

Dolentes consolari,& suis bonis refouere, & à malis actibus se alienum facere.
Non esse superbum,non vinolentum,nec multum edacẽ, non sumnolentum, nun *1.Tim.3.a*
pigrum,non murmuratorem nec detractorem: quia qui detrahit, non se,sed & mul-
tos alios occidit. Iram non perficere, nec iracundiæ tempus reseruare. Dolum in
corde non tenere,nec pacem falsam * dare. Charitatem non derelinquere, nec iu- **al. præ-*
rare,ne forte periurium (quod absit) * fiat. Malum pro malo non reddere,nec iniu- *tendere.*
riam facere,sed factam patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicentes se non re- **al. incurratur.*
D maledicere,sed magis benedicere,& persequutionem pro iustitia sustinere. * Cha-
ritatem amare & nullum odio habere: quia qui odit fratrem suũ homicida est. Ela- **al. Castitatem.*
tionem fugere, zelum malum non habere, inuidiam non exercere, nec contentio-
nem amare. Cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire,& de Dei mi- *1.Ioan.3.c.*
sericordia nunquam desperare. Seniores venerari,& iuniores diligere. Episcopos *Psal.4.*
sacerdotes suos ac cunctos reliquos Ecclesiæ ministros atque omnem plebem sibi *2.q.7. Sacerdotes &c.*
commissam,verbo diuino & mandato instruere, & dirigere. hósque omnes & eo-
rum Episcopos tota animi virtute diligere,vt oculos suos,quia oculi sunt illorum. *Matt.21.a*
Eorum præceptis in omnibus obedire,etiam si ipsi aliter, quod absit, agant, memo- *Matt.10.c*
res scilicet illius dominici præcepti, Quæ dicunt,facite, quæ autem faciunt, facere *Lu Lu.10.f*
nolite. Ipsi autem Episcopi,si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi vel *Matth.23.*
arguendi,sed supportandi,nisi in fide errauerint. Illi ergo super istos sunt: non au-
tem isti super illos,quoniam maior à minore nec iudicari potest. Nullus se extollat

erga doctores, ac m gistros suos, quia discipulus super magistrum esse non debet, E nec potest. Nullus velit dici sanctus, antequam sit, sed priùs sit, vt verius dicatur. Præcepta domini, doctorumque, ac magistrorum, factis quotidie implere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet. Obedientia enim, & humiliatio, quæ magistris agitur, domino exhibetur. Timor domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium in longitudinem dierum. Timenti Deum, bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & resistunt mandatis eius, & inobedientes ac contumaces sunt his, qui eius legatione funguntur, & ideo non protegentur ab eo. Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, qui dereliquerunt vias rectas, & deuerterunt in vias prauas. Et, quid facient, quùm inspicere cœperit dominus? Qui timent dominum, non erunt incredibiles verbo illius, & qui diligunt eum, conseruabunt viam illius. Qui timent dominum, inquirent, quæ beneplacita sunt illi: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum, præparabunt corda sua, & F in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei & non manus hominum: secundum enim magnitudinem illius, sic & misericordia ipsius cum ipso est. Venite, inquit, filij, audite me, timorem domini docebo vos. Currite, dum lumen vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Omnis qui vult vitam, & cupit videre dies bonos, prohibeat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Diuertat à malo, & faciat bonum, inquirat pacem, & persequatur eam: quia oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Propterea nolite fieri, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Sed lætamini in domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Quia multi venient ab oriente & occidente, domino dicente, & à septentrione atque meridie, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob: Propter quod, deprecor te frater charissime, vt doceas attentius nunc prædicationis ordinem, & alia [illegible] onum dies, vt salue tur animæ hominum, quæ ocul[illegible] Dei vitæ [illegible] debent [illegible], priusquam doceantur, [illegible] Operum vero ratio [illegible] testati, & arbitrio vniuscuiusque permittitur, & hoc ipsorum est proprium. Desiderium vero habere erga doctorem veritatis, hoc à patre [illegible] donum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius cuius amorem & [illegible], Deo [illegible] iente, c[illegible] ceperit, facias, ne dicatur ille sermo eius ad nos, quem idem dixit, Quid autem me dicitis domine, domine, & non facitis, quæ dico? Est enim proprij muneris, vt vnusquisque fit, prout dominus noster decreuerit, per [illegible] in ecclesia, mitt[illegible] que [illegible] diuina, vt de nobis non prædictus sermo, sed ille dicatur, quem alibi dominus noster dixit, Ideo, inquit, omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Nemo ergo, inquit, impediat ordinem, aut locum occupet [illegible] temporum permutet vices: sed primo, quæ sit iustitia eius, quæ voluntas, requiramus, vt bonis operibus ac Dei gratia repleamur, Deus enim his qui rectè sentiunt, & bona agunt, præsto est: quoniam his manifestat seipsum. Nam si quis velit, [illegible] actus suos emendet, de his requirere, quæ non potest inuenire, stulta & [illegible] cax erit huiusmodi inquisitio. Tempus enim breue est: & in iudicio Dei gestorum causa agitur, non quæstionum. Ideòque, ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, vt æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc tempus vitæ per inanes occupemus & inutiles quæstiones, inanes sine dubio, & vacui ab operibus bonis pergemus ad Deum, vbi iudicium operum nostrorum fiet. Vnaquæque etenim res suum tempus habet, & locum. Operum hic locus, hoc tempus est, meritorum seculum futurum. Curratur igitur per viam mandatorum Dei, & ab

Marginalia: Eccle.1.b; Eccle.2.b; Psal.33.; Ioan.12.f; Psal.33.; Psal.31.; Matth.8.; LIBERVM ARBITRIVM.; Luce 6.g; Matt.13.g; Mat.16.25; Rom.2.; 2.Cor.5.; G; H

A & ab eorum,& præceptorum domini institutis,& à spiritus sancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda sunt corda nostra, ac corpora, sanctæ mandatorum eius,suorumq; Episcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura: vt suæ gratiæ iubeat nobis auxilium ministrari,& fugientes gehennæ pœnam,ad vitam valeamus omnes peruenire æternam.Hæc itaque,frater charissime Iacobe, ab ore sancti Petri iubentis accepi,tibiq; (vt optabas) insinuare studui,vt seruari omnia immaculata præcipias: quia ecclesiastica non oportet negligenter, sed diligenter expleri negotia. Hæc ergo præcepta nemo credat absque suo periculo negligere, vel dissimulare: quia in iudicio Dei ignis æterni tormenta sustinebit,qui ecclesiastica decreta neglexerit.Qui vero te audierit,vt iusserat minister Christi Iesu,gloriam accipiet. Qui autem te non audierit,imò loquẽtem dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet.Curandum ergo,& attendendum est nobis omnibus,* quod in perpetuũ expedit,vt Christi passionibus per patientiam participemus,atque regni eius merea-
B mur esse consortes. Amen.

*al. vs, quod perpetuum est, expetet, &c.

ARGVMENTVM II. EPISTOLAE CLEmenti inscriptæ: per Lamb. Gruterum Venradium.

Escribitur hac Epistola ministerij rerum sacrarum in Ecclesia εὐπρέπεια καὶ εὐταξία, nudè quidem, & certè secundum Apostolicam traditionem: sed ita, vt nemo sit adeo ἄμουσος, quin facile deprehensurus, libenterq; fassurus sit, Clementis eam haudquaquam germanam esse, quin scopas quis potiùs dixerit dissolutas, quod enim principium, quæ orationis progreßio? quæ conclusio? quod modestè dictum existimari velim, salua Ecclesiæ sententia. Quanquam nullus negauerit, Clementis hanc esse sententiam, fortaßis ab aliquo rapsodo ex alijs ipsius scriptis in Epistolæ formam summatim conjectam, vnde & multis abhinc seculis in Ecclesia nomine Clementis lecta vsurpataq; est, quod quidem in causa fuisse reor, cur necdum loco ea suo mota sit, vel expuncta: præsertim cùm multa habeat scitu iucunda & vtilia, vide enim, quæso, qua diligentia & religione sacra tractârint maiores nostri? qua contentione vocârunt omnes ad vitæ emendationem? Si placet, consule in hanc distinctiones Gratiani de Consecratione: in quibus eadem materia pluribus testimonijs vetustatis illustratur.

id est, conueniẽs decor, & rectus ordo.

E

EPISTOLA SECVNDA CLEMENTIS PAPAE AD IACOBVM FRATREM DOMINI,

Malim legere. Quod a B. Petro? &c. De conse. di. 2. Tribus gradibus.
† al. dei.
** Ministrū nunc vocamus Subdiaconū.*
De cōs. dis. 2. Tribus gradibus. vel, Tanta in. Et in decre. Iuo li. 1.

CLEMENS Romanę ecclesię præsul, Iacobo charissimo Hierosolymorum Episcopo.* Quoniā, sicut à beato Petro Apostolo accepimus, omnium Apostolorū patre, qui claues regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de sacramentis, quæ geruntur in sanctis, te ordine nos decet instruere. Tribus enim gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & † ministro, F qui cum timore & tremore * clericorum, reliquias fragmentorum corporis domini custodire debent, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne quum negligēter agitur, portioni corporis domini grauis inferatur iniuria. Cōmunio enim corporis domini nostri Iesu Christi si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, graui anathemate, & digna humiliationis, plága feriatur. Certe tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore, clericorum diligentia consumantur.

(Non reseruentur) Rectè intelligas, Christiane lector? si sint putredini obnoxia, & ad opus consecrationum. Nam testatur Clemēs Apostolos iussisse, sacras Dominici corporis reliquias portari εἰς τὰ παστοφόρια, postquam omnes sumpserint, libro 8. Const. Ap. c. 20. Eamque perpetuam Ecclesiæ consuetudinem fuisse, potes cognoscere ex 14 Canone Nicani Concilij I. & vetusto Canone Concilij Vormatiensis, qui citatur dist. 2. c. Presbyter Eucharistiam. Ex Tertulliani libro secundo ad vxorem, Cypriani sermone G de lapsis. Ex Ambrosij sermone, de excessu fratris sui. Ex Basilio in Gordio Martyre. Ex Epistola Ioan. Chrysostomi ad Innocentium PP. extat quinto tomo, & citatur à Niceph. Callisto. libro H E. 13. c. 19. Horum auctoritatem sequuta Synodus Tridentina, rectè probauit Asseruationem Eucharistiæ: cap. 6. sess. 3. sub Iulio I. G. V.) Denique, quid prima Ecclesia fuit opus asseruatione, cùm pij sumerent Eucharistiam singulis diebus? Act. 2.

De cōs. di. 1. Altaris palla.
** al. transitus habeatur.*
De cōs. di. 1. Nemo per
** al. ministeria.*
Vide canonem Apostolicū 72.
** al. non habet, iuxta sacrarium.*

Qui autem residua corporis domini, quæ in sacrario relicta sunt, cōsumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conueniāt, ne putent sanctæ portioni commiscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si ergo mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam consumpserunt. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta. De vasis sane sacris ita gerendum est. Altaris palla, * cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur, quoniam non licet ea, quæ in sanctuario fuerint, malè tracta- H ri, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, vbi nullus * transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus pallа mortuum credat obuoluendum, aut diaconus scapulas operi re velit, quæ fuit in altari, aut certè, quæ data est in mensam domini. Qui hæc fecerit, vel leuiter quasi nihil, & negligenter habuerit diuina * mysteria, Diaconus, triennio, sexque mensibus à dominico alienus erit altari, graui percussus anathemate. Quod si clericum presbyter non commouerit, decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit, propter quod de dominicis sacramentis subiecta sibi non commouerit ministeria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur ecclesiæ. Palla verò & vela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris * iuxta sacrarium lauent, nō eijcientes foras à sacrario velamina dominicæ mēsæ, ne

forte

A forte puluis dominici corporis malè decidat, à sindone foris abluto, & erit hæc operanti peccatum, idcirco, intra sacrarium, ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ ad dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea lauentur. & in alia, vela ianuarum. De velis autem ianuarum cura sit ostiarijs ex admonitione maiorum, ne quis negligens aut ignarus, ad velum ianuæ domus domini manus inconditè tergat, sed statim, coercitus, discat omnis homo, quia velum atrij domus domini sanctum est. Præcipimus etiam, ne * excommunicato ecclesiæ, siue laico, de fragmentis oblationum domini ponatur ad mensam. Vnde scis tu, qui passim * sacrarij panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid, ab Abimelech sacerdote interrogatus, quum panes sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, quum se mundum ante triduum profiteretur, pa-
B nes propositionis manducauit. Ad dominica autem † mysteria tales eligantur, qui ante ordinationem suam coniuges suas non * nouerint. Quod si post ordinationem, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis † portationem accedat, nec aquam sacerdotibus porrigat ad manus. Sed ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, vrceum siue calicem, ad altare * non sufferat. Si forte quispiam presbyter, siue diaconus, sacrarij sindonem, vel velum, subtracta vendiderit, Iudæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iudę suscepturum pœnam. Clericus verò solus ad fœminę tabernaculum non accedat, nec properet, sine maioris natu principis iussione. Nec presbyter solus cum sola adiungatur, sed duobus adductis testibus, visitet infirmam: Nec solus cum sola fœmina fabulas misceat: Nec archidiaconus, aut diaconus, sub prætextu officij hu-
C militatis frequenter domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domesticos eius, matronæ mandent secreti aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesiæ. Sed, si fortè aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuentu, ipse pergat. Sin autem, de latere suo dirigat, cum duobus aut tribus, qui hoc * sanare debeant. Sane ad visitandam mulierem infirmam, nullus clericus ingrediatur, nisi cum duobus aut tribus. Nemo tamen clericorum cum extranea habitet fœmina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non ignoramus malitias Satanæ, Vniuersa hæc, cum mansuetudine ecclesiastica, complenda sunt ministeria. Negotium enim Dei non decet negligenter expleri. Iterum atque iterũ de fragmentis dominici corporis demandamus, Calicem verò, ad perferẽdum sanguinem domini, pręparatum cum tota munditia ministerij, minister præparet, ne non bene lotus calix, diacono peccatum fiat offerenti. Ita cum omni honestate cuncta (quæ supra ea posuimus) oportet impleri. Tales ad ministerium eligantur clerici, qui dignè possint domini-
D ca sacramenta tractare. Melius est enim domini sacerdoti, paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant. A principio epistolæ vsque ad hunc locum de sacramentis delegaui bene intuendis, vbi non murium stercora inter fragmenta dominicæ portionis appareant, neque putrida per negligentiam remaneant clericorũ, & conuenientes, qui accipere sibi medicinam desiderant, putrida quum viderint, magis cum ridiculo & fastidio videantur accipere, & in peccatum magis decidant, per negligentiam clericorum. Quapropter, nemo clericorum vltra hæc dissimulet, aut negligere vllatenus audeat, sed libenter, quæ iusta sunt, expleat, & sacramenta diuina nequaquã negligenter cõtrectet. Ideoq; tam iuuenes, quàm senes, de his, & de omni conuersatione sua, & conuersione, & pœnitentia valde esse solicitos oportet, satisque agere, vt hæc condignè agant, & de reliquo ornent tam clerici, quàm seculares animas suas

De cõs. di. 2 Trib grad. perag. Iã tam.
* al. exter.
* al. externo.
* al. sanctuaria.
1. Reg. 21 b
† al. ministeria
* al. relinquerunt.
† al. portionem.
* al. suggerat.
16. q. 4. Si forte.
Matt. 27. A
* al. scire:
Nicanum Conc. 1 Canone 3.
2. Cor. 2. 6
Dist. 23. Tales ad.

ornamentis dignissimis, dogmatibus scilicet veritatis, decore pudicitiæ, splendore E
*al.compтam. iustitiæ, candore pietatis, alijsque omnibus, quibus compositam * decet esse rationabilem mentem. Tum præterea declinare à consortijs inhonestis & infidelibus, & societates habere fidelium: atque illos frequentare conuentus, in quibus de pudicitia, de iustitia, de pietate tractatur. Orare semper Deum ex toto corde, & ab ipso petere, quæ decet, ipsi gratias agere, veram pœnitudinem gerere præteritorum
Dani.4. gestorum: aliquantulum etiam, si possibile est, per misericordias pauperum iuuare
Eccle.3. pœnitentiam. Per hæc enim facilior venia dabitur, & indulgenti citiùs indulgebitur. Quod si prouectioris ætatis sit is, qui ad pœnitentiam venit, eo magis gratias
*al.fractu. agere debet Deo, quòd postquam * finis est omnis impetus concupiscentiæ carnalis, scientia veritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam, insurgentes aduersus animam, reprimat corporis * voluntates. Superest ergo ei, in agni-
*al.voluptates. tione veritatis, & misericordiæ operibus exerceri, vt afferat fructus dignos pœniten-
Matth.4. tiæ. Nec putet, quia in temporis longitudine documentum conuersionis osten- F
* ditur, & non in deuotionis ac propositi firmitate. Deo enim manifestæ sunt men-
*al.qui tes: * quia non temporum rationem colligit, sed animorum. Ipse enim probat, si quis, agnita veritatis prædicatione, non distulit, neque tempus negligendo consumpsit, sed statim, & (si dici potest) eodem momento præterita perhorrescens, futurorum desiderium cœpit, & in amorem regni cœlestis exarsit. Propter quod ne-
Luca 12.c mo vestrum vltra dissimulet, nec retro respiciat, sed ad Euangelium regni Dei libenter accedat. Non dicat pauper, quia, quum diues factus fuero, tunc conuertar. Non requirit à te Deus pecuniam, sed animum misericordem, & piam mentem. Neque diues conuersionem suam differat, pro sollicitudine seculari, dum cogitat, quomodo dispenset abundantiam frugum. Neque dicat intra semetipsum: Quid faciam, vbi recondam fructus meos? Neque dicat animæ suæ: Habes multa bona reposita in annos multos, epulare, & lætare. Nam dicetur ei: Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ parasti, cuius erunt? Itaque festinet ad pœnitentiā om- G
nis ætas, omnis sexus, omnisque conditio, vt vitam consequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati sint, quòd in ipso impetu desideriorum, ceruices suas iugo subijciunt disciplinæ. Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudinem, in
*timore qua malè præuenti sunt, pro Dei * amore commutant. Nemo ergo differat, nemo cunctetur. Quæ enim causa cunctandi est, ad bene agendum? Animus sibi malè conscius, dum videtur sibi nullam pati, credi, quia non iudicet Dominus, quum abuti patientia Dei, & non intelligere parcentis benignitatem, iam fit magna damna-
Hiere.48.b tio. Vnde scriptum est: Maledictus omnis, qui opus Domini negligenter agit. quapropter, pastoralis ordinis est, infatigabiliter reuocare, quicquid ad correctionem populorum, imò magis filiorum spiritualium (quantum est fas intelligere) cognouerit pertinere, & non (quod absit) cum suo periculo alienæ spei, per solam negligentiam, facere detrimentum, sed quod ad generalis salutis spectat compendium, salubri necesse est prouidere tractam. Homini religioso parum esse debet, inimici- H
tias aliorum non exercere, vel non augere, malè loquendo, nisi eas etiam extinguere, bene loquendo studuerit. Ecce oris nostri buccina ad aures hominum personamus, neque se deinceps excusabit non monitum, qui, quod sequi debeat, tam verbis, quàm literis edocetur. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledi-
2 q.7. Sacerdotes & reliqui. ctio his, qui in patres peccant, diuina nos docet scriptura. Si enim Cham filius Noë, quùm vidisset nudum suum patrem, quoniam non cooperuit patris corporalis nuditatem, sed egressus, nunciauit eam fratribus, & illi vestimento eum cooperuerunt,
Gene.9.c ipse quidem Cham, & illi, qui ex eo nati sunt, sub maledicto facti sunt, qui autem cooperuerunt magnam benedictionem meruerunt, multò magis isti maiore & ampliore cōdemnatione digni sunt, qui patribus obuiare, aut contra eos insurgere ni-
Hiere.2.c tuntur, aut iniuriam vel contumeliam eis inferre moliuntur. quoniam, qui eis resi-
Eccle.28.d stit, Deo resistit, Et qui eis iniuriam vel contumeliam facit, Deo, cuius legatione

fungun-

A funguntur, facit. Expauit cælum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit dominus. O intolerabilem malignitatem? O linguam loquentem iniquitatem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum, Impone homo tuæ linguæ ostium & seram cessa, in altitudinem cornu extollens, & loquens aduersus Deum iniquitatem, & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo, & fratribus? Hæc nos familiariùs docebat, & hæc nobis publicitus prædictus magister & instructor atque ordinator noster, princeps Apostolorum Petrus, in ecclesia prædicabat, exemplum dans, vt & nos similiter faciamus. Humiliamini, inquit, in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum, quoniam qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Qui autem iudicat legem, non est factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Non oportet. Non præcepit nos iudicare inuicem, sed magis auxilium ferre. Væ enim, inquit, his, qui fratres tribulant, & eis, qui eos persequuntur. Vos enim, quanto amplius tribulamini, tantò purgatiores atque beatiores efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Quod etiam ipse nos Dominus docuit: Beati, qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. Et item: Beati eritis, quùm vos oderint homines, & persequuti vos fuerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum. Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in cælo. Vnde & ipse ait: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum. Non enim, inquit, rectè diligit Deum, qui fratrem insequitur, nec diligit proximum, qui ei detrahit, vel qui illum accusat, quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet. Diligite, inquit, filij mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimini charitatem, vt non excidatis. Data est enim vobis à Domino potestas & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras. Qui autem custodierint iustitiam, iustè iudicabuntur, & qui crediderint iusta, inuenient, quid respondeant. Semper cauetote: Præcepit enim, ne aliquando peccato consentiamus, & prætermittamus præcepta Dei nostri. Ecclesias per cōgrua & vtilia facite loca, * quæ diuinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes, diuinis orationibus Deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari. Semper vitate mali, & pro aliis abusiuis ne confundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem cordis proferte, quoniam multos iam supplantauit supplicio. Charitatem semper diligite, & fratres amate. Erunt enim, quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt vobis. Vnde & Dominus ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum, qui me misit. Et item: Qui enim non est aduersum * vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, (quia Christi estis) amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizauerit vnum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis, si circundaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illā, bonum est tibi, debilem introire in vitā, quàm duas manus habentē, ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorū non moritur, & ignis nō extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illū: Bonum est tibi, claudū introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentē, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorū non moritur, & ignis nō extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, eijce eum: Bonū est tibi, luscū introire in regnū Dei, quàm duos oculos habentē, mitti in gehennā ignis, vbi vermis eorū nō moritur, & ignis nō extinguitur. Omnis enim homo igne salietur, & omnis victima * salietur. Bonū est sal. quod si sal insulsum fuerit, in quo illud salietis? Habete sal in vobis, & pacē habete inter vos, quia quisquis vestrū rectè docuerit, & iustè vixerit, habebit gloriā. Qui aūt secus egerit, indubitanter pœnam sustinebit. Ideo bona agere vos semper oportet, vt brauium æternæ vitæ percipiatis,

Marginal notes: B (at "quit, his, qui fratres tribulant"); C (at "Qui autem custodierint"); D (at "ex his pusillis"); 1. Pet. 5. b & Iac. 4. b; Matth. 5. a; Matt. 22. d; Tobie 4. e; Sap. 6. a; Ibidem b; 16. q. 7. Ecclesias per. & de cons. dist. 1. Ecclesias.; * al. quas.; Luca 10 c; Marc. 9.; * al. nos, pro nobis.; Matth. 18.; Matth. 5.; Luca 14.; * al. sale salietur.

* al. Nec cipiatis. His ergo bene parete sententijs. * Ne quis hæc præcepta minimè credat implenda, & iudicio Dei æterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra neglexerit. Hæc igitur, frater Iacobe, de ore sancti Petri iubentis audiui. Si quis præcepta hæc non integra custodierit, sit anathema vsque ad aduentum domini nostri Iesu Christi. Hæc præcepta à sancto Petro apostolo accepi, & tibi, frater charissime, insinuare curaui, vt seruari omnia præcipias sine macula. Si quis verò audierit te, vtilis erit minister Iesu Christi: Qui autem non audierit te, imò loquentem Dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens Deus, charissime, sua te protectione custodiat, atque ad cælestis remunerationem patriæ, multiplici animarum fructu perducat. Deus te iterum, iterumque incolumem custodiat, reuerendissime frater, Amen.

ARGVMENTVM III. EPISTOLAE Clementis, per Ioan. Sichardum.

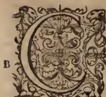

Ostquam ordines ministeriorum in Ecclesia, quos per capita, vt visum fuit nascenti Christianismo conuenire, Clemens digesserat, propius aliquanto nunc officia docet, & summam Christianæ vitæ totam compendio complectitur. Præter alia tamen, eorum officium quale esse debeat ostendit erga episcopos, qui vitæ ab his præcepta capiunt. Per occasionem hic principes, magistratus, plebem, ipsosq; adeo episcopos obtestans, ne scripturæ diuinæ ita se accommodent, vt alienum aliquem sensum, & Christo indignum aliunde afferant, sed ex ipsa scriptura, autore verò Propheta, exsculpant. Vnde videtur planè epistola illa, præter alias faciem habere syncerae illius doctrinæ primitiuæ Ecclesiæ, quā tamen hac tempestate tantis errorū & dissidiorum fluctibus iactati, vix per transennam agnoscimus amplius. Porrò admonendus est lector, ea, quæ hic leguntur pulcherrime commixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionum libris sparsim legi, vt verisimile videatur mihi, hanc à studioso aliquo Clementis conscriptam potius, quam ab ipso Clemente: quod tamen nec vrgere nos magnopere debet, magis de re solicitos, quàm autore, cum extra controuersiam sit, eiusmodi hanc esse epistolam, quæ vel publicè in ecclesijs legi possit.

EPISTO.

A

EPISTOLA TERTIA CLEMENTIS PAPAE PRIMI, DE OFFICIO SACERDOTIS ET CLERICORVM, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

Lemens vrbis Romæ Episcopus, omnibus coëpiscopis, presbyteris, diaconis, ac reliquis clericis, & cunctis principibus, maioribus minoribúsve, omnibus generaliter fidelibus, Benedictio, claritas, & gloria in gratia Dei, quæ data est nobis in Christo Iesu domino nostro. Vrget nos fratres,
B multus amor vester, & religiosa inuitat deuotio, quia debitores sumus, vt quædam vobis scribamus. Vos ergo, qui sacerdotio Domini fruimini, & in specula estis positi, plus scire oportet: vt subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisq; ad regna cælorum ducatum præbere, Deo annuente, valeatis. Vnde & ipsa per se veritas ait: Vobis *Matt. 13. b*
datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem, in parabolis, & reliqua. Propter *Marc. 4. b*
quod consilium do vnicuiq; vestrum, constanter docere verba diuina, & discentibus *Luca 8. b*
libenter accommodare aurem verbo Dei. Vestrum enim, quia legatione Domini *Et est ibi*
fungimini, est docere populos: eorum verò est, vobis obedire, vt Deo. Si autem vo *in forma.*
bis Episcopis nô obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui cle- *11. q. 3. Si*
rici, omnesq; principes, tam maioris ordinis, quàm inferioris, atq; reliqui populi, tri- *autem vo-*
bus & linguæ nô obtemperauerint, non solùm infames, sed & extorres à regno Dei, *bis.*
& consortio fidelium, ac à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum
C est, eos instruere, eorum est, vobis obedire, vt Deo, cuius legatione fungimini, dicente Domino: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: Et qui vos *Luca 10. c*
recipit, me recipit: Et qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Nihil enim iniustius *Matt. 10. d*
vel inhonestius est, quàm filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus, seu discipulos magistris inobedientes vel proteruos existere. Nouimus enim, primum hominem per obedientiam cecidisse, idcirco omnes hoc vitium summopere cauere monemus. Et quia Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, *Iac. 4. b. &*
Dominus noster mittens vos vice sua in loco Apostolorum ad prædicandum, *1. Pet. 5. b*
præcepit vobis docere omnes, omnesque vobis fideliter obedientes, vt ipsi, existere: quoniam nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit semen, & irrigata germinauerit, & pariat, quæ est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter non receperit verbum Dei, illudque in corde suo germinare non siuerit, ac minime crediderit doctoribus & Episcopis suis: non beneuolus, sed rebellis atque inobediens
D extiterit, fructum non germinabit, nec pariet, sed similis est arbori illi, de qua Do- *Matt. 3. c*
minus ait: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Primus enim pontifex Aaron, chrismate compositionis perunctus, prin- *Exod. 29.*
ceps populi fuit, & tanquam rex primitias, & tributum per capita accepit à popu- *Hac ex 1.*
lo, & iudicandi populum sorte suscepta, de mundis immundisq; iudicabat. Sed & *Recogn. vi-*
si alius ex ipso vnguento perunctus est, virtute inde concepta, etiam ipse rex aut pro- *de, quid sic*
pheta aut pontifex fiebat. Quod si temporalis gratia & ab hominibus côposita, tan- *ibi annota-*
tum potuit, intelligite iam, quantû sit illud vnguentum, quod à Deo de virgulto vi- *tû, pag. 14.*
tæ prolatû est, quùm hoc, quod ab hominibus factû est, tam eximias inter homines **al. erudi-*
côferat dignitates? Quid enim in præsenti seculo propheta gloriosius? pontifice, cla- *tus.*
rius? rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate *Dist. 25. Au-*
côstitutus, scripturis sacris *côditus, charus & preciosus hominib. oppidò esse debet. *dire episco-*
Qué, quasi Christi locû tenenté, honorare oés debent, eiq; seruire, & obedientes ad *pum.*
salutem *Sic 1. Ep.*

salutem suam fideliter existere, scientes, quòd siue honor, siue iniuria, quæ ei defer- E
† Ex 3. Recognitione extrema. tur, in Christum redundat, & à Christo in Deum. † Audire ergo eũ attentiùs oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vitæ, à presbyteris inquirere, à diaconis verò, ordinem disciplinæ. Propter quod deprecor vos conseruos & adiutores meos, vt discatis attentiùs animarum curam gerere, & pro omnibus stare, maxime tamen pro his, qui in cultu diuino laborant. Ecclesiarum omnium curam habetote, seruisq; earum adiutorium præbete, viduarum religiosam curam gerite, pu-
* al. iuuate pillos enixiùs * liberate: pauperibus, misericordiam facite: iuuenes, pudicitiam do-
Tit. 2. cete. Et (vt breuiter totum dicam) alterutrũ vos, in quibus res popolcerit, sustentate, Deum colite, qui creauit cælum & terram, & Christo credite, inuicem vos diligite, & misericordes estote in omnes, non verbo solo, sed opere & rebus implete charitatem. Agite pro viribus, conserui dilectissimi, quia bonum est, vt vnusquisque vestrum, secundũ quod potest, prosit accedentibus ad fidem religionis nostræ. Et ideo non vos pigeat, secundum sapientiam, quæ vobis per Dei prouidentiam collata est, F instruere ignaros, & docere. Desiderium erga habere omnes erga doctorem veritatis, eumq; vt oculos suos amare oportet, quia & ipsum populum sibi cõmissum, ceu proprios filios amare & docere cõdecet. Hoc enim ei à Patre cælesti donatũ est. Sed & salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorẽ & desiderium, Deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari: exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorũ cælestium ex gestis proprijs fiat. Accedat autem, qui vult, ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cælorum, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consummando, in die fe-
Ex 3. Recognitione. sto possit baptizari: Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primo, oleo per orationem sanctifica-
Vide annotata. to, vt ita demum, per hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Nullus enim propter opprobrium senectutis, aut iuuentutis, vel nobilitatem generis, à par- G
Dis. 38. multum episcopus. uulis & minus eruditis, si quid forte est vtilitatis aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter viuit, & discere atq; agere bona recusat, magis diaboli, quàm Christi membrũ esse ostenditur, & potius infidelis quã mõstratur. Quomodo ergo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatũ, vt quæ ignorat, discat? & quæ didicerit, doceat? Certissimum namque est, quòd neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, homini debet esse preciosior veritate, quia nihil est preciosius anima. Dominus autem creator omnium, ex initio ad imaginem suam ho-
Gene. 1. d minem fecit, eiq; dominationem terræ, marisq;, & aëris ipsius dedit, veritatemq; inquirere præcepit, sicut & verus nobis propheta enarrauit, & ipsa rerum ratio docet. Solus enim homo rationalis est, & cõsequẽs est, vt ratio in rationalibus dominetur. Hic enim ab initio, quùm adhuc iustus esset, cũctis vitijs & omni fragilitate superior erat. Vbi aũt peccauit, & factus est seruus peccati, & fragilitati efficitur debitor, & obnoxius. Quod idcirco scriptũ est, vt sciant homines, quia sicut ex impietate passi- H biles facti sunt, ita per pietatẽ possunt esse impassibiles, & nõ solũ impassibiles, verũ & parua in Deũ fide aliorũ passiones curantes. Ita enim verus ipse propheta promi-
Matt. 17. e sit, dicens: Amen dico vobis, si habueritis fidẽ, sicut granũ sinapis, dicetis mõti huic,
& Luc. 17. b transi hinc, & transibit. Huius vocis etiam vosipsi documenta cœpistis, & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet apostolos, non ignoratis: quia, astantibus nobis, eorũ meritis dæmones cũ passionibus, quas hominibus inuexerãt, tran-
Ex principio quinte Recognitionis. sierunt, & fugati sunt. Quia ergo alij quidem homines, patiuntur, alij, patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi vel curandi noscenda est. Quæ non alia esse, quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus verò, fidei demonstratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam præbet peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum Dei iudicium esse credens, continet homines à peccato. Non peccantes verò, non solum liberi

A liberi sunt à dæmonibus & passionibus, verùm & aliorum dæmones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quòd origo totius mali ab ignorantia descendat: & ipsa sit omnium malorum mater, quæ incuria quidem & ignauia gignitur, negligentia verò alitur & augetur, atq; in sensibus hominum radicatur, dum amatur, quam si quis forte doceat effugandam, velut antiquis & hæreditarijs sedibus, molestè & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis est, vt indignantes, ignorantiæ præsumptionem, scientiæ ratione resecemus: in his præcipuè, qui in aliquibus minùs rectis opinionibus præuenti sunt, per quas, quasi sub specie alicuius scientiæ, ignorantia in his vehementius radicata est. Nihil enim est grauius, quàm id, quod ignorat quis, scire se credat, & defendat verum esse quod falsum est, quod tale est quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta, vt ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici à cæteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorantes, quod verũ est, speciem tamen alicuius scientiæ tenent &
B mala, quasi bona, gerunt, atque ad perniciem quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia properandum est ad agnitionem veritatis, vt possimus, quasi lumine nobis inde accenso, errorem tenebras depellere. Grande enim malum est (vt diximus) ignorantia: sed quia substantiam non habet facile ab his, qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est ignorantia, nisi non cognouisse, quod expedit. Vbi autem cognoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus Propheta. Hæc enim via est vitam volentibus ingredi, & summum iter bonorum operum pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis sanè audiens sermonem veri prophetæ, velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius (id est, mandata vitæ) habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrij. LIBERVM ARBITRIVM.

Hic obserua libro quinto pag. 80. linea 5. sit rectè legendum nimirum amplecti onus, non amplexiones: vt omnia habent exemplaria.

C Nam si hoc esset, vt videntes ea,* iam non haberent in potestate aliud facere, quàm audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset, ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus ominò reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter, inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit certum est, quia ignoret, & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Quum verò audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc, si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus, rectè jam vocabirur ad iudicium, daturus pœnas, quia vitę huius spacium, quod ad benè viuendum accepit, in ludibrijs consumpserit errorum. Qui vero audiens hęc, libenter accipit, & gratulatur bonorum doctrinam sibi fuisse delatam, requirat intentius & discere *al. audientes eum.
D nõ desinat, vsquequò cognoscat, si est verè aliud seculum, in quo bonis præmia præparata sint. Et quùm certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quòd sibi veritatis lumẽ ostẽderit: ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorũ sibi in futuro mercedem certus est præparatam: demirans per omnia & stupens, cæterorum hominum errores, & quòd ante oculos positam veritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super diuitijs sapientiæ, quas inuenit,* satiabiliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, festinans ad seculum futurum mundo corde & pura conscientia peruenire, vbi etiam videre Deum regem omnium possit. *Sic legitur s. Recognitione
His autem omnibus carere nos, & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantum boni habeat scientia, ignorantiæ malum de se non patiuntur excludi. Nesciunt enim, quanta sit in horum permutatione diuersitas. Propter quod, consilium do vnicuique discentium, libenter præbere aurem verbo Dei: & cum amore veritatis audire, quæ dicimus, vt mens optimo semine suscepto, per bo-

nos actus lætos afferat fructus. Nam si, me docente ea, quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare, quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, vt cognitis his, quæ sunt, vt sunt, in bonis actibus dirigens viã suam, regni cælorum possit particeps inueniri, subijciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, vt ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium iucunda possessio. Nam qui permanet in malo & seruus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio (vt ante iam diximus) duo regna statuit Deus, & potestatem dedit vnicuique hominum, vt illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit. E

Matth.6.c Et quia definitum est apud Deum, non posse vnum hominem, vtriusque regni esse seruum, omni studio date operam, in boni regis aulam ac iura concurrere. Propter hoc denique verus propheta, quùm esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem. F

Ibidem. Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire, & non potestis Deo seruire & mammonæ. Mammona, patria eorum voce, diuitias vocans.

Hic ergo est verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis, qui stans publicè sola iussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, quúmque nihil esset ei impossibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo, hic annunciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credidimus: firmitatem fidei nostræ, non solum ex verbis eius, sed ex operibus assumentes, quia dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerant, in ipso designantur, & imagines gestorum Moysi, & ante ipsum patriarchæ Iacob, ipsius, per omnia typum ferebant. Tempus quoque aduentus eius, hoc est

Gene.49. ipsum, in quo venerat, prædictum ab his constat & super omnia, quod esset à gentibus expectandus, sacris literis comprehēsum est, quæ in eo pariter vniuersa cōpleta sunt. G

Hagg.2.b Quod autem Iudæorum propbera prædixit eum à gentibus expectandum supra modum in eo fidem veram firmat. Si enim dixisset à Iudæis expectandum, non aliquid eximium prophetasse videretur, quòd à contribuli populo, & à propria gente sperarctur is, cuius aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus. Videtur enim magis consequens ratio esse, vt hoc fieret, quàm, quod prædicebat magnificentia prophetalis. Nunc autem quùm prophetæ dicant, omnem illam spem, quæ de salute mundi repromittitur, & nouitatem regni quæ instruenda per Christum est, atque omnia, quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferenda iam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticinationis euentu, magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nanque ex initio, affore aliquando hunc virum, per quem cuncta repararentur, verissima traditione susceperunt: & quotidie meditantes ac prospicientes, quando eius fieret aduentus, vbi adesse cū viderunt, & signa ac prodigia, sicut de eo scriptum fuerat, adimplentem, inuidia excæcati agnoscere nequiuerunt præsentem, in cuius spe lætabantur absentis. Intellexerunt tantum sancti apostoli qui adeo electi sunt, * & nos, qui pòst ab eis electi sumus. Hoc autem prouidentia dei factum est, vt agnitio boni huius etiam gentibus traderetur: & hi, qui nunquam de eo audierant, neca prophetis didicerant, agnoscerent eum: illi verò, qui quotidianis meditationibus euanuerant, ignorarent. H

* Paulisper hic mutata est oratio.

Ecce enim nunc per vos, qui præsentes estis, & desideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoscere, quis, & quomodo, & qualis sit eius aduentus, prophetica veritas

Esaie 65.a adimpletur. Hoc enim prophetæ prædixerant, quia à vobis quærendus esset, qui de eo nunquam audistis, Et ideo videntes in vobisipsis prophetica dicta compleri, huic vni rectè creditis, hunc rectè expectatis, de hoc rectè inquiritis, vt non solùm expe-

Ioan.8.d ctetis eum, sed & hæreditatem regni eius credentes consequamini secundum quod ipse dixit, Quia vnusquisque illius fit seruus, cui se ipse subiecerit. Propterea ergo vigilate,

A gilate, & dominum deumque nostrum vobis conscribere dominum, qui & cœli ac
terræ dominus est. Et ad ipsius vos imaginem ac similitudinem reformate, sicut ipse
verus propheta docet, dicens: Estote boni & misericordes, sicut & pater vester cæ- *Luca 6.f*
lestis misericors est, qui oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super *Matt. 5.g.*
iustos & iniustos. Hunc ergo imitamini, & hũc timete, & sicut mandatum datur ho-
minibus, dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies.

Hucusque recitatur Petri Concio ad Tripolitanos de verbo, ex V. Recognitione

Infidelibus quidem dormit dominus, & absens habetur his, à quibus esse non
creditur, & mandatis eius non obediunt, atque ob id illis videtur quasi dormire do-
minus: quia pro paccatis suis non exaudiuntur. Quapropter, cunctis fidelibus, & *16.q.1. Cũ-*
summopere omnibus presbyteris, & diaconis ac reliquis clericis attendendum est *ctis fideli-*
vt nihil absque episcopi proprij licentia agant. Non vtique missas sine eius iussu *bus.*
quisquam presbyterorum in sua parœcia agat, non baptizet, nec quicquam absque
B eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi maiores scilicet, ac minores, per eius
licentiam, quicquid agendum est, agant, nec sine eius permissu à sua parœcia absce-
dant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ vero eorum ei creditæ sunt:
Ideo omnia eius consilio egere debent, & eo inconsulto nihil. Quicunque enim
obediunt episcopis suis, videntur quidem aliquid gratiæ conferre Deo. Qui autem *
eis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porro ipsi à Deo donum
summi muneris consequuntur, qui per iustitiæ & præceptorum eius semitas ince-
dentes doctoribus suis (qui recti episcopi intelliguntur) libenter obediunt. De
quibus & beatus Petrus, instructor & ordinator noster, & princeps Apostolorum
manifeste cunctos audientes instruebat, dicens: Videntur mihi, qui loquuntur ver-
ba veritatis, & qui illuminans animas hominum, similes esse radijs solis. Qui vt pro-
cesserint, & apparuerint mundo, cælari vltrà aut occultari nullatenus possunt, dum
non tam videntur ab hominibus, quàm videre omnibus præstant. Vnde & bene *Matth.5.b*
C ipsa per se veritas, ad veritatis, præcones ait: Vos estis lux mundi. Et non potest ci-
uitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam
sub modio, sed supra candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Si quis er-
go his obedierit, Deo (vt dictum est) magnum munus offert. Qui autem his resti-
terit, aut inobediens extiterit, non his, sed domino saluatori nostro, cuius legatio-
ne funguntur, resistit.

Totus locus desumtus est ex secunda recognitione, pag. 2. & 3. vbi Petrus Congreditur cum Mago.

Propter quod primum est omnium, iustitiam Dei, regnumque eius inquirere, &
suis iussionibus obtemperare, Iustitiam quidem, vt recte agere doceamur: regnum
vero, vt quæ sit merces posita laboris & patientiæ, nouerimus: in quo est bonis qui-
dem æternorum bonorum remuneratio: his autem, qui contra voluntatem eius
egerint, pro vniuscuiusque gestis pœnarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est, in *De cõs. dis.*
præsenti vita positos, oportet nos agnoscere voluntatem Dei vbi & agendi, & sacri- *1. Hic ergo,*
D ficandi est locus. Quoniam in alijs locis sacrificare, & missas celebrare non licet, *id est.*
nisi in his, in quibus episcopus proprius iusserit, aut ab episcopo regulariter ordina-
to, tenente videlicet ciuitatem, consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agen-
da, nec rite celebranda, docente nos nouo & veteri testamento. Hæc Apostoli à
domino acceperunt, & nobis tradiderunt, hæc nos docemus, vobisque, & omnibus
absque reprehensione tenere, & docere, quibus agendum est, mandamus. Vna-
quæque etenim res, tempus suum habet & locum. Operum hic locus est, tempus *Sic in fine*
vero meritorum est seculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum ac *Epistola 1.*
temporum permutantes, primò, quæ sit dei iustitia requiramus, & tanquã iter acturi
abundanti viatico bonis operibus repleamur, quò possimus, ad regnum Dei, tan-
quam ad vrbem maximam peruenire. Deus enim his, qui recte sentiunt, per ipsa
opera mundi quæ fecit, manifestus est, ipsius creaturæ suæ vtens testimonio, & ideo
quum de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc eius iustitia requiramus, &

regno. Idcirco persuadeo primum, iustitiam eius esse requirendam, vt per hanc iter E
agentes, & in via veritatis positi, verũ prophetã inuenire possimus, nõ velocitate pedum, sed bonorũ operum velocitate currentes, vt ipso duce vsi, nullũ viæ huius patiamur errorẽ. Si enim ipsum sequẽtes, ingredi meruerimus illam, quo peruenire cupimus, ciuitatẽ, omnia iam (de quibus quæritur) oculis videbimus, tanquã hæredes omniũ facti. Intelligite itaq;, viam esse hunc vitæ nostræ cursum, viatores eos qui nos instruũt vel bona opera gerunt, portam vero prophetã, de quo dicimus, vrbẽ regnũ esse, in quo residet omnipotens pater quẽ soli videre possunt hi, qui mũdo sunt cor-
Matt.5.a de. Non ergo nobis difficilis videatur huius itineris labor, quia in fine eius requies erit. Nã & ipse verus propheta, ab initio mũdi per seculum currẽs festinat ad requiẽ. Adest enim nobis omnibus diebus, & si quando necesse est, apparet, & corrigit nos, vt obtemperantes sibi, ad vitam perducat æternã. De his autem, qui negligunt viam
**al. ob hoc* suæ salutis, &* adhuc non bene fideles, & præceptis eius, suorúmq; pontificũ iussionibus, inobedientes vel cõtumaces eis existũt; Dominus noster Iesus Christus, mit- F
tens discipulos suos, præcepit nobis, dicẽs; vt in quamcunq; ciuitatem aut domũ in-
Matt.10.b troierimus, dicamus, pax huic domui. Et si quidẽ, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet
& Lu.10.b super eũ pax vestra. Si verò non fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes autem de domo vel de ciuitate illa, etiã puluerem, qui adhæserit pedibus vestris, excutiatis super eos. Tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorrheorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati vel domui. Quod vtiq; ita demũ fieri præcepit, si priùs in ciuitate vel domo, veritatis sermo prædicetur: ex quo vel recipientes veritatis fidem, filij pacis, & fi-
Hæc Petrus ad Magũ, ibidem. lij Dei fiant: vel nõ recipientes, arguantur, quasi inimici pacis & Dei. Ita ergo & nos, magistri instituta sectantes, primò pacem proponimus auditoribus, vt absq; vlla perturbatione possit via salutis agnosci. quod si quis pacis verba nõ suscipit, neq; acquiescit veritati, scimus aduersus eum pugnam verbi mouere, & arguere acriùs, confutando ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessario igitur pacem proponimus, vt si quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum: ab eo autem, qui se alienum pa- G
cis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Et si iterum in mandatis habemus, vt venientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus, quanto magis conuenit noscere, quis qualisve sit is, cui immortalitatis verba
Matth.7.a credẽda sunt? Solliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos.

Hîc nimis se prodit rapsodus siue consarcinator huius Epistolæ. Verba hæc sunt Petri ad discipulos suos, conferentis cum eis de Simone Mago: quæ exstant principio secundæ Recognitionis. L. G. V.

Sed & alias ob causas, vtile est viri huius habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quòd bona sint, emẽdatus est, & inculpabilis: hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus est, quæ vtiq; bona esse: nullus ambigit, tunc consequens videbitur, vt ei, qui obtinet bona virtutum, etiam, quod deest, fidei & scientiæ, conferatur, & in quibus maculari videtur eius vita, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in his, quæ palàm sunt, peccatis inuo- H
lutus, permanet inquinatus, non me oportet aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui, sed magis protestari, & conuenire eum, vt peccare desinat, & actus suos à vitijs emendet. Quod si ingesserit se & prouocauerit nos dicere, quæ eum, minus rectè agentem, non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omninò respondere auditorum causa, vtile non videtur: ne forte existiment, nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur, non intelligentia propositi nostri. Magna contumelia, & graue nobis erit peccatum, si ita desipiamus, vt videamus, eum, qui idola colit, esse sobrium, & nos, qui Deum colimus, sobrij esse recusemus.

Totus insequens locus est ex sextæ Recognitionis fine, vbi tertiò Petrus concionatur ad Tripolitanos. pag. 80. & 81.

Non hoc sit inter nos, sed magnum habeamus studium, vt si illi, qui errant, homicidium

A cidium non faciunt: nos ne irascamur quidem. Et si illi adulterium non committũt, nos * nec concupiscamus quidē alienam mulierem. Si illi amant proximos suos, nos etiam diligamus inimicos nostros. Si illi mutuo dant his, qui habent, vnde reddant: nos etiam his demus, à quibus recipere non speramus. Et per omnia nos, qui æterni seculi hæreditatem speramus, debemus præcellere eos, qui præsens tantum seculum nouerunt, scientes, quia si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicij similia inueniantur, ac paria, confusio nobis erit, quòd æquales inuenimur in operibus, his, qui propter ignorantiam cōdemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerũt. Et verè digna confusio est, vbi nihil ampliùs gessimus ab his, quibus amplius intelleximus. Quod si confusio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit nobis, si inferiores nos, ac deteriores, examinatio futura reperiat? Audite ergo, quomodo de his nos ipse verus propheta docuerit. Ad eos autem, qui negligunt audire verba sapientiæ, ita ait: Regina austri surget in iudicio cum generatione hac, & con-
B demnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt. Ad eos verò, qui de malis actibus gerere detrectabant pœnitentiam, ita ait: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam: quia pœnitentiã egerũt in prædicatione Ionæ, & ecce plusquam Iona, hic. Videtis ergo, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege, adductis ad exempli illis, qui ex gentili ignorantia veniebant, & ostendēs, eos, ne æquales illis esse, qui in errore positi videbãtur, ex ipsa tantum comparatione condemnatos. Ex quibus omnibus, sermo, quē proposuimus, approbatur, vt castimonia, quæ aliquatenus etiam ab his, qui in errore sunt positi, custoditur: multò puriùs, & attentiùs, & per singulas quasq; (sicut supra ostēdimus) species à nobis, qui veritatem sequimur, teneatur, eo magis, quo apud nos obseruãtię eius prēmia æterna sunt posita.† Aliter enim nemo saluus esse poterit nisi his obseruationibus pro viribus operam dederit. Deus vos in sua voluntate vnumquemque in suo ordine semper custodiat, fratres, & sibi placere in omnibus concedat, Amen.

* al. ne

Matt. 12. d
Luca 11. d.

Matth. & Luca vbi supra.

† Hactenusque ex VI. Recognit.

IN QVARTAM EPIST. DIVI CLEmentis Arg. per Ioan. Sichardum.

Ontra insidias hæreticorum, quibus iam tum cœperant omnia esse infesta, attentos iubet Clemens esse episcopos, vt doctrina veritatis obstruatur aditus lupis, qui poterãt per occasiones in gregem domini grassari: eos verò qui alio iam fuerant quorundam persuasionibus traducti, quàm Christianæ regulæ præscriptum ferrent, & palam quorundam pseudoprophetarum decretis subscripserant, obtestatur, ne tanquam transfugæ, ab eorum stent partibus, quorum tota professio, ignorantiæ nebulis adumbrata, nullò pertineat, nisi vt subuertantur, qui iam pulchrè videbantur sibi in cognitione veri prophetæ promouisse. Atque hic in ignorantiam, vt qua vix sit pestis vlla capitalior, totis viribus inuehitur, eiq; deberi dicit, quòd à vero, erga quod nostropte sumus ingenio melius affecti, abhorreamus, & nostra culpa æternis nos supplicijs obnoxios faciamus. Per cōtentionē verò cognitionē veritatis nobis ita cōmendat, vt putet parentũ, quibus alioqui vita debeatur, respectum non tãti esse oportere, vt in eorũ gratiã diutiùs, quàm sit nostræ saluti integrũ, in ignorantia permaneamus. Ne verò habeãt cōtentionũ studiosi, quod morbo suo prætexant, addit, eã dissidij ansam nō eos, qui iam vero prophetæ nomē dederint, quæsituros, sed qui ignorantiã præoptantes, alijs hoc ipsum inuidēt, vnde inuiti licet, coguntur tamē profiteri salutē pendere.

EPISTOLA QVARTA SANCTI CLEMENTIS PAPAE, SCRIPTA DISCIPVLIS SVIS, IVLIO ET IVLIANO, QVI MALORVM HOMINVM PERSVASIOnibus aliquatenus deuiarant, & gentibus, inter quas habitabant, directa. E

LEMENS, Romanæ vrbis Episcopus, charissimis fratribus, Iulio & Iuliano, ac reliquis consodalibus nostris, gentibusque, quæ circa vos sunt.

Oportet, fratres, omnes doctores, qui ad salutem anima- F rum instituti sunt, & ad lucrandas animas episcopi sunt cõsecrati, pro cunctis sollicitudinẽ gerere, & errantes ad viam veritatis, & ad portũ salutis reducere. Et licet propter gentes, quæ circa vos sunt, in modico vos errasse contigerit, melius est tamẽ, redire ad veritatis viã, quàm diutiùs in ipso errore *perseuerare. Quoscunq; enim de his, qui vos errare fecerunt, vel de his, qui adhuc verbũ prædicationis nõ audierunt, potestis, vobiscũ assumite, & ad viã veritatis adducite, ne infructuosi sed fructuosi, domino inueniamini † Et quoniam quidem, sicut à cultore neglecta terra, spinas & tribulos necessariò producit, ita sensus vester longi temporis incuria multas & noxias opiniones rerũ, & intelligentias falsæ scientię germinauit, opus est nunc multa diligentia, ad excolendũ rus mentis vestræ, vt hic sermo veritatis, (qui est verus, & diligens cordis colonus) asiduis excolat disciplinis. Vestrum ergo est præbere obedientiã, & occupationes ac solicitudines superfluas amputare, ne bo- G nũ verbi semen enecet noxiũ germen. Potest enim fieri, vt multi temporis negligentiã breuis & asidua reparet diligentia. Incertũ nanque est vniuscuiusque tempus vitę. Et ideo festinandum est ad salutem, ne fortè cunctãtẽ mors repẽtina preueniat. Et ob hoc acrius adnitendum est, vt dũ est temporis spaciũ collecta malę cõsuetudinis vitia resecentur. Quod nõ aliter facere poteritis, nisi vt irascamini quodammodo aduersus vosmetipsos pro his, quę inutiliter gessistis ac turpiter. Hęc enim est vtilis vita & iusta, & necessaria iracundia, vt vnusquisq; in quibus errauit, & perperã gessit, indignetur; & semetipsum accuset. Ex qua indignatione accẽditur in nobis ignis quidã, qui velut agro sterili immissus, cõsumptis & excoctis radicibus pessimæ voluntatis, bono semini verbo dei fœcundiorem cordis præparet glebam. Puto autẽ quod satis dignas habeatis causas iracũdię, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si cõsideretis, in quantos vos errores deduxerit ignorantię malũ, quãtosq; lapsus, & quanta pręcipitia ad peccandũ dederit; à quantis vos bonis abstraxit, & in quę prę- H cipitauit mala & quod est super omnia grauius, quod vos in futuro seculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, vbi veritatis lumẽ effulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur? & iracundiæ Deo placitæ intra vos consurgit incendiũ quo consumatur, & radicitùs intereat omne germen, si quod forte intra vos malæ concupiscentiæ pullulauit? Vnde & ipse, qui misit nos, quũ venisset, in omnem mundũ vidisset ad malitiã declinasse, non continuo ei pacem, in erroribus posito, dedit, ne eum confirmaret in malis, sed ignorantię eius ruinis scientiam veritatis opposuit: vt si qui fortè resipiscerent, & lumẽ veritatis aspicerent, deceptos se, & in pręcipitia erroris abstractos, merito dolerent, & iracundiæ salutaris ignem aduersus deceptricem suam conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicebat, Ignem veni mittere in terram, quam volo, vt accendatur? Est ergo pugna quædã, quæ gerenda nobis est in hac vita. Sermo enim veritatis & scientiæ necessario separat homines ab errore

*al. perducare.

† Quæ sequuntur, ex tertia concione Petri ad Tripolitanos desumta sunt quæ à Clemente perscribitur sexta Recognitione.

Luc. 12. f

A rore & ignorantia, ſicut ſæpe videmus, putrefactas & emortuas carnes corporis, à
connexione viuentium membrorum, ferro ſecante, ſeparari. Tale ergo aliquid eſt,
quod agit veritatis * ignoratio. Neceſſe eſt enim, vt ſalutis cauſa filius (verbi gratia) *al. agni-
qui ſermonem receperit veritatis, à parẽtibus ſeparetur incredulis: aut rurſum pater tio. Sic le-
ſeparetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos atque conſangui- gitur 6. Re
neos, credentes atque incredulos, ſcientiæ atque ignorantiæ, veritatiſque & erroris cognit.
pugna * conſiſtit. Et ob hoc iterũ dicebat, qui nos miſit, Non veni pacem mittere *al. confur
in terram, ſed gladium. Quod ſi dicat aliquis. Et quomodo iuſtum videtur, ſeparari git. Sic ibi-
filios à parentibus? Audi quomodo, Quia cũ ipſis, ſi in errore permaneant, neque dem.
illis proderunt, & cũ illis pariter interibunt. Iuſtũ igitur, & valde iuſtum eſt, ſepara- Matt. 10. d
ri eum, qui ſaluari vult, ab eo, qui non vult. Sed & illud aduerte, quod non ex illis
qui rectius intelligunt, veniat iſta ſeparatio. Illi enim volunt intereſſe, pariter &
prodeſſe his, & docere meliora. Sed & iſtud proprium eſt ignorantiæ vitium, vt
B confutantem ſe, veritatis lucẽ non ferat habere de proximo. Et ideo ex illis iſta naſ-
citur ſeparatio. Nam qui ſcientiam veritatis accipiunt, quia bonitatis plena eſt, tan-
quam à bono Deo datã, cupiunt eam (ſi fieri poteſt) cum omnibus habere commu-
nem, etiam cum his, qui oderunt eos, & perſequuntur. Sciunt enim, * quia pecca- Luc. 23. e
tum ipſorum cauſa ignorantiæ eſt. Propterea denique ipſe magiſter, quũ ab his, qui *In 6. Re-
ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoribus ſuis, & di cogn. Pec-
cebat, Pater dimitte eis peccatum, quia neſciunt, quid faciunt, Imitantes quoque di- cati ipſorũ
cipuli magiſtrum, etiam ipſi, quùm paterentur ſimiliter pro interfectoribus ſuis ora- cauſa, igno
bant. Quod ſi diſciplina nobis eſt, orare etiam pro interfectoribus & perſequutori- rantia eſt.
bus noſtris, quomodo non etiam parentum & propinquorum perſequutiones ſer- Et ſic ſen-
re, & pro conuerſione eorũ orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentiùs cõ- ſus clamat
ſideremus, quæ ſit nobis cauſa parẽtes diligendi, pro eo, inquiũt quia vitæ noſtræ vi- legendum
dentur auctores. Auctores quidẽ vitæ noſtræ parentes non ſunt, ſed miniſtri. Non eſſe.
C enim vitam præbent, ſed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent miniſteriũ, au- Act. 7.
ctor autem vitæ vnus, & ſolus, eſt Deus. Si autem auctorem vitæ diligere volumus
illum nobis eſſe diligendum ſciamus. Sed illum, inquiunt, cognoſcere non potui-
mus, iſtos autem & nouimus, & in affectũ habemus. Eſto, non potuiſtis cognoſcere
quis ſit Deus: * quid tamen non ſit Deus, perfacile ſcire potuiſtis. Nam quomodo *al. qui.
latere potuit hominem quòd lignum, aut lapis, aut æs vel alia huiuſmodi materia
Deus non ſit? Quod ſi in his, quæ facile deprehendere potuiſtis, animum ad diſcu-
tiendum noluiſtis intendere, certum eſt, quia & in agnitione Dei impediti eſtis, non
impoſsibilitatis, ſed ignauiæ vicio. Nam ſi voluiſſetis, ex his ipſis inutilibus ſimula-
cris profectò accepiſſetis intelligentiæ viam. Certum eſt, quia per ferrum facta ſunt
ſimulacra: ferrum verò per ignem confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur: aqua
autem per ſpiritum mouetur, ſpiritus autem à Deo initiũ habet. Sic enim dixit Mo- Gene. 1. a
yſes propheta, In principio fecit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inuiſibi- Vide, quid
D lis & incompoſita, & tenebræ erant ſuper faciem abyſsi, & ſpiritus Dei erat ſuper in 6. Reco-
aquas. Qui ſpiritus, Dei iuſſu, quaſi ipſa manus conditoris lucem ſeparauit à tene- gnit. ſuprà
bris, & poſt illud inuiſibile cœlum, iſtud viſibile produxit, vt ſuperiora quidem, ha- ſit notatũ.
bitaculum faceret angelis, inferiora verò, hominibus. Propter vos ergo, iuſſu Dei,
aqua, quæ erat ſuper faciem terræ, ſeceſsit: vt terra vobis produceret fructus. Cui eti-
am humorum venas latenter inſeruit, vt vobis ex ea profluerent fontes & flumina.
Propter vos producere iuſſa eſt animantia, & omnia, quæ veſtro vſui voluntatique
ſeruirent. An non propter vos venti ſpirant, vt ex ipſis concipiens, fructus vobis ter-
ra parturiat? Nonne propter vos imbres profluunt? & tempora viciſsitudines mu-
tant? Num propter vos ſol oritur, & occidit? & mutationes luna perpetitur? Pro-
pter vos mare exhibet famulatum ſuum, vt vobis ingratis cũcta ſubiaceant. Nonne
pro his omnibus vſta erit vltionis pœna, quia horũ omniũ largitorẽ, quẽ ante omnia
& agnoſcere & venerari debuiſtis, ſolũque ceteris ignoratis: * Sed & nunc per idem

* Sed & nunc eisdē vos rys, &c. sic in 6. Recogn. vos adhuc in intelligentiam eius duco. Videtis etenim, quod omnia gignuntur ex F aquis, aqua verò per vnigenitum ex initio facta est, vnigeniti verò omnipotens Deus caput est, per quem tali ordine (vt supra diximus) peruenitur ad patrem. Quùm autem perueneritis, agnoscite hanc esse voluntatem eius, vt per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuò renascamini. Qui enim regeneratus fuerit per aquā, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione regeneratus est. Propter quod paratis animis accedite, quasi filij ad patrem, vt peccata vestra diluantur, & causa eorum sola ignorantia fuisse probetur apud Deum. Nam si post agnitionem horum permanetis in incredulitate, vobis iam perditionis vestræ causa, & ignorantiæ reputabitur. Nec putetis, quòd etiam si omnem pietatem colatis, omnemq; iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem possitis habere apud Deum, imò, maiore pœna digni eritis, qui bona opera non bene operati estis. Confertur enim meritū homini ex bonis gestis, sed si ita gerantur, sicut Deus iubet. † Deus autem iussit omnem colentē se, baptismo consignari. Quod si vos renueritis, vt vestrę voluntati F magis quàm Dei obtemperetis, contrarij sine dubio, & inimici estis voluntati eius.

† Iuxta illud. Bonū fit non bonū, quando fit nō bene.

Elegans instructio de necessitate & vtilitate baptismi.

Sed dicitis fortasse: Quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò quidem quia quod Deo placuit, impletur. Secundo quia regenerato ex aquis, & Deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est. Si enim nobis cum sacramento verus propheta testatus est, dicens: Amen dico vobis, nisi quis denuo renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. Et ideo accelerate. Est enim in aquis istis misericordia eius quædam, ex initio ferebatur super eas, & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de supplicijs futuris, quasi donum quoddam, offerens Deo animas, per baptismum consecratas. Confugite ergo ad aquas istas, solæ sunt enim, que possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas, qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis idō- G lum permanere, & ab ipso prohiberi, ad aquas properare, quæ salutem conferunt: Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est. Iusto quidem, vt impleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo, iniusto verò, vt peccatorum quæ gessit, remissio concedatur. Omnibus ergo festinandū est, sine mora renasci Deo, & demum consignari ab episcopo, id est, septiformem gratiarum spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusque exitus vitæ. Quùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi spiritus gratia ab episcopo (vt memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, vt à beato Petro accepimus, & vt cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt: & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinē eius, qui eū genuit patris. Post hæc verò agnoscat Deum honorare. Honor autem eius est, vt ita viuat sicut ipse vult. Vult enim vnumquenque ita viuere, vt homicidium & adulterium H nesciat, odium & auaritiam fugiat, iram, superbiam, iactantiam respuat & execretur inuidiam quoque, & cætera his similia, penitus à se ducat aliena. Est sanè propria quædam nostræ religionis obseruantia, que non tam imponitur hominibus quàm propriè ab vno quoque Deum colente, causa puritatis expetitur, de castimoniæ dico cautela, cuius species multæ sunt. Sed primò, vt obseruet vnusquisq;, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei. Quod etsi lex de his non admonuisset nos, *vt catuli libenter volueremur in stercore? Debemus aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines & cælestium sensuū capaces, quibus summum studiū esse debet, ab omni inquinaméto cordis conscientiā custodire. Bonū est aūt, & puritati conueniens, etiā corpus aqua diluere. Bonū verò dico, non quasi principale illud, in quo mens purificatur, sed quod sequela sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magister noster quosdā pharisæorū & scribarū qui vide-

Iac. 3. a. & Mar. vlt. d

Ioan. 3. a

BAPTISMVS. CONFIRMATIO. Pleraq; hic interiecta sunt, quæ non exstāt in 6. Recognitione.

Leuit. 18. c

*al. cantharides. Et hic vide, quid in 6. Recogn. sit notatū.

A videbantur esse cæteris meliores, & à vulgo separati, increpabat, dicens eos hypocri-
tas, quia ea solummodo, quæ hominibus videbantur, purificabant, corda verò, quæ
solus Deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida. Ad quosdā ergo ex ipsis, non
ad oēs dicebat: Væ vobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, quia mundatis quod deforis Matt.23.c
est, calicis & paropsidis, intus aūt plena sunt sordibus. Pharisæe cæce, munda priùs,
quod intus est, & quod deforis est, erit mundum. Verè enim, si mens mundetur luce
scientiæ, quū ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiā eius, qui deforis est hominis,
ipsa necessariò curam gerit carnis suæ, vt & ipsa purificetur. Vbi aūt ista, quæ deforis
est, purificatio carnis, negligitur, certū est, neq; de puritate mentis ac munditia cor-
dis corā geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinsecus mundus est, mundetur sine dubio & † Hactenus
extrinsecus. Non semper aūt is, qui mundatur extrinsecus, etiā intrinsecus mundus ex VI. Re-
est, videlicet quùm agit hæc, vt hominibus placeat. Sed & illa species castimoniæ ob- cogn. Vide
seruanda est, vti ne passim & libidinis solius causa, cū fœminis coeat quis, sed poste- aūt, quo-
B ritatis reparandæ gratia: quæ obseruātia, quum etiā in nōnullis pecudibus inuenia- modo cæte
tur, pudoris est, si non ab hominibus rationabilibus & Deū colentibus obseruetur. ra attexā-
† Ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. Propter quod, charissimi, sectami- tur?
ni semper charitatē, & æmulamini meliora, & spiritualia, & adiuuate vos inuicem, 1.Cor.12.d
vt Deo semper in omnibus placere valeatis, Amen. & 14.a

IN QVINTAM D. CLEMENTIS
Epistolam Arg. per Ioan. Sichardum.

Iremur verò, si libet, quædam tanto seculorum interuallo aliò decidisse, quàm sunt instituta, quædam verò penitus in desuetudinem abysse, cùm ex hac epistola non obscurè liceat cognoscere, illam mensæ, totiusq́; cultus rationem, quam inter se Chistiani peculiarem habuere, paulatim senuisse, ipsis etiam Clementis temporibus: apparetq́; eam obsoleuisse citius, quàm esset paulò propiùs cognita: magna enim epistolæ pars in eo consumitur, vt in memoriam redigat id victitandi genus, quod non temerè à dilectione apud Græcos nomen inuenit, qua refrigescente sensim pretia vita pessum iere, & vt quidq́; fuit honestius institutum. At Deum immortalem quantulo post apostolos tempore? Eiusmodi autem tum fuit Christianorum vita, quemadmodum in actis apostolicis describitur, vt sublata priuatarum rerum nomenclatura, in publicum quicquid vspiam esset abierit, indeq́;, vt visa fuit cuiusque necessitas postulare, expensum ab episcopo tanquam œconomo. Res fuit per se honesta, vt vix alia æque, sed quæ lucri cupidioribus fenestram quodammodo aperuerit, qua ad diuitias, quas pro ruderibus ducere debebant, per fas atque nefas aspirarent. Dispertiebant enim veteres illi pontifices, vt de quorum fide nemini esse dubium posset, prout omnium ratio tulit, tantumq́; abfuit, vt eorum quicquam abraderent, vt etiam vitam, si quo opus fuisset, impendere nihil essent grauati. Vsi sunt re honestissima posteriores aliquot pontifices ad quæstus aucupium, & quod in hunc vsum publico addiceretur cœptum est primo decimari, paulò post, vbi res successit, & vita illa lautior arrisit, & sordium eos piguit, abiecta fronte palàm pro suo omne id habuerunt, quod erat vsibus omnium destinatum. Nihil addam amplius, ne argumentum scribens, imprudentius hic, quod nolim, Camarinam istam commoueam.

Mēsa enim illa Christianorum ἀγάπη dicitur.

Act.2.& 4

EPISTO.

EPISTOLA QVINTA SANCTI CLEMENTIS PAPAE, DE COMMVNI VITA, ET RELIQVIS CAVSIS, SVIS DISCIPVLIS SCRIPTA, HIEROSOlymisque directa. E

DILECTISSIMIS fratribus, & condiſcipulis Hieroſolymis,
12.q.1. Dilectiß.fratribus. cum chariſsimo fratre Iacobo coëpiſcopo habitantibus, Clemens Epiſcopus. 1. Communis vita, fratres, omnibus neceſſaria eſt, & maximè his, qui Deo irreprehenſibiliter militare
1. De Communi vita. cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumq; diſcipulorum imitari volunt. Communis enim vſus omnium, quæ ſunt in hoc F
mundo, omnibus eſſe hominibus debuit: ſed per iniquita-
* al. aliud tem, alius hoc ſuũ eſſe dixit, & alius * iſtud: & ſic inter mortales facta diuiſio eſt. Denique Græcorum quidam, ſapientiſsimus hæc ita ſciens eſſe
Pytagoras philoſophꝰ ait: Communia debere eſſe amicorum omnia. ~~In omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges~~. Et ſicut non poteſt, inquit, diuidi aër, neq; ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendum, diuidi debere, ſed habenda eſſe communia. Vnde & Dominus per prophetam loquitur, dicẽs: Ec-
Pſal.132. ce quàm bonum, & quàm iucundũ, habitare fratres in vnum, & reliqua. Iſtius enim cõſuetudinis more retento, etiam apoſtoli, eorumq; diſcipuli, vt prædictum eſt, vnà
Act.4.g nobiſcum & vobiſcum communem vitam duxere. Vnde (vt bene noſtis) erat multitudinis eorum cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum aut noſtrum, de his, quæ poſsidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed omnia illis & nobis erant cõmũnia, nec quiſquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros poſsidebãt, G
vendebant eos, & precia eorũ, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes apoſtolorum: ſicut nobiſcum quidam veſtrum cognouerunt & viderũt,
Act.5.a.b & diuidebatur ſingulis, prout cuiq; opus erat. Ananias autem vir auſterus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt apoſtolis de precio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circumaſtantium, à cõſpectu apoſtolorum, propter peccatum eorum & mendacium, quod fecerunt, mortui delati ſunt ambo. Cæteraq;, quæ de talibus cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt. Quapropter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis apoſtolorũ obedire præcipimus, quia hi, qui mãdata eorum poſtpo-
Diſtin. 37. Relatũ eſt. nunt, non ſolum rei, ſed extorres fiunt. Quę non ſolùm vobis cauenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt.

II. In intelligendis ſcripturis non proprius ſenſus ſequendus eſt, ſed conſulenda patrum traditio.

Relatum eſt etiam nobis, quòd quidam in veſtris pártibus commorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & (prout eis videtur) non ſecundum * traditionem patrum, ſed iuxta ſenſum ſuum docere videntur. Multas enim, quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium, ſecundum ingenium hominum, ex his, quæ legunt, veriſimilitudines capiunt: & ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei, quum legitur, non ſe- H
*al. ingenij virtutem, vel. cundum propriam * ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſq; ſponte præſumpſit, ſed fieri non oportet. Non enim ſenſum, quem extrinſecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quoquo modo ipſum ex ſcripturarum auctoritate confirmare, ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus, ſecundum veritatem ſibi traditam, ſeruauit, vt & ipſe poſsit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere. Quum enim ex diuinis ſcripturis integram quis & firmam regulam verita-

A veritatis suscepetit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione, ac liberalibus studijs, quæ fortè in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamẽ, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. III. Incertum est enim, etiam iuuenibus, vitæ tempus, senibus autem, iam nec incertum est. non enim dubitatur, quod quantumcunque est, quod putatur superesse, breue sit. Et ideo tam iuuenes, quàm senes oportet de conuersione & pœnitentia valde esse solicitos, & satagere, vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est, dogmatibus veritatis, decore pudicitiæ, splendore iustitiæ, candore pietatis, alijsq; omnibus, quibus cõptam debet esse rationabilem mentem. Vnde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, vt ab apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino vouistis, adimplere satagatis. Et quum, oratione assidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc, sine suspicione mali

B * interitus, vota possint celebrari festiua. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis, Amen.

III. Omnibus piè viuendum citra ætatis discrimen.

2. q. 1. Dilectiss. fratribus.

**al. inter vos.*

Finis Epistolarum Clementinarum.

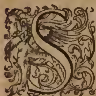
CLEMEN-

CLEMENTIS ROMANI PONTIFICIS, DE REBVS GESTIS, PEREGRINATIONIBVS, AC PRAEDICATIONIBVS SANCTI APOSTOLORVMQVE PRINCIPIS PETRI,

Epitome, siue compendium, in quo eiusdem vita continetur, ad Iacobum Hierosolymitanum Pontificem, Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno interprete.

IOACHIMVS PERIONIVS BENEDICTINUS Cormœriacenus, Nicolao Mallario insignis Ecclesiæ Parisiensis Ecclesiastæ, ac Theologo, S. P. D.

SI CLEMENTIS pontificis maximi sanctissimiq; viri de beati Petri rebus gestis profectionibusque ac concionibus compendium, quod ab hinc triennium partim rogatu, partim impulsu tuo, ex Bibliotheca tua bona omnibus libris referta depromptũ, in Latinum sermonem conuertendum suscepi, serius quàm aut velles, aut officium meum postularet, typis editur: nolim putes id vel obliuione suscepti muneris ac negotij, vel rerum quæ in eo tractantur contemptu accidisse. Nam nec quisquam vno me est in ijs quæ fidem, qua nihil homini charius esse debet, attingunt, religiosior, & res diuinæ, quas maximas libellus hic profitetur & docet, incredibile sui & desiderium & studium, ne dicam amorem, in me non tam suo nomine, quàm eo vitæ instituto, quod delegi, excitauerunt. Sed cùm iam tum & vitam Christi ingressus essem scribere, & Iustini philosophi ac martyris opuscula quædam tuo maximè hortatu atque admonitu transferre instituissem, & alia quæ pollicitus essem quidam à me flagitarent: huius Clementis tui (tuum enim appellare iure possum, quem quasi pupillum patrem desiderantem adoptasti) retardata est editio: quãquam ferè biennium est, cum librum absolui. Verùm si serius quàm optaras, ad te nouus redit, & per te ad cæterorum cognitionem editur: at si minus alijs, tibi quidem certè, iucundior gratiórque, vt spero veniet: præsertim cùm natura comparatum sit, vt quæ res nobis charæ sunt, si postea quàm ijs caruimus, aut à nobis abfuerunt, ad nos locupletiores aut ornatiores reuertantur, tantam interdum nobis voluptatem ipsæ afferant, vt desiderium quo ijs cum abessent tenebamur, noua illa etiam fortasse non opinata lætitia superare videatur. Equidem tametsi quàm exigua sit in me dicendi facultas, scio, tamen quantulacunque valeam, omnẽ me eò contulisse fateor, vt ne frustrà hunc mihi

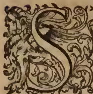
mihi libellum transferēdum dedisse videare. Quod vt facerem, præter quàm quòd egregius iste tuus in me animus admonuit, auctor etiam libri, beatiq; Petri crebræ illæ cum Simone mago institutæ disputationes, quibus & illius falsas refellit, & disciplinæ nostræ veras sententias, sicuti sunt, cum summo illius pudore, maximaq; sua laude & gloria comprobauit. Nec verò minus eò me adduxit præclara ad dicendum, & ad commemorandum suauis illa quæ de Clementis parentumq; eius & fratrum repentina, nec opinata inter se agnitione est addita, narratio. Quæ quidem eas mihi ad animos impellēdos vires habere videtur, vt in ea legenda neminem lachrymas continere posse existimem. Mihi quidem non videtur hoc esse compēdium eorum Clementis librorum decem, qui extant Rufino interprete, præsertim cùm eius sit qui res ab aliquo tractatas vno vel pluribus libris, in compendiū redigit, ea tantùm quæ fusius narrat, breuiter perstringere, & tamen hoc in libro exponantur multa quæ in illis non legantur, longiusq; rerum expositio hîc ex ipsius Clemētis Epistolis quę extant, sumpta prouehatur. Itaque haud scio an sit illius alterius libri compendium, cuius Rufinus mentionem facit. Hunc autem laborem nostrum in tuo potissimum nomine diuulgaui, cùm tua ista in me egregia voluntate adductus, vt meum vicissim in te animum testarer, tum vt omnes qui in eo legendo aliquid temporis consument, cùm boni aliquid inde arripient & haurient, beneficij tui in se memores, & tibi gratias agāt, & alijs te officijs, quibus debebunt, prosequantur. Vale. Lutetiæ Parisiorum, IX. Calend. Ianuarias, M. D. LIIII.

LAMB. GRVTERVS VENRADIVS,
Catholico Lectori, S.

MAnifestum est, conferentibus inter se Recognitionum libros & hanc Epitomen, non esse eam Epitomen ἀναγνώσεων sive Recognitionū, sed quandam potiùs σύνοψιν totius historiæ Clementinæ. Nā permulta hoc compendio referuntur, quæ nusquam sunt in Recognitionibus. Vide VII. Recognitionem, cum eademq; confer Epitomen, in qua & finis vitæ Faustini Patris, martyrumq; Clementis, & mira obitum consequuta describuntur: ex quibus alius auctor facile deprehenditur fuisse. Rectè itaque fecit auctor ille, quicunque fuit, quod inscripserit Epitomen siue Synopsin historiæ Clementinæ, Nos, vt facilis vtriusque historiæ inter se foret tibi collatio, margini epitomes librorum titulos annotauimus. Vale.

CLEMENS IACOBO DOMI- E
NO ET PONTIFICI, ET PONTIFICVM PONTIFICI, SANCTAM HIEROSOLYMAM CHRISTIANORVM ECCLESIAM GVBERNANti, Christiq; Dei nostri, quæ vbiq; Dei prouidentia præclarè constitutæ sunt, Ecclesias, vnà cum presbyteris & diaconis, cæterisq; fratribus omnibus pacem perpetuam optat.

Ex I Recognitione. Confer?

CITO, me ciuem Romanum, cùm temperatè casteq; primam ætatem atq; vitam agere possem, arrepta haustaq; nescio vnde cogitatione, quæ mihi obrepsisset crebrasq; mihi
de morte commentationes pariebat, in laboribus reliquum F
vitæ tempus, perturbationibusq; solitum esse consumere. Hoc enim in animo voluebam menteq; agitabam, num post mortem nullus essem futurus, nec quisquam mei vnquam mentionem facturus esset, quòd tempus omnia obliuione deleret. Quòd si nullus essem qui fieri posset, vt manerem post mortem, cum eorum qui nulli essent notione, cùm nec eos cognoscerem ipse, nec illi me agnoscerent, nec ortus essem, nec gigneret? Illud etiam quærebam, num mundus aliquando ortus esset, & antè quàm originem habuisset, an etiam esset. Si enim ex omni æternitate fuit, æternus etiam futurus est. Sin ortus est, etiam dissoluetur omnino. Post dissolutionem porrò num aliquid rursus erit ac renascetur? quod nunc in cogitationem meam cadere non potest. Hæc atque talia cum sine fine animo agitarem, perpetuo mœrore eoq; tanto affici solebam, vt & pallore intabescerem, & quod grauius est, si me
tandē aliquando huiusmodi rerum curis ac molestijs, vt vanis, liberatum iri cogita- G
rem, maiorem vim morbi dolorisque sentirem: doloremq; animo ex eo capiebam, quòd mihi honesti notionem insitam & innatam ignorarem, quæ spes causáq; immortalitatis extitisset, quemadmodum postea cum tādem aliquando cognouissem, Deo rerum omnium effectori gratias egi. Me enim ea cognitio, quæ mihi ab initio molestiam afferebat, impulit, vt de rebus quærerem: quosq; primùm beatos ignoratione solitus eram ducere, eos postea miseros iudicabam. Ergo cum à prima ætate tales in animo meo cogitationes versarentur, me ad philosophorum scholas contuli, vt aliquid inde quod firmum ratumq; esset haurirem ac discerem. Sed nihil eis curæ studioq; esse animaduertebā, nisi decretorū infirmationes & cōfirmationes cōtentionesque, & artes captionesq; ratiocinationū, ac sumptionū inuentiones: interdūque conclusio efficiebat, vt immortalis animus diceretur, interdum vt mortalis: ac eum ratiocinatio cogebat confiteri animum esse immortalem, ex eo magnam ani-
mo capiebam voluptatem: cum verò mortalem, angebat: quinetiam ex eo rursus ma H
iore dolore afficiebar, quòd neutrorum quisquam animum meum confirmare posset, vnumq; hoc intelligebam, rerum quæ proponerentur decreta ab ijs qui certarent, vera aut falsa pronunciari, non ex natura vique earum & ex veritate ponderari atque cognosci. Quo etiam maiorem dolorē ex rebus ipsis percipiebam, & ex intimis animi partibus gemitus trahebam, propterea quòd nec deponere hāc curam possem, etiam si id vehementer, vt antè me dixisse scio, cuperem, nec quicquam firmum ac stabile haurire. Itaque rursum dubitans apud me dicebam, Quid frustra laborem suscipio, in re tam clara & aperta? Etenim si post mortē nullus ero, nunc cum in rerum natura sum, angi non debeo. Proinde angorem atq; tristitiam ad illud tempus reseruabo, cum, quia nullus ero, dolor in me nullus cadet. Sin autem fortè ero, cur nunc cum minimè necesse est, me dedo angoribus qui me conficiāt? Hanc etiam alia in mente statim secuta est cogitatio: hæc enim mecum in animo cogitabam, an illic

A me grauiora manerent, etiam si nunc me excruciarem, nisi piè sanctèque vixerim: traderetque, vt nonnullis philosophis placeret, Pyriphlegetonti ac Tartaro quemadmodum Sisyphus vel Tityus, vel Ixion, vel Tantalus, atque in inferis perpetuis supplicijs afficerer. Contra ego respondebã, cum res incerta esset, tutius esse pie viuere me, corporisque voluptates vincere, etiam si non plane quid iustum, quidque Deo gratum & acceptum esset, certò sciuissem, nec vtrum immortalis esset animus anne mortalis. Quæ quidem cogitationes cum animum meum in diuersas partes traherent, mihi in Aegyptum proficiscendum censeo, & cum sacrorum mysteriorum interpretibus ac prophetis amicitiam contrahendam, quæsitoq; diuino atque inuento, magna vi pecuniæ, persuadendum, vt animum ab inferis excitet ea arte quam Necromantiam vocant, tanquam de re quapiã eum consulturus essem, cum illud sim posituros, sit ne animus immortalis, Hoc tamen cogitabam & statuebam me nõ ex responsis animi immortalitatem sed ex aspectu tantum posse cognoscere.
B Cum enim eum ipsis oculis vidissem, tum demum satis magnam fidem me illi habiturum, neque iam aures plus apud me ad persuadendum quam oculum, esse valituras. Sed tamen philosopho cuidam ex ijs quorum familiaritate vterer, animi mei cõsilium aperio, qui hoc mihi inutile esse duabus de causis exposuit. Si enim animus inquit, diuino non paruerit, nec tu legibus quæ hoc planè vetant: profectò quod contra leges fecisse te recordabere, cum malorũ conscientia viues sint obtemperabit præterquam quod cum malorum conscientia vitam traduces, ea etiam quæ ad religionem pietatemque pertinent, cuius causa hæc aggressus sis, tibi iam non ex animi sententia successura arbitror. Deo enim inuisos eos ferunt qui animis postquàm è corporibus euolarint, negotium facessunt. Hac illius oratione, quanquam à proposito susceptoque cõsilio deterritus sum, tamen à superiore cogitatione planè abduci non poteram. Ac ne in his tibi exponendis longiore oratione vtar, cum ijs cogitationum quasi fluctibus animus meus agitaretur, Imperatore Tiberio Cæsare,
C ineunte vere, fama quædam sensim aliquod diebus percrebruit, & verè bonus Dei nuncius in totum orbem peruasit, qui diuinum consilium ac voluntatem silentio tegere non patiebatur, sed potius in dies crescebat, esse quendam in Iudæa, qui ab ea parte qua vere sol oritur, incipiens, æterni Dei regnum prædicaret: quod adipisci liceat, si quis optima semper viuendi instituta comprobaret ac teneret. Vt autem diuinitatis plenus hæc docere crederetur, eum multa mirabilia, prodigia & signa edere, sermoneque solo surdis audiendi vsum restituere, cæcis aspectũ, claudis incessum omnemque & morbum depellere, & malum genium siue dæmonem è corporibus hominum expellere: quin etiam elephantia laborantes, qui eminus solum ab eo cernerétur, curari, mortuos qui ei offerrétur, excitari: nec quicquam esse quod præstare non posset. Quoque plus temporis præterijt, eo magis crescit & confirmatur ab ijs qui iter faciunt, non fama iam, sed ipsa rerum veritas. Tandem enim aliquando certis quibusdam locis homines conuenerunt, vt de eo deliberarent ac viderent,
D quisnam is esset, qui apparuisset, quidque eius sibi vellet oratio. Nuper autem cum anni tempus ad autumnum inclinaret, vir quidam stans publicè, Viri, iquit, Romani audite. Dei filius est in Iudæa qui omnibus qui velint, vitam sempiternam pollicetur, si voluntati eius qui eum misit, more gesserint. Itaque ab ijs quæ deteriora sunt ad meliora traducimini, à rebus caducis ad æternas, vnumque Deum in tribus personis cognoscite, cuius mundum iniuste in eius conspectu incolitis: sed si conuertamini, & ex eius voluntate viuatis, in alterum seculum sublati, æternique facti, eius bonis quæ nulla oratione explicari possunt, perfruemini. Sin autem in perfidia permanetis, post hanc vitam in locum ignis conijciemini, in quo æternis supplicijs affecti, frustra superioris vos vitæ pœnitebit, pœnitentiæ enim tempus præsenti vniuscuiusque vita concluditur. Atque hæc quidem illius fuit oratio. Ego vero qui audirem, molestè ferebam, neminem ex tanta multitudine qui tantæ rei nuncium audiuisset, hoc dixisse, In Iudæam proficiscar, vt sciam an vera hic prædicet, Dei filium esse

in Iudæa, qui patris à quo missus sit, voluntatem esse denunciet immortalitatem bo- E namque spem & expectationem: quando quidem non parui momenti est id quod aiunt eum prædicare. Quorum enim animos qui immortales sint, confirmet, eos etiam æterna bona esse consecuturos: quorum autem animos in ignem qui restingui non possit, coniecerit, eos æternis supplicijs afficiendos esse. Cum ita in cæteris animatus essem, hæc etiam mecum ipse dicebam. Cur tandem alios culpo & obiurgo cum in eodem quo illi negligentiæ crimine tenear? necijs quæ ad vitam degendam victumque pertinent præparatis, in Iudæam proficiscor, vt horum talium ipse testis sim? In hac deliberatione multum temporis consumebatur, cum res quæ mundum attingunt, aliæ ex aliis inciderent, à quibus non facile liberari explicarique poteram. Tandem vero aliquando cum animo & cogitatione perpenderem, primum quam hæc vita, quam agimus, instabilis sit & incerta: deinde etiam omne tempus memoria repetiuissem, quo hic me semper spes quandiu habitassem, solicitum habuisset, omnesque nos ita in ocio mori solitos recordarer, prætermissis vt tempus tulit rebus F meis omnibus, in Pontum statim me contuli: & cum in portum venissem atque subduxissem, contrarijs ventis vsus, Iudæa relicta Alexandriam appuli. Ibi ad philosophos adibam, cum ventorum vis nauigandi mihi iam planè potestatem eriperet ac cohiberet: ab eisque petebam, vt si quid de rumore quem Romæ is qui visus esset, sparsisset, accepissent, quidque ille nunciasset, ordine omnia exponerent. Illi verò talem aliquem Romæ extitisse omnino se nescire responderunt: de filio autem Dei qui in Iudæa fuisset, rumoreque prædicaretur, se à multis qui inde venissent, audiuisse intellexisseque ea omnia mirabilia opera, quæ solo etiā verbo edidisset. Cumque me velle dixissem cum quopiam eorum qui eum vidissent, colloqui, execque audire omnia quæ de illo cognoscere cuperem, ijdem respondent, ibi esse quendam qui nō solum eum vidissent, verum etiam illinc oriundus esset vir clarissimus, Barnabas nomine, qui se vnum eius dicipulorum esse prædicaret, sedensque illic alicubi, ea que ab illo promissa essent ijs qui talibus digni essent, ei qui vellet vltro narraret. G Ego cum locum in quo vir sedere solitus esset, occupassem, circunfusæque multitudinis pars essem, stans ea quæ dicebantur, audiebā, cumque vera non dialecticorum vlla arte docentē animaduertebam, sed imparatum & ex tēpore ac simpliciter exponentē quæ Dei filiū qui apparuisset, fecisse ac dixisse & audiuisset, & vidisset. Multos verò testes eorū, & mirabilium quæ ab ipso dicta essent, & sermonum quos habuisset, ex turba quæ circunfusa erat, producebat. Cumque libenter simplicia eius verba audiret populus, philosophi qui ex disciplina quæ homines mundo deditos attingit, eò conuerterant, eum ridere conabantur, summaque audacia prouecti in eum dicebant, & syllogismos quasi magna arma in eum intentabant. Ille vero declinatis abiectisque eorum nugis, versutę illorum interrogationi non respondebat sed sine metu sermonem institutum persequebatur. Cumque eum quispiam iocans rogaret, cur culex extitisset, isque qui perpusillus esset, pedes sex, atque alas haberet: elephas vero maximum animal pennis careret, & quatuor modo pedes haberet: ipse H doctrina ad rogatum paulisper retenta & cohibita, nihil tamen ei qui quæstionem posuerat, ad rogatum respondit, sed rursus ad eum quem sibi ab initio proposuisset sermonem reuertebatur: cum in vnaquaque interpellatione hoc vno principio vsus esset. Nobis quidem hoc tantum præscriptum est, vt vobis eius qui nos misit dicta mirabiliaque facta exponamus: atq; vobis pro dialectica demonstratione plerosque eorum qui hic adsunt testes producimus. Situm est in vestra voluntate & iudicio, vt nobis assentiamini, vel repugnetis. Ego verò id quod vtile est, vobis explicare non desistam, propterea quod & mihi taciturnitas damnum, & vobis perfidia detrimentum allatura sit. Equidem possem ijs quęstionibus quas posuistis, satis facere, si veritatis studio & amore ductos vos hæc quærere cernerem. Quæ autem culicis & elephantis sit dissimilitudo, hoc quidem tempore vobis qui Deum vniuersitatis effectorē ignoratis, non vtilis est explicatio. Quæ cū diceret, cōmuni consensu & quasi con-

A conspiratione multum effusumque risum emiserunt, cum eum ad summam verborum inopiam adigere, vt barbarum aliquem & insanum, conarentur. Ego verò qui hæc animaduerterem, animo incalescere cœpi, studioque nescio quo incensus silere non potui, sed libere hac vsus sum oratione: Merito à vobis voluntatem consiliumque suum comprehendi noluit Deus, qui vos indignos prouideret, propterea quod nunc censores ac iudices qui sapiant certiores facere atque hortari videtur. Cum enim hoc tempore eius voluntatis & consilij præcones missi sunt, qui non artificio vllo aut ratione persuadendi ab oratoribus petita, sed ita simplici oratione, eius consilium aperiunt, vt quiuis qui ea quæ dicantur audiuerit, intelligat: nunc vos adestis eo consilio, vt & quod è re vestra est damno vestro minimè intelligatis, & irrideatis veritatem in barbaris ad vestri condemnationem insidentem, quam etiam ad vos accedentem recipere non vultis propter & vestram libidinem, & verborum illius simplicitatem, ne fallæ rationis dicendi non veræ sapientiæ studiosi esse
B doceamini. Quousque tandem loqui discitis, qui probe loqui non potestis? Multa enim verba vestra infra verbi vnius precium ducenda sunt. Quid autem vobis etiam dictura est multitudo Græcorum, quæ quondam in vno animo sententiaque permansit, si iudicium futurum est, vt hic confirmat? Quid ita deus nobis consilium tuum non aperuisti? nullo modo vos audiemini: aut si quo forte responso vos dignos existimabit, hoc respondebit, Quia cum ego omnia consilia & voluntates quæ futuræ essent, ante orbem conditum cognitas haberem, vnicuique pro dignitate obscure dedi. Quod quoniam ita est, cum instituissem per eos qui ad me confugerunt fidem facere cur ab initio à primo ortu meũ consiliũ publicè enunciari passus non sim: nũc in fine vitæ cõsilij mei prædicatores misi, qui & irridentur, & cõtumelijs affecti illuduntur ab ijs qui re nulla iuuari volunt, amicitiamque meã quæ se eis patefacit, recusarunt. O magnam iniuriam, quod Dei præcones in inuidiam adducuntur, idque apud eos homines qui ad salutem vocantur. Hæc cum dicerem, alia-
C que eiusdem generis, magnus in plebe motus extitit, atque alij quidem Barnabæ vicem dolebant, mihique assentiebantur, alij qui stolidi, erant, in me dentibus grauiter stridebant. Cum vero iam aduesperasceret, manu Barnabã accepi, inuitumque duxi domum meam, in qua feci vt maneret, ne quis in eum manus inijceret. Cumque vna mecum dies paucos versatus esset, pauca mihi veræ orationis tradidit, quod sibi in Iudæam Dei festi causa properandũ diceret, vellet que in posterum cum suis popularibus versari. Ego vero cum magnopere ex illius lingua penderem, in eamque causam vehementer incumberem, nec animi contentionem remitterem, sed reliquam disciplinam peterem, ac dicerem, Tu mihi tantum verba quæ à Deo qui visus est audisti, expone, & mea oratione Dei consilium ornabo, atque ita demum intra paucos dies vna tecum nauigabo (magna enim me Iudææ adeundæ tenet cupiditas (& vobiscum fortasse reliquo vitæ meæ tempore versabor: ipse ad hæc statum respondit, Tu si nos resque nostras videre cupis, & quod vtilitatem afferat discere
D mecum quam primum nauigato: si nõ vis statim, signa modo mei domicilij eorumque omnium quos vis, ego tibi hodie exponam, vt cũ etiam voles præsens nos inuenias. Ego enim, inquit, cras ad mea me conferam. Ego qui Barnabam ita obstinatè in sententia permanere animaduerterẽ, eum vsque ad portum deduxi, cognitisque ab eo signis quæ dixerat domiciliorum, ei confirmo me, nisi postero die aliquantum eorum quę mihi deberentur, repetendum esset, continuo cum illo nauigaturum fuisse: quanquam eum celeriter occupaturus essem. Cum finẽ dicendi fecissem, eumque ijs qui naui præerant commendassem, cum dolore reuersus sum, quòd in animo meo boni & familiaris amici memoria versaretur. Exacto autem illo die, cum non omnem debitam pecuniam, cuius causa remoratus essem, accipere possem, reliqua neglecta quæ impedimento erat quo minus celerius hominem inuenirem, ipse quoque in Iudæam nauigaui, ac quindecimo demum die Cæsaream Stratonis perueni. Ibi cum è naui descendens diuersorium quærerem, audio Petrum quendam Iesu

Christi Dei filij, qui in Iudæa visus esset, signaque & prodigia edidisset, clarissimum E discipulum postero die cum Simone Gitthonensi Samaritano disputaturum. Ego verò cum hæc resciuissem, rogabam vt mihi eius domicilium indicaretur. cum didicissem vbi maneret, ibi pro foribus stabam: ij autem qui in ædibus erant, cùm me cõtemplati essent, quærebant, quisnam essem, & vnde venirem: cum Barnabas egressus, me vt vidit, obortis lachrymis præ lætitia complexus est, meque domum introduxit: deinde Petrum monstrans, hic est Petrus, inquit, quem tibi maxima Dei sapientia præditum esse nunciabam, cui omnem virtutem tuam atque institutum ita semper exposui, vt ex eo & te ipsum videre cupiat, & consuetudinem tuam optet. Itaque te pro magno ei munere meis manibus offero. Quod cũ dixisset, me produxit, cum his verbis, Hic est Petre, Clemens. Petrus autem cum nomen exaudisset, ei in mentem Barnabæ sermones quos de me habuisset, venerunt, ac statim extentus est, vt potuit: placideque me & fraternè osculatus, cum consedisset, Rectè ac præclare, inquit, à te factum est, qui Barnabam veritatis præconem honoris veri F Dei causa, ac forti animo hospitio exceptis, nec in eo indoctorum odium atque furorem timueris. Beatus enim verè es tu, qui veritatis legatum ita cum omni honore domum receperis: pro quibus ipsa etiam veritas te qui hospes es sua ciuitate donabit. tumque magnis te beneficijs augebit, quòd cum breuis gratiæ modò vsuram largitus sis, bonamque verborum voluntatem, gloriæ sempiternæ bonorumque quæ eripi non possunt, hæres futurus es. Nec tibi laborandum est in eo, vt mihi animum tuum vicissim narres. Omnia enim quæ in te sunt, Barnabas veri studiosus vir exposuit, dum ferè quotidiè mihi honorificam tui mentionem facit. Atque vt tibi tanquam verò amico breuiter id quod agitur, aperiam, nisi tibi aliquid est impedimento, comitem itineris te nobis fac præbeas: eumque veritatis sermonem quem in singulis locis & oppidis Romam vsque ipsam habiturus sum, accipias. Ego tibi, inquam, itineris comitem me præbere paratus sum: hoc enim nescio quomodo lætus facere institui: sed primum de veritate velim certum habere quod sequar, G vt sciam sitne immortalis animus, anne mortalis: & si immortalis æternusq; est, an futurus sit, vt de ijs quæ hic gesserit, in iudicium vocetur: & quid tandem iustum sit, aut gratum Deo: & vtrum ortus sit mundus, & cur ortus: & an dissoluendus sit: & vtrum melior futurus, necne sit. Atque vt ne de singulis agam, hæc atque his similia cupio discere. Ille verò quid hæc verba sibi vellent, diuino spiritu doctus, cito respondit, vt celeriter me ad veritatem reuocaret. Breuiter, inquit, tibi Clemens rerum notitiam atque scientiam tradam, eamque iam audi. Dei voluntas & consilium multis de causis abstrusum est & obscurum hominibus: primum quidem quòd praua institutione victi sint, mala educatione, improba consuetudine, prauis colloquijs, perceptione non recta, ob eamque causam falsa erroris que plena: deinde contemptu, perfidia: stupro, auaritia, gloria, alijsque generis eiusdem, quæ vt magna fumi vis & copia in domum vnam, sic in mundum cum intrauerunt, eorumque virorum qui intus habitant, oculos perturbarunt, eos aspicere non H sinunt, nec ex scriptura mundi effectorem Deum intelligere, & quod ei placet, cognoscere. Itaque ij qui veri studio trahuntur, ex animo solum Dei, domini nostri ac conseruatoris Iesu Christi fidem vera ratione implorare & ab eo cognitionem accipere debent, vt aliquis qui intus est in domo fumi plena, id est, in hoc mundo accedens fores aperire possit, vt externum solis lumen in domum intret, ac fumus, ignis qui intus est, eijciatur: atque ita demum homines cernentes, in vnum Deum patrem rerum omnium præpotentem credant, & in vnigenitum eius filium, qui ex eo ante secula modo quodam qui explicari non potest, natus est, atque in spiritum sanctum, qui ex eis eo modo quem exprimere non possumus, processit, sic vt Deum vnum in personis tribus cognoscamus, principio ac fine carentem, æternum, perpetuum, non creatum, ab omni motu & immutatione liberum, simplicem, incompositum, sine corpore, sub cernendi & tangendi sensum non cadentem, qui nec circunscri-

A circumscribi, nec comprehendi potest, infinitum, qui mente & animo intelligi non potest, bonum, iustum, rerum omnium præpotentem, omnium quæ procreata sunt effectorem, qui res omnes & tenet & cernit, qui omnia prouidentia administrat, omnia nutu gubernat, omnia iudicat: atq; ita demum aqua & spiritu renati, in partem hæreditatis veniant filiorum Dei, qui renati sunt ad immortalitatē. Proinde in primis & ante omnem quæstionē tu quoque Clemens, vt filius ad partem studiosè accede, vt & rerum quæ cernuntur & quæ non cernuntur, tibi cognitionē verè Deus tradat. Quòd si posteà quàm vocatus es, nolis aut differas, iusto Dei iudicio, quòd nolueris, non approbatus amittes hæreditatem. Nec tibi hoc velim persuadeas, te, etiamsi omnibus pijs ac bonis pietate præstes, si lauacro perfectus minime sis, tamē sperare posse aliquando salutem consequi. Hoc enim maiore potius supplicio afficiere, quòd bonis præclarisq; actionibus non rectè vsus sis neque enim id quod honestū ac pulchrum dici solet, pulchrum est, cum non honestè ac præclarè agitur. Tu verò
B si id quo Deo probatur, ablui vitali aqua nolis, quòd tuæ voluntati morē gerere mauis: eius consilio omnino aduersaris. Sed quæres fortasse, quid ad pietatem conducat, si aqua abluare primum quòd decreto Dei stabis: deinde quòd aqua & spiritu Deo renasceris, pristinamque tuam à cupiditate profectam originem mutabis, eoq; demum modo salutem consequi poteris, aliter aūt fieri non potest. Sic enim Deus verbum, quod salutis & immortalitatis generis nostri causa humanam naturam accepit, nos docuit, Amen dico vobis, nisi renati fueritis aqua & spiritu, in regnum cælorum vobis aditus minimè patebit. Quapropter accede ad lauacrum, hoc enim vnū ignis impetū potest extinguere, neque in aliud tempus reijce, propterea quòd mora solita est afferre periculū, quandoquidem dies morti constitutus, incertus est. Cum finem dicendi fecisset, Equidem iam gratias, inquam, ago Deo, & patri, & vnigenito eius filio, & sancto eiusdem spiritui, quòd quemadmodum persuaderi mihi voluit, sic etiam mihi tradidit: nec posthac mihi ipse curæ ero. neque enim me vnquam
C vlla ex parte hæsitantem aut dubium tua tenebit oratio. Itaque non est, mi Petre, quòd diffidas: quasi verò maximis bonis eum qui minime sentiat, afficias. Scio enim hoc tale esse, atque tantum, quale atque quantum quispiam & celeriter accipere velit. Nam quod mihi munus celeriter datum est, sentio. Tum Petrus, Gratias, inquit, ago Deo & pro salute tua & pro mea voluptate: tu tamen ieiuniū serua trium mensium diebus, & salutari aqua expiabere. Initium autem ieiunandi cras facito: quo quidem die mihi cum Simone Mago constituta disputatio est, sed nihil est quòd dubites mihi adesse in ijs quæ contraria ex parte quærentur. Quæ cùm dixisset, cibum cepit, meque iussit sumere: consecrato cibo, actisque gratijs, hoc addidit, Faxit Deus, vt omni ex parte mihi similis euadas, atque ablutus vitali aqua, eidem conuiuio cui ego adhibeare. Tum mihi imperauit, vt irem cubitum. Iam enim tempus ad somnum & quietem vocabat. † Postero die ego cum nox etiam tum esset, expergefactus, cum Petrum vigilare & cum ijs qui vnà erant de religione disserere cognouis-
D sem, qui erant sedecim numero, quorumque hæc sunt nomina, Zachæus, qui aliquando publicanus fuerat, & Sophonias eius frater: Iosephus, & Michæas qui cum illo educatus fuerat, præterea Thomas & Eliezerus gemini, Eneas sacerdos, Lazarus sacerdos, quem quatriduanum à mortuis dominus noster Iesus Christus excitauit, Helissæus, Beniaminus Saphræ filius, itemque Rubilus & Zacharias architecti, Ananias & Aggæas Ammeni: præterea Niceta & Aquila sodales. Ego etiam ingressus sum, salutatisque omnibus Petri iussu consedi. Ille autem instituto sermone interrupto, quasi defendens, certiores omnes facere cœpit, cur me minime excitauisset, vt sui sermonis auditor essem: eiusque rei causam nauigationis molestiæ attribuebat. Quiescere enim me sinebat, quòd me illam sedare vellet. Cum enim animus, inquit, in eo quod reliquum est in corpore, occupatur, aut si quo incommodo premitur, non admodum accuratè solet ijs quæ dicuntur attendere. Ob eamque causam nolo de vlla re disserere apud eos & cum eis, qui aut

Kk 4 ægritudi-

† Hic incipit secundus Recognitionum, quam vtilissimū & iucūdissimum fuerit conferre cum hac historia.

Alij hic plerique & plures Petri comites, discipuli et auditores recensentur.

ægritudine & dolore affecti sunt, aut præter modũ irati, aut quorum corpus ægrotauit, aut in curis rerum ad mundũ pertinentium, aut in aliqua perturbatione versantur. Neq; est quòd dicat aliquis, non oportere cõsolationis & admonitionis verba ijs adhiberi, qui prauum aliquid gerant. Nã si quis proficit, per me afferat licet: sin minus, interim tempori seruiat. Tempus enim est, vt Salomoni placet, & opportunitas rerum omniũ. Itaq; verba quæ animũ confirmant, ante malũ & res aduersas, hominibus adhiberi debent, vt si quid forte mali interuenerit, antè armata mens, recta veraq; ratione id quod illatum est perferre possit. Quocirca si res diuinas quæ excellunt, Clemens, vis cognoscere, eas à domino & Deo, cõseruatoreq; nostro Iesu Christo, qui hominibus scientiam tradit, ab eo inquã, vno discere potes, quòd ipse vnus veritatem habet cognitam. Aliorũ enim si quis aliquã scientiam comprehendit, aut ab eo vno, aut ab eius discipulis didicit. Est aũt hæc eius voluntas, hæc sentẽtia, Deũ vnũ esse in personis tribus, cuius mundus omnis est opus: qui cũ iustus sit, aliquãdo pro suis cuiq; meritis ac pro dignitate tribuet. Qui enim Deũ iustũ esse profitetur, is animos etiam hominum immortales esse credat necesse est: alioqui qua in re iustitia eius eluceret, cum & nonnulli qui piè & iustè vixerant, malisq; oppressi fuerant, vi atque iniuria sublati sint: & aliqui qui impios se atque improbos præstiterant, & vitam in luxu & voluptatibus transegerant, morte, quæ omnibus hominibus proposita est occubuerint. Quoniam igitur sine vlla controuersia Deus qui bonus est, iustus etiam est, nec aliunde iustus esse cognosceretur, nisi animus post discessum à corpore sit immortalis, vt cum proprium ac suum quisque corpus in resurrectione iterum sumpserit, malus quidem, vt qui hic bona receperit, illic, ob ea quæ deliquit, supplicijs afficiatur: bonus autem, qui hic pro ijs peccatis quæ admisit, pœnas dedit, in illa vita in sinu iustorum, bonorum hæres instituatur: quoniam, inquã, Deus iustus est, profectò iudicium etiam sit necesse est, & immortales animi. Quòd si quis (vt Samaritano Simoni placet, non vt veritatis sermo vult) Deo non vult iustitiam tribuere, cui tandem eam iam aliquis potest concedere? Hoc ego loco, me dixi velle cognoscere, quisnam is esset Samaritanus Simon quem dicerent. Licet, inquit, si vis, ab eis discere, a quibus ego etiam illius omnia accepi. Tumque accersiuit Aquilam & Nicetam, eisq; præcepit, vt mihi omnia quæ in Simone animaduertissent, diligenter exponerent. Illi cum Deum testati essent, se nulla in re à vero deflexuros, ea quæ Simonis erant exposuerunt hoc modo. Ac prior Aquila ita exorsus est: Audi charissime frater, vt tu quoq; probè scias ea quæ virũ attingunt, cuius sit, quis, & vnde, quæque ab eo, & quomodo, & qua de causa gerãtur. Igitur Simon Samaritanus genere, Antonio patre, Rachela matre natus est, in vico Samariæ qui Gitthæ dicitur, nec minus quàm schœnis sex ab vrbe Samaritanorũ abest. Is Alexãdriæ quę est in Aegypto, cum fuisset, Græcis literis ac disciplinis institutus est, arteq; magica cum multũ posset, & in amentiam adactus sit, se existimari credique vult vim esse quandam cælestem, ipsiusque Dei, qui omnem mundum in lucem protulerit: interdumque Christum se obscurè appellat: atque hoc nomen vsurpauit, quasi cohibiturus esset in perpetuum etiam causam interitus, sic vt corpus occidere non posset. Nec verò Deum censet esse summum eum, qui mundum condidit, nec mortuos vnquam excitatum iri credit. Hierosolyma negat: montem Garizenum pro illis inuehit. Pro vero Christo Deo nostro se ipse prædicat. Legis propria ad allegoriam transfert. Iudicium fore censet, nec tamen illud expectat. Ipse autem in diuinitatis opinionem irrepsit hoc modo: Ioannes quidã extitit qui interdiu baptizaret: & quemadmodũ Christo domino discipuli fuerunt duodecim, qui mensium solis duodecim numerum præferrent: sic iste triginta duces habuit, qui menstruam lunæ ratiõe explerent. In ijs mulier quædam, Helena nomine, vt ne hoc quidem non meditatum sit. Cum enim media ex parte hominis speciem gerat mulier inchoatum nec perfectum triginta numerum ponit, quemadmodum etiam lunæ, cuius incessus non perfectum mensis cursum conficit. Horum autem triginta Ioannis discipulorum primus & præstãtissimus

Schœnus, mensura terræ sexaginta stadiorum.

A tissimus Simon fuit. Ioanne verò mortuo, Simon adiuncta & adhibita Helena, multitudinem imperitam obambulans concitat, cum ipsam Helenam iactat excelso è cœlo in mundum esse delapsam, pro qua Græcos & Barbaros, cũ veritatis speciem quandam & imaginem videre se putarent, inter se dimicasse tradit: multaq; alia monstri similia quæ admirabilitatem faciunt, edit, sic, vt nisi hæc ab eo ex arte magica fieri intellexissemus, futurum fuerit, vt nos quoque captaret. Nunc autem cum ille vecors etiam pios captare ac decipere vellet, ab eo defecimus. nam cædem etiam facere cœpit: vt nobis amicis amicus exposuit: propterea quod paruuli animum cum è proprio corpore separauit, formula quadam vsus iurisiurãdi nefarij, adiutorem ad speciem præbendam eorum quæ ei visa sunt, descripto puero, in simulachro in quadam interiore domo, in qua ipse dormit, consecratũ habet. Quapropter damnata & improbata eius impietate, nos ab eo secreuimus. Hæc cũ Aquila dixisset, Niceta eius frater: Necesse est, Clemẽs, inquit, ea me cõmemorare, quæ ab Aquila prætermissa sunt.

De Helena, quæ & vsurpata Selene, vide notationes nostras in 2. Rec. pag 27.

B Primùm enim Deum testamur, nos in nullius sceleris aut impietatis cum eo venisse societatem, sed cum ipse faceret, eorum omnium spectatores fuisse. Atque eatenus voluptatem ex eis quæ agebat, cepimus, quoad ea facere videbatur, quæ obessent nemini. Cum verò magia quadam quæ fierent, diuinitate, captandorũ Christianorum causa se facere prædicaret, ab eo iam minime retenti sumus. quanquam multa nobis pollicetur: primùm se nobis & templum ædificaturum, & positurum statuas: deinde fore, vt dij haberemur, & à regibus honore & veneratione afficeremur, publicisque honoribus digni iudicaremur: postremo vt infinita vi pecuniæ locupletaremur. Hæc atque ea quæ habentur his maiora nobis pollicebatur, tantum vt cum eo societatem coëuntes, conatus malos taceremus, quo facilius fraudes ac doli proficerent. Nec tamen assensi sumus, sed auctores simul fuimus, vt ab ista amẽtia desisteret. Cohortabamur enim eum, vt finem audaciæ faceret, propterea quòd Deus esse nõ posset: hoc etiam, vt Deum verum vereretur, seque hominem esse cognosceret, suæque

C vitæ tempus perexiguum sciret. Quòd si admodum locuples fieret, aut etiam regalem potestatem adipisceretur, tamen in exigua vitæ eius vsura non multa fore ad voluptatem: hoc quoque afferebamus, eum qui impiè sceleratèque vixisset, æterna supplicia manere. Itaque si nos audiret, Deum potius timeret, à quo iudicandus esset vniuscuiusque animus, ex ijs ac pro ijs quæ hîc gesserit. Ille his auditis, risit. Cumque ab eo quæreremus, cur eos irrideret, qui ipsi ea quæ ex vsu essent, consulerent, ridere se dixit nostram stultam sententiam: quòd immortalem esse hominis animũ crederemus. Ego hoc loco non nos mirari dixi, quòd nos decipere ac fallere conaretur, sed qua ratione etiam se ipse captaret. Cedo, inquam, ô Simon, si nemo aliorum certo scit animum esse immortalem, at certè tu atque nos tenemus. Tu quidem, qui cum eum à corpore disiunxisti, & cum eo colloqueris, & ei aliquid imperas: nos autem, qui præsentes fuimus, & imperium ac præscriptionem exaudimus, & quod præscriptum est, perspicuè planeque vidimus. Simon autem ad hæc nobis

D respondit, se quid diceremus scire: nos verò nescire, qua de re loqueremur. Ego Niceta eum tum monui, vt quoniã sciret, ipse diceret: sin nesciret, ne nos putaret, quod se planè scire prædicaret, nos autem negaret, posse decipi. Neque enim adeò nos infantes esse, vt nobis improbam callidamque opinionem insereret, ex eoque addictos nos sibi haberet, quòd se aliquid quod nefas sit enunciatu tenere existimaret. Ad hæc ille respondit, animum à corpore ab ipso seuocatum esse se intelligere nos hoc scire, eundem autem se scire, ignorare nos, non mortui animum ministrare, sed dæmona quendam qui animum se esse fingat. Ego tum confirmaui nos, cum multa in vita absurda nec credibilia audierimus, eo tamen sermone ineptiorem atque amentiorem nunquam audituros sperasse. Si enim dæmon animi speciem & habitum induit, quid necesse fuit animum à corpore discedere? An non ipsi præsentes audiuimus, cum animum è corporis domicilio, iureiurando adactum expelleres? Qui autẽ fieri potest, vt cum alius iurisiurandi religione obstringitur, alter non adactus

adactus iureiurando, metu obtemperet? Nónne tu ipse cum aliquãdo quæreremus, E quid ita interdum etiam finem & terminum continuationes habeant, respõdisti, id causæ esse, quòd animus cõpleto in terra tẽpore, quod in corpore consumpturus fuerat, in interos abiret: hoc etiam addito præterea, eorũ qui sua & propria morte occubuissent, animis, quoniam hinc decedentes in inferis custodiuntur, facilem reditũ patere? Cum finem dicendi Niceta fecisset, Aquila ipse rursus ita cum Simone egit. Hoc vnum à te Simon, discere velim, siue animus est, siue dæmon, id quod iurisiurãdi religione obstringitur, quo etiam metu coactum iusiurandum non negligit? Cũque ille animum diceret intelligere se, si dicto audiens non esset, pœnas daturum, ex eo Aquila statim conclusit hæc duo, & animum iureiurando adactum venire, & iudicium esse: quòd si animi immortales sint, planè etiam esse iudiciũ. Quibus eundem vrgebat hoc modo: Si ij qui iureiurando adacti essent ob improbũ factũ, deinde etiam, minus dicto audientes, cõdemnarentur, vt ille cõcederet, cur nõ ipse metu prohibitus es eos cogere, cum ij qui coguntur, ob contemptũ afficiantur supplicijs? Te F enim nondũ pœnas dedisse eorũ quę gessisti, non est mirum: quippe cum nondũ iudicium sit, in quo tu quidẽ pœnas des eorũ, quorũ necessitatẽ imposuisti: ei aũt cui à te necessitas imposita est, venia detur, propterea quòd improbè facto iusiurandum anteposuerit. His auditis Simon iracundia incitatus, mortem nisi taceremus, nobis minatus est. Cum Aquila finem dicendi fecisset, & ego Clemens rogassem, quænam essent mira opera quæ ille faceret: illi responderunt, facere eum, vt statuæ incedant, eundem in igne volutari, nec incendi, interdũ volare, & lapides in panem mutare, se in anguem, in capræ figuram mutare: eum duplicem vultum sibi induere, & in aurum conuerti: fores occlusas aperire, ferrũ soluere, in conuiuio simulachra formarũ omnium producere, facere, vt in ædibus vasa per se ac sponte sua ferri ad ministerũ videantur, cum interea ij minime videantur, qui ea portant. Quæ cum ex eis narrantibus audirem, mirabar, eoq; magis, quòd ipsi hæc se vidisse testificarentur. Hæc cum ita cõmemorata fuissent, Zachæus ad Petrum adijt, qui hæc illi exponeret. Iam re- G liquum est, inquit, tempus, Petre, vt descendas, disserasq; cum ijs qui conuenerunt. Magna enim hominum multitudo in atrio te præstolatur, cuius in medio quasi dux belli ab eis stipatus stat Simon. Quod cum Petrus audisset, mihiq; qui nondum salutare lauacrum sumpsissem, vt abirem precandi causa impetrasset, ijs qui iam initiati essent: Consurgentes, inquit, comprecemur, vt Deus pro sua perpetua benignitate mihi ad salutem hominum quos condidit, properanti auxilium ferat. His dictis cum precatus esset, in amplum locum atrij qui sub dio erat, & quò multi conuenerant ad audiendum, exijt. Stans ergo, conspectoq; tam frequenti hominum cœtu, qui in ipsum taciti oculos cõijcerent, Simoneq; Mago qui in medio stabat, hoc exordio vsus est. Pax sit vobis omnibus, qui parati estis dextras dare diuinæ veritati, quam vt magnum munus, & incomparabile, quod nũnc in mundo est, dominus Iesus Christus veri Dei filius, qui nos misit, nobis præcepit ante doctrinam verborum pro salutatione vobis precaremur, vt si quis inter vos sit pacis filius, eum nostræ doctrinæ inter- H uentu pax occupet: si verò eam aliquis vestrum recipere nolit, tum nos ipsi discusso pedum nostrorum puluere testimonij causa, in aliorum ædes ciuitatesque proficiscamur. Atque hoc vobis præterea confirmo, fore vt melior tolerabiliorque sit terræ Sodomorũ Gomorrhanorumq; conditio in die iudicij, quàm loci à fide ac religione alieni: primũ quòd à vobis & per vos non potuistis verũ agnoscere: deinde quòd cum ea quæ à nobis fierent audieritis, ad nos minime veneritis: postremo quòd nobis qui ad vos etiã profecti sumus, minime fidẽ habueritis. Itaq; misericordia ducti, vltro petimus, vt pax nostra ad vos perueniat. Quòd si ea præditi esse vultis, studiosè verba quæ de pietate ac religione fient, accipere debetis, idq; viuẽdi genus approbare, quod Deo gratum est, vt cũ piè iusteq; vixeritis, æternorum bonorũ hæredes sitis. Hæc cum Petrus dixisset, docuissetq; quæ essent Dei opera, & quantis à Deo homo bonis affectus sit multaque de vnius principatu monuisset, Simon extra cœtum magna

A gna voce ita cum Petro agere cœpit: Quid imperitam multitudinem quæ hic adest
mentiendo vis fallere, dum doces Deos nec nominare fas esse, nec dicere, cum libri
qui apud Iudæos publicè asseruantur, multos Deos esse dicant? Nunc verò cum om-
nibus ex ipsis libris de eo, Deos esse ponendos, tecum disputare libet, ac primúm de
eo Deo de quo modo dixisti, cùm docuero non eum esse summam omniùmque re-
rum præponentem prouidentiam, quòd non sit rerum futurarum præscius, quòd
sit imperfectus, indigẽs, & omnino minimè bonus, profecto hoc etiam demonstrato
& concluso ex scripturis, vt ego cõfirmo, alijs sublatis scripturis Deus esse relinqui-
tur, rerũ futurarũ præscius, perfectus, nõ indigens, bonus, ab omnibus vitijs & malis
liber. Quem verò tu ais affectorẽ aduersarijs & contrarijs oppositus est. Nã ne longè
abeam, Adamus is qui ad eius similitudinẽ factus est, & cæcus nascitur, quo etiã no-
mine violator inuenitur, & à Deo eijcitur, & morte supplicij causa multatur. Eodẽq;
modo is qui illũ finxit, quoniã nõ videt omnia, in Sodomorũ euersione: Venite in-
B quit, & descendentes videamus, an pro clamore ipsorum qui ad me peruenit, perfi-
ciant. Sin minus, vt cognoscam: ignarum etiam se declarat. Cum autem ait de Ada-
mo: Eijciamus eum, ne porrecta manu lignum vitæ attingat, & edat, vitamque agat
sempiternam: inuidet. Quodque scriptum est, Deum cogitauisse, quòd hominem
fecisset: & mutat sententiam, & ignorat. Illud enim cogitauisse consideratio est,
quæ propter ignorationem eorum, quæ vult, diligenter vult finem exquirere, aut est
mutantis animum, quod contra sententiam aliquid euenit. Quod etiam scriptum
est, Dominum suauem odorẽ percepisse, indigentis est: & illud: Ex nidore carnium
voluptatem cepisse, non boni. Tentare verò, vt scriptum est: Tentauit Abraamum
Dominus, mali est, & fines patientiæ ignorantis. Simon multa scripturæ loca malè
explanans, docere conabatur Deum æquè ac hominem omni perturbationi & affe-
ctioni esse obnoxium. Hoc loco Petrus: Velim, inquit, mihi respondeas, an nulla in
re is, qui malus & admodum improbus est, ob ea in quibus delinquit, se ipse arguere
C velit ac refellere? Cum Simon nolle respondisset, tum Petrus: Qui igitur malus &
vitiosus esse potest Deus, si eius voluntate, scelera in eum scripta publicè proposita
sunt? Simon ad hæc respondit, fieri posse, vt non voluntate sua, ab alia vi accusatio in
eum scripta sit. Hoc ergo primum, Petrus inquit, quæramus. Si se ipse suo consilio
ac per se conuicit, vt tu ante confessus es, non est malus: si verò alia vi, hoc quærèn-
dum est, & omni ope considerandum, num quis eum qui vnus bonus sit, in numero
improborum omnium duxerit. Cum Simon Petrum nolle audire ex scripturis di-
ceret in Deum ipsius reprehẽsionem: Hoc mihi tu ipse, Petrus inquit, videris facere:
Nam cum quæstionis ac disputationis ordinem fugias, non vis rectam ac veram fieri
inuestigationem. Itaque ego qui ordinem seruo, & præscriptum, primumque volo
scriptorem consyderari, planè videor recta via velle incedere. Concede tu primum
Simon inquit, an ea quæ in effectorẽ scripta sunt, vera sint, atque in eum qui mun-
do excelsior est, ex scripturis, nullum vitium cadat: tum posterius de scriptore quære-
D mus. Ne non respondere videar posse, Petrus inquit, hoc tibi respondeo & concedo
ea quæ tibi in Deum scripta videantur, vera esse, ita tamen vt Deum malum esse non
declarent. Cum Simon rogaret, qui illud confirmare posset, Petrus, Adamum, in
quit, à primo ortu cæcũ fuisse dicis, quod non ita est. Neque enim cæco ostendisset
cum ei præciperet hoc modo, Ex ligno scientiæ boni & mali nolite gustare. Simon
hoc loco mutatà sententia, Cæcam, inquit, mentem eius voachat. Qui, inquit Pe-
trus, cæca mente ille esse poterat, qui antè quàm fructum gustaret eodem modo quo
eius conditor, propria animantibus omnibus nomina imposuerit? Cumque Simon
rogaret, si prænotionem Adamus habuit, cur serpentem qui mulierem decepit, non
prænouisset. Petrus contrà, Simonem hac quæstione vrgere cœpit: Si in Adamo nul
la fuit prænotio, qui ille potuit liberis suis ad futuras actiones & officia, simul atque
editi sunt, etiam nomina imponere? cum priorem Cainum, idest iram: qui etiam ob-
trectatione iracundiaque incitatus, interfecit Abelum fratrem suum, qui luctus, in-
terpre-

terpretatur, quòd eum primum interfectum parentes luxerint. Quòd si in Adamo E
qui Dei opus erat, fuit prænotio, quanto magis in Deo, à quo effectus est, fuit? Tu
" vero Simon, qui vitiose diuina scripta intelligis, obmutesce. Nam quod scriptum est,
" Cogitauit Deus, est quasi ratione vtentis propter ignorationem: præterea, Ahraa-
" mum tentabat dominus, vt nosset an tolleraret atque perferret: illud vero, Descendentes videamus, an pro clamore eorum. qui ad me peruenit, perfecerint: sin minus, vt cognoscam: ac ne longius sermonem protraham, planam sententiam & cognitionem hæc dicta continent, non ignorationis Deum condemnant, etiam si hoc tuam intelligentiam fugiat. Eum autem prænotionem habere rerum futurarum, hinc
" sciri potest, quòd Abraamo ita prædixit, Scito semen tuum, siue posteros tuos in ter-
" ra non sua aduenas futuros, foreq; vt quadringentis annis seruitute & malis oppri-
" mantur, & abijciantur. Sed gentem cui seruient, ego iudicabo. Pòst verò huc exibūt
" cum multa substantia. Tu autem ad patres tuos abibis cum pace, sepultus in sene-
" ctute bona: quarta porrò generatione huc reuertentur. Hęc quidem quæ post mul- F
tas generationes futura fuerunt significare, omnino prænoscentis est, & planissimè scientis. Atque hæc quidem quæstio & disputatio in tertium diem reiecta est. Cùm autem tertius dies veniret, Tyrum Simon ex fuga se recepit: vnde nec ita multò pòst quidam venerunt, qui renunciarent Petro, Simonem magna Tyri admirationis plena opera facere, quibus plerisque eorum qui ibi essent terrorem iniecisset, atque illum criminando in odium & inuidiam adduxisset. Quod cum Petrus audisset, insequenti nocte, conuocato vniuerso populo: Quoniam, inquit, cùm veni ad gentes, quæ multos Deos esse dicunt, prædicandi, docendique causa, Deum vnum esse in tribus personis, qui & cælum condidit, & terram, & ea omnia quæ illa continent, vt homines qui Deum diligerent, salutem adipisci posśint: Diabolus rem occupauit, Simonemque permisit, qui persuadeat omnibus hominibus, vt ijs Dijs qui nō sunt seruiant, & negent se credere & approbare vnum Deum, qui omnia effecit, tam ea quæ sub aspectum cadunt, quàm ea quæ non cadunt: eum celeriter assequar necesse est, G vt ne Simonis doctrina vsu temporis corroborata omnes penitus inficiat. Aliquis ergo esse debet, qui locum meum obtineat, atque omnes Deum contento animo comprecemur, vt eum qui dignus & idoneus sit, Deus declaret. Hæc cùm dixisset, Zachæo manus imposuit, cum his verbis, Domine domini & Dei & conseruatoris nostri Iesu Christi pater, Spiritus tui sancti & veneratione dignissimi opera, fac vt hic quem diligo, populum tuum gubernet & regat. Tum ita populū allocutus est, Omnes qui ablui & expiari vultis, ex crastino die ieiunandi initium facite. Triduo post cùm baptizare cœpisset, me Clementem, Nicetam, & Aquilam accersiuit, hisq; nobiscum egit: Quoniam septimo pòst die Tyrum profecturus sum, maximè velim, vt vos properè eò veniatis, & ad Bernicem Chananæam, Iustæ filiam clàm diuertentes, omnia quæ Simon egerit, indagetis, ac de ijs me studiosè atque diligenter certiorem faciatis. Itaque eò confestim cum pace proficiscimini. Nos cùm eum baptizātem reliquissemus, Tyrum Phœnices vrbem venimus, & apud Chananæam, quam antè dixi, diuersati sumus. Ibi cùm ab illa liberali atque honorifico hospitij iure tractati fuissemus, statim de Simone ita loqui cœpimus: Simon iste Magus disputatione ea, quę illi cum domino nostro Petro Cæsareæ fuit, victus, fugiens statim huc se recepit, eūque conuitijs vexans, simplicium atque minus cautorum hominum animos rapit: & cùm magus sit, Apostolum magum vocat, & impostor, impostorem prædicat, & qui omnibus rebus superatus est, turpemque in fugam se dedit, se vicisse iactat. Est ita, Bernice inquit, vt dicitis, aliaque per se, quæ restant, addidit. Visiones enim & spectra, inquit, postquam huc accesit, & simulachra quotidie in medio foro facit, vt videantur, quibus ciuitatem perterrefacit: sic vt statuæ ipsæ cùm præterit, moueantur loco, & vmbræ sæpe ei se viæ duces præbeant, quas ipse mortuorum animos nominat. Multos verò, qui eum veneficum dicunt, pòst ad conuiuium simulato animo vocat, bouem mactat, eisque cibum præbens, grauissimis morbis affligit, dæmonesque H
eis

III. Recognitio copiosius hec, & pleraque aliter.

Hæc non sunt in Recognitionibus.

A eis immittit, multisq; malo dato fecit, vt in Deorum numero reponeretur. Itaq; non
puto quenquam tantum ignem accensum posse restinguere. Quocirca ne in discri-
men vosmet offeratis, hortor, ne ante Petri aduentum cum eo congrediamini, qui
cùm sit domini & Dei nostri Iesu Christi clarissimus discipulus, vnus cum tanta po-
tentia dimicare poterit. Cùm Bernice finem dicendi fecisset, nos mane ea quæ de Si-
mone acceperamus, conscripsimus, & ad ambulationē contulimus. Ibi Appion cum
alijs triginta nobis fit obuiam, Appion is cuius antè mentionē fecimus. Is simul atq;
me vidit, me appellato atq; salutato: Hic est, ait comitibus suis, Clemēs, de cuius no-
bilitate, liberaliq; ingenio multa vobiscum egi: cùm eum qui à Tiberio Cæsare ge-
nus duceret, omnesq; Græcorum disciplinas excoluisset, à barbaro quodam, cui Pe-
tro nomen esset, fraude impulsum esse narrarem, vt ea, quæ Christianorū instituta se
runt, & faciat & dicat. Itaq; peto à vobis maiorem in modum, vt mihi ad eum corri-
gendum, & in viam reducēdum auxilium feratis. Nā in conspectu vestro eum inter-
B rogo, atq; ad illud primum mihi respondeat, quoniam se religioni ac pietati dedidis-
se existimat, quid est quamobrem non maximè impiè sceleratèque faciat, præsertim
cùm & patriam reliquerit, & in barbara alienaque instituta degenerauerit ac defle-
xerit? Tum ego, Tuam, inquam, in me egregiam voluntatem probo: ignorationem
autem improbo. Voluntas enim egregia est, propterea quòd me ijs bonis & virtuti-
bus, quas in te esse putas, præditum esse vis: sed non est recta nec vera scientia, quippe
cùm amicitiæ specie ac nomine, me clam & obscurè in fraudē voces. Appion ad hæc,
Num tibi inquit, ignoratio videtur, cùm patria instituta serues, illa Græcorū sequi?
Ego ad hæc respondi, eum, qui religionē ac pietatem sibi proposuerit, non omnino
patria instituta seruare oportere, sed seruare quidem, si pia & honesta sint: si nō sint
eius generis, improbare. Fieri enim potest, vt quispiam qui patre impio & à religione
alieno natus sit, & velit bonus esse, nolit patrios mores imitari, nec in eorū, quasi ve-
stigijs insistere. Quid? ain' tu patrem tuum, inquit, vita non præclara fuisse? Nunquā
C eum, inquam, vita inhonesta atq; improba esse dicā, nisi quòd falsis & turpibus Græ-
corum fabulis fidem habuit. Quænam sunt, inquit, fabulæ istæ? Non recta nec vera,
inquam, de Deo opinio: de qua, si æquo animo es, cum alijs cupiditate discendi du-
ctus, audies. Itaque antè quàm sermonem instituamus, in aliquem locum qui plus
ocij & quietis suppeditet, secedamus. Ac eò loci progressi, in quo purus gelidæ aquæ
cursus erat, viridiumque arborum omnis generis oblectatio, consedimus. Cùm au-
tem omnes me intuerentur, ita cum eis sermonem conferre cœpi, Multum qui-
dem interest inter veritatem atque consuetudinem, Græcorum enim partim mul-
tos Deos malos atque multis perturbationibus addictos posuerunt, vt ij qui similia
agere velint, illos mali adiutores atq; patronos habeant: partim fatum induxerunt,
quod ortus dicitur, & sine eo nec pati, nec facere quenquam posse censent, vt cùm
neminem præter ortum facere aut pati posse putauerunt, facilè in peccatum delabā-
tur, & peccātes minime eos pœniteat eorum scelerū quæ admiserint. Alij ea quæ hîc
D sunt nulla prouidentia gubernari docent, atq; sua sponte hanc rerū vniuersitatem
ferri sine Domino qui præsit, quod quidem molestissimum grauissimúq; est omniū:
ita Deum conuicijs contumelijsq; afficere, & ex vniuersitate prouidētiam ita exter-
minare, vt ne Dominū quidem qui præsit, & prouidentia omnia administret, & qui
omnibus pro sua cuiq; dignitatè tribuat, esse dicant. Itaq; non facilè ij qui in ea sunt
sententia ad se & mentem suā redeunt, præsertim cùm impendens periculum non
prouideant. At verò eorū quos vos barbaros dicitis, optima & sanctissima est oratio,
quæ Deū vnum, eumq; huius vniuersitatis effectorē inducit, qui natura & bonus sit
& iustus: bonus, vt qui ijs quos anteactæ vitæ pœnitet, peccata cōdonet: iustus por-
rò, vt qui ei qui non resipiscit pro dignitate eorū quæ gesserit, tribuat. Vnusquisque
enim dum se à Deo qui omnia intuetur, iudicatū iri sperat, maiore ad moderationē
impetu ferri solet: & qui temperatè vixerit, ab æterno supplicio liberatur. Vniuscu-
iusque autem eorum Deorum qui apud vos celebrantur & nominantur, impia sce-

lerataque facta reprehendo, vt Iouis, vt Neptuni, Plutonis, Apollinis, Liberi patris E Herculis, & ad vnum omnium: quos ipsi non ignoratis, eorumque vi[illegible] Græcorum disciplinis impulsi hausistis, vt quasi Deorum imitatores similia [illegible]tis. Ac primum, si placet ab ipso Ioue qui regali potestate cæteris præsuit, c[illegible] I[illegible]is pater Saturnus liberos suos, vt ferunt, cum deuorasset, falce adamanti[illegible] par[illegible]tibus exectis, liberorum in parentes pietatis, & parentum in filios charitat[illegible], ijs qui Deorum mysteria scire cupiunt, exempla & simulachra prodidit. Ipse autem Iupiter, patrem vinctum in tartarum deiecit, aliosque Deos supplicijs affecit. I[illegible]s autem qui nefaria flagitia committere volunt, consilium cum genuisset, ebibit, erat autem consilium semen, fieri enim non potest, vt infans ebibatur. Vt autem puerorum amores defenderet, Ganymedem rapit, & adulteris, ac constupratoribus in stu[illegible]ro auxilum ferens, sæpe ipse in strupro deprehenditur. Hortatur etiam ad soror[illegible]s [illegible]cendas in matrimonium, quippe qui cum sororibus, Iunone, Cerere, & Venere cælesti, quam nonnulli Dodanam nuncupant, concubuerit. Iis vero qui cum [illegible]us commiscere cupiunt, ipse qui cum Proserpina cõcubuerit, exemplum improbum ex fabulis prodidit, alijsque innumerabilibus flagitijs se contaminauit, vt ab impi[illegible]s & scelestis hominibus propter præstantem intemperantiam & incõtinentiam in Deorum numero esse imperitis fabula persuedeatur. Hæc ego cum non temere improbassem, ad Deum qui vnus bonus est, confugi, cum certo iudicio fidem habuissem, quòd ex iusto Dei æquoque iudicio, & lex fixa ac certa sit, & animus omninò pro dignitate eorum quæ gessit, tandem aliquando accipiet. Cum hæc à me dicta essent orationi occurrit Appion. Quid an non Græci Græcorũque leges hæc vetant, constupratoresq; & eos qui alias contra faciant, supplicijs coercent? Tum ego ad hæc respondi, Græcorum ergo dij qui contra leges fecerunt, supplicio acerrimo digni sunt. Qui autem mihi ipse temperare, meque continere potero, cum sciam Deos ipsos primos cum stupro grauissimum quodque flagitium admisisse, cùm interea pœnas non dederint, qui hoc ipso digniores sunt supplicijs, quòd cupiditati & volup- G tati non obtemperarent. Qui si obnoxij fuerunt, qui Dij erant? Appion, Nobis, inquit, non Deos ponamus ob oculos, sed iudices, quos intuentes à peccando deterrebimur. Non est simile, inquam, Appion. Qui enim hominem intuetur, spe latendi, omninò peccare audebit: qui autem Deum omnia intuentem animo suo statuet cum eum latere se minimè posse intelligat, clam etiam peccare desistet. Hoc loco Appion, Ex quo tempore, inquit, tecum Christianis collocutum esse audiui, sententiam mutasse intellexi, præclare enim à quodam dictum est, Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Ergo corrigunt, inquam, mores non bonos colloquia bona. Quæ cum dixissem, ij qui aderant, planè significabant, se ex oratione mea non nullam percipere voluptatem. Quocirca cum rogabant, vt postridie rursus conuenirent omnes, discesserunt. Postero autem die Petro aduentanti multi & loci accolæ & Tyrij, obuiam prodierunt, clamoreque sublato, ita cum eo egerunt, Deus te adiutore nos respiciat, te patrono curet. Stans ergo Petrus in excelso quodam lapide, vt H ab omnibus videri posset, salutatisq; omnibus ex diuina piaque lege, ita exorsus est. Deo qui cælum, terram & mare condidit non deest causa salutis eorum qui conseruari velint nam & animos vestros & corpora conseruare potest. Audio quidem Simonem Magum mactatis bubus, vobis medio foro conuiuium dedisse, multoque vino onustos perniciosis perturbationibus ac dæmonibus tradidisse. Quemadmodum autem ijs cibis qui dæmonibus immolati erant, sumptis, vitiorum ac malitiæ duci seruistis, sic his relictis ad Deum, Iesu Christi domini nostri opera & benignitate, accedite. Hoc probè nostis, vos cum corporis sanitate etiam animos sanos habituros esse, si ea quæ Deo grata acceptaq; sunt, excolatis. Hæc autem grata acceptaq; Deo sunt, eũ precari, à dæmoniorũ mensa abstinere, non gustare sanguinem se ab omni inquinatione liberum integrumq; seruare: in multis corporibus vno animo & sententia coniunctos, quo quisque in se animo sit, eo etiam in proximos esse.

Ait

A Ait enim, Occidi non vis, alterum non occides, non vis vxorem tuam ab alio constuprari, noli alterius vxorem constuprare: non vis quicquam omninò rerũ tuarum furto tibi eripi, nihil alterius furare. Quòd si ita ipsi per vos vnũ & idem de eo quod consentaneum est, & quod decet, sentiatis, eiusque participes sitis, vos & Deo chari eritis, & sanitatem adipiscemini. Hæc cum à Petro paucis diebus tradita accepissent deinde vt etiam curatio sibi adhiberetur, rogassent, ad sacrosanctum lauacrum expiationemque venerunt. Quæ cum Sidonij etiam intellexissent, miserunt oratores ad Petrum, qui eum ad se accerserent, quòd morbis prohibiti ad illum venire non possent. Ipse cũ paucos dies Tyri prætereà commoratus esset, Tyriosque varijs perturbationibus ac morbis liberasset, constituissetque Ecclesiam, & ex presbyteris qui eum sectabantur, pontificem eis præposuisset, Sidonem profectus est. Simon autem Magus rursum cum eò venire Petrum cognouisset, fugit, & Berytum cum Appione eiusque sodalibus se recepit. Petrus verò cum Sidonem ingressus esset, multos in le-
B ctis ij qui ferebant, ante eum posuerunt. Ipse ad eos ita verba fecit, Nolite me putare aliquid præstare posse, quod ad curationem vestri pertineat, cũ sim homo etiam ipse mortalis multisque morbis perturbationibusque obnoxius. Exponere autem vobis minimè grauabor, quemadmodum curari possitis, vt qui etiam à Christo doctus, & illius boni viri discipulus fuerim. His cum Petrus eos qui conuenissent Sidone, moneret, multique etiam illic paucis diebus resipuissent, & credidissent primum, deinde curationem expetiuissent. Ecclesiam constituit, presbyterorumque qui eum sectabantur, quodam præfecto pontifice, Sidone discessit. Vt autẽ primum Berytum peruenit, terræ motus factus est, magnaque statim multitudo ad eum adijt petentium, vt sibi auxiliũ opemque ferret, dicebant enim, se ne prorsus perirent, vehementer extimuisse. Tum quoque Simon Magus vnà cum Appione, Annubione Athenodoro, ceterisque omnibus sodalibus, audacia prouectus, publicè multitudini Petrũ ostendẽs clamabat, Istũ fugite cum omni festinatione, fugite, mihi credi-
C te, magus est, & terræmotũ istũ ipse apud vos fecit, morbosq; profligauit, vt vos terreat, deusq; apud vos palã ac publicè habeatur. Cũ multitudo sedato tumultu quieuisset. Petrus subrisit & magna cũ libertate ita locutus est: Quæ isti dicunt, ea si Deò ita visum sit, me efficere posse profiteor, paratusque sum præterea, si meæ oritioni fidem habeatis, totam vestrã vrbem ab ipsis fundamentis euertere. Cumq; oẽs verterentur primum, deinde vltro quæ ab illo iuberentur, se facturos promitterent, Petrus, Nemo vestrum, inquit, posthac cum magis rem habeat, aut omninò in colloquium veniat. Quæ cum audissent, in Simonem statim impetum fecerunt, omnesque cum aliqua ex parte vulnerassent, ferire non antè destiterunt quàm penitus ex vrbe expulissent. Tum accedentes ij omnes qui ei morbis & dæmonibus aduersabantur, ante eius pedes positi sunt. Ipse sublatis in cœlũ manibus cum Deum precatus esset, solis precibus omnes curauit. Cum aũt multos dies apud Berythios commoratus esset, multosq; Patris, Filij, & spiritus sancti fide planè imbuisset & bapti-
D zasset, vnumq; ex ijs presbiteris qui eũ sectabantur, episcopũ præposuisset, Biblum profectus est. Ibi, cum Simonem Tripolin petisse cognouisset, commoratusque esset apud eos per paucos dies multis eius loci curatis, eisq; traditis quæ ad Dei religionẽ pertinent, vestigijs Simonis inhærens, Tripolin se contulit, cũ eum insequi, non fugere statuisset. Ad eũ autem Tripolin introeuntem, cum multi Tyrij, Sidonij, Berytii, & Byblii conuenerũt, ex iis qui discendi cupiditate paulò magis flagrabant, tũ vel maximè ex vrbe ipsa multò plures de plebe confluxerunt: cùm eius videndi cupiditate ducerentur. Quidã verò ex fratribus qui ab eo præmisi fuerant, narrabãt nobis, & quæ in vrbe agerentur, & quæ à Simone fierent. Nos illi cùm excepissent, domum Maroonis duxerunt. Petrus autem cùm ad fores diuersorii peruenisset, multitudini postero die se de religione verba facturũ esse promisit. Cùm verò intrasset, negauit se antè quicquam cibi capturũ esse, quàm eos qui cõuenissent refecisset. Sed cùm respõdissemus, nos eis omnibus studiose cœnam daturos, ipse qui audisset, col-

IIII. Recognitio.

laudatis nobis exijt: cumq; se in mari abluisset, ingressus est primum, deinde cibum E sumpsit, postremò cùm nox appeteret cubitum iuit. Posteà in secundo gallorum cātu surgens, cùm iam vigilantes nos inuenisset, qui vnà cū eo eramus oēs sedecim, Petrus dico, ipse ego Clemens, Nicета, Aquila, & duodecim ij qui præmissi fuerant, salutatis nobis, ingressus est quidā ex familiaribus, qui ei nunciaret, Simonem Magum cùm illum Tripolin aduentare audiuisset, profectū in Syriam: multitudinem verò quæ eam noctem annū esse existimasset, diem quē constituisset, cùm expectare non posset, pro foribus stare, de Simonis scelere & improbitate multa quæ ad seditionem tumultumq; spectarēt loquentē, quòd cùm ipse eos suspēsos tenuisset, promisissetq; se Simonem ipsum multis malis & criminibus conuictur ū, ille cognito eius aduentu noctu fugisset: sed tamen oēs summa eum audiendi cupiditate duci: ipse cū multitudinis studium admiratus esset. Videte, inquit, fratres quàm planè & apertè Domini nostri verba compleantur. Memini enim eum dicere, multos venturos esse ab oriente, occidente, aquilone & mari, ac cum Abraamo, Isaco, & Iacobo discubituros. Sed multi, vt ait, vocati sunt, pauci vero electi. Ac venire quidem non eorum est, F sed Dei qui vocauit. Si vero postquā vocati sunt, virtutes excolant, hoc eorū est propriū, æquaq; ferent præmia. quæ cùm dixisset, magna hominū multitudine animaduersa, placidè vt cùm riuus aliquis ex flumine fluit, Maroonē rogauit, vbi ei locus ibi esset, qui tantam multitudinē capere posset. Cū Maroonus eū in locum excultū sub dio duxisset, & multitudo consecuta esset, ipse in basi statuæ nō admodū excelsa stans, simul atq; multitudinē pro more religionis salutasset, cū multos qui aderant, à dæmonibus multo iam ex tēpore vexari animaduertisset, qui & striderēt cū vlulatu, & caderent supplices, eis obiurgatis, cùm imperasset vt quiescerēt, seq; eos curaturū cùm perorasset pollicitus esset, ita exorsus est: Deus qui vnus bonus est, & bona omnia fecit, generis hominū salutis causa vnigenitū filium suū dominum nostrū Iesum Christū misit, qui & ea quæ ipsi placerent, & enunciaret, & legē æternam daret, vt si ei in omnibus pareamus, & baptizemur in peccatorū remissionē, vitā æterna potiamur. Date aūt operam primùm, vt vestem vestrā inquinatā ac pollutam infidelitatis G ac perfidiæ sordibus exuatis: quā non aliter detrahere potestis, nisi antè in præclaris actionibus baptizemini, atq; ita demùm puto & integro corpore atq; animo effecti, vitam cōsequemini sempiternā. Itaq; nolite idolis ac simulachris credere, nec mensæ eorum fieri participes: nolite cædem facere, nolite stuprum offerre: nolite odia inter vos inimicitias exercere. nolite furtum facere, nec in vllis minus honestis & bonis actionibus versari. Hæc cùm ipse dixisset, multaque ex scripturis monuisset, omnes remanserunt, alij curationis gratia, alij vt viderent qui curarentur. Ipse impositis porrectisque in illos tantùm manibus, precibusque fusis, vnumquenque à morbo liberauit, vt ij qui repente curati fuerant, & mirarentur plurimùm, & gloriam Deo ob valetudinem tribuerent. Illi cum firmo stabilique animo credidissent, vnà cùm ijs qui curati fuerant, ad sua redierunt, hoc accepto mandato, vt maturius manè cōuenirent. Postridie Petrus cum sodalibus qui vnà cum eo erant exijt, cumque ad H eum locum rursus venisset, Deus, inquit, potest omnia. Is enim bonitatem cum iustitia coniunctam in se habet, & his temporibus in omnes patientiæ suæ illustria documenta declarat, vt eos qui velint eorum malorum quæ egerunt, pœniteat, ijdemque posteà ea in vita agant, quæ illi grata & accepta sint, quæ cùm perfecerint, in die quo iudicantur omnia, pro dignitate vnusquisque accipiat. Itaque nunc demùm veræ præclaræque scientiæ Deo confisi ac freti, incipite vestris minus rectis cupiditatibus obsistere, vt pristinum gratiæ munus quod humano generi concessum est, reuocare possitis. Sic enim & vobis ex eo bona orientur, & ei qui dedit, pro acceptis bonis quæ exprimi non possunt, in omne tempus gratias agetis, si primum abluti fueritis beata Trinitatis appellatione, si sordes, si macula in animis vestris extet & hæreat. Sic enim non solùm spiritus qui intra vos latent, eijcere poteritis, sed etiam dæmonia, quæ alios conturbant, cum alijs perturbationibus & morbis, expelletis.

Ex V. Recognit.

Cum

A Cum finem dicendi fecisset, eos iussit qui aliquibus morbis afflicti erant, ad se accedere, impositisque manibus cum illos statim curasset, præcepit, vt mane maturius conuenirent.* Tertio verò die prima luce ipse cum surrexisset, salutatis omnibus sedit: nos vero qui circum eum consederamus, atque in eum ora & oculos conuerteramus, cum aliquid audire velle intelligeret, Omnes, inquit, ô amici, qui Deum colere instituunt, in primis intelligere debent, eum in tribus personis cognosci. Est aût eius proprium & præcipuû, quod omnium rerû quæ côditæ sunt effector est, omnia côtinet, omniaq; determinat, vt qui super omnia sit, omnibusq; rebus eminear, omniaq; effecerit. Quæ cum dixisset, multaque ad Dei religionê pertinentia docuisset, offerri sibi iussit eos, qui & à dæmonibus vexarentur, & morbis aliquibus laborarêt. Cû oblati productiq; essent, impositis manibus, precatus est, atque valentes dimisit. Postero rursus die cûm surrexisset, precatusq; esset, dimisit incolumes primum, deinde, cum nobiscum consedisset, ita exorsus est, Eum qui ad Deum velit accedere, so-B brium esse oportet, temperantem, iram cohibere ac continere, aliena non sibi vendicare, iuste viuere, æquabiliter, constanter, clementer: se cum opes desunt, continere vel non habentem quod ab alio ablatû fuerit, satiatum & contentum esse: puro corde esse & casto corpore, non similem esse Pharisæis, quibus dominus & Deus noster Iesus Christus dixit, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hipocritæ, quod poculi „ & catini exteriores partes purgatis & detergitis, interiores autem plenæ sunt squaloris & sordium. Pharisæe cæce purga primum interiores poculi & catini partes, vt „ id etiam quod extra est, permundum fit. Verè enim qui id quod intus est purgat, id quoque quod extra est, purgare potest. Qui autem exteriores partes purgat, id facit auræ hominû aucupandæ gratia, sed apud Deum mercedê non habet. Cum hæc dixisset, & multo plura de castimonia, completis iam tribus mêsibus, quibus mihi ieiunium præscripserat, duxit me ad fontes maris qui in propinquo erant, atque in perenni iugique aqua abluit Patris, Filij & Spiritus sancti nomine acceptûque panem C cum ipse consecrasset, ac fregisset, nobis sacrosancta & vitalia sacramenta capienda & edenda dedit. Ita conuiuio excepti fratres nostri cum fuissent, quòd Dei concessu ac munere renatus essem, Deo & gloriam tribuimus, & gratias egimus, Cumque magna hominum multitudo conuenisset, Petrus morbis, & malis, dæmonibusque profligatis & expulsis, ablutisque aqua salutari permultis, Maroonem qui cum recepisset, cum initiatus esset præposuit episcopum, duodecimque prosbyteros designauit, diaconosque declarauit è repub. Christiana, egitque cum episcopo de Ecclesiæ & ordine & concordia. Quibus gestis omnibus, cum Tripolitanos Phoenices valere iussisset. Antiochiam Syræ vrbem rectà contendit. Eum Tripoli Phoenices egressi essemus, vt Antiochiam veniremus, eo die Orthosiæ morati sumus, & quia haud longe aberamus ab ea vrbe ex qua discesseramus, cum omnes fere antea eum prædicantem & docentem audissent, illic vnum tantum diem commorati, Antaradum petiuimus. Cum autem multi nobis comites itineris essent, Petrus Nice-D tam & Aquilam ita allocutus est, Quoniam magna comitum multitudo non paruam inuidiam nobis in opida intrantibus conflat, necessario curandum esse vidi, vt neque hi offendantur, si vnà nobiscum esse prohibeantur, neque nos si videamur in publico alijs causam inuidiæ afferamus. Itaque volo te, Niceta & Aquila, ante me duplici grege sparsim proficisci. Ad hæc illi responderunt, non admodum sibi molestum graueq; esse hoc facere, quod ab illo imperatû esset: primû quòd prouidêtia diuina delectus esset, qui omnia preclare & animo cernere posset, & côsulerê: deinde quòd ad summum bidui itinere se ab eo disiunctos, hoc facere necesse esset. Quod têpus etsi longum esset, præsertim cum illius aspectû adimeret, tamen se illi qui vtilia præciperet, nolle repugnare. Quæ cum dixissent nos antecesserunt. Tum verò magna ex eo leticia affectus sum, ego Clemens, quòd me secum esse voluisset. Itaque his verbis cum eo egi, me Deo grtias agere, quod me à se vt sodales non dimisisset, quippe qui dolore enectus fuissem. Quid illud est? inquit, an si res postulabit, vt tu

Ex VI. Recognit.

Ex lib. VII. Recog. Sed tota historia de agnita matre Clementis multo hinc latius perscribitur.

aliquò mittare, quòd vtiliter à me aliquãdiu seiunctus eris, propterea emoriere? Nõ- E
ne si tecum loquare, tibi ferenda esse quæ tibi quòd vrgerent præscripta sunt, æquo
animo feres? aut non intelligis amicos recordatione & animo vnà esse, etiãsi corpo-
ribus inter se disiuncti sint, quemadmodum nõnulli qui corporum societate cõiun-
cti sunt, cùm animis procul sint remoti? Tum ab eo maiorẽ in modum contendi, ne
me putaret ea quæ molesta essent stulte perpessurũ fuisse, sed rectè etiã nec sine rati-
one: Nam queãdmodum vnum eum omnibus, vt patri, matri, fratribus & cognatis,
ante posuissem, qui mihi veri quod salutem affert, diuino amore adductus, auctus &
causa extitisset: sic fructum cõsolationis quam ab omnibus consecuturus fuissem, ex
eo vno me capere. Vereri enim me prorsus, ne ab eo dimitterer, ne fortè feruore æta-
tis, cupiditatibus perturbationibusq; succumberem. Ob eãq; causam sic in hac cau-
sa hærere me, vt ab illo non possim discedere, nisi ira quadã diuina hoc accidat. Ete-
nim meminisse me hoc ab eo Cæsareæ dici, Si quis mecum ire velit, piè etiam vnà iter
faciat, piè aũt eum exposuisse, neminem offendere ex Dei lege, qui parentes, vxorem, F
aliosq; nõnullos qui piè instituissent viuere, desereret. Hinc me omni ex parte ei stu-
diosum esse viæ comitem: cui gratissimũ faceret, si mihi seruorũ partes agendas per-
mitteret. Cum finem dicendi fecissem, Petrus nõnihil subridens, quid? Clemẽs, spe-
ras fore vt minimè cogaris in aliquẽ seruorum locum detrudi? alioqui quis tandem
mihi præclaras & multas tunicas, cum annulis & calceis custodiet? Quis vero suaues
& magnificos cibos pręparabit? qui cum varij sint, multos & artificiosos coquos de-
syderant: cæteraq; omnia quæ quasi vasto animali cupiditati antè instruuntur: nisi
fortè hoc tibi studium incessit, quòd minimè cognosceres, atq; adeo ignorares insti-
tutæ vitæ meæ rationem, in qua solo pane, & oliuis, raroq; oleribus vtor: vnaq; ve-
ste, & pallio attrito hoc ipso quo me amictum vides, contentus, alterum neq; alia vl-
lo modo desidero. hæc enim mihi satis multa sunt. Nam quoniam mea mens omnia
bona, quæ in cælo sunt æterna, intuetur, nullum eorũ quæ hîc sunt, ei curæ est. Ve-
runtamen egregiam tuam voluntatem & præclarum institutum probo & accipio, G
laudoq; non sine admiratione, quòd tu qui lautè ac magnificè viuere assueuisti, fa-
cilè ad hanc inopiam te vitamq; tuam adegeris & mutaueris. Ego enim & Andreas
frater à puero non solum in pupillorum vita educati, sed etiam inopia & paupertate
coacti, ita in opere ac labore versati sumus & assuefacti, vt facile nunc hunc tam lon-
gi itineris laborẽ feramus. Quocirca si mihi obtemperabis, ea me tibi officia quæ ser-
uorum sunt, pręstare sines. Hac illius oratinne mihi & tremor obrepsit, & lachrymæ
obortæ sunt, consyderanti qua oratione qualis vir vteretur, cui omnes huius ætatis
homines scientiæ & pietatis nomine concederent. Ille autem cum illachrymantem
me animaduertisset, causa quæ esset, rogauit. Ego cum quærerem, quodnam scelus
admisissem, vt verbum eiusmodi audirem: idem statim respondit, si in eo peccasset,
quòd se mihi ministraturũ decreuisset, priorem me peccasse, qui priore loco hoc fa-
cere statuissem. Ego tum respondi, non esse parem causam, propterea quòd mihi hoc
faciundum esset, ei nihil minus, cum præsertim præco Dei esset, eiusq; fidei animi ho H
minum regendi gubernandiq; causa essent traditi atq; cõmissi. At ille, dominus no-
ster, inquit, qui salutis totius mundi causa venit, cum vnus supra omnes veram & so-
lam nobilitatẽ obtineret, ministrare sustinuit: vt nos doceret, nõ indecorum & tur-
pe docere, proximis seruorum munia obire, etiam si nobiles simus, plurimum inter
nos & illos intersit. Si te, inquam, ratione & oratione à me vinci posse existimem,
amens sim planè, & stultus. Sed tamen gratias diuinæ prouidentiæ ago, quòd dignũ
me existimauerit, cui te parentum loco daret. Cũq; ille rogaret, num quis esset mihi
vere propinquus, respõdi, multos mihi atq; magnos viros esse, qui genere & propin-
quitate ad Cæsarem attinerẽt. Itaq; eum patri meo, vt qui vnà educatus fuisset, vxo-
rem propinquam & cognatam dedisse, ex qua liberi tres nati essemus, quorum duo
maiores natu qui etiam gemini essent, admodum similes inter se fuissent, queãdmo-
dũ pater mihi cõmemorauisset. Me enim neq; eos, neq; matrẽ planè nosse, sed quasi
per

A per somnium, leuem etiã & obscuram eorũ formam tenere. Matri quidẽ Matthidiæ nomen fuisse, patri aũt Fausto, fratribus Faustino & Faustiniano: cùm tertius præterea editus essem, matrẽ per quietem visam esse videre, audire, queadmodum pater exponebat, qui moneret, nisi geminis liberis repente acceptis, Roma decenniũ & eo amplius abesset, fore vt vnà cum eis ad internecionẽ interiret. Patrem cui liberi chari essent, cum seruis & ancillis, cõparatis & suppeditatis satis large ijs omnibus quæ ad viam necessaria erant, impositos in nauem, Athenas excolendi ingenij causa misisse: vnum me apud se ac secum consolationis causa retinuisse: ob eamq; causam me Deo magnas agere gratias, quòd per quietem nõ iussus essem vnà cum matre exire Roma, & exacto anno suis Athenas misisse pecuniã, & simul quòd cuperet certior fieri qui valerent: eos non reuersos esse, qui missi fuissent. Tertio rursus anno eundẽ cùm dissideret, alios item misisse cum ijs quæ ad victum pertinerent, qui quarto demum anno rediꝫssent renunciatum se, nec matrẽ vidisse, nec fratres, nec cuiusquã eorum qui B vnà cùm eis profecti essent, vel vestigium inuenisse. Patrem eo nũcio præ dolore exanimatum, cùm nesciret, quónam potissimum eorum quærendorum causa se verteret, adiunxisse me, & ad portum descendisse. in quo sæpius quæsiuisset, vbi quispiam vidisset vel audiuisset intra quadriennium incidisse naufragium: eundem cùm alius alibi accidisse diceret, rursus rogasse, num mulieris cadauer cum pueris in terrã expulsum vidissent: cumq; multi multos eiusmodi casus varijs temporibus se vidisse dicerent, ingemuisse: & quanquam charitate suorum victus stultissimè interrogasset, qui tam immensum maris profundum scrutari conaretur, tamen veniam ei dandam fuisse, qui sua in eos quos quæreret charitate impulsus, inani spe pasceretur. Tãdem verò aliquando, cum curatorum & tutorum fidei me duodecimũ iam agentem annum tradidisset, ipsum in portum deuenisse, conscensaq; naui, ad eos quærendos nouigasse. quo ex tempore adhuc nec literas ab eo accepissem, nec scirem viueretne, an esset mortuus: me tamen eo adduci potius vt crederem, alicubi eum vel dolore victum, vel naufragio periisse. hoc mihi argumento & documento esse, quòd iam ille vigesimus annus esset, ex quo vestigium nullum veritatis de eo accepissem. Hęc cùm audisset Petrus, animi dolore & quasi consensione quadam naturę ductus, illachrymatus est, statimq; eis qui vnà erant, dixit: si cui religionis ac disciplinæ nostræ homini ea quæ meo patri acciderunt, vsu venissent, eum continuo pro religionis moer causam malo genio ascripturũ fuisse. Sic miseris gentibus calamitates euenire, quas pij ipsi ignorarent. Se autem eos miseros appellasse, nec iniuria. Nã & hic errare eos, & ex ea spe decidere, quę in cælo ostenderetur. Quę enim mala Christiani perferrẽt, ea illis supplicij causa pro delictis euenire. Cùm finem dicendi fecisset, quidam ex nostris cæteris audacior, eum pro omnibus hortatus est, vt postridie prima luce in Aradum insulam, quæ è regione erat, nec triginta omnino, vt puto, stadijs aberat, nauigarent, visendarum columnarum duarum ex vite gratia, quę maximum pondus sustinerent, Petrus eis morem gerens, annuit, cum monuisset, ne vnà omnes cùm ex D naui egressi fuissent, ad ea inspicienda quæ cuperent, proficiscerentur, quòd nollet eos ciuiũ oculos in se cõuertere. Cùm ita nauigassemus, hora vna in insulam appulimus, & eò venimus vbi columnæ ex vite erant: sed tamen cũ columnis alius aliud Phidiæ opus vidit, Petrus vnus nõ sibi necesse putauit ire eorũ visendorũ causa quæ illic ferebantur: mulierem aũt quandam quæ extrà pro foribus sedebat, atq; victus causa mendicabat, rogare cœpit, quódnam ei membrũ deesset, quòd tãtam cõtumeliam, id est, mendicandi, suscepisset, ac nõ potius manuum quæ ei à Deo datæ essent, opere & labore quotidianũ victum pararet. Mulier cùm ex imo pectore gemitus ac dolorẽ duxisset, respondit, si sibi manus essent, quæ possent aliqua ex parte ipsi subuenire, fuisse facturã, sed eas manuũ tantùm figuram retinere, quæ sint præmortuæ. Cũq; Petrus rogaret, vnde ei illud tam graue malum accidisset, ex sola animi imbecillitate, respõdit. Si enim virili animo esset, se nacturã fuisse locum vel excelsum, vel profundum & altum, ex quo cùm se deiecisset, tum denique malorum quæ eam ex-

cruciarent,finem afferre potuisset.Hoc loco Petrus eam rogat, num eos oẽs qui sibi E
mortem consciscerent,liberatũ iri supplicio putaret: aut non grauiore supplicio af-
fici in inferis eorum animos qui ita morerẽtur,quòd se ipsi interfecissent. Illa aũt ad
hæc respondit,si persuasum sibi esset,animos verè in inferis reperiri qui viuerent, se
etiam optaturam esse mortem,atq; parui supplicium facere,vt eos quorum maximo
desyderio teneretur,etiam breui exiguoq; tempore cerneret. Cũq; Petrus rogaret,
quidnam eam cruciaret: se enim scire cupere,quę si docuisset,fore,vt ei persuaderet,
animos apud inferos viuere,& pro præcipitio vel profundo remedium ei suppedita-
ret,quo à vita tristi & acerba liberaretur: mulier quæ id quod dixisset, nõ intellige-
ret,sed tantùm libenter arripuisset,ita exorsa est,si genus & patriam illi exponeret,
non sperare se illi posse persuadere. Sed quid, inquit, hoc tua refert scire? aut solam
causam, cur dolore impulsa, morsibus meas manus mortuas reddiderim. attamen
mea si audire potes,exponam.Ego qui claris parentibus nata essem,principis cuius-
dam imperio viro nupsi,qui ad eius genus attinebat.Cùm geminos liberos sustulis- F
sem,tertium præterea peperi. Viri autem mei frater,cùm insano mei amore,formaq;
captus esset,ego,quæ vt mentis esset suæ vehementer optarem,nec commisceri cum
amatore vellem,nec rursus viro fœdum fratris sui in me amorem exponendum du-
cerem,ne & viri thoro contumeliam aut iniuriam facerem,& causas belli atq; ini-
micitiarum inter fratres sererem,& illius generi quod magnum esset, maculam aut
notam inurerem: ciuitatem mihi ad quoddam tempus cum geminis meis relinquẽ-
dam censui,quoad scelestus amor eius qui me ad dedecus & infamiam assentando
pelliciebat,deferbuisset.Alium autem puerũ,vt apud patrem ad solatium maneret,
relinquere constitui.Quæ vt fierent omnia,somnium mihi fingẽdum censeo,quasi
me aliquis noctu per quietem monuisset,vt confestim cum geminis meis Romæ ex-
irem ad quoddam tempus,dum ipse rursus reuertẽdum mihi esse significaret,quòd
futurum esset,vt cum viro liberisq; omnibus subitò infœlici morte occumberẽ. Si-
mul atq; fictum atq; falsum somnium viro exposui,ipse qui timore perculsus esset, G
me,liberos duos,seruos & ancillas,cum magna vi pecuniæ in nauẽ impositos,Athe-
nas misit, iussitq; me in ea vrbe dare operam, vt liberi erudirẽtur,quoad oraculo ad-
monita essem,vt reuerterer.Atq; ego misera vnà cùm liberis nauigans,vi ventorum
in hæc loca delata sum,naueq; noctu dissoluta,naufragio in mare eiecti sumus.Mor-
tuis autem omnibus,vna ego misera magnis fluctibus iactata in saxum eiecta sum,in
quo cùm liberos viuos inuenturam me sperarem,in profundum me nõ deieci tum,
cum animum fluctibus molestiam parientibus iam obtutum onustumq; haberem,
atq; hoc facile possem facere.Vt autem primum illuxit,magna voce clamãs,tristisq;
lamentans,oculos in omnes partes conuertebam,miserumq; liberorum meorũ ca-
dauera quærebam. Loci incolæ primum misericordia moti, cùm nudam me vidis-
sent,induerunt: deinde profundum, liberos meos quærentes,scrutati sunt. Quos
cùm minimè reperissent,consolandi mei causa mulieres quædam hospitalitatis stu-
diosæ cùm accessissent,sua quæque mala exponebat,vt similitudine calamitatis ali- H
quam consolationis partem in meis dubijs rebus inuenirem. id quod dolorem eti-
am meum augebat,animumque meum excruciabat,cum mulierem & aliorum mi-
serias calamitatesque audirem. Cumque me multæ in diuersorium ducere vellent,
pauper quædam huius loci multis verbis & penè vi illata mihi persuasit tandem, vt
ad se irem, cùm me bono animo esse iuberet, quòd virum suum (nauta autem is
erat) admodum iuuenem in mari perijsse diceret, seque viduam cælibem vitam iam
tum instituisse agere viri sui desyderio,cùm multi eam rogarent,vt nuberet:fore aũt
cõmunia inter nos ea omnia,quæ manuũ opere parare possemus. Quæ cùm illa di-
xisset,ego, ne lõgiore in his exponẽdis oratione vtar, cùm ea habitaui propter amo-
rem quo virũ diligeret. Nõ multum temporis præterierat, cum & meæ manus mor-
sibus labefactatæ sunt,& mulier quæ me receperat,morbo quodã tota occupata, fe-
rè sine motu domi decubuit.Quoniam igitur misericordia mulierũ illarũ refrixit,&

ego

A ego atque illa domi calamitate ex æquo oppressæ sumus: hîc, vt vides, victum quæritans sedeo, quodque mihi suppetat, id communc inter me atque illam calamitatis sociam facio. Atque hic quidem rerum mearum status est. nunc restat, vt tu promissum exoluas, id est, remedium his meis malis afferas, vt eius quod dabis, eam cũ qua habito, queque mortem optat, participem faciam, & ego particeps facta facilius ab hac vita migrem. Cùm finem dicendi mulier fecisset, Petrus cogitatione stare suspensus videbatur. Ego verò cum restitissem, doctoremque cũ muliere colloquentem offendissem: Iam dudum, inquàm, circuncursans te quærebam: nunc quid facimedum est? Petrus autem mihi imperauit, vt in naue manerem. Et quoniam ei qui ita iusserat, non licebat repugnare, imperata feci. Ipse qui, vt mihi omnia post exposuit, leui quadam suspicione animo moueretur, mulierem rogauit, vt genus suum ciuitatẽ, liberorumq; nomina exprimeret, sic enim fore, vt præsens remedium ei daret. Illa cum cogeretur, nec vellet dicere, & tamẽ remedium accipere cuperet, calli-
B dè & astute pro alijs alia dixit, seque Ephesiam esse professa est, virũ, eodẽque modo trium liberorum nomina expressit. Petrus qui eam verum proferre existimaret: Heu inquit, mulier, me magnum tibi gaudium afferre & nunciare posse speraui, quòd te esse quandã putarem, cuius res auditas plane scio. Illa iureiurando eum adegit, rogauitque vt ea narraret, quo facilius intelligeret, essetne alia mulier ipsa infelicior. Petrus tum, qui mentiri nesciret, & alioqui misericordia erga illã moueretur, id quod res erat cœpit dicere, sibi esse adolescentẽ, qui sermones de Dei cultu & religione audire cuperet, & romanus esset, qui sibi narrasset, patrem se habere, & geminos fratres, quorum neminem videret. Matrem enim suã, queadmodum ei pater narrare solitus esset, visam esse audire per quietem, aliquem qui eam moneret, vt ex vrbe Roma cum geminis ad quoddam tempus exieret, ne infelici morte occumberet: eamque cum exierit cum eis nunc minimè reperiri. Eius etiam virum, huius autem patrem, cum eorum quærendorum causa egressus esset, non inueniri. Cùm hæc Pe-
C trus dixisset, mulier quæ his animũ intendisset, stupore exanimata est. Petrus cum eam ad animi attentionem hortatus esset, quidnam esset quod ei accidisset, rogabat: cum illa, quasi ex ebrietate sobria animũ sumens, trito ore, vbi est, inquit, vbi inuenis quem narras? Ipse qui rem cognitam haberet, eam vt primũ secum loqueretur monebat, quod aliter eum videre non posset. Tũ illa celeriter: Ego, inquit, adolescentis sum mater, atque ei Clemẽti nomen est. Is ipse est, Petrus inquit, ipse est atque is erat, qui paulòantè huc accessit, meque conuenit, queque in naui remanere iussi Illa ad pedes Petri se proijcit, eũq; rogat, vt ad nauẽ properarent. Petrus se hoc factu-rum esse respondet, si pacta seruaret. Mulier se paratam facere omnia dicit dũmodo sibi filium vnigenitum ostenderet. Hoc enim viso, mihi, inquit, etiam duos meos qui hic sunt mortui, videre videbor. Sed cũ eũ, Petrus inquit, videbis, quiesce, dum ex insula excesserimus. Eius tum accepta manu, eã ad nauem duxit. Ego verò cum eum mulierem manu ducentem animaduertissem, risi primum: deinde cum hono-
D ris causa ei obuiam prodijssem, eam manu cœpi ducere: ipsa verò simul atq; eius manũ contigissem, magna voce, vt mater clamauit, meque complexa vehementer, vt filium suũ osculata est. Ego qui rei ignarus essem, vt amentem repellebam: Petrúmq; verens, irasci cœperam, cũ ille: Sine, inquit, Clemens. quid enim facis, qui eã quæ te peperit, & edidit, repellas? Quod cũ audiuissem, os lachrymis oppletum fuit, parentiq; deprimenti se, ego quoq; ad terram corruens osculũ tuli. Etenim simul atq; verbum illud prolatũ est, formã recordando leuiter agnoui. Ac magnus quidem hominũ concursus fiebat videndæ rei insusitatæ atq; nouæ gratia, omnibusq; hoc in ore versabatur: Quomodo ita demũ vir tantus mulierẽ quæ victũ quæritaret, matrẽ suã agnouit. Cũ ex insula cũ matre exire vellemus, ipsa me monuit, vt ei mulieri quæ ipsam recepisset, cõsuleremus: quæ cũ pauper esset, & omnibus opibus destituta, domi suæ decũberet. Petrus qui hæc audiuisset vna cũ multis qui aderãt mulieris prudẽtiam admiratus est: statimq; nonnullos ire iussit, qui eã in grabbato portarẽt. Ea cùm

illata eſſet, grabbatum poni iuſsit, ipſe in conſpectu omnium: Si veritatis, inquit, E
præco ſum, confeſtim ſurgat ſalua & incolumis ad fidem eorum qui circunſtant, vt
cognoſcant Deum vnum eſſe, qui mundum effecit. Vt primum finē dicendi feciſſet,
mulier ex grabbato ſurrexit, & ad Petri pedes ſe proiecit. Deinde cùm ſociæ & ami-
cæ oſculum tuliſſet, quid hoc rei eſſet, quærebat. Illa oēm ei rem agnitionis ordine
narrauit, ex quo ij qui audierunt, obſtupuerūt. Mater mea, quæ hoſpitam nec opi-
nato ſaluam & incolumem redditā vidiſſet, tum rogare, vt ipſa quoq; curaretur, cœ
perat: cū Petrus manu indita & impoſita, ei priſtinā valetudinē reſtituit. Tum verò
de Dei cultu & religione diſſeruit, quam orationē ita concluſit, vt moneret, ſi quis
ea planius vellet cognoſcere, Antiochiam proficiſceretur, vbi cōplures dies manere
ſtatuiſſet. Si enim negociationis, inquit, vel militiæ cauſa, & domos relinquere, &
magnos labores ſuſcipere, ac perferre minimè dubitatis, æternæ vitæ cauſa ne tridui
quidem viam ſuſcipere ac conficere in animum inducetis? Hæc cum dixiſſet, finem
dicendi fecit. Iam verò cum ei mulieri quæ curata fuerat in conſpectu multitudinis F
hominum, mille drachmas ad victū dediſſem, eamq; viro bono cuidam primario ci-
uitatis ſuæ collocaſſem, qui hoc pro ingenio ſuo lætus facere voluiſſet: & præterea
Non ſunt in VII. Recognitio. pleriſq; alijs quæ aliquando matri ſolatio fuiſſent, argentū erogaſſem, Deoq; grati-
as egiſſem, cum Petro, matre, alijsq; ſodalibus Antaradum nauigaui: atq; ita in di-
uerſorium nos recepimus. Cum aūt eodem in loco eſſemus, ſumptoq; cibo, tempus
etiam protraheretur, Petro dixeram, matrē humanitatis opus ac munus præſtitiſſe,
quę hoſpitæ mulieris memor fuiſſet: cùm ille à me quęrere cœpit, num matrem verè
humanitatis opus feciſſe exiſtimarē, quòd gratiam ei quę ipſam ex naufragio rece-
piſſet, retuliſſet, an vt à matre gratiā inirem, hoc dixiſſem. Si non vt à matre gratiā in-
irem, ſed quòd verum faterer, dixiſſem, dicebat me ſibi videri ignorare quænam eſſet
humanitatis magnitudo, quis ſit amor in quemlibet qua ex parte homo eſt, eo re-
moto quod natura moueat, quin ne eam quidem quæ parentem meam ex naufra-
gio domum ſuam recepiſſet, humanitate vſum ſe velle aut poſſe dicere. Miſericor- G
dia enim mota & impulſa fuit, vt bene mereretur de muliere quæ naufragium per-
peſſa eſſet, quæ liberos lugeret, quæ peregrina, nuda, deſerta eſſet, incommodiſque
vehementer angeretur. In tot ac tantis calamitatibus quis non etiam barbarus & à
religione cultuq; Dei alienus, cum vidiſſet, miſericordia in eam affectus fuiſſet? Ex
quo apparet non humanitatis officium etiā hoſpitam mulierē ei præſtitiſſe, ſed miſe-
ricordia ob calamitates ad bene de ea merendū permotam fuiſſe. Nā matrem meam
cui vita ſuppetiuiſſet, hoſpitæq; gratiam retuliſſet, nō humanitatis, ſed amicitiæ fun-
ctam eſſe munere. Multum autem inter amicitiam & humanitatem intereſſe, quòd
amicitia ex beneficio, aut gratia quæ refertur oriri ſoleat, humanitas autem ſublata
omni re quæ naturæ inſtinctu ſuadeat, de omni homine, quia homo ſit amore ducta
bene meretur. quòd ſi ea hoſpita quam miſericordia incitauiſſet, etiam hoſtibus qui
iniuriam ei intuliſſent, miſericordia permota ſubueniret, humanam eam futuram.
Sin ex eo quòd amica, vel inimica eſſet, aut amica eiuſmodi, non hominis amicā eſſe H
aut hoſtem, ſed alicuius qui cauſa & auctor eſſet. Tum ego. Non ergo tibi, inquam,
videtur humana eſſe etiam hoſpita, quæ peregrinæ quā non noſſet, ſubuenerit? Mi-
ſericordem, inquit ille, eam appellare didici, humanā non auſim dicere: tum ne ma-
trem quidem tuā amantem liberorum. Dolores enim & educatio eam impulerunt,
vt amaret. Vt enim is qui fœdū amorem ſequitur, cōſuetudine ductus aſſentatur, &
amicus gratia: ſic miſericordia præditus vir, rebus aduerſis moueri ſolet. Quanquam
vicinus eſt humano is qui miſericordia eſt præditus, quòd detracta omni ſpe quęſtus
aut gratiæ, ducitur ad bene merendum, ſed tamen non eſt idem humanus. Cum ab
eo quærerē: quibus ergo in factis atq; officijs humanus verſari poſſet, ille: Quoniam,
inquit, cupere te video audire quódnā ſit humanitatis munus, non dubitabo dicere.
Humanus is demū eſt, qui & inimicis placat' eſt, & eis qui bene meriti ſunt, beneficia
defert. Hoc ita eſſe planè intellige: humanitas mihi ex duabus partibus cōſtare vide-
tur,

A tur, quarum vna misericordia est, alter[illegible] proximum charitas. Proximus est aût homi[illegible]o quilibet, [illegible] vnus est homo. Nam & malus homo est, & bonus, [illegible] micus. Ergo qui humanitatem excolat, is imitari Deum debet, bene m[illegible] & iniustus, quemadmodũ Deus ipse facit, qui in hoc mundo solem su[illegible] it. Quòd si probos afficere bonis velis, improbos au[illegible] is officium & munus conaris exequi. Hic, ego: Quid, inquam, an n[illegible] Deus qui [illegible] iudicaturus [illegible], quemadmodũ nos doces, humanus est? Repugnãta, inqui[illegible] iudicat, est humanus. Cùm enim eos qui iniuria af[illegible] m[illegible]tur, in eos qui alijs iniuriam fecerunt, animaduertit. [illegible] illius [illegible]ncluderem, me quoq; humanum esse, si & probos bonis a[illegible] cis qui iniuriam inferrent, qua ex parte iniuriam intulissent, suppli[illegible] ill[illegible]. Si, inquit, postea quàm prænotioné haberes, tibi mandare[illegible]retur iudicandi potestas, tum rectè id faceres: quòd ex eo quòd pote-

B [illegible], condemnares eos quos Deus effecerit: prænotione aût fretus, minime pec[illegible] iudicãdo, iustos quidẽ absoluendo, cõdemnando improbos. Id quod [illegible], & præclarè dicis. Fieri enim non potest, vt is in quo nulla sit cognitio, rect[illegible] iud[illegible]t. Interdũ enim nonnulli boni videatur, qui nefarij sceleribus clam se contam[illegible]nt, nõnulli vero qui boni sunt, criminatione hostiũ, improbi habentur. N[illegible] cui detur potestas habendæ quæstionis & exercendæ, iudicet, proptereà r[illegible] iudicare posit. Aliqui enim qui cædem fecerunt, cũ postea tormẽtis ab eis veritas exquisita esset, vt insontes dimissi absolutiq; sunt. Alij rursus cum innocẽtes essent, & in quæstionẽ postulati, tormenta perferre non possent, ob eãq; causam mentiti essent suo damno, vt culpæ affines affecti sunt supplicio. Tum Petrus: Hæc etiam honesta sunt, inquit: sed maiora audi. Nonnulli homines cum peccant vel rectè faciunt: tum eorũ quæ faciunt, alia ipsorũ propria sunt, alia etiam aliena. Aequũ est autẽ pro suis quenq; ac proprijs peccatis supplicijs affici, vel pro rectè factis præ-

C mia consequi. Nec fieri potest vt alijs, nisi propheta, qui res futuras prænoscit, eorũ quæ à quopiam gesta sunt, planè cognitũ habeat, quæ eius propria sint, quæ nõ sint: Velim, inquam, à te discere, quæ scelera propria sint, quæq; aliena. Ad hæc Petrus ita respondit: Dominus noster Iesus Christus Dei filius dixit, Bona euenire oportere, beatumq; eum per quẽ euenirent: itemq; mala necesse esse euenire, sed miserũ eum esse, cuius opera euenirent. Quòd si improborũ opera & diligentia, mala, & per bonos bona eueniunt: vnicuiq; adesse oportet siue bona siue mala gesserit, vt id etiam quod à Spiritu dictũ est: Qui pro suis cuiq; factis tribuet, omni ex parte ac fine controuersia verum sit. Sed is qui virtutẽ penitus sibi vendicauit ac peperit, inimicos etiã & hostes, quẽadmodum Christus præcepit, diligere debet: & prætereà pro eis precari, & de conuiciatoribus benedicere, & calumniatoribus cõcedere, ac ignoscere. Sic enim diligens præceptorum custos erit, & cum omniũ peccatorum venia ob proximi charitatẽ abibit. Hæc cùm audissem: Multa, inquã, fieri possunt: at vt de inimicis

D & hostibus quispiam bene mereatur, eorum calumnias oẽs æquo animo ferendo, in hominũ natura situm esse posse nõ existimo. Scitè, inquit, ac præclarè à te responsum est. Nã cùm immortalitatis causa sit humanitas, magno datur. Si quis enim hoc persuasum habeat, hostes qui male de ijs, quos oderunt, merentur, æterni sibi supplicij liberationẽ quærere, eos æquè ac munificos charos habebũt. Aliter enim nemo huic præcepto parêre potest, nisi vehemẽter Deũ diligens, eius timore ducatur. Ait enim: Initium sapiẽtiæ Domini timor. Qui aũt illius timori institutus fuerit, & in eo quasi educatus, is omnino ad charitatẽ perueniet, eodemq; loco proximũ, quo se ipse habebit. Cum finem dicendi fecisset, aduesperascebat, tumq; cubitum iuimus. Cum illuxisset, Petrus ingressus, Clemens, inquit, cum Matthidia matre, & mea vxore in curru consideat. Viam eam quæ Balaneas ferebat, tenebamus, cum mater quærit à me, quî pater valeret, eique eum ad eam quærendam & liberos geminos Faustinum ac Faustinianum exisse, ex quo tempore non sit inuentus, meque eum mortuum

tuum existimare, vel naufragio, vel in via, vel vi doloris. Hæc cum illa audisset, obortis lachrymis ingemiscere cœpit, & mœrore confici: quanquam ego quem inuenisset, magnam ei consolationem afferebam. Balaneas cum appulissemus, postridie Paltam venimus, atque inde Gabalam, in sequenti die Laodiceam, vbi pro portis Niceta & Aquila nobis fiunt obuiam, osculoq; dato, nos in diuersorium ducunt. Petrus qui illud oppidum magnum & clarum videret, operæpretium esse dixit, nos in eo aliquot dies commorari. Hic Niceta & Aquila à me quærebant, quænam ea esset peregrina mulier. Cum matrem meam respondissem, quam Dei concessu ac munere Petri domini mei opera agnouissem, Petrus, eis summatim ac breuiter omnia & quæ ex matre audiuisset, & quæ ex me cognouisset, exposuit, de conficto somnio, de naufragio in naui vnà cum liberis, quemadmodum pater quærendæ vxoris atque geminorum eius liberorũ causa, profectus domo, adhuc ignotus fuisset, naufragioq; perijsset. Cum hæc summatim à Petro commemorata essent, Niceta & Aquila rogare cœperunt, itane res esset, an somnium narraret. Cumque id verum esse nisi ipsi dormirent, confirmasset, aliquandiu constiterunt primum, deinde quasi cogitabundi, se Faustinum & Faustinianum esse dixerunt, seque cum illa Petrus narraret mutuo aspectu magnam de eis coniecturam fecisse, num ea quæ dicerentur, ad ipsos pertinerent, quòd multa similia in vita vsuuenire reputarent: itaque animis titubãtes tacuisse. Tandem verò conclusa oratione: Quoniam, inquiunt, vidimus & plane cognouimus ea quæ commemorantur, ad nos pertinere, nunc demum nos declarauimus. Quæ cũ dixissent, cum lachrymis ad matrẽ se conferre ceperunt: quam cum dormientem offendissent eàmque complecti vellent, Petrus eos prohibuit, monuitque vt se ab ipso ad matrem adduci paterentur, ne forte magno ac repentino gaudio in animi stuporem incideret: præsertim cũ dormiret, & spiritus in ea vi somni cessaret. Cum vero somni satietas matrem cepisset, experrectaque esset primum de Dei cultu ac religione apud eam disseruit his verbis: Volo te mulier, nostræ fidei certitudinem cognoscere. Deum enim vnum colimus, qui cælum & terram, & cum mundum quem cernis effecit: eiusque legi paremus, quæ in primis hoc continet, vt eum vnum colamus, eiusque nomen sanctũ reddamus, vt parentes amemus, & temperantes simus, vitamque agamus ab omni reprehensione & crimine liberam & solutam, nec ad mensam gentium adhibeamur, propterea quod impuram & inquinatam vitam traducant. Cùm autem eis persuademus, vt ea quæ vera sunt, & sentiant & faciant, sacroque lauacro dignos eos censuimus, quod in beatissima quadam appellatione & inuocatione consistit: tum denique vna cum eis etiã vescimur. Alioqui ne si pater quidem sit, aut mater, aut coniunx, aut filius, aut frater, aut quiuis alius, quem nobiscum naturalis amor coniunxerit, cum eo cibum capere nobis licet. Hoc enim fidei delectu facimus. Noli igitur contumeliç loco ducere, quod nunc filius tuus tecum cibum minimè capiat, dum tu idem quod nos & sentias & facias. Illa his auditis, Quid impedit, inquit, quo minus hodie vitali aqua expier? quæ etiam antè quàm te vidissem, eos Deos qui feruntur auersata sim, hac tali ratione ducta, quod cum multa ferè quotidie eis immolarem, in dubijs & afflictis rebus mihi non affuerint. De stupro autẽ quid attinet dicere? cum nec locupletẽ me delicijs atque luxu delinitã eò fraude pellexerint, nec paupertas quæ postea me oppressit, eodem me descendere coëgerit? quippe cum continentiam ac temperantiã, vt magnã pulchritudinẽ vendicarem, pro qua conseruanda in tantum casum deueni. Sed te ignorare non arbitror, Domine mi Petre, magnã cupiditatem ac libidinẽ ex voluptate & secundis rebus nasci. Hinc ego quæ in secundis rebus & ocio moderatè me gessissem, in aduersis, me voluptatis constringendam non tradidi. Quin ne hoc quidem tempore animum meum à mœrore vacuum existimare debes, etsi aliquã ei consolationem Clementis mei agnitio attulit. Exanimatio enim, quæ quasi ex contraria parte propter duorum filiorum amisionẽ obrepit, hoc etiam paruum gaudium obscurat. Neque ænim tam me angit eorum in mari interitus quàm quòd sine Dei religione

A ligione vnà cum animis eorum etiam corpora perierunt. Eorum vero pater, idemque vir meus, quemadmodum à Clemente certior facta sum, cum quærendi mei ac liberorũ causa exisset, his tot annis visus non est: idemque planè excessit è vita. Nam miser cum me continentia ductus amaret, amans etiam erat liberorum. Hinc senex qui nobis omnibus quos vnicè diligebat, careret, maximo angore interijt. Hæc cũ mater diceret, liberi qui eadem audirent, non iam ex Petri monitis dissimulare rem potuerunt, sed consurgentes tum, & eam complexi sunt, & cum lachrymis ei oscula tulerunt. Ob eamque rem illa consternata præ stupore & ignoratione quid hoc sibi vellet, rogabat, cum Petrus: Fortem, inquit, animum, mulier, præsta, vt liberis tuis libenter fruare. Hi enim sunt Faustus & Faustinianus, quos tu in profundo perijsse commemorabas. & pro quibus luctus à te susceptus, vitam tuam nõ vitalem reddebat. Cur autem vnus eorum Niceta, alter Aquila vocetur, ipsi dicant ac doceant Cùm perorasset Petrus, mater nimio gaudio completa, aliquamdiu animum amisit.
B Cùm verò eum recepisset, & quasi sui compos facta esset: Liberi mei, inquit, optatissimi, liberi suauissimi, liberi cordis mei ardores, narrate mihi quæ vobis acerba illa nocte acciderunt. Niceta statim oratione repetita, ita locutus est: Dirupta ac dissoluta naui, vt scis mater, nos quidam in profundo qui prædas agere non deterrerentur cum cepissent, impositos scapham, remis incitatis Cæsaream Stratonis duxerunt. Ibi vehementer fame confectos, & præterea admodum egentes, ne quid timere & quod eis minimè videretur, loqueremur, illi mutatis nominibus seruorũ numero misere nos vendiderunt. Mulier autem quædam quæ apud Iudæos aduena erat, valde clara, Iusta nomine, emptos nos pro liberis suis habuit, omnibusque Græcorum disciplinis studiosè erudiuit. Nos cùm per ætatem saperemus, & religionem amauimus, & doctrinam tanto studio excoluimus, vt cum cæteris nationibus disputantes eorum errorẽ refellere possemus. Ea etiam quæ Philosophi tradunt, accurate euoluimus, præcipuè ea quæ à Dei religione maximè aliena sunt, cuiusmodi, ea sunt quæ
C Epicuri & Pyrrhonis feruntur, quo magis etiam possemus reprehendere. Cùm autem cum Simone quodam Mago educati essemus, periculũ fuit, ne amicitiæ nomine captaremur. Sed hæc tibi mater, alias commodius atq; diligentius commemorabuntur. Verum cum futurum esset, vt à Simone in errorẽ impelleremur, collega quidam domini nostri Petri, Zacchæus nomine, nos monuit, ne Simoni assentiremur. Cum Petrus interuenisset, ad eum nos adduxit, vt nobis maiorem fidem faceret, eorũ quæ de Dei religione in controuersiam veniebant. Itaque precamur, mater, vt quorum nos honorum possessionẽ adepti sumus, tu quoque eorum fias particeps, vt cõmuni sale & mensa vti possimus. Atque hæc quidem causa est, cur tu nos in mari perijsse existimares. Cùm Faustinus finem dicendi fecisset, mater nostra se ad pedes Petri proiecit, petens maiorem in modũ, vt se atque hospitam suam accercitam baptizaret Ne inquit, vlla dies prætereat, ex qua meos liberos recepi, in quo non cũ eis cibum capiam. Cùmque nos eadem quæ mater, rogaremus, Petrus, Quid putatis? inquit
D egone vnus à misericordia alienus sum, quòd vos cum matre cibum capere ea hodie aqua vitali expiata nolim? non ita est, sed antè quam baptizaretur, vel vnius diei ieiunium seruet necesse est, præsertim cum quædam etiam pro se locuta fuerit mater. Nam si hoc non fuisset, certe multorum dierum ieiunio ei opus fuisset ad expiationem Roganti mihi, Quidnã mater locuta, fidei suæ specimen edidisset, ipse respondit, satis esse eius illam postulationẽm qua vt hospita secum baptizaretur, orasset. Hoc enim vt daretur ei quam charam haberet, te nunquam postulaturam fuisse, nisi ipsa antè, vt ad magnum baptismi munus percipiendum, parata venisset. Itaque multos se damnare & improbare posse dicebat, qui cum ipsi vitali aqua expiarentur, & se credere profiterentur, nihil tamen fide dignum facerent: neque eos quos habent charissimos, vxores dico, liberos, & amicos, ad hoc cohortentur. Si enim Deum, inquit, in baptismo vitam æternam cum præclaris actionibus dare crederent, profecto eos etiam quos amarent, ad baptismum adhortarentur. Et enim vt cum eos quouis

Mm morbo

morbo afflictari cernunt, aut deduci in mortis discrimen, aut eis alia grauia & acer- E
bitatis plena euenire, grauiter acerbeque ferunt, & misericordia permouentur: ita si
credidissent æternum ignem manere eos qui Deum nō colant, monendi finem non
facerent, aut etiam cum à fide abhorrentes vident, lachrymari eorum causa graui-
terque dolere eorum vicem non desisterent. Iam hospitam accersitam rogabo, num
legem nostram amare instituerit, & ita deinceps quæ agenda sunt, agemus. Mater
autem vestra, quoniam fide prædita est & parata ad baptismum, antè quam aqua vi-
tali expietur, vnius diei ieiunium seruet. Illa autem iurabat, se, cū ei mulier, id quod
ad agnitionem pertinebat, exponeret, duobus superioribus diebus ob ingentem læ-
ticiam cibum non cepisse, nisi pridie paulum modo aquæ: cuius iurisiurandi cum
Petri etiam vxor testis esset, confirmaretq; nihil eam gustasse: Aquila nihil iam im-
pedimento esse dixerat, quominus ipso die illa baptizaretur, cum Petrus illud ieiu-
nium baptismi esse negauit, quoniam non ejus causa susceptum fuisset. Tum Fausti-
nianus, Fortasse, inquit, Deus cū vellet matrē nostrā nullo die à mensa nostra secer- F
ni, postcà quā nos agnouit, ieiuniū ante instituit & procurauit. Vt enim in ignorati-
one continentem se præbuit, fecitque quod veritas postulat: sic nunc etiam Deus
fortasse hoc prouidit, vt ea vnius diei occupatione, in ignoratione ea quæ ad verum
baptismū pertinent crederet, vt à primo die quo nos agnouisset, nobiscum vna ci-
bum capere posset. Ad hæc Petrus, Ne vos, inquit malitia vincat, quæ causam inue-
nerit prouidentiā, & matris amorem: sed vos potius, & ego vobiscum hodie in ieiu-
nio perstemus, & cras baptizabitur. Huic Petri orationi omnes assensi sumus Matu-
rius autem multo postridie mane solito Petrus experrectus ad nos ingressus est, ius-
sitq; Faustinū, Faustinianum, meq; vnà cum familiaribus se sequi, vt cum ad locum
maris qui opertus esset, peruenissemus, ea quæ ad baptismū necessaria sunt prępara-
remus. Cum ad littus ventum esset, inter saxa quædā quę tranquillum & mundū lo-
cum suppeditabant, eā Patris, Filij, Spiritusq; sancti nomine baptizauit. Nos verò &
omnes qui nobiscū aderant, mulierū causa secessimus: deinde mulieres Petrus pro- G
pter multitudinē alia via in diuersoriū præmisit, cùm nobis vnis ex viris, imperasset
vt cùm matre atq; his essemus. Cum ad diuersorium ventum esset, eū operientes in-
ter nos sermonē conferebamus. Petrus cū satis diu post venisset, panē acceptū actis
gratijs consecrauit, fregit, primoq; matri porrexit, deinde nobis filijs: & ita cum ea
cibum cepimus, Deumque qui cibum atque alimentū dat, laudauimus. Tum Petrus
qui multitudinē ingressam cerneret, cū sedisset ipse, nosque assidere iussisset, expone
bat, qua ratione ductus, nobis post baptismū præmissis, ipse serius venisset. Causam
autem hanc esse dicebat: Simul atque vos, inquit, à me discessistis, senex quidā opera-
rius interuenit, qui se ipse occulens, vellet cernere, nec ipse videri. Is cum obseruaret
nos, quemadmodum ipse nobis postea commemorauit, vt intelligeret, quidnā tum
cum in abdito illo loco essemus, ageremus, clam exijt & secutus est. Deinde in op-
portuno loco, ad me accessit, quē cùm, iam pridem te sequi, inquit. & conuenire vel-
lem, verebar, nę mihi vt curioso succenseres. Nunc verò ea quæ verą mihi videntur H
si vis commemoro. Cúm respondissem, per me ei licere dicere quod ei præclarum &
honestum videretur, nosque eum approbaturos, etiam si verè non honesta & præ-
clara esset illius oratio, præsertim qui egregia voluntate id quod ipsi honestum vide-
retur, dicere voluisset, ipse ita exorsus est: Cum vos ad mare ablutos in locū abstru-
sum & abditum secessisse viderem, accessi propius, clamque spectabam quidnam in
obscuro ageretis. Cumque vos comprecantes vidissem secessi, ac pro ea misericor-
dia, qua in vos permoueor, restiti, vt vobis suaderem, ne in errore versemini. Nam
neque Deus est, prouidentia, sed ortui, natalique diei cuiusque omnia obediunt at-
que subijciuntur, quemadmodum ego ex ijs quæ mihi aduersa acciderunt, planè
mihi persuasi, explorata iam pridē disciplina. Noli ergo in errore versari. siue enim
precere, siue non precere ea quæ ab ortu insita sunt, tibi certè euenient. Preces enim
si quid possent aut bonis afficere, ipse in præstantissimis haberer. Ac nunc nisi te fal-
lit

Ex VIII. Recog. Sed sic ea referuntur vt continetur hist. pleraque etiam aliter illic omnia latius.

A lit hæc vilis & abiecta tunica mea,nũ derogabit fidem meæ orationi. Cum ego florentem aliquando vitam agerem,secundaque fortuna vterer, multa & dijs immolabam,& egentibus largiebar, & tamen nec precibus, nec cultu religioneque Deorum fatum effugere potui. Cùm quærerem quæ ei accidissent, ita respondit, Nihil inquit,nunc attinet dicere:fortalsis autem tandem audies quis sim ego, & ex quibus natus,& in quæ vitæ discrimina deductus,sim. Nunc hoc docere volo,ortui nascentium subijci ac parere omnia. Tum ego, Si ortui nascentium subijciuntur omnia, id que ita esse tibi persuasisti:aliud sentis,& aliud quod illi contrarium est, consulis. Si enim contra ortum & fatum ne sentire quidem ac sapere licet, quid frustra in eo operam ponis, vt nobis faciendum censeas,quod euenire ac fieri omnino non potest? Atqui si ortus cuiusque dominatur,noli dare operam,vt mihi persuadeas ne astrorum dominum colam, qui si velit non euenire nec fieri, euenire non potest. Semper enim id quod iubet ei quod dominatur, necesse habet parere. Colere aũt B eos Deos qui habentur, fato,& ortu dominante, superuacanium est. Neque enim præter id quod fato videtur,quicquam fit, aut euenit. neque ipsi quicquam facere possunt,cum suo quisque ortui generali subijciantur. Hæc cum inter nos disputaremus, magna hominum multitudo accessit,tumque Petrus eum intuens,ita locutus est: Ego & populus meus accepta à maioribus Dei religione, præceptoque ne ortui crederemus,disciplinæ dico mathematicorum,ob eam causam nun in ea versatus sum. Itaque astrologiam non didici:quæ autem didici exponam. Hoc enim statuo & profiteor,Dei prouidentia administrari omnia, & vnumquenque pro ijs quæ gerat, honorem vel supplicium esse reportaturum. Vtrum autem hoc tempore,anne postea,nihil ad me,nisi quod omnino vnusquisque fructũ capiet eorum quæ gesserit. Docere autem non esse ortum aut fatum his licet,Si quis eorum qui ad sunt oculis captus sit,aut mutilam manum habeat,vel claudicantem pedem, vel aliquid aliud in corpore,quod à medicis curari non possit,nec ab astrologis,quoniam C à longo seculo & ab omni æternitate nihil tale accidit & ego cum à Deo precatus fuero,medicinam afferam:hoc si,vt dixi, factũ sit, an non errant & peccant ij qui omnium rerum effectorem Deum iniuria & contumelijs afficiunt? Cùm senex quæsiuisset,contumelijsne esset vexare,asserere ortui & fato parere omnia: ego apertam contumeliam esse dixi. Si enim inquam, omnia hominum peccata, si impia scelera si flagitia ab astris,vt ais,proficiscuntur,& à Deo præscriptum est,vt hæc sydera faciant,vt grauia & tristia omnia efficiant: profecto omnium hominum scelera in eum omnino conferuntur,qui ortum & fatum astris attribuit & affinxit. Senex tum,verum,inquit loqueris,sed omni tuæ necessariæ conclusioni,cui similẽ esse posse non video,mea repugnat conscientia. Ego enim qui astrologus sum & Romæ primùm habitaui,deinde coniunctus sui amicitia cum quodam qui genere ad Cæsaream attinebat,eius atque coniugis ortu ac fato probe notis, cognitisque & inspectis eorũ actis,quę eorũ ortui & fato respõdcrent, vna tua tantũ oratione adduci nõ possum, *Ex IX. Rerum cognitione, pag. 133.* D tibi vt assentiar. Erat enim ipsius ortus affectio temperatioq; eiusmodi, vt adulteras amore insano ad seruorum cõstuprationẽ impelleret, & in peregrinatione, in qua interirent.quod etiam ita accedit. Cùm enim capta esset serui sui amore nec vituperationem ac dedecus ferre posset,alio nesciò quò fugit eique nupsit, atque in mari submersa est. Cùm quærerem qui sciret eam cùm fugisset, in alia regione seruo nupsisse primum,deinde cùm nupsisset, interisse: senex se certò scire confirmat,nõ quòd nupsisset,cùm nec eam amasse quidem sciret, sed post eius discessum, inquit viri eius frater omnia mihi de illius amore narrauit seq; qui clarus esset, & præterea frater,nuptias contaminare noluisse,quanquam illa infelix simul & vellet,& ipsum vereretur,atque ignominiam, Neque enim est quamobrem querar eam ortu & fato coactam hæc & facere & perpeti. Somnium verumne an falsum finxerint, non queo dicere. Commemorabat enim idem meus frater,eam dixisse, per quietem sibi visum esse qui iuberet ipsam quàm primum cum liberis Roma excedere. Vir autem

qui eam cum filijs saluam esse cuperet, primo quoque die eos Athenas erudiendos E misit vnà cum matre atque seruis, retento apud se tertio filio, quòd oraculum diuinum esse cum eo sciuisset. Cum longum tempus præteriisset, ex quo nullas accepisset ab ea literas, cum interea sæpe Athenas misisset, me sibi adiuncto comite, vt qui ei omnium essem fidelissimus, eius quærendæ causa profectus est. Ac multarum quidem calamitatum & periculorum in profectione me illi socium participemque præbui, quod mihi in mentem veniret, ab eo veteris felicitatis suæ me vnum ex omnibus socium habitum, tum ei charissimus ex omnibus amicis essem, Romaque ipsa cum nauigauissemus, tandem in hæc Syriæ loca peruenimus: atque ille quidem non ita multò post rerum meliorum desperatione excessit è vita. Ego autem qui huc veni victum opere manuum adhuc paro. Hæc cũ senex dixisset, Petrus, Cum, inquit, eum senem quem iste diceret, ex eius oratione, patrem vestrum esse intelligerem, cum eo sermonem prætereà habere nolui, dum vobiscum communicarem, nisi quód cum ex eo quæ ad illius profectionem pertinebant, cognouissem maioris fidei causa, hoc F tantum quæsiui, quod esset seni nomen, quod geminis filijs, quod tertio & matri. Cum respondisset singillatim & ordine, Fausto, Faustino, Faustiniano, Clementi, & Matthidiæ, & miseratione ductus, oppleui lachrymis os meum, dimissaque multitudine ad vos me contuli, vt postquam de alijs rebus vobiscum egissem, de ijs etiam communicarem. Ante prandium autem hæc exponenda vobis non censui, ne dolore victi in baptismi die, ex quo etiam angeli lætitia afficiuntur, lugeretis. Cum hęc Petrus diceret, nobis omnibus atque matri obortæ sunt lachrymę. Ipse qui lachrymantes nos cerneret, Nunc, inquit, vnusquisque vestrum metu Dei adductus, eaquæ à me commemorata sunt, forti generosoque animo ferat. Non enim hodie pater vester excessit è vita, sed iampridem, quemadmodum vos coniectura ducti exposuistis. Hanc Petri orationem excepit mater, quæ non ferens dolorem, cum magno clamore, Heus tu, inquit, vir, quam tibi chari eramus. Is iudicio ille quidem à vita mi grauit, nos autem qui viuimus, lucem aspicimus, & cibum interim capimus. Non- G dum illa hunc vnum clamorem absoluerat, cum senex ingreditur, eodemque temporis puncto, quo clamoris causam quærere vellet, conspecta vxore, Quid, inquit hoc est? quam video? cum propius accessisset acriusque vidisset, ac visus esset, eam complexus est. Vterque repentino gaudio obmutuit, cumque loqui niterentur, in ea taciturnitate coniuncti nimio gaudio se ipsi cohibere non poterant. Mater mul to post, Habeo te, Fauste, inquit, in omnibus suauissimum. quonam modo viuis, quem paulo antè mortuum esse audiuimus. Atqui hi sunt liberi nostri Faustinus & Faustinianus, & suauissimus Clemens. Quæ cùm dixisset, nos tres in eum incurrimus, eique osculum tulimus, eiusque formam obscurè quodam modo agnouimus. Petrus qui ea omnia cerneret, Tune et Faustus, inquit, huius vir, & illius liberorum pater? Cum se ille esse dixisset, Cur ergo, inquit, tuos mihi labores, vt alienos exposuisti, commemorata molestia & sepultura? Pater ad hæc respondit, Cùm Cæsarem inquit, propinquitate attingerem, nec id resciri vellem, in alio quodam narratio- H nem expressi, vt & ipse quis essem non agnoscerer. Intellexeram enim, si agnitus essem, fore vt ij qui in loco illo principes essent, cum id cognouissent, me reuocarent, quòd Cæsari gratum facerent, pristinæque vitæ felicitatem mihi rursus redderent cui omni ratione anteà nuncium remisissem cum sine charissimis liberis meis in rep. esset, aut viuere omnino non sustinerem. Cum Petrus hoc loco eum ista fecisse, vt statuisse, diceret, quæreretque, vtrum de ortu & fato, quæ dixisset mentiens confirmaret, an & vt verus? Pater, non, inquit, apud te mentiar. Confirmabam enim tanquam vere fatum esset. Sum enim non ignarus illius præcepti Mathematicorum: sed mecum fuit quidam astrologus clarissimus AEgyptius Annubion nomine, qui ab initio peregrinationis, cùm mecum amicitia coniunctus fuisset, vxoris atque liberorum meorum mihi mortem patefecit. Re ergo, Petrus inquit, doce nunc, non constare sibi ea quæ de ortu fatoque tradantur. Tum pater, Cogor, inquit, ego tibi om-

X. Recognitio.

bi om-

A biomnia quæ mentem meam superant singillatim exponere, vt abs te rursus vera & certa discam. Multis in rebus errare astrologos scio, magna etiam ex parte eosde m ad verum accedere, sed in ijs quæ explorata habent, verè dicunt, in quibus autem errant, inscitia labuntur, vt equidem disciplinam constare suspicer: eos autem sola ignoratione mentiri, propterea quòd non omnes de omnibus certum pronunciare possint. Expone, Petrus, inquit, ne ea de quibus verè dicunt, ita dicant, vt quodammodo assequentes, nō explorate & certo scientes, ex multis enim quæ dicuntur, aliqua eueniant necesse est. Qui tandem, pater inquit, confirmari possum, vtrum constet, necne ortus & fatum? Cùm vterque taceret, ego Clemens, Quoniam, inquam disciplinam probe teneo, Petrus autem & pater non item, vellem si ipse Annubion adesset, coram patre disputare. Ita enim res ipsa illustrari posset, si is qui arte valet cum eiusdem artis homine disputationē institueret. Cum pater quæreret, vbi cum Annubione colloqui liceret, Petrus in Antiochia, inquit, in ea enim vrbe Simonem B Magum esse intelligo, cuius assectator indiuiduus est Annubion. Cúm illic erimus, si modò eos nāciscamur, eo præsente res disputabitur. Multa interim inter nos disputauimus, completique gaudio ob agnitionem, actisque Deo gratijs, nocte appetente dormitum iuimus. Prima luce pater cum matre, tribusque liberis ingressus vbi Petrus erat, eo salutato sedit, deinde nos etiam illius iussu consedimus. Petrus autem cum patrem aspexisset, Peruelim, inquit, idem sentire te quod vxor ac liberi tui sentiunt, vt & hic vna cum eis viuas, & illic, post animi à corpore discessum, cum eisdem beatam vitam traducas. An non maximus & te & eos cruciatus angat, si vna non essetis? Cùm pater respondisset, certè. Si ergo, Petrus inquit, hic disiunctos esse inter vos molestum est & acerbum, hoc cum post mortem omninò accidet, quanto magis acerbum erit, te quidem qui es sapiens mentis tuæ ratione à tuis secerni, eos verò multo magis dolore, quòd sciant te qui alia sentias, æternum supplicium propter recti dogmatis negationem manere? Cum pater negaret animos C apud inferos torqueri, quòd vt primum à corporibus discedunt in aëra occidant: Petrus, Dum hoc tibi, inquit, persuadeamus, mihi fac respondeas, Non existimas te quidem, qui supplicia esse non credas, dolere posse, eos autem qui hoc sibi de te persuaserunt, tibi non paruam imponit necessitatem doloris? Cum pater eum consentanea loqui diceret, Cur ergo, inquit, eos maximo angore, quem tua causa suscipiunt, fidei assentiens non liberas? quod ita denique fiet, si non duro difficilique animo, sed æquo & benigno ea quæ tibi à me dicuntur audias, & iudices vtrum ita nec ne habeant. Ac si ita est, vt dicimus, & hic cum charissimis oblectationem voluptatemque capies, & illic quietem. Si in verborum tuorum conclusione ea quæ à nobis commemorata sunt, falsam aliquam fabulam esse docebis: tum & eos eadem qua tu præditos sententia accipies, & ita præclare facies. Nam & eos inani spe qua freti sunt, erigere desines, & falsa religione metuque liberabis. Cùm pater, multa sibi eum consentanea loqui videri diceret, Quid ergo, inquit est, quod te fi- D dei nostræ assentiri prohibeat? Nam neque negocijs forensibus, neque actis, neque agricultura neque curis vllis distinere, aut abduceris: potes autem ratione intelligere, nihil eorum quæ sunt, fato aut casu euenire aut fieri, quasi nulla sit prouidētia Idque vel apertissime declarant & docent ea omnia quæ tibi, vxori liberisque tuis acciderunt. Si enim domi tuæ ad hoc tempus permansissent, nunquam vere religionis sermonem approbassent, nunquam veritatem cognoscere potuissent ob eamque causam cum profectione & naufragium prouisum est, & acerbæ mortis suspicio, & prætereà eorum in Græcis disciplinis exercitatio, vt eis primo eruditi, deinde ad veram Dei religionem traducti, ad eas refellendas cum magna facilitate paratiores venire possent, & quæ tum malè atque improbe veræ religioni opposuerunt, eis illam honeste & cum res feret, defendant. Intelliges etiam ipse planè & ex agnitione, quæ tanto temporum interuallo euenit, & ex ijs quæ interim aperte tibi euentura prouidentia statuit, nihil eorum quæ fiunt, fortè, temerè & casu fieri: illamq; ipsam

Mm 3 præ-

præesse huic vniuersitati, illudque continenter coercere & continere, etiamsi E
multa mentem nostram superent. Posteà quam hæc pater audiuisset, sermone continuato, Noli existimare, inquit, domine mi Petre, vim à te habiti sermonis mihi ex mente omninò excidisse: præsertim cùm multis mecum egerit tota nocte Clemens filiùs, vt tuæ orationi assentirer: omnemque eo adhibuerit diligentiam. Quid? eum conueniens, inquam ego, potestue quispiam aliquid magis nouum præcipere, quàm quod ante hac philosophi monuerunt? Illeque cùm subrisisset, Multum, inquit, inter eos sermones, ô pater, qui de vera Dei religione & cultu habentur, & eos qui de philosophia, interest. Nam quæ de veritate habetur oratio, à prophetia firmam habet demonstrationem: philosophorum autem oratio, ab assentione verborum, & coniecturis demonstrationem sumere videtur. Et tamen cùm hæc dixisset, exempli fideique causa sermonem de humanitate exposuit eum, quem ei paulò ante narrassem, qui mihi multo iniquior videbatur. Quo autem modo, dicam. Aequum censebat esse eum cui colaphum F
aliquis in malam infregisset, illi offere etiam alteram, & ei qui tunicam ipsi detraheret, pallium etiam prætereà donare: & si quis coëgerit aliquem iter facere secum mille passus, eum cum eo duo millia proficisci, aliaque eiusdem generis. Ad hæc Petrus respondens, Quid, inquit, an tu iniquum existimas? At æquissimus est. ac si tibi libet, audi. Cùm sibi volupe esse diceret, tum Petrus, Num tibi videtur, inquit, si duo reges inter se inimicitias exerceant, & distinctas diuisasque regiones & imperia habeant, & aliquis eorum qui alteri parent, in alterius regione ac ditione furtum faciat, ob eamque rem capitis supplicio dignus sit, & tamen non pœna capitis, sed colapho puniatur: num, inquit, videtur humanus esse is, qui absoluit? Cùm pater, certè, respondisset, Quid, inquit, si ille ipse à quopiam rem aliquam ipsius aut alienam abstulerit, isque deprehensus, simplici aut dupli pœna damnetur, cùm quadrupli aut capitis pœna dignus esset, vt qui in hostis finibus captus esset: num tibi humanus videtur esse is qui duplum accepit, G
eumque pœna capitis absoluit? Tum pater, Nunc, inquit, mihi fidem fecisti, eos qui iniuriam inferant, accipere iniuriam, eos autem qui iniuria afficiantur, potius meliore conditione esse, ob eamque causam mihi videtur id quod fiat, esse iniquissi. num, quòd ij qui iniuriam facere videntur, sibi ipsi potius nocuerunt, eis autem quos iniuria affecerunt, vtilitatem attulerunt: ij verò qui iniuriam accipere videntur, ipsi potius iniuriam faciunt: quòd etsi ab illis plurimum vtilitatis acceperunt, tamen eis parem gratiam non referant. Sed hæc, inquit Petrus, non contra eorum qui calumniantur, sed contra eorum qui iniuriam accipiunt, voluntatem fiunt. Pater autem hoc loco, laudata oratione, Peto à te maiorem in modum, inquit, vt hunc mihi sermonem planius exponas. Memini enim Clementem mihi dicere, nos iniurias, & mala quæ patiamur, ad peccatorum remissionem perpeti. Rectè habet, inquit Petrus, & ita est. Quæ enim homines possidemus, & plura cupimus, siue vestes, siue esculenta, siue poculenta, siue aliqua alia, non omninò, rectè facientes possidemus, quod nihil quemadmodum paulo antè vobis dixi, habere debeamus. Si enim possessiones largiter erogare solet omnibus in quibus peccata insunt, H
earum quomodocunque priuatio, peccatorum amotio est. Cùm pater dixisset, hoc esse consentaneum & æquum, Petrus, Et æquissimum, inquit. quoniam enim, iam vt dixi, eorum qui salutem adipiscuntur, est nihil habere: multæ autem possessiones & facultates multis suppetunt: idcirco pro summa & eximia Dei humanitate multæ res aduersæ accidunt ijs qui non ita se gerunt, vt Deus decreuit, vt propter lenem illam Dei charitatem dum ad tempus supplicia perferunt, æternis pœnis liberentur. Tum pater, Quid, inquit, an non multos inopes impios cernimus? Itáne verò proptereà eos, in eorum qui salutem consequuntur, parte numerabimus? Non planè, Petrus inquit. neque enim probanda paupertas ea est, quæ ea quæ non decet, concupiscit: quandoquidem dominus noster Iesus Christus Dei viui filius, cùm beatos

A tos diceret pauperes, Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Verè, inquit pater, admodum pro re quæ agitur, rectè res habere videntur. ita volo ordine omnem audire orationem. Et Petrus, Ergo studenti tibi, inquit, deinceps ea quæ ad fidem nostram pertinent, discere, reliquam orationem exponam, initio primum facto ab ipso Deo, qui Deus solus dici debet, alij nec dicendi sunt, nec habendi. quòd si quis contrà faciat, æterno supplicio afficietur, vt qui in vniuersi Deũ impiè fecerit. Cùm finẽ dicendi fecisset, omnesq; eos qui morbis afflicti erant, vel à dæmonibus malis vexabantur, impositis manibus curasset, concionem dimisit. Deinde ita ingressus, cùm cibum cum familiaribus cepisset, cubitum iuit. Manè rursus cum exisset, stetissetque in eo loco in quo disserere solitus esset, quò etiam magnus populi concursus factus erat: tum demum cùm verba facturus esset, quidam ex illius diaconis ingressus est, qui ei nunciaret, Simonem qui Antiochia vesperi in vrbem introisset, cùm intellexisset eum pollicitum esse de vnius B principatu verba esse facturum, paratum esse cum Athenodoro Epicureo interuenire tum cum disputaret, vt omnibus quæ ab eo pro vnius principatu dicerentur publicè, præsens ipse repugnaret ac resisteret. Cum hæc diaconus narraret, Simon cum Athenodoro alijsque quibusdam familiaribus ingreditur, & antè quàm verbum vllum Petrus faceret omninò, ipse occupans, Intellexi, inquit, heri te Fausto pollicitum esse hodierno die seruato orationis ordine, docturum ducto primum à mundi domino exordio, vnum Deum dici oportere, alios nec dicendos esse, nec habendos: eumque qui contrà faciat, æterno supplicio affectum iri. In primis ergo verè insaniam & stultitiam tuam repressi, quod sperasti te deiecturum de sententia virum adeo sapientem, præsertimque senem: sed quod sperasti & voluisti, non assequere, cum adsim, tuamque falsam refellam orationem. Fortaßis enim absente, qui sit eorum librorum ignarus, qui publicè Iudæorum fidei commissi sunt. Nunc autem multa prætereo, quò maturius promißum tuum quòd infirmum sit, refellam. Doce ergo quod promisisti. Quòd si verens reprehensionem C nobis præsentibus promißum nolis exoluere, satis hoc magno documento est, falsa esse ea quæ promiseris, quòd apud eos qui scripturas habent cognitas, non ausus sis dicere. Sed quid nunc expecto dum dicas? qui senem nunc promißionis tuæ testem habeam. Cum hæc dixisset, patrem nostrum aspexit, eumque ita allocutus est, Dic tu mihi clarisime vir, num iste tibi pollicitus est docturum se Deum vnum esse, nec alium dici aut haberi Deum oportere, & qui contrà faciat, eum immortales pœnas daturum? Pater ad hæc respondens, Rectè, inquit, à me tu quidem certe testimonium postulares, Simon, si ante Petrus negauisset. Nunc non dubitabo dicere, quæ dicenda sunt. Te iracundia incitatum, iratumque plenum disputare velle existimo: quod quidem neque tu facere debes, neque nos ita animo affectum audire æquum est: propterea quòd pugnas verborum hic videre liceat, non ad veritatem inueniendam adiuuare. Sed vterque vestrum decretum D suum & sententiam exponat, alijque iudici rationes concedendæ sunt, & ita demum omni ex parte verum sine ambiguitate reperietur. Placuit Simoni conditio, seque ex ea facturum esse promisit. Sed timeo Fausto, inquit, ne Petri oratione occupatus, & in sententiam illius adductus, non verus sit iudex. Tum pater, Noli, inquit, me cogere indicta causa tibi assentiri, vt veri studiosus iudex esse videar. Si enim verum scire vis, tua sententia occupatus sum potius. Cùm Simon quæreret, quî occupatus fuisset, qui non teneret quod sentiret: Pater, hoc facile, inquit, cognosci potest, qui possit, audi. Petrum, ostensurum te pollicitus es, falsum dicere, atq; mentiri, qui Deum vnum esse confirmet. Qui aũt vnum Deũ defendentem reprehensurum se esse pollicetur, eum planè perspicuum est falsum dicere, cùm ille verum dicat, non idem profiteatur. Si enim idem quod is qui falsum pronunciat, & mẽtitur, dicat, profectò ipse etiã falsum pronũciat: si verò contrariũ defendens, docet, atq; fidẽ facit, planè verũ pronunciat, & verus est. Non aliter igitur

Deum vnum esse defendentem mendacem, esse dicis, nisi quòd tu Deos multos es- E
se opinaris. Deos autem multos esse, ego quoque defendo. Eadem igitur qua tu oratione ante disputationem, ego etiam occupatus sum, ob eamque causam mihi omninò timere non debes, sed Petrus potius. Contrà enim quàm ipse etiam sentio. Cùm autem de ea re disputatum inter vos fuerit, spero me qui veri studiosus iudex sim, omni sententia quæ in me fuit deposita, ei quæ valeat assensurum esse orationi. Cùm pater perorasset, leuiter clamor quidam laudationis à populo sublatus est, quòd ita pater disputasset. Tum tamen suam Petrus de Deo sententiam explicauit, longaque de monarchia, id est vnius principatu, habita oratione, cum lachrymis, manu multitudinem accersiuit: quæ cùm accessisset, ipse & manus imposuit, & pro eis precatus est, omnesque vnà Deum laudauimus. Ingressus est autem ad nos cursu quidam, qui Simoni nunciaret, Appionem qui sæpissime superior discederet, vnà cum Annubione venisse Antiochia. Quod cùm Simon audiuisset, statim exijt, vt illos exciperet. Pater autem ad Petrum accedens: Si mihi, inquit, per F
te liceat, cum eo vnà ibo Appionis & Annubionis salutandorum causa, qui mecum ab initio ætatis iure amicitiæ coniuncti sunt. Cùm enim Annubionem etiam nactus fuero, Clementi vt de ortu cuiusque & fato disputet, persuadebo. Tum Petrus: Per me, inquit, eas licet, laudóque te qui amici officio fungare, sed assentire mihi, Dei prouidentia ea quæ ad persuasionem tuam pertinent, omni ex parte concurrere, quæ propriam conuenientiam efficiat. Quod quidem dixi propter Annubionis aduentum, qui tibi visui fuit. Cùm pater ei hoc ita esse, se etiam concedere dixisset, ad Simonem profectus est: cúmque Appionem & Annubionem inuenisset, atque salutasset, consedit. Simon porrò cùm quosdam missu regis aduentaturos audisset, qui ipsum quærerent, ac nunciarēt Cæsarem multos Magos sustulisse de medio, seque missos ab eo qui illum requirerent, cùm resciuisset quæ ageret, vt de eo etiam supplicium sumeret: Annubionem & Appionem ita conuenit: Facite, vt Faustus cùm ad nos venerit, nobiscum cibum capiat. Ego verò vngnentum quoddam G
comparabo, vt à cœna delibutus formam meā omnibus induisse videatur. Cùm hęc Simon dixisset, & illi quærerent, quem fructum sibi ex illa re polliceretur, ipse: Primò, inquit, ij qui me volunt, comprehenso eo desinent me quærere: qui si manu regia interfectus fuerit, magno in luctu erunt eius liberi, qui me deserto ad Petrum transfugerunt. Appion autem & Annubion priuatim omnia Fausto enunciant, insidiasque exponunt. Faustus qui orationem falsam existimaret, cœnatus cum Simone & sodalibus Appione & Annubione à Simone sumit vnguentum, delibutoque ore statim Simonis personam & effigiem expressit. Simon autem media nocte surgens, in Iudæam fugit. Nos verò qui cum Petro eramus, tota nocte colloquentes, præ voluptate & lætitia qua ex sermone habito affecti sumus, peruigilem & insomnem noctem duximus. Cùm iam luceret, Petrus me atque fratres intuens: Vereor, inquit, ne quid patri vestro euenerit. Dum hæc commemorat, pater adfuit, Petrumque nobiscum de ipso colloquentem offendit. Exanimatum cùm vidisset, H
atque salutasset, exposuit cur sub dio pernoctasset. Nos verò eum intuentes obstupuimus, quòd & Simonis speciem cerneremus, & Fausti patris vocem exaudiremus. Cumque eum fugeremus, pater miratus est. Petrus autem qui vnus naturalem eius formam intueretur, à nobis cœpit quærere, quamobrem parentem repelleremus, atque eius conspectum fugeremus. Nos atque mater cum respondissemus, quòd is nobis Simon videretur, qui patris nostri vocē haberet: Petrus, Non est ita, inquit, vobis ea illius vox, in quam præstigiæ magorū nihil possunt, vna nota est: meis aūt non fascinatis oculis species etiam qualis sit cernitur: quoniā non est hic Simon, sed Faustus verus pater vester. Tum in patrē oculis coniectis, Vera inquit, tua species ac forma eis nō apparet, sed Simonis scelestissimi & nobis maxime inimici. Dū hæc Petrus narrat, ingressus est quidā ex precursoribus, qui Antiochia venerat Petro nunciatū, Simonem Antiochiæ cum esset, palam ac publice multa mira, inusitata mōstrisq; similia

Transformationem Fausti Patris Clementis in Magum habet etiam Georgius Cedrenus, in sua historica Synophor. pag. 173.

A milia opera edere solitum, nec aliud ei studio fuisse, nisi vt ipsum in omnium odium adduceret, cum & magum illum, & præstigiatorem, & sicarium vocaret, quo nomine adeo omnem populum in eundem concitasset, vt omnes qui ibi essent, bestiarum ritu ipsis illius carnibus vesci cuperent. Se vero cum ciuitatem ei valde infestam animaduertisset, ei venisse nunciatum. Quin etiam à Cæsare missum esse quendam regium ad prætorem prouinciæ, Simonis quærendi gratia, ipsumque cùm illum in Iudæam fugisse intellexisset, ad eum quærendum profectum, vt iussu Cæsaris de eo supplicium sumeret. Hæc cum Petrus audisset, hac ad patrem oratione visus est: Audisti ipse tuis auribus ex præcursoribus qui Antiochia venerũt, cum dicerent Simonem cùm illic esset, grauiter multitudinem in me concitauisse, impostoremque parricidam, & prætereà magum & præstigiatorem, aliaque eius generis nominasse. Itaque nunc quam primum imperata mea facito, relictoque apud me Clemente, ipse cum Matthidia vxore, Faustino & Faustiniano liberis, Antiochiam proficiscere.
B Erunt etiam tecum quidam alij qui meæ voluntati morem gerere potuerunt. Antiochiæ cùm eris, cum his, quandiu Simonis etiam speciem præfers, palam ac publicè fac pœnitentiam animique mutationem prædices. Cùm perorasset Petrus, Faustus qui ingenij acumine ad intelligendum valeret: Scio, inquit, quorsum tua omnis spectet oratio. itaque ne labora. Cùm enim illuc peruenero, mandatum tuum curabo diligenter. Sic pater cum ijs quos iusserat Perrus, ex vrbe decedens, Antiochiam, quæ in propinquo erat, venit, in medioq́ue foro stans, ita ad populum verba fecit: Ego ille Simon, ego hæc vobis nuncio, meq́ue falsum crimen in Petrum iniuria confinxisse profiteor. Non est impostor, non parricida, homicida, non præstigiator, nec ea scelera in eum cadunt omnia quæ de eo commemoraui. Peto ego à vobis omnibus, qui auctor vobis fui, vt eum odissetis & detestaremini, vestrum in illum odium deponite. Dei enim filij, qui salutis hominum causa visus est, verus est hic Apostolus: Itaque ego ipse qui vobis consilij auctor sum, ea quæ ad salutem ve-
C stram conducunt, constituo, moneoq́; vt ei fidem habeatis, credatisq́; ei Deo, quem prædicat. quandoquidem vrbs vestra tota corruit & vos vnà cum ea peritis. Cur aũt hac visus sim oratione, vos etiam scire volo. Priore enim nocte impium me Dei angeli, vt qui veritatis præconi hostis essem, grauiter flagris ceciderunt. Hortor igitur vos, vt si ipse alio in loco in Petrũ coner dicere, ne mihi assentiamini. apud vos enim magum me esse profiteor, impostorem, præstigiatorẽ: sed horum omnium me pœnitet. possunt enim mihi pœnitentia quæ à me improbè & sceleratè acta sunt, condonari. Hæc cùm pater publicè, quasi ex Simonis persona dixisset, laudibusq́; Petrum ornasset, omnem Antiochensium ciuitatem in illius desyderium traduxit: omnesq́; eius videndi cupiditate se flagrare dicebant. Nonnulli verò infesto etiam in eum animo erant, scilicet, quasi ipse ille Simon esset, propter singularem suum in Petrum amorem, manusq́; inijcere conabãtur: atq; ille qui ne ab ipsis extingueretur, pertimesceret, quàm primùm ad Petrum misit, petens, vt & ad se viuum prodiret, & per oppor-
D túne in vrbẽ quæ magno illius desyderio flagraret, improuisus veniret. Petrus cùm ea audisset, conuocata concione pontificem præfecit, multos curauit, & salutari aqua abluit, triduoq́; Laodiceæ prætereà commoratus, Antiochiam propinquam vrbem magna cũ festinatione cõtendit. Cùm ad vrbem peruenisset eũ multitudo omnis confluens lætis animis excepit, vt veritatis prçconẽ & Apostolum. Cùm aũt orasset, positis suprà manibus, omnes ægros curauit, vnũ Deum in personis tribus nunciauit, multaq; eis de vnius principatu tradidit: tum ad diuersorium nos recepimus. Senex qui Petrum adesse cognouisset, cucurrit, seq́; in terram deijciens, illius vestigia sequebatur, petens vt diuino lauacro initiaretur, vt pristinã animi pulchritudinẽ, & formã corporis baptismo reciperet, & sanctorũ Christi mysteriorũ particeps fieret. Petrus aũt cum eum religionis nostræ institutis imbuisset, atq; de salute multa locutus esset, tandemq́; dixisset, dominum nostrũ Iesum Christum Dei filium, hoc discipulis tradidisse ac præcepisse: Qui credidisset atque baptizatus fuisset, eum salutem ,,
adeptu-

adepturum,& pro fide qua quiſq; eſſet præditus,ei euenturum vt vellet. quãdo ad- E
uelperaſcere cœpit,nobis qui cibum ceperamus,poſt ſolitam precationem,ſomnus
obrepſit.Poſtridie maturiùs rurſum Petrus ſurgit,precatusq; Deum,nos & patrem
accerſiuit,nobisq; exponit eo die magno gaudio compleri ſuperos ob ſenis Fauſti
baptiſmum,qui ei diuino munere daretur,nosq; ſecum ducit ad eam vrbis partem,
quæ ad Orientem pertinebat,in qua magna aquæ nitidæ ac puræ erat copia.Ibi cum
patrem tantum ſeorſum adiunxiſſet,multaq; ei tradidiſſet,quæ & ad rudimenta no-
ſtræ religionis,& ad Deum,eiusq; per carnem ad nos aduentum pertinent, eum ba-
ptizauit Patris,Filij,& Spiritus ſancti nomine.Poſtea panẽ cum accepiſſet, actis gra-
tijs conſecrauit,ſacroſanctorumq; myſteriorum eum participem fecit.Maxima óm-
nes qui vnà eramus,lætitia die noctuq; Dei nomine affecti ſumus,& ex patris reno-
uatione quam Spiritus ſanctus procurauerat, & Petri ſermonibus, quos audiuera-

Hucuſque progrediũtur libri Recognitionũ

ramus.Cum vnà aliquãdiù ageremus,rerũ noſtrarũ fama apud omnes percrebruit:
omnesq; admirabantur ea omnia quæ nobis acciderant,Deiq; in nos benignitetem, F
qua effectum erat,vt inter nos agnoſceremus,laudibus efferebant. Cùm ea fama in
omnes regiones & imperia peruaderet, prætor Antiochenſis cognitis ijs omnibus
quæ parentibus euenerant,& quòd ad Cæſaris genus pertinebant,de his omnibus
Cæſarem certiorem facit.Cæſar cùm ea accepiſſet,eos quàm primum Romam mitti
iubet. id quod perfectum eſt.Eos enim cum magno honore magnoq; comitatu ſti-
patorũ prætor Antiochia ad Tiberium Cæſarem mittit.Cæſar cùm parentes contẽ-
platus eſſet & conſyderaſſet,eis agnitis,obſtupuit,patrisq; ceruicem cõplexus,largi-
ter obortis lachrymis fleuit. Cohibito ſedatoq; luctu, concionem ita allocutus eſt:
Gaudete mecum omnes,diemq; feſtum in commune agamus Fauſti & Matthidiæ
inuentionis,quòd cùm mortui haberentur,reuixerunt,& cùm amiſsi eſſent,inuen-
ti ſunt. Eos deinde conuiuio adhibuit,magnaq; vi pecuniæ data,adiunctis etiã ſer-
uis & ancillis ad famulatum,magna clientela,magnoq; honore cumulauit. Hi diu
pòſt Romæ vixerunt,ita,vt & Deum colerent,& egentibus ſua largirentur,& cæte- G
ras virtutes excolerent,quoad in ſe præclara ſenectute eis quæ hic ſunt,relictis,Chri
ſti regnum adepti ſunt.In quo vitæ exemplar,certiſsimumq; ad virtutem exemplum
vitam ſuam Romanæ reip. prodiderunt. Ego autem Clemens cum fratribus etiam
apud Petrum doctorem manſi, qui docendi munere fungebatur, & multos varijs
morbis curabat. Poſteà verò quàm ille vicis oppidisq; peragratis, Romam quoque
perueniſſet,& apud eos qui confluebant,verba de vero Dei cultu feciſſet, multosq;
ad Chriſti fidem deduxiſſet,beptiſmi vi ac nomine, viros & mulieres, vt & mulierũ
nobiliũ clariſsimas,& quas Latinus ſermo matronas appellat,breui tempore pene
vniuerſas oratione ſua ad baptiſmum & Dei fidem traduceret: tandem aliquandò ei
etiã hac vita relicta ad magiſtrũ Chriſtũ perfecto euangelicæ doctrinæ curſu migrã-
dum fuit.Quod cùm cognitum haberet, foreq;,vt crucis ſupplicio damnaretur, vt
magiſtri & mortis & gloriæ ſocius eſſet,cõuocatis fratribus omnibus,capta mea ma-

Hæc deſumta ſunt ex 1.Clementis Epiſtola.

nu,cùm in media cõcione ſtetiſſet,ita locutus eſt:Audite me filij & fratres mei,qui- H
dem curſus finis propè adeſt.Is enim etiam iam mihi enunciatus eſt:Clementem aĩt
hunc vobis pontificem hodie creo,cui etiam ſermonum meorum locum atq; ſedem
credo,quòd ab initio adhuc comes itineris mihi fuerit,& ita ſermones meos omnes
audierit,qui cùm periculorũ calamitatumq; mearum particeps extiterit,in fide per-
manere inuentus eſt.Eum ego vnus ex omnibus planiſsimè ſcio pium, humanũ, ca-
ſtum,continentem,bonum,iuſtum,patientem,fortem ad ferendã ingratam volun-
luntatẽ nonnullorũ,quibus prima noſtræ religionis rudimenta ſunt tradita.Itaq; ei
ligandi atq; ſoluendi permitto poteſtatẽ.Ligabit enim quod ligandum eſt, ſoluetq;
omninò quod eſt ſoluendũ, quippe qui Eccleſię canonẽ probè cognitũ habeat. Eũ
igitur audite, ei parête, cùm eum qui veritatis pontificem offendat, Chriſto peccare
intelligatis,& parentẽ huius vniuerſitatis eum cõcitare,ob eamq; cauſam nõ viuet.
Is ergo qui præeſt,medici locũ obtinere debet, nõ beſtiæ quæ rationis eſt expers, fu-
rorem.

A rorem. Is cum hæc diceret, ego in terram me abijcio, multisq; verbis magistrum ro-
go, quasi sedem maximè deprecans. Sed Dei Apostolus, cum prohibuisset, ne hoc à se
contenderem, quòd ea quæ Deus vellet nemo homo dissipare aut impedire posset,
rursus multitudinem intuens: Et vos, inquit, fratres charissimi, debitum, vt patri, ho
norem & obedientiam omni ex parte ac semper patri vestro præstare ne desinite. Sic
enim & vos rectè gubernari ac regi poteritis, & pastor hic erit, nō mercenarius, eiq;
grex curæ erit. Eum enim qui pastoris & magistri ijs in rebus quæ ad Deū pertinent,
voluntatem offendit, Dei spiritum offendere intelligetis, cuius hic sedem & locum
tenet: quiq; eius verba improbat & auersatur, Christū auersatur, legisq; fines trāsi-
lire inuenitur. In primis ea quæ fidei sunt, salua vobis sunto & stabilia, sic vt nullo pe
riculo cōmoueantur. Deinde vita vestra pura sanctaq; esto, aut expiator, præfectis,
corporis puritas & sanctimonia curæ esto. Neq; enim hac sublata quisquā Deū vi-
debit. Quod ad pacem & clementiam pertinet ac valet, inter vos omni ratione ven-
B dicator. Quòd si fortè inter vos aliquid offensionis incidat, sol vobis ita animo con-
stitutis ne occidito. Date operam, ne proximū iudicetis. Est enim hoc Pharisæorum,
cōdemnatione dignissimū. Ne vos hospitalitatis, & beneficētiæ capiat obliuio. Hoc
enim præceptū est primi magistri & conseruatoris Dei. Ijs qui peccant & offendunt,
gratiam peccatorum faciūto. Sic enim sine fine dicetis, Dimitte nobis debita nostra.
trutina, mensura, pondus vnumquodq; eorum æquum esto. Sic enim ciuitas quæ
bonis legibus administretur, futura est vniuersa Dei Ecclesia. Qui negocia aliqua
inter se habent, apud Ecclesiæ presbyteros iudicantor: & cùm id quod bonum est,
sentiunt ad fœdus concordiamq; pertrahuntor. Nolite in iudicium fratres adduce-
re. iudicari enim apud eos qui extra sunt, corū est qui à fide & religione Dei abhor-
rent, quandoquidem, vt scriptum est, angelos etiam iudicabimus. Non aliter atque
me, pastorem intuemini, qui à Deo vobis pro magistro delectus est. Cùm finem di-
cendi fecisset, mihiq; in conspectu omnium manus porrexisset atq; imposuisset, me
C in sede sua collocauit: cùm collocasset, hoc mihi statim dixit, Peto abs te coram om-
nibus fratribus, qui hîc vnà mecum sunt, vt cùm ex hac vita migrauero, quemadmo-
dum Dei prouidentiæ visum est, omnia domino Iacobo Domini mei fratri paucis
descripta mittas vsq; ab eo tempore quo in te puero ratio valuit, & quemadmodum
ab initio ad hoc tempus comitē te itineris mihi præbuisti, cùm intereà sermones om-
nes qui à me singulis in vrbibus habiti sint, atq; res quas docuerim, audiueris. Dein-
de tandem meæ etiā mortis causam, vt prædixi, ei fac significes. Neq; enim hoc ei mo-
lestiā afferet, quòd sciet planè, me quòd omninò perpeti oportuit, piè reddidisse. Ma-
ximo etiam ei solatio erit, cùm cognoscet, non indocto viro, nec verborum quæ vi-
tam pariant ignaro, sed ei qui Ecclesiæ instituta optime cognita habeat, me mortuo
magistri sedem esse creditam. Quapropter quoniam Petrus magister hæc mihi præ-
cepit, mandatum eius curare minimè dubitaui; & quasi in compendio te de omni-
bus facere certiorem, inscripto ita libri argumento, Clementis Petri peregrinatio-
D num & prædicationum Epitome.

Atq; hæc quidem est plena cælestis muneris Petri Apostolorum principis pere-
grinationum narratio, quæ simul & breuiter eius doctrinam cōplectitur, & magni
admirationeq; digni Clementis vitam, quasi in tabula oratione depingit atq; expri-
mit, quemadmodum ipse ad Iacobum Domini fratrem scribens significauit. Eius au
tem in Deum amorem quo exarsit, magnumq; illud pro Dei cultu ac religione stu-
dium satis declarant cùm multa alia quæ cōmemorata sunt, tum vel maximè & pla-
nissimè finis is vitæ ac terminus, quem per martyrium habuit. Tertius enim se-
cundum Petrum in excelso Romanæ Ecclesiæ solio sedit, virtutisque præmium ade-
ptus, magistri vestigia secutus est, apostolicamq; doctrinam ipse præse tulit ac simili-
tudine morum claruit: Christianis nō modo gratus acceptusque erat, verum etiā Iu-
dæis atque ipsis Græcis, siue gentibus, eratque omnibus omnia, vt etiam hoc pacto
omnes lucrifaceret, & Christo offerret, Ecclesiæque coniungeret. Sed ne hæc tenuis

ac nuda

ac nuda tantum opinio esse videatur, causas etiam afferemus. Nam apud Græcos in E honore erat, eúmq; illi attente audiebant, quòd non conuitiatorio animo, nec detestandi causa, sed quasi defendendi studio testimonia vndique ex libris scriptisque eorum proferens apertè docebat, primum & vnde ij qui ab eis Dij haberentur, profecti essent, & vbi nati, quæque gessissent, & quē vitæ habuissent terminū, & quam miseram infelicemque vitam egissent: deinde non eis à Deo pœnitentiæ viam interclusam esse, nec eosdem omni de spe salutis deiectos: sed si tantum illos in viam redire & à vita quam perditam anteà egissent, & ab errore abductos vidisset, fore vt & perhumane eis ignosceret, & eosdem clementer admitteret, & regnum cælorū pararet, & bonis quæ explicari non possent, afficeret. A Iudæis autem gratiam inire ex eo videbatur, quòd eorum maiores Dei amicos fuisse pronunciabat, eorumque legem sacram diuinamque proferebat, eámque nec desituram esse, nec euersum iri Remp. sed Palæstinam perpetuam eorum fore hæreditatem, si modo eam talem legem ipsi seruarent. Itaque Abraamum fuisse parentem tot posterorum, vt eorum F multitudo stellarum multitudinem æquaret, & in eius semine gentes omnes hæreditatem assequerentur. Et quod Deus Dauidi dixit, ex fructu ventris tui ponā in sede & solio tuo, & quod apud Esaiam scriptum est, Ecce virgo concipiet, filiumque pariet Emmanuelemque eum vocabunt. Quod si hæc non improbarent ac damnarent, sed fide approbarent, eos non superiorem Dei prouidentiā amissuros esse, sed Palęstinam eis ita firmam stabilemque mansuram, vt eripi non posset. Ac gentilibus quidem atque Iudæis hoc modo feliciter atq; familiariter vtebatur, cùm & eis subueniret, & sensim eosdem ad verum Dei cultum traduceret. Christiani autem cùm multa alia & studij & curæ ab eo documenta & signa habebant, tū vel maximè beneficentiæ: quippe qui egentibus opes reconderet ac pararet semper tutis locis, munitionibusque quàm quò insidijs quisquam posset irrumpere. Nam cùm descripta nomina haberet egentium qui in quaque vrbis parte essent, quotidie eis ea quæ necessaria erant suppeditabat: rursusque eos omnes quos sacrosancto lauacro expiasset G à publicis tributis liberabat, omnemque immunitatem vacationemque præbebat. Monebat etiam eos qui semper ad ipsum prædicationis doctrinæque causa confluebant, maximeque eos quos opibus abundare, & largiri posse intelligeret, ne eos qui sancto baptismo expiati essent, publicè à Iudæis propter inopiam sustentari finerent splendidamque gratiæ vestem detestabili illa communione inquinari. Quibus adhortationibus ita paratos eos reddebat ad ea erogāda quibus egerent ij qui torquebantur, vt quicquid eis impendissent, id vnum lucro se dependere iudicarent. Cùm beatus vir Clemens ita animo constitutus esset, & ita in animis omnium versaretur nec Christianos modo, verum etiam Græcos ipsos atque Iudæos animo & lingua sua suspensos haberet, Sisinnio illi (amicus hic Næruæ Imperatoris erat & necessarius) inuisus fuit & suspectus, posteà quàm ipse Theodoram vxorem illius doctrinæ amore captam esse, eamque re familiari, liberis & viro neglectis ei addictam esse, & assiduè ad eum venire, & illum in animo eius diuinitus versari audiuit. Sed Theo- H dora quidem Clementis orationis suauitate lenitateque illecta, cū illius opera Christo credidisset, maiore indies veræ religionis cupiditate flagrabat, canebatque semper, nec à conuentu nostrorum hominum se remouebat. Sisinnius autem iniquo amore incensus insidias in vxorē excogitauit, eoq; malo agitatus, quotidie in eam armabatur. Cumq; eam aliquādo ad cœtum nostrorum hominū abeuntem obseruasset, clam cum famulis etiam ipse in templum ingressus est, vt curiosius obseruaret atque cognosceret ea omnia quæ in eo agerentur, & quamobrem eò assiduè Theodora commearet. Sed cùm clarissimus vir solitas sacrarum laudum preces præfatus esset, statim oculis & auribus captus est Sisinnius, sic vt nec audire posset, nec cernere, & famulos conuerso ore moneret, vt se comprehensum domum manu ducerent quòd malum quodam in se incurrisse diceret, quod ipsum, nec audire, nec videre fineret. Ac manum quidem famuli confestim ei porrigunt, eumque domum deducunt

A deducunt. exire autem non poterant, cùm tamen templi fores omninò paterent: sed eum per totum fanum ducebant per canentium multitudinem. Eis enim exitum vis diuina præcluserat, quæ stultum illum sapientiorem redderet. Cùm autem fanum omni ex parte obambulassent, eius vxori fiunt obuiam: quæ animaduerso cum illis viro: primum oculos aliò conuertit, quòd vereretur ne ab illo videretur. (erat enim illa ignara eorum omnium quæ acta fuerant) deinde accersito vno ex seruis, rogabat cur vir cum eis ita per templum obambularet. ille omnia planè cõfessus est, quemadmodum cùm domo exijssent, clàm in templũ intrassent, peractoq; à põtifice precum sacro, dominus subito cæcus ac mutus factus esset, isq; ipsis imperasset, vt domum manu deducerent, nec ipsis multum laborantibus atq; in oẽm templi partem circuncursantibus vllus abeundi locus patuisset. Quæ cùm audiuisset omnia, statim intellexit, vnde viro & surditas & cæcitas accidisset: eiq; verè opem auxiliumq; fert. Cùm enim se statim orationi dedisset, cũ lachrymis Deum rogare cœpit, vt inde exi-
B tum Sisinnio, reditumq; domum concederet, seq; ad seruos conuertens (intellexit enim Deum suum non planè viro quæ peteret, denegaturum) Dominum, inquit, vestrum manibus domum perducite. Ego paulò pòst consequor. Hæc cùm dixisset, facilis confestim exitus seruis patuit, Sisinniusq;, qui etiam tum oculis & auribus captus erat, domum manu deducitur. Serui aũt redeuntes ad Theodoram, dominum suum mutum etiam esse ac cæcum nunciant: illaq; maiore quàm anteà animi contentione, pluribusq; obortis lachrymis Deũ orabat & obsecrabat, vt virum à morbo liberaret. Quinetiã perfecto sacro precũ ad pontificis pedes se proijcit: viri sui cæcitatẽ ac surditatem nunciat, rogat eũ, & obtestatur profusus ad pedes lachrymis, vt eius morbum curet, nec eum ita malè affectũ negligat. Beatus Clemens his auditis, grauiter animo ferens mulieris calamitatem, prorumpit etiã in lachrymas, eosq; qui aderant hortatur, vt in commune Deum comprecentur, vt Sisinnium morbo liberet: quo facto domum cum muliere abit pontifex, & apertos quidem viri oculos of-
C fendit, sed non ad cernendũ quàm cæcorũ aptiores: auribus etiam captus erat, grauissimoq; morbo toto corpore laborabat. Itaq; ij qui aderant, dolore atq; luctu cõficiebantur, domumq; eiulatus atq; fletus compleuerat. Sisinnius porrò non intelligebat cur nec cernere, nec audire posset. Diuus aũt Clemens, qui mulieris domusque vicem doleret, supplex cum lachrymis Deum precari cœpit, his verbis, Domine Iesu Christe qui cælorum claues Apostolo tuo Petro tradidisti, foreq; prædixisti, vt quæ aperiret, aperta essent, & clausa essent quæ clauderet, ipse etiã oculos viri huius qui clausi sunt, & aures aperi, præsertim cum hæc tua sit oratio, Quæcunque petetis credentes, impetrabitis: & hæc tua promissio in perpetuum manet. Quæ cùm precatus esset, respondissentq; Amen, ij qui aderant, statim & oculorum cæcitas & auriũ sorditas sublata est. Sisinnius verò quasi ex somno experrectus esset, cùm beatũ Clementem cum vxore sua stantem vidisset, non parem gratiam ei retulit, sed famulis, vt eũ comprehenderẽt, imperauit, vt cæcitatis pœnas penderet. Eũ enim præstigiatorẽ
D existimabat, quòd fecisset vt ipse & anteà captus esset oculis atq; mutus, & rursus dispiceret atq; audiret. Ac serui quidẽ imperata domini facere studiosè conabantur, sed ignorabant se lapides & ligna quæ in proximo sita erant, attingere, trahere, atq; vincire, huc atq; illuc furijs agitatos ducere: quod etiã Sisinnio videbatur: põtificẽq; à seruis vinctũ esse existimabat: sed ille omnis doloris expers ab iniquis illis manibus custodiebatur, cùm nec leuẽ contactũ perferret, nec in medijs afflictis rebus agitaretur. Tũ vero insanũ illum his verbis allocutus est, Animus tuus, inquit, cæcus factus est, cùm sic lapides & ligna cõmoueas, oẽsq; irarũ faces in eos immittas, quos paulò antè venerabare, & vt Deos colebas. Ille aũt, Ego malè te perdã, inquit, vt multos veneficos de sententia deijcias, & ad meliorem mẽtem reducas cum magnũ fructũ ceperint ex ijs grauissimis supplicijs quæ perferes. Hac quidẽ ille oratione vsus est, cùm ei præsens squalor animũ tolleret, quòd etiam vinculis pontificem constrinxisset. Ille verò ne illa quidem contumelia adductos, eum detestatus est, sed vxori benè pre-

catus, ſparſiſq; religionis ac pietatis largis ſeminibus in gratis illis obſequentibusq; E auribus quaſi in profundo quodā & pingui aruo, diſceſsit, cùm ei antè imperaſſet, vt ſine precandi ne faceret, dum virū ſuum ad veritatis cognitioné traduxiſſet. Cùm ergo Theodora maiore animi contentione precaretur, virum quendā clariſsimū qui caniciem præferebat viſa eſt videre, (videbatur aūt eſſe primus diſcipulorum Petrus, qui magiſtrū vehementer amauit) vtentem his verbis, Tua, inquit, opera, mulier, ſaluus & incolumis erit Siſinnius, vt quéadmodū à Paulo fratre meo ſcriptum eſt, vir per mulierem ſanitaté mentis adipiſcatur. Atq; ille quidem cùm hæc dixiſſet, abijt. Siſinnius aūt ſubito & quaſi ex aſſenſione Theodoram accerſita (erat aūt tum finis viſionis) deſiderij, menſæ, conuiuij, ac reliquæ omnis cōmunionis mentionem facit, eorumq; omnium vnam gratiā repoſcit, ſupplexq; ab ea petit, vt Deum roget, vt ipſi delictorum gratiam faciat: ſalutiſq; viam demonſtret. Tum ſe ipſe accuſat, omniaq; ſe cauſa eius & facturum & perpeſſurum pollicetur. Ego cùm ſuſpectā te in amore, inquit, haberem, quòd me qui vir tuus ſum, neglecto, ad peregrinum illum, pon- F tificis addito nomine, ires, nec naturæ perturbationes, tempeſtatumq; quaſi fluctus ferrem, coactus ſum te in templum abeuntem obſeruare, viderq; ea quę ibi agerentur. Ingreſſus cùm oculis curioſius ea quæ à pontifice perficerentur, ſpectaré, attentéq; audire ſtuderem ea quæ dicerentur, oculis ſimul & auribus captus ſum. Et quãquam ille qui Dei imitator eſſet, videndi audiendiq; vſum mihi reſtituit, ego tamen tanti beneficij immemor, non ſolùm ei parem gratiam non retuli, ſed cùm miraculum monſtrum eſſe dixiſſem, eum ſupplicio quantum in me fuit, affeci, ſeruiſque præcepi, vt eundem & cōprehenderent, & vincirent. Illis auté qui in eum ſe tenere arbitrarentur, & in vincula ducere, ligna & lapides in manibus fuerunt, id quod mihi quoq; videbatur, & tanquam ab eis pontifex teneretur, ei grauiter minabar. Itaque peto à te maiorem in modum vir tuus, & ab vxore mea hoc in beneficij loco precor, primùm vt Deum mihi propitium efficias, deinde me in gratiam cum pontifice reducas. Theodora cùm hæc audiſſet, ad pōtificem ſtatim venit, G eiq; omnia quæ & vidiſſet & audiſſet à viro ſuo, nunciat. Ille nihil cunctatus, confeſtim ad Siſinnium proficiſcitur, eum non vt anteà conuenit, ſed quo maiore ille ferocia in pōtificem tūm inuaſerat, eo ipſe nunc maiore cū honore excepit. Ergo cùm magnam illius mutationé pontifex perſpexiſſet, de vera religione ac pietate apud eū copioſè diſſerit, totumq; hominem ſubigit: cumq; ille Chriſto credidiſſet, beatos illos pontificis pedes cōtigit, atq; hæc cum lachrymis locutus eſt, Gratias tibi ago vero & ſoli Deo, qui me ob eā cauſam oculis corporis excæcaſti, vt animi oculos aperires, neq; ad conſyderandū cernendumq; verum cōparares, mihiq; auriū munus ademiſti, vt vigili mente ac nihil eorū quæ extrinſecus ſunt ſentiente, pietatis religioniſq; veræ prædicationé haurirem & approbaré. Nunc verò veritatis myſterijs initiatus ſum, certoq; ſciui ea quæ Græci ac gentiles tradant, fraudem tantùm eſſe, atq; monſtri ſimilia. In ædibus ob hæc ipſa lætitiæ voluptatiſq; plena erant omnia, omneſq; Chriſto crediderunt. Ineunte verò iam paſchate, omnes aqua ſalutari expiati H ſunt vnà cum Siſinnio parentes atque liberi ad tres & viginti ſupra trecentos. Hoc multos qui paulò illuſtriores clarioreſq; erant, attraxit, eorum qui maiore ſplendore & dignitate erant præditi, & quibus Nerua imperator amicis plurimum, conſultoribusq; vtebatur: ijq; omnes veram religionem comprobauerunt. Quæ cùm animaduerteret, Publius Turcutianus, qui tum comes ſacrorum erat, grauiter tulit, indignaque geſsit, conſyderáſq; quemadmodum religionem noſtram, quæ creſceret, comprimeret, Clementem ipſum quaſi maximè auctor eſſet eorum omnium, de medio tollere ſtatuit. Conuocat vniuiuſque partis ac regionis vrbis præfectos, eoſdemq; corruptos pecunia, eò deduxit, vt ſeditionem quandam in Clementem excitarent atq; illius exiſtimationé in crimen vocarent, quòd ea ex parte vrbis in eū amorem vellet dirimere, eūmq; inſidijs opportunum reddere. Cùm ergo in eum coitionem feciſſent improbiſsimi ciues illi, rumores ſiniſtros, vt ipſi putabant, de-

a eo ſpar-

A eo sparserunt, multaque in eum crimina contulerunt præstigias enim ei & veneficia obijciebant, religionisq; suæ euersionem: & cùm multis alijs contumelijs eum afficere iactabant, tum patrios Deos conuitijs vexare, quippe qui Deorum omnium maximum Iouem, ne Deum quidem nominaret, Herculem Alcmenæ filium, quem salutis suæ auctorem dicerent, detestandum quendam dæmona, & scelestum vocaret: amicam Venerem adulteram induceret: Dianam illam sagittandi peritam, Mercuriumq; sapientem sermonis Deum, bellicosum Martem, ipsum Saturnum ex æquo omnes contumelijs vexaret & criminaretur, eorumq; fana & aras euerteret. Summa hæc fuit orationis: Aut Dijs sacra faciat & immolet, aut vita quàm primùm priuetur. Atq; ij quidem qui hos motus excitarant, petebant, vt pontifex morte mulctaretur: quæ acerbè ferebant ij oēs qui conscientiam precio addictam non habuerant: libereq; apud populum verba faciebant: Quid mali aut sceleris pontifex admisit? aut potius quæ beneficia Resp. ab eo non accepit? Deinde ea quæ ab illo contra opinio-
B nem omnium gesta essent, singillatim enumerabant, eorumq; quæ commemorarét testes illos citabant. Mammertinus autem præfectus vrbis, qui ciuitatem in ea seditione videre non sustineret, præsertim cùm religioni nostræ crescenti inuideret, ad se beatum Clementem accersit, verbisq; adeo generosum fortemq; animum à proposito consilio abducere conabatur. Eum ex claro genere natum esse dicebat, cuius rei cunctum pop. Rom. testem haberet. Sed tamen eundem humano in errore versari, ob eamq; causam vrbem ipsam tacere non posse: quòd eum nouam religionem inducere dicerent & Christum quendam præter patrios Deos prædicare. Itaq; eum oportere superuacaneam istam religionem omittere, & venerari colereq; eos tantū Deos quos ciuitas probaret. Ad hæc pontifex respondit his verbis: Precor tuam cōstantiam, vt mihi dicendi facias potestatem, eaq; attente audias quę dicturus sum: nō ita rationi contrariæ seditioni, inanibusq; tumultibus pareas. Neq; enim seditioni & tumultui locus est, cùm cuipiam propositū est de salute sua videre & de Deo dis-
C serere. Præfectus qui fortitudinem & constantiam statim ex ipso exordio intellexisset, & dicere ipse ac rursus ab illo audire vereretur, responsumq; differret, de illo ad Traianum Imperatorem refert. Rex ei quæ scripta erant, distinguit hoc modo, Aut patrijs Dijs Clemens immolaret, aut trans pontum in desertum aliquod oppidū eorum quæ prope Chersonem sita essent, Roma perpetuo exilio damnetur. Hoc accepto decreto, Mamertinus videbat, quemadmodū Clemens non exterminaretur, sed ei potius atq; imperatori persuaderetur, vt immolaret. Neq; enim æquo animo tantam viri virtuté damnare poterat. Atq; hoc ei maiore curæ fuit illi persuadere, quàm exilium acerbè ferre, quo pontifex studiosius præfectū ipsum ad verū Dei cultū traducebat. Tanta enim in Clemente diuinitus gratia elucebat, adeoq; illius lingua omni fauo ac melle dulcior instillabat, vt etiā Mamertinus ipse eius amore singulari captus, & multùm ex illius absentia ingemuerit, & lachrymas pontifici profuderit, cum his verbis, Deus, cui tu incorruptè seruis, tibi in aduersis rebus auxiliū
D ferat: & nauigiū concesserit, impositis ijs omnibus abundanter quæ ad victū pertinent, & dexteram ei dederit, & vestierit, & ita cum debito salutationis officio dimiserit. Multi etiam religiosi viri eum secuti sunt, qui cùm in exilij locum peruenissent, Christianos circiter mille atq; eo plures offendunt qui in ergastulis ad marmora secanda iampridé, religionis nostræ causa damnati fuerāt. Hi de pontifice anteà audierant, eumq; exilij causa ad se venturū esse, itaq; eius aduentus nō vulgarem illis consolationem attulit. Cùm ad illos venit, ab opere manuū liberi ac soluti, ad eum accedunt cum lachrymis, sanctosq; illos eius pedes contingunt, puras manus osculantur, calamitates atq; mala quibus opprimerentur, cum lachrymis cōmemorant, suū à patria discessum, insuauem in peregrinatione viuendi rationem, rerum ad vitā necessarium inopiam: & quod grauissimum erat omniū, aquæ ipsius penuriam. Si quis enim, inquiunt, toto die opere manuū atque labore defatigatus, exiguam quandam aquæ guttam sumere velit, vt miseriam quam ex labore suscepit, subleuet, is nō pau-

Eadem omnia Ephræmus M. & episcopus Chersonis, Gregorius Turonensis, Symeon Metaphrastes.

cioribus stadijs quam quinque & quadraginta confectis,aquã portabit. Ex his pontifex primum obortis lachrymis dolorem cepit: deinde cùm Deo gratias egisset illorumq; animos satis consolatus esset,Non,inquit,sine causa huc me Deus expelli passus est,sed vt & eorum malorum quæ toleratis sim socius,& patientiæ maximè constantiæq; exemplo.Tum se ad orationem conuertit, precaturq; vnà cum eis Deum, vt confessoribus suis fontem aquæ aperiat,& qui percusso saxo in solitudine aquarum ingentem vim elicuisset,ipse aquæ copiam sibi præberet.Iam omnibus in orationem incumbentibus,pontifex huc atq; illuc conuersis oculis,agnũ quendam cernit,qui dextrum pedẽ sublimen habebat,& subiectũ solum quasi monstrabat (neq; enim quisquam alius agnũ vidit) coniectisq; & commisis oculis pontifex, ad notatum designatumq; locum cum ijs qui aderant veniens, Domini, inquit, nostri Iesu Christi nomine,hic mihi filij,fodite. Cumq; locum in quo agnus steterat, omneq; solum circunfodissent,ipse sumpto sarculo locum eum quẽ agnus mõstrauerat,pulsat leui quodã sublimiq; sono: tumq; repente terra aquã nitidam ac lympidam,quęque ori iucunda & suauis erat,ex se extulit,eaq; impetu quodam effusa,flumen effecit.Cùmq; oẽs aqua lætos redderet,pontifex,Fluminis, inquit, impetus lætificat ciuitatem Dei.Hinc cuncta ad eum ciuitas confluebat,illiusq; spiritalis doctrinæ dulcedine, oẽs ad veram fidem traducebat,vt etiã multi quotidie circiter quinq; millia baptizarentur,veraq; religio indies cresceret. Nondũ annuum exilium emẽsus erat, cùm ab ijs qui crediderant,templa quinq; & septuaginta numero ædificantur, fanaq; idolorum,& templa euertuntur,& lucos qui eis consiti, longe lateq; pertinebant,ignis consumit,omnisq; dæmonũ insania deletur.Fama tum inuisa & molesta ad Imperatoris aures peruadit,quæ res Christianorũ in dies magis ac magis crescere, atq; progressum facere doceret: ob eãq; causam Aufidianum ducẽ statim mittit,qui nõ solùm non vltra res illorum proficere ac procedere sineret, verùm etiam eos qui in eorum ditionem redacti essent,reuocaret abstraheretq; à religione.Is cum Chersonem venisset,multisq; Christianis multis varijsq; tormentis ac supplicijs affecisset, omnesq; proposito ac voluntate martyres effectos esse cerneret,& paratos sexcenta mortis genera perferre,quid facit? Abstinet se quidem à multitudine, quòd vereretur ne tandem plures martyres faceret: auctorem autem vnum coërcet, omnemq; furorem in beatum illud Clementis caput immittit. Cùm verò ei leuia essent omnia, neq; vlla esse duceret,& ex ijs quæ pertulisset,maiorem alijs fiduciam præberet, breuem ei atq; celerem vitæ priuationem excogitat. Nam in medium mare martyrem abducit,anchoraq; eius ceruici deligata in profundum demergit: vt ne reliquię quidem,inquit illius,Christianis remaneant. Verum ille quidem in profundũ deiectus est,Christianorum autem multitudo quæ stabat in litore,miserè lamentabatur, lugebat,miserabiliq; voce pontificem omnes appellabant.Cornelius verò & phœbus illius discipuli cum eas voces quas res ipsa postulabat,clamore sublato mitterẽt, nec haberent,quod casum illum consolari possent,comprecemur,inquiunt,omnes vno consensu Deum,vt nobis martyris sui corpus ostendat.Cũq; ipsi precarentur,Deus tum quiddam multo maiore admiratione dignum,quam Moses,perfecit. Discedit enim ac deflectit mare longè lateq; stadia circiter viginti.Multitudo terra incedens, id quod etiam tuæ Christe,potestatis est,saxum offendit,quòd à tua immensa sapiẽtia factum templi speciem præbebat,& in eo martyris corpus cum dignitate collocatum,grauemq; illam anchoram ad saxum etiam positam.Sed Cornelio atq; Phœbo patefactum est,ne corpus,quod in profundo præclarè situm esset, transferrent: foreq; vt quotannis eo tẽpore quo martyr è vita excessisset,mare ijs qui accederẽt, septem continuis diebus cursum suum cohiberet,transitũq; pedibus vsq; ad corpus permitteret. Id quod & quotannis adhuc accidit,& aduentum eius recordationis quasi terminum quẽdam,certũq; diem obtinet.Hinc cùm hæreses sectæq; oẽs à religione nostra alienæ,tum barbarorũ instituta euersa & sublata sunt,quòd signa atq; miracula quæ ibi in martyris memoria edebantur,oẽs ad veri cognitionẽ traducerẽt.

Nemi-

A Nemini enim eorum qui insanabili aliquo malo atque morbo oppressi erant, quicquam magis necessarium fuit, quam aquæ communio & aspersio, ad morbi, quo affictabantur, depulsionem. Sed hæc quidem & huiusmodi sunt, & ita habent: illud verò longè maius est, satisque in eo est virium ad faciendam fidem eorum quæ commemorauimus. Cum enim, vt superior oratio declarauit, in maris voragines martyr demersus est, & in aquarum sinus deiectus, mare deorsum fluens longius, & quasi sub pedem secedens, index corporis mirabiliter fuit, patefecitq; iter ad ingrediendū ei qui ire voluisset, magnusq; Christianorū numerus tum ad corporis spectaculum excitabatur. Posteà verò etiā maximus dies festus miraculū induxit aut potius miraculū diei festo causam dedit, quod non semel editū, deinde terminū habuit, sed vniuscuiusq; anni cursu atq; ambitu eodē modo existebat, impiosq; animos & à Dei veri cultu alienos, ad epulum conuocabat. Cùm enim hæc ita essent, & Christianorū omniū qui Chersonem incolebāt, ad diem festum miraculi cōcursus fieret: ibi etiā
B Deus miraculum edidit superioribus mirabilius. Vir enim quidam religionis nostræ cum vxore & filio, quo tēpore iam miraculū edebatur, vnà cum reliqua multitudine ad illud martyris corpus visendum profectus est. Cumque maris profundum pedibus ingressi illi, in templum quod in alueo situm erat, intrassent, manibusq; eo puerum duxissent, sancto illo spectato sepulchro, cùm alia multa à sancto postulauerūt, tum filio ea precati sunt omnia, quæ æquum est perentes petere. Cùm precati essent, ac sepulchrum religiose quasi osculati essent, ipsi quidem die festo perfecto, domum redeuntibus omnibus cum multitudine quæ eo conuenerat, ad suos reuersi sunt: puer autem inscijs ignarisq; parentibus, nescio quo modo solus in templo remansit, hoc etiam diuina quæ comprehendi non potest, agente prouidentia, vt maiore in honore eum haberet, qui & animum & corpus ipsius causa profudisset. Atque aqua quidem ad sua loca remeans, profundum statim occultauit, rursusq; mare effectum est: parentes autem paulum à corpore digressi cùm filium secum esse non viderent,
C ad requirendum eum reuertuntur, vt eum inuenirent: mare rursus animaduertunt viam eam quæ ad corpus ferret, statimq; tumultuantur, perturbantur, permouentur, maiore studio ad inuestigandum puerum se conferunt. is autem in sepulchro abditus erat. Posteà verò quàm multo labore quæsitum non inueniunt, eumq; in profundo abditum, sicuti erat, existimant, magna tristiq; voce filium appellantes & pectora pulsabant. & casum qui eos opprimebat, lugebant: tum ea ad beatum Clementem oratione vsi sunt, qua animus mœrore confectus vtatur, mortem enim pro his malis optare non destiterunt, dum proximorum nonnulli qui in eos iam lamentatione luctuq; confectos incidissent, multis præ dolore profusis lachrymis, eos cōsolati sunt, diuturnumq; mœrorem atque dolorem depulerunt. Verum cùm illi domum reuertissent, dolor recruduit, puerique; tunica quam viderunt, siue alia quæ habere aut ferre solitus erat, cùm in mentem parentibus venissent, acerbiorem eis casum reddebant. Annui autem temporis spacio confecto, cùm dies festus ille præcla-
D rus immineret, dolor eos rursum eo grauius conficiebat, quo maior crebriorq; pueri memoria in eorum animis versabatur: tumq; his verbis inter se vtebantur, Eamus ad sepulchrum, videamus num quid pueri relictum sit, si fortè illud afferamus. Hæc atq; alia ad casum pertinentia cum inter se disseruissent, domo proficiscuntur cum lugubri vestitu, oculis vi lachrymarum tabescentibus, & ad litus perueniunt. Mare, cum status dies venisset, statim deflexit: sequuntur illi primi, & pedibus alij rursus, mariq; pro duce itineris vtuntur, atque in templū illud fortuitu ædificatū, imò verò sapientia tua domine effectū, ingressi, puerū cernunt, ô miraculum, viuū saltantéq; in templo. Ac primum quidem de ijs quæ videbantur, ambigebant, reputantes num puer esset id quod videretur. Postea verò quàm notis & figuris oris omni ex parte puer impulit ad assentiendum, eumq; illum puerum esse crediderunt: statim ad eum accedunt, coniunctisque oculis & labris, diu fleuerunt, dulcibus illis præ gaudio

Refert idē miraculū Niceph. Callistus, libro 3. H. Eccle. c. 18.

dio profusis lachrymis, vehementerque quasi nudo animo in eius oscula irruerunt. E
Deinde cùm paulum se collegissent, puerum accuratè de singulis rogarunt, quónam pacto ita contra omnium opinionem conseruatus esset, quo custode, quo altore, quo sotore, quo vitæ parente. Ille cum sinistra sepulchrum teneret, altera eum qui in illo situs esset, monstraret, Hic mihi, inquit, & vitæ largitor fuit, & altor & custos, meque adhuc semper apud se saluum esse voluit, & præclarè lactauit atque educauit. Miraculo parentes nouo & inaudito cum voluptate deliniti, superiores luctus tristiaque illa de suo casu verba, in lætitiam gratiarumque actionem mutauerunt. Mirabilis, inquiunt, Deus in sanctis suis, omniaque quæ sequuntur addunt. Reuertuntur ergo domum beati quemque vt mortuum lugebant, & cuius sepulchrum belluæ marinæ aluum esse celebrabant, atque adeo cuius nihil reliqui se inuenturos sperabant, eum cùm secum incedentem haberent, colloquentemque cernerent, rem quandam patribus incredibili voluptati futuram, incredibilemque suauitatem & dulcedinem suis ipsorum animis instillabant. Sic honorem habere solet communis omnium dominus Christus seruis qui ipsius causa mortem tolerauerunt, & qui tantum periculum susceperunt, eos tali miraculorũ præstantia, talibus splendoribus ornare, quos nobis etiam consequi liceat, per gratiam atque humanitatem domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto sempiterna gloria tribuatur. Amen. F

CLEMENTINORVM OMNIVM FINIS.

MENDAE studioso lectori castigandæ.

A. 1. linea 22. lege, dictamni. A. 3. pagina priore, linea 31. pro Ausen, Ansen. & pro sinomicus lege binominis. pag. posteriore, pro sinonimem, lege, binominem, lin. 7. & 13. ipsum se. A. 4. linea 9. in scholiolis lege, lectoribus. 66. pag. linea 5. pro malum, lege titulum. 80 pag. lin. 5 pro amplexiones, lege, amplectionus, quod restitutum est ex 3. Clementis epistola, cùm exemplaria omnia legant eo loco, amplexiones, corruptè. Ceteras studiosus lector industria sua facilè restituet, si quas deprehenderit.

TIPOGRA-

TIPOGRAPHVS CANDIDO LECTORI SALVTEM.

Roposueramus, candide Lector, hîc operi huic finem imponere, & Clementina omnia (quæ quidem habere potuimus) seorsim in lucem dare, propterea quod epistolæ sequentes, simul & doctißimę & pientißimę, ferè in Tomis Conciliorum habeātur: verum ne queri poßis, aliqua hîc, quæ in prioribus editionibus adieceramus, desiderari, deinde vt & lautioris & tenuioris fortunæ hominibus consuleremus, his quidem, quod magnos illos Tomos non ita facilè coemere poßint, ijs verò quod eosdem non semper euoluere vacat: consilij nostri rationem mutauimus, & cætera vt in priori editione, adijcienda esse duximus. Porrò adiunximus etiam quamuis in priore nostra editione, & postrema Parisiensi Clementis operibus adiectæ non sint perpulchras & insignes illas D. Ignatij fortißimi athletæ & Martyris Christi epistolas, propterea quod eodem etiam tempore cum nostro D. Clemente vixerit, id facile ex ipsius etiam Clementis scriptis liquet cum eius mentionem in epistola ad Philadelphios faciat. Quantum autem & eruditionis & pietatis contineant, ipse amice Lector, si eas sedulò & religiosè lectitaris percipies cum non fidem solum misteria nostræ religionis dum explicāt confirmare, verum etiam mores corrigere poßint. Habes etiam & D. Polycarpi Martyris Smyrnæorū Episcopi ad Philippenses egregiam epistolam, qui & ipse quemadmodum D. Ignatius, B. Ioannis Apostoli discipulus fuit. Deinde & Martialis B. Petri Apostoli epistolas duas, ad Burdegalenses vnam, ad Tolosanos alteram. Nulli enim scriptores tam luculenti & pulchra ratione canam ac venerādam fidem, quam ab Apostolis eorum institutoribus receperunt, explicant, quapropter non inconsultum fore iudicauimus, si horū epistolæ superioribus coniungerentur. Præsertim cum nihil æque nostram fidem cōfirmare poßit, ac id, quod ex vetustißimis desumitur. Petimus itaque amice Lector vt hunc nostrum laborē æqui boniq; consulas, quacunque in re tibi prodesse poterimus, nullum nec sumptum nec laborem reformidabimus. Vale. Coloniæ Agrippinæ.

DIVI IGNATII QVI ET THEOPHORVS, ANTIOCHENAE ECCLESIAE EPISCOPI ET MARTYRIS, EPISTOLAE.

Ioanni Sancto seniori Ignatius & qui cum eo sunt.

FRATER de tua mora dolemus grauiter, allocutionibus & consolationibus tuis roborandi. Si tua absentia protendatur, multos de nostris destituet, properes igitur venire, quia credimus expedire. Sunt & hic multæ de mulieribus nostris Mariam Iesu videre cupientes, & quotidie à nobis ad vos discurrere volentes, vt eam contingant & hubera eius tractent, quæ Dominum Iesum aluerunt, & quędam eius secretiora percunctentur ipsam Mariam Iesu. Est & Salome, quã diligis, filia Annæ Hierosolimis, & quinque mensibus apud eam commemorata. Et qui iam notificauere eandem matrem Dei omnium gratiarum esse abundantem, & omnium virtutum more virginis, virtutis, & gratiæ fœcundam. quæ (vt dicunt) in persecutionibus & afflictionibus est hilaris, in pœnurijs & indigentijs non quærula, iniuriantibus grata, & modesta in re læta. Miseris & afflictis condolet coafflicta, & subuenire non pigrescit. Contra vitiorum autem pestiferos conflictus in pugna fidei disceptans, enitescit. Nostræ nouæ religionis & pœnitentiæ est magistra, & apud fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est deuota, & deuotis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cum à scribis & pharisæis ei detrahat. Præterea multi multa referunt de eadem, tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere, nec tibi referre. Sed sicut nobis à fide dignis narratur, in Maria Iesu humanæ naturæ, natura sanctitatis angelicæ sociatur. Et hæc talia excitauerunt viscera nostra, & cogunt valdè desiderare aspectum huius (si fas sit fari) cœlestis prodigij, & sacratissimi spectaculi. Tu autem diligenti modo disponas super desiderio nostro & valeas, Amen.

DIVI IGNATII AD EIVSDEM Epistola.

Ioanni Sancti seniori Ignatius.

MIHI si licitum est, à te ad Hierosolymæ partes volo ascendere, & videre fideles sanctos qui ibi sunt, præcipuè Mariam Iesu, quam dicunt vniuersis admirandam, & cunctis desiderabilem. Quem enim non delectet videre eam & alloqui, quæ verum Deum de se peperit, si nostræ sit fidei & religionis amicus? Similiter & illum venerabilem Iacobum qui cognominatur Iustus, quem referunt Christo Iesu simillimum facie & vita, & modo conuersationis, ac si eiusdem vteri frater esset gemellus. Quem dicunt si videro, video ipsum, secundum omnia corporis eius lineamenta. Præterea cæteros sanctos & sanctas. Heu quid moror? Cur detineor? Bonè præceptor properare me iubeas & valeas.

DIVI IGNATII EPISCOPI ET MARTYRIS, AD beatam Mariam virginem, matrem Domini nostri Iesu Christi. Epistolæ

Christi-

A **Christiferæ Mariæ, Ignatius.**

ME Neophytum Ioannisq; tui discipulum confortare & consolari debueras. De Iesu enim tuo percepi innumera dictu, & stupefactus sum ex auditu, à te autem quæ semper ei fuisti familiaris coniuncta, & secretorum eius conscia, desidero animo fieri certior de auditis. Scripsi tibi etiam aliás & rogaui de eisdem. Valeas, & Neophyti qui mecum sunt ex te & per te & in te confortentur. Amen.

BEATAE MARIAE VIRGINIS, AD IGNAtium Episcopum & Martyrem, Epistola.

Ignatio dilecto discipulo humilis ancilla Christi Iesu.

B DE Iesu quæ à Ioanne audisti & didicisti vera sunt. Illa credas, illis inhæreas, & Christianitatis votum firmiter teneas, & mores & vitam voto cófirmes. Veniam autem vnà cum Ioanne te & qui tecum sunt visura, sta, & in fide viriliter age, nec te commoueat persecutionis austeritas, sed valeat & exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo, Amen.

DIVI IGNATII EPISTOLAE DVODEcim, quarum prima est ad Mariam Cassobolitam.

Ignatius, qui & Theophorus, misericordiam consequutus, & gratiam Dei patris altissimi & Domini nostri Iesu Christi,
C qui pro nobis mortuus est, fidelissimæ & Deo dignæ Christicolæ filiæ Mariæ plurimam in Deo Salutem.

Optima quidem figuratio literæ, velut pars chori sensus continens, non solum his quibus impertit affectum, honorat accipientem, sed & in ipsis qui suscipiunt amplius auget desiderium. Et quomodo nauigantibus in tempestate gratus est portus, ita & nobis literarũ tuarum acceptabilis est modus. Quem tanquam tutissimũ solatium à tua fidelissima mente de longinquo suscepimus, conspicientes in eo illud quod est bonum. Omnium namq; bonorum largitor est Deus. O sapientissima mulierum, tuã animã purissimis fontibus assimulamus, illis videlicet, qui transeuntes etiam non sitientes visione sui attrahũt, & potum haurire inuitant. Ita enim tuæ prudentiæ pollicitatio constringit nos, iubens de illis sanctis liquoribus, qui in
D anima tua reddundant, haustum sumere. Ego autem potaui non in eis tantum nũc, quantum publicanorum contrarijs sententijs exagitor. Quæ quidem sunt fugæ & carceres ac vincula. Sed nihil horum recuso. In iniustitijs autem eorum magis edoceor, vt Iesum mœrear adipisci, lucror ego periculis mihi præparatis. Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram, quæ reuelabitur in nobis. Quæ autem per epistolam à te intimata sunt, promptè adimpleui, de nullo eorum dubitans, quos tu benè habere probasti. Agnoui enim te iudicio Dei testimonium memoratis viris perhibuisse, & non gratia carnali. Non valdè autem assidua fuerunt spacia, in quibus tua scripta perlegerem, neque adhuc in te negocium perceperam. Nec enim habui quomodo oculis percurrerem illam ineffabilem tuæ sententiæ relationem, pro anima tua ego efficiar. Quia diligis Dominum Iesum filium Dei viui, propterea & ipse tibi dicit: Ego eos qui me diligunt diligo, & qui quærunt me inueniunt pacem. Obuenit itaque mihi dicere, quia verus est sermo, quem audiui de te cau

sante

ſante Romæ apud beatum Papam Anacletum, cui ſucceſsit beatitudine dignus Clemens Petri & Pauli auditor. Et nunc adieciſti ſuper eum centupliciter, & abhuc adijcies teipſam. Valdè enim deſiderabam venire ad vos, & conquieſcere vobiſcum, ſed non mihi fuit opportunum, præpediebat enim propoſitum meum, non ſinens illo pergere miliaris cuſtodia. Quia nullus talia perfecit vel paſſus eſt, qualia ego. Quapropter ſecunda conſolatio eſt inter amicos, ſcriptis ſe inuicem reuelare. Saluto ſanctiſsimam animam tuam, rogans ſuper adijcere ad propoſitum tuũ. Præſens enim labor paruus eſt, merces verò quæ ſperatur multa eſt. Fuge eos qui negãt paſsionem Chriſti, & natiuitatem eius ſecundum carnem. Multi ſunt enim qui hanc ſanitatem infirmare conantur. Sed tu contra huiuſmodi conſueſce etiam alios monere. Quia in omni opere & verbo bono perfecta es, potens & alios erudire in domino. Salutãt te presbyteri & diaconi, præ omnibus verò ſanctus Hieronymus. Salutant te Caſsianus hoſpes meus, & ſoror mea coniunx eius, & dulciſsimi filij eorum. Incolumem & carnali & ſpirituali ſalute Dominus ſanctificet ſemper, & videam te domino cõſecutam coronam. E F

DIVI IGNATII AD TRALLIANOS ex Smyrna, Epiſtola II.

Trallis vrbs eſt Aſiatica, in vertice quodam plano, promontorium natura munitum habet, Aſiaticarum vrbium õpulentiſsima. Vnde & dicuntur Trallıani.

Ignatius, qui & Theophorus, dilectæ à Deo patre, et Domino Ieſu Chriſto eccleſiæ ſanctæ, quæ eſt in Trallis, electæ et Deo dignæ, pacificatæ in carne et ſpiritu Ieſu Chriſti, ſpei noſtræ in paſsione per crucem et mortem, atq; reſurrectionem, quam et ſaluto in plenitudine apoſtolicæ formæ, et opto plurimum in Deo gaudere. G

Mmaculatum animum & ſine dolo in perſeuerantia cognoui vos habere, non in hæſitatione, ſed in fidei poſſeſsione, prout ſignificauit mihi Polybius epiſcopus veſter, qui peruenit voluntate Dei patris, Ieſu Chriſti filij eius, cooperatione ſpiritus Smyrnam, & ſic mihi congratulatus eſt vincto in Chriſto Ieſu, vt omnem plenitudinem in ipſo conſpicerem. Suſcipiens ergò, eum ſecundum Deum, veſtram beneuolentiam per ipſum agnoui, inueniens vos imitatores eſſe Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri. Epiſcopo ſubiecti eſtote, ſicut Domino. Ipſe enim vigilat pro animabus veſtris, tanquam rationem redditurus Deo. Propter quod videmini mihi non ſecundum carnem viuere, ſed ſecundum Ieſum Chriſtum, H qui pro nobis mortuus eſt, vt credentes in mortem eius, per baptiſmũ participes reſurrectionis eius efficiamur. Neceſſarium eſt enim vos nihil præter epiſcopum facere, neque aliquid agere: Sed & præsbyteris ſubditi eſtote, vt Apoſtolis Ieſu Chriſti ſpei noſtræ, in quo perſeuerantes in ſeipſo inueniamur. Oportet ergo & diaconis qui ſunt in miniſterium Ieſu Chriſti omni modò placere. non enim in cibo & potu ſunt miniſtri, ſed miniſterij eccleſiæ Dei. Oportet igitur præcepta eorum obſeruare, ſicut ignem ardentem. Ipſi verò ſint tales, vos autem reuereamini eos tanquam Dominum Ieſum Chriſtum, quoniam cuſtodes ſunt loci eius, ſicut epiſcopus forma eſt patris omnium, præsbyteri verò ſicut confeſſus Dei & coniunctio Apoſtolorum Chriſti. Sine ipſis enim eccleſia electa non eſt, neque collectio ſanctorum, neq; congregatio ſancta. Confido enim & vos ſic conſiſtere. Exempla enim charitatis veſtræ accepi, & habeo penes meipſum in epiſcopo veſtro, quoniam ipſius conſtitutio ma-

gna

A gna doctrina est. Nam & mansuetudo eius virtus est, quam arbitror etiam illos qui sine Deo sunt revereri, quia autem diligo vos, parco frequentius vobis scribere, ne videar aliquibus contrarius aut tædiosus esse. Vinctus sum enim pro Christo, sed nondum Christo dignus sum, si autem consummauero, forsitan ero. Non sicut apostolus præcipio, sed metior meipsum ne in gloriatione mea peream, bonum est enim in Domino gloriari. Etsi saluatus fuero apud Deum, plus me oportet timere, & non attendere ad eos qui magnificant me. Hi verò qui me laudant, potius flagellant. Ego enim pati sed nescio an dignus sum. Zelus enim inimici, multis non videtur, me autem impugnat. Debio ergo esse mansuetus, vt dissoluatur princeps seculi huius diabolus. Nunquid non poteram vobis secretiora scribere? sed timeo ne paruulis vobis constitutis, læsionem imponam. Et ignoscite mihi, quia non valetis ferre vinculorum onera, quēadmodum ego vinctus sum. Et possum quidem intelligere cœlestia, angelorum scilicet atq; archangelorum ordines, militiarum diuersitates, virtu-
B tum & dominantionum differentias, sedium atq; potestatum distantias, tronorum magnificentias, cherubim & seraphim excellentis spiritus sublimitatem, Domini regnum, & super hæc omnia omnitenentis Dei incorparabilitatem. Hæc igitur ego cognoscens, nō omnino perfectus sum, aut discipulus esse possum, qualis Paulus, aut Petrus. Multum enim mihi restat, ne à Deo derelinquar. Rogo autem vos non ego, sed dilectio Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis aūt perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Sunt enim quidam vaniloqui & mentis seductores, non Christiani sed Christum mercantes seductione, circūferentes nomen Christi, & cauponantes verbum euangelij, & venenum erroris commiscentes dulci blandimēto, sicut puro melli virus admiscentes, vt qui biberit illius potus sensuales illecebras, dulcedine captus inobseruanter morti addicatur. Monet autem quidam antiquorum, vt nemo bonus dicatur, qui malum bono admiscuerit. Nomināt enim Christū, non vt Christum prædicent, sed vt Christū spernant. Et le-
C gem proferunt, non vt legem statuāt, sed vt legi contraria adnuncient. Christū enim alienant à patre, legē verò Christi & natiuitatē ex virgine abijciunt, crucem erubescentes & passionē, & negantes resurrectioni nō credentes, Dominū incognitū profitentur, Christum ingenitum putant, & neq; quia est Spiritus sanctus confitentur. Quidam verò eorum filium hominē purum esse dicunt, alij aūt ipsum patrē esse dicunt, ipsum filiū, ipsumq; Spiritum sanctū. Et creaturā non opera Dei esse per Christum dicunt, sed alterius cuiusdā extraneæ virtutis. Cauete ergo à talibus, ne sumatis laqueos animabus vestris, & vitam vestrā inexplorabilem opponite omnibus hominibus, ne efficiamini muscipula explorationis, & sicut retia extēsa. Qui enim sibi nō parcit in operibus suis frater est polluentis semetipsum. Si ergo & vos deponatis naturalem superbiā, inflatilem & tumidā extollentiā, possibile erit vobis inseparabiles esse à Deo, propè est enim Dominus timentibus eū. Et in quē (inquit) respiciā nisi in humilem & quietū & trementē verba mea? Veneremini aūt & episcopum vestrū, se-
D cundū quod vobis beati Apostoli præceperunt. Qui enim inter altare est cōstitutus, mūdus est. Propter quod obedite episcopo vestro præsbyteris. Qui enim extra altare constitutus est, extra episcopum, & præsbyteros, & diaconos aliquid agens, qui talis fuerit, pollutus est conscientia, & est deterior infideli. Quid est enim episcopus, nisi qui omnem principatum & potestatē omnium illorū tenens quemadmodū deceat hominē tenere imitationē Dei factum secundū virtutem? Quid est presbyteriū, nisi institutio sancta cōsiliarij & confessoris episcopi? quid etiā diaconi, nisi imitatores Christi ministrātes episcopo, sicut Christus patri, & operantes illi operationē mundam & immaculatam? quomodo S. Stephanus beatissimo Iacobo, & Timotheus & Linus Paulo, & Anacletus & Clemens, Petro. Qui igitur his non obediens fuerit, hic sine Deo omnino erit, & impius & contemnens Christum, & ordinationē ipsius minorans. Ego verò hæc vobis mando, non quod aliquos inter vos tales agnouerim (nec permittat Deus aliquid huiusmodi aliquādo in aures meas introire, qui filio suo nō pe-

percit

percipit propter sanctam ecclesiam sed præuidens seditiones iniqui præmonitione E conforto vos, sicut filios meos charissimos & fideles in domino, præpotans vos medicamine præmuniente contra imminentem pestilentiã, quam etiam vos tanquàm morbũ fugite, beneplacentes in Christo Domino nostro. Vos ergo succincti mansuetudine, imitatores estote passionum Christi & dilectionis eius qua dilexit nos, dans semetipsum pro nobis redemptionem, vt nos sanguine suo mundaret ab antiqua impietate, & vitam nobis præstaret, incipientibus nobis, iam perire pro malitia quæ erat in nobis. Nemo ergo vestrum aduersus proximum aliquid habeat, dicente Domino: Dimittite & dimittetur vobis. Nolite occasionem dare gentibus, ne propter aliquos paucos insipientes, verbum Domini & doctrina blasphemetur: ne in vobis compleatur, quod propheta ex persona Dei ad huiusmodi dicit: Quoniam per vos nomen meum blasphematur in gentibus. Obturate autem aures vestras, quando vobis quis sine Iesu Christo filio Dei loquitur, qui factus est per Mariam ex semine Dauid, qui verè natus ex Deo & ex virgine, quia hoc ipsum est, quod & Deus. Suscepit enim verè corpus, Verbum (inquit) caro factum est, & habitauit in nobis sine peccato. Quis enim ex vobis arguet me de peccato? Manducauit enim verè & bibit, & crucifixus est & mortuus sub Pontio Pilato, sed & secundũ placitum voluntatis suæ verè crucifixus est & verò mortuus, videntibus cœlestibus & terrestribus & infernis. Cœlestibus quidem tanquam incorporalibus creaturis, terrestribus verò vt Iudæis & Romanis, & cæteris hominibus, qui tunc eodem tempore præsto erant, quando crucifixus est Dominus. Infernis autem, vt multitudine eorum qui cum Domino resurrexerunt. Multa (inquit) sanctorum corpora dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis, Descendit autem in infernum solus, ascendit verò cum multitudine, & dirupit maceriam quæ erat à seculo, & medium parietem eius dissoluit, & resurrexit tertia die resuscitante eum patre, & post dies quibus conuersatus est cum Apostolis assumptus est ad patrem, & sedet ad dexteram eius, expectans donec ponãtur omnes inimici eius scabellum pedum eius. Die ergo parasceues tertia hora accepit sententiam à Pilato permittente patre, sexta verò crucifixus est, nona autem emisit spiritum. Ante verò solis occasum de cruce depositus est, & sepultus in monumento nouo. Sabbato verò mansit sub terra in sepulchro, quo posuit eum Ioseph ab Arimathia. Dominica autem die resurrexit à mortuis, secundum quod dictum est ab eo, sicut fuit Ionas in ventre tribus diebus & tribus noctibus. Continet autem dies parasceue passionem eius, Sabbatum verò sepulturam & requiem. Dominica autem resurrectionem. Quidam autem tanquam sine Deo increduli & infideles, dicunt eum putatiuè tantum fuisse hominem, & non verum corpus suscepisse, atque putatiuè passum & mortuum. Ego verò pro passione & morte Domini mei vinctus sum, & opto ad bestias pugnare. Si enim putatiuè & non verè passus est & mortuus, ergo ego gratis moriturus sum, mendacia de cruce Domini confingens, sed & propheta superflue dixit: Videbunt in quem compunxerunt, & plangent inter seipsos tanquàm super dilectum, & dolebunt dolore tanquàm super primogenitum. Ergo infideles illi & increduli non minùs sunt, quàm illi qui eum crucifixerunt. Ego sic deuoui spem habere in eum, qui pro me verè mortuus est, qui alienum est ab eo mendaciũ. Verè etenim peperit Maria corpus, Deo in eo habitante, & verè natus est Deus verbũ ex virgine, corpus simile nobis passibile sine peccato induens, verè conceptus est in vtero, & factus est in vtero, formans & faciens sibi corpus ex virgine, sine semine scilicet & colluctatione viri, portatusq; in vtero sicut & nos, tẽpore portati sumus, & verè lactatus est & nutritus, sicut & nos, & cibo & potu sicuti & nos vsus est, & triginta annos agẽs, baptizatus est à Ioanne in veritate & non in phantasmate, & tribus annis prædicauit euangeliũ, & fecit signa & prodigia coram falsis Iudæis, & à Pilato præside iudex iudicatus est, flagellatus est, colaphis cæsus est, consputus est, spineam coronam purpureamq; vestem portauit, condemnatusq;, crucifixus est verè, voluntariè complacens, non imaginariè neque fallaciter mortuus

A mortuus est, sed verè, & sepultus est & resurrexit à mortuis, sicut ipse alicubi orans patrem dicebat: Tu autem Domine resuscita me & reddam illis. Et pater qui semper eum exaudit respondens ait, Exurge Deus, iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Qui ergo resuscitauit eum pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est, non sine vera vita, hoc est non sine ipso, qui ait: Ego sum vita, qui credit in me, licet moriatur, viuit, Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Fugite illas sine Deo hæreses. Diaboli enim sunt adinuentio, serpentis autoris malorum, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri. Fugite verò & malas soboles eius. Simonem dico primogenitum generis ipsius, & Menandrum, Basilidem & totam collectionem malignitatis ipsius, & illos hominis cultores Hebionitas, quos maledictos esse Hieremias propheta asseruit. Fugite quoque & illos immundissimos Nicolaitas amatores libidinis, malos calumniatores. Nam talis fuit Apostolorum minister Nicolaus. Fugite etiam ipsius nequissimos nepo-
B tes, Theodotum scilicet & Cleobolum, qui generant fructum mortiferum, de quo si quis degustauerit statim morietur, non morte temporali, sed æterna. Hi autem omnes non sunt plantatio Dei patris, sed progenies maledicti. Omnis autem plantatio (inquit Dominus) quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Quòd si fuissent rami patris, non vtique essent inimici crucis Christi, sed sunt rami illorũ, qui occiderunt dominum gloriæ, nunc autem crucem negantes & passionem erubescentes operantur Iudæorum iniquitates, illorum scilicet qui & Deo rebelles extiterunt, & Dominum occiderunt. Parum est enim eos dicere prophetarum esse interfectores. Vos ergo inuitat Christus ad suam incorruptionem, per passionem suam & resurrectionem, qui estis membra eius. Saluto vos ex Smyrna vnà cum compræsentibus mihi ecclesijs Dei, quæ & præsentes me id requisierunt in omni carne & spiritu. Postulant vos vincula mea, quæ propter Iesum Christum porto, rogans Deum vt mereamini in consensu & oratione inuicem permanere. Decet enim vnũ-
C quemq; vestrum benè obsequi presbyteris, episcopum in honorem Dei patris, & in honorem Iesu Christi, atq; Apostolorum venerari. Deprecor vos ex affectu audire me, vt non sit in testimonium quod vobis scripsi, & orate pro me indigente misericordia Dei ac vestra charitate, vt mœrear consequi sortem cui subiaceo, ne reprobus inueniar. Salutat vos dilectio Smyrneorum & Ephesiorum memores vestri, ecclesiaq; quæ est in Syria, vnde non sum dignus dici vltimus eorum qui ibi sunt. Incolumes estote in Christo Iesu, subiecti estote episcopo, similiter & presbyteris atq; diaconis, omnes inuicem corde inseparabili. Castificet vos Spiritus meus, non solum nunc, sed & quando Deum meruero adipisci. Adhuc enim in periculo sum, sed fidelis est pater Iesu Christi adimplere petitionem meam & vestram, in qua inueniamur immaculati, & acquisiti in Domino, Amen.

AD MAGNESIANOS EX SMYRna Epistola III.

D

Magnesia Aeolica ciuitas est, quæ ad Meandrum versus dicitur. Nam, vt inquit, Strabo, ei proxima est, vnde Magnesij & Magnesiani.

Ignatius qui & Theophorus, benedictæ ecclesiæ Magnesianæ.

GRatia Dei patris in Christo Iesu saluatore nostrò, in quo saluto ecclesiam quæ est in Magnesia iuxta Meandrum, & oro in Deo patre & Iesu Christo Domino nostro, in quo plurimũ vos gaudere opto. Cognoscens vestram secundũ Deum bene dispositam dilectionem, exultãs assumpsi in fide Iesu Christi alloqui vos, dignus effectus sancti atq; desideratissimi nominis, in his quæ gesto vinculis. Laudo ec-

clesias in quibus iubilare opto carne & spiritu Christi Iesu, qui est saluator omni- E
um hominum, maximè fidelium, cuius sanguine redempti estis, per quem cogno-
uistis Deum, immò cogniti estis ab eo, in quo sustinentes seculi huius tentatio-
nem effugite. Fidelis est autem, qui non permittit tentari vos super id quod po-
testis sufferre. Cæterùm ego merui videre vos, per Deo dignum episcopum vestrum
Damam, & Deo dignos presbyteros vestros Bassum scilicet & Apollinium & con-
uiuam meum Socionem quem ego nutriui, quoniam subditus est episcopo & pres-
byteris in gratia Dei & lege Iesu Christi. Et vos oportet non contemnere ætatem
episcopi, & secundum Dei patris omnem venerationem ei exhibere, & secundum
quod cognoui etiam sanctos presbytos ei deferre, non propter iuuentutem (quæ
in eo videtur) arbitrantes contemnendum, sed in sapientia Dei ei obedire, quan-
doquidem non longi temporis sunt sapientes, neque senes sciunt prudentiam, sed
spiritus qui est in hominibus. Denique Daniel sapientissimus duodecim anno-
rum effectus. Spiritu sancto repletus est, & illos seniores canitiem vanam haben- F
tes, calumniatores & alienæ pulchritudinis appetitores esse manifestauit. Samuel
etiam cum esset pusillus, nonagenarium Heli sacerdotem per increpationem re-
darguit quod filios suos honorificaret super Deum. Similiter & Hieremias audit
à Domino. Noli dicere quia iuuenis sum ego, Salomon quoque & Iosias in iu-
uentute mirifici & sapientes in operibus suis apparuerunt. Salomon quidem duo-
decimo anno ætatis suæ regnare incipiens, arduam & interpretabilem mulie-
rum pro paruulis quæstionem, terribili iudicio dissoluit. Iosias verò octo anno-
rum existens, ara & monumenta subuertere cœpit, lucos excidere, templa deijce-
re, quæ non Deo sed dæmonibus fuerant consecrata. Nam & falsos sacerdotes in- *
terfecit vt corruptores & seductores hominum, non diuinitati sed diabolo seruien-
tes. Propter quod non est contemnenda iuuentus quum Deo adiacuerit atque ad-
hæserit, sed illa ætas quæ ex sententia nocet. etiamsi inueterata fuerit dierum ma-
lorum. Iuuenis fuit etiam Christophorus Timotheus, sed audite quid ei scripsit ma- G
gister: Nemo (inquit) iuuentem tuam contemnat, sed forma esto fidelium in ver-
bo, in conuersatione. Dignum est ergo & vos obedire episcopo vestro, & in nullo
ei contradicere. Terribile est enim tali contradicere. Non enim istum visibilem quis
spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contem-
ni. Hic enim non ab homine, sed à Deo habet promotionem, dicit enim Deus Sa-
mueli de contemptoribus eius. Non te spreuerunt, sed me. Nam & Moyses popu-
lo aduersus se murmuranti ait: Non enim aduersus nos murmurastis, sed adver-
sus Dominum Deum. Nemo enim inultus remansit, qui se contra potiores extulit.
Denique in lege, Dathan & Abiron Mosi resistentes viui ad inferos depositi sunt.
Sed Chore & qui conspirauerunt cum eo, aduersus Aaron ducenti quinquagin-
ta, igne consumpti sunt. Absalon etiam parricida existens diuino iudicio arbori ap-
pensus est, sed & cor eius (quod mala cogitauerat) sagittis transfixum est. Nam &
Achab & Naman nihilominus propter similē causam morte plexus est. Ozias quoq; H
leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotiū ausus est arrogare. Saul etiā sa-
crificare præsumens regali dignitate dehonoratus est, nō exspectans principē sacer-
dotū Samuelem. Oportet ergo & nos reuereri potiores, & dignū est non solū voca-
ri nos Christianos, sed etiā esse. Nō enim dicere, sed esse, facit beatum. Quidam au-
tem episcopum quidem vocant, & præter ipsum omnia faciunt. Talibus igitur etiam
ipse Christus dicit (qui & verus & primus est episcopus, & solus natura pontifex)
Quid me vocatis Domine Domine, & non facitis ea quę dico? Tales enim nō bonæ
scientiæ sed derisores esse mihi videntur. Quoniā verò negotia finem habēt, * & adia-
cet quidem vita ex obseruatione, mors verò ex obediētia, & necesse est vt vnusquisq;
in loco quem sibi de præteritis elegerit, in futuro esse præcipiatur, fugiamus igitur
mortem, & eligamus vitam. Duos enim characteres dico in hominibus inueniri,
vnū quidem veræ monetæ signaculum, alterū verò adulterinæ. Pius enim homo &
religiosus,

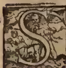
A religiosus, vera moneta est, quæ à Deo formata vel expressa est, impius verò & irreligiosus, falsa moneta est, noxia, adulterina, praua, quæ non à Deo sed à diabolo facta est. Hæc autem asserens non duas naturas hominum esse dico, sed vnum eundemq; hominem, qui aliquando quidem Dei, aliquando autem diaboli efficiuntur. Si quis igitur pius fuerit homo, Dei est, si verò quis impius extiterit, diaboli est, non ex natura, sed ex sententia factus. Infideles enim imaginem habent principis nequitiæ, fideles autem formam habent autoris omnium Dei patris, & Christo Iesu filij eius. Propter quod si non elegerimus pro veritate mori in passione ipsius, vita eius non est in nobis. Et quoniã in præscriptis personis multitudinẽ vestri contemplatus sum, in fide & dilectione moneo, vt vnanimes in Deo omnia facere festinetis, assidente episcopo in loco Dei, & præsbyteris in loco consistorij Apostolorũ, & diaconis dulcissimis mihi, quibus creditum est ministeriũ Iesu Christi qui ante secula genitus est à patre Deus verbum, vnigenitus filius, & in consummatione seculorũ ipse perma-
B net. Regni eius nõ erit finis, inquit Daniel propheta. Omnes in cõcordia inuicẽ diligamus, & secundum carnem nemo cõsideret propositum suũ, sed secundum Christũ Iesum. Nihil sit in vobis, quod vos, possit separare, sed adunamini episcopo, subiecti per ipsum Deo in Christo. Sicuti ergo Dominus sine patre nihil facit (nõ enim possum, inquit, à me ipso facere quicquã) sic etiã & vos sine episcopo, siue præsbyteri, seu diaconi, siue laicus. Non ergo aliquid rationabile vobis videatur extra ipsius sentẽtiam, tale enim iniquũ est, & ideò odiosum. Oẽs in idipsum ad rationem simul conuenite, vna deprecatio sit cõmunis, vnus animus, vna spes, dilectio immaculata in fide Iesu Christi, qua nihil aliud melius est. Oẽs adunati ad templũ Dei concurrite, sicut ad vnũ altare, sicut ad vnũ Iesum Christum pontificem ingeniti Dei patris. Nolite errare in aliena gloria, neq; intendatis fabulis, & genealogijs interminatis, & Iudaicis inflationibus. Vetera enim transierunt, & ecce facta sunt omnia noua. Si enim nunc vsq; secundũ legem Iudaicam & circuncisionẽ carnis viuamus, negamus
C nos gratiam accepisse. Sancti etenim prophetæ secundum Iesum Christũ vixerunt, ideoq; & persecutionẽ passi sunt inspirãte gratia ad manifestationẽ incredulis, quia vnus est Deus omnipotens, qui manifestauit seipsum per Iesum Christũ filium suũ, qui est verbũ ipsius, non prolatiuũ scilicet sed substantiale, nõ locutio articulatæ vocis, sed operatio Deitatis, substantia scilicet genita, in omnibus benè placens suo genitori. Si ergo ex antiquis scripturis conuersi, ad vacuam spem venerunt expectantes Christum (sicut ipse Dominus docet dicens: Si crederetis Mosi, crederetis vtique & mihi, de me enim ipse scripsit. Nã & Abraham, inquit, pater vester exultauit vt videret diem meũ, & gauisus est. Ante Abrahã enim, inquit, ego sum, quomodo nos poterimus viuere sine ipso, cui & prophetæ serui fuerunt, spiritu, præuidentes eum, & tanquam magistrũ expectabant, & sperabant vt Dominũ & Saluatorẽ, dicentes: ipse veniet & saluabit nos. Non ergo sabbatizemus: Iudaicè, vt ferijs gaudẽtes. Qui enim non operatur, non manducet. Et iterum: In sudore vultus tui manducabis panẽ tu-
D um, dicunt eloquia. Sed vnusquisq; vestrum sabbatizet spiritaliter, meditationi legis congaudens, non corporis dimissione fabricationẽ Dei admirans, velut Iudæus, nõ omnia comedens & tepidũ bibens, & mensurate ambulans; & saltationes atq; plausum manuum nunc habens. Sed pro sabbatizatione diem festũ celebret omnis Christianus, dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum, de qua propheta expectans dicebat, in finẽ pro octauo. In quo die & vita nostra exorta est, & mortis in Christo facta victoria, quam filij perditionis negant, inimici scilicet saluatoris, quorum Deus venter est, qui terrena sapiunt, amatores voluptatum & non Dei, speciem quidem pietatis præseferentes, virtutem autem eius abnegantes, Christum mercantes, verbum Dei in tabernis prædicantes, & Dominum nostrum Iesum Christum vendentes, mulierum corruptores, aliena concupiscentes, & pecuniarum amatores, à quibus eruamini, misericordia faciente per Dominum nostrum Iesum Christum. Non enim sentimus vtilitatem eius, nisi nos tentauerit. Se-

cundum autem quod agimus iam nō erimus,nisi ipse nostri miseratus fuerit, si enim E iniquitates obseruauerit,quis sustinebit?Efficiamur ergo digni cognomento quod accepimus.Qui enim alio nomine præter illud vocatur, hic non est Dei, non enim suscepit prophetiam dicentem de nobis,quoniam vocabitur nomine nouo,quo Do minus vocauit eum,& erit populus sanctus. Quod & completum est primò in Antiochia Syriæ,vbi acquisierunt discipuli nomen Christianum, Paulo & Petro fundantibus ecclesiam. Abijcite ergo malum vetus fermentum,quod corrupit & putrefacit & percipite nouum gratiæ fermentum. Exultate in Christo,vt non alienus dominetur vestri.Ineptum est enim Iesum Christum lingua tantum proferre,& Iudaismum in animo habere.Non enim Christianitas in Iudaismum credidit, sed Iudaismus in Christianitatem. Omnes denique gentiles æqualiter crediderunt.Omnis lingua Christum confessa ad Dominum collecta est,& facti sunt & lapidei corde,filij amici Dei Abrahæ,& in semine eius benedicti sunt omnes,qui in vitam æternam deputati sunt in Christo.Hæc autem dilectissimi mihi taliter scribens, non ag- F noui aliquos ex vobis sic haberi,sed sicut minimus vestrum volo vos conseruatos esse,vt non incidatis in hamos inanis gloriæ, sed vt ad plenum instructi sitis in Christo,qui ante secula genitus est à patre, posteà autem factus est ex Maria virgine sine collocutione viri,& nobiscum conuersatus sanctè & sine querela,omnem infirmitatem omnemque languorem curauit in populo,& signa atque prodigia pro beneficijs hominum fecit,& illis qui longe erant,& illis qui propè,in multitudine vnum & solum verum deum patrem suum annunciauit,& passionem pertulit,& ab interfectoribus suis Iudæis sub Pontio Pilato præside,& Herode rege,crucem sustinuit, & mortuus est,atque resurrexit & in coelos ascendit ad illum qui misit eum,& sedet ad dextram eius venturusq; est in consummationem seculi in gloria paterna iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique secundum opera sua. Hæc qui in pleno cognouerit & crediderit,beatus est,quomodo & vos amici Dei & amatores Christi estis in plenitudine spei vestræ,à qua nulli vestrum auerti contingat. Acquisiui vos G in omnibus siquidem dignus ero. Si enim vinctus sum, sed ad solutionem omnium vestrum,non sum vinctus. Scio enim quia non inflamini, quia Iesum habetis in vobis.Et magis cum laudauero vos,scio quia reueremini,sicut scriptum est:Quoniam iustus sui accusator est in primordio sermonis.Et dic tu,inquit, primus peccata tua vt iustificeris,Et cum feceritis (inquit) omnia quæ mandata sunt vobis, dicite serui inutiles sumus.Quoniam in hominibus qui se exaltauerit delinquit ante Deum. Dicit enim Deus,Propitius factus sum peccatori.Propter quod magni illi Abraham & Iob terram & cinerem semetipsos ante Deum nominauerunt. Et Dauid: Quis sum ego (ait) coram te Domine quoniam gloriam glorificasti me vsque nunc? Nam & Moses super omnes homines mansuetissimus dicit ad Deum:Gracilis voce & tardus lingua sum ego.Humiles ergo estote & vosipsi vt exaltemini. Qui enim se humiliauerit,exaltabitur,& qui se exaltauerit,humiliabitur.Studete ergo confirmari in dogmatibus domini & Apostolorum,vt ex omnibus quæ facitis dirigamini in viam re- H ctam carne & spiritu,fide,& dilectione,cum honore digno episcopo vestro, & corona digno atque spirituali Stephano presbytero vestro,& secundum Deum diaconis.Subiecti estote episcopis & inuicem,quomodo Iesus patri,vt laus sit in vobis secundum Deum,videntes vos repletos omnibus bonis,Compendiose rogaui vos in dilexione Iesu Christi,mementote mei in orationibus vestris, vt Deum merear adipisci,& ecclesiæ quæ est in Syria, cuius non sum dignus vocare episcopus. Indigeo enim illa laudabili vestra oratione,vt dignus sim illam quæ in Syria est ecclesiam per bonam operationem vestram pascere in Christo. Salutant vos Ephesij de Smyrna vndè scribo vobis, præscientes quomodo in gloria Dei in omnibus refecistis me simul cum Polycarpo.Et cæteræ ecclesiæ in honore Iesu Christi salutant vos. Incolumes estote,in vnanimitate possidentes inseparabilem spiritum in Christo Iesu per voluntatem Dei,Amen.

A
AD TARSENSES EX PHILIPPIS. Epistola IIII.

Tarsus ciuitas metropolis Ciliciæ prouinciæ, Pauli Apostoli natalibus celeberrima, ab Argiuis, vt scribunt Geographi, condita, hinc Tarsenses.

Ignatius, qui & Theophorus, salutem consecutæ in Christo ecclesiæ: laude dignæ, & memoria dignæ, & dilectione dignæ, quæ est in Tarso: misericordia & pax à Deo patre & domino Iesu Christo.

B Auciatus sum, in omnibus à Syria Romam vsque cum bestijs depugnans, non ab irrationabilibus scilicet bestijs voratus, illæ enim voluptate Dei pepercerunt Danieli, sed humanam figuram habentibus, quæ sunt immanes bestiæ, Obsident enim me nocte dieque, ac deuorant. Sed nulli iniquorum istorum facio sermonem, neque habeo naturam meam tàm honorabilem mihi vt plus eam quam dominum diligam, propter quod paratus sum, ad ignem, ad bestias, ad gladios, & crucem, tantum vt Christum videam saluatorem meum & Deum, qui pro me mortuus est. Rogo ergo vos ego vinctus Christi qui per terram & mare exagitor, state in fide cófirmati, quoniam iustus ex fide viuit. Estote inclinabiles & vnanimes in fide, quoniam Dominus habitare fecit vnanimes in domo. Agnoui enim quoniam quidam ex ministris satanæ voluerunt vos conturbare, quorum quidam dicunt quia Iesus putatiuè natus est, & putatiuè crucifixus. Quidam verò quia non est filius eius qui fecit mundum. Alij autem quia ipse est ille qui est super omnia Deus. Alij quoque C quia homo est purus. Quidam verò quia caro eius non resurrexit, & quia oportet terminabilem vitam haberi, atq; hanc esse finem bonorũ, quæ non multò post corrumpitur. Quibus quidem multorum malorum agger cumulatus est. Sed vos nó intendatis mendacijs eorum. Pauli enim estis ciues & discipuli, qui ab Hierosolymis & in circuitu vsque ad Illyricum cuncta repleuit Euangelio, & stigmata Christi in corpore suo portauit. Cuius memores estote omnibus modis, & cognoscite quia Dominus Iesus Christus verè natus est de Maria, factus ex muliere, & verè crucifixus est. In qua cruce gloriatur Paulus dicens: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Et verè passus est & mortuus, & resurrexit. Si enim passibilis (inquit) Christus, & si primus ex mortuis resurrexit, & qui mortuus est peccato, mortuus est semel. Quod autem viuit, viuit Deo. Insuper quæ necessitas vinculorũ? Christo non mortuo, quę necessitas tolerantię, aut quæ necessitas flagellorũ? Quid quod Petrus crucifixus est? Paulus & Iacobus gladijs obtruncati sunt. Ioannes in D Pathmon relegatus est. Sed & Stephanus à Domini interfectoribus Iudæis, lapidibus extinctus est. Sed nec in hoc quidem est victoria, verè enim crucifixus est Dominus ab impijs. Et quia iste qui natus est ex muliere filius est Dei, & qui crucifixus est primogenitus est omnis creaturæ, & Deus verbum, & ipse fecit omnia, iussione patris. Quod Apostolus corroborat dicens: Vnus Deus pater ex quo omnia, & vnus Dominus Iesus Christus per quem omnia. Et iterum: Vnus enim Deus, vnus est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus vniuersæ creaturæ, quoniam in ipso creata sunt omnia quæ sunt in cœlo, & in terra, visibilia in inuisibilia, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et quia non est ipse ille qui est super omnia Deus, sed filius ipsius, qui & ascendere se ad eum profitetur dicens: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, & ad Deum meum, & Deum vestrum. Et quando ei fuerint omnia subiecta, tunc & ipse subiectus erit illi qui ei subdidit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Ergo alius est ille

qui ſubiecit filio omnia,& qui eſt omnia in omnibus,& alius filius cui ſubiecta ſunt E
omnia,qui & poſt hæc omnia ſubiectus erit illi qui ſubdidit omnia;& non eſt homo
purus ille per quem ei in quo facta ſunt omnia. Omnia enim,inquit,per ipſum facta
ſunt. Et in libro ſapientiæ ipſe de ſe ipſo refert dicens: Cum faceret cœlum aderam il
li. Et iterum: Ego eram apud eum cuncta componens,& congaudebat mihi quoti-
die. Quomodo autem homo purus audiret. Sede ad dextram meam? aut quomodo
diceret. Antequàm Abraham fieret ego ſum? vel illud quod ait: Gloria illa glorifica
me,quam habui apud te priuſquam mundus fieret? Quis autem homo poſſet dice-
re,deſcendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam,ſed voluntatem eius qui mi-
ſit me? Vel de quo homine diceretur: Erat lumen verum quod illuminat omnem ho
minem venientem in hunc mundum. In hoc mundo erat,& mundus per ipſum fa-
ctus eſt,& mundus eum non cognouit. In propria venit,& ſui eum non receperunt.
Quomodo ergo huiuſmodi homo eſt purus, ex Maria demum habens initium vt
eſſet,& non potiùs Deus verbum & filius vnigenitus, de quo dictum eſt: In princi- F
pio erat verbum,& verbum erat apud Deum, & Deus erat verbũ, omnia per ipſum
facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil? Et paulò poſt. Vidimus gloriam eius,gloriam
quaſi vnigeniti à patre,plenum gratia & veritate, Et iterum: Vnigenitus qui eſt in ſi-
nu patris,ipſe enarrabit. Qui & per Salomonem refert dicens: Creauit me Dominus
principium viarum ſuarũ,in opera ſua ante ſecula fundauit me, ante autem omnes
colles genuit me, Et reſuſcitaturus eſt corpora noſtra,dixit enim: Amen dico vobis,
quoniam venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt,audiẽt vocem filij Dei,
& qui audierunt viuent. Quod etiam Apoſtolus confirmat dicens: Oportet corru-
ptibile hoc induere incorruptionem,& mortale hoc induere immortalitatem. Et
quia oportet caſtè ac iuſtè viuere, Iterum dicit: Nolite errare,neq; fornicarij, neque
molles,neq; maſculorum concubitores,neq; maledici,neq; ebrioſi,neq; fures,neq;
rapaces,regnum Dei poſsidebunt. Etſi mortui non reſurgunt,neq; Chriſtus reſur-
rexit,vacua eſt ergò prædicatio noſtra,vacua eſt fides veſtra,& adhuc eſtis in peccatis G
veſtris,ergo & qui dormierunt in Chriſto perierunt. Si in hac vita tantum ſperantes
ſumus in Chriſto,miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Si mortui non reſur-
gunt,manducemus & bibamus,craſtina enim die moriemur. Si autem ſic confidi-
mus,quæ eſt differentia hominum,& canum,vel aſinorum,qui nihil de futuro co-
gitant,qui comeſtionis tantummodo appetitores ſunt, & poſt comeſtionem inſcij
ſunt quid interius moueatur? Acquiſiui vos in Domino,elaborate vnuſquiſq; om-
nem malitiam ponere & ferocem animum, & maliloquia, & calumniam,& turpi-
loquium,malam conuerſationem,ſuſurrationem, inflationem malignam, auariti-
am,inanem gloriam,inuidiam,& omnia quæ his ſimilia ſunt. Induite autem Domi-
num noſtrum Ieſum Chriſtum. Et carnis curam ne feceritis in cõcupiſcentijs. Preſ-
byteri,ſubditi eſtote epiſcopo,diaconi presbyteris,populus diaconis, Pro animabus
hanc ordinationem cuſtodientibus,ego efficiar & Dominus ſit cum eis indeficien-
ter. Mando vobis ô viri diligite coniuges veſtras,filij honorate patres,& vos paren- H
tes nutrite filios in eruditione & diſciplina Domini, Eas quæ in virginitate ſunt ho-
norate,ſicut ſacras Chriſti, viduas pudicas vt ſacrarium Dei veneremini. Domini
cum parcitate eſtote,ſerui cum timore dominis ſeruite. Nemo ocioſus in vobis ſit.
Mater enim egeſtatis eſt vacuitas. Hæc autem dicens, non impero quantum opor-
tet,& ſi quidem vinctus ſum tanquàm fratres commoneo. Etſi Dominus eſt vobiſ-
cum,acquiſiui vos. Orationibus veſtris incumbite vt Ieſum merear adipiſci. Com-
mendo vobis eccleſiam,quæ eſt in Antiochia. Salutant vos & electæ Eccleſiæ Phi-
lippenſium, vnde & ſcribo vobis. Salutat vos Philon diaconus veſter, cui & ego
gratias ago benè mihi ſeruienti in omnibus. Salutat vos Agathopus diaconus de
Syria,qui me ſequitur in Chriſto. Salutate inuicem in oſculo ſancto. Saluto vni-
uerſos & vniuerſas qui ſunt in Chriſto. Incolumes eſtote corpore,& animo,& ſpi-
ritu,& mei ne obliuiſcamini. & ſit Deus vobiſcum, Amen.

AD

A

AD PHILIPPENSES DE BAPTISMO PER *Euphanium lectorem, nauim iam ascensurum,* *Epistola V.*

Philippi ciuitas est in prima parte Macedoniæ, & hinc quoque dicti Philippenses.

Ignatius, qui et Theophorus, ex imperio Dei patris misericordiam consecutæ in fide et patientia et dilectione sine dolo ecclesiæ quæ est Philippis, misericordia et pax à Deo patre & Domino Iesu Christo, qui est saluator omnium hominum maximeq; fidelium.

B

Emores charitatis vestræ & solicitudinis, quæ est in Christo, quam ostenditis in vobis, dicens esse arbitrati sumus scribere ad fraternam in Domino vnanimitatis vestræ dilectionem. Commonitos vos faciens cursus nostri, vt idipsum dicatis omnes vnum sentientes, in hoc ipso fidei regulas præceptaq; feci, sicut & Paulus erudiens vos dicit: Vnus est enim omnium Deus pater Christi, ex quo omnia, & vnus Dominus noster Iesus Christus filius Dei vnigenitus, dominator vniuersorum, per quem omnia. Vnus autem etiam Spiritus sanctus qui operabatur in Mose & Prophetis & Apostolis. Vnum quoque est baptismũ, quod datur in morte Christi. Vna itaque Ecclesia etiam esse debet & vna fides, quæ est in Christo, secundum dictum eiusdem Apostoli dicentis: Vnus Deus, vna fides, & vnum baptisma. Vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnes & in omnibus. Vnus est ergo C Deus pater, & non duo vel tres. Vnus scilicet qui est, & non est præter eum solum verus. Dominus enim (inquit) Deus tuus, Deus vnus est, & iterũ: Nónne vnus Dominus creauit nos, & vnus pater est omnium nostrũ? Vnus quoque & filius, Deus verbũ, vnigenitus (inquit) qui est in sinu patris. Et rursum. Vnus Dominus Iesus Christus. Et alibi. Quod est nomen eius, aut quod est nomẽ filij eius. Scitote autem quia vnus est etiam Spiritus sanctus, paracletus. Sicut idem Paulus ait: Vnus spiritus sicut vocati estis in vnam spem vocationis vestræ. Et iterum: Omnes, inquit, in vno spiritu parati sumus. Manifestè autem omnia dona gratiarum ipse vnus atque idem spiritus operatur. Ergo neque tres sunt patres, neque tres filij, sed neque tres paracleti, sed vnus pater & vnus filius, & vnus paracletus. Propter quòd & Dominus mittens apostolos docere omnes gentes, præcepit eis baptizare eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Non in vnum quendam trinomium neque in tres vnius eiusdemque honoris, quia vnus est tantum qui homo factus est, non pater scilicet neque paracletus, sed solus filius, non putatiuè, neque in phantasmate, sed certissima veritate. Verbum D enim caro factum est, & inhabitauit eam. Sapientia namque ædificauit sibi domum, & factus est sicut homo Deus cum corpore, quòd suscepit ex virgine, non ex collocutione scilicet aut semine viri. Virgo enim, inquit, in vtero concipiet & pariet filium. Vere natus est, & verè creuit, verè manducauit, & bibit, verè & crucifixus est, & mortuus, & resurrexit. Qui hæc credit, vt vera eius continet natiuitas, beatus est, qui autem hæc non credit, nihil refert ab eis qui eum crucifixerunt. Princeps enim huius mundi in hoc gaudet, quando quis crucem negauerit. Interitum enim sibi ipsi esse cognouit confessionẽ crucis. Hoc enim trophæum est cõtra eius virtutẽ, quod videns expauescit & audiens timet. Nam & antequàm facta esset crux festinabat facere hoc, & operari in filijs diffidentiæ, operatus autem inuidia in Pharisæis, in Saducæis, in senioribus, in iuuenibus, & in sacerdotibus. Cũ aũt properaret vt fieret, conturbabatur, & postea desperationem immisit proditori, & laqueum & ostendit,

& suspendium eum docuit, & mulieri immisit timorem in summo, ipse conturbans E & compescere tentans patibulum crucis, ipse omnia euocans mouet in suam perniciem, non recognoscens. In tantum enim mala erant non omnia. Malignus autem sentiebat suam perditionem. Initium enim illi fuit ad damnationem crux Christi, principium mortis, initium perditionis. Propter quod & in aliquibus quidem operatur negare crucem, passionem erubescere, qui vt funestum putant vocari de virgine generationem, circuncidere ipsam naturam, & diffamare quasi odiosam. Iudæorum auxiliator est ad negationem crucis, paganorum ad calumniam Mariæ, hæreticorum ad phantasiam. Multiformis est enim malitię princeps, furans sensus, contrarius sibimetipsi, & alia quidem suggerens, alia verò ostentans. Sapiens est enim ad malè faciendum, quod bonum est autem nescit aliquando, ignorantia enim repletus est per inobedientiam. Quomodo enim non sit talis qui non sibi proponit suum sermonem? Si enim homo purus est dominus ex anima & corpore, quid circuncidit natiuitatem communem naturæ hominum? Quid tanquàm paruam gloriam in homine factam passionem, simulationem vocas, & mortem immortalis gloriam existimas? Si Deus est homo, quid vnicum vocas Dominum gloriæ, illum videlicet natura immutabilem? Quid sine lege dicis legislatorem, qui non humanam naturam habuit? Verbo caro factum est, verbum homo, sed non in homine. Quomodo igitur magnus est ille, qui in principio omnem sensibilem & intelligibilem naturā voluntate patris præparauit, qui cum esset in carne, omnem infirmitatem atq; languorem curauit? Quomodo autem non est Deus ille, qui mortuos resuscitauit, claudos sanauit, leprosos mundauit, cæcos illuminauit, aquam in vinum conuertit, tuumque exercitum verbo tantum fugauit? Quid ergo deijcis naturam virginis, & membra turpia vocas? Hæc ergo præseminas, & nudari iubes masculos in facie fœminarum, fœminas verò in illicitum desiderium masculorum. Tunc omnia turpia videntur, & pudicum teipsum facis, cum tu sis fornicationis spiritus. Ignoras quia tūc fit aliquid turpè, quando illicitè perpetratur? Cæterum nihil turpè est, quod sine peccato geritur, nihil prauum, sed omnia bona valdè. Et tu non videns pessundas eam. Quomodo rursum non tibi videtur natus esse Christus ex virgine, sed ille qui est super omnia Deus, ille scilicet omnia potens? Quis ergò est qui hunc misit dicito, quisve huic dominatur, vel cuius sententiæ subiectus fuit, aut cuius legem adimpleuit? Tu qui nullius sententiam vel potestatem habes, Christum separas à generatione, legislatorem ingenitum esse pronuncias, & cruci affixum illum qui est sine principio. Cuius ergo permissu hoc factum est, non est dicere. Non me latuit tuum antiquum consilium, neque ignoro, quoniam siue cura, & lubricè incedis, tu autem ignorans quis est qui intus est qui omnia scire te fingis. Multa enim te latent, virginitas scilicet Mariæ, gloriosus partus, de cuius corpore Deus processit. Stella orientis quæ apparuit munera ferentibus Magis, archangeli salutatio ad virginem facta, virginis gloriosa conceptio, desponsatæ puellæ prædicatio, & virginis in vtero infantis præuisio, angelorum hymno gloriæ ad gentium pastores annunciatio, Herodis timor in extollentia regni, præceptio ad paruulorum necem, in Aegyptum transmigratio, atq; exinde reuersio, cunabula infantilia, descriptio humana, lactis nutritio, nomen patris nō seminantis, præsepe vbi positus est, eo quod non fuerit locus, nulla humana præparatio, profectus ætatis, crementum corporis, humana loquæla. Sed & quod esurijt, sitiuit, iter ambulauit, laborauit, sacrificiorum oblatio, circuncisio, baptisma. Vox Dei desuper ad baptizatum, quid vel fuerit, vel vndè fuerit, testificatio spiritus & Dei vox, Ioannis prophetia significantis passionē per agni appellationem, diuersorum signorum operatio, variæ curationes, imperium Domini quo mari imperauit, & ventos sedauit, & spiritus iniquos fugauit. Teipsum torquens, & manifestatione virtutis suæ affligens, hæc omnia videns non habes, quid facias, nisi tenebrosas vertigines. Et quod virgo peperit ignoras. Sed confundit te angelorum laudatio, Magorum adoratio, stellæ apparitio. Ignorantiam igitur olim incurristi per contumaciam

A maciam, parua tibi videntur cunabula, passiones, circoncisio, lactis nutritiò, indigna tibi Deo esse hæc videntur? Iterúmne vidisti hominem quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ingustato cibo humano, & angelos ei ministrantes quos & tu timebas, videns primò quasi communem hominem baptizatum, & causam ignorans? Post ieiunium verò esurienti insidiabaris, & tentabas quasi communem hominem, ignorans quis esset. Dicebas enim, si filius Dei es, ignorantiæ id est, nam si verè cognosceres, scires sine dubio quia quæ impossibilia videntur ad faciendum, & difficilia ad conuertendum, factori omnia possibila sunt. Et propter ventrem tentans eum, qui pascit omnes esca indigentes, audes tentare Dominum gloriæ, oblitus per tuam malitiam, quia non in pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei? Si scires quia filius Dei erat, cognosceres vtiq; quia in quadraginta diebus, & quadraginta noctibus nullo egens, reddens corruptibile corpus etiam in cótinuatione, hoc facere poterat. Sed idcirco esurijt, vt ostenderet quia verè suscepit B corpus passibile, simile hominibus. Propterea & primò ostendit quia Deus erat, & & secundò quia & homo fuit. Tu ergo qui tanquam fulgur de sublimi gloria cecidisti, audes dicere Domino, mitte te deorsum, cui ea quæ sunt æstimantur, quasi quæ non sunt? & ad inanem gloriam prouocans eum qui non extollitur, & fingis te scripturas de eo legere, dicens: Scriptum est enim quoniam angelis suis mandauit de te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum, & fingis te sequentia ignorare, auufferens ea quæ de te ac tuis magistris prophetauit dicens. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Si ergo conculcatio es pedum Domini, quomodo tentas intentabilem? immemor legislatoris qui dixit: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et audes impudentissime opera Dei assumere, & dicere quia tibi traditus est principatus eorum, & casum tuum ostendis contra Dominum Deum tuum, & promittens te ei dare quæ sunt ipsius, dicens: hæc omnia tibi dabo, si cadens in terram adoraueris me, Quomodo non timuisti C talem vocem contra Dominum emittere, tu qui omnium malignorum spirituum malignissimus es, & pro malitia ventre & pectore in terram repere iussus es, & per inanem gloriam inhonoratus es? Qui per auaritiam & arrogantiam ad impietatem deductus es? Tu incensor, draco, apostata, serpens perplexus à Deo discedens, à Christo separatus, à sancto spiritu alienus, & à choro angelorũ exulans. Iniuriator legis Dei, & legitimorum inimicus, qui super protoplastos resurrexisti, & à mandato Dei auertisti eos qui nihil te læserunt, qui aduersus Abel Caim paricidam excitasti, qui in Iob mala exercuisti. Tu ergo huiusmodi dicis Domino, si cadens in in terram adoraueris me. O audacia, ô puniende serue fugitiue, serue flagellande, exterminator bonorum, Domino dominorum perfecto Deo omnium intelligibilium atq; sensibilium dicis, si cadens adoraueris me? Dominus autem longanimis est, qui nó in præsenti & ilicò interficit eum, qui per ignorantiam & audaciam talia dicit, mansuetè respondet dicens Vade: Satana. Non dixit reuertere post me, non D enim es reuersurus aliquando, sed vade, inquit, satana in eo quę tibi elegisti loca, vade in ea quibus prouocatus es à tua malitia. Ego autem scio quis sum, & à quo missus sum, & scio quem debeo adorare. Dominũ enim (inquit) Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Scio eũ & noui vnũ solum, cui non denego seruire, à quo tu apostata factus es. Non sum Antitheus, hoc est cótrarus Deo, sed confiteor eius eminentiã, & non recuso adorare eũ quem, noui natiuitatis meæ autorem & dominũ, atque meæ perseuerantiæ custodem. Ego enim viuo propter patrẽ. Hæc aũt fratres per dispositioné Dei coactus sum mittere ad vos, monens vos ad gloriã Dei, nõ quasi extraneus, sed sicut frater. Subiecti estote episcopo, & presbyteris, & diaconis. Diligite inuicem in domino sicut Dei simulachra. Videte ergo viri, & diligatis vxores vestras vt propria membra. Mulieres verò sicut vnitatis tactu viros vestros amate. Qui castus est vel continens non extollatur, ne perdat mercedẽ suã. Dies festos nolite inhonorare. Quadragesimã verò nolite pro nihilo habere, imitationem enim cótinet Dei cóuersationis.

ſationis.Hebdomadam etiam paſsionis nolite deſpicere. Quarta verò & ſexta feria E ieiunate,reliquias pauperibus porrigentes. Quicunque dominicam aut ſabbatum non ieiunauerit præter vnum ſabbatum Paſchæ,ipſe eſt Chriſti interfector. Orationes veſtræ protendantur. ad eccleſiam Antiochiæ. Vnde & vinctus ducor Romam.Saluto ſanctum epiſcopum Policarpum.Saluto ſanctum Epiſcopum Vitalem, & ſacroſanctum præbyterum,& conſeruos meos Diaconos,pro quorum animabus ego efficiar.Adhuc dico epiſcopo & præsbyteris in Domino,quicunque cum Iudæis paſcha egerit,aut ſolennia dierum feſtorum eorum ſuſceperit,comparticipabit eis qui Dominum & Apoſtolos eius occiderunt. Salutant vos Philon & Agathopus diaconi. Saluto congregationem virginum,legionem viduarum,à quibus adiutus ſum. Saluto populum domini à minimo vſque ad maximum. Tranſmiſi vobis hæc mea ſcripta per Euphanium lectorem,virum Deo honorabilem & fideliſsimum,qui mihi occurrit in regionem iam nauim aſcenſuro. Mementote vinculorũ meorum, vt conſummer in Domino. Incolumes eſtote carne & anima & ſpiritu perfecta ſen- F tientes,deuitantes operarios iniquitatis,& corruptores verbi veritatis confortati in gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti,Amen.

AD PHILADELPHIENSES EX Troia, Epiſtola VI.

Philadelphia Myſia vrbs, frequentibus terra ſucceßionibus patens, frequentibusque agitata terra tremoribus,idcirco maleſidos parietes habens vt qui (quod & Geographi tradunt) crebres concußionum iniurijs diſcutiantur rimisque pateant. Hinc Philadelphienſes.

Ignatius,qui & Theophorus, eccleſiæ & Dei patris & Domini noſtri Ieſu Chriſti quæ eſt in Philadelphia,miſericordiam conſecutæ in dilectione & confirmatione,in concordia & exultatione Dei,in paſsione domini indiuiſæ,& in reſurrectione G eius,repletæ omni miſericordia,quam & ſaluto in ſanguine Ieſu Chriſti,quod eſt gaudium ſempiternum,& ſingulare,maximè ijs qui ſunt in vnum,cum epiſcopo,cũ presbyteris,& diaconis probatis in voluntate Dei patris, per dominum Ieſum Chriſtum,qui ſecundum ſuam voluntatem ſolidauit firmitèr eccleſiam eius ſuper petram ædificio ſpirituali nõ manufacto, quàm flumina inundantia et flantes venti non valuerunt ſubuertere, nec valebunt aliquando ſpiritus nequitiæ,ſed debilitantur virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti.

H

Idens autem epiſcopum veſtrum,cognoui quia non à ſemetipſo, neque ab hominibus promotus eſt in miniſterium ad communionem pertinens, neque per inanem gloriam, ſed in dilectione Ieſu Chriſti,& Dei patris,qui reſuſcitauit eum à mortuis, cuius expaueſco manſuetudinem,quomodo tacens amplius poteſt à loquente. Aptus eſt enim mandatis Domini, & iuſtitia eius ſicut chordæ citharæ,& eſt irreprehenſibilis non minus à Zacharia ſacerdote,propter quod beatificat anima mea illius ſecundum Deum diſpoſitionem, cognoſcens innocentia, & perfectam,& immobilem,& ſine ira circa omnes eius manſuetudinem tanquam Dei viui.Sicut ergo filij lucis fugite diuiſionem vnitatis,& malam doctrinam hæreticorum,ex quibus exit coinquinatio in omnem terram. Vbi ergo paſtor eſt, illuc ſicut oues congregemini,multi enim lupi pellibus ouium induti, voluntate mala captiuant

A uant decurrentes ad Deum, sed in veritate vestra non inueniunt locum. Abstinete itaque vos à verbis malis, quæ Iesus Christus non seminauit, sed hominum interfectrix bestia, propter quod non sunt plantatio patris, sed seminarium nequissimi. Nõ ergo separationem inueniens apud vos hæc scribo, sed vt muniens vos vt filios Dei. Quotquot sunt Christi, ipsi sunt episcopi. Qui autem declinant eum vel communionem eius, & sociant se cum maledicis, ipsi cum illis simul abscinduntur. Non enim sunt agricolæ Christi, sed inimici seminarium, à quibus eruamini semper precibus assidentis pastoris vestri fidelissimi & mitissimi, Rogo itaque vos in Domino, quicunque pœnitentes venerint ad vnitatem ecclesiæ, suscipite eos cum omni mansuetudine, vt per vtilitatem & bonam demonstrationem, de luto & muscipula diabolo eruti, & digni Iesu Christo effecti, sempiternam salutem percipiant in regno Christi. Nolite ergo errare frates. Quicunque ergo separatum à veritate fuerit secutus, regnum Dei non hæreditabit. Et qui non discesserit à falsiloquo prædi-

B catore, in gehennam damnabitur. Vnde nec à iustis discedere, neque iniustis appropinquare oportet. Quicunq; enim aliena sententia ambulauerit, ipse nõ est Christi nec passionis eius particeps, sed est fraudator & corruptor vineæ Christi. Tali ne commisceamini, ne simul cum eo pereatis, nec si pater sit vel filius, aut frater aut domesticus. Non enim (inquit) parcat oculus tuus super eum. Qui ergo odio habent Deum, oportet etiam vos eos odire, & super inimicos eius tabescere, non quidé persequi eos, aut percutere eos oportet secundum gentes quæ non nouerunt Deum, sed inimicos arbitrari, & separari ab eis, & monere eos, & ad pœnitentiam prouocare, si forte audiant & acquiescant. Amator enim hominum est Deus noster, & vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, propter quod & solem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Cuius vtilitatis etiam Dominus volens esse imitatores, dicit: Estote perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Ego confido in vobis quoniam in Domino nihil aliud sapitis.

C Propterea fiducialiter scribo Deo dignæ dilectioni vestræ, rogans vos vt instetis vni fidei, vni prædicationi, vna gratiarum actione vtentes. Vna est enim caro Domini Iesu, & vnus eius sanguis, qui pro nobis effusus est, vnus etiam panis, pro omnibus confractus, & vnus calix totius Ecclesiæ, vnus episcopus simul cum omnibus presbyteris & diaconis cõseruis meis, quia & vnus est ingenitus Deus pater, & vnus vnigenitus filius Deus verbum & homo, & vnus paracletus spiritus veritatis, vna etiam prædicatio, & fides vna, & vnum baptisma, & vna Ecclesia, quam fundauerunt sancti Apostoli à finibus vsq; ad fines in sanguine Christi proprijs sudoribus & laboribus. Et vos ergo oportet sicut populum sacerdotalem & gentem sanctam, in concordiam omnes in Christo consummari, Mulieres vero subditæ estote viris vestris in timore Dei, virgines Christo in incorruptione, non execrantes nuptias, sed meliora diligentes, non in criminatione contagij, sed propter legis meditationem. Filij subditi estote parentibus, & diligite eos tanquam cooperarios Dei ad vestram genera-

D tionem. Serui subditi estote dominis vestris in Deo, vt Christi liberti efficiamini. Viri diligite vxores vestras sicut conseruas in Domino vt proprium corpus, sicut socias vitæ & cooperatrices ad filiorum procreationem. Virgines solum Christum præ oculis habete & eius patrem, in animabus vestris illuminatæ à Spiritu sancto, Memor sum sanctitatis vestræ sicut Heliæ, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedech, sicut Helisæi, sicut Hieremiæ, sicut Ioannis Baptistæ, sicut dilectissimi discipuli, sicut Timothei, sicut Titi, sicut Euodij, sicut Clementis, vel eorum qui in castitate de vita exierunt. Non detraho autem cæteris beatis qui nuptijs copulati fuerunt, quorum nunc memini. Opto enim Deo dignus ad vestigia eorum, in regno ipsius inueniri, sicut Abraham & Isaac & Iacob, sicut & Esaias & cæteri Prophetæ, sicut Petrus & Paulus & reliqui Apostoli, qui nuptijs fuerunt sociati, qui non libidinis causa, sed posteritatis subrogandæ gratia coniuges habuerunt. Patres nutrite filios vestros eruditione & disciplina Domini, & docete eos sacras literas, & artes honestas

honestas vt non ocio gaudeant. Benè enim (inquit) nutrit pater iustus, in filio au- E
tem sapiente lætabitur cor eius. Domini benignè in domesticos vestros intendite,
sicut sanctus Iob docuit: Vna enim est natura,& vnum genus hominum. In Christo
autem neq; seruus neq; liber. Principes subditi estote Cæsari, milites principibus,
diaconi presbyteris vt sacrorum administratoribus,presbyteri verò & diaconi atque
omnis clerus simul cum omni populo & militibus atque principibus, sed & Cæsare
obediant episcopo,episcopus vero Christo,sicut patri Christus,& ita vnitas per om-
nia seruatur. Sint autem viduæ non vagæ neque gulosæ,neque proteruæ,sed pudi-
cæ,& sobriæ sicut Iudith & Anna. Hæc autem non sicut Apostolus præcipio,quis
enim sum ego,aut & quæ domus est patris mei, vt æqualem me illis dicam: sed sicut
commilito vester obedientiæ ordinem continens. Fratres mei valdè pronus sum ad
dilectionem vestram,superexultans de vnanimitate vestra. Moneo enim vos nō ego,
sed dominus Iesus per me,in quo vinctus sum. Adhuc magis timeo, quia nondum
perfectus sum,sed oratio vestra faciet me perfectum apud Deum,vt eum in quo vo- F
catus sum,merear adipisci,confugiens ad Euangeliū tanquàm ad corpus Iesu Chri-
sti,ad Apostolos tanquàm ad presbyteros Ecclesiæ. Et prophetas quidem diligo, vt
Christum prænunciantes,continentes eius spiritum sicuti & Apostoli. Sicut enim
pseudoprophetæ & pseudoapostoli vnum eundemq; malignum & seductorem, &
populum errare facientem spiritum assumpserunt. sic iterum veri prophetæ, & veri
apostoli vnum eundemq; sanctum principalem bonum, & verum atque doctorem
per Christum acceperunt spiritū. Vnus enim Deus veteris & noui Testamenti,vnus
& mediator Dei & hominum. ac facturam intelligibilium & sensibilium, & proui-
dentiam gerens omnium, vnus quoque & Paracletus, qui operabatur in Mose &
prophetis & Apostolis. Omnes enim sancti cum Christo saluati sunt per ipsum, in
ipsum sperantes,atq; ipsum expectantes,& per ipsum salutem adepti sunt, qui erant
digni dilectione & digni laude, sanctificati à Christo Iesu, testificantes in Euange-
lio spei communi. Si quis Deū legis & prophetarum vnum prædicauerit. Christum G
autem negauerit filium esse Dei,mendax est quomodo & pater eius diabolus, & est
huiusmodi inferoris circuncisionis Pseudoiudæus. Si autem quis confitetur Christū
Iesum dominum negat autem Deū legis & prophetarum patrem esse Christi, hic in
veritate non stat,quomodo nec pater eius diabolus,& est huiusmodi Simonis magi,
& non Sancti spiritus discipulus. Si quis autem dicit vnum Deum, cōfiteturq; Iesum
Christum,hominem verò purum putans dominum & non Deum vnigenitum, &
sapientiam & verbum Dei, sed ex anima & corpore eum solum esse existimans, hu-
iusmodi serpens est seductor,errorem prædicans ad perditionem hominum, huius-
modi pauper est sensu,sicuti vocatur & adinuētor erroris Hebion. Si quis enim hæc
confitetur,corruptionem autem & coinquinationē vocat legitimam commixtio-
nem & filiorum procreationem,aut aliquam escam execrabilem putat, huiusmodi
habes cohabitatorem Draconem apostatam. Si quis enim patrem & filium & spiri-
tum sanctum confitetur,& creaturam laudat, simulationem verò dicit incarnatio- H
nem,& passionem erubescit confiteri, huiusmodi fidem abnegat nihilo minus quæ
interfectores Christi Iudæi. Si quis autem hæc confessus fuerit, & quia Deus verbū
in humano corpore habitauit, sicut & anima in corpore propter quod inhabitare
dicimus Deum in corpore,sed non in humana anima,dicit autem quaidam iniquas
mixtiones aliquid boni esse,& finem beatitudinis voluptatem ponit (qualis illa fal-
so nomine Nicolaita) hic neque Dei amicus, neque Christi amator esse potest sed
corruptor propriæ carnis,& propterea à spiritu sancto desertus est,& à Christo alie-
nus. Huiusmodi omnes statuæ exanimes sunt, & sepulchra mortuorum, in quibus
scripta sunt tantum nomina defunctorum. Fugite ergo malas artes, insidias spiritus
qui operatur in filijs seculi huius,ne quando tribulati infirmemini in dilectione, sed
omnes idipsum estote inseparabiles corde,& in vnanimitate vnum semper sentien-
tes in idipsum,de hoc ipso glorificantes in requie,& in periculis,& in tristitijs, & in
gaudijs.

A gaudijs. Gratias ago Deo per Iesum Christum, quia benè mihi conscius sum in vobis, & non habet quis vnde gloriari neque clàm, neque palàm, & publicè, quod grauauerim aliquem aut in modico, aut in magno. Et omnes quibus locutus sum precor vt non in testimonium illud possideant. Si enim secundum carnem me voluerũt quidam oberrare, sed spiritus meus non oberrat, à Deo etenim eũ accepi, noui enim vnde venerit, & quo eat, & occlta arguet. Clamaui enim voce magna inter eos quibus loquebar, non meum sermonẽ, sed Dei proferens, Episcopo intendente, & presbyteris & diaconis. Hi verò despexerunt me tanquàm prolubentẽ diuisionem quorundam fieri. Hoc autem dicenti testis ille est propter quem ego vinctus sum, quia de humano ore hæc non cognoui, sed spiritus mihi præconizauit dicens: Hæc præter episcopum ne feceritis. vnitatem diligite, diuisionem fugite. Imitatores estote Pauli & cæterorum Apostolorum, quomodo & ipsi Christi. Ego quidem quod meũ fuit, feci vt homo in vanitate perfectus, adijciens etiam hoc, quia vbi dissensio mentis &

B iracundia & odium, illic Deus non habitat. Omnibus igitur pœnitentibus dimittit Deus, si ad vnitatem Christi concurrunt, & ad consensum Episcopi. Credo gratiæ Iesu Christi, quia soluit à nobis omne vinculum iniustitiæ. Rogo autem vos vt nihil secundum iracundiam agatis, sed secundum Christi militiam. Audiui enim quosdam dicentes, si non inuenero Euangelium in antiquis non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas Iesus Christus est, cui non ombedire manifestus & irremissibilis interitus est. Principatus enim eius est crux & mors ipsius, & resurrectio & fides, in omnibus ijs, in quibus volo vos & nos in orationibus vestris iustificari. Qui non credit Euangelio, omnibus simul non credit, qui non præiudicat antiquitati spiritus. Durum est enim contra stimulum calcitrare, durum etiam Christo non credere, durum quoq; Apostolorum prædicationem spernere. Boni enim sunt sacerdotes & sermonis ministri, melior autem est põtifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui sola commissa sunt secreta Dei. Bona sunt etiam officia virtutis Dei, bo-

C nus quoque spiritus, qui est super omnia sancta sanctissimus, & verbi minister, sed super omnes sanctos sanctissimus est Summus pontifex & princeps pontificum, qui est legatus, & minister patris & princeps legionum militiæ cœlestis, per quem pater omnia fecit, atque omnem prouidentiam gerit. Ipse enim est via quæ ducit ad patrẽ, ipse, petra, maceria, clauis, pastor, sacerdotiũ, ianua scientiæ & agnitionis, per quam introiuit Abraham, & Isaac, & Iacob, Moyses quoque omnis chorus Prophetarum, & columnæ mundi Apostoli, & sponsa Domini ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit, vt eam redimeret. Omnia igitur hæc in vnitate vnius & vnigeniti veri Dei. Quid autem præcipuum habet Euangelium? præsentiam aduentus saluatoris nostri Iesu Christi, passionem, sed & ipsam resurrectionem. Quæ enim Prophetæ annunciauerunt, dicentes: Donec veniat cui repositum est & ipse erit expectatio gentium. Hæc in Euangelio completa sunt, dicente Domino: Pergite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Omnia ergo bona sunt si-

D mul, Lex, Prophetæ & Apostoli, omnis congregatio quæ per ipsos credidit. Solùm autem restat, vt nos inuicem diligamus, quoniam secundum orationem vestram & viscera quæ habetis in Domino Iesu, annunciatum est mihi pacificare Ecclesiam, quæ est in Antiochia Syriæ. Decet enim vos tanquàm Ecclesiam Dei ordinare Episcopum ad mittendum illuc visitationem Dei, concedere eis in idipsum constitutis glorificare nomen Dei. Beatus est in Christo Iesu, qui dignus effectus fuerit tali ministerio. Et vos quidem festinantes glorificamini in Christo. Volunt autem vobis quod non est omnibus impossibile pro nomine Dei, quomodo & semper vicinæ ecclesiæ consueuerunt mittere vobis episcopos, presbyteros, & diaconos. De Philone verò diacono viro religioso à Cilicia, qui nũc mihi ministrat in verbo Domini, vnà cum Gaio, & Agathopo viro multùm electo, qui à Syria me sequitur, testificor vobis, quia renunciauerunt seculo, & martyrium consummare elegerunt. Et ego gratias ago pro vobis rogans, vt suscipiatis eos in Domino, vt & vos suscipiat Iesus Chri-

stus. Qui enim eos diffamauerunt, redempti sunt in gratia Iesu Christi, qui non vult E
mortem peccatoris, sed pœnitétiam. Salutat vos dilectio fratrum qui sunt in Troia, vnde & scribo vobis per Burgum, qui missus est simul ab Ephesijs & Smyrnæis ad verbum honoris, quos Iesus Christus redimat, in quem sperant, carne & anima, spiritu & fide, dilectione & concordia. Incolmes estote in Domino Iesu Christo cum omni spe nostra in spiritu sancto, Amen.

AD SMYRNENSES EX TROIA, *Epistola VII.*

Smyrna (vt scribit Hieronymus) ciuitas est Lyciæ prouinciæ in Asia, eamq; iuxta Ephesum inter Tracheam & Lepram actam ponit Strabo, vnde Smyrnæ. Troia inter Propontidos fluenta & montem Idam sita, memoratur monti vicinius adiacens, Asiaticarum vrbium vatum poëtarumque monumentis famatissima. F

Ignatius qui & Theophorus, Ecclesiæ patris altissimi filij eius Iesu Christi misericordiam consecutæ, & gratia repletæ, in fide & dilectione fundatæ, & totius gratiæ Deo decentissime sanctissimeque sanctificatæ, quæ est in Smyrna, immaculatæ spiritu & verbo Dei, plurimam salutem.

Lorifico Deũ & patrem domini nostri Iesu Christi, qui per seipsum vos tantum illuminauit. Agnoui enim vos perfectos esse in fide immobili, tanquam clauis affixos cruci domini nostri Iesu Christi carne & confirmatos in charitate in sanguine Christi & verè, ad plenũ instructos in domino Iesu Christi filio Dei primogenito totius creaturæ, Deo verbo vnigenito filio, qui est ex genere Dauid secundum G
carnem ex Maria virgine, baptizatus à Ioanne, vt adimpleretur omnis iustitia, qui cõuersatus sanctè sine peccato, sub Pontio Pilato & Herode Tetracha verè clauis confixus est pro nobis in carne, à quo & nos redempti sumus per diuinã & beatam eius passionem, vt tollat secum sibi coniunctos in secula per resurrectionem ad sanctos & fideles suos, siue ex Iudæis, siue ex gentibus in vnũ corpus ecclesiæ suæ. Hæc enim omnia passus est pro nobis, & verè passus est, non putatiuè, sed verè sicuti & resurrexit. Sed non vt quidam infidelium erubescentes, plasmationem hominis & crucem & ipsam mortem dicunt, quasi putatiuè & non verè suscepit corpus ex virgine, & putatiuè passus est, immemores illius qui dixit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum: Soluite templum hoc, & ego in triduo resuscitabo illud. Et in alio loco. Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Ergo Verbum habitauit in carne, sapientia enim ædificauit sibi domum. Verbum ergo templum sui ipsius ab aduersarijs dissolutum resuscitauit tertia die, Verbum vtique exaltata H
carne sua veluti illo æneo serpente in eremo, attraxit ad se omnes ad salutem æternam. Ego autem non solum natum eum & crucifixum in corpore factum scio, sed sed etiam post resurrectionem in carne eum noui, & credo esse. Nam quum ad eos qui cum Petro erant venisset, ait illis: Palpate me & videte, quia non sum dæmonium incorporeum. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, & Thomæ dixit: Inijce digitum tuum in fixuram clauorum, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et statim crediderunt quia ipse erat Christus. Propter quod & Thomas ait illi: Deus meus & Dominus meus. Propterea ergo mortem contemserunt, paruum ducentes esse iniurias & plagas, & alia nonnulla propter ipsum sustinere. Nam & postquàm ostendit se eis quia verè & nõ putatiuè resurrexisset, manducauit cum eis & bibit. Et sic videntibus eis assumptus est cum carne ad eum qui miserat illum, in qua & iterum venturus est cum gloria &

A virtute, secundum quod dictum est ab angelis ad Apostolos: Hic Iesus qui assum-
ptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in
cœlum. Si ergo sine corpore dicunt eum venturum esse in consummationem secu-
li, quomodo visuri sunt eum illi qui compunxerũt in eum, cognoscentes plangent
inter se? Nam incorporalium, neque species, neque figura, sed neque effigies qui-
dem aliqua animalis formæ haberi poterit, in qua fixuræ clauorũ vel lanceæ fora-
men appareat propter simplicitatem naturæ. Hæc autem moneo vos charissimi, sci-
ens quia & vos sic habetis, præcustodio autẽ vos à bestijs hominũ figuras habenti-
bus, quas non solum deuitare, sed etiam fugere oportet vos. Tantum orate pro illis,
vt fortè pœniteant. Si enim putatiuè in corpore fuit Dominus, & putatiuè crucifi-
xus est, ergo & ei putatiuè ego vinctus sum. Quare autem & meipsum tradidi ad
mortem, ad ignem, ad gladium, ad bestias? Sed non putatiuè, sed verè omnia susti-
neo propter Christum, ad compatiendum ei, ipso me consortante, quia non est mi-
B hi tanta virtus. Quem profectò quidam ignorantes negauerunt, & consentiũt, ma-
gis mendacio quàm veritati, quibus nec persuaserunt prophetæ, neque Lex Mosi,
sed nec nunc vsque Euangelium, nec nostræ speciales passiones. Nam & de nobis
hocipsum sentiunt. Quid enim me iuuat, siue me quis laudauerit, Dominum au-
tem meum blasphemauerit, si non eum confessus fuerit incarnatum esse Deum?
Hoc autem qui non dixerit, perfectè eum negat, sicut mortuum baiulans. Nomina
verò eorum infidelia non mihi est nunc visum scribere, sed neque contingat mihi vt
mentionem eorum faciam donec pœniteat. Nemo seipsum seducat. Si enim non
crediderit Christum Iesum in carne fuisse conuersatum, & confessus fuerit cru-
cem eius, & passionem & sanguinem, quem effudit pro mundi salute vitam æter-
nam non consequetur, siue rex, siue sacerdos, seu princeps, seu priuatus, seu do-
minus, siue seruus, seu vir, siue mulier, qui capit, capiat, & qui audit, audiat. Locus er-
go & dignitas atque diuitiæ neminem inflent, ignobilitas & paupertas nullum hu-
C miliet. Sed cum his omnibus fides eius sit in Deum & in Christum, & spes fruitio-
nis futurorum bonorum cum dilectione quæ est circa Deum & circa proximum.
Dilige enim dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te-
ipsum. Sed & Dominus dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscat te solum verum De-
um, & quem misisti Iesum Christum, & illud Ioan. Mandatum nouum do vobis, vt
diligatis inuicem. In his enim duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ. Di-
cite ergo eis qui taliter docent, quomodo legem ponunt, incognitum esse patrem
Christi prædicantes? Quomodo etiam, quum infidelem inimicitiam inuicem ha-
bẽt, dilectionem autem futurorum negligunt, præsentiam dissimulant, quæ ventu-
ra sunt tanquàm præsentia esse putant, & tanquam somnia & phantasiam existi-
mant, mandata contemnunt, viduam & orphanum despiciunt, vinctum derident,
resurrectionem negant? Huiusmodi omnes nepotes sunt illius inueterati malorum
spiritus, qui & Adam per mulierem mandatum transgredi persuasit, qui & Abel per
Cain occidit, qui & Iob decipere conatus est, qui & Iehu filio Iosedech resistere tẽ-
D tauit, qui & Apostolorum fidem subuertere voluit, & Iudæorum multitudinem ad-
uersus Dominum suscitauit, qui & nunc operatur in filijs diffidẽtiæ, à quibus eruat
nos dominus Iesus Christus, qui Patrem deprecatus est, vt non deficeret fides Apo-
stolorum, non quòd non sufficeret custodire eam, sed gaudens de Patris eminentia,
ipsum deprecatus est pro eis. Dignum est ergo à talibus abstinere, & neq; proprium
cum his, neque commune colloquium habere, sed intendere Legi & Prophetis, &
euangelizantibus vobis salutare verbum. Nefandas verò hæreses & schismata faci-
entes fugite, sicut principatum malorum. Omnes Episcopum sequimini sicut Chri-
stus Iesus Patrem, presbyteros sicut Apostolos, diaconos autem veneramini sicut
Dei mandato ministrantes. Nemo præter Episcopum aliquid agat eorum, quæ ad
Ecclesiam pertinent, firma Eucharistia reputetur quæ ab Episcopo concessa fuerit,
vbi episcopus præsens fuerit, illuc & plebs cõgregetur, sicuti & vbi Christus est, om-

nis cœlestis militia adest, tanquam principi militiæ virtutis Domini, & ipse est dispé- E
sator totius intelligibilis naturæ. Propterea nō licet sine episcopo neq; offerre, neq;
sacrificium immolare, neq; missas celebrare. Sed si ei visum fuerit secundū benepla-
citū Dei, tunc demū tutum & firmū erit. Ergo omnia quæcunq; agitis & facitis iam
mutabilia sunt, vt corrigamus nos in Deo, quū tempus habemus pœnitendi. Quod
enim incertū est, non habet confessioné. Ecce enim homo (inquit) opera eius cum
eo. Sicut scriptū est: Honora (inquit) fili Deū & regem. Ego aūt dico, honorate qui-
dem Deū, & autorem omniū & Dominū, Episcopum aūt tāquàm principem sacer-
dotum, imaginem Dei ferentem, principatū quidem secundū Deum, sacerdotium
verò secundum Christū, & post hunc honorare oportet etiam regé. Nemo enim po
tior est Deo, neq; similis ei, neq; Episcopo honorabilior, in Ecclesia sacerdotiū Deo
gerenti pro mundi salute, neq; regi quis similis est in exercitu, pacem & beneuolen-
tiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à
Deo: & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem F
insurgens, damnatione dignus est, quomodo vltionem euadere poterit, qui præter
Episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omniū bonorū, quæ in ho
minibus consistunt, quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorar & Dominum Ie-
sum Christum primogenirū totius creaturæ, & solum natura principem sacerdoté
Dei. Omnia benè vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo. Layci diaconis sub-
diti sint, diaconi presbyteris, presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse pa-
tri. Secundū quod vos me refecistis fratres, & vos Dominus Iesus Christus. Absenté
me & præsentem dilexistis, retribuat vobis Deus propter quem tanta in vincto eius
ostendistis, & siquidem non sufficiens, sed tamen deuotio vestra grandis est. Si quis
enim honorauerit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedé prophetę accipiet. Ma
nifeste & qui honorat vinctū Christi Iesu, mercedem martyrum accipiet. Philoni &
Gaio & Agathopo, qui me sequuntur in verbo Dei, qui sunt ministri Christi, bene
fecistis suscipiendo eos sicut ministros Dei, qui & maximas gratias agunt Domino G
pro vobis, quoniá refecistis eos omnibus modis. Nihil vobis reputabitur ad Peccatū
de ijs, quę eis impendistis. Det vobis Dominus inuenire misericordiá apud Deū in
illa die, pro animabus vestris spiritus meus & vincula mea sint, quæ nō spreuistis, &
nō erubuistis. Hæc est perfecta spes in Christo Iesu. Orationes vestræ appropinqua-
uerunt ad Antiochená Ecclesiam, cui & pacifici estis. Vnde & vinctus oés saluto, &
nō sum dignus esse vltimus corū. Sed secundū Dei voluntatem dignus effectus sum,
nō ex mea prouidentia, sed ex gratia Dei. Quam opto perfectam mihi tribui, vt per
vestras orationes Deū merear adipisci, vt opus vestrûm perfectum sit in cœlo & in
terra. Decet ergo vos in honorem Dei curam agere Deo dignæ Ecclesiæ Dei quæ est
in Syria, & gratulari eis qui pacifici sunt, & perceperunt suam magnificentiam, &
restituta est in corpore eorum. Sed mihi visum est mittere illuc cum epistola, vt glo
rificent tranquillitatem quæ eis secundò contigit, & quietem. Ego verò merui por-
tum tutissimum orationibus vestris, quum sitis perfecti, perfecta cogitate, sentite, H
sapite, volentibus enim vobis benè agere, etiam Deus paratus est vobis præstare. Sa-
lutat vos dilectio fratrū vestrorum quæ est in Troia, vnde & scribo vobis per Bur-
gum, quem misistis mecum vnà cum Ephesijs fratribus vestris, qui me refecit in om-
nibus, & debuerant quidem omnes imitari, quia exemplum est ministerij Dei, retri-
buet ei Dominus gratiam in omnibus. Saluto Deo dignum episcopum vestrum
Polycarpum, & Deo decentissimum presbyterum, & Christophorus diaconus
meus, & conseruus, & specialiter, & generaliter, omnes in nomine Domini Ie-
su Christi; & in sanguine ipsius, & in passione, & in resurrectione carnali, & spi-
rituali, in vnitate Dei & vestra. Gratia vobis, & misericordia, & pax, & patien-
tia in omnibus in Christo. Saluto domos fratrum meorum cum vxoribus & fi-
lijs, sed & virgines & viduas Incolumes estote in virtute Dei patris. Salutat vos Phi-
lon condiaconus, qui est mecum. Saluto domum Graniæ, quam opto firmari in fide
& deuo-

A & deuotione carnali & spirituali. Saluto Alcē desiderabile nomen mihi, & Daphnium spiritualem & bonum filium. Et omnes nominatim incolumes estote in gratia Dei & domini nostri Iesu Christi, repleti spiritu sancto & sapientia sancta atque diuina, Amen.

AD POLYCARPVM EPISCOPVM SMYRnensium de illuminatis, Epistola VIII.

Ignatius Episcopus Antiochiæ, qui & testis Iesu Christi, Polycarpo Episcopo Smyrnensium.

Vscipiens autem tuam sententiam tanquàm super immobilem petram fundatam, quoniam desiderio promereri faciem tuam imma-
B culatam, quam acquisiui in Domino, rogo te gratia Dei, qua indutus es, adijcere ad cursum tuum, & rogare omnes vt saluentur in Christo. Defende locum tuum in omni diligentia. Vnitatis curam habeto, qua nihil melius est. Omnes baiula, quomodo & te Christus. Omnes suffer in dilectione, orationibus indesinenter vaca, ampliorem prudentiam quam habes postula. Vigila inobdormibilem spiritum possidens. Secundum adiutorium Dei loquere. Omnium infirmitates porta vt perfectus athleta, quomodo & Dominus omnium. Ipse enim (inquit) infirmitates nostras portauit, & languores nostros abstulit. Vbi enim magnus fuerit labor, ibi etiam maius lucrum est. Si bonos discipulos amaueris, non est tibi gratia, magis pestiferos subiuga in mansuetudinem. Non omne enim vulnus vno emplastro curatur, acredines atque vehementias, embrocha compesce. Astutus esto vt serpens, & simplex vt columba. Propheta enim ex anima, & corpore carnaliter & spiritaliter extas, vt omnia quæ osten-
C sa fuerint, in facie corrigas. Quæ autem tibi inuisibilia fuerint, pete vt tibi manifestentur, vt tibi nihil restet, sed totius gratiæ abundans sis. Tempus deposcit te tanquàm gubernatorem prosperum petere, & sicut naui periclitanti, portum aptum ad salutem requirere. Sic & te Dei athletam præsta, vt vestem incorruptionis & vitam æternam percipias, pro qua & tu confidis in omnibus. Pro anima tua ego efficiar, & vincula mea quæ dilexisti. Qui se arbitrantur fide dignos esse, & aliter docent, non te circunueniant, sed sta firmus sicut incus quæ percutitur. Magni enim athletæ est vapulare & vincere, maximè autem pro Deo omnia oportet nos sustinere, vt ipse sustineat nos in regno. Plurimum adde ad festinationem, continuanter curre, tempora cognosce, vt in ipsis semper vincas. Hic est enim stadiū, illic corona expectat Christum filium Dei, intemporalem in tempore, inuisibilem natura, visibilem in carne, impalpabilem & intactum, vt corporeum verò propter nos & contrectabilem, impassibilem vt Deum, passibilem verò propter nos vt hominem, Amen.

D

AD ANTIOCHENSES EX PHIlippis, Epistola IX.

Antiochia ciuitas est Syriæ, prima Petri Apostoli sedes, prima in qua Christiani (qui baptisma susceperint) à Christo nūcupari cœperunt, in qua Paulus & Barnabas ordinati sunt, quæ & postea diui Ignatij moderationibus credita est, à qua Antiochenses.

Ignatius qui & Theophorus, Ecclesiæ Antiochensi misericordiam à Christo consecutæ, habitanti in Syria (quæ prima Christi cognomen accepit) quę est in Antiochia, in Deo patre, & domino Iesu Christo salutem.

Euia mihi & inonerosa fecit Dominus vincula, quum didicissem E pacificos vos esse, & in omni concordia carnali & spirituali vos transigere. Rogo igitur vos ego vinctus in Domino, dignè ambulare in ea vocatione qua vocati estis, custodientes vos ab introeuntibus hæresibus malignis, ad seductionem & perditionem consentientium eis, intendere autem Apostolorum doctrinæ & legi, atque Prophetis credere, omniumq; Iudæorum aut Paganorum errorem abijcere, & neque deorum multitudinem admittere, neque Christum ad excusationem vnius Dei negare, Mose fideli famulo Dei ad populū dicente: Dominus Deus tuus Deus vnus est. Et vnum atque solum prædicans Deum, confessus est statim etiam Dominum nostrum dicens: Pluit Dominus super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur à Domino de cœlo. Et iterū dixit: Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et rursum: Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Et paulò pòst: Ad imaginem Dei fecit hominem. Et quia nasciturus erat F homo, sic ait: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester sicut me. Nam & Prophetæ ex persona Dei dixerunt: Ego Deus primus & ego post hæc, & præter me non est Deus. Hoc autem de patre omnium dixerunt. De Domino nostro Iesu Christo rursum Prophetæ proclamauerunt, dicentes: Ecce puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium est desuper, & vocabitur (inquiunt) nomē eius magni consilij angelus, admirabilis consiliarius, Deus fortis, potestatem habens, princeps pacis. Nam & de incarnatione eius ex virgine dicunt: Ecce virgo concipiet in vtero. & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et de passione eius nihilominus adiecerunt dicentes: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente sine voce. Et iterum ipse de seipso referens dicit. Ego autē sicut agnus innocens ductus sum ad immolandum. Nam euangelistæ vnum solum testantes verum Deum esse Patrem, etiam ea quæ ad Dominum nostrum Iesum Christum pertinent, non prætermiserunt, sed potiùs exactè scripserunt dicentes: In principio erat G verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed & de incarnatione eius subiunxerunt, dicentes: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum: Liber (inquiunt) generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahæ. Apostoli quoq; Christi asserentes quia Deus vnus est, adiecerunt dicentes: Vnus Deus vnus & mediator Dei & hominum. Et de incarnatione eius ac passione eius non erubuerunt, sed potius fiducialiter subiunxerunt, dicentes: Homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum pro seculi vita. Omnis ergo qui vnum Deum annunciat, intercipit autem Christi diuinitatem, filius est diaboli, & inimicus omnis iustitiæ. Qui autem non confitetur Christum filium eius esse, qui fecit mundum, sed alterius cuiusdam, incogniti præter eum quem prædicat Lex & Prophetæ, hic organum est ipsius diaboli. Quicunque autem incarnationem Christi recusat, & crucem eius erubescit, propter quam ego vinctus sum, hic est Antichristus. Quicunque verò pu- H rum hominem dicit esse Christum, maledictus est secundum dictum Prophetę, non in Deum fidens, sed in hominem tātum. Propterea & infructuosus est quemadmodum Thamariscus quæ est in deserto. Hæc scribo vobis, quū sim Christi nouella oliuæ, non ignorans vos taliter sapere, sed præcustodio vos sicut pater filios suos. Videte ergo malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis est interitus, quorum Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum, videte canes rabidos, serpentes super pectus repentes, dracones squamosos, & aspides, basiliscos, scorpiones. Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ, humana imitantes. Pauli & Petri sancti estis discipuli, nolite perdere depositum quod vobis commendauerūt. Mementote dignè beatiss. Enodij pastoris vestri, qui primus vobis ab Apostolis antistes ordinatus est. Non confundamus patrem, sed efficiamur certi filij & non adulterini. Scitis qualiter couersatus sum inter vos. Quæ ergo præsens dicebam vobis, hæc nunc & absens

scribo

A scribo vobis. Si quis non diligit dominum Iesum, sit anathema. Imitatores mei estote, pro animabus vestris ego efficiar quando Christum meruero adipisci. Memento te vinculorum meorum. Presbyteri pascite gregem qui vobis commissus est, donec ostendat Deus eum qui futurus est in vobis rector. Ego autem nunc festino vt Christum lucrifaciam. Diaconi agnoscant cuius sint dignitatis, & studeant esse inculpabiles, vt sint Christi imitatores. Populus subditus sit presbyteris & diaconis, virgines agnoscat, cui se consecrauerunt, viri diligant vxores memores quia vna vni in principio creaturæ datæ sunt in possessionem. Mulieres honorificent viros suos sicut carnem suam, & non audiant proprio nomine eos vocare. Sciant autem solos viros suos compares esse, quibus coniunctæ sunt secundum ordinationem Dei. Parentes erudite filios eruditione sancta, filij honorate parentes, vt bene sit vobis, & sitis longæui super terram. Domini nolite superbè seruis vti, imitantes patientissimum Iob, dicētem, si prauè iudicaui seruum aut ancillam meam, iudicer ego ab eis, quid enim
B faciam, si interrogationem fecerit Dominus de me? & cætera quæ sequuntur, bene nostis. Serui nolite iracundiam in aliquos prouocare dominos, ne fortè aliqui malè faciant vobis, & vosipsi vobis eritis rei. Nemo ociosus manducet, ne vagus fornicarius efficiatur. Ebrietas, iracundia, inuidia, multiloquium, clamor, blasphemia non nominentur in vobis. Viduæ non in delitijs agant, ne per luxuriam abijciant verbum. Cæsari subditi estote in ijs quibus sine periculo est ipsa subiectio. Principes nolite exasperare, ne detis occasiones aduersum vos quærentibus eas. De maleficijs autem & veneficijs vel homicidio ex abundanti est scribere vobiscum, quando hæc etiam in gentibus abominabile sit agere. Hæc autem non sicut Apostolus præcipio, sed sicut vester conseruus, commemorans vobis. Saluto sanctum presbyterum vestrum. Saluto sanctos diaconos, & desiderabile mihi nomen eius, quem reseruari post me in spiritu sancto, quum Christum meruero adipisci, pro cuius anima ego efficiar. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas, at-
C que confessores. Saluto custodes sanctarum portarū diaconissas quæ sunt in Christo. Saluto susceptrices Christi virgines, quas ego nutriui in domino Iesu. Saluto pudicissimas virgines. Saluto plebem Domini à minimo vsque ad maximum, & omnes sorores meas in domino. Saluto Cassianum hospitem meum, & coniugem eius, & amabiles natos eius. Salutat vos Polycarpus dignè decentissimus Episcopus, qui & curā vestri gerit, cui & cōmendaui vos in Domino, & omnis Ecclesia Smyrnensiū memor est vestri in oratione apud Deū. Salutant vos Onesimus Ephesiorum pastor. Salutat vos Damas Magnesiæ Episcopus. Salutat vos Polybius Trallianorū antistes. Salutant vos Philon & Agathopus diaconi, qui me sequuntur. Salutate inuicem in osculo sancto. Hæc aūt à Philippis scribo vobis. Incolumes vos ille qui est solus vnigenitus per illū qui ante secula natus est, spiritu & carne custodiat, & videam vos in Christi regno. Saluto eum qui pro me futurus est princeps vester, quem & acquisiui in Christo. Incolumes estote Deo & Christo illuminati spiritu sancto, Amen.

D

AD HERONEM ECCLESIAE ANTIOCHEnæ Diaconum, quem ei Dominus ostendit sessurum in sede ipsius ex Philippis, Epistola X.

Ignatius qui & Theophorus, Deo honorabili, desiderabili, pudico, Christifero, spiritifero in fide & dilectione Heroni diacono Christi ministero Dei, gratia & misericordia & pax ab omnipotente Deo & Christo Iesu domino nostro vnigenito filio eius, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt redimeret nos de hoc præsenti seculo in ligno, & saluos faceret in regnum suum cœleste.

Ogo te in Domino adijcere ad cursum tuum, defendere dignitatem E
tuam, concordiæ quæ est ad sanctos curam gerere. Infirmiores suffer, vt adimpleas legem Christi. Ieiunijs & orationibus vaca, sed nõ vltra mensuram, ne teipsum deijcias. Vino & carnibus non ex toto abstineas, non enim ex toto sunt abominabiles. Bona (inquit) terræ comedetis, & carnes & holera manducabitis. Sed & vinum lætificat cor hominis, & oleum exhilarat, & panis confirmat. Sed & mensuratè & ordinatè, tanquàm Deo concedente. Quis enim manducat, aut quis bibit præter eum? Quoniam quicquid bonum est, & quicquid optimum est, est ipsius. Lectioni intende, vt non solus ipse scias leges, sed etiam alijs eas expone, vt Dei athleta. Nemo militans Christo implicat se negocijs secularibus, vt placeat ei cui se probauit. Sed nec vi athleta coronabitur, nisi legitimè certauerit. Pro anima tua ego vinctus sum. Omnis igitur qui dixerit præter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem seruet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, lupus tibi ap F
pareat in grege ouium corruptionem operans. Si quis crucem negauerit, & passionem erubuerit, sit tibi tanquàm aduersarius, tametsi substantiam suam pauperibus distribuat, tametsi montes transferat, tametsi corpus suum combustioni tradat, sit tibi execrabilis & abominabilis. Si quis infalsauerit legem & prophetas, quos Christus præsens adimpleuit, sit tibi tanquàm Antichristus. Si quis hominem tantum dixerit Dominũ, Iudæus est, Christi interfector. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Pupillos tuere. Deus est enim pater pupillorum, & iudex viduarum. Sine episcopis nihil agas, sacerdotes enim sunt tu verò minister sacerdotum. Illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt, tu verò eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo, & cæteris presbyteris in Hierosolymis. Congregationem noli negligere, nominatim omnes require. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma est fidelium in verbo & conuersatione. Domesticos ne confundas, communis est enim nobis & ipsis natura. Mulieres noli execrari, ipsæ enim pariunt & nutri- G
unt. Diligi ergo oportet eas generationis causa tantum in Domino, quia sine muliere vir omnino generare non potest. Honorare ergo oportet eas, vt cooperarias generationis, quia neque vir sine muliere, neque mulier sine viro aliquando originem sortiri poterit, nisi in solis illis protoplastis, quia corpus Adæ ex quatuor elementis est factum, Eua verò de latere Adæ, gloriosum verò habitaculũ Domini de sola virgine. Execrabilis quidem videtur legitima commixtio, sed Deo condecens est ipsius generatio. Decebat enim opificem non secundum humanam consuetudinem natiuitate vti, sed gloriosè & nouè, vt decebat nasci factorem. Superbiam fuge. Superbis enim Deus resistit. Falsiloquium execrare, perdet enim omnes (inquit) qui loquuntur mendaciũ. Inuidiam caue, autor enim eius est Diabolus, & successor ipsius Cain fratri inuidens, & de inuidia homicidium perpetrans. Sorores meas mone Deum diligere, & solis viris suis sufficere debere. Similiter fratres meos mone suis coniugibus sufficere debere. Virgines custodi, tanquàm Christi sacramenta. Longanimis esto, H
& multus sis prudẽtia. Pauperibus secundũ quod habueris, benefacere ne neglexeris. Eleemosyna enim & fide purgantur peccata. Teipsum castum custodi tanquàm Dei habitaculum. Templum Christi constitutus, & organum spiritus sancti existẽs, scito quomodo te nutrierim. Et si minimus quidem sum, æmulator meus esto, & imitare conuersationem meam. Non enim glorior in mundo, sed in Domino. Heronem filium meum moneo, vt qui gloriatur, in Domino glorietur, cuius & memini filij desiderabilis cui custos fiat ille vnigenitus Deus & Dominus Iesus Christus, nõ omnibus credere, neque de omnibus præsumere, ne quis te subintret. Multi enim ministri sunt Satanæ, & qui citò credit, leuis est corde. Memento Dei & nunquàm peccabis. Noli esse duplex animo in oratione tua, beatus est enim qui non dubitauerit. Credo ergo in Patrem Domini nostri Iesu Christi, & in vnigenitum filiũ eius, quia ostendit mihi Heronem in sede mea. Ergo adde ad cursum tuum, præcipio tibi

coram

A coram Deo qui est super omnia,& coram Christo præsente, & spiritu sancto,& coram ministrantibus legionibus, custodi depositum meum quod ego & Dominus Christus commendauimus tibi. Et ne indignum te iudicaueris eorum, quæ ostensa sunt mihi de te à Domino. Commendo ergo tibi Ecclesiam Antiochensium. Commendaui vos Polycarpo in Domino Iesu Christo. Salutant te episcopi Onesimus, Vitus, Damas, Pilybius, & omnes à Philippis, vnde scripsi tibi. Saluta Deo decentes presbyteros. Saluta sanctos condiaconos tuos, quos ego enutriui in Domino in carne & spiritu. Saluta populum Domini à minimo vsque ad maximum, secundum omnia quæ tibi commendo, sicut Moyses Iesu duci exercitus, & non tibi videatur onerosum quod dictum est de te, & si tales non sumus quales illi fuerunt, sed tamen oramus vt tales simus, quia filij Abrahæ sumus. Confortare ergo Hero potenter,& age viriliter. Tu enim introduces,& educes ex hoc nunc populum Domini qui est in Antiochia, & non erit synagoga Domini sicut oues non habentes
B pastorem. Saluta Casianum hospitem meum,& illam pudicissimam eius coniugem,& dilectissimos filios eorum, quibus det Deus inuenire misericordiam apud Deum in illa die ministrationis quæ est ad nos, quos & commendo tibi in Christo. Saluta eos qui sunt in Laodicia fideles omnes secundum nomina in Christo. Eos qui sunt in Tarso noli negligere, sed assidue eis intende confirmans eos in Euangelio. Marium episcopum qui est Neapoli secus Zarbo saluto in Domino. Intende etiam pudicissimæ Mariæ filiæ meæ, quæ est abundè doctissima, & ei quæ in domo eius Ecclesiæ, quæ facta est mihi pro anima mea exemplum pijssimarum mulierum. Sanum te & in omnibus probabilem pater Christi æuo longiore per ipsum vnigenitum suum custodiat ad vtilitatem Ecclesiæ. Incolumi in Domino ora pro me, vt consummem, Amen.

AD EPHESIOS DE VNITATE ex Smyrna, Epistola XI.

C

Ephesus ciuitas in Asia, ab Amazonibus olim condita, sepulchro Ioannis Euangelistæ dilectissimi Apostoli celebris, à qua & Ephesij.

Ignatius, qui & Theophorus, benedictæ magnitudine repletæ Dei patris, & prædestinatæ ante secula, vt sit semper in singulari gloria inconuertibilis & adunata, & electa in passione vera, in volũtate Dei patris & Domini nostri Iesu Christi, saluatoris, Ecclesiæ beatitudine dignæ quę est Ephesi in Asia plurimam in Christo Iesu & immaculato gaudio, Salutem.

D

Vscepi vestrum in Domino multum desiderabile nomen quod possidetis natura iusta secundum fidem & dilectionem in Christo Iesu saluatore nostro, cum sitis imitatores humanitatis Dei, vt viuificati in sanguine Christi regenerationis. charitatis geminum opus consummate, audientes me de Syria vinctum pro Christo spe communi confidentem orationibus vestris vt merear Romæ bestijs dimicare, vt per martyrium possim discipulus eius esse qui pro vobis seipsum obtulit Deo hostiam & oblationem in odorem bonæ suauitatis. Quoniam ergo suscepi multitudinẽ in nomine Domini Christi in Onesimo dilecto scriptore nostro, vestro autem Episcopo, obsecro eum secundum Iesum Christum diligere vos,& vos omnes

omnes in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus qui vobis talibus talem E
Episcopum donauit habere in Christo. Pro conseruo nostro autem Burro secundùm Deum diacono vestro, & in omnibus benedicto, deprecor permanere eum immaculatum in honore Ecclesiæ, & beatissimi Episcopi vestri. Crocus verò Deo dignus, quem tanquàm exemplar dilectionis vestræ suscepi, in omnibus me refecit, & cathenam meam nó erubuit, simul cum Honesiphoro & Burro & Euplo & Phrontone, quibus refrigeret pater Domini nostri Iesu Christi, per quem vos omnes in dilectione habui. Acquisiui vos in omnibus siquidem dignus fuero. Dignum est enim omnibus modis glorificare Iesum Christum qui vos glorificauit, vt in vna perfectione perfecti sitis in eodem sensu & in eadem sententia, vt idipsum dicatis omnes de eo ipso, vt subiecti Episcopo & presbyteris secundum omnia sanctificati. Nó præcipio vobis quasi aliquis sim. Et siquidem vinctus sum pro nomine Iesu Christi, tamen nec dum consummaui. Nunc etiam initium habeo eruditionis, & alloquor vos tanquàm conseruos. Me autem oportebat à vobis commoneri fide, monitione, patientia, longanimitate, quoniam dilectio non permittit me tacere de vobis, propterea præueni vos vt concurratis dispositioni Dei, quia & Iesus Christus omnia secundùm dispositionem patris agit, sicut & ipse in quodam loco dicit: Ego quæ placita sunt ei facio semper. Ergo & nos oportet secundùm dispositionem Dei viuere in Christo, & æmulari secundùm quod Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Vnde & vos docet dispositionem pastorum sequi, qui secundùm Deum vos pascunt. Quod etiam ipsi facitis sapienter à spiritu sancto instructi. Illud ergo dignè nominandum, & Deo dignum presbyterium ita coaptatum sit Episcopo, quomodo chordæ in cithara colligatæ. Ita & ipsi in concordia & consona dilectione, cuius dux & custos est Iesus Christus. Et qui sunt sigillatim omnes vnus chorus fiant, vt consonantes facti in vnitate, coniunctionem Domini in similitudinem morum recipientes, in vnitate vnum effecti consensu, Deo patri & dilectissimo filio eius Iesus Christo Domino nostro, secundùm quod ipse patrem rogans dicit: Da illis pater sancte, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & hi in nobis vnum sint. Vtile est enim vos sine macula in vnitate esse coniunctos Deo, imitatores esse Christi, cuius & membra estis. Si ego in paruo tempore talem consuetudinem habui circa Episcopum vestrum, quæ non humana sed spiritualis fuit, quanto magis vos beatifico qui pendetis ad eum quomodo Ecclesia ad Dominum Iesum, & ipse Dominus ad Deum patrem suum, vt in vnitate sibi omnia consonantia sint? Nemo oberret. Si quis non fuerit intra altare, fraudabitur pane Dei. Si enim vnius aut duorum oratio tantam habet virtutem vt Christus in eis consistat, quanto magis sacerdotis & sancti populi supplicatio, consonanter ascendens ad Deum, persuadet præstare eis omnes petitiones in Christo? Qui ergo à talibus separatur, & non conuenerit in congregatione sacrificiorum Ecclesiam primogenitorum descriptorum in cœlo, lupus est in grege ouium mansuetam demonstrans figuram. Festinate ergo dilectissimi, subditi esse Episcopo & presbyteris & diaconis. H
Qui enim istis subditus fuerit, Christo obedit, qui eis hoc concessit. Qui verò eis non consenserit, Iesu Christo non consentit. Qui autem filio non cósenserit, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum. Huiusmodi ergo temerarius & horribilis, & superbus, qui non est subditus potioribus. Superbis enim (inquit) Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Et iterum: Superbi iniquè gesserunt vsquequaque, Dicit etiam Dominus sacerdotibus: Qui enim vos audit, & qui me audierit, audiet illum qui me misit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Quando enim videtis tacere Episcopum, plus eum timete. Oém itaq; qué mittit paterfamilias pro sua dispensatione, sic nos oportet suscipere quéadmodú ipsum qui mittit. Ergo episcopum manifestè sicut ipsum dominú oportet cótemplari, Domino assistentem, prospectorem enim verú & acutum in operibus suis
regibus

A regibus oportet afsiſtere, & non aſsiſtere hominibus infirmis. Ipſe enim Oneſimus laudat veſtram diſpenſationem, quia omnes ſecundùm Deum viuitis, & quia nulla hæreſis inter vos habitat. Sed nec obeditis alicui, niſi Ieſu Chriſto vero paſtori & doctori, & eſtis quemadmodum Paulus vobis ſcripſit, vnum corpus & vnus ſpiritus, quoniam in vna ſpe fidei concluſi eſtis. Vnus enim dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & Pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus. Vos ergo eſtote tales, qui à tali erudîti eſtis, hoc eſt à Paulo Chriſtifero, & Timotheo. Quidam autem fallaces conſueuerunt dolo maligno nomen Chriſti circumportare, ſed aliquanta indigna Deo agentes, & contra doctrinam Chriſti ſapientes, ad interitum ſuum ſibimetipſis conſentiunt, quos oportet vos tanquàm beſtias declinare. Iuſtus (inquit) declinans euadet interitum, extraneus etenim atque alienus erit ab impiorum perditione. Sunt igitur canes muti, non valentes latrare, rabidi occultè, quos obſeruare oportet, inſanabilem languorem habẽtes. Medicus autem noſter, eſt ſolus verus Deus vnigenitus, & inuiſibilis, Dominus omnium, vnigeniti pater & genitor. Habemus autem medicum etiam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ ante ſecula filium vnigenitum, & in principio verbum, poſtea verò & hominem ex Maria virgine. Verbum enim (inquit) caro factum eſt, incorporalis in corpore, impaſsibilis in corpore paſsibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, vt de corruptione, & morte liberet animas noſtras, & ſanet eas infuſas morbo impietatis, & iniquis deſiderijs. Nullus ergo veſtrum ſeducatur, quod & de vobis cõfido, homines enim eſtis. Quando etenim nihil in vobis fuerit quod vos potuerit coinquinare, & tormentum ſuperinducere, ſecundùm Deum viuetis, & erit Chriſti ſubiectio veſtra, & Eccleſiæ Epheſiorum, quæ eſt auxiliatrix, & multum amabilis. Carnales enim ſpiritualia non poſſunt agere, neque ſpirituales carnalia, ſicut nec fides ea quæ ſunt infidelitatis, neq; infidelitas ea quæ ſunt fidei. Vos ergo repleti ſpiritu ſancto, nihil carnale, ſed omnia ſpiritualia agite. Vnuſquiq; veſtrũ perfectus ſit in Chriſto Ieſu qui eſt ſaluator omnium hominũ, maximè fidelium. Agnoui enim aliquos ex vobis à via veritatis diſcedentes, malam doctrinam habere alieni & nequiſsimi ſpiritus. Quibus non tribuiſtis ſecus viam ſeminare zizania, obturantes aures ad non ſuſcipiendũ errorem qui ab ipſis eſt prædicatus, ſcientes quia huiuſmodi ſpiritus eſt erroris, non ea quæ ſunt Chriſti, ſed ſua loquens, falſiloquus etenim eſt. Sanctus autem ſpiritus nõ ſua propria loquitur, ſed ea quę ſunt Chriſti. Neq; Chriſtus ſua nunciat. Sermo (inquit) quem audiſtis nõ eſt meus, ſed eius qui me miſit. De ſpiritu ſancto dicit: Non enim loquetur à ſe, ſed quæcunq; audierit à me. De ſe autem patri: Ego te glorificaui ſuper terram, opus perfeci quod dediſti mihi vt facerem, manifeſtaui nomen tuum hominibus. De ſpiritu ſancto ait: Ille me glorificabit ſuper terram, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Ergo vterq; eorum ipſum glorificat, à quo & accepit quod faceret, & ipſum prædicat atque eius verba pronuncia. Erroris autem ſpiritus ſeipſum prædicat, ſua prophetia dicens, ſibi placens etenim eſt, & ſeipſum glorificat. Acerbus nanq; eſt, plenus exiſtens falſiloquio, ſeductor, lubricus, ſuperbus, arrogans, verboſus, diſſonus, immenſuratus, nigriformis, tumidus, de cuius operationibus liberauit nos Ieſus Chriſtus, fundans nos ſuper petram tanquàm lapides electos (qui apti ſunt ad ædificium Dei patris, eleuari in altum à Chriſto qui pro nobis crucifixus eſt) confortatas ſpiritu ſancto, in fide introductos, in ſpe & dilectione eleuatos à terra in cælum, ambulantes immaculatè. Beati enim (inquit) immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Via enim ſine errore eſt Ieſus Chriſtus, ſicut ipſe ait: Ego ſum via, veritas & vita. Deducit autem hæc via ad Patrem. Nemo enim (inquit) veniet ad Patrem niſi per me. Beati ergo eſtis vos Deiferi, Chriſtiferi, ſpiritiferi, templiferi, in omnibus ornati in mandatis IESV Chriſti, regnum ſacerdotale, gens ſancta, populus in acquiſitionem. In quibus exultans, dignus effectus ſum, per quos ſcribo, alloqui ſanctos qui ſunt Epheſi, fideles in CHRISTO IESV. Gaudeo enim in vobis quia vanitati

non intenditis, neque ea quæ secundùm carnem sunt diligitis, sed ea quæ secundùm E
Deum sunt. Sed pro alijs hominibus orate indesinenter. Est enim in illis spes, vt Deũ mereantur adipisci. Nunquid qui cadit (inquit) non adijciet vt resurgat? aut qui auertitur, non conuertetur? Conuertemini ergo ad doctrinam, estote ministri Dei, & os Christi. Dicit enim Deus: Si abduxeritis preciosum ab indigno, os meum eritis. Estote ergo ad iracundias eorum humiles, renunciate blasphemijs eorum, vos verò orationi instante, illis errantibus vos stabiles estote radicati in fide. Vincite eorum ferocem consuetudinem per vestram mansuetudinem, & iracundiam per lenitatem. Beati enim (inquit) mites. Nam & Moyses mansuetus supra omnes fuit, & Dauid mitis valde. Propter quod Paulus monet dicens: Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mitem esse, ad omnes docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos, qui resistunt veritati. Nolite festinare, vlcisci volentes vos. Si reddidi retribuentibus mihi mala, fratres eos faciamus per mansuetudinem. Dicite itaque his qui oderunt vos, fratres nostri estis, vt nomen Domini glorificetur. Imitemur sci- F
licet Dominum, cui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, cum crucifigeretur non contradicebat, sed pro inimicis suis orabat dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Cui plus nocetur, ampliora sustineat. Beatus qui abiectus & reprobatus fuerit propter nomen Domini, ipse etenim verus est Christi. Videte ne herba Diaboli inueniatur in vobis, amara etenim est & falsa. Ergo sobrij estote & casti in Christo Iesu, iam enim nouissima tẽpora sunt. Reuertamur & timeamus longanimitatem Dei, & non simus diuitiarum aut vtilium rerum appetitores. Futuram iracordiam plus timeamus quàm præsentem gratiam diligamus, præsens enim gratia est vt inueniamur in Christo Iesu, & in veritate viuamus. Extra hoc autem, nec respirare oportet aliquando. Hæc est enim spes mea, hæc exultatio, hæ denique indeficientes diuitiæ. In quo & vincula mea à Syria Romam vsque suffero spirituales margaritas, in quibus mihi contingat consummari orationibus vestris, participem passionum Christi communem & mortuis eius fieri & à G
mortuis resurrectionis & vitæ æternæ, quàm mihi contingat percipere, vt in sorte Ephesiorum Christianorum inueniar. Qui & cum Apostolis semper conuersati sunt in virtute Iesu Christi, Paulo, Ioanne, & Timotheo fidelissimo. Scio qui sunt & quibus scribo. Ego itaque minimus sum, & supplex sub periculis & iudicijs & longè constitutus, vos verò consecuti estis misericordiam firmi in Christo. Traditus sum autem propter Deum generi interfectorum à sanguine Abel iusti ad sanguinem Ignatij minimi. Pauli enim sancti estis comministri, & testimonium consummatis eius qui est vas electionis. Sub vestigia eius merear inueniri & cæterorum sanctorum, quando Iesum Christum meruero adipisci, qui semper in suis orationibus memor fit vestri. Festinate ergo frequẽter accedere, ad eucharistiam & gloriam Dei. Quãdo enim assiduè hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Satanæ, qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum. Vestra autem concordia & consonans fides, ipsius est interitus, & consentaneis eius tormentum. Nihil enim melius H
est quàm pacem habere, in qua omne telum euacuatur aëreorum & terrestrium spiritum. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestetes, aduersus mundi rectores tenebrarum harũ, aduersus spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ergo nolite vos vulnerare in aliqua contagione diaboli, sicuti & Paulus dicit. habẽtes in Christum spem & dilectionem, quę est principium vitæ & finis. Principium quidem est fides, finis verò eius est dilectio. Ambæ verò simul iunctæ in vnitate factæ hominem Dei perficiunt. Sed & reliqua omnia quæ in beneuolentia sequuntur consummant. Nemo enim fidem annuncians, debet peccare, neque dilectionem possidens, debet fratrem suum odire. Qui enim dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ipse iterum ait, & proximum tuum sicut teipsum. Qui enim annunciant esse Christum, nõ ex ijs quæ dicunt tantummodo, sed ex ijs quæ agunt agnoscuntur. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Melius est

cum

A cum igitur tacere & esse, quàm dicere, & non esse, quia non in verbo est regnum Dei, sed in virtute. Corde enim creditur ad iustitiam, oris aut confessio fit ad salutem. Bonũ est igitur docere, sed si fecerit ea quæ dixerit. Qui docuerit & fecerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Dominus autem noster & Deus Iesus Christus qui est filius Dei viui, primò videlicet fecit & sic docuit, sicut testatur Lucas, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Nihil enim latet Dominum, sed etiam occulta nostra coram ipso sunt. Omnia ergo faciamus tanquam, ipso in nobis habitante, vt simus eius templa, & ipse habitet in nobis. Dominus itaq; Christus in vobis loquatur, sicut & in Paulo, spiritus sanctus nos doceat quæ sunt Christi respondere. Adiuncti illi nolite errare fratres mei, & ne sitis masculorum concubitores, quia huiusmodi regnum Dei non possidebunt. Qui enim habitacula corrumpũt, morti condemnabuntur. Quomodo non magis qui Christi doctrinam disrumpere conantur, sempiternam damnationem percipient, propter crucem & mortem quam sustinuit Dominus Iesus vnigenitus Dei filius? Cuius doctrinam quicunq; deprauauerit, abie-
B ctus & pollutum in gehennam proijcietur. Similiter autẽ & omnis homo qui spreuerit quod à Deo accepit, cõdemnabitur. Qui imperitum pastorẽ secutus fuerit, & falsam gloriam tanquam veram susceperit, particeps Christi esse non poterit. Quæ enim societas luci cum tenebris? aut Christo cum Belial? aut quę pars fideli cum infideli? aut templo Dei cum idolis? Dico aũt & ego, quæ communicatio veritati ad mendacium? aut quæ societas iustitiæ cum iniustitia? aut veræ gloriæ cum falsa gloria? Propterea vnguentum accepit Deus in capite, ait Ecclesia, vt frangeret incorruptione. Vnguentum enim exinanitum nomen tuum, propterea adolescentulæ dilexerunt te, attraxerunt te naribus, post te in odorem vnguentorum tuorũ curremus. Ne vngatur quis fœtore huius seculi, sancta Dei Ecclesia non captiuetur ab astutia illius, sicut mulier prima Eua. Quapropter cùm simus rationabiles, non efficiamur stulti. Quare plantationem quàm à Deo per Christum accepimus, non custodimus
C sed in iudicium per ignorãtiam incidimus: ignorantes gratiam quam accepimus, & nescientes perimus, quia Christi crux infidelibus quidem scandalum, fidelibus aũt salus, & vita æterna? Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor, vbi exultatio dictorum? Filius aũt Dei qui ante secula natus est, & omnia dispositione patris constituit, ipse in vtero portatus est à Maria secundùm dispositionem ex semine Dauid & spiritu sancto. Ecce enim (inquit) virgo in vtero concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ipse enim baptizatus est à Ioanne, vt fidelem faceret ordinationem quæ tradita est Prophetis, à Deo, & latuit principem huius seculi virginitas Mariæ, & partus eius similiter & mors Domini. Tria mysteria clamaui in silentio. Dei enim opera nobis manifestata sunt. Stella in cœlo fulsit super omnes quę ante ipsam erant. Et lux eius inestimabilis & noua atq; peregrina apparuit videntibus eam. Cætera verò sydera simul cum sole & luna, corusca facta sunt illi stellæ, illa verò superabat oẽs splendore suo, & facta est perturbatio, vnde fuisset illa nouitas quæ apparu-
D erat. Hinc hebetata est sapientia huius mundi, iniquitas & malitia exterminabantur, maleficia adnullabantur, magica deridebãtur, tenebræ & ignorãtiæ dissipabantur, & tyranni principatus abolebantur, Deo vt homine apparente, & homine sicut Deo operante. Sed neque primò gloria, neque secundò puritas, sed illa veritas & conuersatio principatum accepit à Deo, perfecta omnia in illo constabant, propter quod meditatus est mortis solutionem. State ergo fratres firmi in fide Iesu Christi, & dilectione eius atque resurrectione omnes. In omnibus enim his gratia: In eius nomine congregamini, communiter in vna fide Dei Patris & Christi filij eius vnigeniti & primogeniti totius creationis, secundùm carnem quidem ex genere Dauid. Eruditi à paracleto, obedientes Episcopo, & presbytero impreuaricabili sensu, frangentes panem qui est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed viuendi per Iesum Christum in Deo, catharticum expellẽs malum, fit in vobis. Pro animabus vestris ego efficiar, & eius quem misistis in honorem Domini

ad Smyrnam, vnde & scribo vobis, gratias agens Domino, diligens Polycarpũ quomodo & vos. Memores estote mei, sicut & vestri Iesus Christus, qui est benedictus in secula. Orate pro Ecclesia Antiochensium, quæ in Syria est, vnde & vinctus ducor Romam, qui sum vltimus illorum fideliũ, vnde sum vltimus ego, dignusq; effectus in honorem Dei has sufferre catenas. Incolumes estote in Deo patre, & Domino Iesu Christo, communi spe, in spiritu sancto, Amen. E

AD ROMANOS DE SMYRNA PER *Ephesios, Epistola XII.*

Roma (à qua & Romani) notior est quam vt historia lucem requirat, Italicarum vrbium præclarissima, olim iam orbis caput, & vrbs per excellentiam dicta. Et hæc pro communi argumento abundè dicta putentur.

Ignatius, qui & Theopherus, misericordiam consecutæ in magnitudine Dei altissimi, patris Iesu Christi vnigeniti eius filij, Ecclesiæ sanctificatæ & illuminatæ in voluntate Dei (qui fecit omnia quæ sunt secundum fidem & dilectionem Iesu Christi Dei & saluatoris nostri) quæ & præsidet in loco regionis Romanorum, Deo dignæ, eminentia dignæ, beatitudine dignæ, laude dignæ, fide dignæ, fundatæ in dilectione & fide Christi, paternum nomen habenti, spiritiferæ, quam & saluto in nomine Domini omnipotentis, & Iesu Christi filij eius qui est secundùm carnem & spiritũ, adunatis in mãdatis eius, repletis gratia Dei inseparabiliter, & ablutis ab omni alieno colore, atque immaculatis, plurimam in Deo Patre & Domino Iesu Christo, S. F G

Eprecans Deum obtinui vt videre merear dignos vultus vestros, sicut plurimum optabam, promerere. Vinctus enim in Christo Iesu spero vos salutare, siquidem fuerit voluntas illius, qui dignũ me faciat vsq; in finem propositum meum cõsummare. Illa verò principia bonæ conuersationis sunt, siquidem per gratiã meruero sortem meam vsq; in finem sine impedimento percipere. Timeo enim dilectionem vestram, ne ipsa me lædat vobis enim facile est quod vultis facere, mihi autem difficile Deum promereri, tamen potero, si vos peperceritis mihi occasione amicitiæ carnalis. Nolo igitur vos homini placere, sed Deo sicuti & complacuistis, nec enim ego habui aliquando tale tempus, vt Deum promeruissem. Ergo si & vos tacueritis de me, ego efficior Dei. Si enim dilexeritis carnem meam, iterum forsitan absoluar. Multum enim mihi præstatis, si me offeratis Deo, cum iam altare paratum est vt in dilectione chorus effecti cantetis, Deo Patri in Christo Iesu? quoniam Episcopum Syriæ dignum fecit Deus inueniri in occidente, ab oriente promittens suam pasisionem, martyrem bonum proficiscentem de mundo ad Deum) vt in ipso oriar. Nunquam læsistis aliquem. alios docuistis. Ego autem rogo vt secundùm illa firma quæ docti estis ex omni virtute optetis mihi, vt nõ solùm dicar, sed etiam inueniar Christianus. Si autem inuentus fuero, & dici possum & tunc esse fidelis, quãdo mundo non comparuero, nihil enim de ijs quæ videntur æternum est. Quæ enim videntur (inquit) temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna sunt, non solùm in opere, sed etiam in magnitudinem. Christianitas enim est quæ oditur à mundo, amatur à Christo, quia non est ab hominibus sed à Deo. Si enim essetis (inquit) de mundo, mundus quod suum erat diligeret. Nunc autem quia non estis H

A estis de mundo, propterea odit vos mundus, sed ego elegi vos, manete in me. Ego scribo omnibus Ecclesijs, & omnibus mando, quia voluntariè pro Deo morior, si nos non præpedieritis. Rogo itaq; vos vt non frustrà sit in me dilectio vestra. Sinite me bestiarum esca sim, per quam possum Deum promereri. Triticum enim Dei sum, dentibus bestiarum molar, vt possim panis Dei mundus inueniri: Magis autem blādiamini bestijs, vt mihi sepulchrum sint, & nihil de meo corpore relinquant, vt non obdormiens grauis alicui inueniar. Non sicut Petrus & Paulus præcipio vobis. Illi enim Apostoli sunt Iesu Christi, ego autem vsq; nunc seruus, sed si passus fuero, libertus ero Iesu Christi & resurgam in eo liber. Nunc disco vinctus nihil mundi cōcupiscere, aut aliquod vanum. A Syria Romam vsq; cum bestijs depugno per terram & mare die ac nocte vinctus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficijs peiores fiunt, in iniustitijs autem eorum magis edoceor, sed ne in hoc quidem iustificor. Vtinam fruar bestijs quæ mihi paratæ sunt, quas & opto mihi B veloces esse ad meum interitum, & allici vt celerius me comedant, ne sicut in alijs territæ sint, & non eos tetigerunt. Et si ipsæ noluerint, ego ipsis vim ingeram, ego vrgebo. Ignoscite mihi, ego scio quid mihi expediat. Nūc incipio esse discipulus, nulli æmulor visibilium & inuisibilium, vt Iesum Christum merear adipisci, ignis, crux, bestiarumq; constantia, abscisio, separatio, confractio, dissipatioq; membrorum, interitus totius corporis, & flagella diaboli omnia in me veniant vt Iesum Christum merear adipisci. Nihil me iuuant quæ sunt mundi huius, neq; regnū temporale. Bonum enim mihi mori in Christo Iesu, quàm regnare in finibus terræ. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animam verò suam perdat? Dominum namq; desidero filium veri Dei & patrem Iesu Christi, ipsum vtiq; quæro, & illum qui pro nobis mortuus est & resurrexit. Ignoscite mihi fratres, ne mihi impedimenta opponatis ad vitam, Iesus est enim vita fidelium, vt ne velitis me mori, quia vita mors est sine Christo. Dei volens esse, mundo non placeam. Sinite me puram lucem percipere, illuc perueniens homo Dei ero. Concedite mihi vt sim imitator passionū C Dei mei. Qui enim vult in seipso habere, intelligat quod volo, & compatiatur mihi sciens quid sit in me. Princeps enim mundi huius diripere me vult, & in iudicicio Dei mei dirumpere. Nemo ergo de præsentibus vobis auxilietur ei, magis autem mei adiutores estote, hoc est Dei. Nolite dicere Iesum Christum mundū honorantes. Facinus in vobis non habitet, neq; si vos præsens rogauero cōsentiatis mihi, his aūt consentite quæ scribo vobis. Viuus enim vobis scribo desiderans mori pro Christo. Meus enim amor crucifixus est, & non est in me. Aqua aūt alia viua manet in me intrinsecus mihi dicens, veni ad patrem, non comedam escam corruptionis, neq; voluptates huius mundi desidero, panē Dei volo, panē cœlestem, panē vitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei viui (qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ) & potū volo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis, & vita æterna. Iam nolo secundùm homines viuere, hoc aūt erit, si vos volueritis, Christo crucifigor, quia iam ego non viuo, viuit verò in me Christus. Per modica scripta rogo vos, ne mihi obser- D uetis. Credite mihi quia Iesum diligo, quoniā & ipse dilexit me, & seipsum tradidit pro me. Quid retribuā ei pro omnibus quæ retribuit mihi? Ipse aūt Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, & ipse Dominus Iesus Christus manifestauit nobis hæc omnia, quia verū dico, & vos simul condeprecamini mecū vt laborem consequar in spiritu sancto. Nō secundùm carnē vobis scripsi, sed secundùm dispositionē Dei. Si aūt passus fuero, dilexistis me. Sed si reprobatus fuero, odio me habuistis. Mementote in orationibus vestris illius, qui pro me recturus est ecclesiā, quę est in Syria. Credite in Domino dicēti: Ego sum pastor bonus, qui visitauit eā, & sit vestra in eo dilectio: Ego aūt & erubesco ex ipsis dici. Non enim sum dignus esse vltimus aut purgamentū, sed miserabilis sum nunc, donec Deū merear adipisci. Salutat vos spiritus meus, & dilectio Ecclesiarum, quæ me susceperunt sicut nomen Iesu Christi. Habentes enim me non quasi transeuntem viam meam aspiciebant, & per ciuitatem me deducebāt.

Hæc igitur ſcribo vobis de Smyrna, per Epheſios beatitudine dignos. Eſt autem me- E
cum ſimul cum alijs Crocus deſiderabile mihi nomen ex ijs, qui aduenerunt mihi
de Syria ad Romam in gloria Dei. Credo vos agnoſcere quæ mihi mandaſtis adhuc
proximè conſtituto. Omnes enim digni ſunt Deo, & apud vos me oportet requieſ-
cere. Scripſi vobis hæc nono Calendas Septembris. Incolumes eſtote vſque in fi-
nem in patientia Ieſu Chriſti, Amen.

Epiſtolarum Diui Ignatij martyris finis.

POLYCARPI MARTY- RIS SMYRNAEORVM EPI- SCOPI, DISCIPVLI IOANNIS EVANGELISTAE, AD PHILIP- penſes, Epiſtola. F

Polycarpus & qui cum eo ſunt presbyteri, Eccleſiæ Dei quæ eſt Philippis, miſericordia vobis, & à Deo omnipotente, & Ieſu Chriſto ſaluatore noſtro abundet.

ONGRATVLATVS ſum vobis magnificè in Domino noſtro Ieſu Chriſto, ſuſcipiens imitabilia verba dilectionis quā oſtēdiſtis in illis, qui præmiſsi ſunt viris ſanctis, decoris vinculis connexis, quæ ſunt coronæ electæ Deo, illius veri regni, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & quia firmitas fidei veſtræ à principio vſque nunc permanet, & ſan- G
ctificatur in Domino Ieſu Chriſto, qui ſuſtinuit pro peccatis noſtris vſque ad mortem, quem reſuſcitauit Deus, diſſoluens dolores inferni, quem cum non videritis nunc diligitis, in quem nunc nō aſpicientes, creditis. Credentes autem, gaudebitis gaudio inenarrabili, & glorificato, in quo multi deſiderant introire, ſcientes quia gratia ſacti eſtis, non ex operibus, ſed in voluntate Dei per Ieſum Chriſtum. Propter quod ſuccincti lumbos veſtros, ſeruite Domino cum timore & in veritate dimiſſo inani vaniloquio & multo errore. Credite ergo in illum qui reſuſcitauit Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex mortuis, & dedit gloriam & ſedem in dextra ſua. Huic ſubiecta ſunt omnia, cœleſtia, & terreſtria, & ſubterranea, cui omnis ſpiritus ſeruit, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Huius ſanguinem requirit Deus ab eis qui non crediderunt in eum qui & reſuſcitauit eum à mortuis qui & nos reſuſcitaturus eſt ad vitam, ſi fecerimus voluntatē eius, & ambulauerimus in mandatis ipſius, & dilexerimus quæ & ipſe dilexit, auo- H
cantes nos ab omni iniuſtitia, hoc eſt à cōcupiſcentia, ab auaritia, à detractione, à falſo teſtimonio, non reddentes malum pro malo, aut iniuriam pro iniuria, aut cuntumeliam pro contumelia, aut maledictum pro maledicto. Mementote quòd Dominus docēs dixit: Nolite iudicare ne iudicemini: & dimittite & dimittetur vobis, miſeremini, & Dominus miſerebitur veſtri. Qua enim menſura menſi fueritis, remetietur eadem & vobis. Mementote & illius quod dictum eſt: Beati pauperes ſpiritu, & qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorū eſt regnum cœlorum. Hæc aūt fratres mei nō à meipſo imperans ſcribo vobis de iuſtitia, ſed quoniam vos prouocaſtis. Propterea quia neq; ego, neq; ſimilis alius mei poterit ſequi ſapientiam beati & glorioſi Pauli, qui fuit apud vos, & viſus eſt ſecundùm faciem illis qui tunc erāt hominibus, qui docuit certiſsimè atq; firmiſsimè verbū veritatis, & qui abſens ſcripſit vobis epiſtolas, ad quas deflectimini vt poſsitis ædificari in fide quæ data

eſt

A est vobis, quæ est mater omnium nostrûm, subsequente spe, præcedente dilectione, quæ est in Deo & in Christo, & in proximo. Si enim quis horum intrinsecus repletus fuerit mandatis iustitiæ, & habuerit dilectionẽ, longè ab omni peccato. Principiũ omnium malorum est auaritia. Scitote aũt quia nihil intullimus in hunc mundum, neq; auferre possimus. Armemur armis iustitiæ, & doceamus nosmetipsos primum ambulare in mandatis Domini, & posthæc mulieres vestras in fide, quæ data est eis, & dilectione, & castitate, amantes suos viros in omni veritate & charitate, diligentes omnes æqualiter in omni continentia. Et filios erudite in omni disciplina, & timore Dei. Viduæ verò pudicæ circa fidem Dei interpellent incessanter pro omnibus, elongantes se ab omnibus diabolicis detractionibus & falso testimonio, & ab omni malo, cognoscentes seipsas, quia sunt sacrarium Dei, quoniam omnia Deus prospicit, & nihil eum latet, neque cogitatio, neque conscientia, neque aliquod abditum cordis. Scientes autem quia Deus non irridetur, debemus dignè in mandatis
B eius & gloria ambulare. Similiter diaconi inculpabiles sint in cõspectu iustitiæ eius, sicut Dei & Christi ministri & nõ hominũ, nõ criminatores, neq; detractatores, neq; auari, sed omnia tolerantes, in omnibus misericordes, diligentes in omnibus, ambulantes in veritate Domini, qui factus est minister omniũ. Huic si placeamus in hoc seculo, percipiemus ea quę futura sunt secundũ quod repromisit resuscitare nos à mortuis. Etsi dignè in eo cõuersati fuerimus, & si crediderimus conregnabimus cum eo. Iuuenes similiter inculpabiles sint in omnibus oẽm ignorantiã præuidentes, refrenantes ab omni malo. Bonũ est enim abscindi ab omnibus concupiscentijs, quoniã omnis cõcupiscentia aduersus spiritũ militat, quia neq; fornicarij, neq; molles, neq; masculorũ concubitores regnũ Dei possidebũt, neq; illicita facientes. Propter quod abstineri oportet ab omnibus his. Subiecti estote presbyteris, & diaconis sicut Deo & Christo. Virgines casta cõscientia ambulate. Presbyteri simplices sint, in omnibus misericordes, oẽs ab errore conuertentes, oẽs infirmos visitantes, viduas, pupillos, &
C pauperes non negligentes, sed semper prouidentes bona coram Deo & hominibus. Abstinete vos ab omnia iracundia & iudicio iniusto. Longè ab omni auaritia estote, non citò cõsentiatis aduersus aliquem, ne præuaricemur in iudicio, scientes quia debitores sumus peccati. Si ergo deprecamur Dominum vt nobis dimittat, debemus etiam nos dimittere. Ante conspectum oculorum Domini sumus, & omnes oportet nos astare ante tribunal Christi, & vnumquenq; pro se rationẽ reddere. Seruiamus ergo ei cum timore & reuerentia secundũ quod Euangelizauerunt nobis Apostoli Domini, & prophetæ annunciauerunt aduentũ Domini nostri Iesu Christi. Zelantes bona, abstinete à scandalis & falsis fratribus, qui in vanum portant nomen Domini, qui oberrare faciunt inanes homines. Omnis enim qui confitetur Iesum Christũ in carne venisse, hic Antichristus est. Et qui non confitetur mysterium crucis, è diabolo est. Et qui deuiauerit eloquia Domini ad propria desyderia, & dixerit neq; resurrectionẽ neq; iudicium esse, hic primogenitus Satanæ est. Propter quod relin-
D quentes vanitates multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditũ nobis à principio verbum reuertamur. Sobrij simus in orationibus, ieiunia tolerantes, & supplicationibus petentes omniũ prosperatorem Dominũ, ne nos inducat in tentationẽ, secundũ quod dicit Dominus: Spiritus quidẽ promptus est, caro aũt infirma. Indeficienter aũt tollemus propter spem nostrã & pignus iustitiæ, quod est Christus, qui sustulit peccata nostra in corpore super lignũ, qui peccatum nõ fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius, sed propter nos omnia sustinuit, vt viuamus in ipso. Imitatores ergo efficiamur tolerantiæ eius, & si passi fuerimus pro nomine eius, glorificemus eũ, hoc enim iudiciũ posuit de seipso, & nos hoc credimus. Rogo igitur oẽs vos insistere verbo iustitiæ & patientiæ, quam oculata fide vidistis, non solum in beatiss. illis Ignatio scilicet & Zozymo & Ruso, sed in alijs qui ex vobis sunt, & in Paulo & in cæteris apostolis confidentes, quia hi omnes qui non in vacuum cucurrerunt, sed in fide & iustitia, & ad debitum sibi locum cum Domino, cui & compassi sunt,

abierunt. quia non hoc seculum dilexerunt, sed eum qui pro ipsis & pro nobis mortuus est, & à Deo resuscitatus. In his ergo state, & Domini exemplar sequemini, firmi in fide & immutabiles fraternitatis amatores, diligentes inuicem in veritate sociati mansuetudinem Domini alterutri præstantes, nullum despicientes. Quum potestis benefacere, nolite differre, quia eleemosyna de morte liberat. Omnes vobis inuicem subiecti estote, conuersationem vestram considerantes irreprehensibilem in gentibus, vt ex bonis operibus vestris & vos laudem accipiatis, & dominus in vobis non blasphemetur. Væ autem illi per quem nomen Domini blasphematur. Sobrietatem ergo docete omnes in qua & vos conuersamini. Nimis contristatus sum pro Valente, qui presbyter factus est aliquando apud vos, quòd sic ignoretis locum qui datus est ei. Moneo itaq; vos vt abstineatis ab auaritia, & sitis casti, veraces. Abstinete ab omni malo. Qui autem in his non potest se gubernare, quomodo alijs pronunciat hoc? Si quis non abstinuerit ab auaritia, ab idololatria, coinquinabitur, & tanquam inter gentes iudicabitur. Quis ignorat iudicium Domini? An nescimus quia sancti mundum iudicabunt? sicut Paulus docet. Ego autem nihil tale sensi in vobis vel audiui, in quibus laborauit beatus Paulus, qui estis in principio epistolæ eius, de vobis etenim gloriatur in omnibus Ecclesijs, quæ Deũ solæ tunc cognouerant, nos autem nondum noueramus. Valde ergo fratres contristor pro illo & coniuge eius, quibus det Dominus pœnitentiam vestram. Sobrij estote & vos in hoc, & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra & errantia eos reuocate, vt omnium vestrum corpus saluetis, hoc enim agentes, vosipsos ædificatis. Cõfido enim vos bene exercitatos esse in sacris literis, & nihil vos latet, mihi autem non est concessum modo, vt his scripturis dictum est: Irascimini & nolite peccare. Et sol non occidat super iracundiam vestram. Beatus qui meminerit, quod ego credo esse in vobis. Deus autem & pater Domini nostri Iesu Christi, ipse sempiternus pontifex Dei filius Christus Iesus, ædificet vos in fide & veritate & omni mansuetudine, & sine iracundia, in patientia & longanimitate, & tolerantia, & castitate, & det vobis sortem & partem inter sanctos suos, & nobis vobiscum, & in omnibus qui sunt sub cœlo, qui credituri sunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & in ipsius patrem, qui resuscitauit eum à mortuis. Pro omnibus sanctis orate. Orate etiam pro regibus & potestatibus & principibus, atque pro persequentibus & odientibus vos, & pro inimicis crucis, vt fructus vester manifestus sit in omnibus, vt sitis in illo perfecti. Scripsistis mihi & vos & Ignatius, vt si quis vadit ad Syriam, deferat literas meas, quas & dedero ad vos, si habuerimus tempus oportunum, siue ego, seu legatus quem misero pro vobis. Epistolas sanè Ignatij, quæ transmissæ sunt vobis, habeo, & alias quãtascunque apud nos habuimus, transmisimus vobis, secundum quod mandastis, quæ sunt subiectæ huic Epistolæ, ex omnibus enim vobis magnus erit profectus. Continent enim fidem, patientiam, & omnem ædificationem, ad Dominum nostrum pertinentem. Et de ipso Ignatio, & de ipsis qui cum eo sunt quod certius agnoueritis, significate. Hæc vobis scripsi per Crescentem, quem in præsentem diem commendaui vobis, & nunc commendo. Conuersatus est nobiscum inculpabiliter, credo quia vobiscum similiter. Sororem autem eius habebitis commendatam, cum venerit ad vos. Incolumes estote in Domino Iesu Christo in gratia cum omnibus vestris, Amen.

EPISTOLA

A # EPISTOLA BEATI MARTIALIS APOSTOLI AD BVRDEGALENSES.

CAPVT PRIMVM.

MARTIALIS seruus Dei & Apostolus Iesu Christi cum sancto spiritu, qui repleuit corda nostra, qui subdidit sibi oẽm mundum, qui alligauit diabolum & peccatum, Burdegalensibus iam in Christo renatis per aquam & spiritum sanctum filijs & filiabus: cũ sorte & hæreditate Dei, quæ data est per
B orationem. Pax vobis & misericordia: quia cognouistis veritatem. Manifestaui enim vobis nomen creatoris: qui solus est creator. Cœlum enim, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, ipse creauit & perfecit & benedixit. Vos autem ignorabatis ipsum genus vestrum: nec vos de vno patre & vna matre creatos esse noueratis. Sed & vindictam, quæ facta est per diluuiũ nesciebatis: in quo omni mundo punito, quia contra creatorem se erexerat in omnem superbiam, ille qui solus iustus inuentus est cum filijs in spirituali ecclesia, quæ nunc in vobis apparet, reseruatus est. Nam & in illo seculo, ex quo primus homo cœpit à Deo formatus de limo, congregatio filiorum Dei, quæ iam congregatur, proclamabatur, donec pater generis nostri, & Hebræorum, qui vocatus est Abraham, iustum filium suum dilectissimum Isaac, quem vnicum susceperat, Deo super altare immolandum hostiam obtulit. Vnde & fortis Deus eum non permisit occidi: quia non delectatur, sed valde magis offenditur effusione sanguinis
C hominum. Victima autem arietis, quæ debita erat in lege Hebræorum, pro homine cæsa est: sed Deus nõ sanguine arietis, sed voluntate patris & filij iusta delectatus est.

Caput II.

IPsa figura Fratres videntibus oculis nostris in filio Dei nostro tempore perfecta est. Deus enim pater est omnium gentium, vnicum suum, quem solum genuit & vnice dilexit, ad mortem venire iussit. Mori enim potuit quia homo fuit: & quia de virgine Maria natus est homo. Filius Dei ante principium fuit: & quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem in die tertia de loco in quo eum sepeliri vidimus: & apparuit nobis, & lætificauit nos. Testes enim sumus: quia eum ascendere in cœlũ vidimus: nec tamen à cœlis vnquam recessit. Scitote autem, quia de cœlis contemplatur bonos
D & malos: & bonos quidem remunerabit ineffabiliter, malos autem puniet miserabiliter. Itaque nolite retro respicere ad idola quæ coluistis & fabricastis: sed ipsum solum quem vobis prædicaui Deum vnum, colite & adorate per omnem locum. Ipse enim est cuius oculos nemo poterit effugere, cuius potestatem nemo euadere potest. Sicut autem simulachra vestra antiqua diruistis: ita subuersa sit infidelitas à cordibus vestris.

Caput III.

SAcerdotes honorabatis qui decipiebant vos sacrificijs suis, qui mutis & surdis statuis offerebant, quæ nec se nec vos iuuare poterant: nunc autem multò magis sacerdotes Dei omnipotentis, qui vitam vobis tribuunt in calice & viuo pane, honorare debetis. Quem enim vobis constitui Dei

iussu,iustum est à vobis conseruari. Ipse enim Sigibertus, qui ante consulebat dæmonia seruus creaturæ: nunc in fide Domini nostri Iesu Christi perfectus, soli Creatori seruiens, pro stercore reputat ipsa dæmonia quibus ante seruiebat. Ignotum vero Deum, quem non nouerat, modo cognitum non sanguine bestiarum, sed fide syncera & iubilatione confessionis sibi & vobis propitiabilem facit. Nam dum altaria dæmonum in puluerem redigerentur, aram ignoti Dei, ad consecrationem reseruari iussimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est, non hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit: qui pro testimonio eius animam suam posuit: cuius sanguine ipsa mensa est decorata: quia suo sanguine Iesus Christus comprobatus est esse Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec solum in ara sanctificata, sed vbique offertur Deo oblatio munda, sicut testatus est: cuius corpus & sanguinem in vitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus habens & immaculatum & sine peccato, quia conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, in ara Crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere: nos caussa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam. hoc enim ipse dominus noster iussit nos agere in sui commemorationem. Nam de sacrificijs idolorum notum vobis à me factum est: quia ea maxime de causa dominabatur vobis diabolus. Et sicut communio viui Dei est vobis vita: sic participatio mensæ simulacrorum erat vobis æterna mors, & infirmitates, & corruptiones. & nimiæ tribulationes huius seculi.

Caput IIII.

Sed etiam postquam baptizati estis, oportet vos castos esse à malitia, vt mensa diuina digni sitis. Nolite autem vnum & idem putare escam humanam & diuinam, quæ vobis visibilis est, sed tamen in fide perfecta tota cœlestis. Per vnam enim corpus: per alteram anima viuit. Cauete autem ab homicidijs: ne forte & vos occidamini. Est enim indignus mensa Domini, qui hominem occiderit. Nam si præsumit Eucharistiam, reus est mortis animæ & corporis sui. Reuiuiscit enim, anima per baptismum: & moritur per homicidium Corpus vero, quod tanto peccato est subditum in impiorum pœnis æternaliter excruciabitur cum anima sua: post illum diem, quando verus Deus & verus homo iudicabit omnes gentes. Nolite ergo concupiscere terrena, qui iam acquisistis cælestia: quia per cupiditates mundi huius exardescunt mentes in homicidia in inuicem. Vnde & animæ percunt: & quas Christus lauerat aqua sanctificationis, hostis vitæ adquirit in perditionem suæ mortis: eo quod dum à Deo recedunt, peccatis mortis se inuolunt.

Caput V.

Necessarium autem scribere vobis duco, vt velut paruuli malitia, sanctificatos vos domino præbeatis: attendentes quia gratissimum Deo hospitium est mens munda à cupiditatibus & simulatione. Nam sicut perturbationes maris videtis sic in vobismetipsis fluctus vitiorum sentietis. Deo autem claritatem suæ misericordiæ super vos extendente, non conturbabimini: sed exultabitis in tranquillitate positi. Beati vero eritis: si cum exultatione Deo seruientes, libidini restiteritis: vnde maxima corona remunerationis impertietur vobis. Nec bestiales mores oportet vierius esse in eis, qui vasa Domini munda sunt in adoptionem filiorum æternæ hæreditatis: sed honestate rationabili omnes homines vti.

A vti. Hæc enim agentes ſecuri terram poſsidebitis: & omnia irrationabilia ſubiecta erunt vobis. Ipſa quoque elementa, quibus ante ſeruiebatis, ſeruient vobis tanquàm cultoribus & magnis amicis Dei. Prædicationem autem meam nolite in vanum ducere quaſi nouam: neque obliuiſcamini mirabilium Dei quæ per me vidiſtis: quia & vos multa gratia digni eritis, cum Euangelium Chriſti in laude & reuerentia habebitis. Itaque ſicut frequenter adorabatis opera manuum veſtrarum, ſic potius & multo frequentius vnum Deum qui vos creauit, qui vobis vitam tribuit, adorate: quia ab ipſo adiutorium habebitis, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Et aſsiduè Deo gratias agite, qui de tenebris mortis vos adduxit, & iam cœli ciues fecit. Sed & ſpiritum Dei ſacrificate in cordibus veſtris: per ipſum enim vobis peccatorum remiſsio tribuitur. Itaque ſpinas cordis auellite: vt in ſuauitate Dei requieſcatis. Hæ ſunt enim ſpinæ quæ per multas amaritudines, & inuidias, & doloſitates non ſinũt gaudium & oleum Spiritus ſancti in vobis dominari.

B

Caput VI.

Ed neque metuatis eos, qui necdum receperint viam ſalutis. Obcæcauit enim illos diabolus tenebris ſuis, ne ſe facile eruant à morte. Mors namque eorum eſt delectatio ſeculi. In deſiderijs enim animæ ſuæ moriuntur: & in adinuentionibus ſuis peribunt, & iniquitas eorum in caput eorum deſcendet. Habentes enim naturalem ſenſum, Deum, qui illos creauit, qui eis vitam & intellectum dedit, abnegant: & dum ipſi male agunt, bene agentes impugnant. Linguas ſuas ſicut ſerpentes exacuunt, & venenum Aſpidum ſub labijs eorum. Cõtritio & infœlicitas in vijs eorum: & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum. Propterea illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor: ſicut Spiritus ſanctus, hæc loquutus per os vaticinantis regis, proteſtatus eſt. Nec ſentiunt ſe iam in abyſſum demerſos: cum iam ſint iudicati. Qui enim non credit iam iudica-
C tus eſt: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei, qui nos ſaluauit, & illuminauit claritate diuinitatis ſuæ: apparens homo per carnem ſine peccato in ſimilitudine carnis peccati. Nolite ergo carnales timere: ſed magis vos ſpirituales eſtote, & creſcite in gratia Dei, & ſuſtinete patienter eos, qui in vobis Chriſtum perſequuntur: in quem credidiſtis, & cuius ſpiritu ſanctificati eſtis in æternam ſalutem.

Caput VII.

Vlla ſit in vobis inuidia: per hanc enim ſpiritusſanctus mentem derelinquit. Recedente autem Spiritu ſancto à tabernaculo mentis, euacuatur homo dulcedine, & impletur omni amaritudine, nulluſque locus ei eſt in cœlo: quia alienum ſe fecit à bonitate. Efficitur cubile draconum, & habitatio immundorum ſpirituum. Inde ab auaritia abſorbetur, & ab omni dulce-
D dine infructuoſus, & ſterilis contabeſcit miſer & derelictus. Vos autem oculos veſtros aſsiduè ad miſericordiam diuinitatis eius erigite: & malitiam diaboli calcate: quia & iam per trophæum Chriſti deuictus eſt, & per crucem Domini ligatus eſt.

Caput VIII.

Rucem Domini, in quem credidiſtis Deum verum & Dei filium, ſemper in mente, in ore, in ſigno tenete. Crux enim Domini armatura veſtra inuicta contra Satanam, galea cuſtodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem & angelicas inſidias peruerſæ poteſtatis ſibi propinquare nullo modo ſinens. Hoc ſolo ſigno cœleſtis victoria data eſt nobis: & per crucem baptiſma Dei ſanctificatum eſt. Neq; in veneficijs, neq; in furtis imitemini peſsimos: & ipſi enim tales à regno Dei excludentur.

dentur. In fide autem perfecti estote, pro certo scientes, quia Iesus Christus ipse est E
filius Dei viui qui sedet à dextris eius, & vos protegit vt regnum diaboli disperdat. Sed tamen in sua dispensatione occulta ab humano intellectu, permittit diabolum dominari in suos: & persequi bonos in diuersis tentationibus, quibus electi probâtur, & examinantur. Examinati vero, postea coronabuntur. Qui vero eos tentant, vltionem non effugient: quia omnes oportet adstare ante tribunal Christi, qui iudicabit in iustitia orbem. Beati autem eritis fratres mei in illo die: si conscientiam vestram puram coram Deo nunc exhibueritis. Et sicut vnam fidem, vnum baptisma tenetis à Deo in vobis: sic angelis cohæredes eritis, naturam quidem humanam, claritatem vero angelicam habituri. Non quidem euacuabitur veritas corporis: sed non erit pondus & fragilitas corruptionis. Nunc morimur per Adam & tunc resurgemus per Christum. Nũc fragilitate circundamur: tunc virtute induemur. Et si enim morimur corpore: sed tamen nunquam moriemur spiritu. Spiritus enim sine morte citatus est à Deo. F

Caput IX.

ET maxime viuimus per passioné agni incontaminati, qui à Iudæis in cruce pro salute mundi passus est. Ipsius sanguis vulnera lauit nostrarum animarum: quibus à morte fatigati, & per lignum vetitum vsq; ad passionem domini & mortificati & consopiti, ineffabili dolore prosternebamur. Nunc autem, ex quo resurrexit à mortuis, iam viui, iam fortes, iam immortales, iam in sanitate plena & perpetua exultabimus. Superna enim Dei gratia, clarificauit corda nostra, ad gloriam & illuminationem gentium. Gloria salus nostra, & illuminatio nostra De illuminatione nostra, illuminatio vestra manet: quia dum præsentia sua Rex regum nos instruere curauit: per nos æternam vobis claritatem misit. Quæ ergo est nebula peccatorum, quæ splendorem vestrum obscurare posit? Nam si ad horam obscuret: cito tamen pertransiet. Claritas autem Domini in æternum per- G
manebit: quæ nunc in vobis paulatim accenditur. Virtute autem Dei & sapientia, quæ manet in æternum vsque ad perfectum clarescens, illuminabitur tanquàm lumen perpetuum angelorũ. Ex hac enim claritate quæ illuxit in cordibus vestris per fidem, qua in mortem domini credidistis, consummabitur in vobis æterna beatitudo: quæ neque in Deo Patre, & domino Iesu Christo, & Spiritu Dei initium, nec in vobis finem operabitur.

Caput X.

SAnè de mysterio trinitatis quàm bonus & beatus & suauis Deus Rex regum per nostram adnunciationem reuelare dignatus est vobis, scitote intelligentes, quia vltra omnem sensum angelicarum potestatum & virtutum, vera diuinitas excellit: quam impossibile est etiam à spiritibus angelicis comprehendi. Sola enim trinitas in diuinitate vnitatis seipsam nouit. Hæc enim H
ante secula in claritate suæ æternitatis permanebat: nihil in se diminutum, vel quod augeri posset, intra se continens: sed vnius æternitatis, vnius voluntatis, vnius essentiæ, vnius sanctitatis, vnius puritatis, vltra omnem puritatem, vltra omnem gloriam in charitate, in veritate, in bonitate habitauit. Nunc vero in fine temporum propter nos ad quos bonitatis suæ magnitudinem extendit, gloriam tantæ maiestatis reuelauit sanctis suis: quibus & efficaciam suæ virtutis multoties dignâter præbuit. Vnde quidam ex nostris in amore & intelligentia magnus protestabatur populo suo dicens, Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Hoc enim vnus & solus Deus, dum mitteret quem elegit ad deducẽdum populum suum de seruitute, dignatus est pandere, dicens: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, hoc nõmen memoriale meum in æternũ. Rursum trinitatem in vnitate designauit dicẽs, Ego sum, qui sum. Hæc aũt dices filijs Israel, Qui est, misit me ad vos. Hæc fratres scitote: quia

A verbum in quod credidistis, filius est vnigenitus ante omnem substantiam, ante omne initium. Ipse est enim principium: quia de principio ineffabiliter genitus est. In nostro vero tempore mirabiliter ab angelo annunciatus, & in veritate incomprehẽsibili de virgine Maria natus est: nihil diminutus à diuinitate maiestatis suæ, cuius nos testes sumus. Spiritus vero Dei qui vos sanctificauit credentes in ipsum, qui filiũ naturalem & sibi secundum æternitatem coæqualem per omnia, resuscitauit tertia die à mortuis, non est genitus sicut verbum: quia & ipse spiritus in diuina æqualitate gloriosus processit ineffabiliter ab eo qui genuit, & ab eo quoque qui genitus est. Itaque spiritus Domini non genitus, non factus, non creatus: sed procedens est à patre & verbo. Verbo autem Domini cœli firmati: & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Itaq; nihil discretum in diuinitate trinitatis sentiatis: quia nobis vnus & idem Deus, qui cuncta creauit, Pater: & vnus & idem dominus, per quẽ omnia facta sunt, filius eius Iesus Christus: & vnus idemq; Deus Spiritussanctus, in quo omnia subsi-
B stunt. Et hæc in personis tria diuisa: in diuinitate, vnus Deus indiuisus est.

Caput XI.

Fratres hoc etenim vobis scribere necessarium duxi, sicut & præsens vos docui per Euãgelium Christi: volens vos confirmare in veritate fidei nostræ, per quam sanati estis ab infidelitate, vt firmam fidem vestram custodiatis, obseruantem immaculatam tunicam vestram in conspectu æternæ claritatis Dei. quia in nouissimis temporibus (vt dum in cœlo cum Christo, quem Deum & hominem in terra adorauimus: quem ad cœlos ascendentem vidimus, erimus soluti à corpore: venturi vero post vos, in hac terrena pugna conuersabuntur) oportet multos discedere retro: dum Deum, qui illos creauit & vocauit abnegare non timebunt. Et inimicus qui nunc à cordibus vestris proiectus est, venturus est: vt superseminet in populo Dei grana errorum. Sed firma Ecclesia Dei & Christi, nec
C cadere nec disrumpi poterit vnquam. Venient autem præsumptores absq; gratia Dei loquentes, quorum gloria labiorum procedit ex superbia, similes illi qui superbia cœlum præsumens habitare, mox de cælo cum angelis suis sequacibus ruit in æternam voraginem. Hi docebunt aliam doctrinam quæ aliena est à Deo, amica autem diabolo, per quam ipse spiritus erroris animas post se trahere festinabit.

Caput XII.

Vos itaq; filij mei, quos in Christo per Euangelium genui, solum patrem cognoscite Deum, & solum Dominum cognoscite Iesum Christũ, & solum dominantem viuificatorem cognoscite Spiritum sanctum, & vnam fidem, vnum baptisma, vnum Deum creatorem omnium diligite, ipsumq; solum timete, & in mandatis eius quæ à me audistis, vsq; ad mortem patienter perseuerate, expectantes aduentũ eius. Seculares fabulas declinate, quæ corda vestra pos-
D sint sensim à diuino amore deflectere.

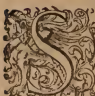
Caput XIII.

Et vt verbum CHRISTI habitet in vobis cum gratia orate assiduè. Inuicem vosipsos in verbo exhortationis & consolationis ædificate, alterutrũ diligentes, in synceritate ambulantes, in gratia Dei abundantes. Euigilate in operibus fructuosis: & maxime laborate propter spem remunerationis, quæ magna promissio est vobis in cœlis. Solum autem Deum timentes: eum qui infidelibus dominatur, satanam nolite timere. Nihil enim gregi Christi poterit nocere, quem fortem vidit in fide eius, qui eum emundauit vt non haberet immunditiam, sed plenam & perpetuam gratiam. Gratia & pax vobis fratres, cum benedictione Dei æterna, Amen.

EPISTO-

EPISTOLA BEATI MARTIALIS APOSTOLI AD TOLOSANOS. E

CAPVT PRIMVM.

SERVVS Dei, Apostolus Iesu Christi Martialis Cephas omnibus fratribus qui sunt Tolosæ, cum sacerdotibus & ministris spiritualibus ecclesiarum Dei: gratia vobis & veritas & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agite Deo incessanter filij: qui eripuit vos à profunda caligine damnationis, æternæ: & circunspicite diligentissime caput vestrum, quod est Christus, qui est benedictus in sæcula, Amen. Vos enim estis membra eius & corpus immaculatum, nec aliqua re coinquinatum, neque sordibus obuolutum. Iam enim sanctificati & mundati estis aqua regenerationis. Videbo autem vos in proximo, & visitabo in Spiritu sancto, in gratia & fide castitatis per Dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, & resurrexit in veritate resurrectionis: quem gens Hebræorum iudicans purum hominem, per inuidiam damnauit morte. Sanauerat enim videntibus oculis nostris, ægrotos & languidos eorum, curauerat paralyticos, mundauerat leprosos, dæmoniacos liberauerat: &, quod maius est, mortuos eorum tanquam de somno resuscitauerat. Nam & quendam iam fœtentem quatriduanum, rogantibus sororibus eius, ità de monumento facile resuscitauit: vt ad solum eius verbum continuo de monumento resurgeret, ligatus sudario mortuorum. Cæcis etiam visum reddebat. Vnde & nato cæco oculos præbuit. Et innumera alia magnalia operatus est in populo Iudæorum: sicut prædico & annuncio vobis testificans vera esse quæ de eo à me per Euangelium veritatis audistis. F G

Caput II.

NOstrum enim hunc Dominum & magistrum qui verè Christus filius Dei est: post tanta & innumera beneficia, quæ in eis operatus erat, turbæ Iudæorum suadentibus principibus sacerdotum & Scribis, sine aliquo reatu mortis dum caussa non inueniretur in eo, postulauerunt interimi in ligno. Propter quod magnis vocibus acclamabant Iudæi, dicentes, Crucifige, crucifige. Mors autem eius lignum crucis eis extitit. Vnde triumphus crucis vita nostra est in æternum. Per crucem enim vita nobis restaurata est: & mors mortua est. H

Caput III.

ECce vt vobis iam notum feci, & iterum vobis notum facio: quòd Christus postquam resurrexit de sepulchro conuersatus est nobiscum per dies 40. & conuesci nobiscum non est dedignatus, vt se in veritate carnis viuũ nobis demonstraret. Et præcepit nobis prædicare & testificari gentibus pœnitentiam & remissionem peccatorum & regnum cœlorum. Ascendit autem in cœlum, & sedet à dextris Dei, æternus in maiestate, in gloria Patris. Vnde iudex viuorũ & mortuorum apparebit in die nouissimo: ad cuius vocem omnis caro resurget, & sancti renouabuntur in incorruptione immortalitatis æternæ.

Caput IIII.

A T nunc fratres, quem impij occidere putantes morti tradidere, immortalem vos adorate Deum & Saluatorem vestrum Dominum Iesum Christum. In cuius nomine nisi quis baptizatus fuerit per aquam regenerationis, saluari non potest. Ipse enim ad hoc venit in mundum, vt omnes homines vocaret in saluationem, quæ amissa erat per serpentem in primo Adam. Qui ergo iam Deo per dilectionem mandatorum, ac per mysteria sacramentorum eius coniuncti estis, oculos mentis vestræ attollite in gloriam maiestatis & magnitudinis eius.

Caput V.

Ante omnia autem & super omnia, cœlestis sit conuersatio vestra, nihilq; terrenum, nihil diabolicum, nihilq; carnale sapiatis. Gratia enim saluati estis. Nec vllo modo dubitetis B promissiones Dei æternas, quas à me audistis, & quas per memetipsum olim tradidi vobis. Ijs autem, qui sunt increduli, nec adquiescunt veritati tribulatio & indignatio & ignis æternus: qui præparatus est diabolo & angelis eius. Amplitudo denique & altitudo charitatis per vos diffundantur, per quam alterutrum inuicem diligatis. Quia Deus & charitas & veritas est: nihilq; in eo triste vel mendacium. Incommutabilis enim est: & virtus Dei vltra omnem modum & omnem sensum inæstimabilis.

Caput VI.

Bene igitur facietis si abominamini idola, quæ dudum deos esse credebatis. Hæc autem sunt opera manuum hominum, non videntia neque audientia: quia nec flatum habent, quæ nec se, nec vos quicquam iuuare possunt. C Quin potius cultores suos in malitiam æternæ tribulationis submerserunt: quia in ipsis manu factis dæmones damnati spiritus erroris subintroierunt, qui hactenus per longa secula creaturam ad imaginem Dei factam in morte deceperunt, donec nouissimo tempore insequente virtus crucis Dei viui eos disperdidit, & ibi illusionibus, quibus ante vos lædebant, coercuit.

Caput VII.

Vidistis enim per me in nomine domini quem Iudæi crucifixerunt, & qui tertia die resurrexit à mortuis, dæmones exire coactos, de statuis manu factis, in quibus responsa fallacia & plena deceptionum cultoribus suis dabant, & eas iussu meo in nomine Dei per virtutem Christi in puluerem D redegisse. Ecce enim tempus quo dæmonibus ablata est potestas decipiendi & nocendi, vt non dominentur hominum fidelium, & vt nihil eos, qui in Deum viuum crediderint, vltra lædere præualeant. Liberati itaque à potestate Satanæ, gaudete in domino qui liberauit vos: & nolite extollere cornu vestrum aduersus veritatem maiestatis quam semel per me cognouistis & in potentia signorum & curationum efficacem copiose probastis. Non est enim alius Deus in cœlo & in terra in quo oportet vos saluos fieri: nisi dominus Iesus Christus, quem vobis ostendi crucifixum à Iudæis, & tertia die resurrexisse à mortuis cuius nomen gloriosum erit in secula. Ecce autem ipse rex vester.

Caput VIII.

STephanus qui iam cognouit veritatem Dei creatoris sui & baptizatus est à me cum tyrannis & satellitibus suis, in gratia Dei quotidie crescit noua germinis viui, quam dominus noster Iesus Christus vsque in finem sæculi per eos quos nouit & prædestinauit, sibi multiplicabit secundum diuitias gratiæ suæ. In cuius nomine sicut multi vestrum viderunt, tyrannum eius resuscitaui à mortuis: qui & ipse cum satrapis baptizatus à morte duplici subtractus est. Virgo autem Valeria sponsa regis terrestris, sed melius sponsa regis cœlestis, quæ per meam prædicationem virginitatem mētis & corporis Deo deuouerat, gladio decollata: dum vitam temporalem contempsit, æternam inuenit, & temporalem mortem pro Christo suscipere non recusans, æternam mortem deuicit. Hæc enim per orationem meam spiritu sancto repleta, magna effecta est in gratia Dei. Et ideo prudens virgo ad cœlestia regna peruenit, & diabolum triumphauit. Hæc porro spiritus Dei in illa est operatus, qui omne bonum operatur in nobis in Christo Iesu: pro cuius amore & testimonio inuincibiles semper non cunctamur ferre cum omni patientia F gladios carnificum. Pro cuius testimonio grata fuerunt nobis vincula, tribulationes, carceres angustiæ, fames, diuersæque passionum acerbitates. Ipse enim locutus est nobis dicens. Confidite ego vici mundum. Cuius enim gratiæ debetur omnis plena victoria, nisi eius, qui de morte triumphator morte sua mortem vicit, & Satanam ligans, infernum spolians, captiuum esse fecit? Sponsus autem virginis adeò est effectus testis passionum Christi: vt in corpore suo cœlestem conuersationem iam præbeat subditis, desideria carnis suæ crucifigens, regnum diaboli minuens: nec solum Christo cui credidit, ecclesias per suum regnum secundum quod spiritui sancto & nobis visum est disponere, & fabricare gaudeat: sed antiqua templa dæmoniorū, & spurcissima fana idolorum destruere perfectus in fide videatur. Ipsius enim iussu idola Cadurci oppidi ac Tolosanæ vrbis & confinis eius iam nuper diruta sunt. Cui etiam obedire debetis in omnibus: quia princeps à Deo vobis est constitutus: à quo omnis potestas & paternitas in cœlis & in terra originem ac fortitudinem sumpsit. G Quem principem bonum ad hoc tantum munus perduxit grauem & nouellæ fidei, per quam nouus homo factus nouo homini coniunctus est, vt pro suauitate quoque præmij futuri illectus, copulam carnalium nuptiarum deuitauerit per meam prædicationem: quatenus liberior Deo famulari possit, & multas cateruas populorum subdere fonti regenerationis.

Caput IX.

NEc ideo tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cum & hoc cōiugium honestum concessum sit & constitutum à Deo ab initio mundi in multiplicationem generis humani. In tantum enim dominus meus & magister Iesus Christus legitimum & immaculatum thorum connubij approbauit ijs qui in sanctificatione & honore castitatis nubere volunt: vt ad quasdam nuptias inuitatus eas præsentia suæ maiestatis sanctificauerit, & miraculo magnifice stupendo lætificauerit. Ibi enim sex hydrias plenas aquæ factas, aqua in vinū H mutata, viniferas ostendit: & cunctos qui aderant beneficio tanto valde lætificauit. Hebræos quoque cum interrogantibus, si liceat homini dimittere vxorem, respondit dicens. Non legistis quia qui creauit ab initio hominem, masculum & fœminam creauit eos, & benedixit eis dicens. Crescite & multiplicamini & replete terram. & terror vester sit super cuncta animantia terræ? Quod Deus coniunxit homo non separet. Nā & pater noster Adam primus factus ex limo, vxorem cepit ex costa propria plasmatam, de qua protestatus est dicens. Hoc nūc os ex ossibus meis, caro de carne mea. Hæc vocabitur virago: quia de viro assumpta est. Quapropter relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Vnde dominus & magister meus Hebræis sciscitantibus hæc quoque subintulit dicens. Ego autem dico vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, mœchabitur. Et qui dimissam ab alio duxerit, mœchatur.

Vltra

A Vltra hunc autem gradum homini licite concessum viduitatem in premio maiori constituit. Sed & tertium excellentem gradum honestatis in virginitate demonstrauit nobis perfectum, & per omnia similem angelicæ dignitati. Ad quem inuitabat nos dicens. Non omnes capiunt verbum hoc: sed qui potest capere capiat.

Caput X.

Deo prædico vobis: quicunque in vobis viduitatem propter recompensationem elegerint, non fraudabuntur munere claritatis Dei. Qui vero in sublimitate excelsiori permanserint virgines esse eligentes, centuplicatam in perpetua benedictione gloriam consequentur. Nam qui in virginitate singulari virginitatem matris suæ elegit, qui mortuus & resurrexit primogenitus ex mortuis: magnificentius secum qui tales esse elegerint in benedictione & regno patris exaltabit. B Omnis autem per ecclesiam Deo regeneratus incorruptionem fidei possideat, ne corrumpatur perfidia serpentis: quia ecclesia sancta & virgo effecta est: quam Christus resurgens à mortuis sanguine suo sanctificauit: & per omnia immaculatam constituit.

Caput XI.

DE alijs vero admonere vos volo, vt custodiatis vos ab immolatione & suffocatis, vt sit omnis fornicatio longe à vobis. Immunditiam fugite: quia iam sanctificati estis, & in sanctitate Deo seruite. Cauete autem à furtis & rapinis, & ab omni auaritia, & nolite inuicem insidiari. Certi estote, neminem effugere posse præsentiam Dei viui: qui de cœlo respicit super filios hominum. Cui si attentius seruietis, omnem malitiam & venenum diaboli conculcabitis. C

Caput XII.

MEmentote vero sermonis mei quem sæpe dicebam vobis, quanta & qualia in cœlo præparata sunt sanctis & timentibus Deum. Omnis enim potentia & gloria in regno Dei indesinenter permanent: quæ nec augeri nec minui possunt. Ibi enim sunt thesauri sapientiæ & scientiæ perennes: in eo qui nos vocauit in regnum & gloriam suam. Ibi ordines multitudinis laudantiũ Deum angelorum & virtutum: quæ per ipsum verbum, per quod omnia facta sunt, creatæ in laudibus creatoris sui quiescunt. Ipse laus & requies eorum & spectatio noua: in quem semper desiderant prospicere. Vbi locum habet virginitas, continentia, castitas, longanimitas, expectatio, charitas. Quo fides & spes, timor & munditia tendunt. D Ibi veritas & iustitia, & pax & obedientia mandatorum Dei, locum paratum habent ab origine mundi. Multa milia illic potestatum & archangelorum in intima luce gloriæ Dei creatoris sui contemplari desiderant. Hæc autem vobis communia erunt, si proximi Deo fueritis, si amatores eius, si imitatores. Ille enim pastor pastorum & rex regum vobis reliquit exemplum, quod decenter ornat conscientiam vestram.

Caput XIII.

AVdistis nanq; à me exemplum patientiæ ipsius: quia cum malediceretur non maledixit: qui, sicut agnus innocens, ante tribunal corruptibilis iudicis se iudicari permisit. Nã & discipulo suo à quo tradendũ se nouerat dulcedine suę bonitatis, nobis trementibus & intuentibus sæuitiam eorũ

qui eum comprehendere venerunt, osculum dedit. Qui autem eum tradidit condiscipulus nobis erat, sed merito auaritiæ suæ plenus iniquitate, qua precium mundi vendit, obligatus in nequitia desperationis suæ, vt etiam veniam semetipsum indignū faceret, non sustinuit pœnitentiam, donec laqueo mortis semetipsum consumpsit. Tantam ergo iniquitatem auaritiæ execramini filij mei amatissimi, gloria mea & corona, & nolite iterum vos tradere in mortem æternam, quam iam per Dei electionem euadere meruistis. Et nolite reuerti ad pristina noxia, in quibus seducamini secundum carnem, sapientes tantum ea quæ carnis sunt, nondum enim tunc noueratis sapere secundum spiritum.

Caput XIIII.

De cætero itaque gaudete, quia euasistis laqueos auaritiæ, facti synceri & F
irrepræhensibiles coram Deo & hominibus, & sine offensa. Veritatem ex corde purissimam ostendite: vt nunquam in ipsum mentiri inueniamini. Habemus enim testem veritatis & conscientiæ nostræ Deum magnum omnipotentem, & filium eius saluatorem nostrum, & paraclitum spiritum, qui claritatem Dei infudit cordibus nostris. Cui per omnia semper placentes inueniamur veritatis vt amici: ne timeamus vllo modo filios mendacij: qui inuidia & multis peccatis obcæcati indigni sunt cognoscere veritatem Dei: & si cognoscunt non eam diligunt, quin potius persequuntur quantum in ipsis est. Quorum vindicta in proximo instat, quia quod nolunt, recusant: quod volunt, approbant: quorum taciturnitas (si non eam persequerentur) sufficeret illis ad damnationem gehennæ: nunc autem quia cognitam persequuntur, centuplicatam sibi gehennam acquirunt. Ne ergo timueritis neque formidetis, sed neque admiremini eos. Vapor enim est nebulæ, malitia eorum: quæ cito pertransibit sicut fumus noxius oculis. Deus autem & veritas in sempiternum permanet. Et veritate delectatur dominus Deus noster: mēdacio autem irritatur. G
Non enim est mendacium ex Deo, sed ex diabolo.

Caput XV.

Rogate tamen pro talibus obsecrationem ad dominū facientes: vt si non cognoscūt claritatem veritatis quomodocunq;, saltem ab ignorantiæ nocte resurgant. & aperiantur oculi eorum ad intelligenda diuina, & pietatis plena mysteria. Qui vero puritatem veritatis cognoscunt quidem, sed non diligunt: orate pro eis vt purgentur à malitia & nequitia cordis sui. Pro vobis sine intermissione orate, vt nunquam veritas in intelligētia vestra obnubilationem aliquo modo capiat (quod absit) sed semper quotidie augmentetur ad salutem vestram in gloria Dei patris. Oratio siquidem vobis necessaria est. Instantes itaque ora- H
tioni, instate quotidie: quia aduersarius vester in circuitu quærens, vt fera pessima, quam ex ouibus Dei dilaceret. Qui maxime per fidem stabilem & orationem puram atque assiduam fugit ab ouili Dei. Orate autem in gloriam domini, & quicquid exhibetis fratribus, per gloriam Dei exhibete, non per inanem gloriam, & vosmetipsos in gloriam Dei continete. Petitiones in salutem æternam quærite: regnum Dei & iustitiam eius petere maxime desiderate, & cūcta necessaria vobis à Deo tribuentur. Patrem omnium. Deum in cœlis regnantem, semper inuocate, vt veniat eius regnum deprecantes: fiatque eius voluntas in nobis sicut in angelis cœlorum.

Caput XVI.

Donate

A DOnate vobisipsis inuicem vt sine impedimento fiant orationes vestræ, & odium fratribus nolite tenere, neque alicui detrahere inueniamini, & insuper aures à detrectatoribus auertite. In hoc enim cognoscent nos oēs verè oues Christi esse: si dilectionem simplicem & sanctam habuerimus ad inuicem. Tunc autem amici Dei eritis, nec iam vos vocabit seruos: sed amicos suos, quia in dilectionem consummabitis.

Caput XVII.

CVm vero impietatem amantes qui sunt longe à dilectione Dei & mandatorum eius, conuenticula contra vestram, imò contra gloriam Dei, vt verum eius lucidissimum in æternum obscurare in aliquo possint, inter se egerint, nolite dubitare in fide Dei: sed vosmetipsos in spiritu B sancto cohortantes in laudes gratissimas Deo datori omnium bonorum credite, qui vos gloria sua dignos efficiet, & sub omni celeritate tanquam oriens sol in serenitate lucidissima atque placidissima post tetram noctem ad vos dignabitur per gratiam venire, & caligines omnium inimicorum vestrorum in momento ad nihilum rediget. Vobis autem dabit lætitiam angelorum & claritatem cœlestem superabundāter quam petitis aut intelligitis. Deo enim cura est de vobis & nouit nequitiam insidiantium vobis vt puniat eam tempore congruenti. Vos autem ereptos à malitia diripientium superiores illis faciet, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Vobis enim est testis scrutator renum & cordium, in eius obedientia nihil arroganter, nihil superbè, nihil temerè præsumere, sed tanquàm pusillus grex Dei, voluntatem eius adimplere studete in verbis sanctis & operibus bonis. Etenim frequens & assidua Dei custodia super vos, qui moderatur vos in bonitate clementiæ suæ, annuens vobis secundum dignitatem & omnipotentiam magnitudinis & maiestaC tis suæ.

Caput XVIII.

VAch autem illis qui præsentibus intenti Deum non diligunt & vos persequuntur, non enim vos, sed Deum persequuntur. Patitur enim Deus in vobis qui in eum creditis, & retributionem eius expectatis cum conscientia & fide apud eū integra. Quando aūt patimini propter iustitiā, gaudete, & de ijs quæ in tristitia cordis vestri accidūt nolite mirari. Est enim permissio iusta probans & examinans corda vestra si eum verè diligitis. Aduenæ estis & incolæ huius mundi & velut peregrini: ideoq; expectate hæreditatem regni Dei, quod post exilium mali huius sæculi à Deo cum gaudio possidendum percipietis: si quotidie peregrinamini in multis tentationibus & casibus dolorum & ærumnarum, quas D perferetis. Quid ad vos delectatio mundi? Mundus enim sine fide infidelis: vos autem in fide & remuneratione gratiæ.

Caput XIX.

IN Domino autem cōfido de vobis quòd liberabimini velociter à serpentibus insidiosis: & aduersarijs qui vobis propter iustitiam Dei detrahunt, qui vos volunt habere in confusionem, & in opprobrium, & in damna temporalia. De quibus etiam eripiat vos mirabiliter omnipotens Deus, qui nunc vobis habent in derisum & in similitudinem improperij: qui valde torquentur in vestra bona fama, & gloriosa coram Deo & sanctis eius fiducia, dicentes vos incassum laborare propter Deum: & tanta mundi huius delectamenta propter vim virtutis & præceptum Dei inane, contemnere. Est enim qui vobis fidem

tribuit,& cui curatis placere, cuiusque voluntati concordare maluistis: & recordatis,prout nostis & potestis, protector & cornu salutis vestræ, exaltatio atque refugium vestrum in die visitationis: quando cuncta discernet in veritate & æquitate: iudicaturus vnumquemque iuxta vias suas, & iuxta fructum adinuentionum suarum. Vos autem in adinuentionibus vestris nihil agitis nec sapitis. Nec enim post cor vestrum ambulare debetis,sed potius in puritate Deo gratissima voluntate constitutionis Dei adimplere paratis. Estis enim populus Dei audientes eum, & in vijs eius ambulantes. Ideo inimici nostri pro nihilo humiliabuntur à Deo: & super tribulantes vos erit manus Domini in vindictam & vltionem debitam. Qui enim mētiti sunt Deo,inimici eius sunt,& erit tempus eorum in sæcula in tormentis secundum rectitudinem iusti iudicij Dei, quem expectamus vt consoletur vos, sicut & consolari dignatus est nos. E

Caput XX. F

Ecce per eum qui in me loquitur dominum meum & magistrum Iesum Christum adnuntio vobis. Iam instat regnum eius,iam fulget supra solem nomen eius: iam prædicantur per omnem terram opera magna & mirabilia. Iam subdidit sibi principem harum prouinciarum: & futurum vt subdat sibi principes totius orbis. Iam excussit iugum diaboli de ceruicibus suorum fidelium: iam ex integro confirmabit gloriam regni sui in vobis. Vnde omnis ecclesia exultatione inenarrabili replebitur sine vlla cunctatione festinanter, & gaudio quod nunquàm possit auferri à diligentibus & desiderantibus charitatem, & veritatem, & gloriam Dei quæ est Iesus Christus dominus noster benedictus in sæcula Amen. Confracta est denique catena diaboli,qua ligatos Dei seruos in incredulitate tenebat,cuius sectatores maligni in suis iniquitatibus assumentur,& in supercilio suo deijcientur vsque ad profundum nouissimi,in quo non est aqua: sed ariditas perpetua cum igne æterno, vnde nunquam extrahentur. Quod si resipuerint à malitia sua,liberabuntur ab eo cui nihil est impossibile. Deo enim omnia sunt possibilia. Et si liberatio eorum peruenerit,& hoc donum,& victoria,& immensa gratia erunt in eis sicut & in vobis. G

Caput XXI.

Scitis enim vos quomodo restitistis veritati, sed gratias Deo ago qui liberauit vos à lege peccati, & mortis, qui inspirauit cordibus vestris ea velle, quæ & ipse desiderat,atque in vnitate suæ bonitatis per gratiam adoptionis vos adunauit. Nunquam ergo deficiatis ab oratione pura, nunquam de Dei nostri largitate desperetis,quia salubriter quæ desideratis adhuc differt,vt accendantur multo magis desideria vestra in eum. Obseruate autem eos qui in hypocrisi loquuntur mendacium,vt vos de via veritatis quam cum Deo elegistis auertant in semitas incongruas iniquitatum & negligentiæ. Et quanto magis per ipsos pulsat ostium mentis vestræ satanas volens irrumpere intro: & germen in vos pietatis obruere: eo magis solidi in charitate, & firmi in fide,& alacres in spe Dei gloriæ, talibus resistite viriliter,scientes quod pertransibunt sub omni celeritate quæ vobis cōtraria sunt,Deo pro vobis pugnante,permanebunt autem in æternum,quæ per gratiam spiritus Dei constituta sunt vobis. Est autem hæc hora nouissima,in qua oportet ab infidelibus veritatem reprobari,fabulas autem,quæ ipsis placent,pro firmitate muri spiritualis extolli,cum sit citissima casura parietis eorum:quia linitus est absque temperatura: nec sunt veraces qui linunt eum,& prophetantes mendaciū. Sed & plantatio eorū,si aliquid etiam germinis emerserit eradicabitur, vt non appareat vestigium laborum eorum. Vestra autem plantatio,quā in vobis pater cœlestis plantauit, H

A tauit, nullo modo eradicabitur: & vsq; ad cœlos cœlorum & ante conspectum domini sine fine coronanda, amplificabitur in augmentatione dexteræ virtutis Dei, qui humilia respicit & alta à longe cognoscit.

Caput XXII.

VNde fratres mei vobis erit magna Dei retributio in bonis gloriæ suæ, qui ei obeditis, qui eum imitati fuistis, cuius voluntas requieuit in vobis, qui pro eius nomine tãta ab inuidia serpentis antiqui passi estis hucusq;. Non autem vos estis qui vincitis inuidiam satanæ, sed Deus & pater omnis gloriæ fortitudinem incredulorum & aduersantium atque insidiantium vobis in vobis deuincit. Nec enim vos estis victores, sed Deus omnis gratiæ, in quem fideliter creditis & aspiratis, quem verè diligitis. Ideoque nihil meritis vestris ascribatis, quasi nõ B egentes Dei gratia: quia sine Deo nihil potestis facere.

Caput XXIII.

COmmendo autem vos Deo in gratia eius in qua statis, vt liberet & custodiat vos à malis omnibus, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et valde congratulor fidei vestræ in qua Deo seruientes attentius ei placere desideratis. Porro à murmuratione custodite corda vestra, & timete tormenta æterna, tormenta amara & intolerabilia: quibus peccatores, & qui Deum non nouerunt punientur, & qui cognitum non dilexerunt. In quo exemplo cruciatuum gehennæ sæpe videtis tribulationes quibusdam imminere in corporibus ardentibus: quas tamẽ qui in gratiarum actione sustinent, coronam sibi adquirunt. Non ergo admiremini videntes ignita in ferocitate cruciari innoxios. Quos enim diligit dominus, flagellat. Ipsos autem qui mei filij sunt, si sentimus in contu- C macia proteruitatis post baptismum, nullo modo perturbamur, sed magis condolemus illis.

Caput XXIIII.

TAles autem vestra oratione opus habent, vt oretis pro eis, quatinus diabolus à cordibus eorũ auferatur: qui eos ad hoc incitat cõtra nos, vt in æternum demergat interitum. Quãdo autem præsens fui vobis corpore vnanimi dilectione me habuistis in charitate Christi: ideoq; plurimum congratulatus sum in domino vestræ sanctæ fidei & dilectioni. Et hac de re oratio nostra continua pro vobis est ad Deum, vt hic & in futuro à malis omnibus vos eripiat. Absens vero corpore erga vos eandem dilectionem possideo, & ideo maxime, quia scio eam vos erga memetipsum possidere. Talis enim dilectio amabilia spiritui san- D cto est, per quam venietis ad gaudia claritatis Domini, vbi cũcta vobis gloria affluet, quæ nunquam minoratur in persecutionibus. Deniq; quia sustinetis eas: à superbis huius sæculi, nolite à fiducia domini desperare, sed ad eum corda vestra conuertite, qui vos liberabit à præsenti & futura ira.

Caput XXV.

OBseruationes aũt dierum & temporum atq; astrorum nolite attendere, quibus gentes idolis deditę intendunt, & tali obseruatione à diabolo decipiuntur, & à veritate relinquuntur. Confidite ergo in potentia domini Iesu Christi, cuius clementia immensurabilis est, cuius potestas ineffabilis, cuius gloria semper & in æternum desiderabilis: quia nunquam derelinquet vos: sed in omnibus vbique vobis aderit, sicut ipse nobis pollicitus est, dicens. Ecce

ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Ipsi enim omnia abscondita patent, & nihil sine eius voluntate poterit vobis euenire. In illius cõtemplatione mentem vestram assidue figite, & præter eum nihil diligatis: quoniam ipsi cura est de vobis. E

Caput XXVI.

Quod vero in vestra postulatione à me petitis, scitote confidentes, quia à Deo tribuetur vobis vltra quàm petitis & intelligitis. Ipse enim pax, ipse omnia superat bella, ipse vobis victoriam de inimicis, pacem firmam & sine sanguine dabit. Hæc est enim voluntas eius & gloria: & de vestro bono desiderio congaudet. Nosq; ei gratias referimus qui sedet ad dexteram Dei patris in gloria spiritus sancti.

Caput XXVII. F

Salutate in perfectione pacis qui diligunt dominum Iesum Christum. Pro impijs vero assidue orate: vt ad veritatem Dei conuertantur: per quam gloriam & in qua permanemus: & cum qua sine fine perpetuam Dei visionem contemplabimur. Pro qua etiam millies corpus nostrum sub omnibus tormentis morti dare optamus. Est enim visio Dei qua sola angeli perfruuntur, & omnes perfecti in dilectione eius: ad quã peruenire desideramus quotidie suspirantes ad illius inæstimabilem gloriam.

Caput XXVIII.

Fatigari autem vos nolo vsque ad me, quousque nuncium meum videntes sine aliqua hæsitatione ad præsentiam nostram veniatis: vt præsentes inuicem in gloria Christi gaudeamus: qui absentes eius dilectionem & præsentiam omnipotentiæ suæ omni hora præ oculis habemus. Pax vero & omne bonum omnisq; consolatio, oro Deum vt iugiter maneat vobis, languorem autem ac nequitiam & omne peccatum, & quicquid esse potest molestum procul faciat dominus à vobis: vt animæ vestræ in gloriam Dei sine corruptione perueniant, & absque metu diaboli: corpora autem vestra sine macula peccatorum præsententur domino in resurrectione carnis ad diem vniuersalis iudicij Amen. G

Hæ duæ Epistolæ superioribus temporibus à Domino reuelatæ sunt, & repertæ in sacrario Basilicæ sancti Petri in vrbe Lemouica, vbi hactenus latuerãt defossæ in arca saxea sub terra, quæ prænimia vetustate vix legi potuerunt. H

IN

A IN CONSTANTINI IMPERAT. CONFESSIONEM ARGVMENTVM PER Ioannem Sichardum.

SVperuacaneum est hic, post tot egregios rerum sacrarū scriptores, admonere cuiusmodi antiquitùs fuerit confessio: tamen quod huius loci est, obiter velut digito ostendam. Solebant enim & Imperatores palàm testari sententiam suam, id quod ex Euāgelijs agere iubemur. Qui enim, inquit Christus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meum, qui est in cœlis. Fiebant autem ab Imperatoribus maiore apparatu, vt quo longiùs illud emanaret, hoc essent plures, qui non dubitarent huic fidei nomen dare, quam vidissent iam Imperatorē ipsum amplexum. Et quia in alijs tales fere sumus, quales videmus principes, qui rebus præsunt, fecit hic quoque illa de fide Christiana professio vulgo animū, vt esse principibus quam simillimi vellent, impunitate præsertim iam data, & præeunte ipso Imperatore. Ita passim in antiquis bibliothecis videre confessiones Iu- Confessio.

B *stiniani, Caroli Magni, & Frederici Tertij, quibus tanquam signo dato, ad fidem Christianam vocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc non satis tutò antea licebat.* Carolus Magnus.

CONFESSIO CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN NOMINE sanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris scilicet, & filij, & Spiritussancti, Imperator Cæsar Flauius Constantinus, in Christo Iesu, vno ex eadem sancta trinitate, salua-
C tore Domino Deo nostro, fidelis, mansuetus, maximus, beneficus, Alamanicus, Goticus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, victor, ac triumphator semper augustus, Sanctissimo ac beatissimo patri patrum Syluestro vrbs Romæ Episcopo, atq; omnibus eius successoribus, qui in sede beati Petri vsque in finem seculi sessuri sunt Pontificibus, nec nō & omnibus Reuerend. & Deo amabilibus catholicis Episcopis eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, per hanc nostram Imperialem cōstitutionem subiectis, in vniuerso orbe terrarum, nunc & in posterum cunctis retrò temporibus constitutis, Gratia pax, charitas, gaudium, longanimitas, misericordia à Deo patre omnipotente, & Iesu Christo filio eius, & Spiritu sancto cum omnibus vobis. Ea quæ saluator & redemptor Dominus noster Iesus Christus altissimi patris filius, per suos sanctos Apostolos Petrum & Paulum, interueniente patre nostro Syluestro summo Pontifice, mi-
D rabiliter dignatus est, liquida narratione per huius nostræ imperialis institutionis paginam, ad indaginem omniū populorum, in vniuerso orbe terrarum, nostra studuit propagare mansuetissima serenitas. Primùm quidem fidem nostram, quam, à præfato beatissimo patre & oratore nostro Syluestro vniuersali Pontifice edocti sumus, intima cordis confessione, ad instruendas omnium vestrûm mentes, proferentes, & ita demum misericordiam Dei super nos diffusam annunciantes. Nos enim vos scire volumus, sicut per anteriorem nostram sacram pragmaticam iussionem significauimus, nos à culturis idolorum, simulacris mutis & surdis, manufactis, diabolicis compositionibus, atque ab omnibus satanæ pompis recessisse, & ad integram Christianorum fidem, quæ est vera lux, & vita perpetua, peruenisse: credentes, iuxta id quod nos idem almificus summus pater & doctor noster Syluester instruit Pontifex, in Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium, & in Iesum Christum filium eius, vnicum Dominum nostrū, per quem

omnia

omnia ſacta ſunt,& in Spiritum ſanctum Dominum & viuificatorem vniuerſæ crea- E
turræ: hoc eſt,patrem,& filium,& Spiritum ſanctum confitemur, ita vt in Trinitate
perfecta,& plenitudo ſit diuinitatis,& vnitas poteſtatis, pater Deus, & Spiritus ſan-
ctus Deus,& tres vnum ſunt in Chriſto Ieſu: tres itaque formæ,ſed vna poteſtas. Nã
Deus ſemper ſapiens,edidit ex ſe per quod eſſent gignenda ſecula verbum. Et quan-
do eodem ſolo ſuæ ſapientiæ verbo, vniuerſam ex nihilo formauit creaturam, cum
eo erat,cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perfectis cœlorum virtuti-
bus,& vniuerſis terræ materijs, pio ſapientiæ ſuæ nutu,ad imaginem & ſimilitudi-
nem ſuam primum de limo terræ ſingens hominem,hunc in Paradiſo poſuit volu-
ptatis,quem antiquus ſerpens, & hoſtis inuidens diabolus, per amariſsimum ligni
vetiti guſtum,exulem ab eiſdem effecit gaudijs, eoq; expulſo non deſinit ſua vene-
noſa multis modis protelare iacula,aut à via veritatis humanum abſtrahens genus,
idolorum culturæ, videlicet creaturæ & non creatori deſeruire ſuadeat, quatenus
per hoc eos quos ſuis voluerit irretire inſidijs,ſecum æterno afficiat concremandos F
ſupplicio.Sed Deus noſter miſertus plaſmæ ſuæ,dirigens ſuos ſanctos Prophetas,per
quos lumen futuræ vitæ ad aduentum videlicet filij ſui Domini Dei & ſaluatoris no
ſtri Ieſu Chriſti annuncians,miſit eundem filium ſuũ vnigenitum, & ſapientiæ ver-
bum,qui deſcendens de cœlis,propter noſtram ſalutem, natus de Spiritu ſancto, ex
Maria virgine,verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis: non amiſit quod fue-
rat,ſed cœpit eſſe quod non erat.Deum perfectum,& hominem perfectum,vt Deus,
mirabilia perficiens,& vt homo,humanas paſsiones ſuſtinens: ita verum hominem,
& verum Deum,verum hominem fuiſſe nullo modo ambigamus. Electisq; duode-
cim Apoſtolis,miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſca-
uit.Confitemur eundem Dominum noſtrum IeſumChriſtum,& impleſſe legem &
Prophetas,paſſum, crucifixum ſecundum ſcripturas,tertia die à mortuis reſurrexiſ-
ſe,aſſumptum in cœlos,atque ſedentem ad dexteram patris,inde venturum iudica-
re viuos & mortuos,cuius imperij non erit finis.Hæc eſt enim fides noſtra orthodo- G
xa,à beatiſsimo patre noſtro Syluestro ſummo Pontifice nobis prolata. Exhortan-
tes idcirco omnem populum,& diuerſas gentium nationes, hanc fidem tenere, co-
lere,ac prædicare,& in ſanctæ Trinitatis nomine baptiſmi gratiam conſequi, & Do-
minum Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto per
infinita viuit & regnat ſecula quem Syluester,beatiſsimus noſter Põtifex in vniuer-
ſali prædicat,corde deuoto adorare. Ipſe enim Dominus Deus noſter miſertus mihi
peccatori,miſit ſanctos ſuos Apoſtolos ad viſitandum nos, & lumen ſui ſplendoris
infulſit nobis,& abſtractum à tenebris, ad veram lucem & agnitionem veritatis me
peruenire gratulamini. Nã dum valida ſqualloris lepra totam mei corporis inuaſiſ-
ſet carnem,& multorum medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec vnus
quidem promerui ſalutem. Ad hæc aduenerunt ſacerdotes Capitolij,dicentes mihi
debere fieri fontem in Capitolio,& cõpleri hunc innocentium ſanguine calente,
& in eo loco me poſſe mundari, Et ſecundum eorum dicta aggregatis plurimis in- H
nocentibus infantibus,dum vellent ſacrilegi paganorum ſacerdotes mactare, & ex
eorũ ſanguine fontem repleri, cernens ſerenitas noſtra lacrymas matrũ eorum,ili-
co exhorrui ſacinus,miſertusq; eis, proprios illis reſtitui præcepimus filios ſuos,da-
tisq; vehiculis,& donis conceſsis,gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur
tranſacta die nocturno nobis ſacto ſilentio, dum ſomni tempus aduenißet, adſunt
Apoſtoli,ſanctus Petrus & Paulus,dicentes mihi: Quoniam flagitijs poſuiſti termi-
num,& effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſsi ſumus à Chriſto Domino
Deo noſtro,dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audi ergo monita noſtra, &
fac quodcunque indicamus tibi Syluester Epiſcopus ciuitatis ad montem Soractem
perſequutiones tuas fugiens,in cauernis petrarum cum ſuis clericis latebras fouet,
hunc cùm ad te adduxeris,ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendat, in qua dum te tertiò
merſerit,omnis te valetudo iſta deſerat lepræ: quod cùm factum fuerit,hanc vicißi-
tudinem

A tudinem tua saluatori compensa. Te autẽ ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorum, Deum viuum, verum, qui solus est & verus, adores & excolas, & ad eius voluntatem attingas. Exurgens igitur à somno, protinus iuxta id quod à sanctis Apostolis admonitus sum, peregi, aduocatoq; eode præcipuo & magnifico patre, & illuminatore nostro Syluestro, omnia à sanctis Apostolis mihi præcepta dixi verba, percunctatiq; eum sumus, qui isti dij essent, Petrus & Paulus. Ille verò ait, non eos Deos verè dici, sed Apostolos saluatoris nostri Iesu Christi. Et rursus interrogare cœpimus eundem Syluestrum, vtrum ipsorum Apostolorum imaginem expressam haberet, vt ex pictura disceremus, hoc esse quod reuelatio docuerat. Tũc idem venerabilis pater imagines eorum Apostolorum per diaconẽ suum exhiberi præcepit, quas dum aspicerem, & eorum quos in somno videram figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapibus meis confessus sum eos esse, quos in somno videram. Ad hæc beatiss. Syluester indi-
B xit nobis pœnitentiæ tempus intra palatium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impiè peracta, atque iniustè disposita fuerant, vigilijs, ieiunijs, atque lacrymis, & orationibus apud saluatorem nostrum Iesum Christum impetraremus. Deinde per manus impositionem clericorum vsque ad ipsum præsulem veni, ibique abrenuncians satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere in Deum patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, visibilium & inuisibilium, & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum. Benedictoque fonte illic me trina mersione vnda salutis purificauit. Leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis, septiformis Spiritus sancti consignationem adhibuit; beati chrismatis vnctione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte liniuit, dicens. Signat te Deus sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij & Spiritus sancti, in consignationem fidei. Cunctusque clerus respondit, Amẽ.
C Et adiecit præsul: Pax tibi. Prima itaque die post præceptum sacri baptismatis mysterium, & post curationem corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse alium Deum, nisi patrem, & filium, & Spiritum sanctum, quem beatiss. Syluester prædicat, trinitatem in vnitate, vnitatem in trinitate. Nam omnes dij gentium, quos vsque hactenus colui, dæmonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantam potestatem idem saluator noster suo Apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissimè nobis idem venerabilis pater eduxit, dum fidelem eum in sua interrogatione inueniens, ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & Dominus suo discipulo adiunxit, inquiens: Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum in cœlis. Et dum hæc prædicãte beato Syluestro agnoscerem, ex beneficijs ipsius beati Pe-
D tri integræ me sanitati comperi redditum.

DE PRIMITIVA ECCLESIA EX Synodo Nicena.

NEMO qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis Ecclesiæ, discipulis in vnum congregatis cum multitudine redentiũ, in quibus erat cor vnum, & anima vna, quique vendentes prædia & possessiones suas afferebãt, & diuidebatur singulis prout cuique opus erat. Futuram nanque Ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant, maximeq; ea quia Dominus illis prædixerat, Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium. Vel quia expellendi erant à Iudæa, nouerant se in gentibus dispergendos, Ecclesiamq; congregandam ex rudi populo.

Idcirco

Idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos E
egentes. At vero cum inter turbines & aduersa mundi succresceret Ecclesia, eousq;
peruenit, vt non solùm g[illegible]s, sed etiam Romani principes (qui penè totius orbis
monarchiam tenebant) ad fidem Christi & baptis[illegible] sacramenta concurrerent. Ex
quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, li-
centiã dedit per vniuersum orbem suo degentes imperio, non solùm fieri Christia-
nos, sed etiam fabricandas Ecclesias, & prædia tribuenda constituit. Deniq; idem
præfatus princeps donariã immensa, & fabricam templi primæ sedis beati principis
Apostolorum instituit, adeò vt sedem imperialem, quam Romani principes posse-
derant, relinqueret, & beato Petro suisq; præsulibus profuturam concederet. Idem
verò præsidens in sancta Synodo quæ apud Nicenum congregata est, cùm querelam
quorundam conspiceret coram se deferendam, ait: Vos à nemine dijudicari potestis,
q[illegible] solius Dei iudicio reseruamini, dij etenim vocati estis: idcirco non potestis ab
hominibus iudicari: ab illo etenim tempore & deinceps viri religiosissimi non so- F
lùm possessiones, & prædia quæ possiderant, sed etiam semetipsos Domino conse-
crarunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorum martyrum, per ci-
uitates ac m[illegible]asteria innumera, in quibus cœtus Domino seruientium conueniret.
Deniq; reges & præsides ac magistratus non solùm hanc licentiam tribuere, sed eti-
am ipsi propria larg[illegible]i sunt per vniuersa regna terrarum, vnde alerentur egentes, qui
nihil in mundo possidebant, Ecclesiæq; Dei fabricarentur atque restaurêtur, Deoq;
& Ecclesiæ eius rite famulantibus, seruisq; illius supplementa (vt absque necessita-
te essent) tribuerentur, vt hæc accipientes possent secundum monita Apostoli ora-
tiones, postulationes, obsecrationes, gratiarum actiones facere pro omnibus homi-
nibus, pro Regibus, & qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam ha-
beant. Et hoc bonum & acceptum esse coram Deo, idem magister gentium prote-
statur, cui solicitudo omnium Ecclesiarum incumbit, quiq; Episcopos regere per
spiritum sanctum constituit Ecclesiam Dei. Quibus ait: Pascite, qui in vobis est, gre- G
gem Dei, prouidentes non coactè, sed sponte secundum Deum, neque turpis lucri
1.Pet.5. gratia, sed voluntarie. Cùm enim dicat: Nemo militans Deo implicat se negotijs se-
cularibus: quæ enim sunt negotia secularia sancti canones manifestant, & inhibent
2.Tim.2. perspicue, quod quidam, qui in clero videntur electi, propter lucra turpia cõducto-
res alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua accipiant, Domi-
ni quidem ministerium paruipendentes, secularium verò discurrêtes domos, & pro-
pter auaritiam patrimoniorum solicitudinem sumentes, decreuit sancta synodus,
nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se
miscere, præter pupillorum & orphanorum, aut si fortè Episcopus ciuitatis Ecclesi-
asticarum rerum solicitudinem habere præcipiat, vt liquidò patet, quia alia sunt ne-
gotia secularia, alia Ecclesiastica. Nonne Moyses in seculo erat cum crebo taberna-
culum intraret & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium nego
tijs vrgebatur? intus Dei arcana considerans foris onera carnalium portabat? Cuius H
typum sacerdotes in Ecclesia agere debêt, vt dum foras exeunt ad exequenda nego-
tia pro necessitatibus subditorum, intus ad se redeant per contemplationem man-
datorum: sicut Paulus qui cœlestibus secretis inseritur, & tamen per condescensio-
nis viscera carnalium cubile perscrutatur: Sic & Iacob ascendentes & descendentes
Angelos vidit, quia videlicet rectores Ecclesiæ non solum Deo contemplando su-
perna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et
dum sacerdotes hórum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera
portant, videntur, tales esse, quales idem egregius prædicator di-
cit, vt qui vtuntur hoc modo tanquam ňon vtantur,
& qui gaudent tanquam non gauden-
tes, & qui emunt tanquam
non possidentes.

EDICTVM

A EDICTVM DOMINI CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN NOMINE ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris ſcilicet
& filij, & Spiritus ſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtan-
tinus in Chriſto Ieſu vno ex eadem trinitate ſancta ſaluato-
re Domino Deo noſtro, fidelis, manſuetus, beneficus, Ale-
manicus, Gothicus, Sarmaticus, germanicus, britannicus,
vnicus, pius, fœlix, victor, ac triumphator ſemper auguſtus,
ſanctiſsimo ac beatiſsimo patri Syluestro vrbis Romæ Epiſco
B po & Papæ, atque omnibus eius ſucceſſoribus, qui in ſede
beati Petri vſque in finem ſeculi ſeſſuri ſunt, Pontificibus, nec non & omnibus re-
uerendiſsimis, & Deo amabilibus catholicis Epiſcopis, eidem ſacroſanctæ Romanæ
Eccleſiæ per hanc noſtram imperialem conſtitutionem ſubiectis, in vniuerſo orbe
terrarum nunc & in poſteris cunctis retrò temporibus conſtitutis, gratia, pax, cha-
ritas, gaudium, longanimitas, miſericordia à Deo patre omnipotente, & Ieſu Chri-
ſto filio eius, & ſpiritu ſancto, cum omnibus vobis. Ea quæ ſaluator & redemptor
noſter Dominus noſter Ieſus Chriſtus altiſsimi patris filius per ſuos ſanctos Apo-
ſtolos Petrum & Paulum, interueniente patre noſtro Syluestro ſummo Pontifice
& vniuerſali Papa, mirabiliter dignatus eſt operari, liquida narratione per huius no
ſtræ imperialis inſtitutionis paginam ad cogitationem omnium populorum in vni-
uerſo orbe terrarum ſtuduit propagare noſtra manſuetiſsima ſerenitas. Primum
quidem noſtram fidem quam à præfato beatiſsimo patre & oratore noſtro Sylue-
C ſtro vniuerſali Pontifice docti ſumus, intima cordis confeſsione ad inſtruendas om-
nium veſtrûm mentes proferentes, & ita demum Dei miſericordiam ſuper vos diffu-
ſam annunciantes. Noſſe enim vos volumus, ſicut per anteriorem noſtram ſacram
pragmaticam iuſsionem ſignificauimus, nos à culturis idolorum, ſimulacris mutis
& ſurdis, manufactis, diabolicis compoſitionibus, atque ab omnibus ſatanæ pom-
pis receſsiſſe, & ad integram Chriſtianorum fidem, quæ eſt vera lux & vita perpetua
perueniſſe, credentes, iuxta id quod nos idem almificus ſummus pater & doctor no
ſter Syluester Pontifex inſtruxit, in Deum patrem omnipotentem factorem cœli &
terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnige-
nitum Dominum noſtrum, per quem creata ſunt omnia. Et in ſpiritum ſanctum Do
minum & viuificatorem vniuerſæ creaturæ. Hos patrem & filium & ſanctum con-
fitemur ita, vt in trinitate perfecta & plenitudo ſit diuinitatis & vnitas poteſtatis: pa
ter Deus, filius Deus, & ſpiritus ſanctus Deus, & tres vnum ſunt in Ieſu Chriſto.
D Tres itaque formæ, ſed vna poteſtas. Nam ſapiens retrò ſemper Deus, edidit ex ſe, per
quod ſemper erant gignenda ſecula verbum. Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ
verbo vniuerſam ex nihilo formauit creaturam, cum eo erat, cuncta ſuo arcano cō-
ponens myſterio. Igitur perfectis cœlorum virtutibus, & vniuerſis terræ materijs,
pro ſapientiæ ſuæ nutu ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primum de limo terræ
fingens hominem, hunc in Paradiſo poſuit voluptatis. Quem antiquus ſerpens &
hoſtis inuidens diabolus per amariſsimum ligni vetiti guſtum, exulem ab eiſdem ſe-
cit gaudijs, eoque expulſo non deſinit ſua venenoſa multis modis protelare iacula,
vt à via veritatis humanum abſtrahens genus, idolorum culturæ, videlicet creaturę,
& non creatori deſeruire ſuadeat, quatenus per nos eos, quos ſuis voluerit irretire
inſidijs, ſecum æterno efficiat concremandos ſupplicio. Sed Deus noſter miſertus
plaſmatis ſui, dirigens ſanctos ſuos Prophetas, per quos lumen futuræ vitæ, aduen-
tum videlicet filij ſui Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti annuncians, mi-

sit eundem vnigenitum filium suum & sapientiæ verbum Qui descendens de cœlis E
propter nostram salutem, natus de spiritu sancto, ex Maria virgine. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod nõ erat. Deum perfectum & hominem perfectum, vt Deus mirabilia perficiens & vt homo humanas passiones sustinens, ita verbum hominem & verbum Deum prædicante patre nostro Syluestro summo Pontifice intelligimus, vt verum Deum verum hominem fuisse nullo modo ambigamus. Electisq; duodecim Apostolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruscauit. Confitemur eundem Dominum Iesum Christum adimplesse legem & Prophetas passum, crucifixum secundum scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum in cœlos, atque sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos, cuius imperij nõ erit finis. Hæc est enim fides nostra catholica & orthodoxa, à beatissimo patre nostro Syluestro summo Pontifice nobis prolata. Exhortans idcirco oẽm populum & diuersas gentium nationes hanc fidem tenere, colere, & prædicare, & in sanctæ F
Trinitatis nomine aptissimè gratiam consequi, & Dominum nostrum Iesum Christum saluatorem, qui cum patre & spiritu sancto per infinita secula viuit, & regnat, quem Syluester beatissimus pater noster vniuersalis Pontifex prædicat, corde deuoto adorare. Ipse enim Dominus noster misertus mihi peccatori, misit sanctos suos Apostolos ad visitandum nos, & lumen sui splendoris infulsit nobis, & abstractum à tenebris ad veram lucem & agnitionem me venisse gratulamini. Nam dum valida squalloris lepra totam mei corporis inuasisset carnem, & multorum medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec vllius quidem cura promeruissemus salutem. Ad hoc venerunt sacerdotes Capitolij dicentes, mihi debere fieri fontem in Capitolio, & compleri hunc innocentium sanguine, & in eo calente loco me posse mũdari. Et secundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorum sacerdotes eos mactari, & ex eorum sanguine fontem repleri, cernens serenitas nostra lacrymas matrum eorum, illico exhorrui facinus, G
miseratusque eas proprios illis restitui præcepimus filios suos, datisque vehiculis & donis concessis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur transacta die, nocturna nobis facta silentia, dum somni tempus aduenisset, assunt Apostoli sanctus Petrus & Paulus dicentes mihi: Quoniam flagitijs posuisti terminum, & effusionem sanguinis innocentis horrusti, missi sumus à Christo Domino Deo nostro dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo monita nostra, & fac quodcunque indicamus tibi. Syluester Episcopus huius ciuitatis ad montem Soracten persecutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum suis clericis latebram fouet, hunc ad te cum adduxeris, ipse tibi piscinam pietatis ostendet, in qua dum te tertiò merserit, omnis te valetudo ista deseret lepræ. Quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo saluatori compensa, vt omnes iussu tuo per totum orbem restaurẽtur Ecclesiæ. Te autem ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorum, Deum viuum & verum, qui solus est & verus, adores & excolas, vt ad voluntatem attingas. H
Exurgens igitur à summo, protinus iuxta id quod à sanctis Apostolis admonitus sum, peregi: aduocatoq; eodem præcipuo & magnifico patre & illuminatore nostro Syluestro vniuersali Papa, omnia à sanctis Apostolis mihi præcepta dixi verba. Percontati sumus ab eo qui isti Dij essent Petrus & Paulus: Ille verò non eos Deos verè dici, sed Apostolos saluatoris nostri Domini Dei Iesu Christi respondit. Et rursum interrogare cœpimus eundem beatissimũ Papam, vtrum istorũ Apostolorum imagines expressas haberet, vt ex pictura disceremus hos esse quos reuelatio docuerat. Tũc idem venerabilis pater imagines eorundem Apostolorũ per diaconũ suum exhiberi præcepit: quas dum aspicerem, & eorum quos in somno videram figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapis meis cõfessus sum, eos esse quos in sumno videram. Ad hæc beatissimus idem Syluester pater noster vrbis Romæ Episcopus indixit nobis pœnitentiæ tempus intra palatium

latium

A latium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impiè peracta atque iniustè disposita fuerant, vigilijs, ieiunijs atq; lacrymis & orationibus apud Dominum nostrum Iesum Christum saluatorem impetraremus. Deinde per manus impositionem clericorũ, vsq; ad ipsum præsulem veni, ibiq; renuncians satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere me in Deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium & inuisibilium, & in Iesum Christũ filium eius vnicum Dominum nostrũ, qui natus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum. Benedictoq; fonte, illic me trina mersione vnda salutis purificauit. Positoq; me in fontis gremio, manum de cœlo me contingentem proprijs oculis vidi: de qua mundus exurgens, ab omni me lepræ squallore mundatum agnoscite, leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis septiformis gratiæ sancti spiritus consignationẽ adhibuit beati chrismatis vnctione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte liniuit dicens: Signet te De-
B us sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, in consignatione fidei. Cunctusq; clerus respondit, Amen. Et adiecit præsul, pax tibi. Prima itaq; die post perceptum sacri baptismatis mysterium, & post curationem corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse alium Deum nisi patrem & filium & spiritum sanctum, quem beatus Syluester Papa prædicat, trinitatem in vnitate, vnitatem in trinitate. Nam omnes Dij gentium quos vsq; hactenus colui, dæmonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantam potestatẽ idem Saluator noster suo Apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissimè nobis idem venerabilis pater edixit, dũ fidelem eum in sua interrogatione inueniens ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & dominus suo discipulo iniunxit, inquiens: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatũ & in cœlis. Mirũ est hoc valdè & gloriosum, in terra ligare & soluere, & in cœlo li-
C gatum & solutum esse. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agnoscerem, & beneficijs ipsius beati Petri integerrimè sanitati me comperi restitutum, vtile iudicauimus vnà cum omnibus nostris satrapis & vniuerso senatu, optimatibus meis, etiam & cuncto populo Romano gloriæ imperij subiacenti, vt sicut in terris vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius quàm terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis nostroq; Imperio obtineãt, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum vel eius vicarios firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostra est terrena Imperialis potentia, eius sacro sanctam Romanam Ecclesiam decreuimus veneranter honorare & amplius quàm nostrum imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimã beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem atq; vigorem & honorificentiam Imperialem, atq; decernentes sancimus, vt principatum teneat, tam super quatuor præci-
D puas sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolymitanam, quamq; etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Dei Ecclesias. Et Pontifex qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior & princeps, cunctis sacerdotibus totius mũdi existat, & eius iudicio, quæq; ad cultum Dei vel fidei Christianorũ stabilitatem procurandam fuerint, disponantur. Iustum quippe est, vt ibi lex sancta caput teneat principatus, vbi sanctarum legum institutor saluator noster beatum Petrum Apostolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & crucis patibulum sustinens beatæ mortis sumpsit poculum, suiq; magistri & Domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectant, vbi eorum doctor beatus Paulus Apostolus pro Christo extenso collo martyrio coronatus est: illic vsque in finem quærant doctorem, vbi sanctum doctoris quiescit corpus: & ibi proni ac humiliati cœlestis Regis Dei saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni Regis seruiebant imperio. Interea nosse volu-

mus omnem populum vniuersarum gentium ac nationum per totum orbem, construxisse nos intra palatium nostrum Lateranense eidem saluatori nostro Domino Iesu Christo Ecclesiam à fundamentis, cum baptisterio: & duodecim nos sciatis de eius fundamentis, secundum numerum duodecim Apostolorum, cophinos terræ onustatos proprijs asportasse humeris, quàm sacrosanctam Ecclesiam caput & verticem omnium Ecclesiarum vniuerso orbis terrarum dici, coli, venerari ac prædicari sancimus, sicut per alia nostra Imperialia decreta constituimus. Construximus itaque Ecclesias beatorum Petri & Pauli primorum Apostolorum, quas auro & argento locupletauimus, vbi & sacratissima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas ipsorum ex electro, cui nulla fortitudo præualet elementorum, construximus: & crucem ex auro purissimo & gemmis preciosissimis per singulas eorum thecas posuimus, & clauis aureis confiximus. Quibus pro concinnatione luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostram Imperialem iussionem sacram, tam in oriente quam in occidente, vel etiam septentrionali & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia, Aphrica & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate eis concessimus, ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Syluestri Pontificis successorumq; omnia disponantur. Gaudeat enim vnà nobiscum omnis populus & gentiũ nationes vniuerso orbe terrarũ, exhortantes oẽs, vt Deo nostro & saluatori Iesu Christo immensas vnà nobiscum referatis gratias, quoniam ipse Deus in cœlis desuper & in terra deorsum, qui nos per suos sanctos Apostolos visitans, sanctum baptismatis sacramentũ percipere, & corporis sanitate dignos effecit, pro quo concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro patri nostro summo Pontifici, & vniuersalis vrbis Romę Papæ, & omnibus eius successoribus Pontificibus, qui vsq; in finem mũdi in sede beati Petri erunt sessuri, atq; de pręsenti cõcedimus palatũ Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum profertur atque præcellit palatijs, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; pallium, vel mitram phrygiam, nec non & super humerale, videlicet lorum, quod imperiale circundare assolet collum, verumetiam & chlamydem purpuream atq; tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & dignitatem Imperialium præsidentium equitum, conferentes etiam & Imperialia sceptra, simulq; & cuncta signa atq; banna etiam, & diuersa ornamenta Imperialia, & oẽm processionem Imperialis culminis & gloriam potestatis nostræ. Viris enim reuerendissimis, clericis diuersis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen, singularitatem, potentiam & præcellentiam habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricios atq; cõsules effici, nec nõ & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgantibus decorari. Et sicut imperiales militia, ita & clerũ sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodũ Imperialis potentia officijs diuersis, cubiculariorũ nempe, ostiariorum, atq; omniũ excubiarum ornatu, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, vt clerici eiusdẽ sanctæ Romanæ Ecclesiæ manipulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decorari equos, & ita equitari. Et sicut noster senatus calciamentis vtitur cum vdonibus, id est, candido linteamine illustrati, vt sicut cœlestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus aũt licentiam tribuentes ipsi sanctissimo patri nostro Syluestro vrbis Romæ Episcopo & Papę, & omnibus qui post eum in successum & perpetuis temporibus aduenerint beatissimis Pontificibus, pro honore & gloria Christi Dei nostri, in eadẽ Dei magna catholica & Apostolica Ecclesia, ex nostro iudicio, quẽ placatus proprio concilio clericale voluerit, & in numero religiosorum clericorum connumerare nullum ex omnibus præsumentem superbè agere. Decreuimus itaque & hoc, vt idem venerabilis pater noster Syluester summus Pontifex, vel omnes eius successores Pontifices diadema, videlicet coronam, quã ex capite

A capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo & gemmis preciosis vti debeant, & eorum capite ad laudem Dei pro bonore beati Petri gestare. Ipse verò beatissimus Papa super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beati Petri, omninò ipsa ex auro non est passus vti corona. Phrygium quoque candido nitore splẽdidam resurrectionem dominicam designans eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi illius pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem Phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus, ad imitationem Imperij nostri. Vnde vt pontificalis apex non vilescat, sed magis amplius quàm terreni Imperij dignitas & gloriæ potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, vt prædictum est, quamq; Romanæ vrbis, & omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca & ciuitates præfato beatissimo Pontifici nostro Syluestro vniuersali Papæ concedimus atque relinquimus, & successorum ipsius Pontificum potestati & ditioni firma Imperiali censura per B hanc diualem nostram sacram potestatem & pragmaticum constitutum decernimus disponendum, atque iuri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansurum. Vnde congruum prospeximus nostrum Imperium & regni potestatem orientalibus transferri & transmutari regionibus, & in Byzantię prouincia in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic cõstitui Imperium, quoniam vbi principatus sacerdotum & Christianæ religionis caput ab imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est vt illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc verò omnia, quæ per hanc nostram Imperialem sacram, & per alia diualia decreta statuimus, atq; confirmauimus, vsq; in finem mundi illibata & inconcussa permanenda decernimus. Vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum Imperiale constitutũ, omnes nostros successores, Imperatores, vel cunctos optimates, satrapas etiam, amplissimum senatum, & vniuersum populum in toto orbe terrarum, nunc & in posterum, cunctis retrò C temporibus Imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc, quæ à nobis Imperiali sanctione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, vel eius omnibus Pontificibus concessa sunt refragari, aut confringere, vel in quoquam conuellere. Si quis autem (quod non credimus) in hoc temerator aut cõtemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & sanctos Dei principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti & futura vita sentiat contrarios, atq; in inferno inferiori cõcrematus cum diabolo & omnibus deficiat impijs. Huius verò imperialis decreti nostri paginam proprijs manibus roborantes, super venerandum corpus beati Petri principis Apostolorum posuimus, ibiq; eidem cum Apostolo spondentes nos cuncta inuiolabiliter conseruare, & nostris successoribus imperatoribus cõseruanda in mandatis relinqui, patri nostro Syluestro summo Pontifici & vniuersali Papæ, eiusq; cunctis successoribus Pontificibus, Domino Deo & saluatore nostro Iesu Christo annuente, tradimus perenniter atq; fœliciter possidẽda. Et subscriptio D imperialis, diuinitas vos conseruet per multos annos sanctissimi patres. Datum Romæ sub tertio die Calend. Aprilium, Domino nostro Flauio Constantino Augusto quarto, Gallicano quarto, viris clarissimis consulibus.

Quo tempore actum sit Nicenum Concilium.

CANONES generalium conciliorum à temporibus Constantini cœperunt. In precedẽtibus nanque annis persecutione feruente, docendarum plebium, nisi quæ à Romana processerunt sede, minimè dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quia non erat licentia Episcopis in vnum conuenire, nisi tempore suprà dicti Imperatoris: ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio Niceno de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem Euangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos symbolum tradiderunt.

PRAEFATIO.

BEATISSIMO Syluano in vrbe Roma Apostololicę sedis antistite, Constantino Augusto & Licinio Cæsare, consulatu Paulini & Iuliani virorum clarissimorum, ab Alexandro CCC. XXXVI. anno, mense Iulio. XIII. Calend. Iulij, propter insurgētes hæreses fides catholica exposita est apud Nicæam Bithyniæ, quam sancta & reuerendissima Romana complectitur & veneratur Ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo patres, mediantibus Victore atq; Vincentio religiosissimis Romanæ sedis presbyteris, inspirante Deo, ad obstruenda Arrij venena, protulerunt. Nam & nonnullæ regulæ subnexæ sunt, quas memorata suscipiens F confirmauit Ecclesia. Sciendum est sanè ab omnibus catholicis, quoniam sancta ecclesia Romana nullis synodicis decretis prælata est, sed Euangelica voce Domini, & saluatoris nostri primatum obtinuit, vbi dixit beato Petro Apostolo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcūq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoq; tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans, coronatus est, & ambo pariter Ecclesiam sanctam Romanam Christo Domino consecrauerunt, alijsq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Dominum omnium sanctorum fundatur oratio, his tamen verbis Paulus bea-
Rom. 1. tissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim G mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Prima ergo sedes cœlesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Petrus atq; Paulus suo martyrio dedicarūt. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia & ipse in Aegypto primus verbum veritatis directus à Petro prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiam eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Nam & Hierosolymitanus Episcopus pro tanti loci reuerentia ab omnibus habetur honorabilis, maximè quòd illic primus beatissimus Iacobus, qui dicebatur iustus, qui etiam secundum carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis Episcopus ordinatus est. Itaque secundum antiquorū patrum H definitionem sedes prima in Hierosolymis esse minimè dicitur, ne fortè ab infidelibus aut idiotis sedes Domini nostri Iesu Christi (quæ in cœlo est) in terra esse putaretur. Etenim sedes eius cœlum, terra autem scabellum pedum eius, quoniam ipse est, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorū, Amen. Apud Ephesum verò beatissimus Ioannes Apostolus & Euangelista multo tempore post Domini resurrectionē & ascensionem in cœlos, diuina inspiratione Euāgelium conscripsit, atque requieuit. Et ob hoc Episcopus Ephesinus pro tanti Apostoli & Euangelistæ memoria, cæteris Episcopis metropolitanis in synodis honorabiliorē obtinet sedē.

Sed quoniam de concilio Niceno differendum est, quæ hæc fecit causa, vt post illam Apostolorum gloriosam prædicationem, quæ in omnem terram mirabiliter diffusa est, sub Constantino Augusto, tanti congregarentur Episcopi? Rufini nobis decimus

A decimus liber, qui coniunctus est nouem libris Ecclesiasticæ historiæ, quos vir eruditissimus Eusebius Cæsariensis ædidit, necessariò profertur ad medium, vt pauca quæ eius inter initia de Arrij peruersitate conscripta sunt, memorentur: quia dubiũ non est, ideo trecentos decem & octo sanctissimos patres ex vniuerso orientali orbe in Nicæa Bithyniæ congregatos, vt Arrij impium dogma Christi auxilio funditùs damnaretur, & salubri prouidentia constituerent, quid in sancta catholica Ecclesia debeat obseruari. Iam ad locum ex lib. 10. Rufini: Igitur cùm apud Alexandriam post Achillem qui Petri martyrio successit, suscepisset Alexander sacerdotium, quia nostris & quies à persecutionibus erat, atq; Ecclesiarum gloria confessorũ meritis gaudebat, prosperitas rerum nostrarũ domestica contentione turbabatur. Etenim presbyter quidam apud Alexandriam nomine Arrius, vir ipse & forma magis quàm virtute religiosus, sed gloriæ laudisq; & nouitatis improbè percupidus, praua quædam de Christi fide proferre, & quæ arte inquisitionis inuenerat, cœpit. Abscindere enim B ac separare ab illa æterna & ineffabili Dei patris substantia vel natura, filium conabatur. Quæ res in Ecclesia plurimos cõturbabat, & à dulci mentis tranquillitate dimouebat. Sed cum Alexander Episcopus natura lenis, & quietus, assiduè cõmonitionibus Arrium cuperet à prauo incœpto & assertionibus impijs reuocare, nec tamen res ex sententia procederet, & quod plerosq; quodam cõtagio pestiferæ assertionis infecerat, non solùm apud Alexandriam, verùm & per asias prouinciæ dispersérat vrbes, perniciosum fore credens, si dissimularet à talibus, plurimis consacerdotibus suis rem indicat. Quæstio laicis innotescit. Sermo vsq; ad aures religiosi principis (quippe qui omni studio & diligentia curaret quæ nostra sunt) peruenit. Tum ille ex sententia sacerdotum apud vrbem Nicæam Episcopale concilium conuocat, ibiq; Arrium trecentis decem & octo Episcopis residentibus adesse iubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus iudicare. Sed in eo concilio admirabile factũ principis nõ puto reticendũ. Etenim cùm ex omnibus penè locis Episcopi cõuenissent, C & (vt fieri solet) diuersis ex causis inter se quædam iurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc, quàm ad id pro quo fuerat ventum, animos dabant. At ille videns quod per huiusmodi iurgia causa summi negocij frustraretur, diẽ certũ statuit quo vnusquisq; Episcoporum, si quid querimoniæ habere videretur, deferret. Cùm resedisset, suscepit à singulis libellos, quos simul oẽs in sinu suo continens, nec in eis quod contineretur aperiens, ait ad Episcopos: Deus vos cõstituit sacerdotes, & potestatẽ vobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudiciũ, vt & vestra iurgia quæcunq; sunt, ad illud diuinũ reseruentur examen, vos etenim nobis à Deo dati estis dij. Conueniens nõ est, vt homo iudicet Deos, sed ille solus de quo scriptũ est: Deus stetit in synagoga Deorũ, in medio aũt Deos discernit. Et ideo his omissis alia quæ ad fidem Dei pertinent, absq; vlla animorũ contentione discutite. Cùm *Psal. 81* D hæc dixisset, oẽs querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret illi odiũ & sugillatio sacerdotũ. Verùm cùm per dies multos in Episcoporũ concilio de fide quæstio verteretur, & nõnulli diuersa sentirẽt, ac vehementer cœptis Arrij fauerent, plures tamen erant, qui impiũ execrarentur inceptũ. Cumq; in eodẽ concilio esset confessorum magnus numerus sacerdotum, oẽs Arrij nouitatibus aduersabantur. Fauebãt verò ei viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei aduersabantur. Quantam verò habeat virtutem fidei simplicitas, etiam ex his quæ ibi gesta sunt, cognoscimus. Etenim cùm pro studio religiosi Imperatoris ex omni terra sacerdotes Dei conuenissent, opinione cõmoti Philosophi quoq; & dialectici valde nobiles & opinatissimi conuenerunt. In quibus quidam insignis in arte dialectica per dies singulos conflictum summi certaminis cum Episcopis nostris viris æquè in dialectica non improbabiliter eruditis, mouebat. Et fiebat ingens spectaculũ conuenientibus ad audiendum doctis & literatis viris, nec tamẽ vllo genere Philosophus concludi à

A talem oportet ordinari. Sicut autem de his qui vel affectauerint hæc, vel ausi sunt se ipsos abscindere, hæc quæ dicimus statuta sunt, ita si qui à barbaris vel à Dominis suis secti & probabilis vitæ sint, tales suscipit Ecclesiastica regula in clerum.

2 Quoniam multa, siue per necessitatem, siue ex quacunque causa contra regulam gesta sunt, ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc cathechizati, vel instituti, statim ad spiritualem baptismum venissent, & cõtinuò cùm baptizati sunt, etiam ad Episcopatum, vel ad presbyterium prouecti sunt. Rectè igitur visum est de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est vt sit cathechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens nanque est Apostolicum præceptum dicens: Non neophytum, ne fortè elatus in iudicium incurrat & laqueum diaboli. Si verò procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & conuictus duobus vel tribus testibus fuerit, cesset à clero qui huiusmodi est. Si quis verò præter hæc facit tanquam contraria statutis sancti concilij gerens, ipse periclitabitur de statu sui cleri.

B 3 Omnibus modis interdixit sancta synodus, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neq; vlli clericorum omninò licere habere secum mulierem extraneam, nisi fortè mater aut soror, aut auia, aut amita, vel matertera sit: in his nanque solis personis, & harum similibus, omnis quæ ex mulieribus est suspicio declinatur: qui autem præter hæc agit, periclitatur de clero.

4 Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent in vnum esse congregati, ita vt etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum Episcopum.

5 Seruetur ista sententia, vt hi qui ab alijs excommunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Requiratur sanè si fortè aliqua indignatione, aut contentione,

C aut qualibet commotione Episcopi sui excõmunicati sint. Vt ergo digna hæc possint examinatione perquiri, rectè visum est per singulos annos in singulis prouincijs bis in anno Episcoporum concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes, ex communi prouincia huiusmodi examinent quæstiones, vt ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi vel ipsi Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam. Habeatur autem semel concilium ante dies quadragesimæ, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mũdum solenne Deo munus possit offerri. Secundũ verò agatur circa tẽpus Autumni.

6 Mos antiquus perduret in Aegypto, vel Libya, & Pentapoli, vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniamquidem & Romano Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam cæterasque prouincias honor suus vnicuique seruetur Ecclesiæ. Per omnia autem manifestum est, quod si

D quis præter voluntatem & conscientiam metropolitani Episcopi fuerit ordinatus, hunc concilium magnum & sanctum censuit non debere esse Episcopum. Sanè si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum Ecclesiasticam regulam duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

7 Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Eliæ Hierosolymorũ Episcopo primus honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen metropolitanæ ciuitatis propria dignitate.

8 Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Nouatianis, placuit sancto concilio vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeãt confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se communi consensu catholicæ Ecclesiæ statuta obseruaturos, id est communicaturos se & his qui fortè secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt, quibus tamen

tamen lapsis pœnitentiæ modus & tempus asscriptum est, vt in omnibus sequantur E ea, quæ in Ecclesia catholica obseruantur. Et sicubi ijdem ipsi fuerint inuenti, siue in vicis seu in vrbibus clerici ordinati à catholicis, sic etiam in clero persistant, vnusquisque tamen in suo ordine. Si verò Episcopus vel presbyter catholicæ ecclesiæ fuerit, ad quem aliqui ex his accedunt, certum est, quòd Episcopus quidem Catholicus suam habeat dignitatem. Similiter autem presbyteri & diaconi habeant. Hi verò qui ab istis veniunt, si fortè Episcopus fuerit, habeat sacerdotij dignitatem, nisi forte placeat Episcopo catholico concedere ei etiam Episcopalis nominis honorē. Si verò non placuerit, inueniat ei locum, vt sit in parœcia Coepiscopus, aut in clero presbyter, & in ciuitate vna, non videantur duo Episcopi esse, & ille omnimodè in clero permanere videatur.

9 Si qui examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati confessi sunt peccata sua, & cùm confessi fuissent contra regulam venientes, homines manus eis temerè imposuerunt, hos Ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim F quod irreprehensibile est, defendit Ecclesia.

10 Quicunque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptum eorum qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ Ecclesiasticæ, cùm enim cōpertum fuerit, deponantur.

11 Placuit sanctæ synodo, licet indigni sunt misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si quos ergo ex animo pœnitet, tribus annis inter pœnitentes habeantur. Si tamen fideles sunt, septem annis alijs inter pœnitentes sint, duobus autem annis ijdem sine oblatione in oratione sola participent populo. Si qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem ostenderunt fidem suam, deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum reuersi sunt, vt & pecunias darent, & ambirent redire rursum ad militiam, isti decem annis sint inter pœnitentes post primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò illud præcipuè obseruetur, vt animus eorum & fructus pœnitentiæ obseruetur. Quicunque enim G cum omni timore & lacrymis perseuerantibus & operibus bonis conuersationem suam non verbis solis, sed opere & veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperunt communicare, licebit etiam Episcopo humaniùs circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint, lapsum & sufficere sibi quod Ecclesiam introierunt, arbitrantur, isti omnimodò tempora statuta complebunt.

12 De his verò qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc, ita vt si forte quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ viatico non defraudatur. Quod si desperatus aliquis recepta communione superuixerit, sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eius communionem, & cura & probatio sit Episcopi.

13 Placuit hoc & sancto & magno concilio de cathechumeis qui lapsi sunt, vt tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo, post hæc verò orent cum H cathechumenis.

14 Peruenit ad sanctum cōcilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus, presbyteris sacramenta diaconi porrigant, hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij nō habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante Episcopos sacrementa sumunt. Hæc omnia amputentur, & accipiant secundum ordinem post presbyteros ab Episcopo vel à presbytero sacram communionem. Quòd si non fuerit in præsenti vel Episcopus vel presbyter, tunc ipsi proferant & edant. Sed nec sedere quidem in medio presbyterorum diacones. Si quis autem non vult his sufficiens esse, post hanc definitionem cesset esse diaconus.

15 Propter multas perturbationes & frequentes tumultus seditionum, quæ fieri solent, placuit omnimodo istam abscindi consuetudinem, quæ contra regulam est, sicubi

A ſicubi tamen ſit, id eſt, ne de ciuitate in ciuitatem tranſeat vel Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus. Si quis verò poſt hæc ſtatuta ſancti huius concilij tale aliquid agere tentauerit, infringetur omni genere huiuſcemodi conatus, & reſtituatur propriæ Eccleſiæ, in qua ordinatus eſt.

16 Si qui verò timorem Dei ante oculos non habentes, neque Eccleſiaſtica ſtatuta cuſtodientes, receſſerint ab Eccleſia ſua, ſiue presbyter ſiue diaconus, vel in quocũque eccleſiaſtico ordine poſiti fuerint, non debent ſuſcipi in Eccleſia, ſed cum omni neceſsitate cogantur, vt redeant ad Eccleſiam ſuam: quòd ſi permanſerint, excommunicare eos oportet.

17 Si quis auſus fuerit aliquem qui ad alterum pertinet, ordinare in ſua Eccleſia, cùm non habeat conſenſum Epiſcopi ipſius à quo receſsit clericus, irrita erit huiuſmodi ordinatio.

18 Quoniam multi clerici auaritiæ cauſa turpia lucra ſectantes, obliti ſunt diui-
B ni præcepti, quo dictum eſt. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, fœnerantes centeſimas exigant: ſtatuit hoc ſanctum concilium, ſi quis inuentus fuerit poſt hãc definitionẽ vſuras accipere, vel ex quolibet tali negocio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſextuplum dare omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæſtum, deijciatur à clero, & alienus ab Eccleſiaſtico habeatur gradu.

19 Si quis confugit ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphygis, ſtatutum eſt rebaptizari eos debere. Si qui verò clerici erant apud eos, ſi quidem inculpati fuerint, & irreprehenſibiles, rebaptizati rurſus etiam ordinentur ab Epiſcopo Eccleſiæ catholicæ. Si verò examinati minus fuerint apti deprehenſi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa diacones, & de omnibus qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma ſeruabitur. Commemorauimus autem diaconiſſas, quæ in hoc ordine inuentæ ſunt, quæ nec manus impoſitionem aliquam habeant, vt omnimodò inter laicas habeantur. Similiter autem diaconiſſæ quæ in catholico canone
C non habentur, ſimili loco, id eſt laicæ tanquam non conſecratæ, deputentur.

20 Quoniam ſunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecoſtes, propterea eſt itaq; ſtatutum à ſancta ſynodo, quoniam conſona & conueniens per omnes Eccleſias cuſtodienda conſuetudo eſt, vt ſtantes ad orationem Domino vota reddamus.

SYMBOLVM EIVSDEM NIceni Concilij.

Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum de patre vnigenitum, hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non fa-
D ctum, conſubſtantialem patri, id eſt, vnius ſubſtantiæ cũ patre (quod Græci homouſion dicunt) per quẽ omnia facta ſunt, quæ in cœlo & in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, atq; homo factus eſt, paſſus, mortuus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & antequam naſceretur non erat, & quod ex nullis exiſtentibus factus eſt, aut ex aliqua ſubſtantia vel natura, eum dicens eſſe mutabilem, & conuertibilem filium Dei perhibendo. hos anathematizat & condemnat catholica & Apoſtolica Eccleſi. Hæc eſt fides quam expoſuerunt partes primum quidem aduerſus Arrium blaſphemum, dicentem creaturam eſſe filium Dei, & aduerſus omnem hæreſim, Sabellij, Fotini, Pauli Samoſatheni, Manichæi, Valentini, Martionis, & aduerſus omnem omninò hæreſim, ſi qua inſurrexerit contra catholicam Eccleſiam, quam omnes condemnauerunt in Nicæa congregati Epiſcopi trecenti decem & octo.

CONCI-

CONCILIVM CONSTAN- E
TINOPOLITANVM, HABITVM AB CL. EPISCOPIS, SVB THEODOSIO MAIORE, SIAGRIO ET EVCHERIO

conſ. era. CCCCXIX. aduerſus Macedonium.

HAE regulæ ſiue definitiones ſunt expoſitæ ab Epiſcopis
CL. qui in vnum Conſtantinopolim conuenerunt, quã-
do beatus Nectarius Epiſcopus ordinatus eſt, damnato Ma
ximo Cynico, quorum nomina & prouinciæ continentur
in Græco. F

1 Canon primus: Non ſpernendam eſſe fidem patrum
trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bithyniæ cõue-
nerunt, ſed manere eam ratam oportet: & anathematizare
omnem hæreſim, ſpecialiter autem Eunomianorum, imò Anomianorum, qui Lati-
nè ſine lege dicuntur, & Arrianorum, ſiue Eudoxianorum ſemina Arrianorũ, nec
non Pneumatomachorum, id eſt qui contra Spiritum ſanctum pugnant: & Sabelli-
anorum & Marcellianorum & Fortinianorum & Apollinariſtarum.

2 Epiſcopi qui extra diœceſim ſunt, ad eccleſias quę extra terminos eorum ſunt,
non accedant, neque confundant & permiſceant Eccleſias ſecundum regulas con-
ſtitutas. Alexandriæ quidem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſeruatis hono-
ribus primatus Eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicenæ ſynodi continentur.
Sed & Aſianę diœceſis Epiſcopi ea quæ ſunt in Aſia, & quę ad Aſianam tantummo-
do diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem Epiſcopi, Ponticæ tantum diœce- G
ſis habeant curam. Thraciæ verò, ipſius tantummodo Thraciæ.

3 Non inuitati Epiſcopi vltra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis
aliquibus, vel quibuſcunq, diſponendis eccleſiaſticis cauſis, ſeruata regula, quæ ſu-
prà ſcripta eſt, de vnaquaque diœceſi: manifeſtum namque eſt, quòd per ſingulas
quaſque prouincias prouincialis ſynodus adminiſtrare & gubernare omnia debeat,
ſecundum ea quæ ſunt in Nicæa definita.

4 Eccleſias autem Dei, quæ ſunt in barbaricis gentibus conſtitutæ, regere atque
adminiſtrare oportet ſecundum conſuetudinem, quæ à patribus obtinuiſſe dinoſ-
citur.

5 Conſtantinopolitanæ ciuitatis Epiſcopum habere oportet primatus hono-
rem poſt Romanum Epiſcopum, propter quod ſit noua Roma.

6 Propter totius indiſciplinationis eius doctrinam quæ Conſtantinopoli orta
eſt, vt neque maximus fuiſſe aut eſſe etiam putetur Epiſcopus ſtatutum eſt, neque hi H
ab eo ſunt ordinati qualemcunque gradum clericatus obtineant, omnibus ſcilicet
quæ circa eum vel ab eo geſta ſunt, in irritum reuocatis.

SYMBOLVM EIVSDEM CONCI- lij Conſtantinopolitani.

CRedimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli &
terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium conditorem. Et in vnum
Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, vnigenitum ex patre natum
ante omnia ſecula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex
Deo vero, natũm, non factum, homouſion patri, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſub-
ſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos ho

mines

A mines & propter nostram salutem descendit de cœlis,& incarnatus est de spiritu san cto,ex Maria virgine homo factus est,passus sub Pontio Pilato,ac sepultus, & tertia die resurrexit,ascendit in cœlos,sedet ad dexteram patris,inde venturus est cum glo ria iudicare viuos & mortuos,cuius regni non erit finis. Credimus in Spiritũ san ctum Dominum & viuificatorem ex patre procedentem,cum patre & filio adorandum & conglorificandum,qui locutus est per Prophetas,vnã Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum,& vitam futuri seculi, Amen.

Nomina CL. Sectarius Constant. Thimotheus Alexandriæ, Dorotheus à Corintho,Cyrillus Hierosolymitanus,Calasius Cæsarien. Macer Hiericontius, Dionys. Diospolitanus, Priscianus Nicopolitanus, Saturninus Sebastien. Auxentius Ascalo.Elianus Raniensis,Zenon Tyrius,Paulus Sydo.Deisbus à Ptolemaida,Phi-
B lippus Damasc. Varachus Peneaclensis, Timotheus, Basilides,
Abibo, Mochinius Araclensis, &c.

SYNODVS EPHESINA PRIMA DVCENTORUM Episcoporum,habita aduersus Nestorium Cõstantinopolitanum Episcopum,qui purum hominẽ ex sancta virgine Maria natũ asseruit, vt aliam personã carnis,aliam faceret deitatis,nec vnũ Christũ in verbo Dei & carne sentiret: sed separatim atq; seiunctim alterum filiũ Dei,alterũ hominis prædicaret. Conuenit aũt hæc synodus Theodosio iuniore tertiodecimo, & Valentiniano tertio consulibus,Era.CCCCLXVIII.Cui synodo præsedit beatiss.quõ-
C dam Cyrillus Alexandriæ Episcopus, qui cũ omni concilio ad eundem Nestorium hæc synodalia decreta trãsmisit.

EPISTOLA EPHESINI CONSILII AD NESTORIVM.

Religioso & Deo amabili consacerdoti Nestorio Cyrillus,vel quicunq; sunt apud Ephesi synodum. Cùm saluator noster apertè pronunciet,qui diligit patrem aut matrem super me,non est me dignus:& qui diligit filium aut filiam super me,non est me dignus: quid nos patiemur, qui deposci-
D mur à tua religione,vt te super Christum saluatorẽ omnium diligamus? Quid enim nobis in die iudicij proderit, aut quã satisfactionem reperire poterimus propter tam diuturnum silentium de prolatis à te contra eum blasphemijs? Et si quidem te tantummodò læderes,docens ista vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret. Cùm verò totam scandalizaueris Ecclesiam,& fermentũ insolitæ prauitatis & nouæ hæresis miscueris in populis,nec tantùm ibidem positis,sed vbiq; consistentibus (nã tuarum expositionũ libri per cuncta vulgati sunt) pro nostro silentio quæ oratio vltra vel excusationis sermo sufficiat? aut quomodo nõ necesse sit meminisse Christi Domini sic dicentis? Nõ putetis quòd venerim pacẽ mittere in terram: nõ veni pacẽ mittere sed gladiũ: veni enim separare hominẽ aduersus patrẽ suum,& filiam aduersus matrem suam. Nã cùm læditur fides, parentũ reuerentia velut inutilis & periculosa despici-

tur,& amor erga filios fratresq; vitatur,ad postremum etiam super ipsam vita mors E
potius à pijs viris eligitur,vt meliorem resurrectionē (sicut scriptum est) cōsequantur.Ecce itaque te simul cum sancta synodo,quæ apud amplam vrbem Romam cōgregata est, præsidente sanctissimo & reuerendissimo patre consacerdote nostro Cœlestino Episcopo,his scriptis synodicis te etiam tertiò conuenimus, consilium dantes,vt à tam prauis abstineas dogmatibus,quæ & sentire cognosceris & docere: recipias verò fidem rectam Ecclesijs per beatissimos Apostolos & Euangelistas ab initio traditam,qui & oculis inspexerunt,& ministri verbi fuisse monstrātur.Quod si hoc religio tua facere distulerit,iuxta dilationem literis præfinitam sanctissimi & reuerendissimi consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Cœlestini,scias te nullam sortem habere nobiscum,nec locum aut conuiuium cum Dei sacerdotibus & Episcopis obtinere.Non enim fas est conteri non solùm Ecclesias ita turbatas & scandalizatas populis, fidemq; rectissimam violatam dissipatamq; quin etiam gregem quem custodire debueras,si quidem iuxta nos amator recti dogmatis extitisses, F sanctorum patrum vestigia pia consectans. Omnes itaque quos propter fidem tua religio à communione remouit,aut ab ordine suo deposuit laicos & clericos in nostram communionem recipimus: non enim iustum est eos tuis decretis opprimi,qui nouerunt recta sentire,qui etiam benefacientes tibi prudentissimè restiterunt, hoc idem nanq; in Epistola quam misimus ad præsulem amplæ Romæ sanctum & Coëpiscopum nostrum Cœlestinum significare curasti.Non autem sufficit vel tuæ religionis tantummodo fidei symbolum confiteri,quod expositum est per idem tempus,spiritu sancto largiente,& venerando & magno concilio apud Nicæam congregato.Hoc enim non intellexisti,nec rectè interpretatus es,quinimò peruersè,licet sono vocis eadem verba protuleris.Sed consequens est etiam iureiurando fateri te quod anathematizes quidem tua polluta & prophana dogmata,sentias autem & doceas quæ nos vniuersi per orientem seu per occidentem Episcopi & magistri,præsulesq; populorum credimus & docemus. Epistolis autem ab Alexandria tuæ religionis directis Ecclesia consensum præbuit,tam quæ apud vrbem Romanam cōuenit sancta synodus,quàm etiam nos omnes velut rectè irreprehensibiliterq; conscriptis.Subdidimus autem his nostris, quæ sentire oporteat & docere, & à quibus abstinere conueniat: hæc est enim catholicæ Ecclesiæ,cui cūcti consentiunt orthodoxi per orientem occidentemq; Pontifices. G

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium conditorem. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christū filium Dei,natum de patre vnigenitū,hoc est,ex substantia patris,Deū ex Deo,lumen ex lumine,Deum verū ex Deo vero,natum nō factū,hon o ousion patris,hoc est,vnius cū patre substantiæ per quē omnia facta sunt in cœlo & in terra: qui propter nos homines & propter nostrā salutem descendit de cœlis.Et incarnatus est,& homo factus passus est,& resurgens tertia die ascendit in cœlos,inde venturus iudicare viuos & mortuos.Et in spiritū sanctum. Eos aūt qui dicunt,erat tempus quādo non erat,& antequā nasceretur non erat,& quia ex nullis existentibus factus est,aut ex alia substantia vel essentia esse dicunt,aut cōuertibilem vel cōmutabilem Dei filiū anathematizat catholica Ecclesia.Sequētes itaq; omnium sanctorū patrum cōfessiones,quas loquente in eis sancto spiritu protulerunt, & intentioni quæ est in eorū intellectibus æquis vestigijs inhærentes, atq; iter ambulantes regium,profitemur quòd ipsum vnigenitū Dei verbum natū ex ipsa patris essentia,de Deo vero Deus verus,lumen de lumine,per quem omnia facta sunt,siue in cœlis siue in terra,salutis nostræ causa descendens ad exinationē sese dignatus est inclinare, natus autem & homo factus, id est, carnem de virgine sancta suscipiens, eāq; propriam faciens,natiuitatem nostram ea ex vulua sustinuit, homo de muliere procedens,nec quod erat abijciens. Nam licet factus sit in assumptione carnis & sangui- H

A sanguinis, tamen etiam quod erat Deus natura scilicet & veritate persistens. Nec car-
nem itaque dicimus in naturam deitatis esse conuersam, nec in substantiam carnis
inseparabilem Dei verbi essentiam commutatam. Inconuertibilis est enim & incõ-
mutabilis, idemq; ipse iuxta scripturas iugiter manens. Visus est aũt & paruulus, po-
situsq; in cunabilis, & sinibus genetricis virginis constitutus vniuersam creaturam
replebat, vt Deus genitori suo indiuisus existeret. Quod enim diuinũ est, sine quan-
titate, & sine mole cognoscitur. Nec vllis terminis contineri verbum Dei secundum
subsistentiam confitentes, vnum adoramus filium & Dominum Iesum Christum,
non seorsum ponentes, & determinantes hominem Deum velut inuicem sibi digni-
tatis & auctoritatis vnitati coniunctũ, hoc enim nouitas vocis est, & nihil aliud: nec
item Christum specialiter nominantes Dei verbũ, quod ex Deo est nec alterũ simili-
ter Christum specialiter, qui de muliere natus est, sed vnum solummodo Christum
Dei patris verbũ cum propria carne cognosci. Tunc enim etiam iuxta nos vnctus est,
B quamuis spiritũ dignis ipse contulerit, & nõ ad mensurã, sicut beatus Ioannes Euã-
gelista asseruit. Sed nec illud dicimus, quod Dei verbum velut hominem cõmunem
qui de sancta virgine natus est habitauerit, nec Deum homo Christus habitatorem
possidere credatur Quamuis enim habitauerit in nobis, & dictum sit in Christo ha-
bitare omnem plenitudinem deitatis corporaliter, attamen intelligimus verbum
quod caro factum est, non sicut in sanctis habitare dicitur, nec talem in ipso habita-
tionem factã definire tentabimus, sed vnus iuxta natura nec in carnem penitus cõ-
mutatus talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur,
ad proprium corpus. Vnus igitur est Christus & Dominus, non velut coniunctione
qualibet in vnitate dignitatis & auctoritatis hominis habentis ad Deum. Non enim
potest venire naturam sola dignitatis æqualitas. Denique Petrus & Ioannes æquales
sunt ad alterutrum dignitatis, propter quod Apostoli & sancti discipuli esse mon-
strantur, veruntamen vterq; non vnus est. Nec iuxta collationẽ vel connextionem
C modum coniunctionis aduertimus, hoc enim ad vnitatem non sufficit naturalem:
nec secundum participationis effectum nos etiam sicut adhærentes Domino vnus
cum eo spiritus sumus, imò potiùs coniunctionis nomen euitamus, tanquam non
existens idoneum quod significat vnitatis arcanum. Sed neq; Deum aut Dominum
Christi verbum Dei patris asserimus, ne iterum manifestius in duo diuidamus, vnũ
Christũ filium & Dominũ & in crimen sacrilegij recidamus, Deum illi seipsum fa-
cientes & Dominum. Vnitus quippe sicut superiùs diximus Deus verbũ carni secun-
dum substantiam, Deus quidem est omniũ & dominator vniuersitatis. Veruntamẽ
nec seruus est sibijpsi nec Dominus, quoniam ineptum est vel potiùs impium hoc
sentire vel dicere. Quãuis enim dicat Deũ suum patrem, cum sit Deus & de substan-
tia eius, tamen nullatenus ignoramus, quòd manens Deus, homo quoq; factus est,
qui sub Deo debitam legẽ naturæ humanitatis assumeret. Ipse verò sibi quomodo
vel Deus poterit esse vel Dominus? ergo sicut homo quantũ decenter exinanitionis
D mensuræ congruit sub Deo esse, nobiscum esse decreuit. Hoc etiam quomodo sub le-
ge factus est, quãuis ipse promulgauerit legẽ, & legislator vt Deus existeret, cauemus
de Christo dicere. Propter assumentem veneror assumptum. Et propter inuisibilem
adoro visibilem. Horrendum verò super hoc est etiam illud dicere, is qui susceptus
est cum eo qui suscipit, nuncupatur Deus. Quis enim hæc dicit, diuidit iterum in du-
os Christos eum qui vnus est, hominẽ seorsum in parte, & Deũ similiter in partè cõ-
stituens. Euidenter enim denegat vnitatẽ, secundum quã non alter cũ altero coad-
oratur, aut nuncupatur Deus, sed vnus intelligitur Christus Iesus filius Dei vnige-
nitus, vna seruitute cum propria carne venerandus. Confitemur etiam quod idẽ ip-
se qui ex Deo patre natus est filius vnigenitus Deus, licet iuxta naturam suam expers
passionis extiterit, pro nobis tamen secundũ scripturas carne percussus vel perpessus
sit, & erat in crucifixo corpore propriæ carnis impassibiliter ad se referens passionẽ.
Gratia verò Dei pro omnibus gustauit mortẽ, tradens & propriũ corpus, quãuis &

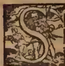
naturaliter ipse vita sit,& resurrectio mortuorum.Nam vt morté ineffabili potentia E
proculcaret,ac prius in sua carne primogenitus Deus,licet iuxta naturam suā mortis
expers,ex mortuis fieret primitiæ dormientium,viamq; faceret humanæ naturæ ad
incorruptionis recursum,gratia Dei sicut suprà dictum est, pro hominibus gustauit
mortem,& tertia die resurgens expoliauit infernū. Idcirco quamuis dicatur, quòd
per hominē facta sit resurrectio mortuorū,tamen intelligimus hominé factum ver-
bum quod ex Deo est,& per ipsum mortis imperiū fuisse destructū. Veniet aūt tem-
poribus præfinitis sicut est vnus filius & Dominus in gloria patris,vt iudicet orbem
terrarū in æquitate,sicut scriptura testatur. Necessariò igitur & hoc adijcimus: au-
nunciantes enim sicut secundum carnem mortē vnigeniti filij Dei,id est, Iesu Chri-
sti & resurrectionem eius,& in cœlis ascensionē pariter confitentes,incruentā cele-
bramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: sic etiā ad mysticas benedictiones accedi-
mus,& sanctificamur participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi omniū
nostrū redemptoris effecti,non vt cōmunem carnē percipientes (quod absit) nec vt F
viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem,aut sicut diuinam
posidentes habitationé, sed verè viuificatricem & ipsius verbi propriā factam. Vita
enim naturaliter vt Deus existens,quia propriè carne vnitus est, viuificatricē eū esse
Ioan. 6. professus est. Et ideo quāuis dicat ad nos, Amen amen dico vobis, nisi manducaueri-
tis carnem filij hominis,& biberitis eius sanguinē,nō tamē eam vt hominis vnius ex
nobis existimare debemus: quomodo enim iuxta naturā suam viuificatrix esse caro
poterit hominis? sed vt verè propriā eius factā,qui propter nos filius hominis est fa-
ctus & vocatus. Eas aūt voces, quas saluator in Euangelijs protulit non in duabus
substantijs aut personis omninò patimur.Nō enim duplex est vnus Christus & De-
us solus,quamuis ex duabus diuersisq; rebus ad vnitatē cognoscitur indiuiduā con-
uenisse,sicut homo quoq; ex anima constat & corpore,non duplex vnus,sed potiùs
est ex vtroq;.Humanas ergo & diuinas insuper voces ab vno Christo dictas animad-
uertentes rectè sentimus.Cùm enim de duobus dignisime loquitur de seipso: Qui G
me videt, videt & patrem: & ego & pater vnum sumus: diuinam eius intelligimus
ineffabilemq; naturam,secundum quam vnus est cum patre suo propter vnam ean-
demq; substantiam,imago & character,splendor gloriæ ei eius existens. Cùm verò
humanæ naturæ mensuram nullatenus ignorans Iudæos alloquitur:Nunc me quę-
ritis occidere hominem qui veritatem loquutus sum vobis: item nō minus eum, qui
in similitudinem & qualitatem patris est,Deum verum etiam in mensuris humani-
tatis eius agnoscimus.Si autem necessariò creditur, quòd natura Deus existens, fa-
ctus sit caro, imò potiùs homo animatus anima rationali,quæ causa est, vt in eius
quilibet vocibus erubescat, si eas homine dignas effatus est? Quòd si sermones ho-
mini congruentes abijcit, iuxta nos hominem fieri quid coëgit? Cùm verò se pro-
pter nos ad exinanitionē spontaneam misericorditer inclinauerit,quam ob causam
dignos examinationē sermones effugerit? Vni igitur personæ cuncta eius in Euan-
gelio ascribimus,vni substantiæ verbi scilicet incarnati,quia vnus est Dominus Ie- H
sus Christus,vt scriptum est. Appellatum verò ab Apostolo Pontificem confesio-
nis nostræ tanquam sacrificantem Deo & patri fidei nostræ confesionem,quæ à no
bis ipsis ipsi Deo patri incessanter offertur,iterum ipsum esse dicimus ex Deo secun-
Psal. 93. dum Naturam filium vnigenitum,nec homini præter eū alteri sacerdotij nomen &
officium deputamus, factus est enim mediator Dei & hominum, reconciliator ad
pacem,semetipsum Deo & patri pro nobis offerens in odorem suauitatis. Ideoque
dicebat: Sacrificium & oblationem noluisti, holocausta pro peccato non tibi pla-
cuerunt, corpus autem perfecisti mihi, tunc dixi, ecce venio. In capite libri scri-
ptum est de me, vt facerem Deus voluntatem tuam. Obtulit enim proprium cor-
pus non pro se,sed pro nobis in odorem suauitatis. Nam qua pro se, vel oblatione,
vel sacrificio indigeret, omni peccato liber vt Deus existens ? Quòd si omnes
peccauerint,& egent gloria Dei, secundum hoc quod sumus, ad mutabilitatis ex-
cessum

A cessum proniores effecti peccatis ægrotauit humana natura. Ipse verò non ita: ideoque nos gloria eius egemus. Cur erit vltra iam dubium, quod agnus verus pro nobis sit immolatus? Qui autem dicit, quia seipsum tam pro se, quàm pro nobis obtulerit, nullatenus impietatis crimen effugiet, cum nihil prorsus iste deliquerit, nec vllum fecerit omnino peccatum. Qua igitur egeret oblatione, nullo suo existente facinore? pro quo si esset satis admodum conuenienter offerret.

De spiritu quoque cùm dicit, Ille me clarificabit, hoc rectissimè sentientes, vnum Christum Dominum & filium non velut alterius egentem gloria confitemur à spiritu sancto gloriam consecutum, quia eius spiritus, nec melior nec superior ipso est. Sed quia humana opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis, virtute proprij spiritus vtebatur, ab ipso glorificari dicitur, quod virtus sua vel disciplina quælibet vnumquenque clarificet. Quamuis enim in sua sit subst ntia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod spiritus est, & non filius, attamen alienus ab illo B non est. Nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est, vnde & ab isto similiter sicut ex Deo patre procedit. Denique hic & ipse spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens Dominum glorificauit Iesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus natura Deus existens, per suum spiritum virtutes efficiens: ideoq; dicebat, de meo accipiet, & annunciabit vobis. Nequaquam verò participatione alterius idem spiritus sapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, & nullo prorsus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ, id est, filijs spiritus creditur, & ideo ipse re & subsistente virtute virtus & sapientia comprobatur. Igitur quia Deum carne vnitum iuxta subsistentiam sancta virgo corporaliter peperit: idcirco eam Dei genetricem esse profitemur, non quod verbi Natura existendi principium de carne sortita sit. Erat enim in principio verbum, & Deus erat verbum, & verbum erat apud Deum, & ipse conditor seculorum patri coæternus & vniuersitatis conditor: sed quod su-C perius diximus, iuxta subsistentiam sibimet vniens humanam naturam, natiuitatem sustineret ex ipsa vulua corporea. Non quod eguerit necessariò propter suam naturam natiuitate quæ est in extremis seculi facta temporibus, sed vt ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias. Et dum Deum carne vnitum mulier ædidisset, illa quæ aduersus omne genus humanum maledictio fuerat prolata, desineret nec iam morti nostra corpora destinaret. Illud quoque quod dictum est. In tristitia paries filios, ipse dissoluens verum esse monstraret, quod Prophetæ voce prædixerat: Absorpta est mors in victoria. Et iterum: Abstulit Deus omnem lacrymã ab omni facie. Propter hanc enim causam dicimus eum dispensatoriè, & ipsis tunc benedixisse nuptijs, cùm in Cana Galilææ cum sanctis vocatus fuit Apostolis. Hæc sapere edocti sumus tam à sanctis Apostolis quàm Euangelistis, & ab omni scriptura diuinitùs inspirata, necnon & à beatis patrum confessionibus veritate subnixis. His omnibus etiam religionem tuam cōcordare, & præter aliquē dolum consentire conuenit. Quæ verò D huic religioni tuæ anathematizare necesse est, huic Epistolæ nostræ subiecta sunt.

CONCILII EPHESINI

DECRETA I.

SI quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, & propterea Dei genetricem sanctam virginem peperit enim secundum carnem, carnem Dei factum verbum, secundum quod scriptum est, verbum caro factum est, anathema sit.

2 Si quis non confitetur carni secundum substantiam vnitum Dei patris verbum, vnumq; esse Christum cum propria carne eundem, scilicet Deum simul & hominem, anathema sit.

3 Si quis in vno Christo diuidit substantias post vnitatem, sola eas connexione

iungens ea, quæ secundum carnis dignitatem fit, vel etiam auctoritatem & potestatem, ac non potiùs conuentu, qui per vnitatem factus est, naturalem, anathema sit. E

4 Si quis personis duabus vel subsistentijs eas voces, quæ in Apostolicis scriptis continentur & Euangelicis diuidit, vel quæ de Christo dicuntur à sanctis vel ab ipso, & aliquas quidem ex his velut homini, qui præter Dei verbum specialiter intelligatur, aptauerit, illas autem tanquam dignas Deo soli Dei patris verbo deputauerit, anathema sit.

5 Si quis audeat dicere hominem Christum theophoron, id est, Deiferum, ac nō potiùs Deum esse veraciter dixerit, tanquam filium per naturam secundum quod verbum factum est caro, & communicauit similiter vt nos carni & sanguini, anathema sit.

6 Si quis dicit Deum esse vel Dominum Christi Dei patris verbum, & non magis eundem ipsum confitetur Deum simul & hominem, propterea quod verbum caro factum est secundum scripturas, anathema sit. F

7 Si quis velut hominem Iesum operante Deo verbo dicit adiutum, & vnigeniti gloriam tanquam alteri præter ipsum existenti tribuit, anathema sit.

8 Si quis audet dicere, assumptum hominem coadorandum Deo verbo, & conglorificandum & connuncupandum Deum taquam alterum cum altero: nam cum syllaba superadiecta hæc cogit intelligi: ac non potiùs vna supplicatione veneratur Emmanuel, vnamq; ei glorificationem dependit, iuxta quod verbum caro factum est, anathema sit.

9 Si quis vnum Dominum Iesum Christum glorificatum dicit à spiritu sancto, tanquam qui aliena virtute per eum vsus fuerit, & ab eo acceperit efficatiam contra immundos spiritus, posse & coram hominibus diuina signa perficere, ac non potius proprium fatetur eius spiritum per quem diuina signa expleuit, anathema sit.

10 Pontificem Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum diuina scriptura commemorat. Obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suauitatis Deo & patri. Si quis ergo Pontificem & Apostolum nostrum dicit factum non ipsum Dei verbum, quando caro factum est, & homo iuxta nos homines, sed velut alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere, aut qui dicit, quòd pro se obtulisset semetipsum oblationem, & non potiùs pro nobis solis, non enim eguit oblatione qui peccatum omninò nesciuit, anathema sit. G

11 Si quis non confitetur carnem Domini viuificatricem esse, & propriam ipsius verbi Dei patris, sed velut alterius præter ipsum coniuncti eidem per dignitatem, aut qui si diuinam habentis habitationem, ac non potiùs viuificatricem esse, quia facta est propria verbi viuificare valentis, anathema sit.

12 Si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne, & mortem carne gustasse, factum primogenitum ex mortuis secundum quod vita est, & viuificator vt Deus, anathema sit.

13 Ait igitur magna & sancta synodus, ipsum qui est ex Deo patre naturaliter natus, filium vnigenitum Deum de Deo vero, lumen de lumine, per quem & cum quo omnia fecerit pater, hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, & resurrexisse tertia die, ascendisse rursus in cœlos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos conuenit obtemperare dogmatibus, considerantes quid sit incarnatū esse, & hominem factum Dei verbum. Non enim dicimus quòd Dei natura conuersa vel immutata sit, sed magis quòd carnem animatam anima rationali sibi copulauerit, verbumq; substantialiter ineffabiliter & incomprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quòd diuersæ quidem naturæ in vnum conuenerunt, vnus tamen ex ambobus Christus & filius non euacuata vel sublata diuersitate naturarum per coniunctiones, sed quia simul nobis effecerunt, vt vnum Deum & Christum & filium, id est, diuinitas & humanitas per arcanam illam ineffabilemq; H

copula-

A copulationem ad humanitatem. Itaque is qui ante secula omnia est natus ex patre, etiam ex muliere carnaliter est procreatus. Non quia diuina ipsius natura de sacra virgine sumpsit exordium, nec propter seipsum opus habuit secundo nasci post illam natiuitatem, quam habebat ex patre. Est enim ineptum & stultum hoc dicere, quòd is qui ante omnia secula & consempiternus patri, secundæ generationis eguerit, vt esse inciperet: sed quia propter nostram salutem naturam sibi copulauit humanam, & processit ex muliere, idcirco dicitur esse natus carnaliter. Neque enim primùm natus est homo communis de sancta virgine, & tunc demum inhabitauit in eo verbum, sed in ipsa vulua vteroque virginali secum carnem coniunxit & sustinuit generationem carnalem, carnis suæ natiuitatem faciens. Sic illum diximus passum esse & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua natura passus sit aut plagas, aut clauos, & transfixiones, aut alia vulnera susceperit: Deus nanque incorporalis & extra passionem est: sed quia corpus illud quod ipsius proprium factum est, hoc sustinuit. B Ideo hæc omnia pro nobisipsis dicitur passus: inerat enim in eo corpore quod patiebatur Deus qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus: immortale enim & incorruptibile est naturaliter & vita & viuificans Deus verbum. sed quia corpus ipsius proprium gratia Dei, iuxta Pauli vocem, pro omnibus mortem gustauit, idcirco ipse dicitur mortem passus pro nobis. Non quòd ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsius naturam pertinet (insania enim est hoc vel sentire vel dicere) sed quòd (vt diximus) vera caro ipsius mortem gustauit. Ita & resurgente carne ipsius rursus resurrectionem dicimus, non quia in corruptionem ceciderat (quod absit) sed quia eius resurrexit corpus. Ita Christum vnum, & Dominum confitemur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, vt diuisionis quædam species inducatur, sed vnum iam & eundem adorantes, quia non est alienum à verbo corpus suum, cum quo ipse etiam assidet patri. Nec hoc ita dicimus quasi duobus filijs assidentibus, sed vnà cum carne per vnitatem: quia si talem copu C lationem factam per substantiam, aut quasi præpassibilem, aut quasi parum decoram voluerimus accipere, in id incidemus, vt duos filios esse dicamns. Necesse est enim discernere, & dicere hominem separatim fuisse, sola filij appellatione honoratum, & rursus verbum quod est ex Deo in homine, in veritate filium Dei. Sed discernere in duos filios non debemus vnum Dominum Iesum Christum. Neque enim adiuuat rectam fidei rationem, licet nonnulli copulationem, nescio quam perhibeant personarum. Non enim dicit scriptura, verbum Dei personam sibi hominis assumpsisse, sed carnem factum esse. Id autem est ostendere Dei verbum similiter ac nos principium habuisse carnis & sanguinis, & corpus nostrum propriè suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abiecta vel deposita deitate, vt generationem illam amitteret, quam habebat ex patre, sed mansisse etiam in assumptione carnis Deum quod erat. Hoc itaque rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos patres fuisse comperimus, ideoque illi non dubitauerunt sanctam virginem dicere D theotocon, non quia verbi natura deitasque in sancta virgine sumpsit exordium, sed quòd ex ea natum sit sacrum illud corpus animatum anima rationali, cui substātialiter adunatum Dei verbum, carnaliter natū esse dicitur. Hæc igitur pro charitate in Christo scribo tibi, quærens tanquam fratrem & contestans coram Deo & electis eius Angelis, vt hæc nobiscum sentias simul & doceas, vt Ecclesiarum pax saluetur, & concordiæ charitatisq; vinculum indissolubile maneat sacerdotibus.

CONCILIVM CHALCE- E
DONENSE D.C.XXX. EPISCOPO-
RVM VALETINIANO VI. ET AHINO
CONSVLIBVS, BRAS. CCCCLXIX. ADVER-
ſus Euticen & Dioſcotum.

ONSVLATV pijſsimi & amatoris Chriſti, Flauij Martiani
perpetui Auguſti, die Idus Octobris, ſynodus facta in CaL
cedonenſi ciuitate metropoli prouinciæ Bithyniæ, ex de-
creto ſynodorum & fideliſsimorum verborum Imperato-
rum Valentiniani & Martiani, conuenientibus in Eccleſia
ſanctæ ac triumphatricis martyris Leufemæ, glorioſiſsimis F
principibus, id eſt, magnificentiſsimo & glorioſiſsimo ma-
giſtro militum, ex præfecto & ex conſule patritio Anatho-
lio, & magnificentiſsimo & glorioſiſsimo præfecto ſacri prætorij præfecturæ Palla-
dio, & magnificentiſsimo præfecto vrbis Tatiano, & magnificentiſsimo & glorio-
ſiſsimo magiſtro diuini officij Vincemalo, & magnificentiſsimo, & glorioſiſsimo
magiſtro Martiali, & glorioſiſsimo & magnificentiſsimo comite domeſticorũ Spo-
ratio, & magno comite rerum priuatarum Genetholio, appoſitis etiam ex glorioſo
ſenatu, id eſt, magnificentiſsimo & glorioſiſsimo ex præfecto prætorij ſexties ex con
ſule ordinario & patritio Florentio, & magnificentiſsimo & glorioſiſsimo ex con-
ſule ordinario & patritio ſenatore, & magnificentiſsimo & glorioſiſsimo magiſtro
ex conſule ordinario patritio Nomo, & magnificentiſsimo & glorioſiſsimo ex præ-
fecto & ex conſule ordinario & patritio Protogenio, & magnificentiſsimo & glo-
rioſiſsimo magiſtro ex præfecto Zoilo, & magno & glorioſo ex præfecto vrbis Apol G
lonio, & magnificentiſsimo ex præpoſito vrbis Artaxerxe. Concilio autem totius
orbis ſecundum diuinum præceptum in Chalcedona ciuitate congregato, id eſt,
Paſchaſino & Lucentio Epiſcopis, & Boniſacio presbytero, conuenientibus legatis
venerabilis & ſancti Archiepiſcopi antiquæ Romæ Leonis, conueniente & ſancto
Anatholio Archiepiſcopo magnificentiſsimo Conſtantinopolitano nouæ Romæ,
& reliquis ſanctiſsimis & reuerendiſsimis ſexcentis triginta Epiſcopis. Ecce adue-
nientibus omnibus ante cancellos ſancti altaris cum magnificentiſsimo & eximio
ſenatu, aduenіente etiã pijſsimo Imperatore Martiano in ſupradicta ſanctiſsima Ba
ſilica, præſente etiam zelo diuino, calore fidei accenſa, pijſsima & fideliſsima regina
Auguſta pulcherrima, ſanctam ſynodum allocutus eſt ſic: Cùmprimùm per electio-
nem in regnum de ſecreto Dei prouecti ſumus, inter tantas publicas vtilitates nul-
lum magis vos conſtrinximus ad negotium, quàm rectam & veram fidem Chriſtia-
norum, quæ ſancta & veneranda conſiſtit, indubitatã omnibus declarare. Maniſe- H
ſtum eſt enim quòd ex auaritia vel vano ſtudio, hi qui præſedentibus tẽporibus di-
uerſa ſapuerunt, & docuerunt populum prout eis placuit, non prout conuenit, ne-
que quod veritas, aut doctrina patrum exquirit, multi ad errorem ſeducti ſunt: vnde
ſanctam ſynodum ſcilicet ad iſtam fieri perfectionem properamus, & laborem vo-
bis arbitrati ſumus imponere, vt omni errore caliginis deterſo, ſecundum quod ipſa
diuinitas hominibus ſe fieri maniſeſtam eſſe voluit, & patruum demonſtrauit doctri-
na, ſic fides noſtra quæ pura & ſancta conſiſtit, in omnium ingrediens animas, pro-
priæ veritatis effulgeat luce. De cætero audeat nemo, de natiuitate Domini & ſalua-
toris noſtri Ieſu Chriſti aliud diſputare, præter quod Apoſtolicum procemium.
CCCXVIII. ſanctorum patrũ conſonans huic doctrinæ, tradidiſſe noſcitur, ſicut
ſanctiſsimi Papæ Leonis, qui Apoſtolicum gubernat thronum, ad ſanctæ memoriæ
Flauianum regiæ vrbis Conſtantinopolitanæ quondam Epiſcopum teſtantur lite-
ræ:

A ræ: Nos enim ad confirmandam fidem, non ad ostendendam virtutem, exemplo Imperatoris Constantini, adesse synodo excogitauimus, ne in posterum multitudo populi institutionibus prauis attracta inueniatur dissentiens: facile enim simplicitas quorundam cōmentis ceu locuti sumus vsq; nunc delusa est, quoniam manifestè diuersorum prauis doctrinis discordiæ & hæredes ostensæ sunt. Nobis aût omne studium adhibendum est, populum propter veram sanctamq; doctrinam idipsum sentientem vni rectæ applicare Ecclesiæ. Et ideo veram fidem catholicamq; etiam exponere secundum patrū doctrinam, concordantibus animis vestris, vestra properet reuerentia, vt qualiter in Nicæna synodo vsq; in hoc tempore abscisso errore vera fides est hominibus cognita, sic & nunc per hanc sanctam synodum deposita nebula, quę in eis paucis annis (vt superiùs diximus) ex prauitate & auaritia quorundam visa est exoriri, semper seruentur quæ statuta sunt. Erit quidem diuinæ prouidentiæ, quod piè fieri volumus in secula hoc conseruare firmissimè. Et post Regis hæc verba, omnes Episcopi clamauerunt Martiano nouo Constantino, multi anni Regi, multi anni reginæ, orthodoxis multi anni, Martiani amatoris Christi regnum in secula permaneat, digni orthodoxæ fidei amatoris Christi. Sit à nobis procul inuidia. Et post hæc Etius Archidiaconus Constantinopolis nouæ Romæ, & primicerius notariorum dixit: Nutu supernæ gratiæ, zelo diuino serenitatis vestræ, pijssimi, quibus à Deo omne regnum concessum est, Imperatores, circa sanctionem vestram congregata hæc sancta & magna totius mundi synodus, sicut cùm plurima multorum dierum vacatione & diuina diligentia omnem quidem in præterito, quomodo exorta est, contra rectam & inuiolabilem catholicam nostram fidem verbo veritatis discordiam effugauit, omnem abigendo innouationem, sicut in scriptis per secula quæ subsequuntur acta demonstrant. Terminum verò simplicem statuit diuinarum scripturarum virtute munitum, & sanctorum ac beatissimorum in ipso conseruat sententiam, ad veram quidem scientiam syncerè legentium, ad longæuam coronam vestri Imperij. Et habeo ipsum præ manibus, & si videtur nutui vestræ serenitatis perlegam. Pijssimus & fidelissimus Imperator dixit. Perlege. Etius Archidiaconus perlegit. Sancta & magna & venerabilis synodus, quæ secundum gratiam Dei ex decreto pijssimorum Imperatorum Valentiniani & Martiani Augustorum congregata est in Chalcedonensi ciuitate metropoli prouinciæ Bithyniæ, in Basilica sanctæ ac triumphatricis martyris Eufemiæ statuit, quæ subter comprehensa sunt.

B (margin letter at "nes Episcopi clamauerunt")

C (margin letter at "coronam vestri Imperij")

DOminus & Saluator noster Iesus Christus fidei agnitione proprios confirmans discipulos ait: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, vt nulla fidei dissensio in proximos oriatur, sed ex æquo veritatis prædicatio ostendatur. Sed quia non desinit malignus in ipsis pietatis seminibus zizania sua inserere, & noui aliquid aduersus veritatem semper excogitare, idcircò Dominus noster humano generi solito cupiens prouidere, pijssimum hunc & fidelissimum imperatorem erexit ad zelum, qui vndique sacerdotum Pontifices ad se conuocauit, vt gratia Domini nostri Iesu Christi cooperante, omnem mendacij pestilentiam ab ouibus Christi remoueat, easq; veritatis germinibus reficiat, quod ex communi decreto peregrinas erroris quidem sectas abijcientes, & patrum rectam fidem renouantes, trecentorum decem & octo symbolum omnibus prædicantes. Et velut horum domesticos centum quinquaginta patres, qui Constantinopolim conuenerunt, huic pijssimo titulo adscribimus, quoniam & ipsi eandem fidem subsignauerunt. Statuimus igitur ordinem, & omnes fidei formulas custodientes, etiam sanctam synodum Ephesi factam, cuius auctores fuerunt, venerabilis memoriæ Cœlestinus Romanæ vrbis, & Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotes, vt præfulgeat quidem rectæ & inculpabilis fidei expositio trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui in Nicæa sub Constantino

Ioan. 14. (margin)

D (margin letter at "circò Dominus noster")

piæ

piæ memoriæ Imperatore conuenerunt,contineatur & centum quinquaginta ſan- E
ctorum patrum in vrbe Conſtantinopolitana decretum ad peremptionem quidem ſectarum tunc pullulantium,confirmationem verò ipſius catholicæ atque Apoſtolicæ noſtræ fidei.

SYMBOLVM NICENI CONCILII.

Redimus in vnum Deum patrem omnipotentem,omnium viſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei,de patre natum vnigenitum,hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum verum de Deo vero, natum non factũ, Homouſion patris, hoc eſt,eiuſdem cum patre ſubſtantiæ,per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo & quæ in terra,qui propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendit,& incarnatus eſt. Homo factus paſſus eſt,& reſurrexit tertia die,& aſcẽdit in cælos,inde venturus eſt F
iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritũ ſanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat,& antequam naſceretur non erat, & quia ex nullis exiſtentibus factus eſt,aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia dicunt eſſe,aut conuertibilem filium Dei, anathematizat catholica & Apoſtolica Eccleſia,& idipſum centum quinquaginta patrum ſymbolum: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem,factorem cœli & terræ,viſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum,ex patre natum ante omnia ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero,natum non factum,Homuſion Patri,id eſt,eiuſdem cum patre ſubſtantiæ,per quem omnia facta ſunt, qui propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendit. Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine,& homo factus,paſſus eſt ſub Pontio Pilato,ſepultus eſt,tertia die reſurrexit à mortuis,aſcendit in cœlos,ſedet ad dexteram Dei patris, iterum venturus iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum Dominum & G
viuificantem,ex patre procedentem,cum patre & filio adorandum & glorificandũ, qui loquutus eſt per Prophetas. Vnam catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Cõfitemur vnum baptiſma in remiſsionem omnium peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum,& vitam futuri ſeculi, Amen. Sufficeret quidem ad pleniſsimam pietatis agnitionem & confirmationem,cautiſsimum & ſalutare diuinæ gratiæ ſymbolum: de patre enim & filio,& Spiritu ſancto doctrinam perfectam edocet,& incarnationem Dominicam fideliter ſuſcipientibus manifeſtat. Sed quoniam hi qui prædicationem veritatis deſtruere conantur, quaſdam propriæ hæreſeos nouitates parturiunt: quidam enim myſterium pro nobis actum diuinæ diſpenſationis audent corrumpere,& vocem illam diuini patris factam ad virginẽ denegant: alij temperamentum confuſionemq; inducentes, & vnam eſſe naturam carnis & deitatis inſenſatæ componentes,paſsibilem vnigeniti diuinam naturam tali confuſione prodigioſè diuulgant. Idcirco omnẽ aduerſus veritatem opponendam ab ipſis machinationem,volens excludere ſancta & magna vniuerſalis ſynodus,hãc præ- H
dicationem immobilem docens,ſtatuit præcipuè trecentorum decem & octo ſanctorum patrum fidem incontaminatam manere. Et propter eos qui Spiritui ſancto aduerſantur,centum quinquaginta patrum paulò poſteriore tempore in vrbe Cõſtantinopolitana conuenientium,de ſubſtantia Spiritus ſancti traditam doctrinam corroborat,quam etiam illi omnibus inſinuauerunt, non quòd in præcedentibus aliquid deeſſet adijcientes,ſed de ſpiritu eorundẽ intellectum,aduerſus eos qui deitatis eius dominationem nituntur demergere,ſcripturarũ teſtimonijs plenius manifeſtantes. Propter eos ſanè qui diſpenſationis myſterium tentant corrumpere, & purum hominem eſſe,qui ex ſancta Maria virgine natus eſt, imprudenter diuulgãt, beatiſsimi quondam Cyrilli Alexandrinæ Eccleſiæ ſacerdotis ſynodicas epiſtolas, tam ad Neſtorium quam ad cæteros per orientem congruas & ſibi conſentientes,

ſuſcepit,

A suscepit, ad confutationem quidem Nestorianæ amentiæ, & ad interpretationem eorum qui religioso zelo salutaris symboli cupiunt intellectum. Quibus & epistolam sancti ac beatissimi primæ sedis Archiepiscopi Leonis scriptam ad Flauianũ sanctæ recordationis Archiepiscopum, ad perimendam Eutycetis malignitatem, quæq; magni Petri confessioni concordantem, communem quandam pugnam consistentem contra, eos qui non rectè glorificant, ad confirmationem catholicæ religionis euidenter subiunxit. Nam eos qui in duos filios dispensationis dominicæ mysteriũ scindere moliuntur execrati, & eos qui passibilem diuinitatem vnigeniti filij audet asserere, de concilio sacerdotum repellit, & eis qui in duabus naturis Christi permixtionem, vel confusionem argumentantur, aduersatur. Et qui cœlestem aut alterius cuiusq; substantiam existere formam serui, quam ex nobis assumpsit, insaniendo asserunt, procul abijcit. Et eos qui duas ante adunationem naturas Domini delirant, vnam verò post adunationem confingunt, anathematizat. Consentientientes

B sanctis patribus, vnum eundemq; filium confiteri Dominum nostrũ Iesum Christum consona voce edocemus, pariter perfectum eundem in deitate Deum, & hominem verum eundem ex anima rationali & corpore, secundum diuinitatem vnius cum patre naturæ, secundum humanitatem eundem vnius naturæ nobiscum, per omnia similem nobis absq; peccato, ante secula quidem ex patre natum secundum diuinitatem: in nouissimis verò diebus eundem propter nos & propter nostram salutem in hominem factum, hunc vnum eundemq; Christum filium Dominum vnigenitum in duas naturas, inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter cognoscendum, in nullo naturarum differentias propter vnitatem perimendas: magis autem salua vtriusq; naturæ proprietate & in vna cocunte persona, vnoq; statu concurrente, non in duabus personis partiendum, vel diuidendum, sed vnum eundẽq; filium vnigenitum Deum verbum Dominum Iesum Christũ, sicut ab exordio Prophetæ de eo, & ipse nos erudiuit, & nobis tradidit symbolum. His itaq; cum omni

C vndiq; subtilitate & diligentia à nobis ordinatis, statuit sancta & vniuersalis synodus aliam fidem nulli licere profiteri, aut scribere, aut docere, aut dicere aliter. Qui autem audent exponere aliam fidem, aut proferre, aut docere aliud symbolum, volentibus conuerti ad scientiam veritatis, ex Gentilibus, ex Iudæis, vel hæreticis quibuscunq;, si quidem Episcopi aut clerici fuerint, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, & clericos à clero. Si verò monachi vel laici fuerint, anathema fieri.

CONCILII CHALCEDONENSIS.

DECRETA I.

Egulas sanctis patribus in vnaquaq; synodo vsq; nũc prolatas, proprium robur obtinere statuimus.

2 Si quis Episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, &

D sub pretium deduxerit impretiabilem gratiam, atq; ordinauerit per pecunias Episcopum, siue Coepiscopum, siue presbyterũ, siue diaconum, aut quemcũq; alium qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinauerit œconomũ, id est, defensorem siue paramonariũ: quicũq; ergo hęc meditatus fuerit, siue cõuictus fuerit, ipse quidẽ subeat gradus sui periculũ: & qui hic ordinatus fuerit, nullũ habeat fructũ ex huiusmodi mercimonio & creatione probosa, sed sit alienus & dignitatis & solicitudinis eius, quam per pecunias intrauit: sed & ille qui tam turpibus & illicitis intercessor apparuit, si quidem clericus fuerit, de proprio discedat gradu, si verò laicus, siue monachus fuerit, anathema sit.

3 Peruenit in sanctam synodũ, quia de his qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam maiorum possessionum conductiones & causas seculares suscipiunt, & seipsos quidem à monasterijs sanctis per desidiam separant, ad

domos

domos autem secularium cócurrunt,& substantiarum eorum gubernationes auaritiæ causa suscipiunt. Decreuit ergo sancta & magna synodus, neminem deinceps eorum,hoc est,non Episcopum, siue clericum, aut monachum códucere possessiones,aut misceri secularibus procurationibus,nisi forte qui legibus ad minorum tutelas ætatum,siue curationes inexcusabiles attrahuntur,aut cui ipsius ciuitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula,vel orphanorú, aut viduarum quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maxime Ecclesiastico indigent adminiculo,propter timorem Dei. Si quis veró transgressus fuerit statuta, correptioni Ecclesiasticæ subiaceat. E

4 Qui verè & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen quidam monachi habitu vtentes indifferenter, per ciuitates,nec non & monasteria, seipsos propria præsumptione commendant,placuit, neminem, aut ædificare,aut constituere monasteria,aut oratorij domum sine conscientia ipsius ciuitatis Episcopi.Eos verò,qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasterijs sunt,subiectos esse debere Episcopo, & quieti operam dare,atq; obseruare ieiunia & orationes in locis,in quibus semel Deo se deuouerunt permanentes, & neq; cómunicare Ecclesiasticas neq; seculares aliquas attrectare actiones relinquentes propria monasteria,nisi forte iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis Episcopo: & neminem seruorum suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus,nisi cum Domini proprij conscientia. Prætereuntem verò hæc,decreuimus extra communionem esse,ne nomen Domini blasphemetur. Conuenit ergo ciuitatis Episcopo,curam solicitudinemq; necessariam monasterijs exhibere. F

5 Propter eos Episcopos siue clericos qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem.

6 Neminem absolute ordinari presbyterum vel diaconum, nec quemlibet in Ecclesiastica ordinatinatione constitutum, nisi manifestè in Ecclesia ciuitati: siue possessionis,aut in martyrio,aut in monasterio hic qui ordinatur,mereatur ordinationis publicare vocabulum.Eorum qui absolutè ordinantur,decreuit sancta synodus vacuam habere manus impositionem,& nullum tale factum valere ad iniuriam eius qui eum ordinauit. G

7 Eos qui semel in clero taxati fuerunt,siue in monasterijs deputati,decreuimus neque ad militiam,neque ad honores seculares venire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere,& non actum rei pœnitere maluerint,vt ad hoc idem reuertantur,quod ante obtentum Dei proposuerunt sibi, anathematizari.

8 Clerici in parœcijs,monasterijs,aut martyrijs cóstituti,sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate Episcopus,secundum traditionem sanctorum patrum, nec per præsuptionem recedant à suo Episcopo.Eos verò qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo,vel si noluerint subiacere proprio episcopo, si quidem fuerint clerici,pro personarum ordinatione subiaceant condemnationibus canonum: si verò monachi seu laici fuerint,communione priuentur. H

9 Si clericus aduersus clericum habeat negotium,nó relinquat suum Episcopú, & ad secularia iudicia concurrat,sed priùs negotium agitetur apud proprium Episcupum: vel certè,si fuerit iudicium ipsius Episcopi, apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium.Si quis verò contra hæc fecerit,canonum subiaceat correptionibus.Et si clericus aduersus suum vel alium Episcopum habeat causam,apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur.Si verò contra ipsius prouinciæ metropolitanum Episcopum,Episcopus siue clericus habeat coutrouersiam,pergat ad ipsius diœcesis primatem,aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi proprium negotium exquiratur.

10 Non licere clericum in Ecclesijs duarum ciuitatum ordinari,sed in ea in qua ab initio ordinatus est, & cuius expetitio erat ante profugium. Et si propter vanæ gloriæ desiderium contigerit, vt pòst ad maiorem Ecclesiam confugerit,eum indubitanter

A bitanter reuocari debere ad eam, in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis verò iam translatus est ab alia in aliam Ecclesiam, nihil habeat commune cum priore Ecclesia, siue sub Ecclesia constitutis martyrijs, siue in parœcijs vel zenodochijs, aut eorũ negotijs. Eos verò qui ausi fuerint post ordinationem huius magnæ & vniuersalis synodi agere quæ prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.

11 Omnes pauperes & indigentes Ecclesiasticis auxilijs, cum proficiscuntur, sub probatione epistolijs, siue pacis, quæ dicuntur Ecclesiasticæ, tantummodo commẽdari statuimus, & non commendatitijs epistolis, quia cõmendatitias epistolas quas dicimus, eos tantum accipere conuenit, qui in opere sunt clariores, vt eis tantummodo præbeantur.

12 Peruenit ad nos, cò quòd quidam præter Ecclesiasticos ordines assistantes potentiam, per pragmaticam formam vnam prouinciam in duas diuidunt: ita vt ex hoc B inueniantur duo metropolitani Episcopi in eadem vna esse prouincia. Statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo. Eos verò qui tale aliquid tentauerint, de proprio gradu cadere. Si quę verò antè ciuitates per pragmaticam imperialem metropolitani nominis honore decoratæ sunt, nomine solo perfruantur: & qui Ecclesiam eius regit Episcopus, priuilegio metropolitano, Episcopo iure proprio reseruato.

13 Extraneum clericum & lectorem extra ciuitatem suam sine commendatitijs literis proprij Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

14 Quia in Quibusdam prouincijs conceditur psalmistis & lectoribus vxores accipere, statuit sancta synodus non licere cuiquam ex his alterius sectæ accipere vxorem. Si quis verò præuenit, & habet iam de tali connubio filios, si fortè præuenerit eos iam apud hæreticos baptizari, debet eos offerre sanctæ Ecclesiæ catholicæ, vt ibi communicent. Qui verò adhuc baptizati non sunt, omnimodo non C posse eos in hæretica Ecclesia baptizari, nec in matrimonio iungi hæretico, Iudæo vel Pagano, nisi fortè spoponderit se venire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur sponsæ orthodoxæ. Si quis verò hanc definitionem sanctæ synodi prætierit, regularum condemnationibus subiaceat.

15 Diaconissam nõ debere ante quadraginta annos ordinari, & hoc cum diligẽti probatione. Si verò susceperit ordinationem, & quantocunq; tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens Dei gratiæ, hæc anathema sit, cum sit, cum eo qui in illius nuptijs conuenit.

16 Si qua virgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licere eis iungi nuptijs. Si verò inuenti fuerũt hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò posse in eis facere humanitatem, si ita probauerit loci Episcopus.

17 Per singulas Ecclesias rusticanas parœcias, siue possessiones, manere immobiles apud eos, qui eas retinent Episcopos, & maxime qui eas sine violentia iam per triginta annos tenẽtes gubernauerũt. Si verò intra triginta annos iam facta fuerit, aut D fiat de his altercatio, licere eis qui se dixerũt læsos propter eas mouere apud synodũ prouinciæ certamẽ. Si quis verò putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos, aut apud Constantinopolitanę ciuitatis sedem agat iudicium, sicut dictum est. Si verò quælibet ciuitas per auctoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam Ecclesiarum parœcianorum sequatur ordinatio.

18 Coniurationum & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur fratria) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi: hoc multò magis in sancta Dei Ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui verò clerici vel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut fratrias vel factiones componentes aliquas suis Episcopis, aut alijs clericis, omninò cadant de proprio gradu.

A qui paternum opus exequitur, à paternis operibus alienus esse non creditur. Si autem ex Euangelio filium Dei cognosceres altissimum nuncupatum, nunquam filio derogans hoc de solo Deo patre dictum poneres testimonium, cùm scriptum sit: Tu puer Propheta altissimi vocaberis. Et vt filius cum patre indiscretè in altissimis habitasse credatur, Salomonis testimonio comprobatur: Ego sapientia inquit) habitaui in altissimis, & thronus meus in columna nubis. Et in Psalm. 92. Tu autem altissimus es in æternum Domine, quoniam ecce inimici tui peribût. Nã cum diabolus thronum suum contra creatoris sui thronum in altissimis collocaret elatus superbia, hæc ausus est nephando ore depromere: Ponam sedem meam ad Aquilonem, inquit, ascendam super sidera cœli, sedebo super montes excelsos, & ero similis altissimo. Item in Salomone: Ne dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triste? Altissimus enim patiens est redditorum. Si auditum cordis tui scripturis non vis accommodare diuinis, quæ filium doceant altissimum nuncupatum, vel diabo-
B lo crede, qui contra opificis sui thronum sedem sibi voluit collocare. Vt eum agnoscatis filium à patre (vt vos suspicamini) non fuisse penitus derelictum, hoc de se in Euangelio posuit testimonium: Pater qui me misit mecum est, & non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei facio semper. Vnde pro surreptione mandamus, vt omnis cura atque solicitudo inuigilet, ne fides temeretur aut violetur. Iam nullus est ignorantiæ locus, nullus vtatur simplicitatis excusatione præterita. Scienti peccare necessaria est confusio, & quod errore contraxit scientia reformetur. Ista frater tene & hæc doce. Vtinam ad plenioris affatus satietatem præsentiæ tuæ nobis gaudia contigissent, vt gratularemur nos & colloquio & præsentia tui frui, quam litteris ante scripta complexi. Veruntamen probasti dilectissime frater quo Christianam fidem venerans affectu, dum ea quæ ad regulas patrum pertinent, & ad mandata catholica, sine aliqua culpæ transgressione seruare, & spreta erratica & nociua doctrina, catholica & Apostolica tenere præcepta, & rectæ fidei regulas docere at-
C que seruare satagis. Hæc frater charissime & alia quæ patrum regulis continentur, in labijs & concordibus nostris inuisa retractatione meditemur, & sicut scriptum est, narremus ea filijs nostris, vt ea meditentur in cordibus suis, sedentes in domo, ambulantes in itinere, dormientes atque surgentes, quia beatus in Domino qui in lege eius meditabitur die ac nocte. Hoc & magister gentium secutus, discipulum suum instruens admonet, hæc meditare, in his esto, subijciens plenitudinem, attende tibi & doctrinæ, quoniam si fidelibus sine intermissione incumbimus institutis, separamur à vitijs, dum impensa cura diuino operi, humano locum relinquit errori. Quòd si ea quæ prædicta sunt validis teneantur fixa radicibus, nec à paterna traditione receditur, & constanter quæstionibus obuiatur, ac prauorum intentio cassatur, bonorumque fides & constantia roboratur.

D

Data VIII. Idus Septemb. Diocletiano & Constantino consulibus.

ALTERA

ALTERA MARCELLINI E
AD ORIENTALES FRATRES EPISTOLA ADHORTATORIA, DOCENS NVLLI PRESBYTERO LICERE IN FORO PVBLICO CONTRA fratrem litigare, ſed potiùs omnia iuxta charitatis regulam inter Chriſtianos eſſe componenda.

Ilectissimis fratribus vniuerſis Epiſcopis per orienta-
les prouincias cõſtitutis, Marcellinus Epiſcopus. Quid tam
dulce ſolicito, quàm quòd mihi de vobis innoteſcunt illa
quæ cupio? Quid tam religioſis conueniens inſtitutis, quàm
vt inter ſe ſacerdotes pacem (quam neceſſe eſt alijs pro offi- F
cio annunciare) conſeruent? Plena fateor gratulatione ſuſ-
cepi, quod votiua mihi de charitate, quæ inter vos eſt Eccle-
ſiarum pacem in literis indicaſtis: ſponte mihi quicquid hor
tari poteram, quicquid monere, delatum eſt: confirmet hoc Deus quod eſt opera-
tus in nobis, & quæ præcepit pro animarum ſalute facienda, hæc ipſe qui præcepit
pro ea qua nos redemit pietate faciat. Et his tam bonis nuncijs nos quoque religio-
ſam ſanctorum vicem reddimus nunciorum. Quicquid cum orientalibus quos ad
Eccleſiæ corpus vnitatemq; reuocatos, dudum Dei noſtri ope literis ſignificauimus
deſtinatis, denuò cùm apertum fuerit repetitis vobiſcũ participamus indicijs. Mox
pro noſtro edicto ab orientalibus miſſa legatio eſt, certa ſperauit, certa conſuluit:
ſed facimus de his quæ fuerunt dicenda compendia, ipſius potiùs ad inſtruendam
notitiam veſtram, quæ à nobis ſunt reſponſa dirigentes, ne quid ſibi ſub ſpacio pro-
lixiore terrarum, aut opiniõ vindicet, aut error aſſumat, cùm ad rerum fidem ipſam G
teneri ſufficiat veritatem. Quid autem ad continentiam noſtrarum pertinet litera-
rum, oportuit quidem deſideria plenius expedire. Quapropter ſcitote vos à perſecu-
tione fratrum & ab omni litigio abſtinere debere, dicente ſcriptura. Seruum Dei nõ
oportet litigare, nec quicquam nocere, ſed omnes perſecutores Eccleſiæ ſeruorũq;
eius, veſtris redargutionibus corrigere, teſtante Apoſtolo, argue, obſecra, increpa.
Quæcunq; ergo contentiones inter Chriſtianos ortæ fuerint, ad Eccleſiam defe-
rantur, & ab Eccleſiaſticis viris terminentur. Maior autem non poteſt à minore iu-
dicari, nec Epiſcopi Pontifici à quo conſecrari probantur, præiudiciũ inferre vllum
poſſunt. Quòd ſi præſumptum fuiſſe cognoſcitur, viribus carere nõ dubium eſt, nec
poſſe inter Eccleſiaſtica vllo modo ſtatuta cenſeri. Clericus verò cuiuſlibet ordinis
abſq; Pontificis ſui permiſſu nullum præſumat ad ſeculare iudicium attrahere, nec
laico quemlibet clericum licet accuſare detractiones tamen & accuſationes atque
perſecutiones inter Chriſtianos oppidò vitandæ ſunt, quia licet pauci ſimus in com H
paratione aliorum, ſi tamen vnanimes fuerimus, faciliùs aduerſarijs reſiſtemus. San-
ctus enim protomartyr Stephanus lapidabatur, ſed Ieſus ſuſcipiebat plagas ideo vni-
cuiq; prouidendum eſt, ne aliquem iniuſtè iudicet aut puniat, ne Ieſum iudicet aut
puniat. Et Dominus in Euangelio ait: Nolite iudicare, vt non iudicemini: in quo
enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Vnde & doctor gentium loquitur dicens:
Hoc igitur dico & teſtificor in Domino, vt iam non ambuletis ſicut gentes ambu-
lant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita
Dei per ignorantiam, quæ eſt illis propter cæcitatem cordis ipſorum, qui deſperan-
tes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omniſq; aua-
ritiæ. Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum, ſi tamen illum audiſtis, & in ipſo edo-
cti eſtis, ſicut eſt veritas in Ieſu, deponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem
veterem hominem, qui corrumpitur ſecundũ deſideria erroris. Renouamini autem

ſpiritu

A Quoniam principalis prouidentiæ est, omne malum inter initia opprimere, & serpentem morbum legum medicina resecare. Hac lege decernimus eos qui Euticetis errore decipiuntur, ad exemplum Apollinariorum, quos Eutices secutus est, quos venerabiles patrum regulæ, id est, Ecclesiastici canones & diuorum principũ sacratissimæ sanctiones condemnant, nullum Episcopum, nullum presbyterũ, nullos creare vel appellare clericos, ipsumque Euticen nomine presbyteri quo indignè vtens expoliatus est, in totum carere. Si qui tamen contra definita nostra Episcopos, bresbyteros, cæterosq; clericos ausi fuerint ex his creare, tam factos quàm facientes vel præsumentes sibi cunctorũ bonorũ amissioni periculoq; subiacere exilij perpetui præcipimus. Congregandi autem monachos, aut ædificandi monasteria, nullum eorum iubemus habere licentiam, loca fortè in quæ ausi conuenire, aliquando tentauerint confiscari, si tamen Domino loci sciente conuenerint. Quòd si ignorante auctore conuenerint, conductores loci fustibus cæsos deportationem subire censemus. Ipsos præterea nihil ex testamento cuiuscunq; capere, nihil eis qui eiusdem erroris sint, relinquere per testamenta, ad nullam eos patimur spirare militiam, nisi fortè ad cohortalinam vel limitaneam. Si quis etiam extra prædictam militiam inuentus fuerit militare, vel quia eius in religione ignorabatur peruersitas, vel quia post adeptum cingulum ad hunc deuenit errorem, solutus militia infidelitatis suæ fructum hunc habeat, vt optimorum & piorum communione priuetur, nec alibi quàm in quo natus est vico vel ciuitate versetur. Quòd si qui eorũ in hac alma vrbe, quod credi nephas est, geniti sunt, tam de hac ciuitate venerabili quam sacratissimo comitatu, & ex omni excludantur metropolitana ciuitate. Et hoc quidem generaliter circa omnes constituimus, qui hac clade pollutionis polluti sunt, vel polluuntur. Eos autem qui antè clerici orthodoxorum fidei, & monachi quidam qui Euticis habuêre diuersorium, quod neque monasterium dicendum est, eo quòd in se religionis habuit inimicos, qui adhuc vsque in tantam insaniam recesserunt, vt relicto venerabilis cultu religionis in synodico decreto Chalcedonico, quod totius penè orbis adunati definiere sacerdotes, infaustam Euticetis secuti sunt affectionem, qui vera luce deserta tenebras eligendas esse crediderũt, omnibus pœnis, quæ præcedentibus legibus aduersus hæreticos definitæ sunt, iubemus teneri, imò extra Romanũ expelli solum, sicut præcedentes religiosissimæ constitutiones de Manichæis constituere, ne eorum venenatis fraudibus sceleratisq; commentis innocentium vel infirmorum animi decipiantur. Comperimus præterea quædam eos in contumeliam religionis & inuidiam venerabilis synodi, & definitionum fuisse mentitos, conscriptisq; libris & chartarum tomis plura finxisse, quæ eorum insaniam aduersus veram fidem aperte signarent atque ideo præcipimus vbicunq; huiusmodi scriptura reperta fuerit, ignibus concremari. Eos verò qui sequendi studio audierint sic scelerata disserẽtem, denarum librarum auri mulctatione cõpescimus. Eos verò qui vel scripserint, vel alijs legenda tradiderint docendi studio vel discendi, censemus deportatione puniri: delenda est enim hæc infausta hæresis, sicut pridem edictis serenstatis nostræ continetur. Omnibus autem adimimus facultatem, quia vltimo supplicio coërcebuntur, qui illicita docere tentauerint: ita enim materia subtrahetur erroris, si peccatorum & doctor defuerit & auditor. Palladi parens charissime atque amantissime. Illustris itaque & magnifica auctoritas tua edictis propositis omnibus faciat nota quæ iussimus, vt cognoscentibus moderatoribus prouinciarũ eorumque officiarijs, defensoribus etiam ciuitatum, quod sanctam veramq; fidem sancto proposito custodiendam esse censemus. Quam si neglexerint aut permiserint temerari, denarum librarum auri mulctatione percussi, vt religionis legumq; proditores, etiam de æstimatione laborabunt. Data XV. Calend. Augusti Constantinopoli, Aspirato, & qui fuerit nunciatus, consulibus.

ALIA SANCTIO MARTIANI IMPERA. toris contra eosdem Hæreticos.

IMPERATOR Martianus Augustus Palladio prætori. Licet iam sacratissima constitutione [illegible] sit, quia in eos seueritas exercenda sit, qui Euticetis vel Apollinaris hæreticam peruersitatem secuti à religione & fide catholica deuiarunt. Alexandrinæ tamē vrbis ciues atque habitatores [illegible] Apollinaris infecti sunt veneno, vt necessarium fuerit [illegible] mus, repetita etiam lege, nunc decernere. Quicunque ergò vel in [illegible] vel in Alexandrina ciuitate, [illegible] dioecesi & diuersis [illegible], Euticetis [illegible] sequuntur, & [illegible] non credunt [illegible] & sancti patres [illegible], catholicam sanctam fidem in Nicæa ciuitate [illegible], vel [illegible] in hac alma vrbe Constantinopolitana [illegible], [illegible] & Theophilus & Cyrillus [illegible] Episcopi Alexandrinæ ciuitatis crediderunt, quos etiam Ephesina [illegible] memoriæ [illegible] præsidit, in qua Nestorij error [illegible], [illegible] quos & nuper venerabilis Chalcedonensis synodus est [illegible] sacerdotum ex omni prorsus parte consentientibus, nihil [illegible] sancto symbolo, neque adijciens, sed Eutichetis dogmata funesta [illegible], sciant se esse hæreticos. Apollinaris enim facinorosissimam sectam [illegible] & [illegible] sunt secuti. Ideoque omnes hi qui Apollinaris vel Euticetis peruersitatem sequuntur, illis pœnis quas [illegible] principes contra Apollinaristas vel [illegible] postmodum contra Eutichianistas sanxit, nouerint se esse [illegible] dos. [illegible] Apollinaristas, hoc est Euticianistas, quibus etsi est in appellatione diuersitas, est tamē [illegible] hæresi coniunctio, & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium, siue in hac alma vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, seu intra Aegyptum sunt, neque ita credunt, sicut prædicti venerabiles credebant, neq; viro Reuerendissimo Alexandrinæ vrbis Antistiti Proterio fidem orthodoxam tenenti communicant, secundum diuorum retrò principum constitutiones, quæ de Apollinaristis promulgatæ sunt, nō habeant potestatem faciendi testamentum, neque id acquirant quod ipsis ex testamento [illegible] fuerit relictum, nihil etiam ex donatione aliqua consequantur, sed si [illegible] ipsis vel liberalitate inciderit, vel viuentis vel morientis fuerit voluntate [illegible], id protinus fisco nostro addicatur: ipsi vero in nullos aliquid ex [illegible] possint. Episcopos quoque vel presbyteros aliosq; clericos illis creare & habere non liceat. [illegible] tam Euticianistæ quàm Apollinaristæ, qui ausi fuerint cuiquam Episcopi vel presbyteri vel clerici nomen imponere, quàm hi qui [illegible] fuerint impositum nomen sacerdotale retinere, exilio, rerumque suarum [illegible] sione plectendos. Eos verò qui de hac catholica Roma Ecclesia [illegible] clerici, vel orthodoxæ fidei monachi fuerunt, derelicto vero Dei cultu, Apollinaris vel Euticetis hæresim sectati sunt, vel post hæc sectabuntur, omnibus pœnis, quæ vel prioribus legibus aduersus hæreticos constitutæ sunt, [illegible] teneri, & extra ipsum quoque Romani imperij solum pelli. Vniuersi præterea Apollinaristæ vel Euticianistæ non Ecclesias, non monasteria sibi construant, neque synaxes,* neque conuenticula contrahant, neque ad [illegible] que, neque ad monasteriū, neque ad quemcunque alterius locum [illegible] peratores sectæ funestissimæ congregentur. Quod si fecerint, & hoc factum fuerit Domino volente constiterit,* postremo iudicialiter notum, domus vel [illegible] in qua [illegible] fisco societur, monasterium verò eius ciuitatis orthodoxæ Ecclesiæ in cuius territorio est, iubemus addici. Si verò ignorante Domino, scient[illegible] vero qui dispensationes * domus exiget, vel conductore vel procuratore, vel præ[illegible] synaxis conuenticula interdicta conuenerint, conductor vel procurator siue auctor, vel quicunque in domum vel possessionem

*al. parasynaxes.

*al. post rem iam in examine iudicum approbatam.

*al. pensiones.

A sione[illegible] [illegible]lerium re[illegible], vel passi fuerint illicitas par[illegible]ynaxes, co[illegible]ntuéq; celebrari, si vilis & abie[illegible] conditionis sint, fustibus publice & in p[illegible] [illegible]am, & aliorum exerceantur exe[illegible]ium. Si honestæ vero per[illegible]æ [illegible]int, decem libras auri fisco nostro cogantur inferre. Nullum prætere[illegible] Apollinari[illegible] vel [illegible] [illegible]stam ad aliquam iubemus aspirare militiam, nisi ad cohortalem vel li[illegible] [illegible] qui verò *cötrà fecerint, soluto cingulo honestorum hominum & pa[illegible] [illegible] nione priuentur, nec in aliqua, nisi in ea, qua nati sunt ciuitate vel [illegible] [illegible]ne versentur. Si qui verò in hac alma vrbe nati sunt, tam sacrati[illegible] [illegible] omni per prouinciam metropolitana ciuitate pellantur. Nulli in[illegible]per [illegible] vel Apollinaristæ publicè vel priuatim aduocandi cœtus, aut peru[illegible]sitat[illegible] [illegible] rosi dogmatibus asserendi sit facultas. Nulli etiam cötra venerabil[illegible] Ch[illegible] lem synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel legere, atque [illegible] [illegible]mo huiusmodi habere libros audeat. Quod si in his criminibus [illegible]

B petua deportatione damnentur. Hi verò * qui discendi studio audierint, [illegible] hæresi d[illegible]putantes, decem librarum auri quæ fisco nostro applicabuntur, [illegible] dispendium. Omnes vero huiusmodi chartæ ac libri, qui funestu[illegible] [illegible]ticetis [illegible]ogma fuerint c[illegible], concrem[illegible]ntur, vt facinorosæ semper peruersitatis [illegible] ipsi [illegible] m[illegible]mbusta depereant. Aequum nanque est vt immanissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat, Palladi pater ch[illegible]ime atque amantissime parens. I[illegible] igitur & ma[illegible]fica auctoritas t[illegible] quæ [illegible]c sacratissima cö[illegible]tuti[illegible] decre[illegible] [illegible] hac alma vrbe, diuersisq; prouincijs, ac præcipue in Alexandrina ciuitate, & per v[illegible]uersam Aegyptiacam diœcesim, edictis ex more propositis, ad o[illegible]nium notiti[illegible] [illegible]ciat peruenire, vt cun[illegible]a quæ statuimus, in eos qui r[illegible] fuer[illegible]t depreh[illegible]nsi, seueritas proti[illegible]s exerceatur, scientibus moderatoribus prouinciarum, eorumq; apparitoribus, qui legis huius, quæ religiosissima sanctione custodienda decreuimus, aut neglexerint, aut aliqua permiserint temeritate violari, denarum librarum auri mul-

C ctam fisco nostro cogantur inferre, insuper etiam existimationis suæ periculum sustinebunt. Ea quoque quæ de paganis per omne Romanum Imperium æqualiter valitura * elegerimus, inst[illegible]tissimè in eos exerceantur, quos constiterit prophanos ritus celebrare. Data sub die Calend. Augusti, Constantinopoli, Diuo v[illegible]ii. & A[illegible]emio [illegible]iii CC Concess.

*alias extra præd[illegible] [illegible] am[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]natare.

*al. Eo[illegible] [illegible]o.

*al. pereu[illegible] [illegible] [illegible]stra [illegible] decr[illegible]mus.

ATTICVS EPISCOPVS, QVALIter formata epistola fiat.

D *GRaca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à patribus trecentis decem & octo Nicæa congregatis saluberrime inuentum est, & constitutum, vt formata Epistola hãc calculationis seu supputationis habeant rationem, id est, vt assumantur in supputationem prima græca elementa, patris & filij & spiritus sancti, hoc est, π υ α quæ elementa & octogenarium & quadringentesimum & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, π, quæ numerũ octuagesimum significat. Eius quoque qui scripsit epistolam prima litera, cui scribitur secunda litera, accipientis tertia litera, ciuitatis quoque de qua scribitur quarta, & indictionis quæcunque est temporis, idem qui fuit numerus assumatur, atque i[illegible]a his omnibus græcis literis, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam quæcunque fuerit collecta summam epist[illegible]la teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse, addat præterea separatim in epistola nonagenarium & nonum numerum, qui secundum græca elementa significant. Val[illegible]te in Domino.*

Vu 4 MARCEL-

MARCELINI PAPAE EPISTOLA PRIMA AD SALOMONEM COEPISCOPVM, IN QVA FILIVM AEQVALEM PATRI OSTENDIT. E

MARCELLINVS Episcopus sanctæ Ecclesiæ catholicæ vrbis Romanæ, Salomoni Coepiscopo in Domino salutẽ. Quam laudabiliter pro catholicæ fidei veritate moue[illegible]ris, & quam solicitè dominico gregi deuotionem officij pastoris impendas, tradita nobis per diaconum tuum, fraternitatis tuæ scripta demonstrant, quibus notitiæ nostræ [illegible]are cur[illegible] qui errorum morbi in regionibus vestris modo exorti sunt. F
Nam epistolæ sermo, & commonitorij series, & libelli tui te[illegible] el[illegible]quitur, quod quidam errore decepti dicunt ideo patrem maiorẽ filio esse, quia illi soli sacrificium immolatur, & quòd filius nullam cum patre communionis operam habeat, & quòd illud propheticum de solo patre dictum sit: Sciant gentes, quoniam nomẽ tibi Deus, tu solus altissimus super omnem terram. Siue quod ideo minor est filius, quia ipse in cruce pendens dixit: Deus meus quare me dereliquisti. Quibus competens & congruum reddatur responsum, quia sicut patri, ita etiam filio non solùm Christianis temporibus, verumetiam à priscis temporibus sacerdotibus varijs multisq́; modis probamus sacrificium fuisse oblatum, Daniele Propheta dicente. Non est locus (inquiunt tres pueri) ad sacrificandum nomini tuo, & inueniri misericordiam, sed in anima contrita & in spiritu humilitatis suscipiamur. Et sicut holocaustomata arietum & taurorum agnorumq́ue pinguium, ita fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie vt placeat tibi. Et vt filium fuisse agnoscas, G
cui hi tres pueri sacrificium se confessi sunt obtulisse, ex ipsius Regis ac tyranni, qui eos in fornacem ignis mitti præceperat, cõfessione addisce, qui se cum tribus, quartum in ipso æstuantis camini incendio sociatum prodidit conspexisse. Nónne, inquit, tres viros misimus in fornacem vinctos? Et dixerunt ei. Vere Rex. Et dixit: Ecce ego video quatuor viros solutos, & deambulãtes in medio ignis, & aspectus quarti similis filio Dei est. Idem Dei filius per Prophetam loquitur, dicens: Tibi offerent Reges munera. Et vt hæc de filio Dei se dixisse doceret, dixit: Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges, oẽs gentes seruient ei. Et vt hæc omnia superius designata Christo filio Dei doceamus fuisse oblata, in natiuitate eiusdem Dei, quæ secundũ carnem facta est, probamus fuisse completa, Euãgelio comprobante. Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ in diebus Regis Herodis, ecce Magi ab oriente venerũt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Et infra: Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis H
thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Sacrificium itaque quod à Christianis sacris altaribus admouetur, non solùm Deo patri, sed etiam filio communi deuotione offertur, quoniam nec patri sine filio potest offerri, neque à filio sine patre sentiri. Quod autem communem operam habeant pater & filius, hoc modo docetur, Dum primi hominis plasma Deus ad imaginem Dei communi operationis virtute fecisse fertur, scriptu[illegible]icente: Faciamus hominem ad imagine[illegible] & similitudinem nostram. Item ibi, Des[illegible]endamus & confundamus ibi linguam eorum. Et: Pluit Dominus à Domino ignem & sulphur super Sodomam. Et in Euangelio. Pater meus vsque modò operatur & ego operor. Similiter & opera quæ e[illegible]o facio, non sunt mea, sed eius qui misit [illegible]e patris. Quæ omnia non discretam patris & filij potentiam monstrant, sed [illegible]am diuinitatis operationem annunciant. Et his

qui

A SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Paschasius Episcopus ciuitatis Lilibitanæ, vicem agens beatissimi Episco-
pi Leonis, definiens subscripsit. Lucentius Episcopus ciuitatis Ausculra-
næ, id est, vicem agens sanctissimi Leonis Episcopi, definiens subscripsit.
Bonifacius presbyter vrbis Romæ, vicem agens Apostolicæ sedis, definiés
subscripsit. Anatholius Episcopus Constantinopolitanæ ciuitatis nouæ Romæ de-
finiens subscripsit. Iuuenculus Episcopus Hierosolymitanus definiens subscripsit.
Maximus Episcopus Antiochenus definiens subscripsit. Quintilius Episcopus Ca
padociæ Cæsariensis definiens subscripsit. Palasindus Episcopus Eracleæ Macedo
niensis, vicem agens sanctissimi viri Anastasij definiés subscripsit. Stephan[illegible] Epis-
copus Ephesinus definiens subscripsit. Lucianus Episcopus Bizensis, vicem agens
sanctissimi Episcopi Quiriaci Eracliæ Traciensis, definiens subscripsit. Eu[illegible]bius
Episcopus Galatiæ Anquriensis definiens subscripsit. Diogenes Episcopus Qui-
B rensis definiens subscripsit. Petrus Episcopus Corinthiensis definiens subscripsit.
Florus Episcopus Sardiniensis definiens subscripsit. Eunomius Episcopus Nico-
mediensis definiens subscripsit. Anastasius Episcopus Nicensis definiens subscri-
psit. Eleutherius Episcopus Chalced[illegible]ensis definiens subscripsit. Idem omnes
Episcopi D. C. XXX. definientes su[illegible]pserunt.

POstquam recitata est, pijssimus Imperator ad sanctum concilium dixit: Dicat
sanctum concilium, si ex consensu omnium Episcoporum definitio, quæ nunc
lecta est, prolata sit. Omnes reuerendissimi Episcopi responderunt: Omnes sic cre-
dimus, vna fides, vna sententia, omninò idem faciamus Omnes consentientes sub-
scripsimus. Omnes orthodoxi sumus, hæc fides patrum, hæc fides Apostolorũ, hæc
rectè credentium, hæc est fides quæ orbem terrarum saluat. Martiano, nouo Con-
stantino, nouo Paulo, nouo Dauid, Imperatori pijssimo domino Augusto vita eius.
C Et post has voces pijssimus & fidelissimus Imperator ad sanctam synodum dixit: Ve-
neranda catholica fides à sancta & vniuersali synodo secundum patrum expositio-
nem manifestata est. Et si laborem reuerẽtiæ vestræ & conuitium fecimus, maximas
agimus gratias omnipotenti Deo saluatori nostro, quia multorum errantium circa
fidem amputata discordia, in vnam eandẽq; fidem oẽs nunc conuenimus, sperantes
celebrem vestris precibus, & meliorem super omnes partem à Deo do[illegible]ari. Sancta
synodus iterũ exclamauit: Hæc digna vestri imperij, hæc propria vestri imperij, hæc
correctio vestri imperij, digna Christo, digna imperij fide, propterea pacificatur or-
bis terræ. Et post has voces pijssimus & fidelissimus Imperator ad sanctam synodum
dixit: Venerandam catholicam fidem sanctæ vniuersalis synodi secundum patrum
expositionem manifestam, iuxta legem & conuenientẽ esse vestra tranquillitas pro-
bet, & omnem in posterum contentionis occasionem circa suam fidem amputari. Si
quis igitur idiota, vel militaris, seu clericus, publicè turbam congregans sub obten-
D tu dispositionis tumultũ fecerit, si quidẽ idiota, proscriptus expellatur à regia vrbe,
militaris verò seu clericus gradus sui periculum sustinebit, & alijs pœnis subiacebit.

EDICTVM MARTIANI IMPERATORIS in confirmatione Concilij Chalcedonensis.

IMPERATORES Valentinianus, Martianus Augusti, vniuersis po-
pulis. Tandem aliquando quod summis votis atque studijs optaba-
mus, euenit: remota est de orthodoxa Christianorum lege conten-
tio: tandem remedia culpabilis erroris inuenta sunt, & discors po-
pulorum sententia in vnum consensum concordiamque conue-
nit: ab vniuersis etiam prouincijs religiosissimi sacerdotes Chalce-

A spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram: nolite locum dare diabolo: qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus est ad ædificationem opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritū sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, & misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione sicut et Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo

B in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio: hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia, & veritate, probātes quid sit beneplacitum Deo. Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt, ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autem quæ arguuntur à lumine manifestantur. Omne enim quód manifestatur lumen est, propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaq; fratres quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes

C tes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolitè fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini spiritu, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris, Domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & patri, subiecti inuicem in timore Christi. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Non licet ergo Imperatori vel cuiquā pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina præsumere, nec quicquam quod Euangelicis Propheticisq; & Apostolicis regulis obuiat agere. Iniustum enim iudicium & desinitio iniusta Regis metu vel iussu à iudicibus ordinata non valeat, nec quicquam quod contra Euangelicæ, vel Propheticæ, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem successorumue eorum siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit. Et quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit omninò cessabitur. Vós autem state in fide, viriliter agite, & omnia vestra cum charitate fiant: huius rei gratiā (vt ait Apostolus) flecto genua mea ad pa-

D trem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiore homine, habitare Christum per fidem in cordibus vestris in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo & profundum & altitudo, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria in Ecclesia & in Christo Iesu in omnibus generationibus seculi, seculorum, Amen.

Data V. Idus Decemb. Diocletiano VI. & Maximo VIII. IIII. C C. Concess.

DIVI MARCELLI EPISCO- E
PI CONTRA MAXENTIVM TYRANNVM EPISTOLA IVVECTIVA, QVA BONI REGIS OFFIVM PRAESCRIBITVR, ET OMNES ſub multa æternæ pœnæ admonentur, ne Chriſtianos ſimplicitate ſum̃a præditos à vera fide abducant.

MARCELLVS Epiſcópus ſanctæ & Apoſtolicæ & catho-
licæ vrbis Romæ Maxentio. Magiſtra bonorum omnium
charitas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit aſperum,
nihil confuſum, nihil factioſum, nihil quòd honori diui- F
no repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commo-
do deroget, oblita ſui, non quæ ſua ſunt, ſed quæ Dei vel
proximi quærens, nemini inuidens, omnibus conſulens,
non ſæuiens, ſed compatiens, non rapiens, ſed largiens,
non murmurans, ſed omnia æquanimiter tolerans: ſi in te perfectè habitaret, tem-
perares animum à malis, ſæuire deſineres in Dei Eccleſiam, ac ſanctos eius perſe-
qui ceſſares, tyranni modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati inuigila-
res, modeſtiam amplectereris, & bonis potioribus frui ſatageres. Charitas enim ex-
ercet corda, ſenſus corroborat, vt nihil graue, nil difficile, ſed totũ fiat dulce quod
agitur, dum eius ſit proprium nutrire pacifica, ſeruare compoſita, diſſociata cõiun-
gere, praua dirigere, & virtutes reliquas perfectionis ſuæ munimine ſolidare. De ip-
ſa ergo omnes monens Apoſtolus, ita loquitur dicens: Si linguis hominum loquar
& Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cym- G
balum tinniens: & ſi habuero omnem prophetiam, & nouerim myſteria omnia &
omnem ſcientiam, & habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem
autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates
meas, & ſi tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitatẽ aut non habeã, nihil mihi
prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas nõ æmulatur, nũ agit perperam,
nõ inflatur, non eſt ambitioſa, nõ quærit quæ ſua ſunt, nõ irritatur, nõ cogitat malũ,
nõ gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia ſuffert, omnia credit,
omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquã excidit. Quiſquis ergo in eius ſe ra-
dice inſerit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus inaneſcit, quia amore fœcũditatis
opus efficax non admittit. Licet modo charitas in perſecutoribus Eccleſiæ ſuorũq;
Dei arefacta ſit, viget tamen in amatoribus eius, & in eis qui patiuntur propter iuſti-
tiam, de quibus ipſa per ſe veritas teſtatur dicens: Beati qui perſecutionem patiuntur
propter iuſtitiam. Et alibi: Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: potiùs enim
nos & omnes Domini ſacerdotes, qui eius videlicet ſunt veri ſacerdotes, elegimus H
propter iuſtitiam, & veram fidem perſequi, & pro Chriſti nomine pati, quàm mul-
tis diuitijs ditari, honoribusq; copioſiſsimis abundare, & cœleſti regno carere. Iſta
enim temporalia ſunt, illa æterna: iſta caduca, & ad horũ tranſeuntia, illa verò per-
petua & ſine fine manſura. Tu ergo qui nos ſuades cultum dimittere diuinum, & à
recta fide recedere, dijsq; immolare, meliùs tibi foret, vt tu priùs mutabilem te præ-
beres, omnesq; exhortareris fidei documenta & diuini cultus miniſteria ita tenere,
ſicut patres noſtri ſancti Apoſtoli ſibi tradita prædicauerunt & docuernt. Boni
enim principis ac Regis eſt Eccleſias contritas atque ſciſſas reſtaurare, nouas ædifi-
care, & Dei ſacerdotes honorare atque tueri. Vnde ſanctos Apoſtolos eorumq; ſuc-
ceſſores diuina conteſtatione conſtituiſſe legimus, non debere fieri perſecutiones,
nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neq; expel-

lere

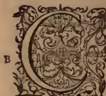
A lere æterni Regis dispensatores, sed si qui expulsi fuerint, aut suis rebus expoliati, primò omnia legaliter reddi, quæ eis ab inimicis aut à persecutoribus ablata sunt, & sedes proprias cum omnibus ad se pertinentibus regulariter restitui, & postea tempore congruo vocari ad synodum regulariter congregatam: nec licet ei, priusquam fiant hæc de se iuxta statuta prædictorum respondere, aut de suis impetitionibus, si se viderit prægrauari, reddere rationem. Sed his ritè peractis, suisq; omnibus liberè dispositis, si tum iustè videtur suis respondeat accusatoribus, & inducias si ei necesse fuerit, accipiat non modicas, vt explorare valeat ea quæ obijciuntur ei, ne aliqua delusus fraude, innocenter ruat, quoniam non oportet quenquam iudicare vel damnare, priusquam legitimos habeat præsentes accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Vnde ait Propheta: Priusquam agnoscas, non
1 iudices quenquam. In hoc ergo quòd Episcopi & reliqui serui Dei persequuntur, non tantum ipsi persequuntur, quantum ille cuius vice funguntur, sicut scriptum
B est: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & alibi: Qui vos contristauit, me cõtristauit: & qui facit iniuriam, recipiet id quod iniquè gessit. Vos ergo, licet corpora nostra possitis occidere, animas tamen non potestis occidere, nec gradus nobis diuinitus collatos potestis auferre. Synodum ergo absque huius sanctæ sedis auctoritate Episcoporum, quanquam quosdam Episcopos possitis congregare, non potestis regulariter facere, neque vllum Episcopum, qui hanc appellauerit apostolicam sedem, damnare, antequàm hinc sententia finitiua procedat. Nam si seculares in publicis iudicijs libellis vtuntur appellatorijs, quantò magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt? de quibus dictum est: Ego dixi dij estis & filij excelsi omnes: & ideo nullus Episcopus nisi in legitima synodo suo tempore, apostolica aut regulari auctoritate conuocata, super quibuslibet pulsatus criminibus audiatur vel iudicetur, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Quod laici aut suspecti Episcopos non debeant accusare, neque accusatoribus de
C inimici domo prodeuntibus credendum sit, & à beato Clemente, ipsis eum instruentibus Apostolis, legimus definitum: & nos eadẽ firmamus, quoniam ijdem odio multotiens incensi, rectè viuentes atque credentes perturbare nituntur. Propterea persona, fides, vita, & conuersatio atque suspitio accusantium enucleatim primò inquirenda est, deinde quæ obijciuntur fideliter pertractanda, quia nihil antè fieri debet quàm impetitorum vita & suspitio, atque odium inquiratur. Et si bonæ conuersationis non fuerint, aut laici, vel manifesti inimici, aut odio respersi fuerint, nequaquàm in Episcoporum recipiantur accusatione. Hæc vobis à quibus minis infestè persequimur scienda mandamus, vt ab his vos caueatis, & cessetis persequi eos qui Deo ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & Deus peccatoribus conciliatur: & si amplius nos elegeritis persequi quàm Deo placere, & nos magis eligimus sustinere persecutionem quàm regulam confundi Ecclesiasticam, hortante nos ipsa veritatis voce, atque ita testante. Nolite timerè eos qui
D occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Et iterum: Si quis vult venire post me, abneget seipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum eius opus. Ista vobis valde timenda & cauenda sunt, à quibus Ecclesia Dei eiusque ministri vexantur & persequuntur, quibus Dominus per Prophetam minando loquitur, dicens: Homo in honore non commorabitur, assimilatus iumentis exæquatus est. Hæc est via eorum, insipientia eorum & post eos iuxta os eorum curret: quasi oues in inferno positi sunt, mors pascet eos, & subijcient eos recti in matutino, & figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum: veruntamen Deus redimet animàm meam

de manu inferi cum assumpserit me. Noli timere cum multiplicata fuerit gloria do- E
mus eius: neque enim moriens tollet omnia, nec descendet post eum gloria eius. Quia animæ suæ in vita sua benedicet. Laudabunt te cum bene fuerit tibi. Intrabit vsque ad generationem patrum suorum, vsque in finem non videbit lumen. Homo cum in honore esset, non commouebitur, assimilatus iumentis exequatus est. Et alibi: Quid glorialis in malitia, potens in iniquitate? Tota die insidias cogitauit lingua tua, quasi nouacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam magis quàm bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad deuorandum, lingua dolosa, Sed Deus destruet te in sempiternum, terrebit & euellet te de tabernaculo, & eradicabit te de terra viuentium. Et videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt. Ecce vir, qui non posuit Deum fortitudinem suam, sed sperabit in multitudine diuitiarum suarum, confortatus est insidijs suis. Ego autem sicut oliua virens in domo Dei speraui in misericordia Dei in seculum, & in æternum confitebor tibi in seculum, quoniam fecisti, & expectabo nomen tuũ quoniam bo- F
num in conspectu sanctorum tuorum. Ista vobis omnia ad interitum, nobis autem ad confortationem, ne pereamus, dicta sunt. Vobis ergo ideo hæc scribimus, quia debitores vobis sumus, dicente domino, diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Et alibi scriptuta loquitur dicens. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potũ da illi: hoc enim faciens carbones ignis congregas super caput eius. His fulti authoritatibus, bellũ quod aduersum nos excitatis, adeò fœliciciter dextera Domini proregente nos atq; pro nobis pugnãte, pacificè portare cupimus, vt triũphante Christo omniũ verorum fiat vna victoria sacerdotum, & choruscante lumine, veritatis Sole, erroris tenebræ cum suis authoribus pellantur quia non est in hominis potestate consiliũ Dei. Iustus est enim dominus, & omnia iudicia eius iusta sunt atq; omnes viæ eius misericordia & veritas & iudiciũ. In manu domini potestas terræ, cui execrabilis est omnis iniquitas, in manu Dei potestas hominis & super faciem scribæ imponent honorem suum. Perdidit Deus memoriam superborum, & inique G
agentium, & non dereliquit memoriam humilium, & bonorum hominum. Hoc autem pro certo habet omnis qui rectè colit deum, quia si vita eius in probatione fuerit, corroborabitur, & si in tribulatione, liberabitur. Si vero in correptione fuerit ad misericordiã perueniet. Tu ergo ne delecteris in perditionibus nostris quia post tempestatẽ facit Deus tranquillitatẽ, & post lachrimationem & fletum exultationem infundit. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum qui cum iratus fuerit, misericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata dimittit Magnus est Dominus in æternum, & ipse reget nos in secula, quoniam regnum eius permanet in secula seculorum, Amen. Data XVI. Calend. Februarij, Maxentio & Maximo IIII. CC. Concess.

H

EVSE-

A EVSEBII PAPAE EPISTOLA PRIMA AD GALLICANAS ECCLESIAS, VBI DE HAERETICIS SVSCIPIENDIS, ET ACCVSATIONE Episcoporum à Laicis, & vera charitate, multa aguntur.

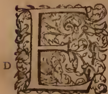
CHARISSIMIS fratribus Domino & Deo dilectis Episcopis omnibus per Gallicanas prouincias constitutis, Eusebius. Scripta sanctitatis vestræ cum magna gratiarum actione suscepi, gauisus scilicet de vestra sospitate, sed con-
B tristatus nimis de vestra oppressione. Quod significâstis enim quid de conuersis hæreticis fieri debuisset, scitote nos eos qui in sanctæ trinitatis fide baptizati sunt, per impositionem manus suscipere. De accusationibus verò clericorum super quibus mandâstis, scitote à tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores & accusationes quas exteræ consuetudinum leges non adsciscunt, à clericorum accusatione submotas. Similiter laicos nòn accusâsse Episcopos hactenus obseruatum & constitutum est, quia eiusdem non sunt conuersationis. Et oppidò eis quidem infesti existunt, quippe cùm vita & secreta eorum, à laicorum actibus debeant esse remota, nec ab his impeti debeant, quorum castitatem & grauitatem nolunt imitari, maximè cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus. De ipsis verò suis, videlicet agricultoribus atque ministris, Dominus, laicis, & cunctis eos persequentibus ait: Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis
C meis nolite malignari. Et ipsa sacra scriptura dicit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Talia enim & his similia sancti patres prouidentes pericula, laicos seculo militantes ab accusatione sacerdotum prohibuêre, similiter seruos & liberos, atque censibus publicis vel priuatis subiugatos, omnesque infames ab eadem accusatione vel tergiuersatione submouerunt. Non enim oportet vt permittantur carnales, spirituales persequi: nec sceleribus irretiti, vel seculo militantes, Episcopos infamare, vel lacerare, aut crimen opponere. Nam si hoc Apostoli aut successores eorum permitterent, perpauci remansissent, qui Domino in sacerdotali ordine militâssent. Idcirco & nos sequentes patrum vestigia, pro saluatione seruorum Dei, quascunque ad accusationem personas, leges publicæ non admittunt: his impugnandi alterum, & nos licentiam submouemus, & nullæ accusationes à iudicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus seculi prohibentur. Quapropter illi, quibus indita est ad vnguem polita perfectio, talia silere debent, ita vt nec mutilentur, nec præponantur:
D illi qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt, ad pulsationem prædictorum admittantur, quia veritatis professores infidelitas & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur: & ideo replicanda est solicitè veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest, hanc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exigere debet, vt dum pœnis corpora soluuntur, quæ gesta sunt fideliter & veraciter exquirantur. Vnde quæso primum ad leges publicas, deinde ad iudices ora conuertite, qui possunt & volunt defensione omnium iustè loqui. Nos enim quos Dei seruitium post istarum rerum abiectionem fecit ingenuos, qui talium insultationes, aut contumelias, aut despicimus, aut deridemus, quibus scriptum est de famulis, & vulgi hominibus per Apostolum: Mementote quia vester & aliorum Dominus in cœlis est: ad hæc seculi mala reuocabimur? Faciendum à nobis est, quod facientem alterum profanum esse côtendimus? Quod per ministerium iussionis & manus alienum incestaret aspe-

ctum,nostro peragetur imperio?Nolite hanc per vniuersas Ecclesias mentem rapacium luporum more & natura seruare, quia postquam nos maculat,forte pro desiderijs eorum cruenta discussio effectum in his,quò tendunt,non habebunt, dicente nobis Propheta: Ponamus circulum in naribus eorum,& frenum in labijs,& reducamus eos in viam rectam.Quia eodem Propheta asserente impugnantur qui dicunt,erunt quasi non sint,& peribunt viri qui contradicunt nobis. Infames enim sunt proculdubio impugnatores Episcoporum,omnesq; qui aduersus patres armátur,& conculcatores Ecclesiarum sacerdotumque eius, & qui de publicis fugiunt prælijs,& mandata Dei contemnunt,& qui aliqua culpa infamiæ asperguntur maculis.Omnibus impugnandi Episcopos, patrum sequentes instituta, & nos licentiam submouemus,quia odit Deus eos qui patres persequuntur,vt patrum inuasores, qui in omni mundo infamia notantur,& ideo iustè & regulariter respuuntur. Núc longa non opus est admonitione, iam perditis odium debemus aperire, de quibus iam non superest quod damnetur auctoribus, de quibus Dominus per Prophetam loquitur,dicens: Reprobantes verbum sperâstis in calumniam,& in tumultum,& estis in eo:propterea erit vobis iniquitas hęc sicut interruptio.Rursus etiã de talibus Propheta clamat,dicens: Accedite huc semen adulterij & fornicarij.Super quem lusistis,super quem dilatastis os & eiecistis linguam? Num quid non vos filij scelesti estis semen mendax?Cessent impij commentitia aduersus simplices iam fraude mẽtiri.Custodi (inquit Propheta) linguam tuam à malo,& labia tua ne loquantur dolum.Recede à malo,& fac bonum,quære pacem & persequere eam.Oculi Domini ad iustos,& aures eius ad clamorem eorum. Vultus autem Domini super facientes mala,vt perdat de terra memoriam eorum. Et paulò post:Interficiet impium malitia,& odientes iustum culpabuntur.Nos quanquam multa patiamur à talibus,diligamus nos charissimi inuicem,quoniam charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est,& cognoscit Deum.Qui non diligit,non nouit Deum, quia Deus charitas est.In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suũ vnigenitum misit Deus in mundum vt viuamus per eum.In hoc est charitas,non quasi nos dilexerimus Deum,sed quoniã ipse dilexit nos,& misit filiũ suũ propitiationẽ pro peccatis nostris.Charissimi,si Deus dilexit nos,& nos debemus alterutrum diligere. Deũ nemo vidit vnquam.Si diligamus inuicẽ,Deus in nobis manet,& charitas eius in nobis perfecta est: in hoc intelligimus,quoniam in eo manemus, & ipse in nobis,quoniam de spiritu suo dedit nobis,& nos vidimus,& testificamur,quoniam pater misit filium suum saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei,Deus in eo manet,& ipse in Deo.Et nos agnouimus & credimus veritati,quam habet Deus in nobis. Deus charitas est & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.In hoc perfecta est charitas nobiscum,vt fiduciam habeamus in die iudicij,quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem,quia timor pœnam habet.Qui autem timet, non est perfectus in charitate.Nos ergo diligamus Deum, quoniã Deus prior dilexit nos.Si quis dixerit,quoniã diligo Deũ,& fratrẽ suũ oderit,mendax est.Qui aũt non diligit fratrem suũ quem videt, Deũ, quem nõ videt, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum à Deo habemus,vt qui diligit Deũ, diligat & fratrẽ suũ. Omnis qui credit,quoniã Iesus Christus ex Deo natus, & omnis qui diligit eũ qui genuit, diligit eũ qui natus est ex eo.In hoc cognouimus, quoniam diligimus natos Dei, cum Deũ diligamus,& mandata eius faciamus: hæc est enim charitas Dei,vt mãdata eius custodiamus.Et mandata eius grauia nõ sunt,quia omne quod natũ est ex Deo,vincit mundum.Et hæc est victoria quæ vincit mundum,fides nostra.Quis est qui vincit mundum,nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei?Hic est qui venit per aquã & sanguinem Iesus Christus,non in aqua solùm,sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est qui testificatur,quoniam Christus est veritas,quoniam tres sunt qui testimonium dant,spiritus,sanguis,& aqua,& hi tres vnum sunt.Si testimonium hominum accipi-

A accepimus,testimonium Dei maius est,quia testificatus est de filio suo.Qui credit in filium Dei,habet testimonium Dei in se.Qui non credit filio,mendacem facit eum, quia nō credit in testimonio,quod testificatus est de filio suo Deus.Et hoc testimonium est,quoniam vitam æternam dedit nobis Deus.Et hæc vita in eius filio.Qui habet filium,habet vitam: qui non habet filium Dei,non habet vitam.Hæc scribo vobis,vt sciatis,quoniam vitam nō habebitis æternam,qui creditis in nomine filij Dei. Et hæc est fiducia,quam habemus ad eum,quia quodcunq; petierimus secundū voluntatē eius,audiet nos.Et scimus quia audit nos,quicquid petierimus.Scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.Qui scit fratrē suum peccare,peccatum non ad mortē petat,& dabitur ei vita peccanti nō ad mortē. Est peccatum ad mortem,nō pro illo dico,vt roget quis.Omnis iniquitas peccatum est,& est peccatum ad mortem.Scimus,quia omnis qui natus ex Deo,nō peccat,sed generatio Dei conseruat eum,& malignus non tangit eum.Scimus enim quoniam ex Deo sumus,
B & mundus totus in maligno positus est.Et scimus quoniam filius Dei venit,& dedit nobis sensum vt cognoscamus Deum verum,& simus in vero filio eius: hic est verus Deus,& vita æterna.Propter mala sua multi potentes oppressi sunt valde,& gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Benedictio autem Dei in mercedem iusti festinat, & in honore boni processus illius fructificat. Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo,& non est stimulatus in tristitia delicti.Scitote charissimi,pro ea pietate quæ vobis Dei famulis impendenda est,omnes suggestiones vestras fidei catholicæ profuturas,me dignanter suscepisse,vt ipsarum quoq; opere,& pax Christiana reparari, & error impius possit aboleri. Et si amplius de talibus aut his similibus aliquid fuerit deliberandum,celeriter ad nos relatio dirigatur,vt pertractata qualitate horum, nostra quid obseruari debeat solicitudo,constituat. Data VI. Calend. August. Constante Cos.

C ALTERA EVSEBII EPISTOLA ADMONITORIA, AD FRATRES PER ALEXANDRIAM ET AEGYPTVM CHRISTVM SYNCERE PRAEDICANTIBVS,

ne se à vera fide per astutias falsorum Prophetarum auellere patiantur.

EVSEBIVS Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus,dilectissimis,in charitate Christi vnanimis,charitatis glutino connexis,fratribus per Alexandriam & Aegyptum Domino militantibus, & rectam fidem tenentibus,in Domino salutem.

D Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi,pater misericordiarum,& Deus totius consolationis,qui consolatur nos in omni tribulatione nostra,vt possimus & ipsi consolari eos,qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur ipsi à Deo:quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis,ita & per Christum abundat consolatio nostra.Siue autem tribulamur,pro vestra exhortatione & salute: siue exhortamur,pro vestra exhortatione & salute,quæ operatur in tolerantiam earundem passionum quas & nos patimur, & spes nostra firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Vetera dilectissimi transierunt,& ecce facta sunt noua.Omnia autem ex Deo,qui reconciliauit nos sibi per Christum,& dedit nobis ministerium reconciliationis,quoniam quidem Deus erat in Christo,mundum reconcilians sibi,non reputans illis delicta ipsorum, &

posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. Eum qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Adiuuantes autem exhortamur, ne in vacuū gratiam Dei recipiatis. Ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, & suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus, vt castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos charissimi, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in carnalibus, angustiamini autem in spiritualibus. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filius dico dilatamini & vos nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ autem participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quę autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Dominus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus, propter quod exite in medio eorum, & separamini de medio eorum dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Errorem vestrum corrigite fratres, & ab omni erroris macula vos custodite, vt purum Dei munus offerre valeatis. Seruos Dei nolite persequi. Episcopos nolite infamare neque accusare, quia Deus eos suo iudicio voluit reseruari. Quod enim non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus eos deprauari, aut accusari voluit, ipse dedit exemplum, quando per seipsum & non per alium, negotiantes eiecit sacerdotes de templo, & mensas numilariorum proprio euertit flagello, & eiecit de templo: & sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit. Dei ergo ordinationem accusat, qui Episcopos accusat vel condemnat, dum minùs spiritualia quàm terrena sectatur. Causa enim fidei & dilectionis quibus salus Christiana consistit, multa me sollicitudine laborare compellit, metuentem ne prauitas quæ in suis fuerat amputanda principijs, processu temporis & pertinacior fiat & altior. Nam inimicum nimis est atque incongruum, eos qui Episcopos vel reliquos veros sacerdotes sua persecutione vexant, catholicorum nominibus sine discretione misceri, cum iam natam impietatem non deserentes, ipsi sua prauitate condemnantur, quos conuenit percelli pro perfidia, aut liberari pro venia: quia sicut plenum pietatis est oppressis charitatem dominicam reddi, ita iustum est omnia perturbantis auctoritatem amputari. Miror charissimi, quare tam cito mouemini, atque à vestro sensu transferimini, cum scriptum sit: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: adest enim commissio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in seculo: eris enim inuidus tuæ vitæ. Operarius ebriosus non locupletabitur, & qui spernit modica paulatim decidet, & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguunt sensatos, & qui se iungit fornicarijs, erit nequam, putredo & vermis hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius. Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur, & qui delinquit

A quit in animam suã insuper habebitur. Qui gaudet iniquitate denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita, & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam pœnitebit, & qui iocundatur in malitia, denotabitur. Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis. Amico & inimico noli enarrare sensum tuum, & si est tibi delictum, noli denudare: audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum, odiet te, & sic adhærebit tibi semper. Audisti verbum aduersus proximum, commoriatur in te fidens, quoniam non te disrumpet, à facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partis infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne fortè cum fecerit iniuriam, & non intellexerit, dicat, non feci, aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne fortè non dixerit. Et si dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, sæpe enim fit commisio, & non omni verbo credas. Est qui labitur in lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?
B Corripe proximum antequam commineris, & da locum timori altissimi, quia omnis sapientia & scientia timor Dei, & in illa est timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis. Nõ est sapientia, neque scientia & non est cogitatus bonus, nisi in illa. Peccatorum prudentia est nequitia, & in ipsa execratio, & est insipiens, imminuitur sapientia. Melior est homo qui deficit sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi. Est solertia certa, & ipsa iniqua, & est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Et est iustus, qui se nimium submittit à multa humilitate, & est iustus qui inclinat faciem, & fingit non videre se quod ignoratum est. Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciendi malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus: amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enunciat de illo. Est correptio mendax in ore contumeliosi, & est iudicium quod non probatur esse
C bonum, & est tacens, & ipse est prudens. Quàm bonum est arguere, quàm irasci, & confitentem in oratione non prohibere. Concupiscentia spadonis deuirginauit iuuenculam, sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quàm bonum est correptio manifestare pœnitentiam, sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens qui inuenitur sapiens, & est odibilis, qui procax est ad loquẽdum. Est autem tacens non habens sensum loquelæ: est & tacens, tempus sciens apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lasciuus autem & imprudens non seruabit tempus. Qui multis vtitur verbis, lædit animam suam, & qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimẽtum. Est datum quod nõ est vtile, & est datum, cuius retributio duplex. Est propter gloriam minoratio, & est qui ab humilitate leuabit caput. Est qui multa redimat modico precio, & est restituens ea septuplum. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Datum insipientis non erit vtile tibi, ocu
D li enim illius septemplices sunt. Exigua dabit & multa improperabit, & apertio oris illius inflamatio est. Hodie fœnerat quis, & cras expetit, & odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, & non erit gloria bonis illius. Qui enim educunt panem illius, falsæ linguæ sunt: quotiens & quanti irridebunt eum? neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter & quod non erat habendum. Lapsus falsæ quasi qui à pauimento cadens, sic casus malorum festinanter venient. Homo ingratus quasi fabula vana in ore indisciplinatorum asidiua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, & in requie sua stimulabitur. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam, personæ autem acceptione perdet se. Est qui præ confusione promittit pro amico, & lucratus est eum inimicum gratis. Opprobrium enim nequã in homine mendaciũ, & in ore indisciplinatorũ asiduè erit. Laudat furem asiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hæreditabũt.

Mores hominū mendacium ſine honore,& confuſio illorū cum ipſis ſine intermiſ- E
ſione. Vos fratres admonemus pro futura hominibus inuicem indeſinenter ſectari in charitate Chriſti. Similiter obſecramus vos in Domino, vt dignè ambuletis vocatione,qua vocati eſtis, cū omni humilitate, & manſuetudine, cū patientia inuicem ſupportantes in charitate,ſolliciti ſeruare vnitatē ſpiritus in vinculo pacis, vnū corpus,& vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides,vnū baptiſma,vnus Deus,& pater omniū,qui ſuper oēs & per omnia,& in omnibus nobis. Vnicuiq; aūt noſtrum data eſt gratia ſecundum menſurā donationis Chriſti,propter quod dicit: Aſcendens in altum captiuā duxit captiuitatē, dedit dona hominibus. Quòd aūt aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ? Qui deſcendit ipſe eſt,qui aſcendit ſuper oēs cœlos, vt adimpleret omnia. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos,quoſdam aūt Prophetas,alios verò Euangeliſtas,alios aūt paſtores & doctores ad cōſummationem ſanctorum in opus miniſterij,in ædificationem corporis Chriſti,donec occurramus oēs in vnita- F
tem fidei,& agnitionis filij Dei in virum perfectū,in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti,vt iam non ſimus paruuli fluctuantes,& circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris: de occultis enim cordis alieni temerè iudicare iniquum eſt,& eum cuius non videntur niſi opera bona,peccatum eſt ex ſuſpitione reprehendere: Oues ergo quæ paſtori ſuo commiſſæ ſunt,eum nec reprehendere (niſi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accuſare poſſunt,quia facta pactorum oris gladio ferienda non ſunt,quanquam rectè reprehendenda videantur. Ideo iſta dicimus, quia in ſcripturis veſtris reperimus quoſdam Epiſcopos noſtris in partibus à proprijs ouibus accuſatos, aliquos videlicet ex ſuſpicione,& aliquos ex certa ratione. Et idcirco quoſdam eſſe rebus ſuis expoliatos,quoſdam verò à propria ſede pulſos. Quos ſcias,nec ad ſynodū comprouincialem,nec ad generalem poſſe vocare,nec in aliquid iudicare, antequā cuncta quæ eis ſublata ſunt,legibus poteſtati eorum redintegrentur. Priùs ergo oportet omnia G
illis legibus redintegrari,& Eccleſias quæ ei ſublatæ ſunt,cum omni priuilegio ſuo reſtitui,& poſtmodū non ſub anguſti temporis ſpacio, ſed tantum temporis ſpaciū eis indulgeatur,quantum expoliati vel expulſi eſſe videntur antè, quàm ad ſynodū conuocentur,& ab omnibus quibusq; ſuæ prouinciæ Epiſcopis audiantur. Nā nec cōuocari ad cauſam,nec dijudicari poteſt expoliatus vel expulſus,quia nō eſt priuilegium quo expoliari poſsit iam nudatus. Vnde & antiquitùs decretū eſt, vt omnes poſſeſsiones,& omnia ſibi ſublata,atq; fructus cūctos ante litem cōteſtatam præceptor vel primas poſſeſſori reſtituat. Et alibi ſcriptū habetur: Ille qui violentiam pertulit, vniuerſa in ſtatu quo fuerant,recipiat, & quæ poſsidet ſecurus teneat. Et alibi in ſynodalibus patrū decretis,& Regū edictis legitur ſtatutū. Redintegranda ſunt omnia expoliatis vel eiectis Epiſcopis præſentialiter ordinatione Pontificum, & in eorū vnde abſceſſerūt loca funditus reuocanda,quacunq; conditione temporis,aut dolo,aut captiuitate,aut virtute maiorū,aut per quaſcunq; iniuſtas cauſas res Eccle-
ſiæ,vel proprias,aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur,ante accuſationē aut regu- H
larem ad ſynodū vocationem eorū,& reliqua. Eſt etiam in antiquis Eccleſiæ ſtatutis decretū, vt qui aliena inuadit, nō exeat impunitus, ſed cū multiplicatione omnia reſtituat. Vnde & in Euangelio ſcriptū eſt. Quod ſi aliquid defraudaui, reddo quadruplū. Et in legibus ſeculi cautū habetur: Qui rem ſubripit alienā, illi cuius res direpta eſt, in decuplum quæ ſublata ſunt, reſtituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis qui transfert terminos proximi ſui,& dicet omnis populus, Amen. Talia ergo nō præſumantur abſq; vltione, nec exerceantur abſq; ſua damnatione. Pacem & non damnū, aut iniuſtitiā alicuius ſectamini inuicem & in oēs. Veritatem aūt facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus, ex quo totū corpus compactum & connexum per omnē iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundū operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædifica-

A ædificationem sui in charitate. De cætero charissimi gaudete, & perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Dominus custodiat vos & nunc, & in die æternitatis Amen. Data IX. Calend. Octobris, Constante. C C. Concess.

TERTIA EVSEBII EPISTOLA AD EPISCOPOS ET DIACONES THVSCIAE ET CAMPANIAE, VT NON SOLVM DILIGENTIORES SINT CIRCA EA GERENDA, quæ administratio religiosa desiderat, sed etiam bonis operibus in hoc seculo sint diuites, ne æterno gaudio priuentur. Et nonnulla alia de festo inuentionis crucis, de hæreticis suscipiendis, de impositione manuum habebitis.

B

DILECTISSIMIS fratribus vniuersis Episcopis per Campaniam & Thusciam constitutis, Eusebius. Benedictus Dominus Deus noster, qui per misericordiam suam Romanã Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis sacerdotio ditauit, nobisq; viam monstrandam circa nos propter vniuersalem curam, quæ nobis propter priuilegium eiusdem Ecclesiæ charitas indulsit, qui cohæremus firmitate fidei, iungamurq; quoq; votiua iocunditate colloquij, quo faciliùs, dum per literarum ministeria ad vos vsq; pertendimus, etiam corda vestra ad religiosum C cultum Apostolicis admonitionibus incitemus, & dum dilectionis nostræ spei reddimus velut quoddam debitum, plenum circa Deum monstremus affectum. Iungamus ergo dilectissimi fratres, continuas & humiles preces, & Deum nostrum oris & cordis lacrymis supplicantes iugi deprecatione poscamus, vt institutione & opere illi, cuius esse membra cupimus, hæreamus, nec vnquam ab illa via, quæ Christus, est deuio tramite declinemus, ne ab eo iustè quem nos impiè relinquimus, deseramur infideles. Quod cùm superni fauoris auxilio ea nobis potest ratione contingere, si Apostolica dogmata, si patrum mandata seruamus. Dicit enim Dominus noster: Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Et licet hæc possint generaliter dicta sufficere, vt vel declinemus errata, vel custodiamus catholica, ab Apostolis tamen eorumq; successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non debere suscipere, nec peregrina iudicia fieri, nec quenquam alterius iudicis, quàm D sui sententia debere constringi. Caput enim Ecclesiæ Christus est, Christi autem vicarij sacerdotes sunt, qui vice Christi legatione funguntur in Ecclesia. Idcirco quicquid ad eorum fit iniuriam, ad Christũ pertinet qui dixit: Qui vos audit, me audit. & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum qui misit me. Ista fratres terribilia sunt, & oppidò diligenter cõsideranda & cauenda, & tam propter eos qui seipsos aut aut cupiditate, aut auaritia, aut inuidia perdere moliuntur, ne in profunda labantur, aut in talia incidãt mala, quàm propter persecutores Ecclesię seruorũq; eius, qui iuxta veritatis vocem oculos habentes, non vident, & aures habentes non audiunt, nec intelligunt quæ placent Deo, sequentes in omnibus Apostolicã regulam, & prædicantes eius omnia constituta ob custodiam Episcoporũ, qui columnæ Ecclesiæ à Deo dicti sunt, & cæterorum veterũ sacerdotum firmantes cana patrum statuta: statuimus iterum cum omnibus qui nobiscum sunt episcopis, sicut dudum decretum reperimus, vt homicidę, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici,

venefici, suspecti, criminosi, dolosi, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sacrilegos diuinosq; concurrerunt, similesque eorum nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erũt admittendi, quia infames sunt & iuste repellendi, quia funesta est vox eorum. Vocem enim funestam in omnibus interdici potius quàm audiri oportet. Periculum ergo quod doctoribus imminet, summoperè semper cauendum est & declinandum, & illi sunt à cunctis portandi & custodiendi, dicente Domino: Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Prima enim salus est rectæ fidei regulas custodire, & à constitutis patrum nullatenus deuiare. Nec potest Domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in sede Apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio. Ideo charissimi & vos iuxta sanctam scripturam discite bene facere & mala declinare, & patrum regulis imbui, sicut scriptum est: Fili si habes bene fac tecum, & Deo dignas oblationes offer. Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum, quia demonstratum est tibi. Testamentũ huius mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo & secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis à die bona, & particula boni doni non te prætereat. Nónne alijs relinquis dolores & labores tuos? In diuisione sortis da & accipe, iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, & alia deijciuntur. Sic generatio carnis & sanguinis alia finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum ipso. Et omne opus electum iustificabitur, & qui operatur illud honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapientia sua morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei. Qui excogitabit vias illius in corde suo & in absconsis illius intelligens erit, vadens post illam quasi inuestigator, & in vijs illius consistens. Qui respicit per fenestram eius, & in ianuam illius audiens. Qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illis figens palum. Statuit casulam suam ad manus illius, & requiescunt in casula illius dona per æuum. Statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis illius morabitur, protegitur sub ramis illius à feruore, & in gloria eius requiescet. Qui timet Dominum faciet illud, & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo, & non flectetur, & continebit illum, & non confundetur, & exaltabit eum apud proximos suos, & in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & implebit eum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum, iocunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæreditabit illum. Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi, homines stulti non videbunt illam. Longè enim abest à superbia & dolo. Viri mendaces non erunt illius, & viri veraces inuenientur in illa, & accessum habebunt vsque ad inspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Deo perfecta est sapientia. Sapientia enim Dei stabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris per Dominum abest, quæ odit non feceris, non dices, ille me implantauit. Non enim necessarij sunt illi homines impij. Omne execramentum erroris odit Deus, & non erit amabile timentibus eum. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta sua. Si volueris mandata, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum, ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi, quoniam multa patientia Dei, & fortis in patientia, videns omnes sine intermissione. Oculi Domini ad timentes eum, & ipse cognoscit omnem operam hominis. Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi. Non enim

A enim concupiſcit multitudines filiorum infideliũ & inutilium. Ne iocunderis in fi-
lijs impijs, ſi multiplicentur, non oblecteris ſuper ipſos, ſi nõ eſt timor Dei cũ illis.
Non credas vitæ illorum, & non reſpexeris in labores eorum. Melior eſt enim vnus
timens Deum, quã mille filij impij. Et vtile mori ſine filijs, quã relinquere filios impi
os. Ab vno ſenſato inhabitabitur patria, & à tribus impijs deſeretur. Multa alia vi-
dit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea. In ſinagoga peccantium ex-
ardebit ignis, in gente incredibili exardeſcet ira. Non exorauerunt pro pecca-
tis ſuis antiqui gigantes, qui deſtruxerunt confidentes ſuæ virtuti, & nõ pepercit pe-
regrinationi illorũ, ſed percuſsit eos, & execratus eſt illos præ ſuperbia verbi illo-
rũ. Non miſertus eſt illis totã gentẽ perdẽs extollẽtes ſe in ſuis peccatis. Et ſicut ſex-
centa millia peditum, qui congregati ſunt in duritia cordis ſui. Et ſi vnus fuiſſet cer-
uicatus mirum ſi fuiſſet immunis. Miſericordia enim & ira eſt cũ illo potens exora-
tio, & effundens iram ſecundum miſericordiã ſuam. Sic correptio illius homines ſe-
B cundum opera ſua iudicabit. Non effugiet in rapina ſua peccator, & non retardabit
ſufferentiã facientis miſericordiam. Omnis miſericordia faciet locum vnicuiq; ſe-
cundũ meritũ operũ ſuorum & ſecundũ intellectum peregrinationis, Non dicas à
Deo abſcondar, & ex ſummo quis mei memorabitur? in populo magno non agno-
ſcar. Quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creatura? Ecce cœlum & cœli cœ-
lorum, abyſſus, vniuerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius commoue-
buntur, montes ſimul & colles & fundamenta terræ. Et cum conſpexerit illa Deus
tremore concutientur, & in omnibus his inſenſatum eſt cor. Et omne cor intellgi-
tur ab illo, & vias illius quis intelligit? Et procellam quam nec oculus vidit hominis
Nam plurima opera illius ſunt in abſconſis, ſed opera iuſtitiæ illius quis enarabit,
aut quis ſuſtinebit? Large enim eſt teſtamentum à quibuſdam & interrogatio homi
num in conſumatione eſt. Qui minoratur corde, cogitat mala, & vir imprudens &
errans cogitat ſtulta. Omnis ergo fratres ſermo malus de ore veſtro nõ procedat,
C ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationẽ opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et
nolite cõtriſtare ſpiritũ ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redẽptionis. Omnis a
maritudo, & ira & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni
malitia. Eſtote aũt inuicem beningni, miſericordes, donantes inuicẽ ſicut & Deus in
Chriſto donauit vobis. Eſtote ergo imitatores Dei ſicut filij chariſsimi, & ambula
te in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis obla
tionem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Fornicatio autem & omnis immundi
tia aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos aut turpido, aut ſtulti-
loquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc
enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod
eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Nemo vos
ſeducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidẽtiæ. Nolite er
go effici participes eorum. Eratis enim aliquãdo tenebræ, nunc aũt lux in Domino
D vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt in bonitate, & iuſtitia, & veritate, pro-
bantes quid ſit beneplacitum Deo, & nolite communicare operibus infructuoſis te
nebrarũ, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt dice
re. Omnia autem quæ arguũtur à lumine manifeſtantur. Omne enim quod manife
ſtatur, lumen eſt. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illu-
minabit te Chriſtus. Videte itaque fratres quomodo caute ambuletis, non quaſi in
ſipientes, ſed vt ſapientes redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt propterea no
lite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei. Et nolite in-
ebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini ſpiritu ſancto loquentes vobiſmetip
ſis in pſalmis & hymnis in cordibus veſtris, Domino gratias agẽtes ſemper pro omni
bus in nomine Domni noſtri Ieſu Chriſti Deo & patri, ſubiecti inuicem in timo
re Chriſti. Crucis ergo Domini noſtri Ieſu Chriſti quæ nuper nobis gu-
bernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta eſt,
in præ-

in prædicto calendarum die inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus. Similiter & hæreticos omnes quicunque Dei gratia conuertuntur, in sanctæ Trinitatis nomine credentes baptizati sunt, Romanæ Ecclesiæ regulam tenentes per manus impositionem reconciliari præcipimus. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quæ ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peracta esse, neque ab alijs (sicut iam dictum est) quàm ab illis qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. De cætero fratres gaudete & exultate in Domino, vt sancti spiritus gratia illuminati & confortati, vos vestrosq; ad pascua æternæ vitæ peruenire atque perducere adminiculante Domino valeatis. Gratia Domini nostri Iesu Christi & charitas Dei & communicatio spiritus sancti sit semper cum omnibus nobis, Amen: Data VIII. Calend. Septemb. Constante C. consule. E F

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM AD MARCVM PAPAM PRO EXEMPLARIBVS NICENI CONCILII, QVIA ARRIANI EORUM exemplaria incenderant.

SANCTO & Apostoli culminis venerando Domino Marco sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ, Athanasius & vniuersi Aegyptiorum Episcopi. Ad vos peruenisse non dubitamus, quanta & qualia ab hæreticis, & maximè ab Arrianis quotidie patimur, quoniam in tantum ab eis persequimur, vt etiam viuere nos tædeat. Nam instanti tempore subito & inspiratè in nos irruentes, nosq; iuxta præceptum Domini, qui ait, si vos persecuti fuerint in vnam ciuitatem, fugite in aliam fugiendo propter cladem populi declinantes, nos comprehendere non valuerunt, sed omnia nostra depopulati sunt: in tantum enim nostra vastauerunt, vt nec libros nec vestimenta Ecclesiastica, aliaque ornamenta, nec reliqua vtensilia nobis dimitterent. Libros verò nostros vsque ad minimum incendentes, nec iota vnum relinquentes propter veritatis fidem Nicenam synodum, qua clerus & populus imbuebatur, & maximè iam imbuti erant, in contumeliam nostram, & omnium Christianorum, incenderunt. Quapropter precamur pater beatissime, quia non dubitamus apud vos plenaria esse Niceni Concilij exemplaria, vt nobis illa quæ sanctæ recordationis prædecessoris vestri Syluestri fuerunt, sub tuta mittatis stipulatione. Nam quando prædictæ synodo cum beatæ memoriæ Alexandro digno Deo Pontifice nostro, id est, Alexandrinæ magnæ ciuitatis Episcopo in diaconatus interfuimus officio, sub nostræ præsentiæ testimonio per beatos viros Victorem, Vincentium presbyteros Apostolicæ sedis apocrisarios missa sunt prædicto papæ Syluestro cum adstipulatione subnexa capitula 70. Sanè præsentibus nobis 80. capitula in memorata tractata sunt synodo, 40. à Græcis græca lingua ædita, & 40. à Latinis similiter latina ædita lingua: sed visum est trecentis decem & octo patribus in prædicto sancto spiritu repletis concilio cõgregatus, & maximè iam dicto Alexandro, & apostolicæ sedis apocrisarijs, vt 10. capitula adunarentur, alijs atque congruis in locis insererentur, & ad formam 60. discipulorum vel totius orbis terræ linguarum, 60. tanti & tam excellentis concilij fierent capitula, G H

quæ

A quæ omnem Christianorum informarent orbem, & omnes sub sacerdotali & Christiano nomine degentes vna fides, & vna sacerdotalis atq; clericalis regeret norma, nec quisquam à suo diffideret capite. Nunc ergo, vt prædictum est, inimici sanctæ Dei Ecclesiæ, & maximè Ariani à quibus quotidie expugnamur, conterimur, & opprimimur, præfata 70. Niceni Concilij capitula, quæ de præfata synodo iam facta, iubente Domino meo Alexandro, decreto omnium Episcoporum attuli, quæ etiã corã omnibus recitaui atq; transscripsi, sunt igne cõbusta, optamus vt à vestræ sanctæ sedis Ecclesiæ auctoritate quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium orthodoxorum percipere per præsentes legatos mereamur. Vere nouimus Apostulatus vestri cor gratia sancti Spiritus in tãtum esse accensum, vt omnibus oppressis succurratis, quãto magis nobis qui licet exigui ordinis, tamen vestri sumus, vobisq; obedientes, cum omnibus nobis cõmissis, & esse semper volumus. Ideo decet & oportet vos nobis hæc quæ rogamus, & alia B quæ necessaria iuxta sapientiã quã vobis præstitit, altissim⁹ esse cognou. absq; tardita te præstare, vt tantæ, miseriæ squalores à fideliũ mentibus detergantur, & quasi vulnus corpori infixum aditu tantæ miseriæ obserato, salutari curetur antidoto, vt diuino freti iuuamine, vestraque authoritate atque auxilio roborati, aduersantium tergiuersationes euadere valeamus, atque in confuso vultu non fraude cuiusquam perculsi assistere æterno iudici mereamur, & vocem audire Christi, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

RESCRIPTIO MARCI PAPAE DE MISSIONE CAPITVLORVM NICENI CONCILII ATHANASIO ET OMNIBVS AEGYPTIORUM EPISCOPIS.

C

Dominis venerabilibus fratribus, Athanasio, & vniuersis Aegyptiorũ Episcopis. Marcus S. Ro. Ecclesiæ Episcopus.

DOLEO fratres & nimium contristor super afflictione vestra, sed oppido consulor, quod vento agitata non estis harundo, sed recti in fide inter omnes procellarum & turbinum colluctationes incessanter perduratis. Lectis ergo frat. vestræ literis, vigorem constantiæ quem olim noueramus, agnouimus congratulantes vobis quòd ad custodiendum gregem pastoralem, curam vigilanter insequimini, ne lupi D qui sub specie ouium subintrãrunt, bestiali sæuitia supplices quasque delacerent, qui non ad hoc subintrarunt, vt aliqua correctione proficiant, sed vt ea quæ sunt sana corrumpant. Quapropter moneo & hortor dilectionem vestram, vt bonum quod incepistis adminiculante diuina gratia vsque in finem perducere satagatis, veritatis voce monente: Beatus qui perseuerauerit vsque in finem, vnde enim beata perseuerãtia nisi de viriute patiẽtiæ? Nam iuxta apostolũ omnes qui voluerint pie viuere in christo, persecutionẽ patiẽtur: quæ non in eo tantũ cõputanda est, quod cõtra Christianã pietatẽ, aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuscunq; supplicijs, cũ persecutionũ sæuitiã suppleant, sed dissimilitudines morũ & contumaciæ inobedientiũ, & malignarũ, quibusq; conflictationibus cõmunia semper mẽbra pulsantur, ita vt nulla piorũ portio à conflictatione sit libera, periculis nec otio careant nec labore: nã hæc & omnia incremẽta, ad christi gratiã semper sunt referẽda, vt in omnibus quæ agimus Deus omni perfectè laudetur tẽpore. De capitulorum

nãq; verorũ Niceni cõcilij nos interfuiſſe literis veſtræ fraternitatis ſignificaſtis,à noſtris qui vna nobiſcũ interfuerũt diligentioribus requiſiuimus collocutionibus,qui ita vt veſtræ teſtatæ ſunt literæ,omnẽ nobis ordinẽ expoſuerũt,& veſtrã epiſtolã per omnia veram eſſe teſtificati ſunt,non vt nos aliquid ſiniſtrum veſtra ex parte arbitraremur,ſed nos & vos illoſque abſq; vlla in poſterum titubatione vnum ſentire optaremus & ſancta Romana Eccleſia quæ ſemper immaculata permanſit & Domino præuidente,& beato Petro Apoſtolo opem ferente in futuro manebit ſine vlla hæreticorum inſulatione firma & immobilis omni tempore perſiſteret. His ita peractis diligenter requirentes in ſancto noſtræ & apoſtolicæ ſedis ſcrinio eadem, quæ ſanctæ recordationis prædeceſſori meo Syluestro ſunt directa, ſeptuaginta (vt ſignificaſtis) capitula illæſa inuenimus. Ipſa enim vobis propter authoritatem & ſubſcriptionem tantorum patrum & eius magni concilij minime miſimus,ſed per eadẽ coram apocriſarijs veſtris alia ſimilia eundem numerum eademq; verba, & ipſam ſubſcriptionem continẽtia,vobis reſcribere & ſub certa ſtipulatione & confirmatione mittere curauimus.Et quis eſt qui fratribus ſuis talia negare audeat? Nam non negligenda nobis hæc per ſancti Spiritus gratiam Dominus docuit,ſed fideliter exercenda & fratribus contradenda & docenda diſtribuit. Hæc Apoſtolorũ viua traditio, hæc eſt vera charitas quæ prædicanda eſt,& præcipuè diligenda ac fouenda, atq; fiducialiter ab omnibus tenenda:hæc ſancta & apoſtolica mater omnium Eccleſiarũ Chriſti Eccleſia,quæ per omnipotentis Dei gratiam à tramite apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticorum nouitatibus deprauanda ſuccubuit, ſed vt in exordio normã fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus,illibata ſine tenus manet, ſecundum ipſius Domini ſaluatoris diuinam pollicitationem,qui diſcipulorum ſuorum principi in ſuis ſatus eſt Euangelijs:Petre inquiens,ecce Satan expetiuit vt cribraret vos,ſicut qui cribrat triticum ego autem pro te rogaui vt non deficiat fides tua,& tu aliquando confirma fratres tuos.Conſideret itaq; veſtra excellens prudentia quam bonum ſit ſuperſiſtere in diſpenſatione vobis credita,& in fide recta,atque hæreticis & æmulis Chriſti repugnare,& nunquam à veritatis tramite declinare quoniam Dominus & ſaluator omnium cuius fides eſt,qui pro nobis mori nõ dubitauit,& proprio nos ſuo redemit ſanguine,qui fidem beati Petri non defecturam promiſit,& cõfirmare eum fratres ſuos admonuit,quod apoſtolicos pontifices meæ exiguitatis prædeceſſores confidenter feciſſe ſemper cunctis eſt cognitum,quorum & puſillitas mea licet impar ſit & infirma,pro ſuſcepto tamen diuina dignatione miniſterio, pediſſequa cupit exiſtere: væ enim erit nobis qui huius miniſterij onus ſuſceptum habemus,ſi veritatem ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti,quam Apoſtoli prædicauerunt,prædicare neglexerimus:væ erit nobis ſi ſilentio veritatem oppreſſerimus, qui erogare nummularijs iubemur, id eſt Chriſtianos populos imbuere & docere,quid in ipſius Chriſti futuro dicturi ſumus examine,ſi ſermonis eius veritatem confundimur prædicare? quid erit de nobis cum de commiſſis nobis animabus,& de officio ſuſcepto rationem iuſtus iudex Chriſtus Deus noſter diſtrictam exegerit? Ideo fratres hortor dilectionem veſtram obteſtor & moneo,vt qua debetis & poteſtis ſollicitudine vigiletis ad inueſtigandos hæreticos & inimicos ſanctæ Dei Eccleſiæ,& à ſuis mentibus ne peſtis hæc latius diuulgetur ſeueritate qua poteſtis pro viribus extirpetis:quoniã vt habebit à Deo dignæ remunerationis præmiũ qui diligentius quod ad ſalutem commiſſæ ſibi plebis proficiat,fuerit executus,ita ante tribunal Domini de reatu negligentiæ ſe non poterit excuſare quicunq; plebem ſuam contra ſacrilegæ perſuaſionis auctores noluerit cuſtodire. Data XX. Calendas Nouembris Nepotiano & Secundo viris clariſſimis conſulibus.

A # EPISTOLA ATHANASII ET AEGYPTIORVM EPISCOPORVM AD LIBERIVM PAPAM, DE OPPRESSIONIBVS ARRIANORVM.

Domino beatiss. & honorabili sancto patri Liberio Papæ Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi, in vnum synodicè apud Alexandriam congregati.

VESTRAE beatissimę paternitatis iura penes Deum sunt manifesta, dum prædicationibus scilicet apostolicis, & doctrinis veræ fidei cultura vniuersa repleta sit terra: per diuinorũ
B tamen eruditionem eloquiorum vestra instruente admonitione exhortatoria superædificatur orthodoxa Christi Ecclesia, apostolica institutione fundata, & à fidelibus patribus firmissimè roborata, ad quam omnes beatissimi Apostoli pari honoris & potestatis consortio præditi populorum agmina conuertentes, piè sanctéq; de tenebris ad lumen, de lapsu ad veram fidem, de morte ad vitã homines diuinæ prædestinationis gratia præceptis ac monitis perduxerunt, quorum sanctorum Apostolorum vestra fraternitas honoranda sequens merita, & perfectiùs implens exempla, Ecclesiam Dei morum probitate, & actuum sanctitate condecorat, & fide sacra Christianis moribus vigens, quæ fieri Deo placita præcepit studijs pontificalibus indesinenter operatur & perficit, seruans legis diuinæ mandata, quia non legis auditores iusti sunt apud Deum, sicut narrat Apostolus, sed factores legis iustificabuntur. Nos enim hæc meditari cupientes, & ea
C quæ à sancta sede vestra Apostolorum, eorumq; successorum prædicatione suscepimus, atque quæ in Nicena synodo roborata cognouimus prædicare, & Arrianorũ blasphemias, atque aliorum hæreticorum repellere cupientes, quotidie ab his persequimur, & damnationi tradimur, atque morti destinamur. Qua de re precamur, vt vestris exhortationibus, tam per vos quàm & per apocrisarios vestros adiuuemur, ne dum illi crescunt & nos minuimur, vera fides destruatur, & eorum hæresis vltra fidem nostram crescat, quoniam timemus, vt postquam abundauerit iniquitas, refrigescat charitas multorum. Pro qua re multa vestræ sacræ doctrinæ tam apud Deum quàm apud cunctos fideles merces & laus reposita est, si vestra hæc recensetur auctoritate: nostram enim fidem quam à sanctis patribus accepimus & tenemus atque docemus subter inseruimus, vt si aliquis vobis aliter nos credere aut docere, aut accusando, aut mussitando retulerit, vel detrahendo scriptis mandauerit, per hanc manifeste nos ita credere & docere agnoscatis. Credimus nanque in vnum Deum pa-
D trem omnipotentem, omnium visibilium nec non inuisibiliũ factorem, & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre vnigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo verò, natum, non creatum, homousion, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, cœlestia, terrestria. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in cœlum, venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat tempus quando non erat, & priusquam nasceretur non erat, & quia ex nullis subsistentibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia, dicunt esse trepton, hoc est, conuertibilem atque mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apostolica Ecclesia. Hanc venerabilem fidem trecenti quidem decem & octo patres agnouerunt, & amplexi sunt, & consonantes & vnanimes scriptis explanauerunt. Sed modò, quoniam contra hæc (vt nostis) talia exur-

gunt,qualia non debent: venite & nos dilectißimi fratres,cum Deo descendamus E ad visitationem, id est, inquisitionem sermonum eorum, & confundamus per approbationem verißimam ibidem linguas eorum eleuatas contra scientiam vnigeniti filij Dei,& iniquitatem in altitudinem humanitatis eius loquentes, disrumpamus vincula eorum per gladium spiritualem,quod est verbum Dei,& proijciamus à nobis iugum ipsorum per expugnationem prophani sensus illorum. Tunc enim ipse quoq; Dominus irridebit eos,& subsannabit,& tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos,secundum beatum Hieremiam dicens: Falsò Prophetæ isti vaticinantur in nomine meo,non enim misi eos, & non præcepi eis, neq; locutus sum ad eos visionem mendacem, & diuinationem & fraudulentiam & seductionem cordis sui prophetant vobis.Ideò hæc dicit Dominus de Prophetis,qui prophetant in nomine meo mendaciũ:Erunt proiecti in vijs Hierusalem,& conculcatio omniũ piè confitentium me,& non erit qui sepeliat eos.Nemo enim abscondere potest quibusdam subreptionem cõmentitijs, sicut nec folijs fici antiquis transgressor præcepti Adam potuit,qui per propriam linguam inuerecundè nudatur,laqueus enim fortis viro labia eius,& captus proprijs sermonibus, & opera manuum eius retributio aũt labiorum eius dabitur ei & impietatis reprehensio. Arguam te, inquit,& statuam contra faciem tuã,existimâsti iniquè,quòd essem tibi similis. Proptereà sicut dicit Dominus ad Gedeon,deponamus eos ad aquam veræ discretionis, & probemus eos ibi regulari examinatione,in idipsum pronos corruẽtes per ostensionem praui intellectus eorum, vtrùmne sint apud eos sapientes diuini verbi scientiam ignorantes,quoniam dicentes esse se sapientes stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam catholicæ Ecclesiæ propria nouitate & voluntate,siue per ea quæ illicitè in eius defensione gesta sunt,hæreticam turbulentiam introducentes,illud competẽter ad nos retinentes,quod bene ad Iesum filium Sirach dictum est: Vsq; ad mortem certa pro veritate,& Dominus pugnabit pro te. Huius rei gratia vniuersalis vobis in Christo Iesu commissa est Ecclesia,vt pro omnibus laboretis,& cunctis opem ferre G non negligatis,quia dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet.Ideoq; tanta vrgente necessitate summoperè comprimite vestra summa auctoritate infestos,releuate oppressos,vt absq; graui damno, opitulante facultate,ipsi gratanter omni tempore sacrificare mereamur illæsi. Et subscriptio: Aeterna te seruet diuinitas per multos annos sanctißime patrum pater, Amen.

LIBERII PAPAE AD ATHANASIVM ET AEGYPTIORVM EPISCOPOS EPISTOLA, IN QVA FIDEM EORVM COMMENDAT, ET SACRAE scripturæ testimonijs innixus, aduersus Arrianos hæreticos animat. H

Dilectißimo filio Athanasio, & omnibus in vnum congregatis,& de Trinitatis fide rectè sentientibus Aegyptiorum Episcopis, Liberius Papa.

OLim & ab initio tantam percepimus à beato Petro Apostolorum principe fiduciam,vt habeamus auctoritatem pro vniuersali Ecclesia ad rectam defendendam fidem, quatenùs nulli liceat statum sanctæ Ecclesiæ commouere ad læsionem rectè credentium absq; sui periculo honoris. Epistolam siquidem vestram nobisque directam ante nos recitari fecimus, tribulationes & persecutiones, quas pro recta

A recta fide patimini intelleximus. Super quibus & nos vna vobiscum condolemus, & laborare pro vobis vt pater pro filijs parati sumus. Fidem vero niceni concilij in eadem epistola rectam reperimus, super qua & Deo gratias vberrimas retulimus, pro qua non solummodo persecutiones & passiones sustinere vobiscũ parati sumus sed etiam si necesse fuerit, mori pro Christi nomine, in quantum nostra finit fragilitas, non respuimus. Igitur prædictum sanctum concilium (vt legimus) definiuit Nicenum, aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, vel componere, aut sapere vel docere aliter, nec quicquam in fide sentire, aut proferre, quod his patrum regulis possit obuiare. Qui autem præsumpserit componere aliam fidem, aut proferre, docere, vel tradere aliud symbolum ad viam veritatis conuerti desiderantibus de quacunq; hæresi, vel ex Iudæis, vel ex Paganis Christianos se fieri volentibus, hi, si Episcopi fuerint, aut clerici, alienari quidẽ Episcopos ab Episcopatu, clericos à clero. Si vero monachi, aut laici fuerint, anathemate fieri. Protestatur etenim beatus Apostolus B dicens: Si quis certat, non coronatur, nisi legitime certauerit. Et iterũ Dominus ait. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: videlicet certaminibus sacris propositis nobis pro defensione catholicæ Ecclesiæ magnaq; salute ex hoc sperata ab omnium bonorum datore Deo. Non deficiant manus nostræ dilectissimi fratres per occasionem cuiuslibet, desidia dissolutæ, sed fortes efficiamur per gratiam Domini atque virtutem potentiæ eius quoniam perfecit pedes nostros tanquam ceruorum, & super ecclesia firmius statuit intellectus summæ eius humanitatis propter nostram salutem, maxime tantam habentes impositam sanctorum testium nubem. Deponentes ergo omne pondus &, circumstantem aduersariorum nouitatem, per patientiam curramus, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum qui in proposito nobis propter eũ negotio, Spiritũ nobis suæ veritatis cõdonet loquentem in nobis atque perhibentẽ magnalia fidei per doctrinam sanctorum patrum, quos aduersarij calumniãtur quotidie. In Prophetis nanque habetur: Propter Sion non tacebo, & propter Sion non quiescam, donec egrediatur vt splendor C iustus ejus, & saluator eius vt lampas accendatur. Profecto Catholica Ecclesia quæ vera consutit Sion, & ciuitas Christi cælorum Regis per tot annorum spatia expugnata ab auersantibus verba fidei, qui neque Deum timent, neque hominem reuerentur, sed incassum perducentibus pias & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum aduersus tantisque scripto & sine scripto contestationibus inuitati fuissent corrigere propriam, & sepelire hæresim, sicuti & per anteriorem cognitionem luculentius demonstratum est, tam per libellos quam per suggestiones reuerendissimorum sacerdotum & venerabilium Abbatum, Apostolo protestante nobis, vt hominem hæreticum post primam & secundam correptionem euitare debeamus, scientes quia huiusmodi subuersus est, & delinquit proprio iudicio condemnatus, nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quiescere, ne quomodo iniqui iudicemur, odibilem Deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est: Zelaui in peccatoribus pacẽ peccatorum videns: & dicatur etiam de nobis: Sacerdotes mei contempserunt le-D gem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt sed consurgite in Deo & consistere prompte ei, & induentes arma spiritus aduersus malignantes contra fidem eius, vt approbemus spiritus sapienter, id est, verba eorum si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Hieremia. Probatorem dedi te in populo meo robustum, scies & probabis viam eorum. Multa nanque nobis necessaria est vigilantia, & tanta diuinæ sapientiæ rimatio, quæ occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur, dolosa existens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur vt valeat scrutantium mentem latere. Quod vtique sciens beatus Apostolus ait. Nam huiusmodi pseudo Apostoli, & operarij subdoli transfigurant se in Apostolos Christi. Sed non mirum, quoniam & ipse Satanas transfigurat se velut Angelus lucis: &

ideo non mirum, si ministri eius transfigurantur velut ministri iustitiæ, quoniam finis secundum opera eorum, sed & Dominus in hoc præmuniens nos, ait: Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus sunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in idipsum ex toto corde referentes ante omnia super tali quæstione deprecationem, & dicentes cum Dauid: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: lucerna enim pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis: quoniam ipsius est (sicut ait beatus Daniel Propheta) sapientia, fortitudo: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sapientiam, inquit, & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi quæ rogaui te. Cum opera diuina vniuscuiusq; personę descripta, eorum qui pro nouitatis commento accusati sunt de venerabili nostro scrinio obsecundantibus, & nobis ordinabiliter offerentibus, solertiùs intendamus, ita vt hæc præsumpserint præuaricari, primum quidem subiaceant iudicio terribili omnipotentis Dei, deinde autem qualemcunque regalem indignationem reuereantur, per quam quidem si Episcopi aut clerici sunt, à sui sacerdotij, siue à sui cleri ordine modis omnibus excedant. Si autem monachi sunt, segregentur & alieni sint de suis locis. Si autem dignitatem aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis: Sin autem sunt priuati, si quidem nobiles existunt suarum substantiarum proscriptionem patiantur. Sin autem ignobiles consistunt, non solùm in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur, vt omnes timore Dei compresi, & comminata eis digna supplicia reuerentes, immobilē & sine turbatione pacem sanctarū Dei Ecclesiarū custodiant. Data octaua Calendarū Iunij, Asclepio & Deodato vir.CC.cōsu.

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM AD FELICEM PAPAM, DE INFESTATONIBVS ARRIANORVM.

Domino beatissimo & honorabili sancto patri Felici, sanctæ sedis apostolicæ vrbis Romæ Papæ, Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Thebaidorum & Libyorum Episcopi in sancta Alexandrina synodo gratia Dei congregati.

VESTRO sancto suggerimus apostulatui, vt nostri more solito sollicitudinem gerere dignemini, iuxta vestram prudētissimam sapientiā, quæ omnibus luce clarius manifesta est: quia apostolicis vestra beatitudo visceribus commota, per tribulationem nostram nos omnes hortata est ad tuitionem catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ in vnum conuenire, & de nostra canonicè oppresione, & vnanimiter tractare, dum constat nos vnà cum beato Paulo Apostolo eadem compassibiliter dicere. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? satagentes ne aliqua de eis quæ nobis creditæ sunt rationalibus ouibus à bestijs capiatur. Ideo Pater beatissime, quia semper antecessores nostri, & nos à vestra apostolica sancta sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnouimus, præfatam apostolicam & summam expetimus, iuxta canonum decreta, sedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes & dogmata atq; subleuationes cœperunt: ad eam quoq; quasi ad matrem recurrimus, vt eius vberibus nutriamur, quoniam nō potest mater obliuisci infantem suū: sic &

A sic & vos nolite obliuisci nos vobis commissos, quoniam non leuibus nos inimici nostri implicauerunt, & quotidie facere moliuntur afflictionibus, & apprehendere aut ferro nos constringi minantur, nisi eorũ consentiamus erroribus, quod nequaquam vobis inconsultis agere præsumimus, canonibus quippe iubentibus, absque Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere Pontifice: ideoq; ad propositum recurrentes & ad brachium properantes, vestræ apostolicæ sedis implora-mus auxilium: quia vt credimus, non despexit Deus preces cum lacrymis sibi oblatas seruorum suorum, sed ob id vos prædecessoresq; vestros apostolicos videlicet præsules in summitatis arce constituit, omniumque Ecclesiarum eis curam habere præcepit, vt nobis succurratis, nosque tuentes, cui omne Episcoporum iudicium est commissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis: nam scimus in Nicena magna synodo trecentorum XVIII. Episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque Romani Pontificis sententia concilia celebrari, nec B Episcopos damnari: licet hæc alia quamplura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidie infestant & perdere nituntur, vt facilius nos capere possint, sint synodica capitula incensa nobisque sublata. Qua de re hac inuenta occasione indifferenter omni canonica & apostolica postposita authoritate, nos vi à proprijs, vobis inconsultis, illicite expellunt sedibus, ouesque nobis à Christo Domino apostolica commissas gratia inuadunt, gradibus priuant, & quod pessimum est & omnibus Christianis legibus inimicum perficere decertant. Vos ergo, vt semper vestræ sedi sanctæ cõsuetudo fuit, periclitantibus subuenite, oppressos roborate, tribulantibus manum porrigite, taliaq; prohibite, & leges imponite, vt apostolica doctrina quæ in Deo est, cito ad victoriam iudicium perducere valeat nostrum, nosque Apostolorum principe suffragante Petro, ab imminentibus periculis liberare. Nouimus nãque in iam præfata Nicena synodo generaliter esse decretum, vt nullus passim vageque Episcopos aut præsumptiue lacerare, aut accusare, & qui non est rectæ fidei C vel bonæ vitæ vel claræ conuersationis, aut insamaræ præsumat: sed prius, si erga episcopos vel auctores Ecclesiæ quisquã causam habuerit, eos cum charitate mansuetè conueniat, vt ab eis vulnus vnde agitur, rectè sanetur, aut ipse si secus egerit accusator, excommunicetur. Quod si ab eis nihil valuerit rectè percipere, tunc primo summos adeat primates, & ipsi tempore congruo canonicè eos conuocare debebunt: qui si aut suis rebus expoliati, aut à proprijs sedibus eiecti, aut exulantes, vel oppressi aut inique tractati fuerint, primo eruentur, & canonice restituãtur, atque omnia sibi sublata, integerrime eis legibus reddantur, quoniam prius, quam hæc fiant, vt in prædicto constitutum est concilio, nec canonice conuocari, nec stringi à quoquam possunt quoniam nec seculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis Ecclesiasticæ. Similiter & à supradictis patribus est definitum consonanter, vt si quisquam Episcoporum aut metropolitanorum, aut comprouinciales, vel iudices suspectos habuerit vestram sanctam Romanam interpellet sedem, cui ab ipso Domino potestas ligandi D ac soluendi speciali est priuilegio super alios concessa. Ipsa enim firmamentum à Deo fixum & immobile percepit: quoniam ipsam formam vniuersorum titulorum lucidissimam Dominus Iesus Christus vestram Apostolicã constituit sedem ipsa est enim sacer vertex in quo omnes vertuntur, sustentantur releuantur: & sicut in Christo Christiani, & in petra, id est Christo, Petrus, renouantur Ecclesiæ. Tu es (sicut diuinum veraciter testatur eloquium) Petrus & super fundamentũ tuum Ecclesiæ columnæ, id est Episcopi qui Eccelesiam sustinere, & proprijs humeris portare debent tibi sunt confirmatæ: tibiq; claues regni cœlorum commisit, atq; ligare & soluere potestatiue, quæ in terra & quæ in cœlis sunt, promulgauit. Tu prophanarum hæresium & impetitorum atque omnium infestantium depositor, vt princeps & doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ immaculatæ fidei existis. Igitur ne despicias pater tuorum patrum pietatem, bonamque intentionẽ, & sicut illi patres & prædecessores nostros à multis liberauerunt oppressionibus &

anguſtijs,ita nos liberare digneris.Nam fuit ſemper veſtræ ſanctæ & apoſtolicæ ſe- E
di licentia,iniuſtè damnatos vel excommunicatos,poteſtatiuè ſua auctoritate reſtituere,& ſua eis omnia reddere,& illos qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt,apoſtolico punire priuilegio, ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognouimus actum temporibus.Porrò & ipſi primates, qui Epiſcoporum & ſummorum Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicena ſynodo ſunt dinumerati,ne in poſterum contentio ex hoc oriretur. O ſanctiſsime pater patrum,abſcinde blaſphemias, & iactantiam vaniloquorum, & inſidiantium infeſtationes,nos & fratres noſtros opprimentiū,atq; perdere volentium,qui ad vos quaſi ad caput confugimus,vt veſtro ſuffulti auxilio liberemur, & vobis nobiſq; cōmiſſas Chriſti oues à luporum ore Domino adminiculante,antè, quàm deglutiantur, eripiamus. Nec enim phas eſt ſupplicium apoſtolicæ ſedis ſcripto,aut ſine ſcripto preces oblatas deſpicere,ſed vt condecet & priuilegium veſtræ ſedis eſt,& nos & illi canonicaliter conuocemur,& ante vos de noſtris obiectionibus canonicè cum omni F
probitate concertemus,ſicut prædeceſſores noſtri penes veſtros fecerunt anteceſſores,& ſicut canonica in prædicta ſancta ſynodo docet inſtituta,& veluti paleati verbi per ventilabrum canonicæ examinationis,plenam purgationem in cōmuni conſiſtentes auditorio,de maturis & nutrientibus catholicæ Eccleſiæ dogmatibus,quę confirmant cor hominis,participationem paternarum conſequamur inſtitionum. Antiquis enim regulis cenſitum eſt,vt quicquid,quanuis in remotis aut longinquis poſitis prouincijs,ſuper Epiſcoporū querelis,aut accuſationibus ageretur, non priùs tractandum vel accipiendū eſſet,quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet pronunciatio prolata,quæ infirmaret,aut firmaret,indeq; ſumerent normam,vnde Eccleſiæ ſumpſere prædicationis exordiū,ne paſsim ab inſidiatoribus columnæ euerterentur Eccleſiæ. Certum eſt enim eidem ſanctæ ſedi veſtræ in honorem beatiſsimi Petri, patrum decreta peculiarem decreuiſſe reuerentiam Dei pro rebus inquirendis atque determinandis,quas ſollicitè decet,iuſteque ab ipſo præſulum examinare vertice apoſtolico, cuius ſollicitudo ſemper fuit & eſt, tam mala damnare, G
quàm probare laudanda.Quocirca humillimum veſtro apoſtolico culmini perſoluentes obſequium,vt ipſe Dominus præcepit,& ſanctorum decreta patrum ſtatuerunt,cum lacrymis ſuggerimus,quod ſine gemitu cordis reticere non valemus. Nā in tantum à perſecutoribus ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtriſque inimicis perſequimur, vt magis nos tædeat viuere quàm mori. Vnde præ omnibus fatemur in tantum cor eſſe noſtrum vulneratum, vt Propheticum illum planctum exoptemus, dicentes: Quis dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lacrymarum, vt ſedentes ploremus die ac nocte? Ecce enim Eccleſia Dei non leuiter perturbatur, columnæque eius nimis infeſtantur, atque à prauis amoueri hominibus nituntur. Chriſtianorum verò voces ac gemitus Epiſcoporum longè lateque reſonant, nouitates inſurgunt, calumniæ creſcunt,perſecutio graſſatur, perditio fit populorum: veſtrum eſt enim nobis manum porrigere,quia vobis commiſsi ſumus: veſtrum eſt H
nos defendere atque liberare,noſtrumq́ue eſt à vobis auxilium expetere, veſtris parēre iuſsionibus.Præ nimio ergo dolore & gemitu omnia quæ nobis inſtant, & nos infeſtant,neceſſaria recordari,vobiſque ſignificare nequimus.Ideo almum veſtrum exoramus Apoſtolatum, vt ſuperiùs, legem quæ in memorata Nicena ſynodo eſt promulgata,licet prædictorum inſidiatorum & aliorum malorum hominum,vt faciliùs Epiſcopos, Deique miniſtros valeant illaqueare, deprauatione ſit ſuffocata, reparetis,& quæ neceſſaria fore cognoſcitis veſtræ ſanctæ ſedis auctoritate, nos cūctoſque fratres informetis, vt malorum inſidias hominum veſtra fulti auctoritate illæſi Domino opitulante euadere valeamus, quia non eſt inſidias luporum præuidere ouium , ſed paſtorum. Scimus enim vt ſemper veſtræ ſedis præſules primò Apoſtoli,deinde ſucceſſores eorum fecerūt vos vniuerſalis Eccleſiæ, & maximè Epiſcopórum,qui oculi propter contemplationem & ſpeculationem vocantur Domini

mini

A mini, curam gerere, ac de releuatione & lege nostra assiduè cogitare debere, sicut scriptum est: Beatus vir qui meditatur in lege Domini die ac nocte, quæ meditatio non lectione per figuram literarum tantum conspecta, sed exuberante in vobis Christi gratia in vestra cognoscitur conscientia immobiliter insita, & nullatenus de vestro corde recedente lege Christi Dei Domini sacrosancta, sicut in psalmo dicit Propheta: Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium, lex Dei eius in corde ipsius, non atramento, sed spiritu Dei viui vestra in arcana mente conscripta, neque in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, sicut beatissimi Apostoli Pauli ad Corinthios missa nos docet Epistola. Quibus præmissis significamus Deo placitæ paternitati vestræ, die VII. Calendarum Augustarum indictionis quartæ nostram humilitatem diuina gratia suo, vt præcepit, munere præueniente, vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta Romana Ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam, in quo dignitatis B fastigio, vt à Deo omnipotente regamur altissimo, & à malis omnibus liberemur, vt non sacerdotale nomen tantum, sed Christi Domini Dei nostri protegente auxilio, & meritum habeamus, vestris sanctis ac Deo acceptabilibus nos commẽdantes orationibus poscimus, quatenus & vestris deprecationibus pro nobis ad Deum assiduis muniti, & eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur cum omni nobis populo Christiano commisso illæsi protegi velamẽto diuino. Ad salutationem ergo vestræ sanctæ & honorandæ paternitatis, vice nostra Benedictum humilem nostrum fratrem, vestrum Episcopum, & Alexandrum presbyterum, Crispinum quoq; diaconem vestros famulos destinauimus, quos postulamus celeriùs nobis à vestra beatitudine persolui, vt vestris cohortationibus roborati, & vestris regulis informati, inimicis videlicet compresis, ad proprias prudenter consolati valeamus Ecclesias ante hyemem Deo propitio remeare. Vestrum est quippe pater sanctissime canonica districtione sollicitè Ecclesiasticę regulæ aduersantibus, & fratrum insidiatoribus ob-C uiare, nec permittere nouiter dici, quod patrum venerabilium auctoritas omninò non censuit. Nos enim humiles corde, quæ recta sunt adiuuante Domino sapientes, vno vinculo charitatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defensantes. Studiosiùs itaq; à catholicis improbis probè resistere innitendum est, ne torpentes desidia oppressi culpæ taciturnitatis teneamur obnoxij, & quasi fauorem impendẽtes iudicemur, dum aduersa catholicæ fidei propulsare negligimus: vnde dictum est: Negligere quippe dum possis conturbare peruersos, nihil aliud est quàm, fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare: Liquet doctor sanctissime venenosa serpentium sine simplicitate astutia, dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite quæsumus oppressis, liberate nos de manu persequentium, vt cum beato Iob cantetis: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduę cõsolatus sum, iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimẽto & diademate iudicio meo: oculus D fui cæco & pes claudo, pater eram pauperũ, & causam quã nesciebam diligentissimè inuestigabam. Conterebam malas iniqui, & de dentibus earum auferebam prædã, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat cura, id est, oẽs Episcopi, præcipuè tuum mereri debemus iudicium, & non ab alijs deuorari. Meritò ergo nos Domini causa respicit sacerdotes, si silentio faueamus errori: siquidem corripiantur huiusmodi, nec sit liberũ eis pro voluntate facere iudicium: desinat nouitas incessere vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem iniquitudo turbare: nam vt omnes metropolitani vel reliqui Episcopi sua odia, aut vindictas in reliquos Episcopos exercere non valeãt, ideo nominatim in Nicena synodo expressi sunt primates, qui reliquos Episcopos audire & iudicare debeant, ne vlla fraus in iudicio Episcoporũ possit irruere. Vos ergo qui in summo speculo gratia Dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant: ideoque exoramus, vt minimè despiciatis humilitatis nostræ & omnium orientalium orthodoxorum

rum sacerdotum & populorum afflictiones & deprecationes cum lacrymis oblatas, sed sicut luminaria vniuerso mundo verbum vitæ retinentes, introductas extinguite tenebras nephandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procacitet germinatas, quatenus funditùs extincta huiusmodi caligine. Lucifer nobis resplendeat per vos sanctissime pater, & dogmatum definitio omnes lætificans, quam gloriosæ Ecclesiæ sancti patres per propria pijssimè dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicâsse noscuntur. Subscriptio. Incolumem te & beneplacitum Deo sanctissime pater patrum orantem pro nobis Dominus custodiat in æuum, Amen. E

FELICIS PAPAE EPISTOLA DE OPPRESSIONE ARRIANORVM. F

FELIX sanctæ vniuersalis Ecclesiæ Papa, atque per gratiam Dei catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vrbis Romæ Episcopus, vnà cum sancto concilio nostro reuerendissimorum sacerdotum huc nobiscum conuenientium in confirmatione pijssimorum catholicæ Ecclesiæ dogmatum, & releuatione oppressorum fratrum coëpiscoporum videlicet nostrorum, qui rectam Niceni concilij tenent fidem, & fratres non infestant, vniuersis spiritualibus fratribus nostris, & reliquis in sacerdotali collegio Domino consecratis, atque omni plenitudini Ecclesiæ catholicæ, gratia vobis & pax multiplicetur in confortatione & sancti spiritus communione, quatenus in eo proficientes à gloria in gloriam, virtutes annunciemus eius qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Portate fratres hortamur persecutiones & tribulationes patienter, vt eius inueniamini filij, quem quotidie patrem vocatis Deum in cœlis, & in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit omnia, qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Imitatores quoq; Dei conuenit in omni verbo & opere imitari Deum, ideoq; illud oportet nos dicere, quod ipse de se perhibuit Dominus: Veniet princeps huius mundi, & in me nihil inueniet. Venerunt & illi qui vos & nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi non possunt: quoniam vnius Dei membra sumus, & vnum illius sacerdotium per eius sanctificationem retinemus, & in nobis de suis nihil inuenerunt, qui quia quid sumus gratia Dei sumus: licet propterea calumniari nos irrationabiliter studuerint quod facere solent inimici, suam ex hoc cooperire dementiam properantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. Scripsi enim vobis, inquit, Apostolus, per multas lacrymas, vt non contristemini, sed vt sciatis quam charitatem abundantius habeo in vobis: etenim detrahentibus detrahere non est bonum, vt non ad ea quæ scripta sunt, commoti iniuriæ certamine deficiamus. Non debemus omninò timere opprobrium hominum, neq; eorum exprobationibus vinci, quoniam hoc nobis Dominus iubet per Esaiam Prophetam dicens: Audite me qui scitis iudicium populus meus, in quorum cordibus lex mea est, nolite timere opprobrium hominum & blasphemias eorum ne timeatis. Considerantes etiam quod in psalmo scriptum est: Nonne Deus requiret. ista? ipse enim nouit abscondita cordis & cogitationes talium hominum, quoniam vanæ sunt: vana autem locutus est vnusquisque ad proximum suum & labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala: sed disperdet

A det Dominus vniuersa labia dolosa,& linguam magniloquam. Qui dixerunt,labia nostra à nobis sunt,quis noster Domninus est? Nam si hæc in memoria retinerent, minimè ad tantam prosilirent iniquitatem: non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt,sed vt suam exerceant in seruos Dei vindictam, scriptum nanq; est: Via stulti recta in oculis eius,& sunt viæ quæ videntur homini iustæ, nouissima autem eorum deducunt ad mortem. Nos enim qui hoc patimur, iudici reseruare debemus qui reddet vnicuiq; secundum opera sua, qui etiam per ministros suos intonuit dicens: Mihi vindictam, ego retribuam. Vos enim in recta fide,& pura ac bona succurite voluntate vicissim,nec aliquis à supplemento fratris subtrahat manum quoniam in hoc ait Dominus:cognoscent omnes quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis ad inuicem:vnde & ipse per Prophetã loquitur dicens. Ecce quam bonũ & quã iocundum habitare fratres in vnum:spirituali dico habitaculo,& concordia quæ in Deo est,& vnitate fidei huius delectabilis,secundũ veritatem in habi-
B taculi,quæ videlicet in Aron magis decorabitur atq; sacerdotalẽ induentibus dignitatem,sicut vnguentum super caput,principalem intellectum irrigans,& vsq; ad ipsam extremam scientiã deducens: in hoc habiiculo benedictionẽ & æternam vitam promisit Dominus. Huius ergo propheticæ vaticinationis meritum amplectentes,fraternam presentem syllabam exposuimus,nostra propter charitatem minimè quærentes aut quæsituri. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo secundũ vulgarem fabulã excutere palũ,absit: non sunt nostra ista,qua propter hoc auertat diuinitas. Non sunt edocti habitus nostri ita vincere,sed in patientia longa nimitatis & spititu humilitatis:quia sicut per duritiam minimè (vt propheticè dicamus) purgatur nigella,ita nec pacis soporatus fructus intelligẽtiæ per asperitatem exprimitur: propter hoc enim verborum supportauimus colaphos, vt aut paulatim valeamus eum imitari,qui propter nos se humiliare dignatus est,& extremæ illius vltionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo & consentiamus Eccle-
C siæ oratori,qui per linguã spiritus clara voce exclamat dicens: õnia vobis in charitate fiant. Ergo siue quærimus siue tãtũmodo dicimus & tantũmodo audimur,charitas intercedat aliqua existat ad cõpositionẽ concordiæ boni & coniunctionẽ. oportet enim de Deo quærentibus nobis spiritu rectitudinis mentis nostræ dinumerãtes intentiones templũ pacificè inhabitare propter Deum,qui per Prophetã loquutus est: Quærens quære & apud me habita. speculũ enim dedit nos Deus populo suo, & oportet eos qui à Deo sunt deputati,sacerdotium adipisci, ita in humilitate gressum mentis ad inuicem tendere,vt in melius ædificentur hi, qui ad nos respiciunt, quam (quod dicere piget) per nostram discordiã,semitã pedum eorũ concutere, Ad concordiã iudicemus nosipsos,& vnum in charitate sapiamus,humilitatem veneremur per quã apprehendi solet altitudo spiritus.Si enim verborũ amplius vsq; nunc taciturnitatẽ quam garrulitatẽ dilexerimus,hoc quidem bene habere arbitrati sumus, ne scriptis vestris reciprocè respondentibus iniuriæ fomitẽ excitemus,& pusillanimitate diiudicemur ab eo, qui omnia ad charitatẽ dirigere promulgauit. Orauimus
D vero & tunc ostiũ circũstantiæ labijs nostris imponi,verbum insonitũ concipere potius quam verbũ sonabile: & hoc tamẽ mihi donũ est à Domino, & factus sum sicut homo nõ audiens & non habens in ore suo,redargutiones.Sed quia tẽpus est loquẽdi & tempus tacẽdi,operio verbũ,& claudo ostiũ per taciturnitatẽ competenter exorans:Domine labia mea aperies,& respondeã exprobrãtibus mihi verbũ:licet enim tacuissemus,non semper tacebimus aperiente nobis Domino claues verbi. Igitur directis in præsenti beatitudini fraternitatis vestræ apocrisarijs,qui post multas inter nos de Ecclesiastica requisitione dissonantes sermocinationes,in fine ad hoc peruenerunt, admonentes nos atq; hortantes interpretari vnius veri Dei nostri voluntatis intellectũ,aq; huiusmodi interpretationem destinare vestræ sacratissimæ venerationi:nos acceptam habentes bonæ conscientiæ prædictorũ venerabilium virorũ admonitionem:cognoscentes autẽ quæ principatus Apostolorum summitas decet, pera-

paratos esse ad satisfactionem, omni poscenti verbum de spe quæ in nobis est secundum Dei timorem, mansuetudinemque ad bonam scientiam temperantes, super tali tantummodo requisitione mentem nostrã per has syllabas exponimus, superfluam exercitationem & altercationem verborum propter satietatem, & præsentis temporis incongruitatem declinantes, ac præcauentes, nihil omninò aliud intelligentes ac proferentes vel dicentes quam quod audiuimus & cognouimus à sanctis vniuersalibus magnis Apostolis, eorumque successoribus & patres nostri enarrauerunt nobis, & audientes prædicauimus ad supernam tendentes vocationem. Nostrum est studium vbi pacis constitutio manet his qui in stadio pietatis sunt. Bene vnica gloria intercessori tribuitur & corona: Deo manifestati sumus qui iudicat omnia & comprobat. Non iurgialiter stamus, non ad contradictionẽ respicimus, nec sauorẽ inanẽ amplectimur, sed in verbo Dei propositi huiusmodi requisitionis resolutionem fecisse dignoscimur, confitentes, quoniam pacis Dominus Deus ad alterũ nostrorum vnitatem & dilectionẽ conseruauit in gloria eius benignissimæ maiestatis. Omnem cum vestra beatitudine in Christo existentem fraternitatem tam nos quam qui nobiscum sunt multum salutauimus. Data XIII. Cal. Nouemb, Philemone & Attico viris clarissimis consulibus. E F

LIBERII PAPAE EPISTOLA VT NVLLVS PRO SECVTIONIBVS DVM DVRARE POTEST SVAM relinquat Ecclesiam.

Dominis sanctissimis & Deo amãtissimis vniuersis Episcopis Liberius Episcopus salutem. G

NIHIL est quod diu stare possit nisi Dei gratia. Cæterum nequitia diaboli contemptibile malum, plenum veneno mortifero sæuit, qui sursum atque deorsum circuit quærẽs quem deuoret. Vnde vigilare & sobrij esse ad orationes, & Deo propinquare debemus, & fatuas Domino auxiliante hominum insidias, prout Dominus posse dederit, respuere & patres sequi, & non transgredi terminos patrum, nõ vt nostras relinquamus, dum in eis persistere aliquo modo valebimus, Ecclesias vt ad alias properemus, aut populos commissos negligere, vt quietem amplius quam pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, studeamus quanquam multi nos persequantur, & oues Christi dilacerare desiderant, qui quasi vestibus ouium apparent, intus aũt sunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoscimus. Isti primo quidẽ videntur ex nobis esse, sed non sunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Quando vero suam euomuerint impietatem dolum qui in eis est erumpentes, & apprehendentes infirmiores, & eos qui ad eloquia diuina sensus inexercitatos habent, secum eos contrahunt ad perditionem subuertentes quos oportet præscientes cauere, ne malitia eorum quidam seducti ascindantur à propria firmitate Exacuunt enim linguas suas, iuxta Prophetæ vocẽ, sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum. Nec vos pigeat per temporales cruciatus pro Christi nomine laborare, sed emolumenta futuræ remunerationis huius seculi vexationes tolerare persuadeant. Scriptum nanque est: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo. Tantum enim à nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequio commodare. Vnde quidam tanto nobis necesse est inportunis prædicationi- H

A tionibus insistere, quanto nobis perfecte negotiationis creditur duplicata talentorum assignatio, atq; dominica nobis ad suscipiendã eius requiẽ persuadet assertio. Suggestum nanque nobis est, quod pro præteritis laboribus & infestinationibus nonnulli vestrum assignatas sibimet & à Deo commissas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas quas tueri debent Ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligũt, & monasteriorũ se quieti contradere festinent, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio atq; ocio vitam degere magis appetant, quam in his quæ sibi commissa sunt permanere, dicente Domino: Beatus Qui perseuerauerit vsque in finem. Vnde nanq; est beata perseuerantia nisi de virtute patientiæ? quoniam secundum apostolicam prædicationem omnes qui voluerint in christo pie viuere persecutionẽ patiuntur. Ideoq; fratres charissimi non vos afflictio nũ amaritudo à pio mẽtis vestræ proposito coartet recedere. Considerate nanq; quãta pro absolutione nostri & liberatione, creator dominusq; & redemptor noster B pertulerit, quibusue se contumelijs afficiendũ tradiderit, vt nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo vos Spiritus sanctus constituit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine, vt non sit, qui vos decipiat aut seducat in subtilitate sermonis, vt vobis plebes commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominũ quieti vos tradatis, vt vos solũmodo saluetis, & filios orphanos relinquatis. Apertissime enim Spiritus sanctus per Apostolum dicit quia in nouissimis temporibus recedent quidam à fide & charitate, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorũ hypocrisi mendaciloquorum, cauteriatã habentiũ suã conscientiã. Propter quod hortamur vestram charitatem exemplo eius, qui pro nobis pati voluit, promptos vos in cunctis eius permanere seruitijs, nec quidem quoquo modo à commissa cura recedere, sed totis viribus in commissis vobis negotijs fortiter vsque in finem perdurare: quoniam beatus est, qui perseuerauerit vsque in finem: nec laudatur initium, sed C finis. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propterea enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici comparticipes eorum dogmatum, neq; communicetis infructuosis verbis illorum, magis aũt & redarguite, quoniam cœtus præuaricatorum sunt, & extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacij, & non veritatis. Completum est in eis, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt dicit Dominus. Veritatem enim non loquentur: docuerunt enim linguam suam persecutores Ecclesiarum, eorumq; sacerdotum loqui mendaciũ, vt impiè agerent laborauerunt, & renuerunt scire me: dicit Dominus. State ergo vos dilectissimi super vias, & videte, interrogate de semitis Domini antiquis, & videte, quæ est via bona sanctorum patrum & ambulate in ea & inuenietis requiem animabus vestris. Sed & si patimini propter Christum, beati eritis metum autem eorum ne timueritis, neque conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris, ipso dicente. Nolite timere eos, qui corpus occidunt animam autem non possunt occidere D sed potius eum timete, qui potest animãm & corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terrã sine patre vestro? Vestri aũt & capelli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores vos estis. Rememoramini ergo fratres eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. nondum enim vsque ad sanguinem certauimus aduersus peccatum repugnantes. Confidimus autem de vobis fratres charissimi, meliora & viciniora salutis quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates neque instantia, neq; futura, neque fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare à charitate Domini nostri Iesu Christi, & quæ in ipso est recta fide. Nolite itaq; amittere confidentiam vestram, quæ magnã habet remunerationẽ. Patientia enim nobis necessaria est ad colluctationes aduersariorum, quatenus fidem intemeratam vsque in finem conseruã-

tes,repromiſsionem percipiamus,quam repromiſit his,qui legitime certare depro-perant. Adhuc omnino modicũ aliquantulũ, qui venturus eſt veniet, & non tar-dabit.Ecce enim iudex ante ianuã aſsiſtit,hilariter coronas promittens his qui pro eo paſsionibus ſubmittuntur. Quod ſi ſubtraxerit ſe quis,non placebit animæ ſuæ, ſed cadet de promiſsione propter negationem. Nos aũt non ſumus ſubtractionis filij in perditionem,ſed fidei in acquiſitionem animæ. Propter quod aſſumite arma Dei, vt poſsitis reſiſtere in die malo aduerſus omnes inimicos ſanctæ Dei Eccleſiæ & veſtros, & induite vos lorica iuſtitiæ, calceati pedes in præparatione Euãgelij pacis in omni-bus aſſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia iacula nequiſsimi ignita extin-guere:& galeã ſalutis accipite,& gladiũ ſpiritus quod eſt verbũ Dei,per omnem ora-tionem & obſecrationẽ radicati & fundati in ſolatio fratrum pro Chriſto Ieſu Do-mino noſtro.Sed & nunc fratres commendamus vos omnes Domino & verbo gra-tiæ eius,qui poteſt perficere & dare hæreditatem vobis cum omnibus ſanctis.Ipſe au-tem Deus pacis & dilectionis det vobis idipſum ſapere in alterutrũ,vt vobis inuicem ſuccurratis, & non ſitis diuiſi, vt vnanimes vno ore, & vno corde honorifice-mus eum in concordia & conſolatione fratrum, qui poteſt confirmare nos ſe-cundum Euangelium eius, iuxta reuelationem miniſterij æterni, temporibus ſcilicet perpetuis,quibus vobis futurorum gaudiorum largienda ſunt munera.Sum-mopere etiam conſiderare debetis, quòd hi qui fratribus inuident eoſque damnare aut perdere cupiunt,per ſe ſua dogmata deſtruunt: dicit enim Dominus,Omne re-gnum in ſe diuiſum non ſtabit,& omnis ſcientia & lex aduerſum ſe diuiſa non ſtabit. Ideoq; neceſſe eſt,vt concorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus,& nihil per contẽtio-nem agentes,ſed ad omne ſtudium deuotionis vnanimes diuinis & apoſtolicis con-ſtitutionibus pareatis,& in nullo patiamini prouidentiſsima canonum decreta vio-lari,quatenus & Nicenorum canonũ conſtituta,& quæ à nobis vel à prædeceſſori-bus noſtris ſunt prouide & ſalubriter decreta,intemerata permaneant in futuro.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD PAVLINVM ANTIOCHENVM EPISCOPVM, QVOD CHRISTVS INTEGRVM HOMINEM SVSCEPERIT SINE peccato, & quod vnus ſit Chriſtus ante ſecula ex patre natus, & in tempore ex virgine editus.

Dilectiſsimo fratri Paulino Damaſus.

PER filium meum Vitalem ad te ſcripta direxeram, tuæ vo-luntati & tuo iudicio omnia derelinquens: & per Petrum presbiterum indicaueram me in articulo iam perſectionis eius aliqua ex parte commotum. Vnde vt nullus tibi ſcrupu lus reſideret,ne volentes forſitan Eccleſiæ copulari tua cau-tio perblanda differret fidem, miſimus noſtrã tam tibi, qui eius fidei communioniq; ſociaris,quam his qui in ea ſubſcri bentes tibi & nobis per te voluerunt ſociari dilectiſsime fra-ter. Quapropter ſi ſupradictus filius meus Vitalis,& hi qui cum eo ſunt, tibi volue-rint aggregari,primum debent in ea expeditione fidei ſubſcribere,quæ apud Nicæ-am pia patrum voluntate firmata eſt.

1 Deinde quoniã nemo poteſt futuris vulneribus adhibere medicinã hæreſis era-dicanda eſt,quæ poſtea in oriente dicitur pullulaſſe: id eſt, cõfitendus eſt ipſe ſapiẽ-tiæ

A tiæ filius Dei ſermo, humanum ſuſcepiſſe corpus, animam, ſenſum, id eſt integrum Adam,& vt expreſsiùs dicam,totum veterem noſtrum ſine peccato hominem. Sicut enim confitentes eum humanum corpus ſuſcepiſſe,non ſtatim ei & humanas vitiorum adiungimus paſsiones: ita & dicentes eum ſuſcepiſſe & hominis animã & ſenſum,non ſtatim dicimus & cogitationum humanarum ſubiacuiſſe peccato.

2 Si quis autem dixerit verbum pro humano ſenſu in Domini carne verſatũ,hunc catholica Eccleſia anathematizat: nec non & eos qui duos in ſaluatore filios confitentur,id eſt,vnum ante incarnationem,& alterum poſt aſſumptionẽ carnis ex virgine,ſed eundem Dei filium & antè & poſteà confiteantur,quicunq; huic epiſtolæ ſubſcribere voluerint,ita tamen vt ſi & in eccleſiaſticis canonibus,quos optimè noſti,& in Nicenã fidem antè ſubſcripſerint,hunc debeas abſq; alia ambiguitate ſuſcipere. Nõ quod hæc ipſa quę nos ſcripſimus,nõ poterimus conuertentiũ ſuſceptioni proponere,ſed quod tibi conſenſus noſter liberum in ſuſcipiendo tribuat exemplũ.

B

SYNODVS ROMANA SVB DAMASO PAPA.

POST Nicenum concilium aliud in vrbe Romana poſteà congregatum eſt,quo catholici Epiſcopi addiderũt de Spiritu ſancto,quia poſtea is error inoleuit,vt quidam ore ſacrilego auderẽt dicere Spiritum ſanctum factum eſſe per filium. Vnde anathematizamus omnes,qui non tota libertate proclamant eum cum Patre & Filio vnius poteſtatis eſſe atq; ſubſtantiæ. Anathematizamus quoq; eos, qui Sabellij ſequuntur errorem,eundem dicentes Patrem eſſe quem & filium. Anathematizamus Arrium atq; Eunomium,qui pari impietate,licet ſermone diſsimili,filiũ & Spiritum ſanctum aſſerunt eſſe creaturas. Anathematizamus Macedonios,qui de Arrij ſtirpe venientes,non perfidiam mutauerunt,ſed nomen. Anathematizamus C Fotinum,qui Hæbionis hæreſim inſtaurat,qui Dominum Ieſum Chriſtum tantum ex Maria virgine confitetur. Anathematizamus eos qui duos filios aſſerunt, vnum ante ſecula,& alterum poſt aſſumptionem carnis ex virgine. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili,dicunt Dei verbum in humana carne verſatum,cum ipſe filius ſit verbum Dei,& pro anima rationali & intelligibili in ſuo corpore fuerit,ſed noſtram,id eſt,rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit atq; ſaluauerit. Anathematizamus eos qui verum Dei filium extenſione aut collectione,& à patre ſeparatum in ſubſtantiuum,& in finem habiturum eſſe contendunt. Si quis non dixerit ſemper Patrem,ſemper Filium,ſemper Spiritũ ſanctum,anathema ſit. Si quis non dixerit filium natum de Patre, id eſt, de ſubſtantia diuina ipſius,anathema ſit. Si quis non dixerit verbum Domini filium Dei,Deũ, & omnia poſſe,& Patri æqualem,anathema ſit. Si quis dixerit quod in carne conſtitutus filius Dei cum eſſet in terra,in cœlis cum patre non erat,anathema ſit. Si quis D dixerit,quòd in paſsione crucis dolorem ſuſtinuit filius Dei Deus,& non caro cum anima quam induerat in forma ſerui,quã ſibi acceperat, ſicut ait ſcriptura, anathema ſit. Si quis non dixerit,quòd in carne,quam aſſumpſit Chriſtus,ſedet ad dextram patris,in qua venturus eſt iudicare viuos & mortuos,anathema ſit. Si quis non dixerit Spiritum ſanctum de patre eſſe verè ac propriè,ſicut filium de diuina ſubſtantia & Deum verum,anathema ſit. Si quis non dixerit, omnia poſſe Spiritum ſanctum, omnia noſſe,& vbiq; eſſe ſicut patrem & filium,anathema ſit. Si quis dixerit Spiritũ ſanctum facturam aut à filio factum,anathema ſit. Si quis non dixerit, omnia per filium & Spiritum ſanctum Patrem feciſſe,id eſt,viſibilia & inuiſibilia, anathema ſit. Si quis non dixerit,patris, & filij,& Spiritus ſancti vnam diuinitatem, potentiam, vnam gloriam,dominationem,vnum regnum atque voluntatem,ac veritatem,anathema ſit. Si quis tres perſonas non dixerit veras Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quales ſemper,iubentes omnia, & continentes viſibilia & inuiſibilia, omnipoten-

Zz 2 tes,

tes,omnia iudicantes,omnia viuificantes,omnia facientes,omnia ſaluantes, anathe E
ma ſit. Si quis non dixerit, Spiritum ſanctum adorandum ab omni creatura, ſicut & Filium & Patrem, anathema ſit. Si quis de Patre & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non rectè habuerit, hæreticus eſt.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD HYERONIMVM PRESBYTERVM.

DAMASVS Epiſcopus fratri & compresbytero Hieronymo in Domino Salutem. F

DVM multa corpora librorum in meo arbitrio oblata fuiſſent, contigit vt & librum Pſalmorum in meo animo feſtinus cognoſcerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere cogitaui. Frater amantiſsime & in Chriſto ſemper ſacerdos, rogo te, vt ſecundum ſeptuaginta interpretes, & presbyteros, id eſt, Matthiam, & Ptolemæum, Muchium, Caſium, Hydronium, Ciatrem, Simoné, & cæteros, in quã-tum tua poterit conſcientia, de LXX. inuenire veſtigia, nobis tranſmittas. Peto etiam tuam charitatem, vt ſicut à rectore tuo Alexandro Coëpiſcopo didiciſti Græcorum pſallentiam, ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: quia tantæ apud nos ſimplicitatis indago eſt, vt tantùm in die dominico Apoſtoli epiſtola vna recitetur, & Euangelij capitulum vnum dicatur: nec pſallendi mos te- G
netur, nec hymni decus in noſtro ore cognoſcitur. Peto ergo per fratrem compreſbyterum noſtrum Bonifacium, vt libeat fraternitati tuæ nobis aperire veſtigia. Miſſa V. Calend. Nouemb. per Bonifacium presbyterum Hieroſolymam.

HIERONYMI PRESBYTERI AD DAMASVM PAPAM EPISTOLA, VBI SVGGERIT DE GLORIA PATRI, ET ALLELVIA, IN FINE PSALMOrum apud Romanam Eccleſiam concinendo.

H

Beatiſsimo Papæ Damaſo ſedis Apoſtolicæ vrbis Romæ, Hieronymus ſupplex.

LEGI literas apoſtolatus veſtri, poſcentes ſecundum ſimplicitatem LXX. interpretum canens, pſalmographũ interpretari feſtinem, propter faſtidiũ Romanorũ, vt vbi obſcuritas impedit, apertiùs & Græcè & Latinè trahatur ſenſus: Cliens ergo precatur tuus, vt vox iſta pſallentiũ in ſede tua Romana die noctuq; canatur, & in fine pſalmi cuiuſlibet, ſiue matutinis vel veſpertinis horis coniungi præcipiat apoſtolatus tui ordo, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, & reliqua. Iſtud

A Istud carmen laudis omni psalmo coniungi præcipias, vt fides trecentorum decem & octo Episcoporum Niceni concilij in vestro ore pari consortio declaretur: vbi autem Deus & homo honorabili voce cantatur, Alleluia semper cum omnibus psalmis affigatur vt omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In Ecclesia autem post resurrectionem vsque sanctam pentecosten finiatur: inter dierũ vero spatia tibi soli quinquagesimæ propter nouitatem sanctæ paschæ, vt vox ista laudis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latine aũt præfatio dicitur.

EPISTOLA STEPHANI ARCHIEPISCOPI, ET TRIVM CONCILIORVM AFRICAE, AD DAMASVM PAPAM, DE PRIVILEGIO ROmanæ sedis.

B

Beatissimo Domino & apostolico culmine sublimato sancto patri patrum Damaso papæ, & summo omnium præsulũ Pontifici, Stephanus Archiepiscopus cõcilij Mauritaniæ, & vniuersi Episcopi de tribus concilijs Africanæ prouinciæ.

NOTVM vestræ facimus beatitudini, quod quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres nostros venerabiles videlicet Episcopos, vobis inconsultis, à proprio deijciunt gradu, vel deijcere moliuntur, cum vestræ sedi Episcoporum iudicia & summorum finem Ecclesiasticorum negoti-
C orum, in honore beatissimi Petri, patrum decreta omnium cunctam reseruare sententiam inquirendi reuerentia de Dei rebus, quas omni cura & solicitudine obseruare debemus. Maxime vero debent ab ipso præsulum examinari vertice apostolico, cuius vetusta solicitudo est, tam mala damnare, quam reuelare laudanda. Antiquis enim regulis censitum est, vt quicquid horum quamuis in remotis vel in longinquo positis agere retur prouincijs, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductũ, vt eius auctoritate, iuxta quod fuisset pronunciatum, firmaretur: & reliqua multotiens talia & his similia, quæ super his constituta sunt: quibus si illicite factum est, vt semper vestræ sedi consuetudo fuit festinanter occurrite & his vtiliter, vt pater pro filijs certantes, state, sicut bene à Iesu filio Syrach dictum est: Vsque ad mortem certa pro veritate, & semper Dominus Deus tuus pugnabit pro te. Accipere enim personam impij non est bonum, vt declines à veritate iudi-
D cij. Sin minus illicita sunt hæc, pateat nobis talis omnibus licentia beatissime pater: aut si liceat hos, vel aliquo etiam minorum graduum clericos, nisi canonice tempore legitimo vocatos, aut sine legitimis accusatoribus, aut absque veris & innocentibus testibus, vel nisi manifeste canonice conuictos, aut sponte confessos, vel à suis sedibus eiectos, aut suis expoliatos rebus, vocare ad synodum vel damnare: quia legimus eos non posse canonice ad synodũ ante suam diu tenendam & gubernandam viribus scilicet pleniter resumptis restitutionem, suisq; omnibus sibi legaliter restitutis integerrime vocari, aut vt veniant ad synodũ, nisi sponte voluerint imperari. Deus ergo creator omnium conseruet longæuum apostolatũ vestrum ad stabilitatem Ecclesiarum sanctarũ & orthodoxæ fidei, vosq; pastorem bonum, qui spiritualibus pro ouibus vestram ponitis animam, atq; baculo pastorali lupos rapaces expellitis omnibusq; oppressis auxiliũ fertis, quod & istis atq; omnibus vos semper facere optamus sanctissime Papa. Subscriptio, & alia manu: Ora pro nobis charissime pater.

EPISTOLA DAMASI PAPAE E

AD STEPHANVM ARCHIEPISCOPVM, ET AFRICANOS EPISCOPOS, DE AVCTORITATE SEDIS APOSTOLICAE, ET Episcoporum accusatoribus.

Damasus seruus seruorum Dei, atque per gratiam eius Episcopus sanctę catholicę Ecclesiæ vrbis Romę, Stephano Archiepiscopo cōcilij Mauritaniç, & vniuersis Episcopis Africanæ prouinciæ. F

Ectis fraternitatis vestræ literis, primo gratias ago quod tantorum fratrum merui benedictione frui: deinde quod circa fratres solicitos vos reperi, & cum eis crucem Domini deferre, qui ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me, & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur quando in præsenti opportune gestorum consolatione, Apostolicis vestra beatitudo visceribus commota nos hortata est, tuitionem fratrum apostolica impendere auctoritate, & eorum iniurijs subuenire, dum constet eadem vos cum Apostolo compasibiliter dicere. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur & non vror? satagentes ne aliquis de his, qui vobis crediti sunt, à sæuis bestijs laceretur aut capiatur. Pro qua re oportet iuxta vestram prudentem commonitionem, magis aūt secundum Domini diuinam præceptionem, nos G qui supra domum eius, hoc est, vniuersalem Ecclesiam catholicam Episcopale suscepimus ministerium, solicite vigilare, vt ne quid de sacris eius muneribus, id est, apostolicis viris, Apostolorumq; successoribus atq; ministris, quisquam nobis inconsultis damnetur. Scitis fratres charißimi firmamentum à Deo fixum & immobile, atq; titulum lucidißimum suorum sacerdotum, id est, omnium Episcoporum apostolicam sedē esse constitutā, & verticem Ecclesiarum: Tu es enim (sicut diuinum pronunciat verbum veraciter) Petrus, & super firmamentum tuum Ecclesiæ columnæ, qui Episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt: & tibi claues regni cœlorum commisit, atq; ligare & soluere potestatem, quæ in cœlis sunt & quæ in terris promulgaui. Tu prophanatorum hominum & membrorum meorum, maximeq; discipulorum meorū existis, vt princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei, cuius vice hodie gratia Dei legatione pro Christo fungimur, & omnes huius sanctæ sedis præsules eius vicē gesserunt, gerunt & gerent: ideo omnia quæ innotuistis non licere mandarē, nisi vos tam pleniter instructos esse scirē, quod cuncta super quibus consultis, H illicita esse non dubitetis. Discutere nanq; Episcopos & summorū Ecclesiasticorū negotiorū causas metropolitanos vna cū omnibus suis cōprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorū concordent negotijs licet: sed definire eorū atq; Ecclesiasticarū summas querelas causarū, vel dānare Episcopos, absq; huius sanctæ sedis auctoritate minime licet, quam omnes appellare (si necesse fuerit) & eius fulciri auxilio oportet. Nā vt nostis synodū sine eius auctoritate fieri non est catholicū: nec Episcopus in legitima synodo, & suo tempore apostolica vocatione cōgregata, definite dānari potest: neq; vlla vnquā concilia rata legūtur, quæ nō sunt fulta apostolica auctoritate. Accusatores aūt Episcoporū, & testes super quibus rogastis, absq; vlla infamia aut suspitione, vel manifesta macula, & vere fidei pleniter instructi esse debēt, & tales quales ad sacerdotiū eligere iubet diuina authoritas: quoniā sacerdotes (vt antiqua tradit auctoritas) criminari nō possunt, nec in eos testificari qui ad eundem

dem

A dem non debet, nec possunt prouehi honore: vocatio enim ad synodū iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur tam sua præsentia, quàm & scriptis atq; apocrisarijs, per spatium fieri debet congruum atq; canonicum: quia nisi canonicè vocatus fuerit, suo tempore & canonica ordinatione, licet venerit ad cōuentum quacunq; ordinatione, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quantò magis diuinæ. Deiectis verò atq; suis rebus expoliatis nihil vobis verius significare queo, quàm sancti, patres definierunt, & nostri prædecessores apostolica auctoritate roborauerunt. Ita enim hæc se habent, Episcopos eiectos atq; suis rebus expoliatos, Ecclesias proprias primò recipere, & sua eis omnia legaliter reddi, sancti canones decreuerunt: & postea si quis eos accusare voluerit, æquo periculo facere sanciuerūt, iudices esse decernētes Episcopos rectè sapientes & iustè volentes, ad tempus diuque illis resumptis viris, & suis potestatiuè fruentibus rebus, amicisq; & Dei seruis, sapientibus consulentibus viris
B in Ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorum qui oppresi esse vidētur. Scimus enim homines inermes non posse cum armatis ritè pugnare: sic nec illi qui eiecti vel suis bonis sunt expoliati, cum illis qui in suo stant gradu, & suis fruuntur amicis atq; bonis, litigare ritè possint. Nec seculi quoq; leges hæc secularibus fieri permittunt, sed priùs eiectos vel oppressos aut expoliatos cum suis omnibus restitui iubent, & postea suo tempore, sicut lex eorum continet, ad placita venire præcipiunt, nec vlla carceris custodia appellantem arceri permittūt. Docent enim ex parte, sicut nostis, terrena quę sunt cœlestia. Accusatores verò & accusationes, quos seculi leges non asciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis, quia in omne quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Decet enim Domini sacerdotes fratrum causas pie tractare, & venerabiliter intendere, atq; eorum iudicia super sacrificia ordinare, nec proterua aut tyrannica dominatione (vt de quibusdam refertur) sed charitatiuè pro Deo & fraterno amore cuncta peragere, & quod sibi quis fieri
C secundum dominicam vocem non vult, alij inferre non præsumat, & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Ea verò quæ Apostolorum prædicatione, & patrum instructione præcepimus, semper tenere debemus, ne aliqua noua cudere, aut ad noxam fratrū intendere videamur, sed alterutrū onera portemus, vt iuxta Apostolum, legem Domini adimplere valeamus. Tempus enim congruū præuideri oportet, quando vniuscuiusq; accusatæ personæ causa rectissime in medio producatur, quatenus grauitatē eius & consonantiā quæ cōtra patrū decreta, vel synodorū confessionē prodi minimè cognoscatur, quàm ordinabiliter oēs intendant, vt ad eam in omnibus rationabiliter respondeat, & iustè se velle manifestè ostendant. Nullus aūt introducatur personaliter, sed accusatores & accusati æqua audiātur ratione, iuxta quod gestorū ordo exigit. Accusatores verò & iudices nō idem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisq; in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primò semper fiat, vt talionē calumniator recipat, quia ante in-
D scriptionem nemo debet iudicari, vel damnari, cū & seculi leges hæc eadē retineant: de quibus omnibus vera semper fiat æquitas, quatenus accusationis & iudicij ac testimonij mercedē per veritatē gestorum cōsequi valeant. Scriptū est enim, abominatio Domino labia mēdacia, & testem fallacem proferentē mendacia, & seminantem inter fratres scandala, atq; litigia, ipso monente atq; dicente. Nō facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum: nō facies quod iniquū est, nec iniustè iudicabis: non cōsiderabis personam pauperis, nec honores vultū potentis: iustè iudica proximo tuo, & quòd tibi nō vis fieri, alteri ne facias, & reliqua, & maximè præceptū habentes Apostolicū attendere nos ipsos & gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Dei Ecclesiā, quàm acquisiuit per sanguinē suum propriū: conuenit & iterū attendere lupos, attēdere malos operarios, qui peruersa faciūt, & aduersa loquūtur, vt detrahere semper discipulis Domini, & infamare quærāt, quos corrigere vos & oēs Domini sacerdotes summo studio oportet, quia peius malum nō est,

quam vt ciues ciuibus inuideant,& sacerdotes vel clerici sacerdotibus vel Pontificibus insidientur,testante etiam veritatis voce: Qui vos tangit,tangit pupillam oculi mei,& qui scandalizauerit vnum de pusillis istis,melius est,vt suspendatur mola asinaria in collum eius,& demergatur in profundum maris. Et item. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me,ille proculdubio scandalizatus est in Deum, qui eius scandalizat Episcopum vel sacerdotem,& multa talia,quæ hic non inseruntur, ne nimis prolixa efficiatur epistola.Monétes quoq; instruere debetis memoratos vicinos vestros,vt à talibus se subtrahant,& quæ illicite contra præfixos fratres egerunt, citò corrigant,& quos nobis inconsultis læserunt,nobis inconsultis plena satisfactione sanent,& cito reconcilient,si noluerint apostolicæ sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eis aut contra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum, examen,vt nostra(vt semper huic fuit sedi concessum priuilegium) aut condemnerentur auctoritate,aut fulcirentur auxilio.Neq; enim suo pro libitu nostra debuerant iura peruadere,absq; apostolicæ sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se abstineant sacerdotes,qui noluerint ab apostolicæ petræ,super quã Christus(vt prædictum est) vniuersalem construxit Ecclesiam, cui Episcoporum summa iudicia,atq; maiorum causæ,sicut paulo superius memoratum est,reseruatæ sunt atque soli datæ,censura,à sacerdotali honore secludi.Induciæ enim accusatis in criminalibus,Episcopis,sex mensium,vel eo amplius si necesse fuerit, concendendæ sunt, quoniam & laicis hoc permissum,nullus secularibus imbutus disciplinis,ignorat: quanto magis sacerdotibus, qui superiores esse eis non dubitantur? Habetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum,non fore canonicum,quenquã sacerdotum iudicare vel damnare,antequam accusatores canonice examinatos, præsentes habeat, locumq; defendẽdi accipiat,id est,inducias Ecclesiasticas ad abluenda crimina,&c.Nec extra propriã fiat prouinciã primò discussionis accusatio sine apostolica præceptione,cui in omnibus causis debet reuerẽtia custodiri, quoniã & antiqua docet hoc patrum regula,in qua & imperialia pariter statuta cõcinunt. Criminum, in quiunt,discussio ibi agenda est,vbi crimen admissum est:nam alibi criminũ reus prohibetur audiri,& alibi in canonibus præcipitur, quæcunq; negotia in suis locis vbi orta sunt,finiẽda sunt,& reliqua talia & his similia,salua in omnibus apostolica auctoritate,vt nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur: quia omnes fultos esse oportet,& si quid eis graue intolerãdumq; acciderit,eius est semper expectanda censura.Neq; enim proterue aut stimulo suæ cogitationis impulsus(vt sæpe actum agnouimus)detrahere aut accusare præsumat quenquã sacerdotum, quia iniuria eorũ ad Christum pertinet,cuius vice legatione pro populo, Christi sanguine redempto,funguntur:Causas enim eorũ quia Dei causę sunt,eius esse iudicio reseruandas,qui valet corpus occidere,& animam mittere in gehennam:qui dicit,mihi vindictam,& ego retribuã:apud quem conscientia nuda est,cui non abscondun tur occulta.Instruendi etiã omnes sunt,quoniã per nos illis Christus intonuit, non esse ouili lupi insidias præuidere,sed pastoris.Monet ergo beatus Apostolus Paulus ne de his temere leuiterq; præsumatur iudicium,de quibus nemo potest verius vel melius iudicare, quam Deus.Tu inquit,autem, quare iudicas fratrem tuum,aut cur spernis eum? omnes enim stabimus ante tribunal:scriptum est enim, viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino, itaque vnusquisque nostrum per se rationem reddet Deo. In hoc ergo non sibi quispiam temerarios ausus vsurpat,vt præter quod ad concordiam pertinet aliud agat, vnde vnitas Ecclesiæ sic dissipetur.Non ergo leuiter quisquam assentiat in detractione, vel iudicatione, vel damnatione fratrum maximeque sacerdotum, qui proximiores sunt Deo, & qui proprio ore corpus Christi conficiunt quia ob hoc venit ira Dei in filios diffidentiæ, qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite effici participes eorum, nec communicetis peccatis talium aut infructuosis verbis illorum : magis autem redarguite talium cœtus, qui extendere

A dere moliuntur quasi arcum in fratres linguas: Defendite ergo fratres, & omnes mo
nete vt armentur contra fratrum persecutores. Confidimus autem de vobis melio-
ra & viciniora saluti, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus,
neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum,
neque creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare à charitate Do
mini nostri Iesu Christi, quæ maximè in sacerdotibus & reliquis perficitur membris
eius. Nolite itaq; amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remuneratio
nem. Ecce enim iudex ante ianuam assistit, coronas hilariter promittens his qui pro
eo fratribus auxilium ferunt, & oppressis succurrunt, atq; in charitate collaborant.
Quòd si subtraxerit se quis, non placebit Deo, sed cadit, quia non subleuauit caden-
tem, sed emarcuit. Non autem sumus subtractionis in oppressionem, sed adminiculi
in acquisitionem, & supplementum fratrum. Propter quod assumite armaturam
Dei, vt possitis resistere omnibus taliter præsumentibus, & induite vos loricam iu-
B stitiæ, & calciati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scu-
tum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salu-
tis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem &
obsecrationem radicati & fundati, vt id ipsum dicatis omnes: & non sint in vobis
schismata, diuidentes corpus Ecclesiæ bonum & integrum in tortuosas nouitates.
Monet ergo Apostolus non ampliùs nos inuicem temerè iudicare: temerè enim iu-
dicat, si quis Episcopum absque sedis Apostolicæ auctoritate condemnat, cum ei, vt
paulò superiùs prælibatum est, hoc specialiter priuilegium reseruatum sit: sed hoc
iudicate magis, inquit, ne ponatis offendiculum fratri vel scādalum: patenter enim
his & alijs innumerabilibus decretorum testimonijs omnibus manifestum est, non
debere Episcopum damnari, licet eius perscrutetur opinio, donec iudicium de ore
nostræ apostolicæ auctoritatis, hoc est principis Apostolorum cognoscatur, vtpo-
te quoniam solus & præ omnibus creditus est, atque percipere meruit à Rege Re-
C gum Christo Deo claues regni cœlorum ad aperiendum fidelibus & beneuolis ho-
minibus in eundem Dominum nostrum, & claudendum infidelibus & maleuolis,
atque suis sacerdotibus, & sanctæ Ecclesiæ suo precioso sanguine redemptæ impu-
gnatoribus siue nocentibus. Quod vtique & nos facere postulauit, non quòd no-
ui aliquid nunc imperatur, sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut
negligenter transgreditur: deinceps obseruetur ab omnibus, vt illa semper quæ apo
stolica & patrum traditione constituta sunt, sub metu irrefragabili auctoritate te-
neantur. Scriptum nanque est in secunda ad Thessalonicenses Epistola, & ad Ti-
motheum Apostolo monente. State, & tenete traditiones vestras, quas didicistis
seu per verbum, seu per Epistolam. Item alibi per Prophetam: Expectaui quoque,
sicut beatus Esaias intonuit, vt facerent, iudicium, fecerunt autem iniquitatem &
non iustitiam, sed clamorem, omnes pios conturbantes: & hoc scire debeant, quo-
niam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt, licet diuitias bo-
D nitatis Dei, & sustentationis, & patientiæ ignorantes, quoniam benignitas Dei
ad pœnitentiam eos adducit: secundum duritiam autem eorum, & cor impœni-
tens thesaurizant sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vni-
cuique secundum opera eius. Et alibi scriptum est: Ego sum Dominus Deus vester,
non facietis iniquitatem, in iudicio non accipies personam hominis, neque mireris
vultum potentis, ab omni iniquo verbo recedes, innocentem & iustum non oppu-
gnabis, neque interficies: ille proculdubio facit iniquitatem in iudicio, qui ea sibi
vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideoq; huic sanctæ sedi concessa sunt. Nullus
vsurpare sine eius consultu præsumat, qui non vult, honore ecclesiastico indignus,
vt contemptor iudicari. Itaque oportet negligentes propulsare, sed ita vt nocentes
non roborentur, & bonos improbis aut insidiatoribus fratrum resistere, ne torpo-
re desidiæ oppressi taciturnitatis teneantur obnoxij. Itaque qui potest obuiare,
& perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est quàm fauere eorum impietati:
nec

nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. E
Sitis aũt perfecti & integri in eodẽ sensu, & in eadem scientia firmati, vt per eam vias vestras dirigẽtes, in eundem inflexibiliter omnibus occurratis oppresis, quia vobis creditur Dominus, ad quem accedentes lapidem viuũ ab hominibus quidẽ reprobatũ, & propter talium impietatem, à Deo autem electum, & honorificatum, super quẽ vos tanquam lapides viui ædificamini in domũ spiritualem, in sacerdotium sanctũ, offerentes spirituales hostias ipsi in odorem suauitatis. Gratũ enim admodũ est sacrificium Domino, oppresis omnibus subuenire, quantò magis illis de quibus ait: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit, &c. Libat quidem Domino prospera, qui ab afflictis & oppresis pellit aduersa. Sed & nunc fratres commendamus vos Deo & verbo gratiæ eius, qui potest perficere, & dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis idipsum sapere in alterutrum, & in ipso semper & in omnibus, vt vnanimes vno ore, & vno corde honorificetis eum in concordiam & auxilium fratrum, qui potens est confirmare F omnes, & consolari secundum Euangelium eius, & iuxta reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, patefacti autem per scripturas sanctas, & patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei in omnibus cognitis nobis soli sapienti Deo DOMINO nostro Iesu Christo, cum quo patri & Spiritui sancto, gloria, honor, & imperium, & potestas in secula seculorum. Amẽ. Dominus vos custodiat dilectissimi fratres incolumes semper. Data VIII. Nouemb. Flauiano & Stilicone IIII. Cons.

QVOD OMNES DE FILIO DEI ET SPIRITV SANCTO, ET DE VNITATE TRINITATIS MALE SENTIENTES, SIMILES SINT IVDEIS, & de vnitate Trinitatis. G

VOD si quis patiatur Deum patrem, & Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum Deos dici, & non Deum, propter vnam diuinitatem & potentiam quam credimus esse, & scimus, patris & filij, & Spiritus sancti: subtrahens autem filiũ, aut Spiritum sanctum, ita solum æstimet esse Deum patrem, dici aut credi vnum Deum, anathematizamus cum omnibus Iudæis: quod nomen Deorum in Angelis, & in sanctis omnibus à Deo est positum & donatum: de patre autem & filio & Spiritu sancto propter vnam & æqualem diuinitatem, non nomen Deorũ, sed Dei nobis ostenditur, atq; indicatur, vt credimus: quia in filio & Spiritu sancto H solummodo baptizamus, & non in Archangelorum nominibus aut Angelorum, quomodo hæretici, aut Iudæi, aut Gentiles dementes faciũt. Hæc ergo est salus Christianorum, vt credentes Trinitati, id est, patri, & filio, & Spiritui sancto, in veram solamq; diuinitatem, vnã potentiã & maiestatẽ & substantiam eiusdẽ deitatis sine dubio credamus. Dicit quoq; beatus Esaias: Propter Sion nõ tacebo, & propter Hierusalem non quiescã, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Profectò catholica Ecclesia, quæ vera consistit Sion ciuitas Christi cœlorum Regis, per tot annorum spatia expugnata ab aduersantibus verbo fidei, qui neq; Deum timent, neq; hominem reuerentur, sed incassum producentibus pias & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum & aduersis tantisq; quæ in scripto & sine scripto contestationibus inuitati fuissent, corrigere propriam & sepelire hæresim, sicuti & per anteriorem cognitionem luculentiùs demonstratum est, tam per libellos,

A libellos, quàm per suggestiones reuerendissimorum sacerdotum, & venerabilium Abbatum, Apostolo protestante nobis, hominem hæreticum post primam & secũdam correptionem euitare debeamus, scientes, quia subuersus est huiusmodi, & delinquit proprio iudicio cõdemnatus. Nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quiescere, ne quoquo modo iniqui iudicemur, odibilem Deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est. Zelaui in peccatoribus pacem peccatorum videns: & dicatur etiam de nobis, sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundũ non intellexerunt, sed consurgere cũ Deo, & consistere promptè, induẽtes arma spiritus aduersus malignantes contra fidem eius, vt probemus spiritus sapienter, id est, verba illorũ, si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Hieremia: Probatorem dedi te in populo meo robustũ, & scies & probabis viam eorũ: multùm nanq; nobis necessaria est vigilantia, & tantum diuinũ sapientiæ discretionis, quæ occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei & scrutationem, quoniã latet quodammodo & absconditur, vixq; cõpræhenditur dolosa existẽs malitia, pro eo quod sibi pietatem callidè blandiatur, vt valeat scrutantium mentem latêre. Quod vtique sciens beatus Apostolus ait: Nam huiusmodi pseudapostoli operarij subdoli transfigurant se in Apostolos Christi: sed non mirum, ipse enim Satanas transfigurat se velut Angelum lucis. Et non mirum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis secundum opera eorũ. Sed & Dominus in hoc præmuniens nos ait: Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus aũt sunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in idipsum ex toto corde referentes ante omnia super tali quæstione deprecationem, & dicẽtes cum Dauid: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis: quoniam sicut ait beatus Daniel Propheta, sapientia & fortitudo eius sunt, dat sapientiam sapientibus, & scientiam C intelligentibus disciplinam, ipse reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est, quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi quæ rogaui te. Cum ope diuina vniuscuiusq; personæ conscripta per nouitatis commentum accusati sunt, de venerabili nostro scrinio obsecundantibus nobis ordinabiliter offerentibus solertiùs intendamus.

DE CHOREPISCOPIS, ET QVI IDEM SINT, AVT SI ALIQVID SINT AVT NIHIL.

D Dominis venerabilibus fratribus, Prospero Numidiæ primæ sedis Episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Ruso & omnibus cæteris vbiq; in recta, sancta & apostolica fide consistentibus orthodoxis Episcopis, Damasus.

LICET Fratres charissimi vobis sint nota patrũ decreta, mirari tamen nõ possumus vestrã solertiam circa instituta maiorũ, vt cuncta quæ possunt aliquã recipere dubitationẽ, ad nos quasi ad caput, vt semper fuit cõsuetudo, deferre nõ desinatis, vt inde cupiatis responsa, vnde accepistis institutionẽ & normã rectè viuẽdi. Vnde & vos nõ immemores canonũ esse recordamur, qui & ipsum fieri prçcipiũt, nõ vt vobis sciẽtiæ ecclesiasticæ regulæ aliquid desit, sed vt autoritate sedis Aposto-

Apostolicæ fulti, in nullo ab eius deuictis regulis. Igitur de Chorepiscopis, de qui- E
bus nos consulere, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat aut quam
auctoritatem habeant, vel si licet eos fieri an non, quia audiuimus eos iam esse pro-
hibitos, aut quid de eis qui iam ordinati reperientur, agendum sit, nil vobis certiùs
respondere videtur, quàm olim à prædecessoribus nostris decretum reperimus, vt
eis ad veniam nihil prorsus aliud reseruetur, quàm priuatio sacri ministerij, quod il-
licitè assumpserunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede quàm à totius orbis fuerant
Episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est praua: quia vt hi de sum-
mo sacerdotij ministerio aliquid præsumant omni auctoritate caret, & sacris cano-
nibus inuenitur esse contrarium, atque ad totius Ecclesiæ perturbationem superba
& superflua tendit elatio, & vacuum est & inane quicquid in prædicto sacerdotij
summi egerunt ministerio. Quòd ipsi idem sint, qui & presbyteri, sufficienter inue-
nitur, qui ad formam & exemplum septuaginta inueniuntur priùs instituti: sed quia
Deo gratia modò necessarij sicut in primitiua Ecclesia propter studium, quod erga F
pauperes exigebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actũ
non erat, & propterea multi in securitatem lapsi Ecclesiastico fraudabantur & fru-
strabãtur ministerio ideo tam ab hac sancta sede (vt superiùs memorauimus) quàm
ab omnibus totius orbis Episcopis à Pontificalibus sunt remoti officijs. Nam vt no-
bis relatum est, quidam Episcoporum propter suam quietem eis plebes suas com-
mittere non formidant, & vt illicita atque prohibita agant, id est, ea quæ solis Pon-
tificibus debentur, sibi vsurpant, & ipsi in sua quiete torpent, & curam sibi à Deo
commissam negligunt, cùm Dominus dicat: Bonus pastor animam suam ponit pro
ouibus suis, & vocat eas nominatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eũ. Et item:
Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animã meam pono pro ouibus me-
is. De mercenario autem, quid ipse dicat, bene nostis, quia videt lupum venientem,
& dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & dispergit oues, & reliqua. Pro talibus verò
negligitur cura Ecclesiæ, & eius status perturbatur, & ideo sunt prohibiti, in tantũ G
vt si aliqui ex his reperti fuerint, à proprio decidant gradu: illi nanq; Episcopi qui ta
lia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quę statim vt pariunt in-
fantes suos, alijs nutricibus tradunt educandos, vt suam citiùs libidinem explere va-
leant: sic & isti infantes suos, id est, populos sibi commissos alijs educandos tradũt,
vt suas libidines expleant, id est, vt suo pro libitu secularibus curis inhient, & quod
vnicuiq; visum fuerit liberiùs agant: pro talibus enim animæ negligũtur, oues per-
eunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, sacer-
dotes vitiantur, & reliqua mala proueniunt. Non taliter Dominus docuit, nec Apo
stoli instituerunt, sed ipsi curam suscipiant, ipsi peragant, & ipsi proprios manipulos
Domino repræsentent. Nam & ipse ouem perditam diligenter quæsiuit, ipse inue-
nit, ipse proprijs humeris reportauit, nosq; idipsum facere perdocuit. Si ipse pro om-
nibus tantam curam habuit, ipse docuit, ipse curauit, ipse sanauit, ipse proprijs hu-
meris reportauit, atque in tantum dilexit, vt etiam animam suam multas sustinens H
iniurias, multa opprobria, multasq; passiones, pro nobis traderet, quid nos miseri &
desides dicturi sumus, qui etiam pro ouibus nobis commissis curam impẽdere neg-
gliglimus, & alijs eas educandas tradimus? Corrigantur hæc fratres necesse est, quia
qui plus laborat, maiorem mercedem accipiet. Nam non amplius quàm duos ordi-
nes, inter discipulos Domini esse cognouimus, id est, duodecim Apostolorum, & se-
ptuaginta discipulorum, vnde iste tertius processerit, funditùs ignoramus, & quod
ratione caret, extirpare necesse est: quod enim Episcopi non sint qui minùs quàm à
tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam vt bene nostis prohibitum
à sacris est patribus, vt qui ab vno vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nomi-
nentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quicquid
enim inter Episcopos, aut de rebus ad eos solummodò pertinentibus, egerint, ne-
cesse est, vt superiùs iam prælibatum est, vt irritum fiat, quia quod non habent, dare
nequa-

A nequaquam possunt, præsertim cum nullum ex septuaginta discipulis, quorum speciem isti, antequam prohiberentur, vt superius memoratum est, in ecclesia gerebant nil de hoc quod Apostolis eorumq; successoribus specialiter debebatur, legitur assumpsisse, nec in lege Dòmini quæ Moysi ab ipso Domino legitur dictata, de his quæ summis sacerdotibus, id est, Moysi & Aaron, erant specialiter concessa, filij Aaron quicquam præsumant. Nulli enim dubium est, quod Moyses & Aaron soli præcipiente Domino in tabernaculo Dei erigebant altare, soli vngebant, soli sacerdotes sacra vnctione instituebant: & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant, de quibus sufficienter vt in diuinis legitur literis, agebant, quoniam summi Domini sacerdotes erant, sicut de eis scriptum est: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Sic & modo, quia vmbra legis transijt, & lux Euangelij in nos Dei gratia manifeste coruscat, de his quæ in summis sacerdotibus, id est Episcopis, quorum figuram Moyses & Aaron tenuerunt, illi qui septuaginta discipulorum formam gestant, in quo-B rum videlicet typo filij Aaron erant, nihil præsumere debent, sicut nec illi quicquã de summi sacerdotij ministerio attingebant. Nam quod Coëpiscopi antequam præfato prohiberentur tenore ad formam septuaginta instituti erant, Canon sufficienter manifestat, vbi ait: Chorepiscopi quoque ad exemplum & formam septuaginta videntur esse, & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in canonibus expressum est: Qui in vicis & possesionibus Chorepiscopi nominantur, quamuis manus impositionem Episcoporum perceperint, & vt Episcopi consecrati fuerint, & cætera. Nec ab re dictum perpendo, quanquam manus impositionem Episcoporum perceperint, cum Episcoporum nomen pluralem in se contineat numerũ, & apud grammaticos pluralis sit genetiuus: videtur enim mihi quod tunc non ab vno, sed à pluribus ordinabantur, quia nullatenus diceret Epipcoporum, si ab vno fieret talium ordinatio, cum Episcpoporum pluraliter dictum sit. Cum autem dixit Coëpiscopum, profecto villanum voluit intelligi Episcopum: & si villa-C nus, quid agit in ciuitate, cum in vna ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi? Et si in villa & in eo loco vbi antea Episcopi non fuerunt, cum & in modica ciuitate, vel in villa, aut castello Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis vbi antea Episcopi non fuerunt, ne vilescat auctoritas, & nomen, episcopi fuerint constituti, quid rogo erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat nec ordinatio cum loco: quoniam si Episcoporum manus impositionem perceperunt, & vt Episcopi sunt consecrati, vbi sunt consecrati? ad villam quia chore villa est apud Græcos. Et qualiter ad villam si nec in castello, aut in modica ciuitate licet fieri, rogo vt promatis: & si promere non potestis, quia scio, per rationem aut plenam auctoritatem minime potestis, digitum ori imponite, & eos omni auctoritate carere non dubitate, scilicet quia tria obstant quibus eorum cessatur actio vel institutio vnum quod ab vno Episcopo ordinari solent, in quo eorum ordinatio à canonibus discordat, qui per manus Episcoporum eos institui iubent: Aliud, si à pluribus D Episcopis sunt ordinati, & aut in villa, aut castello, seu in modica ciuitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo iuste Episcopi fieri debent, aut dudum non fuerũt, vbi non vilescat auctoritas & nomen episcopi aut si in ciuitate cũ altero episcopo, cũ vt prædictũ est in vna ciuitate duo non debeant consisterere Episcopi. Tertiũ, si absolute fuerint instituti, sicut de quibusdã audiuimns, quæ omnia episcopali omnino carent auctoritate, & illud adhuc restat, quod eorũ ordo non habet in diuinis literis auctoritatẽ quia vt præfixũ est, ordines sunt duo tantũ primi in Ecclesia, apostolorum & septuaginta discipulorũ. Sane si nec Episcopi sunt, quia pro præfatis causis Episcopi esse non possunt, nec presbiteros se nominari volunt, quia amplius esse ambiunt, ac si plus quam septuaginta discipuli fecissent, ad quorum formam, vt paulo superius prælibauimus, hi antequam prohiberentur, à quibusdam stultis, & sua quærentibus & non quæ Christi Iesu, instituebantur, præsumere tentant, & illicita atque prohibita agere præsumunt, nec hoc dici se volunt quod

sunt rogo vt manifeste prodatis quid sint, quoniã aut aliquid sunt, aut nihil. Nam E manifeste patet, quoniam Episcopi non sunt, & si Episcopi non sunt & presbiteri esse despiciunt, quid erunt? aut aliquid prorsus erunt, aut nihil: quia nihil potest esse nisi habeat vnde sit, & si non habeat vnde sit, aut vnde originem ducat, nec auctoritatem habet, nec stare rite poterit, quia inane est, & vt destruatur & cadat necesse est, quoniã nihil est, & in nihilũ reputabitur. Si vero nihil ex his sunt, quæ superius memorauimus, tunc necesse est, vt nihil sint ex his quæ sacerdotibus debentur, & ideo nec in sacerdotali catalogo habeantur, nisi tantum vt primo commemorauimus, vt pro misericordia illis, qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambirent, & per scriptum propria manu subter corroboratum id ipsum confirmauerint, hoc solummodo concedatur, vt inter sacerdotes locum habeant, & ministerio presbyterorum contẽti sint, atque mensæ Domini tantummodo participes existant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, vt sacerdotes sint, sed omni ecclesiastico funditus priuentur honore. Quod vero eis non liceat sacerdotes F consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere, aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio, aut in sacrario introire, nec præsente Episcopo infantem tingere aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsente, nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari, quæ omnia solis Pontificibus debere, tam ex superioribus, quam ex alijs patrum constitutis, aut sacris canonibus edocti estis, & si necesse est quibusdam munus scientibus doceri pleniter & instrui possunt, vt per hoc & discretio graduum &, dignitatis fastigium summorum Pontificum demonstretur. Similiter & de presbiteris hæc habeantur, & sine G iussu proprij Episcopi nil agant, quia quod rarum est, hoc & pulchrius esse videtur: & si nomen vilescit Pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ. Triplex itaque in hac parte reatus est, quod & prohibita aiunt, & quod sacrum ministerium talis consortij vilitate polluitur, & Episcoporum quantum ad illicitæ vsurpationis temeritatem pertinet, iura soluuntur. Quod autem solis Apostolis eorumq́; successoribus proprij sit officij tradere Spiritum sanctum, liber actuum Apostolorum docet præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum isti in Ecclesia speciem gerunt, legatur donum sancti Spiritus, per manus impositionem (vt prædictum est) tradidisse. Hæc ergo quia omni carent ratione, nullus deinceps vsurpet aut consentiat sacerdotum, qui noluerit à nostro sacerdotali collegio separari. Nec quod à nobis extinguitur, & à prædecessoribus nostris ac reliquis, vt dictũ est, totius orbis episcopis iam extinctum est, apud aliquos tenebrosis seminetur radicibus, sed quæ malè pullulasse noscuntur, radicitus euellantur, ne messem dominicã vlla corrumpant zizania. Ita enim fructum vberem Domini sacerdotes præstabunt, si ea quæ natam H segetẽ enecare consueuerunt, radicitus amputentur. Cesset ergo tot iudicibus prohibita & damnata præsumptio, nec imitentur summi sacerdotes mulieres meretrices, quæ infantes suos præfata voluptate alijs ad nutriendum tribuunt, sed ipsi Domino suo nutriant, ipsi fructum cũ vsura reddant, fructuososque manipulos & cum gloria repræsentent. Nam si Dominus leprosus inter cæteras ouium suarum curas tetigit & mundauit, cur nos eadem agere dedignamur? aut cur nosipsi, qui pastorale officium suscepimus, alijs alendas tradimus? maxime cum Dominus Petro præceptori nostro dixerit: Si diligis me, pasce oues meas, & multa talia & his similia. Nam benedictio quam prædicti Coepiscopi ante suam prohibitionem per manus impositionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam salutem: & illi qui pontificatus apicem non habebant, quomodo ea quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil danti erat quod ipse posit accipere. Aut quis hominum, licet mo-

re hu-

A re humano loquamur, dare potest quod non habet? præsertim cum pontifices non erant ea quæ solis pontificibus debentur, dare non poterant, & propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impositionem tangebant, cum ea quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. & ideo quicquid ex supradictis ministerijs pontificalibus præsumebant irritum erat, & nihil tactis perficiebant, sed magis iuxta Prophetam maledictionem pro benedictione, si ratum est dicere, conferebant. Quapropter per illicitam manus impositionem, vt paulo superius prælibauimus, vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et vbi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula: id est, reiterari necesse est, quod legitime actum, aut collatum minimè approbatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum: cum ille qui honorem Pontificalem non habuit, pontificalia non potest iura tribuere, nec hoc sibi B poterant vindicare, cuius capaces per hoc, quod illis obstiterat, non fuerunt. Huius ergo discussionis curam nobis specialiter vindicantes: ita misericordiam rogamus, vt si qua forsitan his commissa sunt, corrigantur, ne talia liceat vltra committi, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur: quia vt nobis gratulationem facit Ecclesiarum status salubri dispositione attributus, vel adornatus, ita non leui nos mœrore contristat quotiès aliquid contra instituta canonum vel Ecclesiasticam disciplinam præsumpta, aut commissa cognoscimus: quæ si non qua debemus vigilantia resecemus, illos qui nos speculatores esse volunt, excusare non possumus, si eius Ecclesiam quæ nobis generaliter commissa est, in quantum præualemus puram à tam illicitis superstitionibus non custodiamus: quia non aliter vnus grex, & vnus pastor sumus nisi quemadmodum Apostolus docet idipsum dicamus omnes: simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sapientia. Nec aliter veri discipuli Domini erimus, nisi radicem amaritudinis sursum germinantem, sicut hæc vt asseritis modo facit, ne C nocere valeat, vt Episcopale ministerium vilescere faciat per eorum negligentiam id est, omnium sacerdotum qui euellere mala, & meliora plantare, sunt ab eo præpositi, vnusquisque pro viribus extirpare festinet, & ipse qui pro suis ouibus est æterno iudici rationem redditurus, eas fouere & educare decertet. Si Domini desideramus esse discipuli, ipsius imitetur vestigia, vt de nobis dicatur. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & voco eas nominatim, & cognoscunt me meæ, & reliqua. Et iterum monente dominicæ vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctionis imbuitur, vt Christi oues, qui Christum amat diligenter, & cum magna cura pascat, quoniam ipsius sanctæ sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præsumus, amore & reuerentia coartamur, vt tantæ superstitionis, quæ nulla (vt supra dictum est) fulcitur auctoritate, periculum quantum possumus declinemus, ne beati magistri nostri, & summi Apostoli dilectio, qua se amatorem Dei esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quoniam omnis negligenter D pascens totiens sibi commendatum dominicum gregem conuincitur summum non amare pastorem, nec eius se velle discipulum fieri, cuius exempla negligit imitari; nam gratia prorsus maior acquiretur, si de commissis ouibus lucrum offerat Domino solicitudo pastoris. Nam & beatum Iacob, qui pro vxoribus dm̃ seruierat, dixisse meminimus: Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non commedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam, & quicquid furto perierat, à me exigebas, die nocteque æstu vrebar & gelu, fugiebat somnus ab oculis meis. Si ergo laborat & vigilat, qui pascit oues Laban, quanto labore quantisque vigilijs debet intendere, qui pascit oues Dei Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ouibus animam, & adiuuet nos vt de his qui nobis commissi sunt, fructum multiplicem ac mensuram superfluentem ad æterna gaudia reportare concedat, tantusque vos beati Petri Apostolorum principis amor incendat, vt in ouili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ,

omnes taliter errantes,& illicita atque prohibita præsumentes, sanctis vestris studijs E summo redintegrare cum desiderio festinetis, qualiter animæ precioso Christi sanguine redemptæ eorum non pereant deceptione. Restat enim quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederétur: quia vt dictum est, si nec Episcopi sunt, & plusquam presbyteri esse ambiunt, per quod ostium intrabunt? cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium per quod pastor intret. Audite fratres non me, sed ipsam dicentem veritatem. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro, & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est. Cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inueniantur posita, quicquid amplius positum in his inuenitur, stare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus suis fundamentis & actionibus, atq; radicibus, vt euellatur necesse est, ita vt amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis fratres toties F ens repetita locutio fastidium, quia summa necessitas est, vt sæpius prohiberi quod totiens à vobis, vt cognouimus, illicite vsurpatur, & quoniam veritas sæpius exagitata magis splendescit vt lumen, & quod totiens repetendo admonetur, nimis vsurpatur. Super his enim multa iam ab antecessoribus nostris dicta sunt, à quibus ipsi sicut nunc à nobis, ita olim ab eis damnata & prohibita sunt. Ideo sæpius repetentes omnes monemus, vt vitétur huiusmodi, & à talibus se abstineant, qui noluerint vna cum eis à sacerdotali ministerio: vt rebelles fieri alieni: quod ita demum probare poterimus, si tales extirpare, & non eis fauere decertaueritis: & ita in postmodum de tali re querela cessabit, quia contumeliæ studio fit, quicquid interdictum totiens vsurpatur. Omnia hæc decretalia & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita vobis & omnibus Episcopis ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniã sibi deinceps nouerit denegari, quoniam occurreret veritas, si falsitas displiceret: & merito nos qui summa Ecclesiæ tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faueamus errori. Data Calen Iunij, Libio & Theodosio IIII. CC Consulibus. G

DE SACERDOTIBVS QVI DE ECCLESIIS SUIS AD ALIAS MIGRANT ECCLESIAS.

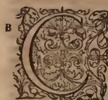

NOS autem sacerdotes qui de Ecclesijs suis ad alias migrauerunt, H tandiu à communione nostra habemus alienos, quandiu ad eas redierint ciuitates, in quibus primum sunt constituti: quoniam si alius alio transmigrante in locum viuentis ordinatus est, tandiu vacet sacerdotij dignitate, qui suam deseruit ciuitatem, quandiu successor eius quiescat in Domino.

EPISTO-

A EPISTOLA DAMASI ET EPISCOPORUM, QUI AD EUM IN ROMANAM URBEM EX ITALIA ET GALLIA CONVENERANT.

Damasus & cæteri Episcopi Romæ congregati, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis, Episcopis in Domino Salutem.

REDIMUS sanctitatem vestram, fidem in Apostolorũ eru-
B ditione fundatam tenere, & hãc populis vniuersis exponere, quæ videlicet à constitutis patrum nulla ratione dissentit, per quos iustum est cæteros erudiri: sed relatione Gallicanorum & venerandorum fratrum, quosdam hæresibus fauere cognouimus, quod malum non solùm cauere debẽt Episcopi, sed etiam reluctari contra ea quę gesta sunt imperitia aut simplicitate quorũdam prauis interpretationibus deceptorum. Varijs ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum laborare sententijs. Auxentiũ ergo Mediolanũ præcipuè in hac causa damnatum esse liquet: Vnde iustum est vniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt sapere, & non fidem doctrinis varijs maculare. Itaq; dum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia pullulare patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe
C Nicena, hunc murum fortissimum contra arma diabolica statuerunt, & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniusq; magnitudinis debeat credi, vniusq; essentiæ siue substantiæ, simul & spiritus sanctus. Aliter enim sapientes alienos esse à nostra communione iudicauerũt. Quem terminum salutarem adorabilemq; deliberationẽ corrumpere quidam alijs cogitationibus, atq; temerare voluerunt, sed in ipso principio ab his ipsis, qui in Arimino reuocare, aut retractare compellebantur, vsq; ad hoc causa correpta est, vt cõfiterentur alia sibi circũuentione subreptum, aut certè, quia non intellexerant patrum sententiæ in Nicæna constitutæ hoc esse contrarium: neq; enim præiudicium aliquod fieri potuit, per numerum Arimino congregatum, quando constat neque Romanum Episcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium qui tantis annis Episcopatum inuiolabiliter custodiuit, neq; alios talibus præbuisse consensum, maximè dum (sicuti prædiximus) isti ipsi, qui per conuẽtionem declinâsse videbantur, ipsi denuò vtentes meliori consilio hæc sibi displice-
D re testati sunt. Perspicit itaq; vestra salubritas hanc solam fidem, quæ Nicææ Apostolorum auctoritate fundata est, esse perpetua firmitate seruandam, & simul orientales hoc facere nobiscum, qui se catholicos esse cognoscunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in isto conamine non tardè à nostra separandos esse communione, & ab eis Episcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberari errore respirent. Nullo enim modo à deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Cõcordet etiam cum omnibus Dei sacerdotibus etiam charitatis vestræ sententia, in qua vos fixos ac firmos existere iudicauimus. Si ergo nos vobiscum rectè credere debemus, vestræ nos charitatis literis lætificate reciprocis. Valete fratres charissimi. Data XVII. Calend. Nouembris, Siritio, & Ardabure IIII. CC. consulibus.

EPISTOLA DAMASI AD EPISCOPOS ITALIAE.

E

Vniuersis Episcopis per Italiæ prouincias constitutis, Damasus Episcopus in Domino salutem.

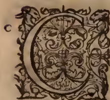

OPTAVERAM dilectissimi pro nostri charitate collegij omnes Domini sacerdotes sicut in primitiua fuit Ecclesia, vnũ esse cor, & animam vnam, atque in vna deuotione persistere, nec quemquam sacerdotum gratia, aut formidine secularium deprauari, aut à via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proueniunt, exuperat culpas delinquentium misericordia Dei, atque ideo suspenditur vltio, vt posit locum habere correctio. Relatum est enim ad sedem Apostolicam vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore: quod deinceps in omni orbe terrarum fieri Apostolica authoritate prohibemus, & quod nuper factum est absque vlla retardatione corrigere rogamus, nec vnquam prius per scripta eorũ, qui accusantur causam discutere, nisi per querelarũ institutiones vocati canonicè ad synodũ veniãt, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat quæ ei obijcitur: Quod bene & per sapiẽtiam Salomonis dicitur: Antequam scruteris ne reprehendas, intellige prius & tunc increpa, antequam audieris ne respondeas. Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio, veruntamen oportet his, qui elati sunt ad eorum examinationem, ordinem seruari ab his qui secundum Deum perscrutari deputati sunt, quatenus ita cum operatione cooperante inueniamus, & confessorem Deum qui dicit: Vbi duo sunt vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed quoniam non est præsentialiter accusatus, ideo non est eiectus. Nec vos vllo modo agere oportet, quod ille noluit facere: leges enim seculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Vnde canonica patrum constituta non semel, sed sæpissimè clamant, nec accusationes, nec testimonia vlla per scripta posse proferri, nec de alijs negotijs quicunque testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentia eorum esse noscuntur. Similiter & qualium accusare elegerit, præsens per se & non per alium accuset, scriptione videlicet præmissa: neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumq́ue defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum quoque est, ne ita quisquam subrepat, faciatq́; citius quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos & cuncta diuina mandata & Apostolica præcepta custodientes, in cunctis actibus vestris cœlestis brachij extentione protegat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat, Amen. Data III. Idus Aprilis, Siritio & Ardabure IIII. C C. consulibus.

EPISTO-

A EPISTOLA CONCILII CARTHAGINENSIS AD INNOCENTIVM PAPAM.

Domino beatiſsimo & honoratiſsimo fratri Innocentio vniuerſalis Eccleſiæ Papæ, Aurelius, Numidius, Ruſticianus, Fidentius, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincẽtius, Publianus, Theaſius, Tutus, Pãnonius. Victor, Reſtitutus, alius Reſtitutus, Ruſticus, Fortunatianus, Ampelius, Auinius, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octauius, Serotinus, Maio-
B rinus, Porturianus, Criſpolis, Victor, alius Victor, Leutius, Marinus Fructuoſus, Fauſtinianus, Quoduultdeus, Candorius, Maximus, Magarius, Ruſticus, Rufinianus, Proculus, Thomas, Ianuarius, Octauianus, Prætextatus, Sixtus, Quoduultdeus, Pentadius, Cyprianus, Seruilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Bazecenus, Germanianus, Germamenus, Iuuentius, Maiorinus, Iuuentius, Candidus, Cyprianus, & Aemilianus Romanus, Aphricanus, & Marcellinus, qui in Concilio Eccleſiæ Carthaginenſis affuimus.

C VM ex more ad Carthaginenſem Eccleſiam ſolenniter veniremus, atque ex diuerſis cauſis congregata ex nobis ſynodus haberetur, compresbyter noſter Oroſius nobis literas ſanctorum fratrum, & conſacerdotũ noſtrorũ dedit Auerothis & Lazari, quarum formam his conſtituimus eſſe ſubdendam. His ergo lectis Pelagium & Cœleſtium auctores nefarij prorſus & anathematizandi ab omnibus nobis erroris aduertimus. Vnde factum eſt, vt recenſendum peteremus, quid ante quinquennium ſuper Cœleſtij nomine hîc apud Eccleſiam Carthaginenſem fuerit exagitatum. Quo recitato, ſicut ex ſubditis aduertere poterit ſanctitas tua, quamuis iudicatio manifeſta conſtaret: quia in illo tempore Epiſcopali iudicio exciſum hoc tantùm vulnus ab Eccleſia videretur, nihilominus tamen id communi deliberatione cenſuimus, vt huiuſmodi perſuaſionis auctores, quanuis & ad presbyterium idem Cœleſtius posteà perueniſſe dicatur, niſi hi apertiſsimè anathe-
D matizauerint, ipſos quoq; anathematizari oportet, vt ſi ipſorũ non potuerit, ſaltem eorum qui decepti ſunt ab eis, vel decipi poſſunt, cognita ſententia quæ in eos lata eſt, ſanitas procuretur. Hoc itaq; geſtum Domine frater ſanctæ charitati tuæ intimãdum duximus, vt ſtatutis noſtræ mediocritatis, etiam Apoſtolicæ ſedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda ſalute multorum, & quorundam etiam peruerſitate corrigenda. Id enim agunt iſti damnabilibus diſputationibus ſuis, vt nõ defendendo, ſed potiùs in ſacrilegam ſuperbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquant locum gratiæ Dei, qua Chriſtiani ſumus, qua & idipſum noſtræ voluntatis arbitrium vere ſit liberum, dum à carnalium concupiſcentiarum dominatione liberatur, dicente Domino: Si vos filius liberauerit tunc verè liberi eritis. Quod auxilium fides impetrat, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Iſti autem aſſerunt (ſicut à fratribus qui eorum libros legerunt, cognouimus) in eo Dei gratiam putandum, quòd talem hominis inſtituit creauitq; naturam, quæ per propriam

voluntatem legem Dei posiit implere, siue naturaliter in corde conscriptam, siue in E
literis datam: eandem quoq; legem ad gratiam pertinere, quod illam Deus in adiutorium hominibus dedit. Illam verò gratiam, qua, vt dictum est, Christiani sumus cuius Apostolus prædicator est, dicens: Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video autem, aliā legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis, miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum: nolunt omnes cognoscere omnino, nec aperte quidem oppugnare audēt. Sed quid aliud agunt cum hominibus animalibus non percipientibus quæ sunt spiritus Dei? persuaderi non cessant ad operandam perficiendamque iustitiam & Dei mandata complenda solam sibi humanam sufficere posse naturam, non attēdentes quod scriptum est: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: & non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei: & quod vnum corpus sumus in Christo Iesu singuli autem alter alterius membra, habētes dona diuersa secundum gratiam, quæ F
data est nobis: & gratia Dei sum id quod sum, gratia eius in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum: &, gratias ago Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, quia idonei non sumus aliquid cogitare, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: &, habemus thesaurum istū in vasis fictilibus, vt eminentia sit: virtutis Dei & non ex nobis, & innumerabilia de scripturis omnibus si colligere volumus, tomus non sufficit, & veremur, ne apud te tempora ista commemorando, quæ maiore gratia de sede apostolica prædicas, inconuenienter facere videamur, sed ideo facimus, quia in eo quod infirmiores sumus, quaque versus quisque nostrum verbum Dei prædicando putatur attentior, crebrius eos patimur in nos audacius insurgentes. Si ergo Pelagius Episcopalibus gestis, quæ in oriente confecta dicuntur, omnia tuæ venerationi iuste visus fuerit absolutus: error tamen ipse & impietas quæ iam multos assertores habet, per diuersa dispersos, etiā apostolicæ sedis auctoritate anathematizanda est. Consideret enim sanctitas tua, & pastoralibus nobis compatiatur visceribus, quam pestiferum & exitiale ouibus Christi, quod istorum sacrilegas G
disputationes necessariò sequitur, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem: quod Dominus discipulos monuit, & posuit in oratione quam docuit, vt non deficiat fides nostra, quod pro Apostolo Petro se rogasse ipse testatus est. Si enim posibilitate naturæ, arbitrio voluntatis in potestate sunt constituta: quis non ea videat inaniter à Domino peti, & fallaciter orari, cum orando poscuntur, quæ naturæ iam ita conditæ sufficientibus viribus obtinenter? nec debuisse dicere Dominum Iesum Christum, vigilate & orate, sed tantummodo vigilate, vt non intretis in tentationem: nec beatissimo Petro primo Appstolorum, rogaui pro te, sed moneo te, vel impero ac præcipio, ne deficiat fides tua. Contradicitur enim istorum contemptione benedictionibus nostris, vt incassum supra populum dicere videamur, quicquid eis à Domino præcamur, rectè ac pie viuendo illi placent vel illa quæ pro fidelibus precatur Apostolus dicens: Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu H
Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem, corroborari per spiritum eius. Si ergo voluerimus benedicendo super populum dicere, da illi virtutem Domine corroborari per spiritum tuum, istorum nobis disputatio contradicit, affirmans liberum negari arbitrium, si hoc à Deo poscitur, quod in nostra potestate est: virtute enim corroborari si volumus, inquit, possumus ea posibilitate naturæ, non misericordia quam nunc accipimus, sed quam cum crearemur accipimus. Paruulos etiam propter salutem quæ per saluatorem Christum datur, baptizandos negant, sic eos mortifera doctrina in æternum necant, promittentes etiam si non beptizantur, habituros vitam æternam: nec pertinere ad eos de quibus Dominus ait: Venit enim filius hominis quærere & saluare quod perierat: quia inquiunt, isti non perierant, nec est quod in eis saluetur
vel tan-

A vel tanto precio redimantur, quia nihil est in eis vitiatum, vel tenetur sub diaboli potestate captiuum, nec pro eis fusus esse sanguis in remissionem legitur: Quamquam per baptismum Christi etiam paruulorum dicant fieri redemptionem. Libello vero suo Cœlestius in Carthaginensi Ecclesia iam confessus est. Sed multi eorum, qui perhibentur esse vel fuisse discipuli, hæc mala quibus fundamenta Christianæ fidei conantur euertere, quacunque possunt astutia affirmare non cessant: vnde etiam si Pelagius Cælestiusq; correcti sunt, vel ista nunquam sensisse sed dicunt, & quæcunque scripta contra eos prolata fuerint sua esse negabunt: nec est, quemadmodum de mendacio conuincantur: generaliter tamen quicunque dogmatizat, & affirmat humanam sibi ad vincenda peccata & Dei mandata facienda, sufficere posse naturam, & eo modo gratiæ Dei, quæ sanctorum euidentius orationibus declaratur, aduersarius inuenitur: & quicunque negat paruulos per baptismũ Christi à perdicatione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit. Quæcunque autem
B alia eis obijciuntur, non dubito venerationem tuam cum gesta Episcopalia perspexerit, quæ in oriente eadem causa confecta dicuntur, id iudicaturam, vnde omnes in Dei misericordia gaudeamus. Ora pro nobis Domine beatissime Papa.

INNOCENTII PAPAE
EPISTOLA AD CONCILIVM CARTHAGINENSE.

Innocentius Aurelio & omnibus sanctis Episcopis, & cæteris qui in concilio Carthaginensi affuerunt Ecclesiæ dilectissimis fratribus in Domino Salutem,

C INQVIRENDO de his rebus, quae omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus, maxime à vero iustoque & catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla seruantes, & Ecclesiasticæ memores disciplinæ, nostræ religionis vigorem mentis non minus nunc in consulendo quam antea cũ pronunciaretis, vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbatis esse iudicium, scientes quod Apostolicæ sedi (cum omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeatur, à quo ipse Episcopatus & tota auctoritas huius nominis emersit. Quem sequentes cum mala tam damnare cauemus, quam probare laudanda, vel id vero quod patrum instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quicquid
D quamuis de disiunctis remotisque prouincijs cogeretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad eius sedis notitiam perueniret, vt tota huius auctoritate iuxta quæ fuerit pronunciatio firmaretur, indeque sumerent cæteræ Ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorrupti manerẽt, quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno immũdabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Gratulor igitur charissimi fratres quod per fratrẽ & Coepiscopum nostrũ Iulium literas ad nos destinastis, & cũ pro illis curã geritis quibus præsidetis ecclesijs, solicitudinẽ vestrã pro omniũ vtilitate mõstratis, & per cunctas totius orbis ecclesias omnibus vna quod profit decernẽdũ esse deposcitis, vt suis cõstabilitę regulis ecclesię, & hoc quod illis caueãt, pronũtiationis iuste firmata decretalibus petere nõ posit qui peruersis instructi verborũ argutijs, sub imagine catholicæ fidei disputãtes velut pestiferũ exhalãtes virus & vt hominũ recte sentiẽtiũ in deteriorẽ partẽ corda corrũpant tutã veri dogmatis quę runt

runt euertere disciplinam. Sanandum ergo celeriùs, ne longiùs execrandus animis E
morbus inserpat, vt si medicus cùm viderit huius terreni corporis aliquem esse languorem, magnum suæ artis æstimat documentum, si cito quis illius interuentu desperatus euadat: vel cùm post se putre vulnus aspexerit, adhibet fomenta vel cætera quibus illud posit, quod natum fuerat vulnus obduci ac si id manens sanari non poterit, ne corpus reliquum, sua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quod reliquum, integrum & seruet intactum. Præcidendum ergo, id est, quod velut puro sanoque nimium corpori vulnus obrepsit, ne cum tardiùs abstergitur, in ipsis penè visceribus huius mali non hauriendi post sentina consıdat. Nam quid nos de his post hæc rectum mentibus æstimemus, qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiam consequuntur? Sed iam isti qui tales sunt, nullam Dei gratiam consequuntur, qui sine illo tantum assequi se posse confidunt, quantum vix illi qui ab illo postulabant, & accipiunt, promerentur. Quid enim tam iniquum esse potest, tam barbarum, tam totius religionis ignarum tam F
Christianis mentibus inimicum, quàm huic denegare debere, quicquid in quotidiana gratia consequeris, cui te ipse confiteris debere quod natus es? Ergo eris tibi in prouidendo præstantior quàm potest is esse, qui te vt esses effecit? Et cum te putes ei debere quòd viuis, quomodo te non putas illi debere quòd non quotidianá eius cõsequendo gratiam taliter viuis? Et quì nos adiutorio negas indigere diuino, quasi ex nostra possibilitate ex toto perfectos, quomodo adiutorium in nos cum tales à nobis etiam esse possumus, prouocamus? Qui enim adiutorium Dei negat, vellem interrogare quid dicat, nos non te mereri, an illum hoc non posse præstare, an nihil esse propter quod vnusquisque hoc debeat postulare? Posse hoc Deum opera ipsa testantur. Adiutorio quotidiano nos egere, negare non possumus: hoc enim seu bene viuimus, prouocamus, vt meliùs sanctiusque viuamus, seu prauè sentientes à bonis auertimur, vt ad rectam redeamus viam eius auxilio plus egemus. Nunquid tam mortiferum, tam præceps videatur ad casum, tam expositum ad omnia pericula, si hoc solum nobis putantes posse sufficere, quod liberum arbitrium cùm nasceremur, accepimus? Vltra iam à Domino nihil quæramus, id est, auctoris nostri obliti eius potentiam, vt nos ostendamus liberos, abiuremus, quasi iam ampliùs quod dare posit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit, nescientes quod nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terreni & mundani corporis vincere conemur errores, cùm pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solius facere posit auxilium. Nam si ille clamat adiutorio sibi opus esse diuino, qui dignè hoc non quæreret, sicubi liberum arbitrium plùs prodesset: quippe cùm vir beatus & iam electus à Domino nihil egerit, tamen ita Dominum deprecatur postulans, Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Nos nobis liberum arbitrium, ille Dominum postulat adiutorem. Quòd nati sumus, posse sufficere nobis, dicimus: ille Deum ne derelinquatur, exorat. Nónne rogo manifestè discimus quod oremus, cum ille tantopere beatus (sicut suprà diximus) vir, ne despiciatur exoptat: illi enim necesse est ista H
arguant, qui illa confirmant Dauid enim orationis ignarus, & suæ naturæ nescius accusetur, qui cum sciat tantum in sua natura esse adiutorem sibi Dominum, & assiduum adiutorem, nec illi sufficit assiduum, sed ne aliquãdo illum despiciat, orationibus protinus exoptat, & per corpus omnis psalterij hoc & prædicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnum scit, vt assiduè diceret, ita necessarium confessus est vt doceret: quemadmodum Pelagius Cœlestiusq; seposita omni responsione psalmorum, taliq; abdicata doctrina suasuros se aliquibus esse confidunt, hos adiutorium Dei nec debere quærere, nec egere, cũ omnes sancti nihil se sine hoc agere posse testantur? Libero enim arbitrio olim ille peruersus, dum suis inconsultis vtitur bonis cadens in præuaricationis profunda, demersusque, nihil quemadmodum exinde surgere posset, inuenit, suaq; in æternum libertate deceptus, huius ruinæ iacuisset oppressus,

A oppressus, nisi eum pòst Christi per suam gratiam reuelâsset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem præteritum omne vitium sui baptismatis lauacro purgauit, & eius confirmans statum, quo rectiùs constabiliusque procederet, tamen suam gratiam in posterum nō denegauit. Nam quamuis hominem redemisset à præteritis ille peccatis, tamē sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post illa corrigere, multa seruauit. Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim vt quo auxiliante vicimus, eo iterum non adiuuante vincamur. Sed possem plura dicere, nisi vos constaret cuncta dixisse. Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, qua dicat, adiutorio nobis non opus esse diuino, inimicum se catholicæ fidei & Dei beneficio profitetur ingratum. Nam nec nostra communione sunt digni, quam prædicando taliter polluerunt. Sic enim sua sponte dum sequuntur illa quæ dicuntur, longiùs à vera religione fugerunt. Cùm B enim hoc totum in nostra professione consistat, quotidianisq; precibus nihil agamus, nisi quemadmodum Dei misericordiam consequamur quemadmodum ferre possumus ista iactantes? Quis rogo tantus illorum pectora error obcæcat, vt si ipsi nullam Dei gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur, nec de alijs considerant, quid quotidie singulis gratia diuina largiatur? Sunt quidem isti omnes cæcitate dignissimi, qui nec hoc sibi reliquerunt, vt se auxilio credant euocari ab erroribus posse diuino. Negantes enim Dei adiutorium, nō alijs, sed sibi hoc penitus abstulerunt, qui euellendi sunt longiùs & ab Ecclesiæ procul remouendi visceribus, ne diutiùs multa occupans insanabilis pòst error increscat. Si enim diu fuerint sub hac impunitate seruati, necesse est multas in hac sua prauitate mentes inducant, decipiantque innocentes vel potiùs imprudentes, qui fidem catholicam non sequuntur: putabant enim eos rectè sentire, quos adhuc vident in Ecclesia perdurare. Separetur ergo à sano corpore vulnus insanum, remotoq; morbi sæuientis afflatu, cau- C tiùs quæ sunt syncera perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sic totius corporis illibata perfectio, quam vos sequi & tenere hac in illo pronunciatione cognouimus, & vnâ vobiscum pari assensione seruamus. Qui si tamen aliquando in se Dei adiutorium, quod hucusque negauerunt, prouocauerint, & opus eius sibi auxilio esse cognouerint, vt de hac labe in qua sui cordis incuruatione corruerant, liberentur, & quasi in lucem de fœda tracti caligine, remotis abdicatisque omnibus quibus totus, ne verum aspiceret, fœdabatur & calligabat aspectus, damnent hæc quæ hucusque senserunt, & aliquando animum rectis disputationibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, veris se sanandos consilijs tribuant atque submittant. Quod si fecerint, erit in potestate Pontificum istis aliquatenùs subuenire, & talibus aliquam curam præstare vulneribus, quam solet lapsis cum resipuerint & Ecclesia non negare, vt à suis præcipitijs intra ouile Domini redigantur, ne foras præsenti & tanto præsidio à fide munitionis exclusi, periculis D omnibus exponantur, deuorandi luporum dentibus atque vexandi, quibus obsistere hac qua illos in se irritauerant doctrinæ peruersitate non possunt. Sed talibus vestris monitis, & sic satis abundátibus nostræ legis exemplis probatur esse responsum, nec quicquam superesse dicimus quòd dicamus, cùm nihil prætermissum à vobis, nihil constat esse suppressum, quo illi refutati & penitùs cognoscantur esse conuicti. Ideo à nobis testimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio est, & satis constat vt doctissimos sacerdotes cuncta dixisse, nec decet credere vos aliquid quod ad causam posit sufficere præterisse. Bene valete fratres in Domino charissimi.

EPISTO-

EPISTOLA CONCILII MILEVITANI AD INNOCENTIUM PAPAM. E

Domino beatissimo meritoq; venerabili, & in Christo venerando Papæ Innocentio Siluanus senex, Valentinus, Aurelius, Donatus, Restitutus, Lucianus, Alippius, Augustinus, Placentius, Seuerus, Fortunatus, Posidius, Nouatus, Secundus, Maurentius, Leo, Faustinianus, Cresconius, Lucius, Honorius, Adeodatus, Processus, Secũdus, Felix, Asiaticus, Rufinus, F Faustinus, Malchus, Lictorius, Fortunatus, Donatus, Pontianus, Saturnius, Cresconius, Lucius, Honorius, Seruius, Therentius, Cresconius, Sperãtius, Quadratus, Lucillus, Sabinus, item Sabinus, Cresconius, Victor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præsidius, Cresconius, Lampadius, Delphinus, ex concilio Mileuitano in Domino Salutem.

Q VIA te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede Apostolica, talemq; nostris temporibus præstitit, vt nobis potiùs ad culpam negligentiæ valeat, si apud tuam veneratione͂, quæ pro Ecclesia sunt suggerenda tacuerimus, quàm ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorũ Christi pastoralem diligentiam G quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis & nimium perniciosa tentat assurgere inimicorum gratiæ Christi, qui nobis dominicam etiam orationem impijs disputationibus conantur auferre. Cùm enim Dominus docuerit, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitis ad tantam perfectionem iustitiæ sine adiutorio gratiæ saluatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium peruenire, vt etiam non sit necessarium dicere, dimitte nobis debita nostra. Illud verò quod sequitur: ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum tanquàm diuinum adiutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, sed hoc in nostra positum esse potestate, & ad hoc implendum solam sufficere hominis voluntatem, tanquàm frustrà Apostolus dixerit. Non volentis neq; currentis, sed miserentis est Dei. &, Fidelis Deus qui vos non permittit tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. H Frustra enim Dominus dixerit Apostolo Petro, rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & omnibus suis: Vigilate & orate ne intretis in tentationem: si hoc totum est potestatis humanæ. Pueros quoque paruulos si nullis imbuantur Christianæ gratiæ sacramentis, habituros vitam æternam, nequaquam Christiana præsumptione contendunt, euacuantes quod dicit Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Et alio in loco: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur: Vt ergo alia omittamus quæ contra scripturas sanctas plurima disserunt, hæc interim duo quibus omninò totum quòd Christiani sumus, conantur euertere, quæ fidelia corda sustineant, non esse rogandum Deum, vt contra peccati malum atq; ad operandam iustitiam sit noster adiutor, & non opitulari paruulis ad consequendam vitam æternam Christianæ gratiæ sacramentum? Hæc

A Hæc insinuantes Apostolico pectori tuo non habemus opus multa dicere, & tantã impietatem exaggerare, cùm proculdubio te ista permoueant, vt ab eis corrigendis ne latiùs serpant, multosq; contaminent, vel potiùs interimant, dum sub nomine Christi à gratia Christi penitus alienant, omninò dissimulare non possis. Huius autem perniciosissimi erroris auctores esse perhibentur Pelagius & Cœlestius, quos quidem in Ecclesia sanari maluimus, quàm desperata salute ab Ecclesia resecari, si necessitas vlla compellat. Quorum vnus, id est Cœlestius, etiam ad presbyterium in Asia peruenisse dicitur, de quo ante paucos annos quid gestum fuerit, sanctitas tua de Carthaginensi Ecclesia meliùs instruitur: Pelagius verò, sicut à quibusdam fratribus nostris missæ loquuntur epistolæ, Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseritur. veruntamen multò plures qui eius sensus diligentiùs indagare potuerunt, aduersus eum pro Christi gratia, & catholicæ fidei veritate confligũt, sed præcipuè sanctus filius tuus frater & compresbyter noster Hieronymus. Sed arbitra-
B mur adiuuante misericordia domini Dei nostri Iesu Christi qui te regere, consulentem & orantem exaudire: dignatur, auctoritati sanctitatis tuæ de claro scripturarum lumine depromptæ, faciliùs eos qui tam peruersa & tam perniciosa sentiunt esse cessuros, vt de correctione potiùs eorum gratulemur, quàm contristemur interitu, Domine beatissime. Quamlibet autem ipsi eligant, certè vel alios plurimos quos possunt, si ab eis dissimuletur, suis laqueis implicare, cernit venerabilitas tua instanter & celeriter prouidendum. Hæc ad sanctitatem tuam de concilio Numidiæ scripta dixerimus, imitantes Carthaginensem Ecclesiam & Carthaginensis prouinciæ Coëpiscopos nostros, quos ad sedem apostolicam, quam beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus. Et alia manu: Memor nostri in Domini gratia augearis Domine beatissime, meritò venerabilis, & in Christo honorande sanctissime Papa.

C

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE AD MILEVITANVM CONCILIVM.

Innocentius Siluano Seni, Valentino, & cæteris qui in Mileuitana synodo interfuerunt, dilectissimis fratribus in Domino Salutem.

D Inter cæteras Ecclesię Romanæ curas & apostolicæ sedis occupationes, quibus diuersorum consulta fideli ac medica disceptatione tractamus, frater & Coepiscopus noster Iulius dilectionis vestræ literas quas ex Mileuitano nostra auctoritate concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingessit, Carthaginensis etiam synodi querela parili scripta subiungens. Nimirum exultat Ecclesia tãtam sollicitudinẽ commissis gregibus exhibere pastores, vt non solùm neminem ex his patiatur errare, sed si quas magis ouium siue dilectationis herba seduxit, ac si in errore permanserint, aut segregari penitus velint, aut illicitè petita vitantes, dudum custodiæ pristinæ circumspectione tutari, in vtraq; parte videlicet consulentes, ne vel suscipiendo tales simili cæteræ ducantur exemplo, vel spernẽdo redeuntes luporum morsibus videantur ingestæ. Prudens admodum & catholicæ fidei plena consultationis voluntas. Quis enim aut tolerare possit errantem, aut nõ recipere corrigentem? Nam vt durum arbitror conuenientiam præbere peccantibus, ita impium iudico manum negare cõuersis. Diligenter ergo & congruè apostolicæ cõsulitis honoris arcana. Honoris, inquam, illius quem præter illa quæ sunt

A ſerere voluerint. Abſcindendi ſunt enim qui vos conturbant, & volunt Euangeliũ Chriſti perdere. Simul autem pręcipimus, vt quicunq; ad id pertinentia ſimiliter defenſare nituntur, & par eos vindicta conſtringat. Non ſolùm enim faciunt, ſed etiã qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte: quia non multùm intereſſe arbitror inter committentis animum & conſentientis fauorem. Addo & amplius, plerunq; dediſcit errare, cui nemo conſentit. Hæc igitur fratres chariſsimi in ſupradicta maneat fixa ſententia, abſint atrijs Domini careant duntaxat cuſtodia paſtorali, ne duarũ ouium dira contagia ſerpant forſitan per vulgus incautum, rapaciq; lupus corde letetur intra ouile Domini, cùm per tantas ouium fuſas cateruas, dum à cuſtodibus diſsimulatur, habetur vulnus duarum. Proſpiciendum eſt ergo, ne permittendo lupum mercenarij magis quàm paſtores videamur eſſe. Iubemus ſane, quia Chriſtus Dominus noſter propria voce ſignauit, nolle ſe mortem morientis, ſed tantùm reuertatur & viuat, vt ſi vnquam ad ſanum de propoſito praui dogmatis errore reſi-
B puerint, damnauerintq; ea quorum ſeipſos præuaricatione damnauerunt, eis medicinam ſolitam, id eſt, receptaculum ſuum ab Eccleſia non negari, ne dum eos redeuntes forſitan prohibemus, verè extra ouile remanentes & expectantes, hoſtis rapidi faucibus glutiantur, quas in ſemetipſos ſpiculis malæ diſputationis armàrunt. Bene Valete fratres. Data ſexto Calend. Febr. Honorio & Conſtantio Conſulibus.

COELESTINI PAPAE DECRETA.

Dilectiſsimis fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Archadio, Sillucio, & cęteris Galliarũ Epiſcopis, Cœleſtinus.

Poſtolici verba pręcepti ſunt, apud Iudæos atq; gentiles ſine offenſione nos eſſe debere: hoc quiſquis Chriſtianus eſt, tota animi virtute cuſtodit. Quod cùm ita ſit, non parũ periculi illi manere poterit ante Dominũ, qui hoc detrectat etiam fidelibus exhibere. Nam qualiter nos, qui neminem perire volumus, iſta contriſtent, quæ auctoribus Chriſtianis percellunt animos Chriſtianos, dominicus in Euangelio ſermo teſtatur: ait enim ipſe ſaluator, quòd expediat ſcandalizanti vnum de puſillis, in maris profundum demergi. Ideo, quæ ſit iam eius pœna quæraramus, cui tale ſupplicium legimus expedire.

I.

Filij noſtri preſentes Proſper & Hilarius, quorum circa Dominum noſtrum ſollicitudo laudanda eſt, tantùm, neſcio, quibus presbyteris, illic licere, qui diſſenſioni Eccleſiarum ſtudeant, ſunt apud nos proſecuti, vt indiſciplinatas quæſtiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare aduerſantia veritati. Sed veſtræ dilectioni iuſtiùs imputamus, quando illi ſupra vos habent copiã diſputandi. Legimus ſuper magiſtrũ non eſſe diſcipulũ, hoc eſt, non ſibi debere quenquam ad iniuriam doctorũ vendicare doctrinam. Nam & hos ipſos à Deo noſtro poſitos nouimus ad docendum, cùm ſit docente Apoſtolo eis tertius locus intra Eccleſiam deputandus. Quid illic ſpeciei eſt, vbi magiſtris tacentibus hi loquuntur? qui, ſi ita eſt, eorum diſcipuli non fuerunt. Timeo ne conniuere ſit hoc tacere: timeo ne magis ipſi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus cauſis non caret ſuſpicione taciturnitas, quia occurreret veritas, ſi falſitas diſpliceret. Meritò nanq; cauſa nos reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori. Ergo corripiantur huiuſmodi, non ſit his liberum habe-

re pro voluntate sermonem: desinat si ita res sunt incessere nouitas vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Conantur sæpe naufragio emergere quos intra portum stantes statio facit fida securos. Fida quippe est omniũ statio, quorũ perfectis gressibus vestigia non mouentur. Recurrerunt ad Apostolicã prædicti sedem, hæc ipsa nobis quæ tentat perturbatio conquerentes. Habete fratres charissimi pro chatholicæ plebis pace tractatum. Sciant se, si tamen censeantur presbyterij dignitate, vobis esse subiectos. Sciant omnes qui male docent, quòd sibi discere magis ac magis competat, quam docere. Nam quid in Ecclesijs vos agitis, si illi summã teneant prædicandi? Nisi forte Illud obsistat, quod non auctoritate, non adhuc ratione colligitur vt aliqui è fratrum numero nuper de laicorum consortio in collegium nostrũ fortassis admissi, nesciant quid sibi debeãt vendicare. Super his multa iã dicta sunt eo tempore, quo ad fratres tuendi dedimus scripta responsũ, nunc tamen repetẽtes sæpius admonemus: vetẽtur huiusmodi qui laborãt per terras aliud quã ille noster iussit agricola seminere. Nec tamen mirari possumus, si hæc erga viuentes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quiescentiũ fratrum memoriã discipare. F

II.

Augustinum sanctæ recordationis virũ, quem pro vita sua atq; meritis in nostra communione semper habuimus, nec vnquã hunc sinistræ suspitionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter magistros optimos etiam antè à meis semper prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, vtpote qui vbique cunctis & amori fuerit & honori: vnde resistatur talibus, quos male crescere videmus: nephas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoq; conuenit macerari: quanuis maneneat hos beatitudo promissa, quicunq; probãtur persecutionem iustitiam sustinere, quibus quid promittat Dominus in futurũ, sequens sermo declarat. Non est agentiũ causa solarum, vniuersalis Ecclesia quacunque nouitate pulsatur: Intelligamus hæc ipsa vobis quæ nobis non placẽt, displicere. Quo dita demũ probare poterimus, si imposito improbis silentio de tali re impostorum querela cessabit. Dominus incolumes vos custodiat fratres charissimi. G

III.

Quia nonnulli catholico nomine gloriantur, in damnatis hæreticorũ sensibus seu prauitate siue imperitia demorantes, pijssimis disputationibus obuiare præsumunt: Et cum Pelagium atq; Cœlestiũ anathematizare non dubitent, magistris tamen vestris tanquam necessarium modum excesserint obloquuntur, eaq; tantũmodo sequi & probare profitenter, quæ sacratissima beati Apostoli sedes contra inimicos gretiæ Dei per ministeriũ præsulũ suorum sanxit & docuit. Necessarium igitur fuerit diligenter iniquirere, quid rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi, quæ eorum temporibus exorta fuerat, iudicauerint, & contra nocentissimos liberi arbitrij defensores, quid de gratia Dei sentiendũ esse censuerint, ita vt etiam Aphricanorũ conciliorum quasdam sentẽtias iungerimus, quas vtiq; suas fecerunt, Apostolici antistites cõprobarunt. Vt ergo plenius qui in aliquo dubitant, instruantur, constitutiones sanctorũ patrũ compendioso manifestemus indiculo. Quod si quis non nimium est contẽtiosus, agnoscat omniũ disputationũ connexionẽ ex hac subditarũ auctoritatẽ breuitate pendere, nullamq; sibi contradictionis superesse rationẽ, si cũ catholicis credat & dicat. H

IIII.

In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem, & innocentiã perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit pronunciante beatæ memoriæ Innocentio, atque dicente in epistola ad Carthaginense concilium. Liberum enim arbitriũ ille perpessus, dũ suis inconsultius vtitur bonis, cadens in preuaricationis profunda demersus est, & nihil quemadmodum exinde resurgere posset, inuenit, suaq; in

A in æternum libertate deceptus huius ruina latuiſſet oppreſsis,niſi eum poſtea Chriſti per ſuam gratiam releuaſſet aduentus,qui per nouæ regenerationis purificationẽ omne præteriti peccati vitium ſui baptiſmatis lauacro purgauit.

V.

Neminem eſſe per ſemetipſum bonum,niſi participationem ſui ille donet qui ſolus eſt bonus. Quod in eiſdem ſcriptis eiuſdem Pontificis ſententia proteſtatur,dicens:Nunquid nos de eorum poſt hæc rectum mentibus æſtimemus, qui ſibi ſe putant deberi, quòd boni ſunt,nec illum conſiderant, cuius quotidie gratiam conſequuntur,qui ſine illo tantum ſe aſſequi poſſe confidunt?

VI.

Neminẽ etiam baptiſmatis gratia renouatũ idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias,& ad euincendas carnis concupiſcentias,niſi per quotidiana adiutoriũ Dei perſeuerantiam bonæ conuerſationis acceperit:quod eiuſdem antiſtitis in eiſdem pa B ginis doctrina confirmat,dicens: Nam quanuis hominem redimeret à præteritis ille peccatis,tamen ſciens iterum poſſe peccare,ad reparationẽ ſibi,quemadmodũ poſſet illum & poſt iſta corrigere,multa ſeruauit,quotidiana præſtans illi remedia, quibus niſi freti confiſiq; nitamur,nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim,vt quo auxiliante vincimus.eo iterum non adiuuante vincamur.

VII.

Quod nemo niſi per gratiam libero bene vtatur arbitrio,idem magiſter in epiſtola ad Mileuitanum concilium data prædicat dicens:Aduerte tandem ô prauiſsimarum mentium peruerſa doctrina,quòd primum hominem ita libertas ipſa decepit, vt dum indulgentiùs frenis eius vtitur, in præuaricationem præſumptionis incederet,nec ex hac potuit erui,niſi ei prouidentia regenerationis ſtatum priſtinæ libertatis Chriſti Domini reformâſſet aduentus.

VIII.

C Quod omnia ſtudia & omnia opera ac merita ſanctorum,ad Dei gratiã laudemq; referenda ſunt,quia nemo aliunde ei placet,niſi ex eo quod ipſe donauerit.In quam nos ſententiam dirigit beatæ recordationis Papæ Zozimi regularis auctoritas, cùm ſcribens ad totius orbis Epiſcopos ait: Nos aũt inſtinctu Dei(omnia enim bona ad auctorem ſuũ referẽda ſunt vnde naſcuntur)ad fratrũ & Coepiſcoporũ noſtrorum conſcientiã vniuerſa retulimus.Nunc aũt ſermonem ſynceriſsimæ veritatis luce radiantẽ tanto Aphri Epiſcopi honore venerati ſunt,ita vt ad eũdem virũ reſcriberẽt. Illud verò quod in literis quas ad vniuerſas prouincias curâſti eſſe mittendas poſuiſti dicens.Nos tamen inſtinctu Dei,&c.ſic accepimus dictum,vt illos qui cõtra Dei, adiutorium extollũt humani arbitrij libertatem,diſtricto gladio veritatis velut curſim tranſiens amputares.Quid enim tam libero feciſtis arbitrio,quàm quod vniuerſa in noſtræ humilitatis conſcientiam retuliſtis? & tamen inſtinctu Dei factum eſſe fideliter ſapienterq; vidiſtis,veraciter fideliterq; vt dixiſtis,ideo vtiq; quia præpara- D tur voluntas à Domino,& vt boni aliquid agant paternis inſpirationibus ſuorũ ipſe tangit corda fidelium. Quotquot enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei,vt nec noſtrum deeſſe ſentiamus arbitrium, & in bonis quibuſq; voluntatis humanæ ſingulis moribus magis illius valere non dubitemus auxilium.

IX.

Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipſo libero operetur arbitrio, vt ſancta cogitatio, pium conſilium,omniſq; motus bonæ voluntatis ex Deo ſit. quia per illum aliquid boni poſſumus ſine quo nihil poſſumus. Ad hanc enim nos profeſſionem idem doctor inſtituit,qui cum totius ad orbis Epiſcopos de diuinæ gratiæ opitulatione loqueretur. Quod ergo tempus ait,interuenit,quo eius non egeamus auxilio?In omnibus igitur actibus, cauſis,cogitationibus,motibus,adiutor & protector orandus eſt:ſuperbum eſt enim,vt quicquam ſibi humana naturã præſumat, clamante Apoſtolo:Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed

contra principes & potestates aëris huius contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. E
Et sicut ipse iterum dicit: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboraui non ego autem, sed gratia Dei mecum,

X

Illud etiam quod intra Carthaginēsis synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est, vt quicunque dixerit gratiam Dei, qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium vt non committantur, anathema sit. Et iterum quarto capitulo ait, vt si quis dixerit gratiam Dei per Iesum Christum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, vt sciamus quid appetere, & quid vitare debeamus, non autem per illā nobis præstari vt quid faciendū cognouimus, etiā facere diligamus atq; valeamus F
anathema sit. Cū enim dicat Apostolus, sciētia inflat, charitas vero ædificat, valde impiū est vt credamus ad eā quæ inflat nos habere gratiā Christi, & ad eā quæ ædificat nō habere cū sit vtrunq; donū Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus, ædificante charitate, sciētia nō possit inflare. Sicut aūt de Deo scriptū est, qui docet hominē sciētiā: ita scriptū est etiā, charitas ex Deo est. Itē quinto capitulo, vt quisquis dixerit ideo nobis gratiā iustificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa diuina implere mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, vbi non ait, sine me difficilius potestis facere, sed ait, sine me nihil potestis facere.

XI

Præter eas autem beatissimæ & Apostolicæ sedis inuiolabiles sanctiones, quibus G
nos pijssimi patres pestiferæ nouitatis elatione deiecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa probabilium studiorum, & in eis vsque in finem perseuerantiam, ad Christi gratiam referre docuerunt: obsecrationum quoque sacerdotalium sacramēta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atque in communi Ecclesia Catholica vniformiter celebrantur, vt legem credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscēte Ecclesia postulant & precātur, vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ ab impietatis suæ liberenter erroribus, vt Iudæis ablato velamine lux veritatis appareat, vt heretici catholicæ fidei perceptione resipiscant, vt schismatici spiritum rediuiuæ chatitatis accipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedium conferatur, vt denique cathechumenis ad regenerationis sacramenta productis, cœlestis aula misericordiæ referetur. Hæc autem non perfunctoriè, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat H
effectus: quandoquidem ex omni eorum genere plurimos Deus dignatur attrahere quos erutos de potestate tenebrarum transferat in regnum filij charitatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiæ: quod adeo totum diuini operis esse sentitur, vt hæc efficiente Deo, gratiarum semper actio laudisque confessio pro illuminatione talium vel correctione referatur.

XII

Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit, non otioso contemplamur intuitu, cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius ad fontem vitæ adeunt quam exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, vt tunc vere appareat, quomodo princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo priùs alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur in possessionem translata victoris, qui

capti-

A captiuam ducit captiuitatem,& dat dona hominibus. His ergo Ecclesiasticis ex diuina sumptis auctoritate documētis, ita adiuuante Domino confortati sumus, vt omnium bonorum affectuum, atque operum,& omnium studiorum omniumq; virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur auctorem,& non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit vt aliquid boni & velle incipiamus & facere. Quo vtiq; auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de impudente sit prouidum. Tanta enim erga omnes homines est bonitas Dei, vt nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona & pro his quæ largitus est æterna præmia sit donaturus: agit quippe in nobis, vt quod vult & velim⁹ & agamus, nec ociosa in nobis esse patitur, quæ exercenda non negligenda donauit, vt & nos cooperatores simus gratiæ Dei: ac si quid in nobis ex nostra viderimus remissione languescere, ad illum sollicitè recurramus, qui sanat omnes lāguores nostros, & redimit de interitu vitam nostram,& cui quotidie dicimus, ne inducas nos in tentationem, sed libera nos à malo.

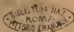
B

XIIII.

Profundiores verò difficilioresq; partes occurrentium quæstionum, quas latius pertractârunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere, quia ad confitendū gratiam Dei, cuius operi ac dignationi penitus subtrahendum non est, satis sufficere credimus quicquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis scripta docuerit, vt prorsus non opinemur catholicum, quod apparuerit præfixis sententijs esse contrarium.

ERVDITARVM MVLTORVM PRAESVLVM Epistolarum, grauissimorum primorum conciliorum, & decretorum, omnium

FINIS.

COLONIAE AGRIPPINAE, APVD IOANNEM BIRCKMANNVM.

